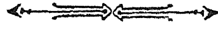
శ్రీః

నిర్ణయసింధుః.



శ్రీమత్కాశీస్థపదవాక్యప్రమాణ పారావారీణ

మహామహోపాధ్యాయ శ్రీకమలాకర భట్టప్రణీతః.

శాత్తనూరు విశ్వనాథశాస్త్రిణా

పరిష్కృతః.



చెన్నపుర్యాభరణాయమానాయాం

శాస్త్రసంజీవినీముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రితం సద్విజయతేతరాం.

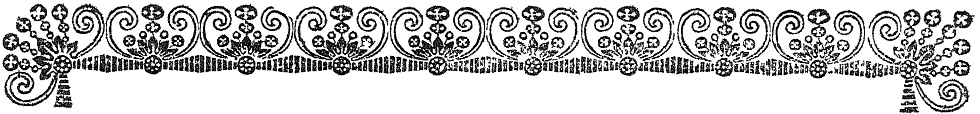


చెన్నపురి.

1908.

మూల్యం ౨ రూప్యకద్వయం.

நிர்ணயஸிந்து.



శ్రీః.

నిర్ణయసింధుస్థవిషయానుక్రమః.

ప్రథమపరిచ్ఛేదః.

అథ ద్వితీయపరిచ్ఛేదః.

అథ కార్తికమాసః.

అథ మార్గశీర్షమాసః.

అథ పౌషమాసః.

ఇతి సంస్కారప్రకరణం.

అథ క్షుద్రకాలాః.

తృతీయపరిచ్ఛేదపూర్వార్ధం
సంపూర్ణం.

ఇతి తీర్థశ్రాద్ధవిధిః.

అథాశౌచప్రకరణం.

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

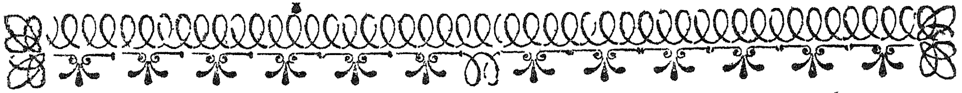
ఇతి నిర్ణయసింధోర్విషయానుక్రమణికా

సమాప్తా.



ఈపుస్తకము వలయువారలు యీదిగువకనుబరచియుండు విలాసదార్లకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

తి - స్వామినాథశాస్త్రిలు,
శాస్త్రసంజీవినీ ముద్రాక్షరశాల,
నెం. 313 టంకసాలవీధి మద్రాసు.



శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశాయనమః.

నిర్ణయసింధుప్రారంభః.



శ్లో॥ కారుణ్యైకనికేతం రామం సీతాలతాయుక్తమ్।
విశ్వామిత్రాన్వవాయప్రతతిసమాలంబిశాఖినం వందే॥

లక్ష్మీసహాయంకల్పద్రుమతలరంజితగోకులమ్। బర్హాపీడంఘనశ్యామంమహఃకించిదుపాస్మహే॥ వేదార్థధర్మస్మర్తౄణాం యోఽభూన్మానుషరూపిణామ్। పితామహంహరిం వందేభట్టనారాయణాహ్వయమ్ ॥ యత్పాదసంస్మృతిస్సర్వ మంగళప్రతిభూర్మతా। తాన్భట్టరామకృష్ణాఖ్యాన్ శ్రీతాతచరణాన్నుమః ॥ సర్వకల్యాణసందోహ నిదానం యత్పదద్వయమ్। ద్యునదీసోదరీమంబాముమాఖ్యాంనౌమిసాదరమ్ ॥ బిందుమాధవపాదాబ్జరోలంబీకృతవిగ్రహమ్ । జ్యాయాంసం భ్రాతరంభట్ట దివాకరముపాస్మహే॥ హేమాద్రిమాధవమతే ప్రవిచార్యసమ్యగాలోచ్యతత్త్వమథతీర్థకృతాంపరేషామ్। శ్రీరామకృష్ణతనయఃకమలాకరాఖ్యఃకాలేయథామతివినిర్ణయమాతనోతి॥ సంతియద్యపివిద్వాంసస్తన్నిబంధాశ్చకోటిశః।తథాప్యముష్యవైదగ్ధీం కేచిద్విజ్ఞాతుమీశతే॥

తత్రసంక్షేపతఃకాలష్షోఢా, అబ్దోఽయనమృతుర్మాసః పక్షోదివసఇతి, తత్రాబ్దోమాధవమతేపంచధా, సావనస్సౌరశ్చాంద్రోనాక్షత్రోబార్హస్పత్యఇతి - గురోర్మధ్యమరాశిభోగేనబార్హస్పత్యః సచజ్యోతిశ్శాస్త్రేప్రసిద్ధః - హేమాద్రిస్త్వంత్యయోర్ద్వయోర్గ్రహశాస్త్రేఽనుపయోగాత్త్రివిధ ఏవ విధాఆహ - తత్రవక్ష్యమాణైఃసావనాదిద్వాదశమాసైస్తత్తదబ్దం, మలమాసేతుసతిషష్టిదినాత్మకఏకోమాసఇతి ద్వాదశమాసత్వమవిరుద్ధం - తథాచవ్యాసః॥ షష్ట్యాతుదివసైర్మాసఃకథితోబాదరాయణేనేతి ॥ తత్రచాంద్రోఽబ్దష్షష్టిభేదః - తదాహగార్గ్యః ॥ ప్రభవోవిభవశ్శుక్లఃప్రమోదోఽథ ప్రజాపతిః । అంగిరాశ్శ్రీముఖోభావోయువా ధాతేశ్వరస్తథా ॥ బహుధాన్యఃప్రమాథీచవిక్రమోఽథవృషస్తథా । చిత్రభానుస్సుభానుశ్చతారణఃపార్థివోవ్యయః॥ సర్వజిత్సర్వధారీచవిరోధీవికృతిఃఖరః । నందనోవిజయశ్చైవజయోమన్మథదుర్ముఖౌ ॥ హేమలంబోవిలంబోథవికారీశార్వరీప్లవః । శుభకృచ్ఛోభనఃక్రోధీవిశ్వావసుపరాభవౌ ॥ ప్లవంగఃకీలకస్సౌమ్యస్సాధారణవిరోధకృత్ । పరిధావీప్రమాదీచ ఆనందోరాక్షసోఽనలః ॥ పింగళఃకాళయుక్తిశ్చసిద్ధార్థీరౌద్రదుర్మతీ।దుందుభీరుధిరోద్గారీరక్తాక్షీక్రోధనఃక్షయఇతి ॥ యద్యపిజ్యోతిషిగురోర్మధ్యమరాశిభోగేనప్రభవా

దీనాంమాఘాదౌ ప్రవృత్తిరుక్తా - తథాపిప్రభవాదీనాంచాంద్రత్వమప్యస్తి ॥ చాంద్రాణాంప్రభవాదీనాంపంచకేపంచకేయుగేఇతి మాధవోక్తేః - తేనచాంద్రప్రభవాదిశ్చైత్రసితేప్రవర్తతే, బార్హస్పత్యాస్తుమాసాదౌ, తయోర్వినియోగోజ్యోతిర్నిబంధేబ్రహ్మసిద్ధాంతే॥ వ్యావహారిక సంజ్ఞోఽయంకాలఃస్మృత్యాసుకర్మసు। యోజ్యస్సర్వత్రతత్రాపిజైవోవానర్మదోత్తరే ॥ అష్టిషేణః ॥ స్మరేత్సర్వత్రకర్మాదౌ చాంద్రంసంవత్సరంసదా । నాన్యంయస్మాద్వత్సరాదౌ ప్రవృత్తిస్తస్యకీర్తితేతి॥అయనంతుసౌరర్తుత్రయాత్మకం - సౌరర్తుత్రితయంప్రదిష్టమయనమితిదీపికోక్తేః - తద్ద్వివిధం, దక్షిణముత్తరంచేతి, కర్కసంక్రాంతిర్దక్షిణాయనం, మకరేంత్యం- అనయోర్వినియోగమాహమదనరత్నేసత్యవ్రతః॥ దేవతారామవాప్యాది ప్రతిష్ఠోదఙ్ముఖేరవౌ । దక్షిణాశాముఖేకుర్వన్నతత్ఫలమవాప్నుయాత్॥ వైఖానసః ॥ మాతృభైరవవారాహనరసింహత్రివిక్రమాః । మహిషాసురహంత్ర్యశ్చస్థాప్యావైదక్షిణాయనే ॥ వైశబ్దోప్యర్థేనతుదక్షిణాయనఏవేతినియమః, పూర్వవచనేదక్షిణాయనేనిషిద్ధాయాదేవప్రతిష్ఠాయాదేవవిషయేప్రతిప్రసవమాత్రాత్ - రత్నమాలాయాం ॥ గృహప్రవేశత్రిదశప్రతిష్ఠావివాహచౌలవ్రతబంధపూర్వమ్ । సౌమ్యాయనేకర్మశుభంవిధేయం యద్గర్హితంతత్ఖలుదక్షిణేచేతి ॥ అస్యాపవాదఃకాశీఖండే ॥ సదాకృతయుగంచాస్తుసదాచాస్తూత్తరాయణమ్।సదామహోదయశ్చాస్తుకాశ్యాంనివసతాంసతామ్। ఇత్యయనం॥ఋతుర్మాసద్వయాత్మకః మల మాసేతుమాసద్వయాత్మక ఏకోమాసస్తేనమాసద్వయాత్మకత్వమవిరుద్ధం, సద్వేధాచాంద్రస్సౌరశ్చ, చైత్రారంభోవసంతాదిశ్చాంద్రః-మీనారంభో మేషారంభోవాసౌరః-మీనమేషయోర్మేషవృషయోర్వావసంతఇతిబోధాయనోక్తేః-అనయోర్వినియోగమాహత్రికాండమండనః॥ శ్రౌతస్మార్తక్రియాస్సర్వాఃకుర్యాచ్చాంద్రమసర్తుషు। తదభావేతుసౌరర్తుష్వితిజ్యోతిర్విదాంమతమ్ ॥ సద్వివిధోపిషోఢా,వసంతోగ్రీష్మోవర్షాశ్శరద్ధేమంతశ్శిశిరః,ఇత్యృతుః॥ మాసశ్చతుర్ధా, సావనస్సౌరశ్చాంద్రోనాక్షత్రఇతి, త్రింశద్దినస్సావనః, అర్కసంక్రాంతేస్సంక్రాంత్యవధిస్సౌరః, యద్యపి హేమాద్రిమాధవకాలాదర్శాద్యాలోచనేన మేషసంక్రాంత్యాసమాప్తామావాస్యకత్వంచైత్రత్వమితి లక్షణాచ్చమేషసంక్రాంతేశ్చైత్రత్వంప్రతీయతేతథాపిమేషసంక్రమేదర్శద్వయే సతివైశాఖస్యైవాధిక్యాత్తత్పూర్వభావిత్వేనమీనస్యైవచైత్రత్వంయుక్తం. ఏవంమేషాదయోవైశాఖాః అతోమీనసంక్రాంత్యామధ్యస్యపౌర్ణమాసికత్వం, ఆద్యతిథికత్వంవాచైత్రత్వమితిలక్షణాత్. మీనఏవసౌరశ్చైత్రఃఏవంవైశాఖాదయోపిమేషాద్యాజ్ఞేయాః* సౌరమాసప్రసంగాత్సంక్రాంతినిర్ణయఉచ్యతే- తత్రపూర్వతోపిపరతోపిసంక్రమా

త్పుణ్యకాలఘటికాస్తుషోడశేతిసామాన్యతః పుణ్యకాలస్సర్వైరుక్తః విశేషస్తూచ్య
తే - అత్రమామకాస్సంగ్రహశ్లోకాః ॥ ప్రాగూర్ధ్వాదశ పూర్వతష్షడవని స్తద్వత్ప
రాః పూర్వతస్త్రింశత్షోడశపూర్వతోఽథపరతఃపూర్వాః పరాస్స్యుర్దశ- పూర్వా
షోడశచోత్తరా ఋతుభువః పశ్చాచ్చవేదాఃపునః పూర్వాష్షోడశ చోత్తరాః పున
రథోపుణ్యాస్తుమేషాదితః ॥ అస్యార్థః :—మేషేప్రాగూర్ధ్వంచదశఘటికాఃపుణ్యకా;
లఃవృషేపూర్వాష్షోడశ;మిథునేపరాష్షోడశ; కర్కేపూర్వాస్త్రింశత్;సింహేపూ
ర్వాష్షోడశ;కన్యాయాంపరాష్షోడశ;తులాయాంప్రాగూర్ధ్వాశ్చదశ;వృశ్చికేపూర్వా
షోడశ;ధనుషిపరాఃషోడశ; మకరేచత్వారింశత్పరాః ఇదంచహేమాద్రి మతేనో
క్తం - మాధవమతేత్వత్రపరావింశతిః; పుణ్యాఃకుంభేపూర్వాష్షోడశ; మీనేప
రాష్షోడశేతి ॥ యాప్యుత్తరాపుణ్యతమాయోక్తాసాయంభవేత్సా యదిసాపిపూ
ర్వా । పూర్వాతుయోక్తాయదిసావిభాతే సాప్యుత్తరారాత్రినిషేధతస్స్యాత్ ॥ అ
ర్వాఙ్నిశీథాద్యది సంక్రమస్స్యాత్పూర్వేహ్నిపుణ్యంపరతఃపరేహ్ని । ఆసన్నయా
మద్వయమేవ పుణ్యంనిశీథమధ్యేతుదినద్వయంస్యాత్ ॥ కర్కేఝషేప్యేవమితిహ్యు
వాచహేమాద్రిసూరిశ్చతథాపరార్కః । ఝషఃప్రదోషేయదివార్ధరాత్రేపరే
హ్నిపుణ్యంత్వథకర్కటశ్చేత్ ॥ ప్రభాతకాలేయదివానిశీథే పూర్వేహ్నిపుణ్యత్వితి
మాధవార్యః॥ అత్రమూలవచనానిమాధవాపరార్కహేమాద్ర్యాదిషుద్రష్టవ్యాని-
సర్వాసుసంక్రాంతిషుదానవిశేషో హేమాద్రౌదానకాండేఉక్తఃవిశ్వామిత్రః॥ మే
షసంక్రమణేభానోర్మేషదానంమహాఫలమ్ । వృషసంక్రమణేదానంగవాంప్రోక్తం
తథైవచ ॥ వస్త్రాన్నపానదానానిమిథునేవిహితానితు । ఘృతధేనుప్రదానంచకర్క
టేపివిశిష్యతే॥ ససువర్ణంఛత్రదానంసింహేపివిహితంసదా । కన్యాప్రవేశేవస్త్రాణాం
వేశ్మనాందానమేవచ ॥ తులాప్రవేశేతిలానాంగోరసానామపీష్టదమ్ । అనకీచలి
తేఖానాదీపదానంమహాఫలమ్ ॥ అనకీవృశ్చికః ॥ ధనుఃప్రవేశేవస్త్రాణాంయానా
నాంచమహాఫలమ్ ॥ ఝషప్రవేశేదారూణాందానమగ్నేస్తథైవచ॥ కుంభప్రవేశే
దానంతుగవామంబుతృణస్యచ । మీనప్రవేశేశ్రేష్ఠానానాంమాలానామపిచోత్తమమి
తి ॥ అత్రోపవాసమాహహేమాద్రావాపస్తంబః॥ అయనేవిషువేచైవత్రిరాత్రో
పోషితోనరః । స్నాత్వాయస్త్వర్చయేద్భానుంసర్వకామఫలంలభేత్ ॥ అశక్తౌతు
వృద్ధవసిష్ఠః ॥ అయనేసంక్రమేచైవగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । అహోరాత్రో
షితస్స్నాత్వాసర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ అత్రోపవాసస్సంక్రమదినేదానాదితు
పుణ్యకాలదిన ఇత్యాచార్యచూడామణిః, విధిలాఘవాత్పుణ్యకాల దివసేఽప్యుభయ
మితివృద్ధాః, ఇదంచపుత్రిగృహస్థేతరవిషయం ॥ ఆదిత్యేహనిసంక్రాంతౌ గ్రహ

శే చంద్రసూర్యయోః । ఉపవాసో న కర్తవ్యః పుత్రిణా గృహిణా తథేతి జైమినివచనా
త్ - అత్ర శ్రాద్ధముక్తం హేమాద్రౌ విష్ణుధర్మే ॥ శ్రాద్ధం సంక్రమణే భానోః ప్రశ
స్తం పృథివీపతే ॥ అపరార్కేపి విష్ణుః ॥ ఆదిత్యసంక్రమణం విశేషేణాయనద్వయం ॥
జన్మర్భమభ్యుదయశ్చ, ఏతాంస్తు శ్రాద్ధకాలాన్వై కామ్యానాహ ప్రజాపతిరితి ॥ ద్వా
దశాదిదినైరర్వాగయనాంశే ప్రవృత్తావపి పుణ్యం వక్ష్యమయనగ్రహణా, అన్యథా సం
క్రమేణ సిద్ధేరయనగ్రహణం వ్యర్థం స్యాదిత్యపరార్కః - హేమాద్రావపి గాలవః ॥ అ
యనాంశకతుల్యేన కాలేనైవ స్ఫుటం భవేత్ । మృగకర్కటిసంగే సూర్యే యామ్యోదగ
యనే సతి ॥ తదా సంక్రాంతికాలే స్యుర్యుక్తా విష్ణుపదాదయ ఇతి ॥ అయనాంశచ్యుతి
రూపే సంక్రాంతికాలే విష్ణుపదాదయః ప్రవర్తంతే తేఽతత్ప్రయుక్తం పుణ్యకాలాది
తత్రాపి జ్ఞేయమితి స్వవ్యాఖ్యా, తచ్చ మేషాయనం వృషాయనమిత్యాది సర్వత్ర
జ్ఞేయం - మాధవీయేపి జాబాలిః ॥ సంక్రాంతిషు యథా కాలస్తదీయేష్వయనే తథా ।
అయనే వింశతిః పూర్వా మకరే వింశతిః పరేతి ॥ మకరాయనే పూర్వాః వింశతిఘటికాః
పుణ్యాః మకరసంక్రాంతౌ తు పశ్చాద్వింశతిః పుణ్యాః అన్యత్రాయనే తత్సంక్రాంతివది
త్యర్థః విష్ణుపదాదిస్వరూపం చ దీపికాయాముక్తం ॥ హర్యంఘ్రిర్వృషసింహవృశ్చి
కఘటేష్వర్కస్య యస్సంక్రమష్షీత్యాఖ్యోఽన ధనుర్నృయుక్షు షడశీత్యాఖ్యస్తులా
మేషయోః । ప్రోక్తం తద్విషువద్ద్వయం ఝషేయనముదక్కర్కాటకే దక్షిణమితి ॥ హర్యం
ఘ్రిర్విష్ణుపదం, నృయుక్ మిథునం, అత్ర చ పిండరహితం శ్రాద్ధం కుర్యాత్ - తథా చా
పరార్కే మాత్స్యే ॥ అయనద్వితయే శ్రాద్ధం విషువద్ద్వితయే తథా । సంక్రాంతిషు
చ సర్వాసు పిండనిర్వపణాదృత ఇతి ॥ శ్రాద్ధశూలపాణిస్త్వస్య నిర్మూలత్వాత్ సమూ
లత్వేపి ॥ తతః ప్రభృతి సంక్రాంతావుపరాగాదిపర్వసు । త్రిపిండమాచరేచ్ఛ్రాద్ధమే
కోద్దిష్టం మృతాహనీతి మాత్స్యోక్తేర్గ్రహణాగ్రహణవ్యవికల్ప ఏవేత్యాహ - తన్న
అస్య పార్వణానువాదకత్వేన పిండవిధాయకత్వాత్, పిండోక్తేః అన్యథైకపదేపి,
డానువాదే త్రిత్వవిధౌ చ షట్కగ్తుః ప్రథమభక్షనద్వైరూప్యాపత్తేః తథా చోభయస
మూలత్వే పిండరహితం పార్వణం కర్తవ్యమిత్యుభయవచనయోరర్థః, త్రిపిండశబ్దే
నైకోద్దిష్టవ్యావర్తనమాత్రం, మంగళకృత్యేషు విశేషమాహ జ్యోతిర్నిబంధే నారదః ॥
త్యాజ్యాస్సూర్యస్య సంక్రాంతేః పూర్వతః పరతస్తథా । వివాహాదిషు కార్యేషు నా
డ్యష్షోడశ షోడశేతి ॥ ఏతత్పుణ్యకాలోపలక్షణం ॥ భానోస్సంక్రాంతిభోగశ్చాంగులికే
శ్చార్ధయామక ఇతి, జ్యోతిఃప్రకాశేవ ర్వ్యేషు పరిగణనాత్, అయనవ్యతిరిక్తాసు దశసు
సంక్రాంతిషు రాత్రౌ స్నానశ్రాద్ధాది న కార్యం ॥ అహ్ని సంక్రమణే కృత్స్నమహః
పుణ్యం ప్రకీర్తితమ్ । రాత్రౌ సంక్రమణే భానోర్దినార్ధం స్నానదానయోః ॥ అర్ధరాత్రా

దథ స్తస్మిన్మధ్యాహ్నాత్ప్రాక్ పరికీర్తితా । ఊర్ధ్వం సంక్రమణే చోర్ధ్వ ముదయా త్ప్రహరద్వయం । పూర్ణే చేదర్ధరాత్రే తు యదా సంక్రమతే రవిః । ప్రాహుర్దినద్వయం పుణ్యం ముక్త్వా మకరకర్కటావితి వృద్ధవసిష్ఠాదివచనైరహః పుణ్యత్వోక్త్యా ॥ రాత్రౌ సంక్రమణే భానోర్దివా కుర్యాత్తు తత్క్రియామ్ । పూర్వస్మాత్పరతో వాపి ప్రత్యాసన్నస్య తత్ఫలమితి వసిష్ఠవచనాచ్చార్ధరాత్రౌ స్నానాది నిషేధప్రతీతేః । యానితు । వివాహ వ్రతసంక్రాంతి ప్రతిష్ఠా ఋతుజన్మసు । తథోపరాగపాతాదౌ స్నానే దానే నిశా శుభేతి ॥ రాహుదర్శనసంక్రాంతివివాహాత్యయవృద్ధిషు । స్నానదానాదికం కుర్యుర్నిశి కామ్యవ్రతేషు చేత్యాదీని విష్ణుగోభిలాదివచనాని తాని మకరకర్కటసంక్రాంతివిషయాణి ముక్త్వా మకరకర్కటావితి తయోర్దివానుష్ఠానస్య పర్యుదస్తత్వాదితి హేమాద్రిమాధవాదయః - వస్తుతస్తు ప్రాగుక్తవచనేన తయోర్దినద్వయపుణ్యత్వాదేవ పర్యుదాసాన్మకరకర్కటయోరపి స్నానం దానం పరేహానిత్యాదిభిరహః పుణ్యత్వోక్తేః అహఃపుణ్యత్వానుపపత్త్యా కల్ప రాత్రినిషేధస్య చ ప్రత్యక్షరాత్రివిధినా బాధాత్సర్వసంక్రాంతిషు రాత్రావనుష్ఠానవికల్పః, సచ దేశాచారాద్వ్యవతిష్ఠత ఇతియుక్తః పంథాః. అయనయోస్తు వక్ష్యే విశేషః శ్రావణే మాఘే చ వక్ష్యతే - జ్యోతిర్నిబంధే గర్గః ॥ యస్యజన్మర్క్షమాసాద్యే రవిసంక్రమణం భవేత్ । తన్మాసాభ్యంతరే తస్య వైరక్లేశధనక్షయాః ॥ తగరసరోరుహపత్రైరజనీసిద్ధార్థలోధ్రసంయుక్తైః । స్నానం జన్మర్క్షగతే రవిసంక్రమణే నృణాం శుభదమ్ ॥ హేమాద్రౌ ॥ అహ్నిచేద్రాత్రియుగ్మం స్యాద్రాత్రౌ చేద్వాసరద్వయమ్ । సంక్రాంతిః పక్షిణీ జ్ఞేయా దానాధ్యయనకర్మసు ॥ యత్తు గౌడాః ॥ సంక్రాంత్యాం పక్షయోరంతే ద్వాదశ్యాం శ్రాద్ధవాసరే । సాయంసంధ్యాం న కుర్వీత కుర్వంశ్చ పితృహా భవేదితి ॥ శిష్టోపదేశిన్యాం వ్యాసోక్తేః, సాయం పుణ్యకాలే సంధ్యానిషేధమాహుస్తన్నిర్మూలం- అన్యచ్చ బహువక్తవ్యం విస్తరభీతేర్నోచ్యతే - ఇతిసంక్రాంతినిర్ణయః* వత్సయుగజ శ్చాంద్రో మాసః స ద్వేధా, శుక్లాదిరమాంతః కృష్ణాదిః పూర్ణిమాంతశ్చేతి - తథా చ త్రికాండమండనః ॥ చాంద్రోపి శుక్లప్రతిపదాదిః కృష్ణాదిశ్చేతి చ ద్విధేత్యుక్త్వా దేశభేదేన తద్వ్యవస్థామాహ ॥ కృష్ణప్రతిపదాదికం మాసం నాంగీకుర్వంతి కేచన । యేపీచ్ఛంతి న తేషామపీష్టో వింధ్యస్య దక్షిణే ఇతి - వింధ్యస్య దక్షిణే కృష్ణాదినిషేధాదుత్తరతో ద్వయోరభ్యనుజ్ఞా గమ్యతే - తత్రాపి శుక్లాదిర్ముఖ్యః, కృష్ణాదిర్గౌణః, కాలేషు చైత్రశుక్లప్రతిపద్యేవ చాంద్రసంవత్సరారంభోక్తేః - తదుక్తం దీపికాయాం । చాంద్రోబ్దో మధుశుక్లప్రతిపదారంభ ఇతి, నహి యే కృష్ణాదిం మన్యంతే తేషాం వత్సరారంభోభిద్యతే అతః శుక్లాదిర్ముఖ్యః కృష్ణాదినామబమాసానంభవాచ్చ చాంద్రస్య సర్వ నక్షత్రభో

గేననాక్షత్రో మాసః సావనాదింశ్యవస్తోక్తా హేమాద్రౌ బ్రహ్మసిద్ధాంతే॥ అమా
వాస్యాపరిచ్ఛిన్నో మాసస్స్యాద్బ్రాహ్మణస్యతు । సంక్రాంతిపౌర్ణమాసీభ్యాంతథై
వనృపవైశ్యయోః ॥ అత్రబ్రాహ్మణాదీనాంయత్రకర్మవిశేషేవచనాంతరేణనసం తే
బ్రాహ్మణోగ్నీనాదధీతేత్యాదివన్మాసఉక్తస్తత్ర దర్శాంతత్వమాత్రంనియమ్యతే,
నతుసర్వకర్మసుదర్శాంతఏవేతి. వృష్ట్యాద్యర్థసౌభరేహీషాదినిధననియమవద్విధిలా
ఘవాత్, త్రైవర్ణికానాంసర్వకర్మసుమాసవిశేషవిధేస్సావనాదీనాం శూద్రాను
లోమాదిపరత్వాపత్తేశ్చేతి గురుచరణాః. జ్యోతిర్గర్గః ॥ సౌరోమాసోవివాహాద్యౌ
యజ్ఞాదౌసావనస్స్మృతః ॥ ఆబ్దికేపితృకార్యేచచాంద్రోమాసఃప్రశస్యతే ॥ ఋశ్య
శృంగః ॥ వివాహవ్రతయజ్ఞేషుసౌరమానంప్రశస్యతే। పార్వణేత్వష్టకాశ్రాద్ధేచాం
ద్రమిష్టంతథాబ్దికే ॥ స్మృత్యంతరే । ఏకోద్దిష్టవివాహాదౌ ఋణాదౌసౌరసావనౌ॥
జ్యోతిర్గర్గః॥ ఆయుర్దాయవిభాగశ్చప్రాయశ్చిత్తక్రియాతథా। సావనేనైవకర్తవ్యా
శత్రూణాంచాప్యుపాసనా॥ విష్ణుధర్మే॥నతుగ్రహనక్షత్రాణ్యయనానిచేంద్రోర్మాసేనకు
ర్యాద్భగణాత్మకేనేతి॥ బ్రాహ్మే ॥తిథికృత్యేచకృష్ణాదింవ్రతేశుక్లాదిమేవచ।వివాహా
దౌచసౌరాదింమాసంకృత్యేవినిర్దిశేత్॥ అథమలమాసః-తత్రైకమాత్రసంక్రాంతిర
హితః సితాదిశ్చాంద్రోమాసోమలమాసః । ఏకమాత్రసంక్రాంతి రాహిత్యమసం
క్రాంతత్వేనసంక్రాంతిద్వయవత్త్వేనచభవతీతిమలమాసోద్వేధా, అధిమాసఃక్షయ
మాసశ్చేతి-తదుక్తంకాఠకగృహ్యే॥యస్మిన్మాసేనసంక్రాంతిస్సంక్రాంతిద్వయమేవ
వా।మలమాసస్సవిజ్ఞేయోమాసస్స్యాత్తుత్రయోదశ ఇతి॥సత్యవ్రతోపి॥ రాశిద్వయం
యత్రమాసే సంక్రమేతదివాకరః । నాధిమాసోభవేదేవమలమాసస్సకేవలమితి॥
అధికమాసస్యకాలనియమహావసిష్ఠః ॥ ద్వాత్రింశద్భిర్గతైర్మాసైర్దినైష్షోడశభిస్తథా
ఘటికానాంచతుష్కేణపతత్యధికమాసక ఇతి - ఏతచ్చసావనాదిమానేన సంభవా
ర్థంనతునియమార్థం, అన్యథాషోడశదినాధికద్వాత్రింశన్మాసానంతరం కృష్ణ
పక్షనియమేనశుక్లాదిత్వభంగాపత్తేః తేనన్యూనాధికకాలే మలమాసపాతేపినదోషః-
అతఏవోక్తంమాధవీయే ॥ మాసేత్రింశత్తమేభవేదితి ॥ క్షయస్యాపిజ్యోతిశ్శాస్త్రే॥
అసంక్రాంతిమాసోఽధిమాసస్స్ఫుటంస్యాద్ద్విసంక్రాంతిమాసఃక్షయాఖ్యఃకదాచి
త్। క్షయఃకార్తికాదిత్రయేనాన్యతస్స్యాత్తదావర్షమధ్యేధిమాసద్వయంచ॥ ఏ
కః క్షయాత్పూర్వంపరతశ్చైక ఇత్యధిమాసద్వయంభవతీత్యర్థః - అత్రవిశేషమా
హజాబాలిః ॥ మాసద్వయేబ్దమధ్యేతుసంక్రాంతిర్నయదాభవేత్ । ప్రాకృతస్త
త్రపూర్వస్స్యాదధిమాసస్తథోత్తరఇతి ॥ ఉత్తరఏవకాలాధిక్యంన పూర్వస్మిన్ని
త్యర్థః - యత్తుబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ చైత్రాదర్వాఙ్నాధిమాసః పరతస్త్వధికోభవే

ఇతి ॥ తత్రచైత్రాత్పూర్వం అసంక్రాంతద్వయేపూర్వోఽధికః కింతుపరఇత్యర్థః
యచ్ఛజ్యోతిస్సిద్ధాంతే ఘటకన్యాగతేసూర్యేవృశ్చికేవాథధన్విని । మకరేవాథకుం
భేవానాధిమాసోవిధీయతఇతి ॥ తద్వృశ్చికాదిచతుష్టయేమలమాసేసతిపూర్వంతు
లాకన్యాగతేసూర్యేత్యత్రయత్పూర్వం కాలాధిక్యనిషేధార్థంనత్వధికమాత్రస్యద
ర్శానాం ఫాల్గునాదీనాంప్రాయోమాఘస్యచక్వచిత్, నపుంసకత్వంభవతీత్యేషశా
స్త్రవినిశ్చయఇతి హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మవిరోధాత్, మలమాసేష్టకాదినిషేధానుప
పత్తేశ్చమకరేవాథకుంభేవేతి దృష్టాంతార్థప్రాప్త్యభావాచ్చ - ఉభయస్యాగమన
కాలఉక్తస్సిద్ధాంతశిరోమణౌ ॥ గతోబ్ధ్యద్రినందైర్మితేశాక కాలేతిథీశైర్భవిష్య
త్యథాంగాక్షసూర్యైః । గజాద్ర్యగ్నిభూమిస్తథా ప్రాయశోయంకువేదేందువ
ర్షైః క్వచిద్గోకుభిశ్చేతి ॥ అబ్ధయశ్చత్వారః, అద్రయస్సప్త, నందాఃనవ, ఏషాం
ప్రాతిలోమ్యేనపాతే ౯౭౪ తైర్మితేవర్షేకశ్చిత్క్షయమాసః పూర్వంజాతఇత్యర్థః,
తిథయఃపంచదశ ౧౫ ఈశాఏకాదశ ౧౧-౧౫ ఏవంమితేయాతేకశ్చిద్భవిష్యతీత్య
ర్థః।అంగాః ౬ అక్షాః ౫ సూర్యాః ౧౨ఏకత్ర ౧౨-౫౬ గజాః ౮ అద్రయః౭అగ్న
యః ౩ భూః ౧ ఏకత్ర ౧౩-౭౮ కుః ౧ వేదాః ౪ ఇందుః ౧ ఏకత్ర ౧౪౧గావః
౯ కుః ౧ ఏకత్ర ౧౯ ఏతైర్మితేషుశకేషుయాతేకశ్చిద్భవిష్యతీత్యర్థః-అథమలమాసేకా
ర్యాకార్యంనిరూప్యతే - తత్రజాబాలిః ॥ నిత్యనైమిత్తికేకుర్యాత్ప్రయతస్సన్మ
లిమ్లుచే । తిథినక్షత్రవారోక్తంకామ్యం నైవకదాచన ॥ అయంచకామ్యనిషేధః
అరంభసమాప్తివిషయః ॥ అసూర్యానామయే మాసానతేషుమునయస్స్మృతః । వ్ర
తానాంచైవయజ్ఞానా మారంభశ్చసమాపనమితితె నైవోక్తత్వాత్, అసూర్యాఅ
ధికమాసాఇత్యర్థః, తత్రమండలంతపతేరవిరితివచనాత్ - కారీర్యాదేకామ్యస్యాప్య
త్యారంభసమాప్తిభవత ఏవేత్యాదిరత్యన్యత్రవిస్తరః - కాఠకగృహ్యేపి ॥ మలేఽ
నన్యగతింకుర్యాన్నిత్యాంనైమిత్తికీంక్రియామితి ॥ తానినైమిత్తికానిదీపికాయాము
క్తాని ॥ యన్నైమిత్తికమగ్నిసత్యను గతాగ్న్యాధానమర్చాను వాసంస్కారాది
విలోపనేసతిపునః ప్రోక్తంప్రతిష్ఠాదికమితి॥ గత్యంతరయుతంతుసోమాదిహేయమేవ-
తత్రకర్తవ్యాన్యుక్తానికాలాదర్శే॥ ద్వాదశాహసపిండాంతంకర్మగ్రహణజన్మనోః।
సీమంతేపుంసవేశ్రాద్ధంద్వావేతౌజాతకర్మచ ॥ రోగేశాంతిరలభ్యేచయోగేశ్రాద్ధ
వ్రతానిచ । ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తస్యవశాత్పూర్వేపరత్రచ ॥ అబ్దోదకుంభమన్వాది
మహాలయయుగాదిషు। శ్రాద్ధందర్శేప్యహరహశ్శ్రాద్ధమాసాదిమాసికమ్॥మలిమ్లు
చాన్యమాసేషుమృతానాంశ్రాద్ధమాబ్దికమ్ । శ్రాద్ధంనుపూర్వాదుష్టేషుతీర్థేష్వే
వయుగాదిషు ॥ మన్వాదిషుచయద్దానందానందైనందినంచయత్ । తిలగోభూహిర

కామ్యానాం సంక్రాన్త్యుపాసనయోః క్రియా ॥ పర్వహోమశ్చాగ్రయణం సాగ్నేరిష్టిశ్చ పర్వణి । నిత్యాగ్నిహోత్రహోమశ్చ దేవతాతిథిపూజనమ్ స్నానం చ స్నానవిధినా వ్యథ త్యాపి గురవః, మతద్వ్యం వానిమిత్తస్య తత్కాలం ఉభయత్ర చేతి॥ ఏతౌ పుంసవనసీమన్తౌ, ఏతిచ్చ గర్భాధానాద్యన్నప్రాశనాన్తసంస్కారోపలక్షణం - తదుక్తం దీపికాయాం ॥ గర్భాధానముఖం చ చౌలవిహితః ప్రాగ్జాతయాగం పునా కృచ్ఛ్రేష్ట్యాగ్రయణం గృహే ప్రవిశతాం సోమసవానాం గయోః । తీర్థేందుక్షయయోశ్చ పిత్ర్యమధికే మాస్యేవ మాఘ్యేవదేదితః॥ అలభ్యయోగే ధోదయ పద్మకాదాకామ్యాన్యపి వ్రతాదీని కార్యాణీత్యర్థః, పూర్వేపర త్రిమలేశుద్ధే చేత్యర్థః మహాలయశబ్దేన మమాత్రయోదశ్యుచ్యత ఇతి మాధవః దర్శశ్రాద్ధం మలేపి కార్యం యత్తు ఋశ్యశృంగః॥ సంవత్సరాతిరేకేణ మాసోయస్స్యాత్స మలిమ్లుచః। తస్మిం త్రయోదశే శ్రాద్ధం న కుర్యాదిందుసంక్షయ ఇతి॥ తత్కామ్యదర్శశ్రాద్ధవిషయం కామ్యం నైవ కదాచనేతి వచనాత్ ॥ దర్శే చ కామ్యం శ్రాద్ధం కన్యాంకన్యా వేదినశ్చేత్యాదినా యాజ్ఞవల్క్యేనోక్తం, నిత్యం తుమలేపి భవత్యేవ ॥ దర్శే క్షయాహే మహాశ్రాద్ధం దానం చ ప్రతివాసరమ్ । గోభూతిలహిరణ్యానాం మాసేపిస్యాన్మలిమ్లుచే ఇతి మాధవోక్తేరితి హేమాద్ర్యాదయః - దివోదాసీయేపి॥ అనిందురిందుపూర్ణా చ హరివారో బుధాష్టమీ । నాధిమాసే భవిత్యాజ్యాస్సీమంతాన్నాశనే శిశోరితి ॥ అనిందుర్దర్శః ద్విసంధమప్యమా శ్రాద్ధం న కార్యమిత్యాహ రాణ్కః ॥ అత్ర యుగ్విహితం కర్మ ఉత్తరేమాసి కారయేదిత్యుక్తేః ॥ పష్ట్యాతు దివసైర్మాసైరితి శుద్ధమాసకరణేపి నాస్త్యోరోపత్రే ద్దర్శశ్రాద్ధం మలే కార్యమితి ప్రాచీనగౌడాః - కాలసారేశ్చ సంవత్సరప్రదీపేపి ॥ ఏకరాశిస్థితే సూర్యే యదాదర్శద్వయం భవేత్ । దర్శశ్రాద్ధం తదా దాస్యాన్న పరత్ర మలిమ్లుచే ॥ అత్రాపి ప్రాగ్వద్వ్యవస్థా, యద్యపి కాలాదర్శే సర్వం వార్షికం మాసద్వయే కార్యమిత్యుక్తం తథాపి హేమాద్రిమాధవాపరార్కమతాత్ప్రథమాబ్దికం త్రయోదశే మలమాసే ద్వితీయాద్యాబ్దికం తు శుద్ధమాస ఏవ కార్యం ॥ అసంక్రాంతేపి కర్తవ్యమాబ్దికం ప్రథమం ద్విజైః । తథైవ మాసికం శ్రాద్ధం సపిండీకరణం తథేతి హారీతోక్తేః ॥ అబ్దికం ప్రథమం యత్స్యాత్తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే । చతుర్దశేతు సంప్రాప్తే కుర్యాత్పునరాబ్దికమితి స్మృత్యంతరోక్తేశ్చ పునరాబ్దిక ద్వితీయాదివార్షికం త్రయోదశే మాసే ఽతీతే చతుర్దశాద్యదినేషు కార్యమిత్యర్థః - యత్తు సత్యవ్రతః ॥ వర్షే వర్షే తుయచ్ఛ్రాద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతేహాని - మలమాసే న తత్కార్యం వ్యాఘ్రస్య వచనం యథా తత్ద్వితీయాదివార్షికవిషయం ॥ అబ్దికం ప్రథమం యత్స్యాత్తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే ఇతి పూర్వోక్తవచనాత్ - యత్ర ద్వాదశే మాసికం శుద్ధమాసే భవతి తత్ర త్రయోదశే ధిక ఏవా

చ్చాబ్దికం కార్యం, యత్రత్వధికమధ్యే ద్వాదశం మాసికం తత్ర తస్య ద్విరావృత్తిం కృ
త్వా చతుర్దశే శుద్ధ ఏవ ప్రథమాబ్దికమితి విష్ణుపక్షః. తేన ద్వితీయాది శుద్ధమాస
ఏవ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే॥ దివోదాసీయే మదనపారిజాతే చైవం-మలమాసమృతానాంతు
యదా సపవాధికస్స్యాత్తదా తత్రైవ ప్రతిసాంవత్సరికం కార్యం-యథాహ పైఠీనసిః॥ మల
మాసే మృతానాంతు శ్రాద్ధం యత్ప్రతివత్సరమ్। మలమాసేపి కర్తవ్యం నాన్యేషాంతు
కథంచనేతి॥ హేమాద్రౌ వ్యాసోపి॥ మలమాసమృతానాంతు సౌరం మానం సమాశ్రయే
త్॥ స ఏవ దివసస్తస్య శ్రాద్ధపిండోదకాదిషు॥ అత్రాధికమృతస్య సద్వితీయాద్యబ్దేపి సౌరవి
ధిః, ద్వితీయాదావన్యాధికే వా పూర్వ్యనియమవిధిపై రూప్యాత్, కింతు ప్రథమాబ్దిక
స్యమలేనియమాత్ సత్యప్ర తేన తద్భిన్నస్య సర్వస్యాధికే నిషేధే ప్రాప్తే ప్రతిప్రసవమా
త్రం లాఘవాత్ అతోవ ద్వితీయాదౌ సౌరమాసప్రసంగః, చాంద్రమిష్టం తథాబ్దికే॥ మా
సపక్షతిథిస్పష్టే ఇత్యాదివిరోధాచ్చ-యత్తు వృద్ధవసిష్ఠః॥ శ్రాద్ధీయాహని సంప్రాప్తే అ
ధిమాసో భవేద్యది । మాసద్వయేపి కుర్వీత శ్రాద్ధమేవం నముహ్యతి ॥ యచ్చ వ్యాసః॥
ఉత్తరే దేవకార్యాణి పితృకార్యాణి చోభయోరితి తన్మాసికాదివిషయం ॥ యాగా
దికం మాసికంచ శ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । మన్వాదికం తైర్థికంచ కుర్యాన్మాసద్వయేపి
చేతి స్మృతిచంద్రికోక్తేః ॥ తైర్థికం తీర్థశ్రాద్ధం, తచ్చ మాసద్వయేపి కార్యమితి త్రిస్థలీసే
తౌ భట్టాః - కేచిత్తు ॥ ప్రతిమాసం మృతాహే చ శ్రాద్ధం యత్ప్రతివత్సరమ్। మన్వా
దౌ చ యుగాదౌ చ తన్మాసోరుభయోరపీతి మరీచి వచనాత్ ॥ వర్షేవర్షే తు యచ్ఛ్రా
ద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతేహని । మాసద్వయేపి తత్కుర్యాద్వ్యాఘ్రస్య వచనం యథే
తి గాలవోక్తేశ్చ-ప్రత్యాబ్దికం మాసద్వయే కార్యమిత్యాహుః తత్తుచ్ఛం ప్రతిమా
సం మృతాహే క్రియమాణం మాసికం ప్రతిసంవత్సరం క్రియమాణం కల్పాది శ్రాద్ధమి
తి మరీచివచసో మదనరత్నేన వ్యాఖ్యానాత్ గాలవీయస్య చ మాసద్వయాత్మకేషు యు
మాస ఇతి మాధవేన వ్యాఖ్యానాత్, యచ్చ కేచిదుక్తం ప్రథమాబ్దికం మాసద్వయే
కార్యం ॥ అబ్దికం ప్రథమం యత్స్యాత్తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే - త్రయోదశే చ సంప్రా
ప్తే కుర్వీత పునరాబ్దికమితి యమోక్తేరితి తదపి చింత్యం - పునరాబ్దికం ద్వితీయాది
వార్షికం త్రయోదశేఽతీతే చతుర్దశే కుర్యాత్ అన్యథా ॥ సాంవత్సరం నవర్ధేత శ్రాద్ధం
తత్ర మృతే హానీతి పైఠీనసివిరోధస్స్యాదితి హేమాద్రౌ పృథ్వీచంద్రోదయే చ-ఏతేన వ
ర్ధేతనచ్ఛిద్యాచ్ఛ్రాద్ధమపి కుర్యాదేవేత్యనంతభట్ట వ్యాఖ్యానమనాభావాత్ పర
స్తం పూర్వవ్యాఖ్యాయాంతు హారీతీయె ప్రథమగ్రహణ మేవమానం యదపి నిర్ణయా
మృతే పూర్వోక్తకాలాదర్శవచనాత్ మలమాసే శ్రాద్ధదినస్య పంధ్యత్వ నిరాసార్థం
పిత్రుద్దేశేన బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా శుద్ధమాసే సపిండకం శ్రాద్ధం కుర్యాత్ ॥ పిం

దవర్జమసంక్రాంతేసంక్రాంతౌ పిండసంయుతమ్। ప్రతిసంవత్సరంశ్రాద్ధమేవంమాసద్వయేపిచేతివృద్ధపరాశరోక్తరితి ॥ తదపిచింత్యం, పూర్వోక్తవచనస్యక్షయపూర్వభావ్యధికమాసవిషయత్వాత్, తత్రహిమాసద్వయే శ్రాద్ధముక్తం - తదాహసత్యతపాః, ఏకఏవయదామాసస్సంక్రాంతిద్వయసంయుతః । మాసద్వయగతంశ్రాద్ధం మలమాసేపిశస్యతఇతి ॥ మాసద్వయగతం పూర్వాసంక్రాంత గతంక్షయగతంచ, మలమాసేక్షయమాసే,అపిశ్రాద్ధాత్పూర్వాధిమాసేచేతిహేమాద్రిః - దీపికాయామపి ॥ తత్ప్రాక్సంగ్యధిమాసకో యదిభవేత్తత్రత్య సాంవత్సరం తస్మిఞ్ఛ్రద్ధయాక్షయేచ వచనాత్కుర్యాద్ద్వయోఃకోవిదః ॥ ఇతికాలాదర్శేప్యేతద్విషయఏవేత్యలంబహునా - మలమాసేవర్జ్యాన్యుక్తానికాలాదర్శే ॥ అనిత్యమనిమిత్తంచదానంచమహాదాదికమ్ । ఆగ్నాధ్యథానాధ్వరా పూర్వతీర్థయాత్రామరేక్షణమ్ ॥ దేవారామతటాకాదిప్రతిష్ఠామౌంజిబంధనమ్। ఆశ్రమస్వీకృతిః కామ్యవృషోత్సర్గశ్చ నిష్క్రమః రాజాభిషేకః ప్రథమశ్చూడాకర్మవ్రతానిచ । అన్నప్రాశనమారంభోగృహాణాంచప్రవేశనమ్ ॥ స్నానంవివాహేనా మాతిపన్నందేవమహోత్సవః। వ్రతారంభసమాప్తీచాకామ్యం కామ్యంచపాప్మనామ్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తంతుసర్వస్యమలమాసేవివర్జయేత్। ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమ్ ॥ అవరోహశ్చహైమంతస్సర్పాణాంబలిరష్టకాః । ఈశానస్యబలిర్విష్ణోశ్శయనంపరివర్తనమ్॥ దుర్గేంద్రస్థాపనోత్థానేధ్వజోత్థానంచవజ్రిణః । పూర్వత్రప్రతిషిద్ధాని పరత్రాన్యచ్ఛదైవికమితి॥ అత్రమూలవచనానిహేమాద్రిమాధవాదిభ్యోజ్ఞేయాని - దివోదాసీయేపి ॥ యాత్రోత్సవంచదేవాదిశపథందివ్యమేవచ। మలమాసేనకుర్వీతవ్యాఘ్రస్యవచనంయథేతి ॥ అయంనిర్ణయః క్షయమాసేపిజ్ఞేయః॥ రవిసంక్రమహీనేయోవర్జ్యావర్జ్యావిధిఃస్మృతః । సఏవతుద్విసంక్రాంతేమలమాసేప్యుదీరిత ఇతికాఠకగృహ్యోక్తేః ॥ క్షయమాసమృతానాంప్రత్యాబ్దికేవిశేషోహేమాద్రౌ । తిథ్యర్థేప్రథమేపూర్వోద్వితీయేర్థేతథోత్తరః । మాసావితిబుధైశ్చింత్యౌక్షయమాసస్యమధ్యగా॥ ఆబ్దికథార్పణేవిజ్ఞేయం, యన్మలమాసేవర్జ్యముక్తం తచ్ఛుక్రగుర్వోరస్తాదిష్వపిజ్ఞేయం - తదాహబృహస్పతిః ॥ బాలేవాయదివావృద్ధేశుక్రేవాస్తంగతేగురౌ। మలమాసఇవైతానివర్జయేద్దేవదర్శనమితి ॥ అనాదిదేవతాందృష్ట్వాశుచస్స్యార్శష్టభాగ్జవే । మలమాసేప్యనావృత్తతీర్థయాత్రాంవివర్జయేత్ ॥ ఆవృత్తతీర్థేజదోషాభావమాత్రంనతుఫలమితివాచస్పతిమిశ్రాః, తన్న, అసతిబాధకేఫలహేతుత్వాక్షతేః- లల్లోపి.నీచస్థేవక్రసంస్థేప్యతి చరణగతేబాలవృద్ధాస్తగేవాసన్యాసోదేవయాత్రా వ్రతనియమనిధిఃకర్ణవేధస్తుదీక్షా । మౌంజీబంధోంగనానాంపరిణయన విధిర్వాస్తుదేవప్ర

తిష్ఠావర్జ్యాస్సద్భిఃప్రయత్నాత్త్రిదశ పతిగురౌసింహరాశిస్థితేచేతి । దీక్షాయాగది
క్షా అగమదీక్షాచ - తథా ॥ ఉద్యానచూడావ్రతబంధదీక్షా వివాహయాత్రాచవ
ధూప్రవేశః । తటాకకూపత్రిదశ ప్రతిష్ఠాబృహస్పతౌసింహగతేనకుర్యాత్ ॥ దివో
దాసీయే ॥ గుర్వాదిత్యేగురౌసింహేనష్టేశుక్రేమలిమ్లుచే । గృహకర్మవ్రతంయా
త్రాంమనసాపినచింతయేత్ । అస్యాపవాదస్తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ ముండనంచోపవా
సశ్చగౌతమ్యాంసింహగేగురౌ । కన్యాగతేతుకృష్ణాయాం నతుతత్తీరవాసినామ్ ॥
తథా । ఆద్యాసౌగౌతమీగంగాద్వితీయాజాహ్నవీస్మృతా । సర్వతీర్థఫలంస్నా
నాద్గౌతమ్యాంసింహగేగురౌ । సంహితాప్రదీపే ॥ స్యాత్సప్తరాత్రంగురుశుక్రయో
శ్చబాలత్వమహ్నాందశకంచవార్ధమ్ । వృద్ధాసితేజ్యావశుభౌశిశుత్వేశస్తాయతస్తావు
పచీయమానౌ ॥ వసిష్ఠః ॥ అతిచారగతేజీవేవర్జయేత్తదనంతరమ్ । వ్రతోద్వా
హాదికార్యేషుఅష్టావింశతివాసరాన్ ॥ బాల్యాదిలక్షణముక్తంబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥
రవిణాసత్తరస్యైషాంగ్రహాణామస్తముచ్యతే। తతోర్వాగ్వార్ధకంప్రోక్తమూర్ధ్వంబా
ల్యంప్రకీర్తితమితి ॥ బాల్యాదిపరిమాణంచవృత్తశతే । బాలశ్శుక్రోదివసదశకం
పంచకంచైవవృద్ధః పశ్చాదహ్నాంత్రితయముదితఃపక్షమైంద్ర్యాంక్రమేణ । జీవో
వృద్ధశ్శిశురపి తథా పక్షమన్యైశ్శిశూతౌ వృద్ధౌప్రోక్తౌదివసదశకంచాపరైస్సప్తరా
త్రమ్ ॥ పశ్చిమత ఉదయేదశదినానిబాలః, అస్తేపంచదినానివృద్ధః, పూర్వతోదినత్ర
యంబాలః, పక్షంచవృద్ధఇత్యర్థః, జీవోగురుః, అన్యత్రత్వన్యథోక్తం ॥ ప్రాక్పశ్చా
దుదితశ్శుక్రః పంచసప్తదినంశిశుః । విపరీతంతువృద్ధత్వంతద్వదేవగురోరపీతి ॥ ఏ
షాంచపక్షాణాంవ్యవస్థామాహమిహిరః ॥ బహవోదర్శితాఃకాలా యేబాల్యే వార్ధ
కేపివా । గ్రాహ్యాస్తత్రాధికాశ్శేషాదేశభేదాదుతాపదీతి॥ దేశభేదశ్చమదనరత్నే
గార్గ్యః॥శుక్రోగురుఃప్రాక్పరతశ్చబాలో వింధ్యేదశావంతిషుసప్తరాత్రమ్।వంగేషు
హూణేషుచషట్చపంచశేషేచదేశేత్రిదినంవదంతీతి ॥ అస్తాదేరపవాదః కాశీఖండే ॥
నగ్రహాస్తోదయకృతోదోషోవిశ్వేశ్వరాలయే ॥ త్రిస్థలీసేతౌవాయవీయే ॥ గోదావ
ర్యాంగయాయాంచ శ్రీశైలేగ్రహణద్వయే । సురాసురగురూణాంచమౌఢ్యదోషో
నవిద్యతే॥గ్రహణద్వయేతన్నిమిత్తకకురుక్షేత్రయాత్రాదానాదావిత్యర్థః-తదాహ
త్రిస్థలీసేతౌభల్లః ॥ ఉపప్లవశీతలభానుభాన్వోరర్ధోదయేవైకపిలాఖ్యషష్ఠ్యామ్ । సు
రాసురేజ్యాస్తమయేపితీర్థయాత్రావిధిస్సంక్రమణేచశస్తః ॥ మౌఢదోషోనచ
రాత్రిదోషోనచాధిమాసేనమృతిర్నసూతిః ॥ ఏవమప్యుత్తరార్ధంపరంతి, ఇత్యలంబ
హునా - మలమాసేచవ్రతవిశేష ఉక్తోహేమాద్రౌపాద్మే॥ అధిమాసేతుసంప్రా
ప్తేగుడసర్పిర్యుతానిచ । త్రయస్త్రింశదపూపానిదాతవ్యానిదినేదినే ॥ సాజ్యానిగు

దమిత్రాణి అధిమాసేనృపోత్తమ । అధిమాసేతుసంప్రాప్తేత్రయస్త్రింశత్తుదేవ
తాః ॥ ఉద్దిశ్యాపూపదానేనపృథ్వీదానఫలంలభేత్। త్రయస్త్రింశదపూపాన్నంకాం
స్యపాత్రేనిధాయచ॥ సఘృతంసహిరణ్యంచబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । విష్ణురూపీ
సహస్రాంశుస్సర్వపాపప్రణాశనః ॥ అపూపాన్నప్రదానేనమమపాపంవ్యపోహతు ।
నారాయణజగద్బీజభాస్కర ప్రతిరూపక ॥ వ్రతేనానేనపుత్రాంశ్చసంపదంచాభివర్ధ
య । యస్యహస్తేగదాచక్రే గరుడోయస్యవాహనమ్ ॥ శంఖఃకరతలేయస్యసమేవి
ష్ణుః ప్రసీదతు । కలాకాష్ఠాదిరూపేణనిమేషఘటికాదినా ॥ యోవంచయతి భూతా
నితస్మైకాలాత్మనేనమః । కురుక్షేత్రమయందేశః కాలఃపర్వద్విజోహరిః ॥ పృథ్వీస
మమిదందానంగృహాణపురుషోత్తమ । మలానాంచవిశుద్ధ్యర్థంపాపప్రశమనాయచ ॥
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యర్థంతవదాస్యామిభాస్కర । మంత్రేణానేనయోదద్యాత్త్రియ
స్త్రింశదపూపకాన్ ॥ ప్రాప్నోతివిపులాంలక్ష్మీంపుత్రపౌత్రాదిసంపదఇతి. * ఇతిని
ర్ణయసింధౌ మలమాసనిర్ణయః, * పక్షనిర్ణయస్తు ॥ దైవేముఖ్యశ్శుక్లఃపక్షఃకృష్ణః
పిత్ర్యేవిశిష్యతే ఇతిమాధవేనోక్తః * అథతిథినిర్ణయః- తత్రతిథిర్ద్వేధా, శుద్ధావిద్ధా
చ, దినేతిథ్యంతరసంబంధ రహితాశుద్ధా, తద్రహితావిద్ధా, తత్రశుద్ధాయామసందే
హాద్విద్ధానిర్ణీయతే - తత్రసామాన్యతోవేధమాహమాధవీయేపైఠీనసిః ॥ పక్ష
ద్వయేపితిథయస్తిథింపూర్వాంతథోత్తరామ్ । త్రిభిర్ముహూర్తైర్విధ్యంతిసామా
న్యోయంవిధిఃస్మృతఇతి ॥ హేమాద్రిమదనరత్నాదౌతుద్విముహూర్తోప్యుక్తః ॥
ఉదితేదైవతంభానౌ పిత్ర్యంచాస్తమితేరవౌ । ద్విముహూర్తాత్రిరహ్నశ్చసాతిథి
హవ్యకవ్యయోరితివిష్ణుధర్మోక్తేః ॥ ద్విముహూర్తత్వంచానుకల్పః ॥ ద్విముహూ
ర్తాపికర్తవ్యాయాతిథిర్వృద్ధిగామినీతిదక్షేణాపిశబ్దోక్తేః ॥ అయంవేధఃప్రాతరేవ- సా
యంతుత్రిముహూర్తోవేధఏవ ॥ యాంతిథింసమనుప్రాప్యయాత్యస్తంపద్మినీపతిః ॥
సాతిథిస్తద్దినేప్రోక్తాత్రిముహూర్తైవయాభవేదితిస్కాందోక్తేః ॥ దీపికాపి ॥ త్రిము
హూర్తగాతుసకలాసాయేఇతి॥ యానితువ్రతోపవాసస్నానాదౌఘటికైకాపియాభ
వేత్।ఉదయేసాతిథిర్గ్రాహ్యావిపరీతాతుపైతృకేఇత్యాదీనిస్కాందాదివచనానితానిసై
శ్వానరాధికరణన్యాయేనావయవస్తుత్యాత్రిముహూర్తప్రశంసాపరాణి-తిథివిశేషే వే
ధవిశేషస్స్కాందే.నాగోద్వాదశనాడీభిర్దిక్పంచదశభిస్తథా। భూతోష్టాదశనాడీభి
ర్దూషయత్యుత్తరాంతిథిమితి॥అయంచోపవాసాతిరిక్తవిషయఇతివక్ష్యతే- ఇతి వేధః*త
త్రసర్వాతిథిర్వ్యవహారః కర్మకాలవ్యాపినీసైవగ్రాహ్యా-కర్మణోయస్యయఃకాలస్తత్కా
లవ్యాపినీతిథిః॥తయాకర్మాణికుర్వీతహ్రాసవృద్ధీనకారణమితివిష్ణుధర్మోక్తేః॥దినద్వయే
తద్వ్యాప్తావేకదేశవ్యాప్తౌవాయుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయః, తస్యపూర్వాబాధేనోపప

క్తేఃకర్మకాలస్యప్రధానాంగత్వాచ్చ - యుగ్మవాక్యంతునిగమః ॥ యుగ్మాగ్నియు
గభూతానాంషణ్మున్యోర్వసురంధ్రయోః । రుద్రేణద్వాదశీయుక్తాచతుర్దశ్యాచ
పూర్ణిమా ॥ ప్రతిపద్యప్యమావాస్యాతిథ్యోర్యుగ్మంమహాఫలమ్ । ఏతద్వ్యస్తంమ
హాదోషంహంతిపుణ్యం పురాకృతమితి॥ అత్రరంధ్రాంతాశ్శబ్దాఃద్వితీయాదినవమ్యం
తతిథివాచకాః- రుద్రఏకాదశీ-ద్వితీయా తృతీయాయుయుతా సాచద్వితీయాయుతేతి
సప్తయుగ్మానీత్యర్థః- ఇదంచశుక్లపక్షే, అమాప్రతిపద్యుగ్మస్యపూర్ణిమాయాశ్చ
తత్రైవసత్త్వాదితికేచిత్, తత్త్వంత్వమావాస్యా ప్రతిపద్యుగ్మాత్కృష్ణపక్ష లింగా
త్పక్షద్వయపరమిదం తత్తద్విశేషవాక్యైః కృష్ణతిథివిశేషేపోహ్యాత్ఇతి, దశమీ
తూక్తాపురాణసముచ్చయే ॥ సంపూర్ణాదశమీ కార్యామిశ్రితాపూర్వయాథవ ॥
సంపూర్ణా శుక్లపక్షే త్రయోదశీతుసుమంతునోక్తా ॥ త్రయోదశీతుకర్తవ్యాద్వా
దశీసహితామునేఇతి॥ కృష్ణపక్షేత్వాపస్తంబః ప్రతిపత్సద్వితీయాస్యాద్ద్వితీయాప్రతి
పద్యుతా । చతుర్థీసంయుతాయాచ సాతృతీయాఫలప్రదా ॥ పంచమీచప్రకర్త
వ్యాషష్ఠ్యాయుక్తాతునారద । కృష్ణపక్షేష్టమీచైవకృష్ణపక్షేచతుర్దశీ ॥ పూర్వవి
ద్ధాప్రకర్తవ్యాపరవిద్ధానకుత్రచిత్ । దశమీ చప్రకర్తవ్యాసదుర్గాద్విజసత్తమ ॥
షష్ఠ్యష్టమీఅమావాస్యాకృష్ణపక్షేత్రయోదశీ । ఏతాఃపరయుతాః పూజ్యాః పరాః
పూర్వేణసంయుతాఃఇతి ॥ యత్తువ్యాఘ్రః॥ ఖర్వోదర్పస్తథాహింస్రస్త్రివిధంతిథి
లక్షణమ్ । ఖర్వదర్పౌపరౌపూజ్యౌహింసాస్యాత్పూర్వకాలికీతి ॥ ఖర్వస్సామ్యం
దర్పోవృద్ధిస్తయోః పరాహింసాః క్షయస్తత్రపూర్వేత్యర్థః - ఏతచ్ఛ్రాద్ధాదివిష
యం॥ద్వితీయాదిషుయుగ్మానాంపూజ్యతానియమాదిషు। ఏకోద్దిష్టాదివృద్ధ్యాదౌహ్రా
సవృద్ధ్యాదిచోదనాఇతివ్యాసోక్తేః॥నియమాదిషువ్రతదానాదికర్మసుఏకోద్దిష్టాదిశ్రాద్ధే
వృద్ధ్యాదావిత్యర్థః- కర్మకాలవ్యాప్త్యభావేతుకర్మోపక్రమకాలగైవగ్రాహ్యా॥
కర్మోపక్రమకాలగాతుకృతిభిర్గ్రాహ్యానయుగ్మాదరఇతిదీపికోక్తేః ॥ యానితు ॥
యాంతిథింసమనుప్రాప్య ఉదయంయాతిభాస్కరః। సాతిథిస్సకలాజ్ఞేయాదానాధ్యయ
నకర్మసు ఇత్యాదీని తాని త్రిముహూర్తాదిస్తుతిరితినిర్ణయదీపే. ※ అథైకభక్తం - త
త్కాలః పాద్మే॥మధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యాఏకభక్తేసదాతిథిరితి॥మధ్యాహ్నశ్చపంచ
ధావిభక్తదినతృతీయాంశః తేనయద్యపిద్వాదశదండానంతరం ప్రాప్యతేతథాపి ॥
దినార్ధసమయేఽతీతేభుజ్యతేనియమేనయత్ । ఏకభక్తమితిప్రోక్తమతస్తత్స్యాద్ది
వైవహీతిస్కాందోక్తేః షోడశసప్తదశాదిదండాముఖ్యఃకాలః - దీపికాయాంతు ॥
మధ్యాహ్నంత్ర్యదశేత్రిభాగదివసేస్యాదేకభక్తమితి ॥ తతస్సార్ధాస్తపర్యంతంగౌ
ణః- దివైవహీత్యస్యవైయర్థ్యాపత్తేస్తత్పరత్వాత్ - అత్రపూర్వేద్యుర్వ్యాప్తిః ప

కేద్యుర్ద్వయోర్వ్యాప్తిస్తదభావోంశవ్యాప్తిస్తత్రాపిసామ్యంవైషమ్యంచే
తిషట్పక్షాః, తత్రాద్యయోర్నసందేహఏవ-తృతీయేతుపూర్వేహ్నిగౌణముఖ్యవ్యా
ప్తేస్సత్వాత్పూర్వేతిమాధవః - యుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయఇతిహేమాద్రిః - చతుర్థప
క్షేపూర్వైవగౌణకాలవ్యాప్తేస్సత్వాత్ - వైషమ్యేణాంశవ్యాప్తౌ యాధికాసా
గ్రాహ్యా, సామ్యేపూర్వా, అయంచస్వతంత్రైకభక్తనిర్ణయః - అన్యాంగేఉపవాస
ప్రతినిధౌతదనుసారేణనిర్ణయః ॥ ❋ అథనక్తం- తచ్చదినానశనపూర్వంరాత్రిభోజనం
తత్రప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ ప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యాతిథిర్నక్తవ్రతేసదేతివత్సో
క్తేః-ప్రదోషస్తు । త్రిముహూర్తంప్రదోషస్స్యాద్భానావస్తంగతేసతి।నక్తంతత్రతు
కర్తవ్యమితిశాస్త్రవినిశ్చయః ఇతిమదనరత్నేవ్యాసోక్తేః తత్రాపిత్రిదండోత్తరంకా
ర్యం । సాయంసంధ్యాత్రిఘటికా అస్తాదుపరిభాస్వతః ఇతిస్కాందోక్తేర్దండత్రయ
స్యసంధ్యాత్వాత్తత్ర ॥ చత్వారీమానికర్మాణి సంధ్యాయాంపరివర్జయేత్ । ఆహా
రంమైథునంనిద్రాంస్వాధ్యాయంచ చతుర్థకమితి । మార్కండేయేన భోజననిషే
ధాత్ ॥ ముహూర్తోనందినం నక్తం ప్రవదంతిమనీషిణః ॥ నక్షత్రదర్శనాన్నక్తమ
హంమన్యేగణాధిపేతి మాధవీయేభవిష్యోక్తేశ్చ - గౌడాస్తు । ప్రదోషోస్తమయా
దూర్ధ్వంఘటికాద్వయమిష్యత ఇతివత్సోక్తః ప్రదోషః - సంధ్యాచదినరాత్ర్యో
స్సంధౌముహూర్తః అర్ధాస్తమయాత్సంధ్యావ్యక్తీభూతానతారకాయావత్ ॥ తేజఃప
రిహాణివశాద్భానోరర్ధోదయంయావదితివరాహోక్తేరిత్యాహుః- తన్న, అస్యసంధ్యా
దనానధ్యాయాదిపరత్వాత్, అతఏవతత్రఖండమండలస్యసంధ్యాత్వముక్తం ॥ విజ్ఞా
నేశ్వరేణ - యచ్చమదనరత్నే ॥ నక్తస్యవైధత్వాత్ప్రాగప్రాప్తభోజనగోచరోనిషే
ధఇత్యుక్తం-తన్న -విధేర్నిషేధావిరోధాత్, అన్యథాకపింజలానిత్యత్రత్రిభ్యోధికానాం
హింసనంస్యాత్- సాయాంకాలేనక్తంతుదినద్వయేప్రదోషస్పర్శేజ్ఞేయం। అతథాత్వే
పరత్రస్యాదస్తాదర్వాగ్యతోహిసేతి జాబాలివచనాత్ ॥ ప్రదోషవ్యాపినీనస్యాద్ది
వానక్తంవిధీయతే। ఆత్మనోద్విగుణాచ్ఛాయామందీభవతిభాస్కరే। తన్నక్తంనక్తమి
త్యాహుర్ననక్తంనిశిభోజనమితిస్కాందాచ్చ॥యత్యాదీనామపిసాయాహ్నే॥ నక్తం
నిశాయాంకుర్వీతగృహస్థోవిధిసంయుతః। యతిశ్చవిధవాచైవకుర్యాత్తత్సదివాకరమి
తి,తత్రైవస్మృత్యంతరాత్ - ఇదమపుత్రవిధురోపలక్షణం- పుత్రవతస్తురాత్రావేవ ॥
అనాశ్రమోఽప్యాశ్రమీస్యాదపత్నీకోపి పుత్రవానితిసంగ్రహోక్తేః - సౌరనక్తంతు
దివైవ ॥ త్రిముహూర్తస్పృగేవాహ్నినిశిచైతావతీతిథిః।తస్యాంసౌరంభవేన్నక్తమ
హన్యేవతుభోజనమితి సుమంతూక్తేః - హరినక్తవిశేషః కాలాదర్శేస్కాందే॥ ఉద
యస్థాసదాపూజ్యాహరినక్తవ్రతేతిథిరితి ॥ అన్యనక్తంతుసంక్రాంత్యాదావపిరా

త్రావేవ - నిషేధస్యరాగప్రాప్తభోజనగోచరత్వేనవైధాబాధకత్వాత్ - దినద్వయవ్యాప్తౌపరా ॥ ఉభయోర్యదివాతిథ్యోః ప్రదోషవ్యాపినీతిథిః । తత్రోత్తరత్రనక్తంస్యాదుభయత్రాపిసాయతః ఇతికాలాదర్శేజాబాలివచనాత్ - అన్యపక్షేషుఏకభక్తవన్నిర్ణయః అత్రవిశేషోమదనరత్నేగారుడే ॥ హవిష్యభోజనం స్నానంసత్యమాహారలాఘవమ్ । అగ్నికార్యమధశ్శయ్యాంనక్తభోజీషడాచరేత్ ॥ అగ్నికార్యంవ్యాహృతిహోమః - ఇతినక్తంఅయాచితేతువిశేషవచనాభావాత్పక్షేఉపవాసేప్రాప్తే ఉపవాసవన్నిర్ణయః. * అథనక్షత్రవ్రతకాలనిర్ణయః * విష్ణుధర్మే ॥ ఉపోషితవ్యంనక్షత్రంయస్మిన్నస్తమియాద్రవిః । యుజ్యతేయత్రవాతారాదిశీథశశినానహేతి ॥ మాధవీయేస్కాందే ॥ తత్రైనోపవసేదృక్షేయన్నిశీథాదధోభవేత్ । ఉపవాసేయదృక్షంస్యాత్తద్దినక్తైకభక్తయోః । అథవ్రతపరిభాషా - తత్రాధికారిణోమదనరత్నేభవిష్యే ॥ అనగ్నయస్తుయేవిప్రాస్తేషాంశ్రేయోవిధీయతే । వ్రతోపవాసనియమైర్నానాదానైస్తథానృప ॥ అనగ్నిగ్రహణముపవాసవిషయం అతఏవదేవలః ॥ ఆహితాగ్నిరనడ్వాంశ్చబ్రహ్మచారీచతేత్రయః । అశ్నంతఏవసిధ్యంతినైషాంసిద్ధిరనశ్నతామ్ ॥ ఏకాదశ్యాదౌతువచనాద్భవతీతివక్ష్యామః - శూద్రస్యాప్యధికారః ॥ శూద్రోవర్ణశ్చతుర్థోపివర్ణత్వాద్ధర్మమర్హతి । వేదమంత్రస్వధాస్వాహావషట్కారాదిభిర్వినేతివ్యాసోక్తేః ॥ ప్రాచ్యాస్తువైశ్యశూద్రయోర్ద్విరాత్రాధికోపవాసనిషేధః ॥ వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చయె మోహాదుపవాసంప్రకుర్వతే । త్రిరాత్రంపంచరాత్రంవాతేషాంవ్యుష్టిర్నవిద్యతే ॥ చతుర్థభక్తక్షపణంవైశ్యేశూద్రేవిధీయతే । త్రిరాత్రంతునధర్మజ్ఞైర్విహితం బ్రహ్మవాదిభిరితి హేమాద్రావచనాదిత్యాహుః ॥ యావదుక్తనిషేధఇత్యన్యే, తత్వంతుప్రకరణాన్మహాతపోవిషయఇతియుక్తం - ఏవం స్త్రీణామపి, యత్తుస్కాందే ॥ నాస్తిస్త్రీణాంపృథగ్యజ్ఞోనవ్రతంనాప్యుపోషణమ్ । భర్తృశుశ్రూషయైవైతాలోకానిష్టాన్వ్రజంతిహి ॥ యద్దేవేభ్యోయచ్చపిత్రాదికేభ్యః కుర్యాద్భర్త్రాభ్యర్చనంసత్క్రియాంచ । తస్యార్ధంసాఫలం నాన్యచిత్తానారీభుంక్తేభర్తృశుశ్రూషయైవ ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ నారీఖల్వననుజ్ఞాతా భర్త్రాపిత్రాసుతేనవా । విఫలంతద్భవేత్తస్యాయత్కరోత్యౌర్ధ్వదైహికమితి ॥ ఔర్ధ్వదైహికంపారలౌకికం, తద్భర్త్రాద్యననుజ్ఞావిషయం ॥ భార్యాపత్యుర్మతేనైవవ్రతాదీనాచరేత్సదేతికాత్యాయనోక్తేః ॥ అత్రవిశేషోహారివంశే॥స్నానంచకార్యంశిరసస్తతః ఫలమవాప్నుయాత్ । స్నాత్వాస్త్రీప్రాతరుత్థాయపతింవిజ్ఞాపయేత్సతీ॥ తథా ॥ గృహీత్వోదుంబరంపాత్రంసకుశంసాక్షతంతథా । గోశృంగందక్షిణంసించ్యప్రగృహ్ణీయాచ్చతజ్జలమ్॥ ఔదుంబరంతామ్రమయం ॥ తతోభర్తుస్స

తిదద్యాత్స్నాతస్యప్రయతస్యచ । ఆత్మనశ్చాభిషేక్తవ్యంతతశ్శేషసితజ్జలమ్ ॥ ఉప
వాసేషుకర్తవ్యమేతద్ధివ్రతకేషుచఇతి ॥ సర్వవ్రతేషుసంకల్ప విధిశ్చభారతే॥ గృహీ
త్వౌదుంబరంపాత్రం వారిపూర్ణముదఙ్ముఖః। ఉపవాసంతుగృహ్ణీయాద్యద్వాసం
కల్పయేద్బుధః ॥ హస్తేనైవేత్యర్థః॥ అథవ్రతారంభకాలః మదనరత్నే గార్గ్యః॥ అ
స్తగేచగురౌ శుక్రే బాలేవృద్ధేమలిమ్లుచే । ఉద్యాపనము పారంభంవ్రతానాంనైవ
కారయేత్ ॥ రత్నమాలాయాం ॥ సోమసౌమ్యగురుశుక్రవాసరాస్సర్వకర్మసుభవం
తిసిద్ధిదాః । భానుభౌమశనివాసరేషుచప్రోక్తమేవఖలుకర్మసిధ్యతి॥ తథా ॥ విరుద్ధ
సంజ్ఞాఇహయేచయోగాస్తేషామనిష్టః ఖలుపాదఆద్యః । సవైధృతిస్తువ్యతిపాతనా
మాసర్వోప్యనిష్టః పరిఘస్యచార్ధమ్ ॥ తిస్రస్తుయోగేప్రథమేసవజ్రేవ్యాఘాతసంజ్ఞే
నవపంచశూలే । గండేఽతిగండేచషడేవ నాడ్యశ్శుభేషుకార్యేషువివర్జనీయాః॥సంగ్ర
హే॥ కృష్ణేగ్నిదిశయోరూర్ధ్వంసప్తమీభూతయోరధః। శుక్లేవేదేశయోరూర్ధ్వం
భద్రాప్రాగ్వసుపూర్ణయోః॥ శ్రీపతిః ॥ నసిద్ధిమాయాతికృతంచవిష్ట్యాం విషాదిఘా
తాదికమత్రసిద్ధమ్ ॥ వ్యవహారసముచ్చయే ॥ దశమ్యామష్టమ్యాం ప్రథమఘటికా
పంచకపరంహరిద్యుస్సప్తమ్యాంద్వాదశఘటికాం తేత్రఘటికమ్ । తృతీయారాకా
యాంఖయమఽంఘటికాభ్యఃపరభవంశుభంవిష్టేఃపుచ్ఛం శివతిథిచతుర్థ్యోస్తువిరమే॥
తత్రైవ॥ సర్పిణీతుసితేపక్షే కృష్ణేచైవతువృశ్చికీ । సర్పిణ్యాస్తుముఖంత్యాజ్యంవృశ్చి
క్యాః పుచ్ఛమేవచ ॥ మాధవీయే ॥ విష్టిర్యదాహానితిథేరపరార్ధజాతా పూర్వార్ధ
జానిశితదాశుభదాచపుచ్ఛే ॥ బ్రహ్మయామళే ॥ దినభద్రాయదారాత్రౌరాత్రిభ
ద్రాయదాదివా । నత్యాజ్యా శుభకార్యేషు ప్రాహురేవం పురాతనాః॥ శ్రీపతిః॥
షట్పంచతోద్వాదశశాంకరాచ్చ పౌరందరాద్భానినవక్రమేణ । పూర్వార్ధమధ్యా
పరభాగ యుంజిచిరంతనజ్జ్యోతిషికైస్స్మృతాని ॥ వ్రతారంభేచవిశేషః - మ
దనరత్నే సత్యవ్రతేనోక్తః ॥ ఉదయస్థాతిథిర్యాహినభవేద్దిన మధ్యభాక్ । సా
ఖండానవ్రతానాంస్యా దారంభశ్చ సమాపనమితి ॥ దేవలః ॥ అభుక్త్వాప్రాత
రాహారంస్నాత్వా చమ్యసమాహితః । సూర్యాయదేవతాభ్యశ్చ నివేద్యవ్రతమా
చరేత్ ॥ మదనరత్నే భవిష్యే ॥ క్షమాసత్యం దయాదానంశౌచ మింద్రియనిగ్ర
హః । దేవపూజాగ్నిహవనంసంతోషస్తేయవర్జనమ్ ॥ సర్వవ్రతేష్వయంధర్మస్సా
మాన్యోదశధాస్మృతః॥అగ్నిహోమస్తద్దైవత్యః వ్యాహృతిహోమోవేతివర్ధ
మానః - యత్తుతేనోక్తం, సర్వపదమేతత్పురాణోక్తప్రకృత వ్రతపరం, వ్రతాంత
రేతువిధ్యంతరసత్వే హోమోఽన్యథాన, అతఏవైకాదాశ్యాంశిష్టానాం హోమా
నాచరణమితి, తన్న జపోహోమశ్చేతివక్ష్యమాణైక వాక్యత్వేనాప్యశామ్యవ్రతస

మాప్తిపరత్వాత్. తత్వంతుసాప్తదశ్యస్యపశుమిత్రవిందాదిప్రకరణస్థైనేవతత్తద్వ్రి
తవిశేషహోమవిధిభిరస్యోపసంహారఇతి, విష్ణుధర్మే ॥ తజ్జప్యజపసంధ్యానంతత్క
థాశ్రవణాదికమ్ । తదర్చనంచతన్నామకీర్తనశ్రవణాదయః ॥ ఉపవాసకృతామేతే
గుణాః ప్రోక్తామనీషిభిః ॥ కౌర్మే ॥ బహిర్గ్రామాంత్యజాన్ సూతింపతితంచరజస్వ
లామ్ । నస్పృశేన్నాభిభాషేతనేక్షేతవ్రతవాసరే । పృథ్వీచంద్రోదయే, అగ్నిపు
రాణే ॥ స్నాత్వావ్రతవతాసర్వవ్రతేషు వ్రతమూర్తయః । పూజ్యాస్సువర్ణమయ్యా
ద్యాశ్శక్త్యావైభూమిశాయినా ॥ జపోహోమశ్చసామాన్యం వ్రతాంతేదానమేవ
చ । చతుర్వింశద్ద్వాదశవాపంచవాత్రయఏవచ ॥ విప్రాభోజ్యాయథాశక్తితేభ్యో
దద్యాచ్చదక్షిణామ్ ॥ అత్రవిప్రాఇతిపుల్లింగనిర్దేశాత్పుమాంసఏవభోజ్యాః, న
తుస్త్రియః - ఏవంసహస్రభోజనాదావపివిధూపైక శేషస్యప్రమాణాంతరంవినాయు
క్తత్వాత్ -అతఏవద్వయోర్యజమానయోఃప్రతిపదంకుర్యాత్ -బహుభ్యోయజమా
నేభ్యఇత్యాదౌ విరూపైకశేషాయోగాత్ - పత్న్యభిప్రాయంద్విత్వంబహుత్వం
వా నభవతీత్యుక్తమాచార్యైః - పార్థసారథినాచ - ఏతేనైకస్యబ్రాహ్మణస్యా
వృత్త్యాభోజనంపరాస్తంబహుత్వస్యైకపద శ్రుత్యాబ్రాహ్మణాన్వితత్వేన భోజనా
న్వయాభావాదిత్యన్యత్రవిస్తరః - శూద్రస్యతుప్రతిష్ఠాదివద్విప్రద్వారావ్యాహృతి
హోమఇతివర్ధమానః వ్రతమూర్తయోవ్రతదేవతాప్రతిమాః - ప్రతిమాస్వరూపం
చమదనరత్నేభవిష్యే ॥ అనుక్తద్రవ్యతత్సంఖ్యాదేవతాప్రతిమాన్నృప । సౌవర్ణీ
రాజతీతామ్రీమృణ్మయీమార్త్తికీతథా ॥ చిత్రజాపిష్టలేఖోత్థానిజవిత్తానురూపతః॥
ఆమాషాత్ఫలపర్యంతం కర్తవ్యాశాఠ్యవర్జితైః ॥ తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ ఆజ్యంద్రవ్య
మనాదేశేజుహోతిషువిధీయతే ।మంత్రస్యదేవతాయాశ్చప్రజాపతిరితిస్థితిః ॥ మం
త్రానుక్తౌసమస్తవ్యాహృతిరూపోమంత్రః - ప్రజాపతిశ్చదేవతేతి కల్పతరుః - వర్ధ
మానధృతదేవీపురాణే । హోమోగ్రహాదిపూజాయాం శతమష్టాధికంభవేత్ ।
అష్టావింశతిరష్టౌవా యథాప్రాప్తివిధీయతే ॥ మదనరత్నే ॥ అనుక్తసంఖ్యా
యత్రస్యాచ్ఛతమష్టోత్తరంస్మృతమ్ । వర్ధమానధృతవృద్ధశాతాతపః॥ఉపవాసంద్వి
జఃకృత్వా తతోబ్రాహ్మణభోజనమ్ । కుర్యాత్తేనాస్యసగుణ ఉపవాసోఽభిజాయతే
వ్రతోద్యాపనానుక్తౌ పృథ్వీచంద్రోదయే నందిపురాణే ॥ కుర్యాదుద్యాపనంతస్య
సమాప్తౌయదుదీరితమ్ । ఉద్యాపనంవినాయత్తుతద్వ్రతం నిష్ఫలంభవేత్ ॥ యది
చోద్యాపనంనోక్తం వ్రతానుగుణతశ్చరేత్ । విత్తానుసారతోదద్యా దనుక్తోద్యా
పనేవ్రతే ॥ గాశ్చైవశాంచనందద్యా ద్వ్రతస్యపరిపూర్తయే ॥ అశక్తౌనారదీయే॥
సర్వేషామప్యలాభేతుయథోక్తకరణంవినా । విప్రవాక్యంస్మృతంశుద్ధం వ్రతస్యాప

పూర్తయో ॥ యథావిప్రవచోవస్తు గృహ్ణాతిమనుజశ్శుభమ్ । అదత్త్వాదక్షిణాం పాపస్సయాతినరకంధ్రువమ్ ॥ భారతే ॥ వేదోపనిషదేచైవ సర్వకర్మసుదక్షిణా ॥ సర్వక్రతుషుచోద్దిష్టా భూమిర్గావోథకాంచనమ్ ॥ బైజవాపః ॥ శివనేత్రోద్భవంయస్మాద్రజతంపితృవల్లభమ్ । అమంగళంతద్యత్నేన దేవకార్యేషువర్జయేత్ ॥ ఓదనాదంచేదేవీపురాణే ॥ వ్రతేచతీర్థేధ్యయనే శ్రాద్ధేపిచవిశేషతః । పరాన్నభోజనాద్దేవి యస్యాన్నంతస్యతత్ఫలమ్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేఽగ్నిపురాణే ॥ నిత్యస్నాయీమితాహారోగురుదేవద్విజార్చకః ॥ క్షారంక్షౌద్రంచలవణం మధుమాంసంచవర్జయేత్॥ క్షారాస్తుతత్రైవోక్తాః ॥ తిలముద్గాదృతేశైబ్యం సస్యేగోధూమకోద్రవౌ । ధాన్యకందేవధాన్యంచ శమీధాన్యంతథైక్షవమ్ ॥ స్విన్నధాన్యంతథాపణ్యంమూలంక్షారగణః స్మృతః ॥ గోధూమానాంతుతత్రైవ ప్రతిప్రసవః ॥ వ్రీహిషష్టికముద్గాశ్చ కలాయస్సతిలంపయః । శ్యామాకాశ్చైవ నీవారాగోధూమాద్యా వ్రతేహితాః॥ కూశ్మాండాలాబువార్తాక పాలంకీజ్యోత్స్నికాస్త్యజేత్ । చతుర్భైక్షం సక్తుకణాశ్శాకందధిఘృతంమధు ॥ శ్యామాకాశ్శాలినీవారా యావకంమూలతండులమ్ । హవిష్యవ్రతనక్తాదావగ్నికార్యాదికేహితమ్ ॥ మధుమాంసవిహాయాన్యద్వ్రతేవాహితమీరితమితి ॥ శమీధాన్యంమాషాది, పాలంకీమధ్యదేశేపోఈ ఇతి ప్రసిద్ధా జ్యోత్స్నికా-కోశాతకీ - మితాక్షరాయాంగౌతమః॥ చతుర్భైక్షసక్తుకణయావకశాకపయోదధి ఘృతమూలఫలోద కానిహవీంష్యుత్తరోత్తరంప్రశస్తాని పయోదధిఘృతంచగవ్యమితి ॥ అన్యేచవిశేషా ఏకాదశీచాతుర్మాస్యాది ప్రకరణేవక్ష్యంతే - గృహీతవ్రతత్యాగేతు మదనరత్నేఛాగలేయః ॥ పూర్వంవ్రతంగృహీత్వాయో నచరేత్కామమోహితః । జీవన్భవతిచాండాలో మృతశ్శ్వాచాభిజాయతే ॥తత్రప్రాయశ్చిత్తముక్తం పృథ్వీచంద్రోదయేఽగ్నిగారుడపురాణయోః ॥ క్రోధాత్ప్రమాదాల్లోభాద్వావ్రతభంగోభవేద్యది । దినత్రయంనభుంజీత ముండనంశిరసోథవా॥ ఇతిప్రాయశ్చిత్తామ్నానాదతిక్రాంత వ్రతానుష్ఠానంనాస్తీతి గమ్యతే - యత్తు, ప్రాయశ్చిత్తంతతః కృత్వాపునరేవవ్రతీభవేదితివచనాత్ ॥ యచ్చాతిక్రాంతమపి వ్రతంకార్యమేవేతిశూలపాణిః - తన్మధ్యేలోపేవ్రతశేష సత్వేజ్ఞేయం, ఏతచ్ఛక్తవిషయం, అశక్తౌతుకాలహేమాద్రౌ పురాణాంతరే ॥ ఉపవాసాసమర్థశ్చేదేకంవిప్రంతుభోజయేత్ । తావద్ధనానివాదద్యాద్భుక్తస్య ద్విగుణాంతథా ॥ భుక్తః కృతభోజనః బ్రాహ్మణభోజనం వినేతిశేషః ॥ సహస్రసమ్మితాందేవీం జపేద్వాప్రాణసంయమాన్ । కుర్యాద్ద్వాదశసంఖ్యాకాన్యథాశక్త్యాతురోనరఇతి ॥ శుద్ధితత్వే మాత్స్యే ॥ ఉపవాసేత్వశక్తానాం నక్తంభోజనమిష్యతే ॥ మదనరత్నే వాయవీ

యె ॥ ద్రవ్యదాతోపవాసస్యఫలంప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ తథాఽపరార్కే-దేవలః ॥ బ్రహ్మచర్యంతథాశౌచం సత్యమామిష వర్జనమ్ । వ్రతేష్వేతాని చత్వారి వరిష్ఠానీతినిశ్చయః ॥ మాత్స్యే ॥ తస్మాత్కృతోపవాసేన స్నానమభ్యంగపూర్వకమ్ । వర్జనీయంప్రయత్నేన రూపఘ్నంతత్పరంనృప ॥ అన్యేచనియమాస్తత్రైతత్రాన్వేషణీయాః * అథస్త్రీవ్రతేషు విశేషఉచ్యతే * తత్రహేమాద్రౌ వ్రతకాండే గారుడే ॥ గంధాలంకారతాంబూల పుష్పమాలానులేపనమ్ । ఉపవాసేనదుష్యంతిదంతధావనమంజనమితి ॥ ఇదంచసభర్తృకోపవాసవిషయం ॥ అంజనంచసతాంబూలం కుంకుమంరక్తవాససీ । ధారయేత్సోపవాసాపి అవైధవ్యకరంయతః । విధవాయతిమార్గేణకుమారీ వాయదృచ్ఛయేతి ॥ తత్రైవభవిష్యోత్తరే, తథావిష్ణుధర్మే ॥ సర్వేష్వపూపవాసేషు పుమాన్వాథసువాసినీ । ధారయేద్రక్తవస్త్రాణి కుసుమానిసితానిచ ॥ విధవాశుక్లవసనమేకమేవహిధారయేత్ । మనురపి । పుష్పాలంకారవస్త్రాణి గంధధూపానులేపనమ్ । ఉపవాసేనదుష్యంతి దంతధావనమంజనమ్ ॥ మదనరత్నేవ్యాస ॥ దంతధావనపుష్పాది వ్రతేష్వస్యానదుష్యతీతి ॥ యద్యపీదంసర్వోపవాసవిషయంప్రతీయతే, తథాపిశిష్టాచారాత్సౌభాగ్యాద్యర్థం క్రియమాణవవ రాత్రత్రిరాత్రాద్యుప వాసవిషయమేవ, నత్వేకాదశ్యాదివిషయం ॥ అసకృజ్జలపానాచ్చ సకృత్తాంబూలచర్వణాత్ । ఉపవాసః ప్రణశ్యేతదివాస్వాపాచ్చ మైథునాదిత్యపరార్కే దేవలేనతన్నిషేధాత్ నచాస్యపుంవిషయత్వేన సావకాశత్వాత్ స్త్రీణాంతాంబూలాదిప్రాప్నోతీతివాచ్యం - తాంబూలాదిప్రాపకస్యైవ వైకాదశీతరవిషయత్వేన వైపరీత్యస్యాపి సువచనత్వాత్ - యత్తుహరివంశే॥ అంజనంరోచనంచైవ గంధాన్సుమనసస్తథా । వ్రతేచైవోపవాసేచ నిత్యమేవవివర్జయేత్ ॥ శిరసోఽభ్యంజనంసౌమ్యే నైవమేతత్ప్రశస్యతే । నపాదయోర్నగాత్రస్య స్నేహేనేతిస్థితిః స్మృతేతి ॥ తత్తత్రైవోక్త పుణ్యవ్రతవిషయం, నతుసర్వత్ర, పూర్వోక్తవిరోధాదితి మదనరత్నేఉక్తం॥ తత్రైవ- అశ్రుప్రపాతోరోషశ్చ కలహస్యకృతిస్తథా । ఉపవాసాద్వ్రతాద్వాపి సద్యోభ్రంశయతిస్త్రియమ్ ॥ స్త్రియమిత్యుపలక్షణం - మదనరత్నే, శివధర్మే ॥ దానవ్రతాని నియమాజ్ఞానం ధ్యానంహుతంజపః । యత్నేనాపికృతంసర్వం క్రోధితస్యవృథాభవేత్ ॥ * అథసూతకాదౌనిర్ణయః * తత్రశావసూత్యాశౌచయోస్సర్వస్మార్తకర్మనివృత్తిర్నిబంధేషుస్పష్టైవ గౌడాస్తుతులాశాల్వాదావపి తామాహుః ॥ జాసూర్ధ్వంతుతదేజాతే నిత్యకర్మనచాచరేత్ । నైమిత్తికంచతద్వద్ధస్న్రీవద్రక్తోనవాచరేత్ ॥ లోతకేచసముత్పన్నే ద్వారకర్మణిమైథునే । ధూమోద్గారేతథావాంతౌ నిత్యకర్మాణిసంత్యజేత్ ॥ ద్రవ్యేషుక్లృప్తేష్వేవ

నైవభుక్త్వాపికించన। కర్మకుర్యాన్నరోనిత్యం సూతకేమృతకేతథా॥ఇతికాళికాపురాణాత్ - వస్తుతస్తుపూర్వం దేవీపూజోపక్రమాత్తన్మాత్రవిషయత్వమస్యేతియుక్తం ప్రతీమః - తథాహేమాద్రౌపాద్మే ॥ గర్భిణీసూతికాదిశ్చ కుమారీవాథరోగిణీ। యదాశుద్ధాతదాన్యేనకారయేత్ప్రయతాస్వయం॥ ఇతి॥ పుంసోప్యేషవిధిః, లింగస్యావివక్షితత్వాత్ - తేనయస్మిన్వ్రతేయత్పూజాద్యుక్తం తదన్యేనకారయేత్-శారీరనియమాన్తుస్వయం కుర్యాదితిహేమాద్రిర్వ్యాచఖ్యౌ, నవ్రతినాంవ్రతేఇతివిష్ణూక్తేశ్చ, ఆరంభస్తునభవత్యేవ, శుద్ధితత్త్వేవిష్ణుః ॥ బహుకాలికసంకల్పో గృహీతశ్చపురాయది । సూతకేమృతకేచైవ వ్రతంతన్నైవదుష్యతి ॥ ఏతత్కామ్యపరంనిత్యంత్వనారబ్ధమపి కార్యమితిగౌడాః - మదనరత్నే ॥ పూర్వసంకల్పితంయచ్చ వ్రతంసునియతవ్రతైః । తత్కర్తవ్యంనరైశ్శుద్ధం దానార్చనవివర్జితమ్ ॥ మాధవీయేకౌర్మే ॥ కామ్యోపవాసేప్రక్రాంతే త్వంతరామృతసూతకే । తత్రకామ్యవ్రతం కుర్యాద్దానార్చనవివర్జితం॥ఇతి॥ఏతేనసాంగేధికారాద్వ్రతాంగదేవ పూజాదికార్యమితివర్ధమానోక్తిః పరాస్తా - ప్రారబ్ధంపూజాదికార్యమేవ - నవరాత్రేతుతత్రైవవిశేషం వక్ష్యామః, ఏవంరజస్వలాపి - యత్తుసత్యవ్రతః - ప్రారబ్ధదీర్ఘతపసాం నారీణాంయద్రజోభవేత్ । నతత్రాపివ్రతస్యస్యాదుపరోధః కథంచన॥ఇతి॥తత్ప్రతినిధినాకారయేదిత్యేతత్పరమ్ - తదుక్తం మదనరత్నేమాత్స్యే ॥ అంతరాతురజోయోగే పూజామన్యేనకారయేత్॥ ఇతి॥ ప్రతినిధయశ్చ నిర్ణయామృతేపైఠీనసిః॥భార్యాపత్యుర్వ్రతంకుర్యాద్భార్యాయాశ్చపతిర్వ్రతమ్ ॥ అసామర్థ్యేపరస్తాభ్యాం వ్రతభంగో నజాయతే ॥ స్కాందే ॥ పుత్రంవావినయోపేతం భగినీంభ్రాతరంతథా। ఏషామభావఏవాన్యం బ్రాహ్మణం వానియోజయేత్ ॥ కాత్యాయనః॥ పితృమాతృభ్రాతృపతిగుర్వర్థేచవిశేషతః । ఉపవాసంప్రకుర్వాణః పుణ్యంశతగుణంలభేత్॥మాతామహాదీనుద్దిశ్య ఏకాదశ్యాముపోషణే । కృతేతేతుఫలంవిప్రాః స్సమగ్రంసమవాప్నుయుః ॥ మదనరత్నేప్రభాసఖండే ॥ భర్తాపుత్రః పురోధాశ్చ భ్రాతాపత్నీసఖాపి చ । యాత్రాయాంధర్మకార్యేషు జాయంతేప్రతిహస్తకాః ॥ ఏభిఃకృతం మహాదేవి స్వయమేవకృతంభవేత్ । తత్రైవవాయవీయే ॥ స్వయంకర్తుమశక్తశ్చేత్కారయీతపురోధసా ॥ ఇదంచసర్వవర్ణసాధారణం, అవిశేషాత్, యత్తుకశ్చిదాహ శూద్రస్య బ్రాహ్మణాదిరేవ ప్రతినిధిర్యుక్తోనశూద్రః ॥ జపస్తపస్తీర్థసేవా ప్రవ్రజ్యామంత్రసాధనమ్ ॥ విప్రైస్సంపాదితంయస్య సంపన్నంతస్య తత్ఫలమితిమరీచివచనాదితి - తత్తుచ్ఛం- ప్రవ్రజ్యాదీనాం శూద్రేఽసంభవాద్విషయే ప్రాయదర్శనాదితిన్యాయేనాస్యబ్రాహ్మణాదిగోచరత్వాత్ , యదాపిఉపవాసోవ్రతం హోమ

త్తీర్థస్నానజపాదికమితి పూర్వార్ధేపాఠస్తదాపిసఏవదోషః స్త్రీశూద్రపతతానిష
డిలిమాసపిమెజపనిషేధాత్, వస్తుతస్తుసంపూర్ణతావాచనమాత్రమత్రోచ్యతఇతిప్ర
తినిధేఃకావార్తేత్యలం - అత్రవిశేషమాహత్రికాండమండనః॥ కామ్యేప్రతినిధిర్నా
స్తినిత్యేనైమిత్తికేచసః । కామ్యేప్యుపక్రమాదూర్ధ్వంకేచిత్ప్రతినిధింవిదుః॥ నస్యా
త్ప్రతినిధిర్మంత్రస్వామిదేవాగ్నికర్మసు । నదేశకాలయోర్నాస్తినారణేరగ్నిరేవ
సా ॥ నాపిప్రతినిధాతవ్యంనిషిద్ధంవస్తుకుత్రచిత్ ॥ హిరణ్యకేశిసూత్రేపి ॥ నస్వామి
త్వస్యభార్యాయాః పుత్రస్యదేశస్యకాలస్యాగ్నేర్దేవతాయాః కర్మణశ్శబ్దస్యచప్రతి
నిధిర్విద్యతేఇతి ※ అథవ్రతాదిసన్నిపాతేనిర్ణయః * తత్రతిథిద్వయసన్నిపాతేతత్రో
క్తందానహోమాదిక్రమేణానుష్ఠేయం - అవిరోధాత్ ఇదంపూర్వారబ్ధేష్వేవ.
ఏకమధ్యేఽన్యకామ్యకర్మారంభస్తునభవత్యేవగుణఫలాదృతె యస్యయజ్ఞేవ్రతతేం
తరాయజ్ఞస్తాయతెతం యజ్ఞంనిర్ఋతిర్గృహ్ణాతీతి రాణకధృతశ్రుతేః యజ్ఞఃవ్రతాది
కర్మమాత్రం, ఆనంగేనవ్యవధానదోషస్యసర్వత్రసామ్యాత్, శిష్టాస్తుమాఘకార్తి
కస్నానాదిమధ్యే, లక్షహోమతులాభారతశ్రవణాద్యాచరంతి తన్నిత్యమధ్యేఽస్తు.
కామ్యమధ్యేచింత్యం, యత్రతునక్తైకభక్తాదావిరోధస్తత్రప్రాథమ్యాదేకభక్తం
కార్యం, నక్తంతుపరేద్యుస్తత్తిథౌగౌణకాలేకార్యం, సమకాలీనవిరుద్ధవ్రతాదౌతు
ఏకం స్వయంకృత్వాన్యద్భార్యాదినా కారయేదితిమాధవః, యత్రతుశివరాత్ర్యా
దౌతిథిమధ్యేపారణయాఽహ్నిభోజనంప్రాప్తం ॥ భూతాష్టమ్యోర్దివాభుక్త్వారా
త్రౌభుక్త్వాచపర్వణి । ఏకాదశ్యామహోరాత్రం భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ఇతి
తన్నిషేధశ్చ తత్రపారణాయావైధత్వాద్దివైవభోజనంనిషేధస్తు రాగప్రాప్తభోజ
నవిషయఃఏవమష్టమ్యాదినక్తవ్రతెసంక్రాంత్యాదౌరవౌసంకష్టచతుర్థ్యాంచరాత్రౌ
భోజనంయత్రత్వష్టమ్యాదౌదివాభుజినిషేధః-సంక్రమేచరాత్రావితినిషేధద్వయంత
త్రోపవాసఏవకార్యః యద్యపిపుత్రిణఉపవాసోనిషిద్ధస్తథాపి॥ ఉపవాసనిషేధేతుభ
క్ష్యంకించిత్ప్రకల్పయేదితి వచనాత్కించిద్భక్షయిత్వోపవాసఃకార్యః-చాంద్రాయ
ణమధ్యేఏకాదశ్యావాగ్రామసంఖ్యానియమేనతుభోజనంకార్యమేవ - చాంద్రాయణ
స్యకామ్యత్వేననిత్యబాధకత్వాత్ -అబాధేనగత్యసంభవాచ్చ-ఏకాదశ్యామేకాంత
రోపవాసాదిపారణాయాం జలపారణాంకృత్వోపవసేత్-ఆపోవాఅశితమనశితంచేతి
శ్రుతేః - ఏవంద్వాదశ్యాంమాసోపవాసశ్రాద్ధప్రదోషాదిషుజ్ఞేయం - ఏవంకామ్య
నైమిత్తికనిత్యత్వాదికృతంబలాబలంస్వయమూహ్యమితిదిక్ -ఇతినిర్ణయసింధౌవ్రత
పరిభాషాసమాప్తా. —※అథప్రతిపదాదినిర్ణయః- ※—శుక్లప్రతిపదపరాహ్ణవ్యా
పిత్వేపూర్వాగ్రాహ్యా - యుగ్మవాక్యాత్ ॥ ప్రతిపత్సమ్ముఖీకార్యాయాభవేదాప

రాహ్ణికీతిస్కాందోక్తేః॥శుక్లాస్యాత్ప్రతిపత్తిథిః ప్రథమతశ్చేత్స్యాపరాహ్ణేభవేదితి
దీపికోక్తేశ్చ - అపరాహ్ణశ్చపంచధావిభక్తేదినే చతుర్థోభాగః - తదభావేసాయా
హ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తదభావేతుసాయాహ్ణవ్యాపినీపరిగృహ్యతామితిమాధవోక్తేః
కృష్ణాతుపరా ॥ కృష్ణాతూత్తరతోఖిలేతిదీపికోక్తేః - కృష్ణాపిపూర్వైవేత్యనంతభ
ట్టాః - సర్వతిథిషువర్జ్యాన్యుక్తానిముహూర్తదీపికాయాం ॥ కూశ్మాండంబృహతీఫ
లా నిలవణంవర్జ్యంతిలామ్లంతథాతైలంచామలకం దివంప్రవసతాశీర్షంకపాలాంత్ర
కమ్। నిష్పావాంశ్చమసూరికాన్ఫలమథో వృంతాకసంజ్ఞంమధుద్యూతంస్త్రీగమనం
క్రమాత్ప్రతిపదాదిష్వేవమాషోడశ ॥ శీర్షంనారికేళం - కపాలంఅలాబు, ఆంత్రం
పటోలకం - భూపాలః ॥ కూశ్మాండంబృహతీక్షారంమూలకంపనసంఫలమ్ । దాత్రీ
శిరఃకపాలాంత్రంనఖచర్మతిలానిచ ॥ క్షురకర్మాంగనాసేవాంప్రతిపత్ప్రభృతిత్యజేత్
నఖంశింబీ - చర్మంమసూరికా -ద్వితీయాతుకృష్ణాపూర్వాశుక్లోత్తరేతి హేమాద్రిః॥
కృష్ణాద్వితీయాఽఽదిమాపూర్వాహ్నేయదినాసితాతుపరతస్సర్వేతిదీపికోక్తేః-మా
ధవానంతభట్టమతేతుసర్వాపిద్వితీయాపరా - తథాచమాధవః ॥ పూర్వేద్యురసతీ
ప్రాతఃపరేద్యుస్త్రిముహూర్తగా । సాద్వితీయాపరోపోష్యా పూర్వవిద్ధాతతో
న్యథేతి ॥ తృతీయాతుసర్వమతేరంభావ్యతిరిక్తాపరైవ - తేనయుగ్మవాక్యంరంభావ్ర
తవిషయం ॥ రంభాఖ్యాంవర్జయిత్వాతుతృతీయాంద్విజసత్తమ । అన్యేషుసర్వకా
ర్యేషుగణయుక్తా ప్రశస్యతఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - గౌరీవ్రతేతువిశేషమాహమాధ
వః ॥ ముహూర్తమాత్రసత్త్వేపిదినేగౌరీవ్రతంపరే । శుద్ధాధికాయామప్యేవంగణ
యోగప్రశంసనాదితి - చతుర్థ్యపిసర్వమతేగణేశవ్రతాతిరిక్తాపరైవ, యుగ్మవా
క్యాత్ ॥ ఏకాదశీతథాషష్ఠీ అమావాస్యాచతుర్థికా । ఉపోష్యాఃపరసంయుక్తాః
పరాఃపూర్వేణసంయుతా ఇతిమాధవీయే బృహద్వసిష్ఠోక్తేశ్చ - నాగచతుర్థీతుమ
ధ్యాహ్నవ్యాపినీపంచమీయుతాచగ్రాహ్యేతి నిర్ణయామృతేమాధవీయేచోక్తం॥
యుగంమధ్యందినేయత్రతత్రోపోష్యఫణీశ్వరాన్ । క్షీరేణాప్యాయ్యపంచమ్యాం
పూజయేత్ప్రయతోనరః ॥ విషాణితస్యనశ్యంతినతాన్హింసంతిపన్నగాః - ఇతిమా
ధవీయేదేవలోక్తేః॥యుగంచతుర్థీపూర్వత్రమధ్యాహ్నవ్యాప్తౌపూర్వా, అన్యపక్షే
షుపరైవ, పంచమ్యాంపూజోక్తేః, గణేశవ్రతే తృతీయాయుతైవచతుర్థీ ॥ చతుర్థీతు
తృతీయాయాంమహాపుణ్యఫలప్రదా॥ కర్తవ్యావ్రతిభిర్వత్సగణనాథసుతోషిణీఇతి
హేమాద్రౌబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మాధవీయేతుగణేశ వ్రతేమధ్యాహ్నవ్యాపినీ
ముఖ్యా ॥ చతుర్థీగణనాథస్యమాతృవిద్ధాప్రశస్యతే ॥ మధ్యాహ్నవ్యాపినీచేత్స్యా
త్పరతశ్చేత్పరేహనీతిబృహస్పతి వచనాత్॥ । ప్రాతశ్శుక్లతిలైస్స్నాత్వామధ్యాహ్నే

పూజయేన్నృపేతితత్కల్పేభిధానాచ్చ, తేనపరదినేతత్త్వేపరా, అన్యథాపూర్వేత్యు
క్తం, వస్తుతస్తుయత్రభాద్రశుక్లచతుర్థ్యాదౌ గణేశవ్రతవిశేషేమధ్యాహ్నపూజో
క్తా తద్విషయాణ్యేవప్రాగుక్తవచనాని నతుసార్వత్రికాణి సంకష్టచతుర్థ్యాదౌబ
హూనాంకర్మకాలానాంబాధాపత్తే - తేనసర్వత్రగణేశవ్రతే పూర్వైవేతిసిద్ధం,
సంకష్టచతుర్థీతు చంద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా, దినద్వయేతత్త్వేమాతృయోగస్య స
త్త్వాత్పూర్వేతి కేచిత్ - అన్యేతుదినేముహూర్తత్రయాదిరూపస్య తృతీయాయో
గస్యాభావాత్పరదినేమాధవోక్తమధ్యాహ్నవ్యాపిత్వాత్సంపూర్ణత్వాచ్చపరే
త్యాచక్షతే, దినద్వయేతదభావేతుపరైవ, గౌరీవ్రతేతుపూర్వైవ ॥ గణేశగౌరీబ
హుళావ్యతిరిక్తా ప్రకీర్తితాః । చతుర్థ్యపంచమీవిద్ధాదేవతాంతరయోగత ఇతిమ
దనరత్నే బ్రహ్మవైవర్తాత్ - పంచమీతుమాధవమతేసర్వాపిపూర్వా ॥ చతు
ర్థీసంయుతాకార్యాపంచమీపరయానతు । దైవేకర్మణిపిత్ర్యేచశుక్లపక్షేతథా
సితా ఇతిహారీతోక్తే హేమాద్రిమతేతుకృష్ణాపూర్వాసితాపరా॥ కృష్ణాపూర్వయు
తాసితాపరయుతాస్యాత్పంచమీ ఇతిదీపికోక్తేః॥ వస్తుతస్తుహారీతోక్తిరుపవాసవిష
యా ॥ ప్రతిపత్పంచమీచైవసావిత్రీభూతపూర్ణిమా । నవమీదశమీచైవనోపోష్యాః
పరసంయుతా ఇతి బ్రహ్మవైవర్తాత్ ॥ యత్తు ॥ పంచమీతుప్రకర్తవ్యాషష్ఠ్యాయు
క్తాతునాతదేత్యాపస్తంబీయం, తత్స్కందవ్రతపరం॥ స్కందోపవాసేస్వీకార్యా
పంచమీపరసంయుతేతి వాక్యశేషాదితిమాధవః, తన్నాగపూజావిషయమిత్యనం
తభట్టనిర్ణయామృతాదయః - చమత్కారచింతామణౌచ ॥ పంచమీనాగపూజా
యాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా । తస్యాంతుతుషితానాగా ఇతరాసుచతుర్థికేతి తేన
నాగపూజాదౌపరైవ - యత్తుమదనరత్నదివోదాసీయయోః శ్రావణపంచమ్యతిరి
క్తాపూర్వేత్యుక్తం॥ శ్రావణేపంచమీశుక్లా సంప్రోక్తా నాగపంచమీ । తాంపరి
త్యజ్యపంచమ్యశ్చతుర్థీసహితా హితా ఇతిసంగ్రహోక్తే॥ గణేశస్కందయోగా
భ్యాంక్రమాన్నాగశ్శుభాశుభ । మిత్రామిత్రేతయోఃపత్రేనాగానామాఖుబర్హి
ణా ఇతిషట్త్రింశన్మతాచ్చ శ్రావణపంచమ్యతిరిక్తాయా నాగపంచమ్యాశ్చతుర్థీ
యుతత్వముక్తం తదుపవాసాదివిషయం పత్రేపాహనే॥ షష్ఠీసర్వమతేస్కందవ్ర
తాతిరిక్తాపరైవ।యుగ్మవాక్యాత్। నాగవిద్ధానకర్తవ్యాషష్ఠీచైవకదాచనేతిస్కాం
దాత్ - నిర్ణయామృతే। షష్ఠీచసప్తమీచైవవారశ్చేదంశుమాలినః। యోగోయం
పద్మకోనామ సూర్యకోటిగ్రహైస్సమః॥ సప్తమీపూర్వైవయుగ్మవాక్యాత్ ॥
షష్ఠ్యాయుతాసప్తమీచకర్తవ్యాతాతసర్వదేతిస్కాందాచ్చ - అష్టమీతుసర్వమ
తేకృష్ణాపూర్వాసితాపరా॥ వ్రతమాత్రేఽష్టమీ కృష్ణాపూర్వాశుక్లాష్టమీపరేతి

మాధవోక్తేః - పరయుక్ఛుక్లాష్టమీపూర్వయుక్కృష్ణేతి దీపికోక్తేశ్చ - శివశక్త్యుత్సవేతుకృష్ణాప్యుత్తరా॥ పక్షద్వయేప్యుత్తరైవశివశక్తిమహోత్సవ ఇతిమాధవోక్తేః - దివోదాసీయే, భవిష్యే॥ యదాయదాసితాష్టమ్యాంబుధవారోభవేత్క్వచిత్ । తదాతదాహిసాగ్రాహ్యా ఏకభక్తాశనేనృప ॥ సంధ్యాకాలేతథాచైత్రేప్రసుప్తేచ జనార్దనే । బుధాష్టమీనకర్తవ్యాహంతిపుణ్యంపురాతనమ్॥ అంత్యంపద్యం హేమాద్రౌనధృతం - నవమీతుసర్వమతేపూర్వాయుగ్మవాక్యాత్ ॥ నకుర్యాన్నవమీంతాతదశమ్యాంతుకదాచనేతిస్కాందాచ్చ - దశమీతుపూర్వాపరావేతిహేమాద్రిః॥ కృష్ణాపూర్వోత్తరాశుక్లా దశమ్యేవంవ్యవస్థితేతిమాధవః - వస్తుతస్తుముఖ్యానవమీయుతైవగ్రాహ్యా ॥ దశమీతుప్రకర్తవ్యాసదుర్గాద్విజసత్తమేత్యాపస్తంబోక్తేః - యత్తు॥ సంపూర్ణాదశమీకార్యా పూర్వయా పరయాథవేత్యంగిరసోక్తం - తన్నవమీయుక్తాలాభే ఔదయికీగ్రాహ్యేత్యేవం నేయం॥—*అథైకాదశీ*—తత్రైకాదశ్యుపవాసో ద్వేధా, నిషేధ పరి పాలనాత్మకో వ్రతరూపశ్చ, తత్రాద్యః ॥ నశంఖేనపిబేత్తోయం నఖాదేత్కూర్మశూకరౌ । ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయో రుభయోరపీతి కౌర్మ దేవలాద్యుక్తేః - అగ్నిపురాణేపి ॥ గృహస్థో బ్రహ్మచారీచ ఆహితాగ్ని స్తథైవచ ॥ ఏకాదశ్యాం నభుంజీత పక్షయోరుభయోరపీతి ॥ నచాత్రపర్యుదాసేనవ్రతవిధి స్తద్ధేతువ్రతాదిశబ్దాభావాత్ - వ్రతరూపస్తు బ్రహ్మవైవర్తే ॥ ప్రాప్తేహరిదినేసమ్యగ్విధాయనియమమంనిశి । దశమ్యాముపవాసస్యప్రకుర్యాద్వైష్ణవంవ్రతమితి ॥ ఇదంచశివభక్తాదిభిరపికార్యం ॥ వైష్ణవోవాథశైవోవా కుర్యాదేకాదశీవ్రతమితి శివధర్మోక్తేః॥ వైష్ణవోవాథశైవోవాసౌరోప్యే తత్సమాచరేదితి సౌరపురాణాచ్చ - సోపిద్వేధా, నిత్యఃకామ్యశ్చ ॥ ఉపోష్యైకాదశీంనిత్యంపక్షయోరుభయోరపీతిగారుడోక్తేః ॥ పక్షేపక్షేచకర్తవ్యమేకాదశ్యాముపోషణమితినారదోక్తేశ్చనిత్యతా ॥ యదీచ్ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యంశ్రియంసంతతిమాత్మనః । ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయో రుభయోరపీతికౌర్మాదిషుఫలశ్రుతేశ్చ - కామ్యతా - ఉభయైకాదశీవ్రతంగృహస్థాతిరిక్తానామేవనిత్యం - గృహస్థస్యతుశుక్లాయామేవవ్రతంనిత్యంనకృష్ణాయాం ॥ ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయో రుభయోరపి । వనస్థయతిధర్మోయంశుక్లామేవసదాగృహీతిదేవలోక్తేః - నచానేననిషేధపాలనమేవవనస్థయతివిషయే ఉపసంహ్రియతేనతు వ్రతమితివాచ్యం - అస్యపర్యుదాసేనవ్రతవిధిపరత్వాత్ - అన్యథాపూర్వోక్తాగ్నిపురాణవచనేనిషేధపాలనేగృహస్థస్యాధికారోక్త్యావిరోధస్స్యాత్ - నిషేధస్యనివృత్తిమాత్రఫలత్వేన విశేషానపేక్షణాదుపసంహారాయోగాత్ - అభావస్యధర్మత్వాభావాచ్చ - తస్మాదనేనసర్వ

షామేకాదశీవ్రతవిధాయినాంసామాన్యవాక్యానాంవనస్థయతివిషయేఉపపంహారా
న్నగృహస్థస్యకృష్ణాయాంనిత్యవ్రతప్రాప్తిః-కథంతర్హి ॥ సంక్రాంత్యాముపవాసం
చకృష్ణైకాదశివాసరే । చంద్రసూర్యగ్రహేచైవనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీ। ఇతి
నారదాదివచనేషుకృష్ణానిషేధః- ప్రాప్త్యభావాదితిచేత్, శ్రూయతాం॥శయనీబో
ధనీమధ్యేయాకృష్ణైకాదశీభవేత్। సైవోపోష్యాగృహస్థేననాన్యాకృష్ణాకదాచ
నేతిపాద్మే॥ గృహస్థస్యఆషాఢీకార్తికీమధ్యస్థాయా కృష్ణావిహితాసా పుత్రవతోనిషి
ధ్యతే, అన్యకృష్ణాయాంతునవిధిః-సర్వవిధీనాం వనస్థయతిష్వోపసంహారాన్ననిషే
ధః ప్రాప్త్యభావాత్ - శయన్యాదివాక్యం త్వపుత్రగృహిగోచరమిత్యనంతభట్ట
హేమాద్ర్యాదిగ్రంథాః - దీపికాపి ॥ అసితాతుశయనీబోధాంతర స్థాప్యథోనస్యా
త్సాత్మవతోపీతి - మదనరత్నేభవిష్యే ॥ యథాశుక్లాతథాకృష్ణాద్వాదశీమేసదా
ప్రియా । శుక్లాగృహస్థైః కర్తవ్యాభోగసంతానవర్ధినీ ॥ ముముక్షుభిస్తథాకృ
ష్ణా నతేతేనోపదర్శితేతి ॥ నిషేధపాలనంకామ్య వ్రతంచసర్వకృష్ణాయాం వర్వగృ
హిణాంభవత్యేవ ॥ పుత్రవాంశ్చ సభార్యశ్చ బంధుయుక్తస్తథైవచ । ఉభయోః
పక్షయోఃకామ్య వ్రతంకుర్యాత్తువైష్ణవమితినారదోక్తేః - ఏతచ్చసర్వంకాలాద
ర్శేఉక్తం ॥ విధవాయావనస్థస్య యతేశ్చైకాదశీద్వయే । ఉపవాసోగృహస్థస్యశు
క్లాయామేవపుత్రిణః । భుజేర్నిషేధః కృష్ణాయాం సిద్ధిస్తస్యతతోవ్రతేఇతి - ప్రా
చ్యాస్తువైష్ణవగృహస్థానాం కృష్ణాపినిత్యా ॥ నిత్యంభక్తిసమాయుక్తైర్నరైర్వి
ష్ణుపరాయణైః॥ పక్షేపక్షేచకర్తవ్యమేకాదశ్యాముపోషణమ్॥ సపుత్రశ్చసభార్య
శ్చసుజనోభక్తిసంయుతః। ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతినారదోక్తే
రిత్యాహుః- పుత్రశబ్దశ్చాపత్యమాత్రవచనః-నారాయణవృత్తౌ-పుమాంసయేవమే
పుత్రాజాయేరన్నిత్యత్రాపత్యమాత్రవాచిత్వోక్తేః - జనయద్బహుపుత్రాణేతిలిం
గాత్ - పౌత్రీమాతామహస్తేనేతిమనూక్తేః, పుత్ర్యాదిఅపత్యమిత్యర్థేతు స్త్రీభ్యో
ఢగితిపాత్రేయఇత్యాపత్తేః, పుమాన్పుత్రోజాయతేఇతిచ- ఉపవాసనిషేధేవిశేషో
వాయవీయేఉక్తః॥ ఉపవాసనిషేధేతుభక్ష్యంకించిత్ప్రకల్పయేత్ । నదుష్యత్యుప
వాసేనఉపవాసఫలంలభేత్ ॥భక్ష్యంచతత్రైవోక్తం॥ నక్తంహవిష్యాన్నమనోదనం
వాఫలంతిలాఃక్షీరమథాంబుచాజ్యమ్। యత్పంచగవ్యంయదివాపివాయుః ప్రశస్తమ
త్రోత్తరముత్తరంచేత్యలం ॥ తత్రదశమీవేధోద్వేధాఅరుణోదయవేధస్సూర్యోద
యవేధశ్చేతి ఆద్యోగారుడే॥ దశమీశేషసంయుక్తోయదిస్యాదరుణోదయః॥నైవో
పోష్యంవైష్ణవేనతద్దినేకాదశీవ్రతమితి॥ అరుణోదయస్వరూపంచమాధవీయేస్కాం
దే॥ఉదయాత్ప్రాక్చతస్రస్తుఘటికాఅరుణోదయఇతి-యదపి॥ఉదయాత్ప్రాగ్యదావి

ప్రముహూర్తద్వయసంయుతా ॥ సంపూర్ణైకాదశీనామతత్రైవోపవసేద్గృహీ
తిగారుడసౌరధర్మాదివచనం-యచ్చభవిష్యే॥ఆదిత్యోదయవేళాయాః ప్రాఙ్ముహూ
ర్తద్వయాన్వితా। ఏకాదశీతుసంపూర్ణావిద్ధాన్యాపరికీర్తితేతి॥ తదప్యుపసంహార
న్యాయేనదండచతుష్టయపరమేవ-హేమాద్రావప్యేవం. యత్తుబ్రహ్మవైవర్తే॥చ
తస్రోఘటికాః ప్రాతరరుణోదయనిశ్చయః ॥ చతుష్టయవిభాగోత్రవేధాదీనాంకిలోది
తః। అరుణోదయవేధస్స్యాత్సార్ధంతుఘటికాత్రయమ్।అతివేధోద్విఘటికః ప్రభా
సందర్శనాద్రవేః॥ మహావేధోపితత్రైవదృశ్యతేర్కోనదృశ్యతే। తురీయస్తత్రవిహి
తోయోగః సూర్యోదయేబుధైరితి॥తదప్యవయవద్వారారుణోదయవేధవిశేషపరమే
వేతిమాధవీయేమదనరత్నే చ-అంత్యస్తూదయవేధః,తథాన్యేపి వేధాః-హేమాద్రౌ
మాధవీయేచగారుడే॥ ఉదయాత్ప్రాక్త్రిఘటికావ్యాపిన్యేకాదశీయదా।సందిగ్ధై
కాదశీనామవర్జ్యేయంధర్మకాంక్షిభిః ॥ ఉదయాత్ప్రాఙ్ముహూర్తేనవ్యాపిన్యేకా
దశీయదా॥ సంయుక్తైకాదశీనామవర్జ్యేయంధర్మవృద్ధయే॥హేమాద్రౌ॥రాత్రేరం
త్యోష్టమోభాగోప్యరుణోదయఉక్తః॥ నిశఃప్రాంతేతుయామార్ధేదేవవాదిత్రవా
దనే। సారస్వతానధ్యయనేచారుణోదయఉచ్యతఇతిస్మృతేః- అత్రైకే-ఏషాంసర్వ
పక్షాణాంముహూర్తద్వయేనక్రోడీకారాన్నిశః ప్రాంతేఇతివచనాచ్చ రాత్రిమాన
పక్షాత్సార్ధత్రిదండాదయోనేకేరుణోదయాః తదాహ హేమాద్రిః ॥ సార్ధఘటికాత్ర
యోక్తిరష్టావింశతిఘటీమితరాత్రివిషయా, మహత్తరాస్తురాత్రీరపేక్ష్య చతస్రో
ఘటికాఇత్యుక్తమితీత్యాహుః- తన్న, అరుణోదయశబ్దస్యానేకార్థత్వాపత్తేః-నచ
ముహూర్తద్వయమర్థః - దండద్వయైకముహూర్తాదివేధానాంతథాప్యనుపపత్తేః-న
హి తేషాంయామార్థత్వమరుణోదయత్వంచాస్తి - ముహూర్తద్వయస్యయామార్థ
స్యచచతస్రోఘటికాఇత్యనేనోపసంహారాచ్చనతదర్థః-నచసార్ధంతుఘటికాత్రయ
మిత్యనేనాపితదాపత్తిఃశంక్యా తేనచతుర్దండవేధస్యైవోక్తేః-చతుర్దండేర్ధఘటీదశ
మీసత్వేహి వేధస్తదర్థః-ద్విఘటికాదౌతదయోగాచ్చ-యత్తుమతం- కియతారుణో
దయవేధఇత్యపేక్షాయాంసార్ధఘటికాత్రయనియమాదరుణోదయేర్ధఘటికాతో
న్యూనదశమీసత్వేనదోషఇతి-తత్తుచ్ఛం-ద్విదండాదావపితదాపత్తేః ॥ దశమీశే
షసంయుక్తోయదిస్యాదరుణోదయః। నైవోపోష్యంవైష్ణవేనతద్దినైకాదశీవ్రతమితి
గారుడేభవిష్యేచయోగమాత్రనిషేధాత్ నారదీయేపి॥లవవేధేపివిప్రేంద్రదశమ్యై
కాదశీంత్యజేత్। సురాయాబిందునాస్పృష్టంగంగాంభఇవనిర్మలమ్॥స్కాందేపి॥
కలాకాష్ఠాదిగత్యైవదృశ్యతేదశమీవిభో। ఏకాదశ్యాంనకర్తవ్యంవ్రతంరాజన్క
దాచనేతి॥ మాధవోప్యాహ॥ సోఽయంకలాదివేధోరుణోదయవేధేసూర్యోదయ

వేధేచసమానఇతి॥నిగమేపి॥ సర్వప్రకారవేధోఽయముపవాసస్యదూషకఇతి-అతఏ
వమాధవేనఅరుణోదయాద్యదండేఽల్పదశమీస్పర్శేసంపూర్ణాకృత్స్నఘటియోగే
సందిగ్ధా-ముహూర్తవ్యాప్తౌసంయుక్తాఉదయేసంకీర్ణేత్యుక్త్వా ॥ అరుణోదయవేళా
యాందశమీయదిసంగతా। సంపూర్ణైకాదశీంతాంతుమోహిన్యైదత్తవాన్ప్రభురితి
గోభిలాద్యుక్తేః - పూర్వోక్తగారుడాదేశ్చసామాన్యతోఽవిశేషతశ్చారుణోదయవే
ధోనిషిద్ధః-యత్త్వష్టమభాగోఽరుణోదయఇతిహేమాద్రిణోక్తం - యచ్చమహత్త
రారాత్రీరితితత్పరమతంస్వయమేవదూషితం- అంతేప్యుక్తం- వేధతారతమ్యంచ
దోషతారతమ్యాదుపపద్యతఇతిదోషతారతమ్యంచప్రాయశ్చిత్తతారతమ్యాదవగ
మ్యతే-తచ్చోక్తంహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే॥ అజ్ఞానాద్యదివామోహాత్కుర్వన్నే
కాదశీంనరః-దశమీశేషసంయుక్తాంప్రాయశ్చిత్తమిదంచరేత్ ॥కృచ్ఛ్రపాదంనర
శ్చీర్త్వాగాంచదద్యాత్సవత్సకామ్।సువర్ణస్యార్ధకందేయంతిలద్రోణసమన్వితమ్ ॥ వి
ధానాంతరంతత్రైవ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్త్రింశద్గాంచదద్యాత్సవత్సకామ్। ధర
ణస్యార్ధకందేయంతిలద్రోణమథాపివేతి ॥ అత్రవేధతారతమ్యాద్వ్యవస్థేతి హేమా
ద్రిః-నిశఃప్రాంతఇత్యపిదోషాధిక్యార్థమేవ-తస్మాచ్చతుర్ఘటికాత్మకఏవారుణోదయ
ఇతిసిద్ధం -తేనషట్పంచాశద్దండానంతరందశమీప్రవేశేరుణోదయవేధఉక్తోభవతి-
అంత్యోప్యపితత్రైవకణ్వేనోక్తః॥ ఉదయోపరివిద్ధాతుదశమ్యైకాదశీయది। దానవే
భ్యః ప్రీణనార్థందత్తవాన్పాకశాసనఇతి॥ స్మృత్యంతరేపి॥ దశమ్యాఃప్రాంతమా
చాయయదోదేతిదివాకరః। తేనస్పృష్టంహరిదినందత్తంజంభాసురాయతదితి।తత్రా
రుణోదయవేధోవైష్ణవవిషయః-తద్వాక్యేషువైష్ణవగ్రహణాత్ - తత్స్వరూపంతు
మాధవీయేస్కాందే॥ పరమాపదమాపన్నోహర్షేవాసముపస్థితే। నైకాదశీంత్యజే
ద్యస్తుయస్యదీక్షాస్తివైష్ణవీ॥ విష్ణ్వర్పితాఽఖిలాచారస్సహివైష్ణవఉచ్యతేఇతి- య
ద్యపిపితాద్రేరాగమదీక్షాయాంతన్మాత్రస్యవైష్ణవత్వంనతుపుత్రాదేస్తథాపిస్వపా
రంపర్యప్రసిద్ధమేవవైష్ణవత్వంస్మార్తత్వంచమన్యంతేవృద్ధాః-తత్త్వసాగరేభవిష్యే॥
యథాశుక్లాతథాకృష్ణాయథాకృష్ణాతథేతరా। తుల్యేతేమన్యతేయస్తుసవైవైష్ణవఉ
చ్యతే॥ కేచిత్తుదశమ్యాంనవమీవేధమపిత్యజంతి-తత్రమూలంమృగ్యం-ఉదయవేధ
స్తుపరిశేషాత్స్మార్తగోచరః-తథాహమాధవః॥అరుణోదయవేధోత్రవేధస్సూర్యో
దయేతథా। ఉక్తౌద్వౌదశమీవేధౌవైష్ణవస్మార్తయోఃక్రమాత్ ॥ హేమాద్రిస్తు
కేషాంచిదర్ధరాత్రేపిదశమీవేధమాహ॥ అర్ధరాత్రేతుకేషాంచిద్దశమ్యావేధఉచ్య
తే।కపాలవేధఇత్యాహురాచార్యాయేహరిప్రియాః ॥ నతన్మమమతం యస్మాత్త్రి
యామారాత్రిరిష్యతఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - అస్యార్థః- అవద్యతసేలజ్ ఇత్యతాప్తి

తాయాఃరాత్రేఃపశ్చిమయామద్వయమాగామిన్యాఃరాత్రేఃపూర్వయామద్వయందివసశ్చసకాలఏషోఽద్యతనస్సకలఇత్యుక్తంమహాభాష్యే- సఏషవర్తమానఃకాలఏకాదశ్యహోరాత్రఉపోష్యః । తన్మధ్యేదశమీప్రవేశేవిద్ధాసాత్యాజ్యా। అతఏవ హేమాద్రౌ॥దశమ్యాస్సంగదోషేణఅర్ధరాత్రాత్పరేణతు । వర్జయేచ్చతురోయామాన్త్సంకల్పార్చనయోస్సదేతిదోషఉక్తః - చతురోయామాన్దివసస్యేత్యర్థః- స్వమతేతు, రాత్రేస్త్రియామత్వాత్ప్రహరత్రయం పూర్వశేషః, తేనచతుర్థప్రహరఏవవేధోయుక్తః, సోప్యరుణోదయఏవ॥ సూర్యోదయంవినానైవస్నానదానాదికఃక్రమఇతిమార్కండేయపురాణాత్ ॥ ప్రత్యూషోఽహర్ముఖంకల్యఃఇతికోశాదరుణోదయమారభ్యసూర్యాంశుప్రవృత్తేస్తత్రైవనిషేధః - తేనమతభేదాద్వ్యవస్థేతి కేచిత్ - కైముతికన్యాయేనారుణోదయవేధస్యైవేయంస్తుతిరితితుమాధవః॥ యస్తుదిక్పంచదశభిస్తథేతివేధస్సఉపవాసాతిరిక్తవిషయఇతిమాధవః ॥ సర్వప్రకారవేధోయముపవాసస్యదూషకః । సార్ధఃసప్తముహూర్తస్తుయోగోయంబాధతేవ్రతమితినిగమాదిత్యలమ్-అత్రమాధవమతేవైష్ణవైరరుణోదయవిద్ధాత్యాజ్యా-యథాత్వేకాదశ్యేవశుద్ధాసతీవర్ధతేద్వాదశీవాఉభయంవాతదాపరోపోష్యా॥ఏకాదశీద్వాదశీవాధికాచేత్త్యజ్యతాందినమ్। పూర్వంగ్రాహ్యంతూత్తరంస్యాదితివైష్ణవనిర్ణయఃఇతిమాధవోక్తేః-స్మార్తైస్తుసూర్యోదయవిద్ధాత్యాజ్యాయదాత్వేకాదశీశుద్ధాసతీవర్ధతేద్వాదశీచ సమాన్యూనావాతదాగృహస్థైః పూర్వాయతిభిరుత్తరాకార్యా॥ ప్రథమేహనిసంపూర్ణావ్యాప్త్యహోరాత్రసంయుతా। ద్వాదశ్యాంచ తథాతాతదృశ్యతేపునరేవచ॥పూర్వాకార్యాగృహస్థైశ్చయతిభిశ్చోత్తరావిభోఇతిస్కాందోక్తేః-వర్ధమానోప్యేవమేవాహ -ఉభయవృద్ధౌతుశుద్ధావిద్ధావాహాసర్వేషాంపరైవ ॥ సంపూర్ణైకాదశీయత్రప్రభాతేపునరేవసా । సర్వైరేవోత్తరాకార్యాపరతోద్వాదశీయది ॥ ఇతినారదోక్తేః, ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌతు శుద్ధాయాం పూర్వైవ॥నచేదేకాదశీవిష్ణౌద్వాదశీపరతస్థితా॥ ఉపోష్యైకాదశీతత్రయదీచ్ఛేత్పరమంపదం॥ ఇతి నారదోక్తేః, ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌతుశుద్ధావిద్ధేవ్యవస్థితే। శుద్ధాపూర్వోత్తరావిద్ధాస్మార్తనిర్ణయఈదృశ ఇతి మాధవోక్తేశ్చ, మదనరత్నే ప్యేవం, యత్తు, విద్ధాప్యవిద్ధావిజ్ఞేయాపరతో ద్వాదశీనచేత్, అవిద్ధాపిచవిద్ధాస్యాత్పరతోద్వాదశీయదీతి హేమాద్రౌపాద్మవచనంతదేకాదశ్యావృద్ధౌజ్ఞేయంతదుక్తం మాధవేన ॥ ఏకాదశీద్వాదశీచేత్యుభయంవర్తతేయదా। తదాపూర్వందినంత్యాజ్యంస్మార్తైర్గ్రాహ్యంపరందినమితి - విద్ధైకాదశ్యాంద్వాదశీ మాత్రవృద్ధౌచసర్వేషాంపరైవ, తత్రైవైకాదశీమాత్రవృద్ధౌగృహిణః పూర్వాయతేరుత్తరాపూ

ర్యోక్తపాద్మోక్తేః॥ ఏకాదశీవివృద్ధా చేచ్ఛుక్లే కృష్ణేవిశేషతః। ఉత్తరాంతుయతిఃకుర్యాత్పూర్వాముపవసేద్గృహీతి ప్రచేతసోక్తేః। ఏతచ్ఛుద్ధావిద్ధాతుల్యమితిమాధవః॥ త్రయోదశ్యాంనలభ్యేత ద్వాదశీయదికించన। ఉపోష్యైకాదశీతత్రదశమీమిశ్రితాపి చేతిస్కాందాత్। అవిద్ధానినిషిద్ధైశ్చనలభ్యంతేదినానితు। ముహూర్తైః పంచభిర్విద్ధాగ్రాహ్యైవైకాదశీతిథిరిత్యృష్యశృంగోక్తేశ్చ - ముహూర్తపంచకమరుణోదయమారభ్యజ్ఞేయం- అన్యథోత్తరేఽహ్ని ఏకాదశ్యభావాసంభవాత్ - యదపి హేమాద్రిణా, శుద్ధసమాశుద్ధన్యూనావాఅధికద్వాదశీకాచేత్సర్వేషాంపరైవేత్యుక్తం, తదపివైష్ణవవిషయం, స్మార్తానాంతుపూర్వైవేత్యవిరోధః, హేమాద్రిమతేతూచ్యతే, తత్ర॥ శుద్ధావిద్ధాద్వయీనందా త్రేధాన్యూనసమాధికైః। షట్ప్రకారాపునస్త్రేధాద్వాదశ్యూనసమాధికైరిత్యష్టాదశైకాదశీభేదాః, తత్రశుద్ధాధికన్యూనద్వాదశికాశుద్ధాధికసమద్వాదశికాచసకామైఃపూర్వానిష్కామైరుత్తరాకార్యా, ప్రథమేహానిసంపూర్ణేతిపూర్వోక్తస్కాందాత్, ఊనద్వాదశికాయాంతువిష్ణుప్రీతికామైరుపవాసద్వయంకార్యం ॥ సంపూర్ణైకాదశీయత్ర ప్రభాతే పునరేవసా। లుప్యతేద్వాదశీతస్మిన్నుపవాసఃకథంభవేత్ ॥ ఉపోష్యేద్వేతిథీతత్రవిష్ణుప్రీణనతత్పరైరితివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః, శుద్ధన్యూనాశుద్ధాధికాశుద్ధసమావిద్ధన్యూనావిద్ధ సమావాధికద్వాదశికాచేత్సర్వేషాం పరైవేతిహేమాద్రిః మదనరత్నే తుశుద్ధాధికాపరా, సంపూర్ణైకాదశీయత్రేతిపూర్వోక్తేః, అన్యాపూర్వా॥ శుద్ధాయదాసమాహీనా సమాహీనాధికోత్తరా । ఏకాదశీముపవసేన్న శుద్ధాంవైష్ణవీమపీతిస్కాందాత్॥ శుద్ధాఏకాదశీఉత్తరాద్వాదశీ॥ నచేదేకాదశీవిష్ణౌ ఇతినారదోక్తేశ్చ, యత్తు॥ అవిద్ధాపిచవిద్ధాస్యాదితిపాద్మంతచ్ఛుద్ధాధికాపరం, యత్తు ॥ సంపూర్ణైకాదశీత్యాజ్యాపరతోద్వాదశీయది, ఉపోష్యాద్వాదశీశుద్ధాద్వాదశ్యామేవపారణమిత్యాదితద్వైష్ణవపరం - స్మార్తానాంతుపూర్వైవేత్యుక్తంవిద్ధన్యూనాసమద్వాదశికాతు ముముక్షూణాంపుత్రవతాంచపరా - అన్యేషాంపూర్వా - పుత్రవతోపిపూర్వేతిమదనరత్నే విద్ధన్యూనాన్యూనద్వాదశికాసైవసర్వైఃకార్యేతిహేమాద్రిః॥ ముముక్షూణాంపరాఽన్యేషాంపూర్వేతిమదనరత్నే - విద్ధసమాసమద్వాదశికోనద్వాదశికాచముముక్షుభిఃపరాఽన్యైః పూర్వాకార్యాదశమీమిశ్రితా పూర్వాద్వాదశీయదిలుప్యతే । శుద్ధైవద్వాదశీరాజన్నుపోష్యామోక్షకాంక్షిభిరితివ్యాసోక్తేః- మోక్షకాంక్షిగ్రహణాదన్యేషాంపూర్వైవ॥ సర్వత్రైకాదశీకార్యాద్వాదశీమిశ్రితానరైః। ప్రాతర్భవతువామావాయతోనిత్యముపోషణమితిపాద్మోక్తేః - విద్ధాధికాసమద్వాదశికాచసర్వేషాంపూర్వైవ॥ పారణాహేనలభ్యేతద్వాదశీకలయాపిచేత్ ॥ తదానీంద

దశమీవిద్ధాప్యుపోష్యైకాదశీతిథిరితిఋష్యశృంగోక్తేశ్చ - మాధవమతేతు- అత్ర
గృహిణఃపూర్వాయతేరుత్తరా- విద్ధాధికన్యూనద్వాదశికామోక్షుపాపక్షయవిష్ణు
ప్రీతికామైఃపరాకార్యా - గృహస్థేనతునక్తంకార్యం॥ఏకాదశీద్వాదశీచరాత్రిశేషే
త్రయోదశీ । ఉపవాసంనకుర్వీతపుత్రపౌత్రసమన్వితఇతికౌర్మేదినక్షయేఉపవాసని
షేధాత్ ॥ దశమ్యైకాదశీవిద్ధాద్వాదశీచక్షయంగతా । క్షీణాసాద్వాదశీజ్ఞేయాన
క్తంతుగృహిణఃస్మృతం। ఇతివృద్ధశాతాతపోక్తేశ్చ- గృహిణఃపూర్వత్రోపవాసః-
ఏకాదశ్యాశ్శుద్ధన్యూనత్వేశుద్ధసమత్వే వాద్వాదశ్యాఃన్యూనసమ త్వయోరేకాద
శ్యాముపవాసః - యానితు॥ దశమ్యనుగతాహంతిద్వాదశద్వాదశీఫలమ్ । ధర్మా
పత్యధనాయూంషిత్రయోదశ్యాంతుపారణమితికౌర్మాదీనిదశమీ వేధత్రయోదశీ
పారణయోఃనిషేధకానితానివిహితభిన్నపరాణిఅత్రమూలవచనానితద్వ్యవస్థాచా
కరేజ్ఞేయా - యత్తుకాలహేమాద్రౌ ॥ బహువాక్యవిరోధేనసందేహోజాయతే
యదా। ద్వాదశీతుతదాగ్రాహ్యాత్రయోదశ్యాంతుపారణమితిమార్కండేయోక్తేః।
సందిగ్ధేషుచవాక్యేషుద్వాదశీంసముపోషయేత్ తథా ॥ వివాదేషుచసర్వేషుద్వాద
శ్యాంసముపోషణమ్।పారణంచత్రయోదశ్యామాజ్ఞేయంమామకీమునేఇతిపాద్మోక్తే
శ్చ-వేధసందేహేజ్యోతిర్విదాంవిప్రతిపత్తౌవాపరాకార్యేత్యుక్తం- తద్వైష్ణవవిష
యమిత్యలంబహునా- అథాత్రోపయుక్తంకించిదుచ్యతే - తత్రదశమ్యామేకాదశీ
యోగేదశమీమధ్యేఏవభోజనంకార్యం- ఏకాదశ్యాంనభుంజీతేతితస్యాఏవనిమిత్త
త్వాత్ ॥ నిషేధస్తునివృత్త్యాత్మాకాలమాత్రమపేక్షతేఇతిదేవలోక్తేశ్చ - కేచిత్తుఏ
కాదశీవ్రతాంగత్వేనపూర్వేద్యురేకభక్తవిధానాద్విధిస్పృష్టేచ నిషేధానవకాశా
న్నకామ్యవ్రతాంగేభోజననిషేధప్రవర్తతే. తేనైకాదశీమధ్యేపిపూర్వదినేభోజనమి
త్యాహుః-అత్రాధికారీమాధవీయేకాత్యాయనేనోక్తః॥అష్టవర్షాధికోమర్త్యోహ్యశీతి
న్యూనవత్సరః। ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతి॥భవిష్యే॥బ్రహ్మచా
రీచనారీచశుక్లామేవసదాగృహీతి- యత్తువిష్ణుః ॥ పత్యౌజీవతియానారీఉపోష్యవ్ర
తమాచరేత్ । ఆయుష్యంహరతేభర్తుర్నరకంచైవగచ్ఛతీతితద్భర్త్రననుజ్ఞావిషయమి
తిప్రాగుక్తం- ఉపవాసాసామర్థ్యేతుమార్కండేయకౌర్మయోః॥ఏకభక్తేననక్తేనత
థైవాయాచితేనచ । ఉపవాసేనదానేనననిర్ద్వాదశికోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ ఏకభక్తేన
యోమర్త్యఉపవాసవ్రతంచరేదిత్యేకభక్తాదిషూపవాసశబ్దస్తద్ధర్మాతిదేశార్థః- తే
నతత్ప్రయుక్తాస్సర్వేధర్మా స్సంకల్పమంత్రోప్యేకభక్తాదిపదేనోహ్యః కార్యఇతిమదన
రత్నే- తథాఽసామర్థ్యేప్రతినిధినాకారయేదితిప్రాగుక్తం-వ్రతాకరణే ప్రాయశ్చి
త్తమాహమాధవీయేకాత్యాయనః ॥ అర్కపర్వద్వయేరాత్రౌ చతుర్దశ్యష్టమీ

దివా । ఏకాదశ్యామహోరాత్రంభుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేదితి ॥ అథకామ్య
వ్రతవిధిః – లఘునారదీయే ॥ దశమ్యాది మహీపాలత్రిదినం పరివర్జయేత్ ।
గంధతాంబూలపుష్పాది స్త్రీసంభోగంమహాయశాః ॥ తత్రదశమ్యాంవిధిఃకౌర్మే॥
శాకంమాంసంమసూరాంశ్చ చణకాన్కోరదూషకాన్ । శాకంమధుపరాన్నంచ
త్యజేదుపవసన్స్త్రియమ్॥ తథా ॥ శాకంమాంసంమసూరాంశ్చపునర్భోజనమైథు
నే। ద్యూతమత్యంబుపానంచదశమ్యాంవైష్ణవస్త్యజేత్ ॥ మదనరత్నే నారదీయే,
అక్షారలవణాస్సర్వేహవిష్యాన్ననిషేవిణః। అవనీతల్పశయనాఃప్రియాసంగమవర్జి
తాః॥ వ్రతఘ్నాన్యాహ హేమాద్రౌదేవలః॥ అసకృజ్జలపానాచ్చసకృత్తాంబూలచ
ర్వణాత్ ॥ ఉపవాసఃప్రణశ్యేతదివాస్వాపాచ్చమైథునాత్ ॥ అశక్తౌతుమదనరత్నే దే
వలః॥ అత్యయేచాంబుపానేననోపవాసఃప్రణశ్యతి ॥ అత్యయే—కష్టే ॥ విష్ణురహ
స్యే॥ గాత్రాభ్యంగంశిరోభ్యంగంతాంబూలంచానులేపనమ్। వ్రతస్థోవర్జయేత్సర్వం
యచ్చాన్యత్రనిరాకృతమ్॥ ఏషుప్రాయశ్చిత్తముక్తంనిర్ణయామృతే, సంగ్రహే॥
స్తేనహింసకయోస్సఖ్యంకృత్వాథసైన్యంచహింసకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తంవ్రతీకుర్యా
జ్జపేన్నామశతత్రయమ్॥ మిథ్యావాదేదివాస్వాపేబహుశోంబునిషేవణే । అష్టాక్షు
రంవ్రతీజప్త్వాశతమష్టోత్తరంశుచిః॥ ఓంనమోనారాయణాయేత్యష్టాక్షరః॥ తత్రై
వపైఠీనసిః॥తాంబూలచర్వణేస్త్రీసంభోగమాంసనిషేవణే। వ్రతలోపోనచేత్కుర్యా
త్కృష్ణావద్భుజివర్జనమితికృష్ణైకాదశీ వద్భోజననిషేధమాత్ర పరిపాలనేతుతాం
బూలచర్వణాదావపి నదోషఇత్యర్థః, సంభోగోఋతుకాలాదన్యత్ర ॥ రేతస్సే
కాత్మసంభోగమృతేన్యత్రతుయఃస్మృతఇతికాత్యాయనోక్తేః, హేమాద్రౌవసిష్ఠః॥
ఉపవాసేతథాశ్రాద్ధేనకుర్యాద్దంతధావనమ్। దంతానాంకాష్ఠసంయోగోదహత్యా
సప్తమంకులమ్ ॥ కాష్ఠగ్రహణాన్మృల్లోష్టాద్యనిషేధఇతిహేమాద్రిః – విష్ణురహ
స్యే॥ శ్రాద్ధోపవాసదివసేఖాదిద్వాదంతధావనమ్ ॥ గాయద్వ్యా శతసంపూతమం
బుప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతి॥ నిర్ణయామృతేవ్యాసః ॥ వర్జయేత్పారణేమాంసంవ్రతాహే
ష్వ్యౌషధంసదేతి॥ ఏకాదశ్యాంశ్రాద్ధప్రాప్తౌమాధవీయేకాత్యాయనఆహ॥ ఉపవాసో
యదానిత్యశ్శ్రాద్ధంనైమిత్తికంభవేత్ । ఉపవాసంతదాకుర్యాదాఘ్రాయపితృసేవి
తమ్॥ మాతాపిత్రోఃక్షయేప్రాప్తేభవేదేకాదశీయది । అభ్యర్చ్యపితృదేవాంశ్చఆ
జిఘ్రేత్పితృసేవితమితి॥హేమాద్ర్యాదిసర్వనిబంధేష్వప్యేవం-ఏతేనఏకాదశీనిమిత్త
కంశ్రాద్ధంద్వాదశ్యాంకార్యమితివదంతః, పరాస్తాః—కించమహాలయే॥ సపక్షస్సక
లః పూజ్యశ్శ్రాద్ధషోడశకంప్రతీతిశ్రుతంషోడశత్వంపాక్షైకాదశ్యాంచ మన్వాది
శ్రాద్ధంక్షయాహపరిజ్ఞానేచతత్పక్షైకాదశ్యాంవిహితంశ్రాద్ధంబాధితమేవస్యాత్ యా

దపిస్మృతిచంద్రికాస్థంపరంతి॥ అన్నాశ్రితానిపాపానితద్భోక్తుర్దాతురేవచ । మజ్జం
తిపితరస్తస్యనరకేశాశ్వతీస్సమాఃఇతి- తస్యాపి రాగప్రాప్తభుజిగోచరస్యావైధత్వాత్ప్రా
ద్ధంగోచరయతాంమహత్సాహసమిత్యలం- యోపి॥ అకృతశ్రాద్ధనిచయాజలపిండం
వినాకృతాః ఇతిలఘునారదీయేఏకాదశ్యాం శ్రాద్ధాదినిషేధః- సమాతాపితృభిన్న
విషయఃపూర్వవాక్యేతద్గ్రహణాత్, నిచయఃప్రతిగ్రహః —అవ్రతఘ్నాన్యాహమ
దనరత్నే దేవలః॥ సర్వభూతభయంవ్యాధిఃప్రమాదోగురుశాసనమ్ । అవ్రతఘ్నాని
పర్యంతేసకృదేతానిశాస్త్రతః॥ స్కాందేపి ॥ అష్టౌతాన్యవ్రతఘ్నానిఆపోమూలంఫ
లంపయః। హవిర్బ్రాహ్మణకామ్యాచగురోర్వచనమౌషధమ్ ॥ ఇదంచాతిసంకటవి
షయం- నారదీయే॥ అనుకల్పోనృణాంప్రోక్తఃక్షీణానాంవరవర్ణిని । మూలంఫలం
పయస్తోయముపభోగ్యంభవేచ్ఛుభే ॥ నత్వేవభోజనంకైశ్చిదేకాదశ్యాంబుధైఃస్మృత
మితి-అస్యాపవాదః॥ శయనేచమదుత్థానేమత్పార్శ్వపరివర్తనే । నరోమూలఫలా
హారీహృదిశల్యంమమార్పయేత్ ॥ ఏతేచావిరోధినోనిర్ణయాస్సర్వవ్రతేషుజ్ఞేయాః-
తత్రైకాదశ్యాంసంకల్పః॥ గృహీత్వోదుంబరంపాత్రంవారిపూర్ణముదఙ్ముఖః । ఉప
వాసంతుగృహ్ణీయాద్యద్వావాగ్వైవధారయేదితిమాధవీయేవారాహోక్తేః- మం
త్రస్తువిష్ణూక్తః॥ ఏకాదశ్యాంనిరాహారఃస్థిత్వాహమపరేహని ।భోక్ష్యామిపుండరీకా
క్షశరణంమేభవాచ్యుతేతి॥ శైవాదీనాంతుహేమాద్రౌసౌరపురాణే ॥ సావిత్ర్యా
ప్యథవానామ్నాసంకల్పంతుసమాచరేత్ ।శివాదిగాయత్ర్యోయజుర్వేదేప్రసిద్ధాః-
వారాహే। ఇత్యుచ్చార్యతతోవిద్వాన్పుష్పాంజలిమథార్పయేత్ ॥ తతస్తజ్జలంపిబే
త్ ॥ అష్టాక్షరేణమంత్రేణత్రిర్జప్తేనాభిమంత్రితమ్॥ ఉపవాసఫలంప్రేప్సుఃపిబేత్పాత్ర
గతంజలమితికాత్యాయనోక్తేః - మధ్యరాత్రేఉదయేవాదశమీవేధేరాత్రౌసంకల్ప
ఇతిమాధవః॥దశమ్యాస్సంగదోషేణఅర్ధరాత్రాత్పరేణతు ॥ వర్జయేచ్చతురో
యామాన్సంకల్పార్చనయోస్తదా॥ విద్ధోపవాసేనశ్నంస్తుదినంత్యక్త్వాసమాహి
తః॥రాత్రౌసంపూజయేద్విష్ణుంసంకల్పంచతదాచరేదితినారదీయోక్తేః- తత్రైవపూ
జామభిధాయ॥ దేవస్యపురతఃకుర్యాజ్జాగరన్నియతోవ్రతీ॥ ద్వాదశ్యాంనివేదనమం
త్రఉక్తఃకాత్యాయనేన॥ అజ్ఞానతిమిరాంధస్యవ్రతేనానేనకేశవ। ప్రసీదసుముఖోనా
థజ్ఞానదృష్టిప్రదోభవేతి॥ నారదీయే॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాదద్యాద్వైదక్షి
ణాంతతః॥ స్కాందేపి ॥ కృత్వాచైవోపవాసంతుయోశ్నీయాద్ద్వాదశీదినే।నైవేద్యం
తులసీమిశ్రంహత్యాకోటివినాశనమ్॥ ద్వాదశ్యాంచవర్జ్యాన్యాహబృహస్పతిః॥దివా
నిద్రాపరాన్నంచపునర్భోజనమైథునే। క్షౌద్రంకాంస్యామిషంతైలంద్వాదశ్యామష్ట
వర్జయేత్ ॥ హేమాద్రౌబ్రహ్మాండపురాణే॥ పునర్భోజనమధ్వానంభారమాయాసమై

ఘనే। ఉపవాసఫలంహన్యుర్దివానిద్రాచపంచమీ॥ స్కాందేపి ॥ పరాన్నంకాంస్యతాంబూలేలోభంవితథభాషణమ్। వర్జయేదితిశేషః- విష్ణుధర్మే॥అసంభాష్యాన్హిసంభాష్యతులస్యతసికాదళమ్। ఆమలక్యాఃఫలంవాపిపారణేప్రాశ్యశుధ్యతి॥ బృహన్నారదీయే॥ రజస్వలాంచచాండాలంమహాపాతకినంతథా ॥ సూతికాంపతితంచైవఉచ్ఛిష్టంరజకాదికమ్ ॥ వ్రతాదిమధ్యేశృణుయద్యద్యేషాంధ్వనిముత్తమః ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతుజపేద్వైవేదమాతరమ్॥ ఏతద్వ్రతంసూతకేపికార్యం॥ సూతకేమృతకేచైవనత్యాజ్యంద్వాదశీవ్రతమితివిష్ణూక్తేః- తత్రత్యక్తందానాదిసూతకాంతేకార్యం॥ సూతకాంతేనరస్స్నాత్వాపూజయిత్వాజనార్దనమ్ ॥ దానందత్వావిధానేనవ్రతస్యఫలమశ్నుతఇతిమాత్స్యోక్తేః- రజోదర్శనేపికార్యం॥ఏకాదశ్యాంనభుంజీతనారీదృష్టేరజస్యపీఇతిపులస్త్యోక్తేః॥ యదాద్వాదశ్యాంశ్రవణర్క్షంతదాశుద్ధామప్యేకాదశీంత్యక్త్వాతత్రైవోపవాసఃకార్యః॥ శుక్లావాయదివాకృష్ణాద్వాదశీశ్రవణాన్వితా। తయోరేవోపవాసశ్చత్రయోదశ్యాంచపారణమితినారదీయోక్తేః - ఏతేచనియమాఃకామ్యవ్రతేనియతాః-నిత్యవ్రతేసతిసంభవేకార్యాః॥ శక్తిమాంస్తుపుమాన్కుర్యాన్నియమంసవిశేషణమితికాత్యాయనోక్తేః-అశక్తౌతుమాధవీయేబ్రహ్మవైవర్తే॥ ఇతివిజ్ఞాయకుర్వీతావశ్యమేకాదశీవ్రతమ్ । విశేషనియమాశక్తోఽహోరాత్రంభుజివర్జితఃఇతి—అథాష్టౌమహాద్వాదశ్యః-తత్రశుద్ధాధికైకాదశీయుతాద్వాదశీఉన్మీలినీసంజ్ఞాద్వాదశ్యేవశుద్ధాధికావర్ధతేచేత్సావంజులీ - వాసరత్రయస్పర్శినీత్రిస్పృశా-అగ్రేపర్వణస్సంపూర్ణాధికత్వేపక్షవర్ధినీ- పుష్యర్క్షయుతాజయా-శ్రవణయుతావిజయా- పునర్వసుయుతాజయంతి- రోహిణీయుతాపాపనాశినీ - ఏతాఃపాపక్షయముక్తికామఉపవసేత్ -అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం-ఏకాదశీద్వాదశ్యోరేకత్వేతంత్రేణోపవాసః-పార్థక్యేతుశక్తస్యోపవాసద్వయం॥ఏకాదశీముపోష్యైవద్వాదశీంసముపోషయేదితివిష్ణురహస్యాత్ - అశక్తౌతుద్వాదశ్యామేవ॥ ఏవమేకాదశీంత్యక్త్వాద్వాదశీంసముపోషయేత్। పూర్వవాసరజంపుణ్యంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయమితితత్రైవోక్తేః- యదాత్వల్పాద్వాదశీతదోక్తంమాత్స్యే ॥ యదాభవతిఅల్పాపిద్వాదశీపారణాదినే । ఉషఃకాలేద్వయంకుర్యాత్ప్రాతర్మాధ్యాహ్నికంతదా॥ నారదీయేపి॥ అల్పాయామథవిప్రేంద్రద్వాదశ్యామరుణోదయే । స్నానార్చనక్రియాఃకార్యాదానహోమాదిసంయుతాఇతి- సంకటేతుమాధవీయేదేవలః॥ సంకటేవిషమేప్రాప్తేద్వాదశ్యాంపారయేత్కథమ్ । అద్భిస్తుపారణాంకుర్యాత్పునర్భుక్తంనదోషకృదితి॥ సంకటేత్రయోదశీశ్రాద్ధప్రదోషాదా - అత్రకేచిదాహుః- అపకర్షవాక్యాన్యనాహితాగ్నివిషయాణి - అగ్నిహోత్రాదీనాంశ్రౌతత్వేనాథ

కర్షయోగాదితి- ద్వాదశ్యాంచప్రథమపాదమతిక్రమ్యపారణంకార్యం ॥ ద్వాద
శ్యాఃప్రథమఃపాదోహరివాసరసంజ్ఞితః॥ తమతిక్రమ్యకుర్వీతపారణంవిష్ణుతత్పరఇతిని
ర్ణయామృతేమదనరత్నేచవిష్ణుధర్మోక్తేః- అత్రకేచిత్సంగిరంతే - యదాభూయసి
ద్వాదశీతదాపిప్రాతర్ముహూర్తత్రయేపారణంకార్యం॥ సర్వేషాముపవాసానాం
ప్రాతరేవహిపారణమితివచనాదితి-అస్మద్గురువస్తుబహూనాంకర్మకాలానాంవినా
కారణంబాధాపత్తేఃప్రాగుక్తవచనైశ్చ - అల్పద్వాదశ్యామేవాపకర్షవిధానాద
పరాహ్ణఏవకార్యం- ప్రాతశ్శబ్దస్తు॥ సాయంప్రాతర్ద్విజాతీనామశనంశ్రుతిచోదితమి
తివదపరాహ్ణవాచిత్వేప్యుపపన్నః - నచవాక్యవైయర్థ్యంపునర్భోజనసాయం పా
రణనివృత్త్యర్థత్వాత్తస్యేత్యాహుః॥ ప్రమాదేనఏకాదశ్యుపవాసాతిక్రమేఅపరార్కే
వారాహే ॥ ఏకాదశీవిప్లుతాచేద్ద్వాదశీపరతస్థితా ॥ ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదీచ్ఛే
త్పరమంపదమితి॥ కైశ్చిత్తువిష్ణునాచేదితిపఠితం-అత్రావిరోధినోనియమాః సర్వవ్ర
తేషుబోద్ధవ్యాః - అన్యేచనవరాత్రేవక్ష్యంతేఇతిదిక్——ఇతిశ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మ
జకమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయసింధౌ ఏకాదశీనిర్ణయః ——ద్వాదశీతుపూర్వైవ
యుగ్మవాక్యాత్ ॥ ద్వాదశీతుప్రకర్తవ్యాఏకాదశ్యాయుతాప్రభో।ఇతిస్కాందా
చ్చ- త్రయోదశీతుసర్వమతేశుక్లాపూర్వాకృష్ణోత్తరా- త్రయోదశతిథిఃపూర్వాసి
తోర్ధ్వోధాఽసితఃపశ్చాదితిదీపికోక్తేః॥ శుక్లాత్రయోదశీపూర్వాపరాకృష్ణాత్రయో
దశీతిమాధవాచ్చ-చతుర్దశీసర్వమతేకృష్ణాపూర్వాశుక్లోత్తరా-ఉపవాసేతుద్వయ్యా
పిపరేతిమదనరత్నే- పౌర్ణమాస్యమావాస్యేతుసావిత్రీవ్రతంవినాపరేగ్రాహ్యే॥భూ
తవిద్ధేనకర్తవ్యేదర్శపూర్ణేకదాచన।వర్జయిత్వామునిశ్రేష్ఠసావిత్రీవ్రతముత్తమం।
ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - అమాయాంయోగవిశేషమాహఅపరార్కేశాతాతపః॥ అ
మావాస్యాంభవేద్వారోయదాభూమిసుతస్యవై। జాహ్నవీస్నానమాత్రేణగోసహ
స్రఫలంలభేత్ ॥ అమావైసోమవారేణరవివారేణసప్తమీ। చతుర్థీభౌమవారేణ
విషువత్సదృశంఫలం॥ తత్రైవవ్యాసః ॥ సినీవాలీకుహుర్వాపియదిసోమదినేభవేత్।
గోసహస్రఫలందద్యాత్స్నానంమౌనినాకృతమ్॥ హేమాద్రౌబృహన్మనుః॥ శ్ర
వణాశ్విధనిష్ఠార్ద్రానాగదైవతమస్తకే। యద్యమారవివారేణవ్యతీపాతస్సఉచ్యతే॥
నాగదైవతంఆశ్లేషా- మస్తకోమృగశిరః- ప్రథమపాదఇత్యన్యే- సచసర్వేషాం——
అథేష్టికాలః- గోభిలః.॥ పక్షాంతాఉపవస్తవ్యాఃపక్షాదయోఽభియష్టవ్యాఇతి. ఉప
వాసోఽన్వాధానం-తత్రమధ్యాహ్నాత్పూర్వంవాపర్వప్రతిపత్సంధౌతద్దినేయాగః॥
పూర్వాహ్ణేవాథమధ్యాహ్నేయదిపర్వసమాప్యతే। ఉపోష్యతత్రపూర్వేద్యుస్తదా
హర్యాగఇష్యతఇతిలౌగాక్షివచనాత్ -తత్రచద్వేధావిభాగః ॥ ఆవర్తనాత్తుపూర్వా

హ్ణో౽హ్న్యపరాహ్ణ స్తతఃపరః। మధ్యాహ్నస్తుతయోస్సంధిర్యదావర్తనముచ్యత ఇతి మద
నరత్నే వచనాత్ - మధ్యాహ్నాదూర్ధ్వం సంధౌ మాధవమతే పరే౽హ్ని యాగః॥ అప
రాహ్ణేథవా రాత్రౌ యది పర్వసమాప్యతే। ఉపోష్య తస్మిన్నహని శ్వోభూతే యాగ ఇ
ష్యత ఇతి లౌగాక్షిణోక్తేః, హేమాద్రిస్త్వపరాహ్ణసంధావపి పరదినే ప్రతిపచ్చతుర్థాం
శే చంద్రోదయే చ సతి ద్వితీయాదిష్వత్యంతక్షయే సతి పూర్వేద్యుర్యాగః॥ పర్వణో౽ం
శే ద్వితీయే తు యష్టవ్యం తు ద్విజాతిభిః। ద్వితీయాసహితం యస్మాద్దూషయంత్యాశ్వ
లాయనాః ఇతి- ద్వితీయే త్వితి కౌముతికన్యాయేన తుర్యాంశపరం, తురీయే త్వితి శూలపా
ణౌ పాఠస్స ఎష్టార్థ ఏవ- తథా॥ భూతా పంచదశీ పూర్ణా ద్వితీయా క్షయగామినీ। చరు
రిష్టిరమాయాం స్యాద్భూతే కన్యాదికే క్రియేతి బౌధాయనవచనాచ్చేత్యాచివాక్- మ
దనరత్నే పి॥ చతుర్దశీ చతుర్థ్యాం మా అమావాస్యా న దృశ్యతే। శ్వోభూతే ప్రతిపచ్చే
త్స్యాత్పూర్వాంతత్రైవ కారయేదితి॥ యత్తు మాధవః॥ యస్తు వాజసనేయీ స్యాత్త
స్య సంధిదినాత్పురా। నక్వాప్యన్వాహితిః కింతు సదా సంధిదినే హి సేత్యాహ - యచ్చ
కాలాదర్శే ప్యుక్తం॥ ఆవర్తనాదధస్సంధిర్యద్యన్వాధాయ తద్దినే। పరేద్యురిష్టిరిత్యా
హుర్వ్రప్రా వాజసనేయిన ఇతి- యచ్చ మదనరత్నే॥ మధ్యందినాత్స్యాదహనీహాయ
స్మిన్నాప్రిక్పర్వణస్సంధిరియం తృతీయా। సా ఖర్వికా వాజసనేయిమత్యా తస్యాముపో
ష్యాథ పరేద్యురిష్టిరితి॥ ఏతత్పౌర్ణమాసీపరమితి తత్రైవ। ఆవర్తనోర్ధ్వమర్వాగస్తాద్రా
త్రౌ వాసమాప్తౌ ద్వే మధ్యాహ్నదర్వాక్సమాప్తౌ తృతీయేత్యర్థః- తత్కర్కభాష్యదేవ
జాసిశ్రీఅనంతభాష్యాదిసకలతచ్ఛాఖీయగ్రంథవిరోధాద్వృద్ధానాదరాచ్చోపేక్ష్యం-
పౌర్ణమాస్యాం విశేషమాహ కాత్యాయనః॥ సంధిశ్చేత్సంగవాదూర్ధ్వం ప్రాక్పర్యా
వర్తనాద్రవేః। సా పౌర్ణమాసీ విజ్ఞేయా సద్యస్కాలవిధానతః॥ అమాయాం విశేష
మాహ బౌధాయనః॥ ద్వితీయా త్రిముహూర్తా చేత్ప్రతిపద్యాపరాహ్ణికీ। అన్వాధానం
చతుర్దశ్యాం పరతస్సోమదర్శనాత్॥ కాత్యాయనశ్చ॥ యజనీయే౽హ్ని సోమశ్చేద్వా
రుణ్యాం దిశి దృశ్యతే। తత్ర వ్యాహృతిభిర్హుత్వా దండం దద్యాద్ద్విజాతయ ఇతి॥ ఏతచ్చ
బౌధాయనవాజసనేయివిషయం - తైత్తిరీయశ్రుతౌ తు చంద్రదర్శనే పి యాగ ఉక్తః-
ఏషా వై సుమనా నామేష్టిర్యమద్యజానః పశ్చాచ్చంద్రమా అభ్యుదేత్యస్మిన్నేవాస్మై
లోకే ర్ధుకం భవతీతి- శ్రౌతత్యంతరే పి॥ యదహః పశ్చాచ్చంద్రమా అభ్యుదేతి తదహర్యజ
న్నిమాంల్లోకానభ్యుదేతీతి- ఇదం బహ్వృచాపస్తంబవిషయం- మదనరత్నే ప్యేవం-
ఆపస్తంభభాష్యార్థసంగ్రహే ప్యేవం- అతః పక్షద్వయస్య స్వస్వసూత్రాద్వ్యవస్థేతి త
త్త్వం- దూషయంత్యాశ్వలాయనాః ఇతి తు పూర్వాహ్ణసంధివిషయమితి మాధవః- శే
షపర్వణీష్టౌ విశేషమాహ మాధవీయే గార్గ్యః॥ ప్రతిపద్యప్రవిష్టాయాం యది చేష్టిస్స

మాప్యతే। పునఃప్రణీయకృత్స్నేష్టిఃకర్తవ్యాయాగవిత్తమైః॥ గృహ్యాగ్నేర్నాయం
నియమఇతిమదనపారిజాతః- ఏవంపర్వాంత్యాంశః ప్రతిపదశ్చత్రయోంశోయాగకా
లః ఉక్తః- క్వచిత్ప్రతిపత్తుర్యాంశేపియాగః॥ సంధిర్యద్యపరాహ్ణేస్యాద్యాగంప్రా
తఃపరేహని। కుర్వాణఃప్రతిపద్భాగేచతుర్థేపినదుష్యతీతివృద్ధశాతాతపోక్తేః- ఏత
త్పూర్ణిమాపరమితిమదనరత్నే- పర్వణిప్రతిపదఃక్షయస్యవృద్ధేశ్చార్ధంప్రక్షిప్యసంధి
ర్జ్ఞేయః- తదాహమాధవః॥ వృద్ధిఃప్రతిపదోయాస్తితదర్ధంపర్వణిక్షిపేత్॥క్షయస్యా
ర్ధంతథాక్షిప్త్వాసంధినిర్ణయతాంసదేతి॥కాత్యాయనోపి॥ పరేహ్నిఘటికాన్యూనా
స్తదైవాభ్యాధికాశ్చయాః। తదర్ధంక్షిప్త్వాపూర్వస్మిన్హ్రాసవృద్ధీప్రకల్పయేదితి॥ ఏ
వంస్థాలీపాకేపిజ్ఞేయం - తత్రేష్టిస్థాలీపాకావాధానగృహప్రవేశనీయహోమా
నంతరభావిన్యాంపౌర్ణమాస్యాంప్రారంభణీయానతుదర్శే- యద్యారంభేమల
మాసపౌషమాసగురుశుక్రాస్తాదిర్భవతితదాప్యారంభఃకార్యః- యానితు॥ ఉపరా
గోధిమాసశ్చయదిప్రథమపర్వణి। తథామలిమ్లుచేపౌషేనాన్వారంభణమిష్యతే॥గు
రుభార్గవయోర్మౌఢ్యేచంద్రసూర్యగ్రహేతథేతిసంగ్రహవచనానితానిఆలస్యాదినాతి
క్రాంతశుద్ధకాలప్రారంభవిషయాణి॥ నామకర్మచదర్శేష్టింయథాకాలంసమాచరే
త్। అతిపాతేసతతయోఃప్రశస్తేమాసిపుణ్యభె ఇత్యపరార్కే-గర్గవచనాదితి ప్రయో
గపారిజాతే- ఉక్తంచైతత్ప్రయోగరత్నేభట్టైఃకాలాదర్శేతు-నామకర్మచజాతేష్టి
మితిపాఠః-యాజ్ఞికాస్తు। ఆధానానంతరాపౌర్ణమాసీచేన్మలమాసగా॥తస్యామారం
భణీయాదీన్నకుర్వీతకదాచనేతి త్రికాండమండనవచనాచ్ఛుద్ధకాలఏవవిభ్రేష్టిం
కృత్వారంభంకుర్యాదిత్యాహుః- కాలాదర్శేస్మృతిసంగ్రహేపి॥ ఆరంభందర్శపూ
ర్ణేష్ట్యోరగ్నిహోత్రస్యచాదిమమ్। ప్రతిష్ఠాఃపంచకూర్మాద్యామలమాసే వివర్జ
యేదితి——అథవికృతీష్టిః- తత్రాపస్తంబః॥ యదీష్ట్యాయదిపశునాయదిసోమేనయజే
తసోమావాస్యాయాంపౌర్ణమాస్యాంచేతి - అత్రప్రకృతితఃకాలేసిద్ధేపిసద్యస్కాల
తావిధేయాత్పృతీ యయాసాంగత్వేనోక్తేః - అత్రపౌర్ణమాస్యమావాస్యాశబ్దా
భ్యాంతదంత్యక్షణోగృహ్యతే- తేనతద్వ్యత్యాహారాత్రఇత్యర్థమాహరామాండా
రః- మాధవోపి॥ ఇష్ట్యాదివికృతీస్సర్వాపర్వణ్యేవేతినిర్ణయఇతి-అత్రవిశేషమాహ
త్రికాండమండనః- కాత్యాయనశ్చ॥ ఆవర్తనాత్ప్రాగ్యదిపర్వసంధిఃకృత్వాతుతస్మి
న్ప్రకృతింవికృత్యాః। తదైవయాగఃపరతోయదిస్యాత్తస్మిన్వికృత్యాఃప్రకృతేఃపరే
ద్యురితి। ధూర్తస్వామ్యాదయోప్యేవమాహుః॥ యదీష్ట్యేతిసాంగాయావికృతేః
పర్వకాలత్వాదావర్తనాత్ప్రాక్సంధౌ సంధిమభితోయజేతేతిప్రకృతేః ప్రతిపదిస
మాప్తినియమాత్ప్రకృత్యనంతరంప్రతిపదివికృత్యయోగాత్పూర్వేద్యుర్వికృతిరిత్యు

క్తంతంత్రరత్నే పార్థసారథినా యద్యపి ప్రకృతేః పూర్వత్వాదపూర్వమంతేస్యాదిత్యాపస్తంబేనోక్తం - తథాపి హేతువాదేన శ్రుతిమూలత్వాభావాదంగం వా సమభివ్యాహారాదితివదప్రామాణ్యమితి తదాశయః- ఆగ్రయణే తు విశేషం వక్ష్యామః- అన్వారంభణీయా తు చతుర్దశ్యాం కార్యేతి హిరణ్యకేశివృత్తౌ మాతృదత్తీయే - అన్యేషాం పర్వణ్యేవ పశౌ సోమే చ కాలాంతరమప్యాహ బౌధాయనః.- అమావాస్యేన వాహా విషేష్వా నక్షత్రే చేతి- శుక్లపక్షే కృత్తికాదివిశాఖాంతేషు దేవనక్షత్రేష్వితి కేశవస్వామీ వ్యాచఖ్యౌ - చాతుర్మాస్యేష్వపి ద్వాదశాహయథాప్రయోగపక్షయో ర్నక్షత్రేష్వప్యారంభః - యావజ్జీవసాంవత్సరప్రయోగయోస్తు ఫాల్గున్యాం చైత్ర్యాంవారంభః- పశౌ తు విశేషమాహ కాత్యాయనః॥ అర్థాదహ్నా భవతి నియతం పర్వసంధిః పరస్తాత్కృత్వా తస్మిన్నహని తు పశుం సద్య ఏవ ద్వ్యహం వా । ఆరభ్యాథ ప్రకృతిరథ చేత్పర్వసంధిః పురస్తాత్కృత్వా తస్మిన్ప్రకృతిమథ తు స్యాత్పశుస్సద్య ఏవ ॥ అధికారపశుస్త్వగ్నీషోమీయేణ సవనీయేన వా సమానతంత్రో వా కార్యః ఇతి త్రికాండమండనః- సోమే త్వాహాపస్తంబః ॥ అమావాస్యాయాం దీక్షాయజనీయే వా మావాస్యాయాం యజనీయే వా సుత్యమహః పౌర్ణమాస్యాం దీక్షాయ జనీయే వా పౌర్ణమాస్యాం యజనీయే వా సుత్యమహరితి ॥ లాట్యాయనసూత్రేపి ॥ పూర్వపక్షస్య ప్రథమేహ్ని దీక్షేత దృష్ట్వా వా నక్షత్రయోగే చ- ఇతి- పూర్వపక్షశ్శుక్లపక్షః- నక్షత్రయోగే చేత్యయమర్థః- చైత్ర్యాదిపూర్ణిమాయాశ్చిత్రానక్షత్రయోగే దీక్షేతేతి - ఆధానం తు పర్వణి నక్షత్రేషు చోక్తం - తత్ర పర్వ నక్తం గార్హపత్యమాదధీతేత్యాదికర్మకాలవ్యాపి గ్రాహ్యం- దినద్వయే తత్త్వే పరం గ్రాహ్యం- సంకల్పస్య పర్వణి లాభాత్ - పూర్వం నక్షత్రయోగే తదేవ గ్రాహ్యం- యత్ర త్రీణి సన్నిపతితాని స్యుః ఋతుర్నక్షత్రం చ పర్వ తత్సమృద్ధం విప్రతిషేధే ఋతుర్నక్షత్రం చ బలీయ ఇతి- హిరణ్యకేశిసూత్రాత్ - ఋతుర్వసంతే బ్రాహ్మణోగ్నీనాదధీతేత్యాదిః- రేణుకారికాయాం తు ॥ మాఘాదిపంచమాసేషు శ్రావణే వాశ్వినే తథా ॥ మార్గశీర్షే శుక్లపక్షే ఆధానమథ కారయేదిత్యుక్తం॥ అత్ర మూలం మృగ్యం- ఆధాననక్షత్రాణి త్వాపస్తంబసూత్రే కృత్తికా రోహిణీ మృగశీర్ష పునర్వసు పుష్య పూర్వోత్తరా పూర్వాషాఢోత్తరాషాఢా హస్త చిత్రా విశాఖానూరాధా శ్రవణోత్తరాభాద్రపదా ఇతి- సోమపూర్వాధానే విశేషమాహాపస్తంబః॥ సోమేన యక్ష్యమాణా ఆదధానో నర్తూన్నాక్షేన్న నక్షత్రమితి- అత్ర ప్రకరణాదాధానకాలబాధః - తేన సోమస్య వసంతకాలతా న బాధ్యత ఇతి రుద్రదత్తవృత్తౌ నారాయణవృత్తౌ చోక్తం- తంత్రరత్నే వార్ధికే చ॥ తేవా ఏతే ఉభయే అపహతాపాప్మానో ఋతవః ఏవ షాఉద్యన్నాదిత్య ఏషాం పాప్మ పాపహంతా- యద్వై వైనం కదాచ న యజ్ఞముపనమే త్త

ధాదధీతేత్యత్రోత్తరాయణరూపంచ పిత్ర్యమిత్యుభయమృతుత్రయంసో
మాధానేనతపథవిశిష్యవిహితం - తదేకవాక్యతయాశాఖాంతరేపినర్తౌ సూ
త్సేదిత్యత్ర సోమకాలబాధఏవ - ఆధానకాలబాధస్య యద్యైవైనం శ్రద్ధోపన
మేత్తవాదధీతేత్యస్యాంశాఖాయాం వాక్యాంతరేణసిద్ధత్వాత్సోమ కాలబాధార్థ
మేవేదమిత్యుక్తం - ధూర్తస్వామీతుసోమస్యాపియద్యుతుస్తస్యాపినసూత్సేదితిలిఖ
నాదుభయకాలబాధంమన్యతే- శ్రీరామాండారస్తు కాలాంతరవిధానంవా సర్వకా
లానాదరోవేతిపక్షద్వయముక్త్వా-తత్రాద్యేకృత్తికాదికాలాంతరస్య యథాధా
నేవసంతాద్యబాధేనవిధానం- తథాసోమేప్యుదగయనపూర్వపక్షపుణ్యాహసన్నిపా
తేయజ్ఞకాలానాదేశఃఇతిఛందోగసూత్రోక్తోదగయనబాధేనసోమాభిసంధిరూపకా
లాంతరవిధానాదుదగయనంత్వపేక్షితఇత్యుక్తం - ద్వితీయపక్షేతుయద్యైవైనంయ
జ్ఞఉపనమేదితిసర్వకాలానాదరఉక్తఇతి భరద్వాజసూత్రాత్సర్వశబ్దస్యచవిశ్వజిత్స
ర్వపృష్ఠఇతివద్ద్వయోరప్రయోగాత్సర్వకాలబాధఇతి తేన దక్షిణాయనేపిభవతీత్యు
క్తం- పద్గురుభాష్యే దేవత్రాతభాష్యే తంత్రరత్నేచషట్స్వపిఋతుషుభవతీత్యు
క్తమితిదిక్ - శ్రాద్ధేత్వమావాస్యాత్రేధావిభక్తదినతృతీయాంశేయోపరాహ్ణ
భాగస్తద్వ్యాపినీసాగ్నికైర్గ్రాహ్యా ॥ పిండాన్వాహార్యకంశ్రాద్ధం క్షీణేరాజనిశ
స్యతే । వాసరస్యతృతీయేంశేనాతి సంధ్యాసమీపతఇతి కాత్యాయనోక్తేః ॥
దర్శశ్రాద్ధంతుయత్ప్రోక్తంపార్వణంతత్ప్రకీర్తితమ్ । అపరాహ్ణేపితౄణాంచతత్ర
దానంప్రశస్యతఇతిశాతాతపోక్తేశ్చ - దినద్వయేతత్రసత్వేసర్వాపరాహ్ణవ్యాపిద
ర్శోగ్రాహ్యః - యద్యుభయేద్యురేవ విహితః సర్వాపరాహ్ణస్థితఇతిదీపికో
క్తేః - యత్తుకార్ష్ణాజినిః ॥ భూతవిద్ధామమావాస్యాం మోహాదజ్ఞానతోపి
వా। శ్రాద్ధకర్మణియేకుర్యుస్తేషామాయుఃప్రహీయతే ॥ ఇతితదపరాహ్ణేచతుర్దశీ
వేధపరమితిశ్రాద్ధహేమాద్రిః - అపరాహ్ణవ్యాప్తిపరమితిమాధవః - దినద్వయేఽప
రాహ్ణవ్యాప్త్యభావేంశతో వ్యాప్తౌచతిథిక్షయేపూర్వేతిహేమాద్రిః ॥ యదాచతు
ర్దశీయామంతురీయమనుపూరయేత్ । అమావాస్యాక్షీయమాణాతదైవశ్రాద్ధమిష్యత
ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - చతుర్దశ్యాశ్చతుర్థంయామందర్శః పూరయేత్ - చతుర్దశీ
యామత్రయంస్యాదిత్యర్థః - క్షీయమాణాపరదినేఽపరాహ్ణవ్యాపినీనేత్యర్థఃవ్యతిరేక
మాహ ॥ వర్ధమానామమావాస్యాంలక్షయేదపరేహని । యామాంస్త్రీనధికాన్వా
పిపితృయజ్ఞస్తతోభవేత్ ॥ తతశ్శ్రాద్ధంచ - దినద్వయేఽపరాహ్ణవ్యాప్తౌదాతిథివృ
ద్ధౌచహారీతః ॥ త్రిముహూర్తాచకర్తవ్యాపూర్వాఖర్వాచబహ్వృచైః । కుహూర
ధ్వర్యుభిఃకార్యాయథేష్టంసామగీతిభిః ॥ త్రిముహూర్తాభావేతుపూర్వానేత్యర్థః-పిం

డపితృయజ్ఞస్తు కాత్యాయనైర్యాగదినాత్పూర్వేద్యుః కార్యః - పూర్వేద్యురంగత్వాత్ పిండపితృయజ్ఞః ఇతితత్సూత్రాత్ - వ్యాఖ్యాతంచైతత్కర్కాచార్యైః-పూర్వేద్యుర్దర్శాత్పిండపితృయజ్ఞోనపశ్చాత్ - కుతఃఅంగత్వాత్ - తథాచశ్రుతిః ॥ తస్మాత్పూర్వేద్యుఃపితృభ్యఃక్రియతఉత్తరమహర్దేవాన్యజంతఇతి, పూర్వేద్యుఃపితృభ్యోయజ్ఞం నిపృణీయప్రాతర్దేవేభ్యఃప్రతనుతేఇతిచ - తేసతన్మతేఅంగమేవాసౌ - తదుక్తం ॥ అంగంవాసమభివ్యాహారాదితి తేనకర్కమతేచతుర్దశీయుక్తదర్శేపిండపితృయజ్ఞఇతి- శ్రీఅనంతభాష్యేతు పరేద్యురిత్యుక్తం - అత్రద్వేధా ఆచారో దృశ్యతే - ఆపస్తంబానాంతుపరదినేముహూర్తమపిదర్శసత్త్వేతత్రైవపితృయజ్ఞః- తదాహఆపస్తంబః ॥ అమావాస్యాయాంయదహశ్చంద్రమసంనపశ్యతితదహఃపిండపితృయజ్ఞంకురుతేఇతి-అస్యరుద్రదత్తీయావ్యాఖ్యాపిండైర్యుక్తఃపితృయజ్ఞఃపిండపితృయజ్ఞః - సచకర్మాంతరం - నతుదర్శశేషః యథావక్ష్యతి- పితృయజ్ఞస్స్వకాలవిధానాదనంగంస్యాదితి - తంచయదహశ్చంద్రమసంనపశ్యతిపంచదశ్యాంప్రతిపదివాతదహఃకురుతేయదహస్తయోస్సంధిరతదహరిత్యర్థఃఇతి - రామాండారోప్యాహ - పిండపితృయజ్ఞస్తుపర్వసంధిమదహోరాత్రాపరాహ్ణఇతి-అతఃపర్వసంధిదినేపితృయజ్ఞః - శాతపథశ్రుతిరపి ॥ యద్వైవైషనపురస్తాన్నపశ్చాద్దృశ్యతేథపితృభ్యోదదాతీతి -పర్వసంధిదినేహిపూర్వతఃపశ్చాద్వాచంద్రోనదృశ్యతఏవేత్యర్థః - సత్యాషాఢోపి- పితృయజ్ఞంప్రక్రమ్యదృశ్యమానేతూపోష్యశ్వోభూతయజతేఇత్యాహ- హేమాద్రిస్తు-అమావాస్యాశబ్దస్తిథివచనఏవపూర్వోక్తాపస్తంబసూత్రేయదుక్తం - నపశ్యతీతి తత్రక్షయోఽభిప్రేతః । అతశ్చతుర్దశ్యాంచంద్రమసశ్చక్షీణత్వాత్తదుక్తదర్శేపితృయజ్ఞః ॥ పితృయజ్ఞంతునిర్వర్త్యవిప్రశ్చంద్రక్షయేఽగ్నిమానితిమనూక్తేః ॥ యదుక్తంయదహస్త్వేవదర్శనం నైతిచంద్రమాః ॥ తత్క్షయాపేక్షయాజ్ఞేయంక్షీణేరాజనిచేత్యపీతి ॥ యదుక్తందృశ్యమానేపితచ్చతుర్దశ్యపేక్షయేతిచకాత్యాయనోక్తేః- దృశ్యమానేప్యేకఇతిగోభిలోక్తేః ॥ తస్యాంసంధ్యాగతస్సోమోమృణాళమివదృశ్యతే । అపరాహ్ణేక్షయస్తస్యాంపిండానాంకరణంధ్రువమితిహారీతోక్తేశ్చచంద్రక్షయకాలశ్చోక్తఃకాత్యాయనేన ॥ అష్టమేంశేచతుర్దశ్యాః క్షీణోభవతిచంద్రమాః॥ అమావాస్యాష్టమేంశేతుపునఃకిలభవేదణురితి - తేనపూర్వేద్యురేవ పితృయజ్ఞఇత్యాచివాక్ - కర్కాచార్యైరపి ॥ అపరాహ్ణేపిండపితృయజ్ఞశ్చంద్రాదర్శనేమావాస్యాయామితికాత్యాయనసూత్రేఽదర్శనేనక్షయఏవోక్తః - తస్మిన్క్షీణేదదాతీతి శ్రుతేః - అతస్తన్మతేచతుర్దశీయుక్తదర్శే పితృయజ్ఞేసతిపరదినేయాగోర్థాత్సిద్ధః - తదేతత్సర్వోత్కృష్టమపి హేమాద్రికర్కాదివ్యాఖ్యానమాపస్తంబైరనభ్యుపగమా

త్తైతీయబౌధాయనాదివిషయం- ఆశ్వలాయనానామపి శేషపర్వణిపిండపితృయజ్ఞః-
తథాచసూత్రం - అమావాస్యాయామపరాహ్ణేపిండపితృయజ్ఞఇతి - అత్రనారా
యణవృత్తిః - అమావాస్యాశబ్దః ప్రతిపత్పంచదశ్యోస్సంధివచనోప్యత్రా పరాహ్ణ
శబ్దసమన్వయాత్తద్వ్యాప్త్యహోరాత్రేవర్తతే - తస్యాపరాహ్ణేహ్నశ్చతుర్థ
భాగేపిండపితృయజ్ఞఃకార్యః- ఔపవసథ్యేయజనీయేవాహనియదాత్వహోరాత్ర
సంధౌతిథిసంధిస్స్యాత్తదౌపవసథ్యేఏవాహ్నిక్రియతేఇతి - అతఏవ॥ముహూర్తమ
ప్యమావాస్యాప్రతిపద్యపిచేద్భవేత్ ।తద్దత్తమక్షయంజ్ఞేయంపర్వశేషంతుపర్వవత్ ఇ
తిహేమాద్రౌవచనంపిండపితృయజ్ఞపరముక్తంప్రయోగపారిజాతే - అయంచస్మా
ర్తాగ్నిమతాసంపూర్ణేదర్శేశ్రాద్ధవ్యతిషంగేణకార్యః - వ్యతిషంగోనామోభయో
స్సహానుష్ఠానం - ఏతచ్చస్థాలీపాకేనసహపిండార్థముద్ధృత్యేతిసూత్రేవృత్తికృతో
క్తం - ఖండపర్వణీతుకేచిదాహుః - పూర్వేహ్నిపిండపితృయజ్ఞవ్యతిషంగేణశ్రా
ద్ధంకృత్వాపరేహ్నికేవలఃపిండపితృయజ్ఞఃకార్యః-వృత్తికృతాతు।అన్వష్టక్యంచపూ
ర్వేద్యుర్మాసిమాస్యథపార్వణమ్। కామ్యమాభ్యుదయేష్టమ్యామేకోద్దిష్టమథాష్ట
మమిత్యుదాహృత్యపూర్వేషుచ చతుర్షుస్థాలీపాకాదుద్ధృత్యాగ్నౌకరణమిత్యుక్తే
ర్దర్శశ్రాద్ధేస్థాలీపాకోనియతఇతిగమ్యతే- స్థాలీపాకశ్చపితృయజ్ఞయేవేదితిపూర్వదినే
వ్యతిషంగఃసిద్ధః - ప్రయోగపారిజాతేతు వార్షికశ్రాద్ధాదేరపివ్యతిషంగఉక్తః
కిముతదర్శశ్రాద్ధస్యన్యాయవిదస్త్వాహుః - సూత్రస్యవృత్తేశ్చసంపూర్ణదర్శవిషయ
త్వాత్ఖండపర్వణిపూర్వదినేకేవలంశ్రాద్ధంపరదినేచకేవలఃపితృయజ్ఞఃకార్యః - అతఏ
వోక్తంవృత్తికృతా-నాత్రపూర్వస్థాలీపాకశ్చోద్యతేసర్వశ్రాద్ధేషుప్రసంగాదితి-ప్ర
యోగపారిజాతోక్తిరప్యేతద్విషయైవ - పూర్వదినేచశ్రాద్ధేగ్నౌకరణమేవనపాణి
హోమః ॥ చతుర్ష్వాద్యేషుసాగ్నీనాంవహ్నౌహోమోవిధీయతే ॥ పిత్ర్యేబ్రా
హ్మణహస్తేస్యాదుత్తరేషు చతుర్ష్వపీతిపరిశిష్టేనియమాత్ - నచలౌకికాగ్నౌప
క్వస్యకథంగృహ్యాగ్నౌహోమః॥ నాన్యాగ్నౌపక్వమన్యాగ్నౌజుహుయాదితినిషే
ధాత్ - మైవం- శ్రాద్ధస్యగృహ్యత్వేనస్మార్తాగ్నౌపచనాగ్నౌవాకర్తవ్యత్వాత్ -
తస్మాత్పూర్వేద్యుఃకేవలంశ్రాద్ధంనవ్యతిషంగః - ఇదమేవచయుక్తం - ఆహితాగ్ని
నాతుసర్వాధానినార్ధాధానినావాసంపూర్ణేఖండేవా దర్శేశ్రౌతాగ్నౌ పృథగేవ
పితృయజ్ఞః కార్యోనతుదర్శ శ్రాద్ధవ్యతిషంగేణేతి, విస్తరభీతేర్విరమామః——
సంపూర్ణేదర్శేచ- విశేషమాహలౌగాక్షిః॥ పత్న్యంతంకర్మనిర్వర్త్యవైశ్వదేవం
చసాగ్నికః। పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధఇతి-పత్న్యంతంకర్మా
న్వాధానంఅన్వాహార్యకందర్శశ్రాద్ధం - అయమేవసాగ్నేర్జీవత్పితృకస్యపిండపితృ

యజ్ఞకాలో జ్ఞేయః - తస్యాపి కాత్యాయనేన హోమాంత మనారంభో వేత్యామ్నా
నాత్ - పిండపితృయజ్ఞాకరణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ పరాశరమాధవీయే కాత్యాయ
నః ॥ పితృయజ్ఞాత్యయే చైవ వైశ్వదేవాత్యయేపి చ । భోజనే పతితాన్నస్య చరుర్వై
శ్వానరో భవేదిత్యలం—ప్రకృతమనుసరామః - నిరగ్నికాదిభిస్త్వమావాస్యాప
రాహ్ణవ్యాప్త్యభావే తు కుతుపకాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ భూతవిద్ధాప్యమావాస్యా ప్ర
తిపన్మిశ్రితాపి వా । పిత్ర్యే కర్మణి విద్వద్భిర్గ్రాహ్యా కుతుపకాలికీతి హారీతోక్తేః-ఇదం
చ నిరగ్నికాదివిషయం ॥ సినీవాలీ ద్విజైః కార్యా సాగ్నికైః పితృకర్మణి । స్త్రీభిశ్శూ
ద్రైః కుహూః కార్యా తథా చానగ్నికైర్ద్విజైరితి లౌగాక్షివచనాత్ - అత్ర సాగ్ని
రౌపాసనాగ్నిరపీతి మదనపారిజాతే ఉక్తం - కుతుపశ్చాపరాహ్ణవ్యాప్త్యలాభేఽనుక
ల్పః ॥ అపరాహ్ణద్వయావ్యాపీ యది దర్శస్తిథిక్షయః । ఆహితాగ్నేస్సినీవాలీం నిరగ్న్య
దేః కుహూర్మతేతి జాబాలినాఽభావే విధానాత్ - తేన సాగ్నీనాం నిరగ్నీనాం వాపరా
హ్ణవ్యాపిన్యేవ ముఖ్యా - తిథిసామ్యవృద్ధిక్షయైస్సమవ్యాప్త్యా ఖర్వాదినా నిర్ణయః -
వైషమ్యేఽధికా - దినద్వయేఽపరాహ్ణస్పర్శే కుతపవ్యాపినీతి మాధవః - ఇదమేవ యుక్తం,
హేమాద్ర్యాదిమతే కుతపవ్యాపిన్యేవ నిరగ్న్యాదేర్ముఖ్యా - అత్ర సాగ్నిరౌపాస
నాగ్నిరపీతి మదనపారిజాతే ఉక్తం - సినీవాలీ దృష్టచంద్రా - తథా చ వ్యాసః ॥ దృ
ష్టచంద్రా సినీవాలీ నష్టచంద్రా కుహూస్స్మృతేతి - పూర్వదినే పరదిన ఏవ వా తద్వ్యా
ప్తౌ సైవ గ్రాహ్యా - అంశవ్యాప్తౌ వైషమ్యేఽధికకాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా - దినద్వయేఽం
శతస్సమవ్యాప్తౌ తిథిక్షయే పూర్వా - వృద్ధౌ సామ్యే చ పరా ॥ తిథిక్షయే సినీవాలీ తిథివృ
ద్ధౌ కుహూస్స్మృతా । సామ్యేఽపి చ కుహూర్జ్ఞేయా వేదవేదాంగవేదిభిరితి ప్రచేతో
వచనాత్ దినద్వయే సంపూర్ణకుతపవ్యాప్తిస్తు తిథివృద్ధావేవ భవతీత్యనంతరవచనా
త్పరైవేతి - కుతపస్తు ॥ అహ్నో ముహూర్తా విజ్ఞేయా దశ పంచ చ సర్వదా । తత్రా
ష్టమో ముహూర్తో యస్స కాలః కుతపస్స్మృత ఇతి మాత్స్యోక్తేః - తులాదానపితృదే
వప్రీత్యర్థోపవాసాదౌ తు పరా గ్రాహ్యేత్యన్యత్ర విస్తరః - దర్శే చ మాసికవార్షి
కాదిశ్రాద్ధప్రాప్తౌ కాలాదర్శే విశేష ఉక్తః ॥ దర్శస్య చోదకుంభస్య దర్శమాసికయో
రపి - నిత్యస్య చాబ్దికస్యాపి దార్శికాబ్దికయోరపీత్యుక్త్వా ॥ సంపాతే దేవతాభేదా
చ్ఛ్రాద్ధయుగ్మం సమాచరేత్ । నిమిత్తానియతిశ్చాత్ర పూర్వానుష్ఠానకారణమితి -
అత్ర క్రమో నిర్ణయదీప ఉక్తః ॥ నష్టచంద్రే యదా కాలే క్షయాహ దివసో భవేత్ ।
వైశ్వదేవం క్షయశ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రాగ్దర్శకర్మణః ॥ అమాశ్రాద్ధం చానుపనీతోఽపి కు
ర్యాత్ - శ్రాద్ధశూలపాణౌ ॥ అమావాస్యాష్టకాకృష్ణపక్షపంచదశీషు చేత్యుపక్ర
మ్య ॥ ఏతచ్చానుపనీతోఽపి కుర్యాత్సర్వేషు పర్వసు । శ్రాద్ధం సాధారణం నామ సర్వ

కర్మఫలప్రదమ్ ॥ భార్యావిరహితోప్యేతత్ప్రవాసస్థోపినిత్యశః । శూద్రోప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబుధ ఇతిమాత్స్యోక్తేః - అమాశ్రాద్ధాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తముక్తమృగ్విధానే ॥ న్యూషూవాచంజపేన్మంత్రంశతవారందినేదినే । అమాశ్రాద్ధంయదానాస్తితదాసంపూర్ణమేతితత్ ॥ అత్రపూర్వోక్తసాగ్నికపదేనాహితాగ్నిస్మార్తాగ్నిమాంశ్చగృహ్యేతే - విచ్ఛిన్నాగ్నికాదిశ్చనిరగ్నికః - తథాచహేమాద్రిరగ్నౌకరణప్రకరణే ॥ సాగ్నిరగ్నావనగ్నిస్తుద్విజపాణావథాప్సువా। కుర్యాదగ్నౌక్రియాంనిత్యంలౌకికేనేతినిశ్చితమితిస్మృతివాక్యముదాహృత్యయస్త్వస్వీకృతౌపాసనతయాసముచ్ఛిన్నాగ్నితయా భార్యావిధురతయావాగ్నిరహితస్తస్యద్విజపాణౌజలాదౌవాహోమః ఇతివ్యాచచక్షే-మదనపారిజాతేప్యేవం॥ఇదమేవసాగ్నికానగ్నికస్వరూపంసర్వత్రజ్ఞేయం —*అథగ్రహణంనిర్ణీయతే*— తత్రచంద్రగ్రహణేయస్మిన్యామేగ్రహణంతస్మాత్పూర్వంప్రహరత్రయంనభుంజీత - సూర్యగ్రహేతుప్రహరచతుష్టయంనభుంజీత॥ సూర్యగ్రహేతునాశ్నీయాత్పూర్వం యామచతుష్టయమ్ । చంద్రగ్రహేతుయామాంస్త్రీన్బాలవృద్ధాతురైర్వినేతి మాధవీయేవృద్ధగౌతమోక్తేః ॥ గ్రహణంతుభవేదిందోఃప్రథమాదధియామతః। భుంజీతావర్తనాత్పూర్వంప్రథమేప్రథమాదధ ఇతిమార్కండేయోక్తేశ్చ-అధిఊర్ధ్వం-నచచంద్రగ్రహేయామచతుష్టయనిషేధ ఉచితోనతుసూర్యగ్రహే సూర్యోదయాత్ప్రాగ్భోజనాప్రాప్తేః - నైవంవచనస్యప్రథమయామేసూర్యగ్రహేసతిపూర్వేద్యుఃపూర్వరాత్రే భోజననిషేధపరత్వాత్ - చంద్రగ్రహేవిశేషమాహ మాధవీయేవృద్ధవసిష్ఠః ॥ గ్రస్తోదయేవిధోఃపూర్వంనాహర్భోజనమాచరేదితి - ద్వయోర్గ్రస్తాస్తేతు మాధవీయేవ్యాసః॥ అముక్తయోరస్తగయోరద్యాదృష్ట్వాపరేహనీతి॥విష్ణుధర్మేపి ॥ అహోరాత్రంనభోక్తవ్యం చంద్రసూర్యగ్రహోయదా । ముక్తిందృష్ట్వాతు భోక్తవ్యంస్నానంకృత్వాతతఃపరమ్ ॥ అహోరాత్రనిషేధస్సూర్యగ్రస్తాస్తే॥ మదనరత్నేగార్గ్యః ॥ సంధ్యాకాలేయదారాహుర్గ్రసతేశశిభాస్కరౌ । తదహర్నైవ భుంజీతరాత్రావపికదాచన ॥ సాయంసంధ్యాయాంసూర్యగ్రస్తాస్తేపూర్వేహ్ని రాత్రౌచనభోక్తవ్యం - ప్రాతస్సంధ్యాయాంచంద్రస్యగ్రస్తాస్తే పూర్వరాత్రావుత్తరేహ్నిచనభోక్తవ్యమిత్యర్థః-చంద్రగ్రస్తాస్తే ఉత్తరదినేసంధ్యాహోమాదానదోషః-తదాహశౌనః॥ గ్రస్తేచాస్తంగతేత్విందౌజ్ఞాత్వాముక్త్యవధారణమ్। స్నానహోమాదికంకార్యంభుంజీతేందూదయేపునః ॥ ఏతదనాహితాగ్నివిషయం- ఆపరాహ్ణాద్వ్రతోపాయనీయమశ్నీతేతి కాత్యాయనోక్తేర్వ్రతస్యశ్రౌతత్వేనవిహితత్వేనచప్రబలత్వాత్ - అద్భిర్వ్రతంకుర్యాదితినిర్ణయదీపః, రాగప్రాప్తభోజనేకాల నియ

మోయం, తేనజ్వరాదావివభోజనమితికర్కానుసారిణః, బాలవృద్ధాతురాణాం తుగ్రహణయామాత్పూర్వమేకయామోనిషిద్ధః॥సాయాహ్నేగ్రహణంచేత్స్యాదపరాహ్ణేనభోజనమ్। అపరాహ్ణేనమధ్యాహ్నేమధ్యాహ్నేనతుసంగవే॥భుంజీతసంగవేచేత్స్యాన్నపూర్వంభోజనక్రియేతి మార్కండేయోక్తేః, ఇదంచబాలాదివిషయం, బాలవృద్ధాతురైర్వినేతిపూర్వోక్తేః, వేధకాలేగ్రహణేవాపక్వమన్నంత్యాజ్యం ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాంసూతకంరాహుదర్శనే । స్నాత్వాకర్మాణికుర్వీతశృతమన్నంవివర్జయేదితిహేమాద్రౌషట్త్రింశన్మతాత్, శృతమితితదంతరితస్యోపలక్షణం ॥ నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టంగ్రహపర్యుషితంచయత్ ఇతిమితాక్షరాయాంవచనాత్, భార్గవార్చనదీపికాయాంజ్యోతిర్నిబంధేమేధాతిథిః॥ఆరనాళంపయస్తక్రందధిస్నేహాజ్యపాచితమ్ । మణికస్థోదకంచైవనదుష్యేద్రాహుసూతకే ॥ మన్వర్థముక్తావళ్యాం॥ అన్నంపక్వమిహత్యాజ్యంస్నానంసవసనంగ్రహే । వారితక్రారనాళాదితిలదర్భైర్నదుష్యతి ॥ జలేత్వదోషోగాంగవిషయః ॥ గ్రహోషితంజలంపీత్వాపాదకృచ్ఛ్రం సమాచరేదితి ॥ తత్రైవచతుర్వింశతిమతేన్యజలస్యదోషోక్తేః, వేధకాలేగ్రహణేవాభోజనేప్రాయశ్చిత్తముక్తం మాధవీయేకాత్యాయనేన॥ చంద్రసూర్యగ్రహేభుక్త్వాప్రాజాపత్యేనశుద్ధ్యతి । తస్మిన్నేవదినేభుక్త్వాత్రిరాత్రేణైవశుద్ధ్యతీతి, గ్రహణేచత్రిరాత్రమేకరాత్రంవోపవాసశ్శ్రేయోర్థినాకార్యః॥ ఏకరాత్రముపోష్యైవస్నాత్వాదత్వాచశక్తితః । కంచుకాదివసర్పస్యనివృత్తిఃపాపకోశతః । త్రిరాత్రంసముపోష్యైవగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । స్నాత్వాదత్వాచవిధివన్మోదతేబ్రహ్మణాసహేతి హేమాద్రౌలైంగోక్తేః, ఇదంచపుత్ర్యతిరిక్తవిషయం ॥ ఆదిత్యేహని సంక్రాంతౌగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః। పారణంచోపవాసంచనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీతి జైమినివచనాత్, యదాతురవేర్గ్రస్తాస్తస్తదాపుత్రిణః ప్రహరద్వయంహిత్వా బాలాదివద్భోజనంనతూపవాసః॥సాయాహ్నేగ్రహణంచేత్స్యాదితిపూర్వోక్తమార్కండేయవచనాత్॥సాయాహ్నేసంగవేశ్నీయాచ్చారదేసంగవాదధః। మధ్యాహ్నేపరతోశ్నీయాన్నోపవాసోరవిగ్రహఇతి స్మృతేశ్చేతిహేమాద్రిః, శారదోపరాహ్ణఃమాధవమతేతుపుత్రిణోపితత్రోపవాసఏవ, అహోరాత్రంనభోక్తవ్యమితిపూర్వోక్తనిషేధస్యతేనాపిపాలనీయత్వాత్, ఉపవాసనిషేధస్తువ్రతరూపోపవాసపరః, కృష్ణైకాదశీనిషేధవదితి, మదనరత్నేప్యేవం,ఇదమేవచయుక్తం, వర్ధమానస్తు॥అహోరాత్రంనభోక్తవ్యమితిశాతాతపీయాగ్రే ॥ సూర్యాచంద్రమసోర్లోకానక్షయాన్యాతిమానవఇతిఫలశ్రుతేర్ముక్త్యాదర్శనేఉపవాసఃకామ్యః, నత్వయంనిషేధఇత్యాహ-తన్న, తత్రవ్రతత్వేపిప్రాగుక్తవిష్ణుధర్మేనిషేధావశ్యంభావాత్, తథాచవ్యాసః ॥ రవిగ్ర

హుస్సూర్యవారేసోమేసోమగ్రహ స్తథా । చూడామణిరితిఖ్యాత స్తత్రద త్తమనంతకమ్॥ వారేష్వన్యేషుయత్పుణ్యంగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । తత్పుణ్యంకోటిగుణితంయోగేచూడామణౌస్మృతమ్ ॥ అత్రచాద్యంతయోస్స్నానంకుర్యాత్ ॥ గ్రస్యమానేభవేత్స్నానంగ్రస్తేహోమోవిధీయతే । ముచ్యమానేభవేద్దానంముక్తేస్నానంవిధీయతఇతి హేమాద్రౌవచనాత్ ॥స్నానంస్యాదుపరాగాదౌమధ్యేహోమస్సురార్చనమితిబ్రహ్మవైవర్తాచ్చ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాంసూతకం రాహుదర్శనే । సచైలంతుభవేత్స్నానంసూతకాన్నంచ వర్జయేదితివృద్ధవసిష్ఠోక్తేశ్చ-సచైలంముక్తిస్నానం పరమితిమదనరత్నే ఉక్తం - భార్గవార్చనదీపికాయాం చతుర్వింశతిమతే ॥ ముక్తౌయస్తునకుర్వీతస్నానంగ్రహణసూతకే । ససూతకీభవేత్తావద్యావత్స్యాదపరోగ్రహః ॥ ఇదంచస్నానమమంత్రకంకార్యమితి స్మృతిరత్నావళ్యాం-తత్రతీర్థవిశేషోభారతే॥గంగాస్నానంతుకుర్వీతగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః। మహానదీషుచాన్యాసుస్నానంకుర్యాద్యథావిధి ॥ మహానదీష్వపిమాసవిశేషేకాశ్చిచ్ఛ్రేష్ఠాః ॥ ప్రయాగేదేవికారేవాసన్నిహత్యాచవారణమ్ । సరస్వతీచంద్రభాగాకౌశికీతాపికాతథా ॥ సింధుర్గండకికాచైవసరయూఃకార్తికాదితః ॥ మూలంహేమాద్రౌస్పష్టం - వ్యాసః ॥ ఇందోర్లక్షగుణంపుణ్యంరవేర్దశగుణంతతః । గంగాతోయేతుసంప్రాప్తఇందోఃకోటిరవేర్దశ ॥ గవాంకోటిసహస్రస్యయత్ఫలంలభతేనరః । తత్ఫలంలభతేమర్త్యోగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః అసంభవేతుమాధవీయేశంఖః ॥ వాపీకూపతటాకేషుగిరిప్రస్రవణేషుచ । నద్యాంనదేదేవఖాతే సరసీషూద్ధృతాంబుని॥ ఉష్ణోదకేనవాస్నాయాద్గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ అత్రతారతమ్యమాహమార్కండేయః ॥ శీతముష్ణోదకాత్పుణ్యమపారక్యంపరోదకాత్ । భూమిష్ఠముద్ధృతాత్పుణ్యంతతఃప్రస్రవణోదకమ్ ॥ తతోపిసారసంపుణ్యంతతః పుణ్యంనదీజలమ్। తీర్థతోయంతతఃపుణ్యంమహానద్యంబుపావనమ్ ॥ తతస్తతోపిగంగాంబుపుణ్యంపుణ్యస్తతోంబుధిరితి ॥ ఉష్ణోదకమాతురవిషయం - తథా ॥ గోదావరీమహాపుణ్యాంచంద్రేరాహుసమన్వితే ॥ సూర్యేచరాహుణాగ్రస్తేతమోభూతేమహామునే ॥ నర్మదాతోయసంస్పర్శైకృతకృత్యాభవంతిహ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయ ప్రభాసఖండే ॥ గావోనాగాస్తిలాధాన్యంరత్నానికనకంమహీ । సంప్రదాయకురుక్షేత్రేయత్ఫలంలభతేనరః ॥ తదిందుగ్రహణేంభోధౌస్నానాద్భవతిమద్గుణమ్ ॥ తత్రైవసేతుపురాణేంబుధిస్నానముపక్రమ్య ॥ దానానియానిలోకేషువిఖ్యాతానిమనీషిభిః తేషాంఫలమవాప్నోతిగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ దేవీపురాణే ॥ గంగాకనఖలంపుణ్యంప్రయాగఃపుష్కరంతథా । కురుక్షేత్రం మహాపుణ్యంరాహుగ్రస్తే దివాకరే॥

స్నానాసంభవేస్మరణంవాకార్యం ॥ స్మృత్వాశతక్రతుఫలందృష్ట్వా సర్వాఘనాశనమ్ ॥ స్పృష్ట్వాగోమేధపుణ్యంతు పీత్వాసౌత్రామణిర్లభేత్ ॥ స్నాత్వావాజిమఖంపుణ్యంప్రాప్నుయాదవిచారతః । రవిచంద్రోపరాగేచఅయనేచోత్తరే తథేతిమార్కండేయోక్తేః - అత్రశ్రాద్ధమాహఋష్యశృంగః ॥ చంద్రసూర్యగ్రహేయస్తుశ్రాద్ధంవిధివదాచరేత్ । తేనైవసకలాపృథ్వీదత్తావిప్రస్యవైకరే ॥ భారతే॥ సర్వస్వేనాపికర్తవ్యంశ్రాద్ధంవైరాహుదర్శనే।అకుర్వాణస్తునాస్తిక్యాత్పంకేగౌరివసీదతి॥ విష్ణుః ॥ రాహుదర్శనదత్తంహిశ్రాద్ధమాచంద్రతారకమ్ ॥ ఇదంచామాన్నేనహేమ్నావాకార్యంనత్వన్నేన ॥ ఆపద్యనగ్నౌతీర్థేచచంద్రసూర్యగ్రహేతథా । ఆమశ్రాద్ధంప్రకుర్వీతహేమశ్రాద్ధమథాపివేతిశాతాతపోక్తేరితి హేమాద్రిమాధవాదయః - అపరార్కస్తు - ఏతద్ద్విజాతీనాంపాకాభావే ద్రష్టవ్యంతీర్థశ్రాద్ధవత్ ॥ పాకాభావేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధంవిధీయతే ॥ ఇతిసుమంతూక్తేః ॥ సైంహికేయోయదాసూర్యంగ్రసతేపర్వసంధిషు । గజచ్ఛాయాతుసాప్రోక్తాతస్యాంశ్రాద్ధం ప్రకల్పయేత్ । ఘృతేనభోజయేద్విప్రాన్ఘృతంభూమౌసముత్సృజేదితివాయువీయోక్తేశ్చేత్యాహ - విజ్ఞానేశ్వరోప్యాహ ॥ గ్రహణశ్రాద్ధే భోక్తుర్దోషోదాతుస్త్వభ్యుదయఇతి ॥ సూతకేమృతకేభుక్తేగృహీతేశశిభాస్కరే। ఛాయాయాంహస్తినశ్చైవనభూయఃపురుషోభవేదిత్యాపస్తంబేనభోజననిషేధాత్ - అయంచనిషేధః-శ్రాద్ధభోక్తుర్హస్తిచ్ఛాయాసాహచర్యాత్ - అత్రగ్రహణనిమిత్తకశ్రాద్ధేనైవామాసంక్రాంత్యాదినైమిత్తికానాంసిద్ధిః - దార్శికాలభ్యయోరపీతికాలాదర్శోక్తేః -అత్రాశౌచమధ్యేపిస్నానశ్రాద్ధాదికార్యమేవ ॥ సూతకేమృతకేచైవనదోషోరాహుదర్శనే । తావదేవభవేచ్ఛుద్ధిర్యావన్ముక్తిర్నదృశ్యతఇతిమాధవీయే వృద్ధవసిష్ఠోక్తేః॥ స్మార్తకర్మపరిత్యాగోరాహోరన్యత్రసూతక ఇతివ్యాఘ్రపాదోక్తేశ్చ - కాలాదర్శే అంగిరాః ॥ సర్వేవర్ణాఃసూతకేపిమృతకేరాహుదర్శనే। స్నాత్వాశ్రాద్ధంప్రకుర్వీరన్దానంశాఠ్యవిజర్జితమ్ ॥ మదనపారిజాతేప్యేవం - తేన ॥ స్నానమాత్రంప్రకుర్వీతదానశ్రాద్ధవివర్జితమితినిర్మూలంవదంతోగౌడాః - పరాస్తాః - ఇయంచశుద్ధిరవిశేషాన్మంత్రదీక్షాపురశ్చరణాదిసర్వస్మార్తకర్మవిషయా - మదనరత్నేప్యేవం - రజస్వలాయాస్తుభార్గవార్చనదీపికాయాం - సూర్యోదయనిబంధే ॥ నసూతకాదిదోషోస్తిగ్రహేహోమజపాదిషు । గ్రస్తేస్నాయాదుదక్యాపితీర్థాదుద్ధృతవారిణేతి - అత్రచ ॥ స్నానేనైమిత్తికేప్రాప్తేనారీయదిరజస్వలా - పాత్రాంతరితతోయేనస్నానంకృత్వావ్రతంచరేదిత్యాదిర్మితాక్షరోక్తోవిధిర్జ్ఞేయః - తథాగ్రహణేరాత్రావపిశ్రాద్ధాదికార్యం ॥ గ్రహణోద్వాహసంక్రాంతియాత్రార్తిప్రసవేషుచ - దానం

నైమిత్తికంజ్ఞేయం రాత్రావపితదిష్యతఇత్యపరార్కే–వ్యాసోక్తేః॥చంద్రగ్రహేతథా
రాత్రౌస్నానందానంప్రశస్యతఇతి దేవలోక్తేశ్చ – యదాతు జ్యోతిశ్శాస్త్రగ
మ్యోదినేచంద్రగ్రహోరాత్రౌనసూర్యగ్రహస్తదాస్నానాదినకార్యం॥ సూర్యగ్ర
హోయదారాత్రౌదివాచంద్రగ్రహస్తథా । తత్రస్నానంనకుర్వీతదద్యాద్దానంనచ
క్వచిదితిషట్త్రింశన్మతాత్ – గ్రహణదినే వార్షికశ్రాద్ధప్రాప్తౌతుప్రయోగపారిజా
తేగోభిలః ॥ దర్శేరవిగ్రహేపిత్రోః ప్రత్యాబ్దికముపస్థితమ్। అన్నేనాసంభవేహేమ్నా
కుర్యాదామేనవాసుతఇతి – అత్రదర్శరవిపితృసుతశబ్దాః ప్రదర్శనార్థాః న్యాయసా
మ్యాత్ – తేనచంద్రగ్రహేపిసపిండాదివార్షికమన్నాదినాతద్దిన ఏవకార్యమితిమదన
పారిజాతేవ్యాఖ్యాతం – పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం – తేనయాని ॥ ఆమశ్రాద్ధంప్ర
కుర్వీతమాససంవత్సరాదృతఇతి ॥ అన్నేనైవాబ్దికంకుర్యాద్ధేమ్నావామేననక్వచిది
తి మరీచిలౌగాక్ష్యాదివచనానితానిగ్రహణదినాతిరిక్తవిషయాణి – నిర్ణయామృతే
ప్యేవం – యానితు ॥ గ్రహణాత్తుద్వితీయేఽహ్నిరజోదోషాత్తుపంచమే ॥ తథా ॥
గ్రస్తోదయేయదాచంద్రేప్రత్యబ్దంసముపస్థితమ్।తద్దినేచోపవాసస్స్యాత్ప్రత్యబ్దంతుప
రేఽహని ॥ తథా ॥ గ్రస్తావేవాస్తమానంతురవిందూప్రాప్నుతోయది । ప్రత్యబ్దం
తుతదాకార్యంపరేఽహన్యేవసర్వదా ॥ చంద్రసూర్యోపరాగేచతథాశ్రాద్ధం పరే
ఽహనీత్యాదీనివచనానితానిమహానిబంధేషుక్వాప్యనుపలంభాన్నిర్మూలాని। ప్రత్యు
తపూర్వోక్తనిబంధేషుతద్దినఏవశ్రాద్ధముక్తమిత్యలం – గ్రహణాదిసప్తదినపర్యంతం
రామగోపాలాద్యాగమదీక్షోక్తాశివార్చనచంద్రికాయాంజ్ఞానార్ణవే ॥ మంత్రాద్యా
రంభణంకుర్యాద్గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । గ్రహణాద్యాపిదేవేశికాలస్సప్తదినా
వధి – ఇతిరత్నసాగరే ॥ సత్తీర్థేఽర్కవిధుగ్రాసే తంతుదామనపర్వణి । మంత్రదీ
క్షాంప్రకుర్వాణోమాసర్క్షాదీన్నశోధయేత్ ॥ అత్రసూర్యగ్రహణమేవముఖ్యం ॥
సూర్యగ్రహణకాలేతునాన్యదన్వేషితంభవేత్ । సూర్యగ్రహణకాలేనసమోనాన్యః
కదాచన॥ నమాసతిథివారాదిశోధనం సూర్యపర్వణీతితత్త్రైవకాలోత్తరవచనాత్ ॥
చంద్రగ్రహేతుయాదీక్షాయాదీక్షావ్రతచారిణామ్। వనస్థస్యచయాదీక్షాదారిద్ర్యం
సప్తజన్మస్వితితత్త్రైవయోగినీతంత్రేనిషేధాచ్చ – గ్రహణంచజన్మరాశ్యాదానిషి
ద్ధం – తదుక్తంజ్యోతిషే ॥ త్రిషడ్దశాయోపగతంనరాణాంశుభప్రదంస్యాద్గ్రహణం
రవీంద్వోః । ద్విసప్తనందేషుమధ్యమంస్యాచ్ఛేషేష్వనిష్టంకథితంమునీంద్రైరితి ॥
ఆయఏకాదశ, నందానవ, ఇషుఃపంచ, మదనరత్నేగర్గః ॥ జన్మసప్తాష్టరిఃఫాంకదశ
మస్థేనిశాకరే । దృష్టోఽరిష్టప్రదోరాహుర్జన్మర్క్షేనిధనేపిచ ॥ రిఃఫంద్వాదశం – అం
కానవ, నిధనంసప్తమతారా పృథ్వీచంద్రోదయే, విష్ణుధర్మే ॥ యస్యనక్షత్రగతో

స్థాప్యోఽగ్నిస్తేశశిభాస్కరౌ । తజ్జాతానాంభవేత్పీడాయేనరాశ్యాంతివర్జితాః॥ తథాపి వపురాణాంతరే ॥ సూర్యస్యసంక్రమేవాపిగ్రహణంచంద్రసూర్యయోః ॥ యస్యత్రి జన్మనక్షత్రేతస్యరోగోధవామృతిః॥ తస్యదానంచహోమంచదేవార్చనజపౌతథా । ఉపరాగాభిషేకంచకుర్యాచ్ఛాంతిర్భవిష్యతి ॥ స్వర్ణేనవాథపిష్టేనకృత్వాసర్పస్యచా కృతిమ్ । బ్రాహ్మణాయదదేత్తస్యనరోగాదిశ్చతత్కృతః ॥ జన్మనక్షత్రంతత్పూర్వో త్తరేచత్రిజన్మనక్షత్రమిత్యుచ్యతే - జన్మదశమైకోనవింశతితారాఇతి కేచిత్ - సర్ప స్యతదాకారస్యరాహోరిత్యర్థః - అద్భుతసాగరేభార్గవః ॥ యస్యరాజ్యస్యనక్ష త్రేశ్వర్భానురుపరజ్యతే । రాజ్యభంగంసుహృన్నాశంమరణంచాత్రనిర్దిశేత్ ॥రా జ్యస్యనక్షత్రంఅభిషేకనక్షత్రమితి, తత్రైవవ్యాఖ్యాతం, భార్గవార్చనదీపికాయాం జ్యోతిస్సాగరే ॥ సౌవర్ణంకారయేన్నాగంపలేనాథపలార్ధతః । తదర్ధేనతదర్ధేనఫణా యాంమౌక్తికంన్యసేత్ ॥ తామ్రపాత్రేనిధాయాథఘృతపూర్ణేవిశేషతః । కాంస్యే వాకాంతలోహేవాన్యస్యదద్యాత్సదక్షిణమ్ ॥ చంద్రగ్రహేతురూప్యస్యబింబంద ద్యాత్సదక్షిణమ్ । నాగంరుక్మమయంసూర్యగ్రహేబింబంచహేమజమ్ ॥ తురంగ రథగోభూమితిలసర్పిశ్చకాంచనమ్ । కాలవివేకేపి ॥ సువర్ణనిర్మితంనాగంసతిలం కాంస్యభాజనమ్ । సదక్షిణంసవస్త్రంచబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ సౌవర్ణంరాజ తంవాపిబింబంకృత్వాస్వశక్తితః । ఉపరాగభవక్లేశచ్ఛిదేవిప్రాయకల్పయేత్ ॥ మం త్రస్తు ॥ తమోమయమహాభీమసోమసూర్యవిమర్దన । హేమతారాప్రదానేనమమ శాంతిప్రదోభవ ॥ విధుంతుదనమస్తుభ్యంసింహికానందనాచ్యుత । దానేనానేననాగ స్యరక్షమాంవేధజాద్భయాదితి॥అత్రశాంతిరప్యుక్తాహేమాద్రౌమాత్స్యే॥ యస్య రాశింసమాసాద్యభవేద్గ్రహణసంభవః॥ స్నానంతస్యప్రవక్ష్యామిమంత్రౌషధిసమన్వి తమ్।చంద్రోపరాగంసంప్రాప్యకృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్॥ సంపూజ్యచతురోవిప్రా న్శుక్లమాల్యానులేపనైః । పూర్వమేవోపరాగస్యసమానీయౌషధాదికమ్ ॥ స్థా పయేచ్చతురఃకుంభాన్నవ్రణాన్సలిలాన్వితాన్ । గజాశ్వరథ్యావల్మీకసంగమాద్ధ్ర దగోకులాత్ ॥ రాజద్వారప్రదేశాచ్చమృదమానీయనిక్షిపేత్ । పంచగవ్యంపం చరత్నంపంచత్వక్పంచపల్లవమ్ ॥ రోచనంపద్మకంశంఖంకుంకుమంరక్తచందనమ్ । శుక్తిస్ఫటికతీర్థాంబుసితసర్షపగుగ్గులూన్ ॥ మధుకందేవదారుంచవిష్ణుక్రాంతాంశ తావరీమ్ । బలాంచసహదేవీంచనిశాద్వితయమేవచ ॥ గజదంతంకుంకుమంచతథై వోశీరచందనమ్ । ఏతత్సర్వంవినిక్షిప్యకుంభేష్వావాహయేత్సురాన్ ॥ సర్వేసము ద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదానదాః । ఆయాంతుయజమానస్యదురితక్షయకారకాః ॥ (యోసౌవజ్రధరోదేవఆదిత్యానాంప్రభుర్మతః। సహస్రనయనశ్శక్రోగ్రహపీడాం

వ్యపోహతు ॥ ముఖంయస్సర్వదేవానాంసప్తార్చిరమితద్యుతిః । చంద్రోపరాగసంభూతామగ్నిఃపీడాంవ్యపోహతు ॥ యఃకర్మసాక్షీలోకానాంధర్మోమహిషవాహనః । యమశ్చంద్రోపరాగోత్థాంగ్రహపీడాంవ్యపోహతు ॥ రక్షోగణాధిపస్సాక్షాన్నీలాంజనసమప్రభః । ఖడ్గహస్తోఽతిభీమశ్చగ్రహపీడాంవ్యపోహతు ॥ నాగపాశధరోదేవస్సదామకరవాహనః । సజలాధిపతిర్దేవోగ్రహపీడాంవ్యపోహతు॥ ప్రాణరూపోహిలోకానాంసదాకృష్ణమృగప్రియః । వాయుశ్చంద్రోపరాగోత్థాంగ్రహపీడాంవ్యపోహతు ॥ యోసౌనిధిపతిర్దేవఃఖడ్గశూలగదాధరః । చంద్రోపరాగకలుషంధనదోఽత్రవ్యపోహతు ॥ యోసావిందుధరోదేవఃపినాకీవృషవాహనః। చంద్రోపరాగపాపానిసనాశయతుశంకరః॥త్రైలోక్యేయానిభూతానిస్థావరాణిచరాణిచ।బ్రహ్మావిష్ణ్వర్కరుద్రాశ్చదహంతుమమపాతకమ్ ఏవమావాహయేద్దేవాన్మంత్రైరేభిశ్చవారుణైః। ఏతానేవతథామంత్రాన్స్వర్ణపట్టేవిలేఖయేత్ ॥తామ్రపట్టేథవాలిఖ్యనవవస్త్రేతథైవచ । మస్తకేయజమానస్యనిదధ్యుస్తేద్విజోత్తమాః ॥ కలశాన్దివ్యసంయుక్తాన్స్నానార్థపసమన్వితాన్ । గృహీత్వాస్నాపయేద్గాఢంభద్రపీఠోపరిస్థితమ్ ॥ పూర్వైరేవతుమంత్రైశ్చయజమానంద్విజోత్తమాః । అభిషేకంతతఃకుర్యాన్మంత్రైర్వారుణసూక్తకైః ॥ ఆచార్యంవరయేత్పశ్చాత్స్వర్ణపట్టంనివేదయేత్ । ఆచార్యదక్షిణాందద్యాద్గోదానంచస్వశక్తితః ॥ హోమంవాపిప్రకుర్వీతతిలైర్వ్యాహృతిభిస్తథా । దానంచశక్తితోదద్యాద్యదీచ్ఛేదాత్మనోహితమ్ ॥ సూర్యగ్రహేసూర్యనామయుక్తాన్మంత్రాంశ్చకీర్తయేత్ । అనేనవిధినాయస్తుగ్రహణేస్నానమాచరేత్ ॥ నతస్యగ్రహణేదోషఃకదాచిదపిజాయతే ॥ ఇతిగ్రహణశాంతిః—భార్గవార్చనదీపికాయాంబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ సర్వైఃపటస్థితంవీక్ష్యంఖస్థంతైలాంబుదర్పణైః । గ్రహణంగుర్విణీజాతునపశ్యేతపటంవినా॥ తథామంగళకృత్యేషువేధేవిశేషోహేమాద్రౌ ॥ త్రయోదశ్యాదితోవర్జ్యందినానాంనవకంధ్రువమ్ । మాంగళ్యేషుసమస్తేషుగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ ప్రకారాంతరంతత్రైవోక్తం॥ ద్వాదశ్యాదితృతీయాంతోవేదఇందుగ్రహేస్మృతః । ఏకాదశ్యాదికస్సౌరేచతుర్థ్యంతప్రకీర్తితః॥ ఇదంచపూర్ణగ్రాసే-త్ర్యహంఖండగ్రహేతయోరితితత్రైవోక్తేః- ఇదంచగ్రస్తాస్తేత్రిదినంపూర్వమితినారదేన గ్రస్తాస్తేవిశేషోక్తేర్గ్రస్తాస్తభిన్నగ్రహణపరంజ్యోతిర్నిబంధేచ్యవనః ॥ గ్రహణోత్పాతభంత్యాజ్యంమంగళేషుఋతుత్రయమ్ । యావచ్చరవిణాభుక్త్వాముక్తంభందగ్ధకాష్ఠవత్ ॥ అన్యానిచాగ్నేయాదిమండలానితత్ఫలంవర్ణవికారాదిఫలంచదైవజ్ఞైర్జ్ఞేయం-పురశ్చరణచంద్రికాయాం॥-చంద్రసూర్యోపరాగేచస్నాత్వాప్రయతమానసః । స్పర్శాదిమోక్షపర్యంతంజపేన్మంత్రం

సమాహితః ॥ జపాద్దశాంశతో హోమస్తథా హోమాత్తుతర్పణమ్ । తర్పణ
స్యదశాంశేనమార్జనంకథితంకిల ॥ తత్రైవదేవతారూపంధ్యాత్వాత్మానంప్రపూ
జ్యచ। నమోంతంమంత్రముచ్చార్యతదంతేదేవతాభిధామ్ ॥ ద్వితీయాంతామహంప
శ్చాదభిషించామ్యనేనతు । తోయైరంజలినాశుద్ధైరేభిస్సించేత్స్వమూర్ధని మా
ర్జనస్యదశాంశేనబ్రాహ్మణానపిభోజయేత్ ।జపోఽర్చాపూర్వకోహోమస్తర్పణం
చాభిషేచనమ్॥ భూదేవపూజనంపంచప్రకారోక్తాపురస్క్రియా॥ తథా॥ హోమా
శక్తౌజపంకుర్యాద్ధోమసంఖ్యాచతుర్గుణమ్। ఏవంకృతేతుమంత్రస్యజాయతేసిద్ధిరుత్త
మా॥ గ్రహణప్రసంగాత్కురుక్షేత్రప్రతిగ్రహేప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే - తత్రారుణ
స్మృతౌ॥ప్రతిగ్రహీకురుక్షేత్రేనభూయఃపురుషోభవేత్ ।తథాపిమనసఃశుద్ధ్యైప్రాయ
శ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ తప్తకృచ్ఛ్రద్వయంకుర్యాదైందవేనసమన్వితమ్। సత్రేణవా
యజేతాథజపేద్వాలక్షసప్తకమ్॥వాపీకూపతటాకాదిఖననైర్విసృజేద్ధనమితి॥ఏతచ్చ॥
యద్గర్హితేనార్జయంతికర్మణాబ్రాహ్మణాధనమ్। తస్యోత్సర్గేణశుద్ధ్యంతిదానేనతప
సైవచేతిమనూక్తైరుత్సర్గోత్తరంజ్ఞేయ మితిదిక్ - గ్రహణాంతరితస్య పూర్వసంకల్పి
తద్రవ్యస్యద్వైగుణ్యంనభవతీతిశిష్టాఃపఠంతిచలఘుబ్రహ్మవైవర్తే ॥ దాతవ్యమితినో
క్తాశ్యాంపక్త్రివ్యంకుత్రచిత్క్వచిత్ । అహోరాత్రమతిక్రమ్యతద్దానంద్విగుణంభ
వేత్ ॥ దర్శోత్తరంపర్వసుస్యాచ్ఛతంచంద్రగ్రహేభవేత్ । సూర్యగ్రహేసహస్రం
తన్మరణేనంతకంస్మృతమితి - అత్రమూలంచింత్యం-అత్రకేచిద్బద్ధతుల్యాఆహుః-
గ్రహణస్యనిమిత్తత్వేనతన్నిశ్చయస్యప్రయోజకత్వాజ్జ్యోతిశ్శాస్త్రాదినాజ్ఞానస్యనిమి
త్తత్వప్రాప్తేపి ॥ స్నానందానంతపశ్శ్రాద్ధమనంతంరాహుదర్శనే । చంద్రసూర్యో
పరాగేతుయావద్దర్శనగోచరఇతి జాబాల్యాదివచనేషు దృశిప్రయోగాచ్చాక్షుషజ్ఞా
నస్యైవోపసంహారన్యాయేననిమిత్తత్వం - అన్యథాదృశౌలక్షణాస్యాత్ - తేనమే
ఘాచ్ఛాదనేంధాదీనాం జన్మసప్తమేత్యాదినిషిద్ధదర్శనానాంచస్నానశ్రాద్ధాదానా
ధికారఇతి - కల్పతరురప్యాహ - దర్శనశబ్దేనచాక్షుషజ్ఞానంగృహ్యతేనజ్ఞానమా
త్రం - అజ్ఞాతస్యనిమిత్తత్వా సంభవాన్నిమిత్తమహిమ్నైవజ్ఞానలాభేనదర్శనపదవై
యర్థ్యాపత్తేః - తేనచాక్షుషధీయోగ్యఃకాలః పుణ్యఃయోగ్యత్వంచప్రయత్నానప
నేయచాక్షుషజ్ఞానప్రతిబంధకరాహిత్యంతేనమేఘచ్ఛన్నేయోగ్యతాభావాన్నస్నా
నాదిఇతి- నిర్ణయామృతేప్యేవం - తదేతత్తుచ్ఛం - యదిచాక్షుషజ్ఞానంనిమిత్తంస్యా
త్తదా ॥ సూర్యగ్రహోయదారాత్రౌదివాచంద్రగ్రహస్తథా । తత్రస్నానంనకుర్వీ
తదద్యాద్దానంనచక్వచిదితివాక్యంవ్యర్థంస్యాత్ - చాక్షుషజ్ఞానాభావేనప్రాప్త్య
భావాత్ తత్పూర్వకత్వాచ్చనిషేధస్య - నచేదంగ్రస్తాస్తపరం - రవిచంద్రయో

స్నానంతరం రాత్రిదివాగ్రహాత్ అదితివాచ్యం - తత్రపదస్యగ్రహాపర్వత్వేధి కరణ త్వాయోగాన్నిమిత్తపరత్వేచతద్గ్రహనిమిత్తకస్నానాదేరస్తాత్ప్రాగప్యభావాపత్తేః అథతత్రేతిరాత్రిదినేఉచ్యతేసావైశ్వదేవీతివద్గుణభూతేఅపి - తన్న, తాదృశమం త్రలింగాభావాత్ - తతోయోర్నిమిత్తత్వేధికరణత్వేవాన్య ప్రయుక్తస్నానాద్య భావాపత్తేశ్చ-కించ॥ నేక్షేతోద్యంతమాదిత్యంనాస్తంయాంతంకదాచన।నోపరక్తం నవారిస్థంనమధ్యంనభసోగతమితిమనువచనంబాధ్యేత-దృష్టారిష్టప్రదోరాహురిత్యా దిచ - నచాత్రవిహితేదర్శనేనిషేధాప్రవృత్తివత్పర్యుదసనీయతాపినయుక్తేతివా చ్యం - దర్శనస్యానువాదేనవిధేయత్వాభావాత్ - ఏతచ్చాగ్రేవక్ష్యామః-తత్వే వావిరుద్ధత్రికద్వయాపత్తేః - అస్తుసకృద్దర్శనవిధానేనసంకోచఇతిచేన్న - ముక్తిం దృష్ట్వాతతస్నాయాదితిముక్తిస్నానేపిచాక్షుషజ్ఞానస్యనిమిత్తత్వాపత్తేః - అస్తుకి న్నశ్ఛిన్నమితిచేత్ నగ్రస్తాస్తేతయోః పరేద్యురుదయేదృష్ట్వాభ్యవహరేచ్చుచిరితిద ర్శనోత్తరం భోజనవిధానాదంధస్యపూర్వవేధకాలఇవయావద్దర్శనంభోజన నిషేధా పత్తిః - మధ్యేంధీభూతస్యసుతరాంయావచ్చక్షుఃప్రాప్త్యుపవాసఃప్రసంగశ్చ - అథా న్నలోలుపతయాతత్రజ్ఞానమాత్రంవివక్ష్యేతతత్పూర్వమపినిర్లజ్జేనస్వీక్రియతాం - ఏ తేనయత్కేనచిదుక్తంస్పర్శస్నానంముక్తిస్నానంచ యస్యదర్శనంతేనైవకార్యం- నాన్యేనక్త్వాప్రత్యయేనసమానకర్తృకత్వావగతేరితి తన్నిరస్తం - కాతర్హితస్య గతిః - దృశేరుద్దేశ్యవిశేషణత్వాద్గ్రహైకత్వవదవివక్షయార్థతస్సిద్ధజ్ఞానమాత్రాను వాదత్వేసర్వంసుస్థం - అంగుళాద్యనాదేశ్యగ్రహవ్యావృత్త్యావాదర్శనస్యార్థవత్వం- నచోక్తయోగ్యతాపిసాధ్వీదర్శనోత్తరంమేఘచ్ఛన్నేయోగ్యతాభావాపత్త్యాదా నాద్యభావాపత్తేః-తేనతత్రదేశావచ్ఛేదేనజ్యోతిఃశాస్త్రవేద్యత్వమేవయోగ్యతా- కించ ॥ రజసోదర్శనేనారీత్రిరాత్రమశుచిర్భవేదిత్యత్రాప్యంధస్త్రీణామాశౌచాభా వప్రసంగః - యత్తువర్ధమానేనోక్తం - జ్ఞానోత్తరంత్వధికారోనజ్ఞానకాలే - స్నాన కాలేజ్ఞానాభావాత్ - ఏవందర్శనోత్తరంముక్తిపర్యంతమస్త్యేవయోగ్యతేతితదపి ప్రతిజ్ఞామాత్రం - కించ ॥ గ్రస్తాస్తేతయోఃపరేద్యురుదయేదృష్ట్వాభ్యవహరేచ్చుచి రిత్యాదివాక్యవైయర్థ్యాపత్తిః - చాక్షుషజ్ఞానాన్యథానుపపత్త్యేవార్థాదుదయేస్నా నసిద్ధేః - నసుముక్తిస్నానేశాస్త్రీయమేవజ్ఞానంనిమిత్తంనచాక్షుషం ॥ చంద్రసూ ర్యగ్రహేనాద్యాత్తస్మిన్నహనిపూర్వతః । రాహోర్విముక్తింవిజ్ఞాయస్నాత్వాకు ర్వీతభోజనమితివృద్ధగౌతమేసవిజ్ఞాయేతిజ్ఞానమాత్రోక్తేః - యత్తు॥ ముక్తిందృష్ట్వా తుభోక్తవ్యంస్నానంకృత్వాతతఃపరమితితదపిజ్ఞానమాత్రపరం॥మేఘమాలాదిదోషే ణయదిముక్తిర్నదృశ్యతే। ఆకలయ్యతుతంకాలంస్నాత్వాభుంజీతవాగ్యతఃఇతిగాఢ

నిబంధేవచనాత్ - నైవం - అజ్ఞాతస్యనిమిత్తత్వాభావేన నిమిత్తమహిమ్నైవజ్ఞాన లాభేవాక్యవైయర్థ్యాత్ - గ్రస్తాస్తేపితదాపత్తేశ్చకించదర్శనంపుంసోవిశేషణముప లక్షణంవా - నాద్యఃదర్శనావచ్ఛిన్నేకాలేస్నానతులాదానాదేర్బాధాత్ - దర్శన విచ్ఛేదేకృతమపిస్నానాదిన గ్రహణనిమిత్తంస్యాత్ - నాంత్యః- యావద్దర్శనగోచర ఇతియావత్పదవైయర్థ్యప్రసంగాత్ - దృష్టగ్రహస్యగ్రహణోత్తరమపిస్నానాద్యా పత్తేశ్చ - జ్ఞానపక్షేప్యేషదోషస్తుల్యఇతిచేత్ మూర్ఖోసియదిజ్ఞానవాచకంపదంశ్రూ యేత - తతస్తస్యాన్వయోవిచార్యేతదృశిస్తుశ్రూయతఇతివైషమ్యం - కథంతర్హి జ్ఞానంలభ్యతే - సంక్రాంతౌస్నాయాదితివదర్థాదిత్యవేహి - అశ్రుతత్వాదేవ నోద్దే శ్యవిశేషణవివక్షాకృతోవాక్యభేదోపి - అస్తు, తర్హిదృష్టంగ్రహణం నిమిత్తమితి చేత్ - గ్రస్తాస్తేస్తోత్తరంస్నానాపత్తేః - విశిష్టోద్దేశేవాక్యభేదాచ్చ - తవాప్యేత త్తుల్యమితిచేత్ - యావద్దర్శనగోచరఇతివచనేన తన్నిషేధాత్ - తవత్వన్యగ్రహ ఇవగ్రస్తాస్తేపిస్యాత్ - కించదర్శనస్యవిధిరనువాదోవా - ఆద్యేగ్రహణోద్దేశేనద ర్శనవిధిరుతదర్శనవిశిష్టస్నానవిధిరుతస్నానోద్దేశేనదర్శనవిధిః - నాద్యః - గ్రహో ద్దేశేనస్నానవిధానేదర్శనవిధానేచవాక్యభేదాత్ - ఏతేనద్వితీయోపిపరాస్తః - న తృతీయః - స్నానస్యాప్రాప్తేః - దర్శనస్యనిమిత్తత్వేనావిధేయత్వాచ్చ- అన్యథా సోమవమనాదౌప్రసంజనవిధిః కేనవార్యేత - అథనానావాక్యేషుక్వచిద్దర్శనవిశి ష్టస్నానవిధిః - క్వచిచ్చప్రాప్తందర్శనం నిమిత్తీకృత్యస్నానమాత్రవిధిః - తన్న, స్నానస్యప్రధానస్యప్రాప్తౌతదంగదర్శనప్రాప్తిః - తస్యాంచనిమిత్తేసతిస్నానమిత్య న్యోన్యాశ్రయాత్ - ఏవందర్శనవిధౌసతి తన్నిమిత్తకస్నానవిధిః సతిచప్రధాన స్నానవిధౌతదంగదర్శనవిధిః - ఏవమధికారేప్రయోజకత్వేచయోజ్యం - క్త్వా ర్థపూర్వకాలత్వవిధౌచాస్త్యేవవాక్యభేదః - అన్యథాస్నానోత్తర మపిదర్శనమం గంస్యాత్ - నద్వితీయః - తత్రాపిదర్శనగ్రహయోః నిమిత్తత్వేస్నానద్వయాప త్తేః దర్శనావృత్తౌనైమిత్తికావృత్తిప్రసంగాత్ - దర్శనవిశిష్టగ్రహస్యవిశిష్టస్యా నువాదేవాక్యభేదాపత్తేః - నచహవిరార్తివద్విశిష్టంనిమిత్తమితివాచ్యం- ఆర్తిమా త్రస్యహినిమిత్తత్వేనిమేషాద్యార్తేరపితత్త్వాపత్తేః నైమిత్తిక త్వభంగాద్యుక్తంవిశి ష్టోద్దేశ్యత్వం-ఇహతుగ్రహణమాత్రస్యనిమిత్తత్వేనకాచిత్క్షతిః,తస్మాద్దర్శనవాక్యా నాంగ్రస్తాస్తవిషయత్వాదనాదేశ్యగ్రహపరత్వాద్వాజ్ఞానస్యచార్థతఃప్రాప్తేస్తదేవని మిత్తం- తేనమేఘాద్యాచ్ఛాదనేఽంధాదేశ్చస్నానాదిభవత్యేవేత్యలంవేదబాహ్యై స్సంలాపేన - ఇతిగ్రహణనిర్ణయః—*అథసముద్రస్నానం*—ఆశ్వలాయనః ॥ సము ద్రేపర్వసుస్నాయాదమాయాంచవిశేషతః । పాపైర్విముచ్యతేసర్వైరమాయాం

స్నానమాచరేత్ ॥ భృగౌభౌమదినేస్నానంనిత్యమేవవివర్జయేత్ ॥ భారతే ॥ అశ్వత్థసాగరౌసేవ్యౌనస్ప్రష్టవ్యౌకదాచన। అశ్వత్థంమందవారేతుసాగరంపర్వణిస్పృశేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ పునాతిపర్వణిస్నానాత్తర్పణైస్సరితాంపతిః। కదాచిదపినైవాత్రస్నానంకుర్యాదపర్వణి ॥ అస్యాపవాదస్తత్రైవప్రభాసఖండే॥ పర్వకాలేచసంప్రాప్తేనదీనాంచసమాగమే । సేతుబంధేతథాసింధౌ తీర్థేష్వన్యేషుసంయుతః ॥ ఏవమాదిషుసర్వేషుమేధ్యేఽన్యేతుస్వకర్మణి ॥ తథా ॥ వినామంత్రంవినాపర్వక్షురకర్మవినానరైః । కుశాగ్రేణాపిదేవేశినస్ప్రష్టవ్యోమహోదధిః ॥ తథా ॥ నకాలనియమస్సేతౌసముద్రస్నానకర్మణి ॥ తద్విధిశ్చతత్రైవ ॥ పిప్పలాదసముత్పన్నేకృత్యేలోకభయంకరే । పాషాణాస్తేమయాదత్తఆహారార్థేప్రకల్ప్యతాం ఇతి పాషాణంప్రక్షిప్య ॥ విశ్వాచీచఘృతాచీచవిశ్వయోనేవిశాంపతే । సాన్నిధ్యంకురుమేదేవసాగరే లవణాంభసి ॥ నమస్తేవిశ్వగుప్తాయనమోవిష్ణోఅపాంపతే।నమోజలధిరూపాయనదీనాంపతయేనమః ॥ నమస్తజగదాధారశంఖచక్రగదాధర । దేవదేహిమమాఽనుజ్ఞాంతవతీర్థనిషేవణే॥త్రితత్త్వాత్మకమీశానంనమోవిష్ణుముమాపతిమ్ । సాన్నిధ్యంకురుదేవేశసాగరేలవణాంభసి॥అగ్నిశ్చ యోనిరనిలశ్చదేహేరేతోధావిష్ణురమృతస్యనాభిః ॥ ఏతద్బ్రువన్పాండవసత్యవాక్యంతతోఽవగాహేతపతింనదీనాం।ఇతిభారతోక్తంమంత్రాన్పఠిత్వావిధివత్స్నాత్వా॥సర్వరత్నభవాన్శ్రీమాన్సర్వరత్నాకరోయతః । సర్వరత్నప్రధానస్త్వంగృహాణార్ఘ్యంమహోదధే ॥ ఇత్యర్ఘ్యందత్త్వాతర్పయేత్ - యథోక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే॥ పిప్పలాదంవికర్ణంచకృతాంతంజీవికేశ్వరమ్ । వసిష్ఠంవామదేవంచపరాశర ముమాపతిమ్॥ వాల్మీకింనారదంచైవవాలఖిల్యాంస్తథైవచ। నళంనీలంగవాక్షంచగవయంగంధమాదనమ్ ॥ జాంబవంతంహనూమంతంసుగ్రీవంచాంగదంతథా । మైందంచద్వివిదంచైవఋషభంశరభంతథా। రామంచలక్ష్మణంచైవసీతాంచైవయశస్వినీమ్।ఏతాంస్తర్పయేద్విద్వాన్జలమధ్యేవిశేషతః ॥ ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతంయత్కించిత్సచరాచరమ్ । మయాదత్తేనతోయేనతృప్తిమేవాభిగచ్ఛతు॥ఇతి॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్పదవాక్యప్రమాణ పారావార పారీణ శ్రీమద్రామేశ్వర
భట్టసూరిసూనుమీమాంసకనారాయణభట్టసుతవిద్వన్మ
కుటహీరాంకుర శ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మజదినకర
భట్టానుజ కమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయ
సింధౌ ప్రథమపరిచ్ఛేదః,
శ్రీమత్సీతారామార్పణమస్తు.





శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

నిర్ణయసింధౌ, ద్వితీయఃపరిచ్ఛేదప్రారంభః.



అథసంవత్సర ప్రతిపదమారభ్య ॥ తిథికృత్యేచ కృష్ణాదిం ప్రతేశుక్లాదిమేవచ । వివాహాదౌచసౌరాదింమాసంకృత్యేవినిర్దిశేత్ ॥ ఇతి బ్రాహ్మంప్రాయశోనుసృత్య తిథినిర్ణయ స్తత్కృత్యంచనిరూప్యతే - తత్రమీనసంక్రాంతౌపశ్చాత్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతునిశీథాత్ప్రాక్పరతశ్చసంక్రమేపూర్వోత్తరదినార్ధంపుణ్యం నిశీథేతుదినద్వయంపుణ్యమితిసామాన్యనిర్ణయాదవసేయం--- అథతిథినిర్ణయః - తత్రచైత్రశుక్లప్రతిపదివత్సరారంభః - తత్రౌదయికీగ్రాహ్యా ॥ చైత్రేమాసిజగద్బ్రహ్మాససర్జప్రథమేఽహని । శుక్లపక్షేసమగ్రంతుతదాసూర్యోదయేసతీతిహేమాద్రౌబ్రాహ్మోక్తేః - దినద్వయేతద్వ్యాప్తావవ్యాప్తౌవాపూర్వైవ - తదుక్తం జ్యోతిర్నిబంధే ॥ చైత్రేసితప్రతిపదియోవారోఽర్కోదయేసవర్షేశః । ఉదయద్వితయేపూర్వోనోదయయుగళేపిపూర్వస్స్యాత్ ॥ యస్మాచ్చైత్రసితాదేరుదయాద్భానోః ప్రవృత్తిరబ్దాదేఃఇతి॥వత్సరాదౌవసంతాదౌబలిరాజ్యేతథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాప్రతిపత్సర్వదాబుధైఃఇతివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః ॥ చైత్రమాసస్యయాశుక్లప్రథమాప్రతిపద్భవేత్ ।తదహ్నిబ్రహ్మణఃకృత్వాసోపవాసస్తుపూజనమ్॥ సంవత్సరమవాప్నోతిసౌఖ్యానిభృగునందనేతి హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మోక్తేః - యదాతుచైత్రోమలమాసోభవతితదాగ్రైవకార్యస్యతత్రనిషిద్ధత్వాచ్ఛుద్ధేమాసిసంవత్సరారంభః కార్యఇతికేచిదాహుః - నిష్కర్షస్తు ॥ శుక్లాదేర్మలమాసస్యసోంతర్భవతిచోత్తరః ఇత్యాదివచనాదగ్రిమవర్షాంతః పాతాన్మలమాసమారభ్యైవవర్షప్రవృత్తేః - శుక్రాస్తాదావివమలమాసఏవకార్యఇతివయంప్రతీమః- ననుశుక్రాస్తాదౌచైత్రశుక్లప్రతిపదంతరస్యాభావాదుక్తంతన్మధ్యఏవానుష్ఠానంమలమాసేతుశుద్ధప్రతిపదంతరస్యసంభవాత్ - శుద్ధఏవవత్సరారంభోయుక్తఇతిచేత్ - భ్రాంతోసి- నహిప్రతిపదంతరసత్వంప్రయోజకం-ద్వైఃకరణాపత్తేర్వర్షేశ*ద్వయాపత్తేశ్చ - అపితువత్సరారంభఃసతుమలమాసేపీత్యుక్తంప్రాక్ - నహిచైత్రశుక్లాదిర్మలమాసః పూర్వవర్షేంతర్భవతీతి బ్రహ్మణాపిసువచం - తత్రతైలాభ్యంగోనిత్యః ॥ వత్సరాదౌవసంతాదౌబలిరాజ్యేతథైవచ ।

* వర్షద్వయాపత్తేః- వర్షశబ్దత్వాపత్తేశ్చేతిప్రాచీనపుస్తకేపాఠః.

తైలాభ్యంగమకుర్వాణో నరకం ప్రతిపద్యత ఇతి వసిష్ఠోక్తేః - అస్యామేవ నవరాత్రా
రంభః - తదుక్తం మార్కండేయపురాణే ॥ శరత్కాలే మహాపూజా క్రియతే యా
చ వార్షికీతి - తత్ర పరయుతైవ గ్రాహ్యా ॥ అమాయుక్తా న కర్తవ్యా ప్రతిపచ్చండికా
ర్చనే । ముహూర్తమాత్రా కర్తవ్యా ద్వితీయాదిగుణాన్వితేతి దేవీపురాణాత్ ॥ త్రి
ప్రోహ్యాతాః పరాః ప్రోక్తాస్తిథయః కురునందన। కార్తికాశ్వయుజో ర్మాసో శ్చైత్రేమా
సి చ భారతేతి హేమాద్రౌ బ్రాహ్మోక్తేః - పరాః పరయుతాః అత్ర విశేషః పారణానిర్ణ
యశ్చ శారదనవరాత్రే వక్ష్యతే - అత్ర ప్రపాదానముక్తమపరార్కే భవిష్యే ॥ అతీ
తే ఫాల్గునే మాసి ప్రాప్తే చైత్రే మహోత్సవే। పుణ్యేఽహ్ని విప్రకథితే ప్రపాదానం సమా
రభేత్ ॥ ఇత్యుపక్రమ్య ॥ తతశ్చోత్సర్జయేద్విద్వాన్మంత్రేణానేన మానవః। ప్రపేయం స
ర్వసామాన్యా భూతేభ్యః ప్రతిపాదితా ॥ అస్యాః ప్రదానాత్పితరస్తృప్యంతు హి పితా
మహాః । అనివార్యం తతో దేయం జలం మాసచతుష్టయమితి - తథా ॥ ప్రపాం దా
తుమశక్తేన విశేషాద్ధర్మమీప్సునా । ప్రత్యహం ధర్మఘటకో వస్త్రసంవేష్టితాననః ॥
బ్రాహ్మణస్య గృహే దేయశ్శీతామలజలశ్శుచిః ॥ తత్ర మంత్రః ॥ ఏష ధర్మఘటో ద
త్తో బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః । అస్య ప్రదానాత్సకలా మమ సంతు మనోరథాః ॥ అనేన
విధినా యస్తు ధర్మకుంభం ప్రయచ్ఛతి। ప్రపాదానఫలం సోఽపి ప్రాప్నోతీహ న సంశయః॥
ఇతి ॥ చైత్రశుక్లతృతీయాయాం గౌరీమీశ్వరసంయుతామ్ ॥ సంపూజ్య దోలోత్స
వం కుర్యాత్ - తదుక్తం నిర్ణయామృతే దేవీపురాణే ॥ తృతీయాయాం యజేద్దేవీం శం
కరేణ సమన్వితామ్ । కుంకుమాగరుకర్పూరమణివస్త్రసుగంధకైః ॥ స్రగ్గంధధూ
పదీపైశ్చ దమనేన విశేషతః । ఆందోళయేత్తతో వత్స శివోమాతుష్టయే సదేతి- అత్ర
చతుర్థీయుతా గ్రాహ్యా-ముహూర్తమాత్రసత్త్వేఽపి దినే గౌరీవ్రతం పర ఇతి మాధవోక్తేః
అత్రైవ సౌభాగ్యశయనవ్రతముక్తం మాత్స్యే ॥ వసంతమాసమాసాద్య తృతీయా
యాం జనప్రియే । సౌభాగ్యాయ సదా స్త్రీభిః కార్యం పుత్రసఖైప్సుభిరితి - తత్రాపి ప
రయుతైవ - ఇయం చ మన్వాదిరపి- అత్రైవ ప్రసంగాత్సర్వమన్వాదినిర్ణయ ఉచ్యతే-
తాశ్చోక్తా దీపికాయాం ॥ తిథ్యగ్నినతిథిస్తిథ్యాశేకృష్ణేభోనలోగ్రహః । తిథ్య
ర్కేనశివౌ శోభ్యమా తిథీ మన్వాదయో మధోరితి - తిథిః పూర్ణిమా - అగ్నిస్తృతీ
యా, నేతి వైశాఖేనాస్తీత్యర్థః - ఆశా దశమీ, కృష్ణే భః కృష్ణాష్టమీ, అనలస్తృ
తీయా, గ్రహా నవమి, అర్కో ద్వాదశీ, నేతి మార్గశీర్షేనాస్తీత్యర్థః - శివ ఏకాదశీ,
అశ్వాః సప్తమీ, మధోశ్చైత్రాదారభ్యైతా మన్వాదయ ఇత్యర్థః - అత్ర మూలవచ
నాని హేమాద్ర్యాదౌ జ్ఞేయాని - ఏతాశ్చ మన్వాదయో హేమాద్రిమతే శుక్లపక్ష
స్థాః పౌర్వాహ్ణికాః కృష్ణపక్షస్థా అపరాహ్ణికా గ్రాహ్యాః ॥ పూర్వాహ్ణే తు సదా గ్రా

హ్యాశ్శుక్లామనుయుగాదయః ॥ దైవేకర్మణిపైత్ర్యేచకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికాఇతిగారు డవచనాత్ - అథోమన్వాదియుగాదికర్మతిథయః పూర్వాహ్ణికాస్స్యుస్సితేవిజ్ఞే యా, అపరాహ్ణికాశ్చబహుళేఇతిదీపికోక్తేశ్చ - కాలాదర్శేత్వపరాహ్ణవ్యాపిత్వం మన్వాదిషూక్తంతత్త్వయుక్తమితియుగాదినిర్ణయేవక్ష్యామః - అత్రచశ్రాద్ధము క్తంమాత్స్యే ॥ కృతంశ్రాద్ధంవిధానేనమన్వాదిషుయుగాదిషు । హాయనానిద్విసా హస్రంపితౄణాంతృప్తిదంభవేదితి - మన్వాదిశ్రాద్ధంచమలమాసేసతిమాసద్వ యేపికార్యం ॥ మన్వాదికంతైర్థికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచ। ఇతిస్మృతిచంద్రికో క్తేః - అత్రపిండరహితంశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - తదుక్తంకాలాదర్శే ॥ విషువాయన సంక్రాంతిమన్వాదిషుయుగాదిషు । విహాయపిండనిర్వాపంసర్వంశ్రాద్ధంసమాచరే దితి - మన్వాదిశ్రాద్ధంనిత్యం - అకరణేప్రాయశ్చిత్తదర్శనాత్ । దదుక్త మృగ్విధానే ॥ త్వంభువఃప్రతిమంత్రంచశతవారంజలేజపేత్ । మన్వాదయోయు దాన్యూనాఃకురుతేనైవచాపియః॥ఇతి - ఏవంయత్రప్రాయశ్చిత్తవిష్ణ్వాదిదర్శనంతా నిషణ్ణవతిశ్రాద్ధానినిత్యాని - తానితు ॥ అమాయుగమనుక్రాంతిధృతిపాతమహాల యాః । అన్వష్టక్యంచపూర్వేద్యుష్షణ్ణవత్యః ప్రకీర్తితాఇత్యుక్తాని - చకారాదష్ట కాగ్రహణం - చైత్రశుక్లతృతీయైవమత్స్యజయంతీ - అత్రైవప్రసంగాద్దశావతార జయంత్యోనిర్ణీయంతే - తత్రపురాణసముచ్చయే ॥ మత్స్యోభూద్ధుతభుగ్దినేమధు సితేకూర్మోవిధౌమాధవేవారాహోగిరిజాసుతేనభసియద్భూతేసితేమాధవే । సిం హోభాద్రపదేసితేహరితిథౌ శ్రీవామనోమాధవేరామోగౌరితిథావతః పరమభూ ద్రామోనవమ్యాంమధోః ॥ కృష్ణోష్టమ్యాంనభసిసితపరేచాశ్వినేయద్దశమ్యాంబు ద్ధఃకల్కీనభసిసమభూచ్ఛుక్లపష్ఠ్యాంక్రమేణ। అహ్నోమధ్యేవామనోరామరామా మత్స్యఃక్రోడశ్చాపరాహ్ణేవిభాగే । కూర్మస్సింహోబౌద్ధకల్కీచసాయంకృష్ణో రాత్రౌకాలసామ్యేచపూర్వే ॥ ఇతి కేచిత్తుస్ఫుటాన్శ్లోకాన్పఠంతి- తథా ॥ చైత్రే తుశుక్లపంచమ్యాంభగవాన్మీనరూపధృక్ । జ్యేష్ఠేతుశుక్లద్వాదశ్యాం కూర్మరూప ధరోహరిః ॥ చైత్రేకృష్ణేనవమ్యాంతుహరిర్వారాహరూపధృక్ । నరసింహశ్చతు ర్దశ్యాంవైశాఖేశుక్లపక్షకే ॥మాసిభాద్రపదేశుక్లే ద్వాదశ్యాంవామనోహరిః॥ రాధశు ద్ధతృతీయాయాంరామోభార్గవరూపధృక్ ॥ చైత్రశుక్లనవమ్యాంతురామోదశరథా త్మజః । నభస్యేతుద్వితీయాయాంబలభద్రోభవద్ధరిః ॥ శ్రావణేబహుళేష్టమ్యాంకృ ష్ణోభూల్లోకరక్షకః। జ్యేష్ఠశుక్లద్వితీయాయాంబౌద్ధఃకల్కీభవిష్యతి-ఇతి కొంకణాస్తు వరాహపురాణస్థత్వేనవాక్యానిపఠంతి ॥ ఆషాఢేశుక్లపక్షేతుఏకాదశ్యాంమహాతిథౌ॥ జయంతీమత్స్యనామ్నీతితస్యాంకార్యముపోషణమ్ ॥ నభోమాసితృతీయాయాం

హరిఃకమఠరూపధృక్ । నభస్యశుక్లపంచమ్యాంవరాహస్యజయంతికా। వైశాఖేతుచతుర్దశ్యాంనృసింహస్సమపద్యత ।మాసిభాద్రపదేశుక్లైకాదశ్యాంవామనోహరిః॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుతృతీయాయాంభృగూద్వహః।చైత్రేనవమ్యాంరామోభూత్కౌసల్యాయాంపరఃపుమాన్ ॥ శ్రావణేబహులాష్టమ్యాంవాసుదేవోజనార్దనః । పౌషశుక్లేతుసప్తమ్యాంకుర్యాద్బుద్ధస్యపూజనమ్ ॥ మాఘశుక్లతృతీయాయాంకల్కినఃపూజనంహరేః । ప్రాతఃప్రాతస్తుమధ్యాహ్నేసాయంసాయంతథానిశి ॥ మధ్యాహ్నేమధ్యరాత్రేచసాయంప్రాతరనుక్రమాదితి - తదత్రసమూలత్వేనిర్ణయేసతికల్పభేదేనవ్యవస్థాద్రష్టవ్యా - ఏతాశ్చతదుపాసకానాంనిత్యాః - అన్యేషాంతుకామ్యాః-జన్మాష్టమ్యాదౌతువిశేషంవక్ష్యామః-చైత్రశుక్లపంచమీకల్పాదిః- తదుక్తంహేమాద్రౌమాత్స్యే ॥ బ్రహ్మణోయాదినస్యాదిఃకల్పాదిస్సాప్రకీర్తితా । వైశాఖస్యతృతీయాయాంకృష్ణాయాంఫాల్గునస్యచ ॥ పంచమీచైత్రమాసస్యతస్యైవాంత్యాతథాపరా। శుక్లాత్రయోదశీమాఘేకార్తికస్యతుసప్తమీ ॥ నవమీమార్గశీర్షస్యసప్తైతాస్సంస్మరామ్యహమ్ । కల్పానామాదయోహ్యేతాదత్తస్యాక్షయకారకాః॥ అత్రసర్వోపినిర్ణయోమన్వాదివత్ జ్ఞేయః - హేమాద్రౌబ్రాహ్మే॥ శుక్లాయామథపంచమ్యాంచైత్రేమాసిశుభాననా । శ్రీర్బ్రహ్మలోకాన్మానుష్యంసంప్రాప్తాకేశవాజ్ఞయా ॥ తతస్తాంపూజయేత్తత్రయస్తంలక్ష్మీర్నముంచతి ॥ చైత్రశుక్లాష్టమ్యాంభవాన్యాఉత్పత్తిః - తత్రనవమీయుతాగ్రాహ్యా ॥ అష్టమీనవమీయుక్తానవమీచాష్టమీయుతా॥ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ -అత్రభవానీయాత్రోక్తాకాశీఖండే- భవానీంయస్తుపశ్యేతశుక్లాష్టమ్యాంమధౌనరః । నజాతుశోకంలభతేసదానందమయోభవేదితి । అత్రైవాశోకకలికాప్రాశనముక్తంహేమాద్రౌలైంగే ॥ అశోకకలికాశ్చాష్టౌయేపిబంతిపునర్వసౌ। చైత్రేమాసిసితేష్టమ్యాంనతేశోకమవాప్నుయుః॥ ప్రాశనమంత్రస్తు ॥ త్వామశోకనరాభీష్టంమధుమాససముద్భవమ్ । పిబామిశోకసంతప్తోమామశోకంసదాకురు। ఇతి॥అత్రవిశేషఃపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుః ॥ పునర్వసుబుధోపేతాచైత్రేమాసిసితాష్టమీ । ప్రాతస్తువిధివత్స్నాత్వావాజపేయఫలంలభేదితి ॥ తిథితత్త్వేకాలికాపురాణే ॥ చైత్రేమాసిసితాష్టమ్యాంయోనరోనియతేంద్రియః। స్నాయాత్ లౌహిత్యతోయేషుసయాతిబ్రహ్మణఃపదమ్ ॥ చైత్రంతుసకలంమాసంశుచిఃప్రయతమానసః । లౌహిత్యతోయేయస్స్నాయాత్సకైవల్యమవాప్నుయాత్ ॥లౌహిత్యోబ్రహ్మపుత్రః॥ మంత్రస్తు ॥ బ్రహ్మపుత్రమహాభాగశంతనోఃకులసంభవ । అమోఘాగర్భసంభూతపాపంలౌహిత్యమేహర ॥ చైత్రశుక్లనవమీరామనవమి ॥ తదుక్తమగస్త్యసంహితాయాం ॥ చైత్రేనవమ్యాంప్రాక్పక్షేదివాపుణ్యేపునర్వసౌ। ఉదయేగురుగౌరాంశోః

సోచ్చస్థేగ్రహపంచకే ॥ మేషేపూషణి సంప్రాప్తేలగ్నేకర్కటకాహ్వయే । ఆవిరాసీత్సకలయాకౌసల్యాయాంపరఃపుమాన్ ॥ తస్మిన్దినేతుకర్తవ్యముపవాసవ్రతంసదా । తత్రజాగరణంకుర్యాద్రఘునాథపరోభువీతి- ఇయంచమధ్యాహ్నయోగినీగ్రాహ్యా ॥ చైత్రశుక్లేతునవమీపునర్వసుయుతాయది । సైవమధ్యాహ్నయోగేనమహాపుణ్యతమాభవేత్ । ఇతితత్రైవోక్తేః-తథా॥ చైత్రమాసేనవమ్యాంతుజాతోరామస్స్వయంహరిః । పునర్వస్వృక్షసంయుక్తాసాతిథిస్సర్వతోమదా ॥ శ్రీరామనవమీప్రోక్తాకోటిసూర్యగ్రహాధికా ॥ తథా ॥ కేవలాపిసదోపోష్యానవమీశబ్దసంగ్రహాత్ । తస్మాత్సర్వాత్మనాసర్వైఃకార్యంవైనవమీవ్రతమ్॥ పూర్వేద్యురేవమధ్యాహ్నయోగేకర్మకాలవ్యాప్తేస్సైవగ్రాహ్యా-దినద్వయేమధ్యాహ్నవ్యాప్తౌతదభావేవాపూర్వదినేపునర్వస్వృక్షయుక్తామపిత్యక్త్వాపరైవకార్యా - తదుక్తంమాధవీయేఽగస్త్యసంహితాయాం ॥ నవమీచాష్టమీవిద్ధాత్యాజ్యావిష్ణుపరాయణైః । ఉపోషణంనవమ్యాంచదశమ్యాంచైవపారణమితి - అష్టమీవిద్ధాసఋక్షాపినోపోష్యేతి మాధవః - రామార్చనచంద్రికాయామపి ॥ విద్ధైవచేదృక్షయుక్తావ్రతంతత్రకథంభవేత్ । విద్ధానిషిద్ధశ్రవణాన్నవమీచేతివాక్యతః॥ వైష్ణవానాంవిశేషాత్తుతత్రవిష్ణుపరైరపి । దశమ్యాదిషువృద్ధిశ్చేద్విద్ధాత్యాజ్యైవవైష్ణవైః ॥ తదన్యేషాంచసర్వేషాంవ్రతంతత్రైవనిశ్చితమితి - అత్రదశమ్యాదిషువృద్ధిశ్చేదితి-తదన్యేషామితిచవదన్యదాప్రాతస్త్రిముహూర్తానవమీదశమీచక్షయవశాత్సూర్యోదయాత్ప్రాగేవసమాప్యతే-తదాస్మార్తానాంతత్రైవఏకాదశీనిమిత్తోపవాసాత్-నవమీవ్రతాంగపారణాలోపస్స్యాత్ - అతోఽష్టమీవిద్ధైవస్మార్తైఃకార్యా - వైష్ణవానాంత్వరుణోదయవిద్ధైకాదశ్యాం హేయత్వాన్నపారణాలోపప్రసంగః-ఇతిద్వితీయైవతైఃకార్యేతిసూచయతి - దశమీవృద్ధ్యభావేఽష్టమీవిద్ధాయామేవమధ్యాహ్న వ్యాపిత్వేఽపియేచవైష్ణవైరపి - విద్ధైవోపోష్యేత్యర్థసిద్ధం - ఇదంచవ్రతంసంయోగపృథక్త్వన్యాయేనకామ్యంనిత్యంచ - తదుక్తంహేమాద్రావగస్త్యసంహితాయాం ॥ ఉపోషణంజాగరణంపితౄనుద్దిశ్యతర్పణమ్ । తస్మిన్దినేతుకర్తవ్యంబ్రహ్మప్రాప్తిమభీప్సుభిః ॥ సర్వేషామప్యయంధర్మోభుక్తిముక్త్యేకసాధనః । అశుచిర్వాపిపాపిష్ఠఃకృత్వేదంవ్రతముత్తమమ్ ॥ పూజ్యస్స్యాత్సర్వభూతానాంయథారామస్తథైవసః। యస్తురామనవమ్యాంతుభుఙ్క్తేమోహాద్విమూఢధీః॥కుంభీపాకేషుఘోరేషుపచ్యతేనాత్రసంశయః ॥తథా ॥ అకృత్వారామనవమీవ్రతంసర్వవ్రతోత్తమమ్।వ్రతాన్యన్యానికురుతేనతేషాంఫలభాగ్భవేత్ ॥ ప్రాప్తేశ్రీరామనవమీదినేమర్త్యోవిమూఢధీః।ఉపోషణంనకురుతేకుంభీపాకేషుపచ్యతే।అత్రకేచిత్తదుపాసకానామేవేదంవ్ర

తంనిత్యంనత్వన్యేషామిత్యాహుః - అన్యేతు- అకరణేదోషశ్రవణాత్ ॥ తస్మాత్సర్వా త్మనాసర్వైఃకార్యంవైనవమీవ్రతమితి పూర్వోక్తవచనాచ్చ - జన్మాష్టమ్యాదివ దిదమపిసర్వేషాంనిత్యం - అన్యథాజన్మాష్టమ్యాదావపితదుపాసకానామేవనిత్య తాంవక్తుఃకోవారయితేత్యాహుః-అత్రవిశేషోహేమాద్రావగస్త్యసంహితాయాం॥ ఆచార్యంచైవసంపూజ్యవృణుయాత్ప్రార్థయేన్నితి। శ్రీరామప్రతిమాదానంకరిష్యే హంద్విజోత్తమ॥భక్త్యాచార్యోభవప్రీతశ్శ్రీరామోసిత్వమేవచ॥తథా॥స్వగృహేచో త్తరేదేశేదానస్యోజ్జ్వలమండపమ్।శంఖచక్రహనూమద్భిఃప్రాగ్ద్వారేసమలంకృతం॥ గరుత్మచ్ఛార్ఙ్గబాణైశ్చదక్షిణేసమలంకృతమ్।గదాఖడ్గాంగదైశ్చైవపశ్చిమేసువిభూ షితమ్॥పద్మస్వస్తికనీలైశ్చకౌబేరేసమలంకృతమ్। మధ్యేహస్తచతుష్కాఢ్యంవేదికా ముక్తమాయతమ్ ॥ తతస్సంకల్పయేద్దేవంరామమేవస్మరన్మునే। అస్యాంరామ నవ మ్యాంచరామారాధనతత్పరః ॥ ఉపోష్యాష్టసుయామేషుపూజయిత్వాయథావిధి। ఇమాంస్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంచప్రయత్నతః ॥ శ్రీరామప్రీతయేదాస్యేరా మభక్తాయధీమతే। ప్రీతోరామోహరత్వాశుపాపానిసుబహూనిమే ॥ అనేకజన్మ సంసిద్ధాన్యభ్యస్తానిమహాంతిచ । తతస్స్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంపలమాత్ర తః ॥ నిర్మితాంద్విభుజాందివ్యాంవామాంక స్థితజానకీమ్ । బిభ్రతీందక్షిణకరేజ్ఞా నముద్రాంమహామునే ॥ వామేనాధఃకరేణారాద్దేవీ మాలింగ్యసంస్థితామ్। సింహా సనేరాజతేత్రపలద్వయవినిర్మితే ॥ తథా ॥ అశక్తోయోమహాభాగసతువిత్తానుసా రతః। పలేనార్ధతదర్ధార్ధతదర్ధార్ధేనవామునే ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపి కారయేద్రఘునందనమ్ - పార్శ్వేభరతశత్రుఘ్నౌధృతచ్ఛత్రకరావుభౌ ॥ చాప ద్వయసమాయుక్తంలక్ష్మణంచాపికారయేత్ । దక్షిణాంగేదశరథంపుత్రావేక్షణత త్పరమ్ ॥ మాతురంకగతంరామమింద్రనీలసమప్రభమ్। పంచామృతస్నానపూర్వం సంపూజ్యవిధివత్తతః ॥ కౌసల్యామంత్రస్తు ॥ రామస్యజననీచాసిరామరూపమిదంజ గత్ । అతస్త్వాంపూజయిష్యామిలోకమాతర్నమోస్తుతే ॥ నమోదశరథాయేతి పూజయేత్పితరంతతః॥అత్రదశావరణపంచావరణాదిపూజాఽన్యత్రజ్ఞేయా॥అశోకకు సుమైర్యుక్తమర్ఘ్యందద్యాద్విచక్షణః। దశాననవధార్థాయధర్మసంస్థాపనాయచ॥ రాక్షసానాంవినాశాయదైత్యానాంనిధనాయచ । పరిత్రాణాయసాధూనాంజాతో రామస్స్వయంహరిః॥ గృహాణార్ఘ్యంమయాదత్తంభ్రాతృభిస్సహితోనఘ। పుష్పాం జలింపునర్దత్వాయామేయామేప్రపూజయేత్ ॥ దివైవంవిధివత్కృత్వారాత్రౌజాగ రణంతతః । తతఃప్రాతస్సముత్థాయస్నాన సంధ్యాదికాఃక్రియాః ॥ సమాప్యవిధివ ద్రామం పూజయేద్విధివన్మునే। తతోహోమంప్రకుర్వీతమూలమంత్రేణమంత్ర

విత్ ॥ పూర్వోక్తపద్మకుండేవాస్థండిలేవాసమాహితః । లౌకికాగ్నౌవిధానేనశత మష్టోత్తరంతతః॥సాజ్యేనపాయసేనైవస్మరన్నామమనన్యధీః । తతోభక్త్యాసుసంతోష్యఆచార్యంపూజయేన్మునే।తతోరామంస్మరన్దద్యాద్దేవంమంత్రముదీరయేత్ । ఇమాంస్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంసమలంకృతామ్॥ చిత్రవస్త్రయుగచ్ఛన్నాంరామోహంరాఘవాయతే॥శ్రీరామప్రీతయేదాస్యేతుష్టోభవతురాఘవః।ఇతిదత్వావిధానేనదద్యాద్వైదక్షిణాంభువమ్॥బ్రంహహత్యాదిపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయః ఇతి-ఇయంమలమాసేనకార్యా॥సుజప్తమప్యజప్తంస్యాన్నోపవాసఃకృతోభవేదితి॥ నకుర్యాన్మలమాసేతు మహాదానవ్రతానిచేతిచమాధవీయేసంగ్రహవచనాత్ -నను రామనవమీవ్రతస్యనిత్యత్వాదేకాదశీవన్మలమాసేపికర్తవ్యతాస్యాదితిచేత్ -అత్ర బ్రూమః - నైకాదశ్యుపవాసస్యవ్రతత్వేనప్రాప్తిః - కింతు ॥ ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయోరుభయోరపీత్యాదినిషేధస్యమలమాసేపిపాలనీయత్వాత్కృష్ణైకాదశ్యాంపుత్రవద్గృహిణఇవార్థాదుపవాసప్రసజ్యతే - నత్విహతథేతివ్రతత్వేనప్రాప్తిర్వాచ్యాసాచనిషిద్ధేత్యప్రసంగః॥ స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితంవర్జయేన్మలేఇతి నిషేధాచ్చ - ఏవంజన్మాష్టమ్యాదావపిబోద్ధవ్యం - ఇతిరామనవమీ—చైత్రశుక్లైకాదశ్యాందోళోత్సవఉక్తోగ్రాహ్యే ॥ చైత్రమాసస్యశుక్లాయామేకాదశ్యాంతువైష్ణవైః । ఆందోళనీయోదేవేశస్సలక్ష్మీకోమహోత్సవైరితి - చైత్రశుక్లద్వాదశ్యాందమనోత్సవః ॥ ద్వాదశ్యాంచైత్రమాసస్యశుక్లాయాందమనోత్సవః। బౌధాయనాదిభిఃప్రోక్తఃకర్తవ్యఃప్రతివత్సరమితిరామార్చనచంద్రికోక్తేః ॥ ఊర్జేవ్రతం. మఘాదోలాశ్రావణేతంతుపూజనమ్ । చైత్రేచదమనారోపమకుర్వాణోవ్రజత్యధః॥ ఇతితత్రైవపాద్మవచనాచ్చ - శివభక్తాదిభిస్తుచతుర్దశ్యాదౌకార్యం- తత్రస్వస్వతిథిషువహ్న్యాదేర్దమనార్పణమితితత్రైవోక్తేః - జ్యోతిఃప్రకాశేపి ॥ స్వస్వదేవప్రతిష్ఠాయాంమంత్రసంగ్రహణేతథా। పవిత్రదమనారోపేగ్రాహ్యాతత్తిథిర్బుధైః ॥ తిథయస్తు ॥ వహ్నిర్విరించోగిరిజాగణేశఃఫణీవిశాఖోదినకృన్మహేశః । దుర్గాంతకోవిశ్వహరిఃస్మరశ్చశర్వశ్శశీచేతితిథీషు పూజ్యాఃఇత్యుక్తాః - అథాగమోక్తదీక్షావతోదమనారోపణవిధిః - రామార్చనచంద్రికాయాంతత్రైకాదశ్యాం॥ క్రియాలోపవిఘాతార్థంయత్త్వయావిహితంప్రభో । నమేవిఘ్నోభవేదత్రకురునాథదయాంమయి ॥ సర్వథాసర్వదావిష్ణోమమత్వంపరమాగతిః । ఉపవాసేనత్వాందేవతోషయామిజగత్పతే॥కామక్రోధాదయోహ్యేతేనమేస్యుర్వ్రతఘాతకాః ।అద్యప్రభృతిదేవేశయావద్వైశేషికందినమ్॥తావద్రక్షాత్వయాకార్యాసర్వస్యాస్యజగత్పతే॥ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యదమనమాదాయపంచగవ్యేనప్రోక్ష్యవారిణాప్రక్షాళ్యాశోక

మూలేదేవాగ్రేవా ॥ అశోకాయనమస్తుభ్యంకామస్త్రీశోకనాశన । శోకార్తింహర మేనిత్యమానందంజనయస్వమే ॥ ఇత్యశోకం- త్రుట్యాదికాలపర్యంతఃకాలరూపో మహాబలః । కలతేచైవయస్సర్వంతస్మైకాలాత్మనేనమ ఇతికాలం ॥ వసంతాయన మస్తుభ్యంవృక్షగుల్మలతాశ్రయ ॥ సహస్రముఖసంవాసకామరూపనమోస్తుత,ఇతి వసంతం ॥ కామభస్మసముద్భూతరతిబాష్పపరిప్లుత । ఋషిగంధర్వదేవాదివిమో హకనమోస్తుతేఇతిదమనంచసంపూజ్య ॥ నమోస్తుపంచబాణాయజగదాహ్లాదకారి ణే । మన్మథాయజగన్నేత్రేరతిప్రీతిప్రియాయతే ॥ ఇతిదమనముపస్థాయ,ఓంకామా యనమః-ఇతిసంపూజ్యనిశాయాందేవతాగ్రేపంచవర్ణైః-చందనేనవా అష్టదళంకృ త్వా బహిశ్చతురశ్రంతద్బహిర్వర్తులత్రయంతద్బహిర్వృత్తంచతురశ్రంచకృత్వాత త్రకుంభంసంస్థాప్యో పరిదమనంపూజయిత్వా ॥ పూజార్థందేవదేవస్యవిష్ణోర్లక్ష్మీ పతేప్రభో । మదనత్వమిహాగచ్ఛసాన్నిధ్యంకురుతేనమః ॥ ఓంక్లీంకామదేవాయన మః - ఓంహ్రీంరత్యైనమః ఇత్యావాహ్యాదిక్షుపూర్వాదితస్స్మరశరీరాయనమః - అనంగాయనమః - మన్మథాయనమః - కామాయనమః - క్లీంవసంతసహాయన మః - స్మరాయనమః ఇక్షుచాపాయనమః - పుష్పాస్త్రాయనమః ఇతిపూజయిత్వా॥ ఓంతత్పురుషాయవిద్మహేకామదేవాయధీమహి - తన్నోనంగః ప్రచోదయాత్ - ఇత్యష్టోత్తరశతంసమ్మంత్ర్యపూజయిత్వాహ్రీంనమఇతిపుష్పాంజలిందత్వా॥ నమో స్తుపుష్పబాణాయజగదాహ్లాదకారిణే । మన్మథాయజగన్నేత్రే రతిప్రీతిప్రియాయ తేఇతినత్వా ॥ ఆమంత్రితోసిదేవేశపురాణపురుషోత్తమ । ప్రాతస్త్వాంపూజయి ష్యామిసాన్నిధ్యంకురుకేశవ ॥ క్షీరోదధిమహానాగశయ్యావస్థితవిగ్రహ । ప్రాత స్త్వాంపూజయిష్యామిసన్నిధౌభవతేనమః ॥ నివేదయామహంతుభ్యంప్రాతర్దమన కంశుభమ్ ॥ సర్వదాసర్వథావిష్ణోనమస్తేస్తుప్రసీదమే ॥ ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యపుష్పాం జలిందత్వా - అస్త్రేణచక్రమంత్రేణవారక్షాంకుర్యాత్ - తతఃప్రాతర్నిత్యపూ జాంకృత్వాపునర్దేవంసంపూజ్యగంధదూర్వాక్షతయుక్తందమనమాదాయ మూ లమంత్రంపఠిత్వా ॥ దేవదేవజగన్నాథవాంఛితార్థప్రదాయక । హృదిస్థాన్పూర యేఃకామన్మమకామేశ్వరీప్రియ। ఇదందమనకందేవగృహాణమదనుగ్రహాత్ ।ఇమాం సాంవత్సరీంపూజాంభగవన్పరిపూరయ ॥ ఇతిమంత్రాంతేపునర్మూలమంత్రేణదేవేస మర్పయేత్ - తతోంగదేవతాభ్యస్స్వస్వమంత్రేణదత్వాప్రార్థయేత్ ॥ మణివి ద్రుమమాలాభిర్మందారకుసుమాదిభిః । ఇయంసాంవత్సరీపూజాతవాస్తుగరుడధ్వజ॥ వనమాలాంయథావిష్ణోకౌస్తుభంసతతంహృది । తద్వద్దామనకీంమాలాంపూజాంచ హృదయేవహ ॥ జానతాజానతావాపినకృతంయత్తవార్చనమ్ । తత్సర్వంపూర్ణ

తాంయాతుత్వత్ప్రసాదాద్రమాపతే ॥ జితం తేపుండరీకాక్షనమస్తేవిశ్వభావన।నమస్తేస్తుహృషీకేశమహాపురుషపూర్వజ॥ మంత్రహీనమితిచసంప్రార్థ్యపంచోపచారైః పునస్సంపూజ్యనీరాజ్యపారయేదితి ॥ దీక్షారహితానాంతునామ్నైవసమర్పణం- అత్రచద్వాదశీమతంత్రీకృత్యపారణాహేమాద్రౌగ్రాహ్యాం ॥ పారణాహేనలభ్యేతద్వాదశీఘటికాపిచేత్ । తదాత్రయోదశీగ్రాహ్యాపవిత్రదమనార్పణే ఇతితత్రైవోక్తేః-గౌణోపికాలఉక్తస్తత్రైవ ॥ హరౌనదమనారోపస్స్యాన్మధావిఘ్నతోయది । వైశాఖేశ్రావణేవాపితత్తిథౌస్యాత్తదర్పణమ్ ॥ శ్రావణావధిశుక్రాస్తేకర్తవ్యమితినారదః, ఇతిపాఠాంతరం. ఇదంచమలమాసేనకార్యం ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణం।ఇతికాలాదర్శేమలమాసవర్జ్యేషుపరిగణనాత్ ॥ ఉపాకర్మచహవ్యంచకవ్యంపర్వోత్సవంతథా।ఉత్తరేనియతంకుర్యాత్పూర్వేతన్నిష్ఫలంభవేత్ । ఇతిమాధవీయే ప్రజాపతివచనాచ్చ - శుక్రాస్తాదౌతుకార్యమేవ, పూర్వోక్తవచనాత్ ॥ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమ్ । ఈశానస్యబలింవిష్ణోశ్శయనంపరివర్తనమ్॥కుర్యాచ్ఛుక్రస్యచగురోర్మౌఢ్యేపీతివినిశ్చయఃఇతి జ్యోతిర్నిబంధేవృద్ధగార్గ్యవచనాచ్చఇతిదమనారోపః— చైత్రశుక్లత్రయోదశ్యామనంగవ్రతమ్ - హేమాద్రౌ భవిష్యే । చైత్రోత్సవే సకలలోకమనోనివాసే కామంత్రయోదశ తిథౌ చవసన్తయుక్తం । పత్న్యాసహార్చ్య పురుష ప్రవరోథయోపి సౌభాగ్యరూప సుతసౌఖ్యయుత స్సదాస్యాత్ ॥ తత్రసాపూర్వాగ్రాహ్యా - త్రయోదశీతిథిః పూర్వస్సితః ఇతి దీపికోక్తేః - చైత్రశుక్లచతుర్దశీ పూర్వాగ్రాహ్యా॥ మధోశ్శ్రావణమాసస్యశుక్లయాతుచతుర్దశీ । సారాత్రివ్యాపినీగ్రాహ్యా నాన్యాశుక్లాకదాచనేతి హేమాద్రౌబౌధాయనోక్తేః - పరాపూర్వాహ్ణగామినీతివాపాఠః - అత్ర కేచిద్యథాశ్రుతమేవార్థంవర్ణయంతి ॥ నిశిభ్రమంతిభూతానిశక్తయశ్శూలభృద్యతః।అతస్తత్రచతుర్దశ్యాంసత్యాంతత్పూజనంభవేత్।ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ -హేమాద్రిమాధవాదిలిఖనమప్యేవం - సంప్రదాయవిదస్త్వాహుః॥ చతుర్దశీతుకర్తవ్యాత్రయోదశ్యాయుతావిభో ॥ ఇతిస్కాందముత్సర్గః - తదపవాదశ్చ॥ తృతీయైకాదశీషష్ఠీశుక్లపక్షేచతుర్దశీ । పూర్వవిద్ధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయుతేతి నారదీయవచనం - తదపవాదశ్చ - మధోశ్శ్రావణమాసస్యేతితత్రాపవాదాభావేపునరుత్సర్గస్యస్థితిరితిన్యాయేనపూర్వవిద్ధైవగ్రాహ్యేతిసిద్ధ్యతి - బ్రహ్మవైవర్తంతు॥ సామాన్యరూపమన్యత్రసావకాశమితి। తేనపూర్వదినేముహూర్తత్రయవేధేపూర్వా - అన్యథోత్తరేతి - చైత్రపూర్ణిమాసామాన్యనిర్ణయాత్పరైవ - అత్రవిశేషోనిర్ణయామృతేవిష్ణుస్మృతౌ ॥ చైత్రీచిత్రాయుతాచేత్స్యాత్తస్యాంచిత్రవస్త్రప్రదానేన సౌ

భాగ్యమాప్నోతీతి - తథా బ్రాహ్మే ॥ మందేవార్కే-గురౌవాపివారేష్వేతేషుచై
త్రికా । తత్రాశ్వమేధజంపుణ్యంస్నానశ్రాద్ధాదిభిర్లభేదితి॥ అత్రసర్వదేవానాందమ
నపూజోక్తా- తత్రైవవాయవీయే ॥ సంవత్సరకృతార్చాయాస్సాఫల్యాయాఖిలాః
సురాః । దమనేనార్చయేచ్చైత్ర్యాంవిశేషేణసదాశివమితి - అత్రస్వీయతిథ్యా
సముచ్చయఇతికేచిత్॥ స్వీయతిథ్యామకరణేత్రదమనపూజనమిత్యన్యేదీక్షితతదితర
విషయత్వేనవ్యవస్థేత్యపరే - ఇయంమన్వాదిరపి - సాచపూర్వముక్తాచైత్రకృష్ణత్ర
యోదశ్యాంమహావారుణీసంజ్ఞోయోగోగౌడేషుప్రసిద్ధః - తదుక్తంవాచస్పతికృతౌ
శూలపాణౌచస్కాందే ॥ వారుణేనసమాయుక్తామధౌకృష్ణాత్రయోదశీ । గంగా
యాంయదిలభ్యేత సూర్యగ్రహశతైస్సమా ॥ శనివారసమాయుక్తాసామహా వారు
ణీస్మృతా।గంగాయాంయదిలభ్యేతకోటిసూర్యగ్రహైస్సమా॥శుభయోగసమాయు
క్తాశతాశతభిషాయది, మహామహేతివిఖ్యాతాత్రికోటికులముద్ధరేత్ ॥ తత్రైవజ్యో
తిషే ॥ చైత్రాసితేవారుణఋక్షయుక్తాత్రయోదశీసూర్యసుతస్యవారే । యోగే
శుభేసామహతీమహత్యాగంగాజలేర్కగ్రహకోటితుల్యా॥ఇతి॥ త్రిస్థలీసేతౌబ్రహ్మాం
డపురాణే ॥ వారుణేనసమాయుక్తామధౌకృష్ణాత్రయోదశీ।గంగాయాంయదిలభ్యేత
శతసూర్యగ్రహైస్సమేతి ॥ కల్పతరౌబ్రాహ్మే ॥ మధౌకృష్ణత్రయోదశ్యాంశతాశ
తభిషాయుతా । వారుణీతిసమాఖ్యాతాశుభేతుమహతీస్మృతా ॥ చైత్రకృష్ణచతు
ర్దశ్యాంవిశేషః పృథ్వీచంద్రోదయేపులస్త్యః॥ చైత్రకృష్ణచతుర్దశ్యాంయస్స్నాయా
చ్ఛివసన్నిధౌ । నప్రేతత్వమవాప్నోతిగంగాయాంతువిశేషతః ఇతి ॥ అత్రపూర్వా
గ్రాహ్యా - కృష్ణపక్షస్థత్వాత్ - గౌడైస్త్వేతదేవశుక్లచతుర్దశ్యామిత్యేవం తేనలీ
యత్వేనపఠితం— ఇతి నిర్ణయసింధౌ, చైత్రమాసనిర్ణయః— మేషసంక్రమేప్రాగప
రాదశదశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతుప్రాగుక్తంఅత్రధర్మఘటాదిదానముక్తం
పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే ॥ తీర్థేచానుదినంస్నానంతిలైశ్చపితృతర్పణమ్ । దానం
ధర్మఘటాదీనాంమధుసూదనపూజనమ్ ॥ మాధవేమాసికుర్వీత మధుసూదన తుష్టి
దమ్॥—అథవైశాఖస్నానం - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుస్మృతిపాద్మయోః॥ తు
లామకరమేషేషు ప్రాతస్స్నానంవిధీయతే । హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచమహా
పాతకనాశనమితి సౌరమాస ఉక్తః - అన్యత్రపక్షద్వయముక్తం తత్రైవపాద్మే॥
మధుమాసస్యశుక్లాయామేకాదశ్యాముపోషితః । పంచదశ్యాంచభోవీర మేషసం
క్రమణేతువా ॥ వైశాఖస్నానియమంబ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా । మధుసూదన
మభ్యర్చ్య కుర్యాత్సంకల్పపూర్వకమ్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ వైశాఖంసకలంమాసంమే
షసంక్రమణేరవేః । ప్రాతస్సనియమస్స్నాస్యే ప్రీయతాంమధుసూదనః ॥ మధు

హంతుఃప్రసాదేన బ్రాహ్మణానామనుగ్రహాత్ । నిర్విఘ్నమస్తుమేపుణ్యం వైశాఖ
స్నానమనన్వహమ్ । మాధవేమేషగేభానౌమురారేమధుసూదన । ప్రాతస్స్నానే
నమేనాధఫలదోభవపాపహన్నితి ॥ తీర్థవిశేషోపితత్రైవోక్తః॥ మేషసంక్రమణేభా
నోర్మాధవేమాసియత్నతః । మహానద్యాంనదీతీర్థేనదేసరసినిర్ఝరే । దేవఖాతేథ
వాస్నాయాద్యథాప్రాప్తేజలాశయే । దీర్ఘికాకూపవాపీషునియతాత్మాహరింస్మ
రన్॥ ఇతి॥ సంకల్పేచతత్తీర్థనామగ్రాహ్యం- అజ్ఞానేనతువిష్ణుతీర్థమితివదేత్ ॥య
దానజ్ఞాయతేనామతస్యతీర్థస్యభోద్విజాః । తత్రేత్యుచ్చారణంకార్యంవిష్ణుతీర్థమి
దంత్వితి ॥ తీర్థస్యదేవతావిష్ణుస్సర్వత్రాపినసంశయఇతితత్రైవోక్తేః - తథాన్యోపి
విశేషస్తత్రైవపాద్మే ॥ తులసీకృష్ణగౌరాఖ్యాతయాభ్యర్చ్యమధుద్విషమ్ । విశే
షేణతువైశాఖేనరోనారాయణోభవేత్ ॥ మాధవంసకలంమాసంతులస్యాయో
ర్చయేన్నరః । త్రిసంధ్యంమధుహంతారంనాస్తితస్యపునర్భవః॥ తథా॥ ప్రాతస్స్నా
త్వావిధానేనమాధవేమాధవప్రియమ్ । యోశ్వత్థమూలమాసించేత్తోయేనబహు
నాసదా ॥ కుర్యాత్ప్రదక్షిణంతంతుసర్వదేవమయంతతః । పితృదేవమనుష్యాంశ్చ
తర్పయేత్సచరాచరమ్ ॥ యోశ్వత్థమర్చయేద్దేవముదకేనసమంతతః ॥ కులానామ
యుతంతేన తారితంస్యాన్నసంశయః ॥ కండూయపృష్ఠతోగాంతుస్నాత్వాపిప్పలత
ర్పణమ్ । కృత్వాగోవిందమభ్యర్చ్యనదుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ తథా॥ ఏకభక్త
మథోనక్తమయాచితమతంద్రితః ॥ మాధవేమాసియఃకుర్యాల్లభతే సర్వమీప్సి
తమ్ ॥ వైశాఖేవిధినాస్నానందేవనద్యాదికేబహిః। హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచ భూశ
య్యానియమస్థితిః ॥ వ్రతందానందమోదేవిమధుసూదనపూజనమ్। అపిజన్మసహ
స్రోత్థంపాపందహతిదారుణమ్ ॥ మదనరత్నేస్కాందే ॥ ప్రపాకార్యాచవైశాఖేదే
వేదేయాగళంతికా ॥ ఉపానద్వ్యజనచ్ఛత్రసూక్ష్మవాసాంసిచందనమ్ । జలపాత్రా
ణిదేయానితథా పుష్పగృహాణిచ॥ పానకానిచచిత్రాణిద్రాక్షారంభఫలాన్యపి॥తిథి
తత్త్వే ॥ దదాతియోహిమేషాదౌసక్తూనంబుఘటాన్వితాన్ ॥ పితౄనుద్దిశ్యవిప్రే
భ్యస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతఇతి ॥ తథా ॥ వైశాఖేయోఘటంపూర్ణంసభోజ్యంవైద్వి
జన్మనే । దదాతిసురరాజేంద్రసయాతిపరమాంగతిమ్ ॥ ఏవంసంపూర్ణస్నానాశక్తౌ
త్ర్యహంవాస్నాయాత్ - తదుక్తంతత్రైవపాద్మే ॥ త్రయోదశ్యాంచతుర్దశ్యాం
వైశాఖ్యాంవాదినత్రయమ్ । అపిసమ్యగ్విధానేననారీవాపురుషోపివా॥ ప్రాతస్స్నా
తస్సనియమస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ యదాతువైశాఖోమలమాసో భవతితదా
కామ్యానాంతత్రసమాప్తినిషేధాత్ - మాసద్వయంస్నానంతన్నియమాశ్చకర్త
వ్యాః - మాసోపవాసచాంద్రాయణాదితుమలమాసేఏవసమాపయేత్ - తదుక్తం

దీపికాయాం - నియతత్రింశద్దినత్వాచ్ఛుభేమాస్యారభ్య సమాపయేత్ మలినేమా సోపవాసవ్రతమితి - అత్రదానవిశేష ఉక్తోపరార్కే-వామనపురాణే॥ గంధాశ్చమాల్యానితథావైశాఖేసురభీణిచ । దేయానిద్విజముఖ్యేభ్యోమధుసూదనతుష్టయే ॥ ఏవంస్నానేకృతేతస్యోద్యాపనంకార్యం - తదుక్తంతత్రైవ ॥ మాసమేవంబహిస్నాత్వానద్యాదావిమలేజలే । ఏకాదశ్యాంచద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యామథాపివా॥ ఉపోష్యనియతోభూత్వాకుర్యాదుద్యాపనంబుధః। మండలంకారయేదాదౌకలశం తత్రవిన్యసేత్ ॥ నిష్కేణవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । శక్త్యావాకారయేద్దేవం సౌవర్ణంలక్షణాన్వితమ్ ॥ లక్ష్మ్యాయుక్తంజగన్నాథంపూజయేదాసనేబుధః । భూషణైశ్చందనైఃపుష్పైర్దీపైర్నైవేద్యసంచయైః ॥ ఏవంసంపూజ్యవిధివద్రాత్రౌజాగరణంచరేత్ । శ్వోభూతేకృతమైత్రోథగ్రహవేద్యాంగ్రహాన్యజేత్ ॥ హోమంకుర్యాత్ప్రియత్నేనపాయసేనవిచక్షణః।తిలాజ్యేనయవైర్వాపిసర్వైర్వాపిస్వశక్తితః॥ అష్టోత్తరసహస్రంవాశతమష్టోత్తరంతువా।ప్రతద్విష్ణురనేనైవాఇదంవిష్ణురనేనవా॥ వ్రతసంపూర్తిసిద్ధ్యర్థంధేనుమేకాంపయస్వినీమ్। పాదుకోపానహౌచ్ఛత్రంగురవే వ్యజనంతథా ॥శయ్యాంసోపస్కరాందద్యాద్దీపికాందర్పణంతథా।బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్త్రింశత్తేభ్యోదద్యాచ్చదక్షిణామ్ ॥ కలశాంజలసంపూర్ణాన్తేభ్యోదద్యాద్వ్యవాంస్తథా।ఏవంకృతేమాధవస్యచోద్యాపనవిధౌశుభే॥ ఫలమాప్నోతిసకలంవిష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ఏతావత్యశక్తౌతత్రైవోక్తం॥ వైశాఖ్యాంవిధినాస్నాత్వా భోజయేద్బ్రాహ్మణాన్దశ। కృసరంసర్వపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయఃఇతి - వైశాఖశుక్లతృతీయాఅక్షయ్యతృతీయోచ్యతే - సాపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా- దినద్వయేపితద్వ్యాప్తౌపరైవ - తదుక్తంనిర్ణయామృతేనారదీయే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుతృతీయారోహిణీయుతా । దుర్లభాబుధవారేణసోమేనాపియుతాతథా॥ రోహిణీబుధయుక్తాపిపూర్వవిద్ధావివర్జితా । భక్త్యాకృతాపిమాంధాతఃపుణ్యంహంతిపురాకృతమ్ ॥ గౌరీవినాయకోపేతారోహిణీబుధసంయుతా । వినాపిరోహిణీయోగాత్పుణ్యకోటిప్రదాసదేతి ॥ ఇయంయుగాదిరపి ॥ సాచోక్తారత్నమాలాయాం॥ మాఘే పంచదశీకృష్ణానభస్యేచత్రయోదశీ । తృతీయామాధవేశుక్లానవమ్యూర్జేయుగాదయఇతి ॥ యత్తుగౌడాః ॥ మాఘస్యపౌర్ణమాస్యాంతు ఘోరంకలియుగంస్మృతమితిబ్రాహ్మోక్తేః ॥ వైశాఖమాసస్యచయాతృతీయానవమ్యసౌకార్తికశుక్లపక్షే। నభస్యమాసస్యతమిస్రపక్షేత్రయోదశీపంచదశీచమాఘే॥ఇతివిష్ణుపురాణే॥ చకారేణతమిస్రపక్షానుషంగేపిపూర్వానురోధాత్పంచదశీమాఘస్యేవజ్ఞేయా- ద్వేశుక్లేఇత్యాదికంతునిర్మూలమిత్యాహుః-తన్న ॥ దర్శేతుయత్తుమాఘమాసస్యప్రవృత్తింద్వాపరం

యుగం। ఇతిభవిష్యవిరోధాత్ ॥ ఏతేనబ్రాహ్మానుసారాత్పూర్ణిమాయామేవయుగా
దిశ్రాద్ధంవదఞ్ఛూలపాణిఃపరాస్తః- తేనకల్పభేదాద్యుగభేదాద్వావ్యవస్థేతితత్త్వం।
ఏతేన ॥ కార్తికేనవమీశుక్లామాఘమాసేచపూర్ణిమేతిబృహన్నారదీయంవ్యా
ఖ్యాతం - నిర్మూలత్వోక్తిర్నారదీయాజ్ఞానకృతా- అత్రశ్రాద్ధముక్తంమాత్స్యే॥
కృతంశ్రాద్ధంవిధానేనమన్వాదిషుయుగాదిషు । హాయనానిద్విసాహస్రంపితౄణాం
తృప్తిదంభవేదితి ॥ భారతేపి॥ యామన్వాద్యాయుగాద్యాశ్చతిథయస్తాసుమానవః॥
స్నాత్వాహుత్వాచదత్వాచజప్త్వానంతఫలంలభేదితి॥ శ్రాద్ధేపిపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రా
హ్యా ॥ పూర్వాహ్ణేతుసదాకార్యాశ్శుక్లామనుయుగాదయః। దైవేకర్మణిపిత్ర్యే
చకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికా ఇతి పాద్మోక్తేః ॥ ద్వేశుక్లేద్వేతథాకృష్ణే యుగాదీకవ
యోవిదుః । శుక్లే పౌర్వాహ్ణికేగ్రాహ్యాకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికే॥ ఇతిహేమాద్రౌ
నారదీయవచనాచ్చ - దీపికాపి॥ అథోమన్వాదియుగాదికర్మతిథయఃపూర్వాహ్ణి
కాస్స్యుస్సితేవిజ్ఞేయాఅపరాహ్ణికాశ్చబహుళేఇతి - స్మృత్యర్థసారేపి ॥ యుగా
దిమన్వాదిశ్రాద్ధేషుశుక్లపక్షేఉదయవ్యాపినీతిథిర్గ్రాహ్యా-కృష్ణపక్షేఽపరాహ్ణవ్యా
పినీతి - దివోదాసీయేగోభిలః॥ వైశాఖస్యతృతీయాంయఃపూర్వవిద్ధాంకరోతివై।హ
వ్యందేవానగృహ్ణంతికవ్యంచపితరస్తథేతి - గోవిందార్ణవేప్యేవం - తేనేయంపూ
ర్వాహ్ణవ్యాపినీ - దినద్వయేతత్త్వేపరైవేతిధర్మతత్త్వవిదోహేమాద్ర్యాదయః -
అనంతభట్టస్తు ॥ సవైధృతిర్వ్యతీపాతోయుగమన్వాదయస్తథా । సన్ముఖాఉపవా
సేస్యుర్దానాదావంతిమాస్స్మృతాఇత్యాహ - దానాదావితిశ్రాద్ధసంగ్రహఃఉపవా
సస్త్వగ్రేవక్ష్యతే - హేమాద్రావప్యేవం ॥ మాధవస్తువ్యతీపాతశ్రాద్ధేపరాహ్ణవ్యా
పీగ్రాహ్యేత్యాహ - స్మృత్యర్థసారేతు కుతుపకాలయోగీత్యుక్తం- యత్తుమా
ర్కండేయః ॥ శుక్లపక్షస్యపూర్వాహ్ణేశ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః ॥ కృష్ణపక్షేఽపరా
హ్ణేహిరౌహిణంతునలంఘయేత్ ॥ రౌహిణోనవమోముహూర్తః - అత్రశుక్ల
పక్షయుగాదిశ్రాద్ధంపూర్వాహ్ణేకార్యమితిశూలపాణిః - నిర్ణయామృతాదయస్తు
కాలాదర్శేఽమాశ్రాద్ధమాపరాహ్ణికముక్త్వా। ఏషమన్వంతరాదీనాంయుగాదీనాం
వినిర్ణయ ఇత్యుక్తత్వాత్ - ద్వేశుక్లఇత్యాదివచనంవిష్ణుపూజనవిషయం - శ్రా
ద్ధేత్వపరాహ్ణిక్యేవేతివ్యవస్థాంజగదుః- సేయంపూర్వోక్తానేకవచోవిరోధాత్పూర్వా
హ్ణేదైవికంకుర్యాదిత్యాదివచనాదేవసిద్ధేవచనవైయర్థ్యాచ్చస్వాచ్ఛంద్యవిలసిత
మాత్రమిత్యుపేక్షణీయా - కించ - కాలాదర్శోక్తిర్న్యాయమూలావచోమూలా
వా - నాద్యః - యుగాదిశ్రాద్ధస్యామాశ్రాద్ధవికృతిత్వేనన్యాయతోపరాహ్ణవ్యా
ప్తావపి వచనేనతస్యబాధాత్ - నాంత్యః - అతిదేశాదేవాపరాహ్ణప్రాప్తేర్వచనవై

యర్థ్యాత్ - అప్రాప్తేశాస్త్రమర్థవదితిన్యాయాత్ - తేనయదికాలాదర్శోక్తేఃకథం
చిచ్ఛ్రాద్ధాజాడ్యేన సమాధిస్సాతర్హిన్యాయ ప్రాప్తకృష్ణపక్షయుగాది విషయత్వేన
సావ్యవస్థాపనీయేతిదిక్ - పూర్వాహ్ణస్తత్రద్వేధాభక్తదినపూర్వార్ధః ॥ ద్వేధా
భక్తదినాంశకోఽత్రగదితః ప్రాహ్ణాపరాహ్ణావితిదీపికోక్తేః- మాధవాదయోప్యేవం-
అత్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుతృతీయాయాంతథైవచ ।
గంగాతోయేనరస్స్నాత్వాముచ్యతేసర్వకిల్బిషైః ॥ తస్యాంకార్యోయవైర్హోమో
యవైర్విష్ణుంసమర్చయేత్ । యవాన్దద్యాద్ద్విజాతిభ్యఃప్రయతఃప్రాశయేద్యవానితి॥
అత్రదానవిశేషస్తత్రైవభవిష్యే - ఇమాంప్రక్రమ్య ॥ ఉదకుంభాన్సకనకాన్సా
న్నాన్సర్వరసైస్సహ । యవగోధూమచణకాన్సక్తుదధ్యోదనంతథా ॥ గ్రైష్మికం
సర్వమేవాత్రసస్యందానేప్రశస్యతఇతి దేవీపురాణేపి ॥ తృతీయాయాంతువైశాఖే
రోహిణ్యృక్షేప్రపూజ్యతు । ఉదకుంభప్రదానేనశివలోకేమహీయతే॥ మంత్రస్తు॥
ఏషధర్మఘటోదత్తోబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః । అస్యప్రదానాత్తృప్యంతుపితరోపిపితా
మహాః ॥ గంధోదకతిలైర్మిశ్రంసాన్నంకుంభంఫలాన్వితమ్ । పితృభ్యస్సంప్రదాస్యా
మిఅక్షయ్యముపతిష్ఠతు॥ ఇతి। అత్రచపిండరహితంశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥అయనద్వితయే
శ్రాద్ధంవిషువద్వితయేతథా । యుగాదిషుచసర్వాసుపిండనిర్వపణాదృతేఇతి హేమా
ద్రౌపులస్త్యవచనాత్ - అత్రరాత్రిభోజనేప్రాయశ్చిత్తమృగ్విధానే ॥ రాత్రౌభు
క్త్వాత్సరేతుమన్వాదిషుయుగాదిషు । అభిస్త్వావృష్టింమంత్రంచజపేద్దశనపాతకఇతి॥
అపరార్కేయమః ॥ కృతోపవాసాస్సలిలంయేయుగాదిదినేషుచ । దాస్యంత్యన్నా
దిసహితంతేషాంలోకామహోదయా ఇతి వైశాఖే మలమాసేసతితత్రైవ యుగా
దిః కార్యా - తథాచహేమాద్రౌఋష్యశృంగః ॥ దశహరా సనోత్కర్షశ్చతు
ష్వపియుగాదిషు ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేహ్యేతదిష్టంవృషాదితఇతి - ఏతద్దశహరా
దికంవృషాదిసంక్రమేఇష్టం -కన్యాచంద్రేవృషేరవావిత్యాదినాసౌరమాసోక్తేరిత్య
ర్థః - కాలాదర్శేపి ॥ అబ్దోదకుంభమన్వాదిమహాలయయుగాదిషు। ఇతి - మల
మాసకర్తవ్యేషుపరిగణనాచ్చ- మహాలయశబ్దేనమఘాత్రయోదశ్యుచ్యతఇతిమా
ధవః - స్మృతిచంద్రికాయాంమాసద్వయేకర్తవ్యమిత్యుక్తం ॥ యాగాదికంమా
సికంచశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । మన్వాదికంతైర్థికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచేతి॥
అపరపక్షఃకృష్ణపక్షః - సతుమహాలయః - తస్యతత్రనిషేధాత్ - మదనరత్నేపిమ
రీచిః ॥ ప్రతిమాసంమృతాహేచశ్రాద్ధంయత్ప్రతివత్సరమ్॥ మన్వాదౌచయుగాదౌ
చతన్మాసోరుభయోరపీ ఇతి-ప్రతివత్సరంక్రియమాణంకల్పాదిశ్రాద్ధమితి సవివ్యా
చఖ్యౌ-అత్రశ్రాద్ధాకరణేప్రాయశ్చిత్తముక్తమృగ్విధానే॥ నయస్యద్యావామంత్రం

చశతవారంతదాజపేత్ । యుగాదయోయదాన్యానాఃకురుతేనైవచాపియఃఇతి - అత్రసముద్రస్నానంప్రశస్తం - తదుక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేసౌరపురాణె ॥ యుగాదౌతునరస్నాత్వావిధివల్లవణోదధౌ । గోసహస్రప్రదానస్యకురుక్షేత్రేఫలంహియత్ ॥ తత్ఫలంలభతేమర్త్యోభూమిదానస్యచధ్రువమితి - అయంనిర్ణయస్సర్వయుగాదిషుబోద్ధవ్యః-ఇతియుగాదినిర్ణయః—ఇయమేవతృతీయాపరశురామజయంతీ - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తదుక్తంభార్గవార్చనదీపికాయాం స్కాందభవిష్యయోః ॥ వైశాఖస్యసితేపక్షేతృతీయాయాంపునర్వసౌ । నిశాయాఃప్రథమేయామేరామాఖ్యస్సమయేహరిః ॥ స్వోచ్చగైష్షడ్గ్రహైర్యుక్తే మిథునేరాహుసంస్థితే । రేణుకాయాస్తుయోగర్భాదవతీర్ణోహరిస్స్వయమితి ॥ దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌవంశతస్సమవ్యాప్తౌచపరా - అన్యథాపూర్వైవ - తదుక్తంత్రివిభవిష్యే ॥ శుక్లతృతీయావైశాఖేశుద్ధోపోష్యాదినద్వయే - నిశాయాఃపూర్వయామేచేదుత్తరాన్యత్రపూర్వికేతి - వైశాఖశుక్లసప్తమ్యాంగంగోత్పత్తిస్తదుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయే బ్రాహ్మే॥ వైశాఖేశుక్లసప్తమ్యాంజహ్నునాజాహ్నవీపురా॥క్రోధాత్పీతాపునస్త్యక్తాకర్ణరంధ్రాత్తుదక్షిణాత్ ॥ తాంతత్రపూజయేద్దేవీంగంగాంగగనమేఖలామితి॥అత్రశిష్టాచరాన్మధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా- దినద్వయేతద్వ్యాప్తావవ్యాప్తావేకదేశవ్యాప్తౌవాపూర్వా-యుగ్మవాక్యాత్ - వైశాఖశుక్లద్వాదశ్యాంయోగవిశేషోహేమాద్రౌజ్యోతిశ్శాస్త్రే॥పంచాననస్థాగురుభూమిపుత్రౌమేషేరవిస్స్యాద్యదిశుక్లపక్షే॥ పాశాభిధానాకరభేణయుక్తాతిథిర్వ్యతీపాతఇతీహయోగః ॥ అస్మింస్తుగోభూమిహిరణ్యవస్త్రదానేనసర్వంపరిహాయపాపమ్ । సురత్వమింద్రత్వమనామయత్వంమర్త్యాధిపత్యంలభతేమనుష్యఃఇతి॥పంచాననఃసింహః -పాశాభిధానాతిథిర్ద్వాదశీ- కరభోహస్తః—వైశాఖశుక్లచతుర్దశీనృసింహజయంతీ - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా- తదుక్తంహేమాద్రౌనృసింహపురాణే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుచతుర్దశ్యాంనిశాముఖే।మజ్జన్మసంభవంపుణ్యంవ్రతంపాపప్రణాశనమ్॥ వర్షేవర్షేతుకర్తవ్యంమమసంతుష్టికారణమితి ॥ దినద్వయేపితద్వ్యాప్తావంశతస్సమవ్యాప్తౌచపరా - విషమవ్యాప్తౌత్వధికవ్యాప్తిమతీ - దినద్వయేప్యవ్యాప్తౌపరా - పరదినేగౌణకాలవ్యాప్తేస్సత్వాత్పూర్వదినేచతదభావాత్ - యత్తు ॥ తతోమధ్యాహ్నవేళాయాంనద్యాదౌవిమలేజలే । ఇత్యుపక్రమ్య, పరిధాయతతోవాసోవ్రతకర్మసమారభేదితితత్రైవోక్తం -తత్సంకల్పరూపవ్రతోపక్రమవిషయం - నత్వేతావతామధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యేతిభ్రమితవ్యం - పూర్వోక్తవచనవిరోధాత్ ॥ వైశాఖస్యచతుర్దశ్యాంసోమవారేనిలర్క్షకే । అవతారోనృసింహస్యప్రదోషసమయేద్విజా ఇతి టోడరానందేస్కాందాత్ ॥

కూర్మస్సింహోహలీ బౌద్ధకల్కీచసాయమితి పూర్వోక్తపురాణసముచ్చయవచనా
చ్చేతి కేచిత్ - తత్త్వంతుపూర్వవచసామనాకరత్వేననిర్మూలత్వాత్ హేమాద్రౌ
నృసింహపురాణే ॥ మజ్జన్మసంభవంపుణ్యంవ్రతంపాపప్రణాశనమిత్యుపక్రమ్య॥ స్వా
తీనక్షత్రయోగేచశనివారేతుమద్వ్రతమ్।సిద్ధయోగస్యసంయోగేవణిజేకరణేతథా॥
పుంసాంసౌభాగ్యయోగేనలభ్యతేదైవయోగతః। సర్వైశ్చైతైస్తుసంయుక్తంహత్యా
కోటివినాశనమ్ । ఏతదన్యతరేయోగేమద్దినంపాపనాశనమ్ । కేవలేపిప్రకర్తవ్యం
మద్దినేవ్రతముత్తమమ్।అన్యథానరకంయాతి యావచ్చంద్రదివాకరౌ॥ ఇత్యుక్త్వా-
తతోమధ్యాహ్నవేళాయాంనద్యాదావిమలేజలే ॥ ఇత్యాదినామధ్యాహ్నఏవవ్రతవి
ధానాచ్చతుర్దశ్యుత్తరార్ధేవణిజేకరణేమధ్యాహ్నేచస్పష్టంజన్మప్రతీయతే - సం
ధ్యాయాంజన్మతుక్వాప్యనుక్తేర్నార్థఖ్యకృతంతద్వశాన్నిర్ణయశ్చహేయఏవేతి- త
థాఇయమేవ - యోగవిశేషేణాతిప్రశస్తా - తదుక్తంతత్రైవ॥ స్వాతీనక్షత్రయో
గేచ శనివారేచమద్వ్రతమ్ । సిద్ధయోగస్యసంయోగేవణిజేకరణేతథా ॥ పుంసా॥
సౌభాగ్యయోగేనలభ్యతేదైవయోగతః । ఏభిర్యోగైర్వినాపిస్యాన్మద్దినం పాపనాశ
నమ్ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానామధికారోస్తిమద్వ్రతే । మద్భక్తైస్తువిశేషేణకర్త
వ్యంమత్పరాయణైః ॥ తథా ॥ సింహస్స్వర్ణమయోదేయో మమసంతోషకార
కః॥ తథా॥ విజ్ఞాయమద్దినంయస్తులంఘయేత్సాపకృన్నరః ॥ సయాతినరకంఘోరం
యావచ్చంద్రదివాకరౌ ॥ ఇదంచసంయోగపృథక్త్వన్యాయేననిత్యంకామ్యంచ॥అ
థాత్రవిశేషః - మధ్యాహ్నేమృద్గోమయతిలామలకస్నానంకృత్వా ॥ నృసింహదే
వదేవేశ తవజన్మదినేశుభే । ఉపవాసంకరిష్యామిసర్వభోగవివర్జితఃఇతి -మంత్రేణ
సంకల్పంకృత్వాఆచార్యంవృత్వాసాయంకాలే ॥ హైమవతీతుతత్రమన్మూర్తిఃస్థా
ప్యాలక్ష్మ్యాయుతైవచ । పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః ॥ యథాశక్తితథాకు
ర్యాద్విత్తశాఠ్యవివర్జితఇత్యుక్తం - నృసింహమూర్తిఃశక్త్యాకృతంసువర్ణసింహంచక
లశోపరిసంపూజ్య రాత్రౌజాగరణంకృత్వాప్రాతఃపునస్సంపూజ్య ॥ నృసింహాచ్యుత
దేవేశలక్ష్మీకాంతజగత్పతే । అనేనార్చాప్రదానేనసఫలాస్యుర్మనోరథాః ॥ ఇత్యా
చార్యాయదత్త్వా ॥ మద్వంశేయేనరాజాతా యేజనిష్యంతిచాపరే । తాంస్త్వము
ద్ధరదేవేశదుస్తరాద్భవసాగరాత్ ॥ పాతకార్ణవమగ్నస్యవ్యాధిదుఃఖాంబువారిభిః ।
తీవ్రైశ్చపరిభూతస్యమహాదుఃఖగతస్యమే ॥ కరావలంబనందేహి శేషశాయిన్జగత్ప
తే । శ్రీనృసింహరమాకాంతభక్తానాంభయనాశన ॥ క్షీరాంబుధినివాసింస్త్వంచ
క్రపాణేజనార్దన ॥ వ్రతేనానేనదేవేశభుక్తిముక్తిప్రదోభవేతిప్రార్థయేదితిసంక్షేపః-
వైశాఖషౌరమాస్యాంవిశేషోపరార్కేజాబాలిః॥శృతాన్నముదకుంభంచవైశాఖ్యాం

చవిశేషతః । నిర్దిశ్యధర్మరాజాయగోదానఫలమాప్నుయాత్ । సువర్ణతిలయుక్తై
స్తు బ్రాహ్మణాన్ సప్తపంచవా । తర్పయేదుదపాత్రైస్తు బ్రహ్మహత్యాంవ్యపోహతీతి-
ఉదకుంభదానమంత్రస్త్వక్షయ్యతృతీయాప్రకరణఉక్తః- భవిష్యేపి॥ వైశాఖీకార్తి
కీమాఘీతిథయోతీవ్రపూజితాః । స్నానదానవిహీనాస్తానసేయాఃపాండునందన॥ అ
త్రకృష్ణాజినదానంకార్యం- తథాచవిష్ణుః కృష్ణాజినేతిలాన్కృత్వాహిరణ్యంమధుస
ర్పిషీ । దదాతియస్తువిప్రాయ సర్వంతరతిదుష్కృతమితి - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ,
వైశాఖ మాస నిర్ణయః —వృషసంక్రాంతౌపూర్వాఃషోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః ॥
రాత్రౌసంక్రమేసతిప్రాగ్వోక్తం - జ్యేష్ఠశుక్లతృతీయాయాంరంభావ్రతముక్తం
మాదవీయేభవిష్యే ॥ భద్రేకురుష్వయత్నేన రంభాఖ్యంవ్రతముత్తమమ్ । జ్యేష్ఠ
శుక్లతృతీయాయాంస్నాతానియతమత్సరేతి ॥ సాపూర్వవిద్ధాగ్రాహ్యా ॥ బృహత్త
పాతథారంభాసావిత్రీవటపైతృకీ। కృష్ణాష్టమీచభూతాచ కర్తవ్యాసంముఖీతిథిరితి
స్కాందోక్తేః - జ్యేష్ఠశుక్లదశమీదశహరా ॥ తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥
జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేదశమీహస్తసంయుతా । హరతేదశపాపానితస్మాద్దశహరా
స్మృతేతి ॥ వారాహేపి ॥ దశమీశుక్లపక్షేతుజ్యేష్ఠేమాసికుజేహని । అవతీర్ణా
యతస్స్వర్గాద్ధస్తర్క్షేచసరిద్వరా ॥ హరతేదశపాపానితస్మాద్దశహరాస్మృతేతి॥ స్కాం
దేతుదశయోగాఉక్తాః - తథా॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేదశమ్యాంబుధహస్తయోః॥
వ్యతీపాతేగరానందేకన్యాచంద్రేవృషేరవౌ ॥ దశయోగేనరస్స్నాత్వాసర్వపా
పైఃప్రముచ్యతఇతి - అత్రబుధభౌమయోః కల్పభేదేనవ్యవస్థా - ఇయంచయత్రై
వయోగబాహుళ్యంసైవగ్రాహ్యా - యోగాధిక్యేఫలాధిక్యాత్ - జ్యేష్ఠేమలమా
సేసతితత్రైవదశహరాకార్యా - నతుశుద్ధే- దశహరాసునోత్కర్షశ్చతుర్ష్వపియు
గాదిష్వితి ॥ హేమాద్రావృష్యశృంగోక్తేః - తథాస్కాందే ॥ యాంకాంచిత్సరి
తంప్రాప్యదద్యాదర్ఘ్యంతిలోదకమ్ ॥ ముచ్యతేదశభిఃపాపైస్సమహాపాతకోపమైః ॥
అత్రవిశేషఃకాశీఖండే ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేప్రాప్యప్రతిపదంతిథిమ్। దశాశ్వమేధ
కేస్నాత్వాముచ్యతేసర్వపాతకైః ॥ ఏవంసర్వాసుతిథిషుక్రమస్నాయీనరోత్తమః॥
ఆశుక్లపక్షదశమీంప్రతిజన్మాఘముత్సృజేత్ ॥ తథా ॥ లింగందశాశ్వమేధేశందృ
ష్ట్వాదశహరాతిథౌ । దశజన్మార్జితైఃపాపైస్త్యజ్యతేనాత్రసంశయః ॥ తథాచభవి
ష్యోత్తరకాశీఖండయోః ॥ నిశాయాంజాగరంకృత్వాసముపోష్యచభక్తితః।పుష్పై
ర్గంధైశ్చనైవేద్యైఃఫలైశ్చదశసంఖ్యయా॥ తథాదీపైశ్చతాంబూలైఃపూజయేచ్ఛ్ర
ద్ధయాన్వితః । స్నాత్వాభక్త్యాతుజాహ్నవ్యాందశకృత్వోవిధానతః ॥ దశప్రసృతి
కృష్ణాంశ్చతిలాన్సర్పిశ్చవైజలే । సక్తుపిండాన్గుడపిండాన్దద్యాచ్చ దశసంఖ్యయా ॥

తతోఽగంగాతటేరమ్యే హేమ్నారూప్యేణవాతథా। గంగాయాః ప్రతిమాంకృత్వావ క్ష్యమాణస్వరూపిణీమ్ ॥ సంస్థాప్యపూజయేద్దేవీంతదలాభేమృదాపిచ । అథతత్రా ప్య శక్తశ్చేన్లిఖేత్పిష్టేనవై భువి ॥ వక్ష్యమాణేనమంత్రేణకుర్యాత్పూజాంవిశేషతః। నారాయణంమహేశంచబ్రహ్మాణంభాస్కరంతథా ॥ భగీరథంచనృపతింహిమవం తంనగేశ్వరమ్ । గంధపుష్పాదిభిస్సమ్యగ్యథాశక్తిప్రపూజయేత్ ॥ దశప్రస్థాంస్తి లాన్దద్యాద్దశవిప్రేభ్యఏవచ । దశప్రస్థాన్యవాన్దద్యాద్దశసంఖ్యాగవిస్తథా । ప్రస్థ ష్షోడశపలాని - ఫలంతు ॥ ముష్టిమాత్రంపలంస్మృతమితిమహార్ణవేఉక్తం ॥ మ త్స్యకచ్ఛపమండూకమకరాదిజలేచరాన్ । హంసకారండవబకచక్రటిట్టిభసార సాన్ ॥ కారయిత్వాయథాశక్తిస్వర్ణేనరజతేనవా । తదలాభేపిష్టమయానభ్యర్చ్య కుసుమాదిభిః । గంగాయాంప్రక్షిపేదాజ్యదీపాశ్చైవప్రవాహయేత్। పుష్పాద్యైః పూజయేద్గంగాంమంత్రేణానేనభక్తితః ॥ ఓం, నమశ్శివాయైనారాయణ్యైదశహ రాయైగంగాయైనమోనమః ॥ ఇతిమంత్రంతుయోమర్త్యోదినేతస్మిన్దివానిశమ్। జపే త్పంచసహస్రాణిదశధర్మఫలంలభేత్ ॥ కాశీఖండేత్వన్యోమంత్రఉక్తః ॥ నమశ్శివా యైప్రథమంనారాయణ్యైఃపదంతతః। దశహరాయైపదమితిగంగాయైమంత్రఏవవై॥ స్వాహాంతఃప్రణవాదిశ్చభవేద్వింశాక్షరోమనుః । పూజాదానంజపోహోమస్తే నైవమనునాస్మృతమితి ॥ అత్రగంగాస్తోత్రాపారమపిదశవారంకుర్యాత్ - తదు క్తంభవిష్యే ॥ తస్యాందశమ్యామేతచ్చస్తోత్రంగంగాజలేస్థితః । యఃపఠేద్దశకృత్వ స్తుదరిద్రోవాపిచాక్షమః ॥ సోపితత్ఫలమాప్నోతిగంగాంసంపూజ్యయత్నతఇతి ॥ స్తోత్రంచప్రతిపదాదిదశమీపర్యంతందినవృద్ధిసంఖ్యయాపఠనీయమితిశిష్టాః - అత్ర చసర్వోపివిస్తరః - స్తోత్రాదిచభట్టకృతత్రిస్థలీసేతౌఽవధేయః - విస్తరభీతేస్తునలి ఖ్యతే - ఏవంకుర్వతఃఫలముక్తంకాశీఖండే ॥ ఏవంకృత్వావిధానేనవిత్తశాఠ్యవివర్జి తః। ఉపవాసీవక్ష్యమాణైర్దశపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి ప్రేత్యబ్రహ్మణిలీయతఇతిచ ॥ అస్యాంసేతుబంధరామేశ్వరస్యప్రతిష్ఠాదినత్వాద్విశే షేణపూజాకార్యా - తదుక్తంస్కాందేసేతుమాహాత్మ్యే ॥ జ్యేష్ఠేమాసేసితేపక్షే దశమ్యాంబుధహస్తయోః । గరానందేవ్యతీపాతేకన్యాచంద్రేవృషేరవౌ ॥ దశ యోగేసేతుమధ్యేలింగరూపధరంహరమ్ । రామోవైస్థాపయామాసశివలింగమ నుత్తమమితి ॥ ఇతిదశహరా—జ్యేష్ఠశుక్లఏకాదశీనిర్జలా - తత్రనిర్జలముపోష్యవి ప్రేభ్యోజలకుంభాన్దద్యా దితినిర్ణయామృతేఉక్తం - మదనరత్నేస్కాందే॥ జ్యేష్ఠే మాసినృపశ్రేష్ఠయాశుక్లైకాదశీశుభా । నిర్జలంసముపోష్యాత్రజలకుంభాన్సశ ర్కరాన్। ప్రదాయవిప్రముఖ్యేభ్యో మోదతేవిష్ణుసన్నిధౌ—జ్యేష్ఠే పౌర్ణమా

స్యాం సావిత్రీవ్రతం - తదుక్తంస్కాందభవిష్యయోః ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేద్వా
రశ్యాంరజనీముఖేఇత్యుపక్రమ్య । వ్రతంత్రిరాత్రముద్దిశ్యదివారాత్రంస్థిరాభవేదితి॥
అంతేప్యుపసంహృతం ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేపూర్ణిమాయాంతథావ్రతమ్। చీర్ణం
పురామహాభక్త్యాకథితంతేమయానృపేతి ॥ దాక్షిణాత్యాశ్చైతదేవాద్రియంతే -
ఏతచ్చామావాస్యాయామప్యుక్తంనిర్ణయామృతేభవిష్యే ॥ అమాయాంచతథా
జ్యేష్ఠేవటమూలేమహాసతీ। త్రిరాత్రోపోషితానారీవిధినానేనపూజయేత్ ॥మదన
రత్నేత్విదంవాక్యంపంచదశ్యాంతథాజ్యేష్ఠేఇతిపఠిత్వాజ్యేష్ఠపౌర్ణమాస్యాముక్తం-
తథా ॥ అశక్తౌతుత్రయోదశ్యాంనక్తంకుర్యాజ్జితేంద్రియా । అయాచితంచతుర్ద
శ్యామమాయాంసముపోషణమితి ॥ తత్తుపాశ్చాత్యాఆద్రియంతే - హేమాద్రిస
మయోద్యోతాదిషుతుభాద్రపదపూర్ణిమాయాముక్తం - తత్తునేదానీంప్రచరతి -
గౌడాస్తు ॥ మేషేవావృషభేవాపిసావిత్రీంతాంవినిర్దిశేత్ । జ్యేష్ఠకృష్ణచతుర్దశ్యాం
సావిత్రీమర్చయంతియాః ॥ వటమూలేసోపవాసానతావైధవ్యమాప్నుయురితిపరా
శరోక్తేశ్చతుర్దశ్యాంప్రదోషేవ్రతం - దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌపరైవేత్యాహుః-తన్ని
ర్మూలం॥అత్రపూర్ణిమామావాస్యేపూర్వవిద్ధేగ్రాహ్యే॥ భూతవిద్ధానకర్తవ్యాఅమా
వాస్యాచపూర్ణిమా।వర్జయిత్వానరశ్రేష్ఠసావిత్రీవ్రతముత్తమమితిబ్రహ్మవైవర్తాత్
స్కాందేపి ॥ భూతవిద్ధాసినీవాలీనతుతత్రవ్రతంచరేత్ । వర్జయిత్వాతుసావిత్రీవ్ర
తంతుశిఖివాహనఇతి ॥ మదనరత్నేబ్రహ్మవైవర్తేపి ॥ ప్రతిపత్పంచమీభూతసావి
త్రీవటపూర్ణిమా । నవమీదశమీచైవనోపోష్యాఃపరసంయుతాఇతి ॥ యదా
త్వష్టాదశఘటికాచతుర్దశీతదాపరాగ్రాహ్యా ॥ పూర్వవిద్ధైవసావిత్రీవ్రతేపంచదశీ
తిథిః ॥ నాడ్యోష్టాదశభూతస్యస్యుశ్చేత్తత్పరేఽహనీతిమాధవః - వస్తుతస్తు॥ భూ
తోష్టాదశనాడిభిర్దూషయత్యుత్తరాంతిథిం।ఇత్యస్యవ్రతాంతరేసావకాశత్వాద్విశేషః
ప్రవృత్తపూర్వవిద్ధావిధాయకవచనేనతస్యబాధాదష్టాదశనాడీ వేధోపిపూర్వైవే
త్యయంపంథాస్సాధుః - అత్రపూర్ణిమానురోధేనైవయథాత్రిరాత్రసంపత్తిర్భవతి-
తథాత్రయోదశ్యాదిగ్రాహ్యం - తస్యాఃప్రధానత్వాత్ - అయంనిర్ణయోమా
యామపిజ్ఞేయః - పారణంతుపూర్ణిమాంతేకార్యం - అత్రస్త్రీవ్రతేషువిశేషాఃపరి
భాషాయాముక్తాః - అత్రవిశేషోభవిష్యే ॥ గృహీత్వావాలుకాంపాత్రేప్రస్థమా
త్రంయుధిష్ఠిర । తతోవంశమయేపాత్రేవస్త్రయుగ్మేనవేష్టితే ॥ సావిత్రీప్రతిమాంకు
ర్యాత్సౌవర్ణీంవాపిమృన్మయీమ్ । సార్ధంసత్యవతాసాధ్వీంఫలనైవేద్యదీపకైః। రజ
న్యాఃకంఠసూత్రైశ్చశుభైఃకుంకుమకేసరైః ॥ పూజయేదితిశేషః- రజనీహరిద్రా-
కంఠసూత్రంసౌభాగ్యతంతుః ॥ సావిత్ర్యాఖ్యానకంవాపివాచయీతద్విజోత్తమైః।

రాత్రౌజాగరణంకృత్వాప్రభాతేవిమలేతతః ॥ తామపిబ్రాహ్మణేదత్వా ప్రణిపత్యక్షమాపయేత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ సావిత్రీయంమయాదత్తాసహిరణ్యామహాసతీ । బ్రహ్మణఃప్రీణనార్థాయబ్రాహ్మణఃప్రతిగృహ్యతామ్ ॥ వ్రతేనానేనరాజేంద్రవైధవ్యంనాప్నుయాత్క్వచదితి ॥ జ్యేష్ఠపౌర్ణమాస్యాంవిశేషఆదిత్యపురాణే ॥ జ్యేష్ఠేమాసితిలాన్దద్యాత్పౌర్ణమాస్యాంవిశేషతః । అశ్వమేధస్యయత్పుణ్యంతత్ప్రాప్నోతినసంశయః ॥ విష్ణురపి ॥ జ్యేష్ఠీజ్యేష్ఠాయుతాచేత్స్యాత్తస్యాంఛత్రోపానత్ప్రదానేననరోనరాధిపత్యమాప్నోతీతి ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ ఐంద్రేగురుశ్శశీచైవప్రాజాపత్యేరవిస్తథా । పూర్ణిమాజ్యేష్ఠమాసస్యమహాజ్యేష్ఠీప్రకీర్తితేతి ॥ ఇయంమన్వాదిరపిసాపౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా - విశేషస్తుచైత్రేఉక్తః - తథాపరార్కేవామనపురాణే ॥ ఉదకుంభాంబుదానంచతాళవృంతంసచందనమ్ । త్రివిక్రమస్యప్రీత్యర్థందాతవ్యంజ్యేష్ఠమాసితు।ఇతి ॥ ఇతినిర్ణయసింధౌ, జ్యేష్ఠమాసనిర్ణయః—— మిథునసంక్రాంతౌపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతుప్రాగేవోక్తం - ఆషాఢశుక్లద్వితీయాయాంరథోత్సవః - తదుక్తంతిథితత్త్వేస్కాందే ॥ ఆషాఢస్యసితేపక్షేద్వితీయాపుష్యసంయుతా । తస్యాంరథేసమారోప్యరామంవైభద్రయాసహ ॥ యాత్రోత్సవంప్రవర్త్యాథప్రీణయేత్ద్విజాన్బహూన్ ॥ తథా ॥ ఋక్షాభావేతిథౌకార్యాయాత్రాసాసుమపుణ్యదా ॥ ఆషాఢశుక్లదశమీపౌర్ణమాసీచమన్వాదిః - సాచపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యేతిప్రాగుక్తం - ఆషాఢశుక్లద్వాదశ్యామనురాధాయోగరహితాయాంపారణంకుర్యాత్ - తదుక్తంభవిష్యే ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ।సంగమేనహిభోక్తవ్యంద్వాదశద్వాదశీర్హరేత్ ॥ అస్యార్థః-ఆషాఢభాద్రపదకార్తికశుక్లద్వాదశీష్వనూరాధాశ్రవణరేవతీయోగేపారణంనకుర్యాదితి - అత్రయద్యప్యేతావదేవోక్తం - తథాప్యనురాధాప్రథమపాదఏవవర్జ్యః- తదుక్తంవిష్ణుధర్మే ॥ మైత్రాద్యపాదేస్వపితీహవిష్ణుఃపౌష్ణాంత్యపాదే ప్రతిబోధమేతి । శ్రుతేశ్చమధ్యేపరివర్తమేతి సుప్తిప్రబోధపరివర్తనమేవవర్జ్యమితి ॥ వస్తుతస్తుపూర్వవచనమిదంచనిర్మూలం - అత్రైవవిష్ణుశయనోత్సవఉక్తోహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఏకాదశ్యాంతుశుక్లాయామాషాఢేభగవాన్హరిః । భుజంగశయనేశేతేక్షీరార్ణవజలేసదేతి॥కల్పతరౌయమః ॥ క్షీరాబ్ధౌశేషపర్యంకే ఆషాఢ్యాంసంవిశేద్ధరిః - నిద్రాంత్యజతికార్తిక్యాంతయోస్సంపూజయేత్సదా ॥ బ్రహ్మహత్యాదికంపాపంక్షిప్రమేవంవ్యపోహతి। హింసాత్మకైస్తుకింతస్యయజ్ఞైఃకార్యంమహాత్మనః। ప్రస్వాపేచప్రబోధేచపూజితోయేనకేశవః ॥ తోడరానందేపిస్కాందే ॥ ఆషాఢశుక్లైకాదశ్యాంకుర్యాత్స్వాపమహోత్సవమ్॥అయంద్వాదశ్యామప్యుక్తః ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ।

ఆదిమధ్యావసానేషు ప్రస్వాపావర్తనోత్సవాః॥ నిశి స్వాపో దివోత్థానం సంధ్యాయాం పరి
వర్తనమ్ ॥ అన్యత్ర పాదయోగేపి ద్వాదశ్యామేవ కారయేత్ ॥ ఆభాకాద్యేషు మాసే
షు మిధునే మాధవస్య చ । ద్వాదశ్యాం శుక్లపక్షే చ ప్రస్వాపావర్తనోత్సవా ఇతి భవి
ష్యోక్తేః ॥ ద్వాదశ్యాం సంధిసమయే నక్షత్రాణామసంభవే ॥ ఆభాకాసితపక్షేషు శ
యనావర్తనాదికమితి వారాహోక్తేశ్చ॥ ద్వాదశ్యామిత్యత్రాపి పారణాహో మా
త్రం వివక్షితం ॥ పారణాహే పూర్వరాత్రే ఘంటాదీన్వాదయన్ముహురితి రామార్చ
నచంద్రికోక్తేః - అత్రైకాదశీద్వాదశ్యోర్దేశభేదేన వ్యవస్థా - ఇదం చ మలమాసే న
కార్యం ॥ ఈశానస్య బలిర్విష్ణోశ్శయనం పరివర్తనమితి కాలాదర్శే నిషేధాత్ ॥ యద
పి ॥ ఏకాదశ్యాం తు గృహ్ణీయాత్సంక్రాంతౌ కర్కటస్య చ । ఆషాఢ్యాం వా నరో
భక్త్యా చాతుర్మాస్యవ్రతక్రియామితి ॥ హేమాద్రౌ బ్రహ్మవైవర్తే తదపి మలమాసే
సతి ద్రష్టవ్యం ॥ మిధునస్థో యదా భానురమావాస్యాద్వయం స్పృశేత్ । ద్విరాషా
ఢస్స విజ్ఞేయో విష్ణుస్స్వపితి కర్కట ఇతి తత్రైవ మోహశూలోత్తరోక్తేః - అత్రైవ
చాతుర్మాస్యవ్రతారంభ ఉక్తో భారతే ॥ ఆషాఢే తు సితే పక్షే ఏకాదశ్యాముపోషితః ।
చాతుర్మాస్యవ్రతం కుర్యాద్యత్కించిన్నియతో నర ఇతి - అస్య నిత్యత్వం తత్రైవో
క్తం ॥ వార్షికాంశ్చతురో మాసాన్వాహయేత్కేనచిన్నరః । వ్రతేన నోచేదాప్నో
తి కిల్బిషం వత్సరోద్భవమ్ ॥ అసంభవే తులార్కేపి కర్తవ్యం తత్ప్రయత్నత ఇతి - తే
నాషాఢశుక్లైకాదశ్యాం ద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యాం వారంభః సమాప్తిస్తు కార్తి
కశుక్లద్వాదశ్యామేవ - తదుక్తం హేమాద్రౌ భారతే ॥ చతుర్థాగృహ్య వై చీర్ణం
చాతుర్మాస్యవ్రతం నరః । కార్తికే శుక్లపక్షే తు ద్వాదశ్యాం తత్సమాపయేదితి ॥ అ
స్యారంభశ్శుక్రాస్తాదావపి కార్యః ॥ న శైశవం న వార్ధక్యం చ శుక్రగుర్వోర్న వా తిథేః ।
ఖండత్వం చింతయేదాదౌ చాతుర్మాస్యవిధౌ నర ఇతి హేమాద్రౌ వృద్ధగార్గ్యోక్తేః
ఇదం చ ద్వితీయాద్యారంభవిషయం - ప్రథమారంభస్తు న భవత్యేవ - ఆశౌచమ
ధ్యేపి ద్వితీయాద్యారంభో భవతి॥ అశుచిర్వాశుచిర్వాపి యది స్త్రీ యది వా పుమాన్॥
వ్రతమేతన్నరః కృత్వా ముచ్యతే సర్వపాతకైరితి భార్గవార్చనదీపికాయాం స్కాం
దోక్తేః ॥ ఆరబ్ధే సూతకం న స్యాదనారబ్ధే తు సూతకమితి విష్ణువచనాచ్చ ॥ యత్తు ॥
అసంక్రాంతం తథా మాసం దైవే పిత్ర్యే చ కర్మణి । మలమాసమశౌచం చ వర్జయే
న్మతిమాన్నర ఇతి ॥ హేమాద్రౌ చాతుర్మాస్యవ్రతప్రకరణే భవిష్యవచనం -
తత్స్వాపానుమంత్రవదసంబద్ధం మధ్యే పతితమితి జ్ఞేయం - అన్యథాపిత్ర్యస్య పూర్వో
క్తస్య వివాహాదేశ్చ చాతుర్మాస్యవ్రతే కః ప్రసంగః - ప్రకరణనివేశేపి వా ప్రథమా
రంభవిషయం జ్ఞేయం - కేచిత్తు ప్రతివర్షం చాతుర్మాస్యవ్రతప్రయోగాణాం భిన్న

త్వాదాశౌచాదిపాతేద్వితీయాదిప్రయోగోనభవత్యేవేత్యాహుః ॥ తన్న ॥ ప్రతివర్షంచయఃకుర్యాదేవంవై సంస్మరన్హరిమ్ । దేహాంతేఽతిప్రదీప్తేనవిమానేనార్కవర్చసా ॥ మోదతేవిష్ణులోకేఽసౌయావదాభూతసంప్లవమితి హేమాద్రౌ భవిష్యవచనాదిత్యాస్తాంవిస్తరః - ఇదంచశివభక్తాదిభిరపికార్యం ॥ శివేవాభక్తిసంయుక్తోభానావాగణనాయకే । కృత్వావ్రతస్యనియమంయథోక్తంఫలభాగ్భవేదితి బ్రహ్మవైవర్తాత్ - వ్రతగ్రహణప్రకారస్తుహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ మహాపూజాం తతఃకుర్యాద్దేవదేవస్యచక్రిణః । జాతీకుసుమమాలాభిర్మంత్రేణానేనపూజయేత్ ॥ సుప్తేత్వయిజగన్నాథేజగత్సుప్తంభవేదిదమ్ ॥ విబుద్ధేచవిబుద్ధ్యేతప్రసన్నోమేభవాచ్యుత ॥ ఏవంతాంప్రతిమాంవిష్ణోఃపూజయిత్వాస్వయంనరః । ప్రభాషేతాగ్రతోవిష్ణోఃకృతాంజలిపుటస్తథా ॥ చతురోవార్షికాన్మాసాన్దేవస్యోత్థాపనావధి । ఇమంకరిష్యేనియమంనిర్విఘ్నంకురుమేచ్యుత ॥ ఇదంవ్రతంమయాదేవగృహీతంపురతస్తవ । నిర్విఘ్నంసిద్ధిమాయాతు ప్రసాదాత్తవకేశవ ॥ గృహీతేస్మిన్వ్రతేదేవ పంచత్వంయదిమేభవేత్ । తథాభవతుసంపూర్ణంత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దన ॥ గృహీతేస్మిన్వ్రతేదేవయద్యపూర్ణేమృతోహ్యహమ్ । తన్మేభవతుసంపూర్ణంత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దనేతి ॥ తత్రభార్గవార్చనదీపికాయాంనృసింహపరిచర్యాయాంచభవిష్యే ॥ శ్రావణేవర్జయేచ్ఛాకందధిభాద్రపదేతథా । దుగ్ధమాశ్వయుజేమాసికార్తికేద్విదళంత్యజేత్ । ఇతిస్కాందేపిచాతుర్మాస్యకల్పే॥చత్వార్యేతానినిత్యాని చతురాశ్రమవర్ణినామ్ । ప్రథమేమాసికర్తవ్యంనిత్యంశాకవ్రతంనరైః ॥ ద్వితీయేమాసికర్తవ్యందధివ్రతమనుత్తమమ్ । పయోవ్రతంతృతీయేతుచతుర్థేపినిశామయ ॥ ద్విదళంబహుబీజంచవృంతాంకంచవివర్జయేత్ । నిత్యాన్యేతానివిప్రేంద్రవ్రతాన్యాహుర్మనీషిణః ॥ జంబీరంరాజమాషాంశ్చమూలకంరక్తమూలకమ్ । కూశ్మాండంచేక్షుదండంచచాతుర్మాస్యేత్యజేద్బుధః ॥ తథా ॥ విశేషాద్బదరీంధాత్రీంకూశ్మాండంతింత్రిణీంత్యజేత్ । జీర్ణంధాత్రీఫలంగ్రాహ్యంకథంచిత్కాయశోధనమ్ । ఇతితీర్థసౌఖ్యేస్కాందే॥ వార్షికాంశ్చతురోమాసాన్ప్రసుప్తేవైజనార్దనే । మంచఖట్వాదిశయనంవర్జయేద్భక్తిమాన్నరః। అనృతౌవర్జయేద్భార్యాంమాంసంమధుపరౌదనమ్ । పటోలంమూలకంచైవవృంతాకంచనభక్షయేత్॥ అభక్ష్యంవర్జయేద్దూరాన్మసూరంసితసర్షపమ్। రాజమాషాన్కుళుత్థాంశ్చ ఆశుధాన్యంచసంత్యజేత్ ॥ శాకందధిపయోమాషాఞ్ఛ్రావణాదిషుసంత్యజేత్ ॥ అత్రత్యజేదివర్జనంసంకల్పరూపఃపర్యుదాసోజ్ఞేయఃవ్రతోపక్రమాత్ - అత్రకేచిచ్ఛాకాఖ్యన్పత్రపుష్పాదీత్యమరకోశస్యశక్యతేఽశితుమనేనేతిశాకఇతిక్షీరస్వామినావ్యాఖ్యా

నాత్ - వ్యంజనమాత్రస్యనిషేధమాచక్షతే - అన్యేతుశాకశబ్దస్యపత్రాదిదశవిధశాకేయోగరూఢత్వాత్ - యోగాచ్చరూఢేర్బలీయస్త్వాత్కూష్మాండాదీనామపిత్యాగాపత్తేశ్చతత్పరిత్యాగమాచక్షతే - తేన ॥ మూలపత్రకరీరాగ్రఫలకాండాధిరూఢకాః। త్వక్పుష్పంకవచంచేతిశాకందశవిధంస్మృతమ్॥ ఇతిక్షీరస్వామినోక్తస్యవాకస్యనిషేధఇతి-అధిరూఢకఅంకురః- వస్తుతస్తు॥తత్తత్కాలోద్భవాశ్శాకావర్జనీయాఃప్రయత్నతః । బహుబీజమబీజంచవికారిచ వివర్జయేదితిభవిష్యవచనాత్తత్తత్కాలోత్పన్నానాందశవిధశాకానాంనిషేధః - అత్రతత్కాలోద్భవజాతీయత్వంవివక్షితం - తేనాతపాదిశోషితానాంవర్షాంతరోద్భవానామపినిషేధః - అత్రతత్కాలోద్భవత్వమాత్రం వివక్షితంనతుతన్మాత్రకాలోద్భవత్వంగౌరవాత్ - తేనాన్యకాలోద్భవానాంతత్కాలోద్భవానాంచబింబాదీనాంనిషేధః-అత్రతత్తత్కాలోద్భవాఇతివీప్సావశాత్స్వస్వకాలోద్భవానాంసర్వేషాంనిషేధఇతినిష్కర్షః - బహుబీజమిత్యనేకబీజమితికేచిత్ - ఇతరావయవాపేక్షయాబీజావయవాయత్రబహవస్తదిత్యన్యే - అబీజంకదళాది - వస్తుతస్తు - ఇదంమహానిబంధేష్వభావాన్నిర్మూలమేవ-ఆచారప్రదీపే॥వృన్తాకంచకళింగంచబిల్వోదుంబరభిస్సటాః। (దగ్ధాన్నం)ఉదరేయస్యజీర్యంతితస్యదూరతరోహరిః ॥ తథాపరార్కే-దేవలః॥ బ్రహ్మచర్యంతథాశౌచంసత్యమామిషవర్జనమ్ । వ్రతేష్వేతానిచత్వారివరిష్ఠానీతినిశ్చయః ॥ ఆమిషాణిచోక్తానిరామార్చనచంద్రికాయాంపాద్మే ॥ ప్రాణ్యంగచూర్ణంచర్మాంబుజంబీరంబీజపూరకమ్ । అయజ్ఞశిష్టమాషాదియద్విష్ణోరనివేదితమ్ ॥ దగ్ధమన్నంమసూరంచమాంసంచేత్యష్టధామిషమ్ । రుచ్యంతత్తద్దేశలభ్యంసుప్తేదేవేవివర్జయేత్ ॥ పాద్మే,కార్తికమాహాత్మ్యే ॥ గోఛాగీమహిషీదుగ్ధాదన్యదుగ్ధాదిచామిషమ్ । ధాన్యేమసూరికాఃప్రోక్తాః అన్నంపర్యుషితతంథా ॥ ద్విజక్రీతారసాస్సర్వేలవణంభూమిజంతథా॥ తామ్రపాత్రస్థితంగవ్యంజలంపల్వలసంస్థితం ॥ ఆత్మార్థంపాచితంచాన్నంఆమిషంతత్స్మృతంబుధైః ॥ తథా ॥ నిష్పావాన్రాజమాషాంశ్చమసూరంసంధితానిచ । వృంతాకంచకళింగంచసుప్తేదేవేవివర్జయేత్ ॥ సంధితానిలవణశాకాదీని ॥ తత్రైవవిష్ణుధర్మే ॥ చతుర్ష్వపీహమాసేషుహవిష్యాశీనపాపభాక్ ॥ హవిష్యాణితుపృథ్వీచంద్రోదయేభవిష్యే ॥ హైమంతికంసితాస్విన్నంధాన్యంముద్గాయవాస్తిలాః । కలాయకంగునీవారావాస్తుకంహిలమోచికా ॥ షష్టికాకాలశాకంచమూలకంకేముకేతరత్ । కందస్సైంధవసాముద్రేగవ్యేచదధిసర్పిషి॥పయోనుద్ధృతసారంచపనసామ్రహరీతకీ । పిప్పలీజీరకంచైవనాగరంగంచతింత్రిణీ ॥ కదళీలవలీధాత్రీఫలాన్యగుడమైక్షవం । అతైలపక్వంమునయో హవిష్యాణిప్రచక్షతేఇతి ॥ సితాస్విన్నం,అనా

ష్మపక్వంధాన్యంచతండులాః - కేముకం కేముతా ఇతిప్రాచ్యేషుప్రసిద్ధః కందః॥ కలాయస్తుసతీనకఇత్యమరః - వటురిఇతిప్రసిద్ధంధాన్యం - మదనరత్నే ప్యేవం, అగస్తిసంహితాయాం, హైమంతాద్యుక్త్వా॥ నారికేళఫలంచైవకదళీలవలీతథా। ఆమ్రమామలకంచైవపనసంచహరీతకీ ॥ వ్రతాంతరప్రశస్తంచహవిష్యంమన్వతేబుధాః ॥ అన్యాన్యపివ్రతాన్యుక్తానిహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ స్త్రీవానరోవామద్యక్రోధర్మార్థంసుదృఢవ్రతః। గృహ్ణీయాన్నియమానేతాన్దంతధావనపూర్వకాన్ ॥ తేషాంఫలానివక్ష్యామితత్కర్తౄణాంపృథక్పృథక్।మధురస్వరోభవేద్రాజాపురుషో గుడవర్జనాత్।తైలస్యవర్జనాద్రాజన్సుందరాంగః ప్రజాయతే। కటుతైలపరిత్యాగాచ్ఛత్రునాశఃప్రజాయతే॥యోగాభ్యాసీభవేదస్తుసబ్రహ్మపదమాప్నుయాత్। తాంబూలవర్జనాద్భోగీరక్తకంఠశ్చజాయతే॥ ఘృతత్యాగాచ్చలావణ్యంసర్వస్నిగ్ధతనుర్భవేత్ ॥ శాకపత్రాశనాద్భోగీఅపక్వాదోమలోభవేత్ ॥ భూమౌప్రస్తరశాయీచవిప్రోమునివరోభవేత్ । ఏకాంతరోపవాసేనబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ధారణాన్నఖరోమ్ణాంచగంగాస్నానఫలంలభేత్ । మౌనవ్రతీభవేద్యస్తుతస్యాజ్ఞాస్ఖలితాభవేత్ ॥ భూమౌభుఙ్క్తేసదాయస్తుసపృథివ్యాఃపతిర్భవేత్ । ప్రదక్షిణాశతంయస్తుకరోతిస్తుతిపాఠకః ॥ హంసయుక్తవిమానేనసచవిష్ణుపురంవ్రజేత్ । అయాచితేనప్రాప్నోతిపుత్రాన్ధర్మాన్విశేషతః ॥ షష్ఠాన్నకాలభోక్తాయఃకల్పస్థాయీభవేదితి । పర్ణేషుయోనరోభుఙ్క్తేకురుక్షేత్రఫలంలభేత్ ॥ గుడవర్జీనరోదద్యాత్తద్ఘృతంతామ్రభాజనమ్ । సహిరణ్యంనరశ్రేష్ఠలవణస్యాప్యయంవిధిః ॥ సుప్తేదేవేతుయోవిష్ణోశ్శివస్యాంగణమర్చయేత్ । పంచవర్ణైస్తుయోనిత్యంస్వస్తికైః పద్మకైస్తథా ॥ సయాతిరుద్రలోకంహిగాణపత్యమవాప్నుయాత్ ॥ అథైషాసమాప్తౌ కార్తిక్యాందానాని - ఏకభక్తవ్రతేదంపతీసంపూజ్యధేనుర్దేయా - నక్తేవస్త్రయుగం - ఏకాంతరోపవాసేగాః - భూశయనేశయ్యా - షష్ఠకాలభోజనేగాః - వ్రీహిగోధూమాదిత్యాగేహైమవ్రీహ్యాది - కృచ్ఛ్రేగోయుగ్మం - శాకాసనేగాః పయోవ్రతేచ - దధిమధుఘృతవ్రతేషువాసోగాశ్చ- బ్రహ్మచర్యేస్వర్ణమూర్తిః- తాంబూలవ్రతేవాసోయుగం-మౌనేఘృతకుంభోవస్త్రయుగంఘంటాచ।దేవాగ్రేరంగమాలికాకరణేధేనుర్హేమపద్మంచ-దీపికావ్రతేదీపికావాసోయుగంచ-భూమిభోజనేపర్ణభోజనేచకాంస్యపాత్రంగాశ్చ-చతుష్పథదీపేగోగ్రాసేచగోవృషౌ-ప్రదక్షిణాశతేవస్త్రం-అనుక్తేషుస్వర్ణం గాశ్చేత్యాదిహేమాద్రౌజ్ఞేయం-తథాచభార్గవార్చనదీపికాయాంపాద్మే ॥ శయనీబోధినీమధ్యేశమీదూర్వాపమార్గకైః । భృంగరాజేనదేవాంస్తునార్చయీతకదాచన ॥ హేమాద్రౌపాద్మే॥ ఆషాఢాదిచతుర్మా

సానభ్యంగంవర్జయేన్నరః ॥ సమాప్తౌచపునర్దద్యాత్తిలతైలయుతంఘటమ్ ॥ ఆషాఢాదిచతుర్మాసంవర్జయేన్నఖకృంతనమ్ । వృంతాకంగృంజనంచైవమధుసర్పిర్ఘటాన్వితమ్ ॥ కార్తిక్యాంత్వత్పునర్హేమంబ్రాంహణాయనివేదయేత్ ॥ అన్యాన్యపికేశకర్తనాదివర్జనసంకల్పానురూపాణిపృథ్వీ చంద్రోదయేజ్ఞేయాని॥ టోడరానందేస్కాందే ॥ ఏకాంతరంద్వ్యంతరంవాకుర్యాన్మాసోపవాసకమ్। అన్నోదనంఫలాహారంనక్తవ్రతమథాపివా ॥ అత్రైవతప్తముద్రాధారణముక్తంరామార్చనచంద్రికాయాంభవిష్యే ॥ శయన్యాంచైవబోధిన్యాంచక్రతీర్థేతథైవచ। శంఖచక్రవిధానేనవహ్నిపూతోభవేన్నరః-ఇతి అతప్తతనూర్నతదామోఅశ్నుతేఇతిఋగ్వేదాత్ - సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యస్తస్మాత్పుమానాత్మహితాయహింభజేత్ - సుశ్లోకమాలేర్వపూర్ణాన్యగ్నినాసందధతఇతిశతపథశ్రుతేః॥ వ్రతద్విష్ణోఅబ్జచక్రేనుతప్తైజన్మాంభోధితర్వేచపణీంద్రాః। మూలేబాహ్వోర్దధన్యేపురాణాంత్తులింగాన్యంగేతప్తాయుధా న్యర్పయంతఇతిసామవేదాత్ ॥ అగ్నిహోత్రంయథానిత్యంవేదస్యాధ్యాయనంయథా । బ్రాహ్మణస్యతథై వేదంతప్తముద్రాదిధారణమితి పద్మపురాణాచ్చేతి ॥ బ్రాంహణఃక్షత్రియోవైశ్యశ్శూద్రోవాయదివేతరః । శంఖముద్రాంకితతనుస్తులసీమంజరీధరః ॥ గోపీచందనలిప్తాంగోదృష్టశ్చేత్తదఘంకుతః ॥ ఇతికాశీఖండాత్ - తత్ప్రకారస్తురామార్చనచంద్రికాతోజ్ఞేయః - పృథ్వీచంద్రోదయాదయస్తు ॥ ఎస్తునంతప్తశంఖాదిలింగచిహ్నతనుర్నరః । ససర్వయాతనాభోగీచండాలోజన్మకోటిషు॥ ద్విజంతుతప్తశంఖాదిలింగాంకితతనుర్నరః । సంభాష్యరౌరవంయాతి యావదింద్రాశ్చతుర్దశేతిబృహన్నారదీయోక్తేః ॥ శంఖచక్రాద్యంకనంచగీతనృత్యాదికంతథా । ఏకజాతేరయంధర్మోనజాతుస్యాద్ద్విజన్మనః। శంఖచక్రేమృదాయస్తుకుర్యాత్తప్తాయసేనవా ॥ సశూద్రవద్బహిఃకార్యస్సర్వస్మాద్ద్విజకర్మణః । యథాశ్మశానజంకాష్ఠమనర్హంసర్వకర్మసు ॥ తథాచక్రాంకితోవిప్రస్సర్వకర్మసుగర్హితః ॥ తథా ॥శివకేశవయోరంకాన్శూలచక్రాదికాన్ద్విజః। నధారయేతమతిమాన్వైదికేవర్త్మనిస్థితఇతి విష్ణ్వాశ్వలాయనాది వచనాత్ - ఋగ్వేదాదిశ్రుతీనామన్యార్థత్వాదన్యశ్రుతీనాంచాసత్వాత్ - చక్రాదిధారణం శూద్రవిషయమిత్యాహుః - నృత్యంచోదరార్థంనిషిద్ధమితిశ్రీధరస్వామీయద్యపినిషేధస్యప్రాప్తిసాపేక్షత్వా ద్విధింవినాచతదయోగాదుపజీవ్యవిరోధేననలౌపశౌకరోతీతివద్వికల్పోయుక్త స్తథాపి ఏకజాతేరయంధర్మ ఇత్యనేన విధివాక్యా నాముపసంహారాత్ ద్విజాతినిషేధోనిత్యానువాదఇతితదాశయః - అత్రశిష్టాచార ఏవ సంకటపాశనిస్సరణసృణురితిసంక్షేపః — అషాఢపౌర్ణమాస్యాంకోకిలా వ్రతముక్తం

హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ ఆషాఢపౌర్ణమాస్యాంతుసంధ్యాకాలేహ్యుపస్థితే। సంకల్ప
యేన్మాసమేకంశ్రావణేప్రత్యహంహ్యహమ్ ॥ స్నానంకరిష్యేనియతాబ్రహ్మచర్యే
స్థితాసతీ । భోక్ష్యామినక్తంభూశయ్యాంకరిష్యేప్రాణినాందయామితి ॥ అస్యనక్త
వ్రతత్వాత్సాయాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా - అత్రైవశివశయనోత్సవఉక్తోహేమాద్రౌ
వామనపురాణే ॥ పౌర్ణమాస్యాముమానాథస్స్వపతేచర్మసంస్తరే। వైయాఘ్రే
చజటాభారంసముద్గ్రథ్యాహివర్మణా ॥ మదనరత్నేప్యేవం - ఇయంచప్రదోష
వ్యాపినీ - అత్రైవవ్యాసపూజోక్తా - తత్రత్రిముహూర్తాచేత్పూర్వైవేతిసన్న్యాసప
ద్ధతౌ॥ త్రిముహూర్తాధికంగ్రాహ్యంపర్వషౌరవ్రణామయోరితివచనాత్ ॥ఇతికాలని
ర్ణయసింధౌ,ఆషాఢమాసస్సమాప్తః— కర్కసంక్రాంతౌపూర్వంత్రింశద్దండాఃపుణ్య
కాలః - సూర్యోదయోత్తరంసంక్రమేతుపరతయేవ పుణ్యంరాత్రౌతునిశీథాత్ప్రా
క్పరతశ్చసంక్రమేఽపరార్కే-హేమాద్ర్యనంతభట్టాదిమతే పూర్వోత్తరదినయోః
పంచనాడ్యః పుణ్యకాలః ॥ ధనుర్మీనావతిక్రమ్యకన్యాంచమిథునంతథా ॥ పూ
ర్వాపరవిభాగేనరాత్రౌసంక్రమతేరవిః ॥ దినాంతేపంచనాడ్యస్తుతదాపుణ్యతమా
స్మృతాః । ఉదయేపితదాపంచదైవేపిత్ర్యేచకర్మణీతిస్కాందోక్తేః - పూర్వాప
రవిభాగేనేతిమకరకర్కభిన్నసంక్రాంతిపరం - వక్ష్యమాణవచోవిరోధాదిత్యుక్తం
మదనరత్నే తేనాయమర్థః - రాత్రౌపూర్వభాగేమకరేఉదయేపంచనాడ్యః పుణ్య
కాలః - రాత్రావపరభాగేకర్కటేదినాంతేపంచనాడ్యఃపుణ్యకాలః - విషువతో
స్తుపూర్వదినేషుపంచాపరదినేచ పంచేతివాక్యాంతరానురోధాత్తేన హేమాద్రిమా
ధవయోస్సర్వవచనానాంచావిరోధః - మాధవమతేత్వర్ధరాత్రేతదూర్ధ్వంవాసం
క్రాంతౌదక్షిణాయనేపూర్వమేవదినంగ్రాహ్యం యావన్నోదయతేరవిరితి వృద్ధగా
ర్గ్యోక్తేః॥ మిథునాత్కర్కసంక్రాంతిర్యదిస్యాదంశుమాలినః। ప్రభాతేవానిశీథేవా
తదాపుణ్యంతుపూర్వతఇతి భవిష్యోక్తేశ్చపూర్వదినఏవపుణ్యం దాక్షిణాత్యాస్త్వే
తదేవాద్రియంతే - అత్రరాత్రావపిస్నానాది భవతీత్యుక్తంప్రాక్ - అత్రదానోప
వాసాది పూర్వముక్తం - తథాకర్కేకేశాదికర్తనంనిషిద్ధం ॥ కుంభేకర్కట
కేవాపికన్యాయాం కార్ముకేరవౌ । రోమఖండంగృహస్తస్య పితౄన్ప్రాశయి
తేయమఇతిసుమంతవచనాదిత్యుక్తం జీవత్పితృకనిర్ణయేగురుభిః—అథనదీనాంరజో
దోషః - హేమాద్రావత్రిః ॥ సింహకర్కటయోర్మధ్యేసర్వానద్యోరజస్వలాః।
నస్నానాదీనికర్మాణి తాసుకుర్వీతమానవః ॥ ఇదంచక్షుద్రనదీషు ॥ సింహకర్కట
యోర్మధ్యేసర్వానద్యోరజస్వలాః । తాసుస్నానంనకుర్వీతవర్జయిత్వాసముద్ర
గాఇతివ్యాఘ్రోక్తేః - మాత్స్యేత్వగస్త్యోదయావధిత్వముక్తం ॥ యావన్నోదే

తిభగవాన్దక్షిణాశావిభూషణః । తావద్రజోమహానద్యః కరతోయాః ప్రకీర్తితాః ॥ కరతోయాఅల్పతోయాః - తథాకాత్యాయనః ॥ యాశ్శోషముపగచ్ఛంతి గ్రీష్మేకుసరితోభువి । తాసు ప్రావృషినస్నాయాదపూర్ణేదశవాసరే । ఇదంచాపదిస్మృతిసంగ్రహే ॥ ధనుస్సహస్రాణ్యష్టౌతుగతిర్యాసాంనవిద్యతే । నతానదీశబ్దవహాగర్తాస్తాః పరికీర్తితాః ॥ మహానదీషుతుభవిష్యేఉక్తం॥ ఆదౌతుకర్కటేదేవిమహానద్యోరజస్వలాః । త్రిదినంచచతుర్థేహ్ని శుద్ధాస్స్యుర్జాహ్నవీయథా ॥ మహానద్యశ్చ బ్రాహ్మే ॥ గోదావరీభీమరథీతుంగభద్రాచవేణికా । తాపీపయోష్ణీవింధ్యస్యదక్షిణేతుప్రకీర్తితాః ॥ భాగీరథీనర్మదాచయమునాచసరస్వతీ । విశోకాచవితస్తాచవింధ్యస్యోత్తరసంస్థితాః॥ ద్వాదశైతామహానద్యోదేవర్షిక్షేత్రసంభవాః ॥ మదనరత్నే పురాణాంతరే॥ మహానద్యోదేవికాచకావేరీవంజరాతథా। రజసాతుప్రదుష్టాస్స్యుః కర్కటాదౌత్ర్యహ్యంనృప ॥ కాత్యాయనః ॥ కర్కటాదౌరజోదుష్టాగోమతీవాసరత్రయమ్ । చంద్రభాగాసతీసింధుస్సరయూర్నర్మదాతథా ॥ ఇదంగంగావ్యతిరిక్తవిషయం ॥ గంగాచయమునాచైవప్లక్షజాతాసరస్వతీ । రజసానాభిభూయంతేయే చాన్యేనదసంజ్ఞితాః ॥ శోణసింధుహిరణ్యాఖ్యాః కోకలోహితఘర్ఘరాః । శతద్రూశ్చనదాస్సప్తపావనాః పరికీర్తితాః ॥ ఇతిదేవలోక్తేః - యత్తు ॥ ప్రథమంకర్కటేదేవిత్ర్యహంగంగారజస్వలేత్యాదివచనం, తజ్జాహ్నవీభిన్నగోదావర్యాదిగంగాంతరపరమితిమదనరత్నే - అన్యేత్వంతర్గతరజోవిషయం ॥ గంగాధర్మద్రవఃపుణ్యాయమునాచసరస్వతీ । అంతర్గతరజోదోషాస్సర్వావస్థాసుచామలా ఇతినిగమోక్తేః - తీరవాసినాంతురజోదోషోనాస్తి - నతుతత్తీరవాసినామితినిగమోక్తేః - రజోదుష్టమపిజలంగంగాజలయోగేపానం ॥ గంగాంభసాసమాయోగాద్దుష్టమప్యంబుపావనమితిమాత్స్యోక్తేః - నూతనకూపాదౌతుయోగయాజ్ఞవల్క్యః ॥ అజాగావోమహిష్యశ్చబ్రహ్మణీచప్రసూతికా । భూమేర్నవోదకంచైవదశరాత్రేణశుద్ధ్యతీతి ॥ క్వచిత్త్వదోషమాహవ్యాఘ్రపాదః ॥ అభావేకూపవాపీనామనపాయిపయోభృతామ్ । రజోదుష్టేపిపయసిగ్రామభోగోనదుష్యతి ॥ గౌడాస్తు ॥ అన్యేనాపిసముద్ధృతేఇతిద్వితీయపాదేపాఠః - తేనోద్ధృతేనదోషః - తథాచతాసుస్నానంనేతిప్రాగుక్తమిత్యాహుః - వసిష్ఠోపి ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేప్రేతస్నానేతథైవచ । చంద్రసూర్యగ్రహేచైవరజోదోషోనవిద్యతే ॥ ఇత్యలంవిస్తరేణ—శ్రావణశుక్లతృతీయా మధుస్రవాఖ్యాగుర్జరేషుప్రసిద్ధా - సాపరయుతాగ్రాహ్యేతిదివోదాసః - శ్రావణశుక్లచతుర్థీపూర్వయుతామాతృ విద్ధాగణేశ్వరఇత్యాదివచనాత్—శ్రావణశుక్లపంచమీనాగపూజాదౌపరా వేతిసామాన్యనిర్ణయేఉక్తం - చమత్కారచింతామణౌ॥

పంచమీనాగపూజాయాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా । తస్యాంతుతుషితానాగా ఇతరాసచతుర్థికేతి ॥ శ్రావణేపంచమీశుక్లాసంప్రోక్తానాగపంచమీ । తాంపరిత్యజ్యపంచమ్యశ్చతుర్థీసహితాయితాఇతిమదనరత్నేభిధానాచ్చ - తేనపరైవేతి - ప్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ శ్రావణేమాసిపంచమ్యాంశుక్లపక్షేనరాధిప । ద్వారస్యోభయతోలేఖ్యాగోమయేనవిషోల్బణాః ॥ పూజయేద్విధివద్వీరదధిదూర్వాంకురైఃకుశైః । గంధపుష్పోపహారైశ్చబ్రాహ్మణానాంచతర్పణైః॥ యేతస్యాంపూజయన్తీహనాగాన్భక్తిపురస్సరాః । నతేషాంసర్పతోవీరభయంభవతికుత్రచిదితి శ్రావణశుక్లద్వాదశ్యాందధివ్రతంప్రాగుక్తం - తక్రాదీనాంత్వనిషేధః - తత్రదధివ్యవహారాభావాదితివక్ష్యతే - అత్రైవవిష్ణోఃపవిత్రారోపణముక్తం హేమాద్రావిష్ణురహస్యే ॥ శ్రావణస్యసితేపక్షేకర్కటస్థేదివాకరే । ద్వాదశ్యాం వాసుదేవాయ పవిత్రారోపణంస్మృతమ్ ॥ ద్వాదశ్యాంశ్రవణేవాపిపంచమ్యామథవాద్విజ । అనుకూల్యేషుకర్తవ్యంపంచదశ్యామథాపివేతి ॥ శివేతుతత్రైవకాలోత్తరే॥ ఆషాఢాంతేచతుర్దశ్యాంనభస్యానభసోస్తథా। అష్టమ్యాంచచతుర్దశ్యాంపక్షయోరుభయోస్సమమితి ॥ అన్యదేవతానాంతువక్ష్యతే - అధివాసనంతుదీపికాయాం॥ గోదోహంతరితికాలేపూర్వేద్యుర్వాధివాసనమితి ॥ గౌణకాలోరామార్చనచంద్రికాయాం ॥ పవిత్రారోపణంవిష్ణుశ్చ్రావణేనభవేద్యతి । కార్తిక్యవధిశుక్లాన్తేకర్తవ్యమితినారదః ॥ హేమకారాప్యతామ్రమథ్యైమెస్సూత్రైఃకౌశేయపద్మజైః । కుశైఃకాశైశ్చకార్పాసైర్బ్రాహ్మణ్యాకర్తితైశ్శుభైః॥ కృత్వాత్రిగుణితంసూత్రంత్రిగుణీకృత్యశోధయేత్ । తత్రోత్తమంపవిత్రంతుషష్ట్యాసహాశతైస్త్రిభిః ॥ సప్తత్యాసహితంద్వాభ్యాంశతాభ్యాంమధ్యమంస్మృతమ్ । సాశీతినాశతేనైవకనిష్ఠంతత్సమాచరేత్ ॥ సాధారణపవిత్రాణిత్రిభిస్సూత్రైస్సమాచరేత్ । ఉత్తమంతుశతగ్రంథి పంచాశద్గ్రంథిమధ్యమమ్ ॥ కనిష్ఠంతుపవిత్రంస్యాత్షట్త్రింశద్గ్రంథిశోభనమ్ । షట్త్రింశచ్చచతుర్వింశద్ద్వాదశేతిచకేచన ॥ చతుర్వింశద్ద్వాదశాష్టావిత్యేకేమునయోవిదుః ॥ హేమాద్రౌవిష్ణురహస్యేత్వన్యథోక్తం ॥ అష్టోత్తరశతంకుర్యాచ్చతుఃపంచాశదేవవా । సప్తవింశతిరేవాథజ్యేష్ఠమధ్యకనీయసమ్ ॥ అథమంనాభిమాత్రంస్యాదూరమాత్రంద్వితీయకమ్ । ప్రలంబతోజానుమాత్రంప్రతిమాయాంనిగద్యతే ॥ శివపవిత్రంతుతత్రైవశైవాగమే ॥ ఏకాశీత్యదవాసూత్రైస్త్రింశతావాష్టయుక్తయా । పంచాశతావాకర్తవ్యంతుల్యగ్రంథ్యంతరాళకమ్ ॥ ద్వాదశాంగుళమానానివ్యాసాదష్టాంగుళాని । లింగవిస్తారమానానిచతురంగుళకానిచేతి ॥ అధికారిణోపితత్రైవ విష్ణురహస్యే ॥ బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియోవైశ్యస్తథాస్త్రీశూద్రఏవచ । స్వధర్మోపస్థితాస్సర్వే

భక్త్యాకుర్యుఃపవిత్రకమ్॥ తథా॥ అతోదేవేతిమంత్రేణద్విజోవిష్ణానివేదయేత్।శూ
ద్రస్యమూలమంత్రోవాయేనవాపూజయేద్ధరిమ్ ॥ ఏతచ్చనిత్యం ॥ నకరోతివిధానే
నపవిత్రారోపణంతుయః । తస్యసాంవత్సరీపూజానిష్ఫలామునిసత్తమ॥ తస్మాద్భక్తి
సమాయుక్తైర్నరైర్విష్ణుపరాయణైః। వర్షేవర్షేప్రకర్తవ్యంపవిత్రారోపణంహరేః॥ఇతి
తత్రైవోక్తేః - దేవతావిశేషేతిథయోపితత్రైవ॥ ధనదశ్చరమాగౌరీగణేశస్సోమ
రాడ్గుహః ॥ భాస్కరశ్చండికాంబాచవాసుకిశ్చతథర్షయః॥ చక్రపాణిర్హ్యనంగశ్చ
శివోబ్రహ్మాత్తథైవచ । ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేతాఃపూజ్యాస్తిథిషుదేవతాః ॥ యథో
క్తాశ్శుక్లపక్షేతుతిథయశ్శ్రావణస్యచ॥ఇతి తథా హేమాద్రౌ కాలోత్తరే॥చతుర్దశ్యా
మథాష్టమ్యాంసర్వసాధారణంతుతత్ ॥ ఇతి తత్ప్రకారస్తురామార్చనచంద్రికా
యాం-యథా॥తతస్తానిపవిత్రాణివైణవేపటలేశుభే।సంస్థాప్యశుచివస్త్రేణపిధాయపుర
తోన్యసేత్ ॥అరత్నిసమ్మితాంవేణీంకుర్యాత్షట్త్రింశతాకుశైః॥ క్రియాలోపవిఘాతా
ర్థంయత్త్వయావిహితంప్రభో । మయైతత్క్రియతేదేవతవతుష్ట్యైపవిత్రకమ్ । న
మేవిఘ్నోభవేద్దేవకురునాథదయాంమయి ॥ సర్వథాసర్వదావిష్ణోమమత్వంపరమా
గతిః । ఉపవాసేనదేవత్వాంతోషయామిజగత్పతే॥ కామక్రోధాదయోప్యేతేనమే
స్యుర్వ్రతఘాతకాః । అద్యప్రభృతిదేవేశయావద్వైశేషికందినమ్ ॥ తావద్రక్షా
త్వయాకార్యాసర్వస్యాస్యనమోస్తుతే ॥ ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యకుంభంసంస్థాప్య తత్ర
వంశపాత్రే ॥ ఓం, సాంవత్సరస్యయాగస్యపవిత్రీకరణాయభోః। విష్ణులోకాత్పవిత్రా
ద్యఆగచ్ఛేహనమోస్తుతే ॥ అనేనమూలేనచావాహ్యోత్తమమధ్యమకనిష్ఠేషువి
ష్ణుబ్రహ్మరుద్రాన్ సత్త్వరజస్తమాంసివేదత్రయంవనమాలాయాం ప్రకృతించావా
హ్యత్రిసూత్ర్యాంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాన్గ్రంథిషు, క్రియా, పౌరుషీ, వీరా, విజయా,
ఈశా, అపరాజితా, మనోన్మనీ, జయా, భద్రా, ముక్తిశ్చేత్యావాహ్యసంపూజ్య
ఓం, సంవత్సరకృతార్చాయాస్సంపూర్ణఫలదోపియత్। పవిత్రారోపణాయైతత్కురు
కంధరతేనమః ॥ విష్ణుతేజోద్భవంరమ్యంసర్వపాతకనాశనమ్ । సర్వకామప్రదందేవ
తవాంగేధారయామ్యహమ్॥ ఇతిదేవకరేమంగళసూత్రంబద్ధ్వాదేవంసంపూజ్యనిమం
త్రయేత్ ॥ఆమంత్రితోసిదేవేశ పురాణపురుషోత్తమ । ప్రాతస్త్వాంపూజయిష్యామి
సాన్నిధ్యంకురుకేశవ ॥ క్షీరోదధిమహానాగశయ్యావస్థితవిగ్రహ । ప్రాతస్త్వాంపూ
జయిష్యామిసన్నిధౌభవతేనమః ॥ నివేదయామ్యహంతుభ్యంప్రాతరేతత్పవిత్రకమ్।
సర్వథాసర్వదావిష్ణోనమస్తేస్తుప్రసీదమే ॥ తతఃపుష్పాంజలిందత్వారాత్రౌజాగరణం
కుర్యాదితి - అధివాసనం - ప్రాతర్నిత్యపూజాంకృత్వాగంధదూర్వాక్షతయుతంప
విత్రమాదాయ ॥ ఓం, దేవదేవనమస్తుభ్యంగృహాణేదంపవిత్రకమ్। పవిత్రీకరణార్థా

యవర్షపూజాఫలప్రదమ్॥ పవిత్రకంకురుష్వాద్యయన్మయాదుష్కృతంకృతమ్।శు
ద్ధోభవామ్యహందేవత్వత్ప్రసాదాన్మహేశ్వర ॥ మూలసంపుటితేనానేనదత్వాంగదే
వతాభ్యోనామ్నాసమర్ప్య మహానైవేద్యందత్వా నీరాజ్యమణివిద్రుమ మాలాభిరి
త్యాదిభిర్దమనారోపణోక్తమంత్రైః ప్రార్థయిత్వాగురవేబ్రాహ్మణేభ్యశ్చదత్వాస్వ
యంధారయేత్ - తథా ॥ మాసంపక్షమహోరాత్రంత్రిరాత్రంధారయేత్తథా।
దేవేతంసూత్రసందర్భందేశకాలవివక్షయా ॥ అకరణేతుతత్రైవ ॥ పవిత్రారోపణం
కాలేనకరోతికథంచన । తదాయుతంజపేన్మంత్రంస్తోత్రంవాపిసమాహితఇత్యుక్తం-
ఇతిపవిత్రారోపః—శ్రావణశుక్లచతుర్దశీపూర్వయుతాగ్రాహ్యా - అత్రవక్తవ్యోవి
శేషశ్చైత్రచతుర్దశ్యాముక్తః - అథోపాకర్మ - తత్రబహ్వృచానాంప్రయోగపా
రిజాతేశౌనకః ॥ అథాతశ్శ్రావణేమాసేశ్రవణర్క్షయుతేదినే । శ్రావణ్యాంశ్రావణే
మాసిపంచమ్యాంహస్తసంయుతే ॥ దివసేవిదధీతైతదుపాకర్మయథోదితమ్। అధ్యా
యోపాకృతింకుర్యాత్తత్రౌపాసనవహ్నినా॥ ఇత్యత్రపౌర్ణమాస్యుపసంహారన్యాయే
నయజుర్వేదిపరేతిహేమాద్రిః - అత్రహస్తయుక్తాపంచమ్యుక్తా- కారికాపి॥ తన్మా
సేహస్తయుక్తాయాంపంచమ్యాంవాతదిష్యతేఇతికేవలపంచమ్యాంహస్తయుతే న్య
స్మిన్దినేఇతితుహేమాద్రిః- ఉపాసనవహ్నినేతితుకర్మద్వయమిదంకేచిత్ లౌకికాగ్నౌ
ప్రకుర్వతేఇతికారికోక్తలౌకికాగ్నినావికల్ప్యతే- తత్రాప్యధ్యాప్యైరన్వారబ్ధఇతిసూ
త్రాత్ - సశిష్యత్వేతదధికారికస్యాచార్యాగ్నౌ నాన్యస్యాగ్నావన్యోజుహుయాది
తినిషేధాత్ లౌకికఏవ-తదభావేతుస్మార్తఇతినిగర్వః-యద్యపిదీపికాయాం॥ వేదో
పాకృతిరోషధిప్రజననేపక్షేసితేశ్రావణే॥ఇతిశుక్లపక్షోపిసర్వేషాంముఖ్యకాలత్వేనో
క్తః-వక్ష్యమాణగార్గ్యవచనేనఛందోగానాంప్రతివిహితస్యతస్యానిరోధినస్సర్వాన్ప్రతి
ప్రవృత్తిశ్చ-తథాపి-శ్రావణమాససంబంధస్యసూత్రోక్తత్వాత్ కృష్ణపక్షేపికార్య
మితివృద్ధాః-తథాచసూత్రం॥ అథాతోధ్యాయోపాకరణమోషధీనాంప్రాదుర్భావే
శ్రవణేనశ్రావణస్యపంచమ్యాంహస్తేనవా-అత్రశ్రవణోముఖ్యోన్యేగౌణాః-తత్రాపి
ధమ్యాత్ తస్యాహర్ద్వయయోగేహేమాద్రౌవ్యాసః॥ధనిష్ఠాసంయుతంకుర్యాచ్ఛ్రా
వణంకర్మయద్భవేత్ । తత్కర్మసకలంజ్ఞేయముపాకరణసంజ్ఞితమ్॥శ్రవణేనతుయత్క
ర్మహ్యుత్తరాషాఢసంయుతమ్।సంవత్సరకృతోధ్యాయస్తత్క్షణాదేవనశ్యతీతి ॥ గా
ర్గ్యోపి॥ఉదయవ్యాపినిత్వేవవిష్ణ్వృక్షేఘటికాద్వయమ్॥ తత్కర్మసఫలంజ్ఞేయంతస్య
పుణ్యాంత్వనంతకమ్। ఇతిపూర్వేద్యురుత్తరాషాఢయోగేపరేద్యుః శ్రవణాభావేఘటి
కాద్వయన్యూనేవాపంచమ్యాదౌకార్యం-నతుపూర్వవిద్ధాయాంసంగవమాత్రేఅప
వాదాభావాత్-కించపరేద్యుస్సంగవాస్పర్శేనిషిద్ధపూర్వాగ్రహణేకింమానంసంగవ

వాక్యంశ్రవణవాక్యంచేతిచేత్ -తర్హివ్రీహివాక్యాదశ్వశఫవాక్యాచ్చమాషమిశ్రా
ణామాప్యుపాదానంస్యాదితిమహత్పాండిత్యంనిషేధానుప్రవేశాన్నైరపేక్ష్యబాధా
నేతిచేత్ -ఇహాపితుల్యం- ఏతేనపర్వాప్త్యాదయికంవ్యాఖ్యాతంనిషేధానుప్రవేశస్యో
భయత్రతుల్యత్వాత్ -శ్రవణయుతదినేసంక్రాంత్యాదౌతు ॥ ఉపాకర్మనకుర్వంతిక్ర
మాత్సామర్గ్యజుర్విదః। గ్రహసంక్రాంతియుక్తేషుహస్తశ్రవణపర్వస్వితిహేమాద్రౌ
నిషేధాత్పంచమ్యాదయోగ్రాహ్యాః-మదనరత్నేపి॥యదిస్యాచ్ఛ్రావణంపర్వగ్రహ
సంక్రాంతిదూషితమ్। స్యాదుపాకరణంశుక్లపంచమ్యాంశ్రావణస్యతు॥స్మృతిమహా
ర్ణవే ॥ సంక్రాంతిగ్రహణంవాపియదిపర్వణిజాయతే। తన్మాసేహస్తయుక్తాయాం
పంచమ్యాంవాతదిష్యతే ॥ తత్రాపిప్రయోగపారిజాతేవృద్ధమనుకాత్యాయనౌ॥ అ
ర్ధరాత్రాదధస్తాచ్చేత్సంక్రాంతిర్గ్రహణంతదా। ఉపాకర్మనకుర్వీత పరతశ్చేన్నదోష
కృదితి ॥ మదనరత్నేగార్గ్యోపి ॥ యద్యర్ధరాత్రాదర్వాక్తుగ్రహస్సంక్రమఏవచ। నో
పాకర్మతదాకుర్యాచ్ఛ్రావణ్యాంశ్రవణేపివా ॥ ఏతేనగ్రహణసంక్రాంతికాలేశ్రవణ
సత్త్వే ఏవనిషేధోనార్వాగితిమూర్ఖశంకాపరాస్తా - గ్రహవిశిష్టానాం హస్తశ్రవణ
పర్వణాంప్రత్యేకంనిషేధేతద్యుతోపాకర్మనిషేధేచ విశిష్టోద్దేశేవాక్యభేదాత్ - పం
చమ్యాంసక్రాంతౌ నిషేధాభావాపత్తేశ్చ తేనార్ధరాత్రాత్పూర్వం గ్రహసంక్రమస
త్త్వేఏవోపాకర్మనిషేధోనతద్యోగేఏవ- యత్తు ॥ ప్రతిపన్మిశ్రితేనైవోత్తరాషాఢసం
యుతే। శ్రవణేశ్రావణంకుర్యాద్గ్రహసంక్రాంతివర్జితేఇతిప్రతిపన్మిశ్రనిషేధకంవచనం
తన్నిర్మూలం - అత్రచ ॥ వేదోపకారణేప్రాప్తేకులీరేసంస్థితేరవౌ। ఉపాకర్మన
కర్తవ్యంకర్తవ్యంసింహయుక్తకే।ఇతివచనందేశాంతరవిషయం ॥ నర్మదోత్తర
భాగేతుకర్తవ్యంసింహయుక్తకే। కర్కటేసంస్థితేభానావుపాకుర్యాత్తుదక్షిణఇతి
బృహస్పతివచనాదితిప్రయోగపారిజాతేనోక్తం - పరాశరమాధవీయేప్యేవం ॥ సా
మగానాంసింహస్థరవావుక్తేస్తద్విషయఇదంపురోడాశ చతుర్ధాకరణవదుపసంహ్రి
యతే - తేషామేవదేశవ్యవస్థా - సతుబహ్వృచాదిపరంతేషాంసూత్రేచాంద్రశ్రా
వణోక్తేః - సౌరేపంచమ్యయోగాత్ ఇతితువయంపశ్యామః - యత్తుకాలాదర్శే॥
అధ్యాయానాముపాకర్మశ్రావణ్యాంతైత్తిరీయకాః।బహ్వృచాశ్శ్రవణేకుర్యుస్సిం
హస్థార్కేభవేద్యది। సహస్తశుక్లపంచమ్యాంవాతద్గ్రహణసంక్రమే॥అసింహార్కే
ప్రోష్ఠపద్యాంశ్రవణేనవ్యవస్థయేతి ॥ తన్మూలాలేఖనాచ్చింత్యం - శ్రావణేసస్యా
నుద్గమాదౌతుబహ్వృచపరిశిష్టే ॥ అవృష్ట్యోషధయస్తస్మిన్మాసేతునభవంతిచేత్ ।
తదాభాద్రపదేమాసిశ్రవణేనతదిష్యతే ఇతి ॥ తత్రాప్యనుద్గమేతుకుర్యాదేవంతద్వా
ర్షికమిత్యాచక్షతేఇతిసూత్రాత్ - వర్షర్తౌభవంవార్షికం - ఏతచ్చశాస్త్రాదావ

పికార్యం ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమితిదమనారోపేలిఖితవచనా
త్ ॥ నిత్యేనైమిత్తికేజప్యేహోమేయజ్ఞక్రియాసుచ । ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేగ్ర
హవేధోనవిద్యతఇతిప్రయోగపారిజాతేసంగ్రహోక్తేః - పర్వణిగ్రహణేసతి పూ
ర్వంత్రిరాత్రాదివేధాభావంవక్తుమిదం తేనపర్వణిగ్రహణేపిచతుర్దశ్యాంశ్రవణేకా
ర్యమితిహేమాద్రిః - అస్తేప్రథమారంభస్తునభవతి ॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే
బాల్యేవావార్ధకేపివా । తథాధిమాససంసర్పమలమాసాదిషుద్విజ॥ ప్రథమోపా
కృతిర్నస్యాత్కృతంకర్మవినాశకృదితితత్త్రైవకశ్యపోక్తేః - అత్రప్రథమారంభేవృ
ద్ధిశ్రాద్ధంకుర్యాదితినారాయణవృత్తౌ - ఏతచ్చాధిమాసేనకార్యం.॥ ఉపాకర్మతథో
త్సర్గఃప్రసవాహోత్సవాష్టకాః। మాసవృద్ధాపరేకార్యావర్జయిత్వాతుపైతృకమి
తిజ్యోతిఃపరాశరోక్తేః ॥ ఉత్కర్షఃకాలవృద్ధౌస్యాదుపాకర్మాదికర్మణి । అభిషేకాది
వృద్ధీనాంనతూత్కర్షోయుగాదిష్వితికాత్యాయనోక్తేశ్చ - యత్తు ॥ ఉపాకర్మణిచో
త్సర్గేహ్యేతదిష్టంవృషాదితః॥ఇతిఋష్యశృంగవచనంతత్సామగవిషయం- తేషాంసిం
హార్కేఏవోక్తేః - ఏతశ్చాపరాహ్ణేకార్యం॥ ఉపాకర్మాపరాహ్ణేస్యాదుత్సర్గఃప్రా
తరేవతు॥ ఇతి అధ్యాయానాముపాకర్మకుర్యాత్కాలేపరాహ్ణికే । పూర్వాహ్ణే
తువిసర్గస్స్యాదితివేదవిదోవిదుః ॥ ఇతిచహేమాద్రౌగోభిలోక్తేః-వస్తుతస్తు॥ భవేదు
పాకృతిఃపౌర్ణమాస్యాంపూర్వాహ్ణఏవతు॥ఇతి ప్రచేతసోవచనాత్ -పూర్వవాక్యం
సామగవిషయం - తేషామపరాహ్ణఏవోక్తేరిత్యనుపదంవక్ష్యతే- దీపికాపి - అస్య
తువిధేఃపూర్వాహ్ణకాలః స్మృతః ఇతి- యాజుషాస్తుపర్వణికుర్యుః - తచ్చాపస్తంబై
రౌదయికంగ్రాహ్యంఅన్యైస్తుపూర్వవత్ ॥పర్వణ్యౌదయికేకుర్యుశ్శ్రావణంతైత్తిరీ
యకాః। బహ్వృచాశ్శ్రవణేకుర్యుర్గ్రహసంక్రాంతివర్జితే ఇతి గార్గ్యోక్తేః ॥ సం
ప్రాప్తవాఞ్ఛ్రుతీర్బ్రింహాపర్వణ్యౌదయికేపునః । అతోభూతదినేతస్మిన్నోపాకరణ
మిష్యతేఇతి కాళికాపురాణాచ్చ॥ అథచేద్దోషసంయుక్తేపర్వణిస్యాదుపక్రియా। దుః
ఖశోకామయగ్రస్తారాష్ట్రేతస్మిన్ద్విజాతయఇతిమదనరత్నహేమాద్ర్యాదౌగార్గ్యేణ
దోషోక్తేః - అత్రశింగాభట్టీయేవిశేషః ॥ శ్రవణశ్రావణంపర్వసంగవస్పృగ్యదాభ
వేత్ । తదైవౌదయికంకార్యం నాన్యదౌదయికంభవేత్ ॥ పరాశరమాధవీయే
పిగార్గ్యః ॥ శ్రావణీపౌర్ణమాసీతుసంగవాత్పరతోయది। తదైవౌదయికీగ్రాహ్యా
నాన్యదౌదయికీభవేత్ ॥ కర్మకాలమాహ - కాలాదర్శేనిగమః ॥ శ్రావణ్యాం
ప్రౌష్ఠపద్యాంవాప్రతిపత్షణ్ముహూర్తకైః। విద్ధాస్యాచ్ఛందసాంతత్రోపాకర్మో
త్సర్జనంభవేత్ ॥ అత్రపౌర్ణమాసీశ్రవణహస్తయోరుపలక్షణం - తేనతావపి
సంగవస్పృశౌఉదయేసంగవస్పృశ్యౌశ్రుతౌపర్వణిచార్కభే। కుర్యుర్నభస్యుపాకర్మ

ఋగ్యజుస్సామగాః క్రమాదితి పృథ్వీచంద్రః - తేనోదయసంగవోభయవ్యాపినీ ముఖ్యా - పరేద్యుస్సంగవాభావే పూర్వేద్యురుదయాభావే చైకైకసత్త్వే పూర్వేద్యుశ్చతుర్దశీవేధనిషేధాత్సామాన్యవాక్యాదౌదయికీ కర్మపర్యాప్తా గ్రాహ్యా - న పూర్వా - సంగవనిమిత్తపూర్వవిద్ధాపవాదాభావాత్ । నాప్యౌదయికీత్యస్య పూర్వవిద్ధాపరత్వాభావాత్ - తేన భాద్రపదాదౌ కాలాంతరే స్యాన్నతు నిషిద్ధేన హి వ్రీహ్యలాభే నిషిద్ధమాషగ్రహణం యుక్తం - అత ఏవ పరేద్యుస్సంగవవ్యాప్తౌ పూర్వవిద్ధానిషేధః - తదభావే తు నేతి మూర్ఖవ్యవస్థాప్యయుక్తా విధివైషమ్యాత్ - మాషనిషేధేపి తథాపత్తేశ్చ - పూర్వవిద్ధావచనసత్త్వే హి సా యుజ్యతే - ఏవం శ్రవణేపి జ్ఞేయం - తన్న, విష్ణువృక్షే ఘటికాద్వయమితి పూర్వోక్తవిరోధాత్ - తేన ప్రాశస్త్యమాత్రపరమిదమ్ - తత్త్వంతు - ఏతచ్ఛుద్ధాధికపరమ్ - తేన యథాగ్నిహోత్రాదౌ సాయం ప్రాతఃకాలభేదే సామాన్యే జీవనావచ్ఛిన్నకాలే దర్శాదౌ వానుష్ఠానం - యథా వా వ్రీహ్యాశ్వశషాద్యభావే యాగాక్షిప్తనిషిద్ధవర్జద్రవ్యేణ - తథాత్ర సంగవాభావే నిషిద్ధవర్జకర్మపర్యాప్త్యౌదయికే కాలాంతరే వానుష్ఠానం న తు కదాచిన్నిషిద్ధే - అపవాదాభావే ఉత్సర్గస్యైవ ప్రాప్తేః - కాత్యాయనాదీనాం తు దినద్వయే పూర్వాహ్ణవ్యాప్త్యేకదేశస్పర్శే వా పూర్వైవేతి హేమాద్రిః - యదపి॥ శ్రావణీ దుర్గనవమీ దూర్వా చైవ హుతాశనీ । పూర్వవిద్ధా ప్రకర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలేర్దినమితి బ్రహ్మవైవర్తం - తద్బ్రహ్మపవిత్రశ్రవణకర్మాదిదైవకర్మవిషయమితి హేమాద్రిః - అత ఏవ వచనాత్కులధర్మవ్రతాదావపి పూర్వైవ - మదనరత్నే ప్యేవం - మదనపారిజాతేపి, పూర్వవిద్ధాయాం శ్రావణ్యాం వాజసనేయినాముపాకర్మేత్యుక్తం - మదనరత్నే తు॥ పర్వణ్యౌదయికే కుర్యుశ్శ్రావణం తైత్తిరీయకా ఇతి బహ్వృచపరిశిష్టే - బహ్వృచాన్ప్రతి కర్మవిధానార్థం ప్రవృత్తే తత్ర తైత్తిరీయకకర్మవిధ్యయోగాత్పూర్వోక్తకాళికాపురాణాదౌ సామాన్యత ఔదయికపర్వప్రాప్తేస్తన్నిషేధేన బహ్వృచానాం శ్రవణవిధానాత్తైత్తిరీయకపదమనువాదత్వాత్తస్యచ ప్రాప్త్యధీనత్వాత్ - ప్రాప్తేశ్చ యజుర్వేదిమాత్రపరత్వాత్సర్వయజుర్వేద్యుపలక్షణార్థం - అవయుత్యానువాదో వా - నతు విధాయకం యేన విశేషవిధినోపసంహారస్స్యాత్ - అనువాదత్వాల్లక్షణా న దోషః - అన్యథౌదయికపర్వవిశిష్టోపకర్మోద్దేశేన కర్తృవిధౌ కర్తృవిశిష్టే వా ఔదయికపర్వవిధౌ వాక్యభేదాపత్తేః - తస్మాత్తైత్తిరీయకపదవివక్షయా సర్వయజుర్వేదినామౌదయికమేవ పర్వేత్యుక్తం - తన్న, న తావత్పరిశిష్టే బహ్వృచాన్ప్రత్యేవ విధిః॥ ధనిష్ఠాప్రతిపద్యుక్తత్వాష్టఋక్షసమన్వితమిత్యాదితదుదాహృతే ఏవ పరిశిష్టే వేదాంతధర్మవిధీనాం దర్శనాత్ - నాప్య

నువాదోయంకాళికాపురాణాద్బహ్వృచాదీనామపితదాపత్తేఃకుర్యురిత్యస్య విధిత్వే నతస్యైవార్థవాదత్వేనైతత్ప్రాప్తానువాదిత్వాచ్చ - నచతైత్తిరీయకాణాంగృహ్యే తద్విధిరస్తి - యేనానువాదస్స్యాత్ - నచవాక్యభేదఃతైత్తిరీయకమాత్రస్యకర్మమాత్రస్యవాఉద్దేశ్యత్వాయోగేన హవిరార్తి వదష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీతేతివచ్ఛాగత్యా విశిష్టస్యోద్దేశ్యత్వాత్ - అన్యథోత్తరార్ధేబహ్వృచపదస్యాప్యవివక్షాపత్త్యాశ్రవణస్య సర్వసాధారణ్యాపత్తేః - తస్మాద్హేమాద్రిమతమేవయుక్తమితిదిక్ - ఇదంచశిష్యానధ్యాపయేత - ఆవసథ్యేగ్నౌ అనధ్యాపయతోనాధికారఇతికర్కః శ్రావణ్యామపిగ్రహణాది దుష్టాయాంకాతీయభిన్నైః ప్రోష్ఠపద్యాం కార్యం - తైస్తుశ్రావణపంచమ్యాం ॥ సంక్రాంతిర్గ్రహణంవాపి పౌర్ణమాస్యాంయదాభవేత్ । ఉపాకృతిస్తుపంచమ్యాంకార్యావాజసనేయిభిః ఇతిస్మృతిమహార్ణవేవాజసనేయగ్రహణాదితిహేమాద్రిః ఇదంచసూత్రోక్తకాలపరత్వాద్బహ్వృచపరమపి॥ సాంఖ్యాయనైస్తుహస్తేకార్యం- ఆపస్తంబైరాథర్వణైశ్చప్రోష్ఠపద్యాం - యత్తుబౌధాయనః ॥ శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యా మాషాఢ్యాం వోపాకృత్యేత్యుచే తత్రైప్రోష్ఠపద్యామపి దోషే అషాఢ్యాంకార్యమిత్యేవమర్థం - తచ్ఛాఖీయవిషయం వా - సామగాస్తుశ్రావణేహస్తేకుర్యుఃబహ్వృచాః శ్రవణేచైవహస్తర్క్షేసామవేదినః ఇతినిర్ణయామృతేగోభిలోక్తేః - సోప్యుత్తరః ॥ ధనిష్ఠాప్రతిపద్యుక్తంత్వాష్ట్రఋక్షసమన్వితమ్ । శ్రావణంకర్మకుర్వీరన్ ఋగ్యజుస్సామపారకాః ॥ ఇతిమదనరత్నేపరిశిష్టోక్తేః - గార్గ్యోపి ॥ సింహేరవౌతుపుష్యర్క్షే పూర్వాహ్ణేవివరేబహిః- ఛందోగామిళితాఃకుర్యురుత్సర్గంస్వస్వఛందసామ్॥ శుక్లపక్షేతుహస్తేనఉపాకర్మాపరాహ్ణికమితి ॥ అవివరే గ్రహాదిదోషహీనేవిచరేదితి పారోస్కజ్ఞానకృతః - పుష్యర్క్షేపూర్వాహ్ణేఉత్సర్గః - అపరాహ్ణికముపాకర్మేత్యన్వయః - అన్యస్తువిశేషఃపూర్వమేవోక్తః - ప్రయోగపారిజాతేగోభిలః ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచవనస్థానామపీష్యతే । ధారణాధ్యయనాంగత్వాద్గృహిణాం బ్రహ్మచారిణామ్॥ ఉత్సర్జనం చవేదానాముపాకరణకర్మచ । అకృత్వావేదజప్యేనఫలంనాప్నోతిమానవః॥ సర్వథాలోపేతుకృచ్ఛ్రఃఉపవాసశ్చ, వేదోదితానాం నిత్యానామితిమనునాభోజనోక్తేః ఏవముత్సర్గేపి - అథప్రసంగాదత్రైవోత్సర్జనముచ్యతే - తచ్చపౌషమాసేరోహిణ్యాంతత్కృష్ణాష్టమ్యాంవాకార్యం ॥ పౌషమాసస్యరోహిణ్యా మష్టకాయామథాపివా । జలాంతేచ్ఛందసాంకుర్యాదుత్సర్గంవిధివద్బహిరితియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః- శ్రావణ్యాంప్రోష్ఠపద్యాంవోపాకృతౌ క్రమేణపౌషశుక్లప్రతిపదిమాఘశుక్ల ప్రతిపదివాకార్యం - అర్ధపంచమాన్మాసానధీయీతేతితేనైవోక్తేః- అర్ధపంచమోవా

షుసార్ధచతురఇత్యర్థః - యత్తుహారీతః॥ అర్ధపంచమాన్మాసావధీత్యోర్ధ్వముత్సృజేత్ - పంచార్ధషష్ఠాన్వేతితదాషాఢ్యుపాకర్మవిషయంబౌధాయనాస్తుపౌష్యాంమాఘ్యాంవాకుర్యుః। పౌష్యాంమాఘ్యాంచోత్సృజేదితితత్సూత్రాత్ - తైత్తిరీయైస్తుతైష్యాంకార్యం- తైష్యాంపౌర్ణమాస్యాంరోహిణ్యాంవావిరమేదితితత్సూత్రాత్ - బహ్వృచైస్తుమాఘ్యాంకార్యం॥ అధ్యాయోత్సర్జనంమాఘ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవిధీయతఇతికారికోక్తేః- కాతీయాస్తుభాద్రపదేకుర్యుఃఉత్సర్గఞ్చేతినందాదితిథ్యాప్రౌష్ఠపదేపి వేతికాత్యాయనోక్తేః-సామగాస్తుసింహార్కే-పుష్యేకుర్యుః-తథాచసింహేరవౌత్వితిగార్గ్యవచనంపూర్వముక్తం- సర్వైరుపాకర్మదినేవాకార్యం॥ పుష్యేతూత్సర్జనంకుర్యాదుపాకర్మదినేథవా॥ఇతిహేమాద్రౌఖాదిరగృహ్యోక్తేః- యదాసింహస్థేసూర్యేసతితన్మధ్యస్థహస్తనక్షత్రాత్ప్రాక్పుష్యఃకర్కటస్థోభవతి - తదాతస్మిన్పుష్యేఉత్సర్గంకృత్వాతదుత్తరహస్తేఉపాకర్మసామగాఃకుర్యుః॥ మాసేప్రోష్ఠపదేహస్తాత్పుష్యఃపూర్వోభవేద్యదా। తదాచశ్రావణేకుర్యాదుత్సర్గంఛందసాంద్విజః॥ఇతితత్రైవపరిశిష్టోక్తేః - అత్రద్వావపిసౌరౌమాసౌజ్ఞేయౌ - తేషాంసౌరస్యైవోక్తేః - అత్రవిశేషమాహకార్ష్ణాజినిః॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేయథాకాలంసమేత్యచ। ఋషీన్దర్భమయాన్కృత్వాపూజయేత్తర్పయేత్తతఇతి - ఉపాకర్మణ్యుత్సర్గేచత్రిరాత్రంపక్షిణీమహోరాత్రంవానధ్యాయఇతిమితాక్షరాయాంయుక్తం - అత్రనదీనాంరజోదోషోనాస్తి ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేరజోదోషోనవిద్యతేఇతిగార్గ్యోక్తేః-అత్రైవరక్షాబంధనముక్తంహేమాద్రౌభవిష్యే॥ సంప్రాప్తేశ్రావణస్యాంతేపౌర్ణమాస్యాందినోదయే। స్నానంకుర్వీతమతిమాన్శ్రుతిస్మృతివిధానతః॥ ఉపాకర్మాదికంప్రోక్తమృషీణాంచైవతర్పణమ్। శూద్రాణాంమంత్రరహితంస్నానందానంచశస్యతే॥ ఉపాకర్మణికర్తవ్యంఋషీణాంచైవపూజనమ్। తతోపరాహ్ణసమయేరక్షాపోటలికాంశుభామ్॥ కారయేదక్షతైశ్శస్తైస్సిద్ధార్థైర్హేమభూషితైరితి॥ అత్రోపాకర్మానంతర్యస్యపూర్ణాతిథావార్థికస్యానువాదోనతువిధిః - గౌరవాత్ప్రయోగవిధిభేదేనక్రమాయోగాచ్ఛూద్రాదౌతదయోగాచ్చ - తేనపరేద్యురుపాకరణేపిపూర్వేద్యురపరాహ్ణేతత్కరణంసిద్ధం - ఇదంభద్రాయాన్నకార్యం॥ భద్రాయాంద్వేనకర్తవ్యేశ్రావణీఫాల్గునీతథా। శ్రావణీనృపతింహంతిగ్రామందహతిఫాల్గునీతిసంగ్రహోక్తేః - తత్సత్త్వేతురాత్రావపితదంతేకుర్యాదితి నిర్ణయామృతేఇదంవ్రతిపద్యుతాయాంనకార్యం॥ నందాయాందర్శనేరక్షాబలిదానందశాసుచ। భద్రాయాగోకులక్రీడాదేశనాశాయజాయతే॥ ఇతిమదనరత్నేబ్రహ్మవైవర్తాత్ భవిష్యే॥ ఉపలిప్తేగృహమధ్యేదత్తచతుష్కేన్యసేత్కుంభమ్। పీఠేతత్రోపవిశేద్రాజామా

త్త్యైర్యుతశ్చసుముహూర్తే । తదనుపురోధానృపతేరక్షాంబధ్నీతమంత్రేణ ॥ ఇదం
రక్షాబంధనంనియతకాలత్వాత్ - భద్రావర్జ్యగ్రహణదినేపికార్యంహోళికావత్ -
గ్రహసంక్రాంత్యారక్షాదానిషేధాభావాత్ ॥ నర్త్వేషామేవవర్ణానాంసూతకంరా
హుదర్శనే। ఇతితత్కాలీనకర్మపరఏవనత్వన్యత్ర-అన్యథాహోళికాయాంకాగతిః-
అతఏవ ॥ నిత్యేనైమిత్తికేజప్యేహోమేయజ్ఞక్రియాసుచ । ఉపాకర్మణిచోత్సర్గే
గ్రహవేధోనవిద్యతఇతి నియతకాలీనేతదభావఇతిదిక్ - ఉపాకర్మణితద్దినభిన్నపరం
తంత్రతన్నిషేధాదిత్యుక్తంప్రాక్ - మంత్రస్తు ॥ యేనబద్ధోబలీరాజాదానవేంద్రో
మహాబలః । తేనత్వామపిబధ్నామిరక్షేమాచలమాచల ॥ బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్వై
శ్యైశ్శూద్రైరన్యైశ్చమానవైః । కర్తవ్యోరక్షితాచారోద్విజాన్సంపూజ్యశక్తి
తఇతి - అత్రైవహయగ్రీవోత్పత్తిః - తదుక్తంకల్పతరౌ ॥ శ్రావణ్యాంశ్రవణేజా
తఃపూర్వంహయశిరాహరిః । జగాదసామవేదంతుసర్వకల్మషనాశనమ్ ॥ స్నాత్వా
సంపూజయేత్తంతుశంఖచక్రగదాధరమ్ ॥ అత్రాశ్వలాయనేనశ్రవణాకర్మోక్తం-
శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యాంశ్రావణాకర్మేతి - తత్రాస్తమయయోగినీగ్రాహ్యా - అ
స్తమితేస్థాలీపాకంశ్రపయిత్వేతిసూత్రాత్ - అతఏవనిశీష్టేర్దర్శప్రయోగాంతఃపాత
నియమాత్తదంగైఃప్రసంగసిద్ధిరుక్తాద్వాదశే- అన్యథాపరేద్యుఃప్రాప్తేఃకఃప్రసంగః -
ప్రసంగస్యయాజ్ఞికాస్తుపౌర్ణిమాదర్శశబ్దయోః పర్వాంత్యక్షణవదహోరాత్రవా
చిత్వాత్తత్రైవకర్మకాలవ్యాప్తిర్గ్రాహ్యేతి వికృతిత్వాచ్ఛేషపర్వేచ్ఛంతిశ్రావణాది
మాసచతుష్టయకృష్ణపక్షద్వితీయాసుఅశూన్యశయనవ్రతం - తత్రచంద్రోదయ
వ్యాపినీ - దినద్వయేతత్త్వేపరేతినిర్ణయామృతే - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, శ్రావణ
మాసనిర్ణయః——సింహేపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - అన్యత్పూర్వవత్ -
అత్రగోప్రసవేద్భుతసాగరేనారదః ॥ భానౌసింహగతేచైవయస్యగౌస్సంప్రసూయ
తే । మరణంతస్యనిర్దిష్టంషడ్భిర్మాసైర్నసంశయః ॥ తత్రశాంతింప్రవక్ష్యామియేన
సంపద్యతేశుభమ్ । ప్రసూతాంతత్క్షణాదేవతాంగాంవిప్రాయదాపయేత్ ॥ తతో
హోమంప్రకుర్వీతఘృతాక్తైరాజసర్షపైః । ఆహుతీనాంఘృతాక్తానామయు
తంజుహుయాత్తతః ॥ వ్యాహృతిభిశ్చాయుంహోమః ॥ సోపవాసఃప్రయత్నేనద
ద్యాద్విప్రాయదక్షిణామితి ॥ తథా ॥ సింహరాశౌగతేసూర్యేగోప్రసూతిర్యదాభ
వేత్ । పౌషేచమహిషీసూతేదివైవాశ్వతరీతథా । తదానిష్టంభవేత్కించిత్త
చ్ఛాంత్యైశాంతికంచరేత్ । అస్యవామేతిసూక్తేనతద్విష్ణోరితిమంత్రతః ॥ జుహు
యాచ్ఛతిలాజ్యేనశతమష్టోత్తరాధికమ్ । మృత్యుంజయవిధానేనజుహుయాచ్ఛత
ధాయుతమ్॥ శ్రీసూక్తేనతతస్స్నాయాచ్ఛాంతిసూక్తేనవాపునః। మధ్యరాత్రేనిశీథే

వాయదాగాఃక్రందతేసదా ॥ గ్రామేవాస్యగృహేవాపిశాంతికంపూర్వవద్దిశేత్ ॥
ఏవంశ్రావణేబడబాప్రసవాదినేనిషిద్ధః - తదుక్తమథర్వవేదినాంగార్గ్యపరిశిష్టే ॥
మాఘేబుధేచమహిషీశ్రావణేబడబాదివా ॥ సింహేగావఃప్రసూయంతేస్వామినో
మృత్యుదాయకాఇతిఅత్రతదుక్తామృతాఖ్యాశాంతిఃకార్యా- భాద్రకృష్ణతృతీయాక
జ్జలీసంజ్ఞా సాపరాగ్రాహ్యేతిదివోదాసీయేఉక్తం - వచనంతుహరితాళికాప్రకరణేవ
క్ష్యామః - భాద్రకృష్ణచతుర్థీబహులాఖ్యామధ్యదేశేప్రసిద్ధాసాసాయాహ్నవ్యాపినీ
గ్రాహ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వాగ్రాహ్యా॥ గౌర్యాశ్చతుర్థీవటధేనుపూజాదుర్గా
త్ర్యనందుర్భరహేబాళికేచ । వత్సస్యపూజాశివరాత్రిరేతాఃపరాన్వితాఘ్నంతినృపం
పరాష్ట్రమితిదివోదాసీయేవచనాత్ - అత్రవత్సపూజాయాః పృథగుపాదానాద్ధే
నుపూజాశబ్దేనబహులాఖ్యాగృహ్యత ఇతిసఏవవ్యాచఖ్యౌ - మదనరత్నేప్యేవం -
అత్రగోపూజాయవాన్నాశనంచతత్రైవోక్తం - భాద్రకృష్ణషష్ఠీహలషష్ఠీసాసప్త
మీయుతేతిదివోదాసః—భాద్రకృష్ణసప్తమ్యాంశీతలావ్రతం - తత్రపూర్వాగ్రా
హ్యేతి హేమాద్రౌ—అథజన్మాష్టమీ - సాచకృష్ణాదిమాసేన భాద్రపదకృష్ణాష్ట
మి । తథాభాద్రపదేమాసి కృష్ణాష్టమ్యాంకలౌయుగే । అష్టావింశతిమేజాతః కృ
ష్ణోసౌదేవకీసుతఃఇతి కల్పతరౌబ్రాహ్మోక్తేః - అత్రేదంమాధవమతం- అష్టమీ
ద్వేధా - జన్మాష్టమీజయంతీచేతి - తత్రాద్యా కేవలాష్టమి ॥ యేనకుర్వంతిజా
నంతఃకృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతమ్ । తేభవంతినరాఃప్రాజ్ఞవ్యాళావ్యాఘ్రాశ్చకాననే
ఇతిస్కాందాత్ ॥ దివావాయదివారాత్రౌనాస్తిచేద్రోహిణీకలా। రాత్రియుక్తాంప్ర
కుర్వీతవిశేషేణేందుసంయుతాం।ఇతిపురాణాంతరాత్ ॥ శ్రావణేబహులేపక్షేకృష్ణ
జన్మాష్టమీవ్రతమ్। నకరోతినరోయస్తుభవతిక్రూరరాక్షసః।ఇతిభవిష్యోక్తేశ్చ॥ కేవ
లాష్టమ్యామేవోపోష్యత్వావగతేఃసైవరోహిణీయుక్తాజయంతీ ॥ కృష్ణాష్టమ్యాంభ
వేద్యత్రకలైకారోహిణీయది । జయంతీనామసాప్రోక్తాఉపోష్యాసాప్రయత్నతఇతి
వహ్నిపురాణాత్। అష్టమీకృష్ణపక్షస్యరోహిణీఋక్షసంయుతా । భవేత్ప్రోష్ఠపదే
మాసిజయంతీనామసాస్మృతా।ఇతివిష్ణురహస్యాదివచనాచ్చ - జ్యోతిరాదివత్సంజ్ఞ
యాకర్మభేదః - రోహిణీయోగశ్చాహోరాత్రంముఖ్యః-నిశీథమాత్రేమధ్యమః-
దివసాదావధమః ॥ అహోరాత్రంతయోర్యోగోహ్యసంపూర్ణోభవేద్యది । ము
హూర్తమప్యహోరాత్రేయోగశ్చేత్తాముపోషయేత్।ఇతివసిష్ఠసంహితోక్తేః॥అ
ర్ధరాత్రేతుయోగోయంతారాపత్యుదయేసతి । నియతాత్మాశుచిస్నాత్వాతఃపూజాంత
త్రప్రవర్తయేదితివిష్ణుధర్మోక్తేః ॥ వాసరేవానిశాయాంవాయత్రస్వల్పాపిరోహిణీ।
విశేషేణనభోమాసేసైవోపోష్యామనీషిభిః।ఇతిపురాణాంతరాచ్చ-విశేషేణేతిశ్రుతే

ర్భాద్రపదేపీదం - శ్రావణేవానభస్యేవేతివక్ష్యమాణాత్ - గౌడాస్తునిశీథపవరో
హిణీయోగేజయంతీనాన్యథేత్యాహుః - తన్న, వాసరేవానిశాయాంవేతివిరో
ధాత్ - యోగవిశేషాద్గుణాత్ఫలమిత్యన్యే - తేప్యకరణేదోషశ్రుతేరుపేక్ష్యాః -
తత్రజన్మాష్టమీవ్రతంనిత్యం - పూర్వోక్తవచనేషుఅకరణేనిందాశ్రుతేః ॥ వర్షేవ
ర్షేతుయానారీకృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతమ్ । నకరోతిమహాప్రాజ్ఞవ్యాలీభవతికాననఇతి
స్కాందేపివాశ్రుతేశ్చ - నకరోతినరోయస్త్వితిపూర్వముక్తేరత్రస్త్రీలింగమతం
త్రం-మదనరత్నేస్కాందేత్వత్రఫలమప్యుక్తం ॥ జన్మాష్టమీవ్రతంపవైప్రకుర్వంతి
నరోత్తమాః । కారయంత్యథవాలోకాన్లక్ష్మీస్తేషాంసదాస్థిరా ॥ సిధ్యంతిసర్వకా
ర్యాణికృతేజన్మాష్టమీవ్రతే। ఇతిజయంతీవ్రతంతునిత్యంకామ్యంచ । మహాజయా
ర్థంకురుతాంజయంతీముక్తయేనఘ॥ ధర్మమర్థంచకామంచమోక్షంచమునిపుంగవ॥
దదాతివాఞ్ఛితానర్థాన్యేప్యన్యేతిదుర్లభా ఇతిస్కాందాదౌఫలశ్రుతేః॥ శూద్రాన్నేన
తుయత్పాపంశవహస్తస్థభోజనే । తత్పాపంలభతేకుంతీజయంతీవిముఖోనరః ॥ నక
రోతియదావిష్ణోర్జయంతీసంభవంవ్రతమ్ ॥ యమస్యవశమాపన్నస్సహతేనారకీంవ్య
థాం॥ఇత్యకరణేనిందాశ్రుతేశ్చ - యదాచపూర్వేద్యుఃపరేద్యుర్వారోహిణీయోగ
స్తదాజన్మాష్టమీజయంత్యామంతర్భూతాజ్ఞేయా - నతుజన్మాష్టమీవ్రతంపృథ
క్కార్యం - విష్ణుశృంఖలవత్ - తదుక్తంమాధవేనైవ ॥ యస్మిన్వర్షేజయంత్యా
ఖ్యోయోగోజన్మాష్టమీతదా। అంతర్భూతాజయంత్యాంస్యాదృక్షయోగప్రశస్తిత
ఇతి-మదనరత్ననిర్ణయామృతగౌడమైథిలమతేప్యేవం హేమాద్రియాదయస్తు॥రోహి
ణీసంయుతోపోష్యాసర్వాఘౌఘవినాశినీ । అర్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వంకలయావాయ
దాభవేత్ ॥ జయంతీనామసాప్రోక్తాసర్వపాపప్రణాశనీత్యగ్నిపురాణాదర్ధరాత్రప
వరోహిణీయోగస్యప్రాశస్త్యాత్ - ముహూర్తమపిలభ్యేతేత్యాదీనాంచార్ధరాత్ర
యోగేప్యుపపత్తేర్నజయంతీవ్రతంభిన్నం - తత్త్వంతుహేమాద్రిమతేపిజయంతీ
వ్రతంభిన్నమేవ - ఉదయేచాష్టమిత్యస్యతేనజయంతీపరత్వోక్తేః కించ॥రోహిణ్యా
మర్ధరాత్రేచయదాకృష్ణాష్టమీభవేత్ । తస్యామభ్యర్చనంశౌరేర్హంతిపాపంత్రిజ
న్మజం॥ఇతివిష్ణుధర్మోక్తేః॥ సమాయోగేతురోహిణ్యాంనిశీథేరాజసత్తమ ॥ సమజాయ
తగోవిందోబాలరూపీచతుర్భుజః ॥ తస్మాత్తంపూజయేత్తత్రయథావిత్తానురూపతః।
ఇతివహ్నిపురాణాచ్చార్ధరాత్రస్యకర్మకాలత్వమవసీయతే - అతఃకర్మణోయస్యయః
కాలఇత్యాదివచనాత్పూర్వత్రైవప్రాప్తేః పరదినేసతోపిరోహిణీయోగస్యనప్రయో
జకత్వం - అన్యథాబుధవారాదేరపితత్త్వాపత్తేః - కించ - జయంతీశబ్దోరాత్రివి
శేషవచనః ॥ అభిజిన్నామనక్షత్రంజయంతీనామశర్వరీ। ముహూర్తోవిజయోనామ

యత్రజాతో జనార్దన ఇతి బ్రహ్మాండపురాణాత్ - తేనతద్యోగిరోహిణ్యాం - గౌణత్వాన్నవ్రతభేదః- యత్తువాసరేవానిశాయాం వేతితత్రైకముతికన్యాయేననిశీథయోగస్యైవస్తుత్యర్థంపూర్వాదినేర్ధరాత్రయోగాభావే ప్రాశస్త్యార్థమిత్యాహుః-యద్యపి॥ దివావాయదివారాత్రౌనాస్తిచేద్రోహిణీకలా। రాత్రియుక్తాంప్రకుర్వీతవిశేషేణేందుసంయుతామిం। ఇత్యనేనరోహిణీయోగాభావేర్ధరాత్రవ్యాప్తేర్గ్రాహ్యతోక్తా-తథాపియస్మిన్వర్షేజయంతీయోగోనాస్తితత్రజయంతీవ్రతలోపేప్రాప్తే- అష్టమీమాత్రేపిజయంతీవ్రతంకార్యంఇత్యేవంపరమిదమితితదాశయః - అత్రహిలత్రాయాగూర్యవిశ్వజితాయజేత॥ ఏషామసంభవేకుర్యాదిష్టింవైశ్వానరీంద్విజః। ఇతివద్రోహిణీయోగాభావేవిధానాత్తత్కార్యాపత్తిస్స్యాత్ - అతయేవప్రోక్తం - జయంతీనామశర్వరీఇతి - యచ్చస్కాందే॥ ఉదయేచాష్టమీకించిన్నవమీసకలాయది। భవతేబుధసంయుక్తాప్రాజాపత్యర్క్షసంయుతా॥ అపివర్షశతేనాపిలభ్యతేవాధవానవా। ఇతియచ్చపాద్మే॥ ప్రేతయోనిగతానాంతుప్రేతత్వంనాశితంతుతైః॥ యైఃకృతాశ్రావణేమాసిఅష్టమీరోహిణీయుతా॥ కింపునర్బుధవారేణసోమేనాపివిశేషతః। కింపునర్నవమీయుక్తాకులకోట్యాస్తుముక్తిదా। ఇతితద్దానాదివిషయండుపవాసాశ్రవణాదిత్యనంతభట్టః - జయంతీపరమితిహేమాద్రిః-ఉదయేచంద్రోదయఇతికేచిత్ - తన్న, చంద్రోదయసత్వేసందేహాన్నవమీసకలేత్యయోగాన్మానాభావాచ్చ- తేనపూర్వేద్యుస్సప్తమీవేధేపరదినేసూర్యోదయేఘటికాపిగ్రాహ్యాపూర్వవిద్ధాష్టమీతిపాద్మోక్తేః - ఇతియుక్తం - అతోనవ్రతభేదోనాప్యంతర్భావఇత్యూచివాన్ - గౌడాస్తునవమీక్షయపరమిదంవచనం - నవమీసకలాయదీతివిశిష్యోక్తేః - ఏతత్పూర్వదినేజయంత్యభావపదమిత్యాహుః - జయంత్యాదిసర్వాపవాదోయమితి చూడామణ్యాదయః - వయంతుసత్యంవ్రతభేదః - లోకాస్తుజన్మాష్టమీమేవానుష్ఠంతి-నహి॥ శ్రావణేవానభస్యేవారోహిణీసహితాష్టమీ। యదాకృష్ణానరైర్లబ్ధాసాజయంతీతికీర్తితా॥ శ్రావణేనభవేద్యోగోనభస్యేతుభవేద్ధ్రువమితిమాధవీయేవసిష్ఠసంహితోక్తాపిభాద్రేజయంతీకేనాపిక్రియతే - అతఃపూర్వేద్యురేవోపవాసః- యద్వాగుణాత్ఫలం - సప్తమేబ్రహ్మవర్చసకామముపనయేదితివదిత్యన్యే- తన్న, నిత్యత్వానుపపత్తేః - అత్రగౌణముఖ్యచాంద్రాభ్యామేకయేవమాసఇత్యన్యే - తన్న, ఏకవాక్యేఉభయనిర్దేశేవాశబ్దద్వయాయోగాత్। అతోజయంతీవ్రతస్యాపినిత్యత్వాదుపవాసద్వయంకార్యమితిబ్రూమః- అతఏవహేమాద్రిమదనరత్నాదౌజన్మాష్టమీవ్రతంజయంతీవ్రతంచభిన్నముక్తం - భిన్నకాలత్వాత్సర్వథాతావదంతర్భావోనేతిసిద్ధం, యద్యపి - పూర్వాపరావాల్పాపిరోహిణీయుతైవకార్యేతి గ్రం.

ధానాంతత్త్వంప్రతీయతేతదపిజయంతీపరమేవ-ఇదంచకామ్యమేవేత్యనంతభట్టః -
తద్దూషణంహేమాద్రౌజ్ఞేయం - నిత్యంకామ్యమితిబహవః - ననుయథావిష్ణు
శృంఖలయోగేనశ్రవణద్వాదశీవామన జయంత్యాదిసర్వసిద్ధిర్యథానైకాదశీస్వల్పా
పిపరా - తథా ॥ కలాకాష్ఠాముహూర్తాపియదాకృష్ణాష్టమీతిథిః - నవమ్యాంసై
వగ్రాహ్యాస్యాత్సప్తమీసంయుతానహి ॥ ఇత్యాదివచనాదర్ధోదయాదివద్యోగాధి
క్యేఫలాధిక్యాత్పరైవ జన్మాష్టమీయుక్తేతిచేత్ - వార్తమాత్థ - నహితత్రవ్ర
తభేదోద్వయోర్నిత్యత్వం ద్వయోరకరణేదోషోవాశ్రుతః - ఇహత్వేతైస్త్రిభిర్హే
తుభిస్సంజ్ఞాభేదాద్ధర్మభేదాత్కాలభేదాచ్చోపవాసభేదస్స్పష్టఏవ - ఏకదైవతత్త్వా
చ్ఛ్రవణద్వాదశీవన్నపారణాలోపదోషోపి - తేనవ్రతద్వయమేవయుక్తం-ద్వయో
రపినిత్యత్వాత్ - కేచిత్తు ॥ త్రేతాయాంద్వాపరేచైవరాజన్కృతయుగేతథా ।
రోహిణీసహితాచేయంవిద్వద్భిస్సముపోషితా ॥ అతఃపరంమహీపాలసంప్రాప్తేతామ
సేకలౌ । జన్మదావాసుదేవస్యభవితావ్రతముత్తమమితి హేమాద్రావహ్నిపురా
ణాత్ - కలౌజన్మాష్టమీవ్రతమేవనజయంతీవ్రతమిత్యాహుః - తన్న - తామ
సేకలాఇత్యుక్తేః - పదమశ్రేయోహేతోరస్యకలౌపాపినాందుర్లభత్వముచ్యతే -
తేనకలౌతామసానకరిష్యంతి - కింతుధన్యాఏవేత్యర్థః - అన్యథా ॥ శూద్రాశ్చ
బ్రాహ్మణాచారాభవిష్యంతియుగేకలౌ ॥ ఇత్యాదావిధికల్పనాపత్తేః - అత్రనిశీథ
వేధఏవగ్రాహ్యః - పూర్వోక్తవచనేషుతస్యైవముఖ్యకాలత్వోక్తేః ॥ అష్టమీశివ
రాత్రిశ్చహ్యర్ధరాత్రాదధోయది । దృశ్యేతేఘటికాయాసాపూర్వవిద్ధాప్రకీర్తితేతి
మాధవీయేపురాణాంతరాత్ ॥ అర్ధరాత్రేతురోహిణ్యాంయదాకృష్ణాష్టమీభవేత్ ।
తస్యామభ్యర్చనంశౌరేర్హంతిపాపంత్రిజన్మజమితిభవిష్యోక్తేః ॥ అష్టమీరోహిణీ
యుక్తానిశ్యర్ధేదృశ్యతేయది । ముఖ్యకాలఇతిఖ్యాతస్తత్రజాతోహరిస్స్వయమితివ
సిష్ఠసంహితోక్తేశ్చ - తత్రాష్టమీద్వేధారోహిణీరహితాతద్యుతాచ - అద్యాపి
చతుర్ధా - పూర్వేద్యురేవనిశీథయోగినీపరేద్యురేవో భయేద్యురనుభయేద్యు
శ్చేతి - తత్రాద్యయోరసందేహఏవకర్మకాలవ్యాప్తేః ॥ జన్మాష్టమీరోహిణీచ
శివరాత్రిస్తథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాతిథిభాంతేచపారణమితిభృగూక్తేశ్చ-
అస్మాత్కేవలరోహిణ్యుపవాసోపి । సిద్ధః - అంత్యయోఃపరైవ - ప్రాతస్సంకల్పకా
లవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనసప్తమీసంయుతాష్టమీతి బ్రహ్మ
వైవర్తాచ్చ - ఏవమంశతః - సమవ్యాప్తావపివిషమవ్యాప్తౌత్వాధిక్యేన నిర్ణ
యః - రోహిణీయుతాపిచతుర్ధాపూర్వేద్యురేవనిశీథేరోహిణీయుతా । పరేద్యురే
వోభయేద్యురనుభయేద్యుశ్చ- అత్రాప్యాద్యయోరసందేహః ॥ కార్యావిద్ధాపి

సప్తమ్యాంరోహిణీసహితాష్టమీతిపాద్మోక్తేః ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయాము
పవాసంసమాచరేదితిగారుడాచ్చ ॥ సప్తమీసంయుతాష్టమ్యాంనిశీథేరోహిణీయ
ది । భవితాసాష్టమీపుణ్యాయావచ్చంద్రదివాకరా వితివహ్నిపురాణాచ్చ - ద్వితీ
యేఽసందేహఏవ - తృతీయపక్షేపరైవ ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనసప్తమీసంయు
తాష్టమి । సఋక్షాపినకర్తవ్యాసప్తమీసంయుతాష్టమిఇతి బ్రహ్మవైవర్తాత్
చతుర్థ్యపిత్రేధా - పూర్వేద్యుర్నిశీథేష్టమిపరేహ్ని రోహిణీపరేహ్న్యష్టమి
పూర్వేహ్నిరోహిణీ - ఉభయేద్యురుభయస్యనిశీథాసంబంధోవేతి - ఆద్యేప
రేద్యుర్జయంతీయోగస్యసత్వాత్పరైవేతిమాధవః - తదుక్తంతేనైవ ॥ యస్మిన్వ
ర్షేజయంత్యాఖ్యోయోగోజన్మాష్టమీతదా। అంతర్భూతాజయంత్యాంస్యాదృక్ష
యోగప్రశస్తితఇతి ॥ పూర్వవిద్ధాష్టమీయాతుఉదయేనవమీదినే। ముహూర్తమ
పిసంయుక్తా సంపూర్ణాసాష్టమీభవేత్ ॥ కలాకాష్ఠాముహూర్తాపి యదాకృ
ష్ణాష్టమీతిథిః । నవమ్యాంసైవగ్రాహ్యా స్యాత్సప్తమీసంయుతానహీతిపాద్మోక్తే
శ్చ॥కేచిత్తు॥హేమాద్రౌ। అష్టమ్యాఃప్రాధాన్యాత్తస్యాశ్చపూర్వేద్యుః కర్మకాల
వ్యాపిత్వాత్పూర్వైవ - పాద్మంతుపూర్వేహ్నినిశీథేష్టమ్యభావేజ్ఞేయం - అంత
ర్భావోక్తిస్తుమూర్ఖదంద్రణమాత్రమితిఆహుః- అన్యేతుపూర్వవిద్ధాష్టమివాక్యైన
జన్మాష్టమ్యాంసూర్యోదయేసప్తమీవేధనిషేధాత్ -కలాఘటీమాత్రాప్యౌదయికీ
గ్రాహ్యా - కార్యావిద్ధాపిసప్తమ్యేతిజయంతీపరం ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయా
ముపవాసంసమాచరేదిత్యేకవాక్యత్వాత్ - తత్రాపిద్వయోర్నిత్యత్వాత్కాలభే
దాచ్చోపవాసద్వయంభవత్యేవయదాతు కేవలాష్టమీశుద్ధాధికాతదాత్యాగహే
తోఃసప్తమీవేధస్యాభావాత్పూర్వైవ - యదివావిద్ధన్యూనాతదాపరదినేగ్రాహ్యా
తిథేరభావాత్పూర్వైవ - ఏవంసర్వాణ్యౌదయికవాక్యానిసప్తమీవేధపరాణి -
యేతు ॥ జన్మాష్టమీంపూర్వవిద్ధాంసఋక్షాంసకలామపి । విహాయనవమీంశుద్ధా
ముపోష్యవ్రతమాచరేదితివ్యాసోక్తేర్విద్ధాయాంతుయేశుద్ధనవమ్యాముపవాసః-దశ
మీవేధేద్వాదశ్యుపవాసవదిత్యాహుః ॥ తేనిర్మూలత్వాదుపేక్ష్యాముహూర్తమ
పిసంయుతేతిరోహిణీ - యోగేత్యాజ్యత్వోక్తేః - తిథ్యంతపారణవాక్యానాంనిర్వి
షయత్వాపత్తేః- నచజయంతీపరాణి.శుద్ధాధికాపరాణివాతానిభృగ్వాద్యైఃపూర్వ
విద్ధాష్టమ్యా మపితిథ్యంతేపారణోక్తేః - తేనకలాకాష్ఠేతివాక్యాంతరవశాజ్జయం
తీపరమేతత్ - తత్త్వంతుఅష్టమ్యాఃకర్మకాలవ్యాప్తేః॥ దివావాయదివారాత్రౌనా
స్తిచేద్రోహిణీకలా । రాత్రియుక్తాంప్రకుర్వీతవిశేషేణేందుసంయుతామితిపూర్వో
క్తవాక్యైః - రోహిణీయోగాభావేగ్రాహ్యత్వోక్తేర్వచనాత్కర్మకాలవ్యాపినీం

త్యక్త్వాపూర్వాపరావాల్పాపిరోహిణీయుతా గ్రాహ్యా - మాధవమదనరత్న నిర్ణ
యామృతానంతభట్టగౌడమైథిలగ్రంథాదిష్వేవమితి- యుక్తంతుఉపవాసద్వయం
కార్యం,ద్వయోర్నిత్యత్వాదితితువయం ॥ అంత్యయోఃపరైవ॥సప్తమీసంయుతాష్ట
మ్యాంభూత్వాఋక్షంద్విజోత్తమ। ప్రాజాపత్యంద్వితీయేహ్ని ముహూర్తార్ధంభ
వేద్యది॥తథాష్టయామికంపుణ్యం ప్రోక్తంవ్యాసాదిభిఃపురేతిస్కాందాత్ ।ముహూ
ర్తేనాపిసంయుక్తాసంపూర్ణా సాష్టమీభవేత్ కింపునర్నవమీయుక్తాకులకోట్యాస్తు
ముక్తిదేతిపాద్మాచ్చేతిదిక్ ॥ నింబాదిత్యోపాసకాస్తుజన్మాష్టమీరామనవమీశివరా
త్ర్యాదౌపూర్వేహ్నికర్మకాలీనాంతిథింత్యక్త్వా ద్విత్రిముహూర్తాపరైవతిథిర్గ్రా
హ్యా॥ఉదయవ్యాపినీగ్రాహ్యాకులేతిథిరుపోషణే॥ నింబార్కోభగవాన్యేషాంవాంఛి
తార్థఫలప్రదః ఇతి హేమాద్రౌమాత్స్యోక్తముక్తిసప్తమీవ్రతేభవిష్యోక్తేరిత్యా
హుః,తన్న,యదిద్వితీయేదివసేతుఋక్షతిథ్యోర్వ్యతిస్యాత్ నతదోపవాసః॥పూర్వేప్ర
కుర్యాద్దివసేద్వితీయేదినేశభక్తో ధతదావ్రతాద్యమితిమాత్స్యవాక్యేనతత్రైవ ఉప
సంహారాత్సర్వార్థత్వేనమానాభావాత్ , ఋక్షతిథ్యోర్హాస్తసప్తమ్యాః,అన్యథా
ఋషితంచమ్యాదౌతదాపత్తిః, శిష్టాచారాన్నేతిచేత్ న॥తస్యన్యాయవచోవిరోధేన
హేయత్వాత్ ,ఇదానీంత్వపినింబార్కోపాసనాభావాచ్చేతిసంక్షేపః, పారణంతు ॥
తిథిరష్టగుణంహంతినక్షత్రంచచతుర్గుణమ్। తస్మాత్ప్రయత్నతఃకుర్యాత్తిథిభాంతేచ
పారణమితిబ్రహ్మవైవర్తాత్ ॥తిథ్యర్క్షయోర్యదాచ్ఛేదోనక్షత్రాంతమథాపివా। అ
ర్ధరాత్రేథవాకుర్యాత్పారణంత్వపరేహనీతి హేమాద్రౌవచనాచ్చార్ధరాత్రేప్యు
భయాంతేన్యతరాంతేవేతిముఖ్యపక్షః ॥ సర్వేష్వేవోపవాసేషుదివాపారణమిష్యత
ఇతిబ్రహ్మవైవర్తంత్వన్యవిషయందినేముఖ్యకాలలాభేన్యతరాంతేవాజ్ఞేయం, గౌ
డాస్తు ॥ నరాత్రౌపారణంకుర్యాదృతేవైరోహిణీవ్రతాత్ ।తత్రనిశ్యపితత్కుర్యా
ద్వర్జయిత్వామహానిశామితిబ్రహ్మాండపురాణాద్రాత్రౌ సార్ధప్రహరమధ్యేకా
ర్యమ్ ॥ మహానిశాతువిజ్ఞేయా మధ్యమంమధ్యయామయోః ॥ తథా ॥ మ
ధ్యమప్రహరేరాత్రేవిజ్ఞేయాతుమహానిశాఇతిస్మృత్యంతరాత్, కల్పతరౌమదనర
త్నేచైవం, కామధేనౌగర్గస్తు॥ మహానిశాతువిజ్ఞేయామధ్యమంప్రహరద్వయం।ఇ
త్యాహ ॥ వృద్ధశాతాతపస్తు ॥ మహానిశాద్వేఘటికేరాత్రౌమధ్యమయామయోరి
త్యాహ, వేదపాఠపరమేతదిత్యన్యే, మహానిశాయామన్యతరాంతేతృతీయదినేపా
[illegible] అపరేహనీతిపారణోత్తరదినపరత్వాత్, ఉభయాంతాపేక్షణాదిత్యాహుః -
తత్త్వంతు ॥ మహానిశాతోర్వాగన్యతరాంతలాభేమహానిశానిషేధః - మహానిశా
యామేవలాభేతత్రైవపారణమితి - దివోదాసస్తు॥ రజనీప్రహరంయావత్ప్రవృత్తిఃక

మఃణోమతా । పారణంతావదేవేష్టంప్రమాదాన్నభవేద్యదితిన్యాయాదాదూర్ధ్వంని
షేధమాహ - తన్నిర్మూలం - అశక్తౌతువహ్నిపురాణే ॥ భాంతేకుర్యాత్తిథే
ర్వాపిశస్తంభారతపారణం।ఇతి- గారుడేవిష్ణుధర్మేచ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయా
ముపవాసంసమాచరేత్ । తిథ్యంతేవోత్సవాంతేవావ్రతీకుర్వీతపారణమ్ ॥ అశ
క్తౌతు ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతేవాపారణంయత్రచోదితమ్ । యామత్రయోర్ధ్వగామి
న్యాంప్రాతరేవహిపారణా ॥ సపవోత్సవాంతఇతికాలాదర్శోక్తేశ్చేతిసంక్షేపః -
అష్టమ్యాంవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ తతోఽష్టమ్యాంతిలైస్స్నాతోనద్యాదౌవి
మలేజలే । సుదేశేశోభనంకుర్యాద్దేవక్యాస్సూతికాగృహమ్ ॥ తన్మధ్యేప్రతిమా
స్థాప్యాసాచాప్యష్టవిధాస్మృతా। కాంచనీరాజతీతామ్రీపైత్తలీమృణ్మయీతథా॥
వార్క్షీమణిమయీచైవవర్ణకైర్లిఖితాథవా । సర్వలక్షణసంపూర్ణాపర్యంకేచపటా
వృతే ॥ దేవకీంతత్రచైకస్మిన్ప్రదేశేసూతికాగృహే । ప్రసుతాంచప్రసూతాంచ
స్థాపయేన్మంచకోపరి ॥ మాంతత్రబాలకంసుప్తంపర్యంకేస్తనపాయినమ్ । యశో
దాంతత్రచైకస్మిన్ప్రదేశేసూతికాగృహే ॥ తద్వచ్చకల్పయేత్పార్థప్రసూతవరకన్య
కామ్ । కశ్యపోవసుదేవోఽయమదితిశ్చైవదేవకీ ॥ శేషోవైబలభద్రోఽయంయశోదా
క్షితిరన్వభూత్ । నందఃప్రజాపతిర్దక్షోగర్గశ్చాపిచతుర్ముఖః॥ గావోధేనుఃకుంజరశ్చైవ
దానవాశ్శస్త్రపాణయః । లేఖనీయాశ్చతత్రైవకాలీయోయమునాహ్రదే ॥ ఇత్యే
వమాదియత్కించిచ్చరితంమమ । లేఖయిత్వాప్రయత్నేనపూజయేద్భక్తిత
త్పరః ॥ మంత్రేణానేనకౌంతేయదేవకీంపూజయేన్నరః ॥ గాయద్భిఃకిన్నరాద్యైస్స
తతపరివృతావేణువీణానినాదైశ్శృంగారాదర్శకుంభప్రవరకృతకరైః కింకరైస్సేవ్య
మానా । పర్యంకేస్వాస్తృతేయాముదితతరముఖీపుత్రిణీసమ్యగాస్తేసాదేవీదేవమా
తాజయతిసుతనయా దేవకీకాంతరూపా॥ పాదాన్సంవాహయంతీశ్రీర్దేవక్యాశ్చరణాం
తికే । నిషణ్ణాపంకజేపూజ్యానమోదేవ్యైశ్రియైఇతి । అర్ధరాత్రేవసోర్ధారాంపాత
యేద్గుడసర్పిషా । నాడీవర్ధాపనంషష్ఠీనామాదేఃతరణంమమ ॥ తతోమంత్రేణవైద
ద్యాచ్చంద్రాయార్ఘ్యంసమాహితః । శంఖేతోయంసమాదాయసపుష్పకుశచంద
నమ్ ॥ జానుభ్యాంధరణీంగత్వాచంద్రాయార్ఘ్యంనివేదయేత్ । క్షీరోదార్ణవసం
భూతఅత్రిగోత్రసముద్భవ ॥ గృహాణార్ఘ్యంశశాంకేదంరోహిణ్యాసహితోమమ ।
జ్యోత్స్నాపతేనమస్తుభ్యంనమస్తేజ్యోతిషాంపతే ॥ నమస్తేరోహిణీకాంత అర్ఘ్యం
నఃప్రతిగృహ్యతామ్ । యథాపుత్రంహరింలబ్ధ్వాప్రాప్తాతేనిర్వృతిఃపరా ॥ తామేవ
నిర్వృతిందేహిసుపుత్రందర్శయస్వమే ॥ ఇతిదేవక్యర్ఘ్యః - తతఃపుష్పాంజలిందత్వా
యామేయామేప్రపూజయేత్॥ ప్రభాతేబ్రాహ్మణాంశ్శక్త్యాభోజయేద్భక్తిమాన్నరః॥

ఓంనమోవాసుదేవాయగోబ్రాహ్మణహితాయచ। శాంతిరస్తుశివంచాస్త్వితిత్యుక్త్వా విసర్జయేత్ ॥ ఇదంప్రతిమాసకృష్ణాష్టమ్యాంమప్యుక్తం - మదనరత్నే వహ్ని పురాణే ॥ ప్రతిమాసంచ తేపూజామష్టమ్యాంయఃకరిష్యతి । మమచైవాఖిలాన్కామాన్ససంప్రాప్యత్యసంశయమ్ ॥ తథా ॥ అనేనవిధినాయస్తుప్రతిమాసంనరేశ్వర । కరోతివత్సరంపూర్ణంయావదాగమనంహరేః ॥ దద్యాచ్ఛయ్యాంసుసంపూర్ణాంభోగైరత్నైరలంకృతామ్ ॥ ఇతిజన్మాష్టమీవ్రతమ్—భాద్రామావాస్యాయాం కుశగ్రహణముక్తం హేమాద్రౌహారీతేన ॥ మాసేనభస్యమావాస్యాతస్యాందర్భోచ్చయోమతః।అయాతయామాస్తేదర్భావినియోజ్యాఃపునఃపునః॥నభాశ్శ్రావణః తేన దర్శాంతమాసేజన్మాష్టమ్యానంతరందర్భోలభ్యతే - మదనరత్నేతు ॥ మాసేనభస్యమావాస్యాందర్భోచ్చయోమతఇతిమరీచివాక్యముక్తం - నభస్యోభాద్రపదః - తేమహాలయాంతర్గతదర్భోలభ్యతే - అత్రగౌణముఖ్యః - చాంద్రాభ్యామేకఏవవదర్శఇత్యన్యే—భాద్రపదశుక్లతృతీయాయాంహరితాళికావ్రతం - తత్రపరాగ్రాహ్యా ॥ ముహూర్తమాత్రసత్వేపిదినేగౌరీవ్రతంపరే । శుద్ధాధికాయామప్యేవంగణయోగప్రశంసనాదితిమాధవోక్తేః - చతుర్థీయుక్తాయాం ఫలాధిక్యంమాధవీయే ఆపస్తంబః ॥ చతుర్థీసహితాయాతుసాతృతీయాఫలప్రదా । అవైధవ్యకరాస్త్రీణాంపుత్రపౌత్రప్రవర్ధినీ ॥ ద్వితీయాయోగేప్రత్యవాయమాహసఏవ ॥ ద్వితీయాశేషసంయుక్తాంయాకరోతివిమోహితా । సావైధవ్యమవాప్నోతిప్రవదంతిమనీషిణఃఇతి।ఆద్యామధుశ్రావణికాకజ్జలీహరితాళికా । చతుర్థీమిశ్రితాస్త్రీభిర్దివారక్తేవిధీయతే ॥ తృతీయానభసశ్శుక్లామధుశ్శ్రావణికాస్మృతా। భాద్రస్యకజ్జలీకృష్ణాశుక్లాచహరితాళికేతి దివోదాసోదాహృతవచనాచ్చ - భాద్రశుక్లచతుర్థీ వరదచతుర్థీ - సామధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ ప్రాతశ్శుక్లతిలైస్స్నాత్వా మధ్యాహ్నేపూజయేన్నృపేతిహేమాద్రౌభవిష్యోత్తరేవపూజోక్తేః - మదనరత్నేప్యేవం - పరదినేఏవాంశేనసాకల్యేనవామధ్యాహ్నవ్యాప్త్యభావేసర్వపక్షేషుపూర్వాగ్రాహ్యా - తథాచబృహస్పతిః॥ చతుర్థీగణనాథస్యమాతృవిద్ధాప్రశస్యతే।మధ్యాహ్నవ్యాపినీచేత్స్యాత్పరతశ్చేత్పరేహనీతి॥ మాతృవిద్ధాప్రశస్తాస్యాచ్చతుర్థీగణనాయకే।మధ్యాహ్నేపరతశ్చేత్స్యాన్నాగవిద్ధాప్రశస్యతేఇతిమాధవీయేస్మృత్యంతరాచ్చ - తత్రగణేశరూపం స్కాందే । ఏకదంతంశూర్పకర్ణంనాగయజ్ఞోపవీతినమ్ ॥ పాశాంకుశధరందేవంధ్యాయేత్సిద్ధివినాయకమితి ॥ ఇయంరవిభౌమయోరతిప్రశస్తా ॥ భాద్రశుక్లచతుర్థియాభౌమేనార్కేణవాయుతా। మహతీసాత్రవిఘ్నేశమర్చ్యేష్టం లభేన్నరఇతినిర్ణయామృతేవారాహోక్తేః -అత్రచంద్రదర్శనంనిషిద్ధంతథాచాపరార్కేమార్కండ

డేయః ॥ సింహాదిత్యే శుక్లపక్షే చతుర్థ్యాం చంద్రదర్శనమ్। మిథ్యాభిదూషణం కుర్యాత్తస్మాత్పశ్యేన్న తం సదేతి ॥ చతుర్థ్యాం నపశ్యేదిత్యన్వయః - ప్రధానక్రియాన్వయలాభాత్ - తేన చతుర్థ్యాముదితస్య పంచమ్యాం ననిషేధః - గౌడా అప్యేవమాహుః-పరాశరోపి॥కన్యాదిత్యే చతుర్థ్యాం తు శుక్లే చంద్రస్య దర్శనమ్। మిథ్యాభిదూషణం కుర్యాత్తస్మాత్పశ్యేన్న తం సదా॥ తద్దోషశాంతయే సింహః ప్రసేనమితి వై పఠేత్ ॥ ఇతి ॥ శ్లోకస్తు విష్ణుపురాణే ॥ సింహః ప్రసేనమవధీత్సింహో జాంబవతా హతః। సుకుమారక మారోదీస్తవ హ్యేష స్యమంతకః- ఇతి—భాద్రపదశుక్లపంచమీ ఋషిపంచమీ - సా మధ్యాహ్నవ్యాపినీ గ్రాహ్యా॥ పూజావ్రతేషు సర్వేషు మధ్యాహ్నవ్యాపినీ తిథిః ఇతి మాధవీయే హారీతోక్తేః - దినద్వయే తత్త్వే హేమాద్రిమతే పరా - సితా పరయుతా స్యాత్పంచమీతి దీపికోక్తేః - మాధవమతే పూర్వా- సర్వత్ర పంచమీ పూర్వేత్యుక్తేః - యుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయస్తు యుక్తః - ఋషిపంచమీ షష్ఠీయుతైవేతి దివోదాసః- అత్ర ఋషీన్ప్రతిమాసు పూజయిత్వా ఽకృష్టభూమిజశాకేన వర్తనం ఏవం సప్తవర్షాణి కృత్వా సప్తకుంభేషు ప్రతిమాసు సంపూజ్యాపరేహ్ని తత్తన్మంత్రేణాష్టోత్తరశతం తిలాన్ హుత్వా సప్తబ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి నిర్ణయామృతే - భాద్రశుక్లషష్ఠీ సూర్యషష్ఠీ సా సప్తమీయుతైవేతి దివోదాసః ॥ శుక్లే భాద్రపదే షష్ఠ్యాం స్నానం భాస్కరపూజనమ్। ప్రాశనం పంచగవ్యస్య అశ్వమేధఫలాధికమితి వచనాత్ - కల్పతరౌ భవిష్యే ॥ యేయం భాద్రపదే మాసి షష్ఠీ స్యాద్భరతర్షభ। యోఽస్యాం పశ్యతి గాంగేయం దక్షిణాపథవాసినమ్ ॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపైస్తు ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ గాంగేయః స్వామికార్తికేయః—భాద్రపదశుక్లసప్తమ్యామముక్తాభరణవ్రతమ్-తత్ర సప్తమీ పూర్వా యుతా గ్రాహ్యా - షణ్మున్యోరితి యుగ్మవాక్యాత్ —భాద్రపదశుక్లాష్టమీ దూర్వాష్టమీ సా పూర్వా గ్రాహ్యా ॥ శ్రావణీ దుర్గనవమీ దూర్వా చైవ హుతాశనీ। పూర్వవిద్ధా తు కర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలేర్దినమితి హేమాద్రౌ బృహద్యమోక్తేః ॥ శుక్లాష్టమీ తిథిర్యా తు మాసి భాద్రపదే భవేత్ । దూర్వాష్టమీ తు సా జ్ఞేయా నోత్తరా సా విధీయత ఇతి పురాణసముచ్చయాచ్చ - యత్తు ॥ ముహూర్తా ద్వైరోహిణే ష్టమ్యాం పూర్వా వా యది వాపరా। దూర్వాష్టమీ తు సా కార్యా జ్యేష్ఠామూలం చ వర్జయేదితి తత్రైవ పరా కార్యేత్యుక్తం - తత్పూర్వదినే జ్యేష్ఠాదియోగే ద్రష్టవ్యం॥ దూర్వాష్టమీ సదా త్యాజ్యా జ్యేష్ఠామూలర్క్షసంయుతా ॥ తథా ॥ ఐంద్రర్క్షే పూజితా దూర్వా హంత్యపత్యాని నాన్యథా । భర్తురాయుర్హరా మూలే తస్మాత్తాం పరివర్జయేదితి తత్రైవ తన్నిషేధాత్ - ఇదమగస్త్యోదయే కన్యార్కే చ న కార్యం ॥ శుక్లే భాద్రపదే మాసి దూర్వాసంజ్ఞా తథాష్టమీ । సింహార్క ఏవ కర్తవ్యా న కన్యార్కే కదాచన॥ సిం

హస్తేసోత్తమానూర్యేనుదితేమునిసత్తమ ఇతి మదనరత్నే స్కాందోక్తేః అగస్త్యే ఉదితే తాతపూజయేదమృతోద్భవామ్। వైధవ్యంపుత్రశోకంచదశవర్షాణి పంచచేతి తత్రైవదోషోక్తేశ్చ ॥ భాద్రపదశుక్లాష్టమ్యామగస్త్యోదయేభావినిసతిపూర్వకృష్ణాష్టమ్యామేవకుర్యాదితి హేమాద్రిః - దీపికాప్యేవం - ఇదంచవ్రతం స్త్రీణాంనిత్యం॥ యానపూజయతేదూర్వాంమోహాదిహయథావిధి । త్రీణిజన్మానివైధవ్యంలభతే నాత్రసంశయః ॥ తస్మాత్సంపూజనీయాసాప్రతివర్షంవధూజనైరితిపురాణసముచ్చయాత్ - యదాజ్యేష్ఠాదికంవినాష్టమీనలభ్యతేతదాతత్రైవోక్తం - కర్తవ్యాచైకభక్తేనజ్యేష్ఠామూలంయదాభవేత్ । దూర్వామభ్యర్చయేద్భక్త్యానవంధ్యం దివసంనయేదితి - అత్రవిధిర్మదనరత్నే భవిష్యే ॥ శుచౌదేశేప్రజాతాయాందూర్వాయాంబ్రాహ్మణోత్తమ । స్థాప్యలింగంతతోగంధైఃపుష్పైర్ధూపైస్సమర్చయేత్ ॥ దధ్యక్షతైర్ద్విజశ్రేష్ఠ అర్ఘ్యందద్యాత్త్రిలోచనే । దూర్వాశమీభ్యాంవిధివత్పూజయేచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః ॥ మంత్రస్తు ॥ త్వందూర్వేమృతజన్మాసివందితా సిసురాసురైః ॥ సౌభాగ్యంసంతతిందేహిసర్వకార్యకరీభవ ॥ యథాశాఖాప్రశాఖాభిర్విస్తృతాసిమహీతలే । తథామమాపిసంతానందేహిత్వమజరామరమితి ॥ అత్రానగ్నిపక్వంభక్షయేత్ ॥ అనగ్నిపక్వమశ్నీయాదన్నందధిఫలంతథా॥ అక్షారలవణంబ్రహ్మన్నశ్నీయాన్మధునాన్వితమితి తత్రైవభవిష్యోక్తేః - భాద్రపదేధిమాసేసతినిర్ణయదీపేస్కాందే ॥ అధిమాసేతుసంప్రాప్తేనభస్యేఉదయేమునేః । అర్వాగ్దూర్వావ్రతం కార్యంపరతోనైవకుత్రచిత్ ॥ అత్రైవజ్యేష్ఠాపూజోక్తామాధవీయేస్కాందే॥ మాసిభాద్రపదేశుక్లపక్షేజ్యేష్ఠర్క్షసంయుతా । రాత్రిర్యస్మిందినేకుర్యాజ్జ్యేష్ఠాయాఃపరిపూజనం॥ఇతి - ఇయంజ్యేష్ఠాయోగవశేన పూర్వాపరావాగ్రాహ్యా - దినద్వయయోగేపరా - పూర్వేహ్నిరాత్రియోగేపూర్వైవ॥ నవమ్యాంసహకార్యాస్యాదష్టమీనాత్రసంశయః । మాసిభాద్రపదేశుక్లపక్షేజ్యేష్ఠర్క్షసంయుతా ॥ రాత్రిర్యస్మిందినేకుర్యాజ్జ్యేష్ఠాయాఃపరిపూజనమితితత్రైవోక్తేః - అస్యాపవాదః ॥ యస్మిందినేభవేజ్జ్యేష్ఠామధ్యాహ్నేదూర్ధ్వమప్యణుః । తస్మిన్మహావిష్యంపూజాచన్యూనా చేత్పూర్వవాసరఇతి - ఇదంకేవలతిథౌనక్షత్రేచోక్తం - తత్రాద్యంకేవలతిథౌకార్యం- అంత్యంకేవలర్క్షే - తదుక్తంమాత్స్యే ॥ ప్రత్యాబ్దికంతిథావుక్తంయజ్జ్యేష్ఠాదైవతంవ్రతమ్। ప్రతిజ్యేష్ఠావ్రతంయచ్చవిహితంకేవలోడుని ॥ తిథావేవాచరేదాద్యంద్వితీయంకేవలర్క్షతఃఇతి - అతఏవమదనరత్నేభవిష్యేనక్షత్రమాత్రేఉక్తం ॥ మాసిభాద్రపదేపక్షేశుక్లేజ్యేష్ఠాయదాభవేత్ । రాత్రౌజాగరణంకృత్వాఏభిర్మంత్రైశ్చపూజయేదితి- దాక్షిణాత్యాస్త్వృక్షఏవకుర్వంతి। హేమాద్రౌస్కాందేపి ॥ మాసిభాద్రపదేశుక్లప

క్షే జ్యేష్ఠర్క్షసంయుతే। యస్మిన్కస్మిన్దినే కుర్యాత్ జ్యేష్ఠాయాః పరిపూజనమితి - తథా ॥ మైత్రేణావాహయేద్దేవీం జ్యేష్ఠాయాంతు ప్రపూజయేత్ । మూలే విసర్జయేద్దేవీం త్రిదినం వ్రతముత్తమమితి ॥ మంత్రస్తు ॥ ఏహ్యేహి త్వం మహాభాగే సురాసుర నమస్కృతే । జ్యేష్ఠే త్వం సర్వదేవానాం మత్సమీపగతా భవేత్యావాహ్య - తామగ్నివర్ణామితి సంపూజ్య ॥ జ్యేష్ఠాయై తే నమస్తుభ్యం శ్రేష్ఠాయై తే నమో నమః ॥ శర్వాయై తే నమస్తుభ్యం శాంకర్యై తే నమో నమః । జ్యేష్ఠే శ్రేష్ఠే తపోనిష్ఠే బ్రహ్మిష్ఠే సత్యవాదిని। ఏహ్యేహి త్వ మహాభాగేఽర్ఘ్యం గృహ్ణ సరస్వతి ॥ ఇత్యర్ఘ్యః - భాద్రపదశుక్లద్వాదశ్యాం శ్రవణయోగరహితాయాం పారణం కుర్యాత్- ఆభాకాసితపక్షేష్వితి దివోదాసోదాహృతవచనాత్ ॥ ఉపోష్యైకాదశీం మోహాత్పారణం శ్రవణే యది । కరోతి హంతి తత్పుణ్యం ద్వాదశద్వాదశీభవం-ఇతి ॥ తత్రైవ స్కాందాచ్చ - అస్యత్రైవ ప్రతిప్రసవః - మార్కండేయః ॥ విశేషేణ మహీపాల శ్రవణం వర్ధతే యది । తిథిక్షయేన భోక్తవ్యం ద్వాదశీం లంఘయేన్న హీతి ॥ కేచిత్తు - యదాత్వపరిహార్యో యోగస్తదా శ్రవణనక్షత్రే త్రేధా విభక్తే మధ్యమవింశతిఘటికా యోగం త్యక్త్వా పారణం కార్యం - తదుక్తం విష్ణుధర్మే ॥ శ్రుతేశ్చ మధ్యే పరివర్తమేతి సుప్తిప్రబోధ పరివర్తనమేవ వర్జ్యమితి - కేచిచ్చతుర్ధా విభజ్య మధ్యపాదద్వయం వర్జ్యమాహుః - అత్ర మూలం చింత్యం - అత్రైవ విష్ణుపరివర్తనోత్సవం కుర్యాత్ -సంధ్యాయాం విష్ణుసంపూజ్య ప్రార్థయేత్ । మంత్రస్తు తిథితత్త్వ ఉక్తః। ఓం వాసుదేవ జగన్నాథ ప్రాప్తేయం ద్వాదశీ తవ। పార్శ్వేన పరివర్తస్వ సుఖం స్వపిహి మాధవ॥ ఇతి। అత్రైవ శక్రధ్వజోత్థాపనముక్తమపరార్కేఽగ్రేణ। ద్వాదశ్యాంతు సితే పక్షే మాసి ప్రౌష్ఠపదే తథా। శక్రముత్థాపయేద్రాజా విశ్వే శ్రవణవాసవే ॥ ఇయమేవ శ్రవణద్వాదశీ - తత్రైకాదశ్యాం ద్వాదశీ శ్రవణయోగే సైవోపోష్యా ॥ ఏకాదశీ ద్వాదశీ చ వైష్ణవ్యమపి తత్ర చేత్ । తద్విష్ణోశ్శృంఖలం నామ విష్ణుసాయుజ్యకృద్భవేదితి విష్ణుధర్మోక్తేః- నారదీయేపి॥ సంస్పృశ్యైకాదశీం రాజన్ద్వాదశీం యది సంస్పృశేత్ । శ్రవణం జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠం బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి ॥ ద్వాదశీ శ్రవణస్పృష్టా స్పృశేదేకాదశీం యది । స ఏవ వైష్ణవో యోగో విష్ణుశృంఖలసంజ్ఞిత ఇతి హేమాద్రౌ మాత్స్యోక్తేశ్చ - దినద్వయే ద్వాదశీ శ్రవణయోగేపి పూర్వా - నిర్ణయామృతే త్వస్య పూర్వార్ధపన్యథా పఠితం ॥ ద్వాదశీ శ్రవణర్క్షం చ స్పృశేదేకాదశీం యదీతి- తేన హేమాద్రిమతే ఏకాదశ్యాః శ్రవణయోగాభావేపి తద్యుక్తద్వాదశీయోగమాత్రేణ విష్ణుశృంఖలం భవతి - నిర్ణయామృతమతే తు - శ్రవణస్యైకాదశీద్వాదశీభ్యాం యోగ ఏవ విష్ణుశృంఖలం - నాన్యథేతి - యదా నిశీథానంతరం సూర్యోదయావధి ద్వికలామాత్రమపి శ్రవణర్క్షం భవతి - తదా

పిపూర్వైవ - తదుక్తం తత్రైవ నారదీయే- ఇమాం ప్రకృత్య ॥ తిథినక్షత్రయోర్యోగో యోగశ్చైవ నరాధిప । ద్వికలో యది లభ్యేత స జ్ఞేయో హ్యష్టయామికః ఇతి॥ ద్వాదశీ శ్రవణస్పృష్టా కృత్స్నా పుణ్యతమా తిథిః। నతు సా తేన సంయుక్తా తావత్యేవ ప్రశస్యత ఇతి మదనరత్నే మాత్స్యాచ్చ ॥ దివోదాసీయే తు ॥ రాత్రేః ప్రథమపాదే చేచ్ఛ్రవణం హరివాసరే । తదా పూర్వాముపవసేత్ప్రాతర్భాంతే చ పారణమిత్యుక్తం॥ ఇదం తు నిర్మూలత్వాత్పూర్వవిరోధాచ్చోపేక్ష్యం - ఇయం బుధవారే తి ప్రశస్తా ॥ బుధశ్రవణసంయుక్తా సైవ చేద్ద్వాదశీ భవేత్ । అత్యంతమహతీ సా స్యాద్దత్తం భవతి చాక్షయమితి హేమాద్రౌ స్కాందాత్ - యాని తు పఠంతి ॥ ఉత్తరాషాఢసంయుక్తా శ్రోణా మధ్యాహ్నగాపి వా । ఆసురీ సైవ తారా స్యాద్ధంతి పుణ్యం పురాకృతమ్ ॥ ఉదయవ్యాపినీ గ్రాహ్యా శ్రోణా ద్వాదశికాయుతా। విశ్వర్క్షసంయుతా సా చ నైవోపోష్యా శుభేప్సుభిరిత్యాదీని విష్ణుధర్మస్కాందభవిష్యాదీని వచనాని తాని నిర్మూలాని - యదపి స్మృత్యర్థసారే ఉదయవ్యాపినీ గ్రాహ్యేత్యుక్తం - యచ్చ బృహన్నారదీయే ఉదయవ్యాపినీ గ్రాహ్యా - శ్రవణద్వాదశీవ్రతే ఇతి తద్యదా శుద్ధాధికా ద్వాదశీ పరదినపూర్వోదయే శ్రవణయోగః - పూర్వేహ్ని చ తద్భిన్నే కాలే యోగస్తత్పరం- దినద్వయే ఉదయయోగే పూర్వైవ- బహుకర్మకాలవ్యాప్తేరిత్యుక్తం మదనరత్నే యదా త్వేకాదశ్యేవ శ్రవణయుతా న ద్వాదశీ తదాపి పూర్వైవ ॥ యదా న ప్రాప్యతే ఋక్షం ద్వాదశ్యాం వైష్ణవం క్వచిత్॥ ఏకాదశీ తదోపోష్యా పాపఘ్నీ శ్రవణాన్వితేతి మదనరత్నే నారదీయోక్తేః - యదా పరైవర్క్షయుతా తదా పరా- తత్ర శక్తేనోపవాస ద్వయం కార్యం ॥ ఏకాదశీముపోష్యైవ ద్వాదశీ సముపోషయేత్ ॥ న చాత్ర విధిలోపః స్యాదుభయోర్దైవతం హరిరితి భవిష్యోక్తేః - యత్తు విష్ణుధర్మే॥ పారణాంతం వ్రతం జ్ఞేయం వ్రతాంతే విప్రభోజనమ్ । అసమాప్తే వ్రతే పూర్వే నైవ కుర్యాద్వ్రతాంతరమితి తద్దేతద్భిన్నపరం - అత్ర గౌడాః ॥ శృణు రాజన్ పరం కామ్యం శ్రవణద్వాదశీవ్రతమితి స్థూలశీర్షవచనాత్కామ్యమేవేదం - తేనాశక్తేస్య నిత్యైకాదశీ వ్రతమేవేతి మన్యంతే ద్వాదశ్యాముపవాసేన శుద్ధాత్మా నృప సర్వశః। చక్రవర్తిత్వమతులం సంప్రాప్నోత్యుత్తమాం శ్రియమితి గౌడనిబంధే మార్కండేయోక్తేశ్చ ॥ దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ ఏకాదశ్యాం నరో భుక్త్వా ద్వాదశ్యాం సముపోషణాత్ । వ్రతద్వయకృతం పుణ్యం సర్వం ప్రాప్నోత్యసంశయమితి వరాహవామనపురాణోక్తేః - శ్రవణద్వాదశీ వ్రతమేవేత్యాహుః - భుక్త్వేతి ఫలాద్యాహారపరం- నత్వన్నపరం- అన్నాశ్రితాని పాపానీతి నిషేధాత్ ॥ ఉపవాసద్వయం కర్తుం న శక్నోతి నరో యది । ప్రథమేహ్ని ఫలాహారీ నిరాహారోపరేహనీతి దివోదాసీయే భవిష్యోక్తేశ్చ ॥ అశక్తౌ తు గృహీత్వైకాదశీ వ్రతోయస్తం

ప్రత్యుక్తంమాత్స్యే ॥ ద్వాదశ్యాంశుక్లపక్షేతునక్షత్రంశ్రవణంయది । ఉపోష్యై
కాదశీంతత్రద్వాదశ్యాంపూజయేద్ధరిం।ఇతి॥ పూజయేన్నతూపవసేదిత్యర్థః- అగ్ని
హోత్రైకాదశీవ్రతశ్చేదేకాదశ్యాంభుక్త్వాద్వాదశ్యాముపవసేత్ ॥ ఏవమేకాదశీంభు
క్త్వాద్వాదశీంసముపోషయేత్ । పూర్వవాసరజంపుణ్యంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయ
మితినారదీయోక్తేః॥ పారణంతూభయోరంతేన్యతరాంతేవాకుర్యాత్ ॥ తిథినక్షత్రని
యమేతిథిభాంతేచపారణమితిస్కాందాత్ ॥ తిథినక్షత్రసంయోగేఉపవాసోయదా
భవేత్ । పారణంతునకర్తవ్యంయావన్నైకస్యసంక్షయఇతినారదీయాదితి హేమా
ద్రిః - యద్యపినక్షత్రమాత్రాంతేపిపారణంప్రతిభాతి - తథాపితిథిమాత్రాంతే
జ్ఞేయం - నత్వృక్షాంతేతిథిమధ్యేపి ॥ యాఃకాశ్చిత్తిథయఃప్రోక్తాః పుణ్యానక్షత్ర
యోగతః । ఋక్షాంతేపారణంకుర్యాద్వినాశ్రవణరోహిణీమితివిష్ణుధర్మేశ్రవణాంత
మాత్రేపారణనిషేధాత్ - రోహిణ్యాంతు॥ భాంతేకుర్యాత్తిథేర్వాపిఇతి వహ్నిపు
రాణాత్ ॥ తదంతేప్యస్తునత్వత్రైవమస్తీతినఋక్షాంతోనుకల్పఇతిమదనరత్నే- అ
సంభవేతు ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతేవాపారణంయత్రచోదితమ్।యామత్రయోర్ధ్వగా
మిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేతిజ్ఞేయమ్॥ యత్తుమదనరత్నే॥ ద్వాదశీవృద్ధౌశ్రవణవృ
ద్ధౌవాశ్రవణాంతఏవపారణంకుర్యాత్॥ పారణంతిథివృద్ధౌతుద్వాదశ్యాముడుసంక్ష
యాత్॥ వృద్ధౌకుర్యాత్త్రయోదశ్యాంతత్రదోషోనవిద్యతఇతివహ్నిపురాణాదిత్యు
క్తం- తత్ప్రకరణాదేతస్యామేవశ్రవణయుక్తైకాదశ్యాంవిహితవిజయైకాదశీవ్రతపరం
నతుశ్రవణద్వాదశీపరమితిమదనరత్నే - గౌడాస్తుశ్రవణద్వాదశీపరమాహుః - అ
త్రవిధిర్మదనరత్నేవిష్ణుధర్మే ॥ తస్మిన్దినేతథాస్నానంయత్రక్వచనసంగమే॥తథా॥
దధ్యోదనయుతంతస్యాంజలపూర్ణంఘటంద్విజే। వస్త్రసంవేష్టితందత్వాచ్ఛత్రోపా
నహమేవచ ॥ నదుర్గతిమవాప్నోతిగతిమగ్ర్యాంచవిందతి ॥ మంత్రస్తుభవిష్యే॥ఘ
టేజనార్దనస్యపూజామభిధాయ ॥ నమోనమస్తేగోవిందబుధశ్రవణసంజ్ఞక । అ
ఘౌఘసంక్షయంకృత్వాసర్వసౌఖ్యప్రదోభవ। ప్రీయతాందేవదేవేశోమమసంశయ
నాశనః॥ఇతివామనావతారనిమిత్తోపవాసస్తువ్రతహేమాద్రౌభవిష్యే॥ ద్వాదశ్యా
స్తేవిధిఃప్రోక్తశ్శ్రవణేనయుధిష్ఠిర।సర్వపాపప్రశమనస్సర్వసౌఖ్యప్రదాయకః ॥ ఏకా
దశీయదాసాస్యాచ్ఛ్రవణేనసమన్వితా । విజయాసాతిథిఃప్రోక్తా భక్తానాంవిజయప్ర
దేత్యుపక్రమ్య - అథకాలేబహుతిథేగతేసాగుర్విణీభవేత్ ॥ సుషువేనవమేమాసిపు
త్రంసావామనంహరిమిత్యుక్త్వా ॥ ఏతత్సర్వంసమభవదేకాదశ్యాంయుధిష్ఠిర। తేనే
ష్టాదేవదేవస్యసర్వథావిజయాతిథిః ॥ ఏషావ్యుష్టిసమాఖ్యాతా ఏకాదశ్యాంమయా
తవ । పూర్వమేవసమాఖ్యాతా ద్వదశీశ్రవణాన్వితేత్యుపసంహారాదేకాదశ్యామే

వ - వ్యుష్టేఃఫలం ॥ భాగవతేఅష్టమస్కంధేతుద్వాదశ్యాంవామనోత్పత్తిరుక్తా॥శ్రో
ణాయాంశ్రవణద్వాదశ్యాంముహూర్తేఽభిజితిప్రభుః । గ్రహనక్షత్రతారాద్యాశ్చ
క్రుస్తజ్జన్మదక్షిణమ్ ॥ ద్వాదశ్యాంసవితాతిష్ఠన్మధ్యందినగతోనృప । విజయానా
మసాప్రోక్తాయస్యాంజన్మవిదుర్హరేః ॥ శ్రోణాయాంచంద్రే - అభిజిచ్ఛ్రవణ ప్రథ
మోంశః - గౌడాఅప్యేవం - అత్రకల్పభేదాద్వ్యవస్థా - తద్విధిశ్చహేమాద్రౌవ
హ్నిపురాణే ॥ నదీనాంసంగమేస్నాయాదర్చయేదత్రవామనమ్ । సౌవర్ణంవస్త్ర
సంయుక్తంద్వాదశాంగుళముచ్ఛ్రితమ్ ॥ తతోవిధివత్సంపూజ్య ॥ హిరణ్మయేనపా
త్రేణదద్యాదర్ఘ్యంప్రయత్నతః ।నమస్తేపద్మనాభాయనమస్తేజలశాయినే॥తుభ్య
మర్ఘ్యంప్రయచ్ఛామిబాలవామనరూపిణే । నమఃకమలకింజల్కపీతనిర్మలవాస
సే ॥ మహాహరివపుస్కంధధృతస్కంధాయచక్రిణే ।నమశ్శార్ఙ్గసీరబాణపాణయే
వామనాయచ ॥ యజ్ఞభుక్ఫలదాత్రేచవామనాయనమోనమః । దేవేశ్వరాయ
దేవాయదేవసంభూతికారిణే ॥ ప్రభవేసర్వదేవానాంవామనాయనమోనమః। ఏవం
సంపూజయిత్వాతంద్వాదశ్యాముదయేరవేః ॥ శృంగారసహితంతంతు బ్రాహ్మణా
యనివేదయేత్ । వామనఃప్రతిగృహ్ణాతివామనోహందదామి తే ॥ వామనంసర్వతో
భద్రంద్విజాయప్రతిపాదయేఇతి - అనంతభట్టోప్యాహ శ్రవణద్వాదశ్యాం జనార్ద
ననామావిష్ణుఃపూజ్యతే - శ్రవణైకాదశ్యాంవామనావతార ఇతి - శ్రవణయుత
శుక్లైకాదశ్యలాభేతుదశమీవిద్ధాపిశ్రవణయుతాకార్యా ॥ దశమ్యేకాదశీయత్ర
సానోపోష్యాభవేత్తిథిః । శ్రవణేనతుసంయుక్తాసాచేత్స్యాత్సర్వకామదేతి వహ్ని
పురాణాదిత్యుక్తంమదనరత్నే పూజాచమధ్యాహ్నేకార్యా ॥ అహ్నోమధ్యేవా
మనోరామరామావితిపూర్వోక్తవచనాత్ ॥ అత్రైవదుగ్ధవ్రతంసంకల్పయేత్ - త
దుక్తం ॥ దుగ్ధమాశ్వయుజేమాసీతి - అత్రేదంచింత్యతే - దుగ్ధవ్రతేపాయసాదివ
ర్జ్యంనవేతి - నేతికేచిత్ -నహిప్రకృతివర్జనేవికారవర్జనంయుక్తం- దధిఘృతా
దీనామపివర్జనాపత్తేః- నచయత్రప్రకృతిరసోపలంభస్తద్వర్జనమితివాచ్యమ్-మాం
సవికారస్యాపిదధ్యాదేశ్చావర్జనాపత్తేః - తస్మాద్దధ్యాదివత్పాయసాదిభక్ష్యమి
తి - అత్రబ్రూమః - యత్రవికారేప్రకృతిరసోపలంభస్తత్ప్రత్యభిజ్ఞావాత్రవికా
రస్యాపినిషేధః - అస్తిచమాంసవికారే॥మాంసప్రత్యభిజ్ఞామాంసత్వానపాయాత్ -
యత్తు - ఔష్ట్రిదధ్యాదేరనిషేధాపత్తిరితి - తన్న - ఔష్ట్రిమితివికారతద్ధితేనని
షేధాత్ - తథాచవిజ్ఞానేశ్వరః। ఔష్ట్రిమేకశఫంస్త్రైణమారణ్యకమథావికమిత్య
త్రఔష్ట్రిమితివికారతద్ధితాచ్చ కృసూత్రాదీనామపినిషేధఇత్యాహ - నన్వేవంసం
ధిన్యనిర్దశావత్సాగోపయః పరివర్జయేదితిసంధిన్యాధి క్షీరనిషేధేపిదధ్యాది గ్రాహ

ణంస్యాత్ - సత్యంప్రాప్తంవచనేనపరంనిషేధః - తదాహాపరార్కే-శంఖః-క్షీరాణియాన్యభక్ష్యాణితద్వికారాశనేబుధః । సప్తరాత్రంవ్రతంకుర్యాత్ ప్రయత్నేనసమాహితమితివ్రతంగోమూత్రయావకమ్ - తస్మాత్స్వాయసేదుగ్ధరసోపలంభాద్వర్జనం అతఏవామిక్షాయాందధి సత్త్వేపిమాధుర్యోపలంభాత్ - పయోరూపత్వముక్తం మీమాంసకైః - తదుక్తం ॥ పయఏవఘనీభూతమామిక్షేత్యభిధీయత ఇతి దధ్యాదిషుతుతదభావాదవర్జనమితి - ఏవందధ్యాదివ్రతేనతక్రాదీనాంనిషేధః- ఉక్తోభయహేత్వభావాదితి కేచిత్ - పూర్వోక్తశంకవచనాత్సర్వవికారనిషేధ ఇతి యుక్తం ప్రతీమః - ఇతిదుగ్ధవ్రతమ్—భాద్రపదశుక్లచతుర్దశ్యామనంతవ్రతమ్ - తత్రత్రిముహూర్తావ్యాపిన్యుదయికీగ్రాహ్యేతిమాధవః॥ తదుక్తం॥ ఉదయేత్రిముహూర్తాపిగ్రాహ్యానంతవ్రతేతిథిరితి - మధ్యాహ్నభోజ్యవేళాయా మితికథాయాం శ్రవణాదుపరిహిదేవేభ్యోధారయతీతివద్విధికల్పనాత్ । పూజావ్రతేషుసర్వేషుమధ్యాహ్నవ్యాపినీతిథిరితిమాధవీయెవచనాత్ - మధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యేతితుదివోదాసః - ప్రతాపమార్తాండేప్యేవంఇదమేవచయుక్తం - నిర్ణయామృతేతుఘటికామాత్రాప్యుదయికీత్యుక్తం ॥ తథాభాద్రపదస్యాంతేచతుర్దశ్యాంద్విజోత్తమ। పౌర్ణమాస్యాస్సమాయోగేవ్రతంచానంతకంచరేదితిభవిష్యోక్తేః ॥ ముహూర్తమపిచేద్భాద్రేపూర్ణిమాయాంచతుర్దశీ । సంపూర్ణాంతాంవిదుస్తస్యాంపూజయేద్విష్ణుమవ్యయమితిస్కాందాంచ్చేతి - అత్రమూలంచింత్యం - ద్వైహేఔదయికత్వే పూర్ణత్వాత్పూర్వేతి యుక్తం - తత్త్వంతువిధ్యర్థవాదయోర్భిన్నార్థత్వేఏకవాక్యతాయోగాత్ - సందిగ్ధేషుఏకవాక్యత్వాదితిన్యాయేనపూర్వా పరవామధ్యాహ్నవ్యాపిన్యేవముఖ్యామాధవస్తు సామాన్యవాక్యాన్నిర్ణయంకుర్వన్భ్రాంతఏవ - అనంతవ్రతస్య పురాణాంతరేష్వభావాన్నిబంధాంతేష్వభావాచ్చవచనంనిర్మూలమేవేతి- అథాగస్త్యార్ఘ్యః- తత్కాలోవ్రతహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ కన్యాయామాగతేసూర్యేఅర్వాగ్వైసప్తమేదినే । కన్యాయాంసమనుప్రాప్తేహ్యర్ఘ్యకాలోనివర్తతే॥ తేనఉదయోత్తరమపి సప్తదినమధ్యేఇత్యర్థః - యత్పాద్మే॥ ఆసప్తరాత్రాదుదయాద్యమస్యదాతవ్యమేతత్సకలంనరేణ - యావత్సమాస్సప్తదశాథనాస్యురథోర్ధ్వమప్యత్రవదంతికేచిత్ ॥ యమస్యాగస్త్యస్య - ఉదయకాలశ్చదివోదాసీయెఉక్తః ॥ ఉదేతియామ్యాంహరిసంక్రమాద్రవేరేకాధికేవింశతిమేహ్యగస్త్యః । ససప్తమేస్తంవృష సంక్రమాచ్చప్రయాతిగర్గాదిభిరభ్యధాణి ॥ అత్రవిధిర్విష్ణురహస్యే ॥ కాశపుష్పమయీంరమ్యాంకృత్వామూర్తింతువారుణేః ॥ ప్రదోషేవిన్యసేత్తాంతుపూర్ణంకుంభేష్వలంకృతామ్ ॥ కుంభస్థాంపూజయేత్తాంతుపుష్పధూపవిలేపనైః । దధ్యక్షతబలిందద్యాద్రాత్రౌకు

ర్యాత్ప్రజాగరమ్ ॥ పూజాంచవక్ష్యమాణార్ఘ్యమంత్రేణకార్యా ॥ ప్రభాతేతాం సమాదాయయాయాత్పుణ్యంజలాశయమ్ । నిశావసానేతాంపశ్యన్జలాంతేప్రతిమాం మునేః ॥ అర్ఘ్యందద్యాదగస్త్యాయభక్త్యాసమ్యగుపోషితః ॥ మాత్స్యేతు ॥ అంగుష్ఠమాత్రంపురుషంతథైకసౌవర్ణమత్యాయతశాహుదండమ్ ॥ పూర్వంకాశమయాత్వమశక్తౌ ॥ చతుర్భుజంకుంభముఖేనిధాయధాన్యానిసప్తాంకురసంయుతాని।సకాశపుష్పాక్షతశుక్తియుక్తమంత్రేణదద్యాద్ద్విజపుంగవాయ ॥ ధేనుంబహుక్షీరవతీంచదద్యాత్సవస్త్రఘంటాభరణాంద్విజాయ ॥ భవిష్యే ॥ విరూఢైస్సప్తధాన్యైశ్చ వంశపాత్రనిధాపితైః । సౌవర్ణరూప్యపాత్రేణతామ్రవంశమయేనవా ॥ మూర్ధ్నిస్థితేననమ్రేణజానుభ్యాం ధరణీంగతః ॥ విష్ణురహస్యే॥ అగస్త్యఖనమానేతిపఠన్మంత్రమిమంమునేః । అర్ఘ్యందద్యాదగస్త్యాయశూద్రేమంత్రవిధిస్త్వయమ్ ॥ కాశపుష్పప్రతీకాశవహ్నిమారుతసంభవ । మిత్రావరుణయోఃపుత్రకుంభయోనేనమోస్తుతే ॥ వింధ్యవృద్ధిక్షయకరమేఘతోయవిషాపహ । రత్నవల్లభదేవేశలంకావాసనమోస్తుతే ॥ వాతాపీభక్షితోయేనసముద్రశ్శోషితఃపురా । లోపాముద్రాపతిశ్శ్రీమాన్యోసౌతస్మైనమోనమః ॥ యేనోదితేనపాపానివిలయంయాంతివ్యాధయః। తస్మైనమోస్త్వగస్త్యాయసశిష్యాయచపుత్రిణే॥అగస్త్యఃఖనమానేతివిప్రోఽర్ఘ్యంవినివేదయేత్ । రాజపుత్రిమహాభాగేఋషిపత్నివరాననే ॥ లోపాముద్రేనమస్తుభ్యమర్ఘ్యంమేప్రతిగృహ్యతామ్ । దత్త్వైవమర్ఘ్యంకౌరవ్యప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ అర్చితస్త్వంయథాశక్త్యానమోగస్త్యమహామునే ॥ ఇహకాముష్మికీందత్త్వాకార్యసిద్ధింవ్రజస్వమే ॥ విసర్జయిత్వాగస్త్యంతంవిప్రాయప్రతిపాదయేత్। అగస్త్యోమేమనస్థోస్తుఅగస్త్యోస్మిన్ఘటేస్థితః ॥ అగస్త్యోద్విజరూపేణప్రతిగృహ్ణాతుసత్కృతః ॥దానమంత్రః ॥ అగస్త్యస్సప్తజన్మాఘం నాశయిత్వా వయోరయమ్ । అతులంవిమలంసౌఖ్యంప్రయచ్ఛత్వంమహామునే ॥ ప్రతిగ్రహమంత్రః - విష్ణురహస్యే ॥ త్యజేదగస్త్యముద్దిశ్యధాన్యమేకంఫలంరసమ్ । హోమంకృత్వాతతః పశ్చాద్వర్జయేన్మానవఃఫలమ్ ॥ హోమశ్చార్ఘ్యమంత్రేణాజ్యేనభవిష్యే ॥ దత్త్వార్ఘ్యంసప్తవర్షాణి క్రమేణానేనపాండవ । బ్రాహ్మణస్స్యాచ్చతుర్వేదఃక్షత్రియఃపృథివీంపతిః॥ వైశ్యేచధాన్యనిష్పత్తిశ్శూద్రశ్చధనవాన్భవేత్ । యావదాయుశ్చయఃకుర్యాత్సపరంబ్రహ్మగచ్ఛతి ॥ ఇత్యగస్త్యార్ఘ్యః - భాద్రపౌర్ణమాస్యాంప్రపితామహాత్పరాంస్త్రీనుద్దిశ్యశ్రాద్ధంకార్యం-తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రహ్మమార్కండేయయోః॥ నాందీముఖానాంప్రత్యబ్దంకన్యారాశిగతేరవౌ ॥ పౌర్ణమాస్యాంతుకర్తవ్యం వరాహవచనంయథేతి ॥ నాందీముఖత్వంచోక్తంబ్రాహ్మే ॥ పితాపితామహాశ్చైవ

తథైవప్రపితామహః । త్రయోహ్యశ్వముఖాహ్యేతేపితరఃపరికీర్తితాః ॥ తేభ్యః పూర్వతరాయేచప్రజావంతస్సుఖైధితాః । తేతునాందీముఖానాందీసమృద్ధిరితికథ్యతే ॥ ఏతచ్చప్రత్యబ్దమిత్యుక్తేః - పక్షశ్రాద్ధపక్షే సకృన్మహాలయపక్షేచావశ్యకమితిప్రయోగపారిజాతే - అత్రమాతామహాఅపికార్యాః ॥ పితరోయత్రపూజ్యంతేతత్రమాతామహాఅపీ।ఇతిధౌమ్యోక్తేః -పితృశబ్దస్యచజనకపరత్వేబహువచనవిరోధేనపితృభావాపన్నపరత్వాత్ -వార్షికేతువచనాన్నివృత్తిః- నచజీవత్పితృకస్యాన్వష్టకాయాం మాతృశ్రాద్ధేతదాపత్తిః - ఇష్టాపత్తేః - అతఏవసడుక్తశ్రాద్ధేషుస్వమాతృ మాతామహయోర్దద్యాదితిమదనరత్నకాలాదర్శౌ - ఏతజ్జీవత్పితృకశ్రాద్ధేవక్ష్యామః - కేచిత్తు - అజహల్లక్షణయాపిత్రాదయోయత్ర తత్రమాతామహాస్తైనాత్ర నేత్యాహుః - నచాత్రనామ్నానాందీ శ్రాద్ధధర్మాతిదేశః - .వైష్ణవాదిశబ్దవద్దేవతాపరస్యకర్మనామత్వాభావాత్ - నాపినాందీముఖత్వం పితృవిశేషణం - పారిభాషికత్వాదితిదిక్ - తథానిర్ణయదీపేగార్గ్యః ॥ పౌర్ణమాసీషుసర్వాసునిషిద్ధంపిండపాతనమ్ । వర్జయిత్వాప్రౌష్ఠపదీంయథాదర్శస్తథైవసేతి ॥ ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, భాద్రపదమాసనిర్ణయః—కన్యాసంక్రమేపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యాఃశేషంప్రాగ్వత్ —అథమహాలయః - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవృద్ధమనుః ॥ ఆషాఢీమవధింకృత్వాపంచమంపక్షమాశ్రితాః । కాంక్షంతిపితరఃక్లిష్టా అన్నమప్యన్వహంజలమ్ ॥ కన్యాయోగేపుణ్యతమత్వమాహ- శాట్యాయనిః ॥ కన్యాస్థార్కాన్వితఃపక్షస్సోత్యంతంపుణ్యముచ్యతే॥ఇతి - అత్రవిశేషమాహవృద్ధమనుః । మధ్యేవాయదివాప్యంతేయత్రకన్యాంవ్రజేద్రవిః । సపక్షస్సకలశ్శ్రేష్ఠశ్శ్రాద్ధషోడశకంప్రతి ॥ తథాబ్రహ్మాండమార్కండేయయోః ॥ కన్యాగతేసవితరిదినానిదశపంచచ । పార్వణేనేహవిధినాశ్రాద్ధంతత్రవిధీయతే ॥ తథాతత్రైవషోడశదినాన్యుక్తాని ॥ కన్యాగతేసవితరియాన్యహానితుషోడశ । ఋతుభిస్తానితుల్యానిదేవోనారాయణోబ్రవీత్ ॥ అత్రహేమాద్రిః - షోడశత్వంత్రేధావ్యాచఖ్యౌ - తిథివృద్ధ్యాపక్షస్యషోడశదినాత్మకత్వేశ్రాద్ధవృద్ధ్యర్థమేకఃపక్షః - భాద్రపదపూర్ణిమయాసహేతిద్వితీయః - అశ్వినశుక్లప్రతిపదాసహేతితృతీయః - అంత్యఏవతుయుక్తః ॥ అహాన్షోడశకంయత్తుశుక్లప్రతిపదాసహ । చంద్రక్షయావిశేషేణసాపిదర్శాత్మికాస్మృతేతిదేవలోక్తేః - తత్రపంచపక్షాః - తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఆశ్వయుక్కృష్ణపక్షేతుశ్రాద్ధంకార్యందినేదినే । త్రిభాగహీనంపక్షంవాత్రిభాగంత్వర్ధమేవవా ॥ దినేదినేఇతిపక్షపర్యంతత్వముక్తం - త్రిభాగహీనమితిపంచమ్యాదిపక్షః - త్రిభాగమితిదశమ్యాదిపక్షః - త్రిభాగహీనమితిచతుర్దశీసహితప్రతిపదాదిచతుష్టయవర్జ

నాభిప్రాయేణేతికల్పతరుః - అత్రదినపదంతిథిపరంవీప్సయాతత్పక్షీయ తిథిత్వంశ్రా
ద్ధవ్యాప్యతావచ్ఛేదకం - తేనపంచదశతిథివ్యాపిశ్రాద్ధంసిద్ధ్యతి - తేనచతుర్దశీనిషే
ధోఽన్యకృష్ణపక్షపరఇతిగౌడాః - తన్న ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాం
మహాలయే ॥ ఇత్యాదివిరోధాత్ - యచ్చ - కశ్చిత్పూరణప్రత్యయలోపేనతృతీ
యభాగహీనం షష్ఠ్యాదిపక్షంతృతీయభాగ మేకాదశ్యాదితదర్ధం త్రయోదశ్యాది
ఉత్తరోత్తరంలఘుకాలోక్తేరితి - తన్న - గౌతమాదివచనేనమూలకల్పనాలాఘ
వాత్ - పక్షమిత్యనన్వయాపత్తేశ్చ ॥ పంచమ్యూర్ధ్వంచతత్రాపిదశమ్యూర్ధ్వం
తతోఽప్యతీతివిష్ణుధర్మోక్తేః - షష్ఠ్యాద్యేకాదశ్యాదిపక్షావపిజ్ఞేయావితితత్త్వం -
కాలాదర్శేఽపి ॥ పక్షాద్యాదిచదర్శాంతంపంచమ్యాదిదిగాదిచ । అష్టమ్యాదియ
థాశక్తికుర్యాదాపరపక్షికమ్ ॥ పక్షాదిఃప్రతిపత్ - దిక్ దశమీ - దర్శాంతమితి
సర్వత్ర-గౌతమోఽపి- అథాపరపక్షేశ్రాద్ధంపితృభ్యోదద్యాత్పంచమ్యాదిదర్శాంతమ
ష్టమ్యాదిదశమ్యాదిసర్వస్మింశ్చేతి- తథైకస్మిన్నపిదినేశ్రాద్ధముక్తంహేమాద్రౌనా
గరఖండే ॥ ఆషాఢ్యాఃపంచమేపక్షేకన్యాసంస్థేదివాకరే। యోవైశ్రాద్ధంనరఃకుర్యా
దేకస్మిన్నపివాసరే ॥ తస్యసంవత్సరంయావత్సంతృప్తాఃపితరోధ్రువమితి - అత్రశ
క్తాశక్తపరావ్యవస్థేతిప్రాంచః । తన్న - తద్వాచకపదాభావాత్ - నత్రయోదశ్యా
దిపక్షఏవనిత్యః తత్రైవనిందాశ్రుతేః - బ్రాహ్మే ॥ ఏవకారేణతస్యైవపంచమప
క్షయోగవ్యవచ్ఛేదోక్తేరితిగౌడాః - తన్న - ఏకస్మిన్నపీతివిరోధాత్ - తేనఫల
భూమార్థినాన్యానికార్యాణీతితత్త్వం - తత్రచతుర్దశీశ్రాద్ధాభావేపంచమ్యాదిదశ
మ్యాది పక్షౌతత్స్థానేషష్ఠ్యాద్యేకాదశ్యాదికౌ - ఏవంచతుర్దశ్యభావేద్వాదశ్యాదిః
తత్స్థానేత్రయోదశ్యాదిరితివ్యవస్థా - విధవాయాస్తువిశేషఃస్మృతిసంగ్రహే ॥ చ
త్వారఃపార్వణాఃప్రోక్తా విధవాయాస్సదైవహి । స్వభర్తృశ్వశురాదీనాంమాతాపి
త్రోస్తథైవచ ॥ తతోమాతామహానాంచశ్రాద్ధదానముపక్రమేత్ ॥ తథా ॥ శ్వ
శ్రూణాంచవిశేషేణమాతామహ్యాస్తథైవచేతి ॥ అశక్తౌతుస్మృతిరత్నావళ్యాం ॥
స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యస్స్వపితృభ్యస్తథైవచ । విధవాకారయేచ్ఛ్రాద్ధంయథా
కాలమతంద్రితా ॥ విధవాస్వయంసంకల్పంకృత్వాన్యద్బ్రాహ్మణద్వారాకారయేది
త్యుక్తం - ప్రయోగపారిజాతే - సకృన్మహాలయేచవర్జ్యతిథ్యాద్యుక్తం - పృథ్వీ
చంద్రోదయప్రయోగపారిజాతాదిషు ॥ వసిష్ఠః ॥ నందాయాంభార్గవదినేచతుర్ద
శ్యాంత్రిజన్మసు।ఏషుశ్రాద్ధంనకుర్వీతగృహీపుత్రధనక్షయాత్ ॥ జన్మభంతత్పూర్వో
త్తరేచత్రిజన్మాని - వృద్ధగార్గ్యః ॥ ప్రాజాపత్యేచపౌష్ణేచపిత్ర్యర్క్షేభార్గవేతథా।య
స్తుశ్రాద్ధంప్రకుర్వీతతస్యపుత్రోవినశ్యతి ॥ ప్రాజాపత్యంరోహిణీ - పౌష్ణంరేవతీ -

పిత్ర్యంమఘా - అన్యాన్యపిప్రత్యరాదీనితత్రైవజ్ఞేయాని - కేచిత్తు ॥ నందాశ్వైకా
మరవ్యారభృగ్వగ్నిపిత్రకాలభే । గండేవైధృతిపాతేచపిండాస్త్యాజ్యాస్సుతేప్సుభిరి
తిసంగ్రహాత్ - నందాప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశ్యః - అశ్వాస్సప్తమీ - కామస్త్రయో
దశీ - అరోభౌమః - భృగుశ్శుక్రః - అగ్నిభంకృత్తికా - కాలభంభరణీ - అత్ర
పిండాస్త్యాజ్యాఇత్యాహుః - తత్రమూలంమృగ్యం-ఏతచ్చసకృన్మహాలయవిషయం॥
సకృన్మహాలయేకామ్యేపునశ్శ్రాద్ధేఖిలేషుచ । అతీతవిషయేచైవసర్వమేతద్విచింత
యేదితిపృథ్వీచంద్రోదయే నారదోక్తేః - అస్యాపవాతౌహేమాద్రౌ పృథ్వీచం
ద్రోదయేచ ॥ అమాపాతేభరణ్యాంచద్వాదశ్యాంపక్షమధ్యకే । తథాతిథించనక్ష
త్రంవారంచనవిచారయేత్ ॥ పరాశరమాధవీయేమదనపారిజాతాదిషుచైవనిర్ణయదీ
పికాయాంతు - పితృమృతాహేనిషిద్ధదినేపిసకృన్మహాలయఃకార్యఇత్యుక్తం॥ ఆషా
ఢ్యాఃపంచమేపక్షేకన్యాసంస్థేదివాకరే । మృతాహానిపితుర్యోవైశ్రాద్ధందాస్యతి
మానవః ॥ తస్యసంవత్సరం యావత్సంతృప్తాఃపితరోధ్రువమితినాగరఖండోక్తేః ॥
యాతిథిర్యస్యమాసస్యమృతాహేతుప్రవర్తతే । సాతిథిఃపితృపక్షేతుపూజనీయా
ప్రయత్నతః ॥ తిథిచ్ఛేదోనకర్తవ్యోవినాశౌచంయదృచ్ఛయా।పిండశ్రాద్ధంచకర్త
వ్యంవిచ్ఛిత్తింనైవకారయేత్ ॥ అశక్తఃపక్షమధ్యేతుకరోత్యేకదినేయదా।నిషిద్ధేపిదినే
కుర్యాత్పిండదానంయథా విధీతికాత్యాయనోక్తేశ్చ- అత్రమూలంచిత్యం - తథా
పక్షశ్రాద్ధకరణేపినందాదిషు పిండనిషేధయిత్యాహ - పరాశరమాధవీయేకా
ర్ష్ణాజినిః ॥నభస్యస్యాపరేపక్షేశ్రాద్ధంకార్యందినేదినే॥ నైవనందాదివర్జ్యంస్యాన్నై
వనింద్యాచతుర్దశీతి ॥ అత్రశ్రాద్ధమిత్యేకవచనాద్దినేదినేఇతివీప్సావశాచ్చ ॥ సోమ
యాగవదేకస్యాభ్యాసేనైకప్రయోగపరమిదం - అతః ॥ ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేకాం
వర్జయిత్వాచతుర్దశీమితియాజ్ఞవల్క్యంప్రయోగభేదపరం - నతుపంచమ్యాదిప
క్షవిషయం - ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వితివిశిష్యోక్తేః - నిర్ణయదీపేపృథ్వీచంద్రోదయే
మదనపారిజాతేచైవం - అన్యకృష్ణపక్షపరంయాజ్ఞవల్క్యం - ఏతత్పరత్వేనైవ
నింద్యాచతుర్దశీవిరోధాదితిగౌడాః - తన్న ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాం
మహాలయఇతివిరోధాత్ - తత్త్వంతు ॥ తిథినక్షత్రవారాదినిషేధోయఉదాహృ
తః । సశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేస్యాన్నానుషంగకృతేహ్యసౌ। ఇతిదివోదాసీయేవృద్ధగార్గ్యో
క్తేస్తన్నిమిత్తేపక్షాంతరేచజ్ఞేయః - సకృన్మహాలయేతువచనాన్నిషేధః - అన్య
త్రనకోపినిషేధః - కార్ష్ణాజినిస్మృతేరితి - అతోనందాదౌసపిండకశ్రాద్ధేపుత్రవ
తోప్యధికారః - అత్రిరపి ॥ మహాలయేక్షయాహేచదర్శేపుత్రస్యజన్మని । తీర్థేపి
నిర్వపేత్పిండాన్నవివాహాదికేష్వపి॥ పూర్వోక్తనందాదినిషేధస్తుమృతాహాతిరిక్తమేష

కృష్ణమహాలయేపౌర్ణమాస్యాదిమృతశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేచజ్ఞేయః - యత్తుస్మృత్యర్థసా
రే ॥ వివాహవ్రతచూడాసువర్షమర్ధంతదర్ధకమ్ । పిండదానంమృదాస్నానంనకు
ర్యాత్తిలతర్పణమితి ॥ తస్యాత్రాపవాదోదివోదాసీయే బృహస్పతిః ॥ తీర్థేసంవత్స
రేప్రేతే పితృయాగేమహాలయే । పిండదానంప్రకుర్వీత యుగాదిభరణీమఘే ॥ మ
హాలయే గయాశ్రాద్ధే మాతాపిత్రోఃక్షయేఽహని । కృతోద్వాహోఽపికుర్వీత పిం
డనిర్వపణంసదేతి ॥ నిర్ణయదీపేతునందాదినిషేధః - ప్రత్యహభిన్నశ్రాద్ధవిషయః -
షోడశాహ వ్యాపిశ్రాద్ధ ప్రయోగైకత్వేతుప్రత్యహం పిండదానంకార్యమేవేత్యు
క్తం - తదయమర్థస్సంపన్నః - షోడశాహవ్యాపి శ్రాద్ధైక్యేన పిండనిషేధః -
మృతాహేఽపకృష్ణమహాలయేఽపి తథా ఇతికేచిత్ - తత్రాపినిషేధస్తుయుక్తః - ప్రత్య
హంశ్రాద్ధభేదేఽపివ్యతీపాతాదౌతథా - అన్యత్రమృతాహాతిక్రమేమహాలయాతిక్ర
మేచపిండనిషేధఇతి - సన్న్యాసినాంతుద్వాదశ్యాంశ్రాద్ధంకార్యం ॥ యతీనాంచవ
నస్థానాంవైష్ణవానాంవిశేషతః । ద్వాదశ్యాంవిహితంశ్రాద్ధంకృష్ణపక్షేవిశేషతః। ఇతి
పృథ్వీచంద్రోదయేసంగ్రహోక్తేః - అత్రపక్షశ్రాద్ధాకరణేగౌణకాలమాహ -
హేమాద్రౌయమః ॥ హంసేకన్యాసువర్షాస్థేశాకేనాపిగృహేవసన్ । పంచమ్యో
రంతరేదద్యాదుభయోరపిపక్షయోః ॥ ఆశ్వినకృష్ణశుక్లపంచమ్యోర్మధ్యఇత్యర్థః -
తత్రాప్యసంభవేభవిష్యే ॥ యేయందీపాన్వితారాజన్ఖ్యాతాపంచదశీభువి । తస్యాం
దద్యాన్నచేద్దత్తంపితౄణాంవైమహాలయే। తత్రాప్యసంభవేభారతే ॥ యావచ్చక
న్యాతులయోఃక్రమాదాస్తేదివాకరః। శూన్యంప్రేతపురంతావద్వృశ్చికంయావదా
గతః ॥ బ్రాహ్మే ॥ వృశ్చికేసమతిక్రాంతేపితరోదైవతైస్సహ । నిశ్వస్యప్రతిగచ్ఛం
తిశాపందత్వాసుదారుణమ్। యత్తుజాతూకర్ణ్యః॥ఆకాంక్షంతిస్మపితరఃపంచమంపక్ష
మాశ్రితాః । తస్మాత్తత్రైవదాతవ్యందత్తమన్యత్రనిష్ఫలమితి ॥ తత్ఫలాతిశయ
హానిపరమ్ - కన్యాంగచ్ఛతువానవేతితురీయపాదేపాఠః తేనకన్యాయోగేప్రాశ
స్త్యమాత్రం - అతశ్రాద్ధవివేకోక్తంశ్రాద్ధద్వయంహేయం - ఇదంచశ్రాద్ధమన్నే
నైవకార్యంనామాన్నాదినా ॥ మృతాహంచసపిండంచగయా శ్రాద్ధంమహాల
యమ్ । ఆపన్నోఽపినకుర్వీతశ్రాద్ధమామేనకర్హిచిత్ ॥ఇతిస్మృతిదర్పణేగాలవోక్తేః-అ
థాత్రదేవతాస్సంగ్రహే ॥ తాతాంబాత్రితయంసపత్నజననీమాతామహాదిత్రయం
సస్త్రీస్త్రీతనయాదితాతజననీస్వభ్రాతరస్తత్స్త్రియః । తాతాంబాత్మభగిన్యప
త్యధవయుగ్జాయాపితాసద్గురుశ్శిష్యాప్తాః పితరోమహాలయవిధౌతీర్థేతథాతర్పణే ॥ అ
స్యార్థః - తాతత్రయీపితృత్రయీఅంబాత్రయీచస్మృత్యర్థసారేఽపి ॥ మహాలయే
మాతృశ్రాద్ధంపృథక్ప్రశస్తమితి - అత్రవిశేషఃస్మృతిదర్పణేగాలవః ॥ అనేకామా

తరోయస్య శ్రాద్ధే చాపరపక్షికే । అర్ఘ్యదానం పృథక్కుర్యాత్పిండమేకం తు నిర్వ
పేత్ ॥ జీవన్మాతృకస్తు ॥ సాపత్న్యమాతురేకోద్దిష్టం కుర్యాన్న పార్వణమ్ ॥ శ్రా
ద్ధదీపకళికాయాం తు పార్వణముక్తం - అన్వష్టక్యం చ యన్మాతుర్గయాశ్రాద్ధం మహా
లయమ్ । పితృపత్నీషు చ శ్రాద్ధం కార్యం పార్వణవద్భవేదితి బృహన్మనూక్తేః- సస్త్రీ
తిమాతామహానాం సపత్నీకత్వేపి విభవే సతి మాతామహీనాం పృథక్కార్యం॥ మహా
లయే గయాశ్రాద్ధే వృద్ధౌ చాన్వష్టకాసు చ । జ్ఞేయం ద్వాదశదైవత్యం తీర్థే ప్రౌష్ఠేమ
ఘాసు చేతి నిగమోక్తేః - హేమాద్రిమతే త్వత్ర నవదైవత్యమేవ ॥ మహాలయే గయా
శ్రాద్ధే వృద్ధౌ చాన్వష్టకాసు చ । నవదైవత్యమత్రేష్టం శేషం షాట్పౌరుషం విదురితి వి
ష్ణుధర్మోక్తేః - తాతభ్రాతా పితృవ్యః - జననీభ్రాతా మాతులః తత్ స్త్రియః- పితృ
వ్యస్త్రీ మాతులానీ భ్రాతృజాయాః- పితృష్వసృమాతృష్వసృస్వభగిన్యోపత్యభర్తృ
యుక్తాః- తేన సాపత్యాయై సధవాయై ఇతి ప్రయోగో జ్ఞేయః -ఏతాసు సతీషు న తద్భర్త్రా
దేర్దానం - ద్వారలోపాత్ - జాయాపితా శ్వశురః - శ్వశ్రూరప్యతోపి లభ్యా -
అత్ర మూలం స్మృతిచంద్రికాయాం జ్ఞేయం - అత్ర పార్వణైకోద్దిష్టవ్యవస్థోక్తా హే
మాద్రౌ పురాణాంతరే ॥ ఉపాధ్యాయగురుశ్వశ్రూపితృవ్యాచార్యమాతులాః। శ్వ
శురభ్రాతృతత్పుత్రపుత్రర్త్విక్శిష్యపోషకాః ॥ భగినీస్వామిదుహితృజామాతృభ
గినీసుతాః । పితరౌ పితృపత్నీనాం పితుర్మాతుశ్చ యా స్వసా ॥ సఖిద్రవ్యదశిష్యాద్యా
స్తీర్థే చైవ మహాలయే । ఏకోద్దిష్టవిధానేన పూజనీయాః ప్రయత్నతః। ఇతి॥ ఇతరేషాంపి
త్రాదీనాం పార్వణమర్థసిద్ధం - అత్ర క్రమాన్యత్వే ప్యాచారాద్వ్యవస్థా - అశక్తౌ తు
పృథ్వీచంద్రోదయే చతుర్వింశతిమతే ॥ ఏకస్మిన్బ్రాహ్మణే సర్వానాచార్యాదీన్ప్రపి
పూజయేత్ । దశద్వాదశ వా పిండాన్దద్యాదకరణం న తు ॥ ఏకోద్దిష్టస్వరూపం చా
హ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకోద్దిష్టం దేవహీనమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకమ్ । ఆవాహనాగ్నౌ
కరణరహితం త్వపసవ్యవదితి ॥ అత్రైకపాకో వైశ్వదేవతంత్ర పిండం బర్హిశ్చైకమితి
స్మృత్యర్థసారేఉక్తం-అత్ర పాణిహోమః పిండాశ్చాత్ర ద్విజాంతిక ఇత్యాహ ప్రయో
గపారిజాతేఆచార్యః ॥ కామ్యమభ్యుదయే ష్టమ్యామేకోద్దిష్టమథాష్టమమ్ । చతు
ర్ష్వేషు కరే హోమః పిండాశ్చాత్ర ద్విజాంతిక ఇతి - పార్వణైకోద్దిష్టయోస్సమాన
తంత్రత్వే తు అగ్నిసమీప ఏవ - అత్ర ధురిలోచనౌ వైశ్వదేవౌ ॥ అపికన్యాగతే సూ
ర్యే కామ్యే చ ధురిలోచనౌ ఇతి - హేమాద్రావాదిత్యపురాణాత్ - అత్ర ప్రతిదినం
భిన్నప్రయోగత్వాద్దక్షిణాభేదో వా ప్రయోగైక్యాదంతే ఏవ వా దక్షిణేతి హేమా
ద్రావుక్తం -ఏతచ్చ సన్న్యస్తపితృకాదినా జీవత్పితృకేణాపి కార్యం॥ వృద్ధాతీర్థే చ స
న్న్యస్తే తాతే చ పతితే సతి । యేభ్య ఏవ పితా దద్యాత్తేభ్యో దద్యాత్స్వయం సుతః। ఇతి కా

త్యాయనోక్తేః ॥ యత్తుకౌండిన్యః॥దర్శశ్రాద్ధంగయాశ్రాద్ధంశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్॥
నజీవత్పితృకఃకుర్యాత్తిలైస్తర్పణమేవచేతి ॥ తత్సన్న్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం-
కామ్యశ్రాద్ధపరంవా - అత్రబహువక్తవ్యం - శ్రీపితృకృతజీవత్పితృకనిర్ణయేజ్ఞే
యం - ఏతచ్చజీవత్పితృకేణపిండరహితంకార్యం॥ ముండనంపిండదానంచప్రేతకర్మ
చసర్వశః - నజీవత్పితృకః కుర్యాద్గుర్విణీపతిరేవచేతిదక్షేణతస్యపిండనిషేధాత్ -
అన్వష్టక్యమాతృవార్షికాదౌతువచనాద్భవతీతివక్ష్యామః - తథాఛాగలేయః ॥
పిండోయత్రనివర్తేతమఘాదిషుకథంచన । సాంకల్పంతు తదాకార్యంనియమాద్బ్రి
హ్మవాదిభిః ॥ సాంకల్పస్వరూపంచవక్ష్యతే - అత్రశ్రాద్ధాంగతర్పణంపక్షశ్రాద్ధేప్ర
తిదినంశ్రాద్ధోత్తరం - సకృన్మహాలయేతుపరేహ్నికార్యం - తదుక్తంనారదీయే-
పక్షశ్రాద్ధయదాకుర్యాత్తర్పణంతుదినేదినే । సకృన్మహాలయేచైవపరేహనితిలోద
కమ్ ॥ గర్గోపి ॥ పక్షశ్రాద్ధేహిరణ్యేచఅనువ్రజ్యతిలోదకమితి॥ తథాప్రయోగపా
రిజాతేగర్గః ॥ కృష్ణేభాద్రపదేమాసిశ్రాద్ధంప్రతిదినంభవేత్ । పితౄణాంప్రత్యహం
కార్యం నిషిద్ధాహేపితర్పణమ్ ॥ సకృన్మహాలయేశ్వస్స్యాదష్టకాస్వంతఏవహి ॥ ఇ
దంనిషిద్ధదినేపికార్యం॥ తిథితీర్థవిశేషేషుకార్యంప్రేతేచసర్వదా ॥ ఇతి ॥ స్మృ
త్యర్థసారోక్తేః ॥ తీర్థేతిథివిశేషేచగయాయాంప్రేతపక్షకే । నిషిద్ధేపిదినేకుర్యా
త్తర్పణం తిలమిశ్రితమితిస్మృతి రత్నావళ్యాంవచనాచ్చ - ఏతచ్చశ్రాద్ధంమ
లమాసేనకార్యం - తదాహభృగుః ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధంతథాసోమ మగ్న్యా
ధేయంమహాలయమ్ । రాజాభిషేకం కామ్యంచనకుర్యాద్భానులఙ్ఘితఇతి ॥
హేమాద్రౌనాగరఖండే ॥ నభోవాథనభస్యోవామలమాసోయదాభవేత్ । సప్త
మఃపితృపక్షస్స్యాదన్యత్రైవతుపంచమః ॥ ఏతచ్చపిత్రోర్మరణేప్రథమాబ్దేకృతా
కృతమితిత్రిస్థలీసేతౌభట్టాః - ఇదంచనిత్యంకామ్యంచ ॥పుత్రానాయుస్తథారోగ్య
మైశ్వర్యమతులంతథా । ప్రాప్నోతిపంచమేదత్వాశ్రాద్ధం కామాన్సపుష్కలానితి
జాబాల్యుక్తేః ॥ వృశ్చికేసమతిక్రాంతేపితరోదైవతైస్సహ । నిశ్శ్వస్యప్రతిగచ్ఛం
తిశాపందత్వాసుదారుణమితికార్ష్ణాజినివచనాచ్చ - తదతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తము
క్తమృగ్విధానే ॥ దురోఅశ్వస్యమంత్రంచదశమాసంద్విమాసయోః। మహాలయం
యదాన్యూనంతదాసంపూర్ణమేతితదితి ॥ ద్విమాసయోఃకన్యాతులయోర్మహా
లయశ్రాద్ధంయదాహీనమిత్యర్థః - అత్రభరణ్యాంశ్రాద్ధమితిప్రశస్తం- తదుక్తంపృ
థివీచంద్రోదయేమాత్స్యే ॥ భరణీపితృపక్షేతుమహతీపరికీర్తితా । అస్యాంశ్రా
ద్ధం కృతంయేన సగయాశ్రాద్ధకృద్భవేత్ ॥ పృథివీచంద్రోదయేశ్రీధరీయేబృహస్ప
తిః॥నభస్యాపరపక్షస్యద్వితీయాయదియామ్యభే।తృతీయాచాగ్నితారాభిస్సహితాప్రీ

తిదాపితుః ॥ ఏతత్పక్షేషష్ఠీయోగవిశేషేణకపిలాసంజ్ఞా - తదుక్తంవారాహే ॥ స
భస్య కృష్ణపక్షేతురోహిణీపాతభూసుతైః । యుక్తాషష్ఠీపురాణజ్ఞైఃకపిలాపరికీర్తి
తా ॥ వ్రతోపవాసనియమైర్భాస్కరంతత్రపూజయేత్ । కపిలాంచద్విజాగ్ర్యాయ
దత్వాక్రతుఫలంలభేత్ ॥ పురాణసముచ్చయే ॥ భాద్రేమాస్యసితేపక్షేభానౌచైవ
కరేస్థితే । పాతేకుజేచరోహిణ్యాంసాషష్ఠీకపిలాభవేత్ ॥ అత్రదశాంతత్వేనమ
హాలయోభాద్రపదకృష్ణపక్షోజ్ఞేయఇత్యుక్తం నిర్ణయామృతేహేమాద్రౌచ -
హస్తార్కస్తుఫలాతిశయార్థః ॥ సంయోగేతుచతుర్ణాంవైనిర్దిష్టా పరమేష్ఠినేతిత
త్రైవోక్తేః - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే ॥ దేవదారుంతథోశీరం కుంకుమై
లామనశ్శిలామ్ । పత్రకంపద్మకంయష్టిమధుగవ్యేనపేషయేత్ ॥ క్షీరేణాలోడ్యక
ల్కేనస్నానంకుర్యాత్సమంత్రకమ్ । ఆపస్త్వమసిదేవేశజ్యోతిషాంపతిరేవచ । పా
పంనాశయమేదేవవాఙ్మనఃకాయకర్మజమ్ । పంచగవ్యకృతస్నానఃపంచభంగైస్తు
మార్జయేత్ ॥ పంచభంగైఃపంచపల్లవైఃతథా ॥ రత్నైర్నానావిధైర్యుక్తంసౌవర్ణం
కారయేద్రవిమ్ । శక్తితస్తుపలాదూర్ధ్వంతదర్ధంకర్షతోపివా ॥ సౌవర్ణమరుణం
కుర్యాన్నౌకాంచైవతథారథమ్ ॥ తథా ॥ అల్పవిత్తోపియఃకశ్చిత్సోపికుర్యాదిమం
విధిమ్ ॥ ప్రభాసఖండే ॥ స్థాపయేదవ్రణంకుంభం చందనోదకపూరితమ్ । రక్తవ
స్త్రయుగచ్ఛన్నంతామ్రపాత్రేణసంయుతమ్ ॥ రథోర్కాశ్మఫలస్త్యైవఏకచక్రస్సుచి
త్రితః ॥ సౌవర్ణపలసంయుక్తాం మూర్తింసూర్యస్య కారయేత్ ॥ తతః సూ
ర్యంకపిలాంచ షోడశోపచారైః సంపూజ్యదద్యాత్ - దివ్యమూర్తిర్జగచ్చక్షు
ర్ద్వాదశాత్మాదివాకరః । కపిలాసహితోదేవోమమముక్తిం ప్రయచ్ఛతు॥ య
స్మాత్త్వంకపిలేపుణ్యా సర్వలోకస్యపావనీ ॥ ప్రదత్తాసహసూర్యేణమమముక్తి
ప్రదాభవేతి ॥ విశేషాంతరంతత్రైవజ్ఞేయమితిదిక్ - ఇయమేవచంద్రషష్ఠీ- సాచం
ద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా - ఉభయత్రతథాత్వేపూర్వా - తదుక్తంభవిష్యే ॥ త
ద్వద్భాద్రపదేమాసిషష్ఠ్యాంపక్షేసితేతరే । చంద్రషష్ఠీవ్రతంకుర్యాత్పూర్వవేధః
ప్రశస్యతే ॥ చంద్రోదయేయదాషష్ఠీ పూర్వాహ్ణేచాపరేహని । చంద్రషష్ఠ్యసి
తేపక్షేసైవపోష్యాప్రయత్నతఇతి - అష్టమ్యామాశ్వలాయనేనమఘావర్షసం
జ్ఞంశ్రాద్ధముక్తం - ఏతేనమాఘ్యావర్షంప్రౌష్ఠపద్యాఅపరపక్షేఇతి - ఇదంస
ప్తమ్యాదిషుత్రిష్వహస్సుకార్యమితినారాయణవృత్తిః - హరదత్తస్తుమఘాయుక్త
వర్షాసుభవంత్రయోదశీశ్రాద్ధమితివ్యాచఖ్యౌ - పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥
ఆషాఢ్యాఃపంచమేపక్షేగయామధ్యాష్టమీస్మృతా। త్రయోదశీగజచ్ఛాయాగయా
తుల్యాతుపైతృకే ॥ ఆశ్వినకృష్ణాష్టమ్యాంమహాలక్ష్మీవ్రతమ్ -తత్రనిర్ణయామృతే

పురాణసముచ్చయే ॥ శ్రియోర్చనంభాద్రపదేసితాష్టమీంప్రారభ్యకన్యామగతేచ సూర్యే । సమాపయేత్తత్రతిథౌచయావత్పూర్యస్తుపూర్వార్థగతోయువత్యాఇతి- తత్రైవ ॥ కన్యాగతేర్కే-ప్రారభ్యకర్తవ్యంనశ్రియోర్చనమ్ । హస్తప్రాంతదళస్థేర్కే-తద్వ్రతంనసమాపయేత్ ॥ పూజనీయాగృహస్థానామష్టమీప్రావృషిశ్రియః । దోషైశ్చతుర్భిస్సంయుక్తాసర్వసంపత్కరీతిథిః ॥ తథా ॥ పుత్రసౌభాగ్యరాజ్యాయుర్నాశినీసాప్రకీర్తితా । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనత్యాజ్యాకన్యాగతేరవౌ ॥ విశేషేణపరిత్యాజ్యానవమీదూషితాయదీతి ॥ దోషచతుష్టయంతత్రైవోక్తం ॥ త్రిదినేచావమేచైవఅష్టమీంనోపవాసయేత్ । పుత్రహానవమీవిద్ధాస్వర్ఘ్నీహస్తార్ధగేరవావితి ॥ త్రిదినావమదినలక్షణంచరత్నమాలాయాం ॥ యత్రైకస్స్పృశతితిథిద్వయావసానంవారశ్చేదవమదినంతదుక్తమార్యైః । యస్స్పృర్యాద్భవతితిథిస్త్రీయస్య. చాహ్నంత్రిద్యుస్స్పృక్కథితమిదంద్వయంచనేష్టమ్ ॥ ఏతేచసర్వేనిషేధాఃప్రథమారంభవిషయాః - మధ్యేతుసతిసంభవేజ్ఞేయాః - వ్రతస్యషోడశాబ్దసాధ్యత్వేనమధ్యేత్యాగాయోగాత్ - ఇయంచంద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తత్రైవపూజాద్యుక్తేః - పరదినేచంద్రోదయాదూర్ధ్వంత్రిముహూర్తవ్యాపిత్వేపరైవకార్యా - అన్యథాపూర్వైవ॥పూర్వావాపరవిద్ధావాగ్రాహ్యాచంద్రోదయేసదా।త్రిముహూర్తాపిసాపూజ్యాపరతశ్చోర్ధ్వగామినీతిమదనరత్నేనిర్ణయామృతేచసంగ్రహోక్తేః॥అర్ధరాత్రమతిక్రమ్యావర్తతేయోత్తరాతిథిః। తదాతస్యాంతిథౌకార్యంమహాలక్ష్మ్యావ్రతంసదేతివచనాచ్చేతిసంక్షేపః ॥ఇతిమహాలక్ష్మీవ్రతనిర్ణయః—అథనవమ్యామన్వష్టకాశ్రాద్ధం-తత్రకాత్యాయనః॥అన్వష్టకాసునవభిఃపిండైశ్శ్రాద్ధముదాహృతమ్। పిత్రాదిమాతృమధ్యంచతతోమాతామహాంతకమ్॥పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రహ్మాండే॥పితౄణాంప్రథమందద్యాన్మాతౄణాంతదనంతరమ్ ॥ తతోమాతామహానాంచఅన్వష్టక్యేక్రమః స్మృతః॥శ్రాద్ధహేమాద్రౌఛాగలేయః॥ కేవలాస్తుతుయేకార్యావృద్ధావాద్రాప్రకీర్తితాః।అన్వష్టకాసుమధ్యస్థానాంత్యాఃకార్యాస్తుమాతరః॥దీపికాయాంతు-మాతృశ్రాద్ధమాదౌకార్యమిత్యుక్తం ॥ మాతృయజనంత్వన్వష్టకాస్వాదితఇతి హేమాద్రౌ-బ్రాహ్మేపి ॥ అన్వష్టకాసుక్రమశోమాతృపూర్వంతదిష్యతఇతి - అత్రశాఖాభేదేనవ్యవస్థేతిపృథ్వీచంద్రోదయః - జీవత్పితృకవిషయమితినిర్ణయదీపః - ఇదంచజీవత్పితృకేణాపికార్యం । తదుక్తంనిర్ణయామృతేమైత్రాయణీయపరిశిష్టే॥ అన్వష్టక్యంగయాప్రాప్తౌసత్యాంయచ్చమృతేహని । మాతుశ్శ్రాద్ధంసుతఃకుర్యాత్పితర్యపిచజీవతి ॥ యద్యపిజీవత్పితృకస్యపంచాన్వష్టకా - అవశ్యంకర్తవ్యాః - తథాప్యశక్తిస్యేయమావశ్యకీ ॥ ప్రౌష్ఠపద్యష్టకాభూయః - పితృలోకేభవిష్యతీతిహేమాద్రౌ

పాద్మోక్తేః ॥ సర్వాసామేవమాతౄణాం శ్రాద్ధంకన్యాగతేరవౌ ॥ నవమ్యాంహిప్ర
దాతవ్యంబ్రహ్మలబ్ధవరాయతఃఇతిసూతేనావశ్యకత్వోక్తేశ్చ- అత్రసర్వాసాంఇత్యు
క్తేఃస్వమాతరిజీవంత్యామపిసపత్నమాతృభ్యోదద్యాత్ - తన్మరణేసతితస్యైతా
భ్యశ్చదద్యాదిత్యుక్తం - జీవత్పితృకనిర్ణయేగురుభిః - అత్రసర్వాసాంనామనిర్దేశే
నైకో బ్రాహ్మణోర్ఘ్యఃపిండశ్చ - నామైక్యేతుద్వివచనాది ప్రయోగఇత్యుక్తంనా
రాయణవృత్తౌ - అన్వష్టకాశ్రాద్ధంతద్యాగశ్చగోభిలీయానాం మధ్యమాయా
మేవనసర్వాసు - అన్వష్టక్యంమధ్యమాయాంఇతి గోభిలగౌతమౌఇతిచ్ఛందోగపరి
శిష్టాత్ - అత్రభర్తృమరణోత్తరంపూర్వ మృతమాతృశ్రాద్ధంనకార్యంఇతి కేచి
దాహుః - పఠంతిచ ॥ శ్రాద్ధంనవమ్యాంకుర్యాత్తన్మృతేభర్తరిలుప్యతేఇతి - తదే
తన్నిర్మూలత్వాన్మూర్ఖప్రతారణమాత్రం - శ్రాద్ధదీపకలికాయాంబ్రాహ్మే ॥ పి
తృమాతృకులోత్పన్నాయాఃకాశ్చిత్తుమృతాఃస్త్రియః । శ్రాద్ధార్హామాతరోజ్ఞేయా
శ్శ్రాద్ధంతత్రప్రదీయతఇతి - అత్రదేశాచారాద్వ్యవస్థా - ఇదంచానుపనీతేనాపి
కార్యం - తదుక్తంశ్రాద్ధశూలపాణౌమాత్స్యే॥అమావాస్యాష్టకాకృష్ణపక్షపంచద
శీషుచేత్యభిధాయ ॥ ఏతచ్చానుపనీతోపికుర్యాత్సర్వేషుపర్వసు ॥ శ్రాద్ధంసాధార
ణంనామసర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ భార్యావిరహితోప్యేతత్ప్రవాసస్థోపినిత్యశః। శూ
ద్రోప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబుధః-ఇతి - తేనసాగ్నేరేవేదమితిపరాస్తం-
అన్వష్టకాతఃపృథగేవేదంమాతుశ్శ్రాద్ధమిత్యపిపరాస్తం - లాఘవేనమూలైక్యా
దష్టకాపదావిశేషాచ్చ - తేనాన్యత్రాన్వష్టకా శ్రాద్ధస్యాంగస్యాప్యత్ర ప్రధాన
త్వంవచనాత్ - అవేష్టేరివరాజసూయాం తర్గతాయాఏతయాన్నాద్యకామంయా
జయేదితిఫలార్థత్వం - అత్రాష్టకాన్వష్టకాపూర్వానురోధాత్ - తథాగ్నిపురాణే॥
అన్వష్టకాసువృద్ధౌచగయాయాంచక్షయేహని। అత్రమాతుఃపృథక్శ్రాద్ధమన్యత్రప
తినాసహ ॥ ఆపస్తంబానాంత్వష్టకాసుచవృద్ధౌచేతి భాష్యకారైః - పారాదష్టకా
యాంమాతృకాశ్రాద్ధం - ఛందోగైస్త్వత్రమాతృ మాతామహశ్రాద్ధేనకార్యే -
కింతుత్రిపురుషమేవ ॥ నయోషిద్భ్యఃపృథగ్దద్యాదవసానదినాదృతే । కర్షూసమన్వి
తంముక్త్వాతథాద్యంశ్రాద్ధషోడశమ్ ॥ ప్రత్యాబ్దికంచశేషేషు పిండాస్స్యుష్షడితిస్థితి
రితిచ్ఛందోగపరిశిష్టాత్ - అన్వష్టకాసుతేషాంకర్షూవిధానాదితిశూలపాణిః-యత్తు॥
తమిస్రపక్షేనవమీపుణ్యాభాద్రపదేహియా ।చత్వారఃపార్వణాఃకార్యాః పితృపక్షే
మనీషిభిరితితద్దేశాచారతోవ్యవస్థితంజ్ఞేయం - ఇదంజీవత్పితృకేణాపిసపిండంకార్యం-
హేమాద్రావిష్ణుధర్మోత్తరే ॥ అన్వష్టకాసుచస్త్రీణాం శ్రాద్ధంకార్యంతథైవచే
త్యుపక్రమ్య ॥ పిండనిర్వపణంకార్యంతస్యామపినృసత్తమేతివచనం - శ్రాద్ధవిధినా

పిండదానేప్రాప్తే - పునస్తత్కీర్తనంయస్యజీవత్పితృక గర్భిణీ పతిత్వాదినాపిండ
దానంనిషిద్ధం - తస్యతత్ప్రాప్త్యర్థమితిశ్రీతాతచరణాః - అత్రసువాసినీభోజన
ముక్తం - మార్కండేయపురాణే ॥ మాతుశ్శ్రాద్ధేతుసంప్రాప్తేబ్రాహ్మణైస్సహ
భోజనమ్ । సువాసిన్యైప్రదాతవ్యమితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ భర్తురగ్రేమృతానా
రీసహదాహేనవామృతా । తస్యాః స్థానేనియుంజీతవిప్రైస్సహసువాసినీ ॥ తత్రైవ
మదాలసావాక్యం ॥ స్త్రీశ్రాద్ధేపుత్రదేయాస్స్యురలంకారశ్చయోషితే । మంజరీమే
ఖలాదామకర్ణికాకంకణాదయః ఇతి - అత్రాశక్తావనుకల్పమాహాశ్వలాయనః ॥ ఆ
నడ్వాహాయవసమాహరేదగ్ని నావాకక్షముపోషేదేషామేష్టకేతిన త్వేవా సష్టక
స్స్యాదితిహేమాద్రాపితామహః ॥ అమావాస్యావ్యతీపాతపౌర్ణమాస్యష్టకాసు
చ । విద్వాఞ్ఛ్రాద్ధమకుర్వాణో నరకంప్రతిపద్యతే ॥ అకరణేచప్రాయశ్చిత్తముక్త
మృగ్విధానే ॥ ఏభిర్ద్యుభిర్జపేన్మంత్రంశతవారంతుతద్దినే । అన్వష్టక్యంయదాన్యా
నంసంపూర్ణంయాతిసర్వథేతి ॥ ఏతత్పక్షేద్వాదశ్యాంవిశేషః - పృథివీచంద్రో
దయేవాయవీయే ॥ సన్న్యాసినోప్యాబ్దికాదిపుత్రః కుర్యాద్యథావిధి । మహాలయే
తు యచ్ఛ్రాద్ధంద్వాదశ్యాంపార్వణంతుతదితి—అథత్రయోదశీశ్రాద్ధం ॥ తత్రచం
ద్రికా ॥ త్రయోదశీభాద్రపదీకృష్ణాముఖ్యాపితృప్రియా । తృప్యంతిపితరస్తస్యాంస్వ
యంపంచశతంసమాః ॥ మఘాయుతాయాంతస్యాంతుజలాద్యైరపితోషితాః । తృ
ప్యంతిపితరస్తద్వద్వర్షాణామయుతాయుతమ్ । ప్రయోగపారిజాతేశంఖః ॥ ప్రౌ
ష్ఠపద్యామతీతాయాం మఘాయుక్తాంత్రయోదశీమ్ । ప్రాప్యశ్రాద్ధంతుకర్తవ్యంమ
ధునాపాయసేనచ ॥ ప్రజామిష్టాంయశస్స్వర్గమారోగ్యంచధనంతథా । నృణాంశ్రా
ద్ధేసదాప్రీతాఃప్రయచ్ఛంతిపితామహాః ॥ ఏతన్నిత్యమపి - పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణు
ధర్మే ॥ ప్రౌష్ఠపద్యామతీతాయాం తథా కృష్ణత్రయోదశీత్యుక్త్వా ॥ ఏతాంస్తుశ్రా
ద్ధకాలాన్వైనిత్యానాహప్రజాపతిః । శ్రాద్ధమేతేష్వకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యత ఇ
త్యుక్తేః - ఏతచ్చావిభక్తైరపిపృథక్కార్యం - తథాచహేమాద్రా ॥ విభక్తావాఽవి
భక్తావాకుర్యుశ్శ్రాద్ధంపృథక్సుతాః । మఘాసుచతతోన్యత్రనాధికారపృథగ్వినేతి ॥
అపరార్కేవాయవీయే ॥ హంసేహస్తస్థితేయాతుమఘాయుక్తాత్రయోదశీ ॥ తిథి
ర్వైవస్వతీనామసాచ్ఛాయాకుంజరస్యతు ॥ అత్రచ ॥ అపినస్సకులేభూయాద్యోనో
దద్యాత్త్రయోదశీమ్ ॥ పాయసంమధుసర్పిర్భ్యాం ప్రాక్ఛాయేకుంజరస్యచేతి
విష్ణుమనువచనేకేవల త్రయోదశీశ్రుతేమఘాగుణ ఇతి కల్పతరుః శూలపాణిస్తు
కేవల వాక్యానామర్థవాదత్వాద్ద్విధాచమఘాయోగ శ్రుతేర్విధి లాఘవా
ద్విశిష్టమేవనిమిత్తమిత్యాహ - వస్తుతస్తు ॥ మధుమాంసైశ్చశాకైశ్చపయసాపాయ

సేనచ । ఏషనోదాస్యతిశ్రాద్ధంవర్షాసుచమఘాసుచేతి వసిష్ఠవచనే కేవలమఘా
శ్రుతేర్వినిగమకాభావాదుభయంభిన్ననిమిత్తం । పూర్వోక్తవచనాచ్చ యోగాధి
క్యేఫలాధిక్యం - అతఏవయాజ్ఞవల్క్యః ॥ తథావర్షాత్రయోదశ్యాంమఘాసుచవిశే
షతఇతి త్రయోదశీశ్రాద్ధంనిత్యం - అన్యత్కామ్యం - అత్రత్రయోదశ్యాంబహు
పుత్రాయువమారిణస్తుభవంతీత్యాపస్తంబోక్తేర్యువమారిత్వమపత్యదోషసహిష్ణోరప
త్యమాత్రార్థినః - స్మృత్యంతరోక్తధనార్థినోవాధికారఇతికల్పతరుః - అపత్యనింద
యాతదర్థినోనాధికారాత్ - ఫలాంతరకామస్యైవాధికారఇతిహలాయుధః - ఏత
త్పిండరహితంకార్యం॥ మఘాయుక్తత్రయోదశ్యాంపిండనిర్వపణంద్విజః । ససంతా
నోనైవకుర్యాన్నిత్యంతేకవయోవిదురితిబృహత్పరాశరోక్తేః - ఇదంమలమాసేపి
కార్యం ॥ మఘాత్రయోదశీశ్రాద్ధంప్రత్యుపస్థితిహేతుకమ్ । అనన్యగతికత్వేనకర్త
వ్యంస్యాన్మలిమ్లుచేఇతికారకగృహ్యోక్తేః-యానితు।అంగిరాః॥త్రయోదశ్యాంకృ
ష్ణపక్షేయఃశ్రాద్ధంకురుతేనరః-పంచత్వంతస్యజానీయాజ్జ్యేష్ఠపుత్రస్యనిశ్చితమ్॥ వా
మనపురాణే॥త్రయోదశ్యాంతువైశ్రాద్ధంనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీత్యాదీనివచనాని
తానిపుత్రవద్విషయాణివామహాలయస్థభిన్నత్రయోదశీవిషయాణి వాకామ్యశ్రాద్ధ
విషయాణివాసపిండకశ్రాద్ధవిషయాణివేతికేచిత్-హేమాద్రిప్రముఖాస్త్వేకవర్గ
శ్రాద్ధవిషయాణి॥శ్రాద్ధంనైవైకవర్గస్యత్రయోదశ్యాముపక్రమేత్ ।నతృప్తాస్తత్రయే
యస్యప్రజాహింసంతితస్యతేఇతికార్ష్ణాజినిస్మృతేః-యద్యపి ॥ పితరోయత్రపూజ్యం
తేతత్రమాతామహాఅ పీతిధౌమ్యోక్తేర్న కేవలపితృవర్గస్య ప్రాప్తిస్తథాపివ్యామో
హాదిప్రాప్తనిషేధోయమిత్యాహుః-వయంతుపశ్యామః-పుత్రవద్విషయాణ్యేవేతి॥అ
సంతానస్తుయస్తస్యశ్రాద్ధేప్రోక్తాత్రయోదశీ । సంతానయుక్తోయఃకుర్యాత్తస్యవం
శక్షయోభవేదితి హేమాద్రౌనాగరఖండోక్తేః - పూర్వవాక్యమప్యసంతానస్యై
వైకవర్గనిషేధకమితి-అత్రమఘాత్రయోదశీమహాలయయుగాదిశ్రాద్ధానాంతంత్రేణ
ప్రయోగః - నతుప్రసంగసిద్ధిరిత్యన్యత్రవిస్తరః - అథచతుర్దశీ - పృథ్వీచంద్రో
దయేప్రచేతాః ॥ వృక్షారోహణలోహాద్యైర్విద్యుజ్జలవిషాగ్నిభిః । నఖిదంష్ట్రివిప
న్నాయేతేషాంశస్తాచతుర్దశీ । బ్రాహ్మే ॥ యువానః పితరోయస్యమృతాశ్శస్త్రే
ణవాహతాః । తేనకార్యంచతుర్దశ్యాంతేషాంతృప్తిమభీప్సతా॥ నాగరఖండే॥ అ
పమృత్యుర్భవేద్యేషాంశస్త్రమృత్యురథాపివా। శ్రాద్ధంతేషాంప్రకర్తవ్యంచతుర్ద
శ్యాంనరాధిప ॥ ఏతచ్చప్రాయోనాశకశస్త్రాగ్నివిషోదకోద్బంధన ప్రపతనైశ్చేచ్ఛ
తామితిగౌతమోక్తదుర్మరణోపలక్షణం - ఏకయోగనిర్దేశాత్ ॥ సర్వేషాంతు
ల్యధర్మాణామేకస్యాపియదుచ్యతే । సర్వేషాంతత్సమంజ్ఞేయమేకరూపాహితేస్మృ

తా ॥ ఇత్యుశనసోక్తేశ్చ - తచ్చకృతక్రియాణామేవేతివక్ష్యామః ॥ మరీచిః ॥ విష
శస్త్రశ్వాపదాహి తిర్యగ్బ్రాహ్మణఘాతినామ్ । చతుర్దశ్యాంక్రియాః కార్యా అ
న్యేషాంతువిగర్హితాః ॥ అత్రబ్రాహ్మణఘాతీతేనహతోనతుబ్రహ్మహా ॥ తస్యపతి
తత్వాదితిశూలపాణిః ॥ అత్రోద్దేశ్యవిశేషణస్యావివక్షితత్వాత్ -స్త్రీణామపిశస్త్రా
దిహతానామేకోద్దిష్టంకార్యం - నపార్వణమితిశ్రీదత్తోపాధ్యాయః - ఇదంవిషాది
హతానామేవనప్రసవాదిమృతానాం ఇతివాచస్పతిః - యత్తుశాకటాయనః ॥ జలా
గ్నిభ్యాంవిపన్నానాంసన్న్యాసేవాగృహేపథి । శ్రాద్ధంకుర్వీతతేషాం వైవర్జయి
త్వాచతుర్దశీమితి ॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తార్థజలాదిమృతవిషయమిత్యాకరేఉక్తం- అ
తఏవవైధత్వాత్సహగమనేపినకార్యమితిహేమాద్రిః - ఏతచ్చదైవయుక్త మేకోద్ది
ష్టం కార్యమిత్యుక్తం - ప్రయోగపారిజాతే ॥ ప్రేతపక్షేచతుర్దశ్యామేకోద్దిష్టం
విధానతః । దైవయుక్తంతుతచ్ఛ్రాద్ధంపితౄణామాక్షయంభవేత్ ॥ తచ్ఛ్రాద్ధందై
వహీనంచేత్పుత్రదారధనక్షయః । ఏకోద్దిష్టందైవయుక్తమిత్యేవంమనురబ్రవీత్ ॥ భ
విష్యేపి ॥ సమత్వమాగతస్యాపిపితుశ్శస్త్రహతస్యచ । చతుర్దశ్యాంతు కర్తవ్య
మేకోద్దిష్టంమహాలయే ॥ చతుర్దశ్యాంతుయచ్ఛ్రాద్ధంసపిండీకరణేకృతే । ఏకోద్ది
ష్టవిధానేనతత్కార్యంశస్త్రఘాతినః ఇతి ॥ సంవత్సరప్రదీపేహారీతః ॥ విశ్వేదేవాం
శ్చతత్రాపిపూజయిత్వాదితోమలాః । యేవైశస్త్రహతాస్తేషాం శ్రాద్ధంకుర్యాద
తంద్రితః ॥ అత్రైకోద్దిష్టవచనానాంనిర్మూలత్వం - సమూలత్వేపిపార్వణాశక్త
పరాణి - విష్ణ్వాదివచనైఃప్రకరణాత్కృష్ణపక్షీయ పార్వణావగతేరితిశూలపాణిః -
తన్న - వాక్యేనప్రకరణస్యబాధాత్ - పిత్రాదీనాంపార్వణంభ్రాత్రాదీనామేకో
ద్దిష్టమితిగౌడాస్వాంచః - తన్న - పితురిత్యనేనవిరోధాత్ - విశేషవాక్యవైయ
ర్థ్యాపత్తేశ్చ - అత్రశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యామితినియమోనతు చతుర్ద
శ్యామేవశస్త్రహతస్యేతి ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాంమహాలయేఇతి కా
లాదర్శాత్ - వార్షికాదీనామకరణాపత్తేశ్చ - తేనమహాలయేఏవ - దినాంతరే
పార్వణం - మాతామహాదితృప్త్యర్థంకార్యమేవ - పితామహాదావపి శస్త్రహత
శ్చేదేకోద్దిష్టద్వయంకార్యం - తదుక్తంహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే-ఏకస్మిన్ద్వయో
ర్వైకోద్దిష్టమితి - త్రిషుశస్త్రహతేషు పార్వణమేవకార్యం - యత్తుదేవస్వామినో
క్తం - త్రిష్వపి శస్త్రహతేషుపృథగేకోద్దిష్టత్రయంకార్యం- నతుపార్వణమాహా
త్యవచనాభావాదితితదయుక్తం ॥ పిత్రాదయస్త్రయోయస్యశస్త్రైర్వ్యాతాస్త్వను
క్రమాత్ । సభూతేపార్వణంకుర్యాదాబ్దికానిపృథక్పృథగితిబృహత్పరాశరోక్తేః ॥
ఏకస్మిన్ద్వాద్వయోర్వాపివిద్యుచ్ఛస్త్రేణవాహతే । ఏకోద్దిష్టంసుతః కుర్యాత్త్రయాణా

ణాందర్శవద్భవేదితిస్మృత్యంతరాచ్చేతిపృథ్వీచంద్రోదయేఉక్తం - అపరార్కేఽప్యే
మాద్రౌదైవం - యస్తు - అత్రైవశస్త్రాదినాహతస్తస్య వార్షికమేవపార్వణమే
కోద్దిష్టం వాకార్యంనతుశ్రాద్ధద్వయం - ప్రసంగసిద్ధేరితిపృథ్వీచంద్రోదయే - అ
త్రశాద్ధాకరణేగ్రిమాపరపక్షేదినాంతరే పార్వణేనైవకార్యమితితత్రైవోక్తం-య
ద్యపి ॥ క్షత్రవిప్రహతానాంచశృంగిదంష్ట్రిసరీసృపైః । ఆత్మనస్త్యాగినంచైవశ్రాద్ధ
మేషాంనకారయేదితిఛాగలేయాద్యైః - శస్త్రాదిహతానాంశ్రాద్ధంనిషిద్ధం - తథా
పిప్రమాదమృతానాంశ్రాద్ధార్హత్వాత్కార్యం - వృద్ధాభిన్నబుద్ధిపూర్వమృతా
నాంతునకార్యం - యత్తు ॥ చతుర్దశ్యాంతర్పణీయాలుప్తపిండోదకక్రియా ॥ ఇ
తిబ్రాహ్మేతద్గౌణమితిశూలపాణిః - లక్షణాయాంమానాభావాత్ ॥ పతితేనాపిక
ర్తవ్యంకర్తవ్యంపతితస్యచేతి ॥ గయాదితుతద్విశేషవిధిబలాత్పతితానామపికార్య
మితి నవ్యగౌడాః - తత్వంతు - సమత్వమాగతస్యేత్యాదివశాత్కృతక్రియాణాం
కార్యంనాన్యేషామితివయంప్రతీమః - యత్తుమనుః ॥ నపైతృకయజ్ఞియోహోమో
లౌకికాగ్నౌవిధీయతే ॥ నదర్శేనవినాశ్రాద్ధమాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః ॥ అ
త్రపూర్వార్ధంహేతుత్వేనోక్తం - తద్యథాశ్రుతమేవమన్యంతే పృథ్వీచంద్రోద
యాదయః - ఆహితాగ్నేఃపిండపితృయజ్ఞకల్పేనశ్రాద్ధనిషేధార్థమిదంనతుసాకల్యా
దేరపీత్యస్మద్గురవః - కృష్ణపక్షశ్రాద్ధమన్యదినేషుప్రాప్తమాహితాగ్నేర్దర్శేనియ
మ్యతఇతితువయం- దర్శేనపార్వణేనవినాశ్రాద్ధంన-తేనక్వాపివార్షికాదావేకోద్ది
ష్టంనేతిపరిహారః - ఇతిచతుర్దశీ—అమాయాంవిశేషమాహ పరార్కేయమః ॥
హంసేకరస్థితేయాతు అమావాస్యాకరాన్వితా । సాజ్ఞేయాకుంజరచ్ఛాయాఇతిబౌ
ధాయనోబ్రవీత్ ॥ వనస్పతిగతేసోమే ఛాయాయా ప్రాఙ్ముఖీభవేత్ । గజచ్ఛా
యాతుసాప్రోక్తాతస్యాం శ్రాద్ధంప్రకల్పయేత్ ॥ భారతే ॥ అజేనసర్వలోహేనవ
ర్షాసునియతవ్రతః।హస్తిచ్ఛాయాసువిధివత్కర్ణవ్యజనవీజితమ్ ॥ శ్రాద్ధందద్యాది
తిశేషః - ఆశ్వినశుక్లప్రతిపదిదౌహిత్రస్య మాతామహశ్రాద్ధముక్తం - హేమా
ద్రౌసంగ్రహేచ॥జాతమాత్రోపిదౌహిత్రోవిద్యమానేపిమాతులే। కుర్యాన్మాతామ
హశ్రాద్ధంప్రతిపద్యాశ్వినేసితఇతి। ఇయంసంగవవ్యాపినీగ్రాహ్యేతినిర్ణయదీపేఉక్తం
ప్రతిపద్యాశ్వినేశుక్లేదౌహిత్రేస్త్వేకపార్వణం। శ్రాద్ధంమాతామహంకుర్యాత్సపితా
సంగవేసదా॥జాతమాత్రోపిదౌహిత్రోజీవత్యపిచమాతులే।ప్రాతస్సంగవయోర్మ
ధ్యేఆర్యస్యప్రతిపద్భవేదితివచనాత్ -అత్రసమూలత్వంవిమృశ్యం-ఇదంచమలమాసే
నకార్యం ॥ స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితంవర్జయేన్మలేఇతినిషేధాత్ - ఇదంచజీ
వత్పితృకేణైవకార్యమితిశిష్టాః - ఇదంచశిష్టాచారాత్సపిండకంకార్యమితికేచిత్

పిండరహితంతుయుక్తం - జీవత్పితృకస్య ॥ ముండనంపిండదానంచప్రేతకర్మచ సర్వశః । నజీవత్పితృకఃకుర్యాద్గుర్విణీపతిరేవచేతిదక్షేణ పిండనిషేధాత్ ॥ అన్వష్టక్యవద్విశేష వచనాభావాచ్చేతి సంక్షేపః - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, మహాలయనిర్ణయః—అథాశ్వినశుక్లప్రతిపదినవరాత్రారంభః - తన్నిర్ణయః - తత్రభాగవార్చనదీపికాయాందేవీపురాణేసుమేధాఉవాచ ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామిచండికాపూజనక్రమమ్ ॥ అశ్వినస్యసితేపక్షేప్రతిపత్సుశుభేదినే॥ ఇత్యుపక్రమ్యోక్తం॥ శుద్ధేతిథౌప్రకర్తవ్యంప్రతిపచ్చోర్ధ్వగామినీ॥ఆద్యాస్తునాడికాస్త్యక్త్వాషోడశద్వాదశాపివా ॥ అపరాహ్ణేచకర్తవ్యంశుద్ధసంతతికాంక్షిభిః ॥ ఇదంచాపరాహ్ణయోగిన్యాఃప్రాశస్త్యంద్వితీయదినేప్రతిపదోభావేజ్ఞేయం - తథాతత్రైవదేవీపురాణేడామరతంత్రేచదేవీవచః ॥ అమాయుక్తానకర్తవ్యాప్రతిపత్పూజనేమమ । ముహూర్తమాత్రాకర్తవ్యాద్వితీయాదిగుణాన్వితా ॥ ఆద్యాష్షోడశనాడీస్తులబ్ధ్వాయఃకురుతేనరః । కలశస్థాపనంతత్రహ్యరిష్టంజాయతేధ్రువమ్ ॥ మార్కండేయదేవీపురాణయోః ॥ పూర్వవిద్ధాతుయాశుక్లాభవేత్ప్రతిపదాశ్వినీ॥ నవరాత్రవ్రతంతస్యాంనకార్యంశుభమిచ్ఛతా ॥ దేశభంగోభవేత్తత్రదుర్భిక్షంచోపజాయతే । నందాయాందర్శయుక్తాయాంయత్రస్యాన్మమపూజనమితి ॥ స్కాందేపి ॥ ప్రతిపద్యాశ్వినేమాసిసాశుద్ధాశుభదాభవేత్ । భాద్రపంచదశీకృష్ణాతథాయుక్తానశస్యతే॥ విరుద్ధఫలదాసాహిపుత్రదార భయావహేతి ॥ తథా ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనఅమాయుక్తాతుపార్థివ । ద్వితీయాదిగుణైర్యుక్తాప్రతిపత్సర్వకామదా ॥ తథాదేవీపురాణే॥ యోమాంపూజయతేనిత్యాంద్వితీయాదిగుణాన్వితామ్ । ప్రతిపచ్చారదీంజ్ఞాత్వాసోశ్నుతేసుఖమవ్యయమ్ ॥ యదికుర్యాదమాయుక్తాంప్రతిపత్ స్థాపనేమమ । తస్యశాపాయుతందత్వాభస్మశేషంకరోమ్యహమ్ ॥ ఆగ్రహాత్కురుతేయస్తుకలశస్థాపనంమమ। తస్యసంపద్వినాశస్స్యాజ్జ్యేష్ఠఃపుత్రోవినశ్యతి॥ అమాయుక్తానకర్తవ్యాప్రతిపచ్చండికార్చనే ॥ ధనార్థిభిర్విశేషేణవంశహానిశ్చజాయతే ॥ నదర్శకలయాయుక్తాప్రతిపచ్చండికార్చనే । ఉదయేద్విముహూర్తాపిగ్రాహ్యాసోదయదాయినీతి ॥ దేవీపురాణే ॥ యాచాశ్వయుజిమాసేస్యాత్ప్రతిపద్భద్రయాన్వితా । శుద్ధామమార్చనంతస్యాంశతయజ్ఞఫలప్రదమ్ ॥ రుద్రయామళే ॥ అమాయుక్తాసదాచైవప్రతిపన్నిందితామతా । తత్రచేత్ స్థాపయేత్కుంభం దుర్భిక్షంజాయతేధ్రువమ్ । ప్రతిపత్సద్వితీయాతుకుంభారోపణకర్మణీతి । యద్యపిరుద్రయామళం డామరంచనిర్మూలం- తథాప్యవిరోధాత్ - ప్రచారాచ్చతద్వచనానిలిఖ్యంతే - తిథితత్త్వేదేవీపురాణేపి ॥ ప్రాతరావాహయేద్దేవీంప్రాతరేవప్రవేశయేత్ ॥ ప్రాతఃప్రాతశ్చసంపూజ్యప్రాతరేవవిసర్జ

యేత్ ॥ తత్రైవ ॥ శరత్కాలేమహాపూజా క్రియతేయాచవార్షికీ । సాకార్యోద
యగామిన్యాంనతత్రతిథియుగ్మతా ॥తథా॥ కుహూకాష్ఠోపసంయుక్తాంవర్జయేత్ప్ర
తిపత్తిథిమ్ । రాజ్యనాశాయసాప్రోక్తానిందితాచాశ్వ పూజనఇతి ॥ ఏషువచనేషు
కలశస్థాన గ్రహణాత్ - తదేవప్రథమదినేనిషిధ్యతే - నతూపవాసాది - తస్యప్ర
తిపద్యప్యమావాస్యేతి యుగ్మవాక్యాత్ - శుక్లాన్యాప్రతిపత్తిథిః - ప్రథమతఃఇతి
దీపికోక్తేః - శుక్లపక్షేదర్శవిద్ధేతిమాధవోక్తేశ్చ- పూర్వదినేప్రాప్తస్యబాధేమా
నాభావాదితికేచిత్ - వస్తుతస్తుపూర్వోక్తవాక్యేషు చండికార్చనపూజాగ్రహణా
దుపవాసాదేశ్చాంగత్వాత్ప్రధాన దేవీపూజాదావపిపరేతియుక్తం - కలశస్థాపనగ్ర
హణంతూపలక్షణం - అతఏవదేవలః ॥ వ్రతోపవాసనియమేఘటికైకాపియాభవే
త్ । సాతిథిస్తద్దినేపూజ్యావిపరీతాతుపైతృకఇతి - అత్రఘటికాముహూర్తఇతి
గౌడాః - యదాతుపూర్వదినే సంపూర్ణశుద్ధాచభూత్వాపరదినే వర్ధతేతదాసంపూ
ర్ణత్వాదమాయోగాభావాచ్చపూర్వైవ- యానిచద్వితీయాయోగనిషేధకానివచ
నాని కేచిత్పఠంతి - తాన్యపిశుద్ధాధికనిషేధపరాణి - పరదినేప్రతిపదోత్యంతాసత్వే
తు దర్శయుతాపి పూర్వైవగ్రాహ్యా- తదాహలల్లః ॥ తిథిశ్శరీరంతిథిరేవకారణం
తిథిః ప్రమాణంతిథిరేవసాధనమితి- యానితుఅమాయుక్తాప్రకర్తవ్యేత్యాదీనినృసిం
హప్రసాదేవచనానితాని సమూలత్వే సత్యేతద్విషయాణి - అత్రేదంతత్త్వం -
పూర్వోక్తవాక్యానాంసర్వేషాం హేమాద్ర్యాద్యలిఖితత్వేన నిర్మూలత్వాత్తై
శ్చాన్యనిర్ణయస్యానుక్తేః - .సామాన్యనిర్ణయాత్పూర్వవత్ప్రాప్తావపి గౌడనిబంధే
షువిశేషనిర్ణయాదౌదయికీగ్రాహ్యా - తత్రాపిఘటికైకేత్యస్యద్విముహూర్తస్తుతి
త్వోక్తేర్ద్విముహూర్తాగ్రాహ్యా ॥ ఉదితేదైవతంభానావిత్యత్రద్విముహూర్తాత్రిర
హ్నశ్చేతి ఔదయిక్యాద్విముహూర్తత్వనియమాత్ - తేనఉదయేద్విముహూ
ర్తాపీత్యాద్యనుసారోపిముహూర్తమాత్రాకర్తవ్యేతిద్విముహూర్తస్తుతిః - అన్య
థాద్విముహూర్తవిధివైయర్థ్యాత్ - కేచిత్తుముహూర్తమాత్రేతివచనాత్తతో
న్యూనత్వేపరానేత్యాహుః - గౌడాఅప్యేవం - అత్రదేవీపూజైవప్రధానమ్ - ఉప
వాసాదిత్వంగం - అష్టమ్యాంచ నవమ్యాంచ జగన్మాతరమంబికామ్ । పూజయి
త్వాశ్వినేమాసివిశోకేజాయతేనరఇతిహేమాద్రౌ భవిష్యే - తస్యాఏవఫలసంబం
ధాత్ - నవమీతిథిపర్యంతంవృద్ధ్యాపూజాజపాదికమితితత్రైవదేవీపురాణాత్ - శ
రత్కాలేమహాపూజాక్రియతేయాచవార్షికీతిమార్కండేయపురాణాచ్చ - పూ
ర్వవచనాదష్టమీనవమీపూజైవప్రధానమన్యత్సర్వమంగమితిగౌడాః - ఏకాహప
క్షేపికాళికాపురాణే ॥ యస్త్వేకస్యామథాష్టమ్యాంనవమ్యామథసాధకః । పూజ

యేద్వరదాందేవీంమహావిభవవిస్తరైరితి ॥ తత్త్వంతురాజసూయేన్యయాఙ్గైస్సమ
ప్రధానాయాస్సహితాయా అప్యవేష్టేరేతయాన్నాద్యకామం యాజయేదిత్యేక
త్వాన్మధ్యేవిధానాచ్చయథాఫలార్థోబహిః - ప్రయోగస్తథానవరాత్రమధ్యస్థా
యా । అష్టమ్యానవమ్యావాఫలార్థఃపృథక్ప్రయోగః - రూపనారాయణధృతదేవీ
పురాణే ॥ మహానవమ్యాంపూజేయంసర్వకామప్రదాయికా । సర్వేష్వైవవర్ణే
షుతవభక్త్యాప్రకీర్తితా॥ కృత్వాప్నోతియశోరాజ్యపుత్రాయుర్ధనసంపదః॥సాచకా
మ్యానిత్యాచ ॥ ఏవమన్యైరపితథాదేవ్యాఃకార్యం ప్రపూజనమ్ । విభూతిమతు
లాంలబ్ధుంచతుర్వర్గప్రదాయికామితి ॥ యోమోహాదథవాలస్యాద్దేవీందుర్గాం
మహోత్సవే । నపూజయతిదంభాద్వాద్వేషాద్వాప్యత్రభైరవ ॥ క్రుద్ధాభవతీత
స్యకామానిష్టాన్నిహంతివై, ఇతికాళికాపురాణేఫలనిందాశ్రుతేః ॥ వర్షేవర్షేవిధాత
వ్యంస్థాపనంచవిసర్జనమితితిథితత్త్వేదేవీపురాణాచ్చ - అత్రోపవాసాదికముక్తంహే
మాద్రౌభవిష్యే॥ ఏవంచవింధ్యవాసిన్యాంనవరాత్రోపవాసతః। ఏకభక్తేననక్తేనత
థైవాయాచితేనచ ॥ పూజనీయాజనైర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురే । గృహేగృహేశక్తిప
రైర్గ్రామేగ్రామేవనేవనే ॥ స్నాతైఃప్రముదితైర్హృష్టైర్బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్నృ
పైః । వైశ్యైశ్శూద్రైర్భక్తియుక్తైర్మ్లేచ్ఛైరన్యైశ్చమానవైరితి - యత్తురూప
నారాయణీయేభవిష్యే ॥ ఏవంనానామ్లేచ్ఛగణైఃపూజ్యతేసర్వదస్యుభిరితి ॥ తత్తా
మసపూజాపరం ॥ వినామంత్రైస్తామసీస్యాత్కిరాతానాంతుసంమతేతి తత్రైవో
క్తేః - మదనరత్నే దేవీపురాణేపి ॥ కన్యాసంస్థేరవౌశక్రశుక్లామారభ్యనందికామ్।
అయాచీహ్యథవైకాశీనక్తాశీవాథవాబ్భక్షః ॥ భూమౌశయీతచామంత్ర్యకుమా
రీర్భోజయేన్ముదా । వస్త్రాలంకారదానైశ్చసంతోష్యాః ప్రతివాసరమ్ ॥ బలించ
ప్రత్యహందద్యాదోదనంమాంసమాషవత్ । త్రికాలంపూజయేద్దేవీంజపస్తోత్రపరా
యణఇతినందికాప్రతిపత్తిథిరితిమైథిలాః - షష్ఠీతిగౌడాః - తచ్చపూజనంరాత్రౌకా
ర్యం ॥ ఆశ్వినేమాసిమేఘాంతేమహిషాసురమర్దినీమ్ । నిశాసుపూజయేద్భక్త్యాసో
పవాసాదికఃక్రమాదితిదేవీపురాణాత్ - సంగ్రహేపి ॥ ఆశ్వినేమాసిమేఘాంతేప్రతి
పద్యాతిథిర్భవేత్ । తస్యాంనక్తంప్రకుర్వీతరాత్రౌదేవీంచపూజయేత్॥ రాత్రిరూపా
యతోదేవీదివారూపామహేశ్వరః । రాత్రివ్రతమిదందేవిసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥
సర్వకామప్రదంనౄణాంసర్వశత్రునిబర్హణమ్ । రాత్రివ్రతమిదంతస్యరాత్రౌకర్త
వ్యతేష్యతే ॥ నక్తవ్రతమిదంయస్మాదన్యథానరకేగతిరిత్యాదివచనాచ్చ - రాత్రి
వ్రతత్త్వమేవాభిప్రేత్య మాధవేనోక్తం - తస్యనక్తవ్రతత్వాదితి - నతురాత్రిభో
జనాత్ - నను ॥ మాసిచాశ్వయుజేశుక్లేనవరాత్రేవిశేషతః॥సంపూజ్యనవదుర్గాంచ

నక్తంకుర్యాత్సమాహితః । నవరాత్రాభిధంకర్మనక్తవ్రతమిదంస్మృతమ్ ॥ ఆరంభేనవరాత్రస్యఇత్యాదిస్కాందాత్ - మాధవోక్తేశ్చనక్తమేవప్రధానమితిచేన్న-నవరాత్రోపవాసతఇత్యాదేరనుపపత్తేః- తేనపాక్షికనక్తానువాదోయం- నిత్యానిత్యసంయోగవిరోధాత్ - నహ్యగ్నిహోత్రేదశమపక్షే ప్రాప్తస్యదధ్నాజుహోతీత్యస్యేంద్రియకామహోమేనువాదోఘటతే - నిత్యవదనువాదా యోగాదిత్యుక్తంవార్తికే - తథాత్రాపి - తేనాత్రతద్వదేవగుణాత్ఫలమితిజ్ఞేయం - ననురాత్రేఃకర్మకాలత్వేతద్వ్యాపినీపూర్వైవప్రతిపత్ప్రాప్నుయాత్ - మైవం, న్యాయతఃప్రాప్తామపిపూర్వోక్తవచనైర్బాధాత్ - యథాపూర్వేద్యుఃకర్మకాలవ్యాపినీమపిత్యక్త్వాస్వల్పాపిపరైవరామనవమీతి ప్రాగుక్తం - యథావానిశీథేసతీమపిపూర్వాంజన్మాష్టమీంత్యక్త్వారోహిణీయుక్తాపరైవేతిమాధవేనోక్తం - తథాత్రాపి - వస్తుతస్తు - రాత్రేఃకర్మకాలత్వవచసాంహేమాద్ర్యాద్యలిఖనాత్సమూలత్వంవిమృశ్యమేవ - త్రికాలంపూజయేదిత్యాదిపూర్వవిరోధాచ్చ - మాధవోక్తిస్తుపాక్షికనక్తానువాదఇత్యుక్తం-తస్మాత్సర్వపక్షేషుపరైవప్రతిపదితిసిద్ధం-అత్రకేచిన్నవరాత్రశబ్దోనవాహోరాత్రపరః॥ వృద్ధౌసమాప్తిరష్టమ్యాంహ్రాసేమాప్రతిపన్నిశి। ప్రారంభోనవచండ్యాస్తునవరాత్రమతోర్థవదితిదేవీపురాణాదిత్యాహుః - తన్న - అతిహ్రాసవృద్ధ్యోర్న్యూనాధికత్వాపత్తేః - అత్రమూలాభావాచ్చ - తేనతిథివాచ్యేవాయం - తదుక్తం ॥ తిథివృద్ధౌతిథిహ్రాసేనవరాత్రమపార్థకమ్ । అష్టరాత్రేనదోషోయంనవరాత్రతిథిక్షయేఇతినచనవరాత్రశబ్దః - క్వచిల్లక్షణయాకర్మవాచీ- తథాప్రారంభోనవరాత్రస్యేత్యత్రేతిదిక్ - ప్రతిపదిచవైధృత్యాదియోగనిషేధోభార్గవార్చనదీపికాయాందేవీపురాణే ॥ త్వాష్ట్రీవైధృతయుక్తాచేత్ప్రతిపచ్చండికార్చనే। తయోరంతేవిధాతవ్యంకలశారోపణంగృహేతి ॥ చిత్రావైధృతియుక్తాపిద్వితీయాయుతాచ్చేత్తైనవగ్రాహ్యేత్యుక్తం - దుర్గోత్సవే ॥ భద్రాన్వితాచేత్ప్రతిపత్తులభ్యతేవిరుద్ధయోగైరపిసంగతాసతీ। సైవాపరాహ్ణేవిబుధైర్విధేయాశ్రీపుత్రరాజ్యాదివివృద్ధిహేతురితి ॥ యదాతువైధృత్యాదిపరిహారేణప్రతిపన్నలభ్యతే - తదోక్తంత్రైవికాత్యాయనేన ॥ ప్రతిపద్యాశ్వినేమాసిభవేద్వైధృతిచిత్రయోః - ఆద్యపాదాపరిత్యజ్యప్రారభేన్నవరాత్రకమితి ॥ భవిష్యేపి ॥ చిత్రావైధృతిసంపూర్ణాప్రతిపచ్చేద్భవేన్నృప । త్యాజ్యాహ్యంశాస్త్రయస్త్వాద్యాస్తురీయాంశేతుపూజనం ఇతి ॥ రుద్రయామళేపి ॥ వైధృతౌపుత్రనాశస్స్యాచ్చిత్రాయాంధననాశనమ్ ॥ తస్మాన్నస్థాపయేత్కుంభంచిత్రాయాంవైధృతౌతథా ॥ సంపూర్ణాప్రతిపద్దేవచిత్రాయుక్తాయదాభవేత్ । వైధృత్యావాపియుక్తాస్యాత్తదామధ్యందినేరవౌ ॥ అభిజిత్తుముహూ

ర్తంయత్తత్రస్థాపనమిష్యతఇతి - చిత్రాదినిషేధేమూలంచింత్యం - ఇదంకలశస్థా
పనంరాత్రౌనకార్యం- నరాత్రౌస్థాపనంకార్యంనచకుంభాభిషేచనం। ఇతిమాత్స్యో
క్తేః ॥ భాస్కరోదయమారభ్యయావత్తుదశనాడికాః । ప్రాతఃకాలఇతిప్రోక్తఃస్థాప
నారోపణాదిషు । ఇతివిష్ణుధర్మోక్తేశ్చ ॥ రుద్రయామళే । స్నానంమాంగళికంకృ
త్వాతతోదేవీంప్రపూజయేత్ ॥ శుభాభిర్మృత్తికాభిశ్చపూర్వంకృత్వాతువేదికాం॥
యవాన్వైవాపయేత్తత్రగోధూమైశ్చాపిసంయుతాన్ । తత్రసంస్థాపయేత్కుంభం
విధినామంత్రపూర్వకమ్ ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపితామ్రంమృణ్మయజంతువా । ఇతి॥
అథపూజావిధిః-సాచజయంతీమంత్రేణనవాక్షరేణవాకార్యాః- తదుక్తందుర్గాభక్తిత
రంగిణ్యాందేవీపురాణే ॥ కుర్యాద్దేవ్యాస్తుమంత్రేణపూజాంక్షీరఘృతాదిభిరిత్యుక్త్వా॥
జయంతీమంగళాకాళీభద్రకాళీకపాలినీ। దుర్గాక్షమాశివాధాత్రీస్వధాస్వాహానమో
స్తుతే ॥ అనేనైవతుమంత్రేణజపహోమాంతుకారయేత్ । ఇతి ॥ ఓందుర్గేదుర్గేరక్షి
ణిస్వాహేతినవాక్షరః - తత్రప్రతిపదిప్రాతరభ్యంగంకృత్వాదేశకాలౌ సంకీర్త్యమ
మేహజన్మనిదుర్గాప్రీతిద్వారాసర్వాపచ్ఛాంతి పూర్వకదీర్ఘాయుర్విపులధనపుత్ర పౌ
త్రాద్యనవచ్ఛిన్నసంతతివృద్ధిస్థిరలక్ష్మీకీర్తిలాభశత్రుపరాజయసదభీష్టసిద్ధ్యర్థం శా
రదనవరాత్రప్రతిపదివిహితకలశస్థాపనదుర్గాపూజాకుమారీపూజాదికరిష్యే ఇతిసంక
ల్ప్య, మహీద్యౌరితిభూమింస్పృష్ట్వా, ఓషధయస్సమితియవాన్నిక్షిప్య,ఆకలశేష్వి
తికుంభంస్థాప్య, ఇమంమేగంగే ఇతిజలేనాపూర్య, గంధద్వారామితిగంధం, యాఓ
షధీరితిసర్వౌషధీః, కాండాత్కాండాదితదూర్వాః అశ్వత్థేవఇతిపంచపల్లవాన్,స్యో
నాపృథివీతిసప్తమృదః, యాఃఫలినీరితిఫలం, సహిరత్నానీతిపంచరత్నాని,హిరణ్యం
క్షిప్త్వా, యువాసువాసాఇతివస్త్రేణావేష్ట్య, పూర్ణాదర్వీతిపూర్ణపాత్రం నిధాయత
త్రవరుణంసంపూజ్య, జీర్ణాయాంనూతనాయాంవాప్రతిమాయాందుర్గామావాహ్య
పూజయేత్ - తద్యథా, పూర్వోక్తమంత్రముక్త్వా ॥ ఆగచ్ఛవరదేదేవిదైత్యదర్ప
నిషూదని । పూజాంగృహాణసుముఖినమస్తేశంకరప్రియే ॥ సర్వతీర్థమయంవారిస
ర్వదేవసమన్వితమ్ । ఇమంఘటంసమాగచ్ఛతిష్ఠదేవగణైస్సహ ॥ దుర్గేదేవిసమా
గచ్ఛసాన్నిధ్యమిహకల్పయ ॥ బలింపూజాంగృహాణత్వ మష్టాభిశ్శక్తిభిస్సహేత్యా
వాహ్యపూర్వోక్తమంత్రేణషోడశోపచారైఃపూజయిత్వామాషభక్తబలింకూష్మాం
డాదిబలింవానివేదయేత్ —తతఃకుమారీపూజా - తదుక్తం హేమాద్రౌస్కాందే॥
ఏకైకాంపూజయేత్కన్యామేకవృద్ధ్యాతథైవచ । ద్విగుణంత్రిగుణంవాపిప్రత్యేకం
నవకంతువా ॥ తథా ॥ నవభిర్లభతేభూమిమైశ్వర్యంద్విగుణేనతు । ఏకవృద్ధ్యాల
భేత్క్షేమమేకైకేనశ్రియంలభేత్ ॥ ఏకవర్షాతుయాకన్యాపూజార్థేతాంవివర్జయేత్ । [illegible]

ఫపుష్పఫలాదీనాంప్రీతి స్తస్యానవిద్యతే ॥ తేనద్వివర్షామారభ్యదశవర్షాపర్యంతా ఏవపూజ్యాఃనత్వన్యాః - తాసాంచక్రమేణకుమారికాత్రిమూర్తిః, కల్యాణీరోహిణీ కాళీ చండికాశాంభవీదుర్గాసుభద్రేతినామభిః పూజాకార్యాఆసాంచప్రత్యేకంపూజామంత్రాఃఫలవిశేషాశ్చతత్రైవజ్ఞేయాః - సామాన్యతస్తు ॥ మంత్రాక్షరమయీం లక్ష్మీంమాతౄణాంరూపధారిణీమ్। నవదుర్గాత్మికాంసాక్షాత్కన్యామావాహయామ్యహమ్ ॥ ఏవమభ్యర్చనంకుర్యాత్కుమారీణాంప్రయత్నతః। కంచుకైశ్చైవవస్త్రైశ్చగంధపుష్పాక్షతాదిభిః ॥ నానావిధైర్భక్ష్యభోజ్యైర్భోజయేత్పాయసాదిభిః॥ తథా ॥ గ్రంధిస్ఫుటితశీర్ణాంగీంరక్తపూయవ్రణాంకితామ్। జాత్యంధాం కేకరాం కాణీంకురూపాంతనురోమశామ్॥ సంత్యజేద్రోగిణీంకన్యాందాసీగర్భసముద్భవామ్॥ తథా ॥ బ్రాహ్మణీంసర్వకార్యేషుజయార్థేనృపవంశజామ్। లాభార్థేవైశ్యవంశోత్థాం సుతార్థేశూద్రవంశజామ్ ॥ దారుణేచాంత్యజాతానాంపూజయేద్విధినానరఇతి - అత్ర వేదపారాయణమప్యుక్తం, రుద్రయామళే ॥ ఏవంచతుర్వేదవిదోవిప్రాన్సర్వాన్ప్రసాదయేత్ । తేషాంచవరణంకార్యంవేదపారాయణాయవై ఇతి॥ తథా ॥ ఏకోత్తరాభివృద్ధ్యాతునవమీయావదేవహి। చండీపాఠంజపేచ్చైవజాపయేద్వావిధానతః ॥ తిథితత్త్వేవారాహీతంత్రే ॥ ప్రణవంచాదితోజప్త్వాస్తోత్రంవా సంహితాంపఠేత్॥ అంతేచప్రణవందద్యాదిత్యువాచాదిపూరుషః ॥ అధారేస్థానయిత్వాతుపుస్తకంప్రజపేత్సుధీః । హస్తసంస్థాపనాదేవయస్మాద్వైవిఫలంభవేత్ ॥ స్వయంచలిఖితంయచ్చశూద్రేణలిఖితంభవేత్। అబ్రాహ్మణేనలిఖితంతచ్చాపివిఫలంభవేత్॥ ఋషిచ్ఛందాదికంన్యస్యపఠేత్స్తోత్రంవిచక్షణః। స్తోత్రేనదృశ్యతేయత్రప్రణవంతత్ర విన్యసేత్ ॥ సర్వత్రపాఠేవిజ్ఞేయస్త్వన్యథావిఫలంభవేత్ । ఏవంనవమీపర్యంతం ప్రత్యహంకుర్యాత్ - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌదేవీపురాణే॥ యదాద్యేదివసేకుర్యాచ్చండికాపూజనాదికమ్ ॥ ద్విగుణంతద్ద్వితీయేహ్నిత్రిగుణంతత్పరేహని ॥ నవమీ తిథిపర్యంతం వృద్ధ్యాపూజాజపాదికమితి ॥ ఏతేననవరాత్రేఃపూజైవప్రధానముపవాసాదిత్వంగమితిగమ్యతే ॥ తిథిహ్రాసేతుతిథిద్వయనిమిత్తంపూజాదిమహాలయశ్రాద్ధవదేకదినేఆవృత్త్యాకార్యమ్ - వృద్ధౌతద్వదేవావృత్తిః - తతోనవరాత్రోపవాసాది సంకల్పంకుర్యాత్ - స్వస్యాఽశక్తావన్యేనవాపూజాదికారయేత్ ॥ స్వయంవాప్యన్యతోవాపిపూజయేత్పూజయీతవేతి ॥ తరంగిణ్యాందేవీపురాణాత్ - ఇదంచదేవీపూజనంశుక్రాస్తాదావపికార్యం - తదుక్తంధర్మప్రదీపే ॥ నష్టేశుక్రేతథాజీవే సింహస్థేచబృహస్పతౌ। కార్యాచైవస్వదేవ్యర్చా ప్రత్యబ్దంకులధర్మతః॥ఇతి ॥ మలమాసేతువచనాభావాన్నభవతి - అత్రసాశ్వస్యాశ్వపూజనముక్తం - మదనరత్నే

[illegible] ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లప్రతిపత్స్వాతీయోగేశుభేదినే । పూర్వముచ్చైశ్శ్రవా
[illegible]సమావహాత్ ॥ తస్మాత్సాశ్వైర్నరై స్తత్రపూజ్యోసౌ శ్రద్ధయా
[illegible] । పూజనీయాశ్శ్వశురగానవమీయావదేవహి ॥ శాంతిస్స్వ స్త్యయనంకార్యం
తదా తేషాందినేదినే । ధాన్యంభల్లాతకంకుష్ఠంవచాసిద్ధార్థకా స్తథా ॥ పంచవర్ణేన
సూత్రేణగ్రంథింతేషాంతుబంధయేత్ । వాయవ్యైర్వారుణైస్సౌరైశ్శాక్రైర్మంత్రై
స్సవైష్ణవైః ॥ వైశ్వదేవై స్తథాగ్నేయైర్హోమఃకార్యోదినేదినే ॥ కల్పతరౌ త్వేతదగ్రే
స్యదపి ॥ జ్యేష్ఠాయోగేపురాతత్రగజాశ్చాష్టౌమహాబలాః । పృథివీమాహవన్పూర్వం
పశైలవనకాననామ్ । కుముదైరావణౌపద్మఃపుష్పదంతోథవామనః । సుప్రతీకో
ఞ్జనోనీల స్తస్మాత్తాం స్తత్రపూజయేత్ ॥ శాక్రాద్యృక్షాత్సమారభ్యనవమ్యంతంచపూ
ర్వవత్ ॥ అశ్వవద్ధోమాదీత్యర్థః – అథప్రతిపదాదిషువిశేషోదుర్గాభ క్తితరంగిణ్యాం
భవిష్యే ॥ కేశసంస్కారద్రవ్యాణిప్రదద్యాత్ప్రతిపద్దినే। పక్వతైలంద్వితీయాయాం
కేశసంయమహేతవే ॥ పట్టదోరమితిగౌడపాఠః ॥ దర్పణంచతృతీయాయాంసిందూ
రాల క్తకంతథా । మధుపర్కంచతుర్థ్యాంతుతిలకంనేత్రమండనమ్ ॥ పంచమ్యామం
గరాగంచశక్త్యాలంకరణానిచ । షష్ఠ్యాంబిల్వతరౌబోధంసాయంసంధ్యాసుకారయే
త్ ॥ స ప్తమ్యాన్ప్రాతరానీయగృహమధ్యేప్రపూజయేత్ ।ఉపోషణమథాష్టమ్యా
మాత్మశక్త్యాచపూజనమ్॥ నవమ్యాముగ్రచండాయాః పూజాంకుర్యాద్బలింతథా।
సంపూజ్యప్రేషణంకుర్యాద్దశమ్యాంసారవోత్సవైః ॥ అనేనవిధినాయస్తు దేవీంప్రీణ
యతేనరః । స్కందవత్పాలయేద్దేవీతంపుత్రధనకీర్తిభిః ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవేలైంగే॥ క
న్యాయాంకృష్ణపక్షేతుపూజయిత్వార్ద్రభేపివా । నవమ్యాంబోధయేద్దేవీంమహావిభ
వవి స్తరైః ॥ శుక్లపక్షేచతుర్థ్యాంతుదేవీకేశవిమోక్షణమ్।ప్రాతరేవతుపంచమ్యాం
స్నాపయేత్సుశుభైర్జలైః ॥ షష్ఠ్యాంసాయంప్రకుర్వీతబిల్వవృక్షేధివాసనమ్ ॥ సప్త
మ్యాంపత్రికాపూజాఅష్టమ్యాంచాప్యుపోషణమ్। పూజాచజాగరశ్చైవనవమ్యాం
విధివద్బలిః ॥ విసర్జనందశమ్యాంతుక్రీడాకౌతుకమంగళైః॥ అత్రనవమ్యాంబోధనా
సామర్థ్యేషష్ఠ్యాంబోధనమితిస్మార్తాఃఫలభూమార్థినః – సముచ్చయఇత్యన్యే – నవ
మ్యాంమంత్రఃకాళికాపురాణే ॥ ఇషేమాస్యసితేపక్షేనవమ్యామార్ద్రభేదివా । శ్రీ
వృక్షేబోధయామిత్వాంయావత్పూజాంకరోమ్యహమ్॥ అత్రస్త్రీవ్రతేవిశేషః, పరి
భాషాయాంజ్ఞేయః – అత్రాశౌచేవిశేషోనిర్ణయామృతేవిశ్వరూపనిబంధే ॥ ఆశ్వినే
శుక్లపక్షేతుప్రారబ్ధేనవరాత్రకే। శావాశౌచేసముత్పన్నేక్రియాకార్యాకథంబుధైః॥
సూతకేవర్తమానేచతత్రోత్పన్నేసహాబుధైః । దేవీపూజాప్రకర్తవ్యా పశుయజ్ఞవి
ధానతః । సూతకేపూజనంప్రోక్తందానంచైవవిశేషతః । దేవీముద్దిశ్యకర్తవ్యంత

త్రదోషోనవిద్యతఇతి ॥ కాలాదర్శేవిష్ణురహస్యేపి ॥ పూర్వసంకల్పితంయచ్చ వ్రతం
సునియతవ్రతైః । తత్కర్తవ్యంనరైశ్శుద్ధందానార్చనవివర్జితం ఇతి ॥ గౌడనిబంధేతిథి
తత్త్వేప్యుక్తం - ఆశ్వినకృష్ణనవమ్యాదిశుక్లప్రతిపదాదిషష్ఠ్యాదిసప్తమ్యాదిచైకంక
ర్మ - అతశ్చమధ్యేఆశౌచపాతేపినదోషః - సంకల్పోవ్రతసత్రయోరితివిష్ణూక్తే
రితి - ఆరబ్ధంస్వయమేవకార్యం - అనారబ్ధంత్వన్యేనకారయేదితిదివోదాసః - రజ
స్వలాత్వన్యేనకారయేత్ - సూతకాదివద్విశేషవచనాభావాత్ - స్త్రీణాంచనన
రాత్రేతాంబూలాదిచర్వణంభవతి - తదుక్తంవ్రతహేమాద్రౌగారుడే ॥ గంధాలం
కారతాంబూల పుష్పమాలానులేపనమ్ ॥ ఉపవాసేనదుష్యంతి దంతధావనమం
జనమితి ॥ ఏతత్సభర్తృకోపవాసవిషయం -అస్యాశ్చాత్రవిశేషః పరిభాషాయాము
క్తః - ఆశ్వినశుక్లపంచమ్యాముపాంగలలితావ్రతమ్ - మహారాష్ట్రేషుప్రసిద్ధం -త
త్రయద్యపికథాయాంకాలవిశేషోనోక్తస్తథాపి ॥ రాత్రౌజాగరణంకుర్యా ద్గీతవాది
త్రనిస్వనైరితిరాత్రౌజాగరోక్తేః - శక్తిపూజాయారాత్రౌప్రాశస్త్యాచ్చరాత్రివ్యా
పినీగ్రాహ్యేతికేచిత్, వస్తుతస్తువచనంవినారాత్రిపూజాయామానాభావాత్-జా
గరస్యచాంగత్వాద్యుగ్మవాక్యాత్ ॥ భుక్త్వాజాగరణేనక్తైచంద్రాద్యర్ఘ్యేవ్రతేత
థా । తారావ్రతేషుసర్వేషురాత్రియోగోవిశిష్యతఇతికాలహేమాద్రౌవచనాచ్చ
పూర్వవిద్ధాగ్రాహ్యా - రాత్రిశబ్దఃపూర్వవిద్ధావచనఇతిహేమాద్రిః-అస్యాచభుక్త్వా
జాగరణరూపత్వాదితి సాధుప్రతీమః - భుక్త్వాజాగరణాయువ్రతేత్యేకంపదం - తస్మి
న్వ్రతేఇత్యర్థః-అన్యథాభుక్త్వేత్యసంగతేః। దివోదాసీయేప్యేవం— ఆశ్వినశుక్లప
క్షేమూలనక్షత్రేపుస్తకేషుసరస్వతీస్థాపనం-యథోక్తంనిర్ణయామృతేదేవీపురాణే
మూలేషుస్థాపనందేవ్యాఃపూర్వాషాఢాసుపూజనమ్ । ఉత్తరాసుబలిందద్యాచ్ఛ్ర
వణేనవిసర్జయేదితి ॥ రుద్రయామళేపి ॥ మూలఋక్షేసురాధీశపూజనీయాసరస్వ
తీ । పూజయేత్ప్రత్యహందేవయావద్వైష్ణవమృక్షకమ్॥నాధ్యాపయేన్నచలిఖేన్నా
ధీయీతకదాచన । పుస్తకేస్థాపితేదేవవిద్యాకామోద్విజోత్తమః॥ సంగ్రహే॥ ఆశ్వి
నస్యసితేపక్షే మేధాకామస్సరస్వతీమ్। మూలేనావాహయేద్దేవీంశ్రవణేనవిసర్జయేత్ ॥
మూలస్యాద్యపాదేఆవాహనమితిశిష్టాః - శ్రవణాద్యపాదేచవిసర్జయేత్ ॥ ఆదిభా
గేనిశాయాంతుశ్రవణస్యయదాభవేత్। సంక్షేపణంతదాదేవ్యా దశమ్యాంచమ
హోత్సవఇతిచింతామణౌబ్రహ్మాండపురాణాత్ — అథషష్ఠీ - గౌడనిబంధేదేవీపు
రాణే ॥ జ్యేష్ఠానక్షత్రయుక్తాయాంషష్ఠ్యాంబిల్వాభిమంత్రణమ్ । సప్తమ్యాంమూ
లయుక్తాయాంపత్రికాయాః ప్రవేశనమ్ ॥ పూర్వాషాఢాయుతాష్టమ్యాం పూజా
హోమాద్యుపోషణమ్ ॥ ఉత్తరేణనవమ్యాంతుబలిభిఃపూజయేచ్ఛివామ్ । శ్ర

వణేనదశమ్యాంతుప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ కాళికాపురాణే ॥ బోధయేద్బిల్వశాఖాయాంషష్ఠ్యాందేవీంఫలేషుచ । సప్తమ్యాంబిల్వశాఖాంతామాహృత్య ప్రతిపూజయేత్ ॥ పునఃపూజాంతథాష్టమ్యాంవిశేషేణసమాచరేత్ । జాగరంచస్వయంకుర్యాద్బలిదానంమహానిశి ॥ ప్రభూతబలిదానంతునవమ్యాంవిధివచ్చరేత్ ॥ విసర్జనందశమ్యాంతుకుర్యాద్వైసారహోత్సవైః । ధూళికర్దమనిక్షేపైః క్రీడాకౌతుకమంగళైః ॥ అత్రసర్వత్రతిథినక్షత్రయోగాదరోముఖ్యఃకల్పః - తదభావేతుతిథిరేవగ్రాహ్యా ॥ తిథిశ్శరీరందేవస్యతిథౌనక్షత్రమాశ్రితమ్ । తస్మాత్తిథింప్రశంసంతినక్షత్రంనతిథింవినేతివిద్యాపతిలిఖితవచనాత్ - తిథినక్షత్రయోర్యోగేద్వయోరేవానుపాలనమ్। యోగాభావేతిథిర్గ్రాహ్యాదేవ్యాఃపూజనకర్మణీతితత్రైవదేవలోక్తేశ్చ- అత్రచపత్రీప్రవేశాత్పూర్వేద్యుః-సాయంకాలేషష్ఠ్యభావేతత్పూర్వదినేధివాసనంకార్యం-సాయంకాలేత్యంతాసత్త్వేత్వధివాసనలోపః ॥ షష్ఠ్యాంసాయంప్రకుర్వీతబిల్వవృక్షేధివాసనమితిపూర్వవచనాదితికల్పతరుః - సాయంశ్రుతిఃఫలాతిశయమాత్రార్థానతుకర్మలోపఇత్యాచార్యచూడామణిః-అత్రక్రమః-బిల్వసమీపంగత్వాదేవీంబిల్వంచసంపూజ్యప్రార్థయేత్ -తత్రమంత్రః॥ రావణస్యవధార్థాయరామస్యానుగ్రహాయచ।అకాలేబ్రహ్మణాబోధోదేవ్యాస్త్వయికృతఃపురా ॥ అహమప్యాశ్రితష్షష్ఠ్యాంసాయాహ్నే బోధయామ్యతః। శ్రీశైలశిఖరేజాతశ్శ్రీఫలశ్శ్రీనికేతనః॥నేతవ్యోసిసమాగచ్ఛపూజ్యోదుర్గాస్వరూపతః॥ఇతి॥ ఏవందేవీమధివాస్యపరదినేనిమంత్రితబిల్వశాఖాపత్రీప్రవేశపూజాంకుర్యాత్ - తదుక్తంహేమాద్రౌలైంగే ॥ మూలాభావేతుసప్తమ్యాంకేవలాయాంప్రవేశయేత్ । యుగ్మాభ్యాం నవబిల్వస్యఫలాభ్యాంశాఖికాంతథా ॥ తథైవప్రతిమాందేవ్యాస్నాత్వాభ్యుక్ష్యప్రవేశయేత్ । అత్రచోపవాసపూజాదావౌదయకీసప్తమీగ్రాహ్యా - నతుయుగ్మవాక్యాత్పూర్వా ॥ యుగాద్యావర్షవృద్ధిశ్చసప్తమీపార్వతీప్రియా । రవేరుదయమీక్షంతేనతత్రతిథియుగ్మతేతికృత్యతత్త్వార్ణవోదాహృతవచనాత్ ॥ భగవత్యాఃప్రవేశాదివిసర్గాంతాశ్చయాఃక్రియా ॥ తిథావుదయగామిన్యాంసర్వాస్తాఃకారయేద్బుధ ఇతితిథితత్త్వేనందికేశ్వరపురాణాచ్చ - దుర్గాభక్తితరంగిణ్యామప్యేవం - తత్రాపిఘటికాత్రోన్యూనత్వేఘటికానకార్యా ॥ వ్రతోపవాసనియమేఘటికైకాపియాభవేదితిదేవలోక్తేరితిగౌడాః - దాక్షిణాత్యాస్తుపూర్వవచన మదృష్ట్వాయుగ్మవాక్యాత్పూర్వాంకుర్వంతి - పత్రికాపూజాచపూర్వాహ్ణేఏవకార్యా - నతుమూలానురోధాన్మధ్యాహ్నాదావితికృత్యతత్త్వార్ణవేఉక్తం -పత్రికాస్తు॥ రంభాకచ్వీహరిద్రాచజయంతీబిల్వదాడిమాః। అశోకో మానవృక్షశ్చధాన్యాదీ నవపత్రికాః॥ఇతితత్రైవోక్తాః - అస్యామేవసప్త

మ్యాందేవీత్రిరాత్రముక్తం హేమాద్రౌ - ప్రతిపదాదినవతిథిషుఉపవాసకరణాసా మర్థ్యేసప్తమ్యాదిదినత్రయేవాకుర్యాత్ - తథాహధౌమ్యః ॥ ఆశ్వినేమాసిశుక్లే తు కర్తవ్యం నవరాత్రకమ్ । ప్రతిపదాదిక్రమేణైవయావచ్చనవమీభవేత్ ॥ త్రిరాత్రంవాపికర్తవ్యంసప్తమ్యాదియథాక్రమమ్ ॥ అతఏవహేమాద్రౌ దేవీపురాణేమంగళావ్రతే ॥ ఆశ్వినేవాథవామాఘేచైత్రేవాశ్రావణేపివా । కృష్ణాష్టమ్యాది కర్తవ్యం వ్రతంశుక్లావధింహరేః ॥ యావచ్ఛుక్లాష్టమీశక్రఉపోష్యాతువిధానతః। దానంహోమోజపఃపూజా కన్యాభోజ్యాస్తథావ్యహమ్॥మహాభైరవరూపేణఅస్థిమారాధరాశ్చయే । పూజనీయావిశేషేణవస్త్రైర్గ్రామపురాదిషు ॥ ఇతిమాసచతుష్టయేభిధాయ - అన్యత్రాపి ॥ అథవానవరాత్రంచసప్తపంచత్రికందివా । ఏకభక్తేననక్తేనాయాచితోపోషితైఃక్రమాదితి ॥ పూజయేతాశ్వినేశక్రయావచ్ఛుక్లాష్టమీభవేత్। సర్వకార్యాణిసిధ్యంతిశక్రనాత్స్యత్రసంశయఇత్యుక్తం-దివేత్యేకరాత్రముక్తం-గోవిందార్ణవేదేవీపురాణే॥ నవరాత్రవ్రతేశక్తస్త్రిరాత్రంచైకరాత్రకం।వ్రతంచరతియోభక్తస్తస్త్రైదాస్యామివాంఛితం॥ఇతి॥ తత్రాపిసప్తమ్యాఃపూజనే పూర్వోక్తోనిర్ణయః-అత్రతిథిక్షయాగపద్యేతంత్రేణోపవాసః।తిథిద్వయనిమిత్తంపూజాదికంతుభేదేన-అత్రవిశేషోనిర్ణయామృతేభవిష్యే॥ సప్తమ్యాంనవగేహానిదారుజాని నవానిచ । ఏకంవావిత్తభావేనకారయేత్సుసమాహితః॥ దుర్గాగృహంప్రకర్తవ్యం చతురశ్రంసుశోభనమ్ । తన్మధ్యేవేదికాంకుర్యాచ్చతుర్హస్తాంసమాంశుభామ్ ॥ తస్యాంసింహాసనంక్షౌమంకంబళాజినసంయుతమ్ । తత్రదుర్గాంప్రతిష్ఠాప్యసర్వలక్షణసంయుతాం ॥ భుజైశ్చతుర్భిరుచిరైర్దశభిర్వావిభూషితామ్। తప్తహాటకవర్ణాభాంత్రినేత్రాంశశిశేఖరామ్ ॥ అనేకకుసుమాకీర్ణాంకపర్దేనసుశోభితామ్।నితంబబింబసన్నిద్ధకింకిణీక్వాణనాదినీమ్ ॥ శూలచక్రదండశక్తివజ్రచాపాసిధారిణీమ్ । ఘంటాక్షమాలకరకపానపాత్రలసత్కరాం ॥ తదగ్రేఛిన్నశిరసంమాహిషంరుధిరాప్లుతమ్ । నిస్సృతార్ధతనుంకంఠనాళేచర్మాసిధారిణమ్ ॥ దేవీధృతకరగ్రీవంశూలేనోరసితాడితమ్ । నాగపాశేనవిక్షిప్తంహర్యక్షేణాపివిద్రుతమ్ ॥ వమద్రుధిరవక్త్రేణధున్వతోర్ధ్వంనటాస్రుషా।సర్వతోమాతృచక్రేణసేవ్యమానాంసురైస్తథా॥ఇతి॥తత్రదేవీప్రకర్తవ్యాహైమీవారాజతీతథా। మృద్వార్క్షీలక్షణోపేతాఖడ్గశూలేచపూజయేత్ ॥ వార్క్షీదారుమయీ।దేవీమూర్తిస్థాపనేవిశేషోదుర్గాభక్తితరంగిణ్యాందేవీపురాణే ॥ యామ్యాస్యాశుభదాదుర్గాపూర్వాస్యాజయవర్ధని । పశ్చిమ భిముఖీనిత్యంనస్థాప్యాసౌమ్యదిఙ్ముఖీ ॥ ప్రతిమాభావేవిశేషస్తత్రైవ ॥ హైమరాజతమృదాతుశైలచిత్రార్పితాపివా । ఖడ్గేశూలేర్చితాదేవీసర్వకామఫలప్రదా ॥ యద్వ్యద్వ

స్యాయుధం ప్రోక్తం తస్మిన్ స్తాం ప్రతిపూజయేత్ । దేవీభక్త్యార్పితా పుంసాం రాజ్యాయ సుతసౌఖ్యదా ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవే కాళికాపురాణే ॥ లింగస్థాం పూజయేద్దేవీం మండలస్థాం తథైవ చ । పుస్తకస్థాం మహాదేవీం పావకే ప్రతిమాసు చ ॥ చిత్రే చ త్రిశిఖే ఖడ్గే జలస్థాం వాపి పూజయేత్ । బిల్వపత్రైశ్చ్యజేద్దేవీం తథా జాతీప్రసూనకైః ॥ నానాపిష్టకనైవేద్యైర్ధూపదీపైర్మనోహరైః । భగలింగాభిధానైశ్చ భగలింగప్రగీతకైః ॥ భగలింగక్రియాభిశ్చ ప్రీణయేద్వరచండికామ్ । పరైర్నాక్షిప్యతే యస్తు యః పరాన్నాక్షిపత్యపి । తస్య క్రుద్ధా భగవతీ శాపం దద్యాత్సుదారుణమ్ ॥ చిత్రమృన్మయాదౌ స్నానాద్యసంభవే తత్రైవోక్తం ॥ అంతికేస్థాపితే ఖడ్గే స్నానయేదర్పణేథవా ॥ ఇతి అథ సప్తమీపూజావిధిః - ప్రతిపద్యుక్తవిధినా ఫల సంకీర్తనాంతే నవపత్రికామృన్మయదుర్గాపూజాబలిదానాని కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పూర్వనిమంత్రితబిల్వసమీపం గత్వా సంపూజ్య - ఆగచ్ఛ సర్వకల్యాణీతి పూర్వోక్తమంత్రం పఠిత్వా ॥ బిల్వవృక్ష మహాభాగ సదా త్వం శంకరప్రియ । గృహీత్వా తవ శాఖాం చ దేవీపూజాం కరోమ్యహమ్ ॥ శాఖాచ్ఛేదోద్భవం దుఃఖం న చ కార్యం త్వయా ప్రభో । గృహీత్వా తవ శాఖాం చ పూజా దుర్గేతి చ స్మృతిః । ఉత్తిష్ఠ పత్రికే దేవీ సర్వకల్యాణహేతవే । పూజాం గృహాణ సకలా మస్మాకం వరదా భవ ॥ మేరుమాందర కైలాసహిమవచ్ఛిఖరే గిరౌ । జాతః శ్రీఫలవృక్ష త్వమంబికాయాః సదా ప్రియః ॥ ఇతి సంప్రార్థ్య - ఓం ఛింది ఫట్ ఫట్, ఓం హుం ఫట్ స్వాహేతి ఛిత్వా సంపూజ్య, ఓం చాముండే చల చల ఇతి నాద్యఘోషేణ దేవీం తాం చ గృహం ప్రవేశ్య ॥ ఆరోపితాసి దుర్గే త్వం మృన్మయ్యాం శ్రీఫలేపి చ । స్థిరా నితాంతం భూత్వా చ గృహే త్వం కామదా భవేతి స్థిరీకృత్య రంభాదిపత్రికాః పంచగవ్యేన పంచామృతేన చ స్నాపయిత్వా వస్త్రేణావేష్ట్య స్థాపయేత్ - తతః పూర్వవత్సంకల్పం కృత్వా ఉక్తతానాచాయే దేవీమావాహయేత్ - తత్రమంత్రః ॥ ఆవాహయామ్యహం దేవీం మృన్మయ్యాం శ్రీఫలే తథా । కైలాసశిఖరాద్దేవి వింధ్యాద్రేర్హిమపర్వతాత్ - ఆగత్య బిల్వశాఖాయాం చండికే కురు సన్నిధిమ్ - స్థాపితాసి మయా దుర్గే పూజయేత్త్వాం ప్రసీద మే ॥ ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం దేహి దేవి నమోస్తు తే । దుర్గే దుర్గస్వరూపాసి సురతేజోమయేర్చితే ॥ సదానందకరే దేవి ప్రసీద మమ సిద్ధయే । ఏహ్యేహి భగవత్యంబ శత్రుక్షయజయప్రదే ॥ భక్తితః పూజయామి త్వాం దుర్గే దేవి సురార్చితే । పల్లవైశ్చ ఫలోపేతైః పుష్పైశ్చ సుమనోహరైః ॥ పల్లవే సంస్థితే దేవి పూజయే త్వాం ప్రసీద మే । దుర్గే దేవి ఇహాగచ్ఛ సాన్నిధ్యమిహ కల్పయ ॥ యజ్ఞభాగాన్గృహాణ త్వం యోగినీకోటిభిస్సహేతి - తతో మూలమంత్రేణ పాద్యాదిగంధాంతోపచారైః ॥ అమృతోద్భవం చ శ్రీవృక్షం శంకరస్య సదా ప్రియమ్ ॥ బిల్వపత్రం

ప్రయచ్ఛామిపవిత్రంతే సురేశ్వరీతిబిల్వపత్రమ్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివాదీనాంద్రోణ పుష్పంసదాప్రియమ్ ॥ తత్తేదుర్గేప్రయచ్ఛామిసర్వకామార్థసిద్ధయఇతి ద్రోణపుష్పనివేద్యధూపాదిదక్షిణాంతాంపూజాం మూలేనకృత్వాప్రార్థయేత్ ॥ ఓం,మహిషఘ్నిమహామాయేచాముండేముండమాలిని। ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యందేహిదేవినమోస్తుతే ॥ కుంకుమేనసమాలబ్ధేచందనేనవిలేపితే। బిల్వపత్రకృతాపీడేదుర్గేహంశరణంగతః ॥ రూపందేహియశోదేహిభగంభగవతిదేహిమే । పుత్రాన్దేహిధనందేహి సర్వాన్కామాంశ్చదేహిమే ॥ సర్వమంగళమాంగల్యేఇతిచసంప్రార్థ్య పత్రికాఃపూజయేత్ - కదళ్యాంబ్రహ్మాణీం, దాడిమేరక్తదంతికాం, ధాన్యేలక్ష్మీం, హరిద్రాయాందుర్గాం, మానేచాముండాం, కచ్వేకాళికాం, బిల్వేశివాం, అశోకేశోకరహితామ్, జయంత్యాంకార్తికీంచా వాహ్యసంపూజ్యదుర్గాయైబలిందద్యాత్ - అత్రశస్త్రాదిపూజావక్ష్యతే - తతఃస్తుతింపఠేత్ - తదుక్తంశివరహస్యే ॥ దుర్గాంశివాంశాంతికరీంబ్రహ్మాణీంబ్రహ్మణఃప్రియామ్ । సర్వలోకప్రణేత్రీంచప్రణమామిసదాశివామ్ ॥ మంగళాంశోభనాంశుద్ధానిష్కళాంపరమాంకళామ్ । విశ్వేశ్వరీంవిశ్వమాతాం చండికాంప్రణమామ్యహమ్ ॥ సర్వదేవమయీందేవీంసర్వరోగభయాపహామ్ । బ్రహ్మేశవిష్ణునమితాంప్రణమామిసదాఉమామ్॥ వింధ్యస్థాం వింధ్యనిలయాందివ్యస్థాననివాసినీమ్ । యోగినీంయోగమాతాంచచండికాంప్రణమామ్యహమ్॥ ఈశానమాతరందేవీంఈశ్వరాంఈశ్వరప్రియామ్। ప్రణతోస్మిసదాదుర్గాంసంసారార్ణవతారిణీమ్॥యఇదంపఠతేస్తోత్రంశృణుయాద్వాపియోనరః ॥ సముక్తస్సర్వపాపైస్తుమోదతేదుర్గయాసహ॥—అథమహాష్టమీ - సాచపరయుతా॥ శుక్లపక్షేష్టమీచైవశుక్లపక్షేచతుర్దశీ । పూర్వవిద్ధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయుతేతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మదనరత్నేస్మృతిసంగ్రహే, శరన్మహాష్టమీపూజ్యానవమీసంయుతాసదా। సప్తమీసంయుతానిత్యంశోకసంతాపకారిణీ ॥ జంభేనసప్తమీయుక్తాపూజితాతుమహాష్టమీ । ఇంద్రేణనిహతోజంభస్తస్మాద్దానవపుంగవః॥ తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనసప్తమీమిశ్రితాష్టమీ । వర్జనీయాప్రయత్నేనమనుజైశ్శుభకాంక్షిభిః ॥ సప్తమీంశల్యసంయుక్తాంమోహాదజ్ఞానతోపివా । మహాష్టమీంప్రకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతే ॥ సప్తమీకలయాయత్రపరతశ్చాష్టమీభవేత్ । తేనశల్యమిదంప్రోక్తంపుత్రపౌత్రక్షయప్రదం॥తథా ॥ పుత్రాన్హంతిపశూన్హంతిహంతిరాష్ట్రంసరాజకం। హంతిజాతానజాతాంశ్చసప్తమీ సహితాష్టమీ॥ తేనాత్రత్రిముహూర్తవేధః - తదాఘటికామాత్రాప్యౌదయికీగ్రాహ్యా - వ్రతోపవాసనియమేఘటికైకాపియాభవేదితిదేవలోక్తేః - గౌడాఅప్యేవమాహుః - అతఏవోక్తంభో

జరాజేన ॥ నచసప్తమీశల్యసమోపహతాఇతి-ఇయంభౌమేతిప్రశస్తా ॥ అష్టమ్యా ముదితేసూర్యేదినాంతేనవమీభవేత్ ॥ కుజవారోభవేత్తత్రపూజనీయాప్రయత్న తఃఇతిమదనరత్నేవచనాత్ ॥ సప్తమీశల్యసంవిద్ధావర్జనీయాసదాష్టమీ। స్తోకాపి సామహాపుణ్యా యస్యాం సూర్యోదయోభవేదితిమదనరత్నేస్మృతిసముచ్చయవచ నాత్ ॥ అష్టమీనవమీయుక్తానవమీచాష్టమీయుతేతి పాద్మవచనాచ్చఇయమే వమూలయుక్తాచేన్మహానవమీసంజ్ఞా ॥ ఆశ్వయుక్శుక్లపక్షేయాష్టమీమూలేనసం యుతా। సామహానవమీప్రోక్తాత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభాఇతిహేమాద్రౌస్కాందాత్- మూలయుక్తాపిసప్తమీయుతాచేత్త్యాజ్యైవేత్యుక్తంనిర్ణయామృతేదుర్గోత్సవే ॥ మూలేనాపిహిసంయుక్తాసదాత్యాజ్యాష్టమీబుధైః । లేశమాత్రేణసప్తమ్యాఅపి స్యాద్యదిదూషితేతి - మహాష్టమీపూర్వేద్యుః - పూర్వాహ్ణవ్యాపిత్వేపూర్వాన్య థాపరైవేతి నిర్ణయదీపమతమ్ - ఏతచ్చతుచ్ఛత్వాదుపేక్ష్యం-రూపనారాయణధృ తేదేవీపురాణే ॥ సప్తమీవేధసంయుక్తాయైఃకృతాతుమహాష్టమీ । పుత్రదారధనై ర్హీనాభ్రమంతీహపిశాచవత్ ॥ యత్తు ॥ సప్తమ్యాముదితేసూర్యేపరతోయాష్ట మీభవేత్ । తత్రదుర్గోత్సవంకుర్యాన్నకుర్యాద పరేహనీతివిశ్వరూపనిబంధన వచనం - తదాశ్వినకృష్ణాష్టమీవిషయం ॥ కన్యాయాంకృష్ణపక్షేతుపూజయిత్వా ష్టమీదినే । నవమ్యాంబోధయేద్దేవీంగీతవాదిత్రనిస్స్వనైఃఇతి దేవీపురాణే తత్రాపి పూజోక్తేరితి హేమాద్రౌనిర్ణయామృతేచోక్తం - యానితు ॥ భద్రాయాంభద్ర కాళ్యాశ్చ మధ్యస్యాదర్చన క్రియా । తస్మాద్దైవసప్తమీవిద్ధాకార్యాదుర్గాష్ట మీబుధైరితి ॥ యచ్చ ॥ మోహమూలోత్తరేబ్రాహ్మేచ। అశ్వినస్యసితాష్టమ్యా మర్ధరాత్రేతుపార్వతీ । భద్రకాళీసముత్పన్నా పూర్వాషాఢాసమాయుతేతి ॥ తథా ॥ తత్రాష్టమ్యాంభద్రకాళీదక్షయజ్ఞవినాశినీ । ప్రాదుర్భూతామహాఘోరా యోగినీకోటిభిస్సహేతి ॥ యచ్చమదనరత్నే ॥ మహాష్టమ్యాశ్వినేమాసి శుక్లాక ళ్యాణకారిణీ । సప్తమ్యాపియుతాకార్యామూలేనతు విశేషతఇతి ॥ తానిపరదినే ష్టమ్యాభావవిషయాణీతి మదనరత్నేఉక్తం - యత్తు । తత్రైవపరదినేష్టమీసత్త్వే పిపూర్వవిద్ధావిధాయకంవచనం-యథాష్టమీంతుసం ప్రాప్యహ్యస్తంయాతిదివాక రః । తత్రదుర్గోత్సవంకుర్యాన్నకుర్యాదపరేహని ॥ దుర్భిక్షంతత్రజానీయాన్నవ మ్యాంయత్రపూజ్యతే॥ఇతి - తత్పరదినేదశమ్యాం నవమ్యాభావవిషయమ్ ॥ య దాసూర్యోదయేనస్యాన్నవమీచాపరేహనీ। తదాష్టమీంప్రకుర్వీతసప్తమ్యాసహి తాంనృపేతి ॥ తత్రైవస్మృతిసంగ్రహోక్తేః ॥ ఉత్తరాస్తిథయోయత్రక్షయం యాంతినరాధిప । పూర్వాష్టమీంతదాకుర్యాదన్యథాత్వశుభంభవేదితిదుర్గోత్స

వోక్తేశ్చేతిమదనరత్నే - వస్తుతస్తుఇదంవచనద్వయంఅష్టమీనవమ్యోస్సూర్యోద
యద్వయాసంబంధపరమ్ - అతఏవనమీచేతిచకారాదష్టమీచ- తిథయఇతిబహు
వచనాదష్టమీనవమీదశమ్యుక్తా - అన్యథాపూర్వోక్తవిరోధాదితిదిక్ - యత్తు ॥
అహంభద్రాచభద్రాహ్నానావయోరంతరంక్వచిత్ - సర్వసిద్ధింప్రదాస్యామిభద్రా
యామర్చితాహ్యహమితి - దేవీపురాణేతద్విష్టికరణమధ్యే పూజావిధానార్థం ॥
విష్టింత్యక్త్వామహాష్టమ్యాంమమపూజాంకరోతియః । తస్యపూజాఫలంనస్యాత్తేనా
హమవమానితేతితత్రైవోక్తేరితినిర్ణయామృతే - తథాకాళికాపురాణేతి ॥ సప్త
మ్యాంపత్రికాపూజా అష్టమ్యాంచాప్యుపోషణమ్ । పూజాచజాగరశ్చైవనవ
మ్యాంవిధివద్బలిరితి - అష్టమ్యుపవాసశ్చపుత్రవతానకార్యః ॥ ఉపవాసంమహాష్ట
మ్యాం పుత్రవాన్నసమాచరేత్ । యథాతథావాపూతాత్మా వ్రతీదేవీంప్రపూజ
యేత్ ।ఇతితత్రైవోక్తేః - రూపనారాయణీయేబ్రాంహే॥అత్యర్థంపూజనీయాసా
తస్మిన్నహనిమానవైః । ఉపోషితైర్వస్త్రధూపమాల్యరత్నానులేపనైః। పశుభిఃపా
నకైర్హ్వాఎద్యైరాత్రౌజాగరణేనచ । దుర్గాగృహేచశస్త్రాణిపూజితవ్యానిపండితైః ।
వాద్యభాండానిచిహ్నాని కవచాన్యాయుధానిచ ॥ అత్రవిశేషోహేమాద్రౌనిర్ణ
యామృతేభవిష్యే ॥ అశ్వయుక్ఛుక్లపక్షస్యఅష్టమీమూలసంయుతా । సామహా
నవమీనామత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభా ॥ కన్యాగతేసవితరిశుక్లపక్షేష్టమీయుతా ।
మూలనక్షత్రసంయుక్తాసామహానవమీస్మృతా॥ నవమ్యాం పూజితాదేవీదదాత్యభి
మతంఫలమ్ । సాపుణ్యాసాపవిత్రాచ సాధన్యాసుఖదాయినీ ॥ తస్యాంసదాపూజ
నీయాచా ముండాముండమాలినీ॥సదేత్యుక్తేర్నిత్యతాపి॥ కస్యాంయేహ్యుపయుజ్యం
తె ప్రాణినోమహిషాదయః । సర్వేతేస్వర్గతిం యాంతిఘ్నతాంపాపంనవిద్యతే ॥
యావన్నచాలయేద్గాత్రంపశుస్తావన్నహన్యతే। నతథాబలిదానేన పుష్పధూపవిలే
పనైః ॥ యథాసంతుష్యతేమేషైర్మహిషైర్వింధ్యవాసినీ । ఏవచ వింధ్యవాసిన్యాం
నవరాత్రోపవాసతః ॥ ఏకభుక్తేననక్తేనస్వశక్త్యాయాచితేనచ । పూజనీయాజనై
ర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురే ॥ గృహేగృహేభక్తిపరైర్గ్రామేగ్రామేవనేవనే । స్నాతైః
ప్రముదితైఃర్హృష్టైర్బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్నృపైః ॥ వైశ్యైశ్శూద్రైర్భక్తి
యుక్తైర్మ్లేచ్ఛైరన్యైశ్చమానవైః । స్త్రీభిశ్చకురుశార్దూల తద్విధానమిదం
శృణు ॥ జయాభిలాషీనృపతిఃప్రతిపత్ప్రభృతిఃక్రమాత్ । లౌహాభిసారికంకర్మకార
యేద్యావదష్టమీతి ॥ లౌహాభిసారికంకర్మవిధానంతత్రైవోక్తం ॥ ప్రాగుదక్ప్రవ
ణేదేశేపతాకాభిరలఙ్కృతమ్ । మండపంకారయేద్దివ్యంనవసప్తకరంపరమ్ ॥ షోడ
శహస్తమిత్యర్థః ॥ ఆగ్నేయ్యాంకారయేత్కుండంహస్తమాత్రంసుశోభనమ్ । మేఖ

లాత్రయసంయుక్తయోన్యాశ్వత్థదళాభయా ॥ రాజచిహ్నానిసర్వాణిశస్త్రాణ్యస్త్రాణియానిచ । ఆనీయమండపేతానిసర్వాణ్యత్రాధివాసయేత్ ॥ తతస్తుబ్రాహ్మణస్స్నాతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుచిః । ఓంకారపూర్వకైర్మంత్రైస్తల్లింగైర్జుహుయాద్ఘృతమ్ ॥ శస్త్రాస్త్రమంత్రైర్హోతవ్యంపాయసంఘృతసంయుతమ్ । హుతశేషంతురంగాణాంరాజానముపహారయేత్ ॥ లోహాభిసారికంకర్మతేనైవఋషిభిఃస్మృతమ్ । ధృతపల్యయనానశ్వాన్గజాంశ్చసమలంకృతాన్ ॥ భ్రామయేన్నగరేనిత్యంవందిఘోషపురస్సరమ్ । ప్రత్యహంనృపతిస్స్నాత్వాసంపూజ్యపితృదేవతాః ॥ పూజయేద్రాజచిహ్నాని ఫలమాల్యవిలేపనైః । తస్యాభిసరణాద్రాజ్ఞోవిజయస్సముదాహృతః ॥ పూజామంత్రాన్ప్రవక్ష్యామిపురాణోక్తానహంతవ । యైఃపూజితాఃప్రయచ్ఛంతికీర్తిమాయుర్యశోబలమ్ ॥ అథమంత్రావిష్ణుధర్మోత్తరోక్తాః, ఛత్రస్య ॥ యథాంబుదశ్ఛాదయతిశివాయేమాంవసుంధరామ్ । తథాచ్ఛాదయరాజానంవిజయారోగ్యవృద్ధయే ॥ చామరస్య ॥ శశాంకకరసంకాశక్షీరడిండీరపాండుర । ప్రోత్సారయాశుదురితంచామరామరదుర్లభ ॥ అశ్వానాంవృద్ధ్యర్థం రేవంతపూజనమహంకరిష్యే ॥ సూర్యపుత్రమహాబాహోఛాయాహృదయనందన । శాంతింకురుతురంగాణాంరేవంతాయనమోనమః ॥ అనేనమంత్రేణపూజా - అథాశ్వస్య ॥ గంధర్వకులజాతస్త్వంమాభూయాఃకులదూషకః । బ్రహ్మణస్సత్యవాక్యేన సోమస్యవరుణస్యచ ॥ ప్రభావాచ్చహుతాశస్యవర్ధయత్వంతురంగమాన్ । తేజసాచైవసూర్యస్యమునీనాంతపసాతథా ॥ రుద్రస్యబ్రహ్మచర్యేణపవనస్యబలేనచ । స్మరత్వంరాజపుత్రంత్వంకౌస్తుభంచమణింస్మర ॥ యాంగతింబ్రహ్మహాగచ్ఛేన్మాతృహాపితృహాతథా । భ్రూణహానృతవాదీచక్షత్రియశ్చపరాఙ్ముఖః ॥ సూర్యాచంద్రమసౌవాయుర్యావత్పశ్యంతిదుష్కృతమ్ । వ్రజాశ్వతాంగతింక్షిప్రంతచ్చపాపంభవేత్తవ ॥ నిష్కృతోయదిగచ్ఛేథాయుద్ధాధ్వనితురంగమ।రిపూన్విజిత్యసమరేసహభర్త్రాసుఖీభవేతి॥అథధ్వజస్య॥ శక్రకేతోమహావీర్యశ్యామవర్ణార్చయామ్యహం।పత్రిరాజనమస్తేస్తుతథానారాయణధ్వజ ॥ కాశ్యపేయారుణభ్రాతర్నాగరేవిష్ణువాహన। అప్రమేయదురాధర్షరణేదేవారిసూదన ॥ గరుత్మాన్మారుతగతిస్త్వయిసన్నిహితోయతః । సారవంత్వాయుధాన్యత్రరక్షత్వంచరిపూన్దహ ॥ అథపతాకాయాః ॥ హుతభుగ్వసవోరుద్రావాయుస్సోమోమహర్షయః । నాగకిన్నరగంధర్వయక్షభూతగణాగ్రహాః ॥ ప్రమథాస్తుసహాదిత్యైర్భద్రాతేశోమాతృభిస్సహ । శక్రస్సేనాపతిస్స్కందోవరుణశ్చాశ్రితాస్త్వయి ॥ ప్రదహంతురిపూన్సర్వాన్రాజావిజయమృచ్ఛతు । యానిప్రయుక్తాన్యరిభిరాయుధానిసమంతతః ॥ పతంతూపరిశత్రూణాంహతానితవతేజసా। హిర

ణ్యాకశిపోర్యుద్ధేయుద్ధే దేవాసురే తథా ॥ కాలనేమివధేయద్వద్యద్వ త్త్రిపురఘాతనే । శోభితాసితథైవాద్యశోభయాస్మాంశ్చసంస్మర ॥ నీలాశ్వేతానిమాన్దృష్ట్వానశ్యం త్వాశునృపారయః। వ్యాధిభిర్వివిధైర్ఘోరైశ్శస్త్రైశ్చయుధినిర్జితాః॥ పూతనారేవతీనామ్నా కాలరాత్రిశ్చయాస్మృతా । దహంత్వాశురిపూ న్త్సర్వాన్పతాకేత్వాంమయార్చితా ॥ అథగజస్య ॥ కుముదైరావణౌపద్మఃపుష్పదంతోథవామనః । సుప్రతీకోంజనోనీలఏతేష్టౌదేవయోనయః ॥ తేషాంపుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చవనాన్యష్టౌసమాశ్రితాః । మందోభద్రోమృగశ్చైవగజస్సంకీర్ణఏవచ ॥ వనేవనేప్రసూతా స్తేయూథానిసుమహాంతిచ । పాంతుత్వాంవసవోరుద్రాఆదిత్యాస్సమరుద్గణాః॥ భర్తారంరక్షనాగేంద్రస్వామివత్ప్రతిపాల్యతామ్ । అవాప్నుహిజయంయుద్ధేగమనేస్వస్తినోవ్రజ॥ శ్రీ స్తేసోమాద్బలంవిష్ణోస్తేజస్సూర్యాజ్జవోనిలాత్ । స్థైర్యంమేరోర్జయంరుద్రాద్యశోదేవాత్పురందరాత్ ॥ యుద్ధేరక్షంతునాగాస్త్వాందిశశ్చసహదైవతైః । అశ్వినౌసహగంధర్వైః పాంతుత్వాంసర్వతస్సదేతి ॥ అథఖడ్గమంత్రః ॥ అసిర్విశసనఃఖడ్గస్తీక్ష్ణధారోదురాసదః । శ్రీగర్భోవిజయశ్చైవధర్మధార స్తథైవచ ॥ ఏతానితవనామానిస్వయముక్తానివేధసా । నక్షత్రంకృత్తికాతేతుగురుర్దేవోమహేశ్వరః॥ రోహిణ్యశ్చశరీరంతేదైవతంచజనార్దనః । పితాపితామహోదేవ స్త్వంమాంపాలయసర్వదా ॥ నీలజీమూతసంకాశ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రఃకృశోదరః । భావశుద్ధోమర్షణశ్చఅతితేజా స్తథైవచ ॥ ఇయంయేనధృతాక్షోణిహతశ్చమహిషాసురః। తీక్ష్ణధారాయశుద్ధాయతస్మైఖడ్గాయతేనమః॥ అథచ్ఛూరికాయాః ॥ సర్వాయుధానాంప్రథమంనిర్మితాసిపినాకినా । శూలాయుధాద్వినిష్కృష్యకృత్వాముష్టిగ్రహంశుభమ్ ॥ చండికాయాఃప్రదత్తాసిసర్వదుష్టనిబర్హిణీ । తయావిస్తారితాచాసిదేవానాంప్రతిపాదితా ॥ సర్వసత్త్వాంగభూతాసిసర్వాశుభనిబర్హిణీ । ఛురికేరక్షమాంనిత్యంశాంతింయచ్ఛనమోస్తుతే ॥ అథకట్టారకపూజా ॥ రక్షాంగానిగజా న్రక్షరక్షవాజిధనానిచ। మమదేహంసదారక్షకట్టారకనమోస్తుతే॥ కట్టారకౌమధ్యదేశేకటారీతిప్రసిద్ధా॥అథధనుఃపూజా ॥ సర్వాయుధమహామాత్రసర్వదేవారిసూదన । చాపమాంసమరేరక్షసాకంశరవరైరిహ ॥ ధృతంకృష్ణేనరక్షార్థంసంహారాయహరేణచ । త్రయీమూర్తిగతందేవంధనురస్త్రంనమామ్యహమ్ ॥ అథకుంతపూజా॥ ప్రాసపాతయశత్రూం స్త్వమనయానాకమాయయా । గృహాణజీవితంతేషాంమమసైన్యంచరక్షతామ్ ॥ చర్మపూజా ॥ శర్మప్రద స్త్వంసమరేచర్మసైన్యేయశోద్యమే । రక్షమాంరక్షణీయోహంతాపనేయనమోస్తుతే ॥ అథకనకదండమంత్రః ॥ ప్రోన్నతారణాయదుష్టానాంసాధుసంరక్షణాయచ।బ్రహ్మణానిర్మితశ్చాసివ్యవహారప్రసిద్ధయే॥ యశోదేహిసుఖందేహి

జయదో౽భవభూపతేః । తాడయస్వరిపూన్సర్వాన్ హేమదండనమో౽స్తు తే ॥ అథ దుందుభిమంత్రః । దుందుభేత్వం సపత్నానాం ఘోషాద్ధృదయకంపనః । భవభూమిపసైన్యానాం తథా విజయవర్ధనః ॥ యథాజీమూతఘోషేణ ప్రహృష్యంతి చ బర్హిణః । తథాస్తు తవ శబ్దేన హర్షో౽స్మాకం ముదావహః ॥ యథాజీమూతశబ్దేన స్త్రీణాం త్రాసో౽భిజాయతే । తథాత్ర తవ శబ్దేన త్రస్యంత్వస్మద్ద్విషో రణే ॥ అథ శంఖమంత్రః ॥ పుణ్యస్త్వం శంఖ పుణ్యానాం మంగళానాం చ మంగళమ్ ॥ విష్ణునా విధృతో నిత్యమతః శాంతిప్రదో భవ ॥ అథ సింహాసనమంత్రః ॥ విజయో జయదో జేతా రిపుఘాతీ శుభంకరః । దుఃఖహా ధర్మదః శాంతః సర్వారిష్టవినాశనః ॥ ఏతే వై సన్నిధౌ యస్మాత్తవ సింహా మహాబలాః । తేన సింహాసనేతిత్వం దేవైర్మంత్రైశ్చ గీయసే ॥ త్వయిస్థితశ్శివశ్శాంతస్త్వయి శక్రస్సురేశ్వరః । నమస్తే సర్వతోభద్ర భద్రదో భవ భూపతేః ॥ త్రైలోక్యజయసర్వస్వ సింహాసన నమో౽స్తు తే । తథైవ కర్మచిహ్నాని స్వాని పూజ్యాని శిల్పిభిః ॥ లోహాభిసారికం కర్మ కృత్వైవం మంత్రపూర్వకమ్ । నియమం కృత్వా తథాష్టమ్యాం పూర్వాహ్ణే స్నానమాచరేత్ ॥ కుంకుమచందనచంపకచతుస్సమైశ్చైలపిష్టైశ్చ । చర్చితగాత్రీం దేవీం కుసుమైరభ్యర్చ్యయేద్బహుభిః ॥ కుముదైస్సపద్మపుష్పైస్సదీపధూపైస్సనైవేద్యైః । మాంసైర్బల్యుపహారైర్మంగళశబ్దైస్సముచ్ఛలితైః ॥ విహితచ్ఛత్రైర్యానైస్స్యంతనసితశస్త్రధారిజనలోకైః । తుష్టైః పశ్వస్త్రాదితు నివేద్య తే సర్వమేవ భగవత్యై ॥ దుర్గా సా పూజనీయా చ తద్దినే ద్రోణపుష్పకైః । తతః ఖడ్గం నమస్కృత్య శత్రూణాం వధసిద్ధయే ॥ ఇచ్ఛేత విజయం లాజ్యం సుభిక్షం చాత్మనే నృపః । పునః పునః ప్రణమ్యాయాం సంస్మరన్ హృదయే శివామ్ ॥ సర్వం కృత్వేతి కౌరవ్య అష్టమ్యాం జాగరం నిశి । నటనర్తకగీతైశ్చ కారయేచ్చ మహోత్సవమ్ ॥ ఏవం హృష్టైర్నిశాం నీత్వా ప్రభాతే అరుణోదయే । ఘాతయేన్మహిషాన్మేషానగ్రతో నతకంధరాన్ ॥ శతమర్ధశతం వాపి తదర్ధం వా యథేచ్ఛయా । సురాసవభృతైః కుంభైస్తర్పయేత్పరమేశ్వరీమ్ ॥ కాపాలికేభ్యస్తద్దేయం దాసీదాసజనే తథా । తతో౽పరాహ్ణసమయే నవమ్యాం వైరథే స్థితాం । భవానీం భ్రామయేద్రాష్ట్రే స్వయం రాజా సశబ్దవాన్ । కశ్చిచ్చోపోషితో వీరో విధృతో౽న్యేన ఖడ్గవాన్ । భూతేభ్యస్తు బలిం దద్యాన్మంత్రేణానేన సామిషమ్ । సరక్తం సజలం చాన్నం గంధపుష్పాక్షతైర్యుతమ్ ॥ త్రీం స్త్రీన్నారాత్స్వనమూలేన దిగ్విదిక్షు కిరేద్బలిమ్ ॥ మంత్రశ్చ ॥ బలిం గృహ్ణంత్విమం దేవా ఆదిత్యా వసవస్తథా । మరుతశ్చాశ్వినౌ రుద్రాస్సుపర్ణాః పన్నగా గ్రహాః ॥ అసురా యాతుధానాశ్చ పిశాచోరగరాక్షసాః । ఢాకిన్యో యక్షవేతాలా యోగిన్యః పూతనా శివాః । జృంభకాస్సిద్ధగంధర్వా మాలా విద్యాధరా నగాః । నాగా విద్యాధరా ఇతి పాఠః దిక్పాలా

లోకపాలాశ్చయేచవిఘ్నవినాయకాః ॥ జగతాంశాంతికర్తారో బ్రహ్మాద్యాశ్చమహర్షయః । మావిఘ్నంమాచమేపాపంమాసంతుపరిపంథినః ॥ సౌమ్యాభవంతుతృప్తాశ్చభూతప్రేతాస్సుఖావహాఇతి, ఇతిమహాష్టమీ—మహా నవమీతుపూర్వయుతా గ్రాహ్యాపూర్వోక్తవచనాత్ - నవమీదుర్గావ్రతేశ్రావణీతిదీపికోక్తేః - శ్రావణీ దుర్గనవమీదూర్వాచైవహుతాశనీ । పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యాశివరాత్రిర్బలేర్దినమితి ॥ హేమాద్రావాపాద్మోక్తేశ్చ - భవిష్యేపి ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లపక్షేతుఅష్టమీమూలసంయుతా।సామహానవమీనామత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభా। ఇతి ॥మూలముపలక్షణం॥ దుర్గాపూజాసునవమీమూలాద్యృక్షత్రయాన్వితా । మహతీకీర్తితాతస్యాందుర్గా మహిషమర్దినీఇతి మదనరత్నేలైంగాత్ - అత్రపూజయేదిత్యగ్రేశేషః - యాని తు ॥ సాకార్యోదయగామిన్యాం ఇత్యాది ప్రాగుక్తానితాని నవమీభిన్నతిథిపరాణి - నవమ్యాంవిశేషోక్తేః - వేధశ్చముహూర్తత్రయేణైవజ్ఞేయః - యద్యపిహేమాద్రిమతే ముహూర్తద్వయాత్మాపివేధోస్తి, తథాపిసూర్యోదయఏవ సః సాయాంతుత్రిముహూర్తఏవ - తదుక్తందీపికాయాం ॥ త్రిముహూర్తగాతుసకలాసాయంఇతి - మాధవోపి ॥ సాయంతూత్తరయాతద్వన్న్యూనయానతువిద్ధ్యతఇతి - తేనత్రిముహూర్తయోగేపూర్వానవమీ - పూర్వోక్తవచనాత్ ॥ నకుర్యాన్నవమీంతాతదశమ్యాంతుకదాచ నేతిస్కాందేపరానిషేధాచ్చ - త్రిముహూర్తయోగాభావేతునిషిద్ధాపితత్రైవకార్యేతినిష్కర్షః ॥ యత్తునవమ్యాంచజపంహోమంసమాప్యశ్రవణేపివేతిసంగ్రహోక్తేః ॥ వ్రతంచజాగరశ్చైవనవమ్యాంవిధివద్బలిరితిదేవీపురాణాచ్చ ॥ నవమ్యాంహోమబల్యాదివిహితంతత్ర ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లనవమీముహూర్తంవాకలాయది । సాతిథిస్సకలాజ్ఞేయాలక్ష్మీవిద్యాజయార్థిభిరితి సౌరపురాణాత్ ॥ సూర్యోదయేపరంరిక్తాపూర్ణాస్యాదపరాయది । బలిదానంప్రకర్తవ్యంతత్రదేశేశుభావహామ్ ॥ బలిదానేకృతేష్టమ్యాంపుత్రభంగోభవేన్నృపేతి మదనరత్నేదేవీపురాణాచ్చ - బల్యాదాపరాకార్యా - ఉపవాసాదౌతుపూర్వేతి మదనరత్నేఉక్తం - ప్రతాపమార్తండేప్యేవం - యత్తు ॥ అష్టమ్యాంబలిదానేనపుత్రనాశోభవేద్ధ్రువమితి ॥ కాళికాపురాణం, తత్సంధిపూజాపరం ॥ అష్టమీనవమీసంధౌతృతీయాఖలుకథ్యతఇతితత్రైవతదుక్తేః - కామరూపనిబంధే ॥ అష్టమ్యాశ్శేషదండశ్చనవమ్యాఃపూర్వఏవచ । తత్రయాక్రియతేపూజావిజ్ఞేయాసామహాఫలా ॥ అష్టమీమాత్రేభవత్యేవ ॥ ఆశ్వినేపూజయిత్వాతుఅర్ధరాత్రేష్టమీషుచ । ఘాతయంతిపశూన్భక్త్యాతేభవంతిమహాబలాః ॥ తథా ॥ కన్యాసంస్థేరవావీశేశుక్లాష్టమ్యాంప్రపూజయేత్ । సోపవాసోనిశార్ధేతుమహావిభవవిస్తరైః ॥ తథా ॥ పశు

ఘాతశ్చకర్తవ్యోగవయాజవధస్తథేతి రూపనారాయణీయదేవీపురాణాత్ - తత్రైవభవిష్యే ॥ తస్మాదియంమహాపుణ్యానవమీపాపనాశినీ । ఉపోష్యాసుప్రయత్నేన సతతంసర్వపార్థివైః ॥ నిర్ణయదీపేతుమహానవమీపరదినేపరాహ్ణవ్యాపిత్వేపరా - అన్యథాపూర్వా ॥ ఆవర్తనాత్పూర్వకాలేనవమీస్యాత్పరేహని । దుర్గార్చాతత్ర పూర్వేద్యుఃపూర్వాహ్ణేత్వష్టమీయ దీతిధౌమ్యవచనాదిత్యుక్తం - అస్యతుశారదానవమీవిషయత్వంసమూలత్వంచవిమృశ్యం - యానితు ॥ నందాయాంజ్వలతే వహ్నిఃపూర్ణాయాంపశుఘాతనమ్ । భద్రాయాంగోకులక్రీడాతత్రరాజ్యంవినశ్యతీతి ॥ నవమ్యామపరాహ్ణేతుబలిదానంప్రశస్యతే । దశమీంవర్జయేత్తత్రనాత్రకార్యావిచారణేతి ॥ నందాయాదర్శనేరక్షాబలిదానందశాసుచ।భద్రాయాంగోకులక్రీడాదేశనాశాయజాయతే ఇతి బ్రహ్మవైవర్తనారదాదివచనానితానిశుద్ధాధికనిషేధపరాణీతిమదనరత్నే - తథాకాళికాపురాణే ॥ నవమ్యాంబలిదానంతుకర్తవ్యంవై యథావిధి । జపంహోమంచవిధివత్కుర్యాత్తత్రవిభూతయే ॥ కేచిత్తు ॥ పూర్వాషాఢాయుతాష్టమ్యాంపూజాహోమాద్యుపోషణమితి పూర్వోక్తదేవీపురాణాదష్టమ్యాంహోమమాహుః - అన్యేతుద్వివిధవాక్యవశాదష్టమ్యా మారభ్యనవమ్యాంసమాపయతి-సముచ్చయస్తుయుక్తః-రుద్రయామళేతువికల్పఉక్తః - తత్తునిర్మూలందుర్గాభక్తితరంగిణ్యాదిగౌడగ్రంథేష్వపినవమ్యాంహోమఉక్తః- హోమేచవిశేషఉక్తోడామరతంత్రే॥పాయసంసర్పిషాయుక్తంతిలైశ్శుక్లైర్వ్రీమిశ్రితం।హోమయేద్విధివద్భక్త్యాదశాంశేననృపోత్తమ ॥ రుద్రాధ్యాయేయథాహోమం మంత్రేణైకేనసాధయేత్ ॥ తథాస్తోత్రజపేహోమంశ్లోకేనైకేనసాధయేత్ ॥ యద్వాసప్తశతీంజప్యహోమమంత్రోనవాక్షరః ॥ ఐంహ్రీంక్లీంచాముండాయైవిచ్చే ఇతినవాక్షరఇతి కేచిత్ - పూజోక్తోగ్రాహ్యఇతితుయుక్తం - రుద్రయామళేపి ॥ ప్రధానద్రవ్యముద్దిష్టంపాయసాన్నంతిలాస్తథా । కింశుకైస్సర్షపైఃపూగైర్లాజదూర్వాంకురైరపి ॥ యవైర్వ్యాశ్రీఫలైర్దివ్యైర్నానావిధఫలైస్తథా । రక్తచందనఖండైశ్చగుగ్గులైశ్చమనోహరైః ॥ ప్రతిశ్లోకంచజుహుయాత్సర్వద్రవ్యాణిచక్రమాత్ । నవాక్షరేణబాహుత్వానమోదేవ్యాఇతీతిచేతి - రహస్యేతు ॥ ప్రతిశ్లోకంచజుహుయాత్పాయసంతిలసర్పిషేత్యుక్తం - దుర్గాభక్తితరంగిణ్యాంతుతిలైర్జయంతీమంత్రేణచహోమఉక్తః ॥ పురశ్చరణకార్యేతుబిల్వపత్రయుతైస్తిలైరితి కాళికాపురాణాద్బిల్వపత్రైశ్చేతిస్మార్తాః - తన్న, అన్యత్రమానాభావాత్ - అథబలిదానం - తత్రాశ్వమేషచ్ఛాగమహిషస్వమాంసానాముత్తరోత్తరప్రాశస్త్యం - ఫలవిశేషశ్చాన్యతోనసేయఇతిదిక్ - బలిప్రకారస్తుదేవీపురాణే॥కన్యాసంస్థేరవౌశక్తశ్శుక్లా

ష్టమ్యాంప్రపూజయేత్। ద్రోణపుష్పైశ్చబిల్వామ్రజాతీపున్నాగచంపకైః ॥పంచాబ్దంలక్షణోపేతంగంధపుష్పసమన్వితమ్। విధివత్కాళికాళీతిజప్త్వాఖడ్గేనఘాతయేత్ ఓం, కాళికాళియజ్ఞేశ్వరీలోహదండాయైనమఃఇతిమంత్రః॥ తదుత్థరుధిరంమాంసంగృహీత్వా పూతనాదిషు ॥ ఆదిశబ్దాచ్చరకీవిదారీపాపరాక్షస్యః ॥ నైరృతేభ్యఃప్రదాతవ్యంమహాకౌశికమంత్రితమ్ ॥ మంత్రస్తువక్ష్యతే- తథా ॥ తస్యాగ్రతోనృపస్నా౨యాత్కృత్వా శత్రుంతుపైష్టికమ్ । ఖడ్గేనఘాతయిత్వాతు దద్యాత్స్కంధవిశాఖయోః ॥ అశక్తౌబ్రాహ్మణేనచకూష్మాండాదిభి ర్బలిదానంకార్యం - తదుక్తంకాళికాపురాణే ॥ కూష్మాండమిక్షుదండంచ మాసంసార సమేవచ। ఏతేబలిసమాఃప్రోక్తా స్తృప్తౌ ఛాగసమాస్సదా ॥ రుద్రయామళేపి ॥ ఛాగా భావేతు కూష్మాండం శ్రీఫలంవామనోహరమ్ । వస్త్రసంవేష్టితంకృత్వాచ్ఛేదయేచ్ఛురికాదినా ॥ తథా ॥ బ్రాహ్మణేనసదాదేయంకూష్మాండంబలికర్మణి ।శ్రీఫలంవాసురాధీశ ఛేదంనైవతుకారయేత్ ॥ ఛేదేవికల్పః ॥ మాషాన్నేనబలిర్దేయోబ్రాహ్మణేనవిజానతా॥ కాళికాపురాణే ॥ ఉత్తరాభిముఖోభూత్వాబలింపూర్వముఖంతథా । నిరీక్ష్యసాధకఃపశ్చాదిమంమంత్రముదీరయేత్ ॥ పశుస్త్వంబలిరూపేణమమభాగ్యాదుపస్థితః । ప్రణమామితతస్సర్వరూపిణం బలిరూపిణమ్ ॥ చండికాప్రీతిదానేన దాతురాపద్వినాశనమ్ । చాముండాబలిరూపాయబలేతుభ్యంనమోస్తుతే ॥ యజ్ఞార్థబలయస్సృష్టాస్స్వయమేవస్వయంభువా । అతస్త్వాంఘాతయామ్యద్యతస్మాద్యజ్ఞే వధోవధః॥ ఐం హ్రీంశ్రీమితిమంత్రేణతంబలింమత్స్యరూపిణమ్ । చింతయిత్వాన్యసేత్పుష్పంమూర్ధ్ని౨తస్యతుభైరవ ॥ రసనాత్వంచండికాయాస్సురలోకప్రసాదకః । హ్రీంహ్రీంఖడ్గేతిమంత్రేణధ్యాత్వాఖడ్గంచపూజయేత్ ॥ పూజయిత్వాతతఃఖడ్గంఓంహుంఫడితిమంత్రకైః। గృహీత్వావిమలంఖడ్గం ఛేదయేద్బలిముత్తమమ్॥ ఓంహ్రీంఐంహ్రీం కౌశికీతిరుధిరేణాప్యాయతామితి ॥ బలిదానేతుదుర్గాయాస్సర్వత్రాయంవిధిస్స్మృతః । మత్స్యసూక్తే ॥ నవమ్యాంపూర్వవత్పూజాకర్తవ్యాభూతిమిచ్ఛతా।దక్షిణాం వస్త్రయుగ్మంచఆచార్యాయనివేదయేత్ —అథాత్రప్రసంగాచ్ఛతచండీ విధానముచ్యతే - రుద్రయామళే ॥ శతచండీవిధానంచప్రోచ్యమానంశ్రుణుష్వతత్ । సర్వోపద్రవనాశార్థేశతచండీంసమారభేత్ ॥ షోడశస్తంభసంయుక్తంమండలంపల్లవోజ్జ్వలమ్ । వసుకోణయుతాంవేదీంమధ్యేకుర్యాత్త్రిభాగతః ॥ పక్వేష్టకచితాం రమ్యాముచ్ఛ్రాయేహస్తసమ్మితామ్। పంచవర్ణరజోభిశ్చకుర్యాన్మండలకంశుభమ్॥ పంచవర్ణవితానంచకింకిణీజాలమండితమ్ । ఆచార్యేనసమంవిప్రాన్వరయేద్దశసువ్రతాన్ ॥ ఈశాన్యాంస్థాపయేత్కుంభంపూర్వోక్తవిధినాచరేత్ । వారుణ్యాంచ

ప్రకర్తవ్యంకుండంలక్షణలక్షితమ్ ॥ మూర్తిందేవ్యాః ప్రకుర్వీతసువర్ణస్యపలేన వై । తదర్ధేనతదర్ధేనతదర్ధేనమహామతే॥ అష్టాదశభుజాందేవీంకుర్యాద్వాష్టకరామపి । పట్టకూలయుగచ్ఛన్నాందేవీంమధ్యేనిధాపయేత్ ॥ దేవీంసంపూజ్యవిధివజ్జపంకుర్యుర్దశద్విజాః । శతమాదౌశతంచాంతేజపేన్మంత్రంనవార్ణవమ్ ॥ చండీసప్తశతీంమధ్యేసంపుటోఽయముదాహృతః । ఏకంద్వేత్రీణిచత్వారిజపేద్దినచతుష్టయమ్ ॥ రూపాణిక్రమశస్తద్వత్పూజనాదికమాచరేత్ ॥పంచమేదివసేప్రాతర్హోమంకుర్యాద్విధానతః ॥ గుడూచీంపాయసందూర్వాంతిలాఞ్ఛుక్లాన్యవానపి । చండీపాఠస్యహోమంతుప్రతిశ్లోకందశాంశతః ॥ హోమంకుర్యాద్గ్రహాదిభ్యస్సమిదాజ్యచరూన్క్రమాత్ । హుత్వాపూర్ణాహుతిందద్యాద్విప్రేభ్యోదక్షిణాంక్రమాత్ ॥ కపిలాంగాంసులక్షణాం శ్వేతాశ్వంఛత్రచామరే । అభిషేకంతతఃకుర్యుర్యజమానస్యఋత్విజః ॥ ఏవంకృతేమహేశానసర్వసిద్ధిః ప్రజాయతే—అథసహస్రచండీ, సాచతత్రైవోక్తా ॥ సహస్రచండీంవిధివచ్ఛృణువిష్ణోమహామతే । రాజ్యభ్రంశేమహోత్పాతేజనమారేమహాభయే ॥ గజమారేఽశ్వమారేచపరచక్రభయే తథా । ఇత్యాదివివిధేదుఃఖేక్షయరోగాదిజేభయే ॥ సహస్రచండికాపాఠం కుర్యాద్వాకారయేత్తథా ॥ జాపకాస్తుశతంప్రోక్తావింశద్ధస్తశ్చమండపః॥ భోజ్యాసహస్రంవిప్రేంద్రాగోశతందక్షిణాందిశేత్ । గురవేద్విగుణందేయంశయ్యాదానంతథైవచ ॥ సప్తధాన్యంచభూదానం శ్వేతాశ్వంచమనోహరమ్ ॥ పంచనిష్కమితామూర్తిః కర్తవ్యావర్ధమానతః ॥ అష్టాదశభుజాదేవీసర్వాయుధవిభూషితా । అవారితాన్నందాతవ్యంసహస్రంప్రత్యహంప్రభో ॥ శతంవానియతాహారఃపయఃపానేనవర్జయేత్ । ఏవంయశ్చండికాపాఠం సహస్రంతుసమాచరేత్ ॥ తస్యస్యాత్కార్య సిద్ధిస్తు నాత్రకార్యావిచారణాఇతి॥ఏతద్ద్వయంయద్యపిమహానిబంధేషునాస్తి-తథాపిప్రచరద్రూపత్వాదుక్తమితిదిక్ - వారాహీతంత్రే ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తేదుశ్చికిత్స్యామయేతథా। జాతిభ్రంశేకులోచ్ఛేదేఽప్యాయుషోనాశ ఆగతే ॥ వైరివృద్ధౌవ్యాధివృద్ధౌధననాశే తథాక్షయే। తథైవత్రివిధోత్పాతేతథాచైవోపపాతకే॥ కుర్యాద్యత్నాచ్ఛతావృత్తంతతస్సంపద్యతేశుభమ్ । శ్రేయోవృద్ధిశ్శతావృత్తాద్రాజ్యవృద్ధిస్తథాపరా ॥ మనసాచింతితందేవి సిద్ధ్యేదష్టోత్తరాచ్ఛతాత్ । సహస్రావర్తనాల్లక్ష్మీరావృణోతిస్వయంస్థిరా ॥ భుక్త్వామనోరథాన్కామాన్నరోమోక్షమవాప్నుయాత్ । చండ్యాశ్శతావృత్తిపాఠాత్సర్వాస్సిద్ధ్యంతిసిద్ధయః ॥ ఇతిశతచండీసహస్రచండీవిధిః—అథనవరాత్రపారణానిర్ణయః - సాచదశమ్యాంకార్యా ॥ ఆశ్వినే మాసిశుక్లేతుకర్తవ్యంనవరాత్రకమ్ । ప్రతిపదాదిక్రమేణైవ యావచ్చనవమీభ

వేత్ ॥ త్రిరాత్రంవాపికర్తవ్యంసప్తమ్యాదియథాక్రమమితి హేమాద్రౌధౌమ్యవచనాత్ ॥ నవమీతిథిపర్యంతంవృద్ధ్యాపూజాజపాదికంఇతి, ప్రాగుక్తవచనైర్నవమీపర్యతం ప్రదానభూతపూజాద్యుక్తేరుపవాసాదేశ్చాంగత్వేనతత్పర్యంతత్వాత్ ఆదిశబ్దేనోపవాసోక్తేః - పూర్వోక్తత్రిరాత్రవ్రతేనవమ్యాఅప్యుపోష్యత్వాచ్చ-నచపారణాంతత్వేనత్రిరాత్రత్వం - విష్ణుత్రిరాత్రాదౌతథాప్రసక్తేః - నచాత్రోపవాసే మానాభావాయితివాచ్యం ॥ ఏవంచవింధ్యవాసిన్యాంనవరాత్రోపవాసతః । ఏకభక్తేననక్తేనతథైవాయాచితేనచ ॥ పూజనీయాజనైర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురఇతి హేమాద్రౌభవిష్యోక్తేః- నవసత్రరామాఖ్యాతోనవమ్యా అప్యుపోష్యత్వాచ్చ-ననుతిథిహ్రాసేఽష్టావప్యుపవాసాభవంతీతికథంసమాఖ్యా - తేనకర్మవిశేషే.నవరాత్రశబ్దోరూఢః - అతఏవోక్తందేవీపురాణే ॥ తిథివృద్ధౌతిథిహ్రాసేనవరాత్ర మపార్థకంఇతిచేన్న తిథిహ్రాసేపినవతిథీనాముపోష్యత్వాన్నవరాత్రత్వాక్షతేః- ఏతేనరాత్రీణాంప్రాధాన్యాత్ - హ్రాసేఅమావాదాయననవత్వమితిమూర్ఖోక్తిః, పరాస్తా - యత్తుదేవీపురాణే । కన్యాసంస్థేరవౌశుక్రశక్లామారభ్యనందికామ్। అయాచీహ్యాథవైకాశీనక్తాశీవ్యథవాంబ్వద ఇతి వ్రతచతుష్టయముక్తం - తల్లౌహాభిసారికవిషయం ॥ తస్య ॥ జయాభిలాషీనృపతిః ప్రతిపత్ప్రభృతిక్రమాత్ । లౌహాభిసారికంకర్మకారయేద్యావదష్టమీతిభవిష్యేష్టమీపర్యంతమేవోక్తేః - రూపనారాయణేనతు.నందాదివ్రతప్రయోగంపృథగేవోక్త్వాతస్యనవమ్యాంపారణముక్తం-యదపినిర్ణయదీపే ॥ ఆశ్వినేశుక్లపక్షేతునవరాత్ర ముపోషితః । నవమ్యాంపారణం కుర్యాద్దశమీమిశ్రితానచేత్ ॥ దశమీమిశ్రితాయత్రపారణేనవమీభవేత్ । దుఃఖదారిద్ర్యదాజ్ఞేయాతథావ్రతవినాశినీతిబ్రాహ్మనామన్నలిఖితంవచనం - యచ్చరుద్రయామళఇతివదంతి ॥ అష్టమ్యాసహకార్యాస్యాన్నవమీపారణాదినే। యోమోహాద్దశమీవేధే నవమ్యాం చండికాంయజేత్ ॥ పారణంచప్రకుర్యాద్వైతస్యపుణ్యం నిరర్థకమ్ । నవమ్యాంపారితాదేవీకులవృద్ధిం ప్రయచ్ఛతి ॥ దశమ్యాంపారితాదేవీ కులనాశంకరోతివై । తస్మాత్తుపారణంకుర్యాన్నవమ్యాంవిబుధాధిప। ఇత్యాదీనితాని యదిసమూలాని తదాలౌహాభిసారిక నందాది వ్రతచతుష్టయ విషయాణి - తస్యాష్టమీపర్యంతమేవోక్తేరిత్యుక్తంప్రాక్ - అన్యథామహాష్టమ్యాపరవిద్ధాయాంపారణావిధానేపూర్వనిబంధైర్విరోధోమహాన్స్యాత్ - యానితుకైశ్చిల్లిఖితానినవమ్యాంపారణా విధాయకానివచనాని తానిహేమాద్ర్యాదివిరుద్ధత్వాన్నిర్మూలాని సమూలత్వేపి యదాదినద్వయేనవమీతదాద్వితీయదినవుపోష్యతిథ్యంతే పారణాన కింతునవమీమధ్యేకార్యేత్యేవనేయానిశివరాత్రిపారణావత్ - అత్రకేచిత్పారణా

హే సూతకాదిప్రాప్తౌ తదతిక్రమ్యపారణాంకుర్యాదిత్యాహుః - తన్మందం ॥ కా
మ్యోపవాసే ప్రక్రాంతేత్వంతరామృత సూతకే । తత్రకామ్యవ్రతంకుర్యాద్దానా
ర్చనవివర్జితమితిమాధవీయేకౌర్మోక్తేః॥ వ్రతయజ్ఞవివాహేషుశ్రాద్ధేహోమేర్చనే
జపే । ప్రారబ్ధేసూతకంనస్యాదనారబ్ధేతుసూతకమితి విష్ణువచనాచ్చాశౌచమధ్యేపి
తత్కర్తవ్య తావగతేః పారణాంతత్వాద్వ్రతస్య - ప్రారంభస్తునైవోక్తః ॥ ప్రారం
భోవరణంయజ్ఞే సంకల్పోవ్రతసత్రయోః। నాందీముఖం వివాహాదౌశ్రాద్ధేపాకపరిక్రి
యేతి ॥ రుద్రయామళేపి ॥ సూతకేపారణంకుర్యాన్నవమ్యాంహోమపూర్వకమ్।
తదంతేభోజయేద్విప్రాన్దానందద్యాచ్చశక్తితఃఇతి॥ తదంతేసూతకాంతే-ఏవంస్త్రీభిర
పిరజోదర్శన మధ్యేకర్తవ్యమేవపారణమ్ ॥ సంప్రవృత్తేపిరజసినత్యాజ్యంద్వాదశీ
వ్రతం।ఇతిమాధవీయేఋష్యశృంగవచనాత్ - ద్వాదశీవ్రతమిత్యుపలక్షణం ॥ ప్రా
రబ్ధదీర్ఘతపసాంనారీణాంయద్రజోభవేత్ । నతత్రాపివ్రతస్యస్యాదుపరోధః కదా
చన।ఇతితత్రైవ సత్యవ్రతవచనాత్ - కించఏకాదశ్యాదౌపంచమ్యాశౌచపాతేమా
సాంతే పారణాపత్తిః - మాసోపవాసాంతే పంచమ్యాశౌచపాతేజీవనాసంభవశ్చ -
యత్తునియమస్థాయదా నారీప్రపశ్యేదంతరారజః । ఉపోష్యైవతుతారాత్రీస్నా
త్వాశేషంచరేద్వ్రతమిత్యంగిరోపవచనం - యచ్చహారీతవచనం ॥ నియమస్థావ్రత
స్థాస్త్రీరజఃపశ్యేత్కథంచన । త్రిరాత్రంతంతుక్షిపేదూర్ధ్వం వ్రతశేషంసమాప
యేత్ ॥ తద్విధవోపాసవిషయం - తాసాంత్రతభోజననిషేధాదితి కేచిత్ - వయం
తుప్రాగుక్తసత్యవ్రతవచనేదీర్ఘతపసామితివిశేషణోపాదానాద్ద్వాదశీవ్యతిరిక్తసక
లైకాహోపవాస విషయోయంనిషేధః - త్రిరాత్రనవరాత్రాదిదీర్ఘవ్రతేషుతు
రజోమధ్యేపారణేతిబ్రూమః - ఆశౌచమధ్యేతుసర్వాపిపారణాభవతి ప్రాగుక్తకౌ
ర్మవచనాదిసిద్ధం - అయంచోపవాసపారణానిర్ణయః - సర్వత్రతేషుబోద్ధవ్యఇ
త్యలంభూయసా - దశమ్యాందేవీంవిసర్జయేత్ - తదుక్తందుర్గాభక్తితరంగి
ణ్యాందేవీపురాణే । తతఃప్రాతఃపూజయిత్వాదశమ్యాం విధిపూర్వకమ్॥సంప్రేషణం
తుకర్తవ్యంగీతవాదిత్రనిస్స్వనైః॥రూపందేహియశోదేహిభగంభగవతిదేహిమే। పు
త్రాన్దేహిధనందేహిసర్వకామాంశ్చదేహిమే॥మహిషఘ్ని మహామాయేచాముండే
ముండమాలిని। ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యందేహిదేవినమోస్తుతే॥ఇతిసంప్రార్థ్యదేవీం
తుతతఉత్థాపయేద్బుధః । ఉత్తిష్ఠదేవిచండేశిశుభాంపూజాంప్రగృహ్యచ ॥ కురుష్వ
మమకళ్యాణమష్టాభిశ్శక్తిభిస్సహ । గచ్ఛగచ్ఛపరంస్థానం స్వస్థానందేవిచండికే॥ వ్ర
జస్రోతోజలంవృద్ధ్యై స్థీయతాంచజలేత్విహ।ఇతి,ఉత్థాప్యజలంనీత్వా ॥ దుర్గేదేవిజగ
న్మాతస్స్వస్థానంగచ్ఛపూజితే । సంవత్సరేవ్యతీతేతుపునరాగమనాయవై॥ ఇమాం

పూజాంమయాదేవి యథాశక్త్యోపపాదితామ్ । రక్షార్థంత్వాంసమాదాయవ్రజస్వ స్థానముత్తమమితిజలేప్రవాహయేత్ —ఇయమేవవిజయాదశమీ - సాచద్వితీయదినేశ్రవణయోగాభావేపూర్వాగ్రాహ్యా - తదుక్తంహేమాద్రౌస్కాందే ॥ దశమ్యాంతునరైస్సమ్యక్పూజనీయాపరాజితా । ఐశానీందిశమాశ్రిత్య అపరాహ్ణేప్రయత్నతః ॥ యాపూర్ణానవమీయుక్తా తస్యాంపూజ్యాపరాజితా । క్షేమార్థంవిజయార్థంచపూర్వోక్తవిధినానరైః ॥ నవమీశేషయుక్తాయాందశమ్యామపరాజితా। దదాతివిజయందేవీపూజితాజయవర్ధినీ ॥ తథా ॥ ఆశ్వినేశుక్లపక్షేతుదశమ్యాంపూజయేన్నరః । ఏకాదశ్యాంనకుర్వీతపూజనంచాపరాజితమితి ॥ యదాతుపూర్వదినేశ్రవణయోగాభావః - పరదినేచాల్పాపితద్యోగినీతదాపరైవ - తథాచహేమాద్రౌవ్రతకాండేకశ్యపః ॥ ఉదయేదశమీకించిత్సంపూర్ణైకాదశీయది । శ్రవణర్క్షంయదాకాలేసాతిథిర్విజయాభిధా ॥ శ్రవణర్క్షేతుపూర్ణాయాంకాకుత్స్థఃప్రస్థితో యతః । ఉల్లంఘయేయుస్సీమానంతద్దినర్క్షేతతోనరా ఇతి - కాలేపరాహ్ణేపరదినే అపరాహ్ణేశ్రవణాభావేతుసర్వపక్షేషుపూర్వైవ - మదనరత్నేప్యేవం - జ్యోతిర్నిబంధేరత్నకోశేచనారదః ॥ ఈషత్సంధ్యామతిక్రాంతః కించిదుద్భిన్నతారకః॥ విజయోనామకాలోయంసర్వకార్యార్థసిద్ధిదః ॥ ఇషస్యదశమీంశుక్లాంపూర్వవిద్ధాంనకారయేత్ । శ్రవణేనాపిసంయుక్తాం రాజ్ఞాంపట్టాభిషేచనే ॥ సూర్యోదయేయదారాజన్దృశ్యేతెదశమీతిథిః । అశ్వినేమాసిశుక్లేతువిజయాం తాంవిదుర్బుధాః ॥ అత్రాయంనిర్గళితోర్థః - అపరాహ్ణో ముఖ్యఃకర్మకాలః - తత్రైవపూజాద్యుక్తేః - ప్రదోషోగౌణః - తత్రదినద్వయేపరాహ్ణవ్యాపిత్వేపూర్వా - ప్రదోషవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ - దినద్వయేప్రదోషవ్యాపిత్వేపరా - అపరాహ్ణవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ - ఇదంశుద్ధతిథావన్యకాలే - శ్రవణస్తురోహిణీవదప్రయోజకః - దినద్వయేపరాహ్ణాస్పర్శేతుపూర్వా - తత్రాపిపరదినేపరాహ్ణేశ్రవణత్వేపరైవేతిదిక్ - అత్రవిశేషోభార్గవార్చన దీపికాయాంభవిష్యే ॥దశమ్యాయుక్తంజగన్నాథం భక్తానామభయంకరమ్ । అర్చయిత్వాశమీవృక్షమర్చయేచ్చతతఃపునః॥ శమీమంత్రస్తుహేమాద్రౌగోపథబ్రాహ్మణే ॥ అమంగళానాంశమనీం శమనీందుష్కృతస్యచ । దుస్స్వప్ననాశినీంధన్యాంప్రపద్యేహంశమీంశుభాం ॥ తథాభవిష్యే ॥ శమీశమయతేపాపంశమీలోహితకంటకా । ధారిణ్యర్జునబాణానాం రామస్యప్రియవాదినీ॥కరిష్యమాణయాత్రాయాం యథాకాలంసుఖంమయా । తత్రనిర్విఘ్నకర్త్రీత్వంభవశ్రీరామపూజితే ఇతి ॥ తథా ॥ గృహీత్వాసాక్షతామార్ద్రాం శమీమూలగతాంమృదం । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైరానయేత్స్వగృహంప్రతి ॥ తతోభూషణవ

స్త్రాదిధారయేత్స్వజనైస్సహ। ఇతి - అత్రైవబలినీరాజనముక్తంకృత్యరత్నే ॥తత్ర
మంత్రః ॥ చతురంగబలంమహ్యంనిరరిత్వంవ్రజత్విహ । సర్వత్రవిజయోమేస్తుత్వ
త్ప్రసాదాత్సురేశ్వరీతి ॥ గాఢనిబంధేజ్యోతిషే ॥ కృత్వానీరాజనంరాజాబలవృ
ద్ధ్యైయథాక్రమం । శోభనంకంజనంపశ్యేజ్జలగోగోష్ఠసన్నిధౌ॥ అస్యఫలానిశుభా
శుభదేశాశ్చలత్రైవజ్ఞేయాః - ఆశ్వినపౌర్ణమాసీపరాగ్రాహ్యా ॥ సావిత్రీవ్రతమం
తరేణభవతోమాపౌర్ణమాస్యాపద ఇతిదీపికోక్తేః - అత్రవిశేషస్తిథితత్త్వేలైం
గే ॥ ఆశ్వినేపౌర్ణమాస్యాంతుచరేజ్జాగరణంనిశి । కౌముదీసాసమాఖ్యాతాకార్యా
లోకైర్విభూతయే ॥ కౌముద్యాంపూజయేల్లక్ష్మీమింద్రమైరావతస్థితమ్ । సుగంధిర్ని
శిసద్వేష అక్షైర్జాగరణంచరేత్ ॥ తథా ॥ నిశీథేవరదాలక్ష్మీః కోజాగర్తీతిభా
షిణీ । తస్మైవిత్తంప్రయచ్ఛామి అక్షైఃక్రీడాంకరోతియః ఇతి - అత్రైవాశ్వయుజీక
ర్మోక్తమాశ్వలాయనేన । ఆశ్వయుజ్యామాశ్వయుజీకర్మేతితచ్చపర్వణికార్యం-
వికృతిత్వాత్ - తత్రపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా - దైవకర్మత్వాత్ - ఆగ్రయణం
తుపర్వణికార్యం ॥ శరద్యాగ్రయణంనామపర్వణిస్యాత్తదుచ్యతఇతిశౌనకోక్తేః -
తత్రాపివిశేషపర్వణికార్యమితిప్రాగుక్తం - తచ్చవ్రీహిభిరిష్ట్వా వ్రీహిభిరేవయజేత,
యవేభ్యోయవైరిష్ట్వాయవైరేవయజేత, వ్రీహిభ్య ఇతి శ్రుత్యాదర్శపూర్ణమాస
యోరేకకర్మత్వేనైకద్రవ్యనియమాద్దర్శేష్ట్యాః - పరంపౌర్ణమాసేష్ట్యాశ్చ ప్రాగ్భ
వతీతిహేమాద్ర్యాదయః ॥ దర్శేష్ట్యాఃపరముక్తమాగ్రయణకం ప్రాక్పౌర్ణమాసా
చ్చతదితిదీపికోక్తేశ్చ - తచ్చాగ్రయణంత్రేధా - వ్రీహ్యాగ్రయణంయవాగ్రయ
ణం శ్యామాకాగ్రయణంచేతి - ఏషాంకాలశ్శ్రుతౌ, గృహమేధీవ్రీహియవాభ్యాం
శరద్వసంతయోర్యజేత, శ్యామాకైర్నీవారైర్వర్షాస్వాపత్కాలేనాన్యేనపురాణైర్వా
ఇతి-ఆపస్తంబోపి-వర్షాసుశ్యామాకైర్యజేతశరదివ్రీహిభిర్వసంతేయవైర్యథర్తువేణు
యవైరితి-తత్రాపిశ్యామాకాగ్రయణమనిత్యమితరేతు -అనాహితాగ్నేర్నిత్యే-య
వాగ్రయణంచకార్యమితిస్మార్తవృత్తావుక్తత్వాత్ -సూత్రేవ్రీహియవదేవతాసంబ
ద్ధానామేవ మంత్రాణామామ్నానాచ్చ,ఆహితాగ్నేస్తుయవాగ్రయణస్యాప్యనిత్య
త్వం - అపివాక్రియాయవేష్వితిసూత్రాత్ - యద్వావ్రీహ్యాగ్రయణేన సమాన
తంత్రతా - శ్యామాకైస్తు ప్రస్తరంకుర్యాన్నాగ్రయణం - యదివాతదపి సమా
నతంత్రం।ఇత్యాదినారాయణవృత్తౌ పరిశ్రమవతాంసులభమిత్యలం - ఇదంచపర్వా
భావేశుక్లపక్షేదేవనక్షత్రే కృత్తికాదివిశాఖాంతే కార్యమితిస్మృత్యర్థసారేఉక్తం -
బౌధాయనీయేకేశవస్వామినాప్యేవముక్తం - పరిశిష్టే ॥ శ్యామాకైర్వ్రీహిభిశ్చై
వయవైశ్చాన్యోన్యకాలతః । ప్రాగ్యష్టుంయుజ్యతేవశ్యంనహ్యత్రాగ్రయణాత్యయః ॥

త్రికాండమండనోప్యేవం - యదా త్వేతదాశ్వినపౌర్ణమాస్యాం క్రియతే తదైకకాలత్వాదాశ్వయుజీకర్మణోస్యచ సమానతంత్రతా భవతి - తదేతద్వృత్తికృతాపక బర్హిరిధ్మాజ్యేతి సూత్రేస్పష్టముక్తం - అన్యాకరణేప్రాయశ్చిత్తముక్తంస్మృతిచంద్రికాయాంకాత్యాయనేన ॥ నిత్యయజ్ఞాత్యయేచైవవైశ్వదేవద్వయస్యచ । అనిష్ట్వానవయజ్ఞేనవాన్న ప్రాశనేతథా ॥ భోజనేపతితాన్నస్యచరుర్వైశ్వానరోభవేత్ ॥ కారికాపి ॥ అకృతాగ్రయణోఽశ్నీయాన్నవాన్నంయదివైనరః । వైశ్వానరాయకర్తవ్యశ్చరుఃపూర్ణాహుతిస్తువేతి ॥ ఋగ్విధానేతు ॥ సమింద్రరాయామంత్రంచవర్షేవర్షేజపేచ్ఛతం। ఆగ్రాయణంయదాన్యూనంతదాసంపూర్ణమేతితత్ - తఇత్యుక్తం- ఏతచ్చాపదిమలమాసేకార్యమన్యథానేతిప్రాగుక్తం - అన్యోప్యాహితాగ్న్యాదివిశేషఃశౌనకాదేర్జ్ఞేయఇత్యలంబహునా - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, ఆశ్వినమాసనిర్ణయః—అథకార్తికమాసః - తులాంసంక్రమే ప్రాగపతాదశఘటికాఃపుణ్యాః - రాత్రౌతుప్రాగుక్తం—అథకార్తికస్నానం - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుస్మృతిపాద్మయోః ॥ తులామకరమేషేషుప్రాతస్స్నానంవిధీయతే । హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచమహాపాతకనాశనమితిసౌరమాసఉక్తః - ప్రాచ్యాస్త్వేతదేవాద్రియంతే - దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ అశ్వినస్యతుమాసస్యయాశుక్లైకాదశీభవేత్ । కార్తికస్యవ్రతానీహతస్యాంవైప్రారభేత్సుధీరితిపాద్మోక్తేః - భార్గవార్చనేచ ॥ ప్రారభ్యైకాదశీంశుక్లామాశ్వినస్యతుమానవః । ప్రాతస్స్నానంప్రకుర్వీతయావత్కార్తికభాస్కరఇతివిష్ణురహస్యోక్తేః ॥ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే ॥ పూర్ణఆశ్వయుజేమాసిపౌర్ణమాస్యాంసమాహితఃఇత్యుక్త్వా ॥ మాసంసమగ్రంపరయాచభక్త్యాసమాప్యతేకార్తికపౌర్ణమాస్యాం।ఇత్యంతేభిధానాచ్చాశ్వినశుక్లైకాదశ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవారభ్యకార్తికశుక్లద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యాంవాసమాపయేదిత్యాహుః । మదనపారిజాతేవిష్ణుః ॥ కార్తికంసకలంమాసంనిత్యస్నాయీజితేంద్రియః । జపన్హవిష్యభుక్ఛాంతస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ అత్రదేశవిశేషఃపాద్మేకార్తికంప్రక్రమ్య ॥ కురుక్షేత్రేకోటిగుణోగంగాయామపితత్సమః । తతోధికఃపుష్కరేస్యాద్ద్వారవత్యాంచభార్గవ ॥ పుణ్యాఃపుర్యశ్చసప్తైవంమునయోమధురాధికా । దుర్లభఃకార్తికోవిప్రామధురాయాంనృణామిహ॥ యత్రార్చితస్స్వయంరూపంభక్తేభ్యస్సంప్రయచ్ఛతీతి ॥ ఇదంచస్నానంకాశీస్థపంచనదేప్యతిప్రశస్తం ॥ శతంసమాస్తపస్తప్త్వాకృతేయత్ప్రాప్యతేఫలమ్ । తత్కార్తికేపంచనదేసకృత్స్నానేనలభ్యతే ॥ కార్తికేబిందుతీర్థేయోబ్రహ్మచర్యపరాయణః। స్నాస్యత్యనుదినేభానౌభానుజాత్తస్యభీఃకుతఃఇత్యాదికాశీఖండోక్తేః - భానుజోయమః - ఇదంచప్రాతస్స్నానంసంధ్యాం

చకృత్వా కార్యం - తేనవినేతరకర్త్రానధికారాదితివర్ధమానః-యద్యపిప్రాతస్సంధ్యా
యాసూర్యోదయేసమాప్తిస్తథా పివచనబలాదనుదితహోమవద్భవిష్యతి - స్నాన
మంత్రశ్చతత్రైవ ॥ కార్తికేహంకరిష్యామిప్రాతస్స్నానంజనార్దన । ప్రీత్యర్థంతవ
దేవేశదామోదరమయాసహ ॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్యమౌనీస్నాయాద్వ్రతీన
రఇతి - అర్ఘ్యమంత్రోపితత్రైవ ॥ వ్రతినఃకార్తికేమాసిస్నాతస్యవిధివన్మమ । గృ
హాణార్ఘ్యంమయాదత్తందనుజేంద్రనిషూదన ॥నిత్యేనైమిత్తికేకృష్ణకార్తికేపాపనా
శనే । గృహాణార్ఘ్యంమయాదత్తంరాధయాసహితోహరే॥ ఇమౌమంత్రౌసముచ్చా
ర్యయోర్ఘ్యంమహ్యంప్రయచ్ఛతి । సువర్ణరత్నపుష్పాంబుపూర్ణశంఖేనపుణ్యవాన్॥
సువర్ణపూర్ణాపృథివీతేనదత్తానసంశయఇతి, ఏవంసంపూర్ణస్నానాశక్తౌత్ర్యహంస్నా
యాత్ ॥ వారాణస్యాంపంచనద్యాంత్ర్యహంస్నాతాస్తుకార్తికే । అమీతేపుణ్యవపు
షఃపుణ్యభాజోతినిర్మలాఃఇతికాశీఖండోక్తేః, అథమాలాధారణం,తత్రస్కాందేద్వా
రకామాహాత్మ్యే ॥ నివేద్యకేశవేమాలాంతులసీకాష్ఠసంభవామ్ । వహతేయోన
రోభక్త్యాతస్యనైనాస్తిపాతకమ్ । నజహ్యాత్తులసీమాలాంధాత్రీమాలాంవిశేషతః।
మహాపాతకసంహర్త్రీంధర్మకామార్థదాయినీమ్ ॥ విష్ణుధర్మే॥ స్పృశేత్తుయానిలో
మానిధాత్రీమాలాకలౌనృణామ్ । తావద్వర్షసహస్రాణినైకుంఠేవసతిర్భవేత్ ॥
మాలాయుగ్మంతుయోనిత్యం ధాత్రీతులసిసంభవమ్ । వహతేకంఠదేశేతుకల్పకో
టిదివంవసేత్ ॥ తులసీకాష్ఠసంభూతేమాలేకృష్ణజనప్రియే। బిభర్మిత్వామహంకంఠే
నురుమాంకృష్ణవల్లభమ్ ॥ ఏవంసంప్రార్థ్యవిధివన్మాలాంకృష్ణదళేర్పితామ్ । ధార
యేత్కార్తికేయోవైనగచ్ఛేద్వైష్ణవంపదమితి॥ అత్రమూలంచింత్యం,తథాకాశీఖం
డే॥కార్తికేమాసిమేయాత్రాయైఃకృతాభక్తితత్పరైః। బిందుతీర్థకృతస్నానైస్తేషాం
ముక్తిర్నదూరతః ॥ భార్గవార్చనదీపికాయాంనృసింహపురాణే ॥ అగస్తికుసుమైర్దే
వంయోర్చయేచ్చజనార్దనమ్ । దర్శనాత్తస్యదేవర్షేర్నరకంనాశ్నుతేనరః ॥ విహా
యసర్వపుష్పాణిమునిపుష్పేణకేశవమ్ । కార్తికేయోర్చయేద్భక్త్యావాజపేయఫ
లంలభేత్ ॥ స్కాందేకార్తికమాహాత్మ్యే ॥ మాలతీమాలయావిష్ణుః కేతక్యాచైవ
పూజతః। సమాసహస్రంసుప్రీతోభవేత్తేమధుసూదనః॥పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే॥
కార్తికేనార్చితోయైస్తుకమలైః కమలేక్షణః । జన్మకోటిషువిప్రేంద్రనతేషాంకమ
లాగృహే ॥ తథా ॥ కార్తికేకేశవేపూజయేషాంనామ్నాసుతైఃకృతా। తేనిర్భర్త్స్య
రశేః పుత్రంవసంతిత్రిదివేసదా । తులసీదళలక్షేణకార్తికేయోర్చయేద్ధరిమ్। పత్రే
పత్రేమునిశ్రేష్ఠమౌక్తికంలభతేఫలం ॥ తథాస్కాందేకార్తికమాహాత్మ్యే ॥ ధాత్రీ
ఛాయేతుయఃకుర్యాత్పిండదానంమహామునే । ముక్తింప్రయాంతిపితరః ప్రసాదా

న్మాధవస్యతు ॥ ధాత్రీఫలవిలిప్తాంగో ధాత్రీఫలవిభూషితః । ధాత్రీఫలకృతాహారో న
రో నారాయణో భవేత్ ॥ ధాత్రీఛాయాం సమాశ్రిత్య యోఽర్చయేచ్చక్రధారిణమ్ ।
పుష్పే పుష్పేఽశ్వమేధస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ తథా స్కాందే ॥ కార్తికే మాసి
విప్రేంద్ర ధాత్రీవృక్షోపశోభితే। వనే దామోదరం విష్ణుం చిత్రాన్నైః సంతోషయేద్విభుమ్॥
మూలేన పాయసేనాథ హోమం కుర్యాద్విచక్షణః। బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా
స్వయం భుంజీత బంధుభిరితి॥ తథా, కార్తికే ద్విదళవ్రతం-ప్రాగుక్తం-కార్తికే ద్విదళం
పాద్మేపి కాత్యజేదితి, ర్తికమాహాత్మ్యే ॥ రాజికామాషకం చైవ నైవాద్యాత్కార్తిక
వ్రతీ।ద్విదళం తిలతైలం చ తథాన్యమతిదూషితం॥ స్కాందేపి॥ కార్తికే వర్జయేత్తద్వద్ద్వి
దళం బహుబీజకమ్ । మాషముద్గమసూరాశ్చ చణకాశ్చ కులిత్థకాః ॥ నిష్పావా రాజ
మాషాశ్చ ఆఢక్యో ద్విదళం స్మృతమ్। నూతనాన్యజిచీర్ణాని సర్వాణ్యేతాని వర్జయేత్॥
అత్ర కేచిదుత్పత్తి సమయే దళద్వయం యస్య భవతి తదుద్భూత పూర్వగత్యాద్విదళమి
త్యుచ్యత ఇత్యాహుః, ఉదాహరంతి చ ॥ బీజమేవ సముద్భూతం ద్విదళం చాంకురం వి
నా ॥ దృశ్యతే యత్ర సస్యేషు ద్విదళం తన్నిగద్యత ఇతి ॥ అన్యే తు లక్షణాయాం మా
నాభావాద్వచనస్య నిర్మూలత్వా ద్ద్విదళాత్మకం యస్య స్వరూపం తదేవ వర్జయేదిత్యా
హుః, తథా నారదీయే ॥ కార్తికే వర్జయేత్తైలం కార్తికే వర్జయేన్మధు । కా
ర్తికే వర్జయేత్కాంస్యం కార్తికే శుక్తసంధితమ్ ॥ కాంస్యం తత్పాత్రభోజనం-శు
క్తం పర్యుషితం - సంధితం లవణశాకః - తత్రైవ ॥ కార్తికే విష్ణుమూర్త్యగ్రే
దీపదానాద్దివం వ్రజేత్ ॥ తథా ॥ కార్తికే తు కృతా దీక్షా నృణాం జన్మవిమో
చనీ ॥ తథా ॥ కార్తికే కృచ్ఛ్రసేవీ యః ప్రాజాపత్యపరోఽథవా । ఏకాంతరో
పవాసీ వా త్రిరాత్రోపోషితాపి వా ॥ షడ్ద్వాదశపక్షం వా మాసం వా వరవర్ణిని। ఏ
కభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేన చ ॥ ఉపవాసేన భైక్షేణ వ్రజతే పరమం పదమ్ ॥ అ
న్యేపి నియమాః ప్రాగుక్తాః - గ్రాహ్యా ముక్తం స్కాందే॥ వ్రీహయో యవగోధూమాః
ప్రియంగుతిలశాలయః । ఏతే హి సాత్వికాః ప్రోక్తాః స్వర్గమోక్షఫలప్రదాః ॥ కాశీ
ఖండే ॥ ఊర్జే యవాన్నమశ్నీయాద్దేవాన్న మథవా పునః। వృంతాకం సూరణం చైవ
శూకశింబీశ్చ వర్జయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే పాద్మే ॥ నోర్జో వంధ్యో విధాతవ్యో వ్ర
తినా కేనచిత్క్వచిత్ ॥ తథా నారదీయే॥ అవ్రతేన క్షిపేద్యస్తు మాసం దామోదరప్రి
యమ్ । తిర్యగ్యోనిమవాప్నోతి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ అన్యాన్యపి - తాంబూ
లతైలకేశకర్తనాదివర్జన సంకల్పరూపాణి ప్రాగుక్తాని - తథా కార్తికే ఆకాశదీపఉ
క్తో నిర్ణయామృతే పుష్కరపురాణే ॥ తులాయాం తిలతైలేన సాయంకాలే సమాగ
తే । ఆకాశదీపం యో దద్యాన్మాసమేకం హరిం ప్రతి ॥ మహతీం శ్రియమాప్నోతి రూ

ఘసౌభాగ్యసంపదమితి ॥ తద్విధిశ్చ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే ॥ దివాకరేస్తాచలమౌళిభూతే గృహాదదూరే పురుషప్రమాణమ్ । యూపాకృతింయజ్ఞియవృక్షదారుమారోప్యభూమావథతస్యమూర్ధ్ని ॥ యవాంగుళచ్ఛిద్రయుతాస్తుమధ్యేద్విహస్తదీర్ఘాలథపట్టికాస్తు । కృత్వాచతస్రోష్టదళాకృతీస్తుయాభిర్భవేదష్టదిశానుసారీ॥ తత్కర్ణికాయాంతుమహాప్రకాశోదీపః ప్రదేయోదళగాస్తథాష్టౌ । నివేద్యధర్మాయహరాయభూమ్యైదామోదరాయాప్యథధర్మరాజ్ఞే ॥ ప్రజాపతిభ్యస్త్వథసత్పితృభ్యః ప్రేతేభ్యఏవాథతమస్థితేభ్యఇతి ॥ అపరార్కేఽత్వన్యోమంత్రఉక్తః - యథా ॥ దామోదరాయనభసితులాయాంలోలయాసహ । ప్రదీపంతేప్రయచ్ఛామినమోనంతాయవేధస ఇతి—కార్తికకృష్ణచతుర్థీనరకచతుర్థీ - సాచంద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వా తత్రైవపూజాద్యామ్నానాత్ —కార్తికకృష్ణద్వాదశీగోవత్ససంజ్ఞా - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వా యుగ్మవాక్యాత్ ॥ వత్సపూజావటశ్చైవకర్తవ్యాప్రథమేహనీతినిర్ణయామృతేభిధానాచ్చ- అత్రవిశేషో మదనరత్నే భవిష్యే॥సవత్సాంతుల్యవర్ణాంచశీలినీంగాంపయస్వినీమ్ । చందనాదిభిరాలిప్యపుష్పమాలాభిరర్చయేత్ - అర్ఘ్యంతామ్రమయేపాత్రేకృత్వాపుష్పాక్షతైస్తిలైః ।పాదమూలేతుదద్యాద్వైమంత్రేణానేనపాండవ॥ క్షీరోదార్ణవసంభూతే సురాసురనమస్కృతే । సర్వదేవమయేమాతర్గృహాణార్ఘ్యం నమోనమః ॥ తతోమాషాదిసంసిద్ధాన్వటకాన్వినివేదయేత్ । సురభిత్వంజగన్మాతర్దేవివిష్ణుపదేస్థితా ॥ సర్వదేవమయేగ్రాసంమయాదత్తమిమంగ్రస ।తతస్సర్వమయేదేవిసర్వదేవైరలంకృతే ॥ మాతర్మమాభిలషితంసఫలంకురునందిని ॥ ఇతిప్రార్థయేత్ - తథా ॥ తద్దినేతైలపక్వంచస్థాలీపక్వంయుధిష్ఠిర । గోక్షీరంగోఘృతంచైవదధితక్రంచవర్జయేత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ఆశ్వినేకృష్ణపక్షేతుద్వాదశ్యాదిషు పంచసు । తిథిషూక్తః పూర్వరాత్రేనృణాంనీరాజనోవిధిః ॥ నీరాజయేయుర్దేవాంస్తువిప్రాన్గాశ్చతురంగమాన్ ।జ్యేష్ఠాంశ్ఛ్రేష్ఠాన్జఘన్యాంశ్చమాతృముఖ్యాశ్చయోషితః ఇతి - నిర్ణయామృతేస్కాందే ॥ కార్తికస్యసితేపక్షే త్రయోదశ్యాంనిశాముఖే । యమదీపంబహిర్దద్యాదపమృత్యుర్వినశ్యతి ॥ మంత్రస్తు ॥ మృత్యునాపాశదండభ్యాంకాలేనశ్యామయాసహ। త్రయోదశ్యాందీపదానాత్సూర్యజఃప్రియతాంమమేతి—కార్తికకృష్ణచతుర్దశ్యాం ప్రభాతేచంద్రోదయేభ్యంగం కుర్యాత్ - తదుక్తంహేమాద్రౌనిర్ణయామృతేచభవిష్యోత్తరే ॥ కార్తికేకృష్ణపక్షేతు చతుర్దశ్యామినోదయే । అవశ్యమేవకర్తవ్యంస్నానంనరకభీరుభిః ॥ ఇనశ్చంద్రః, మదనరత్నే, విధూదయఇతిపాఠః, దినోదయఇతిపాఠాత్సూర్యోదయోత్తరం త్రిముహూర్తేస్నా

నంవదతాంగౌడానాంతదనుసారిణాంచాజ్ఞైతైవ ॥ పూర్వవిద్ధచతుర్దశ్యాం కార్తికస్య సితేతరే। పక్షే ప్రత్యూషసమయేస్నానంకుర్యాత్ప్రయత్నతఇతి, స్మృతిదర్పణేపి॥ చతుర్దశీచాశ్వయుజశ్చకృష్ణాస్వాత్యర్క్ష యుక్తాచభవేత్ప్రభాతే। స్నానంసమభ్యజ్య నరైస్తుకార్యంసుగంధతైలే నవిభూతికామైరితి పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే॥ ఆశ్వయుక్కృష్ణపక్షస్యచతుర్దశ్యాంవిధూదయె। తిలతైలేనకర్తవ్యంస్నానంనరకభీరుణేతి॥కర్తవ్యంమంగళస్నానం నరైర్నిరయభీరుభిరితికాలాదర్శేపారః, ఉభయత్రాశ్వయుగిత్యమావాస్యాతంమాసమభిప్రేత్యోక్తం, తథా॥ తైలేలక్ష్మీర్జలేగంగాదీపావళ్యాశ్చతుర్దశీమ్ ॥ ప్రాప్త్యై విశేషః ॥ ప్రాతస్నానంతుయఃకుర్యాద్యమలోకంనపశ్యతీతి, దినద్వయెపిచంద్రోదయె చతుర్దశీ సత్వేతదభావేప్యరుణోదయె సంపూర్ణేఖండేవాదినద్వయె చతుర్దశీసమత్వేచపూర్వదినేభ్యంగంకుర్యాత్, పూర్వవిద్ధచతుర్దశ్యామితి వచనాత్, పూర్వదినేపరదినఏవవాసత్వే సైవగ్రాహ్యా, దినద్వయేపిసత్వే అరుణోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా, పక్షేప్రత్యూషసమయఇత్యుక్తేః, వక్ష్యమాణవచనాచ్చతదభావేతు చతుర్దశీహ్రాసంపూర్వేద్యుః ప్రవేశ్యపూర్వేహ్ని త్రయోదశీ మధ్యయెవాభ్యంగంకుర్యాదితిదివోదాసః, కేచిదత్రవచనమభిసాధకత్వేనవదంతి ॥ తిథ్యాదాతుభవేద్యావాఙ్ హ్రాసోవృద్ధిఃపరేహని। తావాఙ్ గ్రాహ్యాస్సపూర్వేద్యురదృష్టోపిస్వకర్మణీతి ॥ తన్మందం, నహీదంవచనంపూర్వదినస్యాపూర్వంగ్రాహ్యత్వంవిధత్తేనక్తైకభక్తజన్మాష్టమాదాదినద్వయే కర్మకాలవ్యాప్త్యభావేసర్వత్ర పూర్వదినస్యగ్రాహ్యత్వప్రసంగాత్, కింతు, యత్రైకభక్తాదాదినద్వయే కర్మకాలవ్యాప్త్యభావేవాన్యాంతరేణ న్యాయేనవాపూర్వదినస్యగ్రాహ్యత్వముక్తం, తత్రముఖ్యకాలేతత్తిథేరభావేపితత్రైవానుష్ఠానబోధనమిదం, నచాత్రతదస్తీతియత్కించిదేతత్, తేనచతుర్థయామగామినీగ్రాహ్యా, అతఏవసర్వజ్ఞనారాయణః ॥ తథాకృష్ణచతుర్దశ్యామాశ్వినేర్కోదయాత్పురా। యామిన్యాఃపశ్చిమేయామే తైలాభ్యంగోవిశిష్యత ఇతి ॥ మృగాంకోదయవేళాయాం త్రయోదశ్యాంయదాభవేత్ । దర్శేవామంగళస్నానందుః ఖశోకభయప్రదమితి కాలాదర్శేత్రయోదశీ నిషేధాచ్చ, తేనాయమర్థః, యథాగ్నిహోత్రే యావజ్జీవంసాయంప్రాతఃకాలేషువ్యాప్యకాలస్యగురుత్వం, తథాత్రచతుర్దశీ చతుర్థయామరుణోదయచంద్రోదయానాముత్తరోత్తరస్యవ్యాప్యత్వాద్గురుత్వమితి, యదపిదివోదాసీయే ॥ త్రయోదశీయదాప్రాతః క్షయంయాతిచతుర్దశీ ॥ రాత్రిశేషేత్వమావాస్యా తదాభ్యంగేత్రయోదశీ తివచనంతద్ధే మాద్రినిర్ణయామృతాద్యలిఖితత్వేనిమూలం, సమూలత్వేపినచతుర్దశ్యా స్సూర్యోదయసంబంధిత్వరూపః క్షయోత్రవివక్షితః, సూర్యోదయ

యాత్పూర్వసమాప్తౌ చంద్రోదయకాలసత్త్వేచతథైవాంగీకారాత్, కింతు, అభ్యంగకాలాత్పూర్వసమాప్తిరూపోఽత్ర హ్రాసఃక్షయశబ్దేనవివక్షితః సచారుణోదయాచ్చతుర్థయామాద్వాప్రాగ్యదాహ్రాసస్తత్పరమిదం, అతఏవసర్వజ్ఞ నారాయణేనచతుర్థయామమాత్రేస్నానముక్తం, తథాచోదాహృతమ్ ॥ తథాకృష్ణచతుర్దశ్యామిది - జ్యోతిర్నిబంధేనారదేపి ॥ ఇషాసితచతుర్దశ్యా మిందుక్షయతిథావపి। ఊర్జాదౌస్వాతిసంయుక్తేతదాదీపావళీభవేత్ ॥ కుర్యాత్సంలగ్నమేతచ్చ దీపోత్సవదినత్రయమ్ ॥ యేతుత్రయోదశీమధ్యే స్నానమాహుస్తేషామాశయంనవిద్మఇత్యలంభూయసా, యదపి ॥ అరుణోదయతోఽన్యత్ర రిక్తాయాంస్నాతియోనరః। తస్యాబ్దికభవోధర్మోనశ్యత్యేవనసంశయ ఇతి దివోదాసీయేభవిష్యవచనం తన్ముఖ్యకాలేరుణోదయే చతుర్దశ్యభావేపితత్రైవస్నాతవ్యమిత్యేవం పరమితిసర్వసిద్ధం, చతుర్ఘటికాత్మకోరుణోదయ ఇతి తత్రైవోక్తం - మదనరత్నే పాద్మే ॥ అపామార్గమథోతుంబీంప్రపున్నాటమథాపరమ్। భ్రామయేత్స్నానమధ్యేతు నరకస్యక్షయాయవై ॥ ప్రపున్నాటశ్చక్రమర్దః, మంత్రస్తు ॥ సీతాలోష్ఠసమాయుక్తసకంటకదళాన్విత। హరపాపమపామార్గభ్రామ్యమాణః పునఃపునరితి - అస్యామేవప్రదోషేదీపాన్దద్యాదిత్యుక్తం - హేమాద్రౌస్కాందే ॥ తతఃప్రదోషసమయే దీపాన్దద్యాన్మనోరమాన్। బ్రహ్మవిష్ణు శివాదీనాంభవనేషుమఠేషుచేతి ॥ దివోదాసీయే బ్రాహ్మే ॥ అమావాస్యాచతుర్దశ్యోః ప్రదోషేదీపదానతః। యమమార్గాంధకారేభ్యోముచ్యతేకార్తికేనరః ॥ ఖండతిథౌతుపూర్వేహ్ని ప్రదోషేదీపాన్దత్వాపరేద్యుః స్నాయాదితిదివోదాసీయేఽప్యుక్తం -అత్రనరకోద్దేశేన చతుర్వర్తియుక్తం దీపదానంకార్యం, తత్రమంత్రః। దత్తోదీపశ్చతుర్దశ్యాంనరకప్రీతయేమయా। చతుర్వర్తిసమాయుక్తస్సర్వపాపానుత్తయే ॥ తత్రైవలైంగే॥ మాషపత్రస్యశాకేనభుక్త్వాతత్రదినేనరః। ప్రేతాఖ్యాయాంచతుర్దశ్యాం సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే॥ అత్రయమతర్పణముక్తం మదనపారిజాతేవృద్ధమనునా ॥ దీపోత్సవచతుర్దశ్యాం కార్యంతుయమతర్పణమ్ ॥ మదనరత్నేబ్రాహ్మే ॥ అపామార్గస్యపత్రాణిభ్రామయేచ్ఛిరసోపరి।తతశ్చతర్పణంకార్యంధర్మరాజస్యనామభిః॥ యమాయధర్మరాజాయమృత్యవేచాంతకాయచ। వైవస్వతాయకాలాయ సర్వభూతక్షయాయచ॥ ఔదుంబరాయదధ్నాయ నీలాయపరమేష్ఠినే। వృకోదరాయచిత్రాయ చిత్రగుప్తాయవైనమః ఇతి ॥ తర్పణప్రకారస్తుహేమాద్రౌ॥ఏకైకేనతిలైర్మిశ్రాన్దద్యాత్త్రీంస్త్రీన్జలాంజలీన్। సంవత్సరకృతంపాపం తత్క్షణాదేవనశ్యతి॥ తథామదనరత్నేస్కాందే ॥ దక్షిణాభిముఖోభూత్వా తిలైస్సవ్యంసమాహితః। దేవతీర్థేనదేవత్వాత్తిలైః

ప్రేతాధిపో యతః ॥ తథా ॥ యజ్ఞోపవీతినా కార్యం ప్రాచీనావీతినాథవేతి ॥ ఇదం
జీవత్పితృకేనాపి కార్యం ॥ జీవత్పితాపి కుర్వీత తర్పణం యమభీష్మయోరితి పాద్మోక్తేః,
అత్ర భీష్మతర్పణమప్యుక్తం, దివోదాసీయే, తత్ప్రకారస్తు మాఘే వక్ష్యతే, ఇతి నర
కచతుర్దశీ—కార్తికామావాస్యాయాం ప్రాతరభ్యంగం కుర్యాత్, తదుక్తం కాలా
దర్శే ॥ ప్రత్యూష ఆశ్వయుగ్దర్శే కృతాభ్యంగాదిమంగలః । భక్త్యా ప్రపూజయేద్దేవి
మ లక్ష్మీ వినివృత్తయే ॥ అస్య వ్యాఖ్యానే ఆదిశబ్దాత్పంచత్వగుదక స్నానాదేరుప
సంగ్రహః, తదుక్తం పుష్కరపురాణే ॥ స్వాతీస్థితే రవావిందుర్యది స్వాతిగతో భవేత్
పంచత్వగుదకస్నాయీ కృతాభ్యంగవిధిర్నరః ॥ నీరాజితో మహాలక్ష్మీ మర్చయన్
శ్రియమశ్నుతే ॥ ఆశ్వయుగ్దర్శ ఇతి దర్శశబ్దః ప్రత్యూషే స్వాతియుక్తతిథిపరః, త
దుక్తం బ్రాహ్మే ॥ ఊర్జే శుక్లద్వితీయాయాం తిథిషు స్వాతిభయుగే । మానవో మం
గళస్నాయీ నైవ లక్ష్మ్యా వియుజ్యతే ॥ తత్రైవ ఇషే భూతే చ దర్శే చ కార్తికప్రథ
మే దినే । యదా స్వాతీ తదాభ్యంగ స్నానం కుర్యాద్దినోదయే ॥ కశ్యపసంహితాయాం
తు దీపావళీ దర్శం ప్రక్రమ్య ॥ ఇందుక్షయేపి సంక్రాంతౌ రవౌ పాతే దినక్షయే । తత్రా
భ్యంగో న దోషాయ ప్రాతః పాపాపనుత్తయే ఇతి ॥ స్వాతీయోగం వినాప్యభ్యంగ ఉ
క్తః, మాత్స్యే ॥ దీపైర్నీరాజనాదత్ర సైషా దీపావళీ స్మృతా ॥ అత్ర విశేషో హేమా
ద్రౌ భవిష్యే ॥ దివా తత్ర న భోక్తవ్యమృతే బాలాతురాజ్జనాత్ । ప్రదోష సమయే
లక్ష్మీం పూజయిత్వా తతః క్రమాత్ ॥ దీపవృక్షాశ్చ దాతవ్యాః శక్త్యా దేవగృహే
షు చ । తత్రైవాభ్యంగమభిధాయ, ఏవం ప్రభాత సమయే త్వమావాస్యాం నరాధిప।
కృత్వా తు పార్వణశ్రాద్ధం దధిక్షీరఘృతాదిభిః ॥ దీపాన్దత్త్వా ప్రదోషే తు లక్ష్మీం పూ
జ్య యథావిధి । స్వలంకృతేన భోక్తవ్యం సితవస్త్రోపశోభినా ॥ అయం ప్రదోషవ్యా
పినీ గ్రాహ్యః ॥ తులాసంస్థే సహస్రాంశౌ ప్రదోషే భూతదర్శయోః । ఉల్కాహస్తా న
రాః కుర్యుః పితౄణాం మార్గదర్శన మితి జ్యోతిషోక్తేః, దినద్వయే సత్త్వే పరః॥ దండై
క రజనీయోగే దర్శస్స్యాత్తు పరేహని । తదా విహాయ పూర్వేద్యుః పరేహ్ని సుఖరాత్రి
కే ఇతి- తిథితత్త్వే జ్యోతిర్వచనాత్- దివోదాసీయే తు ప్రదోషస్య కర్మకాలత్వాత్ ॥ అ
ర్ధరాత్రే భవత్యేవ లక్ష్మీరాశ్రయితుం గృహాన్ । అతస్స్వలంకృతా లిప్తా దీపైర్జా
గ్రజ్జనోత్సవాః ॥ సుధాధవళితాః కార్యాః పుష్పమాలోపశోభితా ఇతి బ్రహ్మో
క్తేశ్చ, ప్రదోషార్ధరాత్ర వ్యాపినీ ముఖ్యా, ఏకైకవ్యాప్తౌ పరైవ। ప్రదోషస్య ము
ఖ్యత్వా దర్ధరాత్రే అనుష్ఠేయాభావాచ్చ - యత్తు ॥ అపరాహ్ణే ప్రకర్తవ్యం శ్రా
ద్ధం పితృపరాయణైః । ప్రదోష సమయే రాజన్ కర్తవ్యా దీపమాలికేతి ॥ క్రమః॥
స సంపూర్ణ తిథావేవ ప్రాప్తేరనువాదో న విధిః, తత్తత్కర్మకాలవ్యాప్తేర్బలవత్త్వా

త్సంపూర్ణతిథౌ ప్రాప్త్యాఖండతిథావప్రాప్త్య విధ్యనువాదరోధాచ్చేత్యుక్తం, అ
త్రైవదర్శేపరరాత్రౌఽలక్ష్మీని స్సారణముక్తంమదనరత్నే భవిష్యే ॥ ఏవంగతేనిశీ
థేతుజనేనిద్రార్ధలోచనే । తావన్నగరనారీభిశ్శూర్పడిండి మవాదనైః ॥ ని
ష్కాస్యతే ప్రహృష్టాభిరలక్ష్మీస్స్వగృహాంగణాత్ ॥ —కార్తికశుక్లప్రతిపదిగోక్రీ
డనముక్తం, నిర్ణయామృతే, అస్యామేవరాత్రౌ బలేఃపూజోక్తా హేమాద్రౌభవి
ష్యే ॥ కృత్వైతత్సర్వమేవేహరాత్రౌ దైత్యపతేర్బలేః । పూజాంకుర్యాన్నృపస్సా
క్షా ద్భూమౌమండలకేశుభే॥బలిమాలిఖ్యదైత్యేంద్రంవర్ణకైః పంచరంగకైః॥ గృ
హస్యమధ్యేశాలాయాం విశాలాయాంతతోర్చయేత్ ॥లోకశ్చాపిగృహస్యాంతశ్శ
య్యాయాంశుక్లతండులైః । సంస్థాప్యబలిరాజానంఫలైఃపుష్పైస్తుపూజయేత్ ॥ మం
త్రస్తుపాద్మే ॥ బలిరాజనమస్తుభ్యందైత్యదానవవందిత । ఇంద్రశత్రోఽమరారాతే
విష్ణుసాన్నిధ్యదోభవేతి ॥ తథా ॥ బలిముద్దిశ్యదీయంతే దానానికురునందన ।యా
నితాన్యక్షయాణ్యాహు ర్మయైవంసంప్రదర్శితమితి॥ తదేతత్పూర్వవిద్ధప్రతిపదికర్త
వ్యం ॥ పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలే ర్దినమితి హేమాద్రౌపాద్మోక్తేః,
మాధవోఽపి ॥ బల్యుత్సవంచపూర్వేద్యురుపవాస వదాచరే దితి ॥ నిర్ణయామృ
తేపి ॥ యాకుహూఃప్రతిపన్మిశ్రాతత్రగాఃపూజయేన్నృప । పూజనాత్త్రీణివర్ధంతే
ప్రజాగావోమహీపతిరితి ॥ తథా ॥ భద్రాయాంగోకులక్రీడా సదేశోవైవినశ్యతీతి॥
భద్రాయాంద్వితీయాయాం - తథా ॥ ప్రతిపద్యగ్నికరణం ద్వితీయాయాంతుగో
చర్ణనమ్ । క్షేత్రచ్ఛేదంకరిష్యేతే విత్తనాశంకులక్షయమితి॥తథా॥ ప్రతిపద్దర్శసం
యోగక్రీడనంతుగవాంమతమ్ । పరవిద్ధేషు యఃకుర్యాత్పుత్రదారధనక్షయఇతి దే
వల వచనాచ్చ - ఏతేచ్ఛవిధిప్రతిషేధాః- పూర్వదినేప్రతిపదః - సాయాహ్నవ్యా
పిత్వేద్వితీయదినేచంద్రదర్శన సంభవేచజ్ఞేయాః ॥ గవాంక్రీడాదినేయత్ర రాత్రౌ
దృశ్యేతచంద్రమాః । సోమోరాజాపశూన్ హంతిసురభిః పూజకాంస్తథేతి ॥ పు
రాణసముచ్చయాత్ ॥ దినద్వయేసాయాహ్న వ్యాపిత్వేతుపరైవగ్రాహ్యా ॥ వర్ధ
మానతిథౌనందాది యదాసార్ధత్రియామికా । ద్వితీయవృద్ధిగామిత్వాదుత్తరాత
త్రచోచ్యతే ఇతి ॥ తథా ॥ త్రియామగాదర్శతిథి ర్భవేచ్చేత్సార్ధత్రియామా ప్ర
తిపద్వివృద్ధా । దీపోత్సవేతేమునిభిఃప్రదిష్టే అతోఽన్యథాపూర్వయుతేవిధేయే ఇతి॥
పురాణసముచ్చయాదితినిర్ణయామృతకారః - సార్ధత్రియామికేత్యనేనచంద్రద
ర్శనాభావఉక్తః - ద్వితీయాయాఃపంచదావి భక్తదినచతుర్థాంశరూపాపరాహ్ణ
వ్యాప్తావేవచంద్రదర్శన సంభవాత్ - వయంత్వేతద్వచనద్వయం పూర్వవిద్ధా
సంభవే వేదితవ్యమితి బ్రూమః - దినద్వయే ప్రతిపదఃసాయాహ్నవ్యాప్త్యభావేతు

పూర్వైవ - రాత్రౌ బలిపూజావిధానేన కర్మకాలవ్యాపిత్వాత్ - పరదినే చంద్రో దయే తన్నిషేధాత్ దిక్ - మదనరత్నే తు పూర్వవిద్ధాయాం గోక్రీడా నీరాజనమంగళ మాలికే తూత్తరత్ర కార్యే ॥ కార్తికే శుక్లపక్షే తు విధానద్వితయం భవేత్ । నారీనీ రాజనం ప్రాతస్సాయం మంగళమాలికా ॥ యదా చ ప్రతిపత్స్వల్పా నారీనీరాజనం భవేత్ ॥ ద్వితీయాయాం తదా కుర్యాత్సాయం మంగళమాలికామితి బ్రాహ్మోక్తేః॥ లభ్యతే యది వా ప్రాతః ప్రతిపద్ఘటికాద్వయమ్ । తస్యాం నీరాజనం కార్యం సాయం మం గళమాలికేతి భవిష్యోక్తేః ॥ ప్రాతర్వా యది లభ్యేత ప్రతిపద్ఘటికా శుభా । ద్వితీయా యాం తదా కుర్యాత్సాయం మంగళమారికామ్ ॥ కార్తికే శుక్లపక్షాదౌ త్వమా వాస్యా ఘటీద్వయమ్ । దేశభంగభయాన్నైవ కుర్యాన్మంగళమాలికామితి దేవీపు రాణాచ్చేత్యుక్తం - అత్ర విశేషో హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే - బలిప్రతిపదం ప్రక్రమ్య॥ తస్మాద్ద్యూతం ప్రకర్తవ్యం ప్రభాతే తత్ర మానవైః । తస్మిన్ ద్యూతే జయో యస్య తస్య సంవత్సరం జయః ॥ పరాజయో విరుద్ధశ్చ లాభనాశకరో భవేత్ । దయితాభిశ్చ సహితైర్నేయా సా చ భవేన్నిశేతి ॥ అత్ర గోవర్ధనపూజాదిమార్గపాలీబన్ధనాది చోక్తం - హేమాద్రౌ నిర్ణయామృతే చ స్కాందే॥ ప్రాతర్గోవర్ధనం పూజ్య ద్యూ తం చాపి సమాచరేత్ । భూషణీయాస్తథా గావః పూజ్యాశ్చ వాహదోహనాః ॥ గోవర్ధనశ్చ గోమయేన కార్యశ్చిత్రేణ వా - మంత్రస్తు ॥ గోవర్ధన ధరాధార గోకు లత్రాణకారణ । బహుబాహుకృతచ్ఛాయ గవాం కోటిప్రదో భవ ॥ గోమంత్రస్తు ॥ లక్ష్మీర్యా లోకపాలానాం ధేనురూపేణ సంస్థితా । ఘృతం వహతి యజ్ఞార్థే మమ పాపం వ్యపోహతు ॥ తత్రైవ స్కాందే ॥ తతోఽపరాహ్ణసమయే పూర్వస్యాం దిశి భారత। మా ర్గపాలీం ప్రబధ్నీయాత్తుంగే స్తంభేఽథ పాదపే ॥ కుశకాశమయీం దివ్యాం లంబకైర్బ హుభిర్మునే । దర్శయిత్వా గజానశ్వాంస్తస్యా అస్తలే నయేత్॥ కృత హోమే ద్విజేంద్రైస్తు బధ్నీయాన్మార్గపాలికామ్ ॥ నమస్కారం తతః కుర్యాన్మంత్రేణానేన సు వ్రత । మార్గపాలి నమస్తేఽస్తు సర్వలోకసుఖప్రదే। విధేయైః పుత్రదారాద్యైః పునరేహి వ్రతస్య మే । నీరాజనం చ తత్రైవ కార్యం రాష్ట్రజయప్రదమ్ ॥ రాజానో రాజపుత్రా శ్చ బ్రాహ్మణాః శూద్రజాతయః । మార్గపాలీం సముల్లంఘ్య నీరుజస్స్యుః సుఖాన్వితాః॥ తత్రైవాదిత్యపురాణే॥ కుశకాశమయీం కుర్యాద్దృష్టికాం సుదృఢాం నవామ్। తామేకతో రాజపుత్రా హీనవర్ణాస్తథాన్యతః ॥ గృహీత్వా కర్షయేయుస్తాం యథాసారం ము హుర్ముహుః। జయోఽత్ర హీనజాతీనాం జయో రాజ్ఞస్తు వత్సరమితి — యమద్వితీయా తు ప్ర తిపద్యుతా గ్రాహ్యేత్యుక్తం నిర్ణయామృతాదౌ॥ యమద్వితీయా మధ్యాహ్నవ్యాపినీ పూర్వవిద్ధా చేతి హేమాద్రిః - అత్ర విశేషో హేమాద్రౌ స్కాందే ॥ ఊర్జే శుక్లద్వితీ

యాయామపరాహ్ణేఽర్చయేద్యమమ్ । స్నానంకృత్వాభానుజాయాంయమలోకంనప
శ్యతీతి ॥ ఊర్జేశుక్లేద్వితీయాయాంపూజితస్తర్పితోయమః । వేష్టితఃకిన్నరైర్హృష్టై
స్తస్మైయచ్ఛతివాంఛితమ్ ॥ తథాభవిష్యే ॥ ప్రథమాశ్రావణేమాసితథాభా
ద్రపదేపరా । తృతీయాశ్వయుజేమాసిచతుర్థీకార్తికేభవేత్ ॥ శ్రావణేకలుషానా
మతథాభాద్రేచగిర్మలా। ఆశ్వినేప్రేతసంచారాకార్తికేయామ్యకామతాఇత్యుక్త్వా
ప్రథమాయాంవ్రతం, ద్వితీయాయాంసరస్వతీపూజా - తృతీయాయాంశ్రాద్ధముక్త్వా
చతుర్థ్యాముక్తం - కార్తికేశుక్లపక్షస్యద్వితీయాయాంయుధిష్ఠిర । యమోయ
మునయాపూర్వం భోజితస్స్వగృహేఽర్చితః ॥ అతోయమద్వితీయేయంత్రిషులోకేషు
విశ్రుతా । అస్యాంనిజగృహేవిప్ర నభోక్తవ్యంతతోనరైః ॥ స్నేహేనభగినీహస్తా
ద్భోక్తవ్యంపుష్టివర్ధనమ్ । దానానిచప్రదేయానిభగినీభ్యోవిధానతః ॥ స్వర్ణాలంకా
రవస్త్రాన్నపూజాసత్కారభోజనైః సర్వాభగిన్యస్సంపూజ్యాఅభావేప్రతిపన్నకాః॥
ప్రతిపన్నాఃమాతృభగిన్యఇతిహేమాద్రిః ॥ పితృవ్యభగినీహస్తాత్ప్రథమాయాంయు
ధిష్ఠిర । మాతులస్యసుతాహస్తాద్ద్వితీయాయాంతథానృప ॥ పితుర్మాతుస్స్వసుఃకన్యే
తృతీయాయాంతయోఃకరాత్ । భోక్తవ్యంసహజాయాశ్చభగిన్యాహస్తతఃపరమ్ ॥
సర్వాసుభగినీహస్తాద్భోక్తవ్యంబలవర్ధనం। యస్యాంతిథౌయమునయాయమరాజదేవ
స్సంభోజితఃప్రతిజగత్స్వసృసౌహృదేన।తస్యాంస్వసుఃకరతలాదిహయోభునక్తిప్రా
ప్నోతిరత్నసుఖధాన్యమనుత్తమంసః ॥ గౌడాస్తు ॥ యమంచచిత్రగుప్తంచయమ
దూతాంశ్చపూజయేత్ । అర్ఘ్యశ్చాత్రప్రదాతవ్యోయమాయసహజద్వయైః॥ మం
త్రః ॥ ఏహ్యేహిమార్తాండజపాశహస్తయమాన్తకాలోకధరామరేశ । భ్రాతృద్వి
తీయాకృతదేవపూజాంగృహాణచార్ఘ్యంభగవన్నమస్తే ॥ భ్రాతస్తవానుజాతాహం
భుఙ్క్ష్వభక్తమిదంశుభమ్ । ప్రీతయేయమరాజస్యయమునాయాంవిశేషతః ॥ జ్యేష్ఠా
గ్రజాతేతివదేదితిస్మార్తాః - ఇత్యన్నదానమిత్యస్యాహుః - బ్రహ్మాండపురాణేపి॥ యా
తుభోజయతేనారీభ్రాతరంయుగ్మకేతిథౌ । అర్చయేచాపితాంబూలైర్నసావైధవ్య
మాప్నుయాత్ ॥ భ్రాతురాయుఃక్షయోరాజన్నభవేత్తత్రకర్హిచిదితి ॥ కార్తికశు
క్లనవమీయుగాదిః - సాపూర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా - శుక్లపక్షస్యత్వాత్ - అత్రపిండర
హితంశ్రాద్ధంకర్తవ్యం - అన్యత్ప్రాగుక్తం - అత్రైవవిష్ణుత్రిరాత్రముక్తంహేమా
ద్రౌపాద్మే ॥ కార్తికేశుక్లనవమీమవాప్య విజితేంద్రియః । హరింవిధాయసౌవర్ణం
తులస్యాసహితంవిభుమ్ ॥ పూజయేద్విధివద్భక్త్యావ్రతీతత్రదినత్రయమ్ । ఏవంయ
థోక్తవిధినాకుర్యాద్వైవాహికంవిధిమితి—కార్తికశుక్లైకాదశ్యాంభీష్మపంచకవ్ర
తముక్తంనారదీయే ॥ అతోనరైఃప్రయత్నేనకర్తవ్యంభీష్మపంచకమ్ । కార్తికస్య

మలేపక్షే స్నాత్వాసమ్యగ్ధృతవ్రతః ॥ ఏకాదశ్యాంతుగృహ్ణీయాద్వ్రతంపంచదినాత్మకం ఇతి ॥ తద్విధిస్తు- గోమయేనస్నాత్వామానీపంచామృతైఃపంచగవ్యైర్విష్ణుంసంస్నాప్యసంపూజ్యపాయసం నివేద్యద్వాదశాక్షరమష్టోత్తరశతంజప్త్వా "ఓంనమోవిష్ణవే" ఇతిషడక్షరేణఘృతాక్తాన్ యవాన్వ్రీహీంశ్చాష్టోత్తరశతంహుత్వాభూమావస్వపేత్ - ఏవంపంచదినేషుకుర్యాత్ -విశేషస్త్వాద్యేఽహ్నిహరేఃపాదౌకమలైస్సంపూజ్యరాత్రిగోమయంప్రాశ్యం- ద్వితీయేహ్నిబిల్వపత్రైర్జానునీసంపూజ్యగోమూత్రం, త్రయోదశ్యాం భృంగరాజేన నాభింసంపూజ్యక్షీరం । చతుర్దశ్యాం కరవీరైఃస్కంధంసంపూజ్యదధి పౌర్ణమాస్యాం హేమామాంతేలౌహీం పాపప్రతిమాం ఖడ్గచక్రహస్తాంకృష్ణవస్త్రేణ వేష్టితాం ప్రస్థతిలోపరిస్థాం కృత్వా ధర్మరాజనామభిఃకరవీరైస్సంపూజ్య ॥ యదన్యజ్జన్మనికృతమిహజన్మనివాపునః । తత్సర్వం ప్రశమంయాతుమత్పాపంతవపూజనాత్ -ఇతి॥పుష్పాంజలింక్షిప్త్వా,కృష్ణప్రతిమాంచసంపూజ్య, విప్రాయదత్వా, విప్రాన్సంభోజ్యదక్షిణాందత్వా పంచగవ్యంప్రాశ్య - పౌర్ణమాస్యాంనక్తంభుంజీతేతిలఘునారదీయే - పంచగవ్యప్రాశనం షడక్షరేణేతిహేమాద్రిః - హేమాద్రౌభవిష్యేతు ॥ శాకైర్మున్యన్నైర్వాపంచాహంవర్తనముక్తం - అంత్యేప్యుక్తం ॥ యద్భీష్మపంచకమితిప్రథితంపృథివ్యామేకాదశీప్రభృతిపంచదశీనిరుద్ధమ్ । మున్యన్నభోజనపరస్యనరస్య తస్మిన్నిష్టంఫలందిశతిపాండవశార్ఙ్గధన్వాఇతి॥ తిథౌపాద్మే ॥ పంచాహంపంచగవ్యాశీభీష్మాయార్ఘ్యంచపంచసు । అహస్స్వపితథాదద్యాన్మంత్రేణానేనసువ్రత ॥ సత్యవ్రతాయశుచయేగాంగేయాయమహాత్మనే । భీష్మాయైతద్దదామ్యర్ఘ్యమాజన్మబ్రహ్మచారిణే ॥ వైయాఘ్రపద్యగోత్రాయఇతిచ॥సవ్యేనానేనమంత్రేణతర్పణంసార్వవర్ణికం।ఇతి॥కార్తికశుక్లద్వాదశ్యాంరేవతీనక్షత్రయోగరహితాయాంపారణంకార్యం - తదుక్తం ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ । సంగమేనహిభోక్తవ్యంద్వాదశద్వాదశీర్హరేత్ -ఇతి॥ యదాతురేవతీయోగరహితాద్వాదశీసర్వథానలభ్యతేతదారేవత్యాశ్చతుర్థపాదంవర్జయేత్ - వచనంతుప్రాగుక్తం - లఘునారదీయే ॥ కార్తికేశుక్లపక్షస్యకృత్వాచైకాదశీంనరః । ప్రాతర్దత్వాశుభాన్కుంభాన్ప్రయాతిహరిమందిరమ్ ॥ మదనరత్నే, వారాహే ॥ ఏకాదశీసోమయుక్తాకార్తికేమాసిభామిని । ఉత్తరాభాద్రసంయోగేఅనంతాసాప్రకీర్తితా ॥ తస్యాంయత్క్రియతే భద్రేసర్వమానంత్యమశ్నుతే ॥ అస్యామేవరాత్రౌదేవోత్థాపనముక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఏకాదశ్యాంచశుక్లాయాంకార్తికేమాసికేశవమ్ । ప్రసుప్తంబోధయేద్రాత్రౌశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితఃఇతి ॥ మదనరత్నేభవిష్యే ॥ కార్తికేశుక్లపక్షేతుఏకాదశ్యాంపృథాసుత

మంత్రేణానేనరాజేంద్రదేవముత్థాపయేద్ద్విజః ॥ రామార్చనచంద్రికాయాంతుద్వా
దశ్యాముక్తం॥ పారణాహేపూర్వరాత్రేఘంటాదీన్వాదయేన్మహుఃఇతి, అత్రదేశా
చారతోవ్యవస్థా ॥ తత్రైవదేవదేవస్యస్నానసంపూర్వంమహద్భవేత్ । మహాపూ
జాంతతఃకృత్వాదేవముత్థాపయేత్సుధీః ॥ మంత్రాస్తు - వారాహపురాణేఉక్తా॥ ఓం
బ్రహ్మేంద్రరుద్రాగ్నికుబేరసూర్యసోమాదిభిర్వందితవందనీయ । బుధ్యస్వదేవేశ
జగన్నివాసమంత్రప్రభావేనసుఖేనదేవ ॥ ఇయంతుద్వాదశీదేవప్రబోధార్థంవినిర్మి
తా । త్వయైవసర్వలోకానాంహితార్థంశేషశాయినా ॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠగోవిందత్యజ
నిద్రాంజగత్పతే । త్వయిసుప్తేజగన్నాథజగత్సుప్తంభవేదిదమ్॥ ఉత్థితేచేష్టతేసర్వ
ముత్తిష్ఠోత్తిష్ఠమాధవ । గతామేఘావియచ్చైవనిర్మలంనిర్మలాదిశః ॥ శారదానిచ
పుష్పాణిగృహాణమమకేశవ । ఇదంవిష్ణురితిప్రోక్తోమంత్రఉత్థాపనేహరేః-ఇతి॥ఏవం
దేవముత్థాప్యతదగ్రేచాతుర్మాస్యవ్రతసమాప్తింకుర్యాత్ - తదుక్తంభారతే॥ చతు
ర్థాగృహ్యవైచీర్ణంచాతుర్మాస్యవ్రతంనరః । కార్తికేశుక్లపక్షేతుద్వాదశ్యాంత
త్సమాపయేత్ ॥ లఘునారదీయే॥ చాతుర్మాస్యవ్రతానాంచసమాప్తిఃకార్తికేస్మృ
తా ॥ మంత్రశ్చనిర్ణయామృతేసనత్కుమారేణోక్తః ॥ ఇదంవ్రతంమయాదేవకృ
తంప్రీత్యైతవప్రభో । న్యూనంసంపూర్ణతాంయాతుత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దనేతి॥ అథ
వారాహోక్తోబోధినీవిధిః - ఏకాదశ్యాంరాత్రౌకుంభే ఘృతపాత్రోపరిహైమం
మాషమితంమత్స్యంపంచామృతేన సంస్నాప్యకుంకుమపీతవస్త్రయుగపద్మాద్యై
స్సంపూజ్యమత్స్యాదిదశావతారాన్ సంపూజ్యజాగరంకృత్వా ప్రాతర్దేవమాచా
ర్యంచవస్త్రాద్యైస్సంపూజ్య ॥ జగదాదిర్జగద్రూపోజగదాదిరనాదిమాన్ । జగదా
ద్యోజగద్యోనిఃప్రీయతాంమేజనార్దనఃఇతినత్వాదక్షిణాందత్వా బ్రాహ్మణాన్భోజయే
దితి - తథాబ్రాహ్మే ॥ మహాతూర్యరవైరాత్రౌభ్రామయేత్స్యందనేస్థితమ్ । ఉత్థి
తందేవదేవేశం నగరేపార్థివస్స్వయమ్ ॥ చతురోవార్షికాన్మాసాన్నియమంయస్య
యత్కృతమ్ । కథయిత్వాద్విజేభ్యస్తద్దద్యాద్భక్త్యాసదక్షిణమ్ ॥ యస్యభక్ష్యస్య
నియమఃకృతస్తద్ద్రవ్యందద్యాదిత్యర్థః - ఇదంశుక్రాస్తాదావపికార్యం - ఆశౌచేతు
పూజామన్యేనకారయేత్ —కార్తికశుద్ధద్వాదశీపౌర్ణమాసీచమన్వాదిః- సాపౌర్వా
హ్ణికీగ్రాహ్యా - అన్యత్ప్రాగుక్తం—కార్తికశుక్లచతుర్దశీవైకుంఠసంజ్ఞా - సావిష్ణు
పూజాయాం రాత్రివ్యాపినీగ్రాహ్యా - దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌనిశీథప్రదోషోభయ
వ్యాపినీగ్రాహ్యా - తదుక్తంహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ కార్తికస్యసితేపక్షేచతుర్దశ్యాం
నరాధిప । సోపవాసస్తుసంపూజ్య హరింరాత్రౌజితేంద్రియఃఇతి॥ అస్యామేవవిశ్వేశ్వర
ప్రతిష్ఠాదినత్వాత్తత్ప్రీత్యర్థం యదోపవాసాది క్రియతేతదారుణోదయవ్యాపినీగ్రా

హ్యే - తదుక్తం త్రిస్థలీసేతౌ సనత్కుమారసంహితాయాం ॥ వర్షే చ హేమలంబాఖ్యే మాసే శ్రీమతి కార్తికే । శుక్లపక్షే చతుర్దశ్యామరుణాభ్యుదయం ప్రతి ॥ మహాదేవతిథౌ బ్రాహ్మే ముహూర్తే మణికర్ణికే । స్నాత్వా విశ్వేశ్వరో దేవ్యా విశ్వేశ్వరమపూజయత్ - ఇతి ॥ తత్పూర్వదినే చోపవాసః కార్యః ॥ తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పూజాం మహోచ్ఛ్రితామ్ । దండపాణేశ్చ హో ధామ్ని వసేన్నిష్కృతపారణ ఇతి త్రిస్థల్యుక్తేః - శివరహస్యేపి పూజాం జాగరాద్యుక్త్వోక్తం ॥ తతోరుణోదయే జాతే స్నాత్వా స్నాత్వా చ భస్మనా । సంధ్యాం సమాప్య విశ్వేశం సమభ్యర్చ్య యథావిధి ॥ మద్భక్తాన్భోజయామాస నృపయో బుభుజే తత ఇతి - అత్ర కార్తికవ్రతోద్యాపనం పాద్మోక్తం, కార్తికమాహాత్మ్యే ॥ అథోర్జవ్రతినస్సమ్యగుద్యాపనవిధిం శృణు । ఊర్జశుక్లచతుర్దశ్యాం కుర్యాదుద్యాపనం వ్రతీ ॥ తులస్యా ఉపరిష్టాత్తు కుర్యాన్మండపికాం శుభామ్ ॥ తులసీమూలదేశే చ సర్వతోభద్రమేవ చ ॥ తస్యోపరిష్టాత్కలశం పంచరత్నసమన్వితమ్ । పూజయేత్తత్ర దేవేశం సౌవర్ణం గుర్వనుజ్ఞయా ॥ రాత్రౌ జాగరణం కుర్యాద్గీతవాద్యాదిమంగలైః । తతస్తు పౌర్ణమాస్యాం వై సపత్నీకాన్ద్విజోత్తమాన్ ॥ త్రింశన్మితానథైకం వా స్వశక్త్యా వా నిమంత్రయేత్ ॥ తతో దేవా ఇతి ద్వాభ్యాం జుహుయాత్తిలపాయసమ్ । తతో గాం కపిలాం దద్యాత్పూజయేద్విధివద్గురుం ఇతి ॥ కార్తికీ పౌర్ణమాసీ పరా గ్రాహ్యా - అమాపూర్ణమాస్యౌ పరే ఇతి దీపికోక్తేః - అత్ర విశేషో హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ పుణ్యా మహాకార్తికీ స్యాజ్జీవేంద్వోః కృత్తికాసు చ - తథా ॥ ఆగ్నేయం తు యదా ఋక్షం కార్తిక్యాం భవతి క్వచిత్ । మహతీ సా తిథిర్జ్ఞేయా స్నానదానేషు చోత్తమా ॥ యదా తు యామ్యం భవతి ఋక్షం తస్యాం తిథౌ క్వచిత్ ॥ తిథిస్సాపి మహాపుణ్యా మునిభిః పరికీర్తితా ॥ ప్రాజాపత్యం యదా ఋక్షం తిథౌ తస్యాం నరాధిప । సా మహాకార్తికీ ప్రోక్తా దేవానామపి దుర్లభా - ఇతి ॥ పాద్మే ॥ విశాఖాసు యదా భానుః కృత్తికాసు చ చంద్రమాః । స యోగః పద్మకో నామ పుష్కరేష్వతిదుర్లభః ॥ పద్మకం పుష్కరే ప్రాప్య కపిలాం యః ప్రయచ్ఛతి । స హిత్వా సర్వపాపాని వైష్ణవం లభతే ఫలమ్ ॥ యమః ॥ కార్తిక్యాం పుష్కరే స్నాతస్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ మాఘ్యాం స్నాతః ప్రయాగే తు ముచ్యతే సర్వకిల్బిషైః ॥ అస్యామేవ సాయంకాలే మత్స్యావతారో జాత ఇత్యుక్తం - పాద్మే కార్తికమాహాత్మ్యే ॥ వరాన్దత్త్వా యతో విష్ణుర్మత్స్యరూపీ భవేత్తతః । తస్యాం దత్తం హుతం జప్తం తదక్షయ్యఫలం స్మృతమితి — అత్ర త్రిపురోత్సవ ఉక్తో భార్గవార్చనదీపికాయాం ॥ పౌర్ణమాస్యాం తు సంధ్యాయాం కర్తవ్యస్త్రిపురోత్సవః । దద్యాదనేన మంత్రేణ ప్రదీపాంశ్చ సురాలయే ॥ కీటాః పతంగా మశకాశ్చ వృక్షా జలే స్థలే యే విచరంతి జీవాః । దృష్ట్వా ప్రదీపం న చ జన్మ భాగినో భవంతి నిత్యం

శ్వపచాహివిప్రాః ॥ అత్రవృషోత్సర్గోతిప్రశస్తః - తదుక్తంమాత్స్యేకార్తిక్యాం యోవృషోత్సర్గంకృత్వానక్తంసమాచరేత్ । శైవంపదమవాప్నోతిశివవ్రతమిదంస్మృతమితి ॥ అత్రకార్తికేయదర్శనముక్తంకాశీఖండే ॥ కార్తిక్యాంకృత్తికాయోగేయఃకుర్యాత్స్వామిదర్శనమ్ । సప్తజన్మభవేద్విప్రోధనాఢ్యోవేదపారగః ॥ ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, కార్తికమాసనిర్ణయః —వృశ్చికేపూర్వాఃషోడశఘటికాఃపుణ్యాఃశేషంప్రాగ్వత్ —మార్గశీర్షకృష్ణాష్టమీకాలాష్టమీ- సాచరాత్రివ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ మార్గశీర్షాసితాష్టమ్యాంకాలభైరవసన్నిధౌ । ఉపోష్యజాగరంకుర్వన్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతేఇతి - కాశీఖండాత్ - రాత్రివ్రతత్వావగతేః॥ రుద్రవ్రతేషుసర్వేషుకర్తవ్యాసమ్ముఖీతిథిః-ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాచ్చ- దినద్వయేంశతోరాత్రివ్యాప్తౌపూర్వైవ - భైరవోత్పత్తేః ప్రదోషకాలీనత్వాదితికేచిత్ -తన్న,శివరహస్యేమధ్యాహ్నేభైరవోత్పత్తిశ్రవణాత్ - తథాతత్రైవ ॥ నిత్యయాత్రాదికంకృత్వామధ్యాహ్నేసంస్థితేరవౌఇత్యుపక్రమ్య - బ్రహ్మణారుద్రదేవజ్ఞాతేఉక్తం ॥ తదోగ్రరూపాదనఘాన్మత్తశ్శ్రీకాలభైరవః । ఆవిరాసీత్తదాలోకాన్బిభయన్నఖిలానపీతి ॥ అత్రోపవాసఏవప్రధానమిత్యుక్తంతత్రైవ ॥ ఉపోషణస్యాంగభూతమర్ఘ్యదానమిహాస్మృతమ్ । తథాజాగరణంరాత్రౌ పూజాయామచతుష్టయే ॥ సంధ్యాయామపి పూజైవోక్తాతేన - మధ్యాహ్నవ్యాపినీయుక్తాదినద్వయేంశతః సంపూర్ణాయాంవాతద్వ్యాప్తౌపూర్వైవ॥పూర్వోక్తవచనాత్ - పారణాతుప్రాతరేవ ॥ యామత్రయోర్ధ్వగామిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేతివచనాత్ - అత్రకాలభైరవపూజోక్తాత్రిస్థలీసేతౌ ॥ కృత్వాచవివిధాంపూజాంమహాసంభారవిస్తరైః ॥ నరోమార్గాసితాష్టమ్యాంవార్షికంవిఘ్నముత్సృజేత్ ॥ తథా॥ తీర్థేకాలోదకేస్నాత్వాకృత్వాతర్పణమత్వరః। విలోక్యకాలరాజానంనిర్ణయాదుద్ధరేత్పితౄనితి-ఇయంచకార్తిక్యనంతరాగౌణచాంద్రాభిప్రాయేణ—మార్గశీర్షశుక్లపంచమ్యాంనాగపూజోక్తా- హేమాద్రౌస్కాందే॥శుక్లామార్గశిరేపుణ్యాశ్రావణేయాచపంచమీ।స్నానదానైర్బహుఫలనాగలోకప్రదాయినీఇతి ॥ ఇయంనాగపూజాయాంషష్ఠీయుతైవగ్రాహ్యా-పంచమీనాగపూజాయాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా।తస్యాంతుతుషితానాగాఇతరాసచతుర్థికేతి ॥ మదనరత్నేవచనాత్ —మార్గశీర్షశుక్లషష్ఠీచంపాషష్ఠీతి - మహారాష్ట్రేషుప్రసిద్ధా - సోత్తరయుతాగ్రాహ్యా ॥ షణ్మున్యోరితియుగ్మవాక్యాత్ ॥ పూర్వాహ్ణేదైవికంకుర్యాదితి వచనాదస్యాశ్చదైవకర్మత్వాత్ ఇయమేవయోగవిశేషేణచంపేత్యుచ్యతే - తదుక్తంబ్రహ్మాండపురాణే - మల్లారిమాహాత్మ్యే ॥ మార్గేభాద్రపదేశుక్లాషష్ఠీవైధృతిసంయుతా।రవివారేణసంయుక్తా

చంపేతీహాకీర్తితా-ఇతి ॥ విశాఖాభౌమయోగేనసాచంపేతీహాకీర్తితా-ఇతిమదనర త్నేపాఠః ॥ మార్గశీర్షేమతేపక్షేషష్ఠ్యాంవార్కేంశుమాలినః । శతతారాగతే చంద్రేలింగంస్యాద్దృష్టిగోచరమితి ॥ ఇయంచయోగవశేనపూర్వాపరావాకార్యా- చంపాషష్ఠీసప్తమీయుతేతిదివోదాసః—ఇయమేవస్కందషష్ఠీ - సాపూర్వయు తా ॥ కృష్ణాష్టమీస్కందషష్ఠీ శివరాత్రిశ్చతుర్దశీ । ఏతాఃపూర్వయుతాఃకార్యా స్తిథ్యంతే పారణంభవేదితి భృగూక్తేః - పరేహ్నిరాత్రావాద్యయామమధ్యేపార ణాసంభవేఇదం - అన్యథోత్తరైవేతిదివోదాసః - అబ్దపర్యంతంషష్ఠీషు ॥ సేనాని దారకస్కందమహాసేనమహాబల। రుద్రోమాగ్నిజషడ్వక్త్రగంగాగర్భనమోస్తుతే ॥ ఇతి - రాజతంస్కందంసంపూజ్యవిప్రాయదద్యాదితిదివోదాసః ॥ మార్గశీర్ష శుక్లచతుర్దశ్యాంపిశాచవిమోచనీతీర్థేశ్రాద్ధం - త్రిస్థలీసేతౌభట్టచరణైరుక్తం- తస్యప్రాప్తపైశాచస్యపిత్రాద్యుద్దేశ్యకత్వేపార్వణత్వాదపరాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా అజ్ఞాతనామపిశాచాద్యుద్దేశ్యకత్వేత్వేకోద్దిష్టత్వాత్ - మధ్యాహ్నవ్యాపినీతికులధ ర్మవ్రతాదౌతూత్తరైవ - చైత్రనభోగతేతరసితాస్యా దూర్ధ్వమితిదీపికోక్తేః— మార్గశీర్షపౌర్ణమాస్యాందత్తాత్రేయోత్పత్తిః - తదుక్తంస్కాందే ॥ సహ్యాద్రిఖం డే ॥ మార్గశీర్షైతథామాసిదశమేహ్నిసునిర్మలే । మృగశీర్షయుతేపౌర్ణమా స్యాంయజ్ఞస్యవాసరే ॥ జనయామాసదేదీప్యమానం పుత్రంసతీశుభమ్ । తంవిష్ణు మాగతంజ్ఞాత్వాఅత్రిర్నామాకరోత్స్వయమ్ ॥ దత్తవాన్స్వస్యపుత్రత్వాద్దత్తాత్రే యఇతీశ్వరఃఇతి ॥ ఇయంప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యేతివృద్ధాః - మార్గశీర్షపౌర్ణ మానంతరాష్టమీఅష్టకా - ఏవంపౌషాదిమాసత్రయేపి హేమంతశిశిరయోశ్చతు ర్ణామపరపక్షాణామష్టమీష్వష్టకా - ఏకస్యాంవాఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః॥ఏకస్యా మష్టమ్యాంవైకాకార్యాఇతిహరదత్తః- క్వచిత్పంచమ్యప్యుక్తా॥ప్రోష్ఠపద్యష్టకా భూయఃపితృలోకేభవిష్యతీతిపాద్మవచనాత్ - తత్పూర్వసప్తమీషుపూర్వేద్యుః తత్పరనవమీష్వన్వష్టకాసుచశ్రాద్ధముక్తం - కాలాదర్శే ॥ మార్గశీర్షేచపౌ షేచమాఘేప్రౌష్ఠేచఫల్గునే । కృష్ణపక్షేచపూర్వేద్యు రన్వష్టక్యంతథాష్టకాఇతి॥ యత్తువిష్ణుః ॥ అమావాస్యాస్తిస్రోష్టకాస్తిస్రోఽన్వష్టకాఃఇతి - యచ్చకౌర్మే ॥ అమావాస్యాష్టకాస్తిస్రఃపౌషమాసాదిషుత్రిషుఇతి-తచ్చతుర్థ్యామనావశ్యకత్వా ర్థం ॥ యాచాప్యన్యాచ్చతుర్థీస్యాత్తాంచకుర్యాత్ప్రయత్నతఃఇతివాయుబ్రహ్మాండపు రాణాత్ ॥ శ్రాద్ధమేతేష్వకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతేఇతివిష్ణూక్తేరితిశూలపాణిః - శాఖాభేదాద్వ్యవస్థేతితత్త్వం - వాయుబ్రహ్మాండయోః ॥ అద్యాప్యప్యసదాకా ర్యామాంసైరన్యాసదాభవేత్ । శాకైఃకార్యాతృతీయాస్యాదేవంద్రవ్యగతోవిధిః॥పా

పాదిత్రిపః - అన్వష్టక్యామప్రాగేవనిషేధాత్ - తత్రాష్టమ్యపరాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా॥ ఆధానాద్యాపనపర్యంతంశ్రాద్ధం పార్వణవద్భవేదిత్యాశ్వలాయనకారికోక్తేః పరాహ్ణకాలవ్యాప్తిశ్చపార్వణస్య - పూర్వేద్యురన్వష్టకాశ్రాద్ధయోస్త్వష్టమ్యనురోధేననిర్ణయః, అతఏవసూత్రం॥పూర్వేద్యుఃపితృభ్యోదద్యాత్, అపరేద్యురన్వష్టక్యమితిచ - అత్రకామకాలౌవిశ్వేదేవావిష్టిశ్రాద్ధేక్రతుదక్షావష్టమ్యాం కామకాలావితిసాయణీయే శంఖోక్తేః - అత్రశ్రాద్ధాకరణేప్రాయశ్చిత్తముక్తమృగ్విధానే। ఏభిర్ద్యుభిర్జపేన్మంత్రం శతవారంతుతద్దినే। అన్వష్టక్యంయదాన్యాసం సంపూర్ణంయాతిసర్వథా-ఇతి॥అశక్తత్వాశ్వలాయనః॥ అథకోభూత్తేష్టకాఃపశునాస్థాలీపాకేనవాప్యనడుహేవాయవసమాహరేదగ్నినావాకక్షముపోషేదేషామేష్టకేతినత్వేవానష్టకస్స్యాదితి - మార్గశీర్షాదిషుమలమాసేసతితత్రాష్టకానకార్యా - చతుర్ణామితిగ్రహణాదిత్యుక్తంనారాయణవృత్తౌ। తద్దాకారికగృహ్యేపి॥ మహాలయాష్టకా శ్రాద్ధోపాకర్మాద్యపికర్మయత్। స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితంవర్జయేన్మలేఇతి। మార్గాదిరవివారేషు కామ్యవ్రతముక్తంహేమాద్రౌ - తత్రభవిష్యత్పురాణేసంగ్రహేసారధర్మే॥ వత్రత్రిత్వంతులస్యాస్త్రిఫలమథఘృతంమార్గశీర్షాదిభక్ష్యంముష్టేనాంత్రింస్తిలానాంత్రిఫలవిధితథామర్ధకంగోమయంచ॥ త్రిత్వంతోయాంజలీనాంత్రిమరిచకమథోత్రిఃఫలాన్నంత్రిపస్సర్వగోమూత్రంశగ్ధ-రాసద్ధవిరితి విధినాభానువారేక్రమేణ॥ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, మార్గశీర్షమాసనిర్ణయః— ధనుస్సంక్రమేపరాష్షోడశఘటికాః పుణ్యాః-అస్యత్వాగ్రిమాః - అత్రోత్సర్జననిర్ణయావక్తవ్యోవ్యస్యచా కర్మప్రసంగాత్ప్రాగేవోక్తేః - కల్పతరౌభవిష్యే॥ పౌషమాసియదాదేవి శుక్లాష్టమ్యాంబుధోభవేత్। తస్యాంస్నానజపోహోమాస్తర్పణంవిప్రభోజనమ్॥ మత్ప్రీతయేకృతందేవిశతసాహస్రికంభవేత్॥ అత్రైవరోహిణ్యార్ద్రాయోగేపుణ్యతమత్వం, తత్రైవజ్ఞేయం— పౌషశుక్లైకాదశీమన్వాదిః - సాచోక్తాప్రాక్ - పౌషపౌర్ణమాసంతరాన్నత్తమ్యాష్టమీనవమ్యోష్టకాద్యాఃప్రాగుక్తాః - పౌషామావాస్యాయాంఅర్ధోదయోయోగవిశేషః - తదుక్తంమదనరత్నేమహాభారతే॥ అమార్కపాతశ్రవణైర్యుక్తాచేత్పుష్యమాఘయోః। అర్ధోదయస్సవిజ్ఞేయః కోటిసూర్యగ్రహైస్సమమితి - పుష్యమాఘయోర్మధ్యవర్తినీపౌషీపౌర్ణమాస్యుత్తరామావాస్యేత్యర్థఇతిభట్టాః - మదనరత్నేపుష్యస్యచమాఘస్యచేత్యర్థఉక్తః - తన్న, హేమాద్రివిరోధాత్ - తత్రహిమాఘఏవోక్తః - తథా॥ దివైవయోగశ్శస్తోయం నతురాత్రౌకదాచనేతి ఇదమర్థమన్యనిబంధేష్వభావాన్నిర్ణయామృతమాత్రోక్తేర్నిర్మూలమేవ - తేనహేమాద్ర్యాదిమతేరాత్రావర్ధోదయోభవత్యేవ - కేచిత్తుకించిదూనోమహోదయఇత్యా

హుస్తన్నిర్మాల్యం – హేమాద్రౌ మదనరత్నే చ స్కాందే ॥ మాఘమాసే సంప్రా
ప్తే ఆదిత్యే విష్ణుదైవతే । అర్ధోదయం తదిత్యాహుస్సహస్రార్కగ్రహైస్సమమ్ । త
త్రైవ ॥ మాఘమాసే కృష్ణపక్షే పంచదశ్యాం రవేర్దినే । వైష్ణవేన తు ఋక్షేణ వ్యతీ
పాతే సుదుర్లభే ॥ వ్రతం కుర్యాదిత్యగ్రేఽన్వయః – తత్రైవ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశా
నాం సౌవర్ణీః పలసంఖ్యయా । ప్రతిమాస్తు ప్రకర్తవ్యాస్తదర్ధేన ద్విజోత్తమ ॥ సార్ధం
శతత్రయం శంభోర్ద్రోణానాం తిలపర్వతః । కర్తవ్యౌ పర్వతౌ విష్ణురుద్రయోః పూర్వ
సంఖ్యయా ॥ శంభురత్ర బ్రహ్మా ॥ శయ్యాత్రయం తతః కుర్యాదుపస్కరసమన్వితమ్ ॥
తిలైర్హోమం కృత్వా ప్రతిమాం దద్యాదిత్యుక్తం – స్కాందే ॥ అర్ధోదయే తు సంప్రా
ప్తే సర్వం గంగాసమం జలమ్ ॥ శుద్ధాత్మానో ద్విజాస్సర్వే భవేయుర్బ్రహ్మసమ్మితాః ॥
యత్కించిద్దీయతే దానం తద్దానం మేరుసన్నిభమితి ॥ అత్ర దానవిశేషో నిర్ణయామృ
తే స్కాందే ॥ చతుష్షష్టిపలం ముఖ్యమమత్రం తత్ర కారయేత్ । చత్వారింశత్పలం వా
థ పంచవింశతిరేవ వా ॥ అమత్రం పాత్రం – తచ్చ కాంస్యమయమిత్యుక్తం తత్రైవ ॥
ఏవం సుఘటితం కార్యం కాంస్యభాజనముత్తమమితి ॥ తథా ॥ నిధాయ పాయసం తత్ర
పద్మమష్టదళం లిఖేత్ । పద్మస్య కర్ణికాయాం తు కర్షమాత్రం సువర్ణకమ్ ॥ తదభావే తద
ర్ధం వా తదర్ధం వాపి కారయేత్ । భూషయేత్తం పుష్పైస్సుగంధైః కృత్వాష్టదళముత్తమమ్ ॥
అమత్రం స్థాపయేత్తత్ర బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్ । తేషాం పూజా తతః కార్యా శ్వేత
మాల్యైస్సుశోభనైః । వస్త్రాదిభిరలంకృత్య బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ మంత్ర
స్తు ॥ సువర్ణపాయసామత్రం యస్మాదేతత్త్రయీమయమ్ । ఆపత్తేస్తారకం యస్మా
త్తద్గృహాణ ద్విజోత్తమ ॥ సముద్రమేఖలాం పృథ్వీం సమ్యగ్దాతుశ్చ యత్ఫలమ్ । తత్ఫ
లం లభతే మర్త్యః కృత్వేదం దానముత్తమమితి ॥ ఇతి కాలనిర్ణయసింధౌ, పౌషమా
సనిర్ణయః — అథ మాఘస్నానం – తత్ర విష్ణుః ॥ తులామకరమేషేషు ప్రాతస్స్నాయీ
సదా భవేత్ । హవిష్యం బ్రహ్మచర్యం చ మాఘస్నానే మహాఫలమితి సౌరమాసము
క్తః ॥ బ్రాహ్మే తు సావన ఉక్తః – ఏకాదశ్యాం శుక్లపక్షే పౌషమాసే సమారభేత్ ॥ ద్వాద
శ్యాం పౌర్ణమాస్యాం వా శుక్లపక్షే సమాపనమితి ॥ పాద్మేపి ॥ పుష్యస్యైకాదశీం శుక్లామా
రభ్య స్థండిలేశయః ॥ మాసమాత్రం నిరాహారస్త్రికాలం స్నానమాచరేత్ ॥ త్రికాలమ
ర్చయేద్విష్ణుం త్యక్తభోగో జితేంద్రియః ॥ మాఘస్యైకాదశీం శుక్లాం యావద్వై ద్వాద
రోత్తమేతి ॥ త్రికాలస్నానం మాసోపవాసవిషయం – నిరాహార ఇత్యుక్తేః – పృథ్వీచం
ద్రోదయే త్వన్యథోక్తం, విష్ణుః ॥ దర్శం వా పౌర్ణమాసీం వా ప్రారభ్య స్నానమాచరేత్ ।
పుణ్యాన్యహాని త్రింశత్తు మకరస్థే దివాకరే ఇతి ॥ అత్ర దర్శనమితి శుక్లాదిముఖ్యం చాం
ద్రాణి ప్రాయేణ – అయం తు పక్షో నేదానీం ప్రచరతి – అతోఽధికారిణో భవిష్యే ॥ బ్ర

హ్మచారీగృహస్థో వా వానప్రస్థోథభిక్షుకః । బాలవృద్ధయువానశ్చ నరనారీనపుంసకాః ॥ స్నాత్వా మాఘే శుభే తీర్థే ప్రాప్నువంతీప్సితం ఫలమ్ ॥ పాద్మే ॥ సర్వేధికారిణోహ్యత్ర విష్ణుభక్త్యా యథా నృప ॥ బ్రాహ్మే ॥ ఉష్ణోదకేన వా స్నానమశక్యే సతి కుర్వతే । వృద్ధేషు సర్వగాత్రేషు ఉష్ణోదం న విశిష్యతే ॥ వైష్ణవామృతే గౌడనిబంధే చన్ద్రికాంరదే ॥ పౌష్యాం తు సమతీతాయాం యా పద్భపతి పూర్ణిమా । మాఘమాసస్య తావద్ధి పూజా విష్ణోర్విధీయతే ॥ పిత్ర్యాణాం దేవతానాం చ మూలకం నైవ దాపయేత్ । బ్రాహ్మణో మూలకం భుక్త్వా చరేచ్చాంద్రాయణం వ్రతమ్ ॥ అన్యథా యాతి నరకం క్షత్రవిట్ఛూద్ర ఏవ చ । వర్జనీయం ప్రయత్నేన మూలకం మదిరోపమమ్ ॥ యదా తు మాఘో మలమాసో భవతి తదా కామ్యానాం తత్ర సమాప్తినిషేధాన్మాసద్వయే స్నానం తన్నియమాశ్చ కార్యాః - మాసోపవాసచాంద్రాయణాదితు మలమాస ఏవ సమాపయేత్ - తదుక్తం దీపికాయాం - నియతత్రింశద్దినత్వాచ్ఛుభే మాస్యారభ్య సమాపయేత్ - మలినే మాసోపవాసవ్రతమితి- మాసోపవాసపదం చాంద్రాయణాదేరుపలక్షణం - స్నానారంభే చ మంత్రో విష్ణునోక్తః ॥ తత్ర చోద్ధాయ నియమం గృహ్ణీయాద్విధిపూర్వకమ్ । మాఘమాసమిమం పూర్ణం స్నాస్యేహం దేవ మాధవ ॥ తీర్థస్యాస్య జలే నిత్యమితి సంకల్ప్య చేతసీతి ॥ ప్రత్యహం మంత్రశ్చ పాద్మే ॥ దుఃఖదారిద్ర్యనాశాయ శ్రీవిష్ణోస్తోషణాయ చ । ప్రాతస్స్నానం కరోమ్యద్య మాఘే పాపవినాశనమ్ ॥ మకరస్థే రవౌ మాఘే గోవిందాచ్యుత మాధవ । స్నానేనానేన మే దేవ యథోక్తఫలదో భవ ॥ ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య స్నాయాన్మౌనసమన్వితః ఇతి ॥ ప్రత్యహం సూర్యాయార్ఘ్యం - మంత్రస్తు పృథ్వీచంద్రోదయే పాద్మే ॥ సవిత్రే ప్రసవిత్రే చ పరం ధామ జలే మమ । త్వత్తేజసా పరిభ్రష్టం పాపం యాతు సహస్రధా । ఇతి ॥ స్నానకాలశ్చ సూర్యోదయః - త్రిస్థలీసేతౌ ॥ మకరస్థే రవౌ యో హి న స్నాత్యభ్యుదితే రవౌ ఇతి ॥ మాఘమాసే రటంత్యాపః కించిదభ్యుదితే రవౌ-ఇతి చ । పాద్మవచనాత్ ॥ సంప్రాప్తే మాఘమాసే తు తపస్వీజనవల్లభే । క్రోశంతి సర్వవారీణి సముద్గచ్ఛతి భాస్కరే ॥ పునీమస్సర్వపాపాని త్రివిధాని న సంశయః ఇతి । నారదీయోక్తేః ॥ యో మాఘమాస్యుషసి సూర్యకరాభితప్తే స్నానం సమాచరతి చారు నదీప్రవాహే । ఉద్ధృత్య సప్తపురుషాన్పితృమాతృవంశ్యాన్ స్వర్గం ప్రయాత్యమరదేహధరో నరో సాఇతి భవిష్యోత్తరవచనాచ్చ ॥ బ్రాహ్మే త్వరుణోదయ ఉక్తః ॥ అరుణోదయే తు సంప్రాప్తే స్నానకాలే విచక్షణః । మాధవాంఘ్రియుగం ధ్యాయన్ యస్స్నాతి సురపూజితః ఇతి ॥ తథా ॥ అరుణోదయమారభ్య ప్రాతఃకాలావధి ప్రభో । మాఘస్నానవతాం పుణ్యం క్రమాత్స్వల్పతరావధారణా ॥ ఉత్తమం తు సనక్షత్రం మధ్యమం లుప్తతారకమ్ ॥

సవితర్యుదితే భూప తతో హీనం ప్రకీర్తితం-ఇతి ॥ తేనాత్ర శక్త్యపేక్షయా వ్యవస్థా- ఇదంచ స్నానం ప్రయాగేతిప్రశస్తం ॥ కాశ్యాః శతగుణం ప్రోక్తం గంగాయమునసంగమే । సహస్రగుణితా సాపి భవేత్పశ్చిమవాహినీ ॥ పశ్చిమాభిముఖీ గంగా కాళింద్యా సహ సంగతా । హంతి కల్పకృతం పాపం మాఘే నృపదుర్లభా-ఇత్యాదిపాద్మాదివచోభ్యః - విస్తరస్తు మత్పితామహకృతప్రయాగసేతౌ జ్ఞేయః - బ్రాహ్మే ॥ యత్రకుత్రాపి యో మాఘే ప్రయాగస్మరణాన్వితః ॥ కరోతి మజ్జనం తీర్థే నలభేద్గాంగమజ్జనమ్ ॥ తథా, సముద్రేప్యతిప్రశస్తం - తదుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయే ప్రభాసఖండే ॥ మాఘే మాసి చ యః స్నాయాన్నైరంతర్యేణ భావతః ॥ పౌండరీకఫలం తస్య దివసే దివసే భవేత్ ॥ మాఘస్నానం కామ్యమేవేతి భట్టాః - విష్ణ్వాదివాక్యే సదావశ్యశబ్దాన్నిత్యత్వావగతేర్నిత్యకామ్యమితి తు యుక్తం - మాసపర్యంతం స్నానాసంభవే తు త్ర్యహమేకాహం వా స్నాయాత్ ॥ మహామాఘీం పురస్కృత్య సస్నౌ తత్ర దినత్రయమితి లింగాత్ ॥ అస్మిన్ప్రయాగే త్వశక్తోపి స్నాయాదపి దినత్రయమ్ । ప్రయాగే మాఘమాసే తు త్ర్యహం స్నాతస్య యత్ఫలమ్ ॥ నాశ్వమేధసహస్రేణ తత్ఫలం లభతే భువి-ఇతి పాద్మాదివచనాత్ - అత్ర మకరసంక్రమో రథసప్తమీ- మాఘీత్ర్యహమిత్యేకే - మాఘశుక్లదశమ్యాదిత్యన్యే - మకరాద్యత్ర్యహ ఇత్యపరే - మాఘమాసాద్యత్ర్యహ ఇతి కేచిత్ - త్రయోదశ్యాదీతి బహవః ॥ మహామాఘీం పురస్కృత్య సస్నౌ తత్ర దినత్రయమితి పాద్మోక్తేః - ఏతస్యార్థవాదత్వాద్యత్కించిద్దినత్రయమితి భట్టాః - తత్త్వం తు సందిగ్ధేషు వాక్యశేషాదితి న్యాయాత్త్రయోదశ్యాద్యేవేతి - ప్రయాగం వినాపి పాద్మే ॥ అస్మిన్ప్రయాగే త్వశక్తోపి స్నాయాదపి దినత్రయమితి- మాఘస్నానే నియమాస్తు నారదీయే ॥ నవహ్నిం సేవయేత్స్నాతో హ్యస్నాతోపి వరాననే ॥ హోమార్థం సేవయేద్వహ్నిం శీతార్థం న కదాచన ॥ అహన్యహని దాతవ్యాస్తిలాః శర్కరయాన్వితాః ॥ త్రిభాగస్తు తిలానాం హి చతుర్థః శర్కరాన్వితః - అనభ్యంగీ వరారోహే సర్వమాసం నయేద్వ్రతీ ॥ తథా ॥ అప్రావృతశరీరస్తు యః కష్టం స్నానమాచరేత్ । పదే పదేశ్వమేధస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ తథా ॥ శంఖచక్రధరం దేవం మాధవం నామ పూజయేత్ । వహ్నిం హుత్వా విధానేన తతస్త్వేకాశనో భవేత్ ॥ భూశయ్యా బ్రహ్మచర్యేణ శక్తః స్నానం సమాచరేత్ । అశక్తో బ్రహ్మచర్యాదౌ స్వేచ్ఛయా సర్వత్ర కథ్యతే ॥ తథా ॥ తిలస్నాయీ తిలోద్వర్తీ తిలహోమీ తిలోదకీ । తిలభుక్తిలదాతా చ షట్తిలాః పాపనాశనాః ఇతి ॥ ప్రయాగాసంభవే - కాశ్యాం దశాశ్వమేధోత్తరస్థప్రయాగతీర్థే స్నానముక్తం - కాశీఖండే, కాశ్యాం వై ప్రయాగే యే తపసి స్నాంతి మానవాః । దశాశ్వమేధజనితం ఫలం తే ప్రాప్నువంతి

వేద్ధ్రువం-ఇతి॥ స్నానోత్తరంమదనపారిజాతేవిష్ణుః॥ స్నాగమానాన్నమస్కృత్యపూజయేత్పురుషోత్తమమ్ । అవశ్యమేవకర్తవ్యంమాఘస్నానమితిశ్రుతిః ॥ భవిష్యే॥ తైలమామలకాశ్చైవతీర్థేదేయాస్తునిత్యశః । తతఃప్రజ్వాలయేద్వహ్నింసేవనార్థంద్విజన్మనాం ॥ ఏవంస్నానావసానేతుభోజ్యందేయమవారితమ్ । భోజయేద్ద్విజదాంపత్యంభూషయేద్వస్త్రభూషణైః ॥ కంబళాజినరత్నానివాసాంసివివిధానిచ । చోళకానిచదేయానిప్రచ్ఛాదనపటాస్తథా ॥ ఉపానహౌతథాగుప్తమోచకౌపాపమోచకౌ । అనేనవిధినాదద్యాన్మాధవఃప్రీయతామితి ॥ పాద్మే ॥ భూమిశాయీతథాహోతవ్యమాజ్యంతిలసమన్వితమ్ ॥ తథా ॥ అన్నంచైవయథాశక్త్యా దేయంమాఘేనరాధిప । సువర్ణరక్తికామాత్రందద్యాద్వేదవిదేతథా । మాఘాంతేతువిశేషోనారదీయే ॥ మాఘావసానేసుభగేషడ్రసంభోజనంస్మృతమ్ । సూర్యోమేప్రీయతాందేవోవిష్ణుమూర్తిర్నిరంజనః ॥ దంపత్యోర్వాససీసూక్ష్మేసప్తధాన్యసమన్వితే । త్రింశస్తుమోదకాదేయాశ్శర్కరాతిలసంయుతాఃఇతి ॥ అత్ర ॥ ఏకాదశీవిధానేనవ్రతస్యోద్యాపనంతథేతి పాద్మవచనాత్ - పూర్వేహ్ని ఉపవాసపూజనాదికృత్వాపరేహ్నితిలచర్వాజ్యైరష్టోత్తరశతంహోమంకృత్వా, సవిత్రేప్రసవిత్రేచేతి పూర్వోక్తంమంత్రముక్త్వా ॥ దివాకరజగన్నాథప్రభాకరనమోస్తుతే । పరిపూర్ణంకురుష్వేహమాఘస్నానముపఃపతే ॥ ఇతిసమాపయేదితి సంక్షేపః - మకరసంక్రాంతౌహేమాద్రిమతే[1] పరతశ్చత్వారింశద్ఘటికాఃపుణ్యాః ॥ త్రింశత్కర్కాటకేనాడ్యో మకరేతుదశాధికా ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మాధవమతేతు వింశతిః॥ త్రింశత్కర్కాటకేపూర్వామకరే వింశతిఃపరాః - ఇతివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః యదాతుసూర్యాస్తాత్పూర్వం సంక్రాంతిర్భవతి - తదోభయమతే పూర్వమేవపుణ్యకాలః - రాత్రౌతుప్రదోషేనిశీథేవామకరసంక్రమేమాధవమతేద్వితీయదిన ఏవపుణ్యం ॥ యద్యస్తమయవేళాయాంమకరంయాతిభాస్కరః । ప్రదోషేవార్ధరాత్రేవాస్నానందానంపరేహని-ఇతివృద్ధగార్గ్యవచనాత్ ॥అస్తమయంప్రదోషః- ప్రదోషేపూర్వరాత్రే ॥ కార్ముకంతుపరిత్యజ్యఝషంసంక్రమతేరవిః ॥ ప్రదోషేవార్ధరాత్రేవాస్నానందానంపరేహనీతిభవిష్యోక్తేశ్చ ॥ తదాభోగఃపరేహనీతిహేమాద్రావపారః - కాలాదర్శనిర్ణయామృతమదనపారిజాతాదయోప్యేవమూచుః - దాక్షిణాత్యాశ్చైతదేవాద్రియంతే - యత్తుహేమాద్రిణాద్యోవాశబ్దోయథార్థే - ద్వితీయస్తథార్థే - యథాప్రదోషేపూర్వేద్యుస్తథార్ధరాత్రేపరేహ్నిత్యుక్తం-తస్మైనమోస్తు - తేనపరేహ్నిపుణ్యంవక్తుంప్రదోషేఇతి - దినద్వయేపుణ్యనిరాసార్థంఅర్ధరాత్రగ్రహణం - హేమాద్రిస్మృత్యర్థసారానంతభట్టాదిమతేతు నిశీథాత్పూర్వం

పశ్చాచ్చసంక్రాంతౌ పూర్వదినేపరదినేవాపుణ్యం॥ధనుర్మీనావతిక్రమ్యకన్యాంచ
మిథునంతథా।పూర్వాపరవిభాగేనరాత్రౌసంక్రమణంయదా ॥ దినాంతేపంచనాడ్య
స్తుతదాపుణ్యతమాఃస్మృతాః। ఉదయేపితథాపంచదైవేపిత్ర్యేచకర్మణీతిస్కాంద
వచనాత్ - పూర్వాపరవిభాగేనేతిమకరకర్కభిన్నవిషయం - పూర్వోక్తవచో
విరోధాదితి మదనరత్నే ఉక్తం॥షడశీతిముఖేతీతేతథైవోత్తరాయణే ॥ ఇత్యాదివి
రోధాచ్చ - తేనపూర్వైకవాక్యతయాయమర్థః- రాత్రౌపూర్వభాగే మకరసంక్ర
మేపరేహ్ని ఉదయేపంచనాడ్యఃపుణ్యాః - రాత్రావపరభాగేకర్కసంక్రమే పూర్వ
దినాంతేపంచనాడ్యఇతి-ఏవంసర్వేషామవిరోధః-మకరేసామాన్యేనపరదినేపుణ్యత్వే
పి పుణ్యాతిశయార్థమిదం - యత్తుదేవలయజ్ఞపార్శ్వౌ॥ ఆసన్నేసంక్రమంపుణ్యంది
నార్ధంస్నానదానయోః । రాత్రౌసంక్రమణేభానోర్విషువత్యయనేదివా।ఇతి॥అత్ర
మాధవః - అయనేదివాజాతేతదర్ధంపుణ్యం - కర్కేపూర్వంమకరేంత్యం - ఏత
న్మధ్యందినాయనపరమితిహేమాద్రిస్తు - రాత్రౌవిషువత్యాసన్నదినార్ధంపుణ్యంఅ
యనేత్వాసన్నదినంపుణ్యం - దినేఇతిపాఠేఉభయత్ర దినార్ధంపుణ్యమిత్యాహ- ఏత
దేవోక్తందీపికాయాం - అథాయనమథఃపశ్చాన్నిశీథాద్యవేద్యద్యాసన్నమహస్త
దర్ధమథవాపుణ్యమితి - తత్త్వంతుఆసన్నసంక్రమమిత్యస్యవిషువత్యేవాన్వయః-
అయనేరాత్రౌసతిదినే పుణ్యం-కస్మిన్నిత్యపేక్షాయాంకర్కే- పూర్వేహ్నిమకరేపరే
హ్ని ఇతి - వ్యాఖ్యాంతరవశాదర్థే ఉచ్యమానేనకోపివిరోధః - యత్త్వనంతభట్టః ॥
అథసంక్రమణంభానోర్నిశీథాత్ప్రాగ్యదాభవేత్ । అయనంవిషువంతత్రప్రాగ్దినాం
తిమనాడికాః ॥ పంచపుణ్యతమాఃపశ్చాన్నిశీథాచ్చేద్భవేత్తథా। ఆద్యాపరదినస్యాపిత
ద్వదిత్యేషనిర్ణయఃఇతి - అపరార్కేప్యేవం ॥ అస్తంగతేయదాసూర్యేఝషం
యాతిదివాకరః। ప్రదోషేవార్ధరాత్రేవాతదా పుణ్యందినద్వయం-ఇతిబౌధాయన
వచనాద్దినద్వయంవాపుణ్యకాలః - తదాపుణ్యందినాంతరమితి మదనరత్నేపాఠః-
గుర్జరప్రాచ్యోదీచ్యాస్త్విదమేవాద్రియంతే - అత్రాపిపూర్వవద్వ్యాఖ్యేయమ్ -
తిథితత్త్వదామోదరగౌడగ్రంథాస్తు ప్రదోషార్ధరాత్రభిన్నేరాత్రేఃపూర్వభాగే పూ
ర్వదినేపరభాగేచపరదినేపుణ్యమన్యసంక్రాంతివత్ - విశిష్యతమోన్నిర్దేశాత్ -
ప్రదోషశ్చ ॥ ప్రదోషోస్తమయాదూర్ధ్వంఘటికాద్వయమిష్యతే ॥ ఇతివత్సోక్త
ఇత్యాహుః - తన్న, అస్తంగతేఇతిత్రితయవైయర్థ్యాపత్తేః - అతఃప్రదోషపదేనత
ద్భిన్నైకదేశరాత్రిరుచ్యతే—అతఏవయామద్వయోదయతేరవిరితి వృద్ధగార్గ్యాదిభిర్దక్షిణా
యనేపూర్వరాత్రౌసంక్రమేపూర్వదినముక్తం - వత్సోక్తిరప్యధ్యయనాదిపరా- ఇ
హతుత్రిముహూర్తఏవప్రదోషః - మకరేదానవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే ॥ ధే

నుంతిలమయీంరాజన్దద్యాద్యశ్చోత్తరాయణే। సర్వాన్కామానవాప్నోతివిందతే
పరమంసుఖం ॥ విష్ణుధర్మే ॥ ఉత్తరేత్వయనేవిప్రావస్త్రదానంమహత్ఫలమ్। తిల
పూర్ణమనడ్వాహందత్వారోగైఃప్రముచ్యతేఇతి ॥ శివరహస్యేపి ॥ తస్యాంకృష్ణతి
లైస్స్నానంకార్యంచోద్వర్తనంశుభైః। తిలాదేయాశ్చవిప్రేభ్యస్సర్వదైవోత్తరా
యణే ॥ తిలతైలేనదీపాశ్చదేయాశ్శివగృహేశుభాః ॥ కల్పతరౌకాలికాపురాణే ॥
హైమామంత్రితైఃప్రకుర్వీతసర్వదైవోత్తరాయణే। తాన్యేవదేవాయవిప్రేభ్యో హాట
కేనసమందదేత్ ॥ ఉత్తరాయణమాసాద్యనరఃకస్మాత్సశోచతి ॥ తథా, మకరేరా
త్రావపిశ్రాద్ధాదిభవతీత్యుక్తంప్రాక్ - మాఘామాయాంయోగవిశేషార్ధోదయః
ప్రాగేవోక్తః—మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యాంయమతర్పణముక్తం - హేమాద్రౌయమే
న ॥ అనర్కాభ్యుదితేకాలేమాఘకృష్ణచతుర్దశీమ్ । స్నాత్వాసంతర్ప్యతుయమంస
ర్వపాపైః ప్రముచ్యతఇతి—మాఘశుక్లచతుర్థీతిలచతుర్థీ - సాప్రదోషవ్యాపినీ
గ్రాహ్యా॥ మాఘశుక్లచతుర్థ్యాంతుసక్తువ్రతపరాయణాః। యేత్వాంఢుంఢేఽర్చయి
ష్యంతితేఽర్చ్యాస్స్యుస్సురసత్తమైరితికాశీఖండాత్ ॥ మాఘమాసేచతుర్థ్యాంతుత
స్మిన్కాలఉపోషితః। అర్చయిత్వాతుయోదేవిజాగరంతత్రకారయేదితి ॥ త్రిస్థలీసే
తౌలైంగాచ్చ—ఇయమేవకుందచతుర్థీ - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ మాఘశు
క్లచతుర్థ్యాంతుకుంద పుష్పైస్సదాశివమ్ । సంపూజ్యయోహినక్తాశీసప్రాప్నో
తిశ్రియంనరఃఇతికాలాదర్శోక్తేః—మాఘశుక్లపంచమీశ్రీపంచమీ - తదు
క్తంహేమాద్రౌ, వారాహే ॥ మాఘశుక్ల చతుర్థ్యాంతువరమారాధ్యచశ్రియః ।
పంచమ్యాంకుందకుసుమైః పూజాంకుర్యాత్సమృద్ధయే ॥ ఇయంమాధవమతేపూ
ర్వా, హేమాద్రిమతేపరా - చైత్రశుక్లశ్రీపంచమీదివోదాసః - మాఘశుక్లసప్త
మీరథసప్తమీ - సాఅరుణోదయ వ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ సూర్యగ్రహణతుల్యాతు
శుక్లామాఘస్యసప్తమీ ॥ అరుణోదయవేళాయాంతస్యాంస్నానంమహాఫలమితి ॥
చంద్రికాయాంవిష్ణువచనాత్ ॥ అరుణోదయవేళాయాంశుక్లామాఘస్యసప్తమీ ।
ప్రయాగేయదిలభ్యేతకోటిసూర్యగ్రహైస్సమేతివచనాచ్చ - యత్తుదివోదాసీయే
అచలాసప్తమీదుర్గాశివరాత్రిర్మహాభరః । ద్వాదశీవత్సపూజాయాంసుఖదాప్రా
గ్యుతాసదాతిషష్ఠీయుతత్వముక్తమ్- తద్యదాపూర్వేద్యుర్ఘటికాద్వయంషష్ఠీసప్త
మీచపరేద్యుః - షష్ఠీవశాదరుణోదయాత్పూర్వంసమాప్యతే- తత్పరంజ్ఞేయం-
తత్రసప్తమ్యాంసప్తమీషుయంప్రవేశ్యా రుణోదయేస్నానంకార్యం - మదనరత్నే
భవిష్యోత్తరే ॥ మాఘేమాసిసితేపక్షేసప్తమీకోటిభాస్కరా। కుర్యాత్స్నానా
ర్ఘ్యం దానాభ్యామాయురారోగ్యసంపదః ॥ అత్రవిధిర్భవిష్యేస్నాత్వావస్థాప్యతే

కథ క్తంస ప్తమ్యాంనిశ్చలంజలమ్ । రాత్ర్యాం తేచాలయేత్తా స్త్వందత్వాశిరసిదీప
కమ్ ॥ తథాజలంప్రక్రమ్య ॥ న కేనచాల్య తేయావత్తావత్స్నానంసమా చరేత్ । సౌ
వర్ణేరాజతేపాత్రేథ శక్త్యాలాబుమయేథవా। తైలేనవర్తిర్దాతవ్యామహారజనరం
జితా ॥ మహారజనంకుసుంభం ॥ సమాహితమనాభూత్వాదత్వాశిరసిదీపకమ్ ॥ ధా
స్కరంహృదయేధ్యాత్వాఇమంమంత్రముదీరయేత్ ॥ నమస్తేరుద్రరూపాయరసా
నాంపతయేనమః । వరుణాయనమస్తేస్తుహరివాసనమోస్తుతే ॥ జలేపరిహరేద్దీపం
ధ్యాత్వాసంతర్ప్య దేవతాఃఇతి ॥ చందనేనలిఖేత్పద్మమష్టపత్రంసకర్ణికమ్ । మధ్యే
శివంసపత్నీకంప్రణవేనచసంయుతమ్ ॥ పూర్వాదిదళేషు, రవిభానువివస్వద్భాస్క
రసవితర్కసహస్రకిరణ సర్వాత్మకాన్ సంపూజ్యగృహాంగచ్ఛేదితి-స్నానమంత్రశ్చ
కాశీఖండే ॥ యద్యజ్జన్మకృతంపాపంమయాసప్తసుజన్మసు । తన్మేరోగంచశోకంచ
మాకరీహంతుసప్తమీ ॥ ఏతజ్జన్మకృతంపాపంయచ్చజన్మాంతరార్జితమ్ । మనోవా
క్కాయజంయచ్చజ్ఞాతాజ్ఞాతేచయేపునః ॥ ఇతిసప్తవిధంపాపంస్నానాన్మేసప్తస
ప్తికే । సప్తవ్యాధిసమాయుక్తంహరమాకరిసప్తమీ ॥ ఏతన్మంత్రత్రయంజప్త్వా
స్నాత్వాపాదోదకేనరః । కేశవాదిత్యమాలోక్యక్షణాన్నిష్కలుషోభవేత్ ॥ దివో
దాసీయేమదనరత్నేచ - ఇక్షుదండేనజలంచాలయిత్వాసప్తార్కపత్రాణిబదరీపత్రా
ణిచ శిరసినిధాయ పూర్వోక్తైర్మంత్రైస్స్నాత్వాతిలపిష్ట మయాపూపైర్హైమం
సూర్యంసంపూజ్యవిప్రాయదద్యాత్ - అర్ఘ్యమంత్రోమదనరత్నే॥ సప్తసప్తివహ
ప్రీతసప్తలోకప్రదీపన । సప్తమీసహితోదేవగృహాణార్ఘ్యందివాకర ॥ తతః ॥
జననీసర్వలోకానాంసప్తమీసప్తసప్తికే । సప్తవ్యాహృతికేదేవినమస్తేసూర్యమం
డల ఇతిప్రార్థయేత్ - సౌరాగమే ॥ అర్కపత్రైస్సబదరైర్దూర్వాక్షతసచందనైః ॥
అష్టాంగవిధినాచార్ఘ్యందద్యాదాదిత్యతుష్టయే ॥ అత్రదానవిశేషోమదనరత్నేభ
విష్యే ॥ తామ్రపాత్రేయథాశక్త్యామృన్మయేవాథభక్తిమాన్ । స్థాపయేత్తిలపి
ష్టంచసఘృతంసగుడంతథా । కాంచనంతాళకంకృత్వాఅశక్తస్తిలపిష్టజమ్। సంభా
వ్యరత్నవస్త్రైశ్చపుష్పైర్ధూపైరథార్చయేత్ ॥ దానమంత్రస్తు ॥ ఆదిత్యస్యప్రసాదే
నప్రాతస్స్నానఫలేనచ । దుష్టదౌర్భాగ్యదుఃఖఘ్నంమయాదత్తంతుతాళకమ్ ॥
తాళకంకర్ణాభరణమితితత్రైవోక్తం - దీపపాత్రమితిహేమాద్రౌ - తత్రైవభవి
ష్యోత్తరే॥ఏవంవిధంరథవరంరథవాజియుక్తంహైమంచహైమశతధీధితినాసమేతమ్।
దద్యాచ్చమాఘసితసప్తమివాసరేయస్సోసంగచక్రగతిరేవమహీంభునక్తి ॥ ఇయం
మన్వాదిరపి - ఇయంచశుక్లపక్షస్థత్వాత్పౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా - యదామాఘోమా
ఘమాసోమాఘోభవతి తదామాసద్వయే మన్వాదిశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ మన్వాదికంతై

ధికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచేతిస్మృతిచంద్రికోక్తేః—మాఘశుక్లాష్టమీ భీష్మాష్టమీ - తదుక్తంహేమాద్రౌపాద్మే ॥ మాఘేమాసిసితాష్టమ్యాం సతిలంభీష్మతర్పణమ్ । శ్రాద్ధంచయేనరాఃకుర్యుస్తేస్యుస్సంతతిభాగినఃఇతి ॥ భారతేపి ॥ శుక్లాష్టమ్యాంతుమాఘస్య దద్యాద్భీష్మాయయోజలమ్ । సంవత్సరకృతంపాపంతత్క్షణాదేవనశ్యతీతి ॥ ధవళనిబంధేస్మృతిః ॥ అష్టమ్యాంతుసితేపక్షే భీష్మాయతుతిలోదకమ్॥ అన్నంచవిధివద్దద్యుస్సర్వేవర్ణాద్విజాతయః ॥ సర్వవర్ణోక్తేర్ద్విజాతయఇతిసంబోధనం - తర్పణమంత్రస్తత్రైవ ॥ భీష్మశ్శాంతనవోవీరస్సత్యవాదీజితేంద్రియః॥ ఆభిరద్భిరవాప్నోతిపుత్రపౌత్రోచితాంక్రియామ్ ॥ వైయాఘ్రపద్మగోత్రాయసాంకృత్యప్రవరాయచ । అపుత్రాయదదామ్యేతజ్జలంభీష్మాయవర్మణే । వసూనామవతారాయశంతనోరాత్మజాయచ ॥ అర్ఘ్యందదామిభీష్మాయఆబాలబ్రహ్మచారిణేఇతి॥ ఏతజ్జీవత్పితృకస్యాపిభవతి ॥ జీవత్పితాపికుర్వీతతర్పణంయమ భీష్మయోరితిపాద్మోక్తేరితిజీవత్పితృకనిర్ణయేపితృచరణైరుక్తం - ఏతచ్చాపసవ్యేనకార్యమితి దివోదాసీయే - అత్రశ్రాద్ధంకామ్యం - తర్పణంచనిత్యం॥బ్రాహ్మణాద్యాశ్చయేవర్ణాదద్యుర్భీష్మాయనోజలమ్।సంవత్సరకృతం తేషాంపుణ్యంనశ్యతిసత్తమాఇతిమదనరత్నేవచనాత్—మాఘశుక్లద్వాదశీభీష్మద్వాదశీ ॥ త్వయాకృతమిదం వీరతవనామ్నాభవిష్యతి । సాభీష్మద్వాదశీత్యేషాసర్వపాపహరాశుభేతిహేమాద్రౌపాద్మవచనాత్ - ఇయంపూర్వయుతాయుగ్మవాక్యాత్ - మాఘీపూర్ణిమాపరేత్యుక్తంప్రాక్ -తథాహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ మఘాస్థయోశ్చజీవేందోర్మహామాఘీతికథ్యతే ॥ తత్రైవజ్యోతిషే ॥ మేషస్థేతథాసౌరిస్సింహేచగురుచంద్రమాః । భాస్కరశ్శ్రవణస్థశ్చమహామాఘీతిసాస్మృతా ॥ తథాభవిష్యే ॥ వైశాఖీకార్తికీమాఘీతిథయోతీవపూజితాః । స్నానదానవిహీనాస్తానేయాఃపాండునందన ॥ తథా ॥ తిలపాత్రాణిదేయానికంచుకాఃకంబళాస్తథేతి । మాఘపూర్ణిమానంతరాష్టమీమాఘీఅష్టకాతన్నిర్ణయః - పూర్వేద్యురన్వష్టకానిర్ణయశ్చపూర్వముక్తః - మలమాసేచైతానభవంతీత్యేతత్సర్వంమార్గశీర్షప్రకరణేభిహితం - తథాచతస్రృష్వష్టకాస్వశక్తావేషాఆవశ్యకీ - హేమంతశిశిరయోశ్చతుర్ణాసు పరపక్షాణామష్టమీష్వష్టకాఏకస్యాంవా ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - తథామాఘ్యష్టకాంప్రక్రమ్య- తామేకాష్టకేత్యాచక్షతఇత్యాపస్తంబవచనాచ్చేత్యాదిప్రయోగపారిజాతేజ్ఞేయమ్ - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, మాఘమాసనిర్ణయః—కుంభే షోడశ ఘటికాః పుణ్యాః - శేషంప్రాగ్వత్ —ఫాల్గునకృష్ణాష్టమ్యాంవిశేషఃకల్పతరౌ ఫాల్గునస్యచమాసస్యకృష్ణాష్టమ్యాంమహీపతే, ఇత్యుపక్రమ్య, జాతాదాశరథేఃపత్నీతస్మిన్నహనిజానకీ। ఉపోషితోరఘుపతిస్సము

ద్రస్యత్రచేత్తదా ॥ రామపత్నీ చ సంపూజ్యా సీతా జనకనందినీతి—ఫాల్గునకృష్ణచతు ర్దశీ శివరాత్రిః - సా చ కేషుచిద్వచనేషు ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యేత్యుక్తం - కేషుచి న్నిశీథవ్యాపినీ - తత్రాద్యా మాధవీయే ॥ త్రయోదశ్యస్తగే సూర్యే చతసృష్వేవ నాడిషు । భూతవిద్ధా తు యా తత్ర శివరాత్రివ్రతం చరేత్ ॥ స్మృత్యంతరేపి ॥ ప్రదో షవ్యాపినీ గ్రాహ్యా శివరాత్రిచతుర్దశీ । రాత్రౌ జాగరణం యస్మాత్తస్మాత్తాం సముపో షయేత్ ॥ అత్ర ప్రదోషో రాత్రిః - ఉత్తరార్ధే తస్యా హేతుత్వోక్తేః - కామికేపి ॥ ఆదిత్యాస్తమయే కాలే అస్తి చేద్యా చతుర్దశీ । తద్రాత్రిః శివరాత్రిః స్యాత్సా భవేదుత్త మోత్తమేతి ॥ ద్వితీయాపి తత్రైవ నారదసంహితాయాం ॥ అర్ధరాత్రియుతా యత్ర మాఘకృష్ణే చతుర్దశీ । శివరాత్రివ్రతం తత్ర సోశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥ స్మృత్యంతరేపి భవేద్యత్ర త్రయోదశ్యాం భూతవ్యాప్తా మహానిశా । శివరాత్రివ్రతం తత్ర కుర్యాజ్జా గరణం తథేతి ॥ ఈశానసంహితాయాం ॥ మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యామాదిదేవో మహా నిశి । శివలింగతయోద్భూతః కోటిసూర్యసమప్రభః ॥ తత్కాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా శివ రాత్రివ్రతే తిథిరితి ॥ అర్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వం యుక్తా యత్ర చతుర్దశీ । తత్తిథావేవ కు ర్వీత శివరాత్రివ్రతం వ్రతీ ॥ నార్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వం యుక్తా యత్ర చతుర్దశీ । నైవ తత్ర వ్రతం కుర్యాదాయురైశ్వర్యహానితః ॥ అర్ధరాత్రశ్చ ద్వితీయయామాంత్యతృతీ యయామాద్యఘటిద్వయరూప ఇతి మాధవః - వచనం తూక్తం ప్రాక్ - ఏవం సతి పూ ర్వేద్యురేవోభయవ్యాప్తౌ పూర్వైవ ॥ త్రయోదశీ యదా దేవి దినభుక్తిప్రమాణతః । జాగరే శివరాత్రిః స్యాన్నిశి పూర్ణా చతుర్దశీతి స్కాందోక్తేః - దినభుక్తిరస్తమయః ॥ జయంతీ శివరాత్రిశ్చ కార్యే భద్రా జయాన్వితే ఇతి స్కాందాచ్చ - దినద్వయే నిశీథ వ్యాప్తౌ హేమాద్రిమతే పూర్వా ॥ అర్ధరాత్రాత్పురస్తాచ్చేజ్జయాయోగో యదా భ వేత్ । పూర్వవిద్ధైవ కర్తవ్యా శివరాత్రిః శివప్రియైః ఇతి పాద్మవచనాత్ - మదనర త్నేప్యేవం, గౌడా అప్యేవమాహుః - నిర్ణయామృతే తు సర్వాపి శివరాత్రిః ప్రదోష వ్యాపిన్యేవ అర్ధరాత్రవాక్యాని తు నైమిత్తికన్యాయేన ప్రదోషస్తావకానీత్యుక్తం - తన్న, అర్ధరాత్రస్య పూర్వం కర్మకాలత్వోక్తేః । పరదిన ప్రదోషనిశీథోభయవ్యాప్తిసత్త్వా త్పరైవేతి తు మాధవః - ఇదమేవ చ యుక్తం ప్రతీమః - పరేద్యుః ప్రాగుక్తార్ధరాత్రస్యై కదేశవ్యాప్తౌ పూర్వేద్యుస్సంపూర్ణతద్వ్యాప్తౌ చ సత్యపి పరేద్యుః ప్రదోషనిశీథోభ యయోగే పూర్వేద్యుః - సంపూర్ణవ్యాప్తేః పూర్వైవ ॥ వ్యాప్యార్ధరాత్రం యస్యాం తు లభ్యతే యా చతుర్దశీ । తస్యామేవ వ్రతం కార్యం మత్ప్రసాదార్థిభిర్నరైః ॥ తదూర్ధ్వా ధో నితా భూతా సా కార్యా వ్రతిభిస్సదేతి మాధవధృతేశానసంహితోక్తేః - పూర్వే ద్యుర్నిశీథస్య పరేద్యుః ప్రదోషస్యైకైకవ్యాప్తౌ తు పూర్వైవ - జయాయోగస్య

ప్రాశస్త్యాత్ - తదుక్తంనాగరఖండే ॥ మాఘఫాల్గునయోర్మధ్యేఅసితాయాం
చతుర్దశీ । అనంగేనసమాయుక్తాకర్తవ్యాసదాతిథిరితి ॥ పాద్మే ॥ అర్ధరాత్రా
త్పురస్తాచ్చేజ్జయాయోగోయదాభవేత్ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాశివరాత్రిశ్శివప్రి
యైరితి॥ స్కాందేపి ॥ భవేద్యత్రత్రయోదశ్యాంభూతవ్యాప్తామహానిశా । శివరాత్రి
వ్రతంతత్రకుర్యాజ్జాగరణంతథేతి ॥ మహతామపిపాపానాంద్రుష్టా వై నిష్కృతిఃప
రా । సదృష్టాకుర్వతాంపుంసాంకుహూయుక్తాంతిథింశివామితిస్కాందేదర్శయోగ
స్యనిందితత్వాచ్చ - యదాచతుర్దశీపూర్వేద్యుర్నిశీథాదూర్ధ్వప్రవృత్తాపరేద్యుశ్చ
నిశీథాదర్వాగేవసమాప్తాతదాపరేద్యురేకవ్యాప్తిసత్వాత్పూర్వైవ॥ మాఘాసితేభూత
దినంహిరాజన్నుపైతియోగంయదిపంచదశ్యాః । జయాప్రయుక్తానతుజాతుకుర్యా
చ్ఛివస్యరాత్రింప్రియకృచ్ఛివస్యేతివచనాత్, ఏవందినద్వయేప్రదోషవ్యాప్త్యభావే
నిశీథవ్యాప్తిసత్వాత్పూర్వైవ - తేనదినద్వయేనిశీథవ్యాప్తౌప్రదోషవ్యాప్త్యానిర్ణ
యః -దినద్వయేప్రదోషవ్యాప్తౌనిశీథేననిర్ణయః- ఏకైకవ్యాప్తౌతునిశీథేననిర్ణయఇతి
ఇయంచరవిభౌమసోమవారేషుశివయోగేచాతిప్రశస్తా హేమాద్రౌతీర్థఖండేలైంగే॥
ఫాల్గునస్యచతుర్దశ్యాంకృష్ణపక్షేసమాహితాః॥కృత్తివాసేశ్వరంలింగమర్చయంతిశి
వంశుభే ॥ తేయాంతిపరమంస్థానంసదాశివమనామయం॥శివరాత్రిపారణానిర్ణయః ॥
శివరాత్రిపారణేతువిరుద్ధవాక్యానిదృశ్యంతేస్కాందే ॥ కృష్ణాష్టమీస్కందషష్ఠీశివ
రాత్రిచతుర్దశీ । ఏతాపూర్వయుతాఃకార్యాస్తిథ్యంతే పారణంభవేత్ ॥ జన్మాష్ట
మీరోహిణీచశివరాత్రిస్తథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాతిథిభాంతేచపారణమితి॥
తిథిమధ్యేపిపారణంస్కాందేఉక్తం॥ఉపోషణంచతుర్దశ్యాంచతుర్దశ్యాంతుపారణమ్ ।
కృతైస్సుకృతలక్షైశ్చలభ్యతేవాథవానవా ॥ బ్రహ్మాండోదరమధ్యేతుయానితీర్థాని
సంతివై । సంస్నాతానిభవంతిహభూతాయాంపారణేకృతే ॥ తిథీనామేవసర్వాసా
ముపవాసవ్రతాదిషు । తిథ్యంతేపారణంకుర్యాద్వినాశివచతుర్దశీమితి ॥ అత్రయా
మత్రయాదర్వాక్చతుర్దశీ సమాప్తౌతదంతేతదూర్ధ్వగామిన్యాంతుప్రాతస్తిథిమధ్య
ఏవేతిహేమాద్రి మాధవాదయోవ్యవస్థామాహుః - తన్న ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతే
వాపారణంయత్రచోదితమ్ । యామత్రయోర్ధ్వగామిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేత్యా
దిసామాన్యవచనైరేవవ్యవస్థాసిద్ధేరుభయవిధవాక్యవైయ్యర్థ్యాపత్తేః- వయంతు-
తిథ్యంతేపారణంభవేదితికృష్ణాష్టమ్యాదివిషయమేవ - నతుశివరాత్రివిషయం -
తదుపాదానంతుపూర్వయుతత్వమాత్రకథనార్థం - కథమన్యథాస్కాందేఏవ
శూన్యహృదయసాక్ష్యవత్తిథిమధ్యేపారణవిధానంఘటతే - తస్మాద్వినాశివచతుర్దశీం
ఇతిపర్యుదస్తత్వాచ్ఛివరాత్ర్యాస్సర్వప్రకారేషుతిథి మధ్యఏవపారణేతిబ్రూమః -

శిష్టాచారోప్యేవమేవ - దీపికాయాంతు - రాత్రావపితిథ్యంతఏవోక్తం - వ్రతతిథే
రంతేనిశీథేపివాఽశ్నీయాత్ -ఇతి- మదనరత్న కాలాదర్శయోస్తు॥సాహ్యస్తమయప
ర్యంతంవ్యాపినీచేత్పరేహని।దివైవపారణంకుర్యాత్పారణేనైవదోషభాక్॥ఇత్యుక్తం
తన్న - తిథిమధ్యేపారణవిధానాన్నిషేధేఫలాయోగాచ్ఛతిథ్యంతానపేక్షణాద్దోషా
ప్రసక్త్యాచతుర్థపాదాసంగతేః - తేనేదంశివరాత్రిభిన్నవ్రతపరంజ్ఞేయం - ఇదంచ
వ్రతసంయోగపృథక్త్వన్యాయేన నిత్యంకామ్యంచ - తథాచమాధవీయేస్కాందే॥
పరాత్పరతరంనాస్తి శివరాత్రిపరాత్పరమ్ । నపూజయతిభక్త్యేశం రుద్రంత్రిభువనే
శ్వరమ్ ॥ జంతుర్జన్మసహస్రేషుభ్రమతేనాత్రసంశయఇత్యకరణే ప్రత్యవాయశ్రవ
ణాత్ ॥ వర్షేవర్షేమహాదేవి నరోనారీపతివ్రతా । శివరాత్రౌమహాదేవంనిత్యం
భక్త్యాంప్రపూజయేదితి వీప్సాశ్రుతేః ॥ అర్ణవైర్యాయదివాశుష్యేత్క్షీయతేహిమవా
నపి । చలంత్యేతేకదాచిద్వైనిశ్చలంహి శివవ్రతమితివచనాచ్చనిత్యతా ॥ మమభ
క్తస్తుయోదేవిశివరాత్రిముపోషతః । గణత్వమక్షయందివ్యమక్షయంశివశాసనమ్॥
సర్వాన్భుక్త్వామహాభోగాంస్తతోమోక్షమవాప్నుయాదితిస్కాందాత్ ॥ ద్వాద
శాబ్దికమేతత్స్యాచ్చతుర్వింశాబ్దికంతువేతి తత్రైవఈశానసంహితావచనాత్కా
మ్యతా - తత్రైవ ॥ శివరాత్రివ్రతంనామ సర్వపాపప్రణాశనమ్ । ఆచండాలమ
నుష్యాణాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్ ॥ అత్రజాగరోపవాసపూజాస్సముదితాః -వ్ర
తంనతుప్రత్యేకం - సముదితానాంఫలసంబంధాత్ - యత్తు ॥ అథవాశివరాత్రిం
చపూజాజాగరణైర్నయేత్ ॥ తథా ॥ అఖండితవ్రతోయోహి శివరాత్రిముపోష
యేత్ ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి శివేనసహమోదతే ॥ కశ్చిత్పుణ్యవిశేషేణ
వ్రతహీనోపియఃపుమాన్।జాగరంకురుతేతత్రసరుద్రసమతాంవ్రజేత్ ఇత్యాదిస్కాం
దం తదనుకల్పత్వాదశక్తపరం మాఘేతరప్రతిమాస శివరాత్రిస్తు - శివరాత్రి
శబ్దస్య మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యామేవరూఢత్వాత్ ॥ మాఘమాసస్యశేషేయా ప్ర
థమాఫాల్గునస్యచ । కృష్ణాచతుర్దశీసాతుశివరాత్రిః ప్రకీర్తితేతి హేమాద్రావపిచ
నాచ్చ - నాయంనిర్ణయఃతత్రేతిరాత్రౌయామ చతుష్టయేపూజావిధానాదస్మిన్ది
నే అర్ధరాత్రివ్యాప్తిఃసాగ్రాహ్య - సామ్యేతుపూర్వైవేతి హేమాద్రిరూచివా
న్ - వస్తుతస్తుప్రతిమాసకృష్ణచతుర్దశ్యామపి ॥ సర్వకామప్రదంకృష్ణ చతుర్ద
శ్యాంశివవ్రతమిత్యుపక్రమ్య॥ చతుర్దశాబ్దంకర్తవ్యం శివరాత్రివ్రతంశుభం-ఇతిహే
మాద్రౌకాలోత్తరే శివరాత్రిశబ్దప్రయోగాత్ - కౌండపాయినామయనాగ్ని
హోత్రే నైత్యకాగ్నిహోత్రధర్మా ఇవతద్ధర్మప్రాప్తిస్స్యాదేవ - అతఃప్రదో
షనిశీథోభయవ్యాప్త్యైవనిర్ణయ ఇతి వయంప్రతీమః - అస్యారంభో హేమా

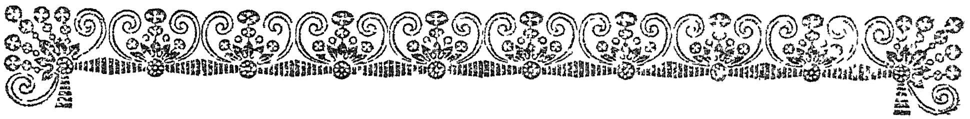
ద్రౌస్కాందే ॥ ఆదౌమార్గశిరేమాసిదీపోత్సవదినేపివా । గృహ్ణీయాన్మాఘమాసేవాద్వాదశ్యైవ ముపోషయేత్ ॥ తథా ॥ దీపోత్సవేతథామాఘేకృష్ణాయాంతుచతుర్దశీ । ద్వాదశస్వపిమాసేషు కుర్యాదిహజాగరమ్ ॥ ఏవంద్వాదశవర్షేషు ద్వాదశ్యైవతపోధనాః ॥ వరయేదితిశేషః ॥ చతుర్దశ్యాంవిప్రా నాచార్యంచవృత్వా ॥ కుంభోపరిన్యసేద్దేవముమయాసహితంశివమ్ । సౌవర్ణేవ్యథవారౌప్యేవృషభేసంస్థితంశుభే ఇత్యుక్తం ॥ హైమీంమూర్తిం సంపూజ్యస్థిరంచరం వాలింగంపంచామృతసహస్రశతపంచాశత్తదర్ధాన్యతరకుంభైః స్నంస్నాప్యసంపూజ్యజాగరంకృత్వా పరేద్యుస్తిలాజ్యసహస్రంశతం వాహుత్వావిప్రేభ్యోవస్త్రాణి ద్వాదశగాశ్చదత్వాఆచార్యాయధేనుంశయ్యాంచ దత్వావిప్రాన్భోజయేదితి మదనరత్నేఉక్తం— మాఘమావాస్యా యుగాదిః - తదుక్తంమాఘమాసే త్వమావాస్యేతి అస్యాంప్రాగ్వత్ - తథాన్యోపివిశేషోవిష్ణుపురాణే ॥ మాఘాసితేపంచదశీకదాచిదుపైతియోగంయదివారుణేన ।ఋక్షేణకాలస్సపరః పితౄణాంనహ్యల్పపుణ్యైర్నృపలభ్యతేఽసౌ ఇతి ॥ వారుణంశతభిషక్ - ఇదంచకుంభాదిత్యే జ్ఞేయమితిహేమాద్రిః - భారతే - కాలేధనిష్ఠాయదినామతస్మిన్భవేత్తు భూపాలతదాపితృభ్యః । దత్తంతిలాన్నంప్రదదాతితృప్తిం వర్షాయుతంతత్కుల జైర్మనుష్యైః-ఇతి —ఫాల్గున పౌర్ణమాసీ హోళికా - సాచసాయాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ సాయాహ్నే హోళికాంకుర్యాత్ పూర్వాహ్ణే క్రీడనంగవామితివచనాదితి నిర్ణయామృతేఉక్తం - జ్యోతిర్నిబంధేతు ॥ ప్రతిపద్భూతభద్రాసుయార్చితా హోళికాదివా । సంవత్సరంచతద్రాష్ట్రంపురందహతిసాద్భుతమ్ ॥ ప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా పౌర్ణమాఫాల్గునీసదా । తస్యాంభద్రాముఖంత్యక్త్వా పూజ్యాహోళానిశాముఖే ఇతి నారదవచనాత్ప్రదోషవ్యాపినీత్యుక్తం - హేమాద్రౌ మదనరత్నేచభవిష్యే॥ అస్యాంనిశాగమేపార్థసంరక్ష్యాశ్శిశవోగృహే । గోమయేనోపలిప్తేచ సచతుష్కేగృహాంగణే ఇత్యాదినాతత్రైవతద్విధానాచ్చ - తేనేయంపూర్వవిద్ధా ॥ శ్రావణీదుర్గనవమీ దూర్వాచైవహుతాశనీ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలేర్దినమితిబృహద్యమబ్రహ్మవైవర్తోక్తేశ్చ - దినద్వయే ప్రదోషవ్యాప్తౌపరైవ - పూర్వదినేభద్రాసత్వాత్తత్రచహోళికానిషేధాత్ ॥ తదుక్తంనిర్ణయామృతే మదనరత్నేచ పురాణసముచ్చయే ॥ భద్రాయాందీపితాహోళీ రాష్ట్రభంగంకరోతివై । నగరస్యచనైవేష్టాతస్మాత్తాంపరివర్జయేత్ ॥ తథా ॥ భద్రాయాంద్వేనకర్తవ్యే శ్రావణీఫాల్గునీతథా । శ్రావణీనృపతింహంతిగ్రామందహతిఫాల్గునీ ॥ తథా ॥ దినార్ధాత్పరతోపిస్యాత్ఫాల్గునీపౌర్ణమాయది । రాత్రౌభద్రావసానేతు హోళికాదీప్యతే

తదేతి ॥ యదాతుపూర్వదినే చతుర్దశీప్రదోషవ్యాపినీపరదినేచ క్షయవశాత్సా యాహ్నాత్ప్రాగేవపూర్ణిమాస మాప్యతేతదాపూర్వదిన సంపూర్ణరాత్రౌభద్రా సత్వాత్తత్రచతన్నిషేధాత్పరేహని ప్రతిపద్యేవకుర్యాత్ ॥ సార్ధయామత్రయం వాస్యాద్ద్వితీయదివసేయదా । ప్రతిపద్వర్ధమానాతు తదాసాహోలికాస్మృతే తిభవిష్యవచనాదితి నిర్ణయామృతకారః - మదనరత్నేప్యేవం- యత్తు, వహ్నౌ వహ్నింపరిత్యజేదితిభవిష్యం - వహ్నౌహోలికాయాం వహ్నింప్రతిపదంవర్జయేదిత్యర్థః - తదుక్తంభిన్నవిషయమితి తత్రైవోక్తం - అన్యేతుతస్యాంభద్రాముఖంత్యక్త్వేత్యర్థః ॥ ప్రదోషవ్యాపినీచేత్స్యాద్యదాపూర్వదినేతథా । భద్రాముఖం వర్జయిత్వాహోలికాయాః ప్రదీపనమితి నారదవచనాత్ ॥ నిశాగమేప్రపూజ్యేతహోలికాసర్వదాబుధైః । నదివాపూజయేడ్ఢుండాం పూజితాదుఃఖదాభవేదితిదివోదాసీయేవచనాత్ ॥ యామత్రయోర్ధ్వయుక్తాచే త్ప్రతిపత్తుభవేత్తిథిః । భద్రాముఖంపరిత్యజ్యకార్యా హోలామనీషిభిరితి విద్యావినోదేభిధానాచ్చ - భద్రాముఖంవిహాయ పూర్వదినఏవకార్యేత్యాహుః - భద్రాముఖంతునాడ్యస్తు పంచవదనంగళక స్తథైకాఇతి రత్నమాలోక్తంజ్ఞేయం- శిష్టాచారోప్యేవమేవ - అత్రచేచ్చంద్రగ్రహణంతదా తతోర్వాఙ్నిశిభద్రావర్జ్యపౌర్ణమాస్యాం హోలికాదీపనం - అథపరేహ్నిగ్రస్తోదయస్తదా పూర్వదినేభద్రావర్జ్యంరాత్రౌచతుర్థయామే విష్టిపుచ్ఛేవాహోలికాకార్యా - గ్రహోత్తరంప్రతిపత్సత్వాత్తత్పూర్వంచదివాహోలా నిషేధాదితిదివోదాసచంద్రప్రకాశౌ- వస్తుతస్తుపరదినేప్రదోషేపౌర్ణమాసీ సత్వేకర్మకాలస్పర్శే చతుర్థయామాది గౌణకాలగ్రహణేమానాభావాద్భద్రాభావాచ్చ గ్రహణకాలఏవహోలాకార్యా - నచ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాం సూతకంరాహుదర్శనే ॥ స్నాత్వాకర్మాణికుర్వీత శృతమన్నంవివర్జయేదితి నిషేధాత్ - కథంసూతకేహోలేతివాచ్యం - తస్యోత్తరార్ధశేషత్వాత్ - పూజామంత్రస్తు ॥ అసృక్పాభయసంత్రస్తైః కృతాత్వంహోలిబాలిశైః । అతస్త్వాం పూజయిష్యామి భూతేభూతిప్రదాభవఇతి ॥ యత్తువార్తికకారైర్హోలికా ఆచారప్రాప్తేత్యుక్తం - తత్రహేమాద్ర్యాద్యుదాహృతభవిష్యవచనాస్య సిద్ధానికృత్వాచింతాజ్ఞేయా - ఆర్త్యధికరణవత్ - హుతాశనీమలమాసేనభవతి - ఇయం మన్వాదిరపి- సాతుపౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా-మలమాసేసతిమన్వాది శ్రాద్ధంమాసద్వయేకార్యమిత్యుక్తంప్రాక్ - కృత్యచింతామణౌబ్రాహ్మే ॥ నరోడోలాగతందృష్ట్వా గోవిందంపురుషోత్తమమ్ । ఫాల్గున్యాంసంయతోభూత్వా గోవిందస్యపురంవ్రజేత్ — చైత్రకృష్ణప్రతిపదివసంతోత్సవః - సాచౌదయికీగ్రాహ్యా ॥ ప్రవృత్తేమధు

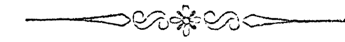
మాసేషు ప్రతిపద్యాదితేరవౌ ఇతిభవిష్యోక్తేః - దినద్వయేతథాత్వేపూర్వా ॥ వత్స రాదావసంతాదౌబలి రాజ్యేతథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాప్రతిప త్సర్వదాబుధైః ఇతి వృద్ధవసిష్ఠవచనాత్ - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ చైత్రేమాసిమహాబాహోపుణ్యేతుప్రతిపద్దినే । యస్తత్రశ్వపచంస్పృష్ట్వా స్నానంకుర్యాన్నరోత్తమః ॥ నతస్యదురితంకించి న్నాధయోవ్యాధయోనృపేతి ॥ తథా ॥ ప్రవృత్తేమధుమాసేతు ప్రతిపద్యుదితేరవౌ । కృత్వాచావశ్యకార్యాణిసంతర్ప్యపితృదేవతాః॥ వందేత్పిచుమందస్యకాభూమిం సర్వదుఃఖోపశాంతయే ॥ మంత్రశ్చ ॥ వందితాసిసురేంద్రేణబ్రహ్మణాశంకరేణచ ॥ అతస్త్వంపాహినోదేవి భూతేభూతిప్రదాభవేతి ॥ అత్ర చూతకుసుమప్రాశనముక్తంతత్రైవ పురాణసముచ్చయే ॥ వృత్తేతుషారసమయే సితపంచదశ్యాం ప్రాతర్వసంతసమయేసముపస్థితేచ । సంప్రాశ్యచూతకుసుమం సహచందనేన సత్యంహిపార్థపురుషోథ సమాస్సుఖీస్యాత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ చూతమగ్ర్యంవసంతస్య మాకందకుసుమంతవ । సచందనంపిబామ్యద్య సర్వకామార్థసిద్ధయ ఇతి — చైత్రామావాస్యామన్వాదిః - సాచాపరాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా కృష్ణపక్షత్వాత్ - ఇతి కాలనిర్ణయసింధౌ, ఫాల్గునమాసనిర్ణయః.

శ్లో ॥ ఏవంనిరూపితమిదం గహనంతుకాలతత్త్వం విచార్యవచనైశ్చనయైశ్చసమ్యక్ । తద్దోషదృష్టిమపహాయవివేచనీయం విద్వద్భిరిత్యవిరతంప్రణతోస్మితేషు॥ మయాసద్వాసద్వాయదిహగదితం మందమతినాకిమేత చ్ఛక్యంవాధ్యవసితుమపిస్వల్పమతినా । తదేవంయత్కించిద్గదితమిహమిఖ్యాత మహిమాప్రతాపోయం సర్వోవికసతితుపిత్రోశ్చరణయోః ॥ యోభాట్టతంత్రగహనార్ణవకర్ణధార శ్శాస్త్రాంతరేషు నిఖిలేష్వపిమర్మభేత్తా । సూత్రశ్రమఃకిలకృతః కమలాకరేణప్రీతోమునాస్తుసుకృతీబుధరామకృష్ణః॥

ఇతి శ్రీమత్పదవాక్యప్రమాణ పారావారపారీణ శ్రీమద్రామేశ్వర
భట్టసూరి సూనుమీమాంసక నారాయణభట్టసుత విద్వ
న్ముకుటహీరాంకుర శ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మజదినకర
భట్టానుజ భట్టకమలాకరకృతే నిర్ణయసింధౌ,
సంవత్సరకృత్య నిరూపణం నామ
ద్వితీయఃపరిచ్ఛేదః॥



శ్రీరస్తు.



నిర్ణయసింధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేదప్రారంభః.



అథ ప్రకీర్ణకనిర్ణయః.

శ్రీరామకృష్ణతనయః కమలాకరసంజ్ఞితః। విహాయథితికృత్యంతుప్రకీర్ణంవక్తు ముద్యతః.॥ తత్రాదౌసంస్కారేషుగర్భాదానం - తత్రప్రథమరజోదర్శనేదుష్టమాసగ్రహణసంక్రమాదిఫలం - తత్రశాంత్యాదిచపితృకృతంభట్టకృతిప్రయోగరత్నే జ్ఞేయం, కించిత్తూచ్యతే - మదనరత్నే నారదః ॥ అమారిక్తాష్టమీషష్ఠీద్వాదశీప్రతిపత్స్వపి । పరిఘస్యతుపూర్వార్ధేవ్యతీపాతేచవైధృతౌ ॥ సంధ్యాసూపప్లవేవిష్ట్యామశుభంప్రథమార్తవమ్ । రోగీపతివ్రతాదుఃఖీపుత్రిణీభోగభాగినీ ॥ పతివ్రతాక్లేశభాగీసూర్యవారాదిషుక్రమాత్ । వైధవ్యంసుతలాభశ్చమైత్రంశత్రువివర్ధనమ్ ॥ మిత్రలాభశ్శత్రువృద్ధిఃకులర్ధిర్బంధునాశనమ్ । మరణంవంశవృద్ధిశ్చనిరాహారఃకులక్షయః ॥ తేజశ్చసుతనాశశ్చకులహానిస్తిథిక్రమాత్ ॥ గర్గః ॥ సుభగాచైవదుశ్శీలా వంధ్యాపుత్రసమన్వితా । ధర్మయుక్తావ్రతఘ్నీచపరసంతానమోదినీ ॥ సుపుత్రాచైవవదుష్పుత్రాపితృవేశ్మరతాసదా । దీనాప్రజావతీచైవపుత్రాఢ్యాచిత్రకారిణీ ॥ సాధ్వీపతిప్రియానిత్యంసుపుత్రాకష్టచారిణీ । స్వకర్మనిరతాహింస్రాపుణ్యాపుత్రాదిసంయుతా ॥ నిత్యంధనచయాసక్తాపుత్రధాన్యసమన్వితా । మూర్ఖాచాజ్ఞాపుణ్యావతీదస్రర్క్షాదేఃక్రమాత్ఫలమ్ ॥ నారదః ॥ కులీరవృషచాపాంత్య నృయుక్కన్యాతులాఘటాః । రాశయశ్శుభదాజ్ఞేయానారీణాంప్రథమార్తవే ॥ గర్గః ॥ సుభగాశ్వేతవస్త్రాస్యాద్దృఢవస్త్రాపతివ్రతా । క్షౌమవస్త్రాక్షితీశాస్యాన్నవవస్త్రాసుఖాన్వితా ॥ దుర్భగాజీర్ణవస్త్రాస్యాద్రోగిణీరక్తవాససా । నీలాంబరధరానారీపుష్పితావిధవాతతః ॥ వస్త్రేస్యుర్విషమారక్తబిందవఃపుత్రమాప్నుయాత్ । సమాశ్చేత్కన్యకాశ్చేతిఫలంస్యాత్ప్రథమార్తవే—అథస్త్రీసంసర్గవర్జనమాహవసిష్ఠః ॥ ప్రభాతదోషో యది దృశ్యతేతత్పుష్పంతదాశాంతికకర్మకార్యమ్ । వివర్జయేదేవతద్వైకశయ్యాంయావద్రజోదర్శనముత్తమేహ్ని ॥ జ్యోతిర్నిబంధేవసిష్ఠః ॥ ఆద్యర్తౌపౌషశుక్రోర్జమధుశుచినభస్యాఃకుయుక్పాపవారారిక్తామార్కాష్టషష్ఠ్యః పితృపరసదనేరాత్రి

సంధ్యాపరాహ్ణాః। మిశ్రో గ్రాసమూలత్రిష్ఠంవిపరమనరుణాల్పాదికాప్రసంగరాష్ట్రోత్త్వా
తః పాపస్యలగ్నం సదిరుణజలస్నిలచిత్రాంబరంచ॥ ఆద్యతౌ దుర్భగానారీవిష్కుంభే
చేద్రిజస్వలా। వంధ్యాచైవాతిగండేచ శూలే శూలవతీభవేత్॥ గండేతుపుంశ్చలీనారీ
వ్యాఘాతేచాత్మఘాతినీ। వజ్రేచస్వైరిణీప్రోక్తా పాతేచపతిఘాతినీ॥ పరిఘేమృత
వంధ్యాచనైధృతౌపతిమారిణీ॥ శేషాహ్యశుభావహాయోగాయథానామఫలప్రదాః॥
శాంతిమాహప్రయోగ పారిజాతేశౌనకః॥ సార్తవానాంతునారీణాంశాంతింవక్ష్యా
మిశౌనకః। పంచమేహ్నిచతుర్థేవాగృహ్యయజ్ఞపురస్సరమ్॥ తస్మిన్నహనికర్తవ్య
ఋతుహోమోవిధానతః। ఆచార్యంవరయేత్ప్రాజ్ఞోభువనేశ్వరితుష్టయే। హో
మార్థంచజపార్థంచ.వరయేదృత్విజోబహూన్। యజమానో ద్విజైస్సార్థం
శాన్తిహోమం సమాచరేత్॥ గృహాదీశానదిగ్భాగే దేవతా పూజనాయచ।
ద్రోణప్రమాణధాన్యేనవ్రీహిరాసిత్రయంభవేత్। కుంభత్రయం న్యసేద్రాశౌతం
తు వస్త్రాదివేష్టితమ్॥ పూరయేత్తీర్థసలిలైః ప్రతికుంభంపృథక్పృథక్॥ సూక్తే
నాథనవర్చేనప్రసువఆప ఇత్యథ॥ ఋచాయాః ప్రవతస్తద్వద్గాయత్ర్యాచ తతఃక్ర
మాత్॥ మధ్యకుంభేక్షిపేద్ధాన్యమౌషధానిచహేమచ। తతశ్చపంచరత్నానిగంధ
పుష్పాక్షతాదికాన్। ఔషధానిచవక్ష్యంతేమునిభిఃశాన్తికారణాత్॥ ఉదుంబరఃకు
శోదూర్వారాజీవవటబిల్వకాః।విష్ణుక్రాంతాథతులసీబ్రహ్మీషంశంఖపుష్పికా॥ శతావ
ర్యశ్వగంధాచనిర్గుండీసర్షపద్వయమ్।అపామార్గపలాశశ్చపనసోజీవకస్తథా॥ప్రియం
గవశ్చగోధూమామా వ్రీహయోశ్వత్థపవచ। క్షీరం దధిచసర్పిశ్చ పద్మపత్రంతథోత్ప
లమ్॥ కురంటకత్రయంగుంజా వచాభద్రక ముస్తకాః। ద్వాత్రింశదౌషధానీహ
యథాసంభవమాహరేత్॥ మృత్తికాశ్చౌషధాదీని తన్మంత్రేణక్షిపేత్క్రమాత్।
కుంభోపరిన్యసేత్పాత్రంకాంస్యంమృద్వేణుతామ్రజమ్॥ భువనేశ్వరీంన్యసేత్తత్ర ఇం
ద్రాణీంచపురందరమ్। జపేద్గాయత్రియా హోమాచ్ఛ్రీసూక్తంచజపేత్తతః॥
స్పృశన్వై దక్షిణంకుంభం ఋత్విగేకోజపేదథ। చత్వారిరుద్రసూక్తాని చతుర్మం
త్రోత్తరాణిచ॥ సంస్పృశన్నుత్తరంకుంభం శ్రీరుద్రం రుద్రసంఖ్యయా। శన్న ఇం
ద్రాగ్నిసూక్తంచ తత్రైవంసంస్పృశఞ్జపేత్॥ కుంభస్యపశ్చిమేదేశే శాంతిహో
మంసమాచరేత్। దూర్వాభిస్తిలగోధూమైః పాయసేనఘృతేనచ। తిసృభిశ్చై
వదూర్వాభిరేకైకాచాహుతిర్భవేత్ - అష్టోత్తరసహస్రంవాశతమష్టోత్తరంతువా॥
గాయత్ర్యైవతుహోతవ్యంహవిరత్రచతుష్టయమ్। తతస్స్విష్టకృతంహుత్వాస
ముద్రాదూర్మిసూక్తతః॥ సంతతామాజ్యధారాంతం పూర్ణాహుతిమథాచరేత్।
అభిషేకంతుకుర్వీత ప్రతికుంభస్థితోదకైః॥ ఆపోహిష్ఠేతినవభిస్సూక్తేనచతతఃప

రమ్। ఇంద్రోఽంగకృత్తేనైవపావమానైః క్రమేణతు॥ఉభయంశృణవచ్ఛృష్ఠకస్వస్తి దావిశపకయా। త్ర్యంబకేనమంత్రేణజాతవేదసపకయా ॥ సముద్రజ్యేష్ఠాఇ త్యాదిత్రాయంతాంచత్రిభిఃక్రమాత్। ఇమాఆపస్తృచేనైవదేవస్యత్వేతిమంత్రః॥ మంత్రేణాథతమీశానంత్వమగ్నేరుద్రఇత్యథ। తముష్టుహీతిమంత్రేణభువనస్యపిత రంతథా॥ యాతేరుద్రేతిమంత్రేణశివసంకల్పమంత్రతః। ఇంద్రత్వావృషభంపంచ మంత్రైశ్చాభిషేచయేత్॥ ధేనుంపయస్వినీందద్యాదాచార్యాయచభూషణైః సదక్షిణమనడ్వాహంప్రదద్యాద్రుద్రజాపినే॥ మహాశాంతింప్రజప్యాథబ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తతఃఇతి॥ నారదః॥ తత్రశాంతింప్రకుర్వీతఘృతదూర్వాతిలాక్షతైః। ప్ర త్యేకాష్టశతంచైవగాయత్ర్యాజుహుయాత్తతః॥ స్వర్ణగోభూతిలాన్దద్యాత్సర్వదో షాపనుత్తయే॥ప్రకారాంతరంమదనరత్నేజ్ఞేయం,విస్తరభయాన్నోచ్యతే-గ్రహణేర జోదర్శనేతుజాతకర్మప్రస్తావేశాంతింవక్ష్యామః॥ అథప్రథమర్తౌవిశేషఃస్మృతిచంద్రి కాయాం॥ ప్రథమర్తౌతుపుష్పిణ్యాఃపతిపుత్రవతీస్స్త్రియః। అక్షతైరాసనంకృ త్వాతస్మింస్తాముపవేశయేత్॥ హరిద్రాగంధపుష్పాదిదద్యుస్తాంబూలకంస్రజమ్। దీపైర్నీరాజనంకుర్యాత్సదీపేవాసయేద్గృహే॥ లవణాపూపముద్గాదిదద్యాత్తాభ్య స్స్వశక్తితఃఇతిద్వితీయాద్యర్తుషుతున్నియమమాహపారిజాతేదక్షః॥ అంజనాభ్యం జనేస్నానంప్రవాసందంతధావనమ్। నకుర్యాత్సార్తవానారీగ్రహాణామీక్షణంత థా॥ అత్రిరపి॥ వర్జయేన్మధుమాంసంచపాత్రేఖర్వేచభోజనమ్। గంధమాల్యేది వాస్వాపంతాంబూలంచాస్యశోధనమ్॥ దర్భేశరావేభుంజీతపేయంచాంజలినాపి బేత్॥ మదనరత్నేహారీతః॥ రజఃప్రాప్తావధశ్శయీతభూమావాకాష్ణాఽయనేపాణౌ మృన్మయేవాశ్నీయాదితి॥ విష్ణుధర్మే॥ ఆహారంగోరసానాంచపుష్పాలంకారధార ణమ్। అంజనంకంకతంగంధాన్స్వరశయ్యాధిరోహణమ్॥ అగ్నిసంస్పర్శనంచైవవర్జ యేత్సాదినత్రయమితి। తథాచప్రథమర్తౌఃపూర్వంస్త్రీగమనంనకార్యం॥.ప్రా గ్రజోదర్శనాత్పత్నీంనేయాద్గత్వాపతత్యధః। వ్యర్థీకారేణశుక్రస్యబ్రహ్మహత్యామ వాప్నుయాదితితత్రైవాశ్వలాయనోక్తేః - ఏతత్తుదశవర్షాత్ప్రాక్ జ్ఞేయం - ప్రథమ ర్తౌగమనేగౌతమేనవిశేషోదర్శితః॥ గారీమపిచరత్యర్థంగచ్ఛేత్పురుషఆకులః। అన్యథావీర్యపాతోహిసహస్రకులపాతకః॥ అన్యథాపితదిచ్ఛయాభవతీతివిజ్ఞానేశ్వ రః - తత్రఋతౌగమనమాహయాజ్ఞవల్క్యః॥ షోడశర్తుర్నిశాస్త్రీణాంతస్మిన్యు గ్మాసుసంవిశేదితి - అనృతావప్యాహగౌతమః॥ ఋతావుపేయాత్సర్వత్రవాప్రతి షిద్ధవర్జమితిమనుః॥ ఋతుస్స్వాభావికఃస్త్రీణాంరాత్రయష్షోడశస్మృతాః॥ తాసా మాద్యాశ్చతస్రస్తునిందితైకాదశీతథా। త్రయోదశీచశేషాస్స్యుఃప్రశస్తాదశరా

త్రియః ॥ మదనరత్నే దేవలః ॥ తస్మాత్త్రిరాత్రంచాండాలీంపుష్పితాంపరివర్జయేదితి॥
తత్రతిథ్యాదీనాహ శ్రీధరః ॥ షష్ఠ్యష్టమీంపంచదశీంచతుర్థీంచతుర్దశీమప్యుభయత్ర
హిత్వా । శేషాశ్శుభాస్స్యుస్తిథయోనిషేకే వారాశ్శశాంకార్కసితేందుజానామ్॥
ఉభయత్రపక్షద్వయే, ఆర్కోఽగురుః, సితః శుక్రః, ఇందుజోబుధః ॥ విష్ణుప్రజేశరవిమి
త్రసమీరపౌష్ణమూలోత్తరావరుణభానినిషేకకార్యే । పూజ్యానిపుష్యవసుశీతకరా
శ్విచిత్రాదిత్యాశ్చమధ్యమఫలావిఫలాస్స్యురన్యే। విష్ణ్వాదిదైవత్య నక్షత్రాణ్యుక్తా
నిరత్నమాలాయాం ॥ భేశాదస్రయమాగ్నిధాతృశశినశ్శర్వోఽదితిర్వాక్పతిఃకద్రూ
జాః పితరోభగోఽర్యమరవీత్వష్టాథవాయూ మారుతః । శక్రాగ్నీత్వథమిత్రఇంద్రనిరృ
తీతోయంచవిశ్వే విధిర్గోవిందోవసవోఽంబుపాజచరణాహిర్బుధ్న్య పూషాభిధాః ॥
ఉత్తరాశబ్దేనోత్తరాత్రయం, అత్రమూలస్య పూజ్యత్వముక్తం యాజ్ఞవల్క్యే
నతు ॥ ఏవంగచ్ఛేత్ స్త్రియంక్షామాంమఘాం మూలంచవర్జయేదిత్యుక్తంతేన
పూర్వత్రమూలంచింత్యం అత్ర ॥ సమాసుపుత్రాఃవిషమాసుకన్యాః ఇతిజ్ఞేయం॥
యుగ్మాసుపుత్రాజాయంతే స్త్రియో యుగ్మాసురాత్రిష్వితిహేమాద్రౌశంఖోక్తేః
తత్రాప్యుత్తరోత్తరాః ప్రశస్తాః - తదాహాపస్తంబః ॥ తత్రాప్యుత్తరోత్తరాప్రశస్తే
తి, తత్రైవవ్యాసః ॥ రాత్రౌచతుర్థ్యాంపుత్రస్స్యాదల్పాయుర్ధనవర్జితః। పంచమ్యాం
పుత్రిణీనారీషష్ఠ్యాంపుత్రస్తుమధ్యమః ॥ సప్తమ్యామప్రజాయోషిదష్టమ్యామీశ్వ
రఃపుమాన్ । నవమ్యాంసుభగానారీదశమ్యాంప్రవరస్సుతః ॥ ఏకాదశ్యామధర్మా
స్త్రీద్వాదశ్యాంపురుషోత్తమః । త్రయోదశ్యాంసుతాపాపావర్ణసంకరకారిణీ ॥ ధ
ర్మజ్ఞశ్చకృతజ్ఞశ్చఆత్మవేదీదృఢవ్రతః । ప్రజాయతేచతుర్దశ్యాంపంచదశ్యాంపతివ్ర
తా ॥ ఆశ్రయస్సర్వభూతానాంషోడశ్యాంజాయతేపుమానితి ॥ అత్రచతుర్థదిననిషే
ధేపి ॥ స్నాతాంచతుర్థదివసేరాత్రౌగచ్ఛేద్విచక్షణఃఇతిమహాభారతోక్తేః - చతుర్థే
హనిస్నాతాయాం యుగ్మాసువాగర్భసందధాతీతిహారీతోక్తేర్వికల్పోవిజ్ఞేయః - త
త్రాపి ॥ స్నానంరజస్వలాయాస్తుచతుర్థేహనిశస్యతే। గమ్యానివృత్తేరజసినానివృ
త్తేకథంచనేత్యాపస్తంబోక్తేర్వ్యవస్థాజ్ఞేయా - అత్రసర్వాసుయుగ్మాసుగమనమా
వశ్యకం - యుగ్మాస్వితిబహువచననిర్దేశాదితి విజ్ఞానేశ్వరః - తచ్చైకస్యాంరాత్రౌ
సకృదేవకార్యం ॥ సుస్థఇందౌసకృత్పుత్రం లక్షణ్యంజనయేత్పుమాన్।ఇతియాజ్ఞవ
ల్క్యోక్తేః - ఇదంచర్తౌ, గమనమన్యకాలేప్రతిబంధాదనాగమనాసంభవేశ్రాద్ధై
కాదశ్యాదావపికార్యం - బ్రహ్మచార్యేవపర్వాణ్యాద్యాశ్చ తస్రశ్చవర్జయేదితి
యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - వ్యాఖ్యాతంచేదమితాక్షరాయాం - యత్రశ్రాద్ధాదౌబ్ర
హ్మచర్యంవిహితంతత్రాప్యృతౌగచ్ఛతోన బ్రహ్మచర్యస్ఖలనదోషఇతిపర్వాదిబ

హుత్వేనాష్టమీచతుర్దశ్యోర్గ్రహణమితిచమదనరత్నే వ్యాసః- యత్తుహేమాద్రౌ
శివరహస్యే ॥ దివాజన్మదినేచైవనకుర్యాన్మైథునంవ్రతీ ॥ శ్రాద్ధందత్వాచభుక్త్వా
చశ్రేష్ఠోర్ధ్వేనచపర్వసు।ఇతి ॥ తదనృతువిషయం॥ బ్రహ్మచార్యేవభవతియత్రతత
త్రాశ్రమేవసన్నితిమనూక్తేః - దర్శాదౌతునభవత్యేవ॥పర్వణాంపర్యుదస్తత్వాత్ -
మాధవీయేతు ॥ ఋతుకాలంనియుక్తోవానైవగచ్ఛేత్ స్త్రియంక్వచిత్ । తత్రగచ్ఛ
న్సమాప్నోతిహ్యనిష్టఫలమేవతుఇతివృద్ధమనూక్తేః-శ్రాద్ధేబ్రహ్మచర్యంనియతమి
త్యుక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - ఏతత్సతిసంభవేజ్ఞేయం - అనేకభార్యస్యర్తు
యౌగపద్యే హేమాద్రౌకశ్యపః॥యౌగపద్యేతుతీర్థానాంవివాహక్రమశోవ్రజేత్ ।
తత్సార్థమపుత్రాంవాగ్రహణక్రమశోఽథవా-ఇతి । గ్రహణమృతుగ్రహణం-ఋగ్వి
ధానే ॥ విష్ణుర్యోనింజపేత్సూక్తంయోనింస్పృష్ట్వాత్రిభిర్వ్రతీ । గర్భాదానంతతః
కుర్యాత్సపుత్రోజాయతేధ్రువమ్ ॥ అగమనేదోషమాహపరాశరః ॥ ఋతుస్నా
తాంతుయోభార్యాం సన్నిధౌ నోపగచ్ఛతి । ఘోరాయాంభ్రూణహత్యాయాం
పచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ అస్యాపవాదమాహమదనరత్నే వ్యాసః ॥ వ్యాధితోబం
ధనస్థోవాప్రవాసేష్వథపర్వసు । ఋతుకాలేపినారీణాంభ్రూణహత్యా ప్రముచ్యతే॥
వృద్ధాంవంధ్యామసద్వృత్తాంమృతాపత్యామపుష్పిణీమ్। కన్యాంసూంబహుపుత్రాం
చవర్జయేన్ముచ్యతేభయాత్ ॥ వృద్ధాంగతరజస్కాం - గర్భాదానాంగహోమా
మాకరణే ప్రాయశ్చిత్తమాహపారిజాతేఆశ్వలాయనః ॥ గర్భాదానస్యాకరణాత్త
న్యాంజాతస్తుదుష్యతి । అకృత్వాగాంద్విజేదత్వాకుర్యాత్పుంసవనంపతిః॥గర్భాదా
నంమలమాసగురుశుక్రాస్తాదావపికార్యం ॥ ఉత్సవేషుచసర్వేషుసీమంతేఋతుజ
న్మసు । సుతాసురేజ్యయోశ్చైవ మౌఢ్యదోషోనవిద్యతఇతిజ్యోతిర్నిబంధే భృగూ
క్తేః - ఋతుగమనేపరాశరః॥ఋతౌతుగర్భశంకిత్వాత్స్నానంమైథునినఃస్మృతమ్॥
అనృతౌతుయదాగచ్ఛేచ్ఛౌచంమూత్రపురీషవత్ ॥ స్త్రీణాంతునస్నానం ॥ ఉభావ
ప్యశుచీస్యాతాందంపతీశయనంగతౌ । శయనాదుత్థితానారీశుచిస్స్యాదశుచిఃపుమా
నితి వృద్ధశాతాతపోక్తేః - అత్రకశ్చిద్విశేషఉచ్యతే ॥ తత్రరాత్రౌరజసిజననాదౌ
చరాత్రింత్రిభాగాంకృత్వాఆద్యభాగద్వయేచేత్పూర్వదినంగ్రాహ్యం - పరతస్తూత్త
రదినమితిమితాక్షరాయాం - యత్తు - ప్రాగర్ధరాత్రాత్ప్రాగ్వా సూర్యోదయా
త్పూర్వదినంగ్రాహ్యమిత్యుక్తం - తత్రదేశాచారాద్వ్యవస్థా - తథాసప్తదశదిన
పర్యంతంపునారజోదర్శనేస్నానమాత్రం అష్టాదశేఏకరాత్రంఏకోనవింశేద్వ్యహః
వింశతిప్రభృతిత్రిరాత్రమితి - తతఏవజ్ఞేయం ॥ యత్తు ॥ చతుర్దశదినాదర్వాగశు
చిత్వంనవిద్యతఇతి ॥ తత్రస్నానప్రభృతిత్వ మభిప్రేతం - ఏతచ్చ ॥ యస్యావింశతి

దినోత్తరం ప్రాయశో రజస్తత్రైవ - యస్యాస్త్వర్వాక్ప్రాయశో రజస్తత్రోక్తం
స్మృత్యర్థసారే ॥ త్రయోదశదినాదూర్ధ్వం ప్రాయో రజోవతీనామేకాదశదినా
త్ప్రాగశుచిత్వం నాస్తి - ఏకాదశదినే ఏకరాత్రం ద్వాదశే ద్విరాత్రం ఊర్ధ్వం త్రిరాత్ర
మితి ప్రయోగపారిజాతేప్యేవం - రోగజే తు తత్రైవ విశేషసంగ్రహే ॥ రోగేణ య
ద్రజః స్త్రీణామన్వహం హి ప్రవర్తతే। నాశుచిస్తు భవేత్తేన యస్మాద్వైకారికం మత
మితి॥ కర్మాధికారస్తు రజోనివృత్తావేవ॥ సాధ్వాచారా న తావత్స్యాత్స్నాతాపి
స్త్రీ రజస్వలా। యావత్ప్రవర్తమానం హి రజో నైవ నివర్తతే ఇతి- శ్రాద్ధహేమాద్రౌ
శంఖోక్తేః - తత్రాపి స్వకాలే అశుచిరేవేత్యాహ - ఋష్యశృంగః ॥ రోగజే వర్త
మానేపి కాలే నిర్యాతి కాలజమ్ । తస్మాత్కాలే ప్రమత్తా స్యాదన్యథా సంకరో భ
వేత్ ॥ తథా రజస్వలాయాః రజస్వలాంతరస్పర్శే అకామతః స్నానం కామతః ఉపవాసః
పంచగవ్యాశనం చ - అసవర్ణానాం తు బ్రాహ్మణ్యాః - క్షత్రియాదిస్పర్శే క్రమేణ
కృచ్ఛ్రార్ధపాదోనకృచ్ఛ్రకృచ్ఛ్రాః -క్షత్రియాణాం తు కృచ్ఛ్రపాద్వక్షత్రియాదీ
నాం హీనవర్ణాస్పర్శే త్రిరాత్రముపవాసః-వైశ్యాశూద్ర్యోః పూర్వయాస్పర్శేఽహో
రాత్రం ద్విరాత్రం చ ఏతచ్చ కామతః-అకామతస్తు ప్రాక్శుద్ధేరనశనం అకామతః చాం
డాలాదిస్పర్శేప్యనశనమేవ ప్రాక్శుద్ధేః- కామతస్తు ప్రథమేహ్ని త్ర్యహః ద్వితీయే ద్వ్య
హః తృతీయ ఏకాహశ్చ స్పర్శే తు ద్వ్యహ ఏకాహో వా- భుంజానాయాశ్చాండాలాదిస్ప
ర్శే షడ్రాత్రం-ఉచ్ఛిష్టయోస్స్పర్శే తు కృచ్ఛ్ర ఇత్యాది మితాక్షరాయాం జ్ఞేయం-స్మృ
త్యర్థసారే తు సర్వత్ర బాలాపత్యాయాః ॥ స్పర్శే స్నానే కృతే భుక్తిః పశ్చాదశన ప్రత్యా
మ్నాయ ఇతి స్నానవిధిం చాహ పరాశరః॥ స్నానే నైమిత్తికే ప్రాప్తే నారీ యది రజస్వలా।
పాత్రాంతరితతోయేన స్నానం కృత్వా వ్రతం చరేత్॥ సిక్తగాత్రా భవేత్స్నాంగోపాం
గ కథం చన। న వస్త్రపీడనం కుర్యాన్నాన్యద్వాసశ్చ ధారయేత్ ॥ అథ రజస్వలాస్నానం-
దైవజ్ఞవల్లభః॥ బ్రహ్మానురాధాశ్వినసౌమ్యభేషు హస్తానిలాఖండలవాసవేషు॥ విశ్వా
ర్యమక్ష్మోత్తరభాద్రభేషు వరాంగనాస్నానవిధిః ప్రదిష్టః॥ జ్వరే తూశనాః॥ జ్వరాభిభూ
తా యా నారీ రజసా చ పరిప్లుతా । కథం తస్యా భవేచ్ఛౌచం శుద్ధిస్స్యాత్కేన కర్మణా।
చతుర్థేహని సంప్రాప్తే స్పృశేదన్యా తు తాం స్త్రియమ్ । సా సచైలావగాహ్యాప
స్స్నాత్వా స్నాత్వా పునస్స్పృశేత్ ॥ దశద్వాదశకృత్వో వా ఆచామేచ్చ పునఃపునః ॥
అంతే చ వాససాం త్యాగస్తతశ్శుద్ధా భవేత్తు సా ఇతి-ఇదం చాతురమాత్రే జ్ఞేయం॥ ఆతు
రే స్నాన ఉత్పన్నే దశకృత్వో హ్యనాతుర ఇతి పరాశరోక్తేః-రజసోఽజ్ఞానే తు పరాశర
మాధవీయే ప్రజాపతిః ॥ అవిజ్ఞాతే మలే నాచ మలవద్వసనా యది । కృతం గృహేషు దు
ష్టం స్యాచ్ఛుద్ధిస్తస్యాస్త్రిరాత్రతః ॥ దేవజానీయే కారికాయాం ॥ ఉచ్ఛిష్టా తు ద్విజా

తీనాంరజస్త్రీయదిపశ్యతి। ఉపవాసమథోచ్ఛిష్టేఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టేత్ర్యహంక్షిపేదితి—అథపుంసవనం-ప్రయోగపారిజాతేజాతూకర్ణ్యః॥ద్వితీయేవాతృతీయేవామాసిపుంసవనంభవేత్।వ్యక్తేగర్భేభవేత్కార్యంసీమంతేనసహాథవా॥ బృహస్పతిః॥తృతీయేమాసికర్తవ్యంగృష్టేరన్యత్రశోభనమ్॥గృష్టేశ్చతుర్థేమాసేతుషష్ఠేమాస్యథవాష్టమే। సకృత్ప్రసూతాగృష్టిః - ఏతేనప్రతిగర్భమపిభవతీతిజ్ఞాయతే-బహ్వృచకారికాపి॥ కర్తాస్యాద్దేవరస్తస్యాయస్యాఃపత్యురసంభవః।ఆవర్తతఇదంకర్మప్రతిగర్భమితిస్థితిః॥బ్రాహ్మే॥ గర్భాదానాదిసంస్కర్తాపతిః(పితా)శ్రేష్ఠతమస్స్మృతః। అభావేస్వకులీనస్స్యాద్బాంధవోవాన్యగోత్రజః ॥ మదనరత్నే సత్యవ్రతః ॥ మృతోదేశాంతరగతోభర్తాస్త్రీయద్యసంస్కృతా। దేవరోవాగురుర్వాపివంశ్యోవాపిసమాచరేత్॥ హేమాద్రౌయమః ॥ ప్రథమేమాసిద్వితీయేవాయదాపుంనక్షత్రేణ చంద్రమాయుక్తస్స్యాదితివరాహః ॥ హస్తోమూలంశ్రవణఃపునర్వసుర్మృగశిరస్తథాపుష్యః। పుంసంజ్ఞకేషుకార్యేష్వేతానిశుభానిధిష్ణ్యాని ॥ అనూరాధాపిపుంనక్షత్రం - అనూరాధాహ్యవిషావర్ధయంతఇతిశ్రుతేః - గర్గోఽపి ॥ పున్నామాశ్రవణస్తిష్యోహస్తశ్చైవపునర్వసుః। అభిజిత్ప్రోష్ఠపాచ్చైవఅనూరాధాస్తథాశ్వయక్॥ నృసింహః॥ రిక్తాంపర్వచనవమీంత్యక్త్వాపుంసవనేశుభాః। జ్యోతిర్నిబంధేవసిష్ఠః ॥ మృత్యుశ్చసౌరేస్తనహానిరిందోర్మృతప్రజాపుంసవనేబుధస్య। కాకీచవంధ్యాభవతీహశుక్రేస్త్రీపుత్రలాభోరవిభౌమజీవైః ॥ అనవలోభనస్యాప్యయమేవకాలఃదీపికాయాంతు ॥ చతుర్థేఽనవలోభనమిత్యుక్తం—అథసీమంతః - హేమాద్రౌబైజవాపః ॥ అథసీమంతోన్నయనం - చతుర్థేపంచమేషష్ఠేచేతి-వసిష్ఠః ॥ చతుర్థేసప్తమేమాసిషష్ఠేవాప్యథవాష్టమే ॥ హేమాద్రౌశంఖః - గర్భస్పందనేసీమంతోన్నయనంయావద్వానప్రసవః - కార్ష్ణాజినిః ॥ గర్భాలంబన మారభ్యయావన్న ప్రసవస్తదా। సీమంతోన్నయనంకుర్యాచ్ఛంఖస్యవచనంయథా ॥ మాసశ్చాత్రసౌరః ॥ సాయనో వాకాలవిధానే - చతుర్థషష్ఠాష్టమమాసభాజిసౌరేణగర్భే ప్రథమేమవిధేయం ॥ సీమంతకర్మద్విజభామినీనాంమాస్యష్టమేవిష్ణుబలించకుర్యాత్ ॥ వసిష్ఠః॥ చతుర్థేసావనేమాసిషష్ఠేవాప్యథవాష్టమే ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ అరిక్తాపర్వదివసేకుజజీవార్కవాసరే। కాలవిధానే॥ సీమంతేతిష్యహస్తాదితి ॥ హరిశశభృత్పౌష్ణవిధ్యుత్తరాఖ్యాఃపక్షచ్ఛిద్రంచరిక్తాపింతృతిథిమపహాయాపరాస్స్యుఃప్రశస్తాః ॥ అదితిఃపునర్వసుఃపక్షచ్ఛిద్రంచాహవసిష్ఠః॥చతుర్దశీ చతుర్థీచఅష్టమీనవమీతథా। షష్ఠీచద్వాదశీచైవపక్షచ్ఛిద్రాః హ్వయాస్స్మృతాః ॥ క్రమాదేతాసుతిథిషు వర్జనీయాశ్చనాడికాః। భూతాఽష్టౌ మనుగర తత్వాంగాఙ్క దశ౧౦ శేషాస్తుశోభనాః॥ కాల

నిర్ణయే ॥ శుభసంస్థే నిశానాథే చతుర్థీం చ చతుర్దశీమ్ । పౌర్ణమాసీం ప్రశంసంతి కేచిత్సీమంతకర్మణి ॥ బృహస్పతిః ॥ పూర్వపక్షశ్శుభః ప్రోక్తః కృష్ణశ్చాంత్యత్రికం వినా । చతుర్దశీ చతుర్థీ చ శుక్లపక్షే శుభప్రదే ॥ నారదః ॥ విప్రక్షత్రియయోః కుర్యాద్దివా సీమంతకర్మ తత్ । వైశ్యశూద్రకయో రేతద్దివా నిశ్యపి కేచన ॥ వారాః పూర్వోక్తాః - ఏవ పతచ్చ సకృదేవ కార్యమితి విజ్ఞానేశ్వరః సకృచ్చ సంస్కృతా నారీ సర్వగర్భేషు సంస్కృతా - ఇతి దేవలోక్తేః ॥ సకృత్ప్రతిగర్భం వా కార్యమితి హేమాద్రిః ॥ సకృచ్చ కృతసంస్కారాస్సీమంతేన ద్విజస్త్రియః । యం యం గర్భం ప్రసూయంతే స సర్వస్సంస్కృతో భవేదితి హారీతోక్తేః ॥ సీమంతోన్నయనం కర్మ న స్త్రీసంస్కార ఇష్యతే । కేచిద్గర్భస్య సంస్కారాత్ప్రతిగర్భం ప్రయుంజతే ఇతి హేమాద్రౌ విష్ణువచనాచ్చ - స ఏవ ॥ స్త్రీ యద్యకృతసీమంతా ప్రసవేత కథంచన । గృహీతపుత్రా విధివత్పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ సీమంతే భోజనే ప్రాయశ్చిత్తముక్తం పరాశరమాధవీయే ధౌమ్యేన బ్రాహ్మౌదనే చ సోమే చ సీమంతోన్నయనే తథా । జాతకర్మ నవశ్రాద్ధే భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ ఋగ్విధానే తు ॥ అరాఇవే జపేన్మంత్రం శతవారం ససంశయః । సీమంతే చ యదా భుక్త్వా ముచ్యతే కిల్బిషాత్తదా - ఇతి ॥ అథ గర్భిణీతత్పతిధర్మాః, వరాహః ॥ సామిషమశనం యత్నాత్ప్రమదా పరివర్జయేత్ తతః ప్రభృతి ॥ గృహ్యకారికా ॥ అంగారభస్మాస్థికపాలచుల్లీశూర్పాదికేషూపవిశేన్న నారీ । సోలూఖలాద్యే దృషదాదికే వా యంత్రే తుషాద్యే న తథోపవిష్టా ॥ నో మార్జనీగోమయపిండకాద్యైః కుర్యాన్న వారిణ్యపచేహ సంస్థా । అంగారభూత్యా న నఖైర్లిఖేన్నో కలిం వపుర్భంగమథో న కుర్యాత్ ॥ నోముక్తకేశీ వినశాఘవా స్యాద్భుజక్తే న సంధ్యావసకే న శేతే ॥ నామంగళం వాక్యముదీరయేత్సా హాస్యాలయం వృక్షతలం న యాయాత్ ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ కటుతీక్ష్ణకషాయాణి అత్యుష్ణలవణాని చ ॥ ఆయాసం చ వ్యవాయం చ గర్భిణీ వర్జయేత్సదా ॥ హేమాద్రౌ కౌండిన్యః ॥ ముండనం పిండదానం చ ప్రేతకర్మ చ సర్వశః న జీవత్పితృకః కుర్యాద్గుర్విణీపతిరేవ చ ॥ మితాక్షరాయాం ॥ ఉదన్వతోంభసి స్నానం నఖకేశాదికర్తనమ్ । అంతర్వత్న్యాః పతిః కుర్యాన్న ప్రజా జాయతే ధ్రువం ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే గారుడే ॥ గయాయాం పిండదానస్య న కదాచిన్నిరాక్రియా ॥ అత్ర కాలే దాప్రత్యయస్మృతేర్నిషిద్ధకాలస్యైవాపవాదో న తు జీవత్పితృగర్భిణీపత్యాశౌచాది నిమిత్తస్య నిమిత్తసంయోగస్య కాలసంయోగాద్భేదేనాపవాదాభావాత్ - అగ్నిహోత్రవత్ యావజ్జీవపరత్వాభావాత్ - అన్యథాశౌచేపి గయాయాత్రా శ్రాద్ధం చ స్యాత్ - యత్ర నిమిత్తసంయోగస్యాపవాదో యథా శౌచెగ్నిహోత్రాదేర్యథా వా జీవత్పితృకస్యాపవాదో మాతుర్గయాన్వష్టకాదౌ తదేవ భవతి - నాన్యదితి సంక్షేపః - ప్రయోగపా

రిజాతేకశ్యపః ॥ గర్భిణీకుంజరాశ్వాదిశైలహర్మ్యాదిరోహణమ్ । వ్యాయామంశీఘ్రగమనంశకటారోహణంత్యజేత్ ॥ శోకంరక్తవిమోక్షంచసాధ్వసంకుక్కుటాసనమ్। వ్యవసాయందివాస్వాపంరాత్రౌజాగరణంత్యజేత్ ॥ మదనరత్నే స్కాందే॥ హరిద్రాకుంకుమంచైవసిందూరంకజ్జలంతథా । కూర్పాసకంచతాంబూలంమాంగల్యాభరణంశుభమ్ ॥ కేశసంస్కారకబరీకరకర్ణవిభూషణమ్ । భర్తురాయుష్యమిచ్ఛంతీవర్జయేద్గర్భిణీనహి ॥ బృహస్పతిః ॥ చతుర్థేమాసిషష్ఠేవాప్యష్టమే గర్భిణీయదా । యాత్రానిత్యంవివర్జ్యాస్యాదాషాఢేతువిశేషతః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ దౌహృదస్యాప్రదానేనగర్భోదోషమవాప్నుయాత్ । వైరూప్యంమరణంవాపి తస్మాత్కార్యం ప్రియంస్త్రియాః ॥ దౌహృదంగర్భిణీప్రియం - తత్రైవాశ్వలాయనః ॥ వపనంమైథునంతీర్థం వర్జయేద్గర్భిణీపతిః॥ శ్రాద్ధంచసప్తమాన్మాసాదూర్ధ్వంనాన్యత్రవేదవిత్ ॥ శ్రాద్ధంతద్భోజనమితి ప్రయోగపారిజాతః ॥ కాలవిధానే ముహూర్తదీపికాయాంచ ॥ క్షౌరంశవానుగమనం నఖకృంతనంచ యుద్ధాదివాస్తుకరణంత్వతిదూరయానమ్ ॥ ఉద్వాహమౌపనయనం జలధేశ్చగాహమాయుఃక్షయార్థమితిగర్భిణికాపతీనామ్ - రత్నసంగ్రహేగాలవః ॥ దహనంవపనంచైవ చౌలంవైగిరిరోహణమ్ । నావఆరోహణంచైవ వర్జయేద్గర్భిణీపతిః॥ అన్యత్రాపి॥ అవ్యక్తగర్భాపతిరబ్ధియానంమృతస్యవాహంక్షురకర్మసంగమ్ ॥ తస్యానుయత్నేనగయాదితీర్థం యాగాదికంవాస్తువిధింనకుర్యాత్ ॥ ప్రవ్యక్తగర్భావనితా భవేన్మాసత్రయాత్పరమ్॥ షణ్మాసాత్పరతస్సూతిర్నవమేరిష్టవాసినీ—అథసూతికాగృహప్రవేశః ॥ గర్గః ॥ రోహిణ్యైందవపౌష్ణేషుస్వాతీవరుణయోరపి । పునర్వసౌపుష్యహస్తధనిష్ఠాసూత్తరాసుచ ॥ మైత్రేత్వాష్ట్రేతథాశ్విన్యాం సూతికాగారవేశనమ్ ॥ ఏతచ్చసంభవే ॥ ప్రసూతిసమయేకాలేసద్యఏవప్రవేశయేదితివసిష్ఠోక్తేః ॥ తచ్చనైరృత్యాంకార్యం॥ వారుణ్యాంభోజనగృహం నైరృత్యాంసూతికాగృహమితివసిష్ఠోక్తేః ॥ విష్ణుధర్మే॥ దశాహంసూతికాగారమాయుధైశ్చవిశేషతః ॥ వహ్నినాతిందుకాలాతైః పూర్ణకుంభైః ప్రదీపకైః । ముసలేనతథావారివర్ణకైశ్చిత్రితేనచేతి—అథజాతకర్మ- పారిజాతేవసిష్ఠః ॥ శ్రుత్వాజాతంపితాపుత్రం సచైలంస్నానమాచరేత్ ॥ మనుః॥ ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మవిధీయతే ॥ వర్ధనంఛేదనం - హేమాద్రౌబైజవాపః ॥ జన్మనోనంతరంకార్యంజాతకర్మయథావిధి । దైవాదతీతకాలంచేదతీతే సూతకేభవేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుధర్మే॥ అచ్ఛిన్ననాభికర్తవ్యంశ్రాద్ధంవైపుత్రజన్మని ॥ పుత్రపదేనకన్యాపిగృహ్యతే తదాహతత్రైవకార్ష్ణాజినిః ॥ ప్రాదుర్భావే పుత్రపుత్ర్యోర్గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః ॥ స్నాత్వానంతరమాత్మీయా

న్పితౄన్ శ్రాద్ధేనతర్పయేత్ ॥ ఏతచ్చరాత్రావపికార్యం ॥ పుత్రజన్మనియాత్రా
యాం శర్వర్యాందత్త మక్షయం-ఇతి తత్రైవవ్యాసోక్తేః- బైజవాపః॥ జాతొమా
త్రంకుమారస్య జాతకర్మవిధీయతే । స్తనప్రాశనతః పూర్వంనాభికర్తనతోపి
వా ॥ ఏతేననైమిత్తికమపీదం జాతేష్టివదాశౌచాంతే కార్యమితిశంకాపరాస్తా -
జాతేకుమారేపితౄణామామోదా త్పుణ్యంతదహః-ఇతిహారీతోక్తేశ్చఅత్రశ్రాద్ధ
మామేనహేమ్నావాకార్యమిత్యుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయె ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥జా
తశ్రాద్ధేతు పక్వాన్నంనదద్యాద్బ్రాహ్మణేష్వపీతి - హేమాద్రిస్తు ॥ పుత్రిజన్మని
కుర్వీతశ్రాద్ధం హేమ్నైవబుద్ధిమాన్ ॥ నపక్వేననచామేన కల్యాణాన్యభి కామ
యన్నితిసం వర్తోక్తేర్హేమ్నైవేత్యాహ - ఏతచ్చజననాశౌచేమరణా శౌచేచకార్య
మిత్యాహ - మితాక్షరాయాం ప్రజాపతిః ॥ ఆశౌచేతుసముత్పనే పుత్రజన్మయదా
భవేత్ । కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిః పూర్వాశౌచేనశుధ్యతి ॥ కేచిత్తు ॥ మృతాశౌచ
స్యమధ్యేతుపుత్రజన్మయదాభవేత్ । ఆశౌచాపగమేకార్యం జాతకర్మయథావిధిః
ఇతిస్మృతిసంగ్రహోక్తేః - ఆశౌచాంతేకార్యమిత్యాహుః -స్మృత్యర్థసారేపివిక
ల్పఉక్తః ॥ మృదుధ్రువచరక్షిప్రభేష్వేషాముదయేషుచ । గురౌశుక్రేథవాకేంద్రే
జాతకర్మచనామచ ॥ మృద్వాదిలక్షణమాహశ్రీధరః ॥ రోహిణ్యుత్తరభంస్థిరంగిరిశ
మూలేంద్రోరగాదారుణం, క్షిప్రంచాశ్విదినేశ పుష్యమనలేంద్రాగ్నీతు సాధార
ణమ్ ఉగ్రంపూర్వమఘాంతకంమృదుగతిత్వాష్ట్రాంత్య మైత్రంచరంవిష్ణుస్వాతిస
తోడువస్వదితయఃకుర్యు స్స్వసంజ్ఞాఫలమ్ ॥ అత్రసర్వత్రజాతకర్మ నామకర్మా
దావుక్తకాలాతిక్రమే నక్షత్రాదికంజ్ఞేయం ॥ దేశకాలోపఘాతాద్యైః కాలాదిక్ర
మణంయది । అనస్తగేజ్యేందుసితతత్కార్యంచోత్తరాయణే ఇతిమదనరత్నే నా
రదోక్తేః ॥ బృహస్పతిరపి ॥ ముఖ్యాలాభేవిధిజ్ఞైన విధిశ్చింత్యోప్రమాదతః । నక్ష
త్రతిథిలగ్నానాం విచార్యైవంపునఃపునః ॥ సూతకేసంధ్యాదౌ విశేషంవక్ష్యామః-
అథజన్మనిదుష్టకాలాః - తత్రగండాంతఃజ్యోతి ర్నిబంధేనారదః ॥ పూర్ణానందాఖ్య
యో స్తిథ్యోస్సంధిర్నాడీద్వయంతథా । గండాంతంమృత్యుదంజన్మయాత్రోద్వా
హవ్రతాదిషు ॥ కులీరసింహయోఃకీట చాపయోర్మీనమేషయోః । గండాంతమంత
రాళం స్యాద్ఘటికార్ధంమృతిప్రదమ్ ॥ సార్పేంద్రపౌష్ణభేష్వంత్య షోడశాంశాభసం
ధయః । తదగ్రభేష్వాద్యపాదాభానాంగండాంతసంజ్ఞకాః ॥ రత్నమాలాయాం ॥
పౌష్ణాశ్విన్యోస్సార్పపిత్ర్యర్క్షయోశ్చ యచ్చజ్యేష్ఠా మూలయోరంతరాళమ్। స్యా
ద్గండాంతంస్యాచ్చతుర్నాడికంహి యాత్రాజన్మోద్వాహకాలేష్వనిష్టమ్॥ రత్నసం
గ్రహేనవనీతార్కిష్టే ॥ సర్వేషాంగండజాతానాం పరిత్యాగోవిధీయతే । వర్జయేద్దర్శ

సంక్రాంతౌ తచ్చ షాణ్మాసికం భవేత్ ॥ తిథ్యర్క్షగండేపితృమాతృనాశోలగ్నే తు సం
ఘాతనయస్యనాశః । సర్వేషునోజీవతిహంతిబంధూన్వర్జేనన్నపనస్స్యాద్బహుహానిరా
శ్వః ॥ అథైషాందానముత్తరగార్గ్యే తిథిగండేత్వనడ్వాహం నక్షత్రేధేనురుచ్యతే ।
కాంచనంలగ్నగండేతు గండదోషోవినశ్యతి ॥ ఉత్తరేతిలపాత్రంస్యాత్పుష్యేగోదా
నముచ్యతే ॥ అజాప్రదానంత్వాష్ట్రే స్యాత్పూర్వాషాఢేచ కాంచనమ్ । ఉత్తరా
పుష్యచిత్రాసు పూర్వాషాఢోద్భవస్య చ ॥ కుర్యాచ్ఛాంతింప్రయత్నేన నక్షత్రాక
రజాంబుధః ॥ అథాశ్లేషాఫలం ॥ మూర్ధాస్యనేత్రగళకాంస యుగంచబాహుహృ
జ్జాను గుహ్యపదమిత్యహిదేహభాగః । బాణాద్రినేత్రహుతభుక్ఛ్రుతినాగరుద్రష
ణ్నందపంచశిరసః క్రమశస్తునాడ్యః ॥ రాజ్యంపితృక్షయోమాతృనాశః కామక్రి
యారతిః ॥ పితృభక్తోబలీస్వఘ్నస్త్యాగీభోగీధనీక్రమాత్ ॥ అథజ్యేష్ఠాఫలంబ్రహ్మ
యామళే ॥ జ్యేష్ఠాదౌజననీమాతా ద్వితీయేజననీపితా । తృతీయేజననీభ్రాతా స్వ
యంమాతాచతుర్థకే ॥ ఆత్మానంపంచమేహంతిషష్ఠే గోత్రక్షయోభవేత్ । సప్త
మేచోభయకులంజ్యేష్ఠ భ్రాతరమష్టమే ॥ నవమేశ్వశురంహంతిసర్వంహంతిదశాం
శకేఇతి - అథమూలఫలం - భల్లాటః ॥ అభుక్తమూలసంభవంపరిత్యజేత్తుబాలకం
సమాష్టకంపితాథవాన తన్ముఖంవిలోకయేత్ । తదాద్యపాదకేపితా ద్వితీయకేజ
నన్యథధనక్షయస్తృతీయకే చతుర్థకశ్శుభావహః ॥ ప్రతీపమంత్యపాదతః ఫలంత
దేవసార్పభే ॥ అభుక్తమూలంత్వాహ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ జ్యేష్ఠాంతేఘటికాచైకామూ
లాదౌ ఘటికాద్వయమ్ ॥ అభుక్తమూలమిత్యాహు స్తత్రజాతంశిశుంత్యజేత్ ॥
కేచిజ్జ్యేష్ఠాంత్యమూలాద్యంచ పాదమభుక్తమూలమాహుః - కశ్యపసంహితా
యాంత్వన్యథోక్తం ॥ మూలాద్యపాదజోహంతి పితరంతుద్వితీయజః । మాతరం
స్వాంతృతీయోర్థాన్ సుహృజ్జంతత్తురీయజః ॥ ఫలంతదేవసార్పర్క్షే ప్రతీపంత్వాంత్య
పాదతః॥ అథమూలవృక్షః - జయార్ణవే ॥ మూలంస్తంభస్త్వచాశాఖా పత్రంపు
ష్పంఫలంశిఖా । వేదాశ్చమునయశ్చైవ దిశశ్చవసవస్తథా ॥ నందాబాణారసా
రుద్రామూలభేదఃప్రకీర్తితః । మూలేమూలవినాశాయ స్తంభేహానిర్ధనక్షయః ॥ త్వ
చిభ్రాతృవినాశాయ శాఖామాతృవినాశకృత్ । పత్రేసపరివారస్స్యాత్పుష్పే
షునృపవల్లభః ॥ ఫలేషులభతేరాజ్యం శిఖాయామల్పజీవితమ్ ॥ అన్యత్రత్వన్యథో
క్తం ॥ మూలేసప్తఘటీషుమూలహననంస్తంభేష్టసుస్వక్షయంత్వగ్దిగ్బంధువినాశ
నంచవిటపేరుద్రైర్హతోమాతులః । పత్రైరర్కైస్సుకృతీతు బాణకుసుమేమంత్రీఫ
లే సాగరైరాజావహ్నిశిఖాల్ప మాయురితివై మూలాంఘ్రిపేస్యాత్ఫలమ్। భూపా
లవల్లభః ॥ వృషాళిసింహేషు ఘటేచమూలందివిస్థితం యుగ్మతులాంగనాంత్యే ।

పాతాళగం మేషధనుః కుళీరనక్రేషుమర్త్యేష్వితి సంస్మరంతి ॥ స్వర్గేముఖేభవే ద్రాజ్యం పాతాళేచేద్ధనాగమః । మర్త్యలోకేయదామూలం తదాశూన్యంసమాదిశేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ నైరృత్యభోద్భూతసుతస్సుతావాప్యాద్యపాదవశ్యం శ్వశురంనిహంతి । తదంత్యపాదేజనితో నిహంతితస్యాత్క్రమేణాహి భవేకళత్రమ్ ॥ సురేశతారాజనితాథవాగ్రజంద్విదైవతారాజనితాతుదేవరమ్ । పురందరర్క్షేజనితస్సుతస్తథాస్వస్యాగ్రజంహంతినపుత్రికాయది ॥ ప్రయోగపారిజాతే ॥ మూలజాశ్వశురం హంతి వ్యాళజాచతదంగనామ్ । మాహేంద్రజాగ్రజంహంతి దేవరంతుద్విదైవజా॥ నృసింహప్రసాదే ॥ థవాగ్రజంహంతిసురేంద్రజాతాతథైవపత్న్యాభగినీంపుమాంశ్చ । ద్విదైవజాదేవరమాశుహన్యా ద్భార్యానుజామాశునిహంతిసూనః॥ పత్న్యాగ్రజామగ్రజంవాహంతి జ్యేష్ఠర్క్షజఃపుమాన్ । తథాభార్యాస్వసారంవాశాలకంవాద్విదైవజః ॥ కన్యకాదేవరంహంతి విశాఖాంత్యసముద్భవా । అద్యపాదత్రయే నైవ ఆద్యభేతుపుమాన్భవేత్ ॥ నహన్యాద్దేవరంకన్యా తులామిశ్రాద్విదైవజా। తదృష్టాంతోద్భవావర్జ్యా దుష్టావృశ్చికపుచ్ఛవత్ ॥ చిత్రాద్యర్ధేపుష్యమధ్యే ద్విపాద్దేపూర్వాషాఢాధిష్ణ్యపాదేతృతీయే । జాతఃపుత్రశ్చోత్తరాద్యే విధత్తేమాతాపిత్రోర్భ్రాంతరంబాలనాశమ్ ॥ ద్విమాసంచోత్తరాదోషః పుష్యేచైవత్రిమాసకః। పూర్వాషాఢాష్టమేమాసి చిత్రాషాణ్మాసికంఫలమ్ ॥ నవమాసంతథాశ్లేషా మూలేచాష్టకవర్షకమ్ ॥ జ్యేష్ఠాపంచదశోమాసీ పుత్రదర్శనవర్జితాః॥వసిష్ఠః ॥ వ్యతీపాతేంగహానిస్స్యాత్పరిఘేమృత్యుమాదిశేత్ । వైధృతౌపితృహానిస్స్యాన్నష్టేందాబంధతాంవ్రజేత్ ॥ మూలేసమూలనాశస్స్యా త్కులనాశో ధ్రువౌభవేత్ । వికృతాంగశ్చహీనశ్చ సంధ్యయోరుభయోరపి ॥ పర్వణ్యాపిప్రసూతౌచ సర్వారిష్టభయప్రదః ॥ తద్వత్సదంతజాతశ్చ పాదజాత స్తథైవచ । విపరీతప్రసూతౌతు నాభినాళేనవేష్టితః ॥ రాష్ట్రస్యనృపతేశ్చైవస్వస్యాపిచవినాశకః । తస్మాచ్ఛాంతింప్రకుర్వీతగ్రహాణాంక్రూరచేతసామ్ ॥ గర్గః ॥ కృష్ణాంచతురశీంషోఢాంకుర్యాదాదౌశుభం స్మృతమ్ । ద్వితీయేపితరంహంతి తృతీయేహంతిమాతరమ్ ॥ చతుర్థేమాతులం హంతిపంచమేవంశనాశనమ్ ॥ షష్ఠేతుధననాశస్స్యాదాత్మనోవంశనాశనమ్ । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శాంతింకుర్యాద్విధానతః ॥ అథపిత్రోర్జన్మర్క్షే జన్మదోషః - తత్రదేవకీర్తిః ॥ యద్యేకస్మిన్ధిష్ణ్యేజాయంతే దుహితరోథవాపుత్రాః । పితురంతికరాహ్యేతేయద్యపరేప్రీతిరతులాస్యాత్ ॥ గర్గః ॥ ఏకస్మిన్నేవనక్షత్రే భ్రాత్రోర్వాపితృపుత్రయోః । ప్రసూతిశ్చతయోర్మృత్యుర్భవేదేకస్యనిశ్చితమ్ ॥ శౌనకః ॥గ్రహణేచంద్రసూర్యస్య ప్రసూతిర్యదిజాయతే ॥ వ్యాధిపీడాతదాస్త్రీణా మాసౌతు

ఋతుదర్శనాత్ ॥ ఇత్థంసంజాయతేయస్య తస్యమృత్యుర్నసంశయః ॥ శాంతి
స్తు ॥ తన్నక్షత్రాధిపతేరూపం సువర్ణేనప్రకల్పయేత్ ॥ సూర్యగ్రహేసూర్యరూపం
హైమంచంద్రంతురాజతం ॥ రాహురూపంప్రకుర్వీత నాగేనైవవిచక్షణః ॥ నాగ
స్సీసం ॥ త్రయాణాంచైవరూపాణాం స్థాపనంత్రకారయేత్ ॥ ఆకృష్ణేనాప్యాయ
స్వస్వాన్నోరితిపూజామంత్రాః - నక్షత్రదేవతాయాస్తన్మంత్రేణ । సంపూజ్యతుయ
జేత్సూర్యం సమిద్భిశ్చార్కసంభవైః । చంద్రగ్రహేచపాలాశైర్దూర్వాభీరా
హుమేవచ ॥ సమిద్భిర్బ్రహ్మవృక్షస్య భేశాయజుహుయాద్బుధః । ఆజ్యేనచరుణా
చైవతిలైశ్చజుహుయాత్తతః ॥ పంచగవ్యైఃపంచరత్నైః పంచత్వక్పంచపల్లవైః ।
జలైరోషధికల్కైశ్చ అభిషేకంసమాచరేత్ ॥ మంత్రైర్వారుణసంభూతై రాపో
హిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః । ఇమంమేగంగేపురతస్తత్వా యామీతీమంత్రకైః ॥ యజమాన
స్తతోదద్యాద్భక్త్యాప్రతికృతిత్రయం - ఇతి ॥ మాత్స్యే ॥ అకాలప్రసవానార్యః
కాలాతీతప్రజాస్తథా । వికృతప్రసవాశ్చైవయుగ్మప్రసవకాస్తథా ॥ అమాను
షా అముండాశ్చఅజాతవ్యంజనాస్తథా । హీనాంగాఅధికాంగాశ్చ జాయంతేయది
వాస్త్రియః॥పశవఃపక్షిణశ్చైవతథైవచసరీసృపాః । వినాశంతస్యదేశస్యకులస్యచ
వినిర్దిశేత్॥నిర్వాసయేత్తాంనగరాత్తతశ్శాంతింసమాచరేత్॥పాద్మే॥ ఉపరిప్రథమం
యస్యజాయంతేచశిశోర్ద్విజాః । దంతైర్వాసహయస్యస్యా జన్మభార్గవసత్తమ।ద్వి
తీయేచతృతీయేచచతుర్థేపంచమేతథా ॥ యదాదంతాశ్చజాయంతే మాసేచైవమ
హద్భయమ్ ॥ మాతరంపితరంవాథఖాదేదాత్మానమేవచ। గజపృష్ఠగతంబాలం నౌ
స్థంవాస్థాపయేద్ద్విజ । తదభావేతుధర్మజ్ఞ కాంచనేవావరాసనే ॥ సర్వౌషధైస్స
ర్వగంధైర్బీజైఃపుష్పైః ఫలైస్తథా । పంచగవ్యేనరత్నైశ్చ పతాకాభిశ్చభార్గవ ॥
స్థాలీపాకేనధాతారం పూజయేత్తదనంతరమ్ ॥ సప్తాహంచాత్రకర్తవ్యంతథాబ్రా
హ్మణభోజనమ్ ॥ భద్రాసనేనివేశ్యైనంమృద్భిర్మాల్యైఃఫలైస్తథా । సర్వౌష
ధైస్సర్వగంధైస్సర్వబీజైస్తథైవచ ॥ స్నాపయేత్పూజయేచ్చాత్రవహ్నిం సోమంస
మీరణమ్ । పర్వతాంశ్చతథాఖ్యాతా న్దైవదేవంచకేశవమ్ ॥ ఏతేషామేవజుహు
యాద్ఘృతమగ్నౌయథావిధి । బ్రాహ్మణానాంతుదాతవ్యా తతస్సంపూజ్యదక్షి
ణా । బ్రహ్మయామళే ॥ ప్రథమందంతనిర్ముక్తిరూర్ధ్వం బాలస్యచేద్భవేత్ । క్లేశా
యమాతులస్యేహ తదాప్రోక్తామనీషిభిః ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపి తామ్రంకాంస్య
మయంతువా । దధ్యోదనేనసంపూర్ణం పాత్రందద్యాచ్ఛిశోఃకరే ॥ సమంత్రంభా
జనందత్వా సపశ్యేన్మాతులశ్శిశుమ్ ॥ సాలంకారంసవస్త్రంచ శిశుమాలింగ్యసాద
రమ్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ రక్షమాంభాగినేయత్వం రక్షమేసకలంకులమ్ । గృహీత్వా

భాజనంసాన్నం ప్రసన్నోభవసర్వదా ॥ నిర్విఘ్నంకురుకల్యాణం నిర్విఘ్నంచస్వమాతరమ్ ॥ మయ్యాత్మానమధిష్ఠాప్య చిరంజీవమయాసహ । ఏవంకృతేవిధానేతు విఘ్నఃకోపినజాయతె ఇతి—అథత్రికప్రసవశాంతిః - శాంతిసర్వస్వే ॥ సుతత్రయే సుతాచేత్స్యాత్తత్రయేవాసుతోయది । మాతాపిత్రోః కులస్యాపితదానిష్టం మహద్భవేత్ ॥ జ్యేష్ఠనాశోధనేహానిర్దుఃఖంవాసుమహద్భవేత్ । తత్రశాంతింప్రకుర్వీత విత్తశాఠ్యవివర్జితః । జాతస్యైకాదశాహేవా ద్వాదశాహేశుభేదినే। ఆచార్యమృత్విజోవృత్వాగ్రహయజ్ఞపురస్సరమ్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేంద్ర ప్రతిమాస్స్వర్ణతఃకృతాః । పూజయేద్ధాన్యరాశి స్థకలశోపరిశక్తితః ॥ పంచమేకలశేరుద్రం పూజయేద్రుద్రసంఖ్యయా । రుద్రసూక్తానిచత్వారి శాంతిసూక్తానిసర్వశః । ద్విజఏకోజపేద్ధోమకాలేశుచిసమాహితః । ఆచార్యోజుహుయాత్తత్ర సమిదాజ్యతిలాంశ్చరుమ్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవాశతంవాత్రిశతంతువా । దేవతాభ్యశ్చతుర్వక్త్రాదిభ్యోగ్రహపురస్సరమ్ ॥ బ్రహ్మాదిమంత్రైరింద్రస్య యతఇంద్రభయామహే । తతస్స్విష్టకృతంహుత్వా బలింపూర్ణాహుతింతతః ॥ అభిషేకంసకుటుంబస్య కృత్వాచార్యంప్రపూజయేత్ । హిరణ్యంధేనురేకాచఋత్విజాందక్షిణాతతః । ఆజ్యస్యావీక్షణంకృత్వాశాంతిపాఠంతుకారయేత్ ॥ ప్రతిమాగురవేదత్వా ఉపస్కరసమన్వితాః॥బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాదీనానాథాంశ్చతర్పయేత్ ।ఏవంశాంతివిధానేనసర్వారిష్టంప్రలీయతెఇతి॥ అన్యేష్వమూలాద్యృక్షేషు శాంత్యాదిప్రయోగపారిజాతే మత్కృతేశాంతిరత్నేచజ్ఞేయం - మితాక్షరాయాంమార్కండేయః ॥ రక్షణీయాతథాషష్ఠీనిశాతత్రవిశేషతః । రాత్రౌజాగరణంకార్యం జన్మదానాంతథాబలిః ॥ పురుషాశ్శస్త్రహస్తాశ్చనృత్యగీతైశ్చయోషితః । రాత్రౌజాగరణంకుర్యు ర్దశమ్యాంచైవసూతకే ॥ వ్యాసః ॥ సూతికావాసనిలయా జన్మదానామదేవతాః । తాసాంయాగనిమిత్తంతు శుద్ధిర్జన్మనికీర్తితా ॥ ప్రథమేదివసేషష్ఠే దశమేచైవసర్వదా। త్రిష్వేతేషునకుర్వీత సూతకంపుత్రజన్మని ॥ అపరార్కే-బ్రాహ్మే ॥ కన్యాశ్చతస్రోరాకాద్యావాతఘ్నీచైవపంచమీ । క్రీడనార్థాచబాలానాం షష్ఠీచశిశురక్షిణీ ॥ ఖడ్గేతుపూజనీయానైవైశ్యైర్వాత్రైర్ద్విజాతిభిః । రాకానుమతిస్సినీవాలీ కుహూరితిచతస్రః ॥ కన్యాఇత్యర్థః —అథదత్తపుత్రపరిగ్రహవిధిః - పారిజాతే శౌనకః ॥ అపుత్రోమృతపుత్రో వాపుత్రార్థంసముపోష్యచ । వాససీకుండలేదత్వా ఉష్ణీషంచాంగులీయకమ్ ॥ బంధూనన్నేనసంపూజ్య బ్రాహ్మణాంశ్చవిశేషతః। అన్వాధానాదియత్తంత్రం కృత్వాజ్యోత్పవనాంతికమ్॥ దాతుస్సమక్షంగత్వాతు పుత్రందేహీతియాచయేత్ । దానేసమర్థోదాతాస్మైయెయజ్ఞేనేతిపంచభిః॥దే

వస్య త్వేతిమంత్రేణ హస్తాభ్యాంపరిగృహ్యచ । అంగాదంగేత్యృచంజప్త్వా ఆఘ్రాయశిశుమూర్ధని ॥ గృహమధ్యేతమాదాయ చరుంహుత్వావిధానతః॥ యస్త్వాహృదాత్యృచాచైవతుభ్య మగ్రఋచైకయా ॥ సోమోదదదిత్యేతాభిః ప్రత్యృచంపంచభిస్తథా । స్విష్టకృదాదిహోమంచ కృత్వాశేషంసమాపయేత్ ॥ సచ॥ బ్రాహ్మణానాంసపిండేషు కర్తవ్యఃపుత్రసంగ్రహః । తదభావేసపిండోవా అన్యత్రతు సకారయేత్ ॥ మితాక్షరాదౌతు - వ్యాహృతిభిరాజ్యేనహోమఉక్తః - సచ హోమోత్తరంజలపూర్వకందేయః - నతువాఙ్మాత్రేణ - వ్యాహృతీభిర్హుత్వాప్రతిగృహ్ణీయాదితినసిష్ఠోక్తేః॥ మాతాపితావాదద్యాతాం యమద్భిఃపుత్రమాపది । సదృశంప్రీతిసంయుక్తం సజ్ఞేయోదత్రిమస్సుత ఇతి మానూక్తేఃతత్రైవవసిష్ఠః॥ నత్వేవైకంపుత్రందద్యాత్ప్రతిగృహ్ణీయాద్వానస్త్రీపుత్రం దద్యాత్ప్రతిగృహ్ణీయాద్వా అన్యత్రానుజ్ఞానాద్భర్తుః - ఇతి ॥ ఇదంచభర్తృసత్త్వే - అన్యథా ॥ దద్యాన్మాతాపితావాయం సపుత్రోద్దత్రిమస్స్మృతమితివత్సవ్యా సవచోవిరోధస్స్యాత్ - దానంప్రతిగ్రహోపలక్షణం - యత్తుసమంత్రకహోమస్య పుత్రప్రతిగ్రహాంగత్వాత్ - వ్యాహృత్యాదిమంత్రపాఠేచ స్త్రీశూద్రయోరనధికారాత్ - తయోర్దత్తకః పుత్రోనభవత్యేవేతిశుద్ధ వివేకరుద్రధరేణోక్తం - వాచస్పతిశ్చైవమేవాహ ॥ తన్నభర్తురనుజ్ఞయా స్త్రియా అపిప్రతిగ్రహోక్తేః - యద్యపిమేధాతిథినా భార్యాత్వవద దృష్టరూపందత్తకత్వం హోమసాధ్యముక్తం స్త్రియాశ్చహోమాసంభవ స్తథాపివ్రతాదివద్విప్రద్వారాహోమాదికారయే దితి హరినాథాదయః - సంబంధతత్త్వేప్యేవం - ఏవంశూద్రస్యాపి ॥ స్త్రీశూద్రాశ్చసధర్మాణ ఇతి స్మృతేః - అతఏవశూద్రకర్తృక హోమోవిప్రద్వారైవ పరాశరేణోక్తః ॥ దక్షిణార్థంతుయోవిప్ర శ్శూద్రస్యజుహుయాద్ధవిః । బ్రాహ్మణస్తుభవేచ్ఛూద్రః శూద్రస్తుబ్రాహ్మణోభవేత్ ॥ అత్రమాధవాచార్యః ॥ యోవిప్రశ్శూద్రదక్షిణా మాదాయతదీయంహవిశ్శాంతి పుష్ట్యాదిసిద్ధయే వైదికైర్మంత్రైర్జుహోతి తస్యవిప్రస్యైవదోషః - శూద్రస్తుహోమఫలం లభేతైవేతివ్యాచచక్షే - దత్తకేవిశేషః కాళికాపురాణే ॥ పితుర్గోత్రేణయః పుత్రస్సంస్కృతః పృథివీపతే । ఆచూడాంతం నపుత్రస్సపుత్రతాంయాతిచాన్యతః ॥ చూడోపాయనసంస్కారా నిజగోత్రేణవై కృతాః ॥ దత్తాద్యాస్తనయాస్తేస్యు రన్యథాదాసఉచ్యతే ॥ ఊర్ధ్వంతుపంచమాద్వర్షాన్న దత్తాద్యాస్సుతానృప । గృహీత్వాపంచవర్షీయం పుత్రేష్టిం ప్రథమంచరేత్ ॥ పంచమోర్ధ్వంతుస్వదానేచ్ఛో రేవదానంనాన్యథా ॥ విక్రయంచైవదానంచ ననేయాస్స్యురనిచ్ఛవః । దారాఃపుత్రాశ్చసర్వ స్వమాత్మనైవతుయోజయే

౨౦ । హేమాద్రిమాధవధృతవ్యా సదక్షాదివచనాత్ - యచ్చయాజ్ఞవల్క్యఃస్వ
కుటుంబావిరోధేన దేయందారసుతాదృతే-ఇతి, -తదూర్ధ్వంస్వతానా నిచ్ఛపుత్ర
పరం - తేనసర్వస్వదానేస్వదానేచ్ఛ దారపుత్రదానంసిద్ధం - యత్తువిశ్వజిదధిక
రణంషష్ఠే - తత్రపుత్రాదీనాంజ్ఞాతిత్వేనస్వశబ్ద వాచ్యత్వా త్పుత్రత్వేనదానమా
శంక్యనిరాకృతం - జన్యపుంస్త్వస్యదానేనానిష్పత్తేః - దాసత్వేనదానంభవత్యేవ
తస్మాద్యథేష్టవినియోగార్హత్వ స్వత్వంభవత్యేవ- పుత్రేస్వత్వాభావం- వదన్పుత్ర
క్రయవిక్రయాదిశునశ్శేఫ విక్రయాదిశ్రౌతలింగా ద్దాసక్రయవిక్రయాదివ్యవహారా
యోగాత్ - మూర్ఖఏవ,యోపి-నహిగ్రభాయారణః సుసేవోన్యోదర్యోమనసా
మంతవాఉ ఇతి శ్రుతౌదత్తకనిషేధః - సోప్యౌరసాతిశయార్థః- అన్యథాశునశ్శే
ఫాదిప్రతిగ్రహశ్రౌతలింగవిరోధాపత్తేః - ఉపేయాంతవ పుత్రతామిత్యుక్తేః- ఇదం
చశ్రౌతలింగం స్వయందత్తక్రీతపరంనదత్తకపరం - ద్వాదశవిధపుత్రమధ్యే దత్తా
త్మాతుస్వయందత్తః క్రీతశ్చతాభ్యాంవిక్రీత ఇతియాజ్ఞవల్క్యేన తయోర్దత్తకాద్భే
దోక్తేః - తయోశ్చ ॥ దత్తౌరసేతరేషాంతు పుత్రత్వేనపరిగ్రహ ఇతికలౌని
షేధాత్తైససంస్కారోత్తరం దత్తకోన భవత్యేవేతిసిద్ధం - అథయమళయోః
సంస్కారక్రమార్థం జ్యేష్ఠకనిష్ఠభావవుచ్యతే - మనుః ॥ పుత్రఃకనిష్ఠోజ్యేష్ఠా
యాం కనిష్ఠాయాంచపూర్వజః । కథంతయోర్విభాగస్స్యా దితిచేత్సంశయో
భవేత్ ॥ సదృశఃస్త్రీప్రజాతానాంపుత్రాణామవిశేషతః । నమాతృతోజ్యై
ష్ఠ్యమస్తిజన్మతోజ్యైష్ఠ్యముచ్యతే ॥ తేనకనిష్ఠాయాం పూర్వజాతఏవజ్యేష్ఠోనజ్యే
ష్ఠాయాంపశ్చాజ్జాతఇత్యర్థః-సఏవశ్రాద్ధాధికారీ॥ జన్మజ్యేష్ఠేనచాహ్వానం సుబ్రహ్మ
ణ్యాస్వపిస్మృతమ్ । యమయోశ్చైవగర్భేషుజన్మతోజ్యేష్ఠతామతా ॥ దేవలః ॥
యస్యజాతస్యయమయోః పశ్యంతిప్రథమంముఖమ్ । సంతానఃపితరశ్చైవతస్మిన్
జ్యైష్ఠ్యంప్రతిష్ఠితమ్ ॥ భాగవతేతు ॥ ద్వాతదాభవతోగర్భా సూతిర్వేశవిపర్యయా
దిత్యుక్తేః - పశ్చాదుత్పన్నస్య జ్యైష్ఠ్యముక్తం - అత్రదేశాచారవ్యవస్థా - పూ
ర్వమేవతుయుక్తం గర్భాష్టమఇత్యాదా విశేషనిర్దేశే ఏవగర్భగ్రహణంనాన్యత్ర-
అన్యథాతద్వైయర్థ్యాత్ —అథసూతికాస్నానం - జ్యోతిషే ॥ కరేంద్రభాగ్యాని
లవాసావాంత్యమైత్రేందవాశ్విధ్రువభేహ్నిపుంసాం। తిథావరిక్తేశుభమామనంతిప్ర
సూతికాస్నానవిధింమునీంద్రాః॥ అథనామకర్మ—మదనరత్నేబృహస్పతిః॥ద్వాదశే
దశమేవాపిజన్మతోపిత్రయోదశే॥ షోడశేవింశతౌచైవద్వాత్రింశేవర్ణతఃక్రమాత్॥
యాజ్ఞవల్క్యఃఅహన్యేకాదశేనామ హేమాద్రౌభవిష్యే॥నామధేయందశమ్యాం
తుద్వాదశ్యాంమాసికేచన । అష్టాదశేహనితథావదంత్యన్యేమనీషిణః ॥ దశమ్యా

మతీతాయామితిజ్ఞేయం - ఆశౌచాపగమే నామధేయమితివిజ్ఞానోక్తేః - గృహ్యపరిశి
ష్టేపిజనన్నాద్దశరాత్రేవ్యుష్టేశతరాత్రేసంవత్సరేవానామకరణంవ్యుష్టేతీతే - జ్యోతి
ర్నిబంధేగర్గః॥అమాసంక్రాంతివిష్ట్యాదౌప్రాప్తకాలేపినాచరేత్॥ శ్రీధరః॥ మిత్రాది
త్యమఘోత్తరాశతభిషక్స్వాతీధనిష్ఠాచ్యుతప్రాజేశాశ్విశశాంకపౌష్ణదినకృత్పుష్యే
షురాశౌస్థిరే। ఛిద్రాంపంచదశీంవిహాయనవమీంశుద్ధేష్టమేభార్గవజ్ఞాచార్యామృత
పాదభాగదివసేనామానికుర్యాచ్ఛిశోః॥ మనుః॥శర్మాంతంబ్రాహ్మణస్యస్యాద్వర్మాం
తం క్షత్రియస్యతు। వైశ్యస్యధనసంయుక్తంశూద్రస్యప్రేష్యసంయుతమ్॥ మద
నరత్నే నారదీయే॥ సూతకాంతేనామకర్మవిధేయంస్వకులోచితమ్। నామపూర్వం
తుమాసస్యమంగళంసుసమాక్షరైః॥ తత్రైవగార్గ్యః॥ మాసనామగురోర్నామద
ద్యాద్బాలస్యవైపితా॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ కృష్ణోనంతోచ్యుతశ్చక్రీవైకుంఠోథజ
నార్దనః। ఉపేంద్రోయజ్ఞపురుషోవాసుదేవస్తథాహరిః॥ యోగీశఃపుండరీకాక్షో
మాసనామాన్యనుక్రమాత్॥ అత్రమార్గశీర్షాదిశ్చైత్రాదిర్వాక్రమఇతి మదనర
త్నే॥ తన్మాసనామప్రథమందద్యాత్సంబుద్ధ్యైవహి। దేవాలయగజాశ్వానాంవృ
క్షాణాంవాపికూపయోః॥ సర్వాపణానాం పణ్యానాంచిహ్నార్థంయోషితాంనృ
ణామ్। కావ్యానాంచకవీనాంచపశ్వాదీనాంచసర్వశః। రాజప్రాసాదవాస్తూనాం
నామకర్మవిశిష్యతే- నాక్షత్రమపినామకార్యం-అభివాదనీయంచసమీక్షేవ॥తన్మా
తాపితరావిద్యాతామోపనయనాదిత్యాశ్వలాయనోక్తేః - కులదేవతానక్షత్రసంబ
ద్ధంపితానామకుర్యాదితి-మదనరత్నేశంఖోక్తేః - తచ్చనక్షత్రపాదాక్షరాద్యాక్షరం
కుర్యాదిత్యుక్తంపరిశిష్టే॥ తదక్షరాదికంనామయస్మిన్ధిష్ణ్యేయదాక్షరమితి - సుద
ర్శనభాష్యేతు॥ రోశేమమృజ్యేచిషువృద్ధిరాదౌతాత్పేచవాంత్య శ్రవణాశ్వయు
క్షు। శేషేషునామ్న్యేకపరస్వరోంత్యస్స్యాత్పూర్వదదీర్ఘస్సవిసర్గఇష్టః॥ ఇత్యుక్తం
తాత్పేతి ప్రోష్ఠపదేత్యత్రాదౌ తాత్పరేచవృద్ధిఃప్రౌష్ఠపదఇతి -అంత్యమపభరణీశ
బ్దః శ్రుతావుక్తః-తత్రశ్రవణాదౌచవాదివృద్ధి- అపభరణఃఆపభరణఇత్యాది మదనర
త్నేవసిష్ఠః॥ జన్మాహేద్వాదశాహేవాదశాహేవావిశేషతః। ఉత్తరారేవతీహస్త
మూలపుష్యాస్సవారుణాః॥ శ్రవణాదితిమైత్రంచస్వాతీమృగశిరస్తథా। ప్రాజాప
త్యంధనిష్ఠాచప్రశస్తానామకర్మణి— అథదోలారోహః - పారిజాతేబృహస్పతిః॥
దోలారోహస్తుకర్తవ్యోద్వాదశేద్వాదశేపివా। షోడశేదివసేవాపిద్వావింశేదివసేపి
వా॥ జ్యోతిర్నిబంధే॥ కరత్రయేవైష్ణవరేవతీష్వదితిద్వయేవాశ్వినకధ్రువేషు॥ కు
ర్యాచ్ఛిశూనాంనృపతేశ్చతద్వదాందోళనంవైసుఖినోభవంతి॥ తత్రైవ॥ ఆందో
ళాశయనేపుంసోద్వాదశోదివసశ్శుభః॥త్రయోదశస్తుకన్యాయానక్షత్రవిచారణా॥

అన్యస్మిన్దినసేచేత్స్యాత్తిర్యగాస్యే ప్రశస్యతే—అథదుగ్ధపానం - నృసింహః॥ ఏకత్రింశద్దినేచైవపయశ్శంఖేనపాయయేత్ । అన్నప్రాశననక్షత్రేదివసాదయరాత్రిషు— అథకర్ణవేధః - మదనరత్నేవసిష్ఠశ్రీధరౌ ॥ మాసేషష్ఠేసప్తమేవాష్టమేవావేధ్యౌకర్ణౌద్వాదశేషోడశేహ్ని । మధ్యేనాహ్నపూర్వాభాగేనరాత్రౌనక్షత్రంప్వేద్వేతిథివర్జయిత్వా ॥ అత్రజన్మమాసోవర్జ్యః జ్యోతిర్నిబంధేగర్గః॥ మాసేషష్ఠేసప్తమేవాప్యష్టమేమాసివత్సరే । కర్ణవేధంప్రశంసంతిపుష్ట్యాయుశ్శ్రీవివృద్ధయె ॥ మదనరత్నే ప్రథమేసప్తమేమాసిఅష్టమేదశమేథవా । ద్వాదశేచతథాకుర్యాత్కర్ణవేధంశుభావహమ్ ॥ హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ కార్తికేవాపమాసేవాచైత్రేవాఫాల్గునేపివా । కర్ణవేధంప్రశంసంతిశుక్లపక్షేశుభేదినే ॥ శ్రీధరః ॥ హరిహయకరచిత్రాసౌమ్యపౌష్ణోత్తరార్క్యాదితినసుషుఘుటాణీసింహావర్జ్యేనులగ్నే । శశిగురుబుధశౌవ్యానాందినేపర్వరిక్తారహితతిథిషుశుద్ధైనైధనేకర్ణవేధః ॥ మదనరత్నే బృహస్పతిః ॥ ద్వితీయాదశమీషష్ఠీసప్తమీచత్రయోదశీ । ద్వాదశీపంచమీశస్తాతృతీయాకర్ణవేధనే ॥ సౌవర్ణీరాజపుత్రస్యరాజతీవిప్రవైశ్యయోః । శూద్రస్యచాయసీసూచీమధ్యమాష్టాంగుళాత్మికా ॥ హేమాద్రౌదేవలః- కర్ణరంధ్రేరవేచ్ఛాయానవిశేదగ్రజన్మనః।తంద్వృష్ట్వావిలయంయాంతిపుణ్యౌఘాశ్చపురాతనాః ॥ శంఖః ॥ అంగుష్ఠమాత్రసుషిరౌకర్ణౌనభవతోయది । తస్మైశ్రాద్ధంనదాతవ్యందత్తంచేదాసురంభవేత్—అథతాంబూలభక్షణం - చండేశ్వరః ॥ సార్ధమాసద్వయేదద్యాత్తాంబూలంప్రథమంశిశోః। కర్పూరాదికసంమిశ్రంవిలాసాయహితాయచ ॥ మూలార్కచిత్రకరతిష్యహరీంద్రభేషుపౌష్ణేతథామృగశిరోదితివాసవేషు। అర్కేందుజీవభృగుబోధనవాసరేషు తాంబూలభక్షణవిధిర్మునిభిః ప్రదిష్టః—అథనిష్క్రమణం - జ్యోతిర్నిబంధే ॥ తృతీయేవాచతుర్థేవామాసినిష్క్రమణంభవేత్ ॥ యమః ॥ తత స్తృతీయేకర్తవ్యం మాసిసూర్యస్యదర్శనమ్ । చతుర్థేమాసికర్తవ్యంశిశోశ్చంద్రస్యదర్శనమ్ ॥ అత్ర॥ సూర్యేందోఃకర్మణీయేచతయోశ్శ్రాద్ధంనవిద్యతేఇతిఛందోగపరిశిష్టాత్ - ఛందోగానాంనిష్క్రమణేవృద్ధిశ్రాద్ధంనాస్తీతికల్పతరుః - వ్యాసః ॥ మైత్రేపుష్యపునర్వసుప్రథమభేపౌష్ణేనుకూలేవిధౌహస్తేచైవసురేశ్వరేచమృగభేతారాసుశస్తాసుచ। కుర్యాన్నిష్క్రమణంశిశోర్బుధగురూశుక్రేవిరిక్తేతిథౌకన్యాకుంభతులామృగాదిభవనేసౌమ్యగ్రహాలోకితే ॥ మదనరత్నే ॥ అన్నప్రాశనకాలేవాకుర్యాన్నిష్క్రమణక్రియామ్ ॥ విష్ణుధర్మే ॥ దిగీశానాందినేతత్రతథాచంద్రార్కయోర్ద్విజః ॥ పూజనంవాసుదేవస్య గగనస్యచకారయేత్ । బహిర్నిష్కాశయేద్గేహాచ్ఛంఖపుణ్యాహనిస్స్వనైః ॥ చంద్రార్కయోర్దిగీశానాందిశాంచగగనస్యచ । నిక్షేపార్థమిమందద్మి

తేమేరక్షంతుసర్వదా ॥ అప్రమత్తంప్రమత్తంవాదివారాత్రమథాపివా । రక్షంతు సతతంసర్వేదేవాశ్శక్రపురోగమాః ॥ మాధవీయేమార్కండేయః । అగ్రతోథప్రవిస్యస్యశిల్పభాండానిసర్వశః । శస్త్రాణిచైవవస్త్రాణితతఃపశ్యేత్తులక్షణమ్ ॥ ప్రథమం యస్పృశేద్బాలస్తతోభాండంస్వయంతదా । జీవికాతస్యబాలస్యతేనైవతుభవిష్యతీతి ॥ అథోపవేశనం-ప్రయోగపారిజాతేపాద్మేవిష్ణుధర్మేచ।పంచమేచతథామాసిభూమౌతముపవేశయేత్ । తత్రసర్వేగ్రహాశ్శస్తాభౌమోప్యత్రవిశేషతః॥ ఉత్తరాత్రితయంసౌమ్యంపుష్యర్క్షంశక్రదైవతమ్। ప్రాజాపత్యంచహస్తశ్చశస్తమాశ్వినమిత్రభమ్ । వారాహంపూజయేద్దేవంపృథివీంచతథాద్విజః । రక్షైనంవసుధేదేవిసదాసర్వగతింశుభే ॥ ఆయుఃప్రమాణంసకలంనిక్షిపస్వహరిప్రియే । అచిరాదాయుషస్త్వస్యయేకేచిత్పరిపంథినః ॥ జీవితారోగ్యవిత్తేషునిర్దహస్వాచిరేణతాన్ । ధరేణ్యాశేషభూతానాంమాతాత్వమసికామధుక్॥ అజరాచాప్రమేయాచసర్వభూతనమస్కృతా । చరాచరాణాంభూతానాంప్రతిష్ఠానాద్వ్యయాహ్యసి ॥ కుమారంపాహిమాతస్త్వంబ్రహ్మాతదనుమన్యతామ్—అథాన్నప్రాశనం - పారిజాతేనారదః ॥ జన్మతోమాసిషష్ఠేస్యాత్సౌరేణాన్నాశనంపరమ్ । తదభావేఽష్టమేమాసినవమేదశమేపివా ॥ ద్వాదశేవాపికుర్వీతప్రథమాన్నాశనంపరమ్ । సంవత్సరేవాసంపూర్ణే కేచిదిచ్ఛంతిపండితాః ॥ మదనరత్నేలౌగాక్షిః ॥ షష్ఠేన్నప్రాశనంజాతేషుదంతేషువాఇతి ॥ శంఖః । సంవత్సరేన్నప్రాశనమర్ధసంవత్సరేవేతి- జ్యోతిర్నిబంధేనారదః॥ షష్ఠేవాప్యష్టమేమాసిపుంసాంస్త్రీణాంతుపంచమే । సప్తమేమాసివాకార్యం నవాన్నప్రాశనంశుభమ్ ॥ రిక్తాందినక్షయంనందాంద్వాదశీమష్టమీమమామ్ । త్యక్త్వాన్యతిథయఃప్రోక్తాస్సితజీవజ్ఞవాసరాః ॥ చంద్రవారంప్రశంసంతికృష్ణేచాంత్యత్రికంవినా ॥ శ్రీధరః ॥ ఆదిత్యతిష్యవసుసౌమ్యకరానిలాశ్వీచిత్రాజవిష్ణువరుణోత్తరపౌష్ణమిత్రాః । బాలాన్నభోజనవిధౌదశమేవిశుద్ధేఛిద్రాంవిహాయనవమీంతిథయశ్శుభాస్స్యుః ॥ వసిష్ఠః ॥ బాలాన్నభుక్త్యోవ్రతబంధనేచరాజాభిషేకేఖలుజన్మధిష్ణ్యమ్ ॥ శుభంత్వనిష్టంసతతంవివాహేసీమంతయాత్రాదిషుమంగళేషు ॥ మార్కండేయవిష్ణుధర్మయోః ॥ బ్రహ్మాణంశంకరంవిష్ణుంచంద్రార్కౌచదిగీశ్వరాన్ । భువందిశశ్చసంపూజ్యహుత్వావహ్నౌతథాచరుమ్ ॥ దేవతాపురతస్తస్యధాత్ర్యుత్సంగగతస్యచ । అలంకృతస్యదాతవ్యమన్నంపాత్రేసకాంచనమ్ ॥ మధ్వాజ్యదధిసంయుక్తంప్రాశయేత్పాయసంతువేతి—అథాబ్దపూర్తిః-వ్యవహారనిర్ణయే॥ నవాంబరధరోభూత్వాపూజయేచ్చచిరాయుషమ్ ॥ మార్కండేయంనరోభక్త్యాపూజయేత్ప్రియతస్తథా ॥ తతోదీర్ఘాయుషంవ్యాసంరామంద్రౌణింకృపంబలిమ్ । ప్రహ్లాదం

చహనూమంతంవిభీషణమథార్చయేత్ ॥ స్వనక్షత్రంజన్మతిథింప్రాప్యసంపూజయేన్నరః । షష్ఠీంచదధిభక్తేనవర్షేవర్షేపునఃపునః ॥ తిథితత్త్వేపతన్నామభిస్తిలహోమోప్యుక్తః - ఆదిత్యపురాణే ॥ సర్వైర్వాశ్చజన్మదివసేస్నాతైర్మంగళవారిభిః । గురుదేవాగ్నివిప్రాశ్చపూజనీయాః ప్రయత్నతః।స్వనక్షత్రంచపితరౌతిథిర్దేవప్రజాపతి। ప్రతిసంవత్సరంయత్నాత్కర్తవ్యశ్చమహోత్సవః ॥ కృత్యచింతామణౌ॥ గుడదుగ్ధతిలాన్దద్యాద్ధస్తేగ్రంథౌచబంధయేత్ । గుగ్గులుంనింబసిద్ధార్థదూర్వాగోరోచనాదికమ్ ॥ సంపూజ్యభానువిఘ్నేశౌమహర్షింప్రార్థయేదిదమ్। చిరంజీవీయథాత్వంభోభవిష్యామితథామునే ॥ రూపవాన్విత్తవాంశ్చైవశ్రియాయుక్తశ్చసర్వదా । మార్కండేయనమస్తేస్తుసప్తకల్పాంతజీవన ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థంప్రసీదభగవన్మునే । చిరంజీవీయథాత్వంతుమునీనాంప్రవరద్విజ ॥ కురుష్వమునిశార్దూలతథామాంచిరజీవినమ్ । మార్కండేయమహాభాగసప్తకల్పాంతజీవన ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థమస్మాకంవరదోభవ। సతిలంగుడసంమిశ్రమంజల్యర్ధమితంపయః॥ మార్కండేయాద్వరంలబ్ధ్వాపిబామ్యాయుర్వివృద్ధయెఇతి ॥ పయఃపిబేత్ - తిథితత్త్వేస్కాందే॥ ఖండనంనఖకేశానాంమైథునాధ్వాగమౌతథా ॥ ఆమిషంకలహంహింసాంవర్షవృద్ధావివర్జయేత్ ॥ తత్రైవదీపికాయాం ॥ కృతాంతకుజయోర్వారేయస్యథిన్మతిజర్భవేత్। అనృతుయోగసంప్రాప్తౌవిఘ్నస్తస్యపదేపదే ॥ కృతాంతఃశనిః ॥ తస్యసర్వౌషధిస్నానంగురుదేవాగ్నిపూజనమ్ ॥ వృద్ధమనుః ॥ మృతేజన్మనిసంక్రాంతౌశ్రాద్ధేజన్మదినేతథా । అస్పృశ్యస్పర్శనేచైవనస్నాయాదుష్ణవారిణా ॥ అత్రజన్మతిథిరౌదయికీగ్రాహ్యా ॥ యుగాద్యావర్షవృద్ధిశ్చసప్తమీపార్వతీప్రియా ॥ రవేరుదయమీక్షంతేనతత్రతిథియుగ్మతేతి ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవేవచనాత్ విశేషోమత్కృతశూద్రధర్మేజ్ఞేయః - అథకటిసూత్రం - ప్రయోగపారిజాతే బ్రాహ్మే। ప్రతిసంవత్సరాంతశ్రేవక్ష్యేన్నృణాంవిధింపరమ్ । దత్త్వాగోభూహిరణ్యాదితథాస్వర్ణాదినిర్మితమ్॥బధ్నీయాత్కటిసూత్రంచవాసస్సంగృహ్యనూతనమ్ । దూర్వాంకురైరథాజ్యేనచరుణావాపినాకినమ్ ॥ ఆయుష్యహోమంకృత్వాచతర్పయేత్పితృదేవతాః— అథచౌలం - ప్రయోగపారిజాతేషడ్గురుశిష్యః ॥ జాతాధికారాజ్జన్మాదితృతీయేబ్దేతుచౌలకమ్ । ఆద్యేబ్దేకుర్వతేకేచిత్పంచమేబ్దేద్వితీయకే ॥ ఉపనీత్యాసహైవేతివికల్పాఃకులధర్మతః ॥ బృహస్పతిః ॥ తృతీయేబ్దేశిశోర్గర్భాజ్జన్మతోవావిశేషతః ॥ పంచమేసప్తమేవాపిస్త్రియాఃపుంసోపివాసమమ్॥తత్రైవనారదః।జన్మతస్తుతృతీయేబ్దేశ్రేష్ఠమిచ్ఛంతిపండితాః । పంచమేసప్తమేవాపి జన్మతోమధ్యమంభవేత్ ॥ అథమంగర్భతస్స్యాత్తునవమైకాదశేపివేతి ॥ పారిజాతేబృతేహస్పతిః ॥ ఉత్తరాయణగేసూ

ర్వ్యవిశేషాత్సౌమ్యగోళకే । శుక్లపక్షే శుభం ప్రోక్తం కృష్ణపక్షే శుభేతరత్ ॥ అశుభోంత్యత్రిభాగస్స్యాత్కృష్ణపక్షే త్రిధాకృతే ॥ తత్రైవవసిష్ఠః ॥ ద్వి త్రి పంచమసప్తమ్యామేకాదశ్యాం తథైవచ । దశమ్యాంచత్రయోదశ్యాం కార్యంక్షౌరంవిజానతా ॥ నృసింహీయే ॥ షష్ఠ్యష్టమీచతుర్థీచ నవమీచచతుర్దశీ । ద్వాదశీదర్శపూర్ణేద్వే ప్రతిపచ్చైవనిందితాః ॥ వసిష్ఠః ॥ రవేరంగారకస్యైవ సూర్యపుత్రస్యచైవహి । నిందితాదివసాః క్షౌరే శేషాః కార్యకరాఃస్మృతాః । జ్యోతిర్నిబంధేబృహస్పతిః ॥ పాపగ్రహాణాంవారాద్యా విప్రాణాంశుభదంరవౌ । క్షత్రియాణాంక్షమాసూనౌ విట్ఛూద్రాణాంశనౌశుభమ్ ॥ హస్తాశ్వివిష్ణుపౌష్ణాశ్చ శ్రవిష్ఠాదిత్యపుష్యభమ్ । సౌమ్యచిత్రేణవక్షౌరే ఉత్తమానవతారకాః॥ త్రీణ్యుత్తరాణివాయవ్యం రోహిణీవారుణంతథా । క్షౌరేషణ్మధ్యమాః ప్రోక్తాశ్శేషాద్వాదశగర్హితాః ॥ నిధనేజన్మనక్షత్రేవైనాశేచంద్రమేష్టమే। విపత్కరేవధేక్షౌరం ప్రత్యరేచవివర్జయేత్ ॥ అథలగ్నశుద్ధిరన్యేచయోగా జ్యోతిర్విద్భ్యోజ్ఞేయాః । అన్యేచవిశేషాః శ్మశ్రుకర్మనిర్ణయేవక్ష్యంతే - ఏతచ్చశిశోర్మాతరి గర్భిణ్యాంనకార్యం - తదాహజ్యోతిర్నిబంధే మదనరత్నేచవృద్ధగార్గ్యః ॥ పుత్రచూడాకృతౌమాతా యదిసాగర్భిణీభవేత్ ॥ శస్త్రేణమృత్యుమాప్నోతి తస్మాత్క్షౌరంవివర్జయేత్ ॥ అస్యాపవాదమాహ తత్రైవ నారదః ॥ సూనోర్మాతరిగర్భిణ్యాం చూడాకర్మనకారయేత్ । పంచాబ్దాత్ప్రాగథోర్ధ్వంతు గర్భిణ్యామపికారయేత్ ॥ యదిగర్భవిపత్తిస్స్యాచ్ఛిశోర్వామరణంయది । సహోపనీత్యాకుర్యాచ్చేత్తదాదోషోనవిద్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ గర్భిణ్యాం మాతరిశిశోః క్షౌరకర్మనకారయేత్ । వ్రతాభిషేకేప్యేవంస్యాత్కాలేవేదవ్రతేష్వపి ॥ అభిషేకస్సమావర్తనం - గర్భిణ్యామపిపంచమమాసపర్యంతం నదోషఇత్యుక్తం ముహూర్తదీపికాయాంగర్గేణ ॥ పంచమమాసాదూర్ధ్వం మాతుర్గర్భస్య జాయతేమృత్యుః-ఇతి-మదనరత్నే బృహస్పతిః ॥ పుత్రచూడాకృతౌ మాతాగర్భిణీయదివాభవేత్। విపద్యతేగురుస్తత్ర దంపతీశిశురబ్దతః॥ గర్భేమాతుఃకుమారస్య నకుర్యాచ్చౌలకర్మతు । పంచమాసాదధఃకుర్యా దతఊర్ధ్వంనకారయేత్ ॥ గర్గః॥ జ్వరస్యోత్పాదనంయస్య లగ్నంతస్యనకారయేత్ । దోషనిర్గమనాత్పశ్చాత్స్వస్థోధర్మంసమాచరేత్ । లగ్నమితిమంగళోపలక్షణంజ్యోతిర్గర్గః ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు మాతాయదిరజస్వలా । తదాసమృత్యుమాప్నోతి పంచమందివసంవినా॥ వసిష్ఠః ॥ యస్యమాంగళికంకార్యం తస్యమాతారజస్వలా॥ అర్ధంతదేవ - తత్రైవ బృహస్పతిః ॥ ప్రాప్తమభ్యుదయశ్రాద్ధం పుత్రసంస్కారకర్మణి । పత్నీరజస్వలా చేత్స్యా నకుర్యాత్తత్పితాతదా ॥ పితేతికర్తృమాత్రోపలక్షణం - సంకటేతు

వాక్యసారేఉక్తం ॥ అలాభేసుముహూర్తస్య రజోదోషేహ్యుపస్థితే ॥ శ్రియంసంపూజ్యవిధి వత్తతోమంగళమాచరేత్ ॥ ఏతచ్చమండనోత్తరంనకార్యం ॥ నమండనాచ్చాపి సీమంతోన్నయనంచ గోత్రైకతాయాంయది నాబ్దభేదఃఇతి మదనరత్నే వసిష్ఠోక్తేః - తత్రైవకాత్యాయనః ॥ కులేఋతుత్రయాదర్వాక్ మండనాన్నతుముండనమ్ । ప్రవేశాన్నిర్గమోనేష్టోన కుర్యాన్మంగళత్రయమ్ ॥ తథావృద్ధమనుః ॥ ఏకమాతృజయోరేకవత్సరేపురుషస్త్రియోః । నసమానక్రియాంకుర్యా న్మాతృభేదే విధీయతే ॥ ఆశౌచేతుసంగ్రహే ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తే సూతకేసముపాగతే । కూష్మాండీభిర్ఘృతంహుత్వా గాంచదద్యాత్పయస్వినీమ్ ॥ చూడోపనయనోద్వాహప్రతిష్ఠాదికమాచరేదిత్ -ఇతి॥జ్యోతిర్నిబంధే॥షష్ఠేబ్దేషోడశేవర్షవివాహోబ్దేతథైవ చ । అంతర్వత్నాం్యంచజాయాయాం నేష్యతేముండనంక్వచిత్ ॥ అన్యోపివిశేషో వివాహప్రకరణేవక్ష్యతే - దీపికాయాం ॥ నచూడాజన్మభాగ్నే యదారుణేషుశనౌకుజే । ప్రతిపద్భద్రరిక్తాసు విద్యారంభస్తుపంచమే ॥ ప్రయోగరత్నే ॥ మధ్యేశిరసిచూడాస్యా ద్వాసిష్ఠానాంతుదక్షిణే । ఉభయోఃపార్శ్వయోరత్రి కశ్యపానాంశిఖామతా ॥ మాధవీయేప్యేవం ఆపస్తంబస్త్వాహ ॥ తూష్ణీంకేశాన్వినీయయథర్షిశిఖానిదధాతియథర్షి ప్రవరసంఖ్యయాతా సామర్థ్యశిఖా వర్జముపనయనేవపనంకార్యం ప్రతిదిశంప్రవపతీ త్యుపనయనేతేనైవోక్తేః ॥ ఏకోవాఏషోనపిహితో యన్ముండస్తస్మైతదపిదానం యచ్ఛిఖేతిశ్రుతేః ॥ విశిఖోవ్యుపవీతశ్చ యత్కరోతిన తత్కృతమితినిషేధాచ్చ - సత్రేతువచనాత్సశిఖంవపనమితి సుదర్శనభాష్యేఉక్తం - యత్తుకుమారా విశిఖాఇవేతిలింగం తచ్ఛందోగపరం - అపరార్కేమదనరత్నేచలౌగాక్షిః॥దక్షిణతఃకముంజావసిష్ఠానాముభయతో త్రికశ్యపానాం ముండా భృగవఃపంచచూడాఅంగిరసోవాజిమేకేమంగళార్థంశిఖినోన్యేయథాకులధర్మంవా ఇతి కముంజా శిఖావాజిః కేశపజ్తిః - స్మృతిదర్పణే॥ ఏకాశిఖాదక్షిణతోవసిష్ఠగోత్రస్యపంచాంగిరసో భృగోస్తు । నైకాశిఖాకశ్యపగోత్రజానాం శిఖోభయత్రాపి యథాకులంచ ॥ ఏతచ్ఛూద్రాతిరిక్తవిషయం ॥ శూద్రస్యానియతాః కేశవేశాఇతి వసిష్ఠోక్తేః - యత్తుపాద్మే ॥ నశిఖీనోపవీతీస్యాన్నోచ్చరేత్సంస్కృతాంగిరం-ఇతి శూద్రముపక్రమ్యోక్తం - తదసచ్ఛూద్రస్యేతికేచిత్ - వికల్పయదితుయుక్తం - అతఏవహారీతః ॥ స్త్రీశూద్రాతుశిఖాంఛిత్వా క్రోధాద్వైరాగ్యతోపివా । ప్రాజాపత్యంప్రకుర్యాతాం నిష్కృతిర్నాన్యథాభవేత్ ॥ ఏతత్పరిగ్రహపక్షే అత్రదేశభేదావద్వ్యవస్థేతిదిక్ - జ్యోతిర్నిబంధే ॥ నర్మదోత్తరదేశేతు సింహస్థేదేవమంత్రిణి । శుభకర్మనకుర్వీత నిషేధోనాస్తిదక్షిణే ॥ అత్రభోజనే ప్రాయశ్చిత్తము

క్తం. పరాశరమాధవీయే॥ నివృత్తేచూడహోమేతు ప్రాఙ్నామకరణా త్తథా ॥
చరేత్సాంతపనంభుక్త్వా జాతకర్మణిచైవహి ॥ అతోన్యేషుతుసంస్కారే షూప
వాసేనశుధ్యతి ॥ ఏతేసంస్కారాః స్త్రీణామమంత్రకాః కార్యాః - హోమస్తు
సమంత్రక ఇతి ప్రయోగపారిజాతే- ఆశ్వలాయనోపి ॥ హోమకృత్యంతుపుంవ
త్స్యాత్ స్త్రీణాంచూడాకృతావపి-ఇతి॥మనురపి-అమంత్రికాతుకార్యేయం స్త్రీణా
మావృదశేషతః-ఇతి హోమోప్యమంత్రకఇత్యేకే-సంస్కారాః స్త్రీణామహో
మకాస్తూష్ణీం స్యురితిస్మృత్యర్థసారే హోమోనేతివృత్తికృత్ —అథవిద్యారంభః-
మదనరత్నే నృసింహః ॥ అక్షరస్వీకృతింకుర్యా త్ప్రాప్తేపంచమహాయనే । ఉత్త
రాయణగేసూర్యే కుంభమాసంవివర్జయేత్ ॥ దీపికాయాం ॥ పక్షేపర్జన్యకేశాలే
షష్ఠీంరిక్తాంశనింకుజమ్ । అనధ్యాయాన్వినానత్వా దేవంగ్రంథకృతంగురుమ్ ॥ శ్రీ
ధరః ॥ హస్తాదిత్యసమీరమిత్ర పురజిత్విష్ణాశ్విచిత్రాచ్యుతేష్వారార్క్యంశదినోద
యాదిరహితే రాశౌస్థిరేచోభయే । పక్షేపూర్ణనిశాకరే ప్రతిపదంరిక్తాంవిహాయా
ష్టమీంషష్ఠీం మష్టమశుద్ధభాజిభవనేప్రోక్తా క్షరస్వీకృతిః ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే॥ పూజ
యిత్వాహరింలక్ష్మీంతథాదేవీం సరస్వతీమ్ । స్వవేదంసూత్రకారాం శ్చస్వాంవి
ద్యాంచవిశేషతః ॥ ఏతేషామేవదేవానాం నామ్నాతుజుహుయాద్ఘృతమ్ ॥ ద
క్షిణాభిర్ద్విజేంద్రాణాం కర్తవ్యంచాత్రపూజనమితి —అథధనుర్విద్యా - దీపికా
యాం ॥ అదితిగురుయమార్కస్వాతి చిత్రాగ్నిపిత్ర్యధ్రువహరివసుమూలేష్వింద
భాగాంత్యభేషు । శనిశశిబుధవారేష్విష్ణుబోధేపిపౌషేసు సమయతిథియోగే చాప
విద్యాప్రదానమ్ ॥ అథానుపనీతస్య విశేషః - గౌతమః ॥ ప్రాగుపనయనాత్కా
మచారవాదభక్షా ఇతి - భక్షణంలశునాదేరపీతిహరదత్తః - అపరార్కే వృద్ధశా
తాతపః ॥ శిశోరభ్యుక్షణంప్రోక్తం బాలస్యాచమనంస్మృతమ్ । రజస్వలాదిసంస్ప
ర్శే స్నానమేవకుమారకే । ప్రాక్చూడాకరణాద్బాలః ప్రాగన్నప్రాశనాచ్ఛిశుః । కు
మారకస్తువిజ్ఞేయో యావన్మౌంజీనిబంధనమ్ ॥ ఆపస్తంబోపి అన్నప్రాశనాత్ప్రి
యతోభవత్యా సంవత్సరాదిత్యేకే ఇతి - గౌతమోపి ॥ నతదుపస్పర్శనాదాశౌ
చంతస్యానుపనీతస్య చండాలాదిస్పృష్టస్యాపి స్పర్శాన్నస్నానం - ఇదంచషష్ఠవ
ర్షాత్ప్రాక్ ఊర్ధ్వంతు స్నానంభవత్యేవ ॥ బాలస్యపంచమాద్వర్షాద్రక్షౌర్ధ్వంశౌచ
మాచరేదితిస్మృతేః - కామచారాదికేప్యేవం । ఊనైకాదశవర్షస్య పంచవర్షాత్ప
రస్యచ । చరేద్గురుస్సుహృచ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే ॥ అతోబాలతరస్యా
స్య నాపరాధోనపాతకమితి స్మృతేరితిహరదత్తః - స్మృత్యర్థసారేప్యేవం —అథో
పనయనం - అశ్వలాయనః ॥ గర్భాష్టమేష్టమేవాబ్దే పంచమేసప్తమేపివా । ద్వి

జత్వంప్రాప్నుయాద్వి ప్రోవపాషి త్వేకాదశేన్నృపః ॥ మనుః ॥ బ్రహ్మవర్చసకామ
స్యకార్యం విప్రస్యపంచమే । రాజ్ఞోబలార్థినష్షష్ఠే వైశ్యస్యార్థార్థినోష్టమే ॥
విష్ణుః॥ షష్ఠేతుధనకామస్య విద్యాకామస్యసప్తమే । అష్టమేసర్వకామస్య నవమే
కాంతిమిచ్ఛతః ॥ ఆపస్తంబః ॥ గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీత బహువచ
నంగర్భ షష్ఠగర్భసప్తమయోః ప్రాప్త్యర్థమితి సుదర్శనభాష్యే - కేచిత్తువిప్ర
స్య షష్ఠంనమన్యంతే - ఆపస్తంబః ॥ అథకామ్యానిసప్తమే బ్రహ్మవర్చసకామమ
ష్టమ ఆయుష్కామం నవమే తేజస్కామందశమేన్నాద్య కామమేకాదశ ఇంద్రియ
కామం ద్వాదశేపశుకామముపనయేత్ - గౌణకాలమాహమనుః ॥ ఆషోడశాద్బ్రా
హ్మణస్యసావిత్రీ నాతివర్తతే । ఆద్వావింశాత్క్షత్రబంధోరా చతుర్వింశతేర్విశః-
జ్యోతిర్నిబంధే ॥ అగ్రజాబాహుజావైశ్యా స్స్వవధేరూర్ధ్వమబ్దగః - అకృతోప
నయాస్సర్వే వృషలాఏవతేస్మృతాః ॥ గర్గః ॥ విప్రంవసంతేక్షితిపంనిదాఘేవైశ్యం
ఘనాంతేవ్రతినంవిదధ్యాత్ । మాఘాదిశుక్లాంతిక పంచమాసాస్సాధారణావా సక
లద్విజానామ్ ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ మాఘాదిషుచమాసేషు మౌంజీపంచసు
శస్యతే ॥ కాలాదర్శేవృద్ధగార్గ్యః ॥ మాఘాదిమాసషట్కేతు మేఖలాబంధనం
మతమ్ । చూడాకరణమన్నంచ శ్రావణాదావివర్జయేత్ । మైత్రేయసూత్రేపివ
సంతో గ్రీష్మఃశరదిత్యృతవోవర్ణానుపూర్వ్యేణ మాఘాదిషణ్మాసావా సర్వవ
ర్ణానామేతదుదగయనమనయోర్వికల్ప ఇతి - అత్రేదంతత్త్వం నాత్రవసంతే
నోత్తరాయణస్యసంకోచః- శ్రాద్ధేదర్శస్యాపరాహ్ణవిధినేవాధానేవసంతాదేః కృ
త్తికాదినేనసాయం ప్రాతర్విధినాయావజ్జీవవిధేరివయుక్తః - ఆద్యయోః పరస్పర
వ్యభిచారాన్నియమః - అంత్యేనిమిత్తేసాంగకర్మోక్తేఃకాలాపేక్షా - ఇహతూత్త
రాయణం వినావసంతస్యా భావాన్ననియమః - నవానిమిత్తత్వంనచైకం వృణీత
ఇతి వదవయుత్యానువాదః - తద్వద్వాక్యభేదాపరిహారాత్ - ఉత్తరాయణవిధి
వైయర్థ్యాత్వనుకల్పోయమితి మాఘఆదిర్యేషాంపంచానాం ఏవంషట్ పారిజాతేబృ
హస్పతిః ॥ ఝషచాపకులీరస్థోజీవోప్యశుభగోచరః । అతిశోభనతాందద్యాద్వి
వాహోపనయాదిషు ॥ వృత్తశతే ॥ నజన్మధిష్ణ్యేనచజన్మమాసేన జన్మకాలీయ
దినేవిదధ్యాత్ । జ్యేష్ఠేనమాసిప్రథమస్య సూనోస్తథాసుతాయా అపిమంగళాని॥
రాజమార్తాండః ॥ జాతందినందూషయతే వసిష్ఠోహ్యష్టౌచగర్గోనియతందశాత్రిః॥
జాతస్యపక్షంకిలభాగురిశ్చ శేషాః ప్రశస్తాః ఖలుజన్మమాసి ॥ జన్మమాసేతిథౌభేచ
విపరీతదళేసతి । కార్యంమంగళమిత్యాహు ర్గర్గభార్గవశౌనకాః ॥ జన్మమాసనిషే
ధేపిదినానిదశవర్జయేత్ । ఆరభ్యజన్మదివసాచ్ఛుభాస్స్యుస్తిథయోపరే॥ గ్రంథాం

తరే ॥ వ్రతేజన్మాత్రిఖారిస్థో జీవోపీష్టోర్చనాత్సకృత్ । శుభోతికాలేతుర్యాష్టవ్యయష్టోద్విగుణార్చనాత్ ॥ శుద్ధిర్నైవగురోర్యస్య వర్షేప్రాప్తేష్టమేయది। చైత్రేమీనగతేభానౌతస్యోపనయనంశుభమ్ ॥ జన్మభాదష్టమేసింహేపిచేవా శత్రుభేగురౌ। మౌంజీబంధశ్శుభః ప్రోక్తశ్చైత్రేమీనగతేరవౌ ॥ నారదః ॥ శాలస్యబలహీనోపిశాంత్యా జీవోబలప్రదః । యధోక్తవత్సరేకార్యమనుక్తేచోపనాయనమ్ ॥ శాంతిశ్చాగ్రేవక్ష్యతే - జ్యోతిర్నిబంధేనృసింహః॥తృతీయాపంచమీషష్ఠీ ద్వితీయాచాపిసప్తమీ। పక్షయోరుభయోశ్చైవ విశేషేణసుపూజితాః॥ ధర్మకామాసితేపక్షేకృష్ణేచప్రధమాతధా।శుక్లత్రయోదశీం కేచిదిచ్ఛంతిమునయస్తధా॥ టోడరానందేవసిష్ఠః-నైమిత్తికమనధ్యాయంకృష్ణేచప్రతిపద్దినమ్। మేఖలాబంధనేశస్తంచాలేవేదవ్రతేష్వపి॥ప్రశస్తాప్రతిపత్కృష్ణేనపూర్వా పరసంయుతా॥ఏతదతీతకాలస్యార్తస్యవటోరుపనయనవిషయం ॥ ప్రశస్తాప్రతిపత్కృష్ణేకదాచిచ్ఛుభగేవిధౌ।చంద్రేబలయుతేలగ్నేవర్షాణామపిలంఘనఇతివ్యాసోక్తేరిత్యాహుః- ఏవంసప్తమ్యపి।తస్యాగళగ్రహాత్వోక్తేః - బృహస్పతిః ॥ శుక్లపక్షశ్శుభఃప్రోక్తఃకృష్ణశ్చాంత్యత్రికంవినా॥ తధా ॥ మిధునేసంస్థితేభానౌ జ్యేష్ఠమాసోనదోషకృత్ ॥ మదనరత్నే నారదః ॥ వినర్తునావసంతేనాకృష్ణపక్షేగళగ్రహే । అపరాహ్ణేచోపనీతఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ అపరాహ్ణస్త్రేధావిభక్తదినతృతీయాంశఇత్యుక్తం - తత్రైవ।వసంతేగళగ్రహాభావనదోషాయేత్యర్థః - నారదః ॥ కృష్ణపక్షేచతుర్థీచసప్తమ్యాదిదినత్రయమ్ । త్రయోదశీచతుష్కంచఅష్టావేతేగళగ్రహాః ॥ వసిష్ఠః ॥ పాపాంశకగతేచంద్రేఅరినీచస్థితేపిచ । అనధ్యాయేచోపనీతఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ అనధ్యాయస్యపూర్వేద్యుస్తస్యచైవాపరేహని । వ్రతబంధంవిసర్గంచవిద్యారంభం నకారయేత్ ॥ రాజమార్తండః ॥ ఆరంభానంతరంయత్రప్రత్యారంభోనసిద్ధ్యతి । గర్గాదిమునయస్సర్వేతమేవాహుర్గళగ్రహమ్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ అష్టకాసుచసర్వాసుయుగమన్వంతరాదిషు । అనధ్యాయంప్రకుర్వీతతధాసోపపదాస్వపి ॥ సోపపదాస్తుస్మృత్యర్థసారే ॥ సితాజ్యేష్ఠేద్వితీయాచఆశ్వినేదశమీసితా । చతుర్థీద్వాదశీమాఘేఏతాస్సోపపదాస్మృతాః । ఏవంప్రదోషదినంవర్జ్యం - ప్రదోషస్వరూపమాహగోభిలః ॥ షష్ఠీచద్వాదశీచైవఅర్ధరాత్రోననాడికా । ప్రదోషమిహకుర్వీతతృతీయాతూనయామికా ॥ జ్యోతిర్నిబంధేవ్యాసః ॥ యాచైత్రవైశాఖసితాతృతీయామాఘస్యసప్తమ్యథఫాల్గునస్య । కృష్ణేతృతీయోపనయే ప్రశస్తాప్రోక్తా భరద్వాజమునీంద్రముఖ్యైః ॥ అత్రాపికృష్ణప్రతిపత్ జ్ఞేయం - యత్తుబృహద్గార్గ్యః ॥ అనధ్యాయేప్రకుర్వీతయస్తునైమిత్తికోభవేత్ । సప్తమీమాఘశుక్లేతు

తృతీయాచాక్షుయాతథా ॥ బుధత్రయేందువారాశ్చశస్తానివ్రతబంధనే-ఇతితత్ప్రా
యశ్చిత్తాథోపనయనవిషయం ॥ స్వాధ్యాయవియుజోఘస్రాఃకృష్ణ ప్రతిపదాద
యః । ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తేతుమేఖలాబంధనేమతాఃఇతి ॥ తేనైవోక్తైరితినిర్ణ
యామృతకాలాదర్శే - యద్యప్యధోపేతపూర్వస్యేత్యుక్త్వా - అనిరుక్తంపరిదా
నంకాలశ్చేత్యాశ్వలాయనేపునరుపనయనేకాలనియమ ఉక్తస్తథాపినిమిత్తాంతర
మేనసః - తదానీమకరణేతుపూర్వోక్తకాలోజ్ఞేయః - ప్రతివేదముపనయనేకాలా
నియమఇతితుయుక్తం - గర్గః ॥ గ్రహేరవీంద్వోరవనిప్రకంపే కేతూద్గమోల్కాపత
నాదిదోషే । వ్రతేదశాహానివదంతితజ్జ్ఞాస్త్రయోదశాహానివదంతికేచిత్ ॥ సంక
టేతుచండేశ్వరః ॥ దాహేదిశాంచైవధరాప్రకంపేవజ్రప్రపాతేధవిదారణేచ। కేతౌ
తథోల్కాంశుకణప్రపాతేత్ర్యహంనకుర్యాద్వ్రతమంగళాని ॥ తత్రైవ॥ వేదవ్రతో
పనయనేస్వాధ్యాయాధ్యయనేతథా ॥ నదోషోయజుషాంసోపపదాస్వధ్యయనేపిచ॥
హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ హస్తత్రయేపుష్యధనిష్ఠయోశ్చ పౌష్ణాశ్విసౌమ్యాదితివి
ష్ణుభేషు । శస్తేతిథౌచంద్రబలేనయుక్తేకార్యోద్విజానాంవ్రతబంధమోక్షౌ ॥ జ్యో
తిర్నిబంధేనారదః ॥ శ్రేష్ఠాన్యర్కత్రయాంత్యేజ్యచంద్రాదిత్యోత్తరాణిచ । విష్ణుత్ర
యాశ్విమిత్రాబ్జయోనిభాన్యుపనాయనే ॥ బృహస్పతిః ॥ త్రిషూత్తరేషురోహి
ణ్యాంహస్తేమైత్రేచవాసవే । త్వాష్ట్రేసౌమ్యే పునర్వస్వోరుత్తమంహ్యుపనాయ
నమ్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే॥ పూర్వాహస్తత్రయేసార్పశ్రుతిమూలేషుబహ్వృచామ్॥య
జుషాంపౌష్ణమైత్రార్కాదిత్యపుష్యమృదుధ్రువైః ॥ సామగానాంహరీశార్కవసుపు
ష్యోత్తరాశ్విభైః । ధనిష్ఠాదితిమైత్రార్కేష్వేందుపౌష్ణేష్వథర్వణామ్ ॥ రాజమా
ర్తండస్తుసామ్నాస్యపునర్వసుంనిషేధతి । తారాచంద్రానుకూలేషుగ్రహాబ్దేషు
శుభేష్వపి । పునర్వసౌకృతోవిప్రఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః॥
సర్వేషాంజీవశుక్రజ్ఞవారాప్రోక్తావ్రతేశుభాః । చంద్రార్కౌమధ్యమౌజ్ఞేయౌసా
మబాహుజయోఃకుజః॥శాఖాధిపతివారశ్చశాఖాధిపబలంతథా ॥ శాఖాధిపతిలగ్నం
చదుర్లభంత్రితయంవ్రతే॥శాఖాధిపాశ్చరత్నసంగ్రహే॥ ఋగథర్వసామయజుషామ
ధిపాగురుసౌమ్యభౌమసితాః । జీవసితౌవిప్రాణాంక్షత్రస్యారోష్ణగూవిశాంచంద్రఃఇతి
పారిజాతేబృహస్పతిః ॥ బహ్వృచానాంగురోర్వారేయజుర్వేదజుషాంబుధే ॥ సా
మగానాంధరాసూనోరథర్వవిదుషాంరవేః ॥ అత్రలగ్నశుద్ధ్యాదిదైవజ్ఞేభ్యోజ్ఞేయం
విస్తరభయాన్నోచ్యతే - లల్లః ॥ వ్రతేహ్నిపూర్వ సంధ్యాయాంవారిదోయదిగ
ర్జతి । తద్దినేస్యాదనధ్యాయోవ్రతంతత్రవివర్జయేత్ । జ్యోతిర్నిబంధే॥ నాందీశ్రాద్ధం
కృతంచేత్స్యాదనధ్యాయస్త్వకాలికః । తదోపనయనంకార్యంవేదారంభంనకార

యేత్ ॥ ఏతద్బహ్వృచాతిరిక్తానాం తేషాంతద్దినే వేదారంభాభావాత్ - అతస్తేషా ముపయనంనభవత్యేవ - ఐతరేయోపనిషది ॥ మృగాదిజ్యేష్ఠాంతంవర్ష[illegible]ఃతంవినా వర్షాద్త్రిరాత్రమనధ్యాయఇతి వేదభాష్యేఉక్తం - ఏతచ్చప్రాతస్తనితేనాయంస్త నితేతుద్వైవచరుంశ్రపయిత్వాసాయం సంధ్యోత్తరంహోమంకుర్యాత్ ॥ నసం ధ్యాగర్జితేకాలేనవృష్ట్యుత్పాతతూషితే। బ్రహ్మౌదనంపచేదగ్నౌపక్వంచేన్ననివర్తతే ॥ బ్రహ్మౌదనంపచేదగ్నౌపక్వమన్నంనదుష్యతీతిసంగ్రహోక్తేరితిప్రయోగరత్నే భట్టచరణాః-అత్రశాంతిరప్యుక్తానృసింహప్రసాదే॥ బ్రహ్మౌదనవిధేఃపూర్వంప్రదోషేగర్జితంయది। తదావిఘ్నకరంజ్ఞేయంవటోరధ్యయనస్యతత్ ॥తస్యశాంతిప్రకారంతువక్ష్యేశాస్త్రానుసారతః॥ప్రధానంపాయసంసాజ్యంద్రవ్యంశాంతియజ్ఞేభవేత్॥ సూక్తంబృహస్పతేర్విద్వాన్పరేత్ప్రజ్ఞావివృద్ధయే। గాయత్రీచైవమంత్రస్స్యాత్ప్రియశ్చిత్తంతుసర్పిషా ॥ ధేనుంసవత్సకాందద్యాదాచార్యాయపయస్వినీమ్। బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తతోబ్రహ్మౌదనంచరేత్ ॥ ఉపనయనేచాధికారిణఃమాధవీయేనవృద్ధమనునోక్తాః। పితాపితామహోభ్రాతాజ్ఞాతయోగోత్రజాగ్రజాః। ఉపాయనేధికారీస్యాత్పూర్వాభావేపరఃపరః॥ప్రయోగరత్నే॥ పిత్రైవోపనయేత్పుత్రంతదభావేపితుఃపితా। తదభావేపితుర్భ్రాతాతదభావేతుసోదరః ॥ పితేతివిప్రపరంనక్షత్రియాదేః తేషాంపురోహితఏవ - ఉపనయనస్యదృష్టార్థత్వాత్ - తేషాంచాధ్యాపనేనధికారాత్ - అత్రపితృవ్యస్యజ్యేష్ఠభ్రాత్రభావేధికారః ॥ అసంస్కృతాస్తు సంస్కార్యాభ్రాతృభిః పూర్వసంస్కృతైరితియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - తేనేదమవిభక్తపరం పూర్వంతు విభక్తపరంమాతూరజోదోషేతుప్రాగుక్తం - అథ షండమూకాదీనాంవిశేషః - ప్రయోగపారిజాతేబ్రాహ్మే ॥ బ్రాహ్మణ్యాంబ్రాహ్మణాజ్జాతోబ్రాహ్మణస్సఇతిశ్రుతిః । తస్మాచ్ఛషండబధిరకుబ్జవామనపంగుషు ॥ జడగద్గదరోగార్తశుష్కాంగవికలాంగిషు। మత్తోన్మత్తేషు మూకేషుశయనస్థేనిరింద్రియె ॥ ధ్వస్తపుంస్త్వేషుచైతేషు సంస్కారాస్స్యుర్యథోచితమ్ । మత్తోన్మత్తౌనసంస్కార్యా వితికేచిత్ప్రచక్షతే ॥ కర్మస్వనధికారాచ్చ పాతిత్యంనాస్తిచైతయోః। తదపత్యంచసంస్కార్యమపరేత్వాహురన్యథా ॥ సంస్కారమంత్రహోమాదీన్కారోత్యాచార్యఏవతు। ఉపనేయాంశ్చవిధివదాచార్యస్యసమీపతః॥ ఆనీయాగ్నిసమీపంవాసావిత్రీంస్పృశ్యవాజపేత్ । కన్యాస్వీకరణాదన్యత్సర్వంవిప్రేణకారయేత్ ॥ ఏవమేవద్విజైర్జాతౌసంస్కార్యౌకుండగోళకావితిస్మృత్యర్థసారేప్యేవం - కుండగోళకయోస్సంస్కార్యత్వంశ్రాద్ధేనిషేధశ్చక్షేత్రజపుత్రవిషయః అన్యస్యవినాన్నేషవిధిఃస్మృతఇతివచనాత్ - అబ్రాహ్మణ్యేనోపనయనాద్యప్రా

త్రేరిత్యపరార్కః - ఉపనయనంచకుమారంభోజయిత్వాకార్యంప్రాగేవైనంతదహ ర్భోజయన్తీతి - మదనపారిజాతేగోభిలోక్తేః - గాయత్ర్యుపదేశశ్చోత్తరతోఽగ్నేః కార్యః - ఉత్తరేణాగ్నిముపవిశతఃప్రాఙ్ముఖఆచార్యఃప్రత్యఙ్ముఖఇతరోఽధీహిభోఇతి శాంఖాయనసూత్రోక్తేః - యద్యపికాత్యాయనేనాథాస్మైసావిత్రీమన్వాహో త్తరతోఽగ్నేఃప్రత్యఙ్ముఖాయేత్యుక్త్వాదక్షిణతస్తిష్ఠతఆసీనాయవైకే ఇతివికల్పఉక్తః స్తథాపికాతీయానామేవసః - బహ్వృచానాంతూత్తరఏవవేద్యైక్యాత్ భిక్షాయాం విశేషమాహకాత్యాయనః ॥ మాతరమేవాగ్రేభిక్షేత - పరాశరమాధవీయే ॥ మాతరంవాస్వసారంవామాతుర్వాభగినీంనిజామ్ । భిక్షేతభిక్షాంప్రథమంయాచైనంనవిమానయేత్ ॥ అథసంస్కారలోపేశౌనకః ॥ ఆరభ్యాధానమాచౌలాత్కాలేతీతేతుకర్మణామ్। వ్యాహృత్యాగ్నింతుసంస్కృత్యహుత్వాకర్మయథాక్రమమ్॥ ఏతేష్వేకైకలోపేతుపాదకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ।చూడాయామర్ధకృచ్ఛ్రంస్యాదాపదిత్వేవమీరితమ్ ॥ అనాపదితుసర్వత్రద్విగుణంద్విగుణంచరేత్ ॥ పారిజాతేకాత్యాయనః ॥ లుప్తేకర్మణిసర్వత్రప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతే । ప్రాయశ్చిత్తేకృతేపశ్చాల్లుప్తంకర్మసమాచరేత్ ॥ స్మృత్యర్థసారేచైవంకారికాయాంతు ॥ ప్రాయశ్చిత్తేకృతేతీతంలుప్తంకర్మకృతాకృతమిత్యుక్త్వా- ప్రాయశ్చిత్తేకృతేపశ్చాదతీతమపికర్మవై। కార్యమిత్యేకఆచార్యానేత్యన్యేతువిపశ్చితఃఇతి- త్రికాండమండనేతు॥కాలాతీతేషుకార్యేషుప్రాప్తవత్స్వపరేషుచ । కాలాతీతానికృత్వైవవిదధ్యాదుత్తరాణితు ॥ తత్రసర్వేషాంతంత్రేణనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - దేశకాలకర్త్రైక్యాత్ ॥ గణశఃక్రియమాణానాంమాతౄణాంపూజనంసకృత్ । సకృదేవభవేచ్ఛ్రాద్ధమాదానపృథగాదిష్వితిఛందోగపరిశిష్టాత్ ॥ ఏతద్బహూనామపత్యానాంయుగపత్సంస్కారకరణవిషయమితిబోపదేవః - అతీతసంస్కారాణాంయుగపత్కరణఇత్యన్యే-తత్రాపిచౌలస్యోపనీత్యాసహేతిపక్షేఉపనీతదిన ఏవానుష్ఠానంనపూర్వదినేసహత్వస్యదివసైక్యసన్నికృష్టతరత్వాత్ - వృద్ధాచారోప్యేవం - ఉపనీతదినేమధ్యాహ్నసంధ్యామాహపారిజాతేజైమినిః ॥ యావద్బ్రహ్మోపదేశస్తుతావత్సంధ్యాదికంచన । తతోమధ్యాహ్నసంధ్యాదిసర్వంకర్మసమాచరేదితి ॥ బ్రహ్మగాయత్రీయత్తువచనం ॥ ఉపాయనేతుకర్తవ్యంసాయం సంధ్యోపాసనమ్ । ఆరభేద్బ్రహ్మయజ్ఞంతుమధ్యాహ్నేతుపరేహనీతితచ్ఛాఖాంతరవిషయమితిపారిజాతః - వికల్పఇతియుక్తంపశ్యామః ఉపనయనాగ్నిస్త్రిరాత్రంధార్యఃత్ర్యహమేతమగ్నింధారయంతీత్యాపస్తంబోక్తేః- బౌధాయనసూత్రేతుసదా ధారణమప్యుక్తం ఉపనయనాదిరగ్నిస్తమౌపాసనమిత్యాచక్షతే పాణిగ్రహణాదిత్యేకేనిత్యోధార్యోనుగతోనిర్మంథ్యఇతి - ఇదంజాతార

శిష్టే అన్యథానుపపత్తిసంభవాత్ - బ్రహ్మయజ్ఞవిశేషమాహ - తత్రైవ వైదికమిది ॥
అనువాకృతవేదస్యకర్తా ప్రోక్తాబ్రహ్మయజ్ఞకః । వేదస్థానేతుసావిత్రీగృహ్యాతే తత్స
మాయతఇతి మేధాంతర్ధిగ ఏవవేదారంభ స్తేషాం నేదమితిదిక్ —అథబ్రహ్మచారిధ
ర్మా - యాజ్ఞవల్క్య ॥ మధుమాంసాంజనోచ్ఛిష్ట శుక్తస్త్రీప్రాణిహింసనమ్ ।
భాస్కరాలోకనాశ్లీలపరివాదాదివర్జయేత్ ॥ మను ॥ అభ్యంగమంజనంచాక్ష్ణో
రుపానచ్ఛత్రధారణమ్ ॥ వర్జయేదితిప్రకృతం-పారిజాతేకౌర్మే ॥ నాదర్శంచైవ
వీక్షేత నాచరేద్దంతధావనమ్ । గురూచ్ఛిష్టంభేషజార్థంప్రయుంజీతనకామత ॥
ఏతన్నిషిద్ధమధ్వాదివిషయం - అన్యస్యగురూచ్ఛిష్టస్యసర్వదాప్రాప్తే । సచేద్వ్యాధి
భీయాతకామంగురోరుచ్ఛిష్టంభేషజార్థంసర్వం ప్రాశ్నీయాదితివసిష్ఠోక్తేః - జ్యేష్ఠ
భ్రాతురిత్యపిజ్ఞేయం ॥ పితుర్జ్యేష్ఠస్యవభ్రాతురుచ్ఛిష్టంభోజ్యమిత్యాపస్తంబోక్తే
గురుపుత్రేతుస్మృత్యంతరేఽప్యుక్తం॥గురువద్గురుపుత్రస్యాద్యన్యత్రోచ్ఛిష్టభోజనాత్॥
ప్రచేతా ॥ తాంబూలాభ్యంజనంచైవకాంస్యపాత్రేచభోజనమ్ । యతిశ్చబ్రహ్మ
చారీచవిధవాచవివర్జయేత్ ॥ యమ ॥ మేఖలామజినందండముపవీతంచనిత్యశ ।
కౌపీనంకటిసూత్రంచబ్రహ్మచారీతుధారయేత్ ॥ అగ్నీంధనంభైక్ష్యచర్యామధ
శ్శయ్యాంగురోర్హితమ్।కుర్యాదితిశేషః - మేఖలామాహాశ్వలాయన ॥ తేషాం
మేఖలామౌంజీబ్రాహ్మణస్యధనుర్జ్యాక్షత్రియస్యావీవైశ్యస్యఇతిఆచార్యః॥త్రివృత్తా
మేఖలాకార్యాత్రివారంస్యాత్సమావృతా । తద్గ్రంథయస్త్రయ కార్యా పంచవాస
ప్తవాపున ॥ మను ॥ మౌంజీత్రివృత్సమాశ్లక్ష్ణాకార్యా విప్రస్యమేఖలా । త్రివృ
తాగ్రంథినైకేన త్రిభి పంచభిరేవవా ॥ మౌంజ్యాభావేతుకర్తవ్యా కుశాశ్మంతకబ
ల్వజై ॥ అత్రప్రవరసంఖ్యానియమఇతి వృద్ధా - అథదండా - మను ॥ బ్రాహ్మ
ణోబైల్వపాలాశౌ క్షత్రియోవటఖాదిరౌ । పైప్పలౌదుంబరౌవైశ్యోదండాన
ర్హంతిధర్మతః ॥ ఏషామభావేగౌతమ ॥ యజ్ఞియోవాసర్వేషాంమూర్ధలలాట
నాసాప్రమాణాఇతి- అజినమాహాశ్వలాయన - అథ తేనవాససాసంవీతమైణేయే
నవాఽజినేనబ్రాహ్మణంరౌరవేణక్షత్రియమాజేనవైశ్యమితి-యద్యప్యైణేయశబ్దే
నమృగీచర్మోచ్యతే - ఏణ్యాఢఞితిపాణినిస్మృతే ॥ ఐణేయమేణ్యాశ్చర్మాద్య
మేణస్యైణముభేత్రిష్వితిఅమరకోశాచ్చ తదాపకృష్ణరురుబస్తాన్యజినానీతిశంఖో
క్తే - సర్వేషాంవారౌరవమితి గౌతమోక్తేశ్చమృగచర్మణా సహవికల్పోజ్ఞేయ -
వస్త్రాజినయోస్తువికల్ప - కార్పాసంవావికృతమితిగౌతమోక్తే —అథయజ్ఞోపవీ
తం - మను ॥ కార్పాసముపవీతంస్యాద్విప్రస్యోర్ధ్వవృతంత్రివృత్ ॥ పారిజాతేదే
వలః ॥ కార్పాసక్షౌమగోవాలశణబల్వతృణాదికమ్ । యథాసంభవతోధార్యముప
వీతంద్విజాతిభిః ॥ శుచౌదేశేశుచిసూత్రంసంహతాంగులిమూలకే । ఆవర్త్యషణ్ణవ
త్యాతత్త్రిగుణీకృత్యయత్నత ॥ అబ్లింగకైస్త్రిభిస్సమ్యక్ప్రక్షాళ్యోర్ధ్వవృతంత్రి
వృత్ । అప్రదక్షిణమావృత్యసావిత్ర్యాత్రిగుణీకృతమ్ ॥ తత ప్రదక్షిణావర్తంస
మంస్యాన్నవసూత్రకమ్।త్రిరావేష్ట్యదృఢంబద్ధ్వాబ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరాన్నమేత్ ॥తన్తు

వతంతుకార్యం॥ సావిత్ర్యాత్రిగుణంకుర్యాన్నవసూత్రంతుతద్భవేదితి తైనైయోక్తేః -
ఛందోగపరిశిష్టే ॥ త్రివృదూర్ధ్వవృతంకార్యంతంతుత్రయమధోవృతమ్ । త్రివృతం
చోపవీతంస్యాత్తస్యైకో గ్రంథిరిష్యతే॥ ఊర్ధ్వవృతందక్షిణంకరమూర్ధ్వంకృత్వా
వలితం - భృగుః ॥ వామావర్తవలితం త్రిగుణంకృత్వా దక్షిణావర్తవలితంత్రిగు
ణంకార్యం - సపకస్తంతురేవం త్రితంతుకమిత్యర్థః - కాత్యాయనః ॥ పృష్ఠదేశే
చనాభ్యాంచధృతంయద్విందతేకటిమ్ । తద్ధార్యముపవీతంస్యాన్నాతిలంబంనచో
చ్ఛ్రితమ్ ॥ వసిష్ఠః॥ నాభేరూర్ధ్వమనాయుష్యమధోనాభేస్తపఃక్షయః । తస్మాన్నా
భిసమంకుర్యాదుపవీతంవిచక్షణః ॥ పారిజాతే దేవలః ॥ ఉపవీతంవటోరేకంద్వేతథేత
రయోఃస్మృతే ॥ ఏకమేవయతీనాంస్యాదితిశాస్త్రస్యనిశ్చయః ॥ సఏవ ॥ బహూ
నివాయుష్కామస్య- తత్రమంత్రమాహసఏవ ॥ యజ్ఞోపవీతమితివా వ్యాహృత్యా
వాపిధారయేత్ ॥ హేమాద్రౌ ॥ యజ్ఞోపవీతేద్వేధార్యేశ్రౌతేస్మార్తేచకర్మణి ।
తృతీయముత్తరీయార్థేవస్త్రాభావేతదిష్యతే।దేవలః॥ సావిత్ర్యాదశకృత్వోద్భిర్మంత్రి
తాభిస్సదుక్షయేత్। విచ్ఛిన్నంచాప్యధోయాతంభుక్త్వానిర్మితముత్సృజేత్ ॥మనుః॥
మేఖలామజినందండముపవీతంకమండలుమ్ । అప్సుప్రాస్యవినష్టానిగృహ్ణీతాన్యాని
మంత్రతః ॥ ఆర్తేతల్లోపేప్రాయశ్చిత్తం॥ మనుః ॥ అకృత్వాభైక్ష్యచరణమసమిధ్య
చపావకమ్ ॥ అనాతురస్సప్తరాత్రమవకీర్ణివ్రతంచరేత్ ॥ అమత్యాఆపదిత్యాగేతు
యాజ్ఞవల్క్యః ॥ భిక్షాగ్నికార్యేత్యక్త్వాతుసప్తరాత్రమనాతురః ॥ కామావకీర్ణఇ
త్యాభ్యాంజుహుయాదాహుతిద్వయమ్ ॥ ఉపస్థానంతతఃకుర్యాత్సమాసించంత్వనే
నతు ॥ మంత్రాస్తుమితాక్షరాయాంజ్ఞేయాః - సకృల్లోపేతుఋగ్విధానే।మానస్తో
కేజపేన్మంత్రం శతసంఖ్యంశివాలయే । అగ్నికార్యంవినాభుక్త్వానపాపంబ్రహ్మచారి
ణః ॥ స్మృత్యర్థసారేతు ॥ సంధ్యాగ్నికార్యలోపేస్నాత్వాష్ట సహస్రంజపఃభిక్షా
లోపేష్టశతంఅధ్యాసేద్విగుణంపునఃసంస్కారశ్చేత్యుక్తం - అపరార్కేసంవర్తః ॥
యస్సంధ్యాంచైవనోపాస్తేఅగ్నికార్యంయథావిధి । గాయత్ర్యష్టసహస్రంతుజపే
త్స్నాత్వాసమాహితః ॥ అగ్నికార్యంసంధ్యాద్వయోకార్యం ॥ అగ్నికార్యంతతఃకు
ర్యాత్సంధ్యయోరుభయోరపీతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః।సాయమేవవా। సాయమేవవాగ్ని
మింధీతేత్యేకేఇతిలౌగాక్షిణోక్తేః-. పారిజాతేవృద్ధశాతాతపః॥బ్రహ్మచారీతుయోశ్నీ
యాన్మధుమాంసంతథైవచ। ప్రాజాపత్యంచరేత్కృచ్ఛ్రంవ్రతశేషంసమాపయేత్ ॥
ఋగ్విధానే ॥ తంవోధియాజపేన్మంత్రంలక్షంచైవశివాలయే । బ్రహ్మచారీస్వధ
ర్మేషున్యూనంచేత్పూర్ణమేతితత్ ॥ స్త్రీసంగేతుమనుః ॥ అవకీర్ణీతుకాణేనగర్దభేన
చతుష్పథే । స్థాలీపాకవిధానేనయజేద్వైనిరృతింనిశి ॥ విస్తరస్తుమితాక్షరాదౌజ్ఞే
యః- ఉపవీతనాశేతుహారీతః ॥ మనోవ్రతపతీభిశ్చతస్రఆజ్యాహుతీర్హుత్వాపునఃప్రతి
యాత్ - తత్రైవమరీచిః ॥ బ్రహ్మసూత్రంవినాభుంక్తేవిణ్మూత్రే కురుతేథవా ।
గాయత్ర్యష్టసహస్రేణప్రాణాయామేనశుద్ధ్యతి ॥ మనుః ॥ భోఃశబ్దంకీర్తయేదంతే
స్వ స్యనామ్నోభివాదనే । ఆయుష్మాన్భవసౌమ్యేతివాచ్యోవిప్రోభివాదనే । అకా

రశ్చాస్యనామ్నాంతేవాచ్యః పూర్వాక్షరఃప్లుతః ॥ శర్మన్నితినకారాత్ పూర్వఇ
త్యర్థః-అభివాదనప్రత్యభివాదావిశేషఃస్మృత్యర్థసారేపారిజాతాదాజ్ఞేయః॥యమః ॥
జ్యాయానపికనీయాంసంసంధ్యాయామభివాదయేత్ । వినాశిష్యంచపుత్రంచదౌ
హిత్రందుహితుః పతిమ్—అథపునరుపనయనం - పారిజాతేశాతాతపః ॥ లశునం
గృంజనంజగ్ధ్వాపలాండుంచతథాశునః । ఉష్ట్రీమానుషకేభాశ్వరాలభీక్షీరభోజ
నాత్ ॥ ఉపాయనంపునఃకుర్యాత్తప్తకృచ్ఛ్రంచరేన్మహురితి ॥ హేమాద్రౌవృద్ధ
మనుః ॥ జీవన్యదిసమాగచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనిమజ్యచ । ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాస్యజా
తకర్మాదికారయేత్ ॥ తత్రైవపాద్మే ॥ ప్రేతశయ్యాప్రతిగ్రాహీపునస్సంస్కార
మర్హతి॥చంద్రికాయాంబౌధాయనః॥సింధుసౌవీరసౌరాష్ట్రాంస్తథాప్రత్యంతవాసినః॥
అంగవంగకళింగాంధ్రాన్గత్వాసంస్కారమర్హతి॥ హేమాద్రౌప్రాయశ్చిత్తకాండే
వృద్ధగౌతమః ॥ ఖరముష్ట్రించమహిషమనడ్వాహమజంతథా । బస్తమారుహ్యాము
ఖజః క్రోశేచాంద్రంవినిర్దిశేత్ ॥ మార్కండేయః ॥ ఖరమారుహ్యవిప్రస్తుయో
జనంయదిగచ్ఛతి । తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంప్రోక్తంశరీరస్యవిశోధనమ్ ॥ పునర్జన్మప్ర
కుర్వీతఘృతగర్భవిధానతః ॥ మనరత్నేమితాక్షరాయాంచస్నానమాత్రముక్తం
మనుః । అజ్ఞానాత్ప్రాశ్యవిణ్మూత్రంసురాసంసృష్టమేవచ । పునస్సంస్కారమ
ర్హంతిత్రయోవర్ణాద్విజాతయః ॥ మితాక్షరాయాంపరాశరః ॥ యఃప్రత్యవసితోవి
ప్రఃప్రవ్రజ్యాతోవినిర్గతః। అనాశకనివృత్తశ్చగార్హస్థ్యంచేచ్చికీర్షతి॥ సచరేత్త్రీణికృ
చ్ఛ్రాణిత్రీణిచాంద్రాయణానిచ । జాతకర్మాదిభిస్సర్వైస్సంస్కృతశ్శుద్ధిమాప్ను
యాత్ ॥ బౌధాయనసూత్రే ॥ అథోపనీతస్యవ్రతానిభవంతినాన్యస్యోచ్ఛిష్టం భుం
జీతాన్యత్ర - పితృజ్యేష్ఠాభ్యాంనస్త్రియాసహభుంజీతమధుమాంసశ్రాద్ధసూత
కాన్నానిదశాహసంధినీక్షీరంఛత్రాకనిర్యాసౌవిలాపనంగణాన్నంగణికాన్నమిత్యే
తేషుపునస్సంస్కారఃప్రతిషిద్ధదేశగమనమిత్యేకే - అథాప్యుదాహరంతి ॥ సురా
ష్ట్రసింధుసౌవీరమవంతీందక్షిణాపథమ్ । ఏతానిబ్రాహ్మణోగత్వా పునస్సంస్కార
మర్హతి।అథపునస్సంస్కారంవ్యాఖ్యాస్యామోదేవయజనప్రభృత్యాగ్నిముఖాత్కృ
త్వా పాలాశీంసమిధమాజ్యేనాక్త్వాభ్యాధాయవాచయతిపునస్త్వాదిత్యారుద్రావ
సవః+కామాస్స్వాహేత్యథవ్రత్యప్రాయశ్చిత్తేజుహోతియన్మఆత్మనోమిందాభూ
త్ +పునరగ్నిశ్చక్షురాదాదితిద్వాభ్యామథపక్వాజ్జుహోతిసప్తతేఅగ్నేసమిధస్సప్త
జిహ్వాస్సప్త+ఘృతేనస్వాహేత్యథాజ్యాహుతీరుపజుహోతి యేనదేవాఃపవిత్రేణ+
ఇతితిసృభిరనుచ్ఛందసంస్విష్టకృత్ప్రభృతి సిద్ధమాధేనువరదానాదథా పరమాపపరి
దానాత్కృత్వాపాలాశీంసమిధమాధాయాథావ్రత్యప్రాయశ్చిత్తేజుహోత్యథవ్యా
హృతీర్జుహోతిఅథాపరోబ్రాహ్మణవచనాదేవసావిత్ర్యాశతకృత్వోఘృతమభిమం
త్ర్యప్రాశ్యకృతప్రాయశ్చిత్తోభవతి-గురోర్వాప్యుచ్ఛిష్టంభుంజీతాథాప్యుదాహరంతి
వపనందక్షిణాదానంమేఖలాదండమజినభైక్ష్యచర్యావ్రతానిచనివర్తంతేపునస్సంస్కా
రకర్మణీతి-అశ్వలాయనగృహ్యేపి ॥ అథోపేతపూర్వస్యఇత్యాదినాపునస్సంస్కార

ఉక్తః-తథాపిత్రాదివ్యతిరేకేణబ్రహ్మచారిణః ప్రేతకర్మకరణేపునరుపనయనమిత్యప
రార్కాదయః-త్రిస్థలీసేతౌ॥ కర్మనాశాజలస్పర్శాత్కరతోయావిలంఘనాత్।గండకీ
బాహుతరణాత్పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ గౌడాస్తు ॥ కరతోయాజలస్పర్శాత్కర్మ
నాశావిలంఘనాదితిపఠతి - తన్న, దానధర్మేషుకరతోయాస్నానేప్రాశస్త్యోక్తేః ॥
కరతోయేసదానీరేసరిచ్ఛ్రేష్ఠేతివిశ్రుతే।ఆప్లావయసిపౌరాణాంపాపంహరకరోద్భవే
ఇతి ॥ స్మృతిదర్పణచంద్రికాలిఖితస్నానమంత్రాచ్చ॥పరాశరః॥ అజినంమేఖలాదం
డోభైక్ష్యచర్యావ్రతానిచ । నివర్తంతేద్విజాతీనాంపునస్సంస్కారకర్మణి ॥ హరద
త్తస్తు ॥ యఏకంవేదమధీత్యాన్యంవేదమధ్యేతుమిచ్ఛతి, తస్యపునరుపనయంతేన
ప్రతివేదముపనయనంకర్తవ్యమిత్యాహ - అన్యేనైతస్మిన్యంతే సర్వేభ్యోనైవేదే
భ్యస్సావిత్ర్యనూచ్యతఇత్యాపస్తంబోక్తేః - తద్విధిఃకారికాయాం ॥ వేదాంతరమ
ధీత్యైవబుగ్వేదంయెత్వధీయతే । ఉపనీతిరియంతేషామలంకరణవర్జితా॥ యద్వైవ్రత
దుపనీతస్య ప్రాయశ్చిత్తంయదాభవేత్ । కృతాకృతంచవపనంమేధాజననమే
వచ ॥ మేధాజననసద్భావేవ్రతచర్యాభవేదిహ । అనుప్రవచనీయశ్చతదభావేద్వ
యంనహి ॥ పరిదానంనకార్యంస్యాన్నిమిత్తానంతరంత్విదమ్।పూర్వస్యావాచయేత్
స్థానేతత్సవితుర్వృణీమహేతి। యత్తుహారీతః॥ద్వివిధాః స్త్రియఃబ్రహ్మవాదిన్యస్సద్యో
ధ్వశ్చ। తత్రబ్రహ్మవాదినీనాముపనయనమగ్నీంధనంవేదాధ్యయనం స్వగృహేచభై
క్ష్యచర్యేతి॥ సద్యోవధూనాముపనయనంకృత్వావివాహఃకార్యఃఇతితద్యుగాంతరవి
షయం ॥ పురాకల్పేషునారీణాంమౌంజీబంధనమిష్యతే । అధ్యాపనంచవేదానాంసా
విత్రీవాచనంతథాఇతియమోక్తేః-అథానధ్యాయాః - పారిజాతేబృహస్పతిః ॥ ప్ర
తిపత్సుచతుర్దశ్యామష్టమ్యాంపర్వణోర్ద్వయోః । శ్వోనధ్యాయేద్యశర్వర్యాం నా
ధీయీతకదాచన ॥ నారదః ॥ అయనేవిషువేచైవశయనేబోధనేహరేః । అనధ్యా
యస్తుకర్తవ్యోమన్వాదిషుయుగాదిషు ॥ నిర్ణయామృతే॥చాతుర్మాస్యద్వితీయాసు
మన్వాదిషుయుగాదిషు । అనధ్యాయస్తుకర్తవ్యోయాచసోపపదాతిథిః ॥ గర్గః ॥
శుచావూర్జేతపస్యేచయా ద్వితీయావిధుక్షయే । చాతుర్మాస్యద్వితీయాస్తాః ప్రవ
దంతిమనీషిణః ॥ స్మృత్యర్థసారేపి ॥ ఆషాఢకార్తికీఫాల్గునీసమీపస్థద్వితీయానుచ
ఇతి- మనుః ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేత్రిరాత్రంక్షపణంస్మృతమ్ । అష్టకాసుత్వహో
రాత్రమృత్వంతాసుచరాత్రిష్వితి॥ ఉత్సర్గేతు॥మనూక్తపక్షిణ్యాహోరాత్రాభ్యాం
త్ర్యహస్య వికల్పఇతివిజ్ఞానేశ్వరః - అష్టకాశబ్దేనసప్తమ్యాదిత్రయంజ్ఞేయం - తి
స్రోష్టకాస్త్రిరాత్రమంత్యామేకేఇతిగౌతమోక్తేః - ఋత్వంతాస్వితిసౌరఋత్వం
తాసుచాంద్రాంతస్యపర్వత్వేనైవనిషేధసిద్ధేఃఇతిసర్వజ్ఞనారాయణః - ఏతేనిత్యాః-
నైమిత్తికానప్యాహయాజ్ఞవల్క్యః॥ త్ర్యహంప్రేతేష్వనధ్యాయశ్శిష్యర్త్విగ్గురుబం
ధుషు । ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేస్వశాఖాశ్రోత్రియేతథా ॥ సంధ్యాగర్జితనిర్ఘాతభూకం
పోల్కానిపాతనే । సమాప్యవేదంద్యునిశమారణ్యకమధీత్యచ ॥పంచదశ్యాంచతు
ర్దశ్యామష్టమ్యాంరాహుసూతకే । ఋతుసంధిషుభుక్త్వావాశ్రాద్ధికం ప్రతిగృహ్య

హ్యాచ ॥ పశుమండూకనకులశ్వాహిమార్జారమూషకైః । కృతేంతరేత్వహో రాత్రం శక్రపాతేతథోచ్ఛ్రయే ॥ గ్రహణేద్యునిశోక్తావపి గ్రస్తాస్తే త్ర్యహమిత్యుక్తం ప్రాక్ - స్మృత్యర్థసారేతు ॥ రాత్రౌతుగ్రహేతిస్రోరాత్రీఃదివాచత్ర్యహమిత్యుక్తం, ఋతుస్సారః, భుక్తేత్యుత్సవవిషయం - ఊర్ధ్వంభోజనాదుత్సవేఇతి గౌతమోక్తేః ॥ శ్రాద్ధికంమహైకోద్దిష్టభిన్నంతత్రతుత్ర్యహమితిమనుః - స్మృత్యర్థసారేచైవం - యత్తు - పశ్వాద్యంతరాయేత్ర్యహముపవాసో విప్రవాసశ్చేతిగౌతమోక్తం - తత్ప్రథమాధ్యయనేయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్వక్రోష్టుగర్దభోలూకసామశాణార్తనిస్స్వనే। అమేధ్యశవశూద్రాంత్యశ్మశానపతితాంతికే। దేశేశుచావాత్మనిచ విద్యుత్స్తనితసంప్లవే। భుక్త్వార్ద్రపాణిరంభోంతరర్ధరాత్రేతిమారుతే ॥ పాంసుప్రవర్షేదిగ్దాహేసంధ్యానీహారభీతిషు । ధావతఃపూతిగంధేచశిష్టేచగృహమాగతే ॥ ఖరోష్ట్రయానహస్త్యశ్వనౌవృక్షగిరిరోహణే । సప్తత్రింశదనధ్యాయానేతాంస్తాత్కాలికాన్విదుః ॥ బాణోవంశశ్శతతంతుర్వీణేతిహారదత్తః - అమేధ్యాన్మూత్రాదయః - స్తనితంగర్జః - వర్షాత్తోన్యత్రగర్జవృష్టివిద్యుతాం యౌగపద్యేఆకాలికః వర్షానుతాత్కాలికఇతినారాయణః - సంధ్యాగర్జేతుహారీతః - సాయంసంధ్యాస్తనితేరాత్రిఃప్రాతస్సంధ్యాస్తనితేహోరాత్రంరాత్రౌవిద్యుత్యపరరాత్ర్యవధిః-విద్యుతినక్తంచాపరాత్రాదితిగౌతమోక్తేః - తృతీయదినాంశోత్తరంతువిద్యుతిసర్వరాత్రమిత్యాహసఏవ - త్రిభాగాదిప్రవృత్తౌసర్వమితి - అర్ధరాత్రేమధ్యయా.మద్వయమితి విజ్ఞానేశ్వరః - మధ్యందండచతుష్టయఇతినిర్ణయామృతే - మనుః ॥ నవివాదేన.కలహే నసేనాయాంనసంగరే ॥ నభుక్తమాత్రేనాజీర్ణేనవమిత్వానసూతకే ॥ రుధిరేచస్రుతేగాత్రాచ్ఛస్త్రేణచపరిక్షతే ॥ కౌస్తే ॥ శ్లేష్మాతకస్య ఛాయాయాంశాల్మలేర్మధుకస్యచ । కదాచిదపినాధ్యేయంకోవిదారకపిత్థయోః ॥ మనుః॥ శయానఃప్రౌఢపాదశ్చకృత్వాచైవావసక్థికామ్ । నాధీయీతామిషంజగ్ధ్వాసూతకాన్నాద్యమేవచ ॥ ప్రౌఢపాదఃపాదోపరిపాదదాతా ఆసనారూఢపాదోవేతిహారదత్తః - సోపపదాస్వపిప్రాగుక్తం - స్మృత్యర్థసారేశ్రవణద్వాదశీమహాభరణ్యోఃప్రేతద్వితీయాయాం రథసప్తమ్యామాకాశేశవదర్శనేచాహోరాత్రం - అసపిండేగురౌమృతేత్రిరాత్రం - అచార్యేఉపాధ్యాయేచపక్షిణీ - ఆచార్యభార్యాపుత్రశిష్యేష్వహోరాత్రం - అగున్యత్వాతేనగోవిప్రమృతౌత్రిరాత్రం - అయనేవిషువేచపక్షిణీఅకాలవృష్టౌచ - ఆరణ్యమార్జారసర్పనకులపంచనఖాదేరంతరాగమనేత్రిరాత్రం - అరణ్యశ్వసృగాలాదివానరరజకాదౌద్వాదశ రాత్రం ఖరవరాహోష్ట్రచాండాలసూతికోదక్యాశవాదౌమాసం - గోగవయాజానాస్తికాదౌత్రిమాసం - శశమేషశ్వపాకాదౌషణ్మాసం - గజగండసారససింహవ్యాఘ్రమహాపాపికృతఘ్నాదావబ్దమనధ్యాయః శోభనదినేచానధ్యాయః - వివాహప్రతిష్ఠోద్యాపనాదిష్వాసమాప్తేస్సగోత్రాణామనధ్యాయః ॥ ఉదయేస్తమయేవాపిముహూర్తత్రయగామియత్ । తద్దినంతదహోరాత్రం.చానధ్యాయ విదోవిదుః ॥ కేచిదా

హుః క్వచిద్దేశే యావత్తద్దిననాడికాః । తావదేవత్వనధ్యాయో నతన్మిశ్రే దినాంతరే ॥ ప్రగోషం త్వాహ ప్రజాపతిః ॥ షష్ఠీచ ద్వాదశీచైవ అర్ధరాత్రోనసనాడికా। ప్రదోషే న త్వధియీత తృతీయా నవనాడికా ॥ నిర్ణయామృతే గర్గః ॥ రాత్రౌ యామత్రయాదర్వాక్సప్తమీ నాత్ర త్రయోదశీ । ప్రదోషస్స తు విజ్ఞేయస్సర్వవిద్యావిగర్హితః ॥ రాత్రౌ నవసు నాడీషు చతుర్థీ యది దృశ్యతే । ప్రదోషస్స తు విజ్ఞేయస్సర్వవిద్యావిగర్హితః ॥ కౌర్మే ॥ అనధ్యాయస్తు నాంగేషు నేతిహాసపురాణయోః। నధర్మశాస్త్రేష్వన్యేషు పర్వణ్యేతాని వర్జయేత్ ॥ శౌనకః॥ నిత్యే జపే చ కామ్యే చ క్రతౌ పారాయణేపి చ। నానధ్యాయోస్తి వేదానాం గ్రహణే గ్రాహణే స్మృతః ॥ ఇత్యనధ్యాయాః— అథ మహానామ్న్యాది వ్రతం - శ్రీధరః ॥ తిథినక్షత్రవారాంశవర్గోదయనిరీక్షణమ్ । చౌలవత్సర్వమాఖ్యాతం సగోదానవ్రతేషు చ ॥ ఏషాం లోపే శౌనకః ॥ వ్రతాని విధినా కృత్వా స్వశాఖాధ్యయనం చరేత్ । అకృత్వాభ్యస్యతే యోన స పాపీ విధిఘాతకః। ప్రత్యేకం కృచ్ఛ్రమేకైకం చరిత్వాజ్యాహుతిశ్శతమ్। హుత్వా చైవ తు గాయత్ర్యా స్నాయాదిత్యాహ శౌనకః ॥ స్మృత్యర్థసారే తు ॥ త్రీన్ద్వాదశవా కృచ్ఛ్రాన్కృత్వా పునర్వ్రతం చరేదిత్యుక్తం - అథ సమావర్తనం సురేశ్వరః ॥ భౌమభానుజయోర్వారే నక్షత్రే చ వ్రతోదితే । తారాచంద్రవిశుద్ధౌ చ స్యాత్సమావర్తనక్రియా ॥ బౌధాయనసూత్రే తు - రోహిణ్యాం తిష్యే ఉత్తరయోః ఫల్గున్యోర్హస్తే చిత్రాయాం మైంద్రే విశాఖాయాం వా స్నాయాదిత్యుక్తం - వసిష్ఠః ॥ స్నానం మధ్యాహ్నకాలే తు సహోరాయాం కారయేచ్ఛుభమ్ । పూర్వాహ్ణే తదభావే తు కుర్యాత్స్నానం యథావిధి ॥ సర్వ ఋతవో వివాహస్యేతి సూత్రాత్ - యథా దక్షిణాయనే వివాహస్తదా సమావర్తనమపి తత్రైవ, అన్యథోదగయనే సమావర్తనే- అనాశ్రమీ న తిష్ఠేత ఇతి విరోధస్స్యాదిత్యుక్తం సురర్శనభాష్యే, ఏతచ్చ బ్రహ్మచారివ్రతలోప ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా కార్యం - తదాహ బౌధాయనః ॥ శౌచసంధ్యాదర్భభిక్షాగ్నికార్యరాహిత్య కౌపీనోపవీత మేఖలాదండాజినాధారణ దివాస్వాపచ్ఛత్రపాదుకాస్రగ్వ్యాధారణాంగోద్వర్తనానులేపనాం జనద్యూతనృత్యగీతవాద్యాభిరతౌ బ్రహ్మచారీకృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ మహావ్యాహృతిహోమం సాహిత్రయోదశహోమం చ కుర్యాత్ సమావర్తనోత్తరం పూర్వమృతానాం త్రిరాత్రమాశౌచం కార్యం ॥ ఆదిష్టినోదకం తు స్యాదావ్రతస్య సమాపనాత్ । సమాప్తే తూదకం దత్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేదితి మనూక్తేః - ఆదిష్టీ బ్రహ్మచారీతి విజ్ఞానేశ్వరః- బ్రహ్మచర్యే యది కశ్చిన్మృతస్తదా త్రిరాత్రమధ్యే వివాహః కార్యోన్యథా నేతి సిద్ధ్యతి - జననే తు సత్యపి న త్రిరాత్రం తత్రాతిక్రాంతాశౌచాభావాదుదకం దత్వేతి వచనాచ్చేతి దిక్ - తత్రాపి వికల్పః - పికర్పపిమృతే నైషాం దోషో భవతి కర్హిచిత్ । ఆశౌచం కర్మణోంతే స్యాత్త్రిహం వా బ్రహ్మచారిణాం ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ - స్నాతకవ్రతాన్యాహ వ్యాసః, యజ్ఞోపవీతద్వితయం సోదకం చ కమండలుమ్। ఛత్రం చోష్ణీషమమలం పాదుకే చాప్యుపానహౌ ॥ రౌక్మే చ కుండలే వేదః కృత్తకేశనఖశ్శుచిః ॥ వేదోదర్భవటుః

నుః॥ఉపానహౌచవాసశ్చధృతమన్యైర్నధారయేత్ । ఉపవీతమలంకారంస్రజంకర కమేవచ ॥ అన్యాన్యపిబహ్వృచగృహ్యాత్యాదిభ్యోజ్ఞేయాని — అథచ్ఛురికాబంధః - జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ఛురికాబంధనంవక్ష్యేనృపాణాంప్రాక్కరగ్రహాత్ । వివాహోక్తేషుమాసేషుశుక్లపక్షేప్యగస్తకే ॥ జీవేశుక్రేచభూపుత్రేచంద్రతారాబలాన్వితే । మౌంజీబంధర్క్షతిథిషుకుజవర్జితవాసరే ॥ సంగ్రహే ॥ శూద్రాణాంరాజపుత్రాణాంమౌంజ్యభావేస్త్రబంధనమ్ । మౌంజీబంధోక్తతిథ్యాదౌకార్యంభౌమదినంవినా—అథవివాహః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యోలక్షణ్యాం స్త్రియముద్వహేత్ । అనన్యపూర్వికాంకాంతామసపిండాంయవీయసీమ్ ॥ అరోగిణీం భ్రాతృమతీమసమానార్షగోత్రజామ్॥ లక్షణ్యాం బాహ్యాభ్యంతరలక్షణైర్యుక్తాం-బాహ్యానికాశీఖండాదౌప్రసిద్ధాని - ఆంతరాణ్యాశ్వలాయనోక్తాన్యష్టౌ పిండాన్కృత్వేత్యాదీని - మనుః ॥ అసపిండాచయామాతురసగోత్రాచయాపితుః । సాప్రశస్తాద్విజాతీనాందారకర్మణిమైథునే । దత్రిమమాతుర్గృహీతాఅసపిండాసగోత్రా తత్కులనివృత్త్యేచకారాన్మాతురస గోత్రాదత్తస్య పితుర్జనకకులేపితురసగో సపిండత్వాన్నిషిద్ధేత్యస్యాశ్చకారః- అసపిండాంసాపిండ్యరహితాం - తచ్చైకశరీరావయవాన్వయేనభవతి - ఏకస్యహిపితుర్మాతుర్వాశరీరస్యావయవాః - పుత్రపౌత్రాదిషుసాక్షాత్పరం పరయావాశుక్లశోణితాదిరూపేణానుస్యూతాః - యద్యపిపత్న్యాఃపత్యాసహభ్రాతృపత్నీనాంచపరస్పరంనైతత్సంభవతి - తథాపిఆధారత్వేనైకశరీరావయవాన్వయోస్త్యేవ - అస్థిభిఃఅస్థీనీతిమంత్రలింగాత్ - ఏకస్యహిపితృశరీరస్యావయవాః పుత్రద్వారాతాస్వాహితా ఇతిమదనరత్నపారిజాతవిజ్ఞానేశ్వరాదయఃవాచస్పతిశుద్ధివివేక శూలపాణ్యాది గౌడమైథిలాదయోప్యేవం । శ్రుతావపి - ఏతద్వాట్ కౌశికంశరీరంత్రీణిపితృతస్త్రీణిమాతృతోస్థిస్నాయుమజ్జానఃపితృతస్త్వఙ్మాంసరుధిరాణిమాతతఇతి - ప్రజామనుప్రజాయసఇతిచ - చంద్రికాపరార్క మేధాతిథిమాధవాదయస్తు ఏకపిండదానక్రియాన్వయిత్వంసాపిండ్యం ॥ లేపభాజశ్చతుర్థాద్యాఃపిత్రాద్యాపిండభాగినః ॥ పిండదస్సప్తమస్తేషాంసాపిండ్యం సాప్తపౌరుషమితిమాత్స్యోక్తేః - నచపితృవ్యాదిష్వేతన్నాస్తీతివాచ్యం - తత్కర్తృకశ్రాద్ధేదేవతైక్యేనతత్సత్వాత్ - దేవదత్తకర్తృకశ్రాద్ధేహియేదేవతాభూతాస్తేషాం మధ్యేయః కశ్చిదన్యకర్తృకశ్రాద్ధేసుప్రవిశతి తేషాంసాపిండ్యం- తద్భార్యాణామపిభర్తృకర్తృకశ్రాద్ధేసహాధికారిత్వేనతదన్వయాత్ ॥ ఏకత్వంసాగతా భర్తుః పిండేగోత్రేచసూతకేఇతిస్మృతేశ్చ - శ్రుతీనాంచవైరాగ్యార్థత్వాత్తస్య సాపిండ్యనిమిత్తత్వేమానాభావాత్ - నచమాతురాదిష్వేతన్నాస్తీతివాచ్యం - మాతామహాదిరూపదైవతైక్యాత్, ననుగురుశిష్యాదేరపి శ్రాద్ధదేవతాత్వాత్సపిండత్వంస్యాత్ - కింబహునా॥ సర్వాభావేతునృపతిఃకారయేత్తస్యరిక్థతఇతిమార్కండేయపురాణాద్రాజ్ఞోపిశ్రాద్ధకర్తృత్వాత్సాపిండ్యప్రసంగః - సత్యం ॥ పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతః పితృతస్తథేతియాజ్ఞవల్క్యవచనేన మాతాపితృసం

బంధవ ఏవ తత్సత్త్వాత్ - ఊర్ధ్వం సాపిండ్యం నివర్తత ఇతి శేషః - నను పంచమత్వా
ద్యత్ర నియమ్యతే సమాతృత ఇత్యాదివాక్యభేదాత్ - మైవం - మాతృకులే పంచమ
త్వస్య పితృకులే సప్తమత్వస్య చ బోధనే తుల్యత్వాత్ - పౌరుషేయత్వాదదోష ఇతి
చేత్ - తుల్యమన్యత్రాపి - అన్యే త్వేకకర్తృకైర్జ్ఞప్తత్పిత్రాణాం వా దేవతాత్వాభావా
చ్చ - కించ అవయవాన్వయపక్షే యథా యోగరూఢ్యా పరిహారస్తథైవాపి తేన మాతృ
కులే పితృకులే చైక పిండదానక్రియాన్వయిత్వం సాపిండమిత్యాహుః - తేనైకస్య పిత్రా
దయః షట్ పుత్రాదయశ్చ షట్ సపిండా భవంతి - అత్ర కేచిదుభయతస్సాపిండ్యనివృత్తా
వేవోద్వాహో నాన్యథేత్యాహుః - శుద్ధచింతామణివాచస్పతిహారిదత్తాదయ
స్తు సగోత్రత్వవత్సాపిండ్యస్య సప్రతియోగికత్వేన సంయోగవదుభయనిరూప్య
త్వాత్ - ఏకతో నివృత్తావన్యతో నివృత్తేరావశ్యకత్వాత్ మూలపురుషమారభ్య సప్త
మో వరో మూలపురుషమారభ్య ద్వితీయాం తృతీయాదికాం కన్యాముద్వహేది
త్యాహుః - శిష్టాస్తు - నవధూవరయోస్స్వతస్సాపిండ్యం కింతు కూటస్థసంతతిత్వా
త్తత్సాపిండ్యే నైవ - అతోష్టమవరం ప్రతి కన్యాయా అసాపిండ్యేపి కన్యాయాః కూట
స్థేన సాపిండ్యాత్తత్సంతతిత్వాద్వరస్తాం ప్రతి సపిండ ఏవేత్యవివాహః - సాపిండ్యాసా
పిండ్యయోః ప్రతియోగిభేదేనావిరోధాదిత్యాహుః - ఇదమేవ చ యుక్తం - ఆశౌచే
ప్యేవం సాపిండ్యం జ్ఞేయం - యత్ర తు మధ్యే విచ్ఛిన్నమపి సాపిండ్యం మండూకప్లుతివ
త్పునరనువర్తతే యథా కూటస్థాత్పంచమ్యోః కన్యయోః పుత్రౌ తత్ర నివృత్తిః -
తదపత్యయోస్త్వనువృత్తిస్తత్రాపి న సాపిండ్యాసాపిండ్యయోర్దోషః - సంబం
ధిభేదాత్ తేన తత్ర న వివాహః - అత్ర కూటస్థమారభ్య గణనా కార్యా - తదుక్తం॥
వధ్వా వరస్య వా తాతః కూటస్థాద్యది సప్తమః । పంచమీ చేత్తయోర్మాతా తత్సా
పిండ్యం నివర్తత ఇతి - కూటస్థో మూలపురుషః - విశ్వరూపనిబంధే ॥ ఏవముక్తప్ర
కారేణ పితృబంధుషు సప్తమాత్ । ఊర్ధ్వమేవ వివాహ్యత్వం పంచమాన్మాతృబం
ధుతః ॥ సంతానోభిద్యతే యస్మాత్పూర్వజాదుభయత్ర చ । తమాదాయ గణేద్ధీ
మాన్ పరం యావచ్చ కన్యకామ్ ॥ స్మృతితత్త్వే నారదః ॥ ఆసప్తమాత్పంచమా
చ్చ బంధుభ్యః పితృమాతృతః । అవివాహ్యా సగోత్రా చ సమానప్రవరా తథా॥ అత్ర
బంధుభ్య ఇతి పంచమీనిర్దేశాత్ - పితుః పితృష్వసృపుత్రాత్సప్తమీం, మాతుః పితృ
ష్వసృపుత్రాచ్చ పంచమీమపి త్యజేత్ - ఏవమన్యబంధుషు జ్ఞేయం - తత్రాపి త్రిగో
త్రాత్యయేఽర్వాగపి వివాహం కుర్యాత్ వక్ష్యమాణవచనాత్ - త్రిగోత్రగణనా చ
మాతామహగోత్రాపేక్షయా - న తు స్వాపేక్షయా అన్యథా పితుః పితామహదుహి
తుర్దౌహిత్రీ పుత్రీ పరిణేయా స్యాత్ - వధ్వాః మాతామహగోత్రాపేక్షయా తు త్రిగో
త్రాంతర్గతేన వివాహప్రసంగ ఇతి సంబంధతత్త్వాదయో గౌడగ్రంథాః - సంబంధవివేకే
శూలపాణిరప్యాహ - పంచమాత్సప్తమాచ్చార్వాగపి త్రిగోత్రాంతరితా వివాహ్యా॥
అసంబద్ధా భవేన్మాతుః పిండే నైవోదకేన వా। సా వివాహ్యా ద్విజాతీనాం త్రిగోత్రాంత
రితా చ యా॥ ఇతి బృహన్మనూక్తేః॥ సన్నికర్షేపి కర్తవ్యం త్రిగోత్రాత్పరతో యది॥

ఇతి దేవలోక్తేశ్చేతి - ఏతచ్చ దాక్షిణాత్యానమన్యంతే - యత్తు వసిష్ఠః॥ పంచమీం
సప్తమీం చైవ మాతృతః పితృతస్తథా ఇతి - యచ్చ విష్ణుపురాణం ॥ పంచమీం మా
తృపక్షాచ్చ పితృపక్షాచ్చ సప్తమీమ్ । గృహస్థ ఉద్వహేత్కన్యాం న్యాయ్యే న విధి
నా నృప ఇతి ॥ తత్పంచమీం సప్తమీం అతీత్యేతి వ్యాఖ్యేయం ॥ పంచమే సప్తమే
చైవ యేషాం వైవాహికీ క్రియా। క్రియాపరా అపిహి తే పతితాః శూద్రతాంగతాః॥ ఇత్య
పరార్కే మరీచివచనాత్ - హారలతాయాం శంఖలిఖితౌ ॥ సపిండతా తు సర్వేషాం
గోత్రతః సాప్తపౌరుషీ। పిండశ్చోదకదానంచ ఆశౌచం చ తదానుగమ్ ॥ గోత్రం సం
తానం - ఆశౌచం తానభివ్యాప్య గచ్ఛతీత్యర్థః - శుద్ధివివేకే శుద్ధిచింతామణౌ చ
బ్రాహ్మే ॥ సర్వేషామేవ వర్ణానాం విజ్ఞేయా సాప్తపౌరుషీ । సపిండతా తతః పశ్చా-
త్సమానోదకధర్మతా ॥ తతః కాలవశాత్తత్ర విస్మృతౌ నామగోత్రతః । సమానో
దకసంజ్ఞా తు తావన్మాత్రాపి నశ్యతి ॥ సప్తోర్ధ్వం త్రయస్సోదకాస్తతో గోత్రజాః -
తత్రైవ బ్రాహ్మే ॥ అవిభక్తధనాస్త్వేతే సపిండాః పరికీర్తితాః। తేనావిభక్తధనా
భావే విభక్తః - సపిండో ధనహారీ నాన్య ఇత్యర్థః - తేన వివాహే ఆశౌచే ధనగ్రహ
ణే చ త్రిధా సాపిండ్యం సిద్ధం - యత్తు పంచమీం మాతృతః పరిహరేత్సప్తమీం పితృత
స్త్రీన్మాతృతః పంచ పితృతో వా ఇతి పైఠీనసిస్మృతౌ త్రీనిత్యనుకల్ప ఇతి మాధవోక్తేః॥
పంచమీం సప్తమీం చైవ మాతృతః పితృతస్తథా। దశభిః పురుషైః ఖ్యాతాచ్ఛ్రోత్రి
యాణాం మహాకులాత్ ॥ ఉద్వహేత్సప్తమాదూర్ధ్వం తదభావే తు సప్తమీమ్ । పంచ
మీం తదభావే తు పితృపక్షే ప్యయం విధిః ॥ సప్తమీం చ తథా షష్ఠీం పంచమీం చ తథై
వ చ । ఏవముద్వాహయేత్కన్యాం న దోషశ్శాకటాయనః ॥ తృతీయాం వా చతు
ర్థీం వా పక్షయోరుభయోరపి। వివాహయేన్మనుః ప్రాహ పారాశర్యోంగిరా యమః॥
యస్తు దేశానురూపేణ కులమార్గేణ చోద్వహేత్ । నిత్యం స వ్యవహార్యస్స్యాద్వేదా
చ్చైతత్ప్రదృశ్యతే । ఇతి చతుర్వింశతిమతాత్ ॥ చతుర్థీముద్వహేత్కన్యాం చతు
ర్థః పంచమోపి వా । పరాశరమతే షష్ఠీం పంచమో న తు పంచమీం ఇతి పరాశరోక్తే
శ్చానుకల్పత్వేనాపది పంచమ్యాది పరిణయనం కార్యమితి ప్రతీయతే అత్రహి తదభా
వే ఇతి స్పష్టమేవానుకల్పత్వముక్తం । తన్న యథాశ్రుతం జ్ఞేయం పూర్వోక్తమరీచి
వచోవిరోధాత్ - వస్తునివికల్పాసంభవాత్ - పంచమాత్సప్తమాద్ధీమాన్యః క
న్యాముద్వహేద్ద్విజః । గురుతల్పీ స విజ్ఞేయస్సగోత్రాం చైవముద్వహన్ ఇతి విష్ణూ
క్తేః । పరాశరస్యమూలాభావాచ్చ - తస్మాన్మదనపారిజాతాద్యుక్తదిశా దత్తక
సాపత్నసంబంధాద్యనుప్రవేశే బ్రాహ్మణాదీనాం క్షత్రియాదిసపిండవిషయే వా పూ
ర్వోక్తాని నేయాని - న త్వనుకల్ప ఇతి భ్రమితవ్యం - యత్తు స్మృతిచంద్రికా మాధ
వాదయ ఆహుః ॥ తృతీయే సంగచ్ఛావహై, చతుర్థే సంగచ్ఛావహై, ఇతి శతపథశ్రు
తేః- తృప్తాం జహుర్మాతులస్యేవ యోషా భాగస్తే పైతృష్వసేయీ వపామివ॥ ఇతి గర్భ
మనో జనినా దంపతీకః ఇతి చ మంత్రవర్ణాత్ ॥ మాతృష్వసృసుతాం కేచిత్పితృష్వ
సృసుతాం తథా । వివహంతి క్వచిద్దేశే సంకోచ్యాసిసపిండతాం ఇతి శాతాతపో

త్తేశ్చమాతులకన్యోద్వాహః కార్యః - యద్యపిపితృష్వస్రుకన్యోద్వాహోఽపిప్రాప్తస్తథాపి ॥ అస్వర్గ్యంలోకవిద్విష్టంధర్మమప్యాచరేన్నతు ఇతినిషేధాద్వచనానంతరేణతదుద్వాహస్యావిధానాచ్చనకార్యః - అయంతుదాక్షిణాత్యశిష్టాచారాత్కార్యఇతి - నచపూర్వోక్తశ్రుతీనామర్థవాదమాత్రతా మానాంతరేణాసిద్ధా ఉపరిహిదేవేభ్యో ధారయతీతివదను వాదానుపపత్త్యావిధికల్పనాత్ - యత్తుశాతాతపః ॥ మాతులస్యసుతామూఢ్వామాతృగోత్రాంతథైవచ । సమానప్రవరాంచైవ త్యక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ యచ్చమనుః ॥ పైతృష్వసేయీంభగినీం స్వస్రీయాంమాతురేవచ । మాతుశ్చభ్రాతురాప్తస్యగత్వా చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఏతాస్తిస్రస్తుభార్యార్థే నోపయచ్ఛేతబుద్ధిమాన్ ॥ యచ్చవ్యాసః॥ మాతుస్సపిండాయత్నేన వర్జనీయాద్విజాతిభిః ఇతితద్గాంధర్వాది వివాహోఢమాతృవిషయం - తత్రపితృగోత్రానివృత్తేః - అతఏవమార్కండేయపురాణమ్ ॥ గాంధర్వాదివివాహేషుపితృగోత్రేణధర్మవిత్ ఇతి- బ్రాహ్మాదివివాహేతుపరిణేత్రైవేతి- భట్టసోమేశ్వరోపితృతీయేధ్యాయేవాక్యపాదే మాతులకన్యోద్వాహముదాహృత్య స్మృతి విరోధేనాచార ప్రాప్తస్యాస్యవార్తికే బాధోక్తావపి పూర్వోక్తశ్రౌతలింగబలీయస్త్వాదస్య కర్తవ్యతామాహ - తదేతద్దత్తకస్యపాలకదత్రిమమాతృసోదరకన్యావిషయత్వేనాసవర్ణమాతులకన్యా విషయత్వేనయుగాంతరపరత్వే నచోపపన్నమపిఅవిచారితరమణీయం - యథాతథాస్తుతథాపికలౌతావన్నిషిద్ధమేవగోత్రాన్మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహోగోవధస్తథా ఇత్యాదిపురాణాత్ - మాధవీయేబౌధాయనోప్యస్యనిందామాహ ॥ పంచధావిప్రతిపత్తిర్దక్షిణతస్తథోత్తరతఊర్ణా విక్రయోనుపేతేన స్త్రియాచసహభోజనం పర్యుషితభోజనంమాతులపితృష్వస్రుదుహితృపరిణయనమితి - అథోత్తరతసీధుపానాదికముక్త్వా ఇతరస్మిన్నితరస్మిన్కుర్వన్దుష్యతి- ఇతరఇతరస్మిన్నితిభట్టసోమేశ్వరేణాపిస్మృతివిరుద్ధానాం మాతులకన్యోద్వాహాదీనామస్మాద్వచనాదప్రామాణ్యమిత్యుక్తం-బృహస్పతిరపి॥ ఉదూహ్యతేదాక్షిణాత్యైర్మాతులస్యసుతాద్విజైః । మత్స్యాదాశ్చనరాఃపూర్వేవ్యభిచారరతాఃస్త్రియః ॥ ఉత్తరేమధ్యపాశ్చైవస్పృశ్యానృణాం రజస్వలాఃఇత్యనాచారత్వమాహ- అతఏవహేమాద్రౌమాత్స్యేకర్ణాటకాదీనాంతత్కారిణాం శ్రాద్ధేనిషేధః - బోపదేవేనాపిలిఖితంబ్రాహ్మే॥ యత్రమాతులజోద్వాహోయత్ర వైవృషలీపతిః । శ్రాద్ధంనగచ్ఛేత్తద్విప్రః కృతంయచ్చనిరామిషం ఇతి తస్మాన్మాతృతఃపంచ, పితృతఃసప్త, త్యక్త్వోద్వహేదితిసిద్ధం । సంబంధవివేకేసుమంతుః ॥ బ్రాహ్మణానామేకపిండస్వధానామాదశమాద్ధర్మవిచ్ఛిత్తిర్భవతి ఆసప్తమాద్రిక్థవిచ్ఛిత్తిర్భవతి ఆతృతీయాత్పిండవిచ్ఛిత్తిరస్యథాపిండ శౌచక్రియావిచ్ఛేదాద్బ్రహ్మహాతుల్యోభవతి - అస్యార్థమాహశూలపాణిః ॥ జీవత్పిత్రాదిత్రికస్యవృద్ధప్రపితామహాదయస్త్రయశ్శ్రాద్ధదేవతాత్వాత్పిండభాజో భవంతితదూర్ధ్వంత్రయస్సప్తమపురుషపర్యంతాలేపభాజః ॥ శ్రాద్ధకర్తాచదశమఇతి - దశమాదూర్ధ్వం సాపిండ్యనివృ

త్తిః- దశమాదిత్యుపలక్షణం। తేనపితృపితామహజీవనేనవపురుషపర్యంతంపితృజీవ
నేచాష్టపురుషపర్యంతంసాపిండ్యమితిజ్ఞేయం-అపుత్రధనగ్రహణేసన్ని హితాభావే
సప్తపురుషపర్యంతమధికారఃధనగ్రాహిణమారభ్య తృతీయపౌత్రతఃతదూర్ధ్వంశ్రా
ద్ధవిచ్ఛేదఃఅన్యథాధనహారిత్వేఽపుత్రశ్రాద్ధాద్యకరణేబ్రహ్మహేత్యర్థః- ఆతృతీయా
త్కన్యానూఢకన్యావిషయంఅప్రత్తానాంతు స్త్రీణాంత్రిపురుషీవిజ్ఞాయతేఇతివసిష్ఠోక్తేః।
ఏతచ్చాశౌచవిషయం । సాపిండ్యం, నతు వివాహేదా। తత్రపూర్వోక్తవచనైఃపం
చమత్వసప్తమత్వనియమాదితిమేధాతిథి ప్రముఖాదాక్షిణాత్యాః వాగ్దానోత్తరమే
తదితిశుద్ధివివేకః, మాతృకులవిషయంకానీనకన్యకావిషయంచైతత్ - అన్యథా॥ అ
ప్రత్తానాంతథాస్త్రీణాంసాపిండ్యంసాప్తపౌరుషమ్ । ప్రత్తానాంభర్తృ సాపిండ్యం
ప్రాహదేవఃప్రజాపతిరితికౌర్మేణవిరోధస్యాదితి - రత్నాకరస్మృతితత్వాదిగౌడగ్ర
న్థాః - యుక్తంచైతత్ - అన్యథాకన్యోత్పత్తౌపురుషత్రయ పర్యంతమేవసూతకం
స్యాన్నోర్ధ్వం॥సాపత్నమాతామహకులేత్వాహమితాక్షరాయాంశంఖః॥యద్యేకజా
తాబహవఃపృథక్క్షేత్రాఃపృథగ్జనాః । ఏకపిండాఃపృథక్శౌచాపిండస్త్వావర్తతేత్రిషు ॥
పృథక్క్షేత్రాఃభిన్నజాతీయస్త్రీషుజాతాః । పృథగ్జనాఃసజాతీయభిన్నమాతృషుజా
తాః।అత్రత్రి పురుషంసాపిండ్యమితి విజ్ఞానేశ్వరోవ్యాచఖ్యౌ - పృథ్వీచంద్రోదయే
సాపిండ్యదీపికాయాంచైవం - మదనపారిజాతేతుపృథక్ క్షేత్రజాఃభిన్నమాతృజాః
పృథగ్జనాఃభిన్నజాతీయాఃఏతద్విజాతీయసాపత్నమాతృకులవిషయం- సవర్ణసాపత్న
మాతృకులేచతుఃపురుషంసాపిడ్యం॥ పంచమీంసప్తమీంచైవమాతృతః పితృతస్త
థేతివసిష్ఠోక్తేఃసప్తమీమితిబ్రాహ్మణాదీనాంక్షత్రియాదిదారోత్పన్న పితృవిషయం
చేత్యుక్తం-తత్స్వకపోలకల్పితత్వాత్ గ్రంథాంతరవిరోధాచ్చ నిర్మూలం - పితృప
త్న్యస్సర్వామాతర ఇత్యుక్త్వాసుమంతునాతదపత్యానిభాగినేయానీతి పృథఙ్నిషే
ధాచ్చ॥అన్యథాసపిండత్వేననిషేధాత్-సపత్నమాతులత్వాదినిర్దేశోవ్యర్థః -అతఏవ
తేనస్మృతికౌముద్యాంసవర్ణసాపత్నమాతామహకులపరత్వేన తథైవశంఖవచనం
వ్యాఖ్యాతం తేనవాసిష్ఠంపంచమీంసప్తమీమతీత్యేతివ్యాఖ్యేయంతస్మాత్ప్రాచ్యైవ
వ్యాఖ్యాయుక్తాప్రయోగరత్నేభట్టైస్స్మృతితత్వాదిగౌడగ్రన్థేషుచ సపత్నమాతా
మహకులేయావదుక్తంవాచనికమేవసాపిండ్యముక్తం,యథాహసుమంతుః, మాతృ
పితృసంబద్ధాఆసప్తమాదవివాహ్యాభవంతి-ఆపంచమాదన్యేషాంపితృపత్న్యస్సర్వా
మాతరస్తద్భ్రాతరో మాతులాస్తద్భగిన్యోమాతృష్వసారస్తద్దుహితరశ్చభగిన్యస్త
దపత్యాని భాగినేయాని-అన్యథాసంకరకారిణస్స్యుస్తథాధ్యాపయితుశ్చేతదేవేతి -
ఆపంచమాదితిమాతృకులేత్రిగోత్రాంతరిత విషయంవేతిప్రాచ్యాః, మాత్స్యే ॥
సమానప్రవరాచైవశిష్యసంతతిరేవచ । బ్రహ్మదాతుర్గురోశ్చైవసంతతిః ప్రతిషి
ధ్యతే ॥ తద్భగిన్యోమాతృష్వసారఇతితు ఆకరేనవఽతంక్వచిద్వచనాదవివాహః -
యథాగృహ్యపరిశిష్టేఅవిరుద్ధసంబం ధాముపగచ్ఛేతేత్యుక్త్వావిరుద్ధసంబంధః, స్వ
యమేవోక్తః యథాభార్యాస్వసుర్దుహితాపితృవ్యపత్నీస్వసాచేతి, బౌధాయనః॥

మాతుస్సపత్న్యా భగినీం తత్సుతాంచవివర్జయేత్ । పితృవ్యపత్న్యా భగినీంతత్సు
తాంచవివర్జయేత్ ॥ అతోమాతృష్వసుఃసాపత్న పుత్రకన్యాప్యవివాహ్యాసాపత్న
మాతృకులజామితిమదనపారిజాతోక్తేరితి కేచిత్ కేచిత్తు ॥ జ్యేష్ఠోభ్రాతాపితుస్సమ
ఇతిమనూక్తేస్తత్పత్న్యాఃమాతృత్వాత్తత్పితుర్మాతామహత్వాత్ - జ్యేష్ఠభ్రా
తృపత్నీభగినీనవివాహ్యా ॥ తథాఉత్పాదకబ్రహ్మదాత్రోర్గరీయాన్బ్రహ్మదఃపితా
ఇతిమనూక్తేర్గురుణాత్రిపురుషంసాపిండ్యంసఖాపినిర్వాహ్యః - అతస్తేషాంకన్యానో
ద్వాహ్యాః ॥ గాయత్ర్యాఉపదేష్టుశ్చకన్యాంనైవోద్వహేద్ద్విజః । గురోశ్చకన్యాం
శిష్యోవాతత్సంత్యాపినేష్యతే॥ పురుషత్రయపర్యంతంభ్రాత్రాదేర్నైవతదిష్యతే।వా
క్సంబంధకృతానాంతుస్నేహసంబంధభాగినామ్ ॥ వివాహోత్రనకర్తవ్యోలో
కగర్హాప్రసజ్యతఇతివచనాచ్చేత్యాహుః - తత్రమూలంచింత్యం । దత్తకవిషయే
తూచ్యతే - తత్రగౌతమః ॥ ఊర్ధ్వంసప్తమాత్పితృ బంధుభ్యోబీజినశ్చ మాతృ
బంధుభ్యః పంచమాదితిబంధుగ్రహణాన్నదత్తకమాత్రపరమిదం - కింతుసంతా
నేపి॥ఏతత్క్షేత్రజాదిసర్వద్వ్యాముష్యాయణ పరమితిహరదత్తః - అత్రస్మృతిచంద్రి
కా। నియోగాద్య ఉత్పాదయతితస్మాద్బీజినోప్యూర్ధ్వం సప్తమాదిత్యర్థః- ఇతిదత్త
కస్య జనకవిషయమేతదితి సాపిండ్యమీమాంసాయాం - తేనదత్తకస్యజనకకులే
సాప్తపౌరుషం జననీకులేపాంచపౌరుషం సాపిండ్యం ॥ దత్తక్రీతాదిపుత్రాణాంబీజ
వప్తుస్సపిండతా। సప్తమీపంచమీచైవ గోత్రిత్వంపాలకస్యచ- ఇతిబృహన్మనూ
క్తేః - బీజినశ్చేతిగౌతమోక్తేశ్చ పాలకపితృకులేతు పంచపురుషం - పాలకమా
తృకులేత్రిపురుషం - తథాచాపరార్కే పైఠీనసిః - త్రీన్మాతృతఃపంచపితృతః పు
రుషానతీత్యోద్వహేదితి ఏతత్సవవ్యాచఖ్యౌ - దత్తకాదీన్పుత్రాన్పితృ పక్షతో
నివృత్తపిండగోత్రాన్ప్రైయాన్ప్రత్యేతదుచ్యతే - పంచపితృత ఇతినాన్యాన్ప్రతీతి -
యత్తువృద్ధగౌతమః ॥ స్వగోత్రేషుకృతాయేస్యుర్దత్త క్రీతాదయస్సుతాః। విధినా
గోత్రమాయాంతిససాపిండ్యంవిధీయతే ॥ యచ్చవసిష్ఠః ॥ అన్యశాఖోద్భవోదత్తః
పుత్రశ్చైవోపనాయితః । స్వగోత్రేణస్వశాఖోక్తావిధినాస్యాత్స్వశాఖభాక్ ఇతి ॥
యచ్చనారదః ॥ ధర్మార్థంవర్ధితాఃపుత్రాస్తత్తద్గోత్రేణపుత్రవత్ । అంశపిండవిభా
గిత్వం తేషుకేవలమీరితం ॥ తత్పాలకకులే సాప్త పౌరుషంసాపిండ్యంనేత్యేవంప
రం - నతుసర్వథాసాపిండ్య నిషేధపరమితిసాపిండ్య మీమాంసాయాం - మదన
పారిజాతాదపిదత్తకానుప్రవేశే అల్పంసాపిండ్యంప్రతిభాతి - తథాహి తేనత్రీనతీత్యే
త్యుదాహృత్యయస్యమాతా దత్తపుత్రీప్రతిగృహీత్రా పుత్రీకృతాతస్యాః ప్రతిగృ
హీత్రప్రతిగృహీతృ కులేత్రీనతీత్యేతి - పంచపితృత ఇతియస్యదత్త పుత్రఃపితాతస్య
దత్తస్యయజ్జనకకులంతద్విషయమిత్యుక్తం - వస్తుతస్తుపూర్వవచసాం మహానిబం
ధేషుక్వాప్యనుపలంభాదపరార్కాదిలిఖనాభావాత్ - పూర్వోక్తవ్యవస్థాయాశ్చ
ప్రాతిభజ్ఞానతుల్యత్వాద్వైశ్రేతల్లిఖితం తేషామేవశోభతే - మమతుపాలకకులేపక
పిండదానక్రియాన్వయిత్వాత్సాప్తపౌరుషమేవసాపిండ్యం బీజినశ్చేతిగౌతమో

క్తేర్జనకకులేపి తావదేవత్రీన్మాతృత ఇత్యాదితుసవర్ణసాపత్న మాతృకులపరం - యద్యేకజాతాబహవ ఇతిసాంఖ్యైకవాక్యత్వాదితియుక్తంప్రతిభాతి - అతఏవాస్య ద్వ్యాముష్యా యణత్వం- హేమాద్రిప్రవరమంజరీ వృత్తికృన్నారాయణాదిభిరుక్తం - భట్టసోమేశ్వరేణాపి, పృథాయాఃకుంతిభోజస్యపాలక కన్యాత్వేపిఊర్ధ్వం సప్తమాత్పితృబంధుభ్యో బీజినశ్చేతిగౌతమోక్తేర్దత్రిమాయాః పృథాయాః జనకస్యశూరసేనస్య కులేపిసాప్తపౌరుషం పాలకకులేపితావదేవ సాపిండ్యముక్తమపివాకారణాగ్రహణే ఇత్యత్రసాపిండ్య దీపికాయాంతు దత్తక్రీతాదీనాం జనకగోత్రేణోపనయనే కృతేజనకకులే సాప్తపౌరుషంసాపిండ్యం పాలకమాతా పితృకులేత్రిపురుషం పిండనిర్వాపాన్నిర్వాప్యలక్షణం త్రిపురుషంసాపిడ్యం।పాలక గోత్రేణోపనయనే తత్కులేసాప్త పౌరుషమిత్యుక్తం - తన్న ॥ చూడోపాయనసంస్కారా నిజగోత్రేణనైకృతాః। దత్తాద్యాస్తనయాస్తేస్యు రన్యథాదానఉచ్యత ఇతికాలికా పురాణాదుపనయనోత్తరం దత్తకనిషేధాత్ - త్రిపురుషమిత్యత్రాపిమూలం మృగ్యమిత్యలంబహునా - మాతాపితృద్వారక సాపిండవతీనాంకన్యానామియం సంఖ్యారామ వాజపేయినోక్తా ॥ ఉద్వోఢుఃపితరౌపితుశ్చపితరౌతజ్జన్మకృద్దంపతిద్వం ద్వంతస్య చతుష్కమష్టచతతో ప్యస్యక్రమాత్షోడశ, వంశారంభకదంపతీప్రమితిరిత్యాసప్తకక్షంరదాప్కై కాన్వయకన్యకాః పితృకులేత్వాసప్తకక్షంబ్రువే ॥ యద్యస్యేకస్యబహవస్సుతాస్యుస్తదపీహతు । సంబంధసామ్యాదేకైకగణితేత్యవధార్యతామ్॥ఏకస్మాన్మిథునాత్సుతోథదుహితాద్వంద్వద్వయంతద్వయాత్తస్మాద్వంద్వ చతుష్కమష్టచతతో౽తష్షోడశా౽తోరదాః । యావత్సప్తమకక్షమగ్ని ఋతవఃకన్యాఇహైకాన్వయేతాదంతే గ్గణితారిసైక సదృశోవంశేసపిండాః పితుః ॥ మాతుర్జన్మదదంపతీచ మిథునద్వంద్వంతతోస్యాగరాస్తస్యాః పంచమకక్షమష్ట మితిరిత్యేకాన్వయః పుంసుతే ॥ ద్వంద్వాద్వం ద్వయుగంభతోబ్దయఇతో౽ష్టౌపంచకక్షం శరక్ష్మో న్యా స్సప్తగుణాశ్శరాభ్ర విథవోమాతుస్సపిండాఃకులే॥ కులద్వయస్యకన్యకాయుతా మిథస్సపిండకాఃహిమాంశు దృగ్ధరాదృశోవివాహకర్మవర్జితాఇతి - ఏతచ్చసర్వవర్ణసాధారణం సర్వత్రసాపిండ్యసద్భావాదితి విజ్ఞానేశ్వరోక్తేః॥ పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతఃపితృతఃక్రమాత్ ।సపిండతానివర్తేత సర్వవర్ణేష్వయంవిధిఃఇతి హరనాథధృతదేవల వచనాచ్చ - సంబంధతత్వేసుమంతుః ॥ పితృష్వసృసుతామాతృష్వసృసుతాం మాతులసుతాం మాతృసగోత్రాం సమానార్షేయీం వివాహ్యాచాంద్రాయణంచరేత్పరిత్యజ్యైనాం మాతృవద్బిభృయాదితిదిక్ - ఋషేరిదమార్షంప్రవరఃగోత్రంప్రసిద్ధంసమానే ఆర్షేగోత్రేయస్యతస్మాజ్జాతాయాసభవతితాం - అథసంక్షేపేణగోత్రప్రవరనిర్ణయః - తౌచభిన్నౌనిషేధేనిమిత్తం - సగోత్రాయ దుహితరంనప్రయచ్ఛే దిత్యాదావపస్తంబోక్తైః, అసమానప్రవరైర్వివాహఇతిగౌతమోక్తేశ్చతత్రగోత్రలక్షణమాహ - ప్రవరమంజర్యాంబౌధాయనః ॥ విశ్వామిత్రోజమదగ్నిర్భరద్వాజో౽థగౌతమః । అత్రిర్వసి

ష్ఠః కశ్యప ఇత్యేతే సప్తఋషయః॥ సప్తానామృషీణామగస్త్యాష్టమానాం యదపత్యం తద్గోత్రమితి యద్యపి కేవలభార్గవేష్వార్ష్టిషేణాదిషు, కేవలాంగిరసేషు హారితాదిషు చ నైతత్ భృగ్వంగిరసోరుక్తేష్వనంతర్గతేః- తథాప్యత్రేష్టాపత్తిరేవేతి కేచిత్ - అత ఏవ స్మృత్యర్థసారే॥ ప్రవరైక్యాదేవాత్రాఽవివాహ ఉక్తః యద్యపి వసిష్ఠాదీనాం సగోత్రత్వం యుక్తం- తేషాం సప్తర్షిత్వేన తదపత్యత్వాభావాత్ - తథాపి తత్పూర్వభావివాసిష్ఠాద్యపత్యత్వేన గోత్రత్వం యుక్తం- అత ఏవ పూర్వేషాం పరేషాం చైతద్గోత్రం- అత్ర విశేషోఽస్మత్కృత ప్రవరదర్పణే జ్ఞేయః- ప్రవరాస్తు ప్రవరణాని। ప్రవరాః- కల్పకారా హి వాసిష్ఠేతి హోతా వసిష్ఠవదిత్యధ్వర్యురిత్యాదినా యేషాం ప్రవరణమామనంతి తే ప్రవరాః - తచ్చ ప్రవరణం యద్యపి గోత్రభూతస్యాపి క్వచిద్దృశ్యతే - తథాపి పూర్వవదృషిభేదో ద్రష్టవ్యః - అన్యథా తేషాం త్ర్యార్షేయ పంచార్షేయ ఇత్యాదినిర్దేశానుపపత్తేః - అన్యే తు తద్గోత్రాణాం త్ర్యార్షేయ ఇతి భేదమాహురితి దిక్ - తత్త్వం తు గోత్రభూతస్య పితృపితామహప్రపితామహా ఏవ ప్రవరాః ॥ పితైవాగ్రేఽథ పుత్రోఽథ పౌత్ర ఇతి శతపథశ్రుతేః - పరం పరం ప్రథమమిత్యాశ్వలాయనోక్తేశ్చ - అత్ర విశేషమాహ బౌధాయనః ॥ ఏక ఏవ ఋషిర్యావత్ప్రవరేష్వనువర్తతే। తావత్సమానగోత్రత్వమన్యత్ర భృగ్వంగిరసాం గణాదితి॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ ప్రియమాణాత యావాపి సత్రయాణానువర్తనమ్ । ఏకస్య దృశ్యతే యత్ర తద్గోత్రం తస్య కథ్యతే ॥ భృగ్వంగిరోగణేషు తు మాధవీయే స్మృత్యంతరే ॥ పంచార్షే త్రిషు సామాన్యాదవివాహస్త్రిషు ద్వయోః ॥ భృగ్వంగిరోగణేష్వేవం శేషేష్వేకోఽపి వారయేత్, శేషగోత్రేష్వేకోఽపి సమానః ప్రవరో వివాహం వారయేదిత్యర్థః - బౌధాయనోఽపి - భృగ్వంగిరసా వర్జయిత్వా ద్వ్యార్షేయసన్నిపాతే వివాహస్త్ర్యార్షేయాణాం త్ర్యార్షేయసన్నిపాతే వివాహః - పంచార్షేయాణామితి భృగ్వంగిరోగణేష్వపి జమదగ్నిగౌతమభరద్వాజేష్వేకప్రవరసామ్యే సర్వేషామప్యసామ్యే వా సగోత్రత్వాదేవావివాహ ఇతి దిక్ - అథ గోత్రాణి ప్రవరాశ్చోచ్యంతే - తత్ర బౌధాయనః ॥ గోత్రాణాం తు సహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్బుదాని చ । ఊనపంచాశదేవైషాం ప్రవరా ఋషిదర్శనాత్ ॥ తత్ర స భృగవః వత్సా విదా ఆర్ష్టిషేణా యస్కా మిత్రయువా వైన్యాః శునకా ఇతి - వత్సానాం భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతి భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతి వా? భార్గవచ్యావనాప్నవానేతి వా విదానాం పంచ, భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వవైదేతి భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతి వా, ఏతౌ ద్వౌ జామదగ్న్యసంజ్ఞౌ అర్ష్టిషేణానాం - భార్గవచ్యావనాప్నవానార్ష్టిషేణానూపేతి, భార్గవార్ష్టిషేణానూపేతి వా, ఏషాం త్రయాణాం పరస్పరమవివాహః వాత్స్యానాం భార్గవచ్యావనాప్నవానేతి వత్సపురోధసయోః పంచ, భార్గవచ్యావనాప్నవానవాత్సపౌరోధసేతి బైజవనిమతిదగ్నోః పంచ, భార్గవచ్యావనాప్నవానబైజమతి ఇతి, ఏతే త్రయః క్వచిత్ - ఏషామపి పూర్వైరవివాహః। అత్ర తత్తద్గణస్థాఋషయోఽన్యేఽపి శ్చవిశేషో మత్కృతే ప్రవరదర్పణే జ్ఞేయః యస్కానాం భార్గవవైతహవ్యసావేతసేతి ; మిత్రయువాం - భారవవాధ్ర్యశ్వదైవో

దా సేతి ; భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతిత్ర్యార్షేయో వా ; వైన్యానాంభా
ర్గవవైన్యపార్థేతిప్రవరఏవశైనాః శునకానాంశునకేతివా గార్త్సమదేతివాభార్గవ
గార్త్సమదేతిద్వ్యార్షా భార్గవశౌనహోత్రగార్త్సమదేతిత్ర్యార్షోవా వేదవిశ్వ
జ్యోతిషాంభార్గవవేదవైశ్వజ్యోతిషేతి.శారరమారరాణాంభార్గవశారరమారరేతి ;
ఏతౌద్వ్యార్షౌక్వచిత్ యస్కాదీనాంస్వగణం త్యక్త్వా సర్వైర్వివాహః - తదుక్తం
స్మృత్యర్థసారే ॥ యస్కామిత్రయువైన్యాశ్శునకాః ప్రవరైక్యతః । స్వంసంహి
త్వాగణంసర్వైవివహేయుఃపరావరైరితి ॥ అథాంగిరసః తేగౌతమాః,భరద్వా
జాః,కేవలాంగిరసశ్చేతిత్రిధా అత్రగౌతమాదశ-ఆయాస్యా,శ్శరద్వంతాః,కౌమం
డాః,దీర్ఘతమసః-ఔశనసాః,కారేణుపాలేయాః, రాహూగణాః,సోమరాజకాః, వా
మదేవాః, బృహదుక్థాశ్చేతి-తత్రాయాస్యానాంఆంగిరసాయాస్యగౌతమేతి శరద్వ
తానాంఆంగిరసగౌతమశారద్వతేతి॥ కౌమండానాం,ఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమ
కౌమాండేతివా - ఆంగిరసాయాశ్యౌశిజగౌతమకాక్షీవతేతివా ఆంగిరసౌతథ్య
గౌతమౌశిజకాక్షీవతేతివా ఆంగిరసౌశిజకాక్షీవతేతిత్ర్యార్షోవా దీర్ఘతమ
సాఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవగౌతమదైర్ఘతమసేతి ఆంగిరసౌతథ్యదైర్ఘతమసేతిత్ర
యోవా - ఔశనసానాం - ఆంగిరసగౌతమౌశనసేతిత్రయః కారేణుపాలేయా
నాం - ఆంగిరసగౌతమకారేణుపాలేతిత్రయః రాహూగణానాంఆంగిరసరాహూ
గణగౌతమేతి సోమరాజకానాం ఆంగిరససోమరాజకగౌతమేతి వామదేవా
నాంఆంగిరసవామదేవ్యగౌతమేతి బృహదుక్థానాంఆంగిరసబార్హదుక్థగౌతమేతి-;
ఆంగిరసవామదేవ్యబార్హదుక్థేతివా ఉతథ్యానామాంగిరసౌతథ్యగౌతమేతి ;-
ఔశిజానామాంగిరసౌశిజకాక్షీవతేత్యాపస్తంబః - ఆంగిరసాయాస్యౌశిజగౌత
మకాక్షీవతేతికాత్యాయనః - ఏతౌద్వ్యౌక్వచిత్ రఘువానాం ఆంగిరసరాఘు
వగౌతమేతి కేచిత్ తత్రమూలంచింత్యం - ఏషాంసర్వేషాం గౌతమానామవివా
హః - అథభరద్వాజాః - తేచత్వారఃభరద్వాజాః గర్గాః,ఋక్షాః,కపయఇతి- భర
ద్వాజానామాంగిరస బార్హస్పత్య భారద్వాజేతిత్రయః గర్గాణామాంగిరసబా
ర్హస్పత్య భారద్వాజశైన్యగార్గ్యేతిపంచ ఆంగిరసశైన్యగార్గ్యేతిత్రయోవా- అం
త్యయోర్వ్యత్యయోవా భారద్వాజగార్గ్యశైన్యేతివా ; - గర్గభేదానాం - అం
గిరసస్తైత్తిరికాపిభువేతి ఋక్షాణాంకపిలానాంచాంగిరసబార్హస్పత్యభరద్వాజ
వాందనమాతవచసేతిపంచ ఆంగిరసవాందనమాత వచసేతిత్రయోవా క్షీ
నా మాంగిరసా మహీయ్యవౌరుక్ష్యసేతి ఆత్మభువా మాంగిరస, భారద్వాజ
బార్హస్పత్యమంత్రవరాత్మభువేతిపంచ అయంక్వచిత్ భరద్వాజానాంసర్వేషామ
వివాహః అథ కేవలాంగిరసః తేచషట్ హారితాః- కుత్సాః-కణ్వాః రథీతరాః ముద్గలాః
విష్ణువృద్ధాశ్చేతి హారితానాం ఆంగిరసాంబరీషయౌవనాశ్వేతి, ఆద్యోమాంధాతా
న్త్యాకుత్సా నాంఆంగిరసమాంధాతృకౌత్సేతి-; కణ్వానామాంగిరసా జమీఢకాణ్వే
తి ఆంగిరసఘోరకాణ్వేతివా రథీతరాణామాంగిరసవైరూపరాథీతరేతి ఆంగి

రసవైరూపపార్షదశ్వేతివా అష్టాదంష్ట్రపార్షదశ్వవైరూపేతివా ౹ అంత్యయో
ర్వ్యత్యయోవా। ముద్గలానామాంగిరసభార్మ్యశ్వమౌద్గల్యేతి అద్యస్థాక్ష్యోశ్వ
వా - ఆంగీరసతార్క్ష్యమౌద్గల్యేతివా ౹ విష్ణువృద్ధానామాంగి రసపౌరుకుత్స్య
త్రాసదస్యవేతి - ఏషాంస్వగణం విహాయ సర్వైర్వివాహోభవతి - హారితకుత్స
యోస్తునభవతి - అథాత్రేయః తేచత్వారః- అత్రేయః,వాద్భుతకాః,గవిష్ఠిరాః.
ముద్గలాఇతి ఆద్యానా మాత్రేయార్చనానసశ్యావాశ్వేతి వాద్భుతకానాం -
ఆత్రేయార్చనా నసవాద్భుతకేతి ధనంజయానాం అత్రేయార్చనానసధానంజ
యేతి క్వచిత్ గవిష్ఠిరాణా మాత్రేయార్చనా నసగావిష్ఠిరేతి ఆత్రేయగావిష్ఠిర
పౌర్వాతిథేతివా ముద్గలానామాత్రేయార్చనా నసపౌర్వాతిథేతి వామరథ్య
సుమంగళబైజవాపానా మాత్రేయార్చనానసాతిథేతి ఆత్రేయార్చనానసగావి
ష్ఠిరేతివా - సుమంగళానాం అత్రిసుమంగళశ్యావాశ్వేతి,కేచిత్ - అత్రేఃపుత్రికా
పుత్రాణాం ఆత్రేయవామరథ్యపౌత్రికేతి - అత్రీణాంసర్వేషామవివాహః - అథ
విశ్వామిత్రాః- తేదశ, కుశికాః, లోహితాః, రౌక్షకాః, కామకాయనాః, అజాః, కతాః
ధనంజయాః అఘమర్షణాః పూరణాః ఇంద్రకౌశికాఇతి - కుశికానాంవైశ్వామి
త్రదేవరాతౌదలేతి, లోహితానాం వైశ్వామిత్రాష్టకలౌహితేతి. అంత్యయోర్వ్య
త్యయోవా వైశ్వామిత్ర,మాధుచ్ఛందసాష్టకేతివా వైశ్వామిత్రాష్టకేతిద్వ్యా
వా రౌక్షకాణాంవైశ్వామిత్రగాథినరైవణేతి ౹ వైశ్వామిత్రరౌక్షకరైవణేతివా
కామకాయనానాం వైశ్వామిత్రదేవశ్రవసదైవతరసేతి అజానాంవైశ్వామిత్ర
మాధుచ్ఛందసాజేతి వైశ్వామిత్రాశ్మరథవాధూలేతివా ధనంజయానాంవి
శ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసధానంజయేతి, ౹ వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసాఘ మర్షణేతి
వా, ౹ కతానాంవైశ్వామిత్రకాత్యాత్కీలేతి, ౹ అఘమర్షణానాం వైశ్వామిత్రాఘమ
ర్షణకౌశికేతి పూరణానాంవైశ్వామిత్ర పౌరణేతిద్వ్యా వైశ్వామిత్రదేవరాత
పౌరణేతివా, ౹ ఇంద్రకౌశికానాంవైశ్వామిత్రేంద్ర కౌశికేతిద్వ్యా ఏతేపాథాయనో
క్తాః ॥ రౌహిణానాంవైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసరౌహిణేతి, రేణూనాంవైశ్వామి
త్రగాథినరైణవేతి వేణూనాంవైశ్వామిత్రగాథినవైణవేతి, ౹ జహ్నూనాంవైశ్వా
మిత్రశాలంకాయనకౌశికేతి ౹ ఆశ్మరథ్యానాం వైశ్వామిత్రాశ్మరథ్య వాధూలేతి ౹
ఉదవేణూనాం వైశ్వామిత్ర,గాథినవైణవేతి ౹- ఏతేఆశ్వలాయనమాత్స్యోక్తాః
అన్యేప్యత్ర్యస్వేపిషడ్గణాఉక్తాః - తేన్యత్రమత్కృతౌజ్ఞేయాః ఏషాంవిశ్వామిత్రా
ణామవివాహః అథకశ్యపాః తేపంచ,నిధ్రువాః,కశ్యపాః రేభాః శండిలాః,లౌగాక్ష్య
శ్చ నిధ్రువాణాం కాశ్యపావత్సారనైధ్రువేతి - కశ్యపానాం కాశ్యపావత్స
రాశితేతి రేభాణాం కాశ్యపావత్సార రైభ్యేతి- శాండిలానాంకాశ్యపావత్సారశాం
డిల్యేతి అంత్యస్థానిదేవలోవా, సితోవా ౹ శాండిలాసితదేవలేతివా ౹ కాశ్యపాసి
తదేవలేతివా అంతయోర్వ్యత్యయోవా - దేవలాసితేతిద్వావా, లౌగాక్షీన్వత్స్యా
మః ఏషాంకశ్యపానామవివాహః అథవసిష్ఠాః - తేపంచ - వసిష్ఠాః, కుండినాః,

ఉపమన్యవః. పరాశరాః, జాతూకర్ణ్యాశ్చేతి - వాసిష్ఠానాం వాసిష్ఠేంద్ర ప్రమద్వా
భరద్వస్వితి వాసిష్ఠేత్యేకో వా - కుండినానాం వాసిష్ఠ, మైత్రావరుణ, కౌండిన్యే
తి ఉపమన్యూనాం వాసిష్ఠేంద్రప్రమదాభరద్వసస్వితి ; వాసిష్ఠ భరద్వస్వింద్ర
ప్రమదేతి వా ఆద్యయోర్వ్యత్యయో వా పరాశరాణాం వాసిష్ఠ శాక్త్య పారాశర్యే
తి జాతూకర్ణ్యానాం వాసిష్ఠాత్రి జాతూకర్ణ్యేతి · వాసిష్ఠానాం సర్వేషామవివా
హః - అంతిమస్యాత్రిభిశ్చ ॥ అథాగస్త్యాః తే చత్వారః ఇధ్మవాహాః, సాంబవా
హాః సోమవాహాః, యజ్ఞవాహాశ్చేతి ఆద్యానామాగస్త్య దార్ఢ్యచ్యుతైధ్మవా
హేతి అగస్త్యేత్యేకో వా । సోమవాహానామాగస్త్య దార్ఢ్యచ్యుత సోమవాహే
తి ॥ సాంభవాహేతి సాంభవాహానాం సాంభవాహోంత్యః యజ్ఞవాహానాం
యజ్ఞవాహోఽంత్యః ఆద్యౌ పూర్వోక్తావేవ - సారవాహానాం తదంతాస్త్రయః -
దర్భవాహానాం తదంతాస్త్రయః - అగస్తినామాగస్త్య మాహేంద్ర మాయోభు
వేతి పూర్ణమాసానామాగస్త్య పౌర్ణమాస సారణేతి హిమోదకానామాగస్త్య హై
మవర్చి హైమోదకేతి పాణికానామాగస్త్య పైనాయక పాణికేతి ఏతే షట్క్వ
చిత్ - అగస్తీనాం సర్వేషామవివాహః - అథ ద్విగోత్రాః శౌంగశైశిరీణాం
ఆంగిరస బార్హస్పత్య భారద్వాజ కాత్యాక్షీలేతి పంచ ; కాత్యాక్షీలయోః స్థానే శౌం
గశైశిరిర్వా ఆంగిరస కాత్యాక్షీలేతి త్రయో వా ఏషాం భరద్వాజైర్విశ్వామిత్రై
శ్చావివాహః ఏవం కపిలానాం కతానాం చ సంకృతిపూతిమాషాదీనాం - ఆంగిరస,
గౌరవీతి సాంకృత్యేతి శాక్త్య గౌరవీతి సాంకృత్యేతి వా అంత్యయోర్వ్యత్యయో
వా । ఏషాం స్వగణైర్వసిష్ఠైః శౌంగశైశిరై ర్లౌగాక్షిభిశ్చావివాహః - కశ్య
పైరపీతి ప్రయోగపారిజాతే - లౌగాక్షీణాం కాశ్యపావత్సార వాసిష్ఠేతి ; కాశ్యపా
వత్సార వాసిష్ఠేతి వా ఏతే హార్వసిష్ఠానక్తం కశ్యపాః - ఏషాం వసిష్ఠైః కశ్యపైస్సం
కృతిభిశ్చావివాహః - దేవరాతస్య జామదగ్న్యైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహ ఇతి ప్ర
యోగపారిజాతే - యోదయుక్తం తబహ్వృచ శ్రుతౌ ॥ యద్వైవాంగిరసస్సన్నుపేయాం
తవ పుత్రతాం । ఆంగిరసో జన్మనా స్యాజీగర్తిః శ్రుతః కవిరిత్యంగిరోగణస్థత్వేన భార్గ
వ జామదగ్న్యత్వస్మృతేర్హరివంశాదిస్మృతేశ్చ బాధాత్ - తేన ద్వౌ దేవరాతౌ
ఏక ఆంగిరసశ్శౌనశ్శేప ఇత్యుక్తః - అన్యో భార్గవః - తయోః కల్పభేదేప్యాంగిరసేన దేవరాతే
న జామదగ్న్యైర్భార్గవత్వేవ వివాహః - భార్గవేణ తు నేతి తత్త్వం । ధనంజయానాం విశ్వా
మిత్రైరత్రిభిశ్చావివాహః - జాతూకర్ణ్యానాం వసిష్ఠై రత్రిభిశ్చావివాహః - ఏ
వం దత్తక్రీతకృత్రిమస్వయందత్త పుత్రికాపుత్రాదీనాం ఉత్పాదక పాలకయోః పిత్రో
ర్గోత్రప్రవరావర్జ్యావితి ప్రవరమంజరీ నారాయణవృత్తి ప్రయోగపారిజాతా
దయః - అత్ర సర్వత్రోపపత్తయః - మూలం చ మత్కృతే ప్రవరదర్పణే జ్ఞేయమితి
దిక్ - క్షత్రియవైశ్యానాంస్తు పురోహితగోత్రప్రవరావేవేతి సర్వసిద్ధాంతః - య
ద్యపి బహ్వృచపరిశిష్టే కపి భరద్వాజయోర్వివాహ ఉక్తస్తథాపి ॥ భరద్వాజాశ్చ
కపయో గర్గా రౌక్షాయణా ఇతి । చత్వారోపి భరద్వాజగోత్రైక్యాన్నాన్వయే

యుర్మిథః ॥ కపిగర్గభరద్వాజామిథో రౌక్షాయణాద్విజాః । నోద్వహేయుస్స
గోత్రత్వాత్ప్రవరైక్యాచ్చకుత్రచిదితి స్మృత్యర్థసారాద్యుక్తేరవివాహఏవత
యోరితి (ప్రవరమంజర్యాంయద్యపీదముక్తం తథాపి భృగ్వంగిరోగణేషు భ
వత్యేవ - తథాబహ్వృచపరిశిష్టే బౌధాయనః ॥ ఏకఏవఋషిర్యావత్ప్రవరేష్వను
వర్తతే । తావత్సమానగోత్రత్వమృతే భృగ్వంగిరోగణాత్ ॥ మాధవీయేస్మృ
త్యంతరే ॥ పంచానాంతుత్రిసామాన్యాదవివాహస్త్రిషుద్వయోః। భృగ్వంగిరోగణే
ష్వేవంశేషేష్వేకోపి వారయేదితిదేశాచారాచ్చసోప్యాభీరదేశే ప్రసిద్ధః - చతు
ర్వింశతిమతే ॥ యస్తుదేశానురూపేణకులమార్గేణ చోద్వహేత్ । నిత్యంసవ్యవ
హార్యస్స్యాద్వేధాచ్చైతత్ప్రదృశ్యతఇతిదిక్ - తథాచభృగుః ॥ యస్మిన్దేశేపురే
గ్రామేత్రైవిద్యేనగరేపివా । యోయత్రవిహితోధర్మస్తంధర్మంనవిచాలయే
దితి॥ పునశ్చతుర్వింశతిమతే॥ యస్మిన్దేశేయఆచారఃపారంపర్యక్రమాగతః।వర్ణా
నాంకిలసర్వేషాంసదాచారస్సఉచ్యతే ॥ ఇతీయాన్కేషుచిత్పుస్తకేష్వధికోభాగః)
స్వగోత్రాద్యజ్ఞానేతు సత్యాషాఢః - అథాజ్ఞానబంధోః పురోహిత ప్రవరేణా
చార్య ప్రవరేణవా ॥ ఇతి ఆచార్యగోత్రప్రవరానభిజ్ఞస్తుద్విజస్స్వయమ్। దత్వా
త్మానంతుకస్మైచిత్తద్గోత్రప్రవరోభవేత్ ॥ యద్వాస్వగోత్రప్రవరంవిధుర్జామద
గ్న్యజః । వివాహంచనతేనైవగోత్రేణతు సమాచరేదితికశ్చిత్ ॥ దివోదాసీయేపి॥
స్వగోత్రప్రవరాజ్ఞానేజమదగ్నిముపాశ్రయేత్ ॥ అథమాతృగోత్రవర్జననిర్ణయః
శాతాతపః ॥ మాతులస్యసుతామూఢ్వామాతృగోత్రాంతథైవచ । సమానప్రవ
రాంచైవ గత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ యద్యపి ॥ సగోత్రాం మాతురప్యేకేనే
చ్ఛంత్యుద్వాహకర్మణి । జన్మనామ్నోరవిజ్ఞానేప్యుద్వహేదవిశంకితఇతి వ్యాసో
క్తేరజ్ఞాత నామత్వేన సగోత్రత్వ దోషస్తథాపి నేదంకలౌ ప్రవర్తతే॥ గోత్రాన్
మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహోగోవధస్తథేతి కలివర్జ్యోక్తేః - ఇదంమాతృగో
త్రవర్జనంమాధ్యందినీయానామేవ - మాతృగోత్రంమాధ్యందినీయానా మపుత్రా
యాశ్చేతిసత్యాషాఢోక్తేరితికశ్చిత్ - తన్నిర్మూలం అతఏవాహప్రవరమంజరీ
కారః దోషస్యాతిగురుత్వాత్సర్వేషాంమాతృగోత్రంవర్జ్యమితి - యత్తు ఏకస్మిన్ప్ర
వరేతుల్యేమాతృగోత్రేవరస్యచ । తముద్వాహంనకుర్వీతసాకన్యాభగినీస్మృతేతి
మాతృకులేప్రవరచింతనముక్తంతదాసురాదివివాహాధాపరమితిదిక్ - విస్తరస్తు
గ్రంథాంతరేభ్యోజ్ఞేయః - సగోత్రాదివివాహేప్రాయశ్చిత్తంస్మృత్యర్థసారే॥ ఇత్థం
సగోత్రసంబంధవివాహవిషయేస్థితే। యదికశ్చిత్ జ్ఞానతస్తాంకన్యామూఢ్వోపగచ్ఛ
తి ॥ గురుతల్పవ్రతాచ్ఛుద్ధ్యేద్గర్భస్తజ్జోంత్యతాం వ్రజేత్ । భోగతస్తాం పరిత్య
జ్య పాలయేజ్జననీమివ ॥ అజ్ఞానాదైందవైశ్శుద్ధ్యేత్త్రిభిర్గర్భస్తుకాశ్యపః ॥ ఏవంసాపిం
డ్యేపి ॥ సపిండాపత్యదారేషుప్రాణత్యాగోవిధీయతేఇతిబృహద్యమోక్తేః - తథాత
త్రైవబౌధాయనః - సపిండాంసగోత్రాంచేదమత్యోపయచ్ఛేన్మాతృవదేనాంబిభృ
యాత్ - కన్యావివాహకాలశ్చజ్యోతిర్నిబంధే ॥ షడబ్దమధ్యేనోద్వాహ్యాకన్యా

వర్షద్వయంయతః ॥ సోమోభుక్త్వాతతస్తద్వద్గంధర్వశ్చతథానలః ॥ రాజమార్తం
డః ॥ అయుగ్మేదుర్భగానారీయుగ్మేతువిధవాభవేత్ । తస్మాద్గర్భాన్వితేయుగ్మే
వివాహేసాపతివ్రతా ॥ మాసత్రయాదూర్ధ్వమయుగ్మవర్షేయుగ్మేపిమాసత్రయమేవ
యావత్ । వివాహశుద్ధింప్రవదంతిసంతో వాత్స్యాదయఃస్త్రీజనిజన్మమాసాత్ ॥
పరాశరమాధవీయేతు ॥ జన్మతోగర్భాధానాద్వాపంచమాబ్దాత్పరంశుభమ్ । కు
మారీవరణందానం మేఖలాబంధనంతథేత్యుక్తం - సంబంధతత్త్వేయమః ॥ కన్యా
ద్వాదశవర్షాణి యాఽప్రదత్తావసేద్గృహే। బ్రహ్మహత్యాపితుస్తస్యాస్సాకన్యావర
యేత్స్వయమ్॥ భారతే ॥ త్రింశద్వర్షషోడశాబ్దాంభార్యాంవిందేతనగ్నికామ్।త్ర్య
ష్టవర్షోష్టవర్షాంవాధర్మేసీదతిసత్వరః ॥ అతోప్రవృత్తేరజసి కన్యాందద్యాత్పితాస
కృత్ ॥ తత్రైవ ॥ సప్తసంవత్సరాదూర్ధ్వంవివాహస్సార్వవర్ణికః । కన్యాయాశ్శ
స్యతేరాజన్నన్యథాధర్మగర్హితః ॥ రాజమార్తండః ॥ రాహుగ్రస్తేతథాయుద్ధేపి
తౄణాం ప్రాణసంశయే । అతిప్రౌఢాచయాకన్యాచంద్రలగ్నబలేనతు ॥ చకారా
దతిబాలా ప్రాణసంశయ ఇత్యుక్తేః - మనుః ॥ త్రింశద్వర్షోవహేత్కన్యాంహృ
ద్యాంద్వాదశవార్షికీమ్ । త్ర్యష్టవర్షోష్టవర్షాంవాధర్మేసీదతిసత్వరః ॥ యద్యపి ॥
వివాహస్త్వష్టవర్షాయాఃకన్యాయాశ్శస్యతేబుధైః ఇతిసంవర్తోక్తేః-అతఊర్ధ్వంరజ
స్వలేత్యాదేశ్చదశవర్షాదూర్ధ్వం వివాహోనిషిద్ధః- తథాపిదాతురభావేద్వాదశ
షోడశాబ్దజ్ఞేయే ॥ త్రీణివర్షాణ్యృతుమతీకాంక్షేత పితృశాసనమితిపరాశరమాధవ
వీయేబౌధాయనోక్తేశ్చ - మనుః ॥ స్త్రీసంబంధేదశైతానికులానిపరివర్జయేత్ । హీ
నక్రియంనిఃపురుషంనిశ్ఛందోరోమశార్శసమ్ ॥ క్షయ్యామయావ్యపస్మారిశ్విత్రికు
ష్ఠికులానిచ । నర్క్ష వృక్షనదీనామ్నీంనాంత్యపర్వతనామికామ్ ॥ నపక్ష్యహిప్రేష్య
నామ్నీంనబిభీషణనామికామ్ ॥ యమః ॥ తస్మాదుద్వాహయేత్కన్యాంయావ
న్నర్తుమతీభవేత్ । తథామూలజాదీనాంఫలంప్రాగుక్తం - తథావర్ణవశ్యగ్రహ
మైత్ర్యాదిఘటితవిచారోజ్యోతిర్విద్భ్యోజ్ఞేయః - విస్తరాత్తునోచ్యతే- అథగుర్వర్క
బలంజ్యోతిర్నిబంధే, గర్గః ॥ స్త్రీణాంగురుబలంశ్రేష్ఠంపురుషాణాంరవేర్బలమ్ ।
తయోశ్చంద్రబలంశ్రేష్ఠమితిగర్గేణభాషితమ్ ॥ జన్మత్రిదశమారిస్థపూజయాశుభ
దోగురుః । వివాహేథచతుర్థాష్టద్వాదశస్థోమృతిప్రదః ॥ దేవలః ॥ నష్టాత్మజాధనవ
తీవిధవాకుశీలాపుత్రాన్వితాహతధవాసుభగావిపుత్రా । స్వామిప్రియావిగతపుత్రధ
వాధనాఢ్యావంధ్యాభవేత్సురగురౌక్రమశోభజన్మ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఝషచాప
కుళీరస్థో జీవోప్యశుభగోచరః । అతిశోభనతాందద్యాద్వివాహోపనయాదిషు ॥
లల్లః ॥ ద్వాదశదశమచతుర్థేజన్మనిషష్ఠాష్టమేతృతీయేచ । ప్రాప్తేపాణిగ్రహణేజీ
వేవైధవ్యమాప్నోతి ॥ గర్గః ॥ సర్వత్రాపిశుభందద్యాద్ద్వాదశాబ్దాత్పరంగురుః
పంచషష్ఠాబ్దయోరేవ శుభగోచరతామతా ॥ సప్తమాత్పంచవర్షేషు స్వోచ్చస్వ
క్షేత్రగతోయది । అశుభోపిశుభందద్యాచ్ఛుభఋక్షేషుకింపునః ॥ రజస్వలాయాఃక
న్యాయా గురుశుద్ధింనచింతయేత్ । అష్టమేపిప్రకర్తవ్యో వివాహస్త్రిగుణార్చ

ాత్ ॥ అర్కగుర్వోర్బలంగౌర్యా రోహిణ్యర్కబలాస్మృతా । కన్యాచంద్రబలా
ప్రోక్తా వృషలీలగ్నతోబలా ॥ అష్టవర్షాభవేద్గౌరీ నవవర్షాచరోహిణీ । దశవర్షాభవే
త్కన్యా అతఊర్ధ్వంరజస్వలా । అథబృహస్పతిశాంతిః - శౌనకః ॥ కన్యకోద్వా
హకాలేతు ఆనుకూల్యంనవిద్యతే । బ్రాహ్మణస్యోపనయనే గురోర్విధిరుదాహృ
తః॥ సువర్ణేనగురుంకృత్వా పీతవస్త్రేణవేష్టయేత్ । ఈశాన్యాంధవళంకుంభంధాన్యో
పరినిధాయచ ॥ దమనంమధుపుష్పంచపలాశంచైవసర్షపా । మాంసీగుడూచ్యపా
మార్గో విడంగీశంఖినీవచా ॥ సహదేవీహరిక్రాంతా సర్వౌషధిశతావరీ । బలాచ
సహదేవీచ నిశాద్వితయమేవచ ॥ కృత్వాజ్యభాగపర్యంతం స్వశాఖోక్తవిధానతః॥
గ్రహోక్తమండలేభ్యర్చ్య పీతపుష్పాక్షతాదిభిః । దేవపూజోక్తకాలే తతఃకుం
భానుమంత్రణమ్ ॥ అశ్వత్థసమిధశ్చాజ్యం పాయసంసర్పిషాయుతమ్ । యవవ్రీహి
తిలాస్సాజ్యామంత్రేణైవ బృహస్పతేః । అష్టోత్తరశతంసఖ్యాహోమశేషంసమా
పయేత్ ॥ పుత్రదారసమేతస్య అభిషేకంసమాచరేత్ ॥ కుంభాభిమంత్రణోక్తై
శ్చసముద్రజ్యేష్ఠమంత్రతః। ప్రతిమాకుంభవస్త్రంచ ఆచార్యాయనివేదయేత్ ।
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాచ్ఛుభదస్స్యాన్నసంశయః ॥ ఇతిబృహస్పతిశాంతిః -
శౌనకః ॥ గుర్వాదిత్యేవ్యతీపాతేవక్రాతీచారగేగురౌ । సప్తేశినసుక్రేవాబాలే
వృద్ధేథవాగురౌ । పౌషేచైత్రేథవర్షాసు శరద్యధికమాసగే ॥ కేతూద్గమేనిరంశే
ర్కేసింహస్థేఽమరమంత్రిణి ॥ వివాహవ్రతయాత్రాది పురహర్మ్యగృహాదికమ్ । క్షౌ
రంవిద్యోపవిద్యాంచ యత్నతఃపరివర్జయేత్ ॥ మదనపారిజాతే జ్యోతిస్సాగరే ॥ బా
లేశుక్రేవృద్ధేశుక్రేవృద్ధేజీవేనష్టేజీవే। బాలేజీవేజీవేసింహేసింహాదిత్యేజీవాదిత్యే ॥ త
థామలిమ్లుచేమాసిసురాచార్యేఽతిచారగే। వాపీకూపవివాహాదిక్రియాప్రాగుదితా
స్త్యజేత్ ॥ సింహస్థంమకరస్థంచగురుంయత్నేనవర్జయేత్ ॥ లల్లః ॥ అతిచారగతేజీవ
స్తంరాశింనైవచేత్పునః । లుప్తస్సంవత్సరోజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ సింహ
స్థగురోరపవాదమాహ - పరాశరః ॥ గోదాభాగీరథీమధ్యేనోద్వాహస్సింహగేగు
రౌ । మఘాస్థేసర్వదేశేషుతథామీనగతేరవౌ ॥ వసిష్ఠోపి ॥ వివాహోదక్షిణే
కూలే గౌతమ్యాంనేతరత్రతు । భాగీరథ్యుత్తరేకూలే గౌతమ్యాదక్షిణేతథా ॥
వివాహోవ్రతబంధశ్చసింహస్థేజ్యేనదుష్యతి ॥ కన్యాదాతృక్రమమాహ యా
జ్ఞవల్క్యః ॥ పితాపితామహోభ్రాతా సకుల్యోజననీతథా । కన్యాప్రదఃపూర్వ
నాశే ప్రకృతిస్థఃపరఃపరః॥ అప్రయచ్ఛన్సమాప్నోతి భ్రూణహత్యామృతావృతౌ ।
గమ్యంత్వభావేదాతౄణాంకన్యాకుర్యాత్స్వయంవరమ్ ॥ భ్రాతౄణాంసంస్కృ
తానామేవాధికారమాహసఏవ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అసంస్కృతాస్తుసంస్కార్యాభ్రా
తృభిఃపూర్వసంస్కృతైః । భగిన్యశ్చనిజాదంశాద్దత్వాంశంతుతురీయకమ్ ॥ అత్ర
చకారేణపూర్వ సంస్కృతైరిత్యస్యామవృత్తేర్వివాహపర్యాప్తద్రవ్యదానేస్వాం
శచతుర్థభాగదానేవా సంస్కృతగ్రహణంవ్యర్థంస్యాత్ । అతఃకర్తృనియమోఽ
యం । తేనానుపనీత భ్రాతృమాత్రాది సత్వేమాత్రాదేరేవాధికారోనభ్రాతురి

త్యుక్తం - సంబంధతత్త్వాదౌ। కన్యా స్వయంవరేమాతుర్భ్రాతృత్వేచ తాభ్యామేవ
నాందీశ్రాద్ధంకార్యం - తత్రచస్వయంప్రధాన సంకల్పమాత్రంకృత్వాన్య ద్వారా బ్రా
హ్మణద్వారాకారయేదితి ప్రయోగపారిజాతే - వరస్తుసంస్కృతభ్రాత్రాద్య భా
వేస్వయమేవనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - నమాతా॥ పుత్రేషువిద్యమానేషు నాన్యం
వైకారయేత్స్వధాంఇతినిషేధాత్ - ఉపనయనేనకర్మాధికారస్యజాతత్వాచ్చేతిపృ
థ్వీచంద్రోదయః - మాధవీయేఽపరార్కేచనారదః ॥ పితాదద్యాత్స్వయంక
న్యాంభ్రాతావాఽనుమతేపితుః। మాతామహోమాతులశ్చ సకుల్యోబాంధవస్త
థా ॥ మాతాత్వభావేసర్వేషాం ప్రకృతౌయదివర్తతే । తస్యామప్రకృతిస్థాయాం
కన్యాందద్యుస్స్వజాతయః । సకుల్యాఃపితృపక్షీయా బాంధవాఃమాతృవంశజాః ॥
మదనపారిజాతేకాత్యాయనః ॥ స్వయమేవౌరసీందద్యాత్పిత్రభావేస్వబాంధవాః ।
మాతామహాస్తతోన్యాంహి మాతానాధర్మజాంసుతామ్ ॥ తతోన్యామౌరసీంభి
న్నాం ధర్మజాంనియోగాత్క్షేత్రజాంమాతామహోమాతా మాతులోవాదద్యా
త్ - తేనౌరసీదానేపితృబంధుషుసత్సుమాతామహాదీనాంనాధికారః - అనుమ
తింవినా, అస్యాపవాదస్తత్రైవ ॥ దీర్ఘప్రవాసయుక్తేషు పౌగండేషుచబంధుషు ।
మాతాతుసమయేదద్యాదౌరసీమపికన్యకామ్ ॥ మనుః॥ యదాతునైవకశ్చిత్స్యా
త్కన్యారాజానమావ్రజేత్ ॥ పరకీయకన్యాదానేవిశేషోమదనరత్నేస్కాందే ॥ఆ
త్మీకృత్యసువర్ణేనపరక్రీయాంతుకన్యకాం। ధర్మేణవిధినాదానమసగోత్రేపియుజ్యతే॥
అత్రప్రకృతిస్థగ్రహణాదప్రకృతిస్థేనకృతమకృతమేవ ॥ స్వతంత్రోయదితత్కార్యం
కుర్యాదప్రకృతింగతః । తదప్యకృతమేవస్యాదస్వాతంత్ర్యస్యహేతుతః ఇత్యపరా
ర్కేనారదోక్తేః। యదితుసప్తపదీవివాహహోమాదిప్రధానంజాతంతదంగ వైక
ల్యేపినావృత్తిర్వివాహస్యగాఢాఅప్యేవమాహుః- తత్రైవమరీచిః॥గౌరీందదన్నాక
పృష్ఠంవైకుంఠంరోహిణీందదత్। కన్యాందదద్బ్రహ్మలోకంరౌరవంతురజస్వలామ్॥
అథమాసనిర్ణయః - తత్రజన్మమాసే విశేషఃప్రాగుక్తః - జ్యోతిఃప్రకాశేవ్యాసః ॥
మాఘఫాల్గునవైశాఖేయద్యాషాఢమార్గశీర్షకే । జ్యేష్ఠేవాషాఢమాసేచ సుభగా
విత్తసంయుతా । శ్రావణేవాపిపౌషేవా కన్యాభాద్రపదేతథా । చైత్రాశ్వయు
క్కార్తికేషుయాతివైధవ్యతాంలఘు ॥ నారదః ॥ మాఘఫాల్గునవైశాఖజ్యేష్ఠమా
సాశ్శుభప్రదాః । కార్తికోమార్గశీర్షశ్చ మధ్యమానిందితాఃపరే ॥ వసిష్ఠః ॥ పౌషే
పికుర్యాన్మకరస్థితేర్కేచైత్రేభవేన్మేషగతోయదాస్యాత్ । ప్రశస్తమాషాఢకృ
తం వివాహంవదంతిగర్గామిథునస్థితేర్కే ॥ ఆచార్యచూడామణౌజ్యోతిర్గర్గరాజమా
ర్తండౌ ॥ మాంగల్యేషువివాహేషుకన్యాసంవరణేషుచ । దశమాసాఃప్రశస్యంతే
చైత్రపౌషవివర్జితాః ॥ ఆపస్తంబః ॥ సర్వఋతవోవివాహస్యశైశిరౌమాసౌపరి
హాప్యోత్తమంచ నైదాఘం । అత్రమాఘఫాల్గునాషాఢవర్జ్యం నవమాసాముఖ్యాః
కాలఇతిసుదర్శనభాష్యే ఇడవిలాయాంబ్రహ్మవిద్యాతీర్థైః శ్లోకోక్తంబౌధాయనసూ
త్రేపి ॥ సర్వేమాసావివాహస్యశుచితపస్తపస్యవర్జంఇత్యేకే తేన పూర్వోక్తరాశిస్థి

రసంబంధినౌ మాసౌపౌషచైత్రౌవిహాయఇతినిర్ణయా మృతవ్యాఖ్యానం మాఘశ్రు
కృతమిత్యుపేక్ష్యం, నిశిచేత్సర్వేషుద్వాదశస్వపిమాసేషూద్వహేదితికాలాదర్శః।
యేతుజ్యోతిషేమాఘాదివిధయస్తేగృహ్యసూత్రణాంద్విజపరత్వేన ప్రాబల్యాచ్ఛూ
ద్రాదిపరాః, జ్యోతిషే వాత్స్యవర్షమనూన మిచ్ఛతితథారైభ్యో యానంచోత్త
రం, శ్రీవాసంతమృతుంవిహాయ మునయోమాండవ్యశిష్యాజగుః । చైత్రంప్రా
హుశ్రుపరాశరః పరిణయేపౌషంచదార్భాగ్యదంహ్యాషాఢాదిచతుష్టయం సహితదం
కైశ్చిత్ప్రదిష్టంబుధైః ॥ చండేశ్వరః॥మార్గేమాసితథాజ్యేష్ఠేక్షౌరంపణయంవ్రతమ్
జ్యేష్ఠపుత్రదుహిత్రోస్తుయత్నేనపరివర్జయేత్ ॥ కృత్తికాస్థంరవింత్యక్త్వాజ్యేష్ఠపు
త్రస్యకారయేత్ । ఉత్సవాదిషుకార్యేషుదినానిదశవర్జయేత్ ॥ రత్నకోశే ॥ జన్మ
ర్క్షేజన్మదివసేజన్మమాసేశుభంత్యజేత్ । జ్యేష్ఠేమాస్యాద్య గర్భస్యశుభంవర్జ్యంస్త్రి
యాఅపి ॥ పరాశరః ॥ అజ్యేష్ఠాకన్యకాయత్రజ్యేష్ఠపుత్రోవరోయది । వ్యత్య
యోవాతయోస్తత్ర జ్యేష్ఠమాస శ్శుభప్రదః॥మిహిరః - జ్యేష్ఠస్య జ్యేష్ఠ
కన్యాయా వివాహోనప్రశస్యతే । తయోరన్యతరేజ్యేష్ఠేజ్యేష్ఠోమాసఃప్రశస్య
తే॥ ద్వౌజ్యేష్ఠౌమధ్యమౌప్రోక్తా వేకంజ్యేష్ఠంశుభావహమ్। జ్యేష్ఠత్రయంనకుర్వీతవి
వాహేసర్వసమ్మతమ్ ॥ యత్తు - సార్వకాలమేకేవివాహమితి - తదాసురాదివివా
హవిషయం ॥ ధర్మ్యేషు వివాహేషు కాలపరీక్షణం నాధర్మ్యేష్వితిగృహ్యపరి
శిష్టాత్ - రత్నమాలాయామప్యేవం ॥ తేనాసురాదయోమాఘచైత్రాదినిషిద్ధకా
లేష్వపిభవంతి - మాసా స్సౌరాః - సౌరో మాసో వివాహాదౌ విత్యుక్తేః॥ఝ
షో ననింద్యో యది ఫాల్గునే స్యాదజస్తువైశాఖగతోననింద్యః ఇతిత్వపవాదః -
అథదశదోషాః - వ్యవహారోచ్చయే ॥ వేధశ్చలత్తాచతథైవపాతః ఖర్జూరవేధోదశ
యోగచక్రమ్ । యుతిశ్చజామిత్రముపగ్రహాశ్చ బాణాఖ్యవజ్రేచదశైవదోషాః ॥
ఏషాంలక్షణంజ్యోతిషేజ్ఞేయం ॥ అతిచారగేగురౌతువసిష్ఠః ॥ అతిచారగతేజీవేవర్జ
యేత్తదనంతరమ్ ॥ వివాహాదిషుకార్యేషుఅష్టావింశతివాసరాన్ ॥ రత్నమాలా
యాం ॥ ఏకపంచనవయుగ్మషడ్దశత్రిశైలస్వచతురష్టలాభగః। ద్వాదశాజవృషభాది
రాశితోఘాతచంద్రఇతికీర్తితోబుధైః ॥ నారదః ॥ భూబాణనందహస్తాశ్చరసదిగ్వ
హ్నిశైలజాః ॥ వేదావసుశివాదిత్యాఘాత చంద్రోయథాక్రమమ్॥ యాత్రాయాం
యుద్ధకార్యేషు ఘాతచంద్రంవివర్జయేత్ । వివాహేసర్వమాంగల్యే చౌలాదౌవ్ర
తబంధనే ॥ ఘాతచంద్రోనైవచింత్య ఇతిపారాశరోబ్రవీత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ వి
వాహచౌలవ్రతబంధయజ్ఞే పట్టాభిషేకేచతథైవరాజ్ఞామ్ । సీమంతయాత్రాసుతథై
వజాతేనోచింతనీయఃఖలుఘాతచంద్రః ॥ నారదః ॥ అకాలజాభవేయుశ్చేద్విద్యున్ని
హారవృష్టయః ॥ ప్రత్యర్కపరివేషేంద్ర చాపాభ్రధ్వనయోయది ॥ దోషాయమం
గళేనూనం నదోషాయైవకాలజాః ॥ అకాలవృష్టిస్వరూపమాహ - లల్లః ॥ పౌషా
దిచతురోమాసాః ప్రోక్తావృష్టిరకాలజఇతి శార్ఙ్గధరః ॥ నిర్ఘాతేక్షితిచలనేగ్రహ
యుద్ధే రాహుదర్శనేచైవ । ఆపంచదినాత్కన్యాపరిణీతానాశముపయాతి ॥ ఉల్కా

పాతేంద్రచాపప్రబలఘనరజోధూమనిర్ఘాతవిద్యుద్వృష్టిప్రత్యర్కదోషాదిషు సకల
బుధైస్త్యాజ్యమేవైకరాత్రమ్ । దుస్స్వప్నే దుర్నిమిత్తేప్యశుభఫలదృశోదుర్మ
నోభ్రాంతబుద్ధౌ చాలేమాంజీనిబంధే పరిణయదనవిధౌ సర్వదాత్యాజ్యమేవ ॥ జ్యో
తిః ప్రకాశే ॥ అర్వాక్షోడశనాడ్యస్సంక్రాంతేః పుణ్యతాః పరతః । ఉపనయనవ్రత
యాత్రాపరిణయనాదౌ వివర్జనీయాః ॥ గర్గః ॥ దిగ్దాహేదినమేకంచ గృహేసప్తదినా
నితు । భూకంపేచసముత్పన్నే త్ర్యహమేవతువర్జయేత్ ॥ ఉల్కాపాతేత్రిదివసం
ధూమేపంచదినానిచ । వజ్రపాతేచైకదినం వర్జయేత్సర్వకర్మసు ॥ దర్శనాదర్శనా
ద్రాహు కేతోస్సప్తదినంత్యజేత్ । యావత్కేతూద్గమస్తావ దశుభస్సమయోభ
వేత్ ॥ అస్యాపవాదో ద్భుతసాగరే ॥ అథదివసత్రయమధ్యే మృదుపాసి యం
యదాభవతి । ఉత్పాతదోషశమనంత ద్దైవసంప్రాహురాచార్యాః ॥ సంబంధ
తత్త్వే ॥ భూకంపాదేర్నదోషస్తివృద్ధిశ్రాద్ధేకృతేసతి ॥ అథాపరిహార్యే కన్యా
వైధవ్యయోగే విశేష ఉచ్యతే - మార్కండేయపురాణే ॥ బాలవైధవ్యయోగేతు
కుంభేదుప్రతిమాదిభిః । కృత్వాలగ్నం రహఃపశ్చాత్కన్యోద్వాహ్యేతిచాపరే ॥ అ
త్రపునర్భూదోషాభావ ఉక్తోవిధానఖండే ॥ స్వర్ణాంబుపిప్పలానాంచ ప్రతిమావిష్ణురూ
పిణీ। తయాసహవివాహేతు పునర్భూత్వంనజాయతే ॥ సూర్యారుణసంవాదే॥ వివా
హాత్పూర్వకాలేచ చంద్రతారాబలాన్వితే ॥ వివాహోక్తేచతాంకన్యాంకుం
భేనసహచోద్వహేత్ ॥ సూత్రేణవేష్టయేత్పశ్చాద్దశతంతువిధానతః। కుంకుమా
లంకృతందేహం తయోరేకాంతమందిరే ॥ తతఃకుంభంచనిస్సార్య ప్రభజ్యసలిలా
శయే । తతోభిషేచనంకుర్యాత్పంచపల్లవవారిభిః ॥ కుంభప్రార్థనాతత్రైవ॥ వరు
ణాంగస్వరూపాయ జీవనానాంసమాశ్రయ । పతింజీవయకన్యాయాః శ్చిరంపుత్ర
సుఖంకురు ॥ దేహివిష్ణోవరందేవ కన్యాంపాలయదుఃఖతః। తతోలంకారవస్త్రాభ్యాం
వరాయప్రతిపాదయేత్ ॥ ఇతికుంభవివాహః ॥ మూర్తిదానమపితత్రైవోక్తం ॥
బ్రాహ్మణంసాధుమామంత్ర్యసంపూజ్యవివిధార్హణైః। తస్మైదద్యాద్విధానేనవిష్ణో
ర్మూర్తించతుర్భుజామ్ ॥ శుద్ధవర్ణసువర్ణేన విత్తశక్త్యాథవాపునః । నిర్మితాంరుచి
రాంశంఖగదాచక్రాబ్జసంయుతామ్॥ దధానాంవాససీపీతే కుముదోత్పలమాలి
నీమ్ । సదక్షిణాంచతాందద్యాన్మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ యన్మయాప్రాంచజను
షిఘ్నం త్యాపతిసమాగమమ్ । విషోపవిషశస్త్రాద్యైర్హతోవాతివిరక్తయా ॥ ప్రా
ప్యమానంమహాఘోరం యశస్సౌఖ్యధనాపహమ్ ॥ వైధవ్యాద్యతిదుఃఖౌఘనాశా
యశుభలబ్ధయే ॥ బహుసౌభాగ్యలబ్ధ్యైచ మహావిష్ణోరిమాంతనుమ్ । సౌవర్ణీంని
ర్మితాంశక్త్యా తుభ్యంసంప్రదదేద్విజ॥ అనఘాద్యాహమస్మీతి త్రివారంప్రజపేదితి ।
ఏవమస్త్వితితస్యాశీః గృహీత్వాస్వగృహంవిశేత్ ॥ తతోవైవాహికంకుర్యాద్వి
ధిందాతామృగీదృశః ॥ అన్యేప్యశ్వత్థవివాహవృక్షసేచనాదయస్తత్రైవజ్ఞేయాః -
విస్తరభయాన్నోచ్యంతే - అథప్రతికూలాదిజ్యోతిర్నిబంధేగర్గః ॥ కృతేతునిశ్చయే
పశ్చాన్మృత్యుర్భవతికస్యచిత్ । తదానమంగలం కుర్యాత్కృతేవైధవ్యమాప్ను

యాత్ ॥ జ్యోతిర్మేధాతిథిః ॥ వధూవరార్థేఘటితేషు నిశ్చితేవరస్యగేహేస్వధకన్యకాయాః । మృత్యుర్యదిస్యాన్మనుజస్యకస్య చిత్తదానకార్యాంఖిలు మంగళంబుధైః ॥ మంగళంవివాహః - స్మృతిచంద్రికాయాం ॥ కృతేవాఙ్నిశ్చయేపశ్చాన్మృత్యుర్భవతిగోత్రిణః । తదానమంగళంకార్యం నారీవైధవ్యదంధ్రువమ్ ॥ భృగుః ॥ వాగ్దానానంతరంయత్ర కులయోఃకస్యచిన్మృతిః । తతోవ్వాహోనైవకార్యస్స్వవంశక్షయదోషతః ॥ శౌనకః ॥ వరవధ్వోఃపితామాతా పితృవ్యశ్చసహోదరః । ఏతేషాంప్రతికూలంచ మహావిఘ్న పదంభవేత్ ॥ పితాపితామహశ్చైవమాతాచైవపితామహీ ॥ పితృవ్యస్త్రీసుతోభ్రాతాభగినీచావివాహితా ॥ ఏభిరత్రవిపన్నైశ్చప్రతికూలంబుధైస్స్మృతమ్ । అన్యైరపివిపన్నైస్తుకేచి దూచుర్నతద్భవేత్ ॥ మాండవ్యః ॥ వాగ్దానానంతరంమాతా పితాభ్రాతావిపద్యతే । వివాహోనైవకర్తవ్య స్స్వవంశస్థితిమిచ్ఛతా ॥ సంకటేతుమేధాతిథిః ॥ వాగ్దానానంతరంయత్రకులయోఃకస్యచిన్మృతిః ॥ తదాసంవత్సరాదూర్ధ్వంవివాహశ్శుభదోభవేత్ ॥ స్మృతిరత్నావళ్యాం ॥ పితురబ్దమశౌచంస్యాత్తదర్ధంమాతురేవచ । మాసత్రయంతుభార్యాయా స్తదర్ధంభ్రాతృపుత్రయోః । అన్యేషాంతుసపిండానా మాశౌచంమాసమీరితం । తదంతేశాంతికంకృత్వాతతోలగ్నంవిధీయతే ॥ జ్యోతిఃప్రకాశే ॥ ప్రతికూలేపికర్తవ్యోవివాహోమాసతఃపరః । శాంతింవిధాయగాందత్వా వాగ్దానాదిచరేత్పునః ॥ శాంతింవినాయకశాంతిం - తథాచమేధాతిథిః ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తేయాజ్ఞవల్క్యేనయోగినా । శాంతిరుక్తాగణేశస్యకృత్వాతాంశుభమాచరేదితి ॥ ప్రతికూలేనకర్తవ్యోగచ్ఛేద్యావదృతుత్రయమ్ । ప్రతికూలేపికర్తవ్యమిత్యాహుర్బహువిప్లవే ॥ ప్రతికూలేసపిండస్య మాసమేకంవివర్జయేత్ ॥ జ్యోతిస్సాగరే ॥ దుర్భిక్షేరాష్ట్రభంగేచ పిత్రోర్వాప్రాణసంశయే । ప్రౌఢాయామపికన్యాయాంనానుకూల్యంప్రతీక్ష్యతే ॥ మేధాతిథిః ॥ పురుషత్రయపర్యంతం ప్రతికూలంస్వగోత్రిణామ్ । ప్రవేశాన్నిర్గమస్తద్వత్తథామండనముండనే ॥ ప్రేతకర్మాణ్యనిర్వర్త్యచరేన్నాభ్యుదయక్రియామ్ । ఆచతుర్థంతతఃపుంసిపంచమేశుభదంభవేత్ —ఆథరజోదోషనిర్ణయః - మాధవీయే ॥ ప్రారంభాత్ప్రాగ్వివాహస్య మాతాయదిరజస్వలా । నివృత్తిస్తస్యకర్తవ్యా సహత్వశ్రుతిచోదనాత్ ॥ ఆరంభాత్ నాందీశ్రాద్ధాత్ నాందీముఖం వివాహాదావిత్యాది నాతస్యైవప్రారంభోక్తేః - మేధాతిథిః - చౌలేచవ్రతబంధేచ వివాహేయజ్ఞకర్మణి । భార్యారజస్వలాయస్య ప్రాయస్తస్యనశోభనమ్ ॥ వధూవరాన్యతమయోర్జననీచేద్రజస్వలా । తస్యాశ్శుద్ధేఃపరంకార్యంమాంగళ్యంమనురబ్రవీత్ ॥ వృద్ధమనుః ॥ వివాహవ్రతచూడాసు మాతాయదిరజస్వలా । తదానమంగళంకార్యం శుద్ధౌకార్యంశుభేప్సుభిః ॥ గర్గః ॥ యస్యోద్వాహాదిమాంగల్యే మాతాయదిరజస్వలా । తదానతత్ప్రకర్తవ్య మాయుఃక్షయకరంయతః ॥ నాందీశ్రాద్ధోత్తరంరజోదోషేతుకపర్దికారికాసు ॥ సూతికోదక్యయోశ్శుద్ధైగాందద్యాద్ధోమపూర్వకమ్ । ప్రాప్తేకర్మణిశుద్ధిస్స్యాదితరస్మిన్నశుద్ధ్యతి ॥

అలాభేసుముహూర్తస్య రజోదోషే చ సంగతే । శ్రియం సంపూజ్య తత్కుర్యాత్పా
ణిగ్రహణమంగళమ్ ॥ హైమీం మాషమితాం పద్మాం శ్రీసూక్తవిధినార్చయేత్ ।
ప్రత్యృచం పాయసం హుత్వా అభిషేకం సమాచరేత్ ॥ ఇతి ॥ సూతకాది సంకటేతు
కూష్మాండీభిర్ఘృతం హుత్వా పయస్వినీం గాం చ దత్త్వా వివాహాది కుర్యాదితి చ వక్ష్య
తే ॥ అథైకక్రియానిర్ణయః - జ్యోతిర్నిబంధే వృద్ధమనుః ॥ ఏకమాతృజయోరేక
వాసరే పురుషస్త్రియోః । న సమానక్రియాం కుర్యాన్మాతృభేదే విధీయతే ॥ ఏతే
నైకస్య పుంసో వివాహద్వయమేకదినే నిషిద్ధం మాతృభేదాభావాత్ - నారదః ॥
పుత్రోద్వాహాత్పరం పుత్రీవివాహో నర్తుత్రయే । న తయోర్వ్రతముద్వాహా
న్మండనాదపి ముండనమ్ ॥ వరాహః ॥ వివాహస్త్వేకజాతానాం షణ్మాసాభ్యంతరే
యది । అసంశయం త్రిభిర్వర్షైస్తత్రైకా విధవా భవేత్ ॥ మదనరత్నే వసిష్ఠః ॥
సపుం వివాహాద్ధ్వమృతుత్రయేపి వివాహకార్యం దుహితుః ప్రకుర్యాత్ । న ముం
డనాచ్చాపి హి ముండనం చ గోత్రైకతాయాం యది నాబ్దభేదః ॥ ఏకోదరభ్రాతృ
వివాహకృత్యం స్వసుర్న పాణిగ్రహణం విధేయమ్ । షణ్మాసమధ్యే మునయస్సమూ
చుర్న ముండనం మండనతోపి కార్యమ్ ॥ ఏతదపవాదస్తత్రైవ ॥ ఋతుత్రయస్య మ
ధ్యే చేదన్యాబ్దస్య ప్రవేశనమ్ । తదా హ్యేకోదరస్యాపి వివాహస్తు ప్రశస్యతే ॥ సా
రావళ్యాం ॥ ఫాల్గునే చైత్రమాసే తు పుత్రోద్వాహోపనాయనే । భేదాదబ్దస్య
కుర్వీత నర్తుత్రయవిలంఘనమ్ ॥ సహితా ప్రదీపే ॥ ఊర్ధ్వం వివాహాత్తనయస్య నై
వ కార్యో వివాహో దుహితుస్సమార్ధమ్ ॥ అప్రాప్య కన్యాం శ్వశురాలయం చ వ
ధూః ప్రవేశ్యా స్వగృహం చ నాదౌ ॥ మదనరత్నే వసిష్ఠః ॥ ద్విశోభనం త్వేకగృ
హేపి నేష్టం శుభం తు పశ్చాన్నవభిర్దినైస్తు । ఆవశ్యకం శోభనముత్సవో వా ద్వారే
ధవాచార్యవిభేదతో వా ॥ ఏకోదరప్రసూతానాం నాగ్నికార్యత్రయం భవేత్ ।
భిన్నోదరప్రసూతానాం నేతి శాతాతపోఽబ్రవీత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే కాత్యాయనః ॥
కులే ఋతుత్రయాదర్వాఙ్మండనాన్న తు ముండనమ్ । ప్రవేశాన్నిర్గమో నేష్టో న కు
ర్యాన్మంగళత్రయమ్ ॥ కుర్వంతి మునయః కేచిదన్యస్మిన్వత్సరే లఘు । లఘునా గు
రువా కార్యం ప్రాప్తం నైమిత్తికం తు యత్ ॥ పుత్రోద్వాహః ప్రవేశాఖ్యః కన్యోద్వాహ
స్తు నిర్గమః । ముండనం చౌలమిత్యుక్తం వ్రతోద్వాహౌ తు మంగళమ్ ॥ చౌలం ముం
డనమేవోక్తం వర్జయేన్మండనాత్పరమ్ । మౌంజీ చోభయతః కార్యా యతో మౌం
జీ న ముండనమ్ । అభిన్నవత్సరేపి స్యాత్తదహస్తంత్రభేదయేత్ ॥ అభేదే తు వినాశ
స్స్యాన్న కుర్యాదేకమండపే ॥ సంకటే తు కపర్దికారికాసు ॥ వరాహమిహిరశ్చ ॥
ఉద్వాహ్య పుత్రీం స పితా విదధ్యాత్పుత్ర్యంతరస్యోద్వహనం కదాచిత్ । యావచ్చ
తుర్థం దినమత్ర పూర్వం సమాప్య చాన్యోద్వహనం విదధ్యాత్ ॥ కశ్యపః ॥ మౌంజీ
బంధస్తథోద్వాహః షణ్మాసాభ్యంతరేపి వా । పుత్ర్యుద్వాహం న కుర్వీత విభక్తానాం
న దోషకృత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ వివాహమారభ్య చతుర్థమధ్యే శ్రాద్ధం దినం దర్శనాది
సంయది స్యాత్ । వైధవ్యమాప్నోతి తదా శుకన్యా జీవేత్పతిశ్చేదనపత్యతా స్యాత్ ॥

తథా ॥ వివాహమధ్యేయదిచేత్స్యాదాహస్తత్రస్వయముఖ్యాఃపితరోనయాంతి । వృత్తేవివాహే పరతస్తు కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంస్వధాశీర్నతుభూషదేహన్త్రమ్ ॥ యేవాభ్రదందూషయంతి స్వధాభిరితి శ్రుతేశ్చ॥ మాసికవిషయేకాలహేమాద్రౌ శాట్యాయనిః ॥ ప్రేతశ్రాద్ధాని సర్వాణిసపిండీకరణంతథా । అపకృష్యాపికుర్వీతకర్తుం నాందీముఖంద్విజః॥ వృద్ధింవినాపకర్షేణదోషమాహత్రిఘ్రాశనాః ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధవిహీనస్తు ప్రేతశ్రాద్ధానియశ్చరేత్। సశ్రాద్ధీనరకేఘోరే పితృభిస్సహమజ్జతీఇతి॥ మెధాతిథిః - ప్రైతకర్మాణ్యనిర్వర్త్య చరేన్నభ్యుదయక్రియాం - ఆచతుర్థంతతఃపుంసి పంచమేశుభదంభవేత్ ॥ స్మృత్యంతరే ॥ సపిండీకరణాదర్వాగపకృష్యకృతాన్యపి । పునరప్యపకృష్యంతేవృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాత్ । స్మృతిసారావళ్యాం॥ భ్రాతృయుగేస్వసృయుగేభ్రాతృస్వసృయుగేతథా । ఏకస్మిన్మండపేచైవసకుర్యాన్మండనద్వయమ్ ॥ సోదరవిషయమేతత్ - యమః ॥ ఏకోదరప్రసూతానామేకస్మిన్వాసరేపునః । వివాహాన్నైవకుర్వీతమండనోపరిముండనమ్॥ గార్గ్యః॥ భ్రాతృయుగేస్వసృయుగేభ్రాతృస్వసృయుగేతథా । నకుర్యాన్మంగళంకించిదేకస్మిన్మండపేహని ॥ ఏకస్మిన్వాసరేప్రాప్తే కుర్యాద్యమలజాతయోః । క్షౌరంచైవవివాహంచ మౌంజీబంధనమేవచ ॥ జ్యోతిర్వివరణే ॥ ఏకోదరయోరేకదినోద్వాహోనభవేన్నాశః । నద్యంతరఏకదినేకేప్యాహుస్సంకటేచశుభమ్ ॥ ఊర్ధ్వంవివాహాచ్ఛుభదోనరస్యనారీ వివాహాన్నఋతుత్రయంస్యాత్ । నారీవివాహాత్తదహేపిశస్తంనరస్తపాణిగ్రహమాహురార్యాః ॥ భిన్నమాతృజయోస్తు ఏకవాసరేవివాహమాహమేధాతిథిః ॥ పృథఙ్మాతృజయోఃకార్యోవివాహస్త్వేకవాసరే, ఏకస్మిన్మండపేకార్యః పృథగ్వేదికయోస్తథా ॥ పుష్పపట్టికయోఃకార్యందర్శనంనశిరస్థయోః । భగినీభ్యాముభాభ్యాంచయావత్సప్తపదీభవేత్ ॥ యమయోస్తువిశేషః॥ భట్టకారికాయాం ॥ ఏకస్మిన్వత్సరేచైకవాసరే మండపేతథా ॥ కర్తవ్య మంగళంస్వసోర్భ్రాత్రోర్యమళజాతయోః ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ప్రత్యుద్వాహోనైవకార్యోనైకస్మై దుహితృద్వయమ్ । నచైకజన్యయోఃపుంసోరేకజన్యేతుకన్యకే ॥ నైవంకదాచిదుద్వాహోనైకదాముండనద్వయమ్ । నైకజన్యేతుకన్యేతుకన్యేద్వేపుత్రయోరేకజన్యయోః ॥ నపుత్రీద్వయమేకస్మై ప్రదద్యాత్తుకదాచనఇతి॥ కన్యాయారజోదర్శనేతుఅపరార్కే- సంవర్తః॥మాతాచైవపితాచైవజ్యేష్ఠభ్రాతాతథైవచ । త్రయస్తేనరకంయాంతి దృష్ట్వాకన్యా రజస్వలామ్ ॥ హారీతః ॥ పితుర్గేహేతుయాకన్యా రజఃపశ్యత్యసంస్కృతా ॥ సాకన్యావృషలీజ్ఞేయా తత్పతిర్వృషలీపతిః॥ దేవలాత్రికశ్యపాః - పూర్వార్ధంతదేవ ॥ భ్రూణహత్యాపితుస్తస్యాసాకన్యావృషలీస్మృతా । యస్తాంసముద్వహేత్కన్యాం బ్రాహ్మణోజ్ఞానదుర్బలః ॥ అశ్రాద్ధేయమపాఙ్క్తేయంతంవిద్యాద్వృషలీపతిమ్ ॥ మాధవీయేబౌధాయనః ॥ త్రీణివర్షాణ్యృతుమతీకాంక్షేతపితృశాసనమ్ । విష్ణుః ॥ ఋతుత్రయముపాస్యైవ కన్యాకుర్యాత్స్వయంవరమ్ ॥ [illegible]

యా ప్రదత్తా వసేద్గృహే । భ్రూణహత్యా పితుస్తస్యాస్సా కన్యా వరయేత్స్వయమ్॥ ఏవం చోపయతాంపత్నీం నావమన్యేత కదాచన। సతుతాంబంధకీంవిద్యాన్మనుస్స్వాయంభువోఽబ్రవీత్ ॥మనుః॥ అలంకారం నాదదీత పిత్ర్యం దత్తం స్వయం వరే। పితృదత్తం మాతృదత్తం స్తేయీ స్యాద్యది తం హరేత్॥ వరం ప్రత్యాహ ॥ పిత్రే న దద్యాచ్ఛుల్కం తు కన్యామృతుమతీం హరన్ । స హి స్వామ్యాదతిక్రామేదృతూనాం ప్రతిరోధనాత్ అత్ర ప్రాయశ్చిత్తముక్తమాశ్వలాయనేన ॥ కన్యామృతుమతీం శుద్ధాం కృత్వా నిష్కృతిమాత్మనః ॥ శుద్ధిం చ కారయిత్వా తు ముద్వహేదానృశంస్యధీః ॥ పితా బుధః స్వపుత్ర్యాస్తు గరయేదాదితస్సుధీః । దానావధి గృహే యత్నాత్పాలయేచ్చరజోవతీమ్॥ దద్యాత్తదృతుసంఖ్యా గాశ్శక్తః కన్యాపితా యది। దాతవ్యైకాపి నిస్స్వేన దానే తస్యా యథావిధి ॥ దద్యాద్వా బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మితిసిస్స్వస్నపష్టిణమ్ । తస్యాతీతర్తుసంఖ్యేషు వరాయ ప్రతిపాదయేత్ ॥ ఉపోష్య త్రిదినం కన్యాం రాత్రౌ పీత్వా గవాం పయః । అదృష్టరజసే దద్యాత్కన్యాయై రత్నభూషణమ్ ॥ తాముద్వహన్వరశ్చాపి కూష్మాండైర్జుహుయాద్ద్విజః ఇతి ॥ మదనపారిజాతే యజ్ఞపార్శ్వః ॥ వివాహే వితతే యజ్ఞే హోమకాల ఉపస్థితే । కన్యామృతుమతీం దృష్ట్వా కథం కుర్వంతి యాజ్ఞికాః ॥ స్నాపయిత్వా తు తాం కన్యామర్చయిత్వా యథావిధి । యుంజానామాహుతిం హుత్వా తతస్తంత్రం ప్రవర్తయేత్ ॥ బౌధాయనసూత్రం॥ అథ యది కన్యోపపాద్యమానా చోహ్యమానా వా రజస్వలా స్యాత్తామనుమంత్రయేత్ ॥ పుమాంసౌ మిత్రావరుణౌ పుమాంసావశ్వినావుభౌ । పుమానింద్రశ్చ సూర్యశ్చ పుమాంసం చ దధాత్వియమితి ॥ అథ ద్వాదశరాత్రమలంకృత్య ప్రాశయేత్పంచగవ్యమథ శుద్ధాం కృత్వా వివహేత్ - అత్ర గాంధర్వాద్యష్టౌ వివాహాస్తద్వ్యవస్థా చాకరే జ్ఞేయా- మనుః ॥ షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షత్రస్య చతురోఽవరాన్ । విట్శూద్రయోస్తు తానేవ విద్యాద్ధర్మ్యాన్న రాక్షసాన్॥ చతురః ఆసురగాంధర్వరాక్షసపైశాచాన్ తాన్రాక్షసవర్జాన్వైశ్యశూద్రయోః స ఏవ - ఆసురం వైశ్యశూద్రయోః హేమాద్రౌ పైఠీనసిః ॥ రాక్షసో వైశ్యస్య పైశాచశ్శూద్రస్య ప్రచేతాః పైశాచోఽసంస్కృతప్రసూతానాం ప్రతిలోమజానాం చ- మనుః॥ రాజ్ఞస్తథాసురో వైశ్యే శూద్రే చాంత్యస్తు గర్హితః ॥ క్షత్రియాదేస్సంకటే పైశాచ ఇతి మాధవీయే ॥ వత్సః ॥ సర్వోపాయైరసాధ్యా స్యాత్సుకన్యా పురుషస్య యా । చౌర్యేణాపి వివాహేన సా వివాహ్యా రహస్థితా ॥ గాంధర్వాదివివాహేష్వప్యుదకపూర్వకం దానమాహ తత్రైవ - యమః ॥ నోదకేన న వా వాచా కన్యాయాః పతిరుచ్యతే। పాణిగ్రహణసంస్కారాత్పతిత్వం సప్తమే పదే ॥ పరాశరమాధవీయే దేవలోఽపి । గాంధర్వాదివివాహేషు పునర్వైవాహికో విధిః । కర్తవ్యశ్చ త్రిభిర్వర్ణైస్సమర్థేనాగ్నిసాక్షికః ॥ త్రైవర్ణికే గాంధర్వాదావిప్రవర్జమధికార ఉక్తః తత్రైవ పరిశిష్టే ॥ గాంధర్వాసురపైశాచా వివాహా రాక్షసశ్చ యః । పూర్వం పరిత్రయస్తేషు పశ్చాద్ధోమో విధీయతే ॥ అతో హోమాదావకృతే భార్యాత్వాభావాద్వరాంతరాయ దేయా - తథా చ తత్రైవ వసిష్ఠబౌధాయనౌ ॥

బలాదపహృతా కన్యా మంత్రైర్యది న సంస్కృతా । అన్యస్మై విధివద్దేయా యథా కన్యా తథైవ సేతి ॥ అత్ర మంత్రసంస్కారాభావేఽన్యస్మై దానస్యాభిధానాద్వివాహోత్తరం సా స్యాద్బలాదపహారేఽపి న సపిండ్యాశౌచయోర్విశేషవచనం వ్యర్థం - తేన తయోర్యది న సంస్కృతా సంస్కృతా వేత్యా వృత్త్యా కన్యానుమత్యాభావాదన్యస్మై దేయేతి వ్యాఖ్యేయం - మదనపారిజాతే నారదః ॥ పాణిగ్రహణికా మంత్రా నియతం దారలక్షణమ్ । తేషాం నిష్ఠా చ విజ్ఞేయా విద్వద్భిః సప్తమే పదే ॥ స్మృతిచంద్రికాయాం మపరార్కే చైవం - ఆశౌచే తు యాజ్ఞవల్క్యః । దానే వివాహే యజ్ఞే చ సంగ్రామే దేశవిప్లవే। ఆపద్యపి చ కష్టాయాం సద్యశ్శౌచం విధీయతే ॥ కేషాంచిత్పుస్తకే బ్రహ్మపురాణేఽప్యుక్తం॥ దాతుః ప్రతిగృహీతుశ్చ కన్యాదానే చ నో భవేత్ । వివాహయిష్ణోః కన్యాయా లాజహోమాదికర్మణి ॥ ఇతి ॥ వ్రతయజ్ఞవివాహేషు శ్రాద్ధే హోమేఽర్చనే జపే । ఆరబ్ధే సూతకం న స్యాదనారబ్ధే తు సూతకమ్ ॥ ఇతి ॥ విష్ణువచనాచ్చ । ప్రారంభస్తేనైవోక్తః ॥ ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః । నాందీముఖం వివాహాదౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి ॥ వరణమితి మధుపర్కపరం ॥ గృహీతమధుపర్కస్య యజమానాచ్చ ఋత్విజః । పశ్చాదశౌచే పతితే న భవేదితి నిశ్చయః ॥ ఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - మధుపర్కాత్పూర్వం యజమానస్యైవాశౌచమితి శుద్ధివివేకః - రామాండారభాష్యేప్యేవం - నాందీముఖాదర్వాక్చ స్మృత్యంతరే। ఏకవింశత్యహర్యజ్ఞే వివాహే దశవాసరాః । త్రిషట్చోపనయనే నాందీశ్రాద్ధం విధీయతే ॥ ఆరంభాభావేఽపి లగ్నాంతరాభావే గద్యవిష్ణునా దేవప్రతిష్ఠావివాహయోః పూర్వసంభృతయోరపీతి అత్ర ప్రాయశ్చిత్తమాహ మదనపారిజాతే విష్ణుః ॥ అనారబ్ధవిశుద్ధ్యర్థం కూష్మాండైర్జుహుయాద్ఘృతమ్ । గాం దద్యాత్పంచగవ్యాశీ తతశ్శుధ్యతి సూతకీ ॥ సంగ్రహేఽపి ॥ సంకటే సమనుప్రాప్తే సూతకే సముపాగతే। కూష్మాండీభిర్ఘృతం హుత్వా గాం చ దద్యాత్పయస్వినీమ్ ॥ చూడోపనయనోద్వాహప్రతిష్ఠాదికమాచరేత్ । యద్యైవ సూతకప్రాప్తిస్తథైవాభ్యుదయక్రియా ॥ అన్నాదిషు విశేషః - షట్త్రింశన్మతే ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరా మృతసూతకే । పరైరన్నం ప్రదాతవ్యం భోక్తవ్యం చ ద్విజోత్తమైః ॥ పరైరసగోత్రైః ॥ భుంజానేషు తు విప్రేషు త్వంతరా మృతసూతకే। అన్యగేహాదకాచాంతాస్సర్వే తు శుచయః స్మృతాః ॥ ఏతదాశౌచాత్పూర్వమపృథక్కృతాన్నవిషయమ్ - తత్ర శేషమన్నం త్యాజ్యమిత్యర్థః - పృథక్కృతేషు బృహస్పతిరాహ ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరా మృతసూతకే । పూర్వసంకల్పితాన్నేషు న దోషః పరికీర్తిత ఇతి ॥ ధర్మార్థం వివాహకరణే ఫలముక్తం మహాభారతే ॥ జ్ఞాత్వా స్వవిత్తసామర్థ్యమేకం చోద్వాహయేద్ద్విజమ్ ॥ తేనాప్యాప్నోతి తత్ స్థానం శివభక్తో నరో ధ్రువమ్ ॥ అపరార్కే దక్షః ॥ మాతాపితృవిహీనం తు సంస్కారోద్వాహనాదిభిః । యః స్థాపయతి తస్యేహ పుణ్యసంఖ్యా న విద్యతే ॥ మదనరత్నే భవిష్యే॥ వివాహాదిక్రియాకాలే తత్క్రియాసిద్ధికారణమ్ ॥ యః ప్రయచ్ఛతి ధర్మజ్ఞస్సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ । కన్యాగృహే భోజ

ననిషేధోఽ - త్రైవ ॥ అప్రజాయాంతుకన్యాయాం నభుంజీతకదాచన । దౌహి
త్రస్యముఖందృష్ట్వాకిమర్థమనుశోచతి ॥ ఇతికార్ష్ణాజినిపురాణే ॥ నిష్కింజామా
తరంమన్యేతస్యకోపంనకారయేత్ । అప్రజాయాంతుకన్యాయాం నాశ్నీయాత్త
స్యవైగృహే ॥ బ్రహ్మాదేయాంసుతాంకన్యాం దత్వాశ్నీయాత్కదాచన ॥ అథభుంజీ
తమోహాచ్చేత్పూయశోణితకేపతేత్ ॥ తన్త్రైవకృత్యః ॥ అహతంయంత్రనిర్ము
క్తంవాసఃప్రోక్తంస్వయంభువా । శస్తంతన్మాంగలిక్యేషు తావత్కాలంనసర్వ
దా ॥ యంత్రనిర్ముక్తంనూతనం - వివాహమధ్యేస్త్రియాసహభోజనేపినదోష ఇ
త్యాహ ॥ హేమాద్రౌప్రాయశ్చిత్తకాండేగాలవః ॥ వివాహకాలేయాత్రాయాం
పథిచౌరసమాకులే । అసహాయేఽభవేద్విప్రః తదాకార్యాంద్విజస్మభిః ॥ ఏకయాన
సమారోహ ఏకపాత్రేచభోజనమ్ । వివాహేపథియాత్రాయాం కృత్వావిప్రోనదో
షభాక్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి పశ్చాచ్చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ మిత్రాషురా
యామప్యేవం, రత్నమాలాయాం ॥ మూలమైత్రమృగరోహిణీకరైః పౌష్ణమారు
తమఘోత్తరాన్వితైః । భౌమసౌరరవివారవర్జితే పాణిపీడనవిధిర్విధీయతే॥ అత్రా
నిష్టనక్షత్రాదౌ దానముక్తంజ్యోతిషే ॥ విపత్తారేగుడందద్యాన్నిధనే తిలకాంచ
నమ్ । ప్రత్యరేలవణందద్యాచ్ఛాగందద్యాత్త్రిజన్మసు ॥ చంద్రేచశంఖంలవణం
చతారేతిథౌవిరుద్ధేత్వథతండులాంశ్చ । ధాన్యంచదద్యాత్కరణేచవారేయోగేవిరు
ద్ధేకనకంప్రదేయం । వివాహమండపమాహవసిష్ఠః ॥ షోడశారత్నికంకుర్యాచ్చతు
ర్ద్వారోపశోభితమ్ । మండపంతోరణైర్యుక్తంతత్రవేదీంప్రకల్పయేత్ ॥ అష్టహస్తం
తురచయేన్మండపంవాత్రిషట్కరమ్ । దైవజ్ఞమనోహరః ॥ చిత్రాభిశాఖాభిరతతా
రకాశ్విన్యోజ్యేష్ఠాభరణ్యోశివభాచ్చతుష్టయమ్ । హిత్వాప్రశస్తంఫలతైలవేదికాప్ర
దానకంకండనమండపాదికమ్ ॥ హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ కండనదళనయవారక మం
డపమృద్వేదివర్ణకాద్యఖిలమ్ । తత్సంబంధిగతాగతమృక్షే వైవాహికేకుర్యాత్ ॥
యవారకంచికసా ఇతిప్రసిద్ధం ॥ వైవాహికేతు దివసేశుభేవాథతిథౌశుభే । చతుర్థి
కంప్రకుర్వీత విధిదృష్టేనకర్మణా ॥ వేదిమాహనారదః ॥ హస్తోచ్ఛ్రితాంచతుర్హ
స్తైశ్చతురశ్రాంసమన్తతః । స్తంభైశ్చతుర్భిసుశ్లక్ష్ణాంవామభాగేతుసద్మని॥సమాం
తథాచతుర్దిక్షు సోపానైరతిశోభితామ్ । ప్రాగుదక్ప్రవణారంభాం స్తంభైర్హంస
శుకాదిభిః ॥ ఏవంవిధామారురుక్షే న్మిథునంసాగ్నివేదికామితి ॥ సప్తర్షిమతే ॥
మంగళేషుచసర్వేషు మండపోగృహమానతః । కార్యష్షోడశహస్తోవాద్విషట్
హస్తోదశావధి ॥ స్తంభైశ్చతుర్భిరేవాత్ర వేదీమధ్యేప్రతిష్ఠితా ॥ హస్తోవధ్యాసోన్నే
పానంపశ్చిమతః ఉపరిభాగేఉక్తపరిమాణాద్భిన్నం - అథమృదాహరణంజ్యోతిర్ని
బంధేనారదః ॥ కర్తవ్యంమంగళేష్వాదౌ మంగళాయాంకురార్పణమ్ । నవమేసప్త
మేవాపి పంచమేదివసేపివా ॥ తృతీయేబీజనక్షత్రేశుభవారేశుభోదయే । సమ్యగ్
గృహాణ్యలంకృత్యవితానధ్వజతోరణైః ॥ సహవాదిత్రనృత్యాద్యైర్గత్వా ప్రాగుత్త
రాందిశమ్ । తత్రమృత్సికతాంశ్లక్ష్ణాం గృహీత్వాపునరాగతః ॥ మృన్మయేష్వథవా

స్నైణ వేణుపాత్రేషుయోజయేత్ । అనేకబీజసంయుక్తాంతోయపుష్పోపశోభితామ్ శౌనకః ॥ ఆధానంగర్భసంస్కారం జాతకర్మచనామచ । హిత్వాన్యత్త్రిపిధాతవ్యంమంగళాంకురరోపణమ్ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఆత్యంతికేషుకార్యేషుకార్యంసద్యోంకురార్పణమ్॥తత్రైవవాగ్దానంహరిద్రావందనంచకార్యంజ్యోతిఃప్రకాశే॥చతుర్థోమాసఃశ్రేష్ఠస్తృతీయస్తుపంచమస్తథా। సప్తమైకాదశౌశ్రేష్ఠౌనేష్టౌషష్ఠతృతీయకౌ ॥ వివాహాత్పూర్వమేవాక్యాన్యావరణమాచరేత్ ॥పరస్యాపివరణమాహచండేశ్వరః॥ఉపనీతంఫలంపుష్పంవాసాంసివిధాయచ । దేయంవరాయవరణే కన్యాభ్రాత్రాద్విజేనవై॥వాగ్దానోత్తరంవరణముక్తంకౌస్తుభే-స్మృతిచంద్రికాయాంవసిష్ఠః ॥ అద్భిర్వాచాచదత్తాయాంమ్రియేతోర్ధ్వంవరోయది।నచమంత్రోపనీతాస్యాత్కుమారీపితురేవసా ॥ యత్తునారదః ॥ ఉద్వాహితాపిసాకన్యానచేత్సంప్రాప్తమైథునా । పునస్సంస్కారమర్హేతయథాకన్యాతథైవసేతి ॥ యచ్చకాత్యాయనః వరోయద్యన్యజాతీయఃపతితఃక్లీబఏవచ । వికర్మస్థస్సగోత్రోవాదాసోదీర్ఘామయోపివా ॥ ఊఢాపిదేయాసాన్యస్మైసహావరణభూషణేతి ఇదంకలౌనిషిద్ధం । దేవరేణసుతోత్పత్తిర్దత్తాకన్యానదీయతేఇత్యాదిత్యపురాణేకలౌనిషేధాత్ - దత్తాశ్చ ఊఢాపరః ఊఢాయాః పునరుద్వాహమితి హేమాద్రావుక్తేః - అతఏవసగోత్రాసపిండాదివివాహేపి ॥ భోగతస్తాంపరిత్యజ్యపాలయేజ్జననీమివేత్యుక్తం - దేశాంతరగమనేతుకాత్యాయనః॥ వరయిత్వాతుయఃకశ్చిత్ప్రణశ్యేత్పురుషోయదా । ఋత్వాగమాంస్త్రీనతీత్యకన్యాన్యం వరయేద్వరమ్॥అపరార్కేనారదోపి।ప్రతిగృహ్యతుయఃకన్యాంవరోదేశాంతరంవ్రజేత్ । త్రీనృతూన్సమతిక్రమ్య కన్యాన్యంవరయేద్వరమ్ ॥ శుల్కదానేతుమనువసిష్ఠౌ ॥ కన్యాయాందత్తశుల్కాయాం మ్రియతే యదిశుల్కదః ॥ దేవరాయప్రదాతవ్యా యదికన్యానుమన్యతే ॥ చంద్రికాయాంకాత్యాయనః ॥ ప్రదాయశుల్కంగచ్ఛేద్యఃకన్యాయాః స్త్రీధనంతథా । ధార్యాసా వర్షమేకంతు దేయాన్యస్మైవిధానతః॥అనేకేభ్యోహిదత్తాయామనూఢాయాంతుతత్రవై॥పూర్వాగతశ్చసర్వేషాంలభేతాద్యవరాస్తుతామ్।పశ్చాద్వరేణయద్దత్తంతస్యాఃప్రతిలభేతసః। అథాగచ్ఛేత్స ప్రోఢాయాం దత్తంపూర్వవరోహరేత్ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సకృత్ప్రదీయతేకన్యాహరంస్తాంశ్చోరదండభాక్ । దత్తామపిహరేత్పూర్వాచ్ఛ్రేయాంశ్చేద్వర ఆవ్రజేత్ ॥ పూర్వస్యదోషసత్త్వేఇదమితి విజ్ఞానేశ్వరః - సబంధతత్రైవవసిష్ఠః॥ కులశీలవిహీనస్య షండ్యాదిపతితస్యచ । అపస్మారివిధర్మస్యరోగిణాంవేషధారిణామ్ ॥ దత్తామపి హరేత్కన్యాంసగోత్రోఢాంతథైవచ మనుః ॥ షండాంధబధిరాదీనాం వివాహోస్తియథోచితమ్ । వివాహసంభవేతేషాం కనిష్ఠో వివహేత్తదా ॥ పితృవ్యపుత్రే సాపత్నేపరదారసుతేషుచ । వివాహాధానయజ్ఞాదౌ పరివేదోన దూషణమ్ ॥ అన్యద్వక్తవ్యంవిస్తరభీతేర్నోచ్యతే ఇతిదిక్ - అత్ర నాందీశ్రాద్ధేవిశేషంతదధికారివిశేషంచాగ్రే వక్ష్యామః - ఇదంచాద్యవివాహేపితాకుర్యాద్ద్వితీయాదౌ వరఏవ ॥ నాందీశ్రాద్ధంపితాకుర్యాదాద్యేపాణిగ్రహేపుమాన్। అతఊర్ధ్వం

ప్రకుర్వీత స్వయమేవతు నాందికమితిస్మృతేః ॥ త్రికాండమండనోపి ॥ పిత్రోస్తు జీవతోఃకుర్యాత్పునఃపాణిగ్రహంయదా । పితుర్నాందీముఖంశ్రాద్ధంనోక్తంతస్య మనీషిభిరితి ॥ రేణుకాకారికా ॥ ఉక్తేకాలేవివాహాంగంకుర్యాన్నాందీముఖంపితా। దేశాంతరేవివాహశ్చేత్తత్రగత్వాభవేదిదమ్ ॥ లగ్నఘటీస్థాపనమాహనారదః ॥ షడంగులమితోత్సేధంద్వాదశాంగులమాయతమ్ ॥ కుర్యాత్పాతాలవత్తామ్రమపాత్రంతద్దశభిఃపలైః ॥ తామ్రపాత్రేజలైఃపూర్ణేమృత్పాత్రేవాథవాశుభే। మండలార్ధోదయంవీక్ష్యరవేస్తత్రవినిక్షిపేత్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ ముఖ్యంత్వమసియంత్రాణాంబ్రహ్మణానిర్మితంపురా । భవభావాయదంపత్యోఃకాలసాధనకారణమితి ॥ వరస్యమధుపర్కమాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ప్రతిసంవత్సరంత్వర్చ్యాస్స్నాతకాచార్యపార్థివాః। ప్రియోవివాహ్యశ్చతథాయజ్ఞంప్రత్యృత్విజఃపునః॥ అత్రవిశేషోగృహ్యపరిశిష్టే ॥వరస్యయాభవేచ్ఛాఖాతచ్ఛాఖాగృహ్యచోదితః।మధుపర్కఃప్రదాతవ్యోహ్యస్యశాఖేపిదాతరి ॥ అత్రవరదాతృశబ్దావృత్విగాద్యుపలక్షణం - తదాహుః - అర్చ్యశాఖయా - మధుపర్కఇతి - అర్చ్యస్యయచ్ఛాఖీయంకర్మతచ్ఛాఖయామధుపర్కఃఇతి యాజ్ఞికాః - జయంతస్తువరణవత్సర్వత్రయజమానశాఖయైవ మధుపర్కఇత్యాహ తత్తునాద్రియంతేవృద్ధాః - అత్ర ॥ పంచాశతాభవేద్బ్రహ్మాతదర్ధేనతువిష్టరఃఇత్యాదిగృహ్యపరిశిష్టాదేర్విష్టరాదిలక్షణంమధుపర్కాదివిధిశ్చస్వగృహ్యాద్జ్ఞేయః- కన్యాదానేప్రపితామహపూర్వకమిత్యుక్తంస్మృత్యర్థసారే ॥ నాందీముఖేవివాహేచప్రపితామహపూర్వకమ్ । నామసంకీర్తయేద్విద్వానన్యత్రపితృపూర్వకమ్ ॥ నాందీముఖఇతిబహ్వృచాద్యతిరిక్తవిషయం - గృహ్యపరిశిష్టే పిత్రాద్యానులోమవ్యామ్నానాత్ - వ్యాసః ॥ భుక్త్వాసముద్వహేత్కన్యాంసావిత్రీగ్రహణంతథా । ఉపోషితస్సుతాందద్యాదర్చితాయద్విజాయతు ॥ భుక్తేతిమధుపర్కేవైధభోజనపరం- గృహ్యపరిశిష్టే ॥ కన్యాంవరయమాణానామేషధర్మోవిధీయతే । ప్రత్యఙ్ముఖావరయంతిప్రతిగృహ్ణంతిప్రాఙ్ముఖాః ॥ మదనరత్నే ఋష్యశృంగః ॥ వరగోత్రం సముచ్చార్యప్రపితామహపూర్వకమ్ । నామసంకీర్తయేద్విద్వాన్కన్యాయాశ్చైవమేవహి ॥ తిష్ఠేత్పూర్వముఖోదాతావరఃప్రత్యఙ్ముఖోభవేత్ । మధుపర్కార్చితాయైనాంతస్మైదద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥ ఉదపాత్రంతతోగృహ్య మంత్రేణానేనదాపయేత్ । గౌరీంకన్యామిమాంవిప్రయథాశక్తివిభూషితాం ॥ గోత్రాయశర్మణేతుభ్యందత్తాంవిప్రసమాశ్రయ । భూమిం గాంచైవ దాసీంచ వాసాంసిచ స్వశక్తితః ॥ మహిషీంవాజినశ్చైవదద్యాత్స్వర్ణమణీనపి । తతస్స్వగృహ్యవిధినాహోమాద్యంకర్మకారయేత్ ॥ యథాచారంవిధేయానిమాంగళ్య కౌతుకానిచ ॥ ఏతత్కన్యాదానంత్రిఃకార్యమితిశౌనకః - గృహప్రవేశనీయహోమేవిశేషమాహాశ్వలాయనః ॥ అర్ధరాత్రేవ్యతీతేతుపరేద్యుఃప్రాతరేవహి ॥ గృహప్రవేశనీయస్స్యాదితియజ్ఞవిదోవిదురితి ॥ ఔపాసనహోమేవిశేషమాహశౌనకః ॥ యదిరాత్రౌవివాహాగ్నిరుత్పన్నస్స్యాత్తదాసతి । ఉపక్రమోత్తరస్యాహ్నస్సాయంపరిషేచనమ్ ॥ యదిరా

త్రౌ ... నాదిన స్యైగ్ని స్తత్ర తిథి స్సైవ హోమారంభః - తదుత్తరం చేత్పరదినే సా
యం హోమారంభ ఇతి సుదర్శనభాష్యే ఉక్తం ॥ అథ దేవతోత్థాపనం॥ సమే చ దివసే కుర్యా
ద్దేవకోత్థాపనం బుధః ॥ షష్ఠం చ విషమం నేష్టం ముక్త్వా పంచమసప్తమౌ ॥ నిర్ణయదీ
పే గార్గ్యః॥ నాందీశ్రాద్ధే కృతే పశ్చాద్యావన్మాత్రం న సర్జనం। దర్శశ్రాద్ధం తథా యచ్ఛ్రాద్ధం
స్నానం శీతోదకేన చ ॥ అపసవ్యం స్వధాకారం నిత్యశ్రాద్ధం తథైవ చ । బ్రహ్మయజ్ఞం
చాధ్యయనం నదీసీమాతిలంఘనం ॥ ఉపవాసవ్రతం చైవ శ్రాద్ధభోజనమేవ చ ।
నైవ కుర్యుస్సపిండాశ్చ మండపోద్వాసనావధి ॥ బృహస్పతిః॥ తీర్థే వివాహే యాత్రా
యాం సంగ్రామే దేశవిప్లవే। నగరగ్రామదాహే చ స్పృష్టాస్పృష్టిర్న దుష్యతి ॥ యో
గయాజ్ఞవల్క్యః ॥ నస్నాయాదుత్సవే తీతే మంగళం వినివర్త్య చ । అనువ్రజ్య సు
హృద్బంధూనర్చయిత్వేష్టదేవతామ్ ॥ జ్యోతిషే ॥ స్నానం సచైలం తిలమిశ్రక
ర్మ ప్రేతానుయానం కలశప్రదానమ్ । అపూర్వతీర్థామరదర్శనం చ వివర్జయే
న్మంగళతోబ్దమేకమ్ ॥ మాసషట్కం వివాహోత్తరం వ్రతప్రారంభణేపి చ। జీర్ణభాం
డాదిత్యాజ్యం గృహసంమార్జనం తథా ॥ ఊర్ధ్వం వివాహాత్పుత్రస్య తథా చ వ్ర
తబంధనాత్ । ఆత్మనో ముండనం నైవ వర్షం వర్షార్ధమేవ చ ॥ అభ్యంగే తూత్త
కే చైవ వివాహే పుత్రజన్మని। మాంగల్యేషు చ సర్వేషు న ధార్యం గోపిచందనమ్॥ జ్యోతి
ర్నిబంధే॥ ఉద్వాహాత్ప్రథమే శుచౌ యది వసేద్భర్తుర్గృహే కన్యకా హన్యాత్తజ్జన
నీం క్షయే నిజతనుం జ్యేష్ఠే పతిజ్యేష్ఠకమ్ । పౌషే చ శ్వశురం పతిం చ మలినే చైత్రే తు స్వ
పిత్రాలయే తిష్ఠంతీ పితరం నిహంతి సభయం తేషామభావే భవేత్ ॥ నిబంధే ॥ వివా
హాత్ప్రథమే పౌషే ఆషాఢే చాధిమాసకే। న సా భర్తృగృహే తిష్ఠేచ్చైత్రే పితృగృ
హే తథా ॥ హేమాద్రౌ స్మృత్యంతరే ॥ వివాహవ్రతచూడాసు వర్షమర్ధం తద
ర్ధకమ్ । పిండదానం మృదా స్నానం న కుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥ తథా - అర్ధం పూ
ర్వవత్ ॥ సపిండా నైవ కుర్వీరన్ స్వద్విస్నానం న మృతుత్రయే । తీర్థే సంవత్సరే ప్ర
తే పిత్ర్యయజ్ఞే మఖాలయే ॥ కృతోద్వాహో వికుర్వీత పిండనిర్వపణం సదా—
అథ వధూప్రవేశః - జగాటంగే ॥ మార్గశీర్షే తథా మాఘే మాధవే ... సంజ్ఞ
కే । సుప్రశస్తే భవేద్వ్యోమ్నప్రవేశే నవయోషితామ్ ॥ నారదః ॥ ఆరభ్యోద్వాహది
వసాత్షష్ఠే వాప్యష్టమే దినే । వధూప్రవేశస్సంపత్త్యై దశమేథ సమే దినే ॥ సంగ్ర
హే॥ వివాహమారభ్య వధూప్రవేశో యుగ్మే తిథౌ షోడశవాసరాంతాత్ । ఊర్ధ్వం
తతోబ్దే యుజి పంచమాంతాదతః పరస్తాన్నియమోనచాస్తి ॥ నారదః ॥ సమేవ
ర్షే సమే మాసే యది నారీ గృహం వ్రజేత । ఆయుష్యం హరతే భర్తుః స్సా నాశము
ణం వ్రజేత్ ॥ ప్రయోగరత్నే తు ॥ వధూప్రవేశః ప్రథమే తృతీయే శుభదః పం
చమకే థ వాహ్ని । ద్వితీయకే వాథ చతుర్థకే వా షష్ఠే వియోగాయ దుఃఖద
స్స్యాదిత్యుక్తం ॥ తత్ర మూలం చింత్యం వృద్ధవసిష్ఠోపి ॥ షష్ఠాష్టమే వా దశమే గది
వా వివాహమారభ్య వధూప్రవేశః। పంచాంగసంశుద్ధదినం వినాపి విధావసద్గోచరగేపి
కార్యః ॥ లల్లః ॥ స్వభవనపురప్రవేశే దేశానాం విప్లవే తథోద్వాహే । నవవధ్వాగృ

హాగమనే ప్రతిశుక్రవిచారణా నాస్తి ॥ మాండవ్యః ॥ నిత్యయానే గృహే జీర్ణే ప్రాశనాంతేషు సప్తసు । వధూప్రవేశే మాంగల్యే న మౌఢ్యం గురుశుక్రయోః ॥ జ్యోతిః ప్రకాశే ॥ వామే శుక్రే నవోఢాయాస్సుఖం హానిశ్చ దక్షిణే ।.ధనం ధాన్యం చ పృష్ఠస్థే సర్వనాశః పురస్థితే ॥ నవోఢాయాస్తు వైధవ్యం యదుక్తం సమ్ముఖే భృగౌ । తదేవ విబుధైర్జ్ఞేయం కేవలం తు ద్విరాగమే ॥ పూర్వతోభ్యుదితే శుక్రే ప్రయాయాద్దక్షిణాపరే । పశ్చాదభ్యుదితే చైవ యాయాత్పూర్వోత్తరే దిశౌ ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥ పౌష్ణాత్కరాచ్ఛ్రవణాచ్చ యుగ్మే హస్తత్రయే మూల మఘోత్తరాసు । పుష్యే చ మైత్రే చ వధూప్రవేశో రిక్తేతరే వ్యర్కకుజే చ శస్తః ॥ గర్గః ॥ వ్యతీపాతే చ సంక్రాంతౌ గ్రహణే వైధృతావపి । శ్రాద్ధం వినా శుభం నైవ ప్రాప్తకాలేపి మానవః ॥ తథా ॥ అమాసంక్రాంతివిష్ట్యాదౌ ప్రాప్తకాలేపి నాచరేదితి - అథ ద్విరాగమనం బుధోచ్చయే ॥ మాఘఫాల్గునవైశాఖే శుక్లపక్షే శుభే దినే । గుర్వాదిత్యవిశుద్ధా స్యాన్నిత్యం పత్నీ ద్విరాగమః ॥ బాదరాయణః ॥ నీహారాంశు దినోత్తరాదితి గురుబ్రహ్మనురాధాశ్వినీ శుక్రే భాస్కర వాయువిష్ణువరుణత్వాష్ట్రే ప్రశస్తే తిథౌ । కుంభాజాలిగతెరవాశుభకరే ప్రాప్తోదయే భార్గవే జీవజ్ఞాస్ఫుజితాం దినే నవవధూవేశ్మ ప్రవేశశ్శుభః—అథ పునర్వివాహః - శ్రీధరీయే ॥ పునర్వివాహం వక్ష్యామి దంపత్యోశ్శుభవృద్ధిదమ్ । లగ్నేందులగ్నదోషే గ్రహతారాదిసంభవే । అన్యేష్వశుభకాలేషు దుస్తరోగాది సంభవే । వివాహే చాపి దంపత్యోరాశౌచాది సముద్భవే ॥ తస్య దోషస్య శాంత్యర్థం పునర్వైవాహ్యమిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సురాపీ వ్యాధితా ధూర్తా వంధ్యార్థఘ్న్యప్రియంవదా । స్త్రీప్రసూశ్చాధివేత్తవ్యా పురుషద్వేషిణీ తథా ॥ మనుః ॥ వంధ్యాష్టమేధివేత్తవ్యా దశమే తు మృతప్రజా । ఏకాదశే స్త్రీజననీ సద్యస్త్వప్రియవాదినీ ॥ సంగ్రహే తు ॥ అప్రజాం దశమే వర్షే స్త్రీప్రజాం ద్వాదశే త్యజేత్ । మృతప్రజాం పంచదశే సద్యస్త్వప్రియవాదినీమ్ । యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకాముత్క్రమ్య కామార్థమన్యాం లబ్ధుం య ఇచ్ఛతి । సమర్థస్తోషయిత్వార్థైః పూర్వోఢామపరాం వ్రజేత్ ॥ ఆజ్ఞాసంపాదినీం దక్షాం వీరసూం ప్రియవాదినీమ్ । త్యజన్దాప్యస్తృతీయాంశమద్రవ్యో భరణం స్త్రియాః ॥ మనుః ॥ అధివిన్నా తు యా నారీ నిర్గచ్ఛేద్రోషితా గృహాత్ । సా సద్యస్సన్నిరోద్ధవ్యా త్యాజ్యా వా కులసన్నిధౌ ఇతి ॥ హేమాద్రౌ కాత్యాయనః ॥ అగ్నిశిష్టాదిశుశ్రూషాం బహుభార్యస్సవర్ణయా ॥ కారయేత్తద్బహుత్వం చేజ్జ్యేష్ఠయాగర్హితా న చేదితి ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సత్యామన్యాం సవర్ణాయాం ధర్మకార్యం న కారయేత్ । సవర్ణాసు విధౌ ధర్మ్యే జ్యేష్ఠయా న వినేతరా ॥ ద్వితీయవివాహే హోమాగ్నిమాహ కాత్యాయనః ॥ సదారోన్యాన్పునర్దారానుద్వోఢుం కారణాంతరాత్ । యదీచ్ఛేదగ్నిమాన్కర్తుం క్వ హోమోస్య విధీయతే ॥ స్వేఽగ్నావేవ భవేద్ధోమో లౌకికే న కదాచన ॥ త్రికాండమండనోపి ॥ ఆద్యాయాం విద్యమానాయాం ద్వితీయాముద్వహేద్యది తదా వైవాహికం కర్మ కుర్యాదావసథేఽగ్నిమాన్ । సుదర్శనభాష్యే తు ॥ ద్వితీ

వివాహహోమో లౌకిక ఏవస పూర్వోపాసనే ఇత్యుక్తం -ఇదంచాసంభవే- తత్ర చాగ్నిద్వయ సంసర్గః కార్యః - తదాహ శౌనకః ॥ అథాగ్న్యోర్గృహ్యయోర్యోగం సపత్నీభేదజాతయోః । సహాధికారసిద్ధ్యర్థమహం వక్ష్యామి శౌనకః ॥ అరోగాముద్వహేత్కన్యాం ధర్మలోప భయాత్స్వయమ్ । కృతే తత్రవివాహే చ వ్రతాంతే తు పరేఽహని॥ పృథక్‌స్థండిలయో రగ్నింసమాధాయ యథావిధి। తత్రకృత్వాజ్యభాగాంత మన్వాధానాదికంతతః ॥ జుహుయాత్పూర్వపత్న్యగ్నౌ తయాన్వారబ్ధ ఆహుతిః । అగ్నిమీళే పురోహితంసూక్తేనన వర్చ్చసతు । సమిధ్యైనంసమారోప్య అయంతే యోనిరిత్యృచా । ప్రత్యవరోహేత్యనయా నిష్ఠాగ్నౌ నిధాయతమ్। ఆజ్యభాగాంతతంత్రాదికృత్వారభ్యతదాదితః । సమన్వారబ్ధ ఏతాభ్యాంపత్నీభ్యాం జుహుయాద్ఘృతమ్ । చతుర్గృహీత మేతాభిరృగ్భిష్షడ్భి ర్యథాక్రమమ్ ॥ అగ్నావగ్నిశ్చరతీ త్యగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతే । అస్తీదమితితిసృభిః పాహినోఅగ్న ఏకయా॥ తతస్స్విష్టకృదారభ్య హోమశేషం సమాపయేత్ । గోయుగం దక్షిణాదేయా శ్రోత్రియాయాహితాగ్నయే ॥ పత్న్యోరేకాయదిమృతాదగ్ధ్వా తేనైవ తాంపునః। ఆదధీతాన్యయాసార్ధమాధానవిధినాగృహీతి ॥ బౌధాయనసూత్రేతు ॥ అథయది గృహస్థోద్వేభార్యేవిందేతకథం తత్రకుర్యాదితి యస్మిన్కాలే విందేతో భావగ్నీపరిచరేదపరాగ్నిముపసమాధాయపరిస్తీర్యాజ్యం విలాప్యస్రుచిచతుర్గృహీతం గృహీత్వాఽన్వారబ్ధాయాం జుహోతి నమస్త ఋషేరాదావ్యధాయై త్వాస్వధాయై త్వామాన ఇంద్రాభిమత స్త్వద్రుష్ట్వారిష్టాం సఏవ బ్రహ్మన్న వేదసుస్వాహేత్యథాయంతేయోనిరృత్వియ ఇతి సమిధిసమారోపయేత్, పూర్వాగ్నిముపసమాధాయాజుహ్వాన ఉద్బుధ్యస్వాగ్న ఇతి సమిధమాధాయ పరిస్తీర్య స్రుచిచతుర్గృహీత్వా ద్వయోర్భార్యయోరన్వారబ్ధయోర్యజమానోఽభిమృశతి యోబ్రహ్మాబ్రహ్మణ ఇత్యేతేన సూక్తేనైకంచతుర్గృహీతంజుహోత్యగ్నిముఖాత్ కృత్వాపక్వాజ్జుహోతి- సమ్మితంసంకల్పేథామితిపురోనువాక్యామనూచ్యాగ్నే పురీష్యేఇతియాజ్యయాజుహోత్యథాజ్యాహుతిరుపజుహోతిపురీష్యమస్తమిత్యంతాదనువాకస్యస్విష్టకృత్ప్రభృతిసిద్ధమాధేను వరదానాదథాగ్రేణాగ్నిం దర్భస్తంభే హుత శేషంనిదధాతిబ్రహ్మజజ్ఞానంపితావిరాజామితిద్వాభ్యాంసంసర్గవిధిః కార్యః

ద్వితీయాదివివాహేకాలయుక్తం - సంగ్రహే ॥ ప్రమదామృతివాసరాదితఃపునరుద్వాహవిధింవరస్యచ । విషమేపరివత్సరేశుభోయుగళేచాపిమృతిప్రదోభవేత్ ॥ తృతీయవివాహేనిషేధోమాత్స్యే ॥ ఉద్వహేఇతిసిద్ధ్యర్థంతృతీయాంనకదాచన । మోహాదజ్ఞానతోవాపియదిగచ్ఛేత్తుమానుషీమ్॥ నశ్యత్యేవనసందేహో గర్గస్యవచనంయథేతిసంగ్రహే ॥ తృతీయాంయదిచోద్వాహేత్తర్హిసావిధవాభవేత్ ॥ చతుర్థాదివివాహార్థం తృతీయేర్కంసముద్వహేత్ । తద్విధిస్తు, రవిశన్యోర్హస్తేవావరఃసంకల్ప్యస్వస్తివాచనం నాందీశ్రాద్ధంకృత్వాచార్యం వృత్వా ఆకృష్ణేనేతిచా[illegible] మోయుతం సూర్యమర్కం- సంపూజ్య గు[illegible]దనందత్వా [illegible]

త్రిలోకవాసిన్ సప్తాశ్వచ్ఛాయయా సహితో రవే। తృతీయోద్వాహజందోషం నివారయ సుఖంకురుఇతి సంప్రార్థ్య జలేన త్రిస్సించేత్ । మమప్రీతికరాయేయం మయాసృష్టా పురాతనీ। అర్కజా బ్రహ్మణాసృష్టా అస్మాకం ప్రతిరక్షతు ॥ నమస్తేమంగళే దేవినమస్సవితురాత్మజే। త్రాహిమాంకృపయాదేవిపత్నీత్వంమే ఇహాగతా ॥ అర్కత్వం బ్రహ్మణాసృష్టః సర్వప్రాణి హితాయచ। వృక్షాణా మాదిభూతస్త్వం దేవానాంప్రీతివర్ధనః ॥ తృతీయోద్వాహజంపాపం మృత్యుంచాశు వినాశయేతి ॥ తతఆచార్యః కాశ్యపగోత్రా మాదిత్యస్యప్రపౌత్రీంసవితుః పౌత్రీం అర్కస్యపుత్రీ మర్కకన్యామముకగోత్రాయ వరాయదాస్యే ఇతివాగ్దానంకృత్వా వరస్య మధుపర్కం కృత్వాంతఃపటంధృత్వా స్వస్తిన ఇతిసూక్తం జప్త్వా పూర్వవత్కన్యాందత్వా అర్కకన్యా మిమామిత్యూహేన కన్యాదానమంత్రముక్త్వా దక్షిణాం దద్యాత్ - తతోగాయత్ర్యా వేష్టితసూత్రేణ బృహత్సామేతి మంత్రేణ కంకణంబద్ధ్వార్కస్య చతుర్దిక్షుకుంభేషు విష్ణుం సంపూజ్యాగ్నింప్రతిష్ఠాప్యాఘారాంతే సంగోభిరితి బృహస్పతయే యస్త్వైత్వాకామ కామాయేత్యృచాగ్నయేవ్యస్తసమస్త వ్యాహృతిభిరాజ్యంహుత్వాచార్యాయ గోయుగందత్వా ॥ మయాకృతమిదంకర్మస్థావరేషు జరాయుణా। అర్కాపత్యానినోదేహి తత్సర్వం క్షంతుమర్హసీతినమేతాఇతిదిక్—ఇతి నిర్ణయసింధౌ వివాహప్రకరణంసమాప్తం—అథాధానం-రత్నమాలాయాం ॥ ప్రాజాపత్యే పూషభే సద్విదైవేపుష్యే జ్యేష్ఠాస్వాదవేకృత్తికాసు। అగ్న్యాధానం హ్యుత్తరాణాంత్రయేపి చిత్రాదిత్యే కీర్తితంగర్గముఖ్యైః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ అగ్న్యాధేయంకృత్తికాసు రోహిణ్యాం మృగశిరసి ఫాల్గునీషు విశాఖయో రుత్తరయోః। ప్రోష్ఠపదయోరేతేషాంకస్మింశ్చిదస్వంతే పర్వణిబ్రాహ్మణ ఆదధీత - గ్రీష్మవర్షాశరత్సు క్షత్రియవైశ్యోపకృష్టాయస్మిన్ కస్మింశ్చిదృతావాదధీత - సోమేన వక్ష్యమాణో నర్తుం పృచ్ఛేన్న నక్షత్రంసోమాధానే ఋత్వాద్యనాలోచన మాత్రపరం - అథోఖలు యదైవైనగ్ంశ్రద్ధోప నమేదథాదధీతసైవాస్యర్ధిరితి సోమేన యక్ష్యమాణో నర్తుం పృచ్ఛేన్న నక్షత్రం తదేతదార్తస్యాతివేలంవా శ్రద్ధాయుక్తస్య భవతీతి బౌధాయనోక్తేరితి - మదనరత్నే వృద్ధగార్గ్యః ॥ పుష్యాగ్నేయత్ర్యుత్తరాదిత్యపౌష్ణజ్యేష్ఠాచిత్రార్కద్విదైవేందుభేషు। కుర్యుర్వహ్న్యాధానమాద్యం వసంతగ్రీష్మోష్మాంతేష్వేవవిప్రాదివర్ణాః ॥ కాలాదర్శే ॥ అగ్నిహోత్రం దర్శపూర్ణమాసావప్యుత్తరాయణే। ఉపక్రమ్యయథాకాల ముపాసీరన్ద్విజాతయః ॥ సోమంచపశుబంధంచ సర్వాశ్చ వికృతీరపి। సౌమ్యాయనే యథాకాలం విదధ్యుర్గృహమేధినః॥ అత్రవిశేషః పూర్వముక్తః - అగ్నిహోత్రకాలఉక్తశ్ఛందోగపరిశిష్టే॥ఉదితేఽనుదితేచైవసమయాధ్యుషితేతథా। సర్వథావర్తతేయజ్ఞ ఇతీయంవైదికీశ్రుతిః ॥ ఏతేషాం స్వరూపంతత్రైవ॥ రాత్రేస్తు షోడశేభాగే గ్రహనక్షత్ర భూషితే। కాలంత్వనుదితంజ్ఞాత్వాహోమంకుర్యాద్విచక్షణః ॥ తథా ప్రభాతసమయే నష్టే

నక్షత్రమండలే । రవిర్యావ న్న దృశ్యేత సమ్యగాఘ్య్రాపి తం చ తత్ ॥ రేఖామాత్రం ప్రదృశ్యేత రశ్మిభిశ్చ సమన్వితః । ఉదితం తద్విజానీయాత్ తత్ర హోమం ప్రకల్పయేత్ ॥ ఆశ్వలాయనః । ఉషోదయం ప్రపద్య ఉదితే వా - సాయంతు సపవ - అస్తమితే హోమముక్తః - [illegible] సపవ - ప్రదోషాంతో హోమకాలః సంగవాంతః ప్రాతః ఇతి - [illegible] । యావత్సమ్యఙ్న భావ్యంతే నభస్యృక్షాణి సర్వతః । నచలోహితతా మాంప్రైతి తావత్సాయంతు హూయతే ॥ ఔపాసనే ప్యేవంతస్యాగ్నిహోత్రేణ ప్రాదుష్కరణహోమకాలౌ వ్యాఖ్యాతావిత్యాశ్వలాయనోక్తేః - [illegible] ఆవసథ్యాగ్నావసథ్యాగ్నీ - పారస్కరః ॥ ఆవసథ్యాధానం దారకాలే [illegible] కేషాంచిత్ - [illegible] కాలో విభాగకాలః - మదనరత్నే వ్యాసః ॥ అగ్నిరైవాహికో యోగః గృహీతః ప్రహూదినా । పితర్యుపరతే తేన గృహీతస్యః ప్రయత్నతః ॥ యోగృహీత్వా వివాహాగ్నిం గృహస్థ ఇతిమన్యతే । అన్నం తస్య నభోక్తవ్యం వృథాపాకోహి సస్మృతః ॥ జ్యేష్ఠభ్రాతరి పితరి వాసాగ్నౌకనిష్ఠస్య పుత్రస్య వాగ్న్యభావేపినదోషః - తదాహాత్రైవగార్గ్యః ॥ పితృపాకోపజీవీవా భ్రాతృపాకోపజీవికః । జ్ఞానాధ్యయన నిష్ఠోవానదుష్యేతాగ్నినావినా ॥ గృహస్థస్యాస్యాధ్యయనమాహ సత్యవ్రతః ॥ అసన్యత్యద్విజో వేదం స్నాతోవ్యాద్యాహ్యయథా తథా । అధీతే బ్రహ్మచర్యేణ సాంగం వేదం గురోర్గృహే ॥ ఇదం చాధానం జ్యేష్ఠే కృతాధానే నకార్యం ॥ దారాగ్నిహోత్ర సంయోగం కురుతే యోగ్రజే స్థితే । పరివేత్తా సవిజ్ఞేయః పరివిత్తిస్తు పూర్వజః ఇతిమను శాతాతపోక్తేః ॥ స్మార్తేప్యేవం ॥ సోదర్యతిష్ఠతిజ్యేష్ఠే నకుర్యాద్దారసంగ్రహమ్ । ఆవసథ్యం తథాధానం పతితస్తు తథా భవేత్ ఇతి తత్రైవ గార్గ్యోక్తేః ॥ అజ్ఞాయాంత్వదోషమాహ సుమంతుః ॥ జ్యేష్ఠో భ్రాతా యదాతిష్ఠే దాధానం నైవ చాశ్రయేత్ అనుజ్ఞాతస్తు కుర్వీత శంఖస్యవచనం యథా ॥ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ అగ్రజస్తు యదానగ్నిరాదధ్యాదనుజః కథమ్ । అగ్రజోనుమతం కుర్యాదగ్నిహోత్రం యథావిధిః ॥ హారీతః ॥ సోదరాణాంతు సర్వేషాం పరివేత్తా కథం భవేత్ । దారైస్తు పరివిద్యంతే నాగ్నిహోత్రేణ నేజ్యయా ॥ అధికారిణోపి భ్రాతురనుజ్ఞయా కుర్యాదితిమదనపారిజాతః - వివాహస్త్వనుజ్ఞయాపి నేత్యర్థః - సోదరోక్తే రసోదరాణాం సాపత్నదత్తకాదీనాం నదోషః - తదాహ హేమాద్రౌ వసిష్ఠః ॥ పితృవ్యపుత్రాన్ సాపత్నాన్పరనారీసుతాంస్తథా । దారాగ్నిహోత్ర సంయోగే నదోషః పరివేదనే । పరనారీసుతాః దత్తకాదయః - దేశాంతరే విశేషమాహ సఏవ - అష్టౌదశౌ ద్వాదశ వర్షాణివా జ్యేష్ఠభ్రాతర మనివిష్టమప్రతీక్షమాణః ప్రాయశ్చిత్తీ భవతీతి క్లీబాదావప్యదోషమాహ కాత్యాయనః ॥ దేశాంతరస్థ క్లీబైకవృషణాన సహోదరాం । వేశ్యానిష్ఠాంశ్చపతిత శూద్రతుల్యాతిరోగిణః ॥ జడమూకాంధ బధిరకుబ్జవామన ఖంజకాన్ । అతివృద్ధానిభార్యాంశ్చ కృషిసక్తాన్నృపస్యచ ॥ ధనవృద్ధి ప్రసక్తాంశ్చ కామతో కారిణస్తథా । కుటిలోన్మ

త్రే చోరాంశ్చ పరివిందన్నదుష్యతి ॥ ఆశార్కేపి ॥ ఉన్మత్తః కిల్బిషీకుష్ఠీ పతితః
క్లీబఏవవా । రాజయక్ష్మామయావీచ నన్యాయ్యస్స్యాత్ప్రతీక్షితుమ్ ॥ ఏవం జ్యేష్ఠే
చ్ఛిన్నహస్తాదావపి నపరివేత్తృత్వం - తదాహ త్రికాండమండనః ॥ దర్శేష్టింపౌ
ర్ణమాసేష్టిం సోమేజ్యామగ్ని సంగ్రహమ్ । అగ్నిహోత్రం వివాహంచ ప్ర
యోగే ప్రథమేస్థితమ్ ॥ నకుర్యాజ్జనకేజ్యేష్ఠే సోదరే చాప్యకుర్వతి। క్షేత్రజాదా
వనిజానే విద్యమానేపి సోదరే ॥ .నాధికారవిఘాతోస్తి భిన్నోదర్యే విచారణే ।
పంగ్వంధమూక బధిరపతితోన్మాదదూషణే ॥ సన్యస్తేచ్ఛిన్నహస్తాదౌ యద్వాపం
డాదిదూషణే । జనకేసోదరేజ్యేష్ఠే కుర్యాదేవేతరః క్రియామితి ॥ ఆరోహతందశ
తం శక్వరీర్మమఇత్యాధానే మంత్రవర్ణాచ్చ- శక్వరీరంగుళీః- తంత్రరత్నేప్యుక్తం -
అంగవైకల్యాత్ పూర్వమాహితాగ్నిత్వేద్విక్రియైతైవనిత్యేషు - ఆధానంతునకు
ర్యాత్తస్యనైమిత్తికత్వాదితి- ఏవంచతురంగుళేపి షడంగులకాణవివర్ణాదే స్వత్వే
వాధికారః ఏకాదశసుదశాంతర్గతేః శరీరకార్శ్యంవా విప్రతిషిద్ధంఇతి హిరణ్యకేశి
సూత్రేకర్మాశక్తిహేతో రేవాంగవైకల్యస్య నిషేధాత్ - అత ఏవకాత్యాయ
నసూత్రే యాజ్యశ్చప్రథమైస్త్రిభిర్గుణై రితిన్యూనాంగస్యాప్యధికారఉక్తః - అపరా
ర్కే ఉశనాః ॥ పితాపితామహోయస్య అగ్రజోవాథకస్యచిత్ । తపోగ్నిహో
త్రమంత్రేషు నదోషఃపరివేదనే ॥ పితురాజ్ఞాయామప్యదోషమాహమదనరత్నేసు
మంతుః॥ పిత్రాయస్యతునాధానంకథం పుత్రస్తుకారయేత్ ॥అగ్నిహోత్రేధికారో
స్తి శంఖస్యవచనంయథఇతి ॥ నాధాతనాధానంకృతమిత్యర్థః. ఏతదాజ్ఞాయా
మేవేతి హేమాద్రిః - యత్తు ॥ పితుస్సత్యప్యనుజ్ఞానేనాదధీత కదాచఇతితత్సత్యా
ధికారేజ్ఞేయం—అథశూద్రసంస్కారాః - యమః ॥ శూద్రోప్యేవంవిధః కార్యో
వినామంత్రేణ సంస్కృతః । నకేనచిత్సమసృజచ్ఛంద సాతంప్రజాపతిః ॥ ఛందసా
మంత్రేణవ్యాసోపి ॥ గర్భాధానంపుంసవనం సీమంతోజాతకర్మచ । నామక్రియాని
ష్క్రమోన్నప్రాశనంవపనక్రియా ॥ కర్ణవేధోవ్రతాదేశో వేదారంభక్రియావిధిః।
కేశాంతస్నానముద్వాహో వివాహాగ్నిపరిగ్రహః ॥ త్రేతాగ్నిసంగ్రహశ్చైవసం
స్కారాః షోడశస్మృతా ఇత్యుక్త్వాహ ॥ నవైతాః కర్ణవేధాంతామంత్రవర్జం
స్త్రియాః క్రియాః ॥ వివాహోమంత్రతస్తస్యాః శూద్రస్యామంత్రతోదశఇతి ॥ మ
దనరత్నే హిరణ్యగర్భదానేతు ॥ గర్భాధానంపుంసవనంసీమంతోన్న యనంతథా ।
కుర్యుర్హిరణ్యగర్భస్య తతస్తేద్విజపుంగవాః ఇత్యుక్త్వా ॥ జాతకర్మాదికాః కు
ర్యాత్ క్రియాఃషోడశచాపరాః ఇత్యత్రస్త్రియాఃజాతకర్మ నామకరణనిష్క్రమణా
న్నప్రాశన చూడావివాహాః షట్ శూద్రాణాంతుషడేతేపంచమహాయజ్ఞాశ్చేత్యే
కాదశేత్యుక్తం - రూపనారాయణ హరిహరభాష్యయోరప్యేవం శార్ఙ్గధరస్తు ॥
ద్విజానాంషోడశైవస్యుశ్శూద్రాణాం ద్వాదశైవహి । పంచైవమిశ్రజాతీనాం సం
స్కారాఃకులధర్మతః ॥ వేదవ్రతోపనయనమహానామ్నీ మహావ్రతమ్। వినాద్వా
దశశూద్రాణాంసంస్కారానామమంత్రత ఇత్యాహ - అపరార్కస్తుగర్భాదాన

స్మృతౌ పునఃఇత్యత్రాహ - ఏతచ్చాతుర్వర్ణ్యపరంనద్విజాతి మాత్రపరం - తథా సత్యుపనయనం విధాయవాచ్యం స్యాదితి - తేనతన్మతేష్టా భవంతి - బ్రాహ్మే తు ॥ వివాహమాత్ర సంస్కారం శూద్రోపిలభతాంసదాత్యుక్తం - అత్రసజ్జన చ్ఛూద్రగోచరత్వేన దేశభేదాద్వ్యవస్థా ॥ యత్తుమనుః ॥ నశూద్రేపాతకం కించి న్నచ సంస్కారమర్హతిఇతి ॥ తదర్థమాహ మేధాతిథిః॥ యత్నామాస్యలోనిషిద్ధం స్తేయానృతాదినతదతిక్రమే స్యపాపం యథాద్విజానాం ఉపనయనరూపంసంస్కా రం చనార్హతీతి - తేచతూష్ణీంకార్యాః ॥ శూద్రోవర్ణశ్చతుర్థోపివర్ణత్వాద్ధర్మ మర్హతి। వేదమంత్రస్వధా స్వాహావషట్కారాది భిర్వినాఇతి వ్యాసోక్తేః॥ అమం అమంత్రస్యభితు శూద్రస్య విప్రోమంత్రేణ గృహ్యతే ఇతిమరీచ్యుక్తేశ్చ- ఇయం పరిభాషాసర్వార్థా - తేనశూద్రధర్మేషు సర్వత్రవిప్రేణమంత్రః పఠనీయః - సోపి పౌరాణ ఏవేతిశూలపాణిః- ఏవంస్త్రీణామపీతిదిక్ —ఇతిసంస్కారనిర్ణయః— అథతు దకాలాః-తత్రజలాశయస్య-వారాహః॥హస్తేచాంబుప పౌష్ణకేశవమఘామిత్రో త్తరారోహిణీదేవేజ్యేషు చశుక్రసౌమ్య శశభృద్వాగీశవారాంశకే । రిక్తాంఛిద్ర తిథింవినాహయ వృషభేన క్రేకులే శేషుశేమీనేకూపతటాక కర్మణమున యశ్శం సంతిశుద్ధేష్టమే ॥ హస్తోమఘానురాధాపుష్య ధనిష్ఠోత్తరాణి రోహిణ్యః ॥ శతభిష గీ త్యారంభే కూపానాంశస్యతేభగణః ॥ హిమాద్రావభవిష్యే। తస్మిన్ సలిలసం పూర్ణే కార్తికేతువిశేషతః ॥ మునయః కేచిదిచ్ఛంతివ్యతీతే చోత్తరాయణే ॥ నకాలనియమస్తత్రసలిలంతత్రకారణమ్ ॥ దీపికాపి ॥ మార్తాండేందూడుశుద్ధౌ మురజిదశయనే మాఘషట్కస్య శుక్లేమూలాషాఢోత్తరాశ్వి శ్రవణగురుకరేషా న్నశక్రాప్యచాంద్రే। మైత్రేబ్రాహ్మేచపూర్ణామదన ౧౩ రవి౧౨తిథౌ సద్వితీ యాతృతీయే కార్యాతోయ ప్రతిష్ఠాజ్ఞ గురుసితదినేకాల శుద్ధేసులగ్నే॥ వరాహః॥ ఆగ్నేయేయదికోణే గ్రామస్యపురస్య వాభవతికూపః। నిత్యంసకరోతి భయందా హంచ సమానసంప్రాయః ॥ నైరృత్యేబాలభయం వనితాక్షయంచ వాయవ్యే। గిక్తియమేత త్ర్యక్త్వాశేషాస్తు శుభావహాఃకూపాః ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ భూతింపు ష్టిం పుత్రహానిం పురంధ్రీనాశం మృత్యుంసంపదం శత్రుబాధామ్ । కించి త్సౌఖ్యం శంభుకోణాది కుర్యాత్కూపోమధ్యే గేహమర్థక్షయంచ ॥ ఉత్సర్గ విధిశ్చోక్తో మహార్ణవపరిశిష్టే॥ అథాతోవాపీకూప తటాకయజ్ఞంవ్యాఖ్యాస్యామః- పుణ్యేహ్ని స్వకసుహృపేగ్నిం సమాధాయ వారుణంచరుం శ్రపయిత్వాజ్యభాగాం తే ఆజ్యస్యాహుతీర్జుహుయాత్ - సముద్రజ్యేష్ఠేతిప్రత్యృచంతతోహ విషాష్టౌత త్వాయామిత్వంనఇత్వంనోఅగ్నే ఇతిద్వే - ఇమంమేవరుణేతిచస్విష్టకృతంనవమం స్రాజ్యనాంతేధేనుంతారయేత్ - అవతీర్యమాణామను మంత్రయేత ఇదంసలిలం పవిత్రంకురుష్వశుద్ధాః పూతాఅమృతాః సంతునిత్యం మాంతారయంతీ కురుతీ ర్ఘాభిషేకం లోకాల్లోకంతరతేతీర్యతేఇతి చవుచ్ఛాగ్రేన్వారబ్ధ ఉత్తీర్యాపో అస్మాన్మాతరః శుంధయంత్విత్యృచా పరాజితాయాందిశ్యుత్థాపయేత్ మాయవసాద

గవతీతి హింకృతంచేద్ధింకృణ్వతీత్య ంగకృతాంగవిప్రాపదద్యా దితరాంవాశక్త్యాదక్షి
ణాం తతఉత్సృజేద్దేవ పితృమనుష్యాః ప్రీయంతామితిబ్రాహ్మణాన్భో జయిత్వా
స్వస్త్యయనం వాచయీత - ఇతి విస్తరస్తు మాత్స్యోక్తౌస్మత్కృతజలా
శయోత్సర్గ విధౌజ్ఞేయః - కూపాదేరుత్సర్గాకరణేదోష ఉక్తోభవిష్యే ॥ సతా
జలంపవిత్రంస్యాద పవిత్రమసంస్కృతమ్ । కుశాగ్రేణాపి రాంజేంద్రనస్పృ
ష్టవ్యమసంస్కృతమ్ ॥ తథా ॥ వాపీకూపతటాకాదాయజ్జలం స్యాదసం
స్కృతమ్ । అపేయంతద్భవేత్సర్వంపీత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ అథవృక్షారో
పణం - చండేశ్వరః ॥ ఆదిత్యచాంద్రపితృతిష్య విశాఖపౌష్ణమూలోత్తరాత్రయ
తురంగమవారుణాశ్చ । ఏతేషుతారగణేషు హితంనరాణాం వృక్షాదిరోపణమి
హాపదిశంతిధీరాః—అథమూర్తిప్రతిష్ఠా - వసిష్ఠః ॥ హస్తత్రయేమిత్ర హరిత్ర
యేచ పౌష్ణద్వయాదిత్య సురేజ్యభేషు । తిస్రోత్తరాధాతృశశాంకభేషు సర్వామ
రస్థాపనముత్తమంస్యాత్ ॥ మాత్స్యే ॥ చైత్రేవాఫాల్గునేవాపి జ్యేష్ఠేవా మాధ
వేతథా । మాఘేవాసర్వదేవానాం ప్రతిష్ఠా శుభదాభవేత్ ॥ నారదస్తు॥చైత్రం
నిషేధతి ॥ విచైత్రేష్వేవమాసేషుమాఘాదిషుచ పంచసుఇతి ॥ తేనాత్రవికల్పః -
అత్రమాఘమాసోవిష్ణు ప్రతిష్ఠావ్యతిరిక్తవిషయః ॥ మాఘేకర్తుర్వినాశాయ ఫా
ల్గునే శుభదాభవేదితి విష్ణుధర్మోక్తేరితిహేమాద్రిః ॥ మాత్స్యే ॥ దృఢాధనకరీ
స్త్రీతాతథాప్రతిపదిస్మృతా । ద్వితీయాయాంధనోపేతా తృతీయాయాంధనప్రదా ।
చతుర్థ్యాంనాశమాప్నోతి యమస్యస్యాత్సుఖావహా । వినాయకస్యదేవస్యతథాత
త్రహితప్రదా ॥ పంచమ్యాం శ్రీయుతాకర్తు ర్వరదాచతథాభవేత్ । షష్ఠ్యాంల
క్ష్మీయుతానిత్యం సప్తమ్యాం రోగనాశినీ ॥ అష్టమ్యాంధాన్యబహులానవమ్యాం
చవినశ్యతి । భద్రకాళ్యాఃకృతాతత్ర కర్తుర్భవతితుష్టయే ॥ ధర్మవృద్ధికరీజ్ఞేయా ద
శమ్యాంతుతథాతిథౌ । ఏకాదశ్యాంతథాయుక్తా ద్వాదశ్యాంసర్వకామదా ॥
త్రయోదశ్యాం తథాజ్ఞేయా చతుర్దశ్యాంవినశ్యతి । కృష్ణపక్షేపంచదశ్యాం కర్తుః
క్షయకరీభవేత్ ॥ పంచదశ్యాంతథాశుక్లే సర్వకామకరీభవేత్ । ఆషాఢేద్వేతథా
మూలముత్తరాత్రయమేవచ । జ్యేష్ఠాశ్రవణరోహిణ్యః పూర్వాభాద్రపదాతథా॥
హస్తాశ్వినీరేవతీచ పుష్యామృగశిరాస్తథా । అనూరాధాతథాస్వాతీ ప్రతిష్ఠాసుప్ర
శస్యతే ॥ శ్రీపతిః ॥ రోహిణ్యుత్తరపౌష్ణవైష్ణవక రాదిత్యాశ్వినివాసవానూరాధేం
దవజీవభేషు గదితంవిష్ణోఃప్రతిష్ఠాపనమ్ । పుష్యశ్రుత్యభి జిత్సురేశ్వరకయో ర్విత్తా
ధిపస్కంధయోర్మైత్రేతిగ్మరుచేః కరేనిరృతిభేదుర్గాది కానాంశుభమ్ ॥ గణపరివృ
ఢరక్షో యక్షభూతాసురాణాం ప్రథమఫణి సరస్వత్యాది కానాంచపౌష్ణే । శ్రవ
సిసుగతనామ్నా వాసవేలోకపానాం నిగదితమఖిలానాం స్థాపనంచస్థిరేషు ॥ తే
జస్వినీ క్షేమకృదగ్ని దాహవిధాయినీస్యాద్ధినదాదృఢాచ । ఆనందకృత్కల్పవినా
శినీచసూర్యాదివారేషుభవేత్ప్రతిష్ఠా ॥ మాధవీయేవైఖానసః ॥ మాతృభైరవవా
రాహ నరసింహత్రివిక్రమాః । మహిషాసురహంత్ర్యశ్చస్థాప్యావైదక్షిణాయనే ॥

వైశేషిక్త్వం ప్రతిష్ఠా లింగప్రతిష్ఠాయాంవిశేషః ॥ హేమాద్రౌలక్షణసముచ్చయే ॥ ఉ
త్తరాశాగతేభానౌ లింగస్థాపనముత్తమమ్ । దక్షిణేత్వయనేపూజ్య త్రివర్గాశేభ
యావహమ్ ॥ స్వగృహేస్థాపనంనేష్టం తస్మాద్వైదక్షిణాయనే । స్థాపనంతుప్రక
ర్తవ్యం శిశిరాదావృతుత్రయే । ప్రావృషిస్థాపితంలింగం భవేద్వరదయోగదమ్ ॥
హేమంతేజ్ఞానదంచైవ లింగస్యారోపణంమతమ్ ॥ రత్నావళ్యాం ॥ మాఘఫాల్గున
వైశాఖ జ్యేష్ఠాషాఢేషుపంచసు । మాసేషుశుక్లపక్షేషు లింగస్థాపనముత్తమమ్ ॥
విష్ణోరప్యాహతత్రైవవైఖానసః ॥ మార్గశీర్షాది మాసౌద్వౌనిందితౌబ్రహ్మణాపురా।
మాసేషుఫాల్గునశ్శ్రేష్ఠశ్చైత్రోవైశాఖఏవచ ॥ వృషేవాప్యశ్వయుఙ్మాసే శ్రావ
ణేమాసివాభవేత్ ॥ బౌధాయనసూత్రే విష్ణుప్రతిష్ఠాముపక్రమ్యద్వాదశ్యాం శ్రో
ణాయాంవాయానిచాన్యాని పుణ్యనక్షత్రాణీతి కృత్తికాదివిశాఖాంతేష్విత్యర్థః-
సర్వదేవేషుమాసవిశేషో హేమాద్రౌ విష్ణుధర్మే ॥ మాఘేకర్తుర్వినాశాయ ఫాల్గు
నే శుభదాభవేత్ । లోకానందకరీచైత్రే వైశాఖేవరసంయుతా । ఆజ్ఞాయుతాస
దాజ్యేష్ఠే ఆషాఢేధర్మవృద్ధిదా ॥ శ్రావణేధనహీనాస్యాత్ ప్రౌష్ఠపాదేవినశ్యతి ।
ఆశ్వినేనాశమాప్నోతి వహ్నినాకార్తికేతథా ॥ సౌమ్యేసౌభాగ్యమతులం పౌషే
పుష్టిరనుత్తమా । దోషాన్వితాధమాసేస్యాత్కర్తురాత్మనఏవచేతి ॥ అత్రశ్రావ
ణాశ్వినయోర్నిషేధోమార్గశీర్షవిధిశ్చవిష్ణువ్యతిరిక్తవిషయః - పూర్వోక్తవచనా
దితిహేమాద్రిః - మాఘశ్రావణభాద్రపదనిషేధః శివవ్యతిరిక్తవిషయః తత్రతస్యో
క్తేః॥ దేవీస్థాపనేతత్రైవ విశేషోదేవీపురాణే ॥ దేవ్యామాఘేశ్వినేమాసె ఉత్తమా
సర్వకామదా ॥ తథా ॥ నతిథిర్నచనక్షత్రంనోపవాసోత్రకారణమ్। సర్వకాలం
ప్రకర్తవ్యం కృష్ణపక్షేవిశేషతః ॥ అన్యశ్చాత్రవిచారోహేమాద్రౌజ్ఞేయః - నా
రదః ॥ హంత్యర్థహీనాకర్తారం మంత్రహీనాతుఋత్విజమ్ । స్త్రియంలక్షణహీ
నాతు నప్రతిష్ఠాసమోరిపుః ॥ అత్రాధికారిణ ఉక్తాః-కృత్యకల్పతరౌదేవీపురాణే॥
వర్ణాశ్రమవిభేదేనదేవాస్థాప్యాస్తునాన్యథా।బ్రహ్మాతుబ్రాహ్మణైస్థాప్యోగాయత్రీ
సహితఃప్రభుః॥చతుర్వర్ణైస్తథావిష్ణుః ప్రతిష్ఠాప్యస్సుఖార్థిభిః। భైరవోపిచతుర్వ
ర్ణైరంత్యజానాంతథామతః॥మాతరస్సర్వలోకైస్తుస్థాప్యాఃపూజ్యాస్సురోత్తమాః
లింగంగృహీయతిర్వాపి సంస్థాప్యతుయజేత్సదా ॥ శివసర్వస్వేభవిష్యే ॥ యస్తు
పూజయతేలింగం దేవాదిం మాంజగత్పతిమ్ । బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యశూ
ద్రోవామత్పరాయణః ॥ తస్యప్రీతఃప్రదాస్యామిశుభాఁల్లోకాననుత్తమాన్ ॥ తిథి
తత్త్వేస్కాందే ॥ శూద్రఃకర్మాణి యో నిత్యంస్వీయానికురుతేప్రియే । తస్యాహమ
ర్చాంగృహ్ణామి చంద్రఖండవిభూషితే ॥ బ్రహ్మచారీగృహస్థోవావానప్రస్థశ్చసువ్ర
తే । ఏవందినేదినేదేవం పూజయేదంబికాపతిమ్॥ సన్న్యాసీదేవదేవేశం ప్రణవేనై
వపూజయేత్ । నమోంతేనశివేనైవ స్త్రీణాంపూజావిధీయతే ॥ ఏతచ్చపురాణప్ర
సిద్ధజీర్ణ లింగపూజావిషయం - యానితు - త్రిస్థలీసేతౌనారదీయే ॥ యశ్శూద్రే
ణార్చితంలింగం విష్ణుంవాప్రణమేన్నరః। నతస్యనిష్కృతిర్దృష్టా ప్రాయశ్చిత్తాయు

స్త్రైరపి॥ నమేద్యశ్శూద్రసంస్పృష్టం లింగం వాహరిమేవ వా। ససర్వయాతనాభోగీ యావదాచంద్రతారకం। పాఖండపూజితం లిఙ్గం నత్వా పాఖండతాం వ్రజేత్। ఆభీరపూజితం లింగం నత్వా నరకమశ్నుతే। యోషిద్భిః పూజితం లిఙ్గం విష్ణుం వాపి నమేత్తు యః। సకోటికులసంయుక్తమాకల్పం రౌరవం వసేత్ ఇత్యాదీని తాని నూతనస్థాపితలింగాదివిషయాణి॥ యదా ప్రతిష్ఠితం లింగం మంత్రవిద్భిర్యథావిధి । తదా ప్రభృతి శూద్రశ్చ యోషిచ్చాపి న సంస్పృశేత్ ఇతి తత్రైవోక్తేః ॥ ప్రతిష్ఠాయాం తు శూద్రాదీనాం నాధికారః॥ స్త్రీణామనుపనీతానాం శూద్రాణాం చ జనేశ్వర। స్థాపనే నాధికారోస్తి విష్ణోర్వా శంకరస్య వా ॥ యశ్శూద్రసంస్కృతం లింగం విష్ణుం వాపి నమేన్నరః । ఇహైవ వాత్యంతదుఃఖాని పశ్యత్యాముష్మికే కిము ॥ శూద్రో వానుపనీతో వా స్త్రియో వా పతితోపి వ । కేశవం వా శివం వాపి స్పృష్ట్వా నరకమశ్నుతే ఇతి బృహన్నారదీయస్కాందోక్తేః। ఇతి త్రిస్థలీసేతౌ పితామహచరణాః చతుర్వర్గ్యే ఇతిపూర్వోక్తవచనాద్విష్ణ్వాదిప్రతిష్ఠాయాం శూద్రస్య వికల్ప ఇతి యుక్తం పశ్యామః - తత్రైవ గౌతమః ॥ శివార్చనం సదా హ్యేవం శుచిః కుర్యాదుదఙ్ముఖః ॥ వాచస్పతిధృతం ॥ ప్రాక్పశ్చిమోదగాస్యస్తు ప్రాతస్సాయం నిశాసు చ ఇతి ప్రయోగపారిజాతే గృహ్యపరిశిష్టే ప్రతిమా ప్రాఙ్ముఖీ కుదఙ్ముఖో యజేత్ అన్యత్ర ప్రాఙ్ముఖః ॥ ఏతచ్చ స్థిరప్రతిమా విషయం అన్యత్ర చలార్చాసు - అథ ప్రతిమాః భార్గవార్చనదీపికాయాం భవిష్యే ॥ సౌవర్ణీ రాజతీ తామ్రీ మృణ్మయీ చ తథా భవేత్ । పాషాణధాతుయుక్తా వా రీతికాంస్యమయీ తథా ॥ రీతిః పిత్తలం ॥ శుద్ధదారుమయీ వాపి దేవతార్చా ప్రశస్యతే । అఙ్గుష్ఠపర్వాదారభ్య వితస్తిం యావదేవ తు ॥ గృహేషు ప్రతిమా కార్యా నాధికా శస్యతే బుధైః । పంచరాత్రేపి ॥ మృద్దారులాక్షా గోమేధ మధూచ్ఛిష్ట మయీం న తు ఇతి నిషేధ ఉక్తః భాగవతే ॥ శైలీ దారుమయీ లౌహీ లేప్యా లేఖ్యా చ సైకతీ। మనోమయీ మణిమయీ ప్రతిమాష్టవిధా స్మృతా ॥ కాష్ఠం మధూకస్యైవ - తత్ర కాష్ఠేషు మధూకమానీయ చ వసుంధరే । కృత్వా తత్ప్రతిమాం చైవ ప్రతిష్ఠావిధినార్చయేదితి వరాహోక్తేః ॥ దేవీపురాణే॥ సప్తాంగుళం సమారభ్య యావచ్చ ద్వాదశాంగులమ్ । గృహేష్వర్చా సమాఖ్యాతా ప్రాసాదే వాధికా శుభా ॥ తిథితత్త్వే కాళికాపురాణే ॥ ప్రతిమాయాః కపోలౌ ద్వౌ స్పృష్ట్వా దక్షిణపాణినా। ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత తస్య దేవస్య వా హరేః ॥ అన్యేషామపి దేవానాం ప్రతిమాసు చ పార్థివ । ప్రాణప్రతిష్ఠాం కృత్వా తస్యాం దేవత్వసిద్ధయే ॥ వాసుదేవస్య బీజేన తద్విష్ణో రిత్యనేన చ । తథైవ హృదయేఙ్గుష్ఠం దత్వా శశ్వచ్ఛ మంత్రవిత్ ॥ ఏభిర్మంత్రైః ప్రతిష్ఠాం తు హృదయేపి సమాచరేత్ । అస్యై ప్రాణాః ప్రతిష్ఠంతు అస్యై ప్రాణాః క్షరంతు చ ॥ అస్యై దేవత్వమర్చాయై మామహేతి చ కశ్చన ॥ హయశీర్షపంచరాత్రే ॥ అర్చకస్య తపోయోగా దర్చనస్యాతిశాయనాత్ ॥ అభిరూప్యాచ్చ బింబానాం దేవస్సాన్నిధ్యమృచ్ఛతి ॥ ప్రయోగపారిజాతే వ్యాసః ॥ ప్రతిమాపట్టయంత్రాణాం నిత్యస్నానం న కారయేత్ । కారయేత్పర్వదివసే యదా వా మలధారణమ్ ॥

లింగేవిశేష స్తథితత్త్వే భవిష్యే । మృద్భస్మగోశకృత్పిష్ట తామ్రకాంస్యమయంత థా । కృత్వాలింగంసకృత్పూజ్యవసేత్కల్పాయుతందివి । వార్క్షంవిత్తప్రదంలింగం స్ఫాటికంసర్వకామదమ్ ॥ కృత్వాపూజయవిప్రేంద్ర లప్స్యసేవాంఛితంఫలం॥ లమ్ ॥ తత్రైవ కాలకౌముద్యాం స్కాందే ॥ అఙ్గుష్ఠాదల్పపరిమాణం నలింగం కుత్రచిన్నరః । కుర్వీతాంగుష్ఠతోహ్రస్వం నకదాచిత్సమాచరేత్ ॥ అక్షోఽశీతిర్గుంజాః-గుంజాః పంచాల్పమాషకః । తేషోడశాక్షః కర్షో స్త్రీత్యమరకోశాత్ - ప్రయోగపారిజాతే క్రియాసారే ॥ నవాష్టసప్తాంగులికం లింగం శ్రేష్ఠమిహోచ్యతే । షట్పంచకచతుర్మానం మధ్యమం త్రివిధం స్మృతమ్ ॥ త్రిద్వ్యేకాంగులిమానం చ త్రివిధం తత్కనీయసమ్ । ఏవం నవవిధం ప్రోక్తం చరలింగం యథాక్రమమ్ ॥ అథపంచసూత్రినిర్ణయః ॥ గౌతమీతంత్రే ॥ లింగమస్తకవిస్తారో లింగోచ్ఛ్రాయసమో మతః । పరిధిస్త్రగుణిత స్తద్వత్పీఠం వ్యవస్థితం ॥ ప్రపాలికాతథైవాస్యాత్పంచసూత్రవినిర్ణయః ॥ అత్రేదంతత్త్వం - లింగమస్తకవిస్తారం లింగోచ్ఛ్రతా సమం కృత్వాత త్రిగుణసూత్రవేష్టనార్హం లింగస్థౌల్యం కృత్వాతత్సమం వృత్తంచతురశ్రంవాపీఠం విస్తారమథశ్చోర్ధ్వంచ కుర్యాత్ - పీఠోచ్ఛ్రతాతులింగోచ్ఛ్రతాతో ద్విగుణా। పీఠమధ్యే లింగా ద్విగుణస్థాలం పీఠోచ్ఛ్రతాతృతీయాంశేన కంఠంకృత్వాతస్యోర్ధ్వం అధశ్చసమంవప్రద్వయం త్రయంవాకృత్వాలింగ విస్తారంషష్ఠాంశేన పీఠోపరిబాహ్యా మేఖలాంకృత్వా తదంతస్సంలగ్నం తత్సమంఖాతం కృత్వాపీఠాద్బహిర్లింగసమ దీర్ఘాంపీఠార్థదీర్ఘాం వామూలేదైర్ఘ్య సమవిస్తారాం తృతీయాంశేనమధ్యేఖాతాంపీఠవత్సమేఖలాం ప్రనాళికాంకుర్యాదితి - అత్రమూలంసిద్ధాంత శేఖరే శైవాగమేచజ్ఞేయం - తిథితత్త్వే బ్రాహ్మే ॥ సర్వత్రైవప్రశస్తోబ్జ శ్శివసూర్యార్చనంవినా ॥ తత్రైవవారాహపాద్మయోః ॥ గృహేలింగద్వయం నార్చ్యం సాలగ్రామద్వయంతథా। ద్వేచక్రే ద్వారకాయాస్తునార్చ్యంసూర్యద్వయంతథా। శక్తిత్రయంతథానార్చ్యంగణేశత్రయమేవచ॥ ద్వౌశంఖౌనార్చయేచ్చైవభగ్నాంచ ప్రతిమాంతథా। నార్చయేచ్చతథామత్స్యకూర్మాదిదశకంతథా॥ గృహేగ్నిదగ్ధాభగ్నాశ్చనార్చ్యాఃపూజ్యావసుంధరే। ఏతాసాంపూజనాన్నిత్యముద్వేగంప్రాప్నుయాద్గృహీ। సాలగ్రామా స్సమాఃపూజ్యా స్సమేషుద్వితయంనహి । విషమానైవపూజ్యాస్తు విషమేష్వేకఏవహి ॥ సాలగ్రామశిలాభగ్నా పూజనీయాసచక్రకా। ఖండితాః స్ఫుటితావాపి సాలగ్రామశిలాశ్శుభా ॥ వారాహే ॥ దద్యాద్భక్త్యాయయోదేవిసాలగ్రామ శిలాంనరః । సువర్ణసహితాందివ్యాం పృథ్వీదాన ఫలంలభేత్ ॥ తత్రైవ ॥ యఃపునఃపూజయేద్భక్త్యాసాలగ్రామశిలాశతమ్ । తత్ఫలంనైవశక్తోహం వక్తుం వర్షశతైరపి ॥ విష్ణుపురాణే ॥ బ్రాహ్మణః క్షత్రియోవైశ్యశ్శూద్రశ్చపృథివీపతే । స్వధర్మతత్పరోవిష్ణు మారాధయతినాన్యథా ॥ అవిభక్తానామపృథక్త్వేన పూజామాహ ప్రయోగపారిజాతే - ఆశ్వలాయనః ॥ పృథగప్యేకపాకానాం బ్రహ్మయజ్ఞో ద్విజాతినామ్ । అగ్నిహోత్రంసురార్చాచ సంధ్యానిత్యంభవేత్పృథక్ ॥ తత్రై

వవిష్ణుధర్మే । సాలగ్రామశిలాంవాపి చక్రాంకితశిలాంతథా । బ్రాహ్మణఃపూజయే న్నిత్యం క్షత్రియాదిర్న పూజయేత్ ॥ ఇదంస్పర్శసహితపూజావిషయం ॥ శూద్రో వానుపనీతో వా స్త్రియోవాపతితోపివా । కేశవంవాశివంవాపిస్పృష్ట్వానరకమ శ్నుతే ॥ బ్రాహ్మణ్యపిహరంవిష్ణుంనస్పృశేచ్ఛ్రియఇచ్ఛతీ । సనాథామృతనాథా వాతస్యానాస్తీహనిష్కృతిః ॥ స్త్రీణామనుపనీతానాం శూద్రాణాంచజనేశ్వర । స్పర్శనేనాధికారోస్తి విష్ణోర్వాశంకరస్యచ-ఇతిస్కాందాత్ ॥ స్పర్శరహితాతు తి యోర్భవత్యేవ ॥ సాలగ్రామంనస్పృశేత్తు హీనవర్ణోవసుంధరే । స్త్రీశూద్రకరసం స్పర్శో వజ్రస్పర్శాధికోమతః ॥ మోహాద్యస్సంస్పృశేచ్ఛూద్రో యోషిద్వాపిక దాచన । స్వపతేనరకేఘోరే యావదాభూతసంప్లవమ్ ॥ యదిభక్తిర్భవేత్తస్య స్త్రీణాంవాపివసుంధరే । దూరాదేవాస్పృశన్పూజాంకారయేత్ససమాహితః ॥ ఇతి వారాహోక్తేః ॥ సాలగ్రామశిలామాత్రే నిర్బంధోనప్రతిమాదౌ ॥ సర్వవర్ణై స్తుసంపూజ్యాః ప్రతిమాస్సర్వదేవతాః । లింగాన్యపితుపూజ్యాని మణిభిఃకల్పితాని చఇతి తత్రైవోక్తేః ॥ చత్వారో బ్రాహ్మణైః పూజ్యాస్త్రయోరాజన్యజాతిభిః । వై శ్యైర్ద్వావేవసంపూజ్యౌ తథైకశ్శూద్రజాతిభిరితిస్కాందాత్ - అన్యేతుదీక్షితవి షయ త్వేనవ్యవస్థామాహుః - విష్ణుధర్మే ॥ తయోరసంభవేర్చావై సాచేహానవ ధాస్మృతా । రత్నజాహేమజాచైవ రాజతీతామ్రజాతథా ॥ రైతిక్యర్చాతథాలో హీశైలజాద్రుమజాతథా । అధమాధమాచవిజ్ఞేయామృన్మయాప్రతిమాచయా ॥ ఏషాంఫలానితత్రైవజ్ఞేయాని ॥ నార్చ్యాగృహేశ్మజామూర్తి శ్చతురంగులతోధి కా । నవితస్త్యధికాధాతు సంభవాశ్రేయఇచ్ఛతా ॥ ఏవంలక్షణసంపన్నా పా రంపర్యక్రమాగతా । ఉత్తమాసాతువిజ్ఞేయా గురుదత్తాపితత్సమా ॥ తత్రైవపా ద్మేసాలగ్రామంప్రకృత్య ॥ తత్రాప్యామలకీతుల్యాపూజ్యాసూక్ష్మైవయాభవేత్ । యథాయథాశిలాసూక్ష్మాతథాస్యాత్తు మహత్ఫలమ్ ॥ తథా ॥ యవమాత్రంతుగ ర్తస్స్యాద్యవార్ధంలింగముచ్యతే । శివనాభిరితిఖ్యాతస్త్రిషులోకేషుదుర్లభః ॥ తత్రై వ ॥ సాలగ్రామమయీముద్రా సంస్థితాయత్రకుత్రచిత్ । వారాణస్యాయవాధి క్యం సమంతాద్యోజనత్రయమ్ ॥ యోమృతస్తత్సమీపేతు మృతోవాసీయతేంతి కమ్ ॥ సవైమోక్షమవాప్నోతి సత్యంసత్యం నచాన్యథా ॥ తత్రైవ ॥ చక్రాంక మిథునం పూజ్యం నైకంచక్రాంకమర్చయేత్ । చక్రాంకమిథునాత్సార్ధం సాలగ్రా మంప్రపూజయేత్ ॥ తత్రైవవారాహే ॥ మ్లేచ్ఛదేశేనుచావాపిచక్రాంకో యత్రతి ష్ఠతి । యోజనానాంతథాత్రీణి మమక్షేత్రంవసుంధరే ॥ తత్రైవసాలగ్రామంప్రక్ర మ్య ॥ క్రయక్రీతాపరిజ్ఞేయామధ్యమాయాచితాధమా ॥ ప్రయోగపారిజాతే వారా హే ॥ ఏవంలక్షణసంపన్నా పారంపర్యక్రమాగతా । ఉత్తమాసాతువిజ్ఞేయా గురు దత్తాపితత్సమా ॥ అథపార్థివపూజా - నందీపురాణే ॥ ఆయుష్మాన్బలవాన్శ్రీమా న్పుత్రవాన్ధనవాన్సుఖీ । వరమిష్టంలభేల్లింగం పార్థివంయస్సమర్చయేత్ ॥ తస్మా త్తుపార్థివంలింగంజ్ఞేయంసర్వార్థసాధకమ్ ॥ తత్రైవ ॥ గోభూహిరణ్య వస్త్రాదిబలి

పుష్పనివేదనే। [illegible] శ్చాయ మోంకారాది [illegible] ర్వ్యాదిక్రమయోగతః। [illegible] అత్రసప్రాచీనుగ్రత [illegible] భౌతతిరుద్రమయానుకే [illegible] ప్రస్థద్యైన - అథత్యత్యే [illegible] పురాణే॥ వ్యాదానా [illegible] సంపుష్ట [illegible] స్నానంపూజనంచైవవిసర్గపూరకమ్ ॥ [illegible] శివః [illegible] ॥ [illegible] చపత్రాణి శ్రీస్వ [illegible] ॥ తత్రైవ [illegible] ॥ [illegible] లింగం [illegible] యోగినీ తంత్రే॥ శివాగారే ఝుల్లకంచ [illegible] మధూరీంసదవాదయేత్ ॥ [illegible] సర్మాల్యం వాసహాఅప్సుచ ॥ [illegible] కామధ్యే పుష్ప [illegible] ఉపనోదయేత్ ॥ [illegible] లింగం సదాకుర్వీత [illegible] ॥ [illegible] నాపకర్తనమ్। [illegible] ॥ [illegible] న పత్యాజ్యాంశివపూజనమ్ ॥ తిథితత్త్వలైంగే॥ వినాభస్మత్రిపుండ్రేణ వినారు ద్రాక్షమాలయా। పూజితోపి మహాదేవో న స్యాత్తస్యఫలప్రదః ॥ తస్మాన్మృదా పి [illegible] లలాటేవై త్రిపుండ్రకమ్ ॥ రుద్రాక్షధారణేవిశేషః - శివరహస్యే॥ ఏక వక్త్రశ్శివస్సాక్షాద్బ్రహ్మహత్యాంవ్యపోహతి। అసంధ్యత్వాత్ప్రతిస్రోతో వహ్ని స్తంభంకరోతిచ ॥ ద్వివక్త్రోహరగౌరి స్యాద్గోవధాద్యఘనాశకృత్। త్రివక్త్రోద్య గ్నిజన్మాథ పాపరాశింప్రణాశయేత్। చతుర్వక్త్రస్స్వయంబ్రహ్మానరహత్యాం వ్యపోహతి। పంచవక్త్రస్తుకాలాగ్నిరగమ్యాభక్ష్యపాపనుత్। షడ్వక్త్రస్తుగు [illegible] యో భ్రూణహత్యాది నాశయేత్। సప్తవక్త్రస్త్వనంతస్స్యాత్స్వర్ణ స్తేయాది పాపహృత్ ॥ వినాయకోష్టవక్త్రస్స్యాత్సర్వానృతవినాశకృత్। భైర [illegible] నవవక్త్రస్తు శివసాయుజ్యకారకః ॥ దశవక్త్రస్స్మృతో విష్ణుర్గ్రహప్రేత [illegible]। ఏకాదశముఖోరుద్రో నానాయజ్ఞఫలప్రదః॥ ద్వాదశాస్యస్తథాదిత్య స్స్వర్గ [illegible] బర్హణః। త్రయోదశముఖః కామ స్సర్వకామఫలప్రదః ॥చతుర్దశాస్య [illegible] వంశోద్ధారకరఃపరఃఇతి ॥ తథా ॥ వినామంత్రేణయోదత్తే రుద్రాక్షం భువిమానవః। [illegible] యావదింద్రాశ్చతుర్దశ ॥ పంచామృ తం [illegible] చగవ్యం స్నానకాలేప్రయోజయేత్। రుద్రాక్షస్యప్రతిష్ఠాయాం మంత్రం పంచాక్షరంతథా ॥ త్రియంబకాదిమంత్రంచ తనాత్రప్రయోజయేత్ ॥ యథా॥ ఓంఅఘోర ఓంహ్రీం అఘోర [illegible] ప్రకాశ [illegible] హ్రీంస్వా హా - అనేనాభిమంత్ర్యధారయేత్ ॥ తథా ॥ అష్టోత్తరశత [illegible]

శదేవతా । సప్తవింశతిమానా వా తతోహీనాధమాఃస్మృతా ॥ ప్రజాపతిః ॥ మో
క్షార్థీ పంచవింశత్యా ధనార్థీ త్రింశతా జపేత్ । పుష్ట్యర్థీ పంచవింశత్యా పంచదశ్యా
భిచారకే ॥ సప్తవింశతిరుద్రాక్షమాలయా దేహసంస్థయా । యత్కరోతి నరః పుణ్యం
సర్వం కోటిగుణం భవేత్ ॥ యో దదాతి ద్విజేభ్యశ్చ రుద్రాక్షం భువి సన్ముఖమ్ । త
స్య ప్రీతో భవేద్రుద్రః స్వపదం చ ప్రయచ్ఛతి ఇతి పదార్థాదర్శే బోపదేవః ॥ రుద్రా
క్షాన్కంఠదేశే దశపరిమితాన్మస్తకే వింశతి ద్వే షట్కర్ణప్రదేశే కరయుగళకృతే
ద్వాదశ ద్వాదశైవ । బాహ్వోరిందోః కలాభిర్నయనయుగకృతే ఏకమేకం శిఖాయాం
వక్షస్యష్టాధికం యః కలయతి శతకం స స్వయం నీలకంఠః ॥ హేమాద్రౌ శివధర్మే ॥
స్నానం పలశతం జ్ఞేయమభ్యంగః పంచవింశతిః । పలానాం ద్వే సహస్రే తు మహాస్నా
నం ప్రకీర్తితం ॥ పంచవింశత్పలం లింగే అభ్యంగం కారయేదథ । శివస్య సర్పిషా స్నానం
ప్రోక్తం పలశతేన చ ॥ తావతా మధునా చైవ దధ్నా చైవ తతః పునః । తావతైవ చ క్షీరేణ గ
వ్యేనైవ భవేత్తతః ॥ భూయస్సార్ధసహస్రేణ పలానామైక్షవేణ చ । రసేన కారయేత్స్నా
నం భక్త్యా చోష్ణాంబునా తతః ॥ విష్ణ్వాదౌ తు స్కాందే ॥ క్షీరాద్దశగుణం దధ్నా ఘృతే
నైవ దశోత్తరమ్ । ఘృతాద్దశగుణం క్షౌద్రం క్షౌద్రాచ్చైక్షవజం తథా ॥ బ్రాహ్మే ॥ దే
వానాం ప్రతిమా యత్ర ఘృతాభ్యంగక్షమా భవేత్ । పలాని తత్ర దేయాని శ్రద్ధయా పం
చవింశతిః ॥ ఇదం క్రోడీకృతాభిప్రాయేణ - తత్రైవ సంగ్రహే ॥ విష్వక్సేనాయ
దాతవ్యం నైవేద్యస్య శతాంశకమ్ । పాదోదకం ప్రసాదం చ లింగే చండేశ్వరాయ తు ॥
పంచాయతనసన్నివేశమాహ బోపదేవః - పదార్థాదర్శే ॥ శంభౌ మధ్యగతే హరీన
హరభూదేవ్యా హరౌ శంకరేభాస్యే నాగసుతా రవౌ హరగణే శాంబికాస్థాపి
తాః । దేవ్యాం విష్ణుహరేభవక్త్రిరవయో లంబోదరే జేశ్వరే నాంబాశ్శంకరభాగ
తో౽తిసుఖదా వ్యస్తాస్తు హాని ప్రదాః ॥ శంకరభాగతః ఈశానకోణాదారభ్య ప్ర
దక్షిణమిత్యర్థః - అత్ర దిక్స్వరూపముక్తం ప్రయోగపారిజాతే మంత్రశాస్త్రే ॥ దే
వస్య ముఖమారభ్య దిశం ప్రాచీం ప్రకల్పయేత్ । తదాది పరివారాణా మంగాద్యా
వరణస్థితిః ॥ తత్ర క్రమః పాద్మే ॥ రవిర్వినాయకశ్చండీ ఈశో విష్ణుస్తు పంచమః । అను
క్రమేణ పూజ్యంతే వ్యుత్క్రమే తు మహద్భయమ్ ॥ తథా ॥ పూజ్యపూజకయోర్మ
ధ్యే ప్రాచీ ప్రోక్తా విచక్షణైః ॥ అథ కేశవాదిమూర్తయః - బోపదేవః - కేవిగోవా
దాపుహ్రూపే ప్రజాచ్యుకృమమాత్రినా వాథోనృహసాని శ్రీపాశాచ్ఛగే విగపేచ
పే - అత్ర కేవిగవిత్యాద్యైః కేశవవిష్ణ్వాదిచతుర్వింశతిమూర్తయో౽భిధీయంతే -
శాత్ శంఖాత్ - చగే చక్రగదే జ్ఞేయేత్యర్థః - శిప్తే భుజే పద్మమిత్యర్థతస్సిద్ధం - అత్ర
దక్షిణాధః కరక్రమేణ జ్ఞేయం - దక్షిణోధః కరక్రమాదితి హేమాద్రావచనాత్ -
తేన హేమాద్రిణా సంవాదః - విశబ్దేన విపరీతం గచ్ఛేదిత్యర్థః - అత్రాపి శబ్దాదనువృ
త్తిః శంఖాద్గదా చక్రే ఇత్యర్థః - గపే ఇత్యత్రాపి శాదిత్యనువర్తతే - శంఖాద్గదా ప
ద్మే ఇత్యర్థః - విపరీతే పద్మగదే ఇత్యత్రాపి శంఖాత్ జ్ఞేయే - చపే చక్రపద్మే శంఖా
చ్చక్రపద్మే ఇత్యర్థః - విఇత్యత్రాపి పద్మచక్రే ఇత్యర్థః - తేన చగదే ఇత్యష్టౌ మూ

ర్తయః గచ్ఛ ఇత్యష్టామూర్తయః చ పఠేదిత్యత్రచ. అత్రమూలం హేమాద్రౌజ్ఞేయం-
అథబౌధాయనసూత్రం, త్రైవిక్రమీయంచానుస్మృత్యలింగాచ్చ ప్రతిష్ఠోచ్యతే యజ
మానః పూర్వోక్తకాలేపూర్వేద్యుః దశంద్వాదశషోడశాన్య తరహస్తంమండపం
కృత్వాగ్నేయేహస్తమాత్రం చతురశ్రంకుండంస్థండిలం వాపూర్వతోహస్తమా
త్రాం వేదింనైరృతే వాస్తుమండల మధ్యేవేదీం తదుపరిసర్వతోభద్రం కృత్వాప్రా
ణానాయమ్యాస్యాం మహతో-దేశస్యనామ్నికస్య సిద్ధ్యర్థందీర్ఘాయుష్ట్వసర్వకామ
సమృద్ధ్యర్థయ్యాసుఖకామోఽముక మూర్తిప్రతిష్ఠాంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్యగణేశపూ
జాపుణ్యాహవాచన మాతృకా పూజననాందీశ్రాద్ధాని కృత్వా చార్యం చతురో
ఋత్విజశ్చవృత్వావస్త్రాద్యైః పూజయేత్ - అథాచార్యః - యదత్రసంస్థితమితి
సర్షపాన్ వికీర్యాపోహిష్ఠేతికుశోదకేన భూమింప్రోక్ష్యదేవా ఆయాంతుయాతు
ధానా అపయాంతువిష్ణోదేవయజనం రక్షస్వేతిభూమౌ ప్రాదేశం కృత్వాస్వ
త్కృతతులాపద్ధతి మార్గేణమంటపప్రతిష్ఠాంకృత్వాఽకృత్వావాపూర్వరాత్రౌ హి
రణ్యోపధానం దేవంపంచగవ్యహిరణ్య యవదూర్వాశ్వత్థ పలాశపర్ణాన్యుదకుం
భేప్రక్షిప్యతాభిరద్భిరాపోహిష్ఠేతి తిసృభిర్హిరణ్యవర్ణా ఇతిచతసృభిః పవమానస్సు
వర్జన ఇత్యనువాకేనాభిషిచ్యవ్యాహృతీభిరిదం విష్ణురితి ఫలయవదూర్వా స్సమ
ర్ప్యరక్షోహణమితిహస్తేకంకణంబధ్వావాససాచ్ఛాద్య అవతేహేడఉదుత్తమమితి
జలేఽధివాసయేత్ - ఇదంబౌధాయనోక్తం- తతశ్చలలింగేఅర్చాయాంవా- అత్రా
గ్నింప్రతిష్ఠాప్యగోక్షీరనీవారచరుంకృత్వా విష్ణుశ్చేత్కృసరమపి శ్రపయిత్వాజ్య
భాగాంతే పలాశోదుంబరాశ్వత్థశమ్యపామార్గ సమిద్భిఃఆజ్యేన చరుణాతిలైర్వా
ప్రత్యేకమష్టావింశతి మష్టౌవాహుతీర్లోకపాలమూర్తిమూర్తిపతిభ్యోహుత్వా స్థా
ప్యదేవమంత్రేణ పూర్వోక్తసమిత్తిలనీవారచర్వాజ్యైరష్టసహస్రమష్ట శతమ
ష్టావింశతింవాహుత్వాఅగ్నిర్యజుర్భిరిత్యను వాకేనదశాహుతీర్జుహుయాత్ - ప్రతి
ద్రవ్యహోమాంతే దేవంపాదనాభిశిరస్సుస్పృశేత్ - ఆజ్యహోమేచోత్తరగత
స్రుజలకుంభే సంపాతాన్నయేత్ - తేషాంమంత్రాః - ఇంద్రాయేంద్రో ఇతీంద్ర
స్యస్యోనేతిపృథివీమూర్తేః - అఘోరేభ్య ఇతితత్పతేః సర్వస్యఅగ్న ఆయాహీత్య
గ్నేః అగ్నిందూతమిత్యగ్నిమూర్తేః నమఃశర్వాయచ పశుపతయేచేతిపశుపతేః య
మాయసోమమితియమస్య అసిహావీరితి యజమానమూర్తేః - స్తుహిశ్రుతంతత్పతేః
ఉగ్రస్య । అసున్వంతంనిరృతేః । ఆకృష్ణేనసూర్యమూర్తేః యోరుద్రోఅగ్నౌ ఇతి
తత్పతేరుద్రస్య । ఇమంమేవరుణస్య । శన్నో దేవీజలమూర్తేస్సి నమోభవాయేతి
భవస్య । ఆనోనియుద్భిరితివాయోః । తఆవాతువాయుమూర్తేః, తమీశానంతత్ప
తేరీశానస్య, ఆప్యాయస్వేతికుబేరస్య - వయంసోమేతిసోమమూర్తేః - తత్పురు
షాయమహాదేవస్య ఆభిత్వాఈశానస్య, ఆదిత్యాత్మస్వేత్యాకాశస్య, నమ ఉగ్రా
యచేతి తత్పతేర్భీమస్య, తతోదేవస్యపాదౌస్పృశేత్ - ఏవంద్వితీయేహుత్వా
నాభిం, తృతీయేమధ్యం, చతుర్థేఉరః, పంచమేశిరః, స్పృష్ట్వాప్రతిపర్యాయంసం

పాతజలేన దేవంఅభిషించేత్- తతస్విష్టకృదాదిహోమశేషం సమాప్యార్చాం
శోధయేత్ - స్థిరలింగార్చాదౌతునేదానీ మగ్నిస్థాపనహోమాదికార్యం - తతో
దేవంనత్వా ॥ స్వాగతందేవదేవేశ విశ్వరూపనమోస్తుతే। శుద్ధేపిత్వదధిష్ఠానేశుద్ధిం
కుర్మస్సహస్వతా మితిసంప్రార్థ్య॥ఉత్తిష్ఠ ॥ బ్రహ్మణస్పతెఇతిసఋత్విగుత్థాప్య
పూర్వమకృతే గృహ్ణ్యత్తారణె అధునావాకార్యం - అగ్నిఃసప్తిమితిసూక్తమగ్నిప
దహీనం పఠిత్వాతత్సహితం పునఃపఠేత్ - ఏవమష్టసహస్రమష్ట శతమష్టావింశ
తి వా పఠన్ జలంపాతయేత్ - తతోర్చాంద్వాదశవారం మృదాజలేనచ ప్రక్షా
ళ్యమంత్రవత్పంచ గవ్యంకృత్వాపయః పృథివ్యామాపోరాజాసం ఇతిచసంస్నాప్య
ఆప్యాయస్వ,ధధిక్రావ్ణ్ణ,స్తేజోసి, మధువాతా, అయంగౌ,రితిపంచామృతైః సంస్నా
ప్యలింగంచేన్న మస్తేరుద్రమన్యవేఇత్యష్టాభిః సంస్నాప్యఘృతేనాభ్య జ్యోద్వర్త
నేనోద్వర్త్యోష్ణో దకేనప్రక్షాళ్యగంధం దత్వాసంపాతోదకేనాభిషిచ్యసపల్లవైః చ
తుర్భిఃకుంభైరాపోహిష్ఠేతి త్రిభిః ఆకలశేష్వితిచ ప్రత్యేకం సముద్రజ్యేష్ఠా ఇతి చ
తుర్భిరాకల శేష్వితిచమిలితైః సంస్నాప్యోదుంబరాదిపీఠేర్చా ముపవేశ్యపరితో
ష్టదిక్షుసజలకుంభాన్ సంస్థాప్య తేషు గంధపుష్పదూర్వాఃక్షిప్త్వాఆద్యేసప్తమృదః
ద్వితీయేపుష్కరపర్ణ శమీవికంకతాశ్మంత కత్వచఃపల్లవాంశ్చతృతీయాదిషు సప్త
ధాన్యంపంచరత్న ఫలపుష్పాణి కుశదూర్వాగోరోచన సంపాతోదకగంధఫల స
ర్వౌషధీః క్షిప్త్వాక్రమేణాపోహిష్ఠేతితిసృభిర్హిరణ్యవర్ణా,ఇతిచతసృభిః, పవమానా
తువాకేన చాభిషిచ్యైకకుంభేశమీ పలాశవటఖదిర బిల్వాశ్వత్థ వికంకతపనసా
మ్రశిరీషో దుంబరాణాంపల్లవాన్ కషాయాంశ్చక్షిప్త్వాఅశ్వత్థేవః ఇత్యభిషిచ్యాపం
చరత్నోదకేన హిరణ్యవర్ణా ఇతి సంస్నాప్యవాససీదత్వాఉపవీతాదిదీపాంతం కృ
త్వాహిరణ్యగర్భః యఆత్మదాయఃప్రాణతః యస్యేమే యేనద్యౌఃయంక్రందసీఆపో
హయత్ యశ్చిదాపోఇత్యష్టౌ పిష్టదీపాన్ దత్వాసువర్ణశలాకయాతైజ సపాత్రి
స్థం మధుఘృతంచ గృహీత్వాచిత్రందేవానాం తేజోసీతిమంత్రాభ్యాం॥ ఓంనమో
భగవతేతుభ్యం శివాయహరయేనమః । హిరణ్యరేతసేవిష్ణో విశ్వరూపాయతేన
మః - ఇతిచదక్షిణసవ్యే దేవనేత్రేమంత్రా వృత్యాలిఖేత్ - అంజంతిత్వాత్యంజ
నేన మధునావాంక్త్వా దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవే- ఇంద్రస్యేంద్రియేణా నజ్మీతి
మధ్వాజ్యశర్కరాభి రంక్త్వా తేనైవాంజనేన పునరంజయేత్ - స్థిరలింగేతుస్వ
ర్ణ సూచ్యాగంధేన ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ హిరణ్యరేతసే పరాయ పర
మాత్మనే విశ్వరూపాయో మాప్రియాయనమః ఇత్యంజనాదినాం జయేత్ - త
తః ఆదర్శభక్ష్యాది దర్శయేత్ - తతఃకర్తా ఆచార్యాయ గామృత్విగ్భ్యశ్చ
దక్షిణాందద్యాత్ అథాచార్యః ప్రత్యృచ మాందాప్రణవంవదన్ పురుషసూక్తేన
స్తుత్వా - వంశపాత్రే పంచవర్ణాదనేన దేవస్య నీరాజనం కారయిత్వా - రుద్రా
యచతుష్పథాదాదద్యాత్ - మంత్రస్తు - ఓం నమో రుద్రాయ సర్వభూతాధి
పతయే దీప్త శూలధరాయోమాదయితాయ విశ్వాధిపతయేరుద్రాయనైసమోన

[illegible] కుర్యాత్ స్తుత్వాహేతి అశ్వత్థపర్ణైర్భూతేభ్యోనమఇతి కేచిదేత
త్రాత్రౌస్థిర ప్రతిష్ఠాయామిచ్ఛంతిఅథాచార్యః - సర్వతోభద్రేదేవానావాహయే
త్ - మధ్యేబ్రహ్మాణం ప్రాగాదిదిక్షుఇంద్రాదిలోకపాలాన్ ఈశానేంద్రాద్యం
తరాళేషు ఏకాదశరుద్రానాదిత్యాన్ అశ్వినౌవిశ్వాన్దేవాన్పితౄన్ నాగాన్స్కం
ధవృషౌ బ్రహ్మేశానాద్యంతరాళేషు దక్షుంవిష్ణుందుర్గాం స్వధాకార,మృత్యురో
గాన్ సముద్రాన్సరితః మరుతఃగణాధిపంచేతి-మధ్యే ఏవపృథివీంమేరుంసంస్థాప్యదే
వంచావాహ్యప్రాగాది వజ్రంశక్తిదండంఖడ్గపాశం అంకుశంగదాంశూలం తద్బా
హ్యేగౌతమం భరద్వాజంవిశ్వామిత్రం కశ్యపంజమదగ్నింవసిష్ఠం అత్రింఅరుంధ
తీంచ తద్బాహ్యేనవగ్రహాన్ తద్బాహ్యేఐంద్రీం కౌమారీంబ్రాహ్మీం వారాహీం
చాముండాం వైష్ణవీం మాహేశ్వరీం వైనాయకీమితిఏతాః నామభిరావాహ్య సం
పూజ్య అర్చాయాందేవం తన్మంత్రేణావాహ్యమండలమధ్యేఅర్చాంసుప్రతిష్ఠోభవఇ
తిసివేశ్యసంపూజ్య పశ్చాన్మండల దేవతానాంనామభిస్తిలాజ్యేన దశదశాహు
తీర్హుత్వా పుష్పాంజలింసమర్ప్య నమోమహతే ఇతిదేవంనత్వామండలాదుత్తరతః
స్వస్తికేమంచకం తదుపరిశయ్యాంకృత్వాఉత్తిష్ఠ ఇతిదేవముత్థాప్యమంగళఘోషైః
శయ్యాయాందేవ మారోప్యపురుషసూక్తోత్తర నారాయణాభ్యాంస్తుత్వాదేవేన్యా
సంకుర్యాత్ - తద్యథా - పురుషాత్మనేనమః ప్రాణాత్మనేనమఃప్రకృతితత్త్వాయ
నమః బుద్ధితత్త్వాయనమః అహంకారతత్త్వాయనమః మనస్తత్త్వాయనమఃఇతిస
ర్వాంగేప్రకృతితత్త్వాయనమః బుద్ధితత్త్వాయనమః హృదితత్త్వాయనమఃశబ్దతత్త్వా
యనమః శిరసిస్పర్శతత్త్వాయనమః త్వచిరూపతత్త్వాయనమః హృదిఏవంహృద్యే
వరసగంధ శ్రోత్రత్వక్ చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ వాక్పాణిపాదపాయూపస్థం పృథివ్య
స్తేజోవాయ్వాకాశ సత్త్వరజస్తమో దేహతత్త్వాని విన్యసేత్ తతఃపురుషసూక్త
స్యాద్య మృగ్ద్వయకరయోఃతదుత్తరంజాన్వోఃతదుత్తరంకట్యోః తంయజ్ఞమితిత్రిస్రః
నాభిహృత్కంఠేషుతస్మాద శ్వాఇతిద్వయంబాహ్వోఃబ్రాహ్మణస్యేతి ద్వయంనా
సయోఃనాభ్యాఇతిద్వయమక్ష్ణోరంత్యాం శిరసికేచిత్తత్త్వన్యాసమన్యథాహుఃపు
రుషప్రకృతిమహదహంకారంతత్త్వాని శబ్దస్పర్శరూప రసగంధతన్మాత్రాణి ఆకాశ
వాయుతేజో ప్పృథివీశ్రోత్ర త్వక్చక్షురసనాఘ్రాణ వాక్పాణిపాద పాయూపస్థమ
నస్తత్త్వానీతి కేచిదేతాన్స్థిరలింగాదావిచ్ఛంతి - తతస్సుఖశాయీభవఇతి శయ్యా
యాందేవం స్వాపయిత్వామండలశయ్యయోరంతరాళేనగంతవ్యమితిప్రైషందత్వా
స్విష్టకృతాదిహోమశేషంసమాప్య మండలదేవతాభ్యో నామభిః పాయసేనచ
రుణావాబలీన్ దద్యాత్ నీవారచరుశేషేణ దిగ్బలింనేదంస్థిర ప్రతిష్ఠాయాంస్థిరలిం
గార్చా దౌత్వయంవిశేషః అగ్నిస్థాపనహోమవర్జ్యంసర్వంపూర్వ వత్కృత్వా
ఇదానీమగ్నిస్థాపనంకృత్వా పూర్వోక్తహోమంకుర్యాత్ - సాత్రనైవారశ్చరుః
విష్ణుశ్చేత్పూర్వోక్త హోమంకృత్వాపురుషసూక్తేన ప్రత్యృచమాజ్యం హుత్వా
ఇదంవిష్ణుః త్రి పాదాస్పృష్ట్వాపునస్తా ఏవహుత్వా విష్ణోర్నుకమితి నాభింస్పృష్ట్వా

పునస్తా ఏవహుత్వాఅతోదేవేతిశిరః స్పృష్ట్వాపునస్తాఏవహుత్వా పురుషసూక్తేన
సర్వాంగం స్పృశేత్ - స్థిరలింగంచే దగ్నిస్థాపనాది పూర్వోక్త సమిదాజ్య తిలా
హుతీర్హుత్వాయాత ఇషురిత్యనువాకాంతేన ద్రాపేసహస్రాణీత్యనువాకాభ్యాంచ
ప్రత్యృచమాజ్యం హుత్వాసర్వోవైరుద్ర ఇతిమూలంస్పృశేత్॥ పునస్తాఏవహు
త్వాకద్రుద్రాయేతిమధ్యంపునస్తాఏవ హుత్వానమోహిరణ్యబాహవ ఇత్యగ్రంపున
స్తా ఏవహుత్వాసర్వరుద్రేణ సర్వాంగంస్పృశేత్, తతోధామంతఇతి పూర్ణాహు
తింజుహుయాన్నవా ఏవమధివాసనంకృత్వా పరేద్యుఃసద్యోవాపీఠికాంస్నాప యి
త్వామహీమూష్వితాావాహ్య అదితిర్ద్యౌరితిస్తుత్వా హ్రీంనమఃఇతి సంపూజ్య తే
నైవపూర్ణాహుతిం హుత్వాఉత్తిష్ఠబ్రహ్మణస్పత ఇతిదేవముత్థాప్య పుష్పాంజలింద
త్వా పుషసూక్తేన స్తుత్వాఉదుత్యంఇత్యుత్థాప్య కనిక్రదత్ - ఇతిసూక్తేన విష్ణుంస
ద్యోజాతమితి పంచానువాకైర్లింగం గృహంప్రవేశ్యపీఠికాయాం ఇంద్రాదినామభి
రష్టరత్నాని క్షిప్త్వాసప్తధాన్య రూప్యవృషమనశ్శిలాః క్షిప్త్వాపాయసేన సంలిప్య
ప్రణవేనాంగ న్యాసంకృత్వాసువర్ణశలాకామంతరితాం కృత్వాసులగ్నే ఓంప్రతి
తిష్ఠపరమేశ్వరఇత్యుక్త్వాఅతోదేవాఇతివిష్ణుంరుద్రేణచలింగం స్థాపయేత్ -తతఃప్రా
ణప్రతిష్ఠా - చలార్చాదౌత్వధివాసనాంతే పరేద్యుఃఉత్తిష్ఠబ్రహ్మణస్పతె ఇతిదేవ
ముత్థాప్యపురుషసూక్తోత్తర నారాయణాభ్యాంస్తుత్వా ఘృతేవ్రీహిచరుంకృత్వా
తద్దేవతామంత్రేణదశాహుతీర్హుత్వా నామభిర్జుహుయాత్ - అగ్నయేస్వాహా సో
మాయస్వాహా ధన్వంతరయేస్వాహా కుహ్వైస్వాహా అనుమత్యైస్వాహా ప్రజాపత
యేస్వాహాపరమేష్ఠినేస్వాహా బ్రహ్మణేస్వాహాఅగ్నయేస్వాహాసోమాయస్వాహా అ
గ్నయేన్నాదాయస్వాహా అగ్నయేన్నపతయేస్వాహాప్రజాపతయేస్వాహా విశ్వేభ్యో
దేవేభ్యస్స్వాహాసర్వేభ్యోదేవేభ్యస్స్వాహా భూర్భువస్స్వఃస్వాహా అగ్నయేస్విష్ట
కృతేఇతితతఃసప్తతేఅగ్నెపునస్త్వేత్యాభ్యాంపూర్ణాహుతిఃతతఃఆచార్యోయా ఓషధీ
రితి పుష్పఫలసర్వోషధీస్సమర్ప్యసంపాతోదకంతామ్రపాత్రేఆదాయదేవమం త్రే
ణశతవారమభిమంత్ర్య తెనైవాభిషించేత్ -తతఃఉత్తిష్ఠేతి వదేముత్థాప్యవిశ్వతశ్చక్షు
రిత్యుపస్థాయదేవంధ్యాత్వాజపేత్ -బ్రహ్మణేనమఃఏవంవిష్ణవేనమః రుద్రాయనమః-
ఇంద్రాదీనష్టౌవసుభ్యో రుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యోశ్విభ్యాంమరుద్భ్యః కుబేరాయగంగాది
మహానదీభ్యోగ్నిష్టోమాభ్యామింద్రాగ్నిభ్యాం ద్యావా పృథివీభ్యాంధన్వంతరయేస
ర్వేశాయవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యోబ్రహ్మణెనమఃఇతి।తతఃసంపాతోదకేన యజమానమభి
షిచ్యదేవంధ్యాత్వా ఓంప్రతితిష్ఠ పరమేశ్వరఇతిపుష్పాంజలింనివేద్యసచ్చిదానందం
బ్రహ్మైవభక్తానుగ్రహాయ గృహీతవిగ్రహంకరచరణాద్యవయవినంశంఖచక్రాద్యా
యుధవంతంనిజ వాహనాద్యుపేతం నిజభృత్యసమేతమవస్థితం సర్వలోకసాక్షిణమస్మి
న్నాంసంపరమేష్ఠ్యసిపరమాం శ్రియంగమయేతి మంత్రేణపుష్పాంజలావాగతం
విభావ్యార్చాయాంవిన్యస్యప్రాణప్రతిష్ఠాంకుర్యాత్ యథాఅస్యశ్రీప్రాణప్రతిష్ఠామం
త్రస్యబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాఋషయఃఋగ్యజుస్సామానిచ్ఛందాంసి క్రియామయవపుః

ప్రాణాఖ్యాదేవతా- ఆంబీజం- క్రోంశక్తిః- ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం వినియోగః- తతో ఋష్యాదీన్ క్రమేణశిరోముఖహృదయగుహ్య పాదేషువిన్యస్య - ఓంకంఖంగం ఘంఙంఆం పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశాత్మనే ఆంహృదయాయనమః - ఓంచంఛం జంఝంఞంఇం శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాత్మనే ఈంశిరసేస్వాహా ఓంటంఠండంఢంణం ఉంశ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణాత్మనే ఊంశిఖాయైవషట్ - ఓంతంథందంధంనంఏం వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాత్మనే ఐంకవచాయహుం-ఓం పంఫంబంభంమంఓంవచ నాదానవిహరణోత్సర్గానందాత్మనే ఔంనేత్రత్రయాయవౌషట్ - ఓంయంరంలం వంశంషంసంహంళంక్షంఅం మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తాత్మనేఅః అస్త్రాయఫట్ -ఏ వంఆత్మని దేవేచ కృత్వా దేవంస్పృష్ట్వాజపేత్ - ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవం శంషంసంహంసః దేవస్యప్రాణాఇహప్రాణాః ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశం షంసంహంసః దేవస్యజీవఇహస్థితః ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశంషంసంహం సః దేవస్యసర్వేంద్రియాణి ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశంషంసంహంసః దేవ స్యవాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రఘ్రాణప్రాణాఇహాగత్య స్వస్తయేసుఖేన సుచిరంతిష్ఠంతు స్వాహేతితతోఽస్యహృద్యం స్పృష్ట్వాజపేత్ ॥ అస్యైప్రాణాఃప్రతిష్ఠంతు అస్యైప్రాణాఃక్షరంతుచ । అస్యైదేవత్వమర్చాయైమామహేతి చకశ్చన ॥ ఇతితతః ప్రణవేనసంరుద్ధ్య సజీవంధ్యాత్వాధ్రువాద్యా ఇతీతృచంజప్త్వాకర్ణే గాయత్రీం దేవమంత్రంచజప్త్వా పురుషసూక్తేనోపస్థాయపాద నాభిశిరఃసు స్పృష్ట్వాఇహైవైధీతి త్రిర్జపేత్ తతఃకర్తా ॥ స్వాగతందేవదేవేశ మద్భాగ్యాత్త్వమి హాగతః । ప్రాకృతంత్వమదృష్ట్వా మాంబాలవత్పరిపాలయ ॥ ధర్మార్థకామసిద్ధ్యర్థం స్థిరోభవశుభాయనః । సాన్నిధ్యంతుసదాదేవ స్వార్చాయాం పరికల్పయ ॥ యావచ్చంద్రావనీ సూర్యాస్తిష్ఠంత్య ప్రతిఘాతినః । తావత్త్వయాత్రదేవేశస్థేయం భక్తానుకంపయా ॥ భగవన్ దేవదేవేశత్వం పితాసర్వదేహినామ్ । యేనరూపేణభగవం స్త్వయావ్యాప్తంచరాచరమ్ । తేనరూపేణదేవేశ స్వార్చాయాంసన్నిధోభవ। ఇతినమేత్ - ఏతదంతంసర్వదేవానాం సమానందేవమంత్రశ్చ మూలమంత్రోవైదికోవాగ్రాహ్యః - అథాచార్యఃకర్తావా లింగమర్చాంవా ఓంభూః పురుషమావాహయామి - ఓంభువః పురుషమావాహయామి - ఓంసువఃపురుషమావాహయామి - ఓంభూర్భువస్సువః పురుమావాహయామీత్యావాహ్య ప్రణవేనాసనందత్వా తేనైవదూర్వాశ్యామాకవిష్ణుక్రాంతాపద్మమిశ్రంపాద్యం ఇమాఆపశ్శివతమాఃపూతాఃపూతతమామేధ్యామేధ్యతమా అమృతాఅమృతరసాః పాద్యాస్తాజుషతాంప్రతిగృహ్యతాం ప్రతిగృహ్ణాతుభగవాన్మహావిష్ణుర్విష్ణవేనమః ఇతిపాద్యం భగవాన్మహాదేవో రుద్రాయనమః ఇతిలింగే ఏవందేవతాంతేఽర్ఘ్యాహ్యాం ఇమాఆపఃఆచ మనీయాస్తాజుషతామిత్యాచ మనీయం అర్ఘ్యాఇత్యర్ఘ్యం - తతోవేదమంత్రైః సంస్నాప్యఇదంవిష్ణురితిషట్సూమో అస్తునీలగ్రీవాయేతి లింగేప్రతిసరంవిస్రస్య స్త్రీయుగ్మోపవీతం దత్వా-స్థానేశ్వమాఖ్యాదిన్యాసస్సారంధ్రైరలంకృతాః ।

పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతా సూర్యస్య రశ్మిభిః॥ ఇతిగంధం॥ ఇమేమాల్యాస్సుభాది
వ్యాస్సర్వమాల్యైరలంకృతాః॥ పూతా ఇత్యాదిమాల్యం ఇమేపుష్పాస్సుభా ఇత్యాది
పుష్పం॥ వనస్పతిరసోద్భూతో గంధాఢ్యో ధూప ఉత్తమః। ఆఘ్రేయస్సర్వదేవానాం
ధూపోఽయంప్రతిగృహ్యతామ్॥ ప్రతిగృహ్ణాత్విత్యాదిధూపం । జ్యోతిశ్శుక్రంచ తేజ
శ్చదేవానాంసతతంప్రియః। ప్రభాకరస్వభూతానాం దీపోఽయంప్రతిగృహ్యతా మితి
దీపందత్వా విష్ణుసంకర్షణవాసుదేవ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధపురుషోత్తమాధోక్షజనృసిం
హాచ్యుతజనార్దనోపేంద్రహరిశ్రీకృష్ణేతిద్వాదశనామభిః కేశవాదిద్వాదశనామభి
ర్వా పుష్పాణిసమర్ప్య తైరేవ తర్పణంకృత్వా పాయసగుడౌదన చిత్రౌదనాని పవి
త్రంతే వితతమితినివేద్య . సంకర్షణాదిపూర్వోక్తనామభిర్ద్వాదశకృసరాహుతీ
ర్హుత్వా । తేనైనశార్ఙ్గిణె శ్రియె సరస్వత్యై విష్ణవే ఇతిహుత్వా విష్ణోర్నుకంవీ
ర్యాణి* తదస్యప్రియమభిపాథో* ప్రతద్విష్ణుస్తవతేవీర్యేణ* పరోమాత్రయాతన్వా
వృధానః* విచక్రమేపృథివీమేషఏతాం* త్రిర్దేవఃపృథివీమేషఏతాం ఇతి । జుహు
యాత్ పునః ద్వాదశనామభి ర్జుహుయాత్ - లింగేతుదీపాంతంకృత్వాభవా
యదేవాయ* సర్వాయ* ఈశానాయ ఉగ్రాయ పశుపతయేరుద్రాయ భీమా
య మహతేదేవాయనమః ఇతి పుష్పాణిదత్వా తైరేవతర్పణంకృత్వా పవిత్రంతే
ఇతిపాయసంగుడౌదనంచనివేద్య పూర్వోక్తనామభిః కృసరంహుత్వా భవస్యదేవ
స్యపత్న్యైస్వాహేత్యాద్యష్టభిర్గుడౌదనంహుత్వాభవస్య దేవస్యసుతాయస్వాహే
త్యాద్యైర్హరిద్రౌదనంహుత్వా త్ర్యంబకంయజామహే మానోమహాంతముతమానో
మానస్తోకే తనయే ఆరాత్తేగోఘ్న ముతపూరుషఘ్నం వికిరిదవిలోహిత సహస్రాణి
సహస్రశో ఇతిద్వాదశభిర్హుత్వా శివాయశంకరాయ సహమానాయశితికంఠాయ
కపర్దినేతామ్రాయఅరుణాయ అపగురమాణాయ హిరణ్యబాహవే సస్పింజరాయ
బభ్లుశాయహిరణ్యాయేతిచజుహుయాత్ -తతస్స్విష్టకృదాదిహోమశేషంసమా
ప్యపూర్వోక్తసర్వహవిర్భిర్విష్ణవేలింగాయ వాబలిందద్యాత్ -మంత్రస్తు॥ త్వామేక
మాద్యంపురుషంపురాతనంనారాయణంవిశ్వసృజంయజామహే। త్వమేవయజ్ఞోవిహి
తోవిధేయస్త్వమాత్మనాత్మన్ప్రతిగృహ్ణీష్వహవ్యమితి॥ లింగేతునారాయణపదే
రుద్రంశివమితివదేత్ - తతోఽశ్వత్థపర్ణే భూర్భువస్స్వరోమితిహుతశేషంనిధాయ
ప్రదక్షిణీకృత్యవిశ్వభుజే ఆత్మనేపరమాత్మనేనమఇతినత్వా ఆచార్యాయశతంతద
ర్ధంద్వాదశత్రిసప్తకాంవాగాందత్వా ఋత్విగ్భ్యోపిదక్షిణాందత్వాశతంద్వాదశవా
బ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి సంక్షేపః - ప్రాసాదమాత్రేనూతనేతు మాత్స్యోక్తజ
లాశయప్రతిష్ఠావిధిమేవకుర్యాత్ గోరుత్తారణపాత్రప్రక్షేపాదితునభవతి ద్వార
లోపాత్ వారుణహోమస్థానే వాస్తుహోమః, అన్యత్తద్వదేవ॥ ఇతినిర్ణయ
సింధౌలింగార్చాప్రతిష్ఠావిధిః—అథపునఃప్రతిష్ఠా - తామధికృత్య హయశీర్షపం
చరాత్రే॥ చండాలమద్య సంస్పర్శదూషితావహ్నినాథవా। అపుణ్యజనసంస్పృ
ష్టా విప్రక్షతజదూషితా॥ సంస్కార్యేతిశేషః - పదార్థాదర్శేబ్రాహ్మే॥ ఖండి

తేస్ఫుటితేదగ్ధే భ్రష్టేమానవివర్జితే । యాగహీనేపశుస్పృష్టేపతితేదుష్టభూమిషు॥ అన్యమంత్రార్చితేచైవ పతితస్పర్శదూషితే । దశస్వేతేషునోచక్రుస్సన్నిధానందివౌకసః ॥ యాగఃపూజా - పశుర్గర్దభాదిః - పంచరాత్రే ॥ ఖండితాస్ఫుటితాదగ్ధాయస్మాదర్చాభయావహా । తస్మాత్సముద్ధరేత్తాంతు పూర్వోక్తవిధినానరః॥ అర్చాభంగాదావుపవాసఃకార్యః ॥ నరాజ్ఞోవిఘ్నవేశ్మీయాత్పురార్చావిఘ్నవేతథేతి విష్ణుధర్మోక్తేః - సిద్ధాంతశేఖరే ॥ చౌరచండాలపతితశ్వోదక్యాస్పర్శనేసతి । శవాద్యుపహతౌచైవ ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్ - పంచరాత్రే ॥ అంగాదంగాదిసంధానే ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్ । జలాధివాసవిహితనేత్రోన్మీలనవర్జితాం॥ శుద్ధివివేకేవిష్ణుః॥ ద్రవ్యవత్కృతశౌచానాం దేవతార్చానాంభూయఃప్రతిష్ఠాపనేనశుద్ధిరితి - అర్చాః ప్రతిమాః - తద్ద్రవ్యస్యతామ్రాదేరుక్తశౌచంకృత్వాపునఃప్రతిష్ఠాకుర్యాదిత్యర్థః- స్మృత్యర్థసారేప్యేవం - తద్విధిశ్చబోధాయనసూత్రే ॥ పూర్వప్రతిష్ఠితస్యాబుద్ధిపూర్వమేకరాత్రం ద్విరాత్రమేకమాసం ద్విమాసంవార్చనాదివిచ్ఛేదేశూద్రరజస్వలాద్యుపస్పర్శేపూర్వోక్తేకాలేపుణ్యాహంవాచయిత్వాయుగ్మాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వానిశాయాం జలాధివాసంకృత్వా శ్వోభూతేకలశపూర్ణేన పంచగవ్యేనత్రిస్నాత్రైస్స్నాపయిత్వాన్యంకలశంశుద్ధోదకేనాపూర్యతస్మిన్పవిత్రాణిప్రక్షిప్యతంకలశంతత్ర్సగ్ధాయత్ర్యోఽష్టసహస్రమష్టశతమష్టావింశతివారంవాభిమంత్ర్యతేనోదకేనదేవంస్నాపయేత్ తచ్ఛుద్ధోదకేనస్నాపయేదష్టసహస్రమష్టశతమష్టావింశతింవా పురుషసూక్తేనమూలమంత్రేణచ తతఃపుష్పాణిదత్వాయథాసంభవమర్పయిత్వాగుడౌదనంనివేదయేదితి - బుద్ధిపూర్వంతువిచ్ఛేదేపూర్వోక్తాంప్రతిష్ఠాంపునః కుర్యాత్ పూర్వోక్తవిష్ణువచనాత్ - ఇదంమలమాసశుక్రాస్తాదావపికార్యమితి మదనరత్నే హేమాద్రౌచ। దేవార్చాప్రాసాదభేదనేతుశూలపాణౌకాత్యాయనః - వాపీకూపారామసేతుసభాతటాకవప్రదేవతాయతనభేదనేప్రాయశ్చిత్తం చతస్రఆజ్యాహుతీర్జుహుయాత్ - ఇదంవిష్ణుర్మానస్తోకే విష్ణోఃకర్మాణిపాదోఽస్యేతిచతుర్దేవతాముత్పాదయేతి తస్యైదేవతాయై బ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి శంఖలిఖితౌ ॥ ప్రతిమారామకూపసంక్రమధ్వజసేతునిపాతభంగేషుతత్సముత్థానంప్రతిసంస్కారోఽష్టశతంచనిపాతితానామితిసముత్థానం ప్రతిక్రియాప్రతిసంస్కారఃపునఃప్రతిష్ఠాఅష్టశతం పణాదండశ్చేత్యర్థః—అథజీర్ణోద్ధారః—సచలింగాదౌదగ్ధభగ్నేచలితేవాకార్యః - అయంచానాదిసిద్ధప్రతిష్ఠితలింగాదౌభంగాదిదుష్టేపినకార్యః తత్రతుమహాభిషేకం కుర్యాదితిత్రివిక్రమః - కర్తాముదేకవస్య జీర్ణోద్ధారంకరిష్యే ఇత్యుక్త్వాపుణ్యాహంవాచయిత్వా నాందీశ్రాద్ధాంతంకృత్వా ఆచార్యమృత్విజశ్చవృత్వా పీఠేమండలదేవతాఆవాహ్య । లింగేఓంవ్యాపకేశ్వరహృదయాయనమః - ఓంవ్యాపకేశ్వరశిరసేస్వాహేత్యేవం షడంగంకృత్వా దేవతాంతరేమూలమంత్రేణ షడంగంకృత్వా అర్చయేత్ అఘోరమంత్రంఅష్టోత్తరశతం జప్త్వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాఘోరేణఘృతసర్షపైఃసహస్రంహుత్వా ఇంద్రా

దిభ్యోనామ్నా బలిందత్వాజీర్ణదేవం ప్రణవేనసంపూజ్య సాజ్యతిలైః బ్రహ్మాదిమండలదేవతానాంహోమం పూర్వోక్తం కృత్వాదేవం ప్రార్థయేత్ ॥ జీర్ణభగ్నమిదందేవ సర్వదోషావహంనృణామ్ । అస్యోద్ధారే కృతే శాంతిశ్శాస్త్రేస్మిన్కథితాత్వయా ॥ జీర్ణోద్ధారవిధానంచ నృపరాష్ట్రహితావహమ్ । తదథస్త్వత్కృతాందేవ ప్రహరామితవాజ్ఞయాఇతి॥తతఃక్షీరాజ్యమధుదూర్వాభిఃసమిద్భిశ్చాష్టోత్తరసహస్రంఅష్టోత్తరశతంవా దేవమంత్రేణహుత్వాంగానాందశాంశేనలింగచాలనార్థం సహస్రంశతంవాపాయసేనహుత్వా లింగంప్రార్థయేత్ ॥ లింగరూపం సమాగత్యయేనేదంసమధిష్ఠితమ్ ।యాయాస్త్వంసమ్మితంస్థానంసంత్యజ్యైవశివాజ్ఞయా ॥ అత్రస్థానేచయావిద్యా సర్వవిద్యేశ్వరైర్యుతా ॥ శివేనసహ సంతిష్ఠఇతిమంత్రితజలేనాభిషిచ్య విసర్జయేత్ - తతోఽస్త్రమంత్రితేన ఖనిత్రేణ ఖాత్వా లింగమాదాయ నద్యాదౌవామదేవేన లింగంప్రణవేనమూర్తింక్షిపేత్ - దారుజంతుమధునాభ్యజ్యాఘోరేణదహేత్ - హేమరత్నాదిమయంతు దగ్ధంచలితంవాపునస్తైరేవస్థాపయేత్ - తతశ్శాంత్యై అఘోరేణతిలైః స్సహస్రంహుత్వా ప్రార్థయేత్ ॥ భవగన్భూతభవ్యేశ లోకనాథజగత్పతే । జీర్ణలింగసముద్ధారః కృతస్తవాజ్ఞయామయా ॥ అగ్నినాదారుజందగ్ధం క్షిప్తంశైలాదికంజలే। ప్రాయశ్చిత్తాయదేవేశ అఘోరాస్త్రేణతర్పితమ్ ॥ జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోవాపి యథోక్తంనకృతంయది । తత్సర్వంపూర్ణమేవాస్తు త్వత్ప్రసాదాన్మహేశ్వర ఇతితతోయజమానః ప్రార్థయేత్॥ గోవిప్రశిల్పిభూతానామాచార్యస్యచయజ్వనః। శాంతిర్భవతుదేవేశ అచ్ఛిద్రంజాయతామిదమ్॥ మూర్తౌతువిశేషః॥ త్వత్ప్రసాదేన నిర్విఘ్నందేహంనిర్మాయయత్నతః । వాసంకురుసురశ్రేష్ఠతావత్త్వంచాల్పకేగృహే॥వసన్క్లేశంసహిత్వేహ మూర్తింవైతవపూర్వవత్ । యావత్కారయతేభక్తః కురుతస్యచవాంఛితమితి ॥ తతోనవాంమూర్తింలింగం వాకృత్వోక్తవిధినాస్థాపయేత్ - మూలంత్వగ్నిపురాణేస్పష్టం - ఇతిజీర్ణోద్ధారః___అథతులసీగ్రహణం - దేవయాజ్ఞికకృతేస్మృతిసారే॥ వైధృతౌచవ్యతీపాతే భౌమభార్గవభానుషు।పర్వద్వయేచసంక్రాంతౌ ద్వాదశ్యాంసూతకద్వయే ॥ తులసీంయేవిచిన్వంతి తేఛిందంతిహరేశ్శిరః॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ రవివారంవినాదూర్వాం తులసీంద్వాదశీంవినా । జీవితస్యావినాశాయ ప్రవిచిన్వీతధర్మవిత్ ॥ తథా ॥ సంక్రాంతావర్కపక్షాంతే ద్వాదశ్యాంనిశిసంధ్యయోః । యైశ్ఛిన్నంతులసీ పత్రంతైశ్ఛిన్నంహరిమస్తకమ్॥పాద్మే॥ ద్వాదశ్యాంతులసీ పత్రంధాత్రీపత్రంచకార్తికే ॥ లునాతిసనరోగచ్ఛేన్నిరయానతిగర్హితాన్ ॥ రుద్రయామళే ॥ ద్వాదశ్యాంచదివాస్వాపస్తులస్యవచయస్తథా । విష్ణోశ్చైవదివాస్నానం వర్జనీయంసదాబుధైః ॥ విష్ణుధర్మే ॥ నచ్ఛింద్యాత్తులసీంవిప్రోద్వాదశ్యాంవైష్ణవఃక్వచిత్ । దేవార్థేతులసీచ్ఛేదోహోమార్థేసమిధాంతథా॥ ఇందుక్షయేనదుష్యేత గవార్థేతుతృణస్యచ ॥ గ్రహణమంత్రస్తుపాద్మే॥ తులస్యమృతజన్మాసి సదాత్వంకేశవప్రియే । కేశవార్థంవిచిన్వామి వరదాభవశోభనేఇతి॥ పారి

జాతే దశః ॥ సమిత్పుష్పకుశాదీనాం ద్వితీయః ప్రహరో మతః ॥ అథ పుష్పాదేః పర్యు
షితత్వం - భార్గవార్చనదీపికాయాం ॥ ప్రహరం తిష్ఠతే జాతీ కరవీరమహర్నిశమ్ । తు
లస్యా బిల్వపత్రేషు సర్వేష్వంబుజలజేషు చ ॥ న పర్యుషితదోషోఽస్తి మాలాకారగృహే
పి చ ॥ బృహన్నారదీయే ॥ వర్జ్యం పర్యుషితం పుష్పం వర్జ్యం పర్యుషితం జలమ్ । న వ
ర్జ్యం తులసీపత్రం న వర్జ్యం జాహ్నవీజలమ్ ॥ తత్రైవ పాద్మే ॥ తులసీ పర్యుషితా నైవ బి
ల్వం తు త్రిదినావధి । పద్మం పంచదినాత్ త్యాజ్యం శేషం పర్యుషితం విదుః ॥ స్కాందే ॥
పాటలం దినమేకం తు పంకజం చ దినత్రయమ్ । పంచాహం బిల్వపత్రం చ దశాహం
తులసీదళం ॥ పద్మాకరాదద్యదానీతం ... ॥ బిల్వాపామార్గజాతీ తులసీ
శమీశతాకేతకీ భృంగదూర్వామందారార్కోత్పల దర్భాః కుశతిలత్రసర బ్రాహ్మీ కహ్లార
మల్లికాః । చంపకాశ్వారాతికుంభీరకమనకుమునకా బిల్వతో హాని శస్తాః త్రింశ ౩౦
త్రైకా ౧ ర్య ౬ ... ॥
అస్యార్థః - శతా శతావరీ - ... - అపామార్గ కేశరః - మునిరగ
స్త్యః - అశ్వారాతికరవీరః - ... నిఘంటుః - అరయః షట్ - ఈ
శాః ఏకాదశ - ఉపథయస్సప్త ... - నిధయో నవ - వసవోఽష్టౌ - భూః ఏకః - య
థా దూర్వా - బిల్వమారభ్య ... గణయిత్వా దర్భమారభ్య పునః త్రింశదా
దిగణ యేదిత్యర్థః - ఏతద్దినాత్ పరం పర్యుషితానీత్యర్థః - ... -
దమనముపక్రమ్య ॥ తస్య మాలా భగవతః పరమప్రీతికారిణీ । శుష్కా పర్యుషితా
వాపి న దుష్టా భవతి క్వచిత్ ॥ ... మాత్స్యే ॥ బిల్వపత్రం చ మాఘ్యం చ తమా
లామలకీదళే । కహ్లారం తులసీ చైవ పద్మం చ మునిపుష్పకమ్ ॥ ఏతత్పర్యుషితం న స్యా
త్ ... ॥ స్మృతిసారావళ్యాం ॥ జలజానాం చ సర్వేషాం పత్రా
ణామపి తస్య చ । కుశపుష్పస్య రజత సువర్ణకృతయోరపి ॥ న పర్యుషితదోషోఽస్తి తీ
ర్థతోయస్య చైవ హి । ముకుత్తైర్వార్భ్యచ్ఛేద్దేవం పంకజైర్జలజైర్వినా — అథ శివని
ర్మాల్య నిర్ణయః — సిద్ధాంతశేఖరే ॥ ధరాహిరణ్య గోరత్న తామ్ర ... కాది
కాన్ । విహాయ శేషం నిర్మాల్యం చండేశాయ నివేదయేత్ ॥ అన్యదన్నాదిపా
నీయం తాంబూలం గంధపుష్పకమ్ । దద్యాచ్చండాయ నిర్మాల్యం శివభక్తిం తు స
ర్వశః ॥ ఆచార్య శివచండానాం మాష్టార్థం గేతులకుకమ్ । ధనస్య భక్షణే తేషాం పా
దోనం లక్షమీరితమ్ ॥ నిర్మాల్యే భక్షితే లక్షం పాదతశ్శుద్ధిమీరితా । దానం చ భక్ష
ణసమం తదర్థం తదుపేక్షణే ॥ అకామాద్భక్షణే యద్వా నిర్మాల్యస్య జపేత్సుధీః ।
బ్రహ్మపంచకసాహస్రం ధర్మేణ సహితం తతః ॥ కామతో భక్షణే ధీమాన్ ప్రాయశ్చి
త్తం చరేన్నృతః । నిర్మాల్యం లంఘనే ఘోరం ప్రజపేదయుతం తతః ॥ స్పర్శశ్చ లంఘన
సమో విక్రయో భక్షణేన చ ॥ స్మృత్యర్థసారేపి ॥ శైవసౌరనిర్మాల్యే నైవేద్యభక్ష
ణే చాంద్రం అభ్యాసే ద్విగుణం అత్యభ్యాసే ప్రతపనం అన్యనిర్మాల్యే ప్య నాపద్యేనమి
తి ఇదం చ జ్యోతిర్లింగాద్వ్యతిరిక్తవిషయం - తథాచ పురుషార్థ ప్రబోధే భవిష్యే ॥ జ్యోతి
ర్లింగం వినా లింగం యః పూజయతి సత్తమః ॥ తస్య నైవేద్య నిర్మాల్య భక్షణాత్ తత్ ప్రకా

చ్ఛ్రికమ్ ॥ సాలగ్రామోద్భవేలింగే బాణలింగేస్వయంభువి । రసలింగేతథార్షేచ
సుప్రసిద్ధరతిష్ఠితే ॥ హృదయేచంద్రకాంతేచ స్వర్ణరౌప్యాదినిర్మితే । శివదీక్షాన్వి
తాభక్తైనేదంభక్ష్యమితీర్యతే ॥ తథా ॥ బాణలింగేస్వయంభూతే చంద్రకాంతే
హృదిస్థితే । చాంద్రాయణసమంజ్ఞేయం శంభోర్నైవేద్యభక్షణమ్ ॥ లింగేస్వ
యంభువేబాణే రత్నజేరసనిర్మితే । సిద్ధప్రతిష్ఠితేచైవ నచండాధికృతిర్భవేత్ ॥ య
త్రచండాధికారోస్తి తద్భోక్తవ్యంనమానవైః । చండాధికారోనోయత్ర భోక్తవ్యం
తత్రభక్తితః ॥ త్రైవిక్రమ్యాం ॥ బాణలింగేచలోహేచసిద్ధలింగేస్వయంభువి । ప్రతి
మాసుచసర్వాసు నచండోధికృతోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ బ్రహ్మహాపిశుచిర్భూత్వాని
ర్మాల్యంయస్తుధారయేత్ । తస్యపాపంమహచ్ఛీఘ్రం నాశయిష్యేమహావ్రతే ఇతి
స్కాందాదశుచినా నగ్రాహ్యంశివనిర్మాల్యం - కింతుస్నాత్వేతిస్మార్తాః - అనుపనీ
తేననగ్రాహ్యమితి శ్రీదత్తః - శివదీక్షాహీనైర్నగ్రాహ్యమితిశైవాః - తిథితత్త్వే
హేమాద్రౌ పరిశిష్టే ॥ అగ్రాహ్యంశివనైవేద్యంపత్రంపుష్పంఫలంజలమ్। సాలగ్రా
మశిలాసంగాత్సర్వంయాతిపవిత్రతామ్ ॥ పంచాయతనపూజాయాం తంత్రేణచని
వేదితమిత్యర్థః - శివపురాణే ॥ యేవీరభద్రశపితా శ్శివభక్తిపరాఙ్ముఖాః । శంభో
రన్యత్రదేవేషు యేభక్తాయేనదీక్షితాః ॥ తేషామనర్హమీశస్య తత్ప్రసాదచతుష్ట
యమ్ ॥ కాశీఖండే ॥ జలస్యధారణంమూర్ధ్నివిశ్వేశస్నానజన్మనః । ఏషజాలంధ
రోబంధ స్సమస్తసురవల్లభః ॥ తథా ॥ స్నాపయిత్వా విధానేనయోలింగస్నపనో
దకమ్ । త్రిఃపిబేత్త్రివిధం పాపంతస్యేహాశువినశ్యతి ॥ లింగస్నపనవార్భిర్యఃకుర్యా
న్మూర్ధ్న్యభిషేచనమ్ । గంగాస్నానఫలంతస్య జాయతేత్రవిపాప్మనః॥ఇదంపూర్వ
వాక్య వశాద్విశ్వేశ్వర విషయమితికేచిత్ - కాశీస్థపురాణ ప్రసిద్ధసర్వలింగవిష
యం - కాశీఖండేరత్నేశ్వరాఖ్యానేతథైవ దర్శనాదిత్యన్యే - అథకృషిః, రాజమా
ర్తండః ॥ ఋక్షేషూత్తరపౌష్ణవైష్ణవమఘామూలానురాధాశ్వినీ ప్రాజాపత్యకరద్వి
దైవతగురుప్రాలేయ పాదేషుచ । నిర్దోషైర్వృషభైర్హలైశ్చసుమనోమాలాభిరభ్య
ర్చితైర్దత్వాక్షేత్రపతేర్బలింహలధరః క్షేత్రంతతఃకర్షయేత్ ॥ ప్రాజేశశ్రవణోత్తరా
దితిమఖామార్తండతిష్యాశ్వినీ పౌష్ణానుష్ణమరీచయశ్శతభిషస్స్వాతీవిశాఖాతథా ।
జీవార్కేందుసితేందునందనదినేలగ్నే చసౌమ్యోదయే సస్యానాంవపనేతథైవలవ
నేశస్తాస్తథారోపణే ॥ చండేశ్వరః ॥ హస్తచిత్రాదితిస్వాతీరేవత్యాంశ్రవణత్రయే ।
స్థిరలగ్నేగురోర్వారేబీజంధార్యంజ్ఞశుక్రయోః ॥ ఓంధనదాయసర్వలోకహితా
యదేహిమేధాన్యంస్వాహా।లేఖయిత్వాఇమం మంత్రంధాన్యాగారేనిధాపయేత్ ॥
సస్యవృద్ధింపరాంకుర్యాత్పూజితంప్రతిపూజయేత్ ॥ దక్షిణదిఙ్ముఖిగమనంగమనమ
భినవాసునారీషు । వ్యయమపిసస్యధనానాంనబుధాబుధవాసరేకుర్యుః ॥ శనివా
రేచనోకార్యోధనధాన్యవ్యయోబుధైః ॥ అథవస్త్రం - శ్రీపతిః ॥ రోహిణీషుకరపం
చకేశ్విభేత్యుత్తరాసుచపునర్వసుద్వయే । రేవతీషువసుదైవతేచభేనవ్యవస్త్రపరి
ధానమిష్యతే॥జీర్ణంరవౌసతతమంబుభిరార్ద్రమిందౌభౌమేశుచే బుధదినేతుభవేద్ధనా

య । స్థానాయమంత్రినిభృగౌ ప్రియసంగమాయమందే మలాయచ నవాంబరధా
రణంస్యాత్ ॥ రోహిణీగురుపుష్యవసూత్తరేయాదితిభర్క్షనవవస్త్రభూషణే । సాన
యోషిదవలంబతే పతింస్నానమాచరతి వారుణేపియా ॥ అథాలంకారధారణాది,
దైవజ్ఞవల్లభః ॥ నాసత్యపూషవసుభేకరపంచకేన మార్తండభౌమగురుదానవమం
త్రివారే। ముక్తాసువర్ణమణివిద్రుమశంఖదంతరక్తాంబరాణివిధృతానిభవంతిసిద్ధ్యై।
జ్యోతిర్నిబంధే ॥ హస్తానురాధాశ్విన్యపూషాస్వ్యే యుక్తచిత్రోత్తరాసుచపునర్వసు
రోహిణీషు । లగ్నేస్థిరేరవిసుతేజ్యజకీనవారే హేమాది ధారణవిధాకథితోనరా
ణామ్ ॥ తత్రైవశ్రీపతిః ॥ పౌష్ణాశ్వినీవసుకరాదిషుపంచకేషు కౌసుంభహేమమణివి
ద్రుమకాచశంఖాః । నార్యాధృతాస్సుతసుభర్తృకరాభవంతి ప్రోక్తాహ్యనుత్తరాది
తిగురుష్వసుఖాయభర్తుః ॥ తత్రైవ ॥ శంఖాదినవరత్నానిపుష్పాదిత్యోత్తరాసుచ।
రోహిణ్యాంనైవగృహ్ణీయాత్భర్తృజీవితకాంక్షిణీ ॥ అథసూచీకర్మ ॥ వాసవాశ్వినిభత్వా
ష్ట్రమైత్రచంద్రాశ్వినీషుచ । సూచీకర్మతథాత్రాణసేవ్యాస్యైప్రశస్యతే ॥ అథశ
య్యా - హస్తాదిత్రిబ్రహ్మగురూత్తరాణిపౌష్ణాశ్వియామ్యేందుభచిత్రభాని । నాకేషు
జీవేందుసితేందుజానాం శయ్యాసనారంభణముత్తమంస్యాత్ ॥ అథశస్త్రధారణమ్॥
పుష్యేచాదితిచిత్రపద్మతనయేత్ర్యుత్తరారేవతీ స్వాతీవాజవిశాఖమిత్రసహితే భా
నౌగురౌభార్గవే । కుంభేకీటనృహేవృషే మృగపతౌచేందౌశుభైర్వీక్షితే సన్నాహ
శ్చరఖడ్గకుంతఛురికాధార్యానృపాణాంహితాః ॥ అథస్వామిసేవా - చండేశ్వరః ॥
రోహిణ్యుత్తరపౌష్ణేషుపసువారుణయోరపి । సేవేతస్వామినంభృత్యశ్శుభవారోద
యేతథా ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ దాసీదాసాదిభృత్యానాంకుర్యాత్సంగ్రహణంబుధైః।
స్థిరలగ్నేశుభైర్దృష్టేమందవారేవిశేషతః ॥ అథగజాశ్వదోలాః - సఏవ ॥ పౌష్ణప్ర
జేశాదితిభద్వయానిహస్తాదిషట్కశ్రవణోత్తరాణి । దోలాదిమాతంగతురంగమా
ణామారోహణేభీష్టఫలప్రదాని ॥ అథనృత్యం ॥ హస్తఃపుష్యోవాసవంరోహిణీచ
జ్యేష్ఠాపౌష్ణంవారుణంచోత్తరాశ్చ । పూర్వాచార్యైకీర్తితశ్చక్రవర్తీనృత్యారం
భేశోభనోఽయంభవర్గః ॥ అథరాజదర్శనం - శ్రీపతిః ॥ మృగాశ్వపుష్య శ్రవణశ్ర
విష్ఠాహస్తధ్రువత్వాష్ట్రభపూషభాని । మైత్రేణయుక్తానినరేశ్వరాణాం విలోక
నేభాని శుభప్రదాని ॥ అథక్రయవిక్రయౌ ॥ భాగ్యద్వయత్రిదశమంత్రిదివాకరేషు
మూలానిలోత్తరతురంగమరేవతీషు । సారంగపాణిరజనీ కరమైత్రభేషులాభ స్స
దైవభవతిక్రయ విక్రయాభ్యామ్ ॥ వస్త్రేతు ॥ చిత్రాశతభిషా స్వాతీరేవతిచాశ్వినీ
శుభా । శ్రవణశ్చతథాప్రోక్తా వస్త్రాణాంక్రయణేశుభాః ॥ అథసేతుః ॥ స్వాతియు
క్తే మందవారేవృషలగ్నేశుభేదినే । సేతూనాంబంధనంకార్యం ధ్రువభేచార్కజీ
వయోః ॥ అథపశుకృత్యం - శ్రీపతిః ॥ చిత్రోత్తరావైష్ణవరోహిణీషు చతుర్దశీద
ర్శదినాష్టమీషు । స్థానప్రవేశంగమనంవిదధ్యాత్పుమాన్న పశూనాం నకదాచిదే
వ ॥ చండేశ్వరః ॥ హస్తమూలవిశాఖాసురేవత్యాం శ్రవణేతథా । మైత్రేచవా
రుణే శ్రేష్ఠంపశుక్రయణముచ్యతే ॥ పూర్వాత్రయామ్యాశ మయూఖహుతాశనే

షు ఇంద్రాగ్ని వాజివసువారుణశంకరేషు। ఏతేషుగోమహిషదంతితురంగమాదినా
నాప్రకారపశుజాతిగతిః ప్రశస్తా ॥ అథగజదంతచ్ఛేదః - జ్యోతిర్నిబంధే॥ త్వాష్ట్రే
వైష్ణవఅశ్విన్యామాదిత్యేవసుదైవతే।దంతినాంశుభదంకర్మపుష్యేహస్తేచకర్తనం॥
అథనిక్షేపః ॥ భరణీత్రీణిపూర్వాశి ఆర్ద్రాశ్లేషామఘాతథా । చిత్రాజ్యే
ష్ఠావిశాఖాచ మూలంమృగపునర్వసూ ॥ ఏభిర్దత్తంప్రయుక్తంచ యద్యన్నిక్షిప్య
తేధనమ్ । ప్రష్టుంశోధానమానస్య నిర్ధనోనోపపద్యతే ॥ అథఋణమోక్షః ॥ శ్రీ
ధరః ॥ వాగీశమందదివసాంశకలగ్నయుక్తే రిక్తాసుమందదివసేకులికోదయేచ ।
మైత్రద్వితీయ పదమైత్రముహూర్తయుక్తే రాశ్యుద్గమేచ ఋణమోక్షముశంతి
సంతః ॥ అథరాజముద్రా ॥ మృదుధ్రువక్షిప్రచరేషుభేషుయోగేప్రశస్తేశనిచంద్ర
వర్జమ్ । వారేతిథౌపూర్ణ జయాహ్వయేచముద్రాప్రతిష్ఠా శుభదాహిరాజ్ఞామ్ ॥
అథనౌః । చండేశ్వరః ॥ పౌష్ణాశ్వినీతురగవారుణమిత్రచిత్రాశీతోష్ణరశ్మివసవోన
లవంత్యమూని । వారేచజీవభృగునందనకేప్రశస్తే నౌకాదిసంఘటనవాహనమేషు
కుర్యాత్ ॥ అథభోగః॥ గురుభరవిభానురాధా విధాతృపౌష్ణాశ్విరోహిణీషుస్యాత్।
స్వాత్యుత్తరాసుకుర్యాచ్ఛ యనాసనభోగభోగాది ॥ అథశ్మశ్రుకర్మ - శ్రీపతిః ॥
పుష్యేపౌష్ణేచాశ్వినీ మైత్రేందవేచశాక్రే హస్తాద్యేత్రిగ భేష్యదిత్యాం । క్షౌరంకా
ర్యం వైష్ణవాదిత్రయేచ ముక్త్వాభౌమాదిత్య పాతంగివారాన్॥ నస్నాతభుక్తాత్క
ట భూషితానామభ్యక్తయాత్రా సమరోత్సుకానాం । క్షౌరంవిదధ్యాన్నిశి సంధ్య
యోర్వాజిజీవిషూణాంనవమేనచాహ్ని ॥ త్రిస్థలీసేతౌ వృద్ధగార్గ్యః ॥ రవ్యారసౌ
రవారేషు రాత్రౌపాతే వ్రతాహని । శ్రాద్ధాహః ప్రతిపద్రిక్తా భద్రాఃక్షౌరేషువర్జ
యేత్ ॥ గార్గ్యః ॥ షష్ఠ్యమాపూర్ణిమాపాత చతుర్దశ్యష్టమీతథా। ఆసుసన్నిహి
తంపాపం త్రిషుతైలేభగేక్షురే ॥ రాజమార్తండః॥ దేవకార్యేపితుశ్శ్రాద్ధే రవెరం
శపరిక్షయే । క్షౌరకర్మనకుర్వీత జన్మమాసేచజన్మభే ॥ బృహస్పతిః ॥ రాజకార్యే
నియుక్తానాం నరాణాంభూపజీవినామ్ । శ్మశ్రులోమనఖచ్ఛేదే నాస్తికాలవిశోధ
నమ్ ॥ తథా ॥ క్షౌరంనైమిత్తికంకార్యం నిషేధేసత్యపిధ్రువమ్ । పిత్రాదిమృతిదీ
క్షాసు ప్రాయశ్చిత్తేచ తీర్థకే॥ కేచిత్తూత్తరార్ధ మన్యథాపఠంతి॥ ముండనస్యనిషిద్ధే
పి కర్తనంతువిధీయతఇతి॥ నారదః॥నృపవిప్రాజ్ఞయాయజ్ఞేమరణేబంధమోక్షణే। ఉ
ద్వాహేఽఖిలవారర్క్షతిథిషుక్షౌరమిష్టదమ్॥ భారతే ॥ ప్రాఙ్ముఖశ్శ్మశ్రుకర్మాణి కా
రయీతసమాహితః। ఉదఙ్ముఖోథవా భూత్వాతథాయుర్విందతేమహత్ ॥ అప
రార్కే॥ఉదఙ్ముఖఃప్రాఙ్ముఖోవావపనంకారయేత్సుధీః। కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యుదక్
సంస్థానివాపయేత్ ॥ దక్షిణంకర్ణమారభ్య ధర్మార్థంపాపసంక్షయే। శిఖాద్యేనవపసం
స్కారేశిఖాద్యంతం శిరోవపేత్ ॥యతీనాంతువిశేషోనియమే॥ కక్షోపస్థశిఖావర్జమృతు
సంధిషువాపయేదితి॥అన్యేపివిధిప్రతిషేధాః ప్రాగుక్తాః— అథేంధనసంగ్రహః॥బ్రహ్మ
నిలార్క మఘమూలత్రి పూర్వరౌద్రపౌష్ణాను రాధగురువిష్ణు విశాఖయుక్తే।వారే
కుజార్క భృగునందనసోమజానాం శ్రేష్ఠేంధనస్యకరణం భవతిప్రశస్తమ్ ॥ అథ
నవాన్నం - శ్రీపతిః ॥ రేవతీశ్రుతిపునర్వసుహస్త బ్రాహ్మతః పృథగపిద్వితయేచ

త్ర్యుత్తరేషు గదితం పృథుకానాం ప్రాశనం నవకపాన్న విధానమ్ ॥ అథ నవభోజన పాత్రం జ్యోతిర్నిబంధే ॥ భోజ్యపాత్రం సుధాపిండం ఘటమేవ్యాసనం హరేత్ । తత్రాన్నప్రాశనప్రోక్తే కాలే భోజనపాత్రకేత్ ॥ అథ నవపక్వఫలాదిభక్షణం - చండేశ్వరః ॥ మూలాశ్విమైత్రకరపౌష్ణ హరీంద్రభేషు పౌష్ణోత్తరేషు దివసేషు పునర్వసువాసవేషు । వారేష్వహీన తనయార్కజవారవర్జం తాం బూలనూతన ఫలాద్యశనం హితాయ ॥ అథ [illegible] లిఖితే జ్యోతిషే ॥ తరణి [illegible] చంద్ర [illegible] కేతవః । రవిభుక్తాది [illegible] ప్రయుంజ్యసేత్ ॥ దినకరార్కి తమః కుజకేతవో [illegible] । దహన [illegible] ప్రవిలో క్యతాం [illegible] సమృద్ధయే ॥ [illegible] ॥ క్రూరగ్రహముక్తైర్చైవ [illegible] । [illegible] ధాన్యగాందద్యాద్ బ్రాహ్మణాయకు టుంబినే ॥ [illegible] ర్మగోమూత్రమధుగంధా [illegible] స్వస్థాంసిధాయసంపూజ్య తత్ర [illegible] విధీయతే ॥ [illegible] - క్రియాసారే - నిత్యైర్వి లిఖితే [illegible] విచారయేత్ ॥ అథ జ్వరాదౌ ఫలం - శ్రీపతిః ॥ స్వాత్యాశ్లేషార్ద్రా పూర్వాసు శాక్రే రోగోత్పత్తిర్నాయ [illegible] । తస్మైభైషజ్యం వ్యాప్తం [illegible] యత్న స్యాద్ధస్తాభ్యర్చజన్మాపివైద్యః ॥ వ్యాధ్యుత్పత్తిర్యస్య పౌష్ణేసమైత్రే ప్రాణత్రాణం జాయతే తస్యకృచ్ఛాత్ । వైశ్వేసౌమ్యే రోగముక్తిస్తుమాసాద్వింశత్యాస్యా ద్వాసరాణాం మఘాసు ॥ పక్షాద్ధస్తే వాసవే సద్విదైవే మూలాశ్విన్యో రగ్నిధిష్ణ్యే నవాహాత్ । యామ్యేత్వాష్ట్రే వైష్ణవే వారుణే చ నైరుజ్యం స్యాన్నూనమేకాదశాహాత్ ॥ ఆహిర్బుధ్న్యర్క్షే సంజ్ఞేయమాఖ్యే ప్రాజాపత్యాదిత్యయో సప్తరాత్రాత్ । రోగాన్ముక్తిర్జాయతే మానవానాం నిస్సందిగ్ధం జల్పితం గర్గముఖ్యైః ॥ జ్యోతిషే ॥ [illegible] దశాహమనలాద్బ్రాహ్మపియత్పర్వతాస ప్తాంకా వి లయశ్చమాసయుగళం మాసోమృతిః పక్షకః । [illegible] మాసాపథ వింశతిర్గనిశాః పక్షాంతపక్షానఖామాసౌ పక్షుదశాంతపక్షుక కుభఃపీడాదినాన్యశ్విభాత్ ॥ దైవజ్ఞః ॥ ఉరగవరుణరౌద్రా వాసవేంద్రద్విపూర్వాయమదహనవిశాఖా పాపవారేణయుక్తాః । తిథిషునవమిషష్ఠీ ద్వాదశీవాచతుర్థీ భవతిమరణయోగోరోగిణాం కాలహేతుః ॥ అత్రశాంతిః ॥ కుంభస్థైహైమీం నక్షత్రదేవతా ప్రతిమాం సంపూజ్య ద్వాదశదళేషుసంకర్షణాది ద్వాదశమూర్తిర్ద్వాదశాదిత్యాన్ వా సంపూజ్యదూర్వా సమిత్తిల ఘృతాజ్యైర్గాయత్ర్యాతద్దైవతాన్మై అష్టోత్తరశతం హుత్వాదధ్యోదనం బలిం దత్వా ఆచార్యాయ గాం ప్రతిమాం చదత్వా విప్రాన్భోజయేదితి సంక్షేపః - విశేష స్త్వత్ర హేమాద్రౌ [illegible] చ జ్ఞేయః ॥ అథ భేషజం - చండేశ్వరః ॥ మూలానూరాధ మృగశిరః పునర్వసౌచ పుష్యా శ్విశ్రవణ శక్రకరత్రయే చ । వారేషువాక్పతి దినేషుసితేందు [illegible] భైషజ్యభక్షణ మహాషుహితం నరాణామ్ ॥ అథారోగ్యస్నానం - శ్రీపతిః ॥ ఇందోర్వారే భార్గవే చ ధ్రువేషు

సార్ద్రాదిత్యే స్వాతియుక్తేషుభేషు । నిత్యేచాంతేనాపికుర్యాత్కదాచిన్నైవస్నా
నం రోగనిర్ముక్తజంతుః ॥ పరేవిలగ్నే రవిభౌమవారే ర్క్షేతిథౌస్యాద్బహులేచ
పక్షే । ధిష్ణ్యేచరేరోగనిపీడితానాంస్నానం నరాణాంనిరుజత్వకారి ॥ అథదంతధా
వనం - పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుః । ప్రతిపద్దర్శషష్ఠీషు చతుర్దశ్యష్టమీషుచ । నవ
మ్యాంభానువారేచ దంతకాష్ఠంవివర్జయేత్ ॥ నారదః ॥ చతుర్దశ్యష్టమీపౌర్ణమా
సీసంక్రమణేషుచ । నందాసుచనవమ్యాంచ దంతకాష్ఠంవివర్జయేత్ ॥ శ్రాద్ధేయ
జ్ఞేజననియమేతథా ప్రోషితభర్తృకా । వ్యతీపాతేచసంక్రాంత్యాం నందాభూతా
ష్టపర్వసు ॥ తైలంక్షౌరంరతింమాంసందంతకాష్ఠంచవర్జయేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ శన్యర్క
శుక్రవారేషు కుహూస్వవ్రతవాసరే । జన్మాహే శ్రాద్ధదివసే దంతకాష్ఠం వివర్జ
యేత్ ॥ హేమాద్రౌస్కాందే ॥ అభ్యంగేజలధిస్నానే దంతధావనమైథునే । జా
తేచనిధనేచైవ తత్కాలవ్యాపినీతిథిః ॥ సంవర్తః ॥ రవౌవివాహఆశౌచే వర్జయే
ద్దంతధావనమ్ ॥ వ్యాసః ॥ అలాభేదంతకాష్ఠానాం నిషిద్ధాయాంతథాతిథౌ । అపాం
ద్వాదశగండూషైర్విదధ్యాద్దంతధావనమ్ ॥ అథామలకస్నానం - వ్యాసః ॥ శ్రీకా
మస్సర్వదాస్నానంకుర్వీతామలకైర్నరః । సప్తమీంనవమీంచైవపర్వకాలంవివర్జ
యేత్ ॥ చంద్రసూర్యోపరాగేచస్నానమామలకైస్త్యజేత్ ॥ క్రతుః ॥ షష్ఠీచస
ప్తమీచైవనవమీచత్రయోదశీ ॥ సంక్రాంతౌరవివారేచస్నానమామలకైస్త్య
జేత్ ॥ యత్తు ॥ నవమ్యాదశమీచైవ తృతీయాచత్రయోదశీ । ప్రతిపద్ద్వాదశీకృ
ష్ణా స్నానంతాసువివర్జయేత్ ॥ యచ్చ ॥ దర్శేస్నానంనకుర్వీతమాతాపిత్రోస్సుజీ
వతోః । పుత్రఃకుర్వన్నిరాచష్టే పిత్రోరున్నతిజీవితేఇతి కణ్వయమాద్యైస్స్నాన
మాత్రంనిషిద్ధం - తదభ్యంగార్థస్నానపరం - ననిత్యనైమిత్తికపరమితిహేమాద్రిః -
అథతైలస్నాననిషేధః - కాత్యాయనః ॥ షష్ఠ్యాదౌచరవౌషష్ఠ్యాంరిక్తాయాంచత
థాతిథౌ । తైలేనాభ్యజ్యమానస్తు చతుర్భిఃపరిహీయతే ॥ గర్గః ॥ పంచదశ్యాంచ
తుర్దశ్యామష్టమ్యాంరవిసంక్రమే । ద్వాదశ్యాంసప్తమీషష్ఠ్యోస్తైలస్పర్శంవివర్జ
యేత్ ॥ నచకుర్యాత్తృతీయాయాం త్రయోదశ్యాంతిథౌతథా । శాశ్వతీంగతిమ
న్విచ్ఛం దశమ్యామపిపండితః ॥ తత్రైవాయుర్వేదే ॥ షష్ఠ్యాం దినక్షయేష్టమ్యా
మేకాదశ్యాంచపర్వసు । ద్వాదశ్యాంచచతుర్దశ్యాం పంచమ్యాంప్రతిపత్తిథౌ ॥
వ్రతేశ్రాద్ధదినేజన్మత్రితయేశ్రవణార్ద్రయోః । జ్యేష్ఠోత్తరాఫాల్గునీషు వ్యతీపాతేచ
వైధృతౌ ॥ విష్టియోగేచసంక్రాంతౌ మన్వాదిషుయుగాదిషు । నాభ్యం
గంతత్రబాలానాం వృద్ధానాంతునదోషకృదితి ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥ సంక్రాంతిభ
ద్రావ్యతీపాతవైధృతిషష్ఠ్యష్టమీపర్వసునార్కభౌమసుతే । స్నానేద్వితీయాదశ
మీచ గర్హితాస్తాద్యపూర్వాద్యైరపథావనేథపూః ॥ అస్యాపవాదమాహతత్రైవప్ర
చేతాః ॥ సార్షపంగంధతైలంచయత్తైలంపుష్పవాసితమ్ । అన్యద్రవ్యయుతంతైలం
నదుష్యతికదాచన ॥ ఆయుర్వేదే ॥ నిషిద్ధతిథివారర్క్షగ్రహణే వ్యపిరాత్రిషు । కించి
ద్గోమూత్రయుక్తంవా విప్రపాదరజోన్వితమ్ ॥ భానావూర్ధ్వాంగతంభౌమే భూయు
[illegible] ॥ మంగలేషు

ప్యదోషః ॥ మాంగళ్యంవిద్యతేస్నానం వృద్ధిపర్వోత్సవేషుచ । స్నేహపాత్రసమాయుక్తం మధ్యాహ్నాత్ప్రాక్తదిష్యతే, ఇతిమదనపారిజాతేకాత్యాయనోక్తేః ॥ హేమాద్రౌబృహన్మనుః ॥ తైలాభ్యంగోనార్కవారే నభౌమేనోసంక్రాంతౌ నైధృతౌవిష్టిషష్ఠ్యోః । పర్వస్వష్టమ్యాంచనేష్టస్సఇష్టః ప్రోక్తాన్మాత్వావాసరేసూర్యసూన్వోః ॥ తిలస్నాననిషేధస్తుషట్త్రింశన్మతే॥ తథాసప్తమ్యమావాస్యాసంక్రాంతిగ్రహజన్మసు ॥ ధనపుత్రకళత్రార్థీతిలపిష్టంనసంస్పృశేత్ ॥—అథగృహారంభః - జ్యోతిర్నిబంధేబాదరాయణః ॥ వైశాఖేఫాల్గునేపౌషేశ్రావణేమార్గశీర్షకే । సూత్రారంభశ్శిలాన్యాసస్తంభారంభఃప్రశస్యతే ॥ నారదః ॥ సౌమ్యఫాల్గునవైశాఖమాఘశ్రావణకార్తికాః । మాసాస్స్యుర్గృహనిర్మాణే పుత్రారోగ్యధనప్రదాః ॥ అత్రవృషసింహావృశ్చికాః - వైశాఖశ్రావణకార్తికా స్సౌరాజ్ఞేయాఇతికాలాదర్శః - తత్త్రైవకారణతంత్రే ॥ స్థిరమాసేస్థిరేరాశౌస్థిరేంశేనవవేశ్మనామ్ । కుర్వీతస్థాపనంశంకోస్తంభస్థాపనమేవవా ॥ కార్తికనిషేధస్తులాపరః ॥ కుంభేమాసేపిసర్వేషాంమందిరాణాముపక్రమమ్। మాహ్నయఃప్రశంసంతిధాన్యాగారవిహాయచ ॥ నిషేధోధాన్యగృహపరః ॥ పాకభోజనశాలాదౌ మార్గశీర్షశ్చఫాల్గునః । రథ్యాగేహమరాదౌచసహస్యశ్శుచిరేవతు ॥ పౌషాషాఢనిషేధస్తుప్రధానగృహపరః॥ నప్రధానగృహారంభంకుర్యాత్పౌషేశుచావపీతితత్త్రైవోక్తేః - జ్యోతిస్తత్త్వే ॥ పూర్వాపరాస్యంతు సభౌంత్యపౌషేయామ్యోత్తరాస్యాంసహసిద్వితీయే । కార్యంగృహంజీవబుధర్క్ష గార్కనీచాస్తగా జీవసితౌచహిత్వా ॥ రత్నమాలాయాం ॥ కర్కనక్రహరికుంభగతేర్కేపూర్వపశ్చిమముఖానిగృహాణి। తౌలిమేషవృషవృశ్చికయాతేదక్షిణోత్తరముఖానివదంతి ॥ దైవజ్ఞవల్లభః॥ శోకంధాన్యంపంచతాంనిఃపశుత్వం స్వాపం నైఃస్వం సంగరంభృత్యనాశమ్ । స్వంశ్రీప్రాప్తింవహ్నిభీతించలక్ష్మీంకుర్యాచ్చైత్రాద్యాగృహారంభకాలే ॥ గర్గః॥ త్ర్యుత్తరామృగరోహిణ్యాంపుష్యేమైత్రేకరత్రయె । ధనిష్ఠాద్వితయేపౌష్ణేగృహారంభఃప్రశస్యతే ॥ రోహిణ్యాంశ్రవణాత్రయేదితియుగేసాస్తత్రయేమూలకే రేవత్యుత్తర ఫల్గునిష్వురగభే మైత్రోత్తరాషాఢయోః । శస్తంవాస్తుకుజార్కవర్జితదినేగో కుంభసింహేముఖే కన్యాయాం మిథునేనభశ్శుచిసహేహ్యూర్జాధోర్జకేఫాల్గునే ॥ కాలాదర్శేసనత్కుమారః ॥ ఆదిత్యభౌమవర్జంతుసర్వేవారాశ్శుభప్రదాః ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ మార్గశీర్షేతథాపౌషేవైశాఖేశ్రావణేతథా । ఫాల్గునేచకృతంవేశ్మసర్వసంపత్ప్రదంభవేత ॥ కార్తికేమాఘమాసేచ చైత్రేజ్యేష్ఠేతథాశ్వినే । మాస్యాషాఢేభాద్రపదే నకుర్యాత్సర్వథాగృహమ్ ॥ ద్వితీయాచతృతీయాచ పంచమీసప్తమీతథా । త్రయోదశీచదశమీపూర్ణాచైకాదశీతథా ॥ వేశ్మారంభేశుభాయస్స్యుర్విశేషాచ్ఛుక్లపక్షగాః ॥ వ్యవహారసారే ॥ శిలాన్యాసః ప్రకర్తవ్యోగృహాణాంశ్రవణేమృగే । పౌష్ణేహస్తేచరోహిణ్యాం పుష్యాశ్విన్యుత్తరాత్రయే ॥ వాస్తుప్రదీపే ॥ అధోముఖైర్భైర్విదధీతఖాతం శిలాస్తథైవోర్ధ్వముఖైశ్చపట్టమ్ । తిర్యఙ్ముఖైర్ద్వారకపాటయానం గృహప్రవేశోమృదుభిర్ధ్రువైశ్చ ॥ లల్లః ॥ స్నానంచపాకం శయనంచ భోజ్యాంగజాలయం వాజి

గృహంధనస్య । దేవస్యపూర్వాది దిశి క్రమేణమధ్యేసభాభూపనివేశనాయ॥ శిల్పశాస్త్రే ॥ కన్యాసింహేతులాయాంభుజగపతి ముఖంశంభుకోణాగ్నిఖాతం వాయవ్యేస్యాత్తదాస్యం త్వలిధనమకరే ఈశఖాతంవదంతి । కుంభేమీనేచమేషేనిరృతిదిశిముఖంఖాతవాయవ్యకోణే చాగ్నేఃకోణేముఖం వైష్ణవమిథునగతేకర్కటే రక్షఖాతమ్ ॥ తత్త్వచింతామణౌ ॥ యత్రస్థైర్యంగృహాదీనాంద్వాత్రింశద్ధస్తతోధికమ్ । నతత్రచింతయేద్ధీమాన్గుణానాయవ్యయాదికాన్ ॥ రాజమార్తండః॥ ఆయవ్యయాంశమాసశుద్ధిం తృణాగారేనచింతయేత్ । శిలాన్యాసాదినో కుర్యాత్తథాగారేపురాతనే ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥ నిషిద్ధేష్వపికాలేషుస్వానుకూలేశుభేదినే । తృణకాష్ఠగృహారంభే మాసదోషోనవిద్యతే ॥ చండేశ్వరః ॥ పూర్ణాదిత్వష్టమీం యావత్పూర్వాస్యం వర్జయేద్గృహమ్ । ఉత్తరాస్యంనకుర్వీత నవమ్యాదిచతుర్దశీమ్ ॥ అమావాస్యాష్టమీంయావత్పశ్చిమాస్యంవివర్జయేత్ । నవమ్యాదౌతథాయామ్యం యావత్కృష్ణచతుర్దశీం॥ ధ్రువందృష్ట్వాథవాస్మృత్వా కర్తవ్యంవాస్తుగోపణమ్ । సాయాహ్నవర్జ్యదివసే రాత్రౌత్యక్త్వా మహానిశామ్ ॥ వరాహః ॥ దక్షిణపూర్వే కోణేకృత్వాపూజాంశిలాంన్యసేత్ప్రథమామ్ । శేషాఃప్రదక్షిణేనస్తంభాశ్చైవం సముత్థాప్యాః ॥ కాలాదర్శే - వాస్తుశాస్త్రే ॥ ఖాతేచైవశిలాన్యాసేవృషచక్రంప్రశస్యతే ॥ తచ్చోక్తంశాంతిరత్నే ॥ చతుర్హస్తప్రమాణంతుఖాత్వాగర్తంసమంతతః । కుంభోదకైస్సేచయేయు శ్శాంతిపాఠపురస్సరమ్ ॥ తతఈశానదిగ్భాగేసాతుతంరత్నపంచకమ్ । సాజ్యంకుంభంస్థిరంముక్త్వా వాస్తుపూజనపూర్వకం ॥ కుంభోపరిశిలాన్యాసః కర్తవ్యస్తదనంతరమ్ ॥ అథగృహప్రవేశః - బృహస్పతిః ॥ నందాయాందక్షిణద్వారంభద్రాయాంపశ్చిమేనతు । జయాయాముత్తరద్వారం పూర్ణాయాం పూర్వతోవిశేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ కృత్వాశుక్రంపృష్ఠతోవామతోర్కం విప్రాన్పూజ్యానగ్రతః పూర్ణకుంభమ్ ॥ హర్మ్యంరమ్యంతోరణస్రగ్వితానైః స్త్రీభిస్స్రగ్వీగీతవాద్యైర్విశేచ్చ । వ్యవహారతత్త్వే ॥ సౌమ్యాయనేశ్రావణమార్గపౌషేజన్మర్క్షలగ్నోపచయోదయేంశే । వామంగతేర్కేగృహవాస్తుపూజాం కృత్వావిశేద్వేశ్మభకూటశుద్ధమ్ ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ లగ్నాత్ప్రాగాదితోదిక్షుద్వౌద్వౌరాశీన్నియోజయేత్ । ఏకమేకంన్యసేత్కోణేసూర్యంవామంవిచింతయేత్ ॥ వసిష్ఠః॥ చంద్రజార్క్యసితవాసరేషుచ శ్రీకరంసుతమహార్థలాభదమ్ । సూర్యసూనుదివసేస్థిరంప్రదంకింతు చౌరభయమత్రనిర్దిశేత్ ॥ రత్నకోశే॥ పుష్యేధనిష్ఠామృగవారుణేషుస్వాయంభువస్త్రేత్రిషుచోత్తరాసు । అక్షీణచంద్రే శుభదోనృపస్యతిథావరిక్తేచ గృహప్రవేశః ॥ నారదః ॥ ప్రవేశోమధ్యమోజ్ఞేయ స్సౌమ్యకార్తికమాసయోః । మాఘఫాల్గునవైశాఖజ్యేష్ఠమాసేషుశోభనః ॥ అకపాటమనాచ్ఛన్న మదత్తబలిభోజనమ్ ॥ గృహంనప్రవిశేద్ధీమానాపదామాకరోహితత్ ॥ జ్యేష్ఠఃక్షుద్రగృహాపరః - వృద్ధగార్గ్యః ॥ భానోశ్చభౌమస్య విహాయవారాన్శూలాదియోగానశుభాన్నవాపి॥ రిక్తాతిథీశ్చాపి మృదుధ్రువర్క్షే సౌమ్యాయనేచప్రవిశేద్గృహాణి॥ రత్నమాలాయాం॥ త్వాష్ట్రమిత్రశశిపూషదైవతాన్యామనంతిమునయోమృదూన్యథ । మైత్రగేహార

లిఙ్గాదహనాచ్ఛాస్త్రస్నానం శ్వనిష్ఠీవనమేవ చ । రోహిణ్యక్తాద్రగ్రహణం చ భువాత్రి,
ప్రవేశశ్చాప్సు వృద్ధానాం కృత్వా నార్యః । ఉచ్ఛిష్టా చేత్తథోద్వాసే తథాగ్నిగృహ
నివేశనే । నవప్రాసాదభవనే ప్రాసాదపరివర్తనే । ద్వారాదివర్తనే తస్యత్వాపి
సోదేష్వగ్నిగృహేషు చ । వాస్తూపశమనం కుర్యాద్వాస్తువేవ విధానతః ఇతిమా
త్స్యోక్తేః తత్రైవ ॥ కృత్వాఽగ్రతో ద్విజవరానథపూర్ణకుంభం దధ్యక్షతామ్ర
దళపుష్పఫలోపశోభం । దత్వా హిరణ్యవసనాని తథా ద్విజేభ్యో మాంగళ్యశాంతినిల
యం స్వగృహం విశేచ్చ । గృహోక్తహోమవిధినా బలికర్మ కుర్యాత్ప్రాసాద
వాస్తుశమనే చ విధిర్య ఉక్తః । సంతర్పయేద్ద్విజవరానథ భక్ష్యభోజ్యైః శుక్లాంబర
స్స్వభవనం ప్రవిశేత్సధూపః ॥ — అథ కలివర్జ్యాని - బృహన్నారదీయే ॥ సముద్ర
యాతుస్స్వీకారః కమండలువిధారణమ్ । ద్విజానామసవర్ణాసు కన్యాసూపయమ
స్తథా ॥ దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిర్మధుపర్కే పశోర్వధః । మాంసదానం తథా శ్రా
ద్ధే వానప్రస్థాశ్రమస్తథా । దత్తాయాశ్చైవ కన్యాయాః పునర్దానం పరస్య చ । దీర్ఘ
కాలం బ్రహ్మచర్యం నరమేధాశ్వమేధకౌ ॥ మహాప్రస్థానగమనం గోమేధశ్చ తథా మఖః ॥
ఇమాన్ధర్మాన్కలియుగే వర్జ్యానాహుర్మనీషిణః ॥ కమండలుః సోదకం చ కమండ
లుమిత్యుక్తిః స్మృత్యర్థసారే ॥ ఊఢాయాః పునరుద్వాహం జ్యేష్ఠాంశం గో
వధస్తథా । కలౌ పంచ న కుర్వీత భ్రాతృజాయాం కమండలుమ్ ఇతి హేమాద్రావప
నాత్ ॥ ఊఢాయాః ॥ స్త్రీణాం పునస్సంయోగాస్మృతే దేవమేలికే చ నత్యాదిభిర్వ్యాఖ్యా
తోక్త్యా ॥ హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ గోత్రాన్మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహో గోవధస్తథా
నరాశ్వమేధౌ మద్యం చ కలౌ వర్జ్యం ద్విజాతిభిః ॥ గోత్రాద్గోత్రజాయాః పితృష్వసుః మా
తృసపిండాత్ మాతులాత్తత్కన్యాయాః మాతులాని వాసాః కన్యా సకార్యః - తేనయోనితద్వివాహా
యథానిదానీయుగాంతరవిషయాణి - తథా చ వ్యాసః ॥ తృతీయాం మాతృతః కన్యాం
తృతీయాం పితృతస్తథా । సుప్తేన తో ద్వహంతి విప్రాః పాపవిమోహితా వితి
కలౌ స్వపిండాం మాతృతస్తృతీయాం మాతులకన్యామిత్యర్థః - ఉక్తం హైతత్
ప్రాక్ - మద్యం శ్రీభిః స్పృశ్యా మానామాపూమిత్యాదినావిహితమపివర్జ్యం - హేమా
ద్రావాదిత్యపురాణే ॥ విధవాయాం ప్రజోత్పత్తౌ దేవరస్య నియోజనమ్ । బాలాయాః క్షత
యోన్యాస్తు వరేణాన్యేన సంస్కృతిః । కన్యానామసవర్ణానాం వివాహశ్చ ద్విజన్మభిః ॥
ఆతతాయిద్విజాగ్ర్యాణాం ధర్మయుద్ధేన హింసనమ్ । ద్విజస్యాబ్ధౌ తు నౌయాతుశ్శోధి
తస్యాపి సంగ్రహః ॥ సత్రదీక్షా చ సర్వేషాం కమండలువిధారణమ్ । మహాప్రస్థానగమ
నం గోసంజ్ఞప్తిశ్చ గోసవే ॥ సౌత్రామణ్యామపి సురాగ్రహణస్య చ సంగ్రహః । అగ్ని
హోత్రహవణ్యాశ్చ లేహో లీఢే పరిగ్రహః । వృత్తస్వాధ్యాయసాపేక్షమఘసం
కోచనం తథా ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానం చ విప్రాణాం మరణాంతికమ్ ॥ సంసర్గదోషస్తేయా
ద్యైర్మహాపాతకనిష్కృతిః ॥ సంసర్గదోషస్తత్సంసర్గీ చ పంచమ ఇత్యుక్తః - స్తేయం
చ, తదన్యాని మహాపాతకాని బ్రహ్మహత్యాసురాపగురుతల్పాని త్రీణి తేషాం కామ
కృతానాం మరణాంతికం ప్రాయశ్చిత్తం విప్రాణాం కలౌ నేత్యర్థః - మరణాంతికే హి
క్షత్రియవధనిమిత్తం ద్వాదశాబ్దం ద్విగుణం బ్రహ్మవధనిమిత్తం చ ద్విగుణం భవతి - తత్

చతుర్థేనాస్తినిష్కృతిరితినిషిద్ధం- నచాత్మహత్యావిధినాతద్బాధః తేనహ్యాత్మహత్యా
నిమిత్తస్యైవబాధోనజాతివధనిమిత్తస్య భిన్నవిషయత్వాత్ - సంసర్గిణస్తుకామి
తోఽపివతస్యైవ ప్రోక్తేర్నమరణాంతికం నాపిస్తేయేతత్ర రాజ్ఞో వధకర్తృత్వాత్
తేనతయోర్నమరణాంతికాభావాత్ - తయోరేవనిష్కృతిర్నాస్త్యేషాం త్రయాణాం
యుగాంతరేతుకాన్యనిషేధబలాత్ ప్రవృత్తిః - ఏతద్విప్రపరం - నక్షత్రియాదేః -
తదుక్తంవిప్రాణాంమరణాంతికమితివిశేషాదస్మత్కృతే ప్రాయశ్చిత్తరత్నేజ్ఞేయః ॥
వరాతిథిపితృభ్యశ్చపశూపాకరణక్రియా । దత్తౌరసేతరేషాంతుపుత్రత్వేనపరిగ్రహః
సవర్ణాన్యాం గనాదుష్టైస్సంసర్గఃశోధితైరపి । అయోనౌసంగ్రహేవృత్తే పరిత్యా
గోగురుస్త్రియః ॥ పరోద్దేశాత్మసంత్యాగ ఉచ్ఛిష్టస్యాపివర్జనం । ప్రతిమాభ్యర్చనా
ర్థాయసంకల్పశ్చసధర్మకః ॥ అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వమంగస్పర్శనమేవచ । శామి
త్రంచైవవిప్రాణాంసోమవిక్రయణంతథా ॥ షడ్భక్తానశనేచాన్నహరణంహీనకర్మ
ణః ॥ మాధవీయేపృథ్వీచంద్రోదయేచ ॥ శూద్రేషుదాసగోపాలకులమిత్రార్ధసీరి
ణామ్ । భోజ్యాన్నతాగృహస్థస్య తీర్థసేవాతిదూరతః ॥ శిష్యస్యగురుదారేషుగురు
వద్వృత్తిశీలతా । ఆపద్వృత్తిర్ద్విజాగ్ర్యాణా మశ్వస్తనికతాతథా ॥ ప్రజార్థంతుద్వి
జాగ్ర్యాణాంప్రజారణిపరిగ్రహః । బ్రాహ్మణానాంప్రవాసిత్వం ముఖాగ్నిధమనక్రి
యా ॥ బలాత్కారాదిదుష్టస్త్రీసంగ్రహోవిధిచోదితః । యతేశ్చసర్వవర్ణేషుభి
క్షాచార్యావిధానతః ॥ నవోదకేదశాహంచ దక్షిణాగురుచోదితా । బ్రాహ్మణాది
షుశూద్రస్య పచనాదిక్రియాపిచ ॥ భృగ్వగ్నిపతనైశ్చైవవృద్ధాదిమరణంతథా ।
గోతృప్తిశిష్టేవిషయశిష్టైరాచమనక్రియా ॥ పితాపుత్రవిరోధేషు సాక్షిణాందండ
కల్పనమ్ । యతేస్సాయంగృహత్వంచ సూరిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ ఏతానిలోకగుప్త్య
ర్థంకలేరాదౌమహాత్మభిః । నివర్తితానివిద్వద్భిర్వ్యవస్థాపూర్వకంబుధైః ॥ సురా
గ్రహణస్యతత్కర్తు సంగ్రహోవ్యవహారకః - నచమద్యాచేతిసామాన్యేననిషిద్ధ
స్యానేనోపసంహారఇతివాచ్యం - నిషేధస్యనివృత్తిమాత్రఫలత్వేనవిశేషానపేక్ష
త్వాత్ - నహింస్యాదిత్యస్యనబ్రాహ్మణంహన్యాదిత్యనేనోప సంహారేహింసాంత
రస్యాదోషత్వాపత్తేశ్చనిరూపితంచైతద్ధేమాద్రిణాన్యత్రేత్యుపరమ్యతే - సురాగ్ర
హస్యోద్దేశ్యస్య సౌత్రామణిపిశేషణావినక్షయావాజపేయేపినిషేధః - సౌత్రామ
ణ్యాంతుపయోగ్రహోవాస్యురిత్యాపస్తంబోక్తేర్వైకల్పికపయోగ్రహైరప్యధికారః-
వాజపేయేతుతత్ప్రతినిధ్యానాభావాత్ - సోమసురయోఃసహాత్యాగేనాంశే సురా
ద్రవ్యత్వాత్తత్ప్రత్యక్షతయా యాగనామత్వేనతాంవినాసంజ్ఞాయోగాత్ ॥ కలౌ
నాధికారఇతియుక్తంప్రతీమః - త్రికాండమండనాదిలిఖనంతునిర్మూలమనాకరంచ-
వృత్తేతి ॥ ఏకాహాద్బ్రాహ్మణశ్శుధ్యేద్యోగ్ని వేదసమన్వితఇతిఉక్తః - అఘుస్యా
శౌచస్యసంకోచఃనతస్య నిష్కృతిర్దృష్టాభృగ్వగ్నిపతనాదృతే ఇత్యుక్తస్యప్రా
యశ్చిత్తస్యవిధానం ఉపదేశః-కలౌకర్తైఃవలిప్యతే ఇతివ్యాసోక్తేః- పతితసంసర్గ
దోషసత్త్వేపి పాతిత్యం నేత్యర్థః॥ అన్యథాసంసర్గిణ శోధితైరపీతివిరోధాపత్తేః-
స్తేయభిన్నేమహాపాపే రహస్యకృతే ప్రాయశ్చిత్తం నేత్యర్థః - సవర్ణాన్యాఅస

వర్ణాఃక్షత్రియాదిస్త్రియాదుష్టాః అయోనౌ శిష్యాదౌచతస్రస్తుపరిత్యాజ్యాః శిష్యగాగురుగాచయేత్యుక్తస్త్యాగః - పరోద్దేశేనబ్రాహ్మణాద్యర్థం ఆత్మనస్త్యాగః యద్వాపరోద్దేశాత్మత్యాగో గోదానం మనసాపాత్రముద్దిశ్యేత్యుక్తం - ఉద్దిష్టస్యత్యక్తస్యవర్జనంప్రతిగ్రహాసమర్థోఽపీత్యుక్తం - వేతనగ్రహణేనప్రతిమాపూజా ॥ స్వాశౌచకాలాద్విజ్ఞేయం స్పర్శనంతుత్రిభాగతః ఇత్యుక్తస్పర్శః - షడితిఉపోషితస్త్ర్యహంస్థిత్వా ధాన్యమబ్రాహ్మణాద్ధరేదిత్యుక్తమన్నచౌర్యం ఆపదిక్షత్రాదివృత్తిః - ముఖేనైవధమేదగ్నిమిత్యుక్తంధమనం ॥ దశాహేనైవశుద్ధ్యేతభూమిష్ఠంచనవోదకమిత్యుక్తోదశాహః - గురవేతువరంగత్వేత్యుక్తాదక్షిణా । శూద్రేషుదాసగోపాలేతి । కందూపక్వంస్నేహపక్వం యచ్చదుగ్ధేనపాచితం । ఏతాన్యశూద్రాన్నభుజో భోజ్యాని మనురబ్రవీత్ । ఇత్యపరార్కే సుమంతూక్తాశూద్రస్యపాకక్రియా ॥ పితాపుత్రవివాదేతుసాక్షిణాం త్రిపణోదమః ఇత్యుక్తః సాయంగృహత్వం విఘామేసన్నముసలేఇత్యుక్తం - పృథ్వీచంద్రేణతు ॥ అటంతిపసుధాంవిప్రాః పృథివీదర్శనాయచ । అనికేతాహ్యనాహారాయత్రసాయంగృహాస్తు తేఇతివిష్ణుపురాణోక్తానిషిద్ధః - తేనక్షాలశిలపాంథాదేశ్యార్థాపి వినియోగేనకార్యాః కలావిత్యర్థఉక్తః - ఏతానివర్జ్యానిత్యర్థః నిగమః ॥ అగ్నిహోత్రంగవాలంబంసన్న్యాసంపలపైతృకం । దేవరాచ్చసుతోత్పత్తిః కలౌపంచవివర్జయేత్ ॥ అగ్నిహోత్రంతదర్థమాధానం - ఏతచ్చ సర్వాధానపరం ॥ అర్ధాధానం స్మార్తంశ్రౌతస్మార్తాగ్న్యోస్తుపృథక్కృతిః । సర్వాధానంతయోరైక్యకృతిః పూర్వయుగాశ్రితా ఇతిలౌగాక్షివచనాదితిస్మృతిచంద్రికాయాం - ఏతేన ॥ చత్వార్యబ్దసహస్రాణిచత్వార్యబ్దశతానిచ । కలేర్యదాగమిష్యంతి తదాత్రేతాపరిగ్రహః ॥ సన్న్యాసశ్చనకర్తవ్యోబ్రాహ్మణేన విజానతేతివ్యాసవచనంవ్యాఖ్యాతం - సర్వాధానేపివిశేషమాహదేవలః ॥ యావద్వర్ణవిభాగోస్తియావద్వేదఃప్రవర్తతే। సన్న్యాసంచాగ్నిహోత్రంచతావత్కుర్యాత్కలౌయుగేతి ॥ అత్రపూర్వయుగాశ్రితేతిలౌగాక్షివాక్యే పూర్వయుగానికృతాదీనీత్యేకోఽర్థః- అన్యేతుయుగస్యపూర్వాంశేఽపూర్వభాగః - సచత్వార్యబ్దసహస్రాణీతిపూర్వోక్తవాక్యాచ్చతుశ్చత్వారింశచ్ఛతవర్షావచ్ఛిన్నః తస్మిన్భాగేసర్వాధానంకార్యం - తదుత్తరంతుయావద్వర్ణవిభాగోస్తీతి వాక్యాత్ వర్ణవిభాగపర్యంత మర్ధాధానమిత్యాహుః స్సన్న్యాసస్త్రిదండః॥

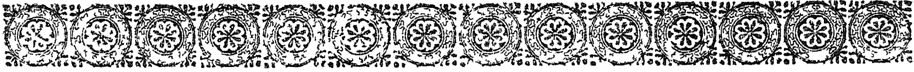
ఇతి శ్రీమన్నారాయణభట్టసూరి సూను రామకృష్ణ భట్టాత్మజ

దినకరభట్టానుజ కమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయసింధౌ,

కలివర్జ్యాని సమాప్తాని.

తృతీయపరిచ్ఛేద పూర్వభాగస్సమాప్తః.

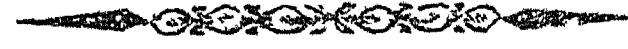




శ్రీ

నిర్ణయసింధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేదే

శ్రాద్ధ నిర్ణయ ప్రారంభః.



నానానిబంధనైర్మత్యభ్రాంతచిత్తోద్ధినీర్షయా।
కమలాకరసంజ్ఞేనక్రియతేశ్రాద్ధనిర్ణయః ॥

తత్స్వరూపమాహ పృథ్వీచంద్రోదయేమరీచిః ॥ ప్రేతంపితౄంశ్చనిర్దిశ్య భోజ్యంయత్ప్రియమాత్మనః । శ్రద్ధయాదీయతేయత్రతచ్ఛ్రాద్ధంపరికీర్తితమ్॥ బ్రాహ్మణస్వీకారాంతశ్చతుర్థ్యంతపదోపనీతపిత్రాద్యుద్దేశ్యకస్త్యాగః శ్రాద్ధమిత్యర్థః - తత్రయద్యపిహోమపిండభోజనానిప్రధానమితిహేమాద్రిః ॥ హోమశ్చపిండదానంచతథాబ్రాహ్మణభోజనమ్। శ్రాద్ధశబ్దాభిధేయంస్యాదేకస్మిన్నౌపచారికమితి ॥ శ్రీధరశ్చ।తథాపిక్వచిద్విశేషంవక్ష్యామః- నిమిత్తభేదేభోజనస్యపిండానాంవానిషేధేనప్రాధాన్యంవిరుణద్ధి-అసోమయాజినోదధిపయోయాగవత్ -యచ్చశూలపాణిః నిత్యశ్రాద్ధమదైవంస్యాదర్ఘ్యపిండవివర్జితమ్ । ఇతిహారీతీయేనిత్యశ్రాద్ధమర్ఘ్యపిండనిషేధోస్తినచప్రాప్తింవినాసః - నచాతిదేశంవినాప్రాప్తి। నచాంగత్వేనవినాతిదేశః।ప్రధానస్యానతిదేశాత్ సప్తమేఉపకారకత్వేనాతిదేశోక్తేః - తేనభోజనంప్రధానంపిండోంగం - పిండదానమాత్రవిధిస్త్వంగభూతాత్కర్మాంతరమేవ ప్రకరణాంతరన్యాయాదితి - తన్న ॥ జాతశ్రాద్ధేనదద్యాత్తుపక్వాన్నంబ్రాహ్మణేష్వపి। నపక్వంభోజయేద్విప్రాన్ సచ్ఛూద్రోపికదాచన ॥ ఇత్యాదైర్జాతశ్రాద్ధశూద్రశ్రాద్ధాదౌభోజనస్య నిషేధేనాంగత్వాపత్తేః - నతౌపశౌకరోతీతి వదుపజీవ్యవిరోధేనవికల్పాపత్తేశ్చ - తేనశ్రాద్ధశబ్దాభిధేయత్వేనోభయప్రాప్తౌనిషేధః - పర్యుదాసోవాదీక్షితోనదదాతి నజుహోతి నాసోమయాజీసన్నయేత్ ఇతి వదితితత్త్వం- ధర్మప్రదీపేపి ॥ యజుషాంపిండదానంతుబహ్వృచానాం ద్విజార్చనమ్ । శ్రాద్ధశబ్దాభిధేయంస్యాదుభయంసామవేదినామ్ ॥ తచ్చపితౄన్యజేతపితృభ్యోదద్యాదిత్యుభయప్రయోగదర్శనాద్యాగదానోభయాత్మకం పితరోదేవతాఇతిపిత్రుద్దేశ్యకత్వాద్యాగత్వం, విప్రాపేక్షయాచదానత్వమిత్యవిరుద్ధం - ఏతేననాయంయాగః- దేవతోద్దేశేనత్యాగోయాగః - యాగోద్దేశ్యాచదేవతేత్యాత్మాశ్రయాదితిగౌడమతమపాస్తం - వైధశబ్దవిశేషోద్దేశ్యత్వస్యతస్యేదమితి స్వత్వారోపప్రతియోగిత్వస్యవాదేవతాత్వాత్ - తత్రైవసుమంతుః ॥ శ్రాద్ధాత్పరతరంనాన్యచ్ఛ్రేయస్కరముదాహృతం ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ నసంతిపితరశ్చేతికృత్వామనసియోనరః । శ్రాద్ధంనకురుతేతత్రతస్యరక్తంపిబంతితే ॥ తద్భేదానాహ విశ్వామిత్రః ॥ నిత్యంనైమిత్తికం కామ్యంవృద్ధిశ్రాద్ధంసపిండనం॥ పార్వణంచేతివిజ్ఞేయంగోష్ఠ్యాంశుద్ధ్యర్థమష్టమం ॥ కర్మాంగంనవమంప్రోక్తందైవికందశమంస్మృతం । యాత్రాస్వేకాదశంప్రోక్తంపు

ష్టవర్థం ద్వాదశంస్మృతమితి ॥ ఏషాంలక్షణానిభవిష్యే ॥ అహన్యహనియ
చ్ఛ్రాద్ధంతన్నిత్యమితికీర్తితం । వైశ్వదేవవిహీనంతదశక్తావుదకేనతు ॥ ఏకోద్దిష్టం
తుయచ్ఛ్రాద్ధంతన్నైమిత్తికముచ్యతే । తదప్యదైవంకర్తవ్యమయుగ్మాన్భోజయే
ద్ద్విజాన్ ॥ కామాయవిహితంకామ్యమభిప్రేతార్థసిద్ధయే । వృద్ధౌయత్క్రియతే
శ్రాద్ధంవృద్ధిశ్రాద్ధంతదుచ్యతే ॥ గంధోదకతిలైర్యుక్తం కుర్యాత్పాత్రచతుష్టయమ్
అర్ఘ్యార్థంపితృపాత్రేషు ప్రేతపాత్రంప్రసేచయేత్ ॥ యేసమానా ఇతిద్వాభ్యామే
తజ్జ్ఞేయంసపిండనమ్ । నిత్యేనతుల్యంశేషంస్యాదేకోద్దిష్టంస్త్రియా అపి॥ ఏతదుభ
యమేవస్త్రియాః - తేన స్త్రీకర్తృకం స్త్రీసంప్రదానకంచేత్యుభయనియమ ఇతిక
ల్పతరుః ॥ అమావాస్యాంయత్క్రియతేతత్పార్వణమితిస్మృతం । క్రియతేవా
పర్వణియత్తత్పార్వణమితిస్థితిః- అత్రపర్వ ॥ చతుర్దశ్యష్టమీచైవ అమావాస్యాచ
పౌర్ణిమా। పర్వాణ్యేతాని రాజేంద్రరవిసంక్రమణంతథేతి విష్ణుపురాణోక్తంసం
క్రాంత్యాది ॥ గోష్ఠ్యాంయత్క్రియతే శ్రాద్ధంగోష్ఠీశ్రాద్ధంతదుచ్యతే। బహూనాం
విదుషాంసంపత్సుఖార్థంపితృతృప్తయే ॥ క్రియతేశుద్ధయేయత్తు బ్రాహ్మణానాంతు
భోజనం ॥ శుద్ధ్యర్థమితితత్ప్రోక్తంవైనతే యమనీషిభిః॥ నిషేకకాలేసోమేచసీమం
తోన్నయనేతథా । జ్ఞేయంపుంసవనేచైవశ్రాద్ధంకర్మాంగమేవచ ॥ దేవానుద్ది
శ్యయచ్ఛ్రాద్ధంతత్తుదైవికముచ్యతే । గచ్ఛన్దేశాంతరంయస్తుశ్రాద్ధంకుర్యాత్తుస
ర్పిషా ॥ యాత్రార్థమితితత్ప్రోక్తంప్రవేశేచనసంశయః । శరీరోపచయేశ్రాద్ధమ
ర్థోపచయఏవచ ॥ పుష్ట్యర్థమేతద్విజ్ఞేయ మౌపచాయికముచ్యతే ॥ గోష్ఠ్యాంశ్రాద్ధ
కర్తృసముదాయే సంభూయసామగ్రీసంపాదనేన శ్రాద్ధమిత్యర్థః - యుగపత్తీ
ర్థాదిప్రాప్తౌవిదుషాం శ్రాద్ధసంపదాసుఖార్థంభిన్న పాకాశక్తౌబహుపితృకశ్రాద్ధ
మేకఃకుర్యాదితి కల్పతరుఃశంఖధరశ్చ శుద్ధిశ్రాద్ధంప్రాయశ్చిత్తాంగమితిమైథిలాః -
అత్రపార్వణైకోద్దిష్టవృద్ధిసపిండీకరణాత్మకం చతుర్విధమేవముఖ్యం - తస్యైవా
యంప్రపంచః - అథశ్రాద్ధదేశాః - మనుః - శుచిదేశంవివిక్తంతుగోమయేనోపలే
పయేత్ । దక్షిణాప్రవణంచైవప్రయత్నేనోపపాదయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవి
ష్ణుధర్మే-దక్షిణాప్రవణేదేశేతీర్థాదౌచగృహేపివా। భూసంస్కారాదిసంయుక్తేశ్రా
ద్ధంకుర్యాత్ప్రయత్నతః । తత్రైవప్రభాసఖండే ॥ తీర్థాదష్టగుణంపుణ్యం స్వగృహే
దదతశ్శుభే ॥ భారతే ॥ తస్యదేశాఃకురుక్షేత్రంగయాగంగా సరస్వతీ । ప్రభాసం
పుష్కరంచేతితేషుశ్రాద్ధంమహాఫలం ॥ స్కాందే ॥ తులసీకాననచ్ఛాయాయత్ర
యత్రభవేద్ద్విజ । తత్రశ్రాద్ధంప్రదాతవ్యం పితౄణాంతృప్తిహేతవే ॥ మాధవీయే
శ్రాద్ధోపక్రమేవ్యాసః ॥ మహాపథా ప్రయాగేచ కాశ్యాంచకురుజాంగలే ॥
శంఖః ॥ గంగాయమునయోస్తీరేపయోష్ణ్యమరకంటకే । నర్మదాబాహుదాతీ
రేభృగులింగేహిమాలయే॥గంగాద్వారేప్రయాగేచనైమిషేపుష్కరేతథా।సన్నిహ
త్యాంగయాయాంచదత్తమక్షయ్యతాంవ్రజేత్ ॥ అపిజాయేతసోస్మాకంకులేకశ్చిన్న
రోత్తమః।గయాశీర్షేవటేశ్రాద్ధం యోనోదద్యాత్సమాహితః॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రా

యద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ । యజేతవాశ్వమేధేనసీలంవావృషముత్సృజేత్॥ఆదిత్య పురాణే ॥ పంచక్రోశంగయాక్షేత్రం క్రోశమేకంగయాశిరః । మహానద్యాఃపశ్చిమేనయావద్గృధ్రేశ్వరోగిరిః ॥ ఉత్తరేబ్రహ్మయూపస్యయావద్దక్షిణమానసమ్ । ఏతద్గయాశిరోనామత్రిషులోకేషు విశ్రుతం॥ఇతి ॥ శూలపాణౌబృహస్పతిః॥ గంగాయాంధర్మపృష్ఠేచసరసిబ్రహ్మణస్తథా। గయాశీర్షేఽక్షయవటేపితౄణాందత్తమక్షయం । ధర్మారణ్యంధర్మపృష్ఠంధేనుకారణ్యమేవచ । దృష్ట్వైతానిపితౄంశ్చార్చ్యవంశాన్వింశతిముద్ధరేత్ ॥ త్రిస్థలీసేతౌవాయవీయే ॥ శమీపత్రప్రమాణేనపిండందద్యాద్గయాశిరే । ఉద్ధరేత్సప్తగోత్రాణికులమేకోత్తరంశతమ్ ॥ సప్తగోత్రాణితు ॥ పితామాతాచభార్యాచభగినీదుహితాతథా । పితృమాతృష్వసాచైవసప్తగోత్రాణివైవిదుఃఇతి। ఏషాంగోత్రాణామేకోత్తరశతంకులంపురుషాఇత్యర్థః- తేచోక్తాస్తత్రైవ ॥ తత్త్వానివింశతిన్పాద్వాదశైకాదశాదశ । అష్టావితిచగోత్రాణాంకులమేకోత్తరంశతం ॥ తత్త్వానిచతుర్వింశతిః - తేచద్వాదశపూర్వాద్వాదశపరాః- ఏవమగ్రేపి - ప్రయోగపారిజాతేపాద్మే ॥ సాలగ్రామమయీముద్రాసంస్థితాయత్రకుత్రచిత్ । వారాణస్యాయవా ధిక్యంసమంతాద్యోజనత్రయమ్॥ తథా॥ యత్కించిత్పైతృకంకుర్యాత్సపిండంవాతదంతికే । విష్ణులోకంసగచ్ఛేత్తులభతేశాశ్వతంపదమ్ ॥ తత్రైవవారాహే ॥ మ్లేచ్ఛదేశేశుచౌవాపి చక్రాంకోయత్రతిష్ఠతి । యోజనానాంతథాత్రీణిమమక్షేత్రంవసుంధరే ॥ చక్రాంకస్యతుసాన్నిధ్యంయత్కర్మక్రియతేనరైః । స్నానందానంతపశ్శ్రాద్ధంసర్వమక్షయతాంవ్రజేత్ ॥ అథనిషిద్ధదేశాః - పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ త్రిశంకోర్వర్జయేద్దేశంసర్వంద్వాదశయోజనమ్ ॥ ఉత్తరేణమహానద్యాదక్షిణేనతుకీకటాత్ ॥ దేశస్త్రైశంకవోనామశ్రాద్ధకర్మణివర్జితః । వాయవీయే ॥ ప్రనష్టాశ్రమధర్మాశ్చదేశావర్జ్యాఃప్రయత్నతః ॥ యమః ॥ రూక్షంకృమిహతంక్లిన్నంసంకీర్ణానిష్టగంధికమ్ ॥ దేశంత్వనిష్టశబ్దంచవర్జయేచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి ॥ తత్రైవశంఖః ॥ గోగజాశ్వాదిజుష్టేషుకృత్రిమాయాంతథాభువి । నకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమేతేషుపారక్యాసుచభూమిషు ॥ యమః ॥ పరకీయప్రదేశేషుపితౄణాంనిర్వపేత్తుయః । తద్భూమిస్వామి పితృభిఃశ్రాద్ధకర్మవిహన్యతే । బ్రాహ్మభారతయోరపి - పరకీయగృహేయస్తుస్వాన్పితౄంస్తర్పయేద్యది।తద్భూమిస్వామినస్తస్యహరంతిపితరోబలాత్ ॥ అగ్రభాగంతతస్తేభ్యోదద్యాన్మూల్యంచజీవితమ్॥ శ్రాద్ధార్హాణామగ్రభాగంశ్రాద్ధంతదనర్హాణాం శూద్రాణాంతుమూల్యమితికేచిత్,షోడశీపిండేబాంధవాబాంధవానామపిపిండోక్తేః యేఽబాంధవాబాంధవావా ఇత్యాదితర్పణబాధాపత్తేశ్చ-నామగోత్రపూర్వం శ్రాద్ధనిషేధోనాన్యత్రేతిగౌడాః విప్రాసుతస్యశూద్రాపుత్ర శ్రాద్ధనిషేధోనాన్యత్ర అగ్రదానంచాన్నత్యాగాత్పూర్వంకార్యమితిమైథిలాఃతన్న,అగ్రభాగస్యశ్రాద్ధపరత్వేమానాభావాత్ అన్నదానేచ నిషేధాభావాత్ -త్యాగాత్పూర్వంకరణేఽనంగేనవ్యవధానాపత్తేః అంగత్వేచమానాభావాత్ ఇదంచస్వామ్యనుజ్ఞాభావేతదుక్తంతత్రైవబ్రాహ్మే॥ స్వానులిప్తేషుగేహే

షు స్వేష్వనుష్ఠాపి తేషుచ । శ్రాద్ధమేతేషు జాతవ్యం వర్జ్యమేతేషు నోచ్యతే ॥ కిరాతేషు కలింగేషు కొంకణేషు ఖసేష్వపి । సిన్ధోరుత్తరకూలేషు నర్మదాయాశ్చ దక్షిణే ॥ పూర్వేణ కరతోయాయా న దేయం శ్రాద్ధముచ్యతే ॥ ఇదం కామ్యవిషయం । అన్యథా తత్రత్యానాం సర్వశ్రాద్ధాకరణాపత్తేః నర్మదా దక్షిణే పవాదః స్కాందే - సహ్యస్య చోద్భవో యత్ర యత్ర గోదావరీ నదీ । పృథివ్యామపి కృత్స్నాయాం స ప్రదేశో౽తిపావనః ॥ పరకీయత్వాపవాదః ఆదిత్యపురాణే - అటవీపర్వతాః పుణ్యా నదీతీర్థాని యానిచ । సర్వాణ్యస్వామికాన్యాహుర్నహి తేషు పరిగ్రహః ॥ వనాని గిరయో నద్యస్తీర్థాన్యాయతనానిచ । దేవఖాతాశ్చ గర్తాశ్చ న స్వామ్యం తేషు విద్యతే ॥ స్మృతిసారే - నైకవాసా న చ ద్వీపే నాంతరిక్షే కదాచన । శ్రుతిస్మృత్యుదితం కర్మ న కుర్యాదశుచిః క్వచిత్ ॥ దివోదాసీయే - మ్లేచ్ఛదేశే తథా రాత్రౌ సంధ్యాయాం విప్రవర్జితే । న శ్రాద్ధమాచరేద్విద్వాన్నచాకాశే కథంచన ॥ ― అథ శ్రాద్ధకాలాః ॥ తేచ సంక్రాంతియుగాదిమహాలయాదయః ప్రాయేణ పూర్వపరిచ్ఛేదద్వయే ఉక్తా ఏవ కేచిత్తూచ్యంతే । పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః ॥ శ్రాద్ధం వృద్ధావచంద్రేభచ్ఛాయాగ్రహణసంక్రమే । నవోదకే నవాన్నే చ నవచ్ఛన్నే తథా గృహే ॥ నవైతేష్వేషు చేహంతే పితరో హి మఘాస్వపి । పితరః స్పృహయంత్యన్నమష్టకాసు మఘాసు చ ॥ ఇతి శాతాతపపాఠః - నవోదకే నవకూపవాప్యాదావితి కేచిత్ - వర్షోపక్రమే ఆర్ద్రాప్రవేశ ఇతి గౌడాః - నవాన్నశ్రాద్ధవిశేషో జ్యోతిషే ॥ జ్యేష్ఠాశ్లేషాగతే సూర్యే మృగనేత్రాణి శాత్మకే । నవాన్నైర్నోభజన శ్రాద్ధం జన్మచంద్రతిథౌ న చ ॥ ఆశ్లేషా కృత్తికా జ్యేష్ఠా మూలా జన్మపదగేషు చ । గురుభౌమదినే రిక్తేతిథౌ నాద్యాన్నవోదనమ్ ॥ తత్రైవ ॥ వృశ్చికే శుక్లపక్షే తు నవాన్నం శస్యతే బుధైః ॥ అతః కృష్ణపక్షే నేతి గౌడాః - మైథిలాస్తు ॥ అకృత్వాగ్రయణం చైవ ధాన్యజాతం నరోత్తమ ఇతి వారాహోక్తేః ప్రతిధాన్యం శ్రాద్ధమాహుః - తన్న - జాతపదస్య శ్రాద్ధయోగ్యసమూహపరత్వాత్ - హేమాద్రౌ జాతూకర్ణ్యః ॥ గ్రహోపరాగే చ సుతే చ జాతే పిత్ర్యే గయాయామయనద్వయే చ । నిత్యం చ శంఖే చ తథైవ పద్మే దత్తం భవేన్నిష్కసహస్రతుల్యమ్ ॥ శంఖం ప్రాహురమావాస్యాం క్షీణచంద్రాం ద్విజోత్తమాః । అష్టకాసు భవేత్పద్మం తత్ర దత్తం తథాక్షయమ్ ॥ తత్రైవ శంఖః ॥ యదా విష్టిర్వ్యతీపాతో భానువారస్తథైవ చ । పద్మకం నామ తత్ప్రోక్తమయనాచ్చ చతుర్గుణం ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అమావాస్యాష్టకా వృద్ధిః కృష్ణపక్షోయనద్వయం । ద్రవ్యం బ్రాహ్మణసంపత్తిర్విషువత్సూర్యసంక్రమః ॥ వ్యతీపాతో గజచ్ఛాయా గ్రహణం చంద్రసూర్యయోః । శ్రాద్ధం ప్రతిరుచిశ్చైవ శ్రాద్ధకాలాః ప్రకీర్తితాః ॥ కృష్ణపక్షస్సర్వోపి శాకేనాప్యపరపక్షం నాతిక్రమేత్ మాసిమాసివాశనమితి శ్రుతేః - ఊర్ధ్వం వా చతుర్థ్యా యదహస్సంపద్యతే ఋతే చతుర్దశీం ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - మాసిమాసికార్యమపరపక్షస్యాపరాహ్ణః శ్రేయానిత్యాపస్తంబోక్తేశ్చ - వీప్సయా సర్వం కృష్ణపక్షేషు నిత్యం తేనోపసంహారాన్మహాలయపరత్వం పరాస్తం - అత్ర ప్రత్యహం పంచమ్యాదియదహస్సంపత్తిర్వేతి త్రయః పక్షాః యద్యైకదినే శ్రాద్ధం తదా దార్శం పృథగేవ

యాజ్ఞవల్క్యేనామావాస్యాయాః పృథఙ్నిర్దేశాత్ - ఏతేన కృష్ణపక్షే యదహస్సంపద్యతే - అమావాస్యాయాంతు విశేషేణ లింగమోక్తేర్గుణో పరపక్షః శ్రాద్ధస్యామావాస్యేతి శూలపాణిమతమపాస్తం - అశక్తౌ దర్శేనాపి మాసి శ్రాద్ధసిద్ధిః ఇతి నారాయణవృత్తిః - నిరగ్నికానాం కస్మింశ్చిద్దినే ఆహితాగ్నేస్తు పిత్ర్యేఽహని దర్శే నవినా శ్రాద్ధమాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః ఇతి మనూక్తేః - సర్వే కృష్ణపక్షా శక్తౌ మాత్స్యే ॥ అనేన విధినా శ్రాద్ధం త్రిరబ్దస్యేహ నిర్వపేత్ ॥ కన్యాకుంభవృషస్థే ర్కే కృష్ణపక్షే చ సర్వదా ॥ కర్కేఽపి ॥ ఆహితాగ్నేస్సంవత్సరే త్రిః శ్రాద్ధనియమః ఇతి । దేవలః ॥ అనేన విధినా శ్రాద్ధం కుర్యాత్సంవత్సరం సకృత్ । ద్విశ్చతుర్వా యథా శ్రాద్ధం మాసే మాసే దినే దినే ॥ కృష్ణపక్షేష్వపి మహాలయస్య శ్రైష్ఠ్యం తత్వం చోక్తం ప్రాక్ - వ్యతీపాతే విశేషమాహ హేమాద్రౌ శంఖః ॥ ఫలం లక్షం సముత్పత్తౌ భ్రమణే కోటిరుచ్యతే । పతనే శతకోట్యస్తు పాతే వై దత్తమక్షయం ॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రే ॥ ద్వావింశతిస్తథోత్పత్తౌ భ్రమణే చైకవింశతిః । పతనే దశనాడ్యస్తు పతితే సప్త నాడికాః ॥ అంత్యోర్వా వ్యతీపాతౌ ప్రాగుక్తౌ హేమాద్రౌ మార్కండేయః ॥ యదా చ శ్రోత్రియో భ్యేతి గృహం వేదవిదగ్నిచిత్ । తేనైకేనాపి కర్తవ్యం శ్రాద్ధం చ విషువచ్ఛుభే ॥ ఇదం చాపిండం కార్యమితి హేమాద్రిః ఏతజ్జీవత్పితృకోఽపి కుర్యాత్ ॥ ఉద్వాహే పుత్రజననే పిత్ర్యేష్ట్యాం సోమికే మఖే । తీర్థే బ్రాహ్మణ ఆయాతే షడేతే జీవతః పితుః ఇతి మైత్రాయణీయపరిశిష్టోక్తేః - తిథివిశేషే ఫలవిశేషో యాజ్ఞవల్క్యేనోక్తః ॥ కన్యాం కన్యావేదినశ్చ పశూన్వై సత్సుతానపి । ద్యూతం కృషించ వాణిజ్యం ద్విశఫైకశఫాంస్తథా ॥ బ్రహ్మవర్చస్వినః పుత్రాన్ స్వర్ణరౌప్యే సకుప్యకే । జ్ఞాతిశ్రైష్ఠ్యం సర్వకామానాప్నోతి శ్రాద్ధదస్సదా ॥ ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేకాం వర్జయిత్వా చతుర్దశీం ॥ ఏతాః కృష్ణపక్షస్థా ఏవ - మహాలయే తు ఫలభూమేతి పృథ్వీచంద్రోదయః - పౌర్ణమాస్యాం హేమాద్రౌ పితామహః ॥ అమావాస్యా వ్యతీపాత పౌర్ణమాస్యష్టకాసు చ । విద్వాన్ శ్రాద్ధమకుర్వాణో నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ ఏతన్మాఘ్యాదిపరం ॥ వ్రీహిపాకే చ కర్తవ్యం యవపాకే చ పార్థివ । పౌర్ణమాసీ తథా మాఘీ శ్రావణీ చ నృపోత్తమ ॥ ప్రోష్ఠపద్యామతీతాయాం తథా కృష్ణత్రయోదశీ । ఏతాంస్తు శ్రాద్ధకాలాన్వై నిత్యానాహ ప్రజాపతిః ఇతి విష్ణుధర్మోక్తేః । విష్ణుః - మాఘీ ప్రోష్ఠపద్యార్ధ్వం కృష్ణా త్రయోదశీతి అత్ర మాఘీ పౌర్ణమాసీతి కల్పతరుః । శ్రావణ్యార్ధ్వమపి మఘాయోగసంభవాత్త్రయోదశీ విశేషణమితి గౌడాః - నక్షత్రేష్వపి యాజ్ఞవల్క్యః ॥ స్వర్గం హ్యపత్యమోజశ్చ శౌర్యం క్షేత్రం బలం తథా । పుత్రాన్ శ్రైష్ఠ్యం చ సౌభాగ్యం సమృద్ధిం ముఖ్యతాం శుభం ॥ ప్రవృత్తచక్రతాం వాపి వాణిజ్యప్రభృతీనపి । అరోగిత్వం యశో వీతశోకతాం పరమాం గతిం ॥ ధనం వేదాన్ భిషక్సిద్ధిం కుప్యం గామప్యజావికం । అశ్వానాయుశ్చ విధివద్యశ్శ్రాద్ధం సంప్రయచ్ఛతి ॥ కృత్తికాదిభరణ్యంతం స కామానాప్నుయాదిమాన్ ॥ ఫలాంతరాణ్యపి మహాభారత కౌర్మాదేర్జ్ఞేయాని - మాధవీయే మరీచిః ॥ కృత్తికాదిషు ఋక్షేషు శ్రాద్ధే యత్ఫలమీరితం । విష్కంభాదిషు యోగేషు తదేవ ఫలమి-

ష్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ ఆరోగ్యంచైవసౌభాగ్యం శత్రూణాంచపరాజయం । సర్వా
న్కామాన్ప్రియాం విద్యాంధనమాయుర్యథాక్రమం ॥ సూర్యాదిదివసేష్వేత
చ్ఛ్రాద్ధకృల్లభతేఫలం । బవాదికరణేష్వేతచ్ఛ్రాద్ధకృల్లభతేఫలం ॥ అన్యానిచష
ణ్ణవతిశ్రాద్ధాదీనిప్రాగుక్తాని। మార్కండేయపురాణే ॥ శ్రాద్ధార్హద్రవ్యసంపత్తౌత
థాదుస్స్వప్నదర్శనే । జన్మర్క్షెగ్రహపీడాసుశ్రాద్ధంకుర్వీతచేచ్ఛయా॥ —అథశ్రా
ద్ధాధికారిణః - చంద్రికాయాంసుమంతుః ॥ మాతుఃపితుః ప్రకుర్వీతసంస్థితస్యౌరస
స్సుతః । పైతృమేధికసంస్కారంమంత్ర పూర్వకమాదృతః ॥ తత్రైవహేమాద్రౌ
శంఖః ॥ పితుఃపుత్రేణకర్తవ్యాపిండదానోదకక్రియా । పుత్రాభావేతుపత్నీస్యాత్త
దభావేతుసోదరః ॥ అత్రయద్యపిపుత్రపదం క్షేత్రజాదిద్వాదశవిధపుత్రపరం- తేచ
ద్వాదశపుత్రాయాజ్ఞవల్క్యేనోక్తాః ॥ ఔరసోధర్మపత్నీజస్తత్సమఃపుత్రికాసుతః ।
క్షేత్రజఃక్షేత్రజాతస్తుసగోత్రేణేతరేణవా ॥ గృహేప్రచ్ఛన్నఉత్పన్నోగూఢజస్తు
సుతఃస్మృతః । కానీనఃకన్యకాజాతోమాతామహసుతఃస్మృతః ॥ అక్షతాయాంక్ష
తాయాంవాజాతఃపౌనర్భవస్తథా । దద్యాన్మాతాపితావాయంసపుత్రోదత్తకోభ
వేత్ ॥ క్రీతశ్చతాభ్యాంవిక్రీతఃకృత్రిమస్స్యాత్స్వయంకృతః । దత్తాత్మాతుస్స్వ
యందత్తోగర్భేవిన్నస్సహోఢజః ॥ ఉత్సృష్టోగృహ్యతేయస్తుసోపవిద్ధోభవేత్సు
తః । పిండదోంశహరశ్చైషాంపూర్వాభావేపరఃపరః ॥ ఇతితథాపిదత్తౌరసేతరేషాం
తుపుత్రత్వేనపరిగ్రహ ఇతిహేమాద్రావాదిత్యపురాణే కలావితరేషాంపుత్రత్వనిషే
ధాద్దౌరసదత్తకపరమేవయద్యపిపిండదోంశహరశ్చైషాం పూర్వాభావేపరఃపరఃఇ
తియాజ్ఞవల్క్యోక్తేరౌరసాభావేదత్తకప్రాప్తిః-తథాప్యౌరసాభావేపౌత్రఃతదభా
వేప్రపౌత్రఃతదభావేదత్తకాదయ ఇతిజ్ఞేయం- పుత్రేణలోకాఞ్జయతిపౌత్రేణానంత్య
మశ్నుతె।అథపుత్రస్యపౌత్రేణబ్రధ్నస్యాప్నోతివిష్టపం ఇతిజీమూతవాహనధృతవసి
ష్ఠహారీతశంఖలిఖితోక్తైః- లోకానంత్యందివఃప్రాప్తింపుత్రపౌత్రప్రపౌత్రకైఃఇతియా
జ్ఞవల్క్యోక్తెశ్చ॥పుత్రఃపౌత్రశ్చతత్పుత్రః పుత్రికాపుత్రఏవచ। పత్నీభ్రాతాచతత్
జశ్చపితామాతాస్నుషాతథా ॥ భగినీభాగినేయశ్చసపిండస్సోదకస్తథా । అసన్ని
ధానేపూర్వేషాముత్తరేపిండదాఃస్మృతాః॥ ఇతిస్మృతిసంగ్రహే ప్రపౌత్రానంతరం
పుత్రికాపుత్రోక్తేస్తత్సమత్వాచ్చదత్తకస్య ॥ యద్యపిబృహస్పతినా - పౌత్రశ్చ
పుత్రికాపుత్రస్స్వర్గప్రాప్తికరావుభౌ । రిక్థేచపిండదానేచసమానౌ పరికీర్తితావితి
పౌత్రసామ్యముక్తం - యాజ్ఞవల్క్యేనచ ॥ ఔరసోధర్మపత్నీజస్తత్సమఃపుత్రికాసు
తఃఇతి ఔరససామ్యంతథాపి లోకేరాజసమోమంత్రీత్యాదౌ కించిన్న్యూనేసమ
శబ్దప్రయోగాత్ గౌణముఖ్యయోః సామ్యాయోగాచ్చస్తుత్యర్థంతత్ నతుసమవి
కల్ప ఇతిభావ్యతవ్యం ॥ పుత్రఃపౌత్రఃప్రపౌత్రోవాభ్రాతావాభ్రాతృసంతతిః । సపిం
డసంతతిర్వాపి క్రియార్హోనృపజాయతే ॥ తేషామభావేసర్వేషాంసమానోదక
సంతతిః । మాతృపక్షసపిండేనసంబంధోయోజలేనవా ॥ కులద్వయేపిచోచ్ఛిన్నే
స్త్రీభిఃకార్యాక్రియానృప।తత్సంఘాతగతైర్వాపితద్రిక్థాత్కారయేన్నృపః ఇతివిష్ణు

పురాణాచ్చేతి ప్రపౌత్రానంతరం దత్తకాదయ ఇతి పృథ్వీచంద్రమదనరత్నకాలాదర్శాదయః - మదనపారిజాతేప్యేవం, బోపదేవరుద్రధరాదయస్తు ॥ పుత్రేషు విద్యమానేషు నాన్యం వై కారయేత్స్వధామితి సుమంతూక్తేః ॥ పితామహః పితుః పశ్చాత్పంచత్వం యది గచ్ఛతి । పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యం శ్రాద్ధషోడశం ॥ నైతత్పౌత్రేణ కర్తవ్యం పుత్రవాంశ్చేత్పితామహ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టే చ పుత్రశబ్దస్య ద్వాదశవిధసుతపరత్వాత్పూర్వాభావే పరః పరః ఇత్యస్యానన్యపరత్వాచ్చ దత్తకాద్యభావే పౌత్రాదీనామప్యధికార ఇత్యాహుః - తద్గౌణముఖ్యయోస్సామ్యాయోగాద్దత్తకే సతి పౌత్రస్యాంశహరత్వస్యాప్యభావాపత్తేః పుత్రపదస్యౌరసమాత్రపరత్వాచ్చింత్యం - అత ఏవ నిషేధాదుపనీతపౌత్రసత్త్వేప్యనుపనీతపుత్రస్యైవాధికారః - ఔరసశ్చానుపనీతోపి కుర్యాదిత్యాహ పృథ్వీచంద్రోదయే సుమంతుః ॥ శ్రాద్ధం కుర్యాదవశ్యం తు ప్రమీతపితృకో ద్విజః । వ్రతస్థో వా వ్రతస్థో వాప్యేక ఏవ భవేద్యది ॥ వృద్ధమనుః ॥ కుర్యాదనుపనీతోపి శ్రాద్ధమేకోపి యస్సుతః । పితృయజ్ఞాహుతిం పాణౌ జుహుయాద్బ్రాహ్మణస్య సః ॥ ఏకో ముఖ్య ఔరస ఇత్యర్థః - మనుః ॥ నహ్యస్మిన్ యుజ్యతే కర్మకించిదామౌంజిబంధనాత్ । నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మస్వధానినయనాదృతే ॥ బ్రహ్మ వేదః, సుమంతురపి ॥ నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మ యావన్మౌంజీ నిబధ్యతే । మంత్రాననుపనీతోపి పఠేదేవైకఔరసః । అయం మంత్రపాఠః త్రివర్షకృతచూడస్యైవ ॥ అనుపేతోపి కుర్వీత మంత్రవత్పైతృమేధికం । యద్యసౌ కృతచూడస్స్యాద్యది స్యాచ్చ త్రివత్సర ఇతి సుమంతూక్తేః - యత్తు వ్యాఘ్రః ॥ కృతచూడస్తు కుర్వీత ఉదకం పిండమేవ చ । స్వధాకారం ప్రయుంజీత వేదోచ్చారం న కారయేదితి ॥ యచ్చ స్మృతిసంగ్రహే ॥ కృతచూడోనుపేతశ్చ పిత్రోః శ్రాద్ధం సమాచరేత్ । ఉదాహరేత్స్వధాకారం న తు వేదాక్షరాణ్యసావితి - తత్ప్రథమవర్షచూడావిషయమితి మాధవమదనరత్నపృథ్వీచంద్రాః, త్రివర్షోర్ధ్వం మంత్రవత్త్వస్య వికల్ప ఇతి చంద్రికా బోపదేవశ్చ । దత్తకాది పరో నిషేధ ఇతి వయం - మదనరత్నే స్కాందే ॥ యజ్ఞేషు మంత్రవత్కర్మ పత్నీ కుర్యాద్యథా నృప । తథౌర్ధ్వదైహికం కర్మ కుర్యాత్సా ధర్మసంస్కృతా ॥ అశక్తౌ తు కాత్యాయనః ॥ అసంస్కృతే తు పత్న్యై చ హ్యగ్నిదానం సమంత్రకం । కర్తవ్యమితరత్సర్వం కారయేదన్యమేవ హి ॥ పుత్రశ్చ న జన్మతోధికారీ కింతు వర్షోత్తర మిత్యాహ కాలాదర్శః ॥ చౌలాదాద్యాబ్దికాదర్వాఙ్న కుర్యాత్పైతృమేధికం ॥ మదనరత్నే సుమంతురపి పుత్రశ్చోత్పత్తిమాత్రేణ సంస్కుర్యాదృణమోచనాత్ ॥ పితరం* నాబ్దికాచ్చౌలాత్పైతృమేధేన కర్మణా ॥ ఏతచ్చౌరసస్యైవ । దత్తకాదీనాం తూపనీతానామేవాధికార ఇతి కాలాదర్శః- పృథ్వీచంద్రోదయే పి స్కాందే ॥ పిత్రోరనుపనీతోపి విదధ్యాదౌరసస్సుతః । ఔర్ధ్వదైహికమన్యే తు సంస్కృతాః శ్రాద్ధకారిణ ఇతి ॥ అన్యత్రాపి దర్శమహాలయాదావనుపనీతస్యాధికారోఽస్మాభిః పూర్వముక్తః- ప్రపౌత్రాభావే దత్తకాదయ ఏకాదశ పుత్రాః- తదభావే భర్తుః పత్నీ తస్యాశ్చ సః ॥ అపుత్రా శయనం భర్తుః పాలయంతీ వ్రతే స్థితా । పత్న్యేవ

---

* అత్ర న అ ఆబ్దికాత్ ఇతి చ్ఛేదః కార్యః.

దిద్యాత్పత్నీపిండం కృత్స్నమంశం లభేత చేతి వృద్ధమనూక్తేః ॥ భార్యాపిండం పతిర్ద
ద్యాద్భర్త్రే భార్యా తథైవ చ । శ్వశ్ర్వాదేశ్చ స్నుషా చైవ తదభావే సపిండకా ఇతి ॥
పుత్రాభావే తు పత్నీ స్యాత్పత్న్యభావే తు సోదర ఇతి చ హేమాద్రౌ శంఖోక్తేః - పృథ్వీ
చంద్రోదయస్తు ॥ కానీనగూఢసహజపునర్భూతనయాశ్చ యే । పత్న్యభావేధికుర్యుస్తే
అప్రదత్తాః స్మృతా హి తే ఇతి స్మృతిసంగ్రహాత్ పత్న్యభావే కానీనాదయ ఇత్యాహ । ప
త్న్యాం పి సపత్నీపుత్రే సతి నాధికారః - పితృపత్న్యః సర్వా మాతర ఇతి సుమంతూక్తేః ॥
వివాహ్యా దారాన్ సః పుత్రో జనన్యా అప్యౌర్ధ్వదేహికం । తదభావే సపత్నీజః క్షేత్రజాద్యా
స్తథా స్మృతాః ॥ తేషామభావే తు పతిస్తదభావే సపిండకాః ॥ ఇతి మదనరత్నే కాత్యా
యనోక్తేశ్చ ॥ బహ్వీనామేకపత్నీనామేష ఏవ విధిః స్మృతః । ఏకా చేత్పుత్రిణీ తా
సాం సర్వాసాం పిండదస్తు సః ॥ ఇతి బృహస్పతివచనాచ్చ అపరార్కే ప్యేవం - తేన య
చ్ఛుద్ధివివేక ఉక్తం సత్యపి సపత్నీపుత్రే పత్న్యా ఏవాధికార ఇతి తన్నిరస్తం - యచ్చ
తత్రైవ కాత్యాయనః ॥ స భార్యాయాః పతిర్దద్యాదపుత్రాయా అపి క్వచిత్ - య
చ్చ విష్ణుపురాణం ॥ కులద్వయేపి చోత్సన్నే స్త్రీభిః కార్యాః క్రియా నృప ఇతి ॥ యచ్చ
మార్కండేయపురాణం ॥ సర్వాభావే స్త్రియః కుర్యుః స్వభర్తౄణామమంత్రకమ్ ।
ఇతి - తదాసురాదివివాహోఢావిషయం ॥ ధర్మ్యైర్వివాహైరూఢాయా సాప
త్నీ పరికీర్తితా । క్రయక్రీతా తు యా నారీ న సా పత్న్యభిధీయతే ॥ న సా దైవే న సా పిత్ర్యే
దాసీం తాం మునయో విదుః ఇతి మాధవీయే శాతాతపోక్తేః - యత్తు శుద్ధిరత్నాకరః
శూలపాణిశ్చ ॥ అపుత్రస్య చ యా పుత్రీ సాపి పిండప్రదా భవేత్ । తస్య పిండాన్దశైకం
వాప్యేకాహేనైవ నిక్షిపేదితి జాబాలోక్తేః ॥ భర్తుర్ధనహరా పత్నీ తాం వినా దుహితా స్మృ
తా । అంగాదంగాత్సంభవతి పుత్రవద్దుహితా నృణామితి బృహస్పతినా దుహితుర్ధనహారి
త్వోక్తేశ్చ - పుత్రాభావే కన్యా తదభావే సపత్నీపుత్రః ఇత్యాహతుః తత్పూర్వవిరో
ధాత్ ॥ మాతుర్దుహితరః శేషమృణాత్తాభ్య ఋతేన్వయ ఇతి దుహితుర్మాతృధ
నగ్రాహిత్వేన పుత్రస్య తచ్ఛ్రాద్ధానధికారాపత్తేశ్చ ఐక్యం - ✝వచనం తు భార్తృపు
త్రాద్యభావవిషయం - పత్న్యభావే అవిభక్తస్య సోదరః పూర్వోక్తశంఖవచనాత్ । వి
భక్తస్య తు దుహితా ధనహారిత్వాత్ పూర్వోక్తజాబాలవచనాచ్చ - తత్రాపూఢా
సూఢసమవాయే ఊఢైవ ॥ దుహితా పుత్రవత్కుర్యాన్మాతా పిత్రోస్తు సంస్కృతా ।
ఆశౌచముదకం పిండమేకోద్దిష్టం సదా తయోరితి భరద్వాజోక్తేః - తదభావే దౌహి
త్రః ధనహారిత్వాత్ మాతాపిత్రోరుపాధ్యాయాచార్యయోరౌర్ధ్వదేహికం ॥
కుర్వన్మాతామహస్యాపి వ్రతీ న భ్రశ్యతే వ్రతాదితి చంద్రికాయాం వృద్ధమనూక్తేః ॥
యథా వ్రతస్థోపి సుతః పితుః కుర్యాత్క్రియాం నృప । ఉదకాద్యాం మహాబాహో
దౌహిత్రోపి తథార్హతీత్యపరార్కే భవిష్యోక్తేశ్చ - ఏతద్ధనహారిణ ఆవశ్యకం నాన్య
స్యేత్యాహ - తత్రైవ స్కందః ॥ శ్రాద్ధం మాతామహానాం తు అవశ్యం ధనహారిణా ।
దౌహిత్రేణార్థనిష్కృత్యై కర్తవ్యం పూర్వముత్తరమితి తేన దౌహిత్రోఽత్ర పు

✝ భార్యాపిండం పతిర్దద్యాత్ ఇతి వచనం త్విత్యర్థః.

త్రీకృతఇతి దేవీయాజ్ఞికోక్తిఃపరాస్తా - అత్రపత్నీ దౌహిత్రసమవాయేంశహార త్వాత్పత్న్యేవకుర్యాత్ దౌహిత్రభ్రాతృపుత్రసత్వేవిభక్తస్యదౌహిత్రః అవిభాగే భ్రాతృ పుత్రఃభ్రాతృతత్పుత్రసత్వేకనిష్ఠశ్చే ద్భ్రాతైవజ్యేష్ఠశ్చేత్తత్పుత్రః - కు ర్యాదితిదాక్షిణాత్యగ్రంథాః హారలతాదౌతు ॥ భ్రాతుర్భ్రాతాస్వయంచక్రేతద్భార్యాచేన్నవిద్యతే । తస్యభ్రాతృసుతశ్చక్రేయస్యనాస్తిసహోదరఇతిబ్రా హ్మోక్తేః ॥ పత్నీకుర్యాత్సుతాభావేపత్న్యభావేసహోదరః ఇతికౌమార్యాచ్చ జ్యేష్ఠభ్రాతైవకుర్యాన్నతత్పుత్రః - యత్తునానుజస్యతథాగ్రజః ఇతితత్కనిష్ఠభ్రాతృసత్వవిషయం - యచ్చమనుః ॥ సర్వేషామేకజాతానా మేకశ్చేత్పుత్రవాన్భవేత్ । సర్వాంస్తాంస్తేనపుత్రేణ పుత్రిణోమనురబ్రవీదితితత్సహోదరాభావవిషయమిత్యుక్తం ఏతేనపుత్రత్వాతిదేశో౽యం।అతస్తస్మిన్సతి ఏకాదశపుత్రాఃప్రతినిధయోనకార్యాఃసఏవ పిండదోంశహారశ్చేతివాచస్పతి మనుటీకాకల్పతరు రత్నాకరాదయః పరాస్తాః-ద్వాదశవిధపుత్రాభావేపత్నీ దుహితరఇతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేశ్చ - తస్మాద్దత్తపుత్రప్రశంసేయమితి విజ్ఞానేశ్వరః - అవిభక్తవిషయంవా।మదన రత్నేస్మృతిసంగ్రహే ॥ పుత్రఃకుర్యాత్పితుశ్శ్రాద్ధంపత్నీచతదసన్నిధౌ । ధనహార్యథదౌహిత్రస్తతోభ్రాతాచతత్సుతః ॥ భ్రాత్రోస్సహోదరోభ్రాతాకుర్యాద్దాహాదితత్సుతః । తతస్త్వసోదరోభ్రాతాతదభావేచతత్సుతః॥ఇతి-భ్రాతృపుత్రాభావేక్రమేణపితృమాతృస్నుషాస్వసృతత్పుత్రాదయః ధనహారిత్వాత్। భగినీతత్సుతయోర్విశేషమాహ మదనరత్నే కాత్యాయనః॥ అనుజాఅగ్రజావాపిభ్రాతుఃకుర్వీతసంస్క్రియామ్ । తతస్స్వసోదరాతద్వత్క్రమేణతనయస్తయోః ॥ అపరార్కేకార్ష్ణాజినిః ॥ పుత్రశ్శిష్యోథవాపత్నీ పితాభ్రాతాస్నుషాగురుః । స్త్రీహారీధనహారీచకుర్యాత్పిండోదకక్రియాం ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పుత్రోభ్రాతాచతత్పుత్రఃపత్నీమాతాతథాపితా । పితాభావేతుశిష్యశ్చకుర్వీరన్నౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ తేనధనహారీ ఏతద్భిన్న ఇతి కాలాదర్శః - అత్రపాఠక్రమోనవివక్షితః - పూర్వవాక్యేష్వథ-తతః శబ్దాదిభిఃశ్రౌతక్రమోక్తేః - అథజిహ్వయా అథవక్షసఇతివత్ - పృథ్వీచంద్రోదయేవృద్ధమనుః ॥ స్నుషాస్వస్రీయతత్పుత్రజ్ఞాతిసంబంధిభాంధవాః । పుత్రాభావేతు కుర్వీరన్నపిండాంతంయథావిధి ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పుత్రాద్యుత్పన్నబంధోశ్చసఖాపిశ్వశురస్యచ । జామాతాస్నేహవత్కుర్యాదఖిలంపైతృమేధికం ॥ చంద్రికాయాంవృద్ధశాతాతపః ॥ మాతులోభాగినేయస్యస్వస్రీయోమాతులస్యచ । శ్వశురస్యగురోశ్చైవ సఖ్యుర్మాతామహస్యచ ॥ ఏతేషాంచైవభార్యాణాంస్వసుర్మాతుఃపితుస్తథా।శ్రాద్ధమేషాంతుకర్తవ్యమితివేదవిదోవిదుః ॥ శుద్ధివివేకేపృథ్వీచంద్రోదయేచబ్రాహ్మే॥ దత్తానాంవాప్యదత్తానాంకన్యానాంకురుతేపితా।చతుర్థేహనితాస్తేషాంకుర్వీరన్సుసమాహితాః॥దత్తావాగ్దత్తాః ॥ మాతామహానాందౌహిత్రాః కుర్వంత్యహనిచాపరే । తేపితేషాంప్రకుర్వంతిద్వితీయేహనిసర్వదా॥ జామాతుశ్శ్వశురాశ్చక్రుస్తేషాం తేపిచసంయుతాః । మిత్రాణాంతదపత్యానాంశ్రోత్రియా

నాంగుష్ఠస్తథా ॥ భాగినేయసుతానాంచ సర్వేషాంత్వప రేహని। రాజ్ఞోఽసతిసపిం
డేతునిరపత్యేపురోహితః ॥ మంత్రీవాదదశాహంతుపురాచీర్త్వాకరోతిసః ॥ అత్ర
ద్వితీయాహాదౌ శ్రాద్ధవిధానమస్థిసంచయ పరం। కాలాదర్శే ॥ దాహాదిమంత్రవత్పి
త్రోర్ద్వదద్యాద్దాంసస్సుతః। తదభావేతుపౌత్రశ్చప్రపౌత్రః పుత్రికాసుతః॥దౌహి
త్రోధనహారీచభ్రాతాతత్పుత్రఏవచ॥పితామాతాస్నుషాచైవస్వసాతత్పుత్రఏవచ।
సపిండస్సోదకోమాతుస్సపిండశ్చసహాధ్యాయకః। స్త్రీచశిష్యర్త్విగాచార్యాజామా
తాచసఖాపిచ ॥ ఉత్పన్నబన్ధురిక్థేనకారయేదవనీపతిః। గౌతమః ॥ పుత్రాభావేసపిం
డామాతృసపిండాశ్శిష్యాశ్చదద్యుస్తదభావే ఋత్విగాచార్యౌ - యత్తుచంద్రికా
యాంవృద్ధశాతాతపః ॥ ప్రేత్యశ్రాద్ధంప్రకర్తవ్యంసర్వేషాం వర్ణలింగినామితితత్స
వర్ణవిషయం। బ్రాహ్మణస్త్వన్యవర్ణానాంనకుర్యాత్కర్మకించన। కామాల్లోభాద్భ
యాన్మోహాత్కృత్వాతజ్జాతితాంవ్రజేదితి బ్రాహ్మోక్తేః నబ్రాహ్మణేనకర్తవ్యం
శూద్రస్యాప్యౌర్ధ్వదైహికం। శూద్రేణవా బ్రాహ్మణస్య వినాపాశవాత్క్వచిదితి
పారశక్తేశ్చ - పారస్కరోపఃఊషశూద్రాపుత్రః-అత్రేదంతత్వం - సర్వత్రపుత్రా
దేఃపూర్వస్యాభావేపత్న్యాదేరధికారఉక్తః - తత్రాభావోఽసన్నిధిర్నాశశ్చోచ్యతే
అతఏవపూర్వత్ర అసన్నిధానేపూర్వేషామిత్యుక్తం - తత్రాసన్నిధౌపత్న్యాదె
స్సర్వాధికారేప్రాప్తే ॥ ప్రోషితావసితేపుత్రఃకాలాదపిచిరాదపి। ఏకాదశాద్యాః
క్రమశోజ్యేష్ఠస్యవిధివత్క్రియాః ॥ జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమిత్యాద్యైర్దేశాంతరేప
వాదాత్పుత్రనాశఏవపత్న్యాదేఃసపిండనాదావధికారః- అసన్నిధౌతుతత్పూర్వమే
వనోర్ధ్వం-అతోఽనకారిణాభ్రాత్రాదినాకృతమప్యకృతమేవేతి పునరావర్తనీయం -
మాసికాపకర్షోప్యావర్తనీయః-ఏకాదశాహమాసికానినావర్తంతే ॥ తజ్జ్యాయసాపిక
ర్తవ్యంసపిండీకరణంపునరితివదావృత్తివిధానాభావాదితి కేచిత్ -తన్న,అస్యనిర్మూల
త్వాత్ - అతస్తదపికనిష్ఠకృతమావర్తతేవృద్ధిశ్రౌత పిండపితృయజ్ఞార్థంతుకృతం
నావర్తతే ॥ నాసపిండ్యాగ్నిమాన్పుత్రః పితృయజ్ఞంసమాచరేత్। నవార్వణంనా
భ్యుదయంకుర్వన్నలభతే ఫలమితివృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాదితి ॥ భ్రాతావాభ్రాతృపు
త్రోవేత్యాదిహారీతాదివచోభ్యః కనిష్ఠాదేరప్యధికారాత్ - యథాత్రజ్యేష్ఠకర్తృ
త్వబాధస్తథా పుత్రకర్తృత్వస్యాపిబాధః - సపిండనేతు బహువక్తవ్యంతన్నిర్ణ
యేవక్ష్యామః - అధికారవిశేషేణక్రియావ్యవస్థోక్తావిష్ణుపురాణే ॥ పూర్వాః క్రి
యామధ్యమాశ్చతథాచైవోత్తరాఃక్రియాః। త్రిప్రకారాః క్రియాహ్యేతాస్తా
సాంభేదాన్ శృణుష్వమే ॥ ఆదాహాద్ద్వాదశాహాచ్చమధ్యేయాస్సుః క్రియానృప।
తాఃపూర్వామధ్యమామాసిమాస్యేకోద్దిష్టసంజ్ఞితాః ॥ ప్రేతేపితృత్వమాపన్నేస
పిండీకరణాదను ॥ క్రియంతేయాఃక్రియాఃపుత్రైఃప్రోచ్యంతేతానృపోత్తరాః॥ పితృ
మాతృసపిండైశ్చసమానసలిలైస్తథా॥తత్సంఘాతగతైశ్చైవరాజ్ఞావాధనహారిణా।
పూర్వామధ్యాశ్చకర్తవ్యాఃపుత్రాద్యైరేవచోత్తరాః॥దౌహిత్రైర్వాసరశ్రేష్ఠకార్యా
స్తత్తనయైస్తథా। మృతాహానితుకర్తవ్యాః స్త్రీణామప్యుత్తరాఃక్రియాః॥ దౌ

హ్యత్రతత్పుత్రయోర్ధనహారిణోరిదం ఏవమన్యస్యధనహర్తుః యశ్చార్థహారస్సపిండ
దాయాత్పాపస్తంభోక్తేః ॥ ప్రేతస్యప్రేతకార్యాణి అకృత్వాధనహారకః । వర్ణా
నాంయద్వధేప్రోక్తం తద్వ్రతంప్రయతశ్చరేదితి పృథ్వీచంద్రోదయేవ్యాఘ్రపా
దోక్తేః - మదనరత్నే స్కాందేపి॥ మలమేతన్మనుష్యాణాం ద్రవిణంయత్ప్రకీర్తితమి
త్యుక్త్వా । ఋషిభిస్తస్యనిర్దిష్టానిష్కృతిః పావనీపరా । ఆదేహపతనాత్తస్యకు
ర్యాత్పిండోదకక్రియామిత్యుక్తం - క్రియానిబంధేకాత్యాయనః ॥ నచమాతానచ
పితాకుర్యాత్పుత్రస్యపైతృకమ్ । నాగ్రజశ్చతథాభ్రాతాభ్రాతృణాంతుకనీయసా
మ్॥పృథ్వీచంద్రోదయేబౌధాయనః॥పిత్రాశ్రాద్ధంనకర్తవ్యంపుత్రాణాంతుకథంచన।
భ్రాత్రాచైవనకర్తవ్యంభ్రాతౄణాంచకనీయసామ్॥ యదిస్నేహేనకుర్యాత్తాంసపిండీ
కరణంవినా।గయాయాంతువిశేషేణజ్యాయానపిసమాచరేత్ ॥అన్యాభావేపిత్రాదిర
పికుర్యాత్ ॥ఉత్పన్నబాంధవంప్రేతంపితాభ్రాతాధవాగ్రజః। జననీచాపిసంస్కుర్యా
న్మహాదేనోన్యథాభవేత్ ఇతిసుమంతూక్తేః- బ్రహ్మచారిణాంతుశుద్ధివివేకేపృథ్వీచం
ద్రోదయేచబ్రాహ్మే ॥ అసమాప్తవ్రతస్యాపికర్తవ్యంబ్రహ్మచారిణః । శ్రాద్ధంతు
మాతాపితృభిర్నతుతేషాంకరోతిసః ॥ శ్రాద్ధంమాసికాబ్దికాదిసర్వంకార్యమిత్యర్థః-
నత్వితినిషేధోన్యసత్త్వే, యత్తుఛందోగపరిశిష్టే ॥ నత్యజేత్సూతకేకర్మబ్రహ్మచా
రీస్వయంక్వచిత్ । నదీక్షణాత్పరంయజ్ఞేనకృచ్ఛ్రాదితపశ్చరన్ ॥ పితర్యపిమృతే
నైషాందోషోభవతికర్హిచిత్ । ఆశౌచంకర్మణోంతేస్యాత్త్ర్యహంవా బ్రహ్మచారి
ణాం ॥ యచ్చయాజ్ఞవల్క్యః ॥ నబ్రహ్మచారిణఃకుర్యురుదకంపతితాస్తథా॥ ఇతి-త
దప్యన్యసత్త్వే అన్యాభావేతు బ్రహ్మచారిణాపికార్యం పూర్వోక్తవృద్ధమనువచ
నాత్ ॥ ఆచార్యపిత్రుపాధ్యాయాన్నిర్హృత్యాపివ్రతీవ్రతీ।సంకటాన్నంచనాశ్నీయా
న్నచతైస్సహాసంవసేత్ ఇతిదేవలోక్తే-బ్రహ్మచారిణః శవకర్మణోవ్రతాన్నివృత్తి
రన్యత్రమాతాపిత్రోరితివసిష్ఠోక్తేః— అత్రాశౌచమేకాహంవక్ష్యామః - ప్రాగుప
నయనాన్మృతస్యతుపంచవర్షోత్తరంసపిండీకరణవర్జ్యం షోడశశ్రాద్ధాది సర్వంకా
ర్యమిత్యుక్తం దేవజానీయే ॥ అసంస్కృతానాంభూమౌపిండందద్యాత్సంస్కృతా
నాంకుశేష్వితిప్రచేతోవచనాచ్చ - ఏతచ్చాగ్రేవక్ష్యామః - అవిభక్తానాంవిశేష
మాహపృథ్వీ చంద్రోదయేమరీచిః ॥ బహవస్స్యుర్యదాపుత్రాః పితురేకత్రవాసి
నః । సర్వేషాంతుమతంకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమ్ ॥ ద్రవ్యేణచావిభక్తేన
సర్వైరేవకృతంభవేత్ ॥ జ్యేష్ఠస్యకర్తృత్వేపిసర్వేఫలభాగినఇత్యర్థః - తేనయే
బ్రహ్మచర్యపరాన్నవర్జనాదయః ఫలసంస్కారాస్తేసర్వేషాంభవంతీతిసిద్ధం - సం
సృష్టినామప్యేవంతుల్యత్వాత్ - విభక్తానాంవిశేషమాహోశనాః ॥ నవ
శ్రాద్ధంసపిండత్వం శ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సవిభక్తధ
నేష్వపి ॥ లఘుహారీతః ॥ సపిండీకరణాంతాని యానిశ్రాద్ధానిషోడశ । పృథఙ్నై
వసుతాఃకుర్యుః పృథగ్ద్రవ్యాఅపిక్వచిత్ ॥ ఊర్ధ్వంసపిండీకరణాత్ సర్వేకుర్యుః
పృథక్పృథక్ ॥ మదనరత్నే ॥ విభక్తాస్తుపృథక్కుర్యుః ప్రతిసంవత్సరాదికమ్ ।

ఏకేనైవావిభక్తేషు కృతేసర్వైస్తుతత్కృతమ్ ॥ ఏతేనాబ్దికాదిష్వవిభక్తా నామపి సమమితివర్ధమానశూలపాణిః పరాస్తః - దత్తకస్తుజనకస్య పుత్రాద్యభావేదద్యాత్తత్సత్వే ॥ గోత్రరిక్థేజనయితుర్నభజేదత్త్రిమస్సుతః। గోత్రరిక్థానుగః పిండో వ్యపైతిదదతస్స్వధా॥ ఇతిమనూక్తేః - ఇదంజనకస్యపుత్రసత్వవిషయం ఏతచ్చప్రవరమంజర్యాం కాత్యాయనలౌగాక్షిభ్యాం స్పష్టముక్తం - అథయేదత్తక్రీతకృత్రిమపుత్రికాపుత్రాః పరపరిగ్రహేణార్షేయాజాతాస్తేద్వ్యాముష్యాయణాభవంతి - యథాశౌంగశైశిరీణాం యానిచాన్యాన్యేవంసముత్పత్తీని కులానిభవంతీత్యాదినాద్వయోఃపిత్రోః ప్రవరానుక్త్వోక్తం - అథయద్యేషాంస్యాసుభార్యాస్వపత్న్యాంనస్యాద్రిక్థంహరేయుః పిండంచైభ్యస్త్రిపురుషం దద్యుర్యద్యుభయోర్నస్యాదుభాభ్యామేవదద్యురేకస్మిన్ శ్రాద్ధేపృథగుద్దిశ్యైకపిండేద్వావనుకీర్తయేత్పరిగృహీతారం చోత్పాదయితారంచాతృతీయాత్పురుషాదితి। హేమాద్రౌకార్ష్ణాజినిః యావంతః పితృవర్గ్యాస్స్యుస్తావద్భిర్దత్తకాదయః । ప్రేతానాంయోజనంకుర్యుస్స్వకీయైఃపితృభిస్సహ । ద్వాభ్యాంసహాథతత్పుత్రాః పౌత్రాస్త్వేకేనతత్సమమ్ । చతుర్థపురుషేఛందస్తస్మాదేషాత్రిపూరుషీ ॥ సాధారణేషుకాలేషు విశేషోనాస్తివర్గిణామ్ । మృతాహేత్వేకముద్దిశ్య కుర్యుశ్శ్రాద్ధంయథావిధి॥ఇతి ॥ అస్యార్థమాహహేమాద్రిః - దత్తకాదయఃజనకపాలకయోఃకులే ప్రేతానాంస్వవర్గీయైస్సపిండనంకుర్యుః - దత్తకానాంపుత్రాస్తు పితుర్దత్తకస్యపితృభ్యాంజనకపాలకాభ్యాం స్వపితామహాభ్యాం సపిండనంకుర్యుః - తేషాంపౌత్రాఃస్వపితరందత్తకేనపితామహేన తజ్జనకేనచసపిండయేయుః చతుర్థోపితత్కులస్థఏవ। తేషాంప్రపౌత్రస్తుదత్తకస్య ప్రపితామహస్యపాలకకులస్థంచతుర్థం యోజయేన్నవా । ఛందఇచ్ఛా।దర్శమహాలయాదౌతుద్వయోఃపిత్రోః పితామహయోః ప్రపితామహయోర్వాశ్రాద్ధం దేయం - తత్రద్వయోః పిత్రాద్యోః పృథక్ పిండదానంద్వయోరుద్దేశేనైకోవేతి - అత్రకేచిత్ ఆవయోరయమితిపరిభాష్యయో దత్తస్తస్యేదంద్వయోః పిత్రోః శ్రాద్ధం యస్త్వపరిభాష్యదత్తః సగ్రహీతురేవ - సపాలకాయైవదద్యాదిత్యాహుః అత్రమూలంతఏవప్రష్టవ్యాః - వస్తుతస్తుజనకస్యపుత్రపత్న్యాద్యభావేదత్తకోద్వయోర్దద్యాదన్యథా పాలకాయైవ ప్రాగుక్తకాత్యాయనవచనాత్ - మానవీయమప్యేతద్విషయమేవ గోత్రంతుశ్రాద్ధేపాలకస్యైవవివాహే దాతృఉభయోరిత్యాదినుత్కృత ప్రవరదర్పణేజ్ఞేయం - యస్తుమూల్యక్రీతాయాంపరభార్యాయాం దాస్యాంచోత్పన్నః సబీజినఏవదద్యాత్ - మూల్యంవినాస్వయ ముపనతాయాం తుక్షేత్రిణఏవతదుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయేకౌర్మే॥ అనియోగాత్సుతోయస్తుశుల్కతోజాయతేద్విహ । ప్రదద్యాద్బీజినేపిండం క్షేత్రిణేతుతతోన్యథేతి ॥ క్షేత్రజాదేర్విశేషస్తు కలౌతదభావాన్నోచ్యతఇతిదిక్ - జారజానాం విశేషమాహాపరార్కే నారదః ॥ జాయంతేత్వనియుక్తాయామేకేనబహుభిస్తథా । అక్షేత్రభాజస్తేసర్వేబీజినామేవతేసుతాః ॥ దద్యుస్తేబీజినేపిండం మాతాచేచ్ఛుల్కతోహృతా । అశు

లోకాపహృతాయాంతు పిండదావ్యోధురేవ తే ॥ ధర్మార్థం శ్రాద్ధకరణే ఫలమాహ చంద్రికాయాం శాతాతపః ॥ ప్రీత్యా శ్రాద్ధంతు కర్తవ్యం సర్వేషాం వర్ణలింగినామ్ । ఏవం కుర్వన్నరస్సమ్యఙ్మహతీం శ్రియమాప్నుయాత్ ॥ గయాయామపి తత్రైవ, బ్రహ్మావైవర్తే ॥ ఆత్మజోవాధవాన్యోపిగయాకూపేయదాతదా । యన్నామ్నా పాతయేత్పిండం తం నయేద్బ్రహ్మశాశ్వతమ్॥ ఏతచ్చయదాఫలభూమార్థి నాద్విస్త్రిర్వా క్రియతే తదా ప్రేతశిలాశ్రాద్ధవర్జ్యం కుర్యాత్తస్య ప్రేతత్వ విమోకార్థత్వాత్తస్య చజాతత్వాదితి కేచిత్ - వస్తుతస్తుసన్న్యాసిశ్రాద్ధవదత్రాపిసర్వంకార్యం సాంగేధికారాదితియుక్తం ప్రతీమః - సన్న్యస్తపిత్రాదిస్తుపితుఃపిత్రాదిభ్యః సర్వశ్రాద్ధేషు దద్యాదిత్యుక్తం ప్రాక్-వక్ష్యతేచజీవత్పితృకశ్రాద్ధే - అత్ర స్త్రీశూద్రాణాం శ్రాద్ధంమంత్రవర్జ్యంతూష్ణీంభవతి స్త్రీణామమంత్రకం శ్రాద్ధంతథాశూద్రాసుతస్యచ । ప్రాగ్ద్విజాశ్చవ్రతాదేశాత్తేచకుర్యుస్తథైవతత్ ॥ ఇతిహేమాద్రౌమరీచివచనాత్ అయమేవవిధిః ప్రోక్తః శూద్రాణాంమంత్రవర్జితః । అమంత్రస్యతుశూద్రస్యవిప్రోమంత్రేణగృహ్యతే ఇతిబ్రాహ్మోక్తేశ్చ - గృహ్యతేసంబధ్యతే అస్యశ్రాద్ధప్రకరణేపాఠేపిపరిభాషాత్వాన్న ప్రకరణేనసంకోచోయుక్తః - తేనశూద్రస్యస్నానదానాదావపివిప్రేణమంత్రపాఠఃకార్యః - అమంత్రశ్చేతివిశేషణాత్ - స్త్రియాఅపీతి శూలపాణిః - యత్తుతేనోక్తంమంత్రజన్యనియమాదృష్టసిద్ధిస్తునమస్కారేణఅనుమతోస్యనమస్కారోమంత్రః ఇతిగౌతమోక్తైరితి - తన్న, దృష్టద్వారైవహితత్రాప్తిర్నస్వాతంత్ర్యేణ అన్యథానఖవిపూతేష్వవఘాతజన్యా దృష్టార్థంసోపిక్రియేతేతియత్కించిదేతత్ తేనపితౄణాం నామగోత్రత ఇత్యాదౌయత్ర ద్విజానామపినామమంత్రఉక్తస్తత్రప్రతిప్రసవమాత్రార్థంయుక్తంనతిలావపనాదావపి-అత్ర కేచిత్ వైదికమంత్రోవిప్రస్య - పౌరాణస్తుశూద్రైః పఠనీయః - నహివేదేష్వధికారఃక్వచిచ్ఛూద్రస్య విద్యతేపురాణేష్వధికారోమే దర్శితోబ్రాహ్మణైరిహేతితత్రైవపాద్మోక్తేరిత్యాహుః - గౌడాఅప్యేవం - తన్న ॥ నాధ్యేతవ్యమిదంశాస్త్రం వృషలస్యతుసన్నిధౌ । ఇతికౌర్మేపురాణనిషేధేన వేదస్యదూరాపాస్తత్వాత్ । అధ్యేతవ్యం బ్రాహ్మణేన వైశ్యేనక్షత్రియేణచ । శ్రోతవ్యమేవశూద్రేణ నాధ్యేతవ్యంకదాచన ॥ శ్రౌతంస్మార్తంచవైధర్మంప్రోక్తమస్మిన్నృపోత్తమ । తస్మాచ్ఛూద్రైర్వినావిప్రంనశ్రోతవ్యం కదాచనేతి తత్రైవపురాణాధికారే భవిష్యోక్తేశ్చ - ఏతేననాధ్యేతవ్యమితినిషేధోమంత్రేతర పురాణపరఇతిశ్రీదత్తాదిమతమపాస్తం తేనపౌరాణమంత్రాణామేవవిప్రేణపాఠోన వైదికానామితిసిద్ధం - ద్విజస్త్రియస్తుసంకల్పమాత్రం స్వయంకృత్వావైదికమంత్రయుక్తం సర్వంబ్రాహ్మణద్వారాకారయేయురితి ప్రయోగపారిజాతః - అతఏవ స్త్రీణామిత్యకృత వివాహస్త్రీపరమితిహేమాద్రిరాహ - అనుపనీతస్తువైదికమంత్రయుక్తం సర్వంస్వయం[illegible] ర్యాదిత్యుక్తంప్రాక్ - యత్తుప్రాగ్ద్విజాశ్చవ్రతాదేశాదితి తదశక్తవిషయ[illegible] డవిషయం వేతిదిక్-శూద్రస్యతుసదామశ్రాద్ధమేవ ॥ సదాచైవతుశూద్రాణామ

మశ్రాద్ధంపినేయతఇతిసుమంతూక్తేః ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేమాత్స్యేపి ॥ ఏవంశూద్రోపిసామాన్యంవృద్ధిశ్రాద్ధంచసర్వదా । నమస్కారేణమంత్రేణకుర్యాదామాన్నవత్సదా ॥ తత్రైవవృద్ధపరాశరః ॥ ఆమాన్నంసతుశూద్రస్యతూష్ణీంతుద్విజపూజనం । కృత్వాశ్రాద్ధంతునిర్వాప్యసజాతీనాశయేదథ ॥ సఏవ ॥ ఆమంశూద్రస్యపక్వాన్నంపక్వముచ్ఛిష్టముచ్యతే । హేమాద్రౌభవిష్యేధర్మేప్సవస్తుధర్మజ్ఞాయదిశూద్రాః ప్రకుర్వతే ॥ అగ్నౌకరణమంత్రశ్చనమస్కారోవిధీయతే । ఆవాహనాదికర్తవ్యంయథాశూద్రేణతచ్ఛృణు ॥ దేవానాందేవనామ్నాతు పితౄణాం నామగోత్రతః । పిత్రాదీన్నిర్వపేదేవంనామతోగోత్రతస్తథా । శూద్రాణాంగోత్రాభావేపికాశ్యపంగోత్రంజ్ఞేయం - తస్మాదాహుః ॥ సర్వాః ప్రజాః కాశ్యప్యః ఇతి శ్రుతేః - గోత్రనాశేతుకాశ్యప ఇతివ్యాఘ్రపాదోక్తేశ్చేతిహేమాద్రిః - ఏవమజ్ఞాతగోత్రాజ్ఞానే ఏవంతర్పణాదిష్వపిజ్ఞేయం - గారుడేభవిష్యే ॥ శూద్రస్తుగృహపాకేనసపిండాన్నిర్వపేత్తథా । సర్వమూలంఫలంతస్య పాయసంవాభవేత్ స్మృతమ్ ॥ గౌతమః ॥ అనుమతోస్యనమస్కారోమంత్రఇతి దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చేత్యయంనమస్కారమంత్ర ఇతికేచిత్ - నమోనేత్యన్యేసమాహ - హేమాద్రిస్తు ॥ శూద్రోప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబుధఇతి - మాత్స్యేమంత్రనిషేధాన్నామమంత్రేణాహ్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యాహ ॥ రాజకార్యేనియుక్తస్యబంధనిగ్రహవర్తినః । వ్యసనేషుచసర్వేషుశ్రాద్ధంవిప్రేణకారయేత్ ॥ యత్తుభారతే రాజధర్మేషు ॥ యవనాః కిరాతగాంధారాశ్చీనాశ్శబరబర్బరాః । శకాస్తుషారాః కంకాశ్చపహ్లవాశ్చాంధ్రమద్రకాంబోజాస్తథా ॥ బ్రహ్మక్షత్రప్రసూతాశ్చ వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చమానవాః । కథంధర్మాంశ్చరిష్యంతి సర్వేవిషయవాసిన ఇతిప్రోక్త్వా వేదధర్మక్రియాశ్చైవతేషాంధర్మోవిధీయతే । పితృయజ్ఞాస్తథాకూపాః ప్రపాశ్చశయనానిచ ॥ దానానిచయథాకాలంద్విజేభ్యోవిసృజేత్సదా ॥ తథా ॥ దక్షిణాసర్వయజ్ఞానాం దాతవ్యాభూతిమిచ్ఛతా । పాకయజ్ఞామహార్హాశ్చకర్తవ్యాస్సర్వదస్యుభిరితి మ్లేచ్ఛాదీనాంశ్రాద్ధవిధానం - తత్సజాతీయభోజనద్రవ్యదానాదిపరం-నతు శ్రాద్ధపరమితి—ఇతికమలాకరభట్టకృతేనిర్ణయసింధౌ శ్రాద్ధాధికారినిర్ణయః—హేమాద్రౌమాత్స్యదేవలౌ ॥ నామగోత్రం పితౄణాంతుప్రాపకంహవ్యకవ్యయోః । అగ్నిష్వాత్తాదయస్తేషామాధిపత్యేవ్యవస్థితాః నామమంత్రాస్తథాదేశాభవాంతరగతానపి ॥ ప్రాణినఃప్రీణయంత్యేనతదాహారత్వమాగతాన్ । దేవోయదిపితాజాతశ్శుభకర్మానుయోగతః । తస్యాన్నమమృతంభూత్వాదేవత్వేప్యనుగచ్ఛతి ॥ గాన్ధర్వేభోగరూపేణపశుత్వేచతృణంభవేత్ । శ్రాద్ధాన్నంవాయురూపేణనాగత్వేప్యుపతిష్ఠతి ॥ పానంభవతియక్షత్వే రాక్షసత్వేతథామిషమ్ । దనుజత్వేతథామద్యం ప్రేతత్వేరుధిరోదకమ్ ॥ మనుష్యత్వేన్నపానాది నానాభోగకరంభవేత్ ॥ అత్రపిత్రాదిశబ్దైర్జనకాదీనామేవ దేవతాత్వముచ్యతే - నవస్వాదీనాం అసావేతత్తే ఇతియజమానస్య పిత్రేఇతిశతపథశ్రుతేః- యస్యపితాప్రేతస్స్యాత్సపిత్రేపిం

డంనిధాయేతివిష్ణ్వాదిస్మృతేశ్చ - యత్తుమనుదేవలౌ ॥ వసవఃపితరోజ్ఞేయారుద్రా
జ్ఞేయాః పితామహాః । ప్రపితామహాస్తథాదిత్యా శ్శ్రుతిరేషాసనాతనీ ॥ యచ్చ
యాజ్ఞవల్క్యః ॥ వసురుద్రాదితిసుతాః పితరశ్శ్రాద్ధదేవతాః । తదభేదధ్యానార్థం
యానితు హేమాద్రౌనందిపురాణే ॥ విష్ణుఃపితాస్యజగతోదివ్యోయజ్ఞస్సఏవచ ।
బ్రహ్మాపితామహోజ్ఞేయోహ్యహంచప్రపితామహఇతి ॥ యచ్చభవిష్యే ॥ అని
రుద్ధస్స్వయంజ్ఞేయః ప్రద్యుమ్నశ్చపితాస్మృతః । సంకర్షణస్తజ్జనకోవాసుదేవస్తుత
త్పితా ॥ స్వయంకర్తాయత్రతత్రైవ ॥ ప్రథమోవరుణోజ్ఞేయః ప్రాజాపత్యస్తథా
పరః । తృతీయోగ్నిఃస్మృతఃపిండోహ్యేషపిండవిధిఃస్మృతః ॥ యచ్చమనుః ॥ సో
మపానామవిప్రాణాం క్షత్రియాణాంహవిర్భుజః । వైశ్యానామాజ్యపానామ శూ
ద్రాణాంతుసుకాలినః ॥ యచ్చాదిత్యపురాణే ॥ మాసాశ్చపితరోజ్ఞేయా ఋతవశ్చ
పితామహాః । సంవత్సరఃప్రజానాంచసుప్వకః ప్రపితామహాః ॥ యచ్చనందిపురా
ణే అగ్నిష్వాత్తాబ్రాహ్మణానాంపితరఃపరికీర్తితాః। రాజ్ఞాంబర్హిషదోనామవిశాంకా
వ్యాఃప్రకీర్తితాః॥ సుకాలినస్తుశూద్రాణాంవ్యామామ్లేచ్ఛాంత్యజాతిషు॥ అత్రావా
హనాదిషుపిత్రాదయస్సముచ్చయేన వికల్పేనవాయథాచారం తత్తద్దేవతారూపే
ణవాచ్యా ఇతిహేమాద్ర్యాదయః - హేమాద్రౌబ్రాహ్మే॥ పార్వణంకురుతేయ
స్తు కేవలంపితృహేతుకమ్ । మాతామహ్యంనకురుతేపితృహాసప్రజాయతే ॥ ధౌ
మ్యః ॥ పితరోయత్రపూజ్యంతేతత్రమాతా మహాధ్రువమ్ ॥ అవిశేషేణకర్తవ్యంవి
శేషాన్నరకంవ్రజేత్ ॥ అస్యాపవాదమాహకాత్యాయనః॥ కర్షూసమన్వితంముక్త్వా
తథాద్యంశ్రాద్ధషోడశమ్।ప్రత్యాబ్దికంతుశేషేషుపిండాస్స్యుః షడితిస్థితిః॥ కర్షూసమ
న్వితంసపిండీ కరణందర్శాదౌసపత్నికా నామేవదేవతాత్వం॥ స్వేనభర్త్రాసమంశ్రా
ద్ధంమాతాభుఙ్క్తేసుధాసమమ్।పితామహీచస్వేనైవతథైవప్రపితామహీతితత్రైవో
క్తేః - చంద్రికాయాంచతుర్వింశతిమతే ॥ క్షయాహంవర్జయిత్వైకం స్త్రీణాంనా
స్తిపృథక్క్రియా । కేచిదిచ్ఛంతినారీణాంపృథక్ఛ్రాద్ధంమహర్షయః ॥ అన్వష్టకా
సువృద్ధౌచ గయాయాంచక్షయేహని । అత్రమాతుఃపృథక్ఛ్రాద్ధమన్యత్రపతి
నాసహేతికాత్యాయనోక్తేశ్చ - అస్యనిర్మూలతాంవదంతోగౌడాస్త్వజ్ఞాఏవ -
అత్రభాగఇత్యధ్యాహారః - అన్యథాసపతికాయైమాత్రే ఇతిప్రయోగాపత్తేః -
అత్రమాతృశబ్దోజనన్యామేవముఖ్యః - తేనసపత్నమాతృభ్యోనదద్యాత్ - ఏవం
పితామహ్యాదిశబ్దైః పితృజనన్యాదయఏవోచ్యంతే ఇతితత్సపత్నీభ్యోనదేయమితి
హేమాద్రిః- కారుణ్యేనతుమహాలయాదౌదేయమితిసఏవ—అథవిశ్వేదేవాః హేమా
ద్రౌశంఖబృహస్పతీ॥ఇష్టిశ్రాద్ధేక్రతూదక్షౌసత్యౌనాందీముఖేవసూ। నైమిత్తికేకామ
కాలౌ కామ్యేచధురిలోచనౌ॥పురూరవార్ద్రవౌచైవపార్వణేసముదాహృతౌ॥తత్రై
వ ॥ ఉత్పత్తింనామచైతేషాం నవిదుర్యేద్విజాతయః। అయముచ్చారణీయస్తైశ్శ్లోక
శ్శ్రద్ధాసమన్వితైః। ఆగచ్ఛంతుమహాభాగావిశ్వేదేవామహాబలాః। యే అత్రవిహితా
శ్శ్రాద్ధేసావధానాభవంతుతేఇతిష్టిశ్రాద్ధంప్రతిరుచిరిత్యుక్తంఇతికల్పతరుః-అథానాది

కర్మాంగమిత్యన్యే,నైమిత్తికమేకోద్దిష్టం॥ఏకోద్దిష్టంతుయచ్ఛ్రాద్ధంతన్నైమిత్తికము
చ్యతేఇతిభవిష్యోక్తేః- ఏతదప్యద్యైకోద్దిష్టందైవహీనమితితత్ర విశ్వేదేవనిషేధస్త
థాపినవశ్రాద్ధేద్వాదశమాసికేచకామకాలౌజ్ఞేయా॥నవశ్రాద్ధందశాహానినవమిశ్రం
తుషడృతూన్॥అతఃపరంపురాణం వైత్రివిధశ్రాద్ధముచ్యతే। యస్మిన్నేవపురాణే
వావిశ్వే దేవానలేభిరే। ఆసురంతద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం వృషలంమంత్రవర్జితమితిబహ్వృ
చపరిశిష్టాత్ - ఏతచ్చబహ్వృచానామేవ - తేషామేవప్రోక్తేః- అన్యేషాంతునాత్ర
విశ్వేదేవాఇతికాత్యాయనోక్తేసన్నిషేధఏవేతిపృథ్వీచంద్రోదయః - అన్యేతునై
మిత్తికంసపిండీకరణమాహుః - భవిష్యే ॥ యదప్యేకోద్దిష్టంతచ్ఛబ్దేనోక్తం -
తథాపి ॥ తదప్యదైవంకర్తవ్యమయుగ్మాన్భోజయేద్ద్విజానితి తత్రైవవిశ్వేదేవనిషే
ధాత్ - యద్యపిసపిండీకరణేంశతఏకోద్దిష్టత్వంతథాపి ॥ సపిండీకరణంశ్రాద్ధందేవ
పూర్వం నియోజయేదితివచనాత్తత్పరత్వం - హేమాద్రావాదిత్యపురాణే॥ విశ్వే
దేవాఃక్రతుర్దక్షస్సర్వాస్విష్టిషుకీర్తితౌ। నిత్యంనాందీముఖేశ్రాద్ధే వసూసత్యౌచపై
తృకే ॥ నవాన్నలంభనేదేవౌ కామకాలౌసదైవహి। అపికన్యాగతేసూర్యే కా
మ్యేచధురిలోచనౌ ॥ పురూరవార్ద్రవౌచైవ విశ్వేదేవాతుపార్వణే। క్వచిద్వి
శ్వేదేవాపవాదమాహ హేమాద్రౌశాతాతపః ॥ నిత్యంశ్రాద్ధమదైవంస్యాదేకో
ద్దిష్టంతథైవచ।మాతుశ్శ్రాద్ధంచయుగ్మాస్స్యాదదైవంప్రాఙ్ముఖైఃపృథక్॥ యోజ
యేద్దేవపూర్వాణి శ్రాద్ధాన్యన్యానియత్నతః। నాందీశ్రాద్ధేభిన్న ప్రయోగపక్షే
మాతుశ్శ్రాద్ధమదైవమతి హేమాద్రిః—అథవిప్రాః - తేచోత్తమమధ్యమాధమ
భేదేనత్రివిధాః - తత్రాద్యాః - అత్రమదీయాఃశ్లోకాః ॥ త్రిణాచికేతస్త్రిమధుశ్చ
బహ్వృచోప్యాథర్వణోయాజుషసామగౌచ - షడంగవిచ్చత్రిసుపర్ణవేత్తాప్యథర్వ
శీర్షోధ్యయనేతరశ్చ ॥ శతాయుర్వేదార్థవిదోప వక్తాస్యాద్బ్రహ్మచారీచతథా
గ్నివిచ్చ। సీదద్వ్రతీసత్యవాక్పూరుషైః స్వైర్మాతాపిత్రోఃపంచభిఃఖ్యాతవం
శః। పత్నీయుక్తోజ్యేష్ఠసామాపురాణవేత్తాపుత్రీ చేతిహాసేష్వభిజ్ఞః ॥ యోగీభిక్షు
స్సామగోబ్రహ్మవేత్తాపంచాగ్నిశ్చశ్రోత్రియస్తత్సుతోవా। శంభుధ్యాయీశ్రీశపా
దాబ్జసేవీపాంథశ్చైతేతూత్తమాస్సంప్రదిష్టాః॥భిక్షుర్యోగీపాంథఏతేత్వలభ్యాభాగ్యా
ల్లబ్ధాశ్చేత్తదాభోజనీయాః। శ్రాద్ధేవిప్రేష్వుపవిష్టేషు పశ్చాత్సంప్రాప్తాశ్చేద్విప్రప
ఙ్క్తౌతుభోజ్యాః - అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం-తత్రైవనారదః॥ యోనైయతీ
ననాదృత్యభోజయేదితరాన్ద్విజాన్ । విజానన్వసతోగ్రామేకవ్యందద్యాతి రాక్ష
సాన్ ॥ దీపకళికాయాందక్షః ॥ వినామూలంసేనమధునావినాదాక్షిణయాశిషా। పరి
పూర్ణంభవేచ్ఛ్రాద్ధంయతిషుశ్రాద్ధభోజిషు ॥ ఏతచ్చజ్ఞాతివిషయం - త్రిణాచికేత
స్త్రిసుపర్ణోయజుర్వేదైకదేశౌతదధ్యాయితేనతదధ్యాయినోయస్యసప్తపూర్వేసోమపాః
సత్రిసువర్ణఇతిబోపదేవః॥త్రిమధు ఋగ్వేదైకదేశః తదధ్యాయీకేచిన్నాచికేతంచ
యనంత్రిఃకృతవానిత్యర్థమాహుస్తద్ధేమాద్రివిరుద్ధం - హేమాద్రౌగౌతమః॥ యువ
భ్యోదానంప్రథమంపితృవయసఇత్యేకే- మాత్స్యేమనుఃయచ్చవ్యాకురుతేవాచం

యశ్చమీమాంసతేధ్వరం । సామస్వరవిధిజ్ఞశ్చపఙ్క్తిపావనపావనాః ॥ కౌర్మే ॥ అసమానప్రవరకో హ్యాసగోత్రస్తథైవచ । అసంబంధీచవిజ్ఞేయో బ్రాహ్మణశ్శ్రాద్ధసిద్ధయే ॥ గారుడే ॥ శ్రాద్ధేషువినియోజ్యాస్తే బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవిత్తమాః ॥ యే యోనిగోత్రమంత్రాంతే వాసిసంబంధవర్జితాః ॥ మనుః ॥ నమిత్రంభోజయేచ్ఛ్రాద్ధేధనైః కార్యోస్యసంగ్రహః । నారింనమిత్రం యంవిద్యాత్తంతు శ్రాద్ధేనిమంత్రయేత్ ॥ ద్వయోర్భ్రాత్రోః శ్రాద్ధభోజనంనిషిద్ధం - పితృపుత్రౌభ్రాతరౌవ్యానిరగ్నింగుర్విణీపతిమ్ । సగోత్రప్రవరంచైవ శ్రాద్ధేషుపరివర్జయేదితి ॥ శ్రాద్ధదీపకలికాయాంజాతూకర్ణ్యోక్తేః అధమధ్యమాః - హేమాద్రౌకార్ష్ణాజిన్యే ॥ నైకగోత్రేహవిర్దద్యాద్యథాకన్యాతథాహవిః । అథావేహ్యన్యగోత్రాణామేకగోత్రాంస్తు భోజయేత్ ॥ అత్ర కేచిత్స్వశాఖీయాన్ ముఖ్యానాహుః - పఠంతిచ ॥ నిమంత్రయీతపూర్వేద్యుస్స్వశాఖీయాన్ద్విజోత్తమాన్ । స్వశాఖీయద్విజాభావే ద్విజానన్యాన్నిమంత్రయేదితి ॥ ఇదంతునిర్మూలత్వాద్ధేమాద్రిణాదూషితత్వాచ్చోపేక్ష్యం మనురపి ॥ యత్నేనభోజయేచ్ఛ్రాద్ధేబ్రాహ్మణం వేదపారగం । శాఖాంతగమథాధ్వర్యుం ఛందోగంవాసమాప్తిగం ॥ ఏషామన్యతమోయస్యభుంజీత శ్రాద్ధమర్చితః । పితౄణాంతస్యతృప్తిస్స్యాచ్ఛాశ్వతీసాప్తపౌరుషీ ॥ అత్రమామకాః శ్లోకః ॥ మాతామహోమాతులభాగినేయ దౌహిత్రజామాతృగురుస్వశిష్యాః । ఋత్విక్చయాజ్యశ్వశురాస్వబంధుస్యాలాగుణాఢ్యాస్త్వనుకల్పభూతాః ॥ బంధవోమాతృష్వసృపితృష్వసృమాతులపుత్రాఇతిబోపదేవః - అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం - సగుణస్వస్రీయాద్యతిక్రమేదోషఏవ ॥ సప్తపూర్వాన్సప్తపరాన్పురుషానాత్మనాసహ । అతిక్రమ్యద్విజానేతాన్నరకేపాతయేత్ఖగ ॥ సంబంధినస్తథాసర్వాన్ దౌహిత్రంవిట్పతింతథా । భాగినేయంవిశేషేణతథాబంధుంఖగాధిప ఇతిమదనరత్నే భవిష్యోక్తేః - అతఏవయాజ్ఞవల్క్యః - బ్రాహ్మణప్రాతివేశ్యానామేతదేవానిమంత్రణే ఇతివ్యతిక్రమేదశపణందండమాహ - ఆసన్నమాత్రపరమిదం మూర్ఖేతు నదోషః ॥ బ్రాహ్మణాతిక్రమోనాస్తిమూర్ఖేచైవవివర్జితే । జ్వలంతమగ్నిముత్సృజ్యనహిభస్మనిహూయతే ఇతికాత్యాయనోక్తేః - విప్రస్యాపిదోషః ॥ అవిద్వాన్ప్రతిగృహ్ణానోభస్మీభవతి దారువత్ ॥ ఇతిమనూక్తేః - అపరార్కేఽత్రిః ॥ షడ్భ్యస్తుపురుషేభ్యోర్వాక్ శ్రాద్ధేయాస్తుగోత్రిణః ॥ షడ్భ్యస్తుపరతోభోజ్యాః శ్రాద్ధేష్వగోత్రజా అపి ॥ ఏతచ్చబ్రాహ్మణాలాభేఅపిశబ్దాత్ అసంభవేహేమాద్రౌగౌతమః ॥ శిష్యాంశ్చైకే సగోత్రాంశ్చభోజయే దూర్ధ్వంత్రిభ్యోగుణవతః - ఆపస్తంబః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేద్యోనిగోత్ర మంత్రాంతేవాస్యసంబంధినః ॥ గుణహాన్యాంతుపరేషాంసముదితస్సోదర్యోపిభోజయితవ్యః ॥ ఏతేనాంతేవాసినోవ్యాఖ్యాతా ఇతి అత్రవిశేషమాహాత్రిః ॥ పితాపితామహోభ్రాతాపుత్రోవాథసపిండకః । నపరస్పరమర్ఘ్యాస్స్యుర్నశ్రాద్ధేఋత్విజస్తథా ॥ ఋత్విక్పుత్రాదయోహ్యేతేసకుల్యాః బ్రాహ్మణాస్స్మృతాః । వైశ్వదేవేనయోక్తవ్యాయదీచ్ఛేద్గుణవత్తరాః ॥ సగోత్రాఅపియోక్తవ్యాః

స్త్రియశ్చైవవిశేషతఇతి — అథవర్జ్యాః - అత్రమామకాఃశ్లోకాః ॥ వర్జ్యాన్ప్ర
వక్ష్యే త్వథరోగిణైరహీనాదికాంగాన్ కితవాన్కృతఘ్నాన్ । నక్షత్రశాస్త్రేణచజీ
వమానాన్ భైషజ్యవృత్త్యాపిచరాజభృత్యాన్ ॥ సంగీతకాయస్థకుసీదవృత్త్యావే
దత్రయేణాపికవిత్వవృత్త్యా । దేవార్చనేనాపిచజీవమానాన్స్వాధ్యాయదారాగ్ని
సుతోజ్ఝకాణాన్ ॥ దూర్వాలఖల్వాటకునఖ్య ధర్మినటాంశ్చపౌనర్భవకృష్ణదం
తాన్ । అగారదాహీగరదస్సముద్రయాయీచకుండాశ్వథకూటకారీ ॥ బాలాం
శ్చయోధ్యాపయతేస్వపుత్రా దవాప్తవిద్యస్త్వథకుండగోళౌ ॥ అగ్రేదిధిష్వాఃపతి
రస్త్రకర్తాసోమక్రయీతైలికకేకరాక్షౌ। యుద్ధాచార్యఃపక్షిణాం పోషకశ్చస్రోతో
భేత్తాస్పృక్షుసంపోషకశ్చ॥ మేషాణాం వామాహిషాణాంచపుష్ట్యాస్వీయస్త్రీషు ప్రాహి
తైర్యశ్చజారైః। జీవత్యర్థ్యేతుశ్చదత్తానుయోగాద్ద్వ్యప్రాప్త్యై వేదముద్ఘాటయంతః॥
గ్రామయాజిపశుకేశవిక్రయీ స్తైనశిల్పిపితృవాదకారకాన్ । అర్థకామరతశూద్ర
యాజకశ్మశ్రుహీనజటిముండినిర్ఘృణాన్। యస్యచైవగృహిణీరజస్వలాస్వార్థపాకర
తశాపదాయకాన్ । క్లీబకుష్ఠ్యతివిలోమహి తేషుణాన్ కుబ్జవామన మృషాభిశాపినః ॥
పుత్రహీనమథకూటసాక్షిణం ప్రాతిహారికమయాజ్యయాజకం । స్వాత్మదాతృపరి
వేత్తృయాజగస్తేనహింస్రికముఖాన్వివర్జయేత్ ॥ అత్రమూలంహేమాద్రౌపృథ్వీ
చంద్రోదయేచజ్ఞేయం - భారతేదానధర్మేషు శ్రాద్ధవర్జ్యవిప్రాధికారే ॥ కితవో
భ్రూణహాయక్ష్మీపశుపాలోనిరాకృతిః । గ్రామ్యప్రేష్యో వార్ధుషికోగాయకస్సర్వ
విక్రయీ ॥ సాముద్రికోరాజభృత్యస్తైలికఃకూటకారకః । పిత్రావివదమానశ్చయ
స్యచోపపతిర్గృహే ॥ అభిశస్తస్తథాస్తేనశిల్పంయశ్చోపజీవతి । పర్వకారశ్చసూచీ
చమిత్రధ్రుక్పారదారికః ॥ అవ్రతానాముపాధ్యాయఃకాండపృష్ఠస్తథైవచ । శ్వభి
శ్చయఃపరిక్రామేద్యశ్శునాదష్టఏవచ ॥ పరివిత్తిస్తథాస్తేనోదుశ్చర్మాగురుతల్పగః।
కుశీలకోదేవలకో నక్షత్రైర్యశ్చజీవతి ॥ ఈదృశాబ్రాహ్మణాజ్ఞేయా అపాంక్తే
యాయుధిష్ఠిర ॥ తథా ॥ ఋణకర్తాచయోరాజన్యశ్చవార్ధుషికోనరః । కాండపృ
ష్ఠస్స్వశాఖాంత్యక్త్వాపరశాఖయోపనీతఃతదధ్యాయీచ। క్షత్రియవైశ్యవృత్త్యానా
రతస్తు ॥ తస్యామేవతుయోవృత్తౌ బ్రాహ్మణోవసతేరసాత్ । కాండపృష్ఠశ్చ్యు
తోమార్గాత్సోపాంక్త్యఃప్రకీర్తితఇత్యాహ।హారీతః - శూద్రాపుత్రాస్స్వయం
దత్తాయేచైతేక్రీతకాస్సుతాః ॥ తేసర్వేమనునాప్రోక్తాఃకాండపృష్ఠానసంశయః॥ అ
న్యేపిహేమాద్రౌమాత్స్యే ॥ త్రిశంకూన్బర్బరానంధ్రాన్ చీనద్రవిడకొంకణాన్ ।
కర్ణాటకాంస్తథా భీరాన్ కాలింగాంశ్చవివర్జయేత్ । తత్రైవ సౌరపురాణే-
అంగవంగకలింగాంశ్చ సౌరాష్ట్రాన్ గుర్జరాంస్తథా । ఆభీరాన్కొంకణాంశ్చైవ
ద్రావిడాన్దాక్షిణాయనాన్ ॥ అనంత్యాన్మాగధాంశ్చైవ బ్రాహ్మణాంస్తు
వివర్జయేత్ । చంద్రికాయాంయమః ॥ కాణాఃకుబ్జాశ్చషండాశ్చ కృతఘ్నాగురుత
ల్పగాః । మానకూటాస్తులాకూటాశ్శిల్పినోగ్రామయాజకాః ॥ రాజభృత్యాంధబ
ధిరమూకాశ్చల్యానసగకాః। పతితోమధుహాగ్నారోగరదావనదాహకాః ॥ సమయా

నాంచభేత్తారః ప్రదానేయేనివారకాః । ప్రవ్రజ్యోపనివృత్తాశ్చ వృథాప్రవ్రజితాశ్చయే ॥ యశ్చప్రవ్రజితాజ్జాతఃప్రవ్రజ్యావసితశ్చయః। అవకీర్ణీచ వీరఘ్నో గురుఘ్నఃపితృదూషకః ॥ శ్రాద్ధకాశికాయాంకాత్యాయనః ॥ ద్విర్నగ్నః కీలదుశ్చర్మా శుక్లోతికపిలస్తథా । ఛిన్నోష్ఠశ్ఛిన్న లింగశ్చనైవకేతనమర్హతి ॥ ద్విర్నగ్నఃపిత్రోర్వాంశేత్రిపురుషంవిచ్ఛిన్నవేదాగ్నిః - హేమాద్రౌమరీచిః ॥ అవిద్ధకర్ణఃకృష్ణశ్చ లంబకర్ణస్తథైవచ । వర్జనీయాఃప్రయత్నేన బ్రాహ్మణాశ్శ్రాద్ధకర్మణి ॥ బ్రాహ్మే ॥ మూకశ్చపూతినాసశ్చఛిన్నాంగశ్చాధికాంగుళిః । గళరోగీచగడుమాన్స్ఫుటితాంగశ్చసజ్వరః । షండకూవరమందాశ్చ శ్రాద్ధేష్వేతాన్వివర్జయేత్ । లంబకర్ణంచాహతత్రైవగోభిలః ॥ హనుమూలాదధఃకర్ణాలంబౌతుపరికీర్తితౌ । ద్వ్యంగుళౌత్ర్యంగుళౌశస్తావితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ చంద్రికాయాంయమః ॥ ద్వ్యంగుళాతీతకర్ణస్య భుంజతేపితరోనతు ॥ షండశ్చాత్రచంద్రికోక్తః - సప్తవిధోగ్రాహ్యః ॥ యథా షంఢకోవాతజస్షంఢఃపండఃక్లీబోనపుంసకః। కీలకశ్చేతిసప్తైతక్లీబభేదాఃప్రకీర్తితాః। పరాశరమాధవీయేతు చతుర్దశవిధాఉక్తాః తేషాంస్వరూపాణితత్రైవజ్ఞేయాని- చంద్రికాయాంశాతాతపః-అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైర్యేయజంత్యల్పదక్షిణైః । తేషామన్నంనభోక్తవ్యమపాఙ్క్తేయాస్తేప్రకీర్తితాః । ఏతచ్చశక్తౌ సత్యాం।అపరార్కే-భారతే॥ అవ్రతీకితవస్తేనః ప్రాణివిక్రయకోపివా । పశ్చాచ్చేత్ప్రీతవాన్సోమంసోఽపి కేతనమర్హతి । శ్రాద్ధదీపకళికాయాంయమః । అపత్నీకశ్చవర్జ్యస్స్యాత్సపత్నీకోప్యనగ్నికః । తత్రైవాశ్వలాయనః ॥ ప్రతిమావిక్రయం యోవైకరోతిపతితస్తుసః । జీవనార్థం పరాస్త్రీనిధృత్వాతీర్థంప్రయాతియః । మాతాపిత్రోర్వినాసోపిపతితఃపరికీర్తితః ॥ తత్రైవజాతూకర్ణ్యః ॥ యత్రమాతులజోద్వాహోయత్రవావృషలీపతిః ॥ శ్రాద్ధంనగచ్ఛేత్తద్విప్రాఃకృతంయచ్ఛిరామిషమ్ ॥ పితృపుత్రౌభ్రాతరౌద్వావనగ్నింగుర్విణీపతిమ్ । సగోత్రప్రవరంచైవశ్రాద్ధేషుపరివర్జయేత్ ॥ బృహన్నారదీయే ॥ శంఖంచక్రంమృదాయస్తుకుర్యాత్తప్తాయసేనవా । సశూద్రవద్బహిఃకార్యస్సర్వస్మాద్ద్విజకర్మణః । శంఖచక్రాద్యంకనంచగీతనృత్యాదికంతథా । ఏకజాతేరయంధర్మో నజాతుస్స్యాద్ద్విజన్మనః ॥ తేచయేతప్తముద్రాదివిధయస్తేశూద్రవిషయాఇతి పృథ్వీచంద్రోదయే ॥ శివకేశవయోరంకాన్శూలచక్రాదికాన్ద్విజః । నధారయేత్మతిమాన్వైదికే వర్త్మనిస్థితః॥ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేశ్చ । నృత్యం చోదనాద్యర్థంనిషిద్ధమితి శ్రీధరస్వామీ - అన్యేపినిషేధానిబంధేషు జ్ఞేయాఇతిదిక్ - అగ్రవిప్రాణాంగ్రాహ్యత్వోక్త్యైవతద్వర్జ్యానాం నిషేధేసిద్ధేపునర్వర్జ్యపరిగణనం - నిషిద్ధవర్జ్యనిర్గుణాప్రాప్త్యర్థమితివిజ్ఞానేశ్వరః - కుష్ఠికాణాదేరపవాదోహేమాద్రౌవసిష్ఠః ॥ అపిచేన్మంత్రవిద్యుక్తశ్శారీరైఃపఙ్క్తిదూషణైః । అదూష్యంతంయమఃప్రాహపఙ్క్తిపావనఏవసః॥ క్వచిద్విప్రాణాంజాతిమాత్రేణగ్రాహ్యత్వముక్తం - చంద్రికాయామాగ్నేయే । యదిపుత్రోగయాంగచ్ఛేత్కదాచిత్కాలపర్యయాత్ । తానేనభోజయేద్విప్రాన్బ్రహ్మణాయేప్రకల్పితాః । బ్రహ్మణాకృతిసంస్థానావిప్రాబ

హ్మసమాస్మృతాః । అమానుషాగయాపిత్రబ్రహ్మణాద్యేప్రకల్పితాః ॥ తేషుతు తుష్టేషుసంతుష్టాఃపితృభిస్సహదేవతాః ॥ తత్రైవ ॥ నవిచార్యంకులంశీలంవిద్యాచతప ఏవచ । పూజితైస్తైస్తుసంతుష్టాదేవాః సపితృగుహ్యకాః ॥ గయాయాంనిర్గుణాఅపి తేపనభోజ్యా ఇతిహేమాద్రౌ - అకుయ్యనటత్రశ్రాద్ధపవలస్నియమోనాస్యత్రేతి త్రిస్థలీసేతౌపితామహచరణాః - పృథ్వీచంద్రోదయేపిపాద్మే॥ తీర్థేషుబ్రాహ్మణంనైవపరీక్షేతకదాచన । అన్నార్థినమనుప్రాప్తంభోజ్యంతంమనురబ్రవీత్ ॥ స్కాందేపి ॥ బ్రాహ్మణాన్నపరీక్షేతతీర్థేక్షేత్రనివాసినః ॥ మనుః ॥ నబ్రాహ్మణంపరీక్షేత దైవేకర్మణిధర్మవిత్ । పిత్ర్యేకర్మణితుప్రాప్తేపరీక్షేతప్రయత్నతః ॥ అసంభవపరమేతదితిమేధాతిథిః - హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ గాయత్రీసారమాత్రోపివరం విప్రస్సుయంత్రితః । నాయంత్రితశ్చతుర్వేదీ సర్వాశీసర్వవిక్రయీ ॥ కాణాఃకూటాశ్చకుబ్జాశ్చదరిద్రావ్యాధితాస్తథా । సర్వేశ్రాద్ధేనియోక్తవ్యామిశ్రితా వేదపారగైః ॥ అథవిప్రనిమంత్రణం - చంద్రికాయాంనారదోహే ॥ నస్త్రశౌచాదికర్తవ్యంలక్ష్యైకద్రాస్మేతిజానతా । స్నానోపలేపనంకృత్వాతతోవిప్రాన్నిమంత్రయేత్ ॥ దంతకాష్ఠం చవిసృజేత్ బ్రహ్మచారీశుచిర్భవేత్ ॥ తత్రైవప్రచేతాః ॥ దక్షిణంచరణంవిప్రస్సవ్యంవైశ్యస్తథా । పాదావాదాయవైశ్యోద్వౌశూద్రః ప్రణతిపూర్వకమ్ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఉపవీతీతతోభూత్వా దేవార్థేతు ద్విజోత్తమాన్ । అపసవ్యే పిత్రేథ స్వయం శిష్యోఽథవాసుతః ॥ ప్రచేతాః ॥ సవర్ణంప్రేషయేదాప్తం ద్విజానాంతు నిమంత్రణే ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ రాజకార్యేనియుక్తస్య బంధనిగ్రహవర్తినః । వ్యసనేషుచ సర్వేషు శ్రాద్ధం విప్రేణ కారయేత్ ॥ చంద్రికాయాం యమః ॥ అభోజ్యం బ్రాహ్మణస్యాన్నంవృషలేననిమంత్రితమ్ । తథైవవృషలస్యాన్నం బ్రాహ్మణేననిమంత్రితమ్ ॥ తత్రైవ్యాసః ॥ ప్రాప్తేపంచత్వావాశ్రోత్రియాన్నిమంత్రయేత్ । ఆశ్వలాయనసూత్రేపి ॥ నవైక మేకైకస్యద్వౌద్వౌత్రీన్ త్రీన్వావృద్ధావుపలభూయస్త్వం - ద్వావితి వృద్ధిశ్రాద్ధే । గౌతమః ॥ నవావరాన్భోజయేదయుజోవాయథోత్సాహం।యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వౌదైవేప్రాక్త్రయఃపిత్ర్యేఉదగేకైకమేవవా । మాతామహానామప్యేవం తంత్రంవావైశ్వదైవికం - దీపకలికాయాంపారాశరః - సంపత్తౌనవపాత్రాణామేకైకస్య త్రయస్త్రయః । పిత్రాదేర్బ్రాహ్మణాః ప్రోక్తాశ్చత్వారోవైశ్వదైవికే ॥ వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః ॥ దశైకంపంచవావిప్రాన్ పార్వణేవినియోజయేత్ । అత్రవైశ్వదేవద్వౌచతురోపివేశ్యపిత్రాదీనామేకైకస్య స్థానే ఏకంత్రీన్ పంచవాస్యపవేశయేదితివిజ్ఞానేశ్వరః - మనుః ॥ ద్వౌదైవేపిత్రుకృత్యే త్రీనేకైకముభయత్రవా । భోజయేత్సుసమృద్ధోపినప్రసజ్జేతవిస్తరే ॥ సత్క్రియాందేశకాలౌచ శౌచంబ్రాహ్మణసంపదః । పంచైతాన్విస్తరోహంతితస్మాన్నేహేతవిస్తరమ్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేశాతాతపః ॥ ద్వౌదైవేథర్వణౌవిప్రౌప్రాఙ్ముఖావుపవేశయేత్ । పిత్ర్యేతూదఙ్ముఖాంస్త్రీంశ్చబహ్వృచాధ్వర్యుసామగాన్ ॥ అత్ర

శక్తౌ హేమాద్రౌ దేవలః ॥ ఏకేనాపిహివిప్రేణషట్పిండం శ్రాద్ధమాచరేత్ । షడర్ఘ్యాన్ దాపయేత్తత్ర షడ్భ్యోదద్యాత్ స్వధాహవిః ॥ గోభిలః ॥ యద్యేకం భోజయేచ్ఛ్రాద్ధే ఛందోగం తత్ర భోజయేత్ । ఋచో యజూంషి సామాని త్రితయం తత్ర విద్యతే ॥ అత్ర వైశ్వదేవే విశేషమాహ తత్రైవ వసిష్ఠః ॥ యద్యేకం భోజయేచ్ఛ్రాద్ధే దైవం తత్ర కథం భవేత్ । అన్నం పాత్రే సముద్ధృత్య సర్వస్య ప్రకృతస్య చ ॥ దేవతాయతనే కృత్వా తతః శ్రాద్ధం సమాచరేత్ । ప్రాస్యేదగ్నౌ తదన్నం తు దద్యాద్వా బ్రహ్మచారిణే ॥ ఏతచ్చ సపిండీకరణవర్జ్యం జ్ఞేయం - నత్వేవైకం సర్వేషాం కామమనాద్యే ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - అస్యార్థ ఉక్తో నారాయణవృత్తౌ - ఆద్యం సపిండీకరణం తద్వర్జ్యేషు శ్రాద్ధేషు కామం త్రయాణామేకం భోజయేత్ - సపిండీకరణే తు నియతం త్రిభిర్భవితవ్యమితి - అనాద్యే పార్వణవర్జ్జితే వా అభోజనే ఆమహేమశ్రాద్ధాదౌ వా అన్నాభావే చేతి వ్యాఖ్యాంతరం తత్రైవజ్ఞేయం - కారికాపి - దైవే పిత్ర్యేఽథవైకైకం సపిండీకరణం వినేతి - అత్రైకవిప్రే సాగ్నేర్విశేషమాహ పృథ్వీచంద్రోదయే ప్రచేతాః ॥ ఏకస్మిన్ బ్రాహ్మణే దైవే సాగ్నేరగ్నిర్భవేత్సదా । అసగ్నేః కుశముష్టిః స్యాచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి సర్వతః ॥ సర్వదా విప్రాలాభే తత్రైవ హేమాద్రౌ చ సత్యవ్రతః ॥ నిధాయ దర్భనిచయమాసనేషు సమాహితః । ప్రైషానుప్రైషసంయుక్తం సర్వం శ్రాద్ధం ప్రకల్పయేత్ అత్ర సన్న్యభావాత్సత్రే ఇవ ఋత్విగ్భ్యో యజమానవిధౌ సదక్షిణేతి కేచిత్ - తన్న - అదృష్టార్థాయాః దక్షిణాయాః ప్రాప్తేః ॥ సర్వాంతం త్రిజటేతు భ్యాం యచ్ఛ్రాద్ధమదక్షిణమితి పాద్మాత్ ॥ విదధ్యాద్గాత్రమన్యశ్చేద్దక్షిణార్థమరోభవేత్ । స్వయం చేదుభయం కుర్యాద్దన్యస్మై ప్రతిపాదయేదితి ఛందోగపరిశిష్టాచ్చ - ఏవం యతిశ్రాద్ధేపి కాత్యాయనః ॥ యజ్ఞవస్తుని ముష్టౌ చ స్తంభే దర్భవటౌ తథా । దర్భసంఖ్యా న విహితా విష్టరాస్తరణేషు చ ॥ మాతృశ్రాద్ధే తు విప్రాణామలాభే సువాసినోఽపి భోజనీయా ఇత్యాహాపరార్కే వృద్ధవసిష్ఠః - మాతృశ్రాద్ధే తు విప్రాణామలాభే పూజయేదపి । పతిపుత్రాన్వితా భవ్యా యోషితోఽష్టౌ కులోద్భవా ఇతి - అష్టావితి వృద్ధిశ్రాద్ధవిషయం - పాద్మోత్తరఖండే ॥ సకృదభ్యర్చితం లింగం సాలగ్రామశిలాం చ యః । పీఠే సంస్థాపయిత్వా తు శ్రాద్ధం చకురుతే నరః । పితరస్తస్య తిష్ఠంతి కల్పకోటిశతం దివి ॥ చంద్రికాయాం మాత్స్యే ॥ పరం నిమంత్ర్య నియమాన్ శ్రావయేత్పైతృకాన్బుధః ॥ అక్రోధనైః శౌచపరైః సతతం బ్రహ్మచారిభిః । భవితవ్యం భవద్భిశ్చ మయా చ శ్రాద్ధకారిణా ॥ యత్తు మనుః ॥ సర్వాయాసవినిర్ముక్తైః కామక్రోధవివర్జితైః । భవితవ్యం భవద్భిర్నశ్శ్వోభూతే శ్రాద్ధకర్మణీతి తత్ పూర్వేద్యుర్నిమంత్రణపరం - నతదహః । తత్రైవ దేవలః ॥ అసంభవే పరేద్యుర్వా బ్రాహ్మణాంస్త్రీన్నిమంత్రయేత్ । అజ్ఞాతీనసమానార్షాననుగ్మానాత్మశక్తితః ॥ కాత్యాయనః ॥ అనింద్యేనామంత్రితో నాపక్రామేత్కేతనం గృహ్యాశక్తః— అథ శ్రాద్ధకర్తృభోక్తృనియమాః - తత్ర నిమంత్రితవిప్రత్యాగే పరార్కే యమః ॥ కేతనం కారయిత్వా తు యోఽతిపాతయతి ద్విజమ్ । బ్రహ్మహత్యామవాప్నోతి శూద్రయోనౌ చ

యతే । ఆమంత్ర్యబ్రాహ్మణంయస్తు యథాన్యాయంనపూజయేత్ । అతికృచ్ఛ్రా
సుఘోరాసుతిర్యగ్యోనిషుజాయతే ॥ ప్రమాదాత్త్వాగతేతుహారీతః ॥ ప్రమాదాద్వి
స్మృతంజ్ఞాత్వాప్రసాద్యైనంప్రయత్నతః । తర్పయిత్వాయథాన్యాయంసర్వంతత్ఫ
లమవాప్నుతే ॥ ప్రమాదాభావేతునారాయణః ॥ ఏతస్మిన్ననసిద్ధేబ్రాహ్మణోని
యాతస్శుచిః । యతిచాంద్రాయణం కృత్వాతస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ యమః ॥
ఆమంత్రితస్తుయోవిప్రోభోక్తుమన్యత్రగచ్ఛతి ॥ నరకాణాంశతంగత్వాచండాలేష్వ
భిజాయతే ॥ తత్రైవదేవలః ॥ పూర్వంనిమంత్రితోఽన్యేనకుర్యాదన్యప్రతిగ్రహమ్ ।
భుక్త్వాహారోఽథవాభుఙ్క్తే సుకృతం తస్యనశ్యతి ॥ యదివిప్రోఽవిలంబేతతదుక్తమాది
త్యపురాణే ॥ ఆమంత్రితశ్చిరంనైవకుర్యాద్విప్రః కదాచన। దేవానాంపితౄణాంచ
దాతురన్నస్యచైవహి ॥ చిరకారీభవేద్ద్రోహీ పచ్యతేనరకాగ్నినా ॥ పృథ్వీచం
ద్రోదయేయమః ॥ నిమంత్రితస్తుయోవిప్రోహ్యధ్వానంయాతిదుర్మతిః । భవంతిపిత
రస్తస్యతంమాసంపాంసుభోజనాః ॥ ఆమంత్రితస్తుయశ్శ్రాద్ధేహింసాంవైకురుతే
ద్విజః । పితరస్తస్యతంమాసంభవంతిరుధిరాశనాః ॥ ఆమంత్రితస్తుయశ్శ్రాద్ధేభా
రముద్వహతేద్విజః । పితరస్తస్యతంమాసంభవంతిస్వేదభోజనాః ॥ నిమంత్రితస్తు
యోవిప్రః ప్రకుర్యాత్కలహంయది । పితరస్తస్యతంమాసంభవంతిమలభోజనాః॥
శంఖః ॥ నిమంత్రితస్తుయఃశ్రాద్ధేమైథునంసేవతేద్విజః । శ్రాద్ధందత్త్వాచభుక్త్వాచ
యుక్తస్స్యాన్మహతైనసా॥మైథునంఋతావపివిషిద్ధం॥ ఋతుకాలేనియుక్తోవానైవగ
చ్ఛేత్ స్త్రియంక్వచిత్ । తత్రగచ్ఛన్సమాప్నోతిహ్యనిష్టానిఫలానితు॥ ఇతి॥ తత్రవ
మాధవీయేచవృద్ధమనూక్తేః - శ్రాద్ధంకరిష్యన్కృత్వావాభుక్త్వావాపినిమంత్రితః ।
ఉపోష్యచతథాభుక్త్వానోపేయాచ్చ ఋతావపి ॥ భోక్ష్యన్ కరిష్యన్ స్వశ్రాద్ధం
పూర్వరాత్రౌప్రయత్నతః।వ్యవాయంభోజనంచాపిఋతావపివివర్జయేత్ ॥ ఇతితత్రై
వాశ్వలాయనోక్తేశ్చ- విజ్ఞానేశ్వరేణసుశ్రాద్ధేఋతౌగచ్ఛతోఽపినదోషఇత్యుక్తం-
తత్త్వగతికగతిత్వేజ్ఞేయం-బృహస్పతిః॥ద్వినిశంబ్రహ్మచారీస్యాచ్ఛ్రాద్ధకృద్బ్రాహ్మ
ణైస్సహ।అన్యథావర్తమానౌతుస్యాతాంనిరయగామినౌ ॥ పునర్భోజనమధ్వానం
భారమాయాసమైథునమ్ । శ్రాద్ధకృచ్ఛ్రాద్ధభుక్ చైవసర్వమేతద్వివర్జయేత్ ॥ స్వా
ధ్యాయంకలహం చైవదివాస్వాపంతథైవచ । యత్తుశ్రాద్ధకారికాయాంపురాణస
ముచ్చయే ॥ కృత్వాతురుధిరస్రావంసవిద్వాన్ శ్రాద్ధమాచరేత్ । ఏకంద్వేత్రీణి
వావిద్వాన్ దినానిపరివర్జయేదితితన్నిర్మూలం - పృథ్వీచంద్రోదయేయమః॥ పునర్భో
జనమధ్వానంభారాధ్యయనమైథునమ్ । సంధ్యాంప్రతిగ్రహంహోమం శ్రాద్ధ
భోక్తాష్టవర్జయేత్ ఇతి॥ సంధ్యానిషేధఃప్రాయశ్చిత్తాత్పూర్వంజ్ఞేయః - యథాహౌ
శనాః ॥ దశకృత్వః పిబేదాపోగాయత్ర్యాశ్రాద్ధభుగ్ద్విజః । తతస్సంధ్యాముపాసీత
జపేచ్చజుహుయాదపి ॥ గౌడాస్తు ॥ సాయంసంధ్యాంపరాన్నంచఛేదనంచవనస్ప
తేః । అమావాస్యాన్నకుర్వీతరాత్రిభోజనమేవచ ॥ ద్యూతంచకలహంచైవసాయం
సంధ్యాందివాశయమ్॥శ్రాద్ధకర్తాచభోక్తాచ పునర్భుక్తించవర్జయేదితి-కామధేనౌవా

రాహాద్యుక్తేః - శ్రాద్ధకర్తురపి సాయంసంధ్యానిషేధమాహుః - శిష్టాస్తు సంధ్యాలత్వ
మాహుః, హోమనిషేధస్తు స్వవిషయః ॥ సూతకే చ ప్రవాసే చ అశక్తే శ్రాద్ధభోజ
నే । ఏవమాదినిమిత్తేషు హావయేన్న తు హాపయేదితి ఛందోగపరిశిష్టాత్ - తత్రైవా
దిత్యపురాణే॥ నిమంత్రితస్తు న శ్రాద్ధే కుర్యాద్భార్యాదితాడనం॥ చంద్రికాయాం ప్ర
చేతాః ॥ శ్రాద్ధభుక్ప్రాతరుత్థాయ ప్రకుర్యాద్దంతధావనం । శ్రాద్ధకర్తా న కుర్వీత దం
తానాం ధావనం బుధః । హేమాద్రౌ జాబాలిః ॥ దంతధావనతాంబూలే తైలాభ్యం
గమభోజనం। రత్యౌషధపరాన్నం చ శ్రాద్ధకృత్సప్తవర్జయేదితి ॥ విష్ణురహస్యే - శ్రాద్ధో
పవాసదివసే ఖాదిత్వా దంతధావనం । గాయత్ర్యా శతసంపూతమంబు ప్రాశ్య విశుధ్య
తి ॥ పునర్భోజనమధ్వానం యానమాయాసమైథునం । దానప్రతిగ్రహో హో
మం శ్రాద్ధభుక్త్వష్ట వర్జయేత్ । సోమాత్పత్తౌ ॥ వనస్పతిగతే సోమే యస్తు హింస్యా
ద్వనస్పతిం । ఘోరాయాం భ్రూణహత్యాయాం యుజ్యతే నాత్ర సంశయః । ఏతద్వి
హితేధ్మాతివ్యతిరేకేణ ॥ వనస్పతిగతే సోమేనడుహో యస్తు వాహయేత్ । నా
శ్నంతి పితరస్తస్య దశవర్షాణి పంచ చ ॥ వనస్పతిగతే సోమే మంథానం యస్తు కార
యేత్ । గావస్తస్య ప్రణశ్యంతి చిరకాలముపస్థితాః ॥ వనస్పతిగతస్వరూపమాహ
పృథ్వీచంద్రోదయే వ్యాసః ॥ త్రిముహూర్తం వసేదర్కే త్రిముహూర్తం వసేజ్జలే ।
త్రిముహూర్తం వసేద్గోషు త్రిముహూర్తం వనస్పతౌ॥ కలికాయాం వృద్ధమనుః। నిమం
త్ర్య విప్రాంస్తదహర్వర్జయేన్మైథునం క్షురం । ప్రమత్తతాం చ స్వాధ్యాయం క్రో
ధాశౌచే తథానృతం॥ కేచిన్నిమంత్రణాత్పూర్వం శుద్ధ్యర్థం పూర్వేఽహ్ని క్షౌరం కు
ర్వంతి - తత్ర మూలం మృగ్యం - మరీచిః ॥ షష్ఠ్యాం పర్వసు పక్షాదౌ రిక్తాభద్రాతిథి
ష్వపి। పాతే శ్రాద్ధే వ్రతాహే చ క్షౌరం వర్జ్యం నిశాసు చ ॥ యదా కర్తురశక్త్యా తత్పుత్ర
శిష్యాదిః శ్రాద్ధం కరోతి తదా కర్త్రా ప్రతినిధినా చ ప్రాగుక్త నియమాః కార్యాః । న శ
క్నోతి స్వయం కర్తుం యదా హ్యనవకాశతః । శ్రాద్ధం శిష్యేణ పుత్రేణ తదాన్యేనాపి
కారయేత్ ॥ నియమానాచరేత్సోఽపి నియతాంశ్చ వసుంధరే ॥ యజయానోపితాన్
సర్వా నాచరేత్సుసమాహితః ఇతి హేమాద్రౌ దారాహోక్తేః - స్త్రియాస్తు పా
ద్మే ॥ ముక్తకచ్ఛా తు యా నారీ ముక్తకేశీ తథైవ చ । హసతే వదతే చైవ నిరాశాః పిత
రో గతాః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ శ్రాద్ధేఽహ్ని భోజయేద్వాస్తాన బాలానపి యత్నతః। ప్రా
క్పిండదానాద్గంధాద్యైర్నాలంకుర్యాత్స్వవిగ్రహం ॥ వాస్త్రాగృహే - అథ శ్రాద్ధవ
స్తూని - తత్రాదౌ కుశాః - పృథ్వీచంద్రోదయే దక్షః ॥ సమిత్పుష్పకుశాదీనాం ద్వి
తీయః పరికీర్తితః - అష్టధా భక్తే దినే ద్వితీయో భాగ ఇత్యర్థః - తత్రైవ యమః సమూ
లస్తు భవేద్దర్భః పితౄణాం శ్రాద్ధకర్మణి । మూలేన లోకాన్జయతి శక్రస్య సుమహాత్మ
నః ॥ వ్యాసః ॥ తర్పణాదీని కార్యాణి పితౄణాం యాని కానిచిత్ । తాని స్యుర్ద్విగు
ణైర్దర్భైస్సప్తపత్రైర్విశేషతః ॥ శాలంకాయనః ॥ సపిండీకరణం యావదృజుదర్భైః
పితృక్రియా । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ద్విగుణైర్విధివద్భవేత్ ॥ శంఖః ॥ అనంతర్గర్భి
ణం సాగ్రం కౌశం ద్విదళమేవ చ । ప్రాదేశమాత్రం విజ్ఞేయం పవిత్రం యత్ర కుత్రచిత్ ॥

హారీతః ॥ పవిత్రం బ్రాహ్మణస్యైవ చతుర్భిర్దర్భపింజలైః । ఏకైకం న్యూనముద్దిష్టం వ
ర్ణేవర్ణే యథాక్రమం ॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ సర్వేషాం వా భవేద్ద్వాభ్యాం పవిత్రం గ్రంథి
తం నవం ॥ రత్నావళ్యాం ॥ ద్వయోస్తు పర్వణోర్మధ్యే పవిత్రం ధారయేద్బుధః । హే
మాద్రౌ స్కాందే । అనామికా ధృతా దర్భా హ్యేకానామికయాపి వా । ద్వాభ్యా
మనామికాభ్యాం తు ధార్యే దర్భపవిత్రకే ॥ పవిత్రాభావే తు తత్రైవ సుమంతుః ॥
సమూలాగ్రా విగర్భా తు కుశౌ ద్వౌ దక్షిణే కరే । సవ్యే చైవ తథా త్రీంశ్చ బిభృయాత్స
ర్వకర్మసు ॥ బౌధాయనః ॥ హస్తయోరుభయోర్ద్వౌ ద్వావాసనేపి తథైవ చ ॥ దర్భ
గ్రహణే మంత్రమాహ ॥ శంఖః ॥ “విరించినా సహోత్పన్న పరమేష్ఠి నిసర్గజ । నుద
సర్వాణి పాపాని దర్భ స్వస్తికరో భవ ॥” స్మృత్యర్థసారే ॥ హుంఫట్కారేణ మంత్రేణ
సకృచ్ఛిత్వా సముద్ధరేత్ ॥ భారద్వాజః ॥ ప్రేతక్రియార్థం పిత్రర్థమభిచారార్థమేవ
చ । దక్షిణాభిముఖశ్ఛింద్యాత్ప్రాచీనావీతికో ద్విజః ॥ కుశాభావే పరాశ్కే సుమం
తుః ॥ కుశాః కాశాః శరో గుంద్రో యవా దూర్వాథ బల్బజాః । గోకేశముంజకుందా
శ్చ పూర్వాభావే పరః పరః ॥ కాశాదౌ విశేషమాహ శంఖః ॥ కాశహస్తస్తు నాచా
మేత్కదాచిద్విధిశంకయా । ప్రాయశ్చిత్తేన యుజ్యేత దూర్వాహస్తస్తథైవ చ ॥
పృథ్వీచంద్రోదయే యమః ॥ మాసి మాస్యుధృతా దర్భా మాసి మాస్యేవ చోదితాః ॥
షట్త్రింశన్మతే ॥ మాసేన స్యాదమావాస్యా దర్భగ్రాహ్యో నవః స్మృతః ॥ గృ
హ్యపరిశిష్టే ॥ యే చ పిండాశ్రితా దర్భా యైః కృతం పితృతర్పణం । అమేధ్యాశుచిలి
ప్తా యే తేషాం త్యాగో విధీయతే ॥ లఘుహారీతః ॥ పథి దర్భాశ్చితౌ దర్భా యే దర్భా
యజ్ఞభూమిషు ॥ తరణాసనపిండేషు షట్కుశాన్పరివర్జయేత్ ॥ బ్రహ్మయజ్ఞే చ యే
దర్భా యే దర్భాః పితృతర్పణే ॥ హతా మూత్రపురీషాభ్యాం తేషాం త్యాగో విధీయతే ॥
హేమాద్రౌ ॥ అన్యాని చ పవిత్రాణి కుశదూర్వాత్మకాని చ । హేమాత్మకపవిత్ర
స్యాప్యేకాం నార్హంతి వై కలాం ॥ అథ హవిః - హేమాద్రౌ ప్రచేతాః ॥ కృష్ణమాషాస్తి
లాశ్చైవ శ్రేష్ఠాస్స్యుర్యవశాలయః । మహాయవా వ్రీహియవాస్తథైవ మధూలి
కాః ॥ కృష్ణాశ్శ్వేతాశ్చ లోహాశ్చ గ్రాహ్యాస్స్యుః శ్రాద్ధకర్మణి । మహాయవా వేణు
బీజం - మధూళికా యావనాలా ఇతి హేమాద్రిః - కల్పతరుశ్చ ॥ భారతే ॥ వర్ధ
మానతిలం శ్రాద్ధమక్షయ్యం మనురబ్రవీత్ । సర్వకామైస్స యజతే యస్తిలైర్యజ
తే పితౄన్ ॥ చంద్రికాయాం దేవలః ॥ ఇష్టాపూర్తే మృతాహే చ దర్శవృద్ధ్యష్టకాసు
చ । పాత్రేభ్యస్తేషు కాలేషు దేయం నైవ కుభోజనం ॥ సాయణీయే ॥ అగోధూమం చ
యచ్ఛ్రాద్ధం మాషముద్గవివర్జితం । తైలపక్వేన రహితం కృతమప్యకృతం భవేత్ ॥ హే
మాద్రావత్రిః ॥ అగోధూమం చ యచ్ఛ్రాద్ధం కృతమప్యకృతం భవేత్ ॥ తత్రైవ బ్రా
హ్మే - యవైర్వ్రీహితిలైర్మాషైర్గోధూమైశ్చణకైస్తథా । సంతర్పయేత్పితౄన్ముద్
గైశ్శ్యామాకైస్సర్షపద్రవైః ॥ నీవారైర్హరిశ్యామాకైః ప్రియంగుభిరథార్చయేత్ ।
హేమాద్రౌ కార్ష్ణాజినిః ॥ యదిష్టం జీవతశ్చాసీత్తద్దద్యాత్తస్య యత్నతః । సత్ప్ర
స్తో దుస్తరం మార్గం తతో యాతి న సంశయః ॥ కలికాయామాశ్వలాయనః ॥ కదల్యాది

ఫలైశ్శస్తైర్మ్లానైరార్ద్రాదికైరపి । గోరసైర్మధునాదధ్నా శ్రాద్ధేసంతర్పయేత్పితౄన్ ॥ కదల్యామ్రఫలాదీని శ్రాద్ధేసంపాదయేత్సుధీః ॥ హేమాద్రౌపృథ్వీచంద్రోదయేచ మార్కండేయః ॥ గోధూమైరిక్షుభిర్ముద్గైస్సతీనైశ్చణకైరపి । శ్రాద్ధేషుదత్తైః ప్రీయంతేమాసమేకంపితామహాః॥విదార్యాచభరుండైశ్చస్సితైశ్శృంగాటకైస్తథా।కంచుకైశ్చతథాకందైఃకర్కంధుబదరైరపి॥ పాలేవతైరారుకైశ్చాప్యక్షోటైఃపనసైస్తథా। కాకోల్యాక్షీరకాకోల్యాతథాపిండాలకైశ్శుభైః॥లాజాభిశ్చసధానాభిస్త్రపుసైర్వారుచిర్భటైః । సర్షపారాజశాకాభ్యామింగుదైరాజజంబుభిః ॥ ప్రియాలామలకైర్ముఖ్యైఃఫల్గుభిశ్చతిలంటకైః। వేత్రాంకురైస్తాలకందైశ్చక్రికాక్షీరికావచైః॥ లోచైస్సమోచైర్లకుచైస్తథావైబీజపూరకైః । ముంజాతకైఃపద్మఫలైర్భక్ష్యభోజ్యైశ్చసంస్కృతైః ॥ రాగఖాండవచోష్యైశ్చద్విజాతకసమన్వితైః।దత్తైస్తుమాసంప్రీయంతేశ్రాద్ధేషుపితరోనృణాం॥ ఏషాంకోశహేమాద్ర్యాదివ్యాఖ్యావైద్యకాద్యనుసారేణమధ్యదేశభాషయానామాన్యుచ్యంతే-సతీనైఃకలాయైఃకలాయస్తుసతీనకఇత్యమరః - బటుకీతిప్రసిద్ధైః - విదార్యాతత్కందేన॥ భరుండం జలజంమఖానా ఇతిశ్రాద్ధమంజర్యామ్ - భూకూష్మాండమిత్యన్యే, శృంగాటకంసింఘాడా - కంచుకఃకంచనారః - కందఃసూరణః - అర్శోఘ్నఃసూరణఃకందఃఇత్యమరః- కర్కంధూఃవన్యం సూక్ష్మంబదరం - పాలేవతంకోశాతకీ - ఆరుకం అరుఈ। అక్షోటం అఖరోటః- కాకోలీక్షీరకాకోల్యౌగౌడేషుప్రసిద్ధౌ- పిండాలకంసుధనీ-మహారాష్ట్రాణాంమోహాలకందఇతిప్రసిద్ధం - త్రపుసాదయస్త్రయఃకర్కటిభేదాః - చిర్భటంఖర్బుజం-సర్షపేతిదీర్ఘశ్ఛాందసః - ప్రియాలంచిరౌంజీ-ఫల్గుఉదుంబరం-తిలంటకంపటోలకం-తాలకందఃకందవిశేషః - చక్రికాంతింత్రిణీబింబా-క్షీరికాఖిరణీ- మోచంకదలీఫలం-లకుచంవడహరం-ముంజాతకంగౌడదేశేప్రసిద్ధం-పద్మఫలంగట్టా- రాగఖాండవఃపిప్పలీశుంఠియుక్తస్తుముద్గయూషస్తుఖాండవః । రాగఖాండవతాంయాతిశర్కరాసంయుతంతుతత్ ॥ ఇత్యుక్తఃపానవిశేషః - త్రిజాతం లవంగైలాపత్రకాణి ॥ మదనరత్నే కౌర్మే ॥ కాలశాకంచవాస్తూకంమూలకంకృష్ణనాళికా । ప్రశస్తానీతిశేషః- హేమాద్రౌపృథ్వీచంద్రోదయేచ వాయుపురాణే ॥ కాలశాకంమహాశాకంద్రోణశాకంతథార్ద్రికమ్ । బిల్వామలకంమృద్వీకాపనసామ్రాతదాడిమమ్ ॥ చవ్యంపాలివతాక్షోటంఖర్జూరంచకసేరుకమ్ । కోవిదారశ్చకందశ్చపటోలంబృహతీఫలమ్ ॥ పిప్పలీమరిచంచైవపలాశుంరీచసైంధవం। శర్కరాగుడకర్పూరబదరీద్రోణపత్రకం॥ తథా ॥ మధుకంరామఠంచైవకర్పూరంగుడమేవచ । శ్రాద్ధకర్మణి శస్తానిసైంధవం త్రపుసంతథా ॥ రామఠంహింగు ॥ కసేరుః కోవిదారశ్చతాలకందస్తథాబిసం । తమాలంశతకందశ్చ మధ్వాలుశ్శాతకందకం ॥ కాలేయం కాలశాకంచసునిషణ్ణంసువర్చలం । మాంసంశాకందధిక్షీరంచాంబువేత్రాంకురస్తథా ॥ కట్ఫలంకౌంకణీద్రాక్షాతిందుకంమోచమేవచ । అలాబుంగ్రీవకంచారంకర్కంధుర్మధుసాహ్వయం ॥ వైకంకతంనారికేళం శృంగాటకపరూషకం । పిప్పలీమరిచేచైవపటోలం

బృహతీఫలం ॥ ఏవమాదీచాన్యానిస్వాదూనిమధురాణిచ । నాగరంచార్ద్రకందే యందీర్ఘమూలకమేవచేతి - తథా ॥ శర్కరాక్షీరసంయుక్తాఃపృథుకానిత్యమక్షయాః ॥ ద్రోణశాకగూమఇతిప్రసిద్ధం - మృద్వీకాద్రాక్షా - ఆమ్రాతఃఆంబాడాఇతిప్రసిద్ధోవృక్షః - తత్ఫలంచ - పాలీవతంజంబీరం పాలి ఆలమితిగౌడప్రసిద్ధంవా - ఖర్జూరంఖజూరఇతిప్రసిద్ధం - కసేరుఃజలజః కందః - కోవిదారఃకంచనారసదృశః- తాలకందఃతాలమూలీ - బిసంభసీడంశతకందఃశతావరీ - శాలుశాలుకంసేరుకేతిప్రసిద్ధం - కాలేయంకాళీసంజ్ఞశ్శాకఃదారుహరిద్రావేతి ప్రథ్వీచంద్రోదయః- సునిషణ్ణాకర్కటీసదృశంసులటీయా ఇలిగౌడప్రసిద్ధం - సువర్చలంశాకవిశేషః - కట్ఫలంశ్రీపర్ణీవృక్షఫలం - కొంకణి అమ్లరసాద్రాక్షా-తిందుకంటిండిసమితికైదేవః- తింటాఫలంవా - గ్రీవకంఫలవిశేషః - చారంక్షుద్రతాలం - మధుసాహ్వయంమధూకపుష్పంఫలంవా - వైకంకతంచైంచీతిగౌడఖ్యాతం- పరూషకంపరూసమితిప్రసిద్ధం - నాగరంశుంఠీ । పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥ అమ్రమామ్రాతకంబిల్వందాడిమంబీజపూరకం । ప్రాచీనామలకంక్షీరంనారికేరంపరూషకం ॥ నారంగకంచఖర్జూరం ద్రాక్షానీలకపిత్థకం । ఏతానిఫలజాతానిశ్రాద్ధే దేయానియత్నతః ॥ మాత్స్యే ॥ అన్నంతుసదధిక్షీరంగోఘృతంశర్కరాన్వితమ్ । మాసంప్రీణాతిసర్వాన్వైపితౄనిత్యాహకేశవః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ హవిష్యాన్నేనవైమాసంపాయసేనతువత్సరమ్ । మాత్స్యహారిణకౌరభ్రశాకునచ్ఛాగపార్షతైః ॥ ఐణరౌరవవారాహశాశైర్మాంసైర్యథాక్రమం । మాసవృద్ధ్యాభితృప్యంతిదత్తైరిహపితామహాః ॥ ఖడ్గామిషంమహాశల్కంమధుమున్యన్నమేవచ । లోహామిషంకాలశాకంమాంసంవార్ధ్రీణసస్యచ ॥ నిగమః ॥ త్రిఃపిబంత్వింద్రియక్షీణం శ్వేతంవృద్ధమజాపతిమ్ । వార్ధ్రీణసంతుతంప్రాహుర్యాజ్ఞికాశ్శ్రాద్ధకర్మణి । వార్ధ్రీణసోజరచ్ఛాగఇతిమేధాతిథిః । కాత్యాయనః - ఛాగోస్రమేషానాలభ్యశేషాంశ్చక్రీత్వాలబ్ధ్వావాస్వయం మృతానాంవాహృత్యపచేత్ ॥ కౌర్మే ॥ క్రీత్వాలబ్ధ్వాస్వయంవాథ మృతానాహృత్యవాద్విజః । దద్యాచ్ఛ్రాద్ధేప్రయత్నేనతదస్యాక్షయ్యముచ్యతే ॥ శ్రాద్ధేనియుక్తస్యమాంసస్యాభక్షణేదోషమాహమనుః ॥ నియుక్తస్తుయథాన్యాయంయోమాంసంనాత్తిమానవః । సప్రేత్యపశుతాంయాతిసంభవానేకవింశతిః ॥ అత్రబహుషువచనేషుశ్రాద్ధేమాంసమధునోఃప్రాశస్త్యోక్తేః ॥ వినామాంసేనయచ్ఛ్రాద్ధంకృతమప్యకృతంభవేదితిహేమాద్రౌదేవలోక్తేః ॥ యచ్ఛ్రాద్ధంమధునాహీనంతద్రసైస్సకలైరపి । మృష్టాన్నైరపిసంయుక్తంపితౄణాంనైవతృప్తయే ॥ అణుమాత్రమపిశ్రాద్ధేయదినస్యాచ్చమాక్షికమ్ । నామాపికీర్తనీయంస్యాత్పితౄణాంప్రీతయేతతః ॥ ఇతిహేమాద్రౌబ్రాహ్మోక్తేశ్చ - మాంసమధునోశ్శ్రాద్ధేనియతత్వంగమ్యతే - గౌడనిబంధేమాత్స్యసుమంతూక్తేః ॥ మధ్వభావేగుడోదేయఃక్షీరస్యచతథాదధి । సలభ్యతేఘృతంయత్రకుర్యాత్ ఘృతసతీజనమ్ ॥ శ్రాద్ధకలికాయాం నాగరఖండే ॥ [illegible] । [illegible]

నావినా ॥ బృహత్పరాశరస్తు మాంసంనిషేధతి ॥ యస్తుప్రాణివధం కృత్వామాంసైస్తర్పయతే పితౄన్ ॥ సవిద్వాన్ చందనందగ్ధ్వాకుర్యాదంగారవిక్రయమ్ ॥ క్షిప్త్వాకూపేయథాకించిద్బాలఆదాతుమిచ్ఛతి । పతత్యజ్ఞానతస్సోపిమాంసైసశ్రాద్ధకృత్తథా ॥ సఏవ ॥ సర్వధాన్నంయదానస్యాత్తదైవామిషమాశ్రయేత్ । బ్రాహ్మణశ్చస్వయంనాద్యాత్తచ్చశ్వాదిహతంయది॥ భాగవతేపి॥ నదద్యాదామిషంశ్రాద్ధేనచాఽద్యాద్ధర్మతత్వవిత్ । మున్యన్నైస్స్యాత్పరాప్రీతిర్యథానపశుహింసయా ॥ తథేతిశేషః - అత్రకేచిత్ ॥ మున్యన్నంబ్రాహ్మణస్యోక్తంమాంసంక్షత్రియవైశ్యయోః । మధుప్రదానంశూద్రస్యసర్వేషాంవావిరోధియత్ ఇతిహేమాద్రౌపులస్త్యోక్త్యావ్యవస్థామాహుః-పృథ్వీచంద్రోదయస్తు ॥ అక్షతాగోపశుశ్చైవశ్రాద్ధేమాంసంతథామధు । దేవరాచ్చసుతోత్పత్తిఃకలౌపంచవివర్జయేదితినిగమోక్తేః ॥ వరాఽతిథిపితృభ్యశ్చపశూపాకరణక్రియేతి- కలివర్జ్యేషు హేమాద్రౌ వాదిత్యపురాణాత్ - మాంసదానంతథా శ్రాద్ధేవానప్రస్థాశ్రమస్తథేత్యుక్త్వా - ఇమాన్ ధర్మాన్కలియుగే వర్జ్యానాహుర్మనీషిణః ఇతిబృహన్నారదీయేభిదానాచ్చమాంసవిధిఃకలివ్యతిరిక్తవిషయః - కలౌ మాంసనిషేధానాంచదేశాచారాద్వ్యవస్థా॥ తథాచబృహన్నారదీయేశ్రాద్ధంప్రకృత్య ॥ యథాచారంప్రదేయంతుమధుమాంసాదికంతథా । దేశాచారాఃపరిగ్రాహ్యాస్తత్తద్దేశీయజైర్నరైః ॥ అన్యథాపతితోజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతఇతి యస్మిన్దేశేపురేగ్రామేత్రైవిద్యేనగరేపివా । యోయత్రవిహితోధర్మస్తంధర్మంనవిచారయేదితిభృగూక్తేశ్చేత్యాహ - తన్న, హోలాకాధికరణన్యాయేనదేశవిశేషవ్యవస్థాపకపదకల్పనాయోగాత్ - నిరూపితంచైతత్పితామహచరణైర్మాంసమీమాంసాయామితిదిక్ - మనుః ॥ సంవత్సరంతుగవ్యేనపయసాపాయసేనచ । వార్ధ్రీణసస్యమాంసేనతృప్తిర్ద్వాదశవార్షికీ ॥ త్రిఃపిబంత్వింద్రియక్షీణం శ్వేతంవృద్ధమజాపతిమ్ । వార్ధ్రీణసంతుతంప్రాహుర్యాజ్ఞికాశ్శ్రాద్ధకర్మణి ॥ క్షీరాదౌవిశేషమాహహేమాద్రౌసుమంతుః ॥ పయోదధిఘృతంచైవగవాంశ్రాద్ధేషుపావనమ్ । మహిషీణాంఘృతంప్రాహుఃశ్రేష్ఠంనతుపయఃక్వచిత్ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సంధిన్యనిర్దశావత్సాగోపయఃపరివర్జయేత్ । ఔష్ట్రమైకశఫంస్త్రైణమారణ్యకమథావికమ్ ॥ హేమాద్రౌహారీతః ॥ నవసూతాయాస్సప్తరాత్రాదిత్యేకేదశరాత్రాదిత్యపరే, నోపేయుషంభవతీతిమాసేమర్మవిదః ఏతద్రజోభావపరం - దేవలః॥అజావిమహిషీణాంతుపయశ్శ్రాద్ధేషువర్జయేత్ ।వికారాన్పయసశ్చైవమాహిషంతుఘృతంహితమ్ ॥ తత్రైవబ్రాహ్మే॥ మాహిషంచామరంమార్గమావికైకశఫోద్భవమ్ । స్త్రైణమౌష్ట్రంపాచితంచదధిక్షీరంత్యజేద్ఘృతమ్ ॥ సగుడంమరిచాక్తంతుతథాపర్యుషితందధి । దీర్ణంతక్రమపేతంచనష్టాస్వాదంచఫేనవత్ ॥ మాహిషాపవాదోఽపరార్కేబ్రాహ్మే ॥ దేయంతక్రంతుసద్యస్కంనవనీతాదనుద్ధృతమ్ । ఆరణ్యామహిషీక్షీరంశర్కరాస్మృతిసంయుతమ్ ॥ మధ్వాక్తంతుహితంచైవ

దద్యా తదమృతంయతః । స్మృతిః క్షీరశరః శ్రాద్ధకౌముద్యాం చైవంయద్యపి యాజ్ఞ
[illegible] । అన్నంపర్యుషితంభోజ్యా స్నేహాక్తంచిరసంస్థితమ్ । అస్నేహాఅపిగో
[illegible] నగోరసవిక్రియాః ॥ ఇతిపర్యుషితందధ్యాదిభోజ్యముక్తం - తథాపిగుడమ
[illegible] ర్యుషితదోషోత్రోచ్యత ఇతిహేమాద్రిః।తత్రైవబ్రాహ్మే॥ కాలశాకం
తండులీయంవాస్తూకంమూలకంతథా।శాకమారణ్యకంచైవదద్యాచ్ఛ్రాద్ధేషునిత్యశః
తండులీయంనామ్నాపత్రమితిహేమాద్రిః - మహారాష్ట్రేణామారఇతిప్రసిద్ధం- ఆర
ణ్యకంఫాంజీమాచాది।తత్రైవ- దాడిమంమాగధీంచైవనాగరార్ద్రకతింత్రిణీ।ఆమ్రాతక
[illegible]కంచకుబరంచైవయోజయేత్ ॥మాగధీపిప్పలీ। నాగరంసుంఠి । కుబరంకుస్తుం
బ[illegible]ధకియాఇతిప్రసిద్ధా ॥ వాయవీయే॥ అగస్త్యస్యశిఖాస్త్వగ్రాః కాసాయాస్సర్వ
[illegible]పచ ॥ శిఖాసవపల్లవాః । [illegible] ॥ ఆరామస్యతుసీమంతాః కిలాయాస్స
[illegible]సచ ॥ సీమంతాఃనవపల్లవాః । [illegible] ॥ తమాలంశతకందంచమధ్వాలుఃశీత
[illegible]వలి । మధ్వాలుఃమోహాల[illegible] । శీతకండలిరాతాళు ఇతిప్రసిద్ధం—అథవర్జ్యం
[illegible]యపురాణే ॥ యచ్ఛేచ్చాతినాప్రాప్తంపతితాద్యదుపార్జితమ్ । అ
[illegible]న్యాసులబ్ధంద్రవ్యంచాత్రవిగర్హితమ్ ॥ పిత్రర్థంమేప్రయచ్ఛస్వే
[illegible]యవాచ్ఛ్రప్యపాహ్యతమ్ ॥ చంద్రోదయేశంఖః ॥ భూస్తృణంసురసాశిగ్రు
[illegible]చుకంతథా । కూశ్మాండాలాబువార్తాకకోవిదారాంశ్చవర్జయేత్ ॥
[illegible]చైవతథా నైపిండమూలకమ్ । కృతంచలవణంసర్వంవంశాగ్రంచవి
వర్జయేత్ ॥ రాజమాషాన్మసూరాంశ్చకోద్రవాన్కోరదూషకాన్ । లోహి
తాన్వృక్షనిర్యాసాన్ శ్రాద్ధకర్మణివర్జయేత్ ॥ భూస్తృణంకాశ్మీరదేశేప్రసి
ద్ధం - సుగ[illegible]నిగుండీలి । మాధవః - తులసీతిపృథ్వీచంద్రోదయః - సాచభక్ష్య
త్వేసనిషిద్ధానపుష్పత్వేనేతిగౌడాః - పాలంకీపాలకిఇతిప్రసిద్ధా - మృచుకంజలజ
[illegible]సుకమితి పారేఖదిరశాకఇతిహేమాద్రిః - మరీచాన్యార్ద్రాణీతిహేమా
ద్రిః - కృతలవణంసాంభరభస్మం ॥ సైంధవంలవణంచైవతథా మానససంభవమ్ ॥
[illegible]సాముద్రికంభవేదితి శూలపాణౌపాఠః ॥ పవిత్రేపరమేహ్యేతేప్రత్యక్షేఽపి
నిత్యశ ఇతివాయవీయోక్తేః - మానససంసాంభరం - యత్తుభవిష్యం ॥ లవణాద్యం
[illegible]చప్రత్యక్షంలవణంతథేతి॥తత్రక్షారలవణంఖారీతిప్రసిద్ధంనిషిద్ధం॥ భుక్త్వాతు
[illegible]లవణాత్త్రిరాత్రంతునసేవసేదితి బ్రాహ్మోక్తైరితిశూలపాణిః- క్షీరలవణమితి
[illegible] । క్షీరమిశ్రంలవణంనిషిద్ధమితివాచస్పతిః - రాజమాషాఃరతరా (చవళీ)
ఇతిప్రసిద్ధాః - కోరదూషకఃవనకోద్రవః । చంద్రికాయాంశంఖః ॥ పిండాలకంచ
తుండ[illegible]కంమసూరంచనాళికం । కూశ్మాండంబహుబీజాని శ్రాద్ధేదత్వావ్రజత్యధః॥
పిండాలకంమహారాష్ట్రేషు పేండరమితి ప్రసిద్ధం - తుండీరంబింబీఫలమితిక్రైవేనః -
[illegible]ముదర్కంకరసంతమితిప్రసిద్ధం - తత్రైవ ॥ బిడాలోచ్ఛిష్టమాఘ్రాతంశ్రాద్ధేయ
త్నేనవర్జయేత్ । కూశ్మాండంమహిషీక్షీరమాఢక్యోరాజసర్షపాః ॥ చణకా
రాజమాషాశ్చఘ్నంతిశ్రాద్ధంనసంశయః ॥ వృద్ధపరాశరః ॥ కరీరఫలపుష్పాణివిడం

గమరిచానిచ । జంభారికాసజంబీరాసుపక్వంబీజపూరకం ॥ జంబ్వాలాబూనిపిప్ప
ల్యః పటోలంపిండమూలకం । మసూరాంజనపుష్పంచ శ్రాద్ధేదత్వాపతత్యధః - జం
బూఃసూక్ష్మామాధవీయేచతుర్వింశతిమతే ॥ యావనాళాంకుళిత్థాంశ్చవర్జయంతివి
పశ్చితః । యావనాలఃజోంధళా - అత్రయానిచణకాదీనివిహితనిషిద్ధాని తేషాంవిక
ల్పః - అన్యథా ॥ శ్యామాకైశ్చణకైశ్శాకైర్నీవారైశ్చప్రియంగుభిః । గోధూమై
శ్చతిలైర్ముద్గైర్మాసంప్రీణయతే పితౄనితిగోధూమైరిక్షుభిర్ముద్గైస్సతీనై
శ్చణకైరపీతిహేమాద్రౌకౌర్మవిష్ణుధర్మాదివిరోధఃస్యాత్ - పిప్పలీమరీచాదేస్తు
ప్రత్యక్షస్యనిషేధోనత్వన్యద్రవ్యమిశ్రస్య ॥ సౌవీరతిక్తైర్లవణాదిభిస్తుపాకస్యసిద్ధి
ర్మహతీహమైస్తు । తద్బీజపూరార్ద్రమరిచాదియోగాత్సిద్ధం ప్రదేయంనతుదుష్య
తీహేతి పృథ్వీచంద్రోదయేవృద్ధపరాశరోక్తేః - తత్రైవ ॥ దాతుశ్చయస్మిన్మనసో
భిలాషశ్శ్రద్ధాభవేద్యత్రచదీయమానే । శ్రాద్ధేషుదేయంవిధివత్తదేవతద్దత్తమక్ష
య్యమితిబ్రువంతి॥ ఏతన్నిషిద్ధేతరవిషయం। చంద్రికాయాం-కృష్ణధాన్యానిసర్వా
ణివర్జయేచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి । నవర్జయేత్తిలాంశ్చైవముద్గమాషాంస్తథైవచ॥ మా
త్స్యే ॥ మసూరశణనిష్పావరాజమాషకుసుంభికాః । పద్మబిల్వార్కధుత్తూరపారి
భద్రాటరూషకాః ॥ నదేయాఃపితృకార్యేషుపయశ్చాజావికంతథా । కోద్రవో
ద్వారవరకకపిత్థమధుకాతసీ॥ఏతాన్యపినదేయానిపితృభ్యశ్శ్రద్ధమిచ్ఛతా॥నిష్పావాః
వల్లాః-యత్తుమార్కండేయః ॥ ప్రియంగవఃకోవిదారానిష్పావాశ్చాత్రశోభనాఇతి।
తత్రనిష్పావఃశ్వేతశింబీతిదానసాగరే శ్రాద్ధప్రకాశేచోక్తంబిల్వంచరక్తంవిషిద్ధం।
జంబీరంరక్తబిల్వంచశాలస్యాపిఫలంత్యజేదితిబ్రాహ్మోక్తేః॥ పారిభద్రేనింబతరురి
త్యమరః-రక్తమందారఇతిహేమాద్రిః ॥ ఆటరూషోవాసాతత్పుష్పం-ఉద్ధారఃకాంచ
నారః-మధుకంజ్యేష్ఠిమధ్వీతిచంద్రికావరకావనముద్గాహేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ ఆ
సనారూఢమన్నాద్యంపాదోపహతమేవచ। అమేధ్యైర్జంగమైఃస్పృష్టంశుష్కంప
ర్యుషితంచయత్ ॥ద్విస్స్విన్నంపరదగ్ధంచతథైవాగ్రావలేహితమ్।శర్కరాకీటపాషా
ణైఃకేశైర్యచ్చాప్యుపద్రుతం॥పిణ్యాకంమథితంచైవతథాతిలవణంచయత్ । సిద్ధాఃకృ
తాశ్చయేభక్ష్యాః ప్రత్యక్షలవణీకృతాః ॥ వాససాచావధూతానివర్జ్యానిశ్రాద్ధక
ర్మణి । ద్విస్స్విన్నంయత్సకృత్పాకేనభక్ష్యమపిహింగు జీరకాదిసంస్కారార్థం
పునఃపచ్యతేతద్వర్జ్యం- యత్తుతిక్తశాకాన్నవికారాదిద్విఃపాకేనైవభక్షణార్హం
తన్ననిషిద్ధం-అగ్రావలేహితమాస్వాదితపూర్వం।పర్యుషితస్యసదావిషేధేపి పునర్వ
చనంఅపూపాశ్చకరంభాశ్చధానావటకసక్తవః। శాకంమాంసమపూపంచసూపంకృ
సరమేవచ ॥ యవాగూఃపాయసంచైవయచ్చాన్యత్స్నేహసంయుతం॥ సర్వంపర్యు
షితంభోజ్యంభుక్తంచేత్పరివర్జయేదితి।మాధవీయే యమోక్తవటకాదేరపిపర్యుషిత
స్యనిషేధార్థమితి చంద్రికాదయః - వర్జ్యేషువిశ్వామిత్రః ॥ కపిత్థంకుసుమంచైవ
నారికేలంచపైనికం । జంబూఫలాదిపక్వంచపిణ్యాకంతండులీయకం ॥ హేమాద్రౌ
షట్త్రింశన్మతే ॥ వర్జ్యామర్కటకాశ్శ్రాద్ధేరాజమాషాస్తథైవచ । మర్కటకా

లాంకా ఇతి ప్రసిద్ధాః - పైఠీనసిః ॥ వృంతాకం నాలికాం పోతకుసుంభాశ్మంతకాని చ ॥ శాకానామభక్ష్యా ఇతి పోతం పోఈ ఇతి ప్రసిద్ధం - కుసుంభం కురడు ఇతి మహారాష్ట్రే ప్రసిద్ధం - మార్కండేయః ॥ వర్జ్యాశ్చాభిషవా నిత్యం శతపుష్పా గవేధుకాః । జంబీరకం ఫలం వర్జ్యం కోవిదారాశ్చ నిత్యశః ॥ అభిషవః సూక్తమితి చంద్రికా - సంధానకమితి పృథ్వీచంద్రః - శతపుష్పా బడీశోపా ఇతి ప్రసిద్ధా - శాట్యాయనః ॥ మారిషం నాలికాం చైవ రక్తాం యూపాం చ కలంబికాం । అసురాన్నమిదం సర్వం పితౄణాం నోపతిష్ఠతే ॥ మారిషం మధ్యదేశే మరుసా ఇతి - మహారాష్ట్రేషు రాజగిరా ఇతి చ ప్రసిద్ధం - కలంబికా వేణ్వాకృతిపత్రా - తత్రైవ ॥ గాంధారికాం పటోలాంశ్చ శ్రాద్ధకర్మణి వర్జయేత్ ॥ గాంధారికా తండులీయమితి చంద్రికా । జవానాఖ్యా దురాలభేతి కైదేవః - భారతే ॥ హింగుద్రవ్యేషు శాకేషు అలాబుం లశునం తథా । కుకుండకాన్యలాబూని కృష్ణం లవణమేవ చ । పురలాబుగ్రహణముభయోరలాబునిషేధార్థమితి పృథ్వీచంద్రః కుకుండకం వర్తులం ఛత్రాకం - తత్రైవ ॥ కుస్తుంబురుం కలింగోత్థం వర్జయేదామ్లవేతసం ॥ హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ వార్తాకం పంచనింబం చ లోమశాని ఫలాని చ । కలింగం రక్తచారం చ వీణాకం ధృతచారకం ॥ కపాలం కాచమారీచ కరంజం పిండమూలకం । గృంజనం చుక్రికాం చైవ గాజరం జీవకం తథా ॥ వృంతాకం శ్వేతం ॥ కంటూరాం శ్వేతవృంతాకం కుంభాండం చ వివర్జయేదితి దేవలోక్తేః - తేనకృష్ణస్యానిషేధ ఇతి చంద్రికా మాధవౌ । వస్తుతస్తు సదా శ్వేతనిషేధాత్ పునః శ్రాద్ధే నిషేధో వ్యర్థః - తేన భక్ష్యస్యాపి కృష్ణవృంతాకస్యాపి నిషేధార్థమితి వయం - కంటకారాకపిక చూర్చాః - కుంభాండం వృత్తాలాబుః - పంచనింబం వల్లమనూరరాజమాషముకులిత్థాః - లోమశాని కపిత్థాని - రక్తచారం లోహితచారఫలం - వీణాకం కృష్ణదీర్ఘకర్కటీ - ధృతచారకం చిరస్థితచారఫలం - చారోలీతి ప్రసిద్ధం కపాలం నారికేళం - కాచం కచునృక్షఫలం - మారీచం అర్ధమరీచాని - గృంజనం పలాండుభేదః పశ్చిమదిశి ప్రసిద్ధః న తు గాజరం తస్య పృథగుక్తేః - హేమాద్రిణా తు గృంజనం గాజరమేవోక్తం - గౌడశ్రాద్ధకౌముద్యామప్యేవం - తచ్చింత్యం - చుక్రికా చిరకాలశుక్తం పానకం - చంద్రికాయాం హారీతః ॥ వటప్లక్షోదుంబర శేలు దధిత్థనీపమాతులింగాని భక్షయేత్ । శేలుః శ్లేష్మాతకః భోకర సంజ్ఞః - దధిత్థం కపిత్థం - స్మృతిసారే ॥ క్షీరే తు లవణం దత్వా ఉచ్ఛిష్టే పిచ యద్ఘృతమ్ ॥ స్నానసంరజనీ తీర్థేషు తామ్రే మే గవ్యం సురాసమం ॥ గౌడనిబంధసాగరే స్మృతిః ॥ నారికేరోదకం కాంస్యే తామ్రపాత్రే స్థితం మధు । గవ్యం చ తామ్రపాత్రస్థం మద్యతుల్యం ఘృతం వినా ॥ తామ్రపాత్రే ఘృతం మాంసం యచ్చ గవ్యం స్మృతేతరత్ । ఆమిషం తు గవాం మాంసం దధి మద్యం పయో రజః ॥ ద్రవ్యాంతరయుతం మాంసం పయసా సంయుతం దధి । పయోనుద్ధృతసారం చ తామ్రపాత్రే న దుష్యతి — అథ జలం - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ శుచిగోతృప్తికృత్తోయం ప్రకృతిస్థం మహీగతం ॥ వర్జ్యం జలముక్తం హేమాద్రౌ బ్రహ్మాండే ॥ దుర్గంధి ఫేనిలం క్షారం పంకిలం పల్వలోదకం । న భవేద్యత్ర గోతృప్తిర్నక్తం యచ్చాప్యుపాహృతం ॥ యన్న సర్వార్థముత్సృష్టం యచ్చాభోజ్యనిపానజం ॥

తద్వర్జ్యంసలిలంతాతసదైవశ్రాద్ధకర్మణి ॥ నిపానోజలాశయః - శస్త్రైత్రైవ్యా ఖః ॥ స్నానమాచమనందానందేవతా పితృతర్పణం । శూద్రోదకైర్నకుర్వీతతథా మేఘాద్వినిః సృతైః ॥ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే ॥ చిరంపర్యుషితంవాపిశూద్రస్పృష్టమథాపివా । జాహ్నవ్యాఃస్నానదానాదౌపునాత్యేవసదాపయః ॥ కాత్యాయనః - అపోనిశినగృహ్ణీయాన్నపిబేచ్చకదాచన । ఉద్ధృత్యాగ్నిముపర్యగ్నే ధార్యమ్నాధామ్నఇతీరయేత్ ॥రజోదోషేతుప్రాగుక్తంనారదీయే ॥ త్యజేత్పర్యుషితంపుష్పంత్యజేత్పర్యుషితంజలం।నత్యజేజ్జాహ్నవీతోయంతులసీబిల్వపద్మకం॥ అన్యాన్యపిపృథ్వీచంద్రోదయేమాత్స్యే॥ మధ్యాహ్నః ఖడ్గపాత్రంచతథానేపాలకంబలః । రౌప్యందర్భాస్తిలాగావోదౌహిత్రశ్చాష్టమఃస్మృతః ॥ పాపంకుత్సితమిత్యాహుస్తస్యసంతాపకారిణః ॥ అష్టావేతేయతస్తస్మాత్కుతపాఇతివిశ్రుతాః ॥ బ్రాహ్మే ॥ యతిస్త్రిదండః కరుణారాజతంపాత్రమేవచ । దౌహిత్రంకుతపఃకాలచ్ఛాగకృష్ణాజినంతథా ॥ శస్తాదితిశేషః - దౌహిత్రంఖడ్గపాత్రమితికల్పతరుః - అపరార్కేస్మృత్యంతరే ॥ అపత్యందుహితుశ్చైవఖడ్గపాత్రంతథైవచ । ఘృతంచకపిలాయాగోర్దౌహిత్రమితికీర్తితమ్ ॥ బ్రహ్మాండే ॥ అమావాస్యాగతేసోమేయాతుఖాదపిగాస్తృణం। తస్యాగోర్యద్భవేత్ క్షీరంతద్దౌహిత్రముదాహృతం ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ ఉచ్ఛిష్టంశివనిర్మాల్యంవాంతంచమృతకర్పటం । శ్రాద్ధేసప్తపవిత్రాణిదౌహిత్రఃకుతపస్తిలాః ॥ ఉచ్ఛిష్టంవత్సస్యదుగ్ధమిత్యర్థః - శివనిర్మాల్యంగంగోదకం - వాంతంమధు - మృతకర్పటంతసరీపట్టం - తిలేష్వాపస్తంబః ॥ అటవ్యాంయేసముత్పన్నా అకృష్టఫలితాస్తథా । తేవైశ్రాద్ధేపవిత్రాస్స్యుస్తిలాస్తేనతిలాస్తిలాః ॥ అభావే గ్రామ్యాః ॥ గౌరాఃకృష్ణాస్తథారణ్యాస్తథైవత్రివిధాస్తిలాఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - అథవర్జ్యాని చంద్రికాయాంయమః ॥ కుక్కుటోవిడ్వరాహశ్చకాకశ్చాథబిడాలకః । వృషలీపతిశ్చవృషలఃషండోవీరారజస్వలా ॥ ఏతేతుశ్రాద్ధకాలేవైవర్జనీయాఃప్రయత్నతః ॥ ఖంజఃకాణఃకుణిశ్శ్విత్రీదాతుఃప్రేష్యకరస్తథా । న్యూనాంగోప్యతిరిక్తాంగస్తమప్యపనయేత్తతః॥వాయవీయే ॥ అన్నంపశ్యేయురేతేతుయదివైహవ్యకవ్యయోః। ఉత్సృష్టవ్యంప్రధానార్థంసంస్కారస్త్వాపదిస్మృతః॥ సుమంతుః ॥ చాండాలాదివీక్షితమన్నమభోజ్యమన్యత్రమృద్భస్మహిరణ్యోదకస్పర్శాత్ - తత్రైవజమదగ్నిః । శుద్ధవత్యోథగూశ్మాండః పావమాన్యస్తరత్సమాః । పూతేనవారిణాదర్భైరన్నదోషమపోనుదేత్ ॥ చంద్రోదయే॥ పాదుకోపానహౌఛత్రంచిత్రరక్తాంబరంతథా । రక్తపుష్పంచమార్జారంశ్రాద్ధభూమౌ వివర్జయేత్ ॥ నిర్ణయదీపే ॥ ఘంటానినాదోహయసన్నిధానంశంబూకశంఖంకదలీదళంచ । ఉన్మత్తజాత్యర్కహయారిజాని శ్రాద్ధస్యవైగుణ్యకరాణ్యమూని ॥ హయారిజంమహిషీక్షీరాది॥——అథశ్రాద్ధదినకృత్యం - చంద్రోదయేఉశనాః ॥ గోమయోదకైర్భూమిభాజనశౌచంకుర్యాత్ ॥ పరాశరః । కాంజికందధితక్రంచ శృతంవాశృతమేవచ । పూర్వమేవనదాతవ్యమేకోద్దిష్టేథపార్వణే ॥ హేమాద్రౌపరాశరః ॥ గృహాగ్నిశిశుదే

ణానాం బ్రహ్మచారితపస్వినాం । తావన్న దీయతే కించిద్యావత్పిండాన్న నిర్వపేత్॥ కౌర్మే ॥ తిలానవకిరేత్తత్ర సర్వతో బంధయేదజాః ॥ తత్రైవ దేవలః ॥ తథైవయంత్రితో దాతా ప్రాతస్స్నాత్వా సహాంబరః । ఆరభేత నవైః పాత్రైరన్నారంభంచ బాంధవైః ॥ అత్రాత్మనేపదాత్స్వయమేవ పాకః కార్యః - అశక్తౌ పత్న్యా తదభావే బాంధవైః ॥ తతస్స్నాని పపాచాశు సీతా జనకనందినీతి పాద్మలింగాదితి హేమాద్రిః- శ్రాద్ధదీపకలికాయామాశ్వలాయనః ॥ సమానప్రవరైర్మిత్రైః సపిండైశ్చ గుణాన్వితైః । కృతోపకారిభిశ్చైవ పాకః కార్యః ప్రశస్యతే ॥ వ్యాసః ॥ గృహిణీ చైవ సుస్నాతా పాకం కుర్యాత్ప్రయత్నతః । నిష్పన్నేషు చ పాకేషు పునః స్నానం సమాచరేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే బ్రాహ్మే ॥ రజస్వలాంచ పాఖండాం పుంశ్చలీం పతితాం తథా ॥ త్యజేచ్ఛూద్రాం తథా వంధ్యాం విధవాం చాన్యగోత్రజాం ॥ వ్యంగకర్ణీం చతుర్థాహస్నాతామపి రజస్వలాం । వర్జయేచ్ఛ్రాద్ధపాకార్థమమాతృపితృవంశజాం । మాతృపితృవంశజభిన్నాం త్యజేదిత్యర్థః - స్మృతిసారే ॥ న పాకం కారయేత్స్త్రీమన్యాం వాప్యన్యగోత్రజాం । మృతవంధ్యాం చ గర్భఘ్నీం గర్భిణీం చైన దుర్ముఖీం ॥ పాకభాండాని తు హేమాద్రౌ నాగరఖండే ॥ సౌవర్ణాన్యథ రౌప్యాణి కాంస్యతామ్రోద్భవానిచ । మార్తికాన్యపి భవ్యాని నూతనాని దృఢానిచ ॥ తత్రైవాదిత్యపురాణే ॥ పచేదన్నాని సుస్నాతః పాత్రేషు శుచిషు స్వయం । స్వర్ణాదిధాతుజాతేషు మృణ్మయేష్వపి వా ద్విజః ॥ అచ్ఛిద్రేష్వనులిప్తేషు తథానుపహతేషు చ । నాయసేషు న భిన్నేషు తామ్రేష్వపి కర్హిచిత్ ॥ పూర్వం కృతోపయోగేషు మృణ్మయేషు న తు క్వచిత్ ॥ వాయుపురాణే॥ న కదాచిత్పచేదన్నమయస్థాలీషు పైతృకం । అయసో దర్శనాదేవ పితరో విద్రవంతి హి । కాలాయసం విశేషేణ నిందంతి పితృకర్మణి ॥ ఫలానాం చైవ శాకానాం ఛేదనార్థాని యాని తు । మహానసేపి శస్త్రాణి తేషామేన వ॥హి సన్నిధిః॥ ఇష్యతే నేతరస్యాత్ర శస్త్రమాత్రస్య దర్శనం। శ్రాద్ధదేశే తు విదుషా పితౄణాం తృప్తిమిచ్ఛతా। మహానసేపి యుక్తానామపి కార్యం న దర్శనం।తత్రైవ పచమానస్తు భాండేషు భక్త్యా తామ్రమయేషు చ। సముద్ధరతి నైవాఘోరాత్ పితౄన్ దుఃఖమహార్ణవాత్ ॥ తైజసానామభావే తు పిత్రే మృణ్మయేపి చ। న వేణు చాప్రకుర్వీత పాకం పిత్రర్థమాదరాత్ ॥ తత్రైవాదిత్యపురాణే॥ పక్వాన్నస్థాపనార్థేతు సస్యం వేదాతుజాంస్య పాదర్యాదీన్యపి కార్యాణి యజ్ఞియైరపి దారుభిః ॥ యమః-వివాహే ప్రేతకార్యే చ మాతాపిత్రోః క్షయేహని । నవభాండాని కుర్వీత యజ్ఞకాలే విశేషతః॥—అథ పాకాగ్నిః - హేమాద్రౌ ప్రజాపతిః, ॥ ఔపాసనే నాన్నసిద్ధిరగ్నౌ కరణమేవ చ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేంగిరాః ॥ శాలాగ్నౌ తు పచేదన్నం లౌకికే వాపి నిత్యశః । యస్మిన్నగ్నౌ పచేదన్నం తస్మిన్ హోమో విధీయతే ॥ మనుః ॥ వైవాహికేఽగ్నౌ కుర్వీత గృహ్యం కర్మ యథావిధి। పంచయజ్ఞవిధానం చ పక్తిం చాన్వాహికీం ద్విజః। శ్రాద్ధస్య గృహ్యాగ్నౌ చోక్తమపరార్కేణ - అత్ర విశేషః కర్మప్రదీపే ॥ ప్రాతర్హోమం తు నిర్వర్త్యా సముద్ధృత్య హుతాశనాత్ । శేషం మహానసే కృత్వా తత్ర పాకం సమాచరేత్ ॥

పాకాంతేగ్నింతమాహృత్యగృహ్యాగ్నౌతుపునఃక్షిపేత్ । తతోస్మిన్ వైశ్వదేవాదిక
ర్మకుర్యాదతంద్రితః॥తదభావేలౌకికే॥తతఃపచేయురన్నానినిర్వాపానంతరంశనైః ।
వైవాహికేగ్నావన్యత్రలౌకికేవాపిసంయతః॥ఇతికలికాయాంసంగ్రహోక్తేః-పిత్ర
ర్థంనిర్వాపంకృత్వేత్యర్థః- అతఏవహేమాద్రౌవాయుపురాణే॥ పిత్రర్థంనిర్వపేద్భా
ర్యాకూర్చేవాదర్భసంస్కృతే।ఇతితత్రైవపాద్మమాత్స్యయోః॥ అగ్నిమాన్నిర్వపే
త్పిత్ర్యంచరుంవాసమముష్టిభిః । పితృభ్యోనిర్వపామీతిసర్వందక్షిణతోన్యసేత్ ।
చరుగ్రహణాన్నశాకాదావితిహేమాద్రిః - పిండపితృయజ్ఞార్థపాక విషయో
యంనిర్వాపః - ఇతితుయుక్తం - అయంచేతరేషామస్తి - ఆశ్వలాయనానాం
తుగురుణాభిమృతా అన్యతోవాపక్షీయమాణా అమావాస్యాయాంశాంతికర్మకు
ర్యాదన్నిత్యాదిసూత్రేణపచానాగ్నేస్త్యాగముక్త్వా ఇహైవాయమితరోజాతవేదా ఇ
త్యర్ధర్చేనశమీగర్భమయీభ్యామరణీభ్యామగ్నింమంథయేత్సపచనాగ్నిర్భవతీతిసూత్రే
వృత్త్యుక్తేః - పచనాగ్నావేవపాకః - బౌధాయనేనాప్యుక్తం - ఆహృతపచనా
గ్నిమౌపాసనం వాభిప్రవ్రజంతీతిస్మార్తాగ్నౌ పాకస్త్వన్యశాఖావిషయఇతికే
చిత్ - వస్తుతస్తుపూర్వోక్తస్యసర్వాధానవిషయత్వంయుక్తం - శిష్టాచారేపినప
చనోదృశ్యతే, అండవిలాయామపిసర్వాధానపక్షేవైశ్వదేవ.శ్రాద్ధంచపచనేకుర్యా
దన్యథౌపాసనేఇత్యుక్తం - అగ్నౌకరణంతు ప్రయోగపారిజాతాదిభిరాబ్దికాదిసర్వ
శ్రాద్ధేషుపిండపితృయజ్ఞవ్యతిషంగోక్తేర్లౌకికే పచనేవాపాకేకృతేపి - గృహ్యా
గ్నౌపక్వచరుణైవకార్యమితిప్రతిభాతి-మదనరత్నేప్యేవం - విధురోత్సన్నాగ్న్యాదే
స్తుపృష్ఠోదివివిధానే నాగ్నిసంపాదనమిత్యుక్తం హరిహరభాష్యేఇతిపాకాగ్నిః -
చంద్రికాయాంమార్కండేయః ॥ అహ్నఃషట్సుముహూర్తేషుగతేషుప్రయతాన్
ద్విజాన్ । ప్రత్యేకంప్రేషయేత్తేషాంప్రదాయామలకోదకం ॥ దేవలః ॥ తతోనివృ
త్తేమధ్యాహ్నేకృత్తరోమనఖాన్ ద్విజాన్ । అభిగమ్యయథాన్యాయంప్రయచ్ఛే
ద్దంతధావనం।తైలమభ్యంజనం స్నానంస్నానీయంచపృథగ్విధం॥ పాత్రైరౌదుంబరై
ర్దద్యాద్వైశ్వదైవికపూర్వకం । ఔదుంబరైస్తామ్రమయైః - అత్రక్షౌరామలక
స్నానాదినిషిద్ధతిథ్యాదివ్యతిరిక్తవిషయమితిహేమాద్రిర్మాధవశ్చ - యత్తుచంద్రికా
యాంప్రచేతాః ॥ తైలముద్వర్తనంస్నానందద్యాత్పూర్వాహ్ణఏవచ । శ్రాద్ధభు
గ్భ్యోనఖశ్మశ్రుచ్ఛేదనంతునకారయేదితితన్నిషిద్ధతిథ్యాదివిషయంనిషిద్ధతిథ్యాదితు
ప్రాగుక్తంఅభ్యంగేతు కలికాయాంకాత్యాయనః ॥ తైలముద్వర్తనేదేయంబ్రా
హ్మణేభ్యః ప్రయత్నతః। తైరభ్యంగశ్చకర్తవ్యోవర్జ్యంకాలంనచింతయేత్॥అపరా
ర్కేప్రచేతాః ॥ స్నాతోధికారీభవతిదైవేపిత్ర్యేచకర్మణి । శ్రాద్ధకృచ్ఛుక్లవా
సాస్స్యాన్మౌనీచవిజితేంద్రియః ॥ హేమాద్రౌజాబాలిః ॥ తాంబూలందంతకాష్ఠం
చస్నేహస్నానమభోజనం ॥ రత్యౌషధంపరాన్నానిశ్రాద్ధకర్తావివర్జయేత్ ॥
వస్త్రేవిశేషమాహాత్రైవభృగుః । నగ్నస్స్యాన్మలవద్వాసానగ్నఃకౌపీనకేవలః ॥
ద్వికచ్ఛోనుత్తరీయశ్చ అకచ్ఛోవస్త్రఏవచ ॥ నగ్నఃకాషాయవాసాస్స్యాన్నగ్నః

శ్చార్ద్రపటః స్మృతః । న గోప్యద్విగుణవస్త్రస్సాన్యత్ప్రగోప్యం [illegible] ॥ సంగ్రహ
స్తుస్నిగ్ధవస్త్రస్సాన్యత్ప్రగ్రసూన్యతపట [illegible] ॥ తత్రైవ [illegible] ఊర్ధ్వ పుండ్రంకు
ర్యాత్ ॥ జపే హోమే తథా దానే స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి । తత్సర్వం నిష్ఫలం యాతి
ప్రమూర్ధ్వపుండ్రం వినా కృతమితి హేమాద్రావుక్తేః ॥ యజ్ఞే దానే తపో హోమే
స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి చ । వృథా భవతి విప్రేంద్రా ఊర్ధ్వ పుండ్రం వినా కృత
మితి బృహన్నారదీయాత్ ॥ ఊర్ధ్వం చ తిలకం కుర్యాత్ [illegible] ఇతి వృ
ద్ధపరాశరోక్తేశ్చ - అన్యేతు ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజాతీనామగ్నిహోత్రసమో
విధిః - శ్రాద్ధకాలేషు సంప్రాప్తే కర్తా [illegible] చ తత్ [illegible] । నాముహ [illegible]
స్తుగ్రహే రంగావలిం తథా । లలాటతిలకం దృష్ట్వా [illegible] ఇతి సంగ్ర
హోక్తేః ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రం వా చంద్రాకారం తథాపి వా । [illegible] స
కుర్వీత యావత్పిండాన్న నిర్వపేదితి విష్ణుప్రకాశే వచనాచ్చ [illegible] ॥ అ
త్రాచారాద్వ్యవస్థా - అతఏవ బృహన్నారదీయే । ఊర్ధ్వపుండ్రం [illegible]
ద్ధే నేచ్ఛంతి కేచన [illegible] । ఊర్ధ్వపుండ్ర [illegible] ఇతి పృ
థ్వీచంద్రః - యస్తు హేమాద్రి [illegible] । [illegible] పుండ్రం [illegible] గంధేనూర్ధ్వం
తథైవ చ । [illegible] దృష్ట్వా [illegible] ॥ [illegible] త్రిపుండ్రవి
షయం ॥ [illegible] గంధాద్యైః [illegible] విగ్రహమిత్యాశ్వలాయ
నోక్తేః - పుండ్రం [illegible] లమిత్యాది [illegible] పరత్వే చ - పృథ్వీచంద్రస్తు ॥ పుం
డ్రం త్రిపుండ్రం - ఊర్ధ్వం చ తిలకం కుర్యాన్న కుర్యాద్వై త్రిపుండ్రకం । [illegible]
తగోయాంతి దృష్ట్వా చైవ త్రిపుండ్రకమితి బృహత్పరాశరోక్తేః- భోక్తుస్త్వ [illegible] భ
వత్యేవ - నష్టో మే తిలకం [illegible] శ్రాద్ధకాలే చ సర్వదా । తిర్యక్పుండ్రం ధ్వ పుండ్రం వా
ధారయేత్ప్రయత్నత ఇతి వ్యాసోక్తేరిత్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయే [illegible] ॥
[illegible] కుర్యాత్తిలకం [illegible] । ఆచమ్య సవితుస్తుత్వా [illegible]
వహే ॥ శ్రాద్ధ [illegible] గౌతమః ॥ [illegible] శ్రాద్ధం కుర్యా
[illegible] । [illegible] । [illegible] దేకోద్ది
ష్టే, [illegible] ॥ [illegible] త్రి
చతుష్టయమ్ । ముహూర్తే [illegible] నమిష్యతే ॥ [illegible] ॥ మ
ధ్యాహ్నే సర్వదా యస్మాన్మందీభవతి భాస్కరః । తస్మాదనంతఫలదస్తత్రారంభో వి
శిష్యతే ॥—అథ శ్రాద్ధపరిభాషా - చంద్రికాయాం కాత్యాయనః ॥ [illegible]
జ్ఞానం దేవాన్పరిచరేత్ సదా । [illegible] పిత్ర్యాన్ [illegible] । [illegible]
యనః ॥ ప్రదక్షిణం తు దేవానాం పిత్ర్యాణామప్రదక్షిణమ్ । దేవానామృజవో దర్భాః
పిత్ర్యాణాం ద్విగుణాస్తథా ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే శంఖః ॥ ఆవాహనార్ఘ్య [illegible]
పిండదానాన్నదానయోః । పిండాభ్యంజనకాలే తు తథైవాంజనకర్మణి ॥ అక్షు
[illegible] సనయోః పాద్యే గోత్రం నామ ప్రకాశయేత్ ॥ తత్రైవ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] గంధ [illegible] ॥ సంకల్పే చాసనే [illegible] నాభ్యంజనే తథా ॥

అన్నాక్షయ్యదానాద్యం తేషు గోత్రంనామచకీర్తయేత్ ॥ కలికాయాంసంగ్రహే ॥ ఆసనావాహనేపాద్యే అన్నదానేతథైవచ । అక్షయ్యేపిండదానేచషట్సునామానికీర్తయేత్ ॥ మాత్స్యే ॥ సంబంధంప్రథమం బ్రూయాద్గోత్రంనామతథైవచ । పశ్చాద్రూపంవిజానీయాత్క్రమ ఏషసనాతనః ॥ తత్రైవ ॥ సకారేణతువక్తవ్యంగోత్రం సర్వత్రధీమతా । సకారఃకుతపోజ్ఞేయస్తస్మాద్యత్నేనతంవదేత్ ॥ యథాకాశ్యపసగోత్రేతి ॥ పరాశరసగోత్రస్యవృద్ధస్యతు మహాత్మనః । భిక్షోఃపంచశిఖస్యాహం శిష్యఃపరమధార్మికః ఇతిమోక్షధర్మేషుప్రయోగాచ్చ - తేనగోత్రసగోత్రయోః పర్యాయత్వాచ్ఛాఖాభేదాద్వ్యవస్థేతిశూలపాణిః - ఏతద్వ్యాసమామ్నాతం తేషామేవ - హేమాద్రౌబృహత్ప్రచేతాః ॥ గోత్రంస్వరాంతంసర్వత్ర గోత్రస్యాక్షయ్యకర్మణి । గోత్రస్తుతర్పణేప్రోక్తఏవందాతానముహ్యతి॥ సర్వత్రైవపితఃప్రోక్తఃపితాతర్పణకర్మణి । పితురక్షయ్యకాలేతుపిత్రేసంకల్పనేతథా ॥ శర్మన్నర్ఘ్యాదికేకార్యంశర్మాతర్పణకర్మణి । శర్మణోక్షయ్యకాలేతుపితృణాందత్తమక్షయం ॥ స్వరాంతంసంబుద్ధ్యంతమితిహేమాద్రిః - తత్రైవచంద్రికాయాంచస్మృత్యంతరే ॥ గోత్రస్యత్వపరిజ్ఞానేకాశ్యపంగోత్రముచ్యతే । యస్మాదాహశ్రుతిస్సర్వాఃప్రజాఃకశ్యపసంభవాః॥ యత్తుసత్యాషాఢః ॥ అథాజ్ఞాతబంధోఃపురోహితగోత్రేణాచార్య గోత్రేణవేతి తద్వివాహపరం - నామోచ్చారణవిశేష మాహహేమాద్రౌబౌధాయనః ॥ శర్మాంతంబ్రాహ్మణస్యోక్తంవర్మాంతంక్షత్రియస్యతు । గుప్తాంతంచైవవైశ్యస్యదాసాంతంశూద్రజన్మనః ॥ పిత్రాదినామాజ్ఞానేతత్రైవ ॥ పృథ్వీషత్పితావాచ్యస్తత్పితాచాంతరిక్షసత్ । అభిధానాపరిజ్ఞానేదివిషత్ప్రపితామహః ॥ పిత్రాదీనాం నామయదాయపుత్రైర్నజ్ఞాయతేతదా ॥ ఆపస్తంబసూత్రేప్యేవం - ఏతదస్యశాఖాపరం - ఆశ్వలాయనానాంతూక్తంతత్సూత్రే ॥ యదినామాన్యవిద్వాంస్తత్పితృపితామహప్రపితామహేతిబ్రూయాత్ ।తత్కారికాపి॥నామానిచేన్నజానీయాత్తతేత్యాదివదేత్క్రమాత్ ॥ తతేతిసంబంధమాత్రపరం - తేనపితృవ్యాదావపితతేతి గౌడాః - స్త్రీణాంతుదాంతంనామజ్ఞేయందాంతంనామస్త్రీణామితిపృథ్వీచంద్రోదయేగోభిలోక్తేః - కేచిద్దేవీశబ్దాంతమాహుః - అన్యేతుదేవీదాఇతిద్వయోస్సముచ్చయమాహుః - హేమాద్రౌనారాయణః ॥ విభక్తిభిస్తుయత్కించిద్దీయతేపితృదైవతే । తత్సర్వంసఫలంజ్ఞేయంవిపరీతంనిరర్థకమ్॥ చంద్రికాస్మృత్యర్థసారయోశ్చనారదీయే ॥ అక్షయ్యాసనయోష్షష్ఠీద్వితీయావాహనేతథా । అన్నదానేచతుర్థీస్యాచ్ఛేషాస్సంబుద్ధయఃస్మృతాః ॥ యత్తువ్యాసః ॥ చతుర్థీచాసనేనిత్యంసంకల్పేచవిధీయతే । ప్రథమాతర్పణేప్రోక్తాసంబుద్ధిమపరేజగుఃఇతి ॥ అత్రశాఖాభేదాద్వ్యవస్థేతిహేమాద్రిః - హేమాద్రౌభృగుః ॥ అర్ఘ్యావనేజనంపిండమన్నంప్రత్యవనేనజమ్ । సంబుద్ధింతత్రకుర్వీతశేషేషష్ఠీవిధీయతే॥ తత్రైవమాతుర్విశేషోనాగరఖండే ॥ మాతర్మాత్రేతథామాతురాసనేకల్పనేఽక్షయే । గోత్రేగోత్రాయై

గోత్రాయాః ప్రథమాద్యా విభక్తయః - హేమాద్రౌ ప్రభాసఖం[illegible] ॥ యజ్ఞోపవీతి
నా కార్యం దైవం కర్మ ప్రదక్షిణమ్ । ప్రాచీనావీతినా కార్యం పిత్ర్యం కర్మ ప్రదక్షి
ణకమ్ ॥ ఉపనీత స్త్రీశూద్రాదేస్తూత్తరీయే వాససి సవ్యాపసవ్యే - తస్యోపవీత
స్థానీయత్వాత్ ॥ అపసవ్యం క్రమాద్వస్త్రం కృత్వా కశ్చిత్సగోత్రజ ఇతి బ్రాహ్మణా
చ్చేతి వాచస్పతిః - యత్తు కేచిత్ - సదోపవీతినా భావ్యం నిత్యస్య పురుషార్థత్వాత్,
ప్రాచీనావీతకాలే వ్యుపవీతాంతరేణ తత్కార్యమేవేతి, తన్న - విశేషేణాభావాత్ -
జాతూకర్ణ్యః ॥ సూక్తం స్తోత్రం జపం త్యక్త్వా పిండాఘ్రాణం చ దక్షిణామ్ । ఆహ్వానం స్వా
గతం చార్ఘ్యం వినా చ పరివేషణమ్ ॥ విసర్జనం సౌమనస్యమాశిషాం ప్రార్థనం తథా । విప్రప్రదక్షిణాం చైవ స్వస్తివాచనకం వినా ॥ పిత్ర్యమన్యత్ప్రకర్తవ్యం ప్రాచీనా
వీతినా సదా ॥ హేమాద్రౌ సంగ్రహే ॥ ఆచాన్తాః ప్రాఙ్ముఖాః శౌచా[illegible] సేవితి
నేత్రేఽపి పిండాన్ప్రత్యర్చయిత్వా చ విసృజ్య బ్రాహ్మణాం సహ ఆచామే చ్ఛ్రాద్ధకర్త
తాచ్చస్థానేష్వేతేషు సత్సు । అన్యాంత[illegible]రాచామేచ్ఛేషు సకృత్స
కృత్ ॥ తత్రైవ ॥ శ్రాద్ధారంభే వసానే చ పాదశౌచార్చనాంతయోః । వికిరే పిండ
దానే చ ప్రాణాచమనమిష్యతే ॥ ఆశ్వలాయనః । దానాన్యయాసదనాద్యా జప
హోమాదిప్రసాదే[illegible] । సవ్యాపసవ్యే[illegible] ప్రాగగ్రే ప్రాణినాం[illegible]స్థానాత్ ॥ ఏతన్ని
త్యస్య[illegible] ఇతి[illegible] - ఇదం విష్ణుభిస్తు చేవసం[illegible] ॥ పిణ్డోర్ధ్వ వేదితాం[illegible] నయుక్తస్యం
[illegible] ॥ పితృభ్యశ్చ పితద్ధేయం తదాసంత్యాయ కల్పతే ॥ పిత్ర్యే శేషం తు
మోక్షార్థమోక్షరమాత్మనే । [illegible] పితరః స్వభనాత్[illegible] భాగినః ఇతి[illegible]
[illegible] ॥ పితరస్త[illegible] నాశితమన్న[illegible] ఇతి శ్రుతేః ॥ యచ్ఛ్రాద్ధకాలే హ
రిభుక్తశేషం దదాతి భక్త్యా పితృదేవతానామ్ । తేనైవ పిండాంస్తులసీవిమిశ్రానాకల్ప
కోటిం పితరస్తుతృప్తా ఇతి బ్రాహ్మోక్తేశ్చేతి శ్రీధరస్వామినృసింహపరిచర్యాద
యః । ఏతత్సర్వం నిబంధవిరోధాన్నిర్మూలం - అత్ర విశేషో హేమాద్రౌ విష్ణుధ
ర్మే ॥ శ్రాద్ధాహ్ని తు సమభ్యర్చ్య పునరావాహనం[illegible] ॥ శివపురాణే ॥ పూ
జయిత్వా శివం భక్త్యా పిత్రే శ్రాద్ధం ప్రకల్పయేత్ ॥ పూర్వాని పేధస్తు[illegible] పరః -
తథా హేమాద్రౌ ॥ దేవార్చ్యా దక్షిణాంగాదిః పాదజాన్వంసమూర్ధసు । శిరోంస
జానుపాదేషు వామాంగాది చ పైత్రకమ్ ॥ కలికాయాం స్మృత్యంతరే ॥ శ్రాద్ధా
రంభే తు యే దర్భాః పాదశౌచే విసర్జయేత్ । అర్చనాదౌ తు యే దర్భా ఉచ్ఛిష్టాంతే వి
సర్జయేత్ ॥ మార్జనాదౌ తు యే దర్భాః పిండోత్థానే విసర్జయేత్ । ఉత్తానాదౌ తు
యే దర్భా దక్షిణాంతే విసర్జయేత్ ॥ ప్రార్థనాదౌ తు యే దర్భాః సమస్తాంతే విసర్జయేత్ ॥
ఊహాపోహవిధిః ॥ మాతామహానామప్యేవం శ్రాద్ధం కుర్యాద్విచక్షణః । మం
త్రోహేన యథాన్యాయం శేషాణాం మంత్రవర్జితమ్ ॥ యథాన్యాయమితి యత్ర
బహువచనాంతః పితృశబ్దస్తత్ర సర్వపితృవాచిత్వాన్నోహః - తత్రాపి శుంధంతాం
పితరః ఇత్యత్రోహ ఏవ - సర్వపితృవాచిత్వే ఉత్తరమంత్రద్వయనైయర్థ్యాత్ -
బహువచనం తు నోహ్యతే ప్రకృతావసమర్థత్వాత్ పాశానితివత్ । ఋగంతే చ నో

హః - తస్మాదృచంనోహేదితినిషేధాత్ - ఏకోద్దిష్టేప్యేవం - ప్రేతైకోద్దిష్టేత్వే
కవన్మంత్రానూహేత్తైకోద్దిష్టేఇతి విష్ణూక్తేరూహః- అత్రబహువచనస్యాప్యూహో
వచనాత్ - వృద్ధ్యాదౌతువిశేషంవక్ష్యామః - శేషాణామితిపితృవ్యాద్యేకోద్దిష్టే
ఆవాహనాదిమంత్రత్యజ్యంకార్యమితికల్పతరుః- ఊహయోగ్యపితృపదవాన్మంత్ర ఏవ
తత్రనప్రయోజ్యః, నతూహః, నాపిపితృపదరహితఃప్రయోజ్యఇతిశూలపాణిః- అ
ర్ఘాంతరంచోక్తంప్రాక్-బహ్వృచకారికాపి॥అర్ఘ్యప్రదానమంత్రేతుమాత్రాది
పదమావపేత్ । శుంధంతామితిపిత్రాదౌమాత్రాదిపదమావపేత్ ॥ మాతృశ్రాద్ధే
పిండదానేయేచత్వామత్రానుఇత్యత్రనోహఇతివృత్తికృత్ - తథా ॥ మాతుశ్శ్రా
ద్ధేప్యనూహేనకుర్యాత్పిండానుమంత్రణమ్ । దశాదానముపస్థానంతద్వత్కార్యమి
తిస్థితిః ॥ ప్రవాహణమనూహేనతద్వత్ప్రాశనమిష్యతే ॥ తథా ॥ ఆయంతునస్త్విలో
సీతిఉశంతస్త్వేతియాసితు । అనూహ్యాఃపితృశబ్దోత్రపితృసామాన్యవాచకః ॥ ఆప
స్తంబానాంతువక్ష్యతే, హేమాద్రౌమార్కండేయః ॥ స్నాతస్నాతాన్సమా
హూతాన్స్వాగతేనార్చయేత్పృథక్ ॥ కలికాయాంనారదీయే॥ ప్రాయశ్చిత్తవిశు
ద్ధాత్మాతేభ్యోనుజ్ఞాంప్రగృహ్యచ । దద్యాద్వైబ్రహ్మదండార్థంహిరణ్యంకుశమేవ
చ ॥ తత్రైవసంగ్రహే ॥ తిథివారాదికంజ్ఞాత్వాసంకల్ప్యచయథావిధి। ప్రాచీనావీ
తినాకార్యంసర్వసంకల్పనాదికమ్ ॥ సంబంధంప్రథమంబ్రూయాన్నామగోత్రేత
థైవచ । వస్వాదిరూపతాంచాపిస్వపితౄణామనుక్రమాత్ ॥ చంద్రోదయేనారదీ
యే ॥ శ్రాద్ధార్థంసమనుప్రాప్తాన్విప్రాన్పూర్వేద్యుర్నిమంత్రయేత్ ॥ ఆపస్తంబస్తుపూ
ర్వేద్యుర్నిమంత్రణంపరేద్యుర్ద్వితీయం తృతీయమామంత్రణమిత్యాహ, యూయం
మయానిమంత్రణీయాఇతి నివేదనరూపంఆద్యం - తద్విధిమాహశౌనకః ॥ గృహీ
త్వాముకసంజ్ఞస్యాముకగోత్రస్యచాముకే । శ్రాద్ధేతువైశ్వదేవార్థంకరణీయఃక్షణ
స్త్వయా ॥ ఇత్యేవంశ్రాద్ధకృద్బ్రూయాద్దోరితథేతివదేత్తుసః । శ్రాద్ధస్యకర్తా
సబ్రూయాత్తంప్రాప్నోతుభవానితి॥ సవదేత్ప్రాప్నవానీతిఇతరస్తం ప్రతిద్విజః ॥
దేవౌపార్వణేపురూరవార్ద్రవౌవాచ్యౌ ॥ పిత్రాదేరప్యనేనైవవృణీతవిధినాద్విజాన్॥
తతఃకర్తాబహ్వృచోఽనాహితాగ్నిః పిండపితృయజ్ఞంపరిస్తరణాదీధ్మాధానాం
తంకుర్యాత్ - అర్ధాధానినోప్యేవమితి ప్రయోగపారిజాతేపరిశిష్టేచ - భాష్య
కారమతేఆబ్దికేప్యేవం - వృత్తికారమతేనేదం- హేమాద్రౌశంభుః ॥ సమ్మార్జి
తోపలిప్తేతుద్వారికుర్వీంతమండలే। ఉదక్ప్లవముదీచ్యంస్యాద్దక్షిణందక్షిణాప్లవమ్ ॥
వ్యాఘ్రః ॥ ఉత్తరేక్షతసంయుక్తాన్పూర్వాగ్రాన్విన్యసేత్కుశాన్ । దక్షిణేదక్షి
ణాగ్రాంస్తుసతిలాన్విన్యసేత్కుశాన్ ॥ తత్రైవబౌధాయనః ॥ చతురశ్రంత్రికో
ణంచవర్తులంచార్ధచంద్రకం । కర్తవ్యమానుపూర్వ్యేణబ్రాహ్మణాదిషుమం
డలమ్ ॥ తత్రైవలౌగాక్షిః ॥ హస్తద్వయమితంకార్యంవైశ్వదైవికమండలమ్॥దక్షి
ణేచచతుర్హస్తంపితౄణామంఘ్రిశోధనే ॥ కలికాయాంసంగ్రహేతు ॥ ప్రాదేశ
మాత్రందేవానాంచతురశ్రంతుమండలమ్ । త్యక్త్వాషడంగుళంతస్మాద్దక్షిణేవర్తులం

తి ధేత్యుక్తం - యద్వా [illegible] స్త్రి [illegible] కలశాసం [illegible] సు [illegible] విప్రేజానుమాత్రో సుహిం [illegible]
జ । ప్రాదేశమాత్రో నైకో వసాధికస్తు తుహూద్రకే । తిర్యగూర్ధ్వప్రమాణేన వ్యా
ఖ్యా [illegible] చైన పిత్ర్యయోః । చతురస్రం వర్తులం చకథితం గతం [illegible] లక్షణమ్ । పాదప్ర
[illegible] ప్రో క్తముప వేశ్యాసనే ద్విజా । తిర్యక్ [illegible] నం కుర్యాన్ని [illegible] పితరో
[illegible] తత్సురాల [illegible] గ్రే [illegible] జ్ఞేయం - [illegible] త్ర [illegible] హేమాద్రౌ [illegible]
గుః ॥ [illegible] తః । [illegible] సవసూ [illegible]
యా [illegible] త్ ॥ మాత్స్యే । [illegible] పుష్పాభి [illegible] భ్య [illegible]
ః సర్వ్యతః । [illegible] వా [illegible] ॥ [illegible] ప్తితః తు
[illegible] ప్రపాదా [illegible] సన ॥ [illegible] విష్ణే ॥ [illegible] నో
దేవిః [illegible] ॥ [illegible] పాద్యం
[illegible] చక్షణః ॥ కలికా [illegible] హే [illegible] వీత
నారిణా ॥ తథా ॥ ప్రాప్య [illegible] నా [illegible] పే ॥ [illegible] వే
[illegible] గ్రే [illegible] ॥ [illegible] తా
దికే [illegible] ॥ [illegible] ౪॥
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] పాం
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
ప్రాణా [illegible] ॥ యత్రా [illegible] పాదప్ర [illegible] । సంగి [illegible] బుధా
[illegible] చక్షతే ॥ హేమాద్రౌ వ్యాసః ॥ సవ్యేన [illegible] త్వా
[illegible] । [illegible] పవేశ యేత్ ॥ సమా [illegible]
తి [illegible] । ఆస్యతామితి [illegible] యాదాసనం సంస్పృ
శన్నపి ॥ హేమాద్రౌ శాతాతపః ॥ ద్వౌ దైవే పశ్చిమే [illegible] ప్రాఙ్ముఖావుపవేశ
యేత్ । పిత్ర్యే [illegible] ఙ్ముఖాం [illegible] ప్రాచ్యధ్వర్యునా [illegible] ॥ [illegible] ల్క్యః॥
[illegible] మేవ వా ॥ [illegible] హేమాద్రౌ [illegible]
[illegible] ప్రాఙ్ముఖా [illegible] ఖాని [illegible] కే [illegible] త్రా [illegible]
యవిషయా ॥ [illegible] కే [illegible] - వికల్ప ఇతి
హేమాద్రిః - [illegible] ॥ [illegible] బ్రహ్మచారి [illegible] జనార్థ [illegible] ॥ [illegible]
విష్ట [illegible] యేత్ - [illegible] లిధి [illegible] తి [illegible]
ద్ధ ప్రచక్షతే ॥ విప్రనియమ [illegible] ॥ [illegible] చ [illegible] త్రా
న్వితాః । ఉచ్ఛిష్టో [illegible] సంస్పర్శం న జ [illegible] పరస్పరమ్ ॥ తత్రాసనాని [illegible]
[illegible] ॥ ఆసనం [illegible] సంచద్యా [illegible] పవిత్రకం ॥ హేమాద్రౌ [illegible]
[illegible] ఖండే ॥ [illegible] మం [illegible] జలం [illegible] । [illegible]
[illegible] మాసనం పిత్రు [illegible] ॥ [illegible] వ్యాసనాయా [illegible] తేదినః॥ హే
మాద్రౌ నాగరఖండే ॥ అయశ్శంకుమయం [illegible] ప్రదేయం నోపవేశనే॥ కలికాయాం
[illegible] ॥ క్షౌమం దుకూలం నైపాలమావికం తారుజం తథా । [illegible]

బృసీంచైవవిష్టరాదిచవిన్యసేత్ ॥ అగ్నిదగ్ధాన్యాయసానిభగ్నానిచవివర్జయేత్॥ హేం
మాద్రౌ ఛాగలేయః॥ పశ్చాద్భాగాదుపక్రమ్య ప్రాచ్యాం పఙ్క్తిర్యథా భవేత్।
దక్షిణాసంస్థితా హ్యేషాపితౄణాం శ్రాద్ధకర్మణి ॥ పులస్త్యః-శ్రీపర్ణీవారుణీ శ్రీకీ
జమ్బుకామ్రకదమ్బకం। సప్తమం బాకులంపీఠం పితౄణాం దత్తమక్షయమ్ ॥ సం
గ్రహే-శమీచ కాశ్మరీశేలుః కదమ్బోవారుణస్తథా। పంచాసనానిశస్తాని శ్రా
ద్ధేదేవార్చనేతథా ॥ కారికా-ద్వౌదైవే ప్రాఙ్ముఖౌ పిత్ర్యేత్రీన్విప్రానుదఙ్ముఖాన్।
పైఠీనసిః-కుతపః శ్రాద్ధవేలాయాం శ్రోత్రియోయది దృశ్యతే। ఆశ్వలాయనః-నీవీ
వాసోదశాన్తేనస్వరక్షార్థం ప్రబంధయేత్। వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యస్తు-దక్షిణేకటిదేశేతు
తిలైః సహకుశత్రయం। యత్తుకాతీయం-నీవీకార్యా దశాన్తస ప్తిర్వామకుక్షౌకుశైః
సహ। ఇతి తద్వృద్ధిశ్రాద్ధే। పిత్ర్యాణాందక్షిణే పార్శ్వేవిపరీతాతుదైవికే।ఇతిస్మృ
త్యంతరాత్। వామేదక్షిణే వేత్యాచారాద్వ్యవస్థేతిమదనపారిజాతే। ఆచార్యః-
ప్రాణాయామత్రయం కృత్వాగాయత్రీస్మరణంతథా।శ్రాద్ధంకర్తాస్మీతివదేద్విప్రైరాస్వా
చ్యంకురుష్వేచ ॥ బ్రాహ్మే-తతస్తిలాన్ గృహీత్వాస్మిన్ వికిరేచ్చాప్రదక్షిణం। త్రి
ర్ద్వయాపరయాయుక్త్యా-జపేదపహతా ఇతి ॥ స్మృత్యర్థసారే-అపహతా ఇతి విలాస్వ
కీర్యఉదీరతామిత్యృచాప్రోక్షేత్। పరాశరః-తద్విష్ణోరితిమంత్రేణగాయత్ర్యాచ ప్ర
యత్నతః। ప్రోక్షయేదన్నజాతంతుశూద్ర దృష్ట్యాదిశుద్ధయే ॥ హేమాద్రౌ బ్ర
హ్మాండే- శ్రాద్ధభూమౌగయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వాదేవంగదాధరం। వస్వాదీంశ్చపి
తౄంధ్యాత్వా తతః శ్రాద్ధంప్రవర్తతే॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చమహాయోగిభ్యఏవ
చ। నమః స్వాహాయైస్వధాయైనిత్యమేవనమోనమః ॥ ఆదిమధ్యావసానేషు త్రిరా
వృత్తం జపేద్బుధః। పితరః క్షిప్రమాయాన్తిరాక్షసాః ప్రద్రవన్తిచ॥తత్రైవస్కాం
దే-తిలారక్షంత్వసురాన్దర్భారక్షన్తురాక్షసాన్ । పంక్తింవైశ్రోత్రియో రక్షేదతిథిః
సర్వరక్షకః॥ వసిష్ఠః-శుద్ధవతీభిః కూష్మాండీభిఃపావమానీభిశ్చపాకాదిప్రోక్షయేత్ ॥ ఇ
తి। అథదేవార్చా। తత్రప్రత్యుపచారమాద్యంతయోరపో దద్యాదిత్యుక్తం వృ
త్తౌస్మృత్యర్థసారేచ। హేమాద్రౌబ్రాహ్మే-ఆసనేష్వాసనందద్యాద్వామేవా దక్షి
ణేపివా। పితృకర్మణివామేచ దైవేదద్యాత్తుదక్షిణే॥ ప్రచేతాః - ఆసనేష్వాసనంద
ద్యాన్నతుపాణౌకదాచన। ధర్మోసీత్యథమంత్రేణ గృహ్ణీయుస్తేతుతాన్కుశాన్ ॥
ధర్మోఽసివిశిరాజా ప్రతిష్ఠితః ఇతి మంత్రః। గాలవః-దర్భానాదాయ హస్తాభ్యాం
గృహీత్వా దక్షిణేకరే। దైవేక్షణః క్రియతాంతునిరంగుష్ఠంకరం తతః ॥ ఓంతథేతి
ద్విజాబ్రూయుస్తేప్రాప్నోతు భవానితి। కర్తాబ్రూయాత్తతోవిప్రః ప్రాప్నవానీతి
వైవదేత్॥ పృథ్వీచంద్రోదయే బృహన్నారదీయే-యవైర్దర్భైశ్చవిశ్వేషాం దేవా
నామిదమాసనం। దత్త్వేతిభూయోదద్యాద్దైవేక్షణ ఇతిక్షణం ॥ తచ్చపశ్చాచ్చ
చతుర్థ్యావాకార్యం ఇతిసపి। తతోర్ఘ్యంకల్పయేత్ ఇతి మన్వాదయః। శౌనకజ
యన్తాభ్యామర్ఘ్యరహితస్య దేవార్చనస్యోక్తేః। ఆశ్వలాయనానాం దైవేఽర్ఘ్య
దానంన ఇతి జోపదేవః। తన్న। పరిశిష్టప్రయోగపారిజాతవిరోధాత్। వృద్ధిశ్రాద్ధే

తుద్దైవేష్వర్ఘ్యం దద్యాత్ । దైవేష్వపి పృథక్ [illegible] ప్రతి భోజనాత్ । ఇతి శౌనకోక్తేః ॥ అథార్ఘ్యపాత్రాణి । పృథ్వీచంద్రోదయే మాత్స్య [illegible] - పాత్రం వనస్పతిమయం తథాపర్ణమయం పునః । జలజం వాపి [illegible] సాగరసంభవం ॥ బ్రాహ్మే-సౌవర్ణం తామ్రమౌదుంబరం స్ఫాటికం శంఖ [illegible] । భిన్నాన్యపి పిహితయోగ్యాని పాత్రాణి పితృకర్మణి ॥ హేమాద్రౌ [illegible] - [illegible] రాజతం తామ్రం ఖడ్గం [illegible] మయం తథా ॥ [illegible] యాం చమసం [illegible] యేద్బుధః ॥ అత్ర [illegible] చతుష్ట [illegible] పాత్రే [illegible] । [illegible] త్రేతు-ద్వౌ దైవే దేవికే త్రీంశ్చ పైత్రే [illegible] రం పాత్రాలాభే [illegible] హేమాద్రిః । [illegible] । పృథ్వీచంద్రోదయేపి-త్రీణి పైత్రికపాత్రాణి [illegible] । [illegible] శరో [illegible] ఏవేత్యాహ । బహ్వృచానాం [illegible] త్రమర్ఘ్యం నోదద్యాదిత్యుక్తం [illegible] । [illegible] తః-దత్తమర్ఘ్యం [illegible] । [illegible] యం దారుజం పాత్రమయశ్చాత్రంచ [illegible] । [illegible] త్రం చ వర్జయేత్ ॥ పురాణసముచ్చయే- [illegible] జంతుసంభవం । త్రపుసీసలోహభవం సదా [illegible] గులం భవేత్పాత్రం పితౄణాం రాజతం శుభం । [illegible] శాస్త్రితః కృతం ॥ స్థాపయేదర్ఘ్యపాత్రేద్వే [illegible] । [illegible] ధివత్పాత్రయోశ్చోపరి [illegible] ॥ యజ్ఞపార్శ్వే-పవిత్రే [illegible] యేత్తు తే । ఓషధీమంతరే కృత్వా అంగుష్ఠాంగులిభిః [illegible] ॥ [illegible] హేన నమ్యస్మయనఖాదిభిః ॥ వసిష్ఠః-పూర్ణం ప్రోక్షయ [illegible] ధ్వర్ణబిలేతతః । పూరయేత్పాత్రయుగ్మం [illegible] ॥ [illegible] - పాత్రద్వయమథార్ఘ్యార్థం తైజసం [illegible] । [illegible] వోదకం క్షిపేత్ ॥ యవోసీతి యవాంస్తత్ర [illegible] పుష్పాణి [illegible] త్రే-సుమనసః ప్రక్షిప్యైతూష్ణీం యవాన్ప్రక్షిప్య ఇతి । [illegible] । [illegible] - యవోసి ధాన్యరాజో వా వారుణో మధుమిశ్రితః । నిర్ణోదః సర్వపాపానాం [illegible] భిః స్మృతః ॥ రాజో వా వారుణో మధుసంయుతః ఇతి [illegible] । [illegible] వోసి సోమదైవత్యః ఇతి తిలమంత్రోఽత్రస్యాత్ [illegible] । హేమాద్రౌ [illegible] యవహస్తస్తతో దేవాన్విప్రాన్ ఆవాహనం ప్రతి । ఆవాహయేదను [illegible] విశ్వేదేవాస ఇత్యృచా ॥ వృద్ధపరాశరః-తతః [illegible] । [illegible] నావాహయిష్యేఽహమితి వాచముదీరయేత్ । ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతో విశ్వేదేవాస ఆగత । విశ్వేదేవాః శృణుతేమమితి మంత్రద్వయం పఠేత్ । శ్రాద్ధనిర్ణయే-విశ్వేదేవానామజ్ఞానే హేమాద్రౌ బృహస్పతిః-ఉత్పత్తిం నామ చైతేషాం నవిదుర్యే ద్విజాతయః । అయముచ్చారణీయస్తైర్మంత్రః శ్రద్ధాసమన్వితైః । ఆగచ్ఛంతుమహా

భాగావిశ్వేదేవామహాబలాః । యఅత్రవిహితాశ్శ్రాద్ధేసావధానాభవంతుతే॥ ఇదం చావాహన మర్ఘ్యపాత్రాసాదనాత్ ప్రాక్ హేమాద్రిణోక్తం తత్రకాత్యీయైః ప్రాక్కార్యంతథైవతత్సూత్రాత్, అన్యైస్తదుత్తరం - పృథ్వీచంద్రోదయేశంఖః-సయవం పుష్పమాదాయచరణాదిశిరోంతకం । అర్చయేత్యర్చనంకుర్యాదం తరేచోదకంతథా ॥ పిత్ర్యేతుమూర్ధాదిపాదాంతం ॥ పాదప్రభృతిమూర్ధాంతం దైవికేపూజనంభవేత్ । శిరఃప్రభృతిపాదాంతంనమోవ ఇతిపైతృకే ఇతిమదనరత్నేప్రచేతసోక్తేః - కలికాయాంసంగ్రహే ॥ తిష్ఠన్కృతాంజలిర్భూత్వాపఠేన్మంత్రంసమాహితః । విశ్వేదేవాశ్శృణుత ఇత్యాగచ్ఛత్వపరంతతః - హేమాద్రౌజాతూకర్ణ్యః ॥ తతోఘ్ర్యపాత్రసంపత్తింవాచయిత్వాద్విజోత్తమాన్ । తదగ్రేచార్ఘ్యపాత్రంతుస్వాహార్ఘ్యా ఇతివిన్యసేత్ ॥ గార్గ్యః ॥ దత్త్వాహస్తేపవిత్రంచ కృత్వాపూజాంచపాదతః । యాదివ్యాఇతిమంత్రేణ హస్తేష్వర్ఘ్యంవినిక్షిపేత్॥ సంగ్రహే ॥ విశ్వేదేవాఇదంవోర్ఘ్యమితిదానంసమాదిశేత్ ॥ తదంతేస్వాహానమ ఇతివాచ్యం।యాదివ్యా ఇతిమంత్రేణస్వాహాకారంనమోంతకమితి హేమాద్రౌనాగరఖండాత్ - అథర్వణసూత్రేతు - పాద్యమర్ఘ్యమాచమనీయమితిద్విజకరేవినినయేదిత్యస్యైవనత్రయముక్తం - గభస్తిః ॥ అర్ఘ్యంచపిండప్రదానంచ స్వస్త్యేష్వేతథైవచ । గంధపుష్పాదికంసర్వంహస్తేనైవతుదాపయేత్ ॥ ప్రతివిప్రంయాదివ్యేత్యావృత్తిః - బహ్వృచానాంత్వనేనదత్తార్ఘ్యానుమంత్రణం, తతఃపాత్రం దేవేభ్యఃస్థానమసీతిన్యుబ్జముత్తానంవాకార్యమితిగారుడేఉక్తం - ఏతదాపస్తంబానాంనియతమన్యేషాంన - హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మే ॥ గంధైఃపుష్పైశ్చధూపైశ్చ వస్త్రైశ్చాప్యథభూషణైః । అర్చయేద్బ్రాహ్మణాన్ శక్త్యాశ్రద్దధానస్సమాహితః॥ పృథ్వీచంద్రోదయేమార్కండేయః॥చందనాగరుకర్పూరకుంకుమానిప్రదాపయేత్॥ విష్ణుః ॥ చందనకుంకుమకర్పూరాగరుపద్మకాన్యనులేపనాయఇతి॥ వ్యాసః ॥ అపవిత్రకరోగంధైగంధద్వారేతిపూజయేత్ ॥ కలికాయాంస్మృతిః ॥ గంధద్వారేతివై గంధమాయనేతేచపుష్పకం । ధూరసీత్యమునాధూపముద్దిశ్యస్వేతిదీపకం ॥ యువంవస్త్రాణిమంత్రేణవస్త్రం దద్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ఆసనేస్వాసనంబ్రూయాదర్ఘ్యేస్వర్ఘ్యంద్విజోత్తమః ॥ సుగంధిశ్చసుపుష్పాణిసుమాల్యానిసుధూపకః । సుజ్యోతిశ్చైవదీపేతుస్వాచ్ఛాదనమితిక్రమః ॥ విప్రాణాంగంధైనవర్తులంత్రిపుండ్రంవానకార్యం - హేమాద్రౌదేవలః॥ లలాటేపుండ్రకందృష్ట్వాస్కంధేమాలాంతథైవచ। నిరాశాఃపితరోయాంతిదృష్ట్వాచవృషలీపతిం । పుండ్రంవర్తులమిత్యపరార్కేమదనరత్నేచ - పుండ్రంత్రిపుండ్రంవర్తులమర్ధచంద్రంచ ॥ ఊర్ధ్వంచతిలకంకుర్యాన్నకుర్యాద్వైత్రిపుండ్రకం । ఊర్ధ్వంచతిలకంకుర్యాత్ దైవేపిత్ర్యేచకర్మణి ॥ నిరాశాఃపితరోయాంతిదృష్ట్వైవత్రిపుండ్రకమితివృద్ధ పరాశరోక్తేః - తిర్యక్త్వపోభవత్యేవ ॥ వర్జయేత్తిలకంఫాలేశ్రాద్ధకాలేచసర్వదా । తిర్యగపూర్ధ్వపుండ్రం వాధారయేత్తుప్రయత్నతః ఇతివ్యాసోక్తేరితిపృథ్వీచంద్రః - యత్తునారదీయే ॥ ఊ

ర్ధ్వపుండ్రంచతులసీం శ్రాద్ధేనేచ్ఛంతి కేచనేతితత్కృష్ణశం । హేమాద్రౌబ్రా
హ్మే - పూతికంమృగనాభించరోచనాంరక్తచందనం । కాలేయకంతోగ్రగంధంతు
తురుష్కంచాపి వర్జయేత్ - కస్తూర్యాంవికల్ప ఇతి హేమాద్రిః - వృద్ధశాతాతపః -
పవిత్రంతుకరేకృత్వాయస్సమాలభతేద్విజః । రాక్షసానాంభవేచ్ఛ్రాద్ధంనిరా
శైఃపితృభిర్గతైః - పుష్పంతుబ్రాహ్మే - జాతీచంపకలోధ్రాశ్చమల్లికాబాణబ
ర్బరీ । చూతాశోకాటరూషంచతులసీతిలకంతథా ॥ కృష్ణికాంతాగిరికర్ణైన భృంగ
మారణ్యకేతకీ । యూథికామతిముక్తంచశ్రాద్ధేయోగ్యానిభోద్విజాః - పద్మంతు
ముదంపద్మంపుండరీకంచయత్నతః । ... నీలోత్పలం ... చనిత్యంచ ... గేత్ -
హేమాద్రౌవాయుభవిష్యయోః - సుకుసుమాశ్శుక్లాస్సుగంధయుక్తావిదూర్వాంకురా అపి ।
సంపూజనీయాఃపితరశ్శ్రియస్కామేన సర్వదా - స్కాందే - జాతిస్సర్వాదాత
వ్యామల్లికాశ్వేతయూథికా । జలోద్భవానిసర్వాణికుసుమానిచచంపకం - తథైవ
వృద్ధమనుః - ననియుక్తశ్శిఖావద్భ్యంపుష్పాల్యంచిరదిధారయేత్ - వర్జ్యానిపృథ్వీ
చంద్రోదయేభవిష్యే - కేతకీంతులసీపత్రంబిల్వపత్రంచవర్జయేత్ । ద్రోణాచకరవీ
రంచధుత్తూరంకింశుకంతథా - మాధవీమోస్సపత్ర్యాసారేచతులసీనిషిద్ధా - తులసీ
నిషేధోనిర్మూలఇతి హేమాద్రిః - సమూల ... తులసీ ...
యపితరస్తృప్తమానసాః । ప్రయాంతిగరుడారూఢా ...
గపారిజాతేపాద్మే కృతేరితిబోపదేవః - వృద్ధపరాశరః - ... వ్యాప్యా
పత్రైశ్చనార్చయేత్ । జపాదికుసుమంభింటీరూపికాసకురంటికా - పుష్పాణిచవ
ర్జనీయానిశ్రాద్ధకర్మణినిత్యశః - హేమాద్రౌశంఖః - ఉగ్రగంధీన్యగంధీని చై
త్యవృక్షోద్భవానిచ । పుష్పాణివర్జనీయానిరక్తవర్ణానియానిచ - జలోద్భవా
నిదేయానిరక్తాన్యపివిశేషతః - అంగిరాః - సజాతికుసుమానిదద్యాచ్ఛుకపత్రమితి
జాత్యాంవికల్పఇతిహేమాద్రిః - ... - ...
... చంపకంజాతీ ... పిండేపుష్పైః ... నార్చయేత్ ...
... కృతేరితిబోపదేవః - స్మృత్యర్థసారే - ...
త్రికా । చంపకంతిలపుష్పంచ ... కేతకీంకరవీరంచ ...
కంతథా । పాటలాంచైవజాతీంచ శ్రాద్ధేషుయత్నేనవర్జయేత్ - కేచిత్తు తులసీ
మాహుః - పితృపిండార్చనంశ్రాద్ధేయైఃకృతంతులసీదళైః । ప్రీణితాఃపితరస్తేషాం యా
వచ్చంద్రార్కమేదినిఇతిమార్కండేయోక్తేః - ధూపస్తల్లోకేనిష్ఠధర్మే ॥ ధూప
స్తుగుగ్గులుర్దేయస్తథాచందనసారజః । అగరుశ్చసకర్పూరస్తురుష్కస్తథైవ
చ - విష్ణుః - ఘృతమధుయుక్తంగుగ్గులుం శ్రీఖండదేవదారుసరళాదినిచద్యాదితితత్
త్రైవదేవలః - యేహిప్రాణ్యంగజాధూపాహాస్తవాతాహతాశ్చయే । నతేశ్రాద్ధే
నియోక్తవ్యాయేచకేచోగ్రగంధయః - ఘృతంనకేవలందద్యాద్దుష్టంవాతృణగు
గ్గులుమ్ - దీపమాహవిష్ణుః - ఘృతేనదీపోదాతవ్యస్తిలతైలేనవాపునః । వసామే
దోద్భవందీపంప్రయత్నేనవివర్జయేత్ - పద్మపురాణేబ్రాహ్మే - కౌశేయంక్షౌమకా

ర్పాసందుకూలమహతంతథా। శ్రాద్ధేష్వేతానియోదద్యాత్కామానాప్నోతిచో
త్తమాన్ - హేమాద్రౌ బ్రహ్మవైవర్తే - యజ్ఞోపవీతందాతవ్యంవస్త్రాభావేవి
జానతా । పితృభ్యోవస్త్రదానస్యఫలంతేనాప్నుతేఽఖిలం - తత్రైవపాద్మే -
నిష్క్రియోవాయథాశక్తివస్త్రాభావేప్రదీయతే - అన్యాన్యపిచదేయాని।తత్రైవ
కాళికాపురాణే - ధాత్వాదినిర్మితారమ్యాదీపికాశ్రాద్ధకర్మణి । పిత్రూనుద్దిశ్య
యోదద్యాత్సభవేద్భాజనంశ్రియః। యోధూపదానంపాత్రంతుపాత్రమారార్తిక
స్యచ । దద్యాత్పితృభ్యఃప్రయతస్తస్యస్వర్గేఽక్షయాగతిః - విష్ణుధర్మే ॥ యః
కంచుకంతద్ధ్రోష్ణీషంపితృభ్యః ప్రతిపాదయేత్ । జ్వరోద్భవానిదుఃఖానిసకదాచిన్న
పశ్యతి ॥ స్త్రీణాంశ్రాద్ధేతుసిందూరందద్యుశ్చండాతకానిచ । నిమంత్రితాభ్యఃస్త్రీ
భ్యోయేతేస్యుస్సౌభాగ్యసంయుతాః ॥ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే॥ నకృష్ణవర్ణం
దాతవ్యంనాపికార్పాససంభవమ్ । పితృభ్యోనాపిమలినంనోపభుక్తంకదాచన ॥
నచ్ఛిద్రితంనాపదశంనధౌతంకారుణాపిచ ॥ కార్పాసనిషేధోన్యసంభవే॥ తత్రైవ ॥
పితౄన్సత్కృత్యవాసోభిర్దద్యాద్యజ్ఞోపవీతకం।యజ్ఞోపవీతదానేనవినాశ్రాద్ధంతుని
ష్ఫలం॥ఏతద్వ్యతిస్త్రీశూద్రస్త్రీశ్రాద్ధేపిదేయమితిహేమాద్రిః॥తత్రైవనృసింహపురా
ణే ॥ కమండలుంతామ్రమయంశ్రాద్ధేషుప్రదదాతియః ॥ కాష్ఠేననిర్మితంవాపినా
రికేళమథాపివా ॥ దద్యాత్కమండలుంశ్రాద్ధేసశ్రీమానభిజాయతే । యోమృత్తి
కావిరచితాన్శ్రాద్ధేషుచఘటాన్శుభాన్ ॥ ప్రదద్యాత్కరకాన్వాపిసోఽక్షయం
విందతేసుఖమ్ ॥ తత్రైవ ॥ ఉపానచ్ఛత్రవస్త్రాణిభుక్తిపాత్రంకమండలుమ్ । శయ
నాసనయానానిదర్పణవ్యజనానిచ ॥ అన్నంసుసంస్కృతంగంధాంస్తాంబూలందీప
చామరే । పితృభ్యోయఃప్రయచ్ఛేత్తువిష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ సౌరపురాణే ॥ చామ
రంతాళవృంతంచశ్వేతఛత్రంచదర్పణమ్ ॥ దత్వాపితౄణామేతానిభూమిపాలోభ
వేదిహ ॥ తత్రైవనందిపురాణే ॥ అలంకారాఃప్రదాతవ్యాయథాశక్తిహిరణ్మయాః।
కేయూరహారకటకముద్రికాకుండలాదయః ॥ తథా ॥ స్త్రీశ్రాద్ధేషుప్రదేయాస్స్వై
రలంకారాస్తుయోషితామ్ । మంజీరమేఖలాదామకర్ణికాకంకణాదయః ॥ ఆద
ర్శవ్యజనచ్ఛత్రశయనాసనపాదుకాః। మనోజ్ఞాఃపటవాసాశ్చసుగంధాశ్చూర్ణము
ష్టయః ॥ అంగారధానికాశ్శీతేయోగపట్టాశ్చయష్టయః । కటిసూత్రాణికౌష్యాణి
మేఖలాశ్చైవకంబళాః ॥ కర్పూరాదేశ్చభాండానితాంబూలాయతనంతథా । భో
జనాధారయంత్రాణిపతద్గ్రాహంస్తథైవచ ॥ తథాంజనశలాకాశ్చకేశానాంచప్ర
సాధనమ్ । ఏతాన్దద్యాత్తుయస్సమ్యక్సోశ్వమేధఫలంలభేత్ ॥ స్కాందే॥ సౌవర్ణం
రాజతంవాపికాంస్యేనాప్యథనిర్మితమ్ । దత్వాభోజనపాత్రంతుసమృద్ధోభవతిభూ
తలే ॥ వామనపురాణే ॥ బందీకృతాస్తుయేకేచిత్స్వయంవాయదివాపరైః । యేన
కేనాప్యుపాయేనయస్తాన్మోచయతేనరః ॥ పితరస్తస్యగచ్ఛంతిశాశ్వతంపదమవ్య
యమ్ ॥ పరాశరః ॥ వాచయేత్పరిపూర్ణాత్వంవాసోదత్వావిధానతః॥ నారదీయే ॥
దేవైశ్చసమనుజ్ఞాతోయజేత్పితృగణంత్వథ ॥ తత్రపిత్రేఆసనాద్యశేషమర్చనకాం

డం నై శ్వదేవికం జ్ఞేయం- విశేషః [illegible] - [illegible] - [illegible]
వాహనమాసనాద్యర్ఘ్యం వార్ఘ్యం [illegible]
షుపక్షా ఉక్తాః-ఏషాం శాఖాభేదేన [illegible]
మాహా [illegible] రాయనః- తైజసాన్యసంభవే [illegible] నాప
[illegible] ంతత్త్రోతేష్వ ఆసిచ్య [illegible] దేవేభ్యః [illegible] నానః [illegible]
[illegible] సిసో దేవ [illegible] గోస [illegible]
[illegible] యోహి సస్వధాన [illegible] , [illegible]
మేవ । కులాల [illegible] । త [illegible]
[illegible] తథా ఇతి [illegible] - [illegible]
ఖావేద్విజాభావే [illegible] । [illegible]
ణసంఖ్యయా ॥ [illegible]
[illegible] సారః- మాధవీయే [illegible] । [illegible]
విత్ । [illegible] , [illegible]
[illegible] మంత్రేణ సకృత్, [illegible] - [illegible]
[illegible] తిన్య [illegible] - [illegible]
[illegible] ప్లవ [illegible]
తిమతాత్ - తత్త్రై వవిష్ణుః ॥ [illegible]
[illegible] తేష్వప ఆసించేత్ । [illegible]
అత్రాస్మిన్పక్షే ప్రతిపాత్రం మంత్రావృత్తిః - [illegible]
పాత్రేషు ప్రతి వేదథ ॥ [illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] పుష్పాణిదత్త్వాచామే త్తతస్స్వధమ్ ॥ [illegible]
సంప [illegible] వాచయిత్వా ద్విజోత్తమః । [illegible]
విన్యసేత్ - తత [illegible] - [illegible] -
అత్రగోత్రసంబంధనామాని ద్వితీయాం [illegible] - [illegible] -
[illegible] నావాహయిష్యామిత్యనుజ్ఞా - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] కృత్వాముఖః । ఆవాహనం తతః కుర్యాదుశంతస్త్వేత్యృచాబుధః । [illegible]
[illegible] జపేదాయంతున స్తతః । అత్రసవ్యస్యాపి ప్రాగుక్తో వికల్పః- [illegible]
ద్యమాత్రావృత్త్యాస్మత్పితరమముకశర్మాణ మముక గోత్రం వసురూపమావాహ
యామీత్యుక్త్వా మూర్ధాదిపాదాంతం తిలాన్వికిర్యాయంతున ఇతిస [illegible] వేన
కృజ్జపేదితి నిబంధాః - అత్రోపవేశనసంవేశనపాద్యార్ఘ్య [illegible]
మాత్రాదీనాం [illegible] వేదినాం [illegible] తేషాం [illegible]
పితృతంత్రాతిలోమ్యేన సర్వః ప్రయోగః - వారాహే ॥ గంధపుష్పాణ్ [illegible]
దద్యాద్ధస్తే తిలోదకమ్ ॥ గార్గ్యః ॥ శిరస్తః పాదతో [illegible]
తతస్స్వధాఖ్యా ఇతి పితృపితామహాదివి [illegible] వేద [illegible]

వృత్తౌ చ - ఆశ్వలాయనః ॥ ప్రసవ్యేనేతరపాణ్యంగుష్ఠాంతరేణోపవీలిత్వా దక్షిణే
నవామసవ్యోపగృహ్య తేన పితరిదం తే అర్ఘ్యం పితామహేదం తే అర్ఘ్యం ప్రపితామ
హేదం తే అర్ఘ్యం మిత్యప్సూర్వాంతాః ప్రతిగ్రాహయిష్యన్ సకృత్సకృత్స్వధా
అర్ఘ్యా ఇతి ప్రసృష్టాననుమంత్రయీత, యా దివ్యా ఆపః పృథివీసంబభూవుర్యా అం
తరిక్ష్యా ఉత పార్థివీర్యాః, హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తా న ఆపః శంస్యోనా భవంతు
ఇతి - అర్ఘ్యాదిప్రాగ్గంధాదేర్యజ్ఞోపవీతమేవ - అర్ఘ్యదానాత్ప్రాగన్యా అపోఽద
ద్యాత్ - యద్యప్యత్ర సవ్యేన దక్షిణేన వార్ఘ్యం దద్యాదిత్యుక్తం - తథాపి దక్షి
ణేనేత్యభిమతోఽర్థః - కారికాయాం వృత్తౌ చైవం, పిత్రాదేస్త్రిభిః పాత్రైర్దద్యాత్ -
పితుః స్థానేపి పాత్రత్రయం చేదేకమర్ఘ్యం విభజ్య దద్యాత్ త్రయాణాం స్వధా అర్ఘ్యా
ఇతి సకృత్ప్రశ్నః - ఏవం పైతామహే చాపి ॥ అర్ఘ్యజలదానమర్ఘ్యమంత్రాశ్చ ప్రతివిప్ర
మావర్తంతే, తేషు గంధాదౌ చ ప్రతివిప్రం పదార్థానుసమయః కాండానుసమ
యో వా - పిత్రాదిత్రయాణామేకవిప్రపక్షే త్రిభిః పాత్రైరేకస్యైవార్ఘ్యం దద్యాదితి
వృత్తిః - కారికాపి ॥ స్వధార్ఘ్యా ఇత్యపోఽర్ఘ్యాస్తా ఉపవీతీ నివేదయేత్ ॥ వివేద
నాత్ప్రాక్ప్రాచీనావీతమేవేత్యర్థః ॥ అర్ఘ్యం సశేషమాదాయ దక్షిణేన తు పాణినా ।
సవ్యహస్తగృహీతేన నినయేత్పితృతీర్థతః ॥ దత్త్వా దత్త్వా నినీతాస్తా యా దివ్యా ఇత్యను
మంత్రయేత్ ॥ యత్తు ॥ యా దివ్యా ఇతి మంత్రేణ హస్తేష్వర్ఘ్యం వినిక్షిపేదితి - య
చ్చ వారాహే ॥ తిలాంబునా చాపసవ్యం దద్యాదర్ఘ్యాదికం ద్విజ ఇతి - యచ్చ వ్యాసః ॥ గో
త్రసంబంధనామాని పితౄణామనుకీర్తయన్ । ఏకైకస్య తు విప్రస్య అర్ఘ్యపాత్రం విని
క్షిపేత్ తద్బహ్వృచాతిరిక్తవిషయమ్ - తత ఆచామేత్ - ఏవం మాతామహేష్వపి,
ఆశ్వలాయనః ॥ సంస్రవాన్ సమవనీయ తాభిరద్భిః పుత్రకామో ముఖమనక్తి సంస్ర
వః శేషః - సంస్రవో హి పరిశిష్టో భవతీతి శతపథశ్రుతేః - కేచిత్తు హస్తగలితాంబు వదం
తి - సమవనీయాం త్యే ద్వే పాత్రే పిత్ర్యపాత్రే అసిచ్యేతి వృత్తిః ప్రథమే పాత్రే సంస్రవాన్
సమవనీయేతి కాత్యాయనసూత్రాచ్చ - బ్రాహ్మే తు ప్రతిబింబావలోకనముక్తం - స్కాందే
త్వాయుఃకామస్య నేత్రాంసేచనముక్తం - పిత్ర్యవిప్రైః ప్రాఙ్ముఖస్య కర్తురభిషేకః
కార్య ఇతి కేచిత్ - ఆశ్వలాయనః ॥ నోద్ధరేత్ప్రథమం పాత్రం పితౄణామర్ఘ్యపాతి
తం । ఆవృతాస్తత్ర తిష్ఠంతి పితరః శౌనకోఽబ్రవీత్ ॥ యావద్విప్రవిసర్జనమితి తుగ్యపా
దేయ గాయః పారః - అత్ర వృత్తిః - పిత్ర్యపాత్రం సమవనయనదేశాన్న చాలయేదా శ్రా
ద్ధసమాప్తేః - యస్మాత్తత్ర తృతీయపాత్రేణావృతాః ఇతి - యద్వా - ప్రథమపాత్ర
మేవ స్యాచ్చలం న స్యాదితి కాశాభావేపీదమేవ శేషప్రతిపాదనం ॥ హేమాద్రౌ కా
ర్ష్ణే ॥ సంస్రవాంశ్చ తతస్సర్వాన్పాత్రే కుర్యాత్సమాహితః । పితృభ్యః స్థానమసీ
తి న్యుబ్జం పాత్రం నిధాపయేత్ ॥ శూలపాణౌ యమస్తు ॥ పైతృకం ప్రథమం పాత్రం
తస్మిన్ పైతామహం న్యసేత్ । ప్రపితామహం తతో న్యస్య నోద్ధరేన్న చ చాలయేదిత్యా
హ - అథ సంస్రవానానీయ తృతీయేనాచ్ఛాద్య న్యుబ్జం కుర్యాదితి సర్వైకవాక్యత
యాఽర్థ ఇతి కేచిత్ - అత్రిః ॥ గంధాదిభిస్తదభ్యర్చ్య తృతీయేనాపిధాపయేత్ । పితృ

భ్యఃస్థానమసీతిశుచౌదేశేచ్ఛ్రేర్చయేత్ - అర్చనంన్యుబ్జీకృత్యపితుల్యాం - న్యుబ్జము
త్తరతోన్యసేదితిప్రచేతసోక్తేః - సర్వవిప్రోత్తరతోన్యసేదితిహేమాద్రికల్పతరూ।
విప్రవామే ఇతిహలాయుధః - కర్తుర్వామే ఇతిశూలపాణిః ॥ ఉత్తానంవివృతంవా
పిపితృపాత్రంనతద్వ్యభవేదిత్యుశనసోక్తేర్న్యుబ్జత్వేనసాధుః - మాతామహాదిసంస్రవా
నపిపితృపాత్ర ఏవగృహీత్వాప్రయాజవత్తంత్రేణ న్యుబ్జీకుర్యాదితిశూలపాణిః -
ఏకోద్దిష్టేతుమాహేనన్యుబ్జతేతి పితృభక్తౌశ్రీదత్తః - యమోపి ॥ స్పృష్ట్వాముత్తానమ
న్యత్రసితముద్ఘాటితంతథా । పాత్రందృష్ట్వావ్రజంత్యాశుపితరస్సంశపంతిచ ॥ వైశ్వ
దేవేఉత్తానమితి మదనపారిజాతః ॥ బైజవాపః ॥ తస్యోపరికుశాన్దత్త్వాప్రదద్యాద్దే
వపూర్వకమ్ । గంధపుష్పాణిధూపంచదీపంవస్త్రోపవీతకే ॥ అత్రగంధాదేర్దైవే వేతి
త్యోరిచపదార్థానుసమయస్యయాజ్ఞవల్క్యోక్తకాండానుసమయేనవికల్పోజ్ఞే
యః - బహ్వృచానాంతు సూత్రేదైవానుక్తేః - కాండానుసమయఏవా - అత్ర
ప్రాచీనావీతీనామగోత్రసంబుద్ధ్యాద్యుక్తంప్రాగన్యత్ దైవవత్ తదంతేఆచమనం
చ - హేమాద్రౌకాలికాపురాణే ॥ నిర్వర్త్యబ్రాహ్మణాదేశాత్క్రియామేవంయ
థావిధి । భాజనానితతోదద్యాద్ధస్తశౌచంపునఃక్రమాత్ - ఆదేశాత్పాత్రాణిద
ద్యాదిత్యన్వయః - తేనతత్రాపిప్రశ్నానుజ్ఞేయే - తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ మండలాని
చకార్యాణినైవారైశ్చూర్ణకైశ్శుభైః । గౌరమృత్తికయావాపిభస్మనాగోమయేన
వా ॥ భృగుః ॥ భస్మనావారిణావాపికారయేన్మండలంతతః । చతుష్కోణంద్విజాగ్ర్య
స్యత్రికోణంక్షత్రియస్యతు ॥ మండలాకృతివైశ్యస్యశూద్రస్యాభ్యుక్షణంస్మృతమ్
బహ్వృచపరిశిష్టేతు - దైవేచతురస్రం పిత్ర్యేవృత్తంమండలంకృత్వాక్రమేణ
సయవాన్సతిలాంశ్చదర్భాన్దద్యాదిత్యుక్తం - మార్కండేయః ॥ యాతుధానాః
పిశాచాశ్చక్రూరాయేచైవరాక్షసాః । హరంతిరసమన్నస్యమండలేనవివర్జితమ్ ॥
హేమాద్రౌహారీతః ॥ భూమావేవవిదధ్యాన్నోపరిపాత్రాణీతి - తానిచహేమా
ద్రావత్రిరాహ ॥ భోజనేహైమరౌప్యాణిదైవేపిత్ర్యేయథాక్రమమ్ ॥ హారీతః ॥ రా
జతంపార్ణతామ్రకాంస్యపాత్రాణిభోజనేఇతి- తత్రైవవారాహే ॥ సౌవర్ణానిహ
రాప్యాణికాంస్యానితదసంభవే । అన్యాన్యపిహికార్యాణిదారుజాన్యపిజానతా ॥
నాయసాన్యపికార్యాణిపైత్తలానినతుక్వచిత్ । నచసీసమయానీహాశస్యంతేత్రపు
జాన్యపి ॥ అత్రిః ॥ పంచాశత్పలికంకాంస్యంద్వ్యధికంభోజనాయవై । గృహస్థస్తు
పదాకార్యమభావేహేమరౌప్యయోః ॥ పాలాశేభ్యోవినాన్యేషాం పాత్రాణాం
భోజనే ॥ పృథ్వీచంద్రస్తు ॥ కాంస్యపాత్రేహనిర్దిష్టాన్నిరాశాఃపితరోగతాఃఇతిబ్రా
హ్మోక్తేః - కాంస్యపాత్రనిషేధమాహబోపదేవస్తుస్మృతి సంగ్రహకుదాజ
హార ॥ శ్రాద్ధేపలాశపాత్రాణిమధుకౌదుంబరాణిచ । పారిశాకుటజాన్నేషు క్రకచా
నిక్రమాజ్జగుః ॥ కదలీచూతపనసజంబుపున్నాగచంపకాః । అలాభేమాఖ్యపాత్రా
ణాంగ్రాహ్యాస్స్యుపితృకర్మణిఇతి ॥ హేమాద్రౌతుకదలీపాత్రనిషేధమాహాంగి
రాః ॥ నజాతీకుసుమానీదద్యాన్న కదళీపత్రమితి ॥ క్రతుః ॥ అసురాణాంకులేజా

తారంభాపూర్వపరిగ్రహే । తస్యాదర్శనమాత్రేణ నిరాశాః పితరో గతాః ॥ ఏవంపా
త్రాణ్యాసాద్య భస్మమర్యాదాం కృత్వా విప్రహస్తశోధనం కుర్యాత్ - తత్ర ‘‘పిశంగభార
ఘాణో’’ ఇతి - మంత్రద్వయం కేచిత్పఠంతి - మాత్స్యే ॥ అకృత్వా భస్మమర్యా
దాం యః కుర్యాత్పాణిశోధనమ్ । ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతే ॥
తత్రైవ బ్రహ్మాండే ॥ ప్రక్షాళ్య హస్తపాత్రాది పశ్చాదద్భిర్విధానవత్ । ప్రక్షాళనజ
లం దర్భైస్తిలైర్మిశ్రం క్షిపేచ్చ వా ॥ మండలోపరీతి హేమాద్రిః ॥ అథాగ్నౌకరణం-
హేమాద్రౌ మార్కండేయః ॥ ఆహితాగ్నిస్తు జుహుయాద్దక్షిణాగ్నౌ సమాహితః ॥
అనాహితాగ్నిశ్చౌపాసనేఽగ్న్యభావే ద్విజేఽప్సు వా ॥ వాయవీయే ॥ ఆహృత్య ద
క్షిణాగ్నింతు హోమార్థం వై ప్రయత్నతః । అగ్న్యర్థం లౌకికం వాపి జుహుయా
త్కర్మసిద్ధయే ॥ ఆహితాగ్నిస్సర్వాధానీ - అర్ధాధానీ తు గృహ్య ఏవేతి చంద్రి
కాపరార్కమితాక్షరామాధవాదయః - తస్యాపి దక్షిణాగ్నౌ లౌకికో గృహ్య ఇతి
హేమాద్రిః కల్పతరుశ్చ - ఆద్యపక్ష ఏవ తు యుక్తః బహుసమ్మతశ్చ - యద్యపి స్మా
ర్తాగ్నౌకరణం శ్రౌతే దక్షిణాగ్నౌ న యుక్తం - తథాపి వచనాద్భవతీతి హేమాద్రి
చంద్రికాదయః - ఇదం దర్శశ్రాద్ధ ఏవ - ఆబ్దికాదిషు తు సర్వాధానీ పాణౌ అర్ధా
ధానీ గృహ్యే కుర్యాదితి హేమాద్రిర్మాధవాదయశ్చ ॥ పక్షాంతం కర్మ నిర్వర్త్య వై
శ్వదేవం చ సాగ్నికః । పిండయజ్ఞం తతః కుర్యాత్తతోఽన్వాహార్యకం బుధ ఇతి లౌగా
క్ష్యాదిభిః క్రమోక్తేర్విహృతదక్షిణాగ్నిసత్వాత్ - అత ఏవాత్ర వచనే సాగ్నికః ఆహి
తాగ్నిరుక్తో హేమాద్రిణా - ఏతదాపస్తంబాదీనామేవ - ఆశ్వలాయనస్యాహితా
గ్నేః పాణావేవేతి వృత్తిః - అర్ధాధానినః గృహ్య ఏవ వ్యతిషంగేణేతి ప్రయోగపారి
జాతే పరిశిష్టే చ - బోపదేవస్త్వాహ హోమశబ్దః పిండపితృయజ్ఞపరః ॥ పితృ
యజ్ఞే తు జుహుయాద్దక్షిణాగ్నౌ సమాహితః । శ్రాద్ధే త్వౌపాసనాగ్నౌ తు నిరగ్నిర్లౌకి
కేనలే ॥ అనగ్నిర్దూరభార్యశ్చ పార్వణే సముపస్థితే । సంధాయాగ్నిం తతః కుర్యాద్ధో
మమగ్నిం సముత్సృజేత్ ఇతి త్రికాండమండనోక్తేః - శ్రాద్ధే గృహ్యాగ్నావేవేతి లౌకికా
గ్న్యాదివిధానం చ తైత్తిరీయాదివిషయం - బహ్వృచస్య త్వనగ్నేరపి పాణౌ హో
మ ఏవ - అగ్నిపాణీ వినా సూత్రే విధానాంతరానుక్తేః ॥ అగ్న్యభావే తు విప్రస్య పాణావే
వోపపాదయేదితి మనూక్తేశ్చ వృత్తావప్యేవం - క్వచిత్సాగ్నేరపి పాణౌ హోమ ఉ
క్తో గృహ్యపరిశిష్టే ॥ అన్వష్టక్యం చ పూర్వేద్యుర్మాసిమాస్యథ పార్వణం । కామ్య
మభ్యుదయేఽష్టమ్యామేకోద్దిష్టం తథాష్టమమ్ ॥ చతుష్వాద్యేషు సాగ్నీనాం వ
హ్నౌ హోమో విధీయతే । పిత్ర్యబ్రాహ్మణహస్తే స్యాదుత్తరేషు చతుర్ష్వపీతి-
ఏకోద్దిష్టం సపిండీకరణం శుద్ధే తన్నిషేధాత్ - బహ్వృచభాష్యకారాస్తు సర్వైకో
ద్దిష్టేషు పాణౌ హోమమాహుః - ఇదం చ బహ్వృచానామేవ - అత్రేదం తత్త్వం-
స్థాలీపాకేన సహ పిండార్థముద్ధృత్యేతి సూత్రేణాత్రాపూర్వః స్థాలీపాకశ్చోద్యతే -
సర్వశ్రాద్ధేషు ప్రసంగాత్తేనానువాదోఽయమితి వృత్తికారోక్తేః - పార్వణే ఆధానికస్యా
షంగస్య వ్యతిషంగస్య వాప్యష్టకాదిష్వసతి దేశాదర్ధాధానినోఽపి పాణౌ హోమ

ఏవేతివృత్తిస్వరసః - ఏవమాసికాదావపి ॥ హోమశేషాసిత్రే[illegible]సపిండీకరణేత థా। పాణావేవతుహోతవ్యమన్యత్రాగ్నౌతుహూయతే ఇతి[illegible]దేవోదాహృ తవచనాచ్చ - భాష్యకారమతేతు- సూత్రేస్థాలీపాకనేత్యనేన[illegible]త్యపచ్ఛ్రివ ణాచ్చపార్వణేసాంగం-తతఃకామ్యాదిష్వపిఉపభావేఽగ్న్యభావే[illegible]స్యాదభావః - ఏతదేవానుసృత్యవిక్రతావపి పాపిణ్డాపితృలింగతః[illegible] - ప్రయోగపారిజాతే పరిశిష్టేచ - తేనైతస్మిన్‌[illegible]నోగ్నౌ[illegible] - వస్తుతస్థాలీపాకేసహశాఖ యాప్రవ్రస్తరం[illegible]తీతివత్సహ[illegible] సూత్రే[illegible] - పత్నీవత్త్వే[illegible]లషుణామి వనాంగత్వం - తత్రేవానాంగాను[illegible]థవ[illegible]త పిండదానత్వాగ్నాయుక్తః తేసవ్యలింగాభావేఽగ్నౌ[illegible]హోమభవతీత్యపవదేశః - అనాహితాగ్నేగృహ్యాగ్నిమత స్తుసర్వమతేగ్నౌ[illegible] - పాణిహోమపక్షేవృత్తిపరత్వే[illegible] - అన్య మతేత్వస్తి ॥ అత్రయథాచారంమనుష్యేయం - ఆశ్వలాయనః ॥ ఉద్ధృత్య[illegible] మన్నమనుజ్ఞాపయత్యగ్నౌ[illegible]పాత్రేష్వభ్యనుజ్ఞాక్రియతాంకురు ష్వకుర్వీత్యథాగ్నౌ[illegible]పురస్తా[illegible] - [illegible] కరనైరవా[illegible]త్యత్రాగ్నౌ[illegible] - [illegible] [illegible]నావదాయావదా[illegible] [illegible] యే కవ్యవాహనాయస్వధానమ [illegible] మేషణమనుప్రహృత్యేతి - అనవా[illegible] - [illegible] తిషంగపక్షే - అతిప్రణీతేయం[illegible]హోమాస్వధాముక్త్వా[illegible] సమాధాయేతిబహ్వృచ[illegible] - కేచిత్తు[illegible] దంతి - తదేతద్వ్యర్థాచ్చింత్యం - ప్రయోగపారిజాతేప్యేవం - శౌనకః ॥ [illegible] కారేణహోమమేతుభవేద్య[illegible] । తత్రప్రాగగ్ని[illegible] హూయహూయతే ॥ అగ్న్యభావేపి[illegible] । [illegible] ష్టే ॥ అగ్నౌకరణహోమమస్యకర్తవ్య[illegible] । [illegible] భిముఖేవచ । కాత్యాయనానాంత్వపసవ్యేన[illegible] దేశాత్ - సవ్యంతుఛందోగపరం - గోభిలేనైతదు[illegible] - [illegible] దోగాజుహుయుస్సవ్యేనాపసవ్యేనయాజుషాః ఇతివృద్ధయాజ్ఞవల్క్య[illegible] పాణిహోమః - ఆశ్వలాయనః - అభ్యనుజ్ఞాయాంపాణిష్వేవేతి - [illegible] యజ్ఞకల్పాభావేనాగ్న్యభావేకామ్యాదిష్వేత్యర్థః - [illegible] పాణిహోమోభవత్యేవనిషేధాభావాత్ - [illegible] షుహోమఇతివృత్తిః - ఏవంమాతామహేపి - శౌనకోపి ॥ [illegible] నాంవిప్రాణామథపాణిషు । విభజ్య[illegible] - యత్తుహేమాద్రౌకాత్యాయనః ॥ పిత్ర్యేయఃపఙ్క్తిమూర్ధన్యస్తస్యపాణా[illegible] హుత్వామంత్రవదన్యేషాంతూష్ణీంపాత్రేషునిక్షిపేదితి [illegible] యత్తుతైత్తిరీయమాత్స్యే అగ్న్యభావేతువిప్రస్యపాణౌ[illegible] । [illegible]

ణే-వాగోష్ఠేవాథశిలాంతిక ఇతితత్తీర్థశ్రాద్ధవిషయమ్ - తథ్యదాపాంసమీపే స్యాచ్ఛ్రాద్ధంజ్ఞైయోవిధి స్తదేతితత్రైవకాత్యాయనోక్తేః - నిర్జలేజకర్ణాదౌ - యత్తుచంద్రోదయేయమః ॥ దైవవిప్రకరేఽనగ్నిః కృత్వాగ్నౌకరణంద్విజ ఇతితద భార్యపరం॥ అపత్నీకోయదావిప్రః శ్రాద్ధంకుర్వీతపార్వణమ్। పిత్ర్యవిప్రైరనుజ్ఞాతో విశ్వేదేవేషుహూయతే ఇతితత్రైవకాత్యాయనోక్తేః - హూయతఇతిఛాందసోవ్యత్యయః- హేమాద్రౌవాయవీయే॥ విధురోదైవికేకుర్యాచ్ఛేషంపిత్ర్యేనివేదయేత్ ॥ దైవవిప్రానేకత్వేతత్రైవ॥ వైశ్వదేవేయదైకస్మిన్భవేయుర్బహవోద్విజాః।తద్దైవపాణౌహోతవ్యంస్యాద్విధిర్విహిత స్తదా॥ సోప్యాద్యః॥ ప్రథమంవానియమ్యేతఇతి న్యాయాత్ - తేనమృతభార్యస్య దైవేహోమః- అనుపనీతబ్రహ్మచార్యాదేస్తు పిత్ర్యే।అగ్న్యభావః స్మృతస్తావద్యావద్భార్యాం నవిందతీతి హేమాద్రౌ జాతూకర్ణ్యోక్తేః - సభార్యస్యసాగ్నేరపిపిత్ర్యవిప్రకరే ఇతిపృథ్వీచంద్రః- ఉపవీతిత్వేనదైవేహోమః - ప్రాచీనావీతేనపిత్ర్యే - యద్వాసర్వత్రదైవపిత్ర్యకరయోర్వికల్ప ఇతిహేమాద్రౌమదనరత్నే పారిజాతేచ - యదాతుపితృమాతామహయోర్దైవ పిత్ర్యవిప్రభేద స్తదాభేదేనపాణిహోమ ఇత్యపరార్క-చంద్రికాదయః - యదాతు దైవంతంత్రంతదా తంత్రేణసకృద్దేవపాణిహోమఇతికేచిత్ - హేమాద్రిస్తు॥ మాతామహస్యభేదేపికుర్యాత్తంత్రేణచసాగ్నికః ఇతికాతీయస్మృతేర్భేదమాహ - ఏవంపిత్ర్యేపి- మాధవీయేప్యేవం - ఏవంసాగ్నేరపివిదేశాదౌ పాణిహోమోజ్ఞేయః- యత్తు కర్కేణాగ్నింవినాశ్రాద్ధమేవనాస్తీత్యుక్తం - తత్సపిండీకరణవార్షికాద్యకరణాపత్తేర్యత్కించిదేవ - యత్తుబృహన్నారదీయే॥ అనగ్నిర్దూరభార్యశ్చ పార్వణేసముపస్థితే। భ్రాతృభిః కారయేచ్ఛ్రాద్ధం సాగ్నికైర్విధివద్ద్విజాః ॥ క్షయాహదివసే ప్రాప్తేస్వస్యాగ్నిర్దూరగోయది। తదైవభ్రాతరస్యశ్చేల్లౌకికాగ్నావితిస్థితిః॥ ఔపాసనాగ్నౌదూరస్థేసమీపేభ్రాతరిస్థితే। యద్యగ్నౌజుహుయాద్వాపిపాణౌవాసహిపాతకీ॥ ఔపాసనాగ్నౌదూరస్థేకేచిదిచ్ఛంతిసత్తమాః। పాణావేవతుహోతవ్య మితినైతత్సమంజసమ్॥ ఇతితద్వృద్ధానాదరాదుపేక్ష్యం- హేమాద్రౌయమః॥ అగ్నౌకరణవత్తత్రహోమోవిప్రకరేభవేత్ । పర్యుక్ష్యదర్భానాస్తీర్య యతోహ్యగ్నిసమోద్విజః ॥ మేక్షణేనకరేణవాహోమః - మేక్షణప్రహరణంనేతివృత్తిః - స్మృతిరత్నావళ్యాం ॥ నానుజ్ఞాపాణిహోమేస్యాన్నస్తఃపర్యూహనోక్షణే। నాగ్నేతమద్యాదితిచ నస్యాతామిధ్మమేక్షణే॥ కర్కాచార్యోప్యేవమాహ - మాధవీయే చంద్రికాయాంచానుజ్ఞాదిసర్వం భవతీత్యుక్తం - పాణిహోమేప్రశ్నాద్యాహాపరార్కే- శౌనకః ॥ అనగ్నిశ్చేదాజ్యంగృహీత్వాభవత్స్వగ్నౌకరణమితిపూర్వవత్తథాస్త్వితి - ఆశ్వలాయనః ॥ యదిపాణిష్వాచాంతేష్వన్యదన్న మనుదిశత్యన్నమన్నేసృష్టందత్తమృధ్నుకమితిపాణౌహుతం పాత్రేనిధాయవిప్రైరాచమ్య భోజనార్థమన్నే పరివిష్టేహుతశేషంపాత్రేషుదద్యాదిత్యర్థః - సృష్టంప్రభూతం - నైమిత్తికంచేదమాచమనంనహుతభక్షణనిమిత్తం ॥ అప్సుంపాణితలేదత్తంపూర్వమశ్నంత్య

బుద్ధయః । పితరస్తేన తృప్యంతి శేషాన్నం న భజంతి తే॥ యచ్చ పాణితలే దత్తం యచ్చా
న్యదుపకల్పితం । ఏకీభావేన భోక్తవ్యం పృథగ్భావో న విద్యతే॥ ఇతి బహ్వృచగృహ్యపరిశిష్టా
త్ - హేమాద్రావప్యాచమనే హేత్వర్థవాద ఉక్తః- పాణ్యాస్యో హి ద్విజః స్మృతః ఇతి,
భాష్యే త్వాచాంతేషు భక్షితేషు। చమభక్షణే భక్షణోక్తం చ నాచమనమ్- అగ్నిసా
మ్యాత్ - పూర్వనిషేధస్తు సపిండీకరణే జ్ఞేయః - దదాతిచోదితత్వాత్ - సత్యవ్రతో జు
హోతిచోదితత్వాదిత్యుక్తం - న త్వేతద్బహుసమ్మతం-యత్తు బౌధాయనః॥ తస్మిం
స్త్రప్రాశితే దద్యాద్యదన్నం ప్రకృతం భవేదితి భక్షణముక్తం- తత్ తచ్ఛాఖీయానామే
వేతి హేమాద్రిః - తత్రైవ యమః। పిత్ర్యే పాణిహుతాచ్ఛేషం పిత్ర్యపాత్రేషు నిక్షిపేత్ ।
అగ్నౌకరణశేషం తు న దద్యాద్వైశ్వదైవికే ॥ ఏతదగ్నిహోమే పి సమం - కర్క-
స్తు-సూత్రే హుతశేషం దత్త్వేత్యవిశేషాత్సర్వవిప్రేషు దద్యాదిత్యాహ - తత్రైవ సవృ
ద్ధవసిష్ఠః ॥ పిత్ర్యవిప్రకరే హుత్వా శేషం పాత్రేషు నిక్షిపేత్ । పిండేభ్యశ్చైవ యత్కించి
న్న దద్యాద్వైశ్వదేవికే॥ అథాపస్తంబానాం సూత్రే। ఉద్ధ్రియతామగ్నౌ చ క్రియ
తామిత్యామంత్రయతే॥ కామముద్ధ్రియతాం కామమగ్నౌ చ క్రియతామిత్యతిసృష్ట
ఉద్ధరేజ్జుహుయాచ్చ - నష్టాగ్నివిధురాదేర్విశేషో బృహన్నారదీయే-నష్టాగ్నిర్దూ
రభార్యశ్చ పార్వణే సముపస్థితే । సంధాయాగ్నిం తతో హోమం కృత్వా తం విసృ
జేత్పునః॥ అయాశ్చేతి తత్కాలే గ్నిం సంధాయ హుత్వా త్యజేదిత్యర్థః - ఏతదాపస్తం
బానామేవ-పాణిహోమస్తు ఛందోగాదీనాం। విశ్వప్రకాశే పి - సాగ్నిరాపసనే
నగ్నిరగ్నౌ కుర్వీత లౌకికే । పాణౌ హోమం ప్రశంసంతి సత్యాపస్తంబశాఖినాం॥ స్నా
తకాః పితురా వాస్యుర్యది వా బ్రహ్మచారిణః । అగ్నౌకరణహోమం తు కుర్యుస్తే లౌ
కికే నలే॥ అయాశ్చాగ్నే మనో జ్యోతిరుదుబ్ధ్యస్వ వ్యాహృతీపూర్వకేన ॥ తతో న్వష్టక్యే
గ్నింధనాద్యాజ్యభాగాంతే యస్మై నూ తేత్యాదిద్వాదశ జుహుయాత్ - తత్ర సప్తాన్నా
హుతయః షడాజ్యస్యేతి త్రయోదశ-వ్యత్యయో వా- యథా యస్మై మాతా ప్రలులో
భ తస్మై రేతః పితా న్వృక్తాం - యా స్తిష్ఠంతీతి ద్వాభ్యాం మనుష్యాన్వహేతి పిత్రన్నా
మ్నా ద్వాహోమః - యస్మై పితామహీ ప్రలులోభ తస్మై రేతః పితామహో న్వృ
క్తాం - మంతర్దధే ఋతుభిరితి తన్నామ్నా పితామహాయ ద్వా-యస్మై ప్రపితామహీ ప్ర
లులోభ తస్మై రేతః ప్రపితామహో న్వృక్తాం-మంతర్దధే ఋతుభిరితి తన్నామ్నా ప్రపి
తామహాయ ద్వా-మాతామహేష్వప్యూహః- యస్మై మాతామహీ ప్రలులోభ తస్మై రే
తో మాతామహో న్వృక్తాం,అన్యం మాతామహర్ద్ధేమిత్యాది -యస్మై మాతుః పి
తామహీ ప్రలులోభ తస్మై రేతో మాతుః పితామహో న్వృక్తాం అన్యం మాతుః పితామ
హోర్ద్ధధే-యస్మై మాతుః ప్రపితామహీ ప్రలులోభ తస్మై రేతో మాతుః ప్రపితామహో
న్వృక్తాం- అన్యం మాతుః ప్రపితామహోర్ద్ధధే-సర్వత్రాప్యముష్మా ఇత్యత్ర క్షేంతంత
త్తన్నామయోజ్యం - తద్గృహ్యసంగ్రహే॥ యోజ్యః పిత్రాదిశబ్దానాం స్థానే మాతా
మహాదికః । అన్నహోమే తథాప్యర్ఘే జలపిండాదిదానకే ॥ యస్మై మాతామహీ
త్యాదితతో ద్విదాహరణం భవేత్ - తతో యే చేత్యేకాన్నాహుతిః - తతస్స్వ్యష్టాపి

త్ర్యైత్యాద్యైరాజ్యంహుత్వాస్విష్టకృతం హుత్వాసర్వభక్ష్యం కించిదాదాయోద్ధృత్య భస్మాపోహ్య తత్రతూష్ణీం స్వాహాకారేణజుహోతి - పరిషేచనాంతం స్థాలీపాకవత్ - అయమగ్నౌకరణహోమోమాసికశ్రాద్ధఏవ - తచ్చస్మార్తాగ్న్యభావేనకార్యమితి కేచిత్ - కార్యమేవేతిబహవః-అతఏవసర్వాధానినోప్యూహామవర్జ్యం మాసికశ్రాద్ధముక్తం సుదర్శనభాష్యే - మహాలయేతద్వదిత్యేకే ప్రకరణాంతరత్వాత్ -కర్మాంతరత్వేనస్మార్తపార్వణవత్కార్యమిత్యస్మద్గురవః- ఆభ్దికాదిషుతుస్మార్తపార్వణవిధిరేవ - ఏవంమాతృవార్షికాదిషు - మాసిశ్రాద్ధవికృతావష్టకాయాం మాతృశ్రాద్ధేవైకృతప్యూహామేన ప్రాకృతప్యూహామబాధః అన్వష్టకాసుమాతృశ్రాద్ధంనేతిభాష్యే - తత్రాపిశ్రాద్ధాంతరవత్క్రియమాణేతుయన్మేమాతేత్యాదౌగుణత్వేపిమాతృప్రాధాన్యంవివక్షితం-మాసిశ్రాద్ధేన-కల్పోవ్యాఖ్యాతఃఇతిసూత్రాత్ ఆగ్నేయ్యేవమనోతాకార్య్యం?ఇతివచనాదగ్నిశబ్దస్యేవవైకృతదేవతాభిధాయిత్వం - తేనాముష్మైఇత్యత్రాముకశర్మభ్యాం పితృభ్యామిత్యాద్యూహఃకార్యః,తచ్చమాసిశ్రాద్ధంజీవత్పిత్రాదీనాంవ్యుత్క్రమమృతపిత్రాదీనాంచకార్యమిత్యుక్తంసుదర్శనభాష్యే-తత్ప్రకారస్తువక్ష్యతే - మాతాపిత్రోర్ద్విత్వాదాతునోహః-తస్మాదృచంనోహేదితినిషేధాత్ - ప్రకృతావూహాభావాచ్చపత్నీం సన్నహ్యేతివత్ -ఉపదేశమతేతూహః - యథాయన్మేమాతరౌ ప్రలులోభతుశ్చరత్వావ ననువ్రతేఇత్యాద్యస్మత్పితృకృతమాసిశ్రాద్ధనిర్ణయేజ్ఞేయమితిదిక్ అన్యత్రాప్యగ్వత్ ॥-అథ పరివేషణం-తచ్చోపవీత్యేవాజ్యేనదేవపూర్వం ఆమాసుపక్వమితిపాత్రాణ్యుపస్తీర్యకుర్యాదితిహేమాద్రిః-భారతేదానధర్మేపి॥ఆజ్యాహుతింవినానైవ యత్కించిత్పరివిష్యతే।దురాచారైశ్చయద్భుక్తంతంభాగంరక్షసాంవిదుః॥తత్రైవశౌనకః॥విధినాదేవపూర్వంతుపరివేషణమాచరేత్ ॥తత్రైవధర్మః॥ ఫలస్యానంతతాప్రోక్తాస్వయంచపరివేషణే॥ తత్రైవవాయుభవిష్యయోః॥ భార్యయాశ్రాద్ధకాలేతుప్రశస్తంపరివేషణమ్॥బ్రహ్మాండే॥నాపవిత్రేణనైకేనహస్తేననవినాకుశమ్।నాయసేనాయసేనైవశ్రాద్ధేతుపరివేషయేత్ ॥ వసిష్ఠః॥ ఆయసేనతుపాత్రేణయదన్నంసమ్ప్రదీయతే । భోక్తావిష్ఠాసమంభుఙ్క్తేదాతాచనరకంవ్రజేత్ ॥ పైఠీనసిః॥సీసకాయసరీతిపాత్రాణ్యయజ్ఞియానితత్రైవహారీతః॥ సౌవర్ణరాజతాభ్యాంచ ఖడ్గేనౌదుంబరేణవా । దత్తమక్షయ్యతాంయాతిఫల్గుపాత్రేణవాపునః॥ కార్ష్ణాజినిః॥ దర్వ్యాదేయంఘృతంచాన్నంసమస్తవ్యంజనానిచ । ఉదకంచైవపక్వాన్నంనోదర్వ్యాతుకదాచన॥యమః॥ పక్వాన్నంవిషమదాతుశ్చనిష్కృతిర్నైవవిద్యతే । పృథ్వీచంద్రోదయేపరాశరః॥ సర్వదాచతిలాగ్రాహ్యాఃపితృకృత్యేవిశేషతః। భోజ్యపాత్రేతిలాన్దృష్ట్వానిరాశాఃపితరోగతాః॥ చంద్రికాయాంవృద్ధశాతాతపః ॥ హస్తదత్తాస్తుయేస్నేహాలవణవ్యంజనాదయః । పితౄణాంనోపతిష్ఠంతి భోక్తాభుంజీతకిల్బిషమ్ । (తస్మాదంతరితంకుర్యాత్పర్ణేనాథతృణేనవా) ఘృతపాత్రేవిశేషోగ్రంథాంతరే ॥ ఓదనేపరమాన్నేచ పాత్రమాసాద్యముగ్ధధీః । ఘృతేనపూరయేత్పాత్రం తద్ఘృతంరుధిరంభవేత్ ॥ ఘృతా

రిపాత్రాణిభూమావాస్థాపయేన్న భోజనపాత్రమితిమదనరత్నే - సంగ్రహే ॥ హస్తద
త్తంతునాశ్నీయా ల్లవణవ్యంజనాదికం । అపక్వంస్నేహపక్వంచ హస్తేనైవప్రదీ
యతే ॥ పాత్రాలంభనముక్తం చతుర్వింశతిమతే ॥ ఉత్తానంపాణింసవ్యంసవ్యంపా
త్రాణ్యుపస్పృశేత్ ॥యాజ్ఞవల్క్యః॥దత్వాన్నంపృథివీపాత్రమితిపాత్రాభిమంత్రణం॥
కృత్వేదంవిష్ణురిత్యన్నే ద్విజాంగుష్ఠంనివేశయేత్ ॥ బౌధాయనః॥ విప్రాంగుష్ఠేనాసన్నే
నానుశతిపృథివీతే పాత్రంద్యౌరపిధానం బ్రాహ్మణస్యముఖేమృతేమృతంజుహోమి-బ్రాహ్మణానాంత్వావిద్యావతాంప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసిమామే
పితౄణాం క్షేష్ఠాముత్రాముష్మిఁల్లోకే ఇతి అద్యజుహోమ్యగ్రేస్వాహాశబ్దః కాతీ
యసూత్రేచ ఇత్రికః - మైత్రేస్వధాశబ్దః - అంగుష్ఠవిశేషమాహ హేమాద్రౌధౌ
మ్యః॥ పరిస్పృశ్యచాంగుష్ఠంద్విజస్యాన్నే నివేశయేత్ ॥ తథా॥ ఉత్తానేనతుహస్తేన
ద్విజాంగుష్ఠనివేశనమ్ । యఃకరోతిద్విజో మోహాత్తద్వైరక్షాంసిభుంజతే॥ తత్రైవ
యమః॥ తిలోదకంసవ్యంచబ్రూయాద్రతుస్వచక్రమాత్ ॥దైవేపిత్ర్యేచేత్యర్థః-
తత్రైవాత్రిః ॥ సంబంధనామగోత్రాణి ఇదమన్నంతతస్స్వధా । పితృక్రమాదుదీ
ర్యాథస్వాసనాంవిసర్జయేత్ ॥ హస్తేనాభుక్తమన్నాద్య మిదమన్నముదీరయేత్ ॥
గోత్రాన్నదానే చతుర్థ్యాదిత్యాదివిశేషాః పూర్వముక్తాః - అత్రపూర్వోక్తమం
త్రాంతేపురూరవార్ద్రసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాదేవతా ఇదమన్నం సపరికరంహవ్యం
అయంబ్రాహ్మణస్స్వాహనభోక్తా దత్తం దాస్యమానంచాతృప్తేఃగయంభూః
గవాధరోత్తా ఇదమన్నంబ్రహ్మసౌవర్ణపాత్రస్థమన్నమక్షయ్యవటచ్ఛాయాస్థం
అముకేభ్యో విశ్వేభ్యోదేవేభ్య ఇదమన్నమమృతరూపం పరివిష్టంపరివేక్ష్యమాణం
చాతృప్తేః స్వాహానమమేతిబహ్వృచ పరిశిష్ట హేమాద్ర్యాద్యనుమతః ప్ర
యోగః పితృపితృభ్యోఽముకగోత్రసమూపాదితత్తన్నామక్షేయం - తతోయేదేవాస
ఇత్యైవేసచేసూపితరః ఇతి ఋగ్భిః కేచిజ్జపంతి - తతోఽగ్నిర్వంవాచయేత్ -తత్రైవ
ప్రచేతాః ॥ అపోశనంగృహీత్వాచ్ఛిద్రభాషణాత్ । నిరాశాః పితరోయాం
తి దృష్ట్వైస్వహాససంశయః॥ పారస్కరః॥ సంకల్ప్య పితృదేవేభ్యస్సావిత్రీంమధుమజ్జపః।
శ్రాద్ధంనివేద్యాపోశనం జుహుయాత్పశ్చాద్భోజనమ్॥ నివేద్యేతిబ్రహ్మార్పణంకృత్వేత్యర్థః।
అతఏవబృహన్నారదీయేన్నత్యాగముక్తోక్తం॥ దత్తంహావిశ్చతత్కర్మవిష్ణవేనైసమ
ర్పయేదితి-యాజ్ఞవల్క్యరత్నే కాత్యాయనః॥ అపసవ్యేనకర్తవ్యంపితృకృత్యమశేషతః।
అన్నదానాద్యశేషసర్వమేవంమాతామహేష్వపి॥ఇతితదన్యేతిత్పరః।తత్రబ్రహ్మార్పణం
బ్రహ్మహవిఃహావిశ్చాహారిగ్నౌ బ్రాహ్మచతుర్థ్యేతి కేచిత్పఠంతి-ధర్మప్రదీపే॥ తతోఽన్నం
పితృదేవేభ్యస్సంకల్ప్యచయథావిధి।దత్తంయద్దాస్యమానంచఆతృప్తేర్నమమేతిచ।
తథా॥శ్రాద్ధీయాన్నస్యసంకల్పోభూమావేవప్రదీయతే । హస్తేషుదీయమానంతువి
తృణాంనోపతిష్ఠతే॥ దైవేచేదస్యనానా తుపితృపాత్రస్యదక్షిణే।సంకల్పోదకదానం
స్యాన్నిత్యశ్రాద్ధేయథారుచి॥ప్రచేతాః ॥ ఆపోశనంప్రదాయాథసావిత్రీంత్రిర్జపేదథ।
మధువాతా ఇతిత్ర్యృచంమధ్విత్యేతత్త్రికంతథా॥మితాక్షరాయాంపారస్కరః॥సంకల్ప్య

పితృదేవేభ్యస్సావిత్రీమధుమజ్జపః । శ్రాద్ధంనివేద్యాశేషసంజుష్టైశ్శేషభోజనమ్ ।
గాయత్రీంత్రిస్సకృద్వాపిజపేద్వ్యాహృతిపూర్వికామ్ । మధువాతాఇతిత్ర్యృచంమధ్వి
త్యేతత్త్రికంతథా॥యాజ్ఞవల్క్యః॥సవ్యాహృతించగాయత్రీంమధువాతాఇతిత్ర్యృచమ్।
జప్త్వాయథాసుఖంవాచ్యం భుంజీరంస్తేపివాగ్యతాః ॥ యథాసుఖంజుషధ్వమితివా
చ్యం-అత్రిః॥ అసంకల్పితమన్నాద్యంపాణిభ్యాంయుగ్యసంస్పృశేత్।అభోజ్యంతద్భవే
దన్నంపితౄణాంనోపతిష్ఠతే। అన్నందత్తంనగృహ్ణీయాద్యావత్తోయంనసంపిబేత్॥
ఆపోశనేవిశేషమాహస్మృతిసముచ్చయే ॥ ఆపోశనంవామభాగేసురాపానసమం
భవేత్ ॥దక్షభాగేతుయఃకుర్యాత్సోమపానసమంభవేత్ ॥తథా॥పునరాపూర్వ్యాపోశ
నంసురాపానసమంభవేత్ ॥ హేమాద్రావత్రిః ॥ దత్తేవాప్యథవాఽదత్తే భూమౌయో
యోనిక్షిపేద్బలిమ్ । తదన్నంనిష్ఫలంయాతినిరాశైః పితృభిర్గతైః ॥ కేచిదా
ద్యేపకుర్వంతి - తన్న ॥ వాయసేనతథాద్యేసమాపాన్నేనతథైవచ । నకుర్యాద్బలి
దానంతు ఓదనేనప్రకల్పయేదితిస్మృతిసారేనిషేధాత్ - శంఖః ॥ శ్రాద్ధేనియుక్తా
న్భుంజానాన్నపృచ్ఛేల్లవణాదితు । ఉచ్ఛిష్టాః పితరోయాంతిపృచ్ఛతో నాత్రసంశ
యః ॥ కాత్యాయనః ॥ అశ్నత్సుజపేత్సవ్యాహృతికాంగాయత్రీం సకృత్త్రిర్వా
రాక్షోఘ్నీః పౌరుషంసూక్తమప్రతిరథమితి - హేమాద్రౌసౌరపురాణే ॥ ఐంద్రం
చపౌరుషంసూక్తంశ్రావయేద్బ్రాహ్మణాంస్తతః ॥ మాత్స్యపాద్మయోః ॥ బ్రహ్మ
విష్ణ్వర్కరుద్రాణాంస్తోత్రాణివివిధానిచ । ఇంద్రేశసోమసూక్తానిపావమానీశ్చశ
క్తితః ॥ మండలంబ్రాహ్మణంతద్వత్ప్రీతికారిచయత్పునః । అభావేసర్వవిద్యానాం
గాయత్రీజపమాచరేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥ వీణాంవంశధ్వనించాథ
విప్రేభ్యస్సన్నివేదయేత్ । జపేచ్చపౌరుషంసూక్తంనాచికేతత్రియంతథా ॥ త్రి
మధుత్రిసుపర్ణంచపావమానీర్యజూంషిచ ॥ హేమాద్రావత్రిః ॥ హుంకారేణాపి
యోబ్రూయాద్ధస్తాద్వాపివదేద్గుణాన్ । భూతలాచ్చోద్ధరేత్పాత్రంముంచేద్ధస్తేనవా
పిబేత్ ॥ ప్రౌఢపాదోబహిఃకచ్ఛోబహిర్జానుకరోపివా । అంగుష్ఠేనవినాశ్నాతి
ముఖశబ్దేనవాపునః ॥ పీతావశిష్టతోయానిపునరుద్ధృత్యవాపిబేత్ । ఖాదితార్ధాన్
త్పునఃఖాదేన్మోదకానిఫలానిచ ॥ ముఖేనవాధమేదన్నంనిష్ఠీవేద్భాజనేపివా । ఇత్థ
మశ్నన్ద్విజశ్శ్రాద్ధంహత్వాగచ్ఛత్యధోగతిమ్ ॥ జాబాలిః ॥ ఇష్టముష్ణంహవిష్యం
చదద్యాదన్నంశనైశ్శనైః ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ అపేక్షితంయాచితవ్యంశ్రాద్ధార్థము
పకల్పితమ్ । నయాచతేద్విజోమూఢస్సభవేత్పితృఘాతకః ॥ యత్తుయమః॥ శ్రాద్ధే
ద్విజోనైవదద్యాన్నయాచేన్నైవదాపయేదితితద్దత్తసంపాదితవస్తువిషయమితిహే
మాద్రిః - హారీతః ॥ ఊర్ధ్వపాణిశ్చవిహసన్సక్రోధోవిస్మయాన్వితః । భుగ్నపృ
ష్ఠశ్చయద్భుక్తేనతత్ప్రీణాతివైపితౄన్ ॥ ప్రచేతాః ॥ నస్పృశేద్వామహస్తేనభుం
జానోఽన్నంకదాచన । నపాదౌనశిరోవస్తింనపదాభాజనంస్పృశేత్ ॥ శంఖః॥ శ్రా
ద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానోబ్రాహ్మణోబ్రాహ్మణంస్పృశేత్ । తదన్నమత్యజన్భుక్త్వాగా
యత్ర్యష్టశతంజపేత్ ॥ ఉశనాః ॥ భోజనంతుననిశ్శేషంకుర్యాత్ప్రాజ్ఞఃకథంచన

అన్యత్రదధ్నఃక్షీరాద్వాక్షౌద్రాత్సక్తుభ్యఏవచ ॥ బ్రాహ్మే ॥ నచాశ్రుపాతయేజ్జా తునశుష్కాంగిరమీరయేత్ । నచోద్వీక్షేతభుంజానాన్నచకుర్వీతమత్సరమ్ ॥ యమః ॥ స్వాధ్యాయంశ్రావయేత్పిత్ర్యేధర్మశాస్త్రాణిచైవహి ॥ ప్రచేతాః । భుంజానేషుతువిప్రేషుఋగ్యజుస్సామలక్షణమ్ । జపేదభిముఖోభూత్వాపిత్ర్యాణ్యేవవిశేషతః ॥ యజూంషివైష్ణవంరుద్రంచరాక్షోఘ్నీశ్చకృచమేవచ । రాక్షోఘ్నీఃకృణుష్వపాజఇత్యాద్యారక్షోహణమిత్యాద్యాః - తత్రైవనిగమః ॥ భుంజత్సుజపేత్పావమానీరుదీచీమాధ్వన్నవతీశ్చ ॥ అన్నవత్యఃపితృపర్ణ్యాసునీతిస్స్వచంద్రోఽపియోభరద్వాజః ॥ భుంజానేషుతువిప్రేషుప్రమాదాత్పతితేగుడమ్ । పాదస్పృష్టంతతఃకృత్వాఅన్యంవిప్రంనియోజయేత్ ॥ శుణాపాచ్యాదివత్త్యేత్యర్థః - విప్రవమనేతత్రైవ ॥ నిమంత్రితస్తుయశ్శ్రాద్ధేభోజనేముఖనిస్సృతే । తదైవహోమంకుర్వీతస్వాగ్నౌవిప్రస్సమాహితః ॥ ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రైర్వ్యానద్వాత్రింశసంఖ్యయా । బ్రాహ్మణస్తుతతఃకృత్వాఘృతప్రాశనమాచరేత్ ॥ ఋగ్విధానేపు ॥ ఇంద్రాయసామసూక్తేనశ్రాద్ధవిఘ్నేయదాభవేత్ । అగ్న్యాదిభిర్భోజనేనశ్రాద్ధంసంపూర్ణమేవహీత్యుక్తం - అగ్న్యాదిభిరితి లౌకికాగ్నిస్థాపనచరునిర్వాపాజ్యభాగాంతే నామగోత్రోపేతానగ్నౌ పిత్రాదీనావాహ్య సంపూజ్యాన్నత్యాగంకృత్వా ప్రాణాదిభిర్ద్వాత్రింశదాహుతీర్హునేదిత్యర్థః - భోజనేనపునశ్శ్రాద్ధేన ॥ తేనహోమాన్పునశ్శ్రాద్ధంచేతిపక్షద్వయముక్తం - సూక్తజపస్తూభయానుగతః - స్మృతిసంగ్రహే ॥ ప్రాధాన్యాత్పిండదానస్యభోజనస్యతదంగతా। అతోభుక్తిక్రియాహానౌశ్రాద్ధావృత్తిర్నమన్యతే॥ పిండదానోత్తరంవాంతౌ హోమఏవనావృత్తిః-పిండదానాత్ప్రాగ్వాంతౌతద్దినే ఉపవాసంకృత్వాపరేద్యుః పునశ్శ్రాద్ధంకార్యమిత్యర్థః - తత్రైవ॥ శ్రాద్ధపక్షేతుభుంజానోబ్రాహ్మణోవమతేయది । లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య అచ్ఛమేధ్యాహుతాశనమ్॥ తథా ॥ ఏకఏవయదావిప్రోభోజనేఛర్దితోయది । తత్రైవాగ్నింసమాధాయహోమంకుర్యాద్యథావిధి ॥ ద్వితీయపక్షేఋగ్విధానే॥ భోజనాంతేద్విజాతీనాంప్రస్కన్నమాత్పూర్వతోయది । శ్రాద్ధవిఘ్నేపునఃకార్యంజపహోమాదినాన్వితమ్ ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ అకృతేపిండదానేతుభుంజానోబ్రాహ్మణోవమేత్ । పునఃపాకాత్పునఃకార్యంపిండదానంయథావిధి॥ పిండదానంశ్రాద్ధం॥ అకృతేపిండదానేతుపితాయదివమేత్తదా । పునఃపాకంప్రకుర్వీతశ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి ఇతితత్రోక్తః-తథా॥ పిత్రర్థానాంత్రయాణాంచపితాచవమతేయది । తద్దినేనోపవాసస్స్యాత్పునశ్శ్రాద్ధంపరేహని॥ వమనేవాపిరేకేవా తద్దినంపరివర్జయేత్॥ ఏషువచనేషుమూలంచింత్యం-ఇదంమాసికాబ్దికవిషయం - దర్శాదౌతువాంతావామేనతదైవకార్యం॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధంప్రకీర్తితమ్ । అమావాస్యాదినియతంమాససంవత్సరాదృతే ఇతిమరీచిస్మృతేః - శ్రాద్ధేపిండదానమేవప్రధానమితికర్కాచార్యాః-తస్మిన్నేవతత్రోక్తోహోమఏవనావృత్తిః - విప్రభోజనమితిమేధాతిథిః - భోజనపిండదానాగ్నౌకరణానీతికపర్దిధూర్తస్వామిహేమాద్ర్యాదయః - తన్మతేపూర్వోక్తోనిర్ణయః -

అన్నత్యాగమాత్రంప్రధానం - భోజనంతుప్రపత్తిరూపమంగం- అతోవాంతౌతద్ధా
నేపినావృత్తిరితిగాథమైథిలాదయః- తన్నశ్రాద్ధస్యయాగదానోభయరూపత్వాత్సం
పూర్ణదానాభావా ద్భోజనస్యాంగత్వేపి సోమవమనే ఇవ నైమిత్తికవిధాన
మితియుక్తంప్రతీమః - అత్రేదంతత్త్వం-వైశ్వదేవికస్యవమనేహూమ ఏవనావృ
త్తిః-అంగత్వాత్-తచ్చరక్షార్థత్వాచ్చ ఇష్టిశ్రాద్ధేక్రతూదక్షావిత్యాదిస్మృతేశ్చ-తత్ర
జయాన్జుహుయాదితివత్ - పితామహాదేరపితథాపి తేత్యుక్తైరితి కేచిత్ - తస్యాపిప్ర
ధానత్వాత్పితృవదితితుయుక్తం - సపిండీకరణాదావార్షికవత్ ॥ సపిండీకరణాదీని
యానిశ్రాద్ధానిషోడశ । తత్రపిండప్రధానత్వం ప్రేతత్వవినివర్తకమితిస్మృతేః - మ
హైకోద్దిష్టాదౌతూభయప్రాధాన్యాదావృత్తిరేవ॥ ఏకఏవద్విజోభోజ్యః పిండోప్యే
కోవిధీయతేఇతిస్మృతేః - వృద్ధిసంకల్పనిత్యశ్రాద్ధాదౌతుభోజన ప్రాధాన్యాద్వాం
తావావృత్తిరేవ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధవికల్పేనపిండదానంబుధైఃస్మృతమ్ । నిత్యశ్రాద్ధమదై
వంస్యాత్పిండదానవివర్జితమితిస్మృతేః॥ భుక్తిక్రియాయాః ప్రాధాన్యం శ్రాద్ధేసంక
ల్పసంజ్ఞకే। తత్రైవపిత్ర్యవిప్రస్యతూపఘాతేపునఃక్రియాఇతిసంగ్రహోక్తేశ్చ-మ
ఘాదావప్యేవం - తీర్థమహాలయాదౌదర్శవదిత్యాశార్కాద్యాలోచనేనప్రతీమః -
ఆశ్వలాయనః ॥ తృప్తాన్జ్ఞాత్వామధుమతీః శ్రావయేదక్షన్నమీమదంతేతిచసంప
న్నంస్పృష్ట్వాయద్యదన్నముపభుక్తంతత్తత్ స్థాలీపాకేనసహపిండార్థముద్ధృత్యశేషం
నివేదయేత్ -అభిమతేఽనుమతేవాఇతి।అత్రగాయత్రీమధ్వితిత్రికజపోపిజ్ఞేయః ॥ తృ
ప్తాన్బుద్ధ్వాన్నమాదాయసతిలంపూర్వవజ్జపేదితిప్రచేతసోక్తేః-వ్యాసః॥ తృప్తాఃస్థేతి
తుపృష్ట్వాస్తేబ్రూయుస్తృప్తాఃస్మ ఇత్యథ । అభిమతేవిప్రైస్స్వీకర్తుమిష్టే - శౌన
కోపి॥ అన్నశేషైశ్చకింకార్యమితిపృచ్ఛేతతాంస్తతః ॥ తేఇష్టైస్సహభోక్తవ్యమితి
ప్రత్యుక్తిపూర్వకమ్। ప్రదద్యాస్సకలంతస్మైస్వీకుర్యాద్వాయథారుచి॥ శ్రాద్ధవిశేషే
ప్రశ్నభేదమాహహేమాద్రౌవిష్ణుః॥ పిత్ర్యేస్వదితమితిగోష్ఠ్యాంసుశ్రుతంసంపన్నమి
త్యభ్యుదయేదైవేరోచతఇతి - ఆయుష్యమితి స్వైరిషుస్వైరమిచ్ఛాశ్రాద్ధం యాజ్ఞ
వల్క్యః । అన్నమాదాయతృప్తాఃస్థశేషంచైవానుమాన్యచ । తదన్నంప్రకిరేద్భూ
మావదద్యాదాపస్సకృత్సకృత్ ॥ ఇదంచాత్రవికిరదానమన్యశాఖినాం ఆశ్వలాయ
నానాంతుపిండాంతఏవసూత్రకృతోక్తం - కాత్యాయనస్తువికిరోత్తరంగాయత్ర్యా
దిజపంతృప్తిప్రశ్నంచాహ - హేమాద్రౌదేవలః॥ తతస్సర్వాశనంపాత్రేగృహీత్వా
వివిధంబుధః । తేషాముచ్ఛేషణస్థానేవికిరంభువినిక్షిపేత్ ॥ మాధవీయేప్రచేతాః॥ సా
ర్వవర్ణికమాదాయయే అగ్నీతిభువిక్షిపేత్ ॥ సచకుశేకార్యః - దర్భేషువికిరశ్చ
యఃఇత్యుక్తేః - మంత్రఃకాతీయః ॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చయేజీవా యేప్యదగ్ధాఃకులేమమ।
భూమౌదత్తేనతృప్యంతు తృప్తాయాంతుపరాంగతింఇతి॥ అన్యేతు॥ అసోమపాశ్చయే
దేవాయజ్ఞభాగవివర్జితాః । తేషామన్నంప్రదాస్యామి వికిరంవైశ్వదేవికమితిహే
మాద్రౌగోభిలోక్తేనదైవే॥ అసంస్కృతప్రమీతాయేత్యాగినోయాఃకులస్త్రియః।
తాస్యామితేభ్యోవికిరమన్నంతాభ్యశ్చపైతృకం। ఇత్యగ్నిపురాణోక్తేనపిత్ర్యేన్నం

వికీర్య। యెఅగ్నిదగ్ధాఇత్యుచ్ఛిష్టపిండః కుశోపరి పృథ్వీదద్యాదిత్యాహ - హేమాద్రౌ [illegible] యేత్యేవం - బ్రాహ్మే॥ తతః ప్రక్షాళ్య హస్తౌ చ ద్విరాచమ్య హరిం స్మరేత్ ॥ మాధవీయే గౌతమః ॥ వికిరముచ్ఛిష్టే ప్రతిపాదయేత్ - హేమాద్రౌ వ్యాసః - ఉచ్ఛిష్టే శేషవికిరం సగ్నైవ ప్రతిపాదయేత్ - భృగుః ॥ పిండవత్ప్రతిప [illegible] లిః॥ శ్రాద్ధకారికాయాం॥ యజమానస్య [illegible] జనత్తమ । తస్మాదన్నం త్యజే [illegible] భాగే [illegible] ఉచ్ఛి [illegible] ణం భూమిగతమ [illegible] స్యచ । దాసవర్గస్య తత్ప్రోక్తం భాగధేయం ప్రచక్షతే। విష్ణుః - ఉదఙ్ముఖేష్వాచమనమాగాద ద్యాత్ తతః ప్రాఙ్ముఖేషు పిత్ర్యే దైవే చేత్యర్థః - శాతాతపః॥ పిత్ర్యే దేశనివిష్టానాం చ [illegible] ధానసమ్ ॥ హేమాద్రౌ వారాహే॥ హస్తప్రక్షాళ్య యశ్చాపి బేద్భుక్త్వా ద్విజస్సదా। తదన్నమసుర [illegible] క్తం నిరాశాః పితరో గతాః॥ మరీచిః॥ హస్తం ప్రక్షాళ్య గండూషం యః పిబతి చ [illegible] ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతే॥ తత్రైవ సంగ్రహే॥ ప్రవిత్రగ్రంథి [illegible] భువి నిక్షిపేత్ ।హస్తాదీక్షాళయేద్విద్వాన్ [illegible] [illegible] తాంబూలో [illegible] [illegible]

[illegible] త్తరం భోజనోత్తరం వికిరోత్తరం [illegible] దాని స్మృతిషు [illegible] - తేషాం [illegible] - శ్రాద్ధే [illegible] భోజనోత్తరమితి చంద్రికా మాధవౌ - సర్వభోజనోత్తరమితి [illegible] భుక్తవత్స్వనాచాంతేషు పిండాన్నిదధ్యాదాచాంతే ష్వేకే - భుక్తవత్స్వ [illegible] నిషేధార్థం - సాగ్నిరతిప్రణీతసమీపే ఽనగ్నిర్ద్విజసమీపే - హేమాద్రౌ [illegible] తూకర్ణ్యః ॥ వ్యామమాత్రం సముత్సృజ్య పిండం తత్ర ప్రదాపయేత్ ॥ [illegible] జాంతరం వ్యామః - సంకేతవ్యాస - [illegible] మాత్ర [illegible] - యు [illegible] సికతాభిస్తు [illegible] దానాపి [illegible] దక్షిణాని [illegible] - దేవలః ॥ [illegible] దక్షిణాం దిశం [illegible] చ॥ చంద్రికాయాం॥ [illegible] చతుర్థైః। కాశేషు రాజద [illegible] ఆశ్వలాయనః - [illegible] రేఖాముల్లిఖేత్ ॥ అపహతా అసురా రక్షాంసి వేదిషద ఇతి తామభ్యుక్ష్య సకృదాచ్ఛిన్న [illegible] క్షే [illegible] రవస్తీర్య ప్రాచీనావీతీ రేఖాం త్రిరుదకేనోపసర్య [illegible] ంతాం పితర [illegible] పితామహాః, శుంధంతాం ప్రపితామహా ఇతి తస్యాం పిండాన్ని [illegible] పిత్రే పితామహాయ ప్రపితామహాయేతత్తే [illegible] - హేమాద్రౌ పారస్కరః॥ కరాభ్యాముల్లిఖేత్ [illegible] ద్విజః। బహ్వృచానాంక [illegible] రేఖా [illegible] ముఖేభ్యో వృత్తిః - దక్షిణాప్రాచీ వేదిమధ్యే [illegible] బో [illegible] - దేవలః॥ ఆవాహయిత్వా దర్భాగ్రే [illegible] ॥ తేష్వాసీనేషు పాత్రేణ ప్రియచ్ఛిత్సతిలోదకమ్ ॥ పరాచీనేన సవ్యేన పితృతీర్థేన - వాయవీయే॥ మధుసర్పిస్తిలయుతాం స్త్రీన్పిండాన్నిర్వపేద్బుధః ॥ తిస్థలీసేతౌ ॥ తిలమస్తు [illegible]

యంధూపందీపంపయస్తథా । మధుసర్పిః ఖండయుక్తం పిండమష్టాంగముచ్యతే ॥
యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సర్వమన్నముపాదాయసతిలందక్షిణాముఖః । ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌపిం
డాన్దద్యాద్వైపితృయజ్ఞవత్ ॥ కేచిత్పిండేషుమాషాన్వర్జయంతి॥ మాషాఃశ్రాద్ధే
షువైగ్రాహ్యావర్జ్యాశ్చైవాగ్నిపిండయోః। బ్రాహ్మణేషుయథామద్యంతథామా
షోగ్నిపిండయోరితిస్మృతిసారాత్ ॥ మాషాన్సర్వత్రవైదద్యాత్పిండేగ్నౌచ వివ
ర్జయేదితిస్మృతేశ్చ - అత్రమూలంచింత్యం-హేమాద్రావపిసర్వశబ్దస్య ప్రకృతార్థ
త్వాత్సర్వాన్నగ్రహణముక్తం - అత్రశేషమన్నమనుజ్ఞాప్యసర్వమేకత్రోద్ధృత్యో
చ్ఛిష్టసమీపేదర్భేషుత్రీంస్త్రీన్పిండాన్దద్యాదితిగోభిలసూత్రే సర్వస్మాత్ప్రకృతా
దన్నాత్పిండాన్మధుతిలాన్వితానితిచశేషనియమాత్తదభావేపిండనివృత్తిః ప్రాప్నో
తీతిమైథిలవాచస్పతీ-తన్న-తుషోపవాపనత్ పరప్రయుక్తద్రవ్యవత్త్వేప్యర్థకర్మత్వా
ద్గుణానురోధేన ప్రధానత్యాగాచ్ఛేషలోపేపి ద్రవ్యాంతరేణకార్యం-అతోనేయం
ప్రతిపత్తిః - కింతుప్రధాన మిత్యుక్తంప్రాక్ - అన్యథా సపిండీకరణాదౌ సంయో
జనాదేః ప్రధానస్యలోపాపత్తేరితిదిక్ —అథపిండప్రమాణం-హేమాద్రావంగిరాః॥
కపిత్థబిల్వమాత్రాన్వా పిండాన్దద్యాద్విధానతః । కుక్కుటాండప్రమాణాన్వా మల
కైర్బదరైఃసమానితి-తత్రైవధూమ్రః ॥ కపిత్థస్యప్రమాణేనపిండాద్దద్యాత్సమాహి
తః । తత్సమంవికిరందద్యాత్పిండాంతేతుపడఙ్గులే॥ అంత్యేష్టిపద్ధతౌభట్టాస్తు ॥ ఏకో
ద్దిష్టేసపిండేతు కపిత్థంతువిధీయతే । నారికేళప్రమాణంతు ప్రత్యబ్దేమాసికేతథా ॥
తీర్థేదర్శేచసంప్రాప్తేకుక్కుటాండప్రమాణతః । మహాలయేగయాశ్రాద్ధేకుర్యాదా
మలకోపమమిత్యాహుః - కలికాయామాచార్యః ॥ యత్రస్యుఃబహవః పిండాస్తత్ర
బిల్వఫలోపమాః । యత్రచైకోభవేత్పిండస్తత్రఖర్జూరసన్నిభః॥ ప్రేతపిండస్తుదై
ర్ఘ్యేణద్వాదశాంగుళ ఉచ్యతఇతి-వాయవీయే ॥ పత్నీపిండాంస్తుమృద్నీయాత్త్రి
వర్గస్యసహాయిని॥ హేమాద్రౌలౌగాక్షిః ॥ మహాలయేగయాయాంచ ప్రేతశ్రా
ద్ధేదశాహికే । పిండశబ్దప్రయోగస్స్యాదన్నమన్యత్రకీర్తయేత్ ॥ శాట్యాయనిః॥
అసావేతత్తఇత్యుక్త్వాతదంతేచస్వధానమః ॥ అసావిత్యత్రసంబంధరూపగోత్రాదివి
శిష్టంపిత్రాదినామసంబుద్ధ్యంత ముక్త్వాపునశ్చతుర్థ్యంతం తదంతేయం పిండఇదమ
న్నంవా స్వధానమోనమమేతివదేదితిహేమాద్రిః।పిత్రాదీనామజ్ఞానేత్వాపస్తంబః -
యదినామానినవింద్యాత్స్వధాపితృభ్యః పృథివీషద్భ్య ఇతిప్రథమంపిండందద్యా
త్ -స్వధాపితృభ్యోంతరిక్షసద్భ్యఇతిద్వితీయం స్వధాపితృభ్యోదివిషద్భ్య ఇతితృతీ
యం-ఏవంమాతామహేషుమాతృషుచ - బహ్వృచానాంతూక్తంప్రాక్ - కలికా
యాంస్మృతిః ॥ యావదేవోచ్చరేన్మంత్రంతావత్ప్రాణంనిరోధయేత్॥ యేషాంతు
గృహ్యోక్తైదర్శేమాతుశ్శ్రాద్ధంపృథగుక్తం - తేషాంపితృభ్యఃపశ్చిమేమాతృభ్య
స్తత్పశ్చిమేమాతామహీభ్యఃపిండాదిదేయమితిసాంఖ్యాయనః - అస్మిన్పక్షేతత్పశ్చి
మేమాతామహీభ్యోపిదద్యాదితిహేమాద్రిః - పూర్వాసుపితృభ్యో దద్యాదపరాసు
స్త్రీభ్యఃఇతిసూత్రాచ్చ - ఏవంయత్రతీర్థమహాలయాదౌ ॥ కేచిగిచంణినాగిణాంస్త్ర

ధకార్యార్థం మహార్ణయఇతిచతుర్వింశతిమతాత్ । పితాదినవదైవత్యంతథాద్వా
దశదైవతం॥ ఇత్యగ్నిపురాణాచ్చమాతౄణాంపృథగుక్తం - యత్రవాఆచార్యగురు
శిష్యేభ్యస్సఖిజ్ఞాతిభ్యఏవచ।తత్పత్నీభ్యశ్చసర్వాభ్యస్తథైవచజలాంజలీన్॥ పిండాం
స్తేభ్యస్సదాదద్యాత్పృథగ్భాద్రపదేనరః । తీర్థేషుచైవసర్వేషు మాఘమాసేమ[illegible]ను
చేతిచతుర్వింశతిమతే॥దౌహిత్రపుత్రదారాశ్చ యేకనిష్ఠాస్సహోదరాః । నిస్సం
తానామృతాయేచ తేభ్యోప్యత్రప్రదీయతఇతిభవిష్యే।ఏకోద్దిష్టాన్యుక్తానితత్రాపితత్ప
త్నీమేపిండదానంజ్ఞేయం-యేషాంసపృథక్త్వైస్సపత్నీకాః పిత్రాదయోవాచ్యాః॥ అ
న్వష్టకాగయామాతృశ్రాద్ధంచైనమృతేహని । ఏకోద్దిష్టంతథాముక్త్వా స్త్రీణాంనా
న్యత్పృథగ్భవేదితి శంఖోక్తేశ్చ-మనుః ॥ తేషుదర్భేషుతంహస్తం నిమృజ్యాల్లేపభాగి
నామ్॥ హస్తలేపాభావేపిహస్తంనిమృజ్యాదేవేతి మేధాతిథిః - విష్ణుః॥ అత్రపితరో
మాదయధ్వమితి దర్భమూలేకరావఘర్షణాం - కలికాయాంసుమంతుః॥ ఏకోద్ది
ష్టేషువర్షాసుదర్భలేపోనవిద్యతే । సపిండీకరణాదౌతులేపస్సర్వత్రశస్యతే ॥ మ
నుః॥ఆచమ్యోదక్పరావృత్త్యత్రిరాచమ్యశనైరసూన్ । షడృతూంశ్చనమస్కు
ర్యాత్పితౄనేవచమంత్రవత్ ॥ ఉదకంనినయేచ్ఛేషంశనైఃపిండాంతికేపునః ॥ త్రిః
ప్రాణాయామంకృత్వేతిమేధాతిథిః, అనుమంత్రంప్రాణాన్నిరుద్ధ్యేతికల్పతర్వాద్యాః - మం
త్రవద్వసంతాయనమః-నమోవఃపితర ఇత్యాద్యైర్మంత్రైః శేష[illegible]
ఆశ్వలాయనః నిపృతాననుమంత్రయేతాత్రపితరోమాదయధ్వంయథాభాగమావృ
షాయధ్వమితిసవ్యావృదుదఙ్ఙావృత్యయథా[illegible]ప్రా[illegible]
అమీమదంతపితరోయథాభాగమావృషాయిషతేతి వరోః ప్రాణా[illegible]
త్యంనినయనమితి నిత్యగ్రహణాంశేషాభావేపినర్యాదితి[illegible] - శౌనకః ॥ [illegible]
షామత్రపితరఇత్యాద్యేనానుమంత్రణమ్ । అమీమద[illegible]త్యాద్యేనమంత్రేణాప్యను
మంత్ర్యతాం ॥ పిండశిష్టచరోరన్నంకించిదాఘ్రా[illegible] । ప్ర[illegible]
శుంధంతామిత్యాద్యైర్దేవపూర్వవత్ ॥ [illegible]
ర్థతః॥ వ్యాసః॥ అద్భిః ప్రక్షాళ్య[illegible]
నంకుర్యాత్పిండపాత్రమధోముఖం ॥ ఏత[illegible]
ద్విరాచమ్య సపిండివిప్రస్యవాగ్యతః ॥ ఆశ్వలాయనః [illegible]
తిపిండేష్వభ్యంజనాంజనేవాసో గద్యాస్త్[illegible] తా
యామూర్ధ్వస్వాలోమ్నాతద్వః పితరోవాసో[illegible] - శ్రా
ద్ధచింతామణౌ బ్రాహ్మే॥ ఏతద్వఃపితరోవాస[illegible] । [illegible]
కగోత్రైతత్తుభ్యంవాసఇతివేద్భషః । ఇదంగంధా[illegible] - [illegible]
ప్రతిపిండమితితన్మాత్రాత్ - హే[illegible] బ్రాహ్మే। శ్వేత[illegible]
జనంనిత్యమేవహి । తైలంకృష్ణేతిభ్యశ్చ పిద్యాపభ్యాంజన[illegible]
సురమాఇతిప్రసిద్ధం - అంజనప్రాధాన్య[illegible] - [illegible] ।
గంధపుష్పాణిధూపంచదీపంచవినివేదయేత్ ॥ దేవలః [illegible]

పిండంప్రదాపయేత్ । భక్ష్యాణ్యపూపానిక్షూంశ్చ వ్యంజనాన్యశనానిచ ॥ తత్రైవ శంఖః ॥ యత్కించిత్పచ్యతేగేహేభక్ష్యంభోజ్యమగర్హితం। అనివేద్యనభోక్తవ్యం పిండమూలేకథంచన ॥ ఏతత్సవ్యేనేతికేచిత్ - యుక్తంత్వపసవ్యేన॥ మనుః॥ అవజిఘ్రేచ్చతాన్పిండాన్యథాన్యుప్తాన్సమాహితః ॥ తతోనమోవఃపితరఇషేఇత్యాదినోపస్థానం-మాత్స్యే॥ అథాచాంతేషుచాచమ్యవారిదద్యాత్సకృత్సకృత్ । తిలపుష్పాక్షతాన్పశ్చాదక్షయ్యోదకమేవచ ॥ అత్రదైవేసవ్యం పిత్ర్యేత్వపసవ్యమితికర్కః - పరిభాషోక్తవచనాత్సవ్యమితియుక్తం - అత్రశివాఆపస్సంతుసౌమనస్యమస్త్విత్యాదిప్రయోగోజ్ఞేయః-మాత్స్యే॥ దత్వాశిషః ప్రతిగృహ్ణీయాద్ద్విజేభ్యః ప్రాఙ్ముఖోబుధః । అఘోరాఃపితరస్సంతుసంత్విత్యుక్తేపునర్ద్విజైః ॥ గోత్రంతథావర్ధతాంనస్తథేత్యుక్తస్సతైఃపునః । దాతారోనోభివర్ధంతామన్నంచైవేత్యుదీరయేత్॥స్వస్తివాచనకంకుర్యాత్పిండానుద్ధృత్యభక్తితః ॥ స్వస్తివాచనాత్ప్రాక్పాత్రచాలనం కార్యం-హేమాద్రౌబృహస్పతిః॥భాజనేషుచతిష్ఠత్సుస్వస్తికుర్వంతియేద్విజాః। తదన్నమసురైర్భుక్తం నిరాశైఃపితృభిర్గతైః॥ జాతూకర్ణ్యః॥ పాత్రాణిచాలయేచ్ఛ్రాద్ధేస్వయంశిష్యోథవాసుతః । నస్త్రీభిర్నచబాలేన నాసజాత్యాకథంచన ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥స్వస్తివాచ్యంతతఃకుర్యాదక్షయ్యోదకమేవచ॥తత్రైవవృద్ధశాతాతపః॥పితౄణాంనామగోత్రేణకరేదేయంతిలోదకం।ప్రత్యేకంపితృతీర్థేనఅక్షయ్యమిదమస్త్వితి- అత్రషష్ఠీప్రాగుక్తా-తత్రైవనాగరఖండే ॥ ఉత్తానమర్ఘ్యపాత్రంతుకృత్వాదత్వాచదక్షిణాం।హిరణ్యాందేవతానాంచపితౄణాంరజతంతథా-బృహస్పతిః॥తస్మాత్పణంకాకిణీంవాఫలంపుష్పమథాపివా।ప్రదద్యాద్దక్షిణాంయజ్ఞేతయాససఫలోభవేత్॥ అత్రపిత్రుద్దేశేనదక్షిణాదానేఅపసవ్యం-విప్రోద్దేశేన సవ్యమితిమాధవః- కలికాయామాచార్యః-దద్యాద్యజ్ఞోపవీత్యేవతాంబూలందక్షిణాంతథా-అత్రిః - వదేచ్ఛతాంస్తతోవిప్రాన్పిత్రాదిభ్యస్స్వధోచ్యతాం-గోభిలః - అఘోరాః పితరస్సంత్విత్యుక్తే స్వధాంవాచయిష్యఇతి పృచ్ఛతిపితృభ్యః స్వధోచ్యతామిత్యుక్తేస్తు స్వధేత్యుచ్యమానేధారాం దద్యాదూర్జంవహంతీతిఆపస్తంబేనతుపుత్రాన్పాత్రానభితర్పయంతీరిత్యపిపరిషేచనేమంత్రఉక్తః-ఆశ్వలాయనః-అథైతాన్ప్రవాహయేత్ -పరేతనపితరస్సోమ్యాసోగంభీరేభిఃపతిభిఃపూర్వ్యేణేభిః,దత్వాయాస్మభ్యంద్రవిణేహభద్రంరయించనస్సర్వవీరంనియచ్ఛతేతి-మాత్స్యే॥ వాజేవాజేఇతిజపన్కుశాగ్రేణవిసర్జయేత్ ప్రచేతాః ॥ స్వస్తివాచ్యంతతఃకృత్వాపితృపూర్వంవిసర్జయేత్ ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ అన్నంప్రకీర్యోపవీత్యోంస్వధోచ్యతామితివిసృజేదస్తుస్వధేతివా॥ బ్రహ్మవైవర్తే॥ ఆమావాజేతిమంత్రంతుపరిత్వాచప్రదక్షిణామ్।ద్వారోపాంతేతతఃకృత్వాసంయతఃప్రవిశేద్గృహమ్॥ప్రాంజలిశ్చతతఃప్రాహతాన్విప్రాన్సత్యవాదినః। దాతారోనోభివర్ధంతామన్నంచన ఇతిబహ్వితి ॥ ఏవమస్త్వితితేతంచకథయంతిసమాహితాః ॥ ఏతన్మండలదేశేకార్యమితిహేమాద్రిః ॥ మనుః ॥ దాతారోనోభివర్ధంతాం వేదాస్సంతతిరేవచ । శ్రద్ధాచనోమావ్యగమద్బహుదేయంచనోస్త్వితి ॥ బౌధాయనః॥

-జనోబహుభవేవతిథీంశ్చలభేమహి । యాచితారశ్చనస్సంతుమాచయాచి
-ష్మనేతి ॥ అత్రదాతారోఽభివర్ధంతాం-లభధ్వంయాచిష్యమిత్యాద్యూహే
నపట్లిశ్వావిప్రైఃప్రతివచనంకార్యమితిసుదర్శనభాష్యే- స్వాదుషంసదఃఇతిబ్రాహ్మ
ణాసఃపితరఇతిచమంత్రద్వయంచపఠంతిశౌనకః॥బ్రాహ్మణానథనిర్యాతాన్పరిత్యత్రిః
ప్రదక్షిణమ్ । స్వస్తికస్స్వజనైస్సార్ధంప్రణమేద్రచితాంజలిః ॥ కనిష్ఠప్రథమా
జ్యేష్ఠచరమాస్స్యుఃప్రదక్షిణే ॥ హేమాద్రౌబృహస్పతిః ॥ అద్యమేసఫలంజన్మభ
వత్పాదాబ్జవందనాత్ । అద్యమేనంశజాస్సర్వేయాతావోనుగ్రహాద్దివమ్ ॥ పత్ర
శాకాదిదానేనక్లేశితాయూయమీదృశాః । తత్సర్వంజాతంచిత్తాత్తువిస్మృత్యక్షం
తుమర్హథ ॥ ప్రచేతాః ॥ విసృజేద్భక్తిసంయుక్తస్సీమాంతేచాన్వనువ్రజేత్ ॥—
అథపిండప్రతిపత్తిః - హేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ పిండమగ్నౌసదాదద్యాద్భోగార్థీ
ప్రథమంనరః । పత్న్యైప్రజార్థీదద్యాద్వైమధ్యమంమంత్రపూర్వకమ్ ॥ ఉత్త
మాంగతిమన్విచ్ఛన్గోషునిత్యంప్రయచ్ఛతి । అజ్ఞాంప్రజ్ఞాంయశఃకీర్తిమప్సుపిండంప్ర
వేశయేత్ ॥ ప్రార్థయన్దీర్ఘమాయుష్యంవాయసేభ్యః ప్రయచ్ఛతి । ఆకాశంగ
మయేదప్సుస్థితోవాదక్షిణాముఖః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ వీరంమేదత్తపితర ఇతిపిండా
నాంమధ్యమంపత్నీంప్రాశయేత్ ఆధత్తపితరోగర్భంకుమారంపుష్కరస్రజం। యథా
యమరపా అసదితి, భర్తారదత్తస్యఆద్యేనాదాయద్వితీయేన ప్రాశనం - ఆపస్తం
బస్తుదానేమంత్రమాహ - అపాంత్వౌషధీనాంరసంప్రాశయామి భూతకృతంగర్భం
ధత్స్వేతిమధ్యమంపత్న్యైప్రయచ్ఛతీతి-ప్రాశనేపి॥ యథేహపురుషోఽసదితిద్వి
తీయఃపాదః - అన్యేషాంతత్తచ్ఛాఖీయోమంత్రోజ్ఞేయః - తత్రైవశంఖః ॥ పత్నీవామ
ధ్యమంపిండమశ్నీయాదార్తవాన్వితా॥కలికాయాంఛాగలేయః॥ప్రాచీనావీతినాఽఽ
మంత్ర్యపత్నీఃపిండోవిభజ్యతే । ప్రతిపత్న్యస్యమంత్రస్యకర్తవ్యావృత్తిరత్రతు ॥
మాధవీయేవిష్ణుధర్మే ॥ తీర్థశ్రాద్ధేసదాపిండాన్క్షిపేత్తీర్థేసమాహితః ॥ యా
జ్ఞవల్క్యః ॥ పిండాంస్తుగోఽజవిప్రేభ్యోదద్యాదగ్నౌజలేపివా॥బృహస్పతిః॥అన్యదే
శగతాపత్నీరోగిణీగర్భిణీతథా । తదాతంజీర్ణవృషభశ్ఛాగోవాభోక్తుమర్హతి ॥
—అథపిండోపఘాతే - హేమాద్రౌప్రాయశ్చిత్తకాండేదేవలః ॥ శ్వసృగాలఖరై
ర్వాపిండస్స్పృష్టోభిన్నఃప్రమాదతః।కర్తురాయుష్యనాశస్స్యాత్పితౄణాంనోపసర్పతి ॥
జాతూకర్ణ్యః పూర్వశ్లోకాంతే ॥ తద్దోషపరిహారార్థంప్రాజాపత్యం ప్రకల్ప
యేత్ । పునస్స్నాత్వాతదాకర్తాపిండంకుర్యాద్యథావిధి ॥ కాకస్పర్శేతునదో
షః - పిండోపఘాతంప్రక్రమ్య ధనస్యచ వినాశస్స్యాత్కాకస్పర్శాదికంవినేతి -
తత్రైవశ్లోకగౌతమోక్తేః - స్మృతిదర్పణేఽత్రిః మార్జారమూషకస్పర్శే పిండేచ
ద్విదలీకృతే । పునఃపిండాఃప్రదాతవ్యాస్తేనపాకేనతత్క్షణాత్ ॥ బౌధాయనః ॥ శ్వ
చాండాలాదిభిస్స్పృష్టఃపిండోయద్యపహన్యతే। ప్రాజాపత్యంచరిత్వాథపునఃపిండం
సమాచరేత్ ॥ బోపదేవోప్యేవమాహ ॥ అథదినాంతరేతు ప్రాజాపత్యమాత్రం
శేషప్రతిపత్తిత్వేనపిండావృత్త్యమానాభావాదితిమైథిలాః - తన్న - సపిండీకరణా

దాశేషనాశేసంయోజనాదిలోపాపత్తేః - తేనవచనాద్వృద్ధౌనాత్రాపి తన్మా
త్రపిండదానావృత్తిః - అతఏవవచనక్తంశ్రాద్ధంకుర్వీతారబ్ధేవాభోజన సమాపనా
దిత్యాపస్తంబసూత్రం - రాత్రౌభోజనమాత్రంపూర్వేద్యుఃకార్యం - శ్రాద్ధసమా
ప్తిస్తుపరదినే ఏవసమాప్తిపర్యంతంకర్తురుపవాసశ్చేతి హరదత్తేనవ్యాఖ్యాతం -
తస్మాత్పాకాంతరేణపిండదాన మాత్రంకార్యం—అథపిండనిషిద్ధకాలః - సంగ్రహ
యేణమహాలయాదినిర్ణయే పూర్వముక్తః - హేమాద్రౌబృహత్పరాశరః ॥ యు
గాదిషుమఘాయాంచవిషువత్యయనేతథా । భరణీషుచకుర్వీతపిండనిర్వపణంనహి ॥
స్మృతిరత్నావళ్యాం ॥ పుత్రేజాతేవ్యతీపాతేగ్రహణే చంద్రసూర్యయోః । శ్రాద్ధం
కుర్యాత్ప్రయత్నేనపిండనిర్వపణాదృతే ॥ తత్రైవకాత్యాయనః ॥ వృద్ధేరనంతరం
చైవయావన్మాసస్సమాప్యతే । తావత్పిండాన్నైవదద్యాన్నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥
బౌధాయనః ॥ సంక్రాంతేషుతథాన్యేషుమాసంమాసార్ధమేవచ ॥ తథా॥ భానౌ
భౌమేత్రయోదశ్యాంనందాభృగుమఘాసుచ । పిండదానంమృదాస్నానంనకుర్యా
త్తిలతర్పణమ్ ॥ త్రిస్థలీసేతౌకార్ష్ణాజినిః ॥ వివాహవ్రతచూడాసువర్షమర్ధంతద
ర్ధకమ్ ॥ ఉత్తరార్ధంప్రాగ్వత్ ॥ వృద్ధిమాత్రేతథాన్యత్రపిండదాననిరాక్రియా॥
కృతాగర్గాదిభిర్మునిభిర్మాసమేకంతుకర్మణామ్ ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిఃప
రాశరః ॥ వివాహేవిహితేమాసాం స్త్రయేయుర్వర్దశైవహి । సపిండాఃపిండని
ర్వాపంమాంజీబంధేషడేవహి ॥ తత్రైవ ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధేమాతాపిత్రోః
క్షయేహని । యస్యకస్యాపిమర్త్యస్యసపిండీకరణేతథా ॥ కృతోద్వాహోపికు
ర్వీతపిండనిర్వాపణంసదేతి - మాతాపిత్రోరితిక్షయాహవిశేషణం - మహావిరుభయ
త్వవదవినక్షితమ్ - తేనభ్రాతృపితృవ్యాదివార్షికేపిపిండదానంకార్యమితి కేచిత్ -
సపిండీకరణంనవశ్రాద్ధషోడశశ్రాద్ధోపలక్షణార్థమితినిర్ణయామృతేఉక్తం- క్షయా
హేవిశేషఃసంగ్రహే ॥ మాతాపిత్రోరాబ్దికేతువివాహాదిషుసర్వదా । తిలైఃపిండాః
ప్రదాతవ్యాఅన్యశ్రాద్ధేవివర్జయేత్ ॥ అత్రమూలంచింత్యం - రామకౌతుకే ॥
నందాశ్వకామరవ్యారభృగ్వగ్నిపితృకాలభే । గండేవైధృతిపాతేచపిండాస్త్యాజ్యా
స్సుతేప్సుభిః ॥ విశ్వరూపనిబంధే ॥ తిథివారప్రయుక్తోయోదోషోవైసముదాహృ
తః । సశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేస్యాన్నాన్య శ్రాద్ధేకదాచన ॥ అన్యత్తూక్తంప్రాక్ - ఉ
చ్ఛిష్టోద్వాసనమాహ హేమాద్రౌవసిష్ఠః ॥ శ్రాద్ధేనోద్వాసనీయాని ఉచ్ఛిష్టాన్యా
దినక్షయాత్ । శ్చ్యోతంతేవైసుధాధారాస్తాః పిబంత్యకృతోదకాః ॥ వ్యాసః ॥
ఉచ్ఛిష్టంనప్రమృజ్యాత్తుయావన్నాస్తమితోరవిః ॥ ఇదంగృహాంతరసత్వే - ఏకగృ
హేతుమనుః ॥ ఉచ్ఛేషణంతుతత్తిష్ఠేద్యావద్విప్రావిసర్జితాః । తతోగృహబలిం
కుర్యాదితిధర్మోవ్యవస్థితః ॥ బలింవైశ్వదేవాదినిత్యకర్మేతిమేధాతిథిః- బ్రహ్మాం
డే ॥ శూద్రాయచానుపేతాయశ్రాద్ధోచ్ఛిష్టంనదాపయేత్ ॥ తథా ॥ కామంద
ద్యాచ్చసర్వంతుశిష్యాయచసుతాయచ ॥ భోక్తురితిశేషః - జాతూకర్ణ్యః ॥ ద్వి
జభుక్తావశిష్టంతుశుచిభూమౌనిఖానయేత్ ॥—అథవైశ్వదేవాది - అత్రమామకః

శ్లోకః ॥ శ్రాద్ధేఽనగ్నికకర్తృకేగ్నికరణాత్పశ్చాజ్జుహోతి గృబలి స్త్వం తేస్యాదథ
వాథ వేద్వికిరతఃపశ్చాత్పృథక్త్వెవపచేః । శ్రాద్ధాంతేత్వనామహాలయవిధావ్రా
ధ్వణంభుజేస్వాస్యత్ర యేత్వంతేఽమాసుచమధ్యతః శుభవిధానాదాతథానాగ్నికే॥
అస్యార్థః - సాగ్నేఃపృథక్పాకేనసర్వత్రాద్ధావైశ్వదేవః ॥ ఏతదంతంనిరగ్నినిర్వ
ర్త్యవైశ్వదేవంచసాగ్నికః । పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధః॥ నిత్య
ర్థంనిర్వపేత్పాకంవైశ్వదేవార్థమేవచ । వైశ్వదేవంనపిత్రర్థంనదార్శంనవైశ్వదేవిక
మితిలౌగాక్షిస్మృతేః - అత్రసాగ్నికఆహితాగ్నిరితిహేమాద్రిః ॥ శ్రాద్ధం కృత్వా
వకుర్వీతవైశ్వదేవంతునాగ్నికః । ఏకాదశాహింయుక్త్వాత్రి హ్యాసేవినీయతే॥
ఇతిహేమాద్రౌకాలంకాయనోక్తేశ్చతత్రైవపరిశిష్టే "సంప్రాప్తేపార్వణశ్రాద్ధేక
ద్దిష్టేతథైవచ । అగ్రతోవైశ్వదేవస్స్యాత్పశ్చాదేకాదశేహని। స్మార్తాగ్నిమతాం
తదహితానాం వాగ్నౌకరణోత్తరంవికిరోత్తరం వా హోమమపూర్త్రిపృథక్పాకేన-
భూతయజ్ఞాదితుశ్రాద్ధాంతఏవ-అత్రమూలంహేమాద్రిచంద్రికాదౌస్పష్టం - తేషాం
పాంశ్రాద్ధాంతేవాతత్పాకేన వైశ్వదేవనిశ్రాద్ధానికృత్యోయః । శ్రాద్ధం నిర్వర్త్య
విధివద్వైశ్వదేవాదికంతతః । కుర్యాద్భిక్షాంతతోదద్యాత్ హంతకారాదికం తథేతి
పైఠీనసిస్మృతేః - తతశ్చాద్ధశేషాత్ ॥ శ్రాద్ధాద్ధి శ్రాద్ధశేషేణ వైశ్వదేవంస
మాచరేదితిచతుర్వింశతిమతాచ్చ - ఏవంవైశ్వదేవాల్లత్రయస్య ఆశౌచ నాం
ఖ్యాయనపరిశిష్టముదాహృత్యైవంవ్యవస్థోక్తా ॥ ఆగ్న్యాదీనామేకాదశేచ స్యాన్మ
ధ్యేమహాలయే । ఏకోద్దిష్టేనివృత్తేతు వైశ్వదేవోవిధీయతే ఇతి గార్గ్యస్మృ
త్యుక్తత్వాత్సర్వేషాం శ్రాద్ధాంతేఏవేతి మేధాతిథిస్మృతి రత్నావళ్యాదయో
బహవః - బోపదేవస్తున్ను పిండానాం విసర్జనాంతం శ్రాద్ధముక్త్వాపుచ్ఛేష
ణంత్వితి పూర్వోక్తమను వాక్యోదాహరణాద్బహ్వృచానాం శ్రాద్ధాంతఏవ-
మధ్యపక్షస్త్వన్యశాఖాపర ఇత్యాహ - హేమాద్రిస్తు వృద్ధావస్యాంతే ఏవవై
శ్వదేవమాహ - కాతీయానాంతుశ్రౌతస్మార్తాగ్ని మతామాదావేకే ఇప్యాకే
నేతికర్కః - అన్యేషాంమతేత్రియాణాంతు సాగ్నికానాం సర్వత్రాదౌవైశ్వదే
వః - పంచయజ్ఞాశ్చఅంతేవేతి సుదర్శనభాష్యేఉక్తం - అస్యపకేద్వయస్యపూర్వ
వద్వ్యవస్థా - హేమాద్రౌమార్కండేయః ॥ తతోనిత్యక్రియాంకుర్యాద్భోజయేచ్చ
చ్చతతోఽతిథీన్ । తతస్తదన్నంభుంజీత సహభృత్యాదిభిర్నరః ॥ తతశ్చాద్ధశేషా
త్-నిత్యక్రియాంనిత్యశ్రాద్ధంతత్ర పృథక్పాకేనవైత్యకమితి కేచిదుక్తః - పాకైక్యే
వికల్పః—అథనిత్యశ్రాద్ధం - హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ కిమప్యాన్నముద్ధృత్యసమ్యక్
స్వవ్యాహంగృహీ ॥ అపిత్యనుకల్పః - ప్రచేతాః ॥ నామంత్రణంనహోమంచ నా
హ్వానంనవిసర్జనమ్ । నపిండదానంవికిరంనదద్యాదత్రదక్షిణామ్ ॥ అత్ర ॥ నిర్ది
శ్యభోజయిత్వాతు కించిద్దత్వావిసర్జయేదితి తేనైవోక్తేర్దక్షిణా వికల్పః - యత్తు॥
నిత్యశ్రాద్ధందైవహీనంనియమాదివివర్జితమ్ । దక్షిణారహితంచైవదాతృభోక్తృ
వ్రతోజ్ఝితమితి కాశీఖండే - తద్విప్రాభావపరమితిపృథ్వీచంద్రః - భవిష్యే॥ ఆవా

హసంస్వధాకారం పిండాగ్నౌకరణాదికమ్ । బ్రహ్మచర్యాదినియమా విశ్వేదేవాన
చైవహి ॥ దాతౄణామథభోక్తౄణాంనియమోనచవిద్యతే ॥ ఏతద్దివాసంభవేరా
త్రావపికార్యం ॥ దివోదితానికర్మాణిప్రమాదాదకృతానివై । యామిన్యాఃప్రహ
రంయావత్తావత్కర్మాణికారయేదితి బృహన్నారదీయోక్తేః ॥ రాత్రౌ ప్రహరప
ర్యంతందివాకృత్యానికారయేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞంచసౌరంచ వర్జయిత్వావిశేషతః
ఇతిపృథ్వీచంద్రధృతసంగ్రహోక్తేశ్చ - నచదార్శికాబ్దికాద్యపిరాత్రౌస్యాదితివా
చ్యం - ఇష్టాపత్తేః-తస్యతిథిసంబంధితత్వాత్ ॥ సంధ్యారాత్రౌనకర్తవ్యం శ్రా
ద్ధంఖలువిచక్షణైః ఇతి వైష్ణవాద్యై రాత్రౌనిషేధాత్ - అతఏవాల్పద్వాద
శ్యాం - ఉషఃకాలేద్వయంకుర్యాత్ ప్రాతర్మాధ్యాహ్నికంతదేత్యాద్యైర్వా
క్యైస్త్రయోదశీశ్రాద్ధం నాపకృష్యతే - భిన్నవిషయత్వాదిత్యుక్తం మదనర
త్నే - నిత్యంత్వపకృష్యతే - అన్వహమిత్యుక్తేస్తిథిసవార్థికాభావాత్ - య
థాచసుదర్శనభాష్యే ॥ పరపక్షేపిత్ర్యాణీతినియమేపినిత్యశ్రాద్ధత్వే సంవత్సరమిత్య
త్యంతసంయోగే ద్వితీయాబలాచ్ఛుక్లపక్షేపీత్యుక్తంతథారాత్రావపి - తథాచమా
ధవేన ప్రతిపత్ప్రకరణేస్పష్టముక్తం - వయంచాగ్రేవక్ష్యామః - అస్యదినేకరణేలో
పఏవ - రాత్రౌశ్రాద్ధంనకుర్వీతేతినిషేధాదితిపృథ్వీచంద్రోదయః - పాత్రాభావేకా
ర్ష్ణే॥ ఉద్ధృత్యవాయథాశక్తి కించిదన్నంప్రకల్పయేత్ ॥ తత్ప్రతిపత్తిమాహవిష్ణుః,
భిక్షుకాభావేఅన్నంగోభ్యో దద్యాదగ్నౌవా ప్రక్షిపేదితి - హేమాద్రౌనాగరఖం
డే॥ నిత్యశ్రాద్ధంనకుర్వీతప్రసంగాద్యత్రసిద్ధ్యతి ॥ శ్రాద్ధాంతరేకృతేన్యత్రనిత్యత్వా
త్తన్నహాపయేత్ ॥ షట్ దైవతేపృథక్త్వేత్యర్థః - మాత్స్యే ॥ తతస్తువైశ్వదేవాం
తే సభృత్యసుతబాంధవః । భుంజీతాతిథిసంయుక్తస్సర్వంపితృనిషేవితమ్ ॥ సర్వంప
ర్యనిషిద్ధంమాంసమాషాద్య పీత్యర్థః - ఏవంకృష్ణైకాదశ్యాదౌ గృహిణోపిభోజ
నం - అస్యవైధత్వేననిషేధాప్రవృత్తేః - ఏవంగ్రహణవేధేపి - యత్త్వసాహితా
గ్నేరమాషమమాంసంవ్రతయేదిత్యుక్తం - తద్ధేయమేవ - శ్రౌతత్వేనతస్య బలవ
త్త్వాత్ -దేవలః॥ శ్రాద్ధంకృత్వాతుయోమర్త్యోనభుఙ్క్తేధకదాచన । దేవాహవ్యం
నగృహ్ణంతికవ్యానిపితరస్తథా ॥ శివరాత్ర్యేకాదశ్యాదౌత్వాఘ్రాణమేవేత్యుక్తం
ప్రాక్ - యత్రతూపవాసోనావశ్యకస్తత్రైకభక్తమయాచితంవా కార్యమితి హే
మాద్రిః - జాతూకర్ణ్యః ॥ అహన్యేవతుభోక్తవ్యం కృతేశ్రాద్ధేద్విజన్మభిః । అన్య
థావ్యాసురంశ్రాద్ధంపరపాకేచసేవితే ॥ శ్రాద్ధశేషభోజనస్య క్వచిన్నిషేధమాహ
హేమాద్రౌ ప్రాయశ్చిత్తకాండేమార్కండేయః ॥ పిత్రాదీనామథాన్యేషాంశ్రాద్ధ
శేషాన్నభోజనమ్ । వ్రతినాంవిధవానాంచయతీనాంచవిగర్హితమ్ ॥ అన్యేభిన్న
గోత్రాః - వ్రతినోబ్రహ్మచారిణః ॥ శ్రాద్ధావశిష్టభోక్తారస్తేవైనిరయగామినః । స
గోత్రాణాంసకుల్యానాంజ్ఞాతీనాంచనదోషకృదితితత్రైవోక్తేః - తత్రైవజాబాలిః॥
విప్రస్త్వన్యగృహేశ్రాద్ధేశిష్టాన్నంభోజనంచరేత్ । ప్రాజాపత్యంవిశుద్ధిస్స్యాత్ జ్ఞా
తిగోత్రేనదోషకృత్ ॥ యతీనాంపవనంలక్షంప్రణవజపశ్చేతి తత్రైవోక్తం-అస్యా

ఏవాపమాహాపదవ ॥ శ్వశురస్య గురోర్భ్రాతుర్మాతులస్య మహాత్మనః । జ్యేష్ఠభ్రాతుశ్చ పుత్రస్య బ్రహ్మనిష్ఠస్య యోగినః ॥ ఏతేషాం శ్రాద్ధశిష్టాన్నం భుక్త్వా దోషో న విద్యతే । ఇతి కేచిత్పఠంతి తన్మూలం మృగ్యం సాంప్రతమ్ ॥ విశేషాంతరం తత్రైవ జ్ఞేయం - హేమాద్రౌ [illegible] ॥ తాంబూలం దంతకాష్ఠం చ స్నేహస్నానమభోజనమ్ । రత్యౌషధపరాన్నాని శ్రాద్ధకృత్సప్త వర్జయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే ఆచార్యః ॥ నశూద్రం భోజయేత్తస్మిన్నహని [illegible] । శ్రాద్ధశేషం న శూద్రేభ్యః ప్రదద్యాదక్షతేష్వపి - ఇతి నిర్ణయసింధౌ శ్రాద్ధప్రకరణే పార్వణశ్రాద్ధం.

అథామకల్పః - తతో విప్రాలాభే భోజనాసంభవే వాఽఽమైకం బ్రాహ్మణాయ [illegible] పావనమాద్రే వై కృత్వా తు నైవేద్యం పశ్చాత్తస్య తు నిర్వపేదితి శంఖోక్తేః । కో విప్రః పూర్వముక్తః - విప్రాభావే దర్భవటుః ॥ నిధాయ వా దర్భవటూనాసనేషు సమాహితః ॥ ప్రైషానుప్రైషసంయుక్తం విధానం ప్రతిపాదయేదితి దేవలోక్తేః - అశక్తావామశ్రాద్ధం ॥ ఆపద్యనగ్నౌ తీర్థే చ ప్రవాసే పుత్రజన్మని । ఆమశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత భార్యారజసి సంక్రమే ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - పృథ్వీచంద్రోదయే జమదగ్నిః ॥ యావత్స్యాన్నాగ్నిసంయుక్త ఉత్పన్నాగ్నిరథాపి వా । ఆమశ్రాద్ధం తదా కుర్యాన్నాగ్నౌకరణం భవేత్ ॥ కార్ష్ణే ॥ అనగ్నిరధ్వగో వాపి తథైవ వ్యసనాన్వితః । ఆమశ్రాద్ధం ద్విజః కుర్యాద్వృషలస్తు సదైవ హి ॥ ఆహితాగ్నిప్రవాసస్థే తత్పత్నీ గృహదర్శ్యాం ఋత్విగాదినా కారయేత్ ॥ ఆమేనా వా స్యాదినియతం ప్రోషితే ధర్మచారిణి । పత్న్యా తు కారయేన్నిత్యమన్యేనాప్యృత్విగాదినేతి లఘుహారీతోక్తేరితి పృథ్వీచంద్రోదయః - అవిపదమార్గికాదిసర్వపాత్రాపరమితి శూలపాణిః - సుమంతుః ॥ పాకాభావే ద్వికారస్య ద్విప్రాదీనాం సదాధ్రువం । అపత్నీనాం మహాబాహో విదేశగమనాదిభిః ॥ సద్యాశ్చైవ తు శూద్రాణామామశ్రాద్ధం విదుర్బుధాః ॥ ప్రచేతాః ॥ స్త్రీశూద్రస్య పచశ్చైవ జాతకే మరణే చాప్యథ । ఆమశ్రాద్ధం సదా కుర్యాద్విధినా పార్వణేన తు ॥ స్వయంపచేత శిష్యో వా । [illegible] ॥ ఆత్మనో దేశకాలాభ్యాం విప్లవే సముపస్థితే । ఆపద్యనగ్నౌ తీర్థే చ ప్రవాసే [illegible] ॥ చంద్రసూర్యగ్రహే చైవ దద్యాదామం విశేషతః । [illegible] సమ్యాద్రోపి కదాచన ॥ భోజయేత్ [illegible] । [illegible] ప్రవాసతీర్థగ్రహణాదావామహేమాదికమేవ - పాకశ్రాద్ధంతు నభవత్యేవ [illegible] ద్రిరత్నాకరాదయః - అపరార్కస్తు [illegible] రాదయస్తు ॥ పాకాభావే [illegible] నామామశ్రాద్ధం వినియతం ఇతి సుమంతూక్తేః - సాగ్నికైర్నిరగ్నికైశ్చ ప్రవాసాదౌ [illegible] పాకాభావే ఆమాది కార్యం - పాకసంభవే త్వన్నేనైవేత్యాహుః - [illegible] పాకశ్రాద్ధముక్త్వా ॥ ఏతచ్చాను [illegible] పితుర్ద్రవ్యాత్ [illegible] । భార్యావిరహి [illegible] తృప్తిర్ప్రవాసస్థోపి [illegible] - [illegible] రపిష్టకేనోక్తమితి [illegible] రూ - ఏతచ్ఛబ్దశ్రాద్ధపరం [illegible] ఇత్యన్యే ॥ [illegible] సదా స్వయమితి లఘుహారీతీయమపి సాగ్నికైర్న - నిరగ్నికై [illegible] - శూద్రస్య తు దశాహపిండాద్యామేనేతి హాలాయుధః - ఉత్పన్నాగ్నీనాం త్వామశ్రాద్ధ

మేవ - పూర్వోక్తజమదగ్నివాక్యాత్ - మరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే ద్విజాతీనా మామ శ్రాద్ధంప్రకీర్తితమ్ । అమావాస్యాదినియతంమాససంవత్సరాదృతే ॥ స్మృతిదర్పణే॥ మృతాహంచసపిండంచగయాశ్రాద్ధంమహాలయమ్ । ఆపన్నోపినకుర్వీతశ్రాద్ధ మామేనకర్హిచిత్ - హేమాద్రావ్యాసః॥ ఆమందదతుకౌంతేయదద్యాదామం చతుర్గుణమ్ । ద్విగుణంత్రిగుణంవాపినత్వేకగుణమర్పయేత్ ॥ సిద్ధాన్నేతు విధిర్యస్స్యాదామశ్రాద్ధేప్యసౌవిధిః । ఆవాహనాదిసర్వంస్యాత్పిండదానంచభారత ॥ దద్యాద్యచ్ఛద్విజాతిభ్యశ్శృతంవాశృతమేవవా । తేనాగ్నౌకరణంకుర్యాత్పిండాస్తే నైవనిర్వపేత్ । పక్షాంతరమాహసఏవ ॥ ఆమందదద్ధికౌంతేయతదామంద్విగుణం చరేత్ । త్రిగుణంచతుర్గుణంవాపి నత్వేకగుణమర్పయేత్ ॥ స్మృత్యర్థసారేసమ మప్యుక్తం - షట్త్రింశన్మతే ॥ ఆమశ్రాద్ధంయదాకుర్యాత్పిండదానంకథంభవేత్ ॥ గృహపాకాత్సముద్ధృత్యసక్తుభిఃపాయసేనవా ॥ పిండాన్దద్యాద్యథాలాభం తిలైస్స హావిమత్సరః ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవ్యాసః ॥ అమశ్రాద్ధంయదాకుర్యాద్విధిజ్ఞశ్రాద్ధదస్సదా । హస్తేగ్నౌకరణంకుర్యాద్బ్రాహ్మణస్యవిధానతః ॥ ఏతత్సాగ్నేః నిరగ్నేస్సదా తత్సత్వాత్ - యత్తు ॥ ఆమేనపిండందద్యాచ్చే ద్విప్రాన్పాకేన భోజయేత్ । పక్వేనకురుతేపిండమామాన్నంయఃప్రయచ్ఛతి ॥ తావుభావనుజౌ ప్రోక్తౌనరకావహానసంశయఇతితద్గర్హ్యాదిపరం-దేశాచారాద్వ్యవస్థేతియుక్తంమరీచిః॥ ఆవాహనేస్వధాకారేమంత్రా ఊహ్యావిసర్జనే । అన్యకర్మణ్యనూహ్యాస్స్యు రామశ్రాద్ధవిధిస్స్మృతః ॥ ఆవాహనేహవిషేఅత్తవ ఇత్యత్రస్వీకర్తవేఇత్యూహః- స్వధాకారేనమోవఃపితరఇషేఇత్యత్రఇషేపదస్థానే ఆమద్రవ్యాయేత్యూహః- విసర్జనేవాజేవాజేఇత్యత్రతృప్తాఇతిస్థానే తర్పస్యతతృప్యతేత్యూహః - యద్యపిత స్మాదృచంనోహేదితి ఋచ్యూహోనిషిద్ధః - తథాపివచనాద్భవతి ॥ తృప్తిప్రశ్నోవగాహశ్చజుష ప్రశ్నోయథాసుఖం । ఆమశ్రాద్ధేభవేన్నైతదపోశానంచపంచమం । అయంచానువాదః - ఖలేవాల్యాం ఛేదనాదీనామివార్థాభావాల్లోపసిద్ధేః - ధర్మప్రదీపేతు ॥ ఆమంచతుర్గుణందద్యాదథవాద్విగుణంతథా । హేమం చాష్టగుణంతద్వదామేహేమేప్యసౌవిధిః ॥ ఆమేహేమేతథానిత్యేనాందీశ్రాద్ధేతథైవచ । వ్యతీపాతాదికేశ్రాద్ధేనియమాన్పరివర్జయేత్ ॥ గృహపాకాత్సముద్ధృత్య సక్తుభిఃపాయసేనవా । పిండదానంప్రకుర్వీతఆమేహేమేకృతేసతి ॥ ఆమశ్రాద్ధేచ వృద్ధౌచప్రేతశ్రాద్ధేతథైవచ । వికిరంనైవకుర్వీతమునిఃకాత్యాయనోబ్రవీత్ ॥ ఆమశ్రాద్ధమనంగుష్ఠమగ్నౌకరణవర్జితం । తృప్తిప్రశ్నవిహీనంతుకర్తవ్యంమానవైర్ధ్రువం ॥ ఆవాహనాగ్నౌకరణంవికిరంపాత్రపూరణం ॥ తృప్తిప్రశ్నంనకుర్వీత ఆమేహేమేకదాచనేత్యుక్తం - ఏతచ్చ ॥ ఆవాహనంభవేత్కార్యమర్ఘ్యదానం తథైవచేతి హేమాద్రావభవిష్యాది విరోధాచ్చింత్యం- శాఖాంతరవిషయంవాస్తు - వికిరోప్యామేనేతిహేమాద్రిః - శూద్రస్యతుతత్రైవోక్తం ॥ అగ్నౌకరణమంత్రశ్చ నమస్కారోవిధీయతే ॥ అగ్నౌమేకవ్యవాహనాయనమః - సోమాయపితృమతేచ

మః ఇత్థంమంత్రః - మాత్స్యే ॥ మంత్రవర్జంహి శూద్రస్య సర్వం [illegible] ।
ఏవంశూద్రోపిసామాన్యం వృద్ధిశ్రాద్ధంచసర్వదా ॥ నమస్కారేణ మంత్రేణకు
ర్యాదామాన్నవద్బుధః ॥ తచ్చపూర్వాహ్ణే కార్యం ॥ [illegible]
ఏకోద్దిష్టంచమధ్యతః। పార్వణంచాపరాహ్ణేతు ప్రాతర్వృద్ధి [illegible]
ఏతద్ద్విజవిషయం-శూద్రకర్తృకంత్వపరాహ్ణే [illegible]
ముదాహృతః। ఆమశ్రాద్ధంతుతత్రైవ [illegible]
పరార్కే-హేమాద్రౌచోక్తం-తదభావే హేమ [illegible] ॥
మాన్నస్యాప్యభావేతు శ్రాద్ధంకుర్వీత [illegible]
ససురోచిషా॥ ధర్మః॥ ఆమంతు [illegible]
త్యర్థసారే ॥ హిరణ్యమష్టగుణంచతుర్గుణం [illegible] హేమాద్రౌ
భవిష్యే ॥ అన్నాభావేద్విజాభావే [illegible] పుత్రజన్మని । హేమ [illegible] హేచ
తథా స్త్రీశూద్రయోరపి ॥ [illegible] హానీతి
పారః ॥ యస్యభార్యా [illegible] హేమాద్రియమమా
హాసంవర్తః ॥ పుత్రజన్మనికుర్వీత [illegible] । [illegible] మేన
కల్యాణాన్యభికామయన్ । భవిష్యే ॥ [illegible] పాయసే
నవా । పిండదానం [illegible] హేమాద్రౌ [illegible] । [illegible]
డాన్నిర్వపేత్తథా । [illegible] పాయస [illegible] ॥ హేమాద్రౌ
ద్దేపిండదానం [illegible] - స్మృత్యర్థసారేతువికల్ప [illegible] -
షట్త్రింశన్మతే ॥ [illegible] వికిరో నైవదీయతే । [illegible] పిండా
త్రకర్తవ్యాః కేనచిద్భవేత్ ॥ [illegible] - ఆమాభావే హేమాద్రి [illegible]
త్త్యాధర్మప్రాప్తేః - పూర్వనన్మంత్రో హోమః పూర్వాహ్ణకాలతా [illegible] -
పూర్వోక్తధర్మప్రదీపోక్తేశ్చ-వ్యాసః ॥ హిరణ్యమామంశ్రాద్ధీయం [illegible] త్రి
యాదితః । యద్దత్తంవినియోజ్యంస్యాద్భుంజీయాద్బ్రాహ్మణాత్స్వయం ॥ విప్రల
బ్ధంభుంజీయాత్ - [illegible] వినియోగః - తేనాపిశ్రాద్ధన్నైవదే
వాదినకార్యం - [illegible] దేవతాంతరాయత్త్వాగాద్యోగాదితిదేవయా
జ్ఞికః-శూద్రలబ్ధస్యోక్తంతత్రైవషట్త్రింశన్మతే ॥ ఆమంశూద్రస్య యత్కించిచ్ఛ్రా
ద్ధికంప్రతిగృహ్యతే । తత్సర్వంభోజనాయాలంనిత్యనైమిత్తికేనచేతి-శుద్ధితత్త్వేంగి
రాః॥ శూద్రవేశ్మనివిప్రేణ క్షీరంవాయదివాదధి । నివృత్తేనసభోక్తవ్యంశూద్రా
న్నంతదపిస్మృతం ॥ శూద్రాద్విప్రగృహేష్వన్నంప్రవిష్టంతుసదాశుచి॥ పరాశరః॥
తావద్భవతిశూద్రాన్నంయావన్నస్పృశతిద్విజః । ద్విజాతికరసంస్పృష్టం సర్వంత
న్నవిరుద్ధ్యతే॥ విష్ణుపురాణే॥ స్వగ్రామాత్సుఖిత్వాగృహ్ణీయాచ్ఛూద్రాన్నంగృహమా
గతం ॥ అంగిరాః ॥ పాత్రాంతరగతంగ్రాహ్యం దుగ్ధంస్వగృహమాగతం ॥ సపిండ
శ్రాద్ధశక్తావాహ హేమాద్రౌసంవర్తః ॥ సమగ్రంయస్తుశక్నోతి కర్తుంనైవేహపా
ర్వణం । [illegible] సంకల్పవిధినా కాలేతస్యవినిర్దిశేత్। పాత్రే [illegible] జ్యస్య [illegible] త్యాగ

స్సంకల్ప ఉచ్యతే॥ వ్యాసః॥ సాంకల్పంతుయదాకుర్యా న్నకుర్యాత్పాత్రపూరణం । నావాహనాగ్నౌకరణే పిండాంశ్చైవనదాపయేత్ ॥ పాత్రమర్ఘ్యస్య॥ సమంత్రకావాహనస్యనిషేధః - తూష్ణీంతుభవత్యేవేతిహేమాద్రిః-స్మృత్యర్థసారే ॥ వికిరంతునదాతవ్యమితితృతీయపాదేవారః-స్మృత్యంతరే ॥ త్యజేదావాహనంచార్ఘ్యమగ్నౌకరణమేవచ । పిండాంశ్చవికిరాక్షయ్యే శ్రాద్ధేసాంకల్పసంజ్ఞకే ॥ హేమాద్రౌవృద్ధశాతాతపస్తు ॥ పిండనిర్వాపరహితంయత్తుశ్రాద్ధంవిధీయతే । స్వధావాచనలోపోఽత్రవికిరస్తునలుప్యతఇత్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయేవసిష్ఠః ॥ ఆవాహనంస్వధాశబ్దంపిండాగ్నౌకరణంతథా । వికిరంపిండదానంచసాంకల్పేషడ్వివర్జయేత్ ॥ వికిరేవికల్పఃస్మృత్యంతరే ॥ అంగానిపితృయజ్ఞస్యయదాకర్తుంనశక్నుయాత్ । సతదావాచయేద్విప్రాన్ సంకల్పాత్సిద్ధిరస్త్వితి ॥ ఛాగలేయః ॥ పిండోయత్రనివర్తేతమఘాదిషుకథంచన । సాంకల్పంతుతదాకార్యం నియమాద్బ్రహ్మవాదిభిః ॥ కార్ష్ణాజినిః ॥ మౌంజీబంధాద్వత్సరార్థం వత్సరంపాణిపీడనాత్ । పిండాన్సపిండానోదద్యుః ప్రేతపిండంవినాత్రతు॥ అస్యాపవాదఃపిత్రోర్వార్షికాదావుక్తః త్యక్తాగ్నేరపిసాంకల్పముక్తంషట్త్రింశన్మతే ॥ అనగ్నికోయదావిప్రఉత్పన్నాగ్నిస్తథైవచ । తథావృద్ధిషుసర్వాసు సంకల్పశ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ అశక్తౌపృథ్వీచంద్రోదయేబృహన్నారదీయే ॥ ద్రవ్యాభావేద్విజాభావేఅన్నమాత్రంతుపాచయేత్ । పైతృకేనతుసూక్తేన హోమంకుర్యాద్విచక్షణః॥ దేవలః॥ పిండమాత్రంప్రదాతవ్యమభావేద్రవ్యవిప్రయోః । శ్రాద్ధీయాహనిసంప్రాప్తేభవేన్నిరశనోపివా॥ వృద్ధవసిష్ఠః॥ కించిద్దద్యాదశక్తస్తుఉదకుంభాదికంద్విజే । తృణానివాగవేదద్యాత్పిండాన్వాప్యథనిర్వపేత్ ॥ తిలదర్భైఃపితౄన్వాపి తర్పయేత్స్నానపూర్వకం ॥ హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ అగ్నినావాదహేత్కక్షంశ్రాద్ధకాలేసమాగతే । తస్మిన్వోపవసేదహ్ని జపేద్వాశ్రాద్ధసంహితాం ॥ శ్రాద్ధసంహితాసమంత్ర శ్రాద్ధసంకల్పః - విష్ణువరాహపురాణయోః ॥ అసమర్థోఽన్నదానస్య ధాన్యమామంస్వశక్తితః । ప్రదాస్యతితిలాన్వాపిస్వల్పాంవాపిచదక్షిణాం ॥ సర్వాభావేవనంగత్వాకక్షామూలప్రదర్శకః । సూర్యాదిలోకపాలానామిదముచ్చైఃపఠిష్యతి॥ నమేస్తివిత్తంనధనంనచాన్నంశ్రాద్ధోపయోగిస్వపితౄన్నతోస్మి।తృప్యంతుభుక్త్యాపితరోమయైతౌ భుజౌకృతౌవర్త్మనిమారుతస్య ॥ ఇత్యేతత్పితృభిర్గీతంభావాభావప్రయోజనమ్ । యఃకరోతికృతంతేనశ్రాద్ధంభవతిభారత ॥ ప్రభాసఖండే ॥ గత్వారణ్యమమాముష్య మూర్ధ్వబాహుర్విరౌత్యథః । నిరన్నోనిర్ధనోదేవాః పితరోమాన్నృణంకృథాః । నమేస్తివిత్తంనధనంనభార్యాశ్రాద్ధకథంవఃపితరఃకరోమి । వనంప్రవిశ్యాహతుతన్మయోచ్చై రుర్ధ్వభజౌకృతౌవర్త్మనిమారుతస్య ॥ శ్రాద్ధర్ణమేతద్భవతాంప్రదత్తం మహ్యాందయధ్వంపితృదేవతాద్యాః । ఆఖ్యాయచోత్క్షిప్యభుజౌతతోవై దివాచరాత్రింసముపావ్యతిష్ఠేత్ ॥ భవేత్సవై తేనకృతేన తేషామృణేనముక్తఃపితృదేవతానాం ॥ ఇత్యనుకల్పాః

—అథశ్రాద్ధభోజనేప్రాయశ్చిత్తం - దర్శేషట్ప్రాణాయామాః - వృద్ధౌత్రయః-

సంస్కారేషుజాతకర్మాది చూడాంతేషుసాంతపనం - ఆద్యేచాంద్రంవా, అన్య
సంస్కారేషూపవాసః - సీమంతేచాంద్రమిత్యపిజ్ఞానేశ్వరః - అసపిండశ్రాద్ధ ఏకాద
శాహేషుభోజనేషుకాయః - ద్వాదశాహేఊనమాసేచపాదోనః-ద్విమాసే త్రైపక్షే
ఊనషణ్మాసేఽబ్దయోశ్చార్ధకృచ్ఛ్రః - త్రిమాసాద్యాబ్దికాంతేషు సపిండనేచపాదకృ
చ్ఛ్రః - ఉపవాసోవా- గురుద్రవ్యాన్నభోజనేషు [illegible] - జనన [illegible] నామాది
తూనమాసాంతేషుచాంద్రంకాయంవా - ద్విమాసాదౌపాదోనం - త్రిమాసాద్యం
వర్షాంతకాయః - ఆబ్దికేపాదోనకాయః - పురాణ్యాబ్దికేపాకాహః - క్షత్రియాది శ్రాద్ధే
షుద్విత్రిచతుర్గుణానియువాని - చాండాలసర్పాది హతానాం [illegible] శ్రాద్ధే
చాంద్రం-ఆద్యమాసికాంతేచాంద్రంపరాకేష్చ- ద్వాదశాహే [illegible] - ద్విమా
సాదావతికృచ్ఛ్రః - త్రిమాసాదౌకాయః - ఆబ్దికేపాదః-[illegible]
ఆమహేమసంకల్పశ్రాద్ధేష్వేతత్తదర్ధాని - యతిబ్రహ్మచారిభోక్తృణాం ప్రాయశ్చిత్తం
కృత్వా త్రీనుపవాసాన్ప్రాణాయామశతం కృత్వాఽఽసనం చాధికం కృత్వా ప్రతిశేషం స
మాపయేత్ - అనాహితాగ్నేః [illegible] - [illegible] ప్రీతిరాహ [illegible] - ష
ట్ప్రాణాయామాఘామా - సంస్కారేషునాడీకృచ్ఛ్రః - సీమంతేచాంద్రం-అన్యేషూ
పవాసఇతిదిక్ - అత్రపూర్వాహ్ణే [illegible] క్వచిద్విరోధోవిషయభేదాత్పరిహార్యః
ఏకాదశాహేచాంద్రం - పునస్సంస్కారశ్చేతి ప్రాయశ్చిత్తకాండేహేమాద్రి [illegible]
స్థానాః ॥ పరస్యాప్యపిచేదాపోగాయత్ర్యా శ్రాద్ధభుగ్ద్విజః ఇతితదనుకల్పాయాశ్చి
త్తశ్రాద్ధపరమితి విజ్ఞానేశ్వరః — అథక్షయాహశ్రాద్ధం - తత్స్వరూపమాహ హే
మాద్రౌవ్యాసః ॥ మాసపక్షతిథిస్పృష్టే యోయస్మిన్ప్రియతేహని । ప్రత్యబ్దం
తుతథాభూతం క్షయాహంతస్యతంవిదుః ॥ నారదీయే ॥ సారణేమరణేన్నృణాంతిథి
స్తాత్కాలికీస్మృతా ॥ అత్రచాంద్రంమాసగ్రాహ్యం ॥ ఆబ్దికేపితృకార్యేచచాంద్రో
మాసఃప్రశస్యతఇతిగర్గోక్తేః - మలమాసమృతస్యతుసౌరం ॥ మలమాసమృతా
నాంతుసౌరంమాసంసమాశ్రయేదితిహేమాద్రావుక్తేః - ఏతన్మృతమాసస్యాప్యా
ధిక్యేజ్ఞేయం - బ్రాహ్మే ॥ ప్రతిసంవత్సరంకార్యం మాతాపిత్రోర్మృతేఽహని ।
పితృవ్యస్యాప్యపుత్రస్యభ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యచైవహి ॥ అపుత్రస్యేతిభ్రాత్రాద్యన్వయః-
జ్యేష్ఠస్యేతికనిష్ఠస్యానావశ్యకత్వార్థం - మదనరత్నేభవిష్యే ॥ సర్వేషామేవశ్రా
ద్ధానాంశ్రేష్ఠంసాంవత్సరంమతం ॥ తథా ॥ భోజకోయస్తువైశ్రాద్ధం నకరోతిఖగా
ధిప । మాతాపితృభ్యాంసతతం వర్షేవర్షేమృతేహని ॥ సయాతినరకంఘోరం
తామిస్రంనామనామతః ॥ తచ్చ - నానాస్మృతిష్వేకోద్దిష్టం పార్వణంచోక్తం-ఆ
ద్యమాహయమః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ప్రతిసంవత్సరంసుతైః । మాతాపిత్రోః
పృథక్కార్యమేకోద్దిష్టంమృతేహని ॥ వ్యాసః ॥ ఏకోద్దిష్టంతుకర్తవ్యంపిత్రోశ్చై
వమృతేఽహని । ఏకోద్దిష్టంపరిత్యజ్యపార్వణంకురుతేనరః ॥ అకృతంతద్విజానీయా
త్సభవేత్పితృఘాతకః ॥ అంత్యమాహశాతాతపః ॥ సపిండీకరణంకృత్వాకుర్యాత్పా
ర్వణవత్సదా । ప్రతిసంవత్సరంశ్రాద్ధంఛాగలేనోదితోవిధిః।యస్సపిండీకృతంప్రేతం

పృథక్పిండేనియోజయేత్ । విధిఘ్న స్తేనభవతిపితృహా చోపజాయతే॥ అత్రౌరసక్షే
త్రజయోఃపార్వణందత్తకాదీనామేకోద్దిష్టమిత్యేకఃపక్షః - సాగ్నేఃపార్వణంనిరగ్నే
రేకోద్దిష్టమిత్యపరః - తద్దూషణంమితాక్షరాదౌజ్ఞేయం - కల్పతరుస్తుసాగ్నేర్వౌ
రసక్షేత్రజయోఃపార్వణం - నిరగ్నికయోస్త్వేకోద్దిష్టమిత్యాహ - అపరార్కో
ప్యేవం - దత్తకాదయోదశపుత్రాస్తుసాగ్నయో నిరగ్నయ శ్చైకోద్దిష్టమేవకు
ర్యుః ॥ ప్రత్యబ్దంపార్వణేనైవవిధినాక్షేత్రజౌరసౌ । కుర్యాతామితరేకుర్యు రేకో
ద్దిష్టంసుతాదశేతి జాతూకర్ణ్యోక్తేః । యదాతుదత్తకస్యపితాదర్శే మహాల
యేవా మృతస్తత్రపార్వణైకోద్దిష్టయోర్వికల్పః - వస్తుతస్తు సర్వేషాం పార్వ
ణైకోద్దిష్టయో ర్వ్రీహియవవద్వికల్పః సచదేశాచారాద్వ్యవస్థిత ఇతి సర్వని
బంధసిద్ధాంతః - అతఏవ పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః ॥ మాతాపి
త్రోఃపృథక్కార్యమేకోద్దిష్టంమృతేహనీత్యుక్త్వాహ ॥ దేశధర్మంసమాశ్రిత్య వం
శధర్మంతథాపరే । సూరయశ్శ్రాద్ధమిచ్ఛంతి పార్వణంచ క్షయాహ్న్యపీతి- తచ్చ
కేవలపితౄణాం నసపత్నీకానామితి హేమాద్రిః - అత్రమాతా మహానకార్యాః ॥
కర్షూసమన్వితంభుక్త్వా తథాద్యం శ్రాద్ధషోడశం । ప్రత్యాబ్దికంచ శేషేషు పిండా
స్స్యుః షడితితిస్థితిరితి కాత్యాయనోక్తేః - కర్షూసమన్వితంసపిండనంయైరేకోద్దిష్టం
క్రియతే తేషామపిక్వచిత్పార్వణమేవ-అమావాస్యాంక్షయోయస్య ప్రేతపక్షేథవా
పునః । పార్వణంతస్యకర్తవ్యంనైకోద్దిష్టంకదాచన॥ ఇతిశంఖోక్తేః-ఏవంసన్న్యాసి
నోపి॥ ఏకోద్దిష్టంయతేర్నాస్తిత్రిదండగ్రహణాదిహ।సపిండీకరణాభావాత్పార్వణంత
స్యసర్వదేతిప్రచేతసోక్తేః-వాయవీయే॥సన్న్యాసినోప్యాబ్దికాది పుత్రకుర్యాద్యథా
విధి।మహాలయేతుయచ్ఛ్రాద్ధం ద్వాదశ్యాంపార్వణంహితత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే
వృద్ధపరాశరః॥సంగ్రామేసంస్థితానాంచ ప్రేతపక్షేశశిక్షయే। తేషాంపార్వణమేవ్రో
క్తం క్షయాహేపిచసత్తమైః ॥ చంద్రక్షయానాశకసంయుగేషు యఃప్రేతపక్షేమృ
తవాన్సపిండః । సపిండితానామపిచాబ్దికాని భవంతి తేషామిహపార్వణాని॥తథా॥
భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యకుర్వీత జ్యేష్ఠోభ్రాతానుజస్యచ । దైవహీనంతుతత్కార్యా దితిధ
ర్మవిదబ్రవీత్ ॥ దైవహీనమేకోద్దిష్టం - జ్యేష్ఠోభ్రాతానాద్యగర్భజః - తథాచత
త్రైవశాతాతపః ॥ అనాద్యగర్భజ్యేష్ఠోపి భ్రాతాసద్భిర్నిగద్యతే । ఋతేసపిండనా
త్తస్యనవైపార్వణమాచరేత్ ॥ ఆద్యగర్భేతుపార్వణమేకోద్దిష్టంవేత్యర్థః - మా
తుస్తుహేమాద్రౌకాత్యాయనః ॥ ప్రత్యబ్దంయోయథాకుర్యా త్పుత్రఃపిత్రే సదా
ద్విజః । తథైవమాతుఃకర్తవ్యం పార్వణంచాన్యదేవవా ॥ యత్తుతేనైవోక్తం ॥ స
పిండీకరణాదూర్ధ్వం పిత్రోరేవహిపార్వణం । పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా మేకో
ద్దిష్టంసదైవత్వితి తత్సాపత్నమాతృపరం ॥ యత్తువృద్ధపరాశరః ॥ అపుత్రస్య పితృ
వ్యస్య తత్పుత్రోభ్రాతృజోభవేత్ ॥ సఏవాస్యతుకుర్వీత పిండదానాదికక్రియాం।
పార్వణంతేనకార్యంస్యా త్పుత్రవద్భ్రాతృజేనతు । పితృస్థానేతుతంకృత్వా శేషం
పూర్వవదుచ్చరేదితి తత్పితృవద్దేశాచారవద్వ్యవస్థితమితిపృథ్వీచంద్రః - శ్రాద్ధదీ

ఏకళికాయాం చతుర్వింశతిమతేతు ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణాం స్వస్రాదీనాంచ పా ర్వణంభవేత్ । ఏకోద్దిష్టంకనిష్ఠానాం దంపత్యోః పార్వణంమిథః ॥ అపుత్రస్య పితృ వ్యస్యభ్రాతుశ్చైవాగ్రజన్మనః । మాతామహస్యతత్పత్న్యాః శ్రాద్ధంపార్వణవద్భ వేదిత్యుక్తం-తత్పత్న్యాఏకకర్తృత్వేపి పార్వణమేవ ॥ సర్వాభావేస్వయంపత్న్యాః స్వభర్తుర్నామమంత్రకమ్ । సపిండీకరణంకుర్యాత్ తతఃపార్వణమేవచేతిలౌగాక్షి స్మృతేః ॥ తతఃపత్న్యపికుర్వీతసాపిండ్యంపార్వణంతథేతి సుమంతూక్తేశ్చేతి నిర్ణ యామృతేఉక్తం - అన్యేత్వేతత్పాక్షికపార్వణపరమాహుః - అతఏవ - భర్తుః శ్రాద్ధంతుయానారీ మోహాత్పార్వణమాచరేత్ । నతేనతృప్యతేభర్తా కృత్వాతు నరకంవ్రజేదితి వచనంతుయాహేమాద్రౌకైకోద్దిష్ట ప్రశంసార్థంనపార్వణ నిషేధార్థ మిత్యుక్తం త్రిస్థలీసేతౌభట్టచరణైః - స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యఇత్యనేనవిరోధాచ్చ అపుత్రాణాంచాహ హేమాద్రావాపస్తంబః ॥ అపుత్రాయేమృతాః కేచిత్ స్త్రియోవా వాపురుషాశ్చయే । తేషామపిచదేయంస్యాదేకోద్దిష్టంనపార్వణం ॥ మిత్రబంధు సపిండేభ్యః స్త్రీకుమారీభ్యఏవచ । దద్యాద్వైమాసికంశ్రాద్ధం సాంవత్సరమతో న్యథా॥ పారిజాతేతు॥ అన్యథాపార్వణమిత్యుక్త్వా సర్వత్రపార్వణమిత్యన్యే । ఏకో ద్దిష్ట వాక్యానితుతీర్థ మహాలయపరాణీత్యుక్తం - పృథ్వీచంద్రోదయేపి వృద్ధగా ర్గ్యః ॥ మాతుస్సహోదరాణాంచ పితుస్సహభవాచయా । తయోశ్చైవకు ర్వీత పార్వణంపిండనాగృతే ॥ ప్రచేతాః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మేకోద్దిష్టం విధీ యతే । అపుత్రాణాంచసర్వేషాం పత్నీనాంతథైవచ ॥ అపత్నీనాంబ్రహ్మచార్యా దీనాం -. మార్కండేయపురాణే ॥ ప్రతిసంవత్సరంకార్యమేకోద్దిష్టం నరైః స్త్రి యాః । మృతాహనియథాన్యాయం నృణాంయద్వదిహోదితం ॥ నృణామితిదృ ష్టాంతాత్ - గోవిప్రహతపాఖండ్యాదీనాంసపిండనామభావేపిసాంవత్సరమేకోద్దిష్టం కార్యమేవేతిశూలపాణిః - అత్రివృద్ధవసిష్ఠౌ ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యత్రయత్ర ప్రదీయతే । భ్రాతృభగిన్యైపుత్రాయ స్వామినేమాతులాయచ ॥ పితృవ్యగురవే శ్రాద్ధమేకోద్దిష్టం నపార్వణం ॥ యత్తుజాతూకర్ణ్యః ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా మపుత్రాణాంతథైవచ । మాతామహస్యసుతస్య శ్రాద్ధాదిపితృవద్భవేదితి తదా వశ్యకత్వార్థం నతుపార్వణార్థమితి హేమాద్రిః - యుక్తంచైతత్ ॥ మాతుఃపి తరమారభ్య త్రయోమాతామహాఃస్మృతాః । తేషాంతుపితృవచ్ఛ్రాద్ధం కుర్యుర్దు హితృసూనవ ఇతిపులస్త్యోక్తేర్మాతామహస్యపార్వణమేవ - తత్పత్న్యాశ్చాప్యేవంపితృ వ్యాదౌతథా ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా మేకోద్దిష్టంసపార్వణ మితితుయాంహా క్తోపక్రమే పులస్త్యోక్తేశ్చవికల్పః- కేచిత్త్వాపస్తంబాదివాక్యాని ॥ ప్రసక్త్యభావాచ్చ ప్రతీతానాం నైవకార్యాసపిండతేత్యస్య పితృవ్యాది పరత్వాదకృతసపిండనపితృ వ్యాదిపరాణీత్యాహుః - మాతాసపత్నమాతా - ఏకోద్దిష్టంతు కనిష్ఠానామితి పృ థ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - విశేషస్త్వధికారినిర్ణయేప్రాగుక్తః - కేచిత్పుత్రాంత రాభావేపిపితామహవార్షికమప్యావశ్యకం । పుత్రాభావేచతత్పుత్రఃపత్నీమాతా

తథాపితా । విత్తాభావేపి సచ్ఛిష్యః కుర్యాత్తస్యౌర్ధ్వదేహికమితి మార్కండేయ
పురాణాదిత్యాహుః, తన్న ॥ పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యం శ్రాద్ధషోడశమితి కా
తీయేవిశేషోక్తేః—అథక్షయాహాద్యబ్దే నిర్ణయః - తత్రైకోద్దిష్టంమధ్యాహ్నే కా
ర్యం-మధ్యాహ్నశ్చపంచధావిభక్తదిన తృతీయభాగ ఇతిమాధవః ॥ ఆమశ్రాద్ధంతు
పూర్వాహ్ణేపకోద్దిష్టంతుమధ్యమే।పార్వణంచాపరాహ్ణేతుప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకమితి
హారీతోక్తౌప్రాతశ్శబ్దసాహచర్యాత్-తత్రాపికుతపాదిషుముహూర్తద్వితయేజ్ఞేయం॥
ప్రారభ్యకుతపేశ్రాద్ధంకుర్యాదారౌహిణంబుధః।విధిజ్ఞోవిధిమాస్థాయరౌహిణంతున
లంఘయేదితిగౌతమోక్తేస్తత్పరత్వాత్-రౌహిణోనవమోముహూర్తః మైథిలాః
శ్రాద్ధకౌముదీచైవం-అన్యథా॥ ఊర్ధ్వంముహూర్తాత్కుతపాద్యన్ముహూర్తచతు
ష్టయం।ముహూర్తపంచకంహ్యేతత్స్వధాభవనమిష్యతేఇత్యాదివిరోధాత్ దీపికాపి-
ఏకోద్దిష్టముపక్రమేతకుతపేఇతి।మాధవీయేవ్యాసోపి॥ కుతపప్రథమేభాగే ఏకోద్దిష్ట
ముపక్రమేత్ ।ఆవర్తనసమీపేవా తత్రైవనియతాత్మవాన్॥పృథ్వీచంద్రోదయేప్యే
వం- తేనకుతపాదిరౌహిణాంతోముఖ్యఃకాలః-దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌ సమవ్యాప్తౌచ
పూర్వా-విషమవ్యాప్తావాధిక్యేన నిర్ణయః-అవ్యాప్తౌపూర్వైవ - పరవిద్ధాయాని
షేధాత్ - సాచపూర్వదినేరౌహిణలంఘనాపత్తేః పరైవేతిగౌడాః ॥ శుక్లకృష్ణవ
శాత్ఖర్వ దర్పాద్యైర్వ్యవస్థేత్యన్యే - తన్న - పరవిద్ధానిషేధప్రాబల్యాత్ - అ
త్రమూలంకాల మాధవీయేజ్ఞేయం - పార్వణంత్వపరాహ్ణేకార్యం - పూర్వోక్తవ
చనాత్ ॥ మధ్యాహ్నవ్యాపినీయాస్యాత్తత్రైకోద్దిష్టేతిథిర్భవేత్ । అపరాహ్ణవ్యా
పినీయాపార్వణేసాతిథిర్భవేదితి పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధగౌతమోక్తేశ్చ - పూర్వే
ద్యురేవపరేద్యురేవవాఽపరాహ్ణవ్యాప్తౌసైవగ్రాహ్యా - దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌతద
స్పర్శేంశతః సమవ్యాప్తౌవాపూర్వైవ - విషమవ్యాప్తౌత్వధికాగ్రాహ్యా ॥ ద్వ్య
పరాహ్ణవ్యాపినీస్యాదాబ్దికస్యయథాతిథిః । మహతీయత్రతద్వృద్ధాంప్రశంసంతిమహ
ర్షయఇతిమరీచిస్మృతేః । దర్శంచపూర్ణమాసంచ పితుస్సాంవత్సరందినం। పూ
ర్వవిద్ధామకుర్వాణో నరకంప్రతిపద్యత ఇత్యపరార్కేనారదోక్తేః ॥ ద్వ్యహేప్య
వ్యాపినీచేత్స్యాన్మృతాహస్యయదాతిథిః । పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యా త్రిముహూ
ర్తాభవేద్యదీతి సుమంతూక్తేః ॥ పూర్వస్యాంనిర్వపేత్పిండా నిత్యాంగిరసభాషిత
మితి హేమాద్రావపరః - తత్రైవవృద్ధమనుః ॥ నద్వ్యహవ్యాపినీచేత్స్యాన్మృతా
హస్యచయాతిథిః । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యా త్రిముహూర్తాచయాభవేత్ ॥ మదన
రత్నేప్యేవం - యత్తుకార్ష్ణాజినివ్యాసౌ ॥ అహ్నాస్తమయవేళాయాం కలా
మాత్రాయదాతిథిః । సైవప్రత్యాబ్దికేజ్ఞేయా నాపరాపుత్రహానిదేతి త్రిముహూ
ర్తాస్తుతిః - పూర్వేద్యుస్సాయంత్రిముహూర్తాభావేతుపరైవ ॥ త్రిముహూర్తా
నచేద్గ్రాహ్యా పరైవకుతపేహిసేతి కాలాదర్శేగోభిలోక్తేః - కాలాదర్శేఽపి ॥ ప్ర
త్యాబ్దికేప్యేవమేవ తిథిర్గ్రాహ్యాపరాహ్ణికీ । ఉభయత్రతథాత్వేతు మహత్వేనవిని
ర్ణయః । సమత్వేపూర్వవిద్ధైవ హ్యాతథాత్వేపిసాయది । త్రిముహూర్తాభవే

త్సాయా స గ్వేష్టోయంవినిర్ణయః ॥ [illegible]త్రాపి ॥ సాయంతస్య[illegible]త్రి చేన్న [illegible]తిథి
స్సైనవాబ్దికేమాసికే గ్రాహ్యసాద్వ్యస[illegible]రాహ్ణ యో[illegible]తి[illegible]యత్రాధికాసామతా।
తుల్యాచే దుభయా[illegible]పరాహ్ణసమయే పూర్వాసచేత్త్రిద్వయే ఘ[illegible]వ[illegible]ముహూర్తా
త్మగా స్తసమయే నోచేత్పూ[illegible]చితా ॥ మాధవస్తు[illegible]చ[illegible]తు - దినద్వయే
[illegible]పరాహ్ణవ్యాప్తౌ [illegible]ంశతస్సమవ్యాప్తౌచ [illegible]యెపూర్వా - వృ[illegible]గా-ఖ[illegible]గ[illegible]
పరాపూజ్యాదిత్యుక్తేః ॥ [illegible]న్యయవ్యాపి [illegible]స్యచ[illegible] । [illegible]
పూర్వాచకర్తవ్యా వృ[illegible]వ్యా[illegible]తి [illegible]ధాయనోక్తేః ॥ [illegible]స్యాతి
థిర్యాతు అపరా[illegible]ంచయు[illegible] । [illegible]వ్యా[illegible]
[illegible]తి బృహన్నా[illegible]మా[illegible] - [illegible]తు గ్రాహ్యా
తిథేః - తస్యా[illegible]యేపరాహ్ణ[illegible]వ్యా[illegible]నాత్ - [illegible]। న గ్రా
హ్యాతిథిగౌవృద్ధి [illegible]యా[illegible]తా[illegible] - [illegible] - ఘ[illegible]
క్తవచనేషు యత్ర [illegible]యయో[illegible] [illegible]రాహ్ణవ్యాపి[illegible]
యా ॥ సాయాహ్న[illegible]త్ర శ్రాద్ధ [illegible]
దా[illegible]హ్న[illegible]థాత్ - [illegible]
[illegible]పరాహ్ణ[illegible] - [illegible]
గ్రం[illegible]త్తు [illegible] - [illegible]
వశాగ్ని నే[illegible]వత్సరం శ్రాద్ధ[illegible]తం[illegible]పికార్యం ॥ [illegible] సముత్ర
మ్యాచం[illegible]లేష్వభి[illegible]యత ఇ[illegible]చినామృతా[illegible] - [illegible]
శ్రాద్ధం[illegible]త్వాల భ్రాత్[illegible]జన [illegible] మిత్యాప[illegible]క్తే[illegible]
థవః - ఆరబ్ధే శ్రాద్ధేవిఘ్నే నశా[illegible]రాత్రిభాగే [illegible]ః సమాప్త్యా[illegible]రాత్రౌ[illegible]
ర్యం - శేషసమాప్తిః - పరదినేపవేతి[illegible] - గ్రహణ దినే[illegible]క ప్రాప్తౌ[illegible]
గ్నిసపవాన్నేనామేన హేమ్నా వాకుర్యాత్ - నో[illegible] గ్రహణ
[illegible] - తచ్చప్రథమాబ్దికం త్రయోదశేమలమాసేకా[illegible]
బ్దం ద్వాద శేమాసి కార్యాపిండక్రియాసుతైః । క్వచి[illegible]ద[illegible]శే[illegible]
క్త్వాతువత్సరమితి లఘుహారీతోక్తేః - ఇదమం[illegible]తాధికమాసపరం ద్వా[illegible]త్రయో
ద శేవాలీతి ఇత్యర్థః - [illegible]నయత్ర ద్వాదశమాసికం శుద్ధమాసేభవతి [illegible]త్ర[illegible]
[illegible]కేవవాబ్దికం కార్యం - యత్రాధికమధ్యే ద్వాదశం మాసికం తత్ర[illegible]
కృత్వా చతుర్దశేసుద్ధేవ[illegible]మాబ్దికమితి మాధవీయే - హేమా[illegible]
ద్వితీయాబ్దికంతు[illegible]మాసపాత[illegible]వ్యథయోః - మలమాసమృతానాంతు
యదాసహ[illegible]ధికస్స్యాత్తదా తత్రై[illegible]మస్యథా[illegible]వేశిప్రాగ[illegible] - [illegible]
వార్షికంచేత్తదాపూర్వం మాసే[illegible]కృత్వాపరః పిండపిత్ర్యయ[illegible]
తినిర్ణయదీపేక్రమఉక్తః - స[illegible]పి ॥ [illegible]యా హే[illegible]
[illegible]ంతియాజ్ఞికాః । [illegible] - య[illegible]
[illegible] - తక్వచనేమూ[illegible]నాత్ । [illegible]

బుధః ఇతిదర్శశ్రాద్ధే పిండపితృయజ్ఞానంతర్యాత్తస్యాబ్దికేప్యతి దేశాత్ప్రాప్తే - పితృ
యజ్ఞానంతరంవార్షికం - తతోదర్శశ్రాద్ధమితివ్యతిషంగస్తునభవత్యేవ-తస్యార్థిక
త్వాత్ - కాలాదర్శేపి ॥ నిమిత్తానియతిశ్చాత్రపూర్వానుష్ఠానకారణమితి-సర్వా
స్వప్రీత్యైకరూప్యాభావాత్ - క్షయాహనిమిత్తస్యానియతత్వం - దేవజానీయేప్యే
వం-ఏవంమాసికాదిష్వపిజ్ఞేయం॥ ప్రత్యబ్దంయోయథాకుర్యాత్తథాకుర్యాత్సతాన్వ
పీతిసర్వాతిదేశాత్ -మృతాహేవృషోత్సర్గఉక్తోహేమాద్రౌవిష్ణుధర్మే ॥ అయన
ద్వితయేచైవమృతాహేబాంధవస్యచ।ఉత్సృజేన్నీలవృషభం కౌముద్యాస్సముపాగ
మే ॥ కౌముదీకార్తికీ—అథశుద్ధశ్రాద్ధం - దివోదాసీయే ॥ సపిండీకరణాదూ
ర్ధ్వంయావదబ్దత్రయంభవేత్ । తావదేవనభోక్తవ్యంతు యోహానికదాచన॥ వర్షాణాం
తసపిండనేప్యేతత్తుల్యం ॥ మృతాహనితుసంప్రాప్తేయావదబ్దచతుష్టయం । బహి
శ్శ్రాద్ధంప్రకుర్వీతనకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధభోజనం ॥ ప్రథమేస్థినిమజ్జాచద్వితీయేమాంసభ
క్షణం । తృతీయేరుధిరంప్రోక్తంశ్రాద్ధంశుద్ధంచతుర్థకమితిశ్రాద్ధకారికోక్తేః - శు
ద్ధంకించిదితిజ్ఞేయం - స్మృత్యంతరే ॥ సప్తత్రింశచ్చయోమాసాన్ శ్రాద్ధేభుంక్తేత
మోహతః । సపంక్తిదూషితఃపాపఃప్రేతాశీచభవేత్తుసః॥తత్రప్రథమేబ్దేవర్షాంతేస
పిండనపక్షేమృతాహాత్పూర్వేహ్నిసపిండనమబ్దపూర్తిశ్రాద్ధంచకృత్వాపరేద్యుర్వా
ర్షికం కుర్యాదితిస్మృత్యర్థసారేఉక్తం - హేమాద్రిస్తు - మృతాహేసపిండీక
రణేనైవవార్షికసిద్ధిః ॥ పూర్ణేసంవత్సరేపిండష్షోడశఃపరికీర్తితః । తేనైవచసపిం
డత్వంతేనైవాబ్దికమిష్యతే ఇతివచనాదిత్యాహ - ఇదమేవయుక్తం -. అథక్షయా
హాజ్ఞానేమరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నే అవిజ్ఞాతేమృతేహాని । ఏకాదశ్యాంతుక
ర్తవ్యంకృష్ణపక్షేవిశేషతఃఇత్యుక్తేః - శుక్లైకాదశ్యామపి - బృహస్పతిః॥నజ్ఞా
యతేమృతాహశ్చేత్ప్రమీతేప్రోషితేసతి । మాసశ్చేత్ప్రతివిజ్ఞాతస్తద్దర్శేస్యాద
థాబ్దికం ॥ దినమాసౌనవిజ్ఞాతౌమరణస్యయదాపునః । ప్రస్థానమాసదివసౌగ్రా
హ్యౌపూర్వోక్తయాదిశా ॥ మదనరత్నేభవిష్యే ॥ మృతాహంయోనజానాతి
మాసవాపిచతాత్మజ । తేనకార్యమమావాస్యాం శ్రాద్ధంసాంవత్సరంతదా ॥ దిన
మేవతు జానాతిమాసంనైవతుయోనరః । మార్గశీర్షేతథాభాద్రేమాఘేవాత
ద్దినంభవేత్ ॥ నిర్ణయామృతేతు ॥ యదామాసోనవిజ్ఞాతోవిజ్ఞాతందినమేవతు ।
తదాచాషాఢకేమాసిమాఘేవాతద్దినంభవేత్ ॥ ఇతి బృహస్పతిస్మృతేరాషాఢో
ప్యుక్తః - కాలాదర్శేపి ॥ మాసాజ్ఞానేదినజ్ఞానేకార్యమాషాఢమాఘ యోరిత్యు
క్తం - హేమాద్రౌప్రభాసఖండే ॥ మృదాహంయోనజానాతి మాసంవాపికథం
చన । తేనకార్యమమావాస్యాంశ్రాద్ధంమాఘేథమార్గకే ॥ భవిష్యే ॥ మృత
వార్తాశ్రుతేగార్హ్యస్యాతౌపూర్వోక్తక్రమేణతు ॥ పూర్వోక్తేతిప్రస్థానదినాజ్ఞానే
మాసజ్ఞానేచతద్దర్శేమాసాజ్ఞానేదినజ్ఞానేచ మార్గాదావితివచ్ఛ్రవణదినేపిజ్ఞేయ
మిత్యర్థకః - శ్రవణదినంమాసాజ్ఞానేమాఘమార్గదర్శేకార్యంపూర్వోక్త ప్రభా
సఖండాత్ అహోత్రలోపఇతి శూలపాణ్యుక్తంహేయం - తిథితత్వే యమః ॥ గత

స్యసభవేద్వా తాఀయావద్ద్వాదశవార్షికీ । ప్రేతావధారణం తస్య కర్తవ్యం సుత బాంధవైః ॥ యన్మాసి యదహర్స్యాత్తు తన్మాసి తదహః క్రియా । దినాభావే తు తస్యాంతే తస్య ఆషాఢస్యాథవా కుహూః — అథ శ్రాద్ధవిఘ్ననిర్ణయః తత్ర విప్రస్య నిమంత్రణోత్తరం సూతకే మృతకే చాశౌచాభావః ॥ నిమంత్రితేషు విప్రేషు ప్రారబ్ధే శ్రాద్ధకర్మణి । నిమంత్రణాద్ధి విప్రస్య స్వాధ్యాయాద్విరతస్య చ ॥ దేహే పితృషు తిష్ఠత్సు నాశౌచం విద్యతే క్వచిదితి బ్రాహ్మోక్తేః - కర్తుస్తు విష్ణురాహ ॥ వ్రతయజ్ఞవివాహేషు శ్రాద్ధే హోమేఽర్చనే జపే । ఆరబ్ధే సూతకం న స్యాదనారబ్ధే తు సూతకం ॥ శ్రాద్ధే ప్రారంభస్తేనైవోక్తః ॥ ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః ॥ నాందీముఖం వివాహాదౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి ॥ సూథపీయే బ్రాహ్మేపి॥ శ్రాద్ధాదౌ పితృయజ్ఞే చ కన్యాదానే చ నో భవేత్ ॥ మితాక్షరాయాం స్మృత్యంతరే - సద్యశ్శౌచం ప్రకృత్య ॥ యజ్ఞే సంభృతసంభారే వివాహే శ్రాద్ధకర్మణీతి - తిథితత్త్వాదిగౌడగ్రంథాస్తు నిమంత్రణోత్తరం కర్తుర్భోక్తుశ్చ నాశౌచం - నిమంత్రణోత్తరం శ్రాద్ధే ప్రారంభస్స్యాదితి స్మృతిః ఇతి విష్ణూక్తేః - యత్తు శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి తద్దర్శశ్రాద్ధవిషయమిత్యాహుః - దాతృగృహే మరణే బ్రాహ్మేఽప్యుక్తం ॥ భోజనార్థే తు సంభుక్తైర్విప్రైర్దాతుర్విపద్యతే ॥ గృహే ఇతి శేషః ॥ యదా కశ్చిత్తదోచ్ఛిష్టం శేషం త్యక్త్వా సమాహితాః । ఆచమ్య పరకీయేన జలేన చ చరేద్ద్విజా ఇతి, అస్య శ్రాద్ధవిషయత్వం హేమాద్రిణోక్తం - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - మమ తు ప్రతిభాతి - ఇదం వివాహాదివిషయం - న తు శ్రాద్ధవిషయం । తత్పదాభావాత్ - వివాహోత్సవయజ్ఞేష్విత్యుపక్రమ్య ॥ భుంజానేషు తు విప్రేషు త్వంతరా మృతసూతకే । అన్యగేహోదకాచాంతాస్సర్వే తే శుచయః స్మృతా ఇతి షట్త్రింశన్మతైకవాక్యాత్ ॥ నిమంత్రితేషు విప్రేషు ప్రారబ్ధే శ్రాద్ధకర్మణి ఇతి పూర్వోక్త విరోధాచ్చ - శ్రాద్ధే తు యద్యపి విష్ణునా పాకోత్తరమాశౌచాభావ ఉక్తస్తథాపి కర్తురేవ సః - భోక్తుర్దోషోఽస్త్యేవ ॥ అపి దాతృగృహీత్రోశ్చ సూతకే మృతకే తథా । అవిజ్ఞాతే న దోషస్స్యాచ్ఛ్రాద్ధాదిషు కథంచన ॥ విజ్ఞాతే భోక్తురేవ స్యాత్ప్రాయశ్చిత్తాదికం క్రమాత్ ॥ ఇతి మాధవీయే బ్రాహ్మోక్తేః - ఆదిశబ్దేనాశౌచముచ్యతే - తచ్చాహ విష్ణుః । బ్రాహ్మణాదీనామాశౌచే యస్సకృదేవాన్నమశ్నాతి తస్య తావదాశౌచం యావత్తేషామాశౌచవ్యపగమే ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాదితి - యత్తు దేహే పితృషు తిష్ఠత్సు నాశౌచం విద్యతే క్వచిదితి బ్రాహ్మం - తచ్ఛ్రాద్ధకాలీనస్య నిషేధకం న తదుత్తరకాలీనస్య - శుద్ధిదీపస్తు - నిమంత్రితేష్విత్యాద్యశ్రాద్ధపరం - భోజనార్థేష్విత్యాదిత్వన్యశ్రాద్ధపరమిత్యాహ ప్రాయశ్చిత్తం త్వాహ మార్కండేయః ॥ భుక్త్వా తు బ్రాహ్మణాశౌచం చరేత్సాంతపనం ద్విజః ॥ ఏతత్కామతః - అభ్యాసే శంఖః ॥ బ్రాహ్మణస్య తథా భుక్త్వా మాసమేకం వ్రతీ భవేదితి - అజ్ఞానాత్తు ఛాగలేయః ॥ ఏకాహం చ త్ర్యహం పంచ సప్తరాత్రమభోజనం । తతస్సుచిర్భవేద్విప్రః పంచగవ్యం పిబేన్నరః ఇతి వర్ణక్రమేణేదం - అభ్యాసే తు ద్వైగుణ్యమిత్యాది మితాక్షరామాధవీయయోః

ద్జ్ఞేయం - మితాక్షరామాధవాదౌతు శ్రాద్ధేకర్తుర్భోక్తుశ్చసర్వథాదోషాభా
వఉక్తః - ఆశౌచమధ్యేశ్రాద్ధదినప్రాప్తౌతు మాధవీయేకాలాదర్శేచఋష్యశృం
గః ॥ దేయెపితౄణాంశ్రాద్ధేతు ఆశౌచంజాయతేయదా । ఆశౌచేతువ్యతిక్రాంతే
తేభ్యశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతే ॥ శ్రాద్ధచింతామణౌజ్యోతిషే ॥ ప్రతిసాంవత్సరం శ్రాద్ధ
మాశౌచాత్పతితంచయత్ । మలమాసేపితత్కార్యమితి భాగురిభాషితం ॥ ఆశౌ
చాంత్యదినత్వేననిమిత్తత్వాదిత్యర్థః - ఏతన్మాసికాదిపరంనదార్శికాదౌ - అతఏవ
సుదర్శనభాష్యే - అపరపక్షపిత్ర్యాణీతినియమాత్ - కృష్ణపక్షశ్రాద్ధలోపేప్రా
యశ్చిత్తమేవ - నతుగౌణకాలేకరణం - తచ్చోపవాసః ॥ వేదోదితానాంనిత్యా
నాంకర్మణాంసమతిక్రమె । స్నాతకవ్రతలోపేచ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనమితిమ
నూక్తేరిత్యుక్తం - ఆశౌచేతుప్రాయశ్చిత్తమపిన - ముఖ్యకాలేఅనధికారాత్ -
ఆశౌచాంతేసంభవేతువ్యాసః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నేత్వంతరామృతసూతకే ।
అమావాస్యాంప్రకుర్యాద్వైశుద్ధావేకేమనీషిణః ॥ హేమాద్రౌపట్త్రింశన్మతేపి॥
మాసికేచాబ్దికేత్వహ్నిసంప్రాప్తేమృతసూతకే । వదంతిశుద్ధౌతత్కార్యందర్శేచా
పివిచక్షణాః ॥ గోభిలః ॥ దేయేప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధేఅంతరామృతసూతకే। ఆశౌచా
నంతరంకుర్యాత్తన్మాసేందుక్షయేతథా ॥ మరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నేహ్యవి
జ్ఞాతేమృతేహని। ఏకాదశ్యాంతుకర్తవ్యంకృష్ణపక్షేవిశేషతః ॥ విశేషతఇత్యు
క్తేః - శుక్లైకాదశ్యామపి - ఆశౌచేతరవిఘ్నేఏతదితిమాధవ పృథ్వీచంద్రౌ -
యత్త్వత్రిః ॥ తదహశ్చేత్ప్రదుష్యేతకేనచిత్సూతకాదినా । సూతకానంతరంకు
ర్యాత్పునస్తదహరేవచేతితత్పూర్వకాలాభావేజ్ఞేయం - ఏతదాబ్దికేతరశ్రాద్ధపరం-
యచ్చదేవలః ॥ ఏకోద్దిష్టేతుసంప్రాప్తేయదివిఘ్నః ప్రజాయతే । మాసేన్యస్మింస్తి
థౌతస్మిన్ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ప్రయత్నతః ఇతితదపిమాసికపరమితిమదనరత్నే హేమా
ద్రౌచ-ఇదమపిపూర్వకాలాసంభవేవ్యాధ్యాదౌవిస్మరణేచైవంజ్ఞేయం-అథభార్యా
రజోదర్శనే - తత్రదార్శికమామేనకార్యం ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనామామశ్రా
ద్ధంప్రకీర్తితం।అమావాస్యాదినియతంమాససంవత్సరాదృతే ఇతిహేమాద్రౌహారీ
తోక్తేః - వ్యాఘ్రపాదోపి ॥ ఆర్తవేదేశకాలానాంవిప్లవేసముపస్థితే। ఆమశ్రాద్ధం
ద్విజైఃకార్యంశూద్రఃకుర్యాత్సదైవహిఇతి - దీపికాపి॥ దర్శేతుభార్యార్తవేప్యా
మశ్రాద్ధవిధిం ప్రవాసివిధురాధ్యాశ్చ చరేయుర్ద్విజాః - పస్తుతస్తు ॥ పాకాభా
వేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధం విధీయతఇతిసుమంతూక్తేః - ప్రాకకర్త్రంతరసత్వేన్నే
నాన్యథామేనేతియుక్తం॥ మాసికానిసపిండాని అమావాస్యాతథాబ్దికమ్॥ అన్నేనై
వతుకర్తవ్యంయస్యభార్యారజస్వలేతి కలికాయాంవచనాచ్చ- కాలాదర్శేతుస్త్రి
యారజోదర్శనేదర్శ శ్రాద్ధంపంచమేహనీతిపక్షాంతరముక్తం - పారిజాతేప్యేవం -
ఏవంమహాలయయుగాదావపి-ఆబ్దికంతురజోదర్శనేపితద్దినేఏవకార్యం॥ పుష్పవత్స్వ
పిదారేషువిదేశస్థోప్యనగ్నికః । అన్నేనైవాబ్దికంకుర్యాద్ధేమ్నావామేననక్వచిదితి
మాధవీయేలౌగాక్షిస్మృతేః ॥ మరీచిరపి ॥ అనగ్నికఃప్రవాసీచయస్యభార్యారజస్వ

లా । అనుక్రాద్ధం ప్రకుర్వీత నతత్కుర్యాత్ [illegible] దినాని [illegible]
కం న్నైవకుర్యాదామేనకుర్యాదిత్ । [illegible] ॥
ప్రయోగపారిజాతే ॥ రజస్వలా [illegible] జేత్ ।
స్నాన [illegible] తిగూ [illegible] సంస్థనమ్ । [illegible]
తథ [illegible] మ్ । అన్నైనైన [illegible] బంధేపి-
భగ [illegible] చమే [illegible] । [illegible]
తాం [illegible] సుచిర్వ్యతః । [illegible]
దావి [illegible]
కోనా రజస్వలాయా [illegible]
[illegible]
సమనుప్రాప్తే యస్య [illegible]
[illegible] దినాని ॥ [illegible] చమేషాని
ఇత్యు [illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
-[illegible] చమే [illegible] - [illegible] ॥
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] స్త్రీ [illegible]
కారగుంయుః - స్వయం [illegible]
ణాని [illegible] త్తస్యత్వ [illegible]
వాక్య [illegible] - అతః ప్రాగుక్తమేవ [illegible] - [illegible]
యుః ॥ [illegible] దేవానాం [illegible]
[illegible] బంధ [illegible] - [illegible] స్త్రీ [illegible]
ధికారా [illegible]
ప్రాగుక్తమేవ [illegible] - భార్యాంతర [illegible]
హా-సీపి కాపి॥ భార్యా [illegible] సతిపంచమేచదివసే [illegible] సత్యామీ [illegible]
భార్య [illegible] ంత [illegible] । కుర్యా [illegible] ంస్వయమున్యదివసే [illegible]
చ్ఛిం [illegible] - [illegible] సహత్వప్రత్యా [illegible] కఫలభాక్త్వసవాపాకకర్తృత్వేన
వా - నాద్యః, తదభావాత్ - పాణిగ్రహణాద్ధిసహత్వం కర్మస్వీత్యస్యాగ్నిసాధ్యక
ర్మవిషయత్వాత్ - [illegible] స్యచనిరగ్నేరపిపాకేనైవప్రాప్తేః - స్మార్తాగ్నిసాధ్యత్వ
నియమాత్ [illegible] క్తవచనసత్వాచ్చ - కథంచభార్యాంతరస్యాధి
కారః - జ్యేష్ఠయా [illegible] నియమాత్ - జ్యేష్ఠాపరత్వేచ [illegible] సిద్ధేర్వచనవై
యర్థ్యాత్ - నద్వితీయః - [illegible] భ్రాతృష్వేకస్యాశుచిత్వే [illegible] ధికారాపత్తేః న
తృతీయః - ప్రవాసనిగ్రహే [illegible] కారో [illegible] వ్యాకరణాపత్తేః ॥ అరతేలవమైః [illegible]

న్నారంభంచచాంధసైరితి దేవలోక్తానాత్మనేపదాత్స్వస్వసాధనానాంచ పాకక
ర్తృత్వోక్త్యవిరోధాచ్చ ॥ తతస్తానిపపాచాశు సీతాజనకనందినీతిపాద్మాదిలింగాత్ప్రా
శస్త్యంభార్యాపాకస్యేత్యేతన తత్కర్తృత్వస్యానిష్టం- తేనైతద్వచసంయుక్త్యాద్యభా
వాత్ - పూర్వోక్తవచోవిరోధాచ్చయత్కించిదేవ - యదపి శ్రాద్ధీయాహనిసం
ప్రాప్తేయస్యభార్యారజస్వలా । శ్రాద్ధంతత్రనకర్తవ్యంకర్తవ్యంపంచమేహనీతిశ్లో
కగౌతమపారోన్యథాదర్శితః - మాధవీయేచతద్వశాత్పక్షాంతరముక్తం - తేనాపి
నాభి ప్రేతార్థసిద్ధిః-యస్యప్రేతస్యేత్యర్థాత్ - తేనాత్రహేమాద్రిప్రభృతిభిర్బహూన
క్తత్వేపినోచ్యతే—అథాన్వారోహణేనిర్ణయః - లౌగాక్షిః ॥ మృతాహనిసమాసే
నపిండనిర్వపణంపృథక్ । నవశ్రాద్ధంచదంపత్యోరన్వారోహణఏవతు ॥ సమాసేన
తుతంత్రేణద్విపితృకశ్రాద్ధవద్వయో రేకఃపిండోవిప్రశ్చ - పిండశబ్దశ్శ్రాద్ధపరః -
నచశ్రాద్ధంపృథగితిహేమాద్రిపృథ్వీచంద్రౌ - అత్రమృతాహన్యేకత్వాత్ ॥ దిన
భేదేదినైక్యేనామృతతిథిరేకత్వేకాలైక్యంకర్త్రైక్యంపాకైక్యంచ ॥ ఏకచిత్యధిరో
హేతుతిథిరేకైవజాయతే । ఏకపాకేనపిండైక్యేద్వయోర్గృహ్ణీతనామనీతిఇతిస్మృ
త్యంతరాచ్చ అంత్యేష్టిపద్ధతౌభట్టైరప్యుదాహృతం ॥ అన్వారోహేతునారీణాం
పత్యుశ్చైకోదకక్రియా । పిండదానక్రియాతద్వచ్ఛ్రాద్ధంప్రత్యాబ్దికంతథా ॥ నవ
శ్రాద్ధానిసర్వాణిసపిండీకరణంపృథక్ । ఏకఏవవృషోత్సర్గోగౌరేకాత్రదీయతేఇతి
తిథిభేదేతువార్షికంపృథగేవ - తథావార్షికేసమాసవిధానాదన్యత్ర సర్వత్రపృథ
క్త్వప్రాప్తేనవశ్రాద్ధమేవపృథగితిపరిసంఖ్యయాన్యత్రపృథగుక్తేప్యపివార్షికషోడశ
శ్రాద్ధతర్ధసపిండనాన్వష్టక్యాదిషుసమాసఏవేతిమదనపారిజాతనిర్ణయామృతాదయః
అతస్సమాసవిధిబలాత్ - జ్యేష్ఠపుత్రస్యకర్తృత్వేసపత్నమాతురన్వారోహణే
తత్పుత్రే సత్యపితద్వార్షికాదికమవిభక్తః సాపత్నపుత్రఏవజ్యేష్ఠఃకుర్యాన్నౌరసః-
వక్ష్యమాణపృథ్వీచంద్రాదిమతేతు ఔరసఏవమాతుఃపృథక్కుర్యాత్ - ఏవంబ
హ్వీష్వపిమాతృషుజ్ఞేయం - త్రిస్థలీసేతౌపితామహచరణైరప్యేవముక్తం - యత్తు
గార్గ్యః ॥ ఏకచిత్యాంసమారూఢౌదంపతీనిధనంగతౌ । పృథక్ఛ్రాద్ధంతయోఃకు
ర్యాదోదనంచపృథక్పృథక్ ॥ ఓదనంపిండః - తన్నవశ్రాద్ధవిషయం - యత్తు
భృగుః ॥ యాసమారోహణంకుర్యాద్భర్తుశ్చిత్యాంపతివ్రతా । తాంమృతాహని
సంప్రాప్తేపృథక్పిండేనియోజయేత్ ॥ ప్రత్యబ్దంచనవశ్రాద్ధంయుగపత్తుసమాచ
రేత్ ॥ తద్వ్యేషాంవార్షికమేకోద్దిష్టముక్తం - తద్విషయం - ప్రత్యబ్దంచమృతాహ
నీత్యన్వయః - నవశ్రాద్ధంయుగపదితిదర్శవర్గద్వయవదేక తంత్రేణపృథగిత్యర్థమా
హహేమాద్రిః - ఏతన్మృతతిథిభేదవిషయమితి పృథ్వీచంద్రనిర్ణయామృతా
ద్యాః - దేవయాజ్ఞికోప్యేవం - పరాశరమాధవస్తుగార్గ్యభృగ్వాదివచనాత్ - లౌ
గాక్షివాక్యే సమాసేన పాకాదితంత్రైక్యేనదర్శే వర్గద్వయవత్పృథక్ఛ్రాద్ధంకు
ర్యాత్ - నవశ్రాద్ధంచతథేత్యాహ - పృథ్వీచంద్రచంద్రికాదయస్తుద్వయోరేకపిం
డదానం లౌగాక్షివచనంచాపద్విషయం - పృథక్పిండదానంతుముఖ్యఃకల్పః తదా

హన్యృత్వాశౌచకః ॥ ఆరుహ్య భర్తుశ్చితిమంగనాయా ప్రాప్నోతి మృత్యుం ఖలు సత్వ
యుక్తా । ఏకాదశాహే తు తయోర్ద్వయం శ్రాద్ధం పృథక్స్యాన్నను చేష్యసద్భిః ॥ ఏక
త్వమిచ్ఛంతి మతిప్రహీణా ఏకాదశాహాదిషు యోస్తృనార్యోః । తేనన్వహం మార్గం
విధిహాత్యకుర్యుః స్త్రీ సత్వహూతాన్నరకాధివాసమ్ ॥ భర్త్రా సహాన్మృతా యాతు నా
కలోకమభీప్సతి । సా శ్రాద్ధపృథక్పిండానైకత్వంతుస్మృతంతయోః ॥ పృథగేవ
హి కర్తవ్యం శ్రాద్ధమేకాదశాహికమ్ । యాని శ్రాద్ధాని సర్వాణి తాన్యర్హాణి పృథ
క్పృథక్ ॥ విశ్వాదర్శేపి ॥ మాతుర్యదాత్రరావర్ధిస్త్రితా పోష్యమహాలయే । శ్రా
ద్ధం కుర్యాత్పృథక్ దైనంతంత్రం వానుగతాసపి ॥ ఏకచితాం సమారుహ్య మృత
యోరేకబర్హిషి । పిత్రోః పిండాః పృథగ్దద్యాత్పిండం త్వాసంగస్తతస్తత ఇత్యాగ్నిస్మృ
తేరిత్యాహుః యత్తుషట్త్రింశన్మతే ॥ ఏకత్వం సాగతా భర్తుః పిండే గోత్రే చ సూతకే ।
సపృథక్పిండదానం తు తస్మాత్పత్నీషు విద్యతే ఇతి తద్వ్యాదిపరం - చంద్రప్రకాశేపి ॥
ఏకచితాం సమారూఢౌ దంపతీ ప్రమృతౌ యది । పృథక్ శ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత పత్యుః శేష
త్క్రమేణహి ॥ మృతానామపిభృత్యానాం భార్యాణాం పతినా సహ । పూర్వస్య మృ
తస్యాదౌ ద్వితీయస్య తతః పునః ॥ తంత్రేణ శ్రపణం కృత్వా శ్రాద్ధం కుర్యాద్దినేదినే ॥
తృతీయస్య తతః కుర్యాత్సన్నిపాతే త్వయం క్రమః ఇతి సహగమనే స్వాంత్రశ్రాద్ధాంగమే
కపాక ఇత్యాహ - మదనరత్నే ప్రచేతాః ॥ ఏకచితాం సమారూఢా మ్రియతే చేద్దంప
తీయది । తంత్రేణ శ్రపణం కుర్యాత్పృథక్పిండం సమాచరేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే
ప్యేవం - అత్ర భర్తురాశౌచ మధ్యేఽన్యదినే స్త్రీమరణే పతిమరణదినగణనయా
శౌచపిండదానైకాదశాహాదికార్యం - నాత్ర పత్నీ వృద్ధిః ॥ మృతం పతిమనువ్రజ్య
పత్నీ చేదనలం గతా । సతత్ర పత్నీకార్యా పైతృకాదేవ వర్ధతి ॥ పుత్రో న్యోవాగ్ని
దస్తస్యాస్తానదేనాశుచిస్తయోః । సవశ్రాద్ధంసపిండం వయుగపత్స్యు సమాపయేదితి
పఠనీతిమతాత్ ॥ యదా నారీ విశేదగ్నిం ప్రియస్య ప్రియవాంఛయా । తదాశౌ
చం విధాతవ్యం భర్త్రాశౌచ క్రమేణ హి ఇతిలఘుహారీతోక్తేశ్చ - భర్త్రాశౌచోత్తరమ
న్వారోహణే తు త్ర్యహమాశౌచం ॥ ఋగ్వేదవాదాత్సాధ్వీ స్త్రీ సభవేదాత్మఘాతి
నీ । త్ర్యహాశౌచే తు నిర్వృత్తే శ్రాద్ధం ప్రాప్నోతి శాస్త్రత ఇతి బ్రాహ్మోక్తేరితి
పృథ్వీచంద్రాపరార్కౌ - ఏతదన్వారోహణే ఏవనత్వేకచితౌ - ఋగ్వేదవాదః ఇ
మానారీర విధవేత్యాదిః - ఏతత్ సవర్ణాపరమిత్యన్యే - స్మార్తగాడాస్తు ॥ దేశాం
తరమృతే పత్యౌ సాధ్వీ తత్పాదుకాద్వయమిత్యుపక్రమ్య బ్రాహ్మే ॥ త్ర్యహాశౌచే తు
నిర్వృత్తే ఇత్యుక్తేర్భర్త్రాశౌచోత్తరమన్వారోహణే త్ర్యహః - సహగమనే తు
పూర్ణాం దశాహాది - పిండాస్తు దశాపి సహైవ - తథా చ జనకశూలపాణి శుద్ధితత్వ
ధృత వ్యాసః ॥ సంస్థితం పతిమాలింగ్య ప్రవిశేద్యా హుతాశనమ్ । తస్యాః పిండాదికం
జ్ఞేయం క్రమశః పతిపిండవత్ ॥ అన్వితా పిండదానం తు యదా భర్తుర్ద్వితీయే దినే । తదన్వా
రోహిణీయస్మాత్తస్మాత్సా నాత్మఘాతినీతి విష్ణూక్తేశ్చ - పృథక్చితౌ తు భర్త్రాశౌచ
మధ్యే తదూర్ధ్వం వా సత్యాం త్ర్యహేణ దశపిండాః ॥ అన్వితాయాః ప్రదాతవ్యా దశ

పిండాత్ర్యహేణతు । స్వామ్యాశౌచేవ్యతీతేతుతస్యాశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతఇతితత్రైవ
పైఠీనసిస్మృతేః - భర్త్రాశౌచోత్తరంమృతౌతుచతుర్థేఽహ్ని శ్రాద్ధం- శూలపాణి
నాత్విదమగ్నిపురాణీయత్వేనోక్తం - యుద్ధహతస్యసద్యశ్శౌచేత్వన్వారోహణేత్రి
రాత్రం - ఏకచితౌతుసంస్థితంపతింఇ ప్రాగుక్తవ్యాసోక్తైః-సద్యశ్శౌచమిత్యాహుః-
అన్యసపిండాశౌచమధ్యేవిదేశమృతాన్వారోహణంత్వనాశంక్యమేవ - శుచితాయా
అంగత్వాత్ అస్యేతురజోవత్యాః - సూతికాయాశ్చానుగమననిషేధాదితరాశౌచ
స్యానిషేధః అన్యథాప్రత్యుతభర్తృమరణేకాగతిరిత్యాహుః - తన్మూలవచనంవినా
చింత్యమేవ - స్మృత్యర్థసారేపి - సహగమనేసర్వత్ర శ్రాద్ధపిండాదౌ పాకైక్యం
కాలైక్యంకర్త్రైక్యంచేతి యాతుపతిముద్దిశ్యాన్యకాలే న్యతిథావన్వారూఢాతస్యాః
శ్రాద్ధంతత్తిథౌ కార్యంనభర్తృతిథౌ॥పారణేమరణేనౄణాం తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా
ఇతిస్కాందాత్తిథిర్కైకేవజాయత ఇత్యాదివచనాచ్చేతిమదనరత్నపారిజాతపృథ్వీచం
ద్రాదయః - అన్యేతుతస్యాఃపతిమరణేనమృతప్రాయత్వాత్ ॥ సహాగ్రతఃపృష్ఠతో
వాతద్భక్త్యామ్రియతేయది। తస్యాశ్శ్రాద్ధంప్రదాతవ్యంపృథక్పత్యుః క్షయేహనీతి
స్మృత్యంతరాత్ ॥ అగ్రతఃపృష్ఠతోవాపితద్భక్త్యామ్రియతేయది । తస్యాశ్శ్రాద్ధం
సుతైఃకార్యంపత్యుశ్చేనక్షయేహనీతిపురాణసముచ్చయాచ్చభర్తృతిథావేవేత్యా
హుః - అత్రమూలంచింత్యం- అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే॥మాతామంగ
ళసూత్రేణమ్రియతేయదితద్దినే। ఉద్దిశ్యవిప్రపత్న్యాకాంతాంభోజయేచ్చసువాసినీమ్॥—
అథశ్రాద్ధసంపాతేనిర్ణయః - అత్రపిత్రోర్మృతతిథ్యైకత్వేమరణక్రమేణ దర్శేవర్గద్వ
యవత్తంత్రేణశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - పౌర్వాపర్యాజ్ఞానేతుపితృపూర్వకంకుర్యాదితిహే
మాద్రిఃమాధవాదయస్తు-పిత్రోశ్శ్రాద్ధేసమంప్రాప్తేనవేపత్న్యపి తేపివా।పితృపూర్వం
సుతఃకుర్యాదన్యత్రాసతియోగతఇతికార్ష్ణాజినిస్మృతేః-సర్వత్రపితృపూర్వంభిన్న
ప్రయోగమాహుః-పార్వణైకోద్దిష్టయోః సంపాతేమాధవీయేజాబాలిః॥యద్యేకత్ర
భవేయాతామేకోద్దిష్టంచపార్వణమ్।పార్వణంత్వభినిర్వర్త్యఏకోద్దిష్టం సమాచరే
త్ ॥గృహదాహాదినాయుగపన్మరణేభృగుః॥ఏకకాలేగతాసూనాం బహూనామథవా
ద్వయోః । తంత్రేణశ్రపణంకృత్వా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంపృథక్పృథక్ ॥ పూర్వకస్య
మృతస్యాదౌ ద్వితీయస్యతతఃపునః । తృతీయస్యతతఃకుర్యాత్సన్నిపాతేష్వయంక్ర
మః ॥ ఋష్యశృంగః ॥ భవేద్యదిసపిండానాం యుగపన్మరణంతదా । సంబంధాస
త్తిమాలోచ్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ గారుడే ॥ ఏకేనైవతుపాకేన శ్రా
ద్ధానికురుతేత్రహి । వికిరంత్వేకతఃకుర్యా త్పిండాన్దద్యాత్పృథక్పృథక్ ॥ అత్రాను
గమనేచదాహసపిండనాదౌ విశేషంవక్ష్యామః ॥ అత్రిః ॥ బహూనామథవాద్వా
భ్యాం శ్రాద్ధంచేత్స్యాత్సమేహని । తంత్రేణశ్రపణంకృత్వా పృథక్శ్రాద్ధానికా
రయేత్ ॥ పులస్త్యః ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధే గతాసూనాంక్షయేహని । తంత్రే
ణశ్రపణంకృత్వా శ్రాద్ధంకుర్యాత్పృథక్పృథక్॥ ఇదంచపృథక్పాకేన భిన్నశ్రాద్ధా
శక్తౌపృథక్పాకేనసంబంధాసత్త్యాశ్రాద్ధభేదస్తుముఖ్యఃపక్షః ॥ ఏకత్రైవదినేశ్రాద్ధం

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] - శ్రాద్ధాంగభూతా[illegible] - [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] చిత్వా వేదమయా గాథాః ॥ [illegible] శ్రాద్ధ[illegible] । [illegible] ప్రత్యహం కార్యం నిషిద్ధాహేఽపి తర్పణమ్ ॥ [illegible] త్యుక్తేః ॥ [illegible] ॥ [illegible] శాత్ అంగిరాన్ముక్త్వైవ - [illegible] - మంత్ర[illegible] యా యాం మంత్రః [illegible] - [illegible] ॥ వృద్ధి

శ్రాద్ధేసపిండ్యాంచప్రేతశ్రాద్ధేనుమాసికే । సంవత్సరవిమోకేచనకుర్యాత్తిలతర్పణమ్॥ తదయమర్థః - దర్శేవిప్రనిమంత్రణోత్తరంపాకారంభోత్తరంవాశ్రాద్ధప్రయోగస్యారబ్ధత్వాత్ - బ్రహ్మయజ్ఞోత్తరం నిత్యతర్పణేనైవ శ్రాద్ధాంగతర్పణస్య తంత్రేణప్రసంగేనవాసిద్ధిః - తతఃపూర్వం వైశ్వదేవోత్తరంవా బ్రహ్మయజ్ఞకరణే శ్రాద్ధాంగతర్పణంపృథక్కార్యం - పిత్రోర్వార్షికేతు నిత్యతర్పణంతిలవర్జ్యంకార్యం ॥ నైవశ్రాద్ధదినేకుర్యాత్తిలైస్తుపితృతర్పణమ్ । శ్రాద్ధంకృత్వాపరాహ్ణేచతర్పణంతుతిలైస్సహేతివచనాత్ ॥ సప్తమ్యాం భానువారేచమాతాపిత్రోర్మృతేహని । తిలైర్యస్తర్పణంకుర్యాత్సభవేత్పితృఘాతకః ఇతిస్మృతిరత్నావళ్యాం వృద్ధమనూక్తేశ్చ - అత్ర నిత్యతర్పణే తిలమాత్రనిషేధోనతు తర్పణస్య। తిలైరిత్యస్య నైయర్థ్యాపత్తేః - యత్తుకాతీయం ॥ ఉపరాగేపితుశ్శ్రాద్ధే పాతేమాయాంచ సంక్రమే।నిషిద్ధేపిహిసర్వత్రతిలైస్తర్పణమాచరేత్ । ఇతితత్పరేద్యుశ్శ్రాద్ధాంగతర్పణవిషయమితి కేచిత్ - శ్రాద్ధాశక్తస్యతత్స్థానాపన్నతర్పణ విషయమితియుక్తం-సకృన్మహాలయేపరేద్యుస్తర్పణం - అష్టకాసుతుసప్తమ్యష్టమీ శ్రాద్ధయోరంతేతద్దైవవర్గద్వయస్య - అన్వష్టక్యేతు మాతృవర్గస్యాపి తీర్థశ్రాద్ధేదర్శవత్-మాఘాన్వష్టకాదిష్వష్టకావదంతే-అనేకశ్రాద్ధసంపాతేతు యదితత్ప్రసంగసిద్ధిః - తదాతదీయమేవతర్పణం - తంత్రత్వేతుశ్రాద్ధసమసంఖ్యత్వే ఆదావంతేవా-విషమ సంఖ్యాయాంబహ్వనురోధఇతి - తస్మాచ్ఛ్రాద్ధాంగతర్పణంసిద్ధం - తద్విధిస్సంగ్రహే॥స్నాత్వాతీరం సమాగత్య ఉపవిశ్యకుశాసనే । సంతర్పయేత్పితౄన్సర్వాన్ స్నాత్వావస్త్రంచధారయేత్ ॥ తర్పణోత్తరం నిత్యస్నానంకృత్వేత్యర్థః ॥ అపసవ్యంతతఃకృత్వా సవ్యంజాన్వాచ్యభూతలే । నామగోత్రస్వధాకారైర్ద్వితీయాంతేన తర్పయేత్ ॥ అత్రవస్వాదిరూపత్వోక్తా స్మృత్యర్థసారే ॥ వసురుద్రాదితిసుతాన్ శ్రాద్ధార్థే తర్పయేత్పితౄన్ ॥ తచ్చబహ్వృచానాందక్షిణేనైవ- అనాదేశేదక్షిణంప్రతీయాదితిసూత్రాత్ - అత్రప్రత్యంజలిమంత్రావృత్తిః నిర్వాపవత్తత్సంధ్యార్ఘ్యదానవచ్చద్రవ్యభేదాత్ అవఘాతవేదిప్రోక్షణాదౌతుద్రవ్యైకత్వాన్నమంత్రావృత్తిః। కేచిత్తుపరివ్యాణ మంత్రవత్క్రియమాణానువాదిత్వేన కరణత్వాభావాత్సకృదిచ్ఛంతి - తన్న - తత్రాపూపద్రవ్యైక్యాత్పరవీరసీతికరణీభూతమంత్రాంతర సత్వాదన్యతరేణావ్యవస్థాపత్త్యోభయోః కరణత్వాయోగాత్ - కర్తృభేదేన వికల్పాయోగాచ్చ।క్రియమాణానువాదిత్వం నత్వత్రతథేతిబౌధాయనాది వచనాత్కరణత్వమేవ - తేనావృత్తిరేవయుక్తా - ఏవంనిత్యేపి - యత్తుసంగ్రహేనామ్నాపరంతి ॥ పిత్రోః క్షయాహేసంప్రాప్తేయః కుర్యాన్నిత్యతర్పణమ్ । ఆసురంతద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం తత్తోయంరుధిరంభవేత్ । సర్వదాతర్పణంకుర్యాద్బ్రహ్మయజ్ఞ పురస్సరమ్ । మృతాహేనైవకర్తవ్యం కృతంచేన్నిష్ఫలంభవేత్ ॥ తత్సమూలత్వేసతితిలవిషయం-యచ్చపఠంతికపిలః ॥ మన్వాదిషుయుగాద్యాసు దర్శసంక్రమణేషుచ । పౌర్ణమాస్యాం వ్యతీపాతే దద్యాత్పూర్వంతిలోదకమ్ ॥ అథోదయేగజచ్ఛాయా [illegible]

లయే । భరణ్యాంచమఘాశ్రాద్ధే తదంతే తర్పణంవిదుః । శౌనకః । మహాలయే [illegible]
ర్మృతాహేచ పరేహనితిలోదకమ్ । కారుణ్యశ్రాద్ధవిషయే సిద్ధోదకదానే తిలోద
కమ్ ॥ తన్నిర్మూలం — అనతిలతర్పణనిషేధః - గార్గ్యః । భానౌ గవి త్రయో
దశ్యాం నందాభృగుమఘాసుచ । పిండదానం మృదాస్నానం నకుర్యాత్ తిలతర్పణమ్ ॥
స్మృత్యర్థసారే ॥ వివాహవ్రతచూడాసు [illegible] ॥ [illegible]
వృద్ధౌ [illegible] సత్యాంచతన్మాసి నేత్యాహుః తిలతర్పణం । హేమాద్రౌ [illegible] సప్తమ్యాం
రవివారేచగృహేజన్మదినేతథా । [illegible] నకుర్యాత్తిలతర్పణం ॥
యత్తుసంగ్రహే ॥ నందాయాంభార్గవదినే [illegible] । [illegible]
నువారేచగజచ్ఛాయామహాలయేతథా ॥ అయనద్వితయే [illegible]
పిండదానంమృదాస్నానం నకుర్యాత్తిలతర్పణమితి తచ్చిన్త్యం ॥ [illegible]
లైర్విమిశ్రం దద్యాత్పితృభ్యః ప్రయతో మనుష్యః ఇత్యాదివిరోధాత్ - [illegible]
దః పృథ్వీచంద్రోదయే । [illegible]
ర్యాత్తర్పణంతిలమిశ్రితం ॥ స్మృత్యర్థసారే [illegible]
చసర్వదేతిగోభిలః ॥ తిలాభావే [illegible] సువర్ణరజతాన్వితం । [illegible]
స్తుదర్భమంత్రేణవాపునః ॥ [illegible]
మిత్తంపృథ్వీచంద్రోదయే [illegible] ।
పితౄణాం నాందీముఖానాం [illegible] ॥ [illegible]
సవనేషుచ । నవాన్నభోజనే [illegible] ।
కాది ప్రతిష్ఠాసూత్సవేషుచ । రాజాభిషేకేబాలాన్నభోజనే వృద్ధిసంజ్ఞకం ॥ [illegible]
ష్ఠాద్యాశ్రమంగచ్ఛన్ పూర్వేద్యుస్సద్య ఏవవా । పితౄనుద్దిశ్య [illegible]
త్కృత్స్న [illegible] ॥ విష్ణుపురాణే ॥ [illegible] ప్రతిష్ఠాసు మేఖలాబంధమోక్షయోః ॥
పుత్రజన్మవృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధంసమాచరేత్ ॥ [illegible]
నాంచూడాదిష్వాదికేతి [illegible]
తన్న పూర్వోక్తవిరోధాత్ - నాని స్మృతి నిషేధాత్ ॥ [illegible]
ప్రాశనకేశ [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
ర్మణియేచ [illegible] ధం నవిద్యతేఇతి, తత్తేషామేవేతికల్పతరుః - [illegible]
కామాం । [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] । [illegible]
చౌలోపనయనేష్వపి ॥ వివాహేంతానలాధేయ [illegible] । [illegible]
ద్ధంప్రకుర్వంతి [illegible] ॥ [illegible]
తే । [illegible] ॥ [illegible]
సీమంతవ్రతచౌలనామకరణ [illegible]
యోత్పత్తిప్రతిష్ఠాసుచ । పుంసవనాద్యాన్నప్రాశనాంతేషు [illegible]
స్వీకారక్షితిపాభిషేకదయితా [illegible] ॥ [illegible] ॥ జలాశ
యప్రతిష్ఠాయాం వృషోత్సర్గే [illegible] । [illegible]

కర్మణి ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధంనకుర్వీత తదన్యత్రసమాచరేదితి॥ తత్రోజలాశయేన్వృద్ధి శ్రాద్ధస్యనిషేధోనతు కర్మాంగస్యేతికేచిత్ - అన్యేత్వస్యనిత్యతామాహుః - శ్రాద్ధకౌముద్యాంనిర్ణయామృతేచమాత్స్యే ॥ అన్నప్రాశేచసీమంతే పుత్రోత్పత్తి నిమిత్తకే । పుంసవేచనిషేకేచ నవవేశ్మప్రవేశనే ॥ దేవవృక్షజలాదీనాం ప్రతిష్ఠాయాం విశేషతః ॥ తీర్థయాత్రావృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధం ప్రకీర్తితం ॥ ఇదంచావశ్యకం॥ వృద్ధౌనతర్పితా యేవై పితరోగృహమేధిభిః॥ తద్ధీనమఫలంజ్ఞేయమాసురోవిధిరేవసః॥ ఇతిశాతాతపోక్తేః - అత్రశ్రాద్ధత్రయంసఏవాహ ॥ మాతృశ్రాద్ధంతు పూర్వంస్యాత్పితౄణాంతదనంతరం।తతోమాతామహానాంచ వృద్ధౌశ్రాద్ధత్రయం స్మృతం ॥ తత్కాలమాహపృథ్వీచంద్రోదయేగార్గ్యః॥ మాతృశ్రాద్ధంతుపూర్వేద్యుః కర్మాహనితుపైతృకం । మాతామహంచోత్తరేద్యు ర్వృద్ధౌశ్రాద్ధత్రయంస్మృతం ॥ అత్రాప్యశక్తౌసఏవ॥ పృథగ్దినేష్వశక్తశ్చే దేకస్మిన్పూర్వవాసరే । శ్రాద్ధత్రయంప్రకుర్వీత వైశ్వదేవంతుతాంత్రికమితి - వృద్ధమనురపి ॥ అలాభేభిన్నకాలానాంనాందీశ్రాద్ధత్రయంబుధః । పూర్వేద్యుర్వైప్రకుర్వీత పూర్వాహ్ణే మాతృపూర్వకం॥అత్రమహాత్సుపూర్వేద్యు స్తదహరల్పేష్వితిగృహ్యపరిశిష్టాద్వ్యవస్థాజ్ఞేయా - తచ్చప్రాతరేవ ॥ పార్వణంచాపరాహ్ణేతుప్రాతర్వృద్ధి నిమిత్తకమితిశాతాతపోక్తేః - అత్రప్రాతశ్శబ్దః సార్ధప్రహరపరః ॥ ప్రహరోఽప్యర్ధ సంయుక్తః ప్రాతరిత్యభిధీయతే ఇతిగార్గ్యోక్తేరితిపృథ్వీచంద్రః - ఇదంచపుత్రజన్మాతిరిక్తవిషయం - తదాహాత్రిః॥ పూర్వాహ్ణేవైభవేద్వృద్ధి ర్వినాజన్మనిమిత్తకం । పుత్రజన్మనికుర్వీత శ్రాద్ధం తాత్కాలికంబుధఇతి - ఏతదనియతనిమిత్తపరం ॥ నియతేషునిమిత్తేషు ప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకం । శేషేష్వనియతత్వేతు తదానంతర్యమిష్యతే॥ఇతిలౌగాక్షిస్మృతేః - ఆధానాంగంనాందీశ్రాద్ధంత్వపరాహ్ణఏవ॥ అనుశ్రాద్ధంతుపూర్వాహ్ణేసిద్ధాన్నేనతుమధ్యతః ॥ పార్వణంచాపరాహ్ణేతు వృద్ధిశ్రాద్ధం తథాగ్నికమితి నిర్ణయామృతేగాలవోక్తేః ॥ నాందీముఖానాంప్రాతరాబ్దికం త్వపరాహ్ణతఃఇతివిష్ణూక్తేశ్చ-ఇదంచమాతృపితృమాతామహాది క్రమేణనవదైవత్యంకార్యం అత్ర మాతామహాస్సపత్నీకాః వృద్ధప్రమాతామహ ప్రమాతామహమాతామహానాం సపత్నీకానామితి పృథ్వీచంద్రోదయేగారుడే గద్యరూపేణపారాత్ - హేమాద్రౌ శంఖః ॥ నాందీముఖేసత్యవసూసంకీర్త్యౌ వైశ్వదేవికే ॥ వృద్ధపరాశరః ॥ నాందీముఖేభ్యో దేవేభ్యః ప్రదక్షిణకుశాసనం । పితృభ్యస్తన్ముఖేభ్యశ్చ ప్రదక్షిణమితిస్మృతిః - యత్తువృద్ధవసిష్ఠః ॥ నాందీముఖేవివాహేచ ప్రపితామహపూర్వకం । నామసంకీర్తయేద్విద్వా నన్యత్రపితృపూర్వకం ॥ యచ్చస్మృత్యర్థసారే ॥ వృద్ధముఖ్యాస్తుపితరోవృద్ధిశ్రాద్ధేషుభుంజతఇతి - యచ్చగారుడే - వ్యుత్క్రమప్రతిపాదనంతచ్చ శాఖాంతరవిషయం - పితృభ్యఃపితామహేభ్యః ప్రపితామహేభ్యఇతి బహ్వృచ పరిశిష్టేకాత్యాయనేన చానులోమ్యామ్నానాత్ - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - యత్తుకేచిద్వృద్ధి పదంపిత్రాదిషుప్రయుంజతే - తన్న ॥ అనస్మద్వృద్ధశబ్దానామరూపాణామ

గోత్రిణామ్ । అనాపన్నమనిలాద్యై [illegible] నాన్దీశ్రాద్ధ [illegible] చన్ద్రో
దయసంగ్రహే హేమాద్రౌ - వచనిషేధాదనపేక్ష [illegible] - [illegible]
శ్రాద్ధే ప్రపితామహాత్పరేషాం వృద్ధశ్రాద్ధే [illegible] దేవతాత్వ [illegible]
మ్యే నేహాపితత్వాత్ప్రాప్తినిషేధాత్ - గోత్రనామాదినిషేధస్తు సుధీ [illegible]
తేన వృద్ధిసంకల్పమాచ [illegible] దిత్యాద్యక్రమస్యా [illegible] నాని తస్య [illegible] - సం
కల్పశ్రాద్ధపరః - సపిండకేవలస్య [illegible] । [illegible]
మన్త్రస్య పితృభ్యోఘ్యాణ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ పితాపితామహా [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
నాన్దీముఖానాంత్రీసమృద్ధి [illegible]
పితామహాదూర్ధ్వం [illegible]
వృద్ధిశ్రాద్ధవిషయం తేనతస్యా [illegible] పితా పితామహా [illegible]
తామహేన జీవత్పిత్రా [illegible] - [illegible]
తేష్యాస - హేమాద్రిః ॥ [illegible] ।
[illegible]
త్వాత్ - [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
పురాణే ॥ [illegible] । [illegible]
తృశ్రాద్ధభిన్నశ్రాద్ధద్వ [illegible]
మాద్రిః - [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
జయిత్వా [illegible]
తుసర్వే [illegible] । [illegible]
తాః ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
చ [illegible] తామ్ । [illegible]
సమాహితాః । [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
గ్రహ [illegible] ॥ [illegible]
కర్మణి కించిత్ [illegible] - [illegible]
నాన్దీ [illegible] - [illegible]
భ్యుదయః ॥ [illegible]
డీని - పద్మ్యయోఇతిమాతాదిశ్రాద్ధ [illegible] చన్ద్రోదయః ఛందోగానాంవ

టి ద్వైపిత్ర్య మన్యేషాం సర్వదైవత్యమిత్యాచార్యాః - వయంతుమతంకౌకిలమతానుసారిణాం మాతృమాతామహప్రమాతామహ ఇతి మాత్రా సహైవ మాతామహశ్రాద్ధకరణాత్ - తద్విషయమిదం షట్త్య ఇతి। మాతరస్తత్రైప్రోక్తాః ॥ గౌరీపద్మాశచీమేధాసావిత్రీవిజయాజయా। దేవసేనాస్వధాస్వాహా మాతరోలోకమాతరః ॥ ధృతిఃపుష్టిస్తథాతుష్టిరాత్మదేవతయాసహ। గణేశేనాధికాహ్యేతా వృద్ధౌపూజ్యా చతుర్దశ ॥ మాతరోలోకమాతర ఇతిసర్వవిశేషణం - తేనచతుర్దశత్వం - యత్తుషోడశేతిపాఠస్తదా దేవతాంతరం చంద్రికాయాం చతుర్వింశతి మతేత్వన్యా ఉక్తాః ॥ తిస్రఃపూజ్యాఃపితుఃపక్షేతిస్రోమాతామహేతథా। ఇత్యేతామాతరఃప్రోక్తాఃపితుర్మాతుస్స్వసాష్టమీ - ఆసాంచవనేపత్ర్యాఙ్పూజనం - మృతానాంత్వేషతత్పుంజీవ్యేతి హేమాద్రిః బ్రహ్మణ్యాద్యాస్తథా సప్తదుర్గాక్షేత్రగణాధిపాన్ ॥ వృద్ధ్యాంసంపూజయిత్వాతు పశ్చాన్నాందీముఖాన్పితౄన్ ॥ మాతృపూర్వాన్పితౄన్పూజ్యతతోమాతామహానపి। మాతామహీస్తతఃకేచిద్యుగ్మాభోజ్యాద్విజాతయ ఇతి - అత్రద్వాదశదైవతస్య దేశాచారాద్వ్యవస్థా - బ్రహ్మణ్యాద్యాః ॥ బ్రాహ్మీమాహేశ్వరీచైవ కౌమారీవైష్ణవీతథా। వారాహీచతథేంద్రాణీచాముండాసప్తమాతరఃఇత్యపరార్కేఉక్తాః॥ అత్రచౌలాదీనాంయాగపద్యేతంత్రతోక్తా ఛందోగపరిశిష్టే ॥ గణశఃక్రియమాణానాంమాతృభ్యఃపూజనంసకృత్। సకృదేవభవేచ్ఛ్రాద్ధమాదౌన పృథగాదిషు। మాతృభ్యఇతిషష్ఠ్యర్థేచతుర్థీ - గణశఃఏకానేకపుత్రాణాం సంస్కారేష్వేక దినేఏకదేశ కాలకర్తృకాణ్యాదిత్యర్థః - తథా ॥ అసకృద్యానికర్మాణిక్రియేరన్కర్మకారిభిః। ప్రతిప్రయోగంనైవస్యుర్మాతరస్సగణాధిపాః ॥ కర్మాణ్యనృత్త్వాపికుత్ర శ్రాద్ధకార్యం క్వచనేత్యుక్తంతత్రైవ॥ ఆధానేహోమయోశ్చైవవైశ్వదేవేతథైవచ। బలికర్మణిదర్శేచపూర్ణమాసేతథైవచ నవయజ్ఞేచయజ్ఞజ్ఞావదంత్యేవంమనీషిణః। ఏకమేవభవేచ్ఛ్రాద్ధమేతేషునపృథక్పృథక్। ఏతేషుప్రతిప్రయోగంనావర్తతేకింత్వాదౌ ఏతద్భిన్నేసోమయాగాదౌతుప్రతిప్రయోగమావర్తేత ఏవశ్రాద్ధమిత్యర్థః - క్వచిదాదావపినిషేధమాహసఏవ ॥ నాష్టకాసుభవేచ్ఛ్రాద్ధంనశ్రాద్ధేశ్రాద్ధమిష్యతే। నసోష్యంతీజాతకర్మప్రోషితాగతకర్మసు ॥ వివాహాదిఃకర్మగణోయ ఉక్తోగర్భాధానంశుశ్రుమోయస్యచాంతే। వివాహాదావేకమేవా త్రకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంనాదౌకర్మణఃకర్మణస్స్యాత్ ॥ సోష్యంత్యా ఆసన్నప్రసవాయాఃసోష్యంతీమభ్యుక్ష్యేత్యుక్తం కర్మకాత్యాయనోక్తస్య - శ్రాద్ధస్య పాకప్రాధాన్యాత్తస్యచ ॥ జాతశ్రాద్ధేనదద్యాత్తుపక్వాన్నంబ్రాహ్మణేష్వపీతిషేధాన్నజాత కర్మణినాందీశ్రాద్ధమిత్యాచార్యాః - ఆమాన్నేనవాకార్యమిత్యపితేనైవోక్తం - గౌడాస్తుజాతకర్మణ్యేవనిషేధః పుత్రజన్మనిమిత్తకంతుకార్యమేవ - జన్మన్యథోపనయనే ఇత్యుక్తేః ॥ నైమిత్తికమథోవక్ష్యేశ్రాద్ధ మభ్యుదయాత్మకం। పుత్రజన్మనితత్కార్యం జాతకర్మసమంనరైః ఇతిమార్కండేయపురాణాచ్చేత్యాహుః - హారలతాయాంశ్రాద్ధవివేకేచైవం - ఏతేనజాతకర్మణి

కాలాంతరే శ్రాద్ధనిషేధే [illegible] ప్రతదన్యదినే ఇతి వాచస్పతిమతే [illegible] - [illegible]
కాలే గుణవిశేషవచనాద్గ్రాహ్యతా [illegible] ప్రయో[illegible]
జాతేయం పుంసవనే శ్రాద్ధం [illegible] - [illegible] ప్రా
ప్తే. గృహ్యగృహసూత్రవ్యాఖ్యాయాం తే పుత్రం గృహీత్వా జపతి [illegible] | [illegible]
నాంది మోచ్యగృహప్రవేశే దక్షిణాదినాదివస్నసమూహ [illegible] ప్రా
ప్తి ప్రతి[illegible] - [illegible]యోః..
ఆప్రచారా[illegible]
కాండమశేషతః | పితా పుత్రస్య [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] || [illegible] -
జీవత్పితుస్సాగ్నే [illegible] - పితురనగ్నే [illegible]
చ్ఛ్రాద్ధముగ్నిముఖే [illegible] | యేభ్య ఏవ పితా దద్యాత్ [illegible] | పితా
మహేభ్య ఏవ కుర్యాత్ [illegible] | [illegible] పితామహే జీవతి
చంద్రికాయాం సుమంతుః [illegible] - [illegible]
కుర్యాదితి దంపతీ [illegible] - [illegible] | [illegible]
భ్య ఏవ పితా దద్యాత్ [illegible] - [illegible] తు [illegible]
శ్రాద్ధభిన్న శ్రాద్ధ[illegible] - [illegible]
పృథ్వీచంద్రోదయః - నిర్ణయామృతే [illegible]
తః పూర్వవచనే తు [illegible] - [illegible]
స్యనేత్యుక్తం తన్న - పూర్వోక్త [illegible]
నాభావాత్ - [illegible] విరోధాత్ || [illegible]
యూనవర్తితమనాహితమ్ | సమాహితః స తైః పశ్చాత్ [illegible]
ర్థ్వీచంద్రోదయేయమనర్థో విరోధాచ్చ - [illegible]
య మేవ నాందీశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యాహ - [illegible] - [illegible]
వమాహ - [illegible] పుత్రనామః [illegible] శ్రాద్ధం [illegible]
[illegible]న్మాదావిత్యాదివాక్యేత [illegible] || ఉద్వాహ [illegible]
క్షేత్రే బ్రాహ్మణ [illegible] ఉద్వాహ [illegible]
తస్యోపసంహారాత్ - ఏవం యత్ర [illegible] సంస్కారాదిసం [illegible] -
తన్న - ఉద్వాహపదస్య స్వవివాహపరత్వ [illegible] సంభవాత్ - పుత్రవివాహ [illegible]
హానాభావాత్ || నామకర్మణి బాలానాం చూడాకర్మాదికే తథా [illegible] శ్రా
ద్ధస్య చౌలాద్యంగత్వావగతౌ [illegible] నిత్యసంయోగవిరోధాచ్చ - అతో జన్మాదా
వితి సర్వసంస్కారసంగ్రహః - తథా కాత్యాయనః || స్వపితృభ్యః పితా దద్యాత్సు
తసంస్కారకర్మసు | పిండానోద్వహనాత్తేషాం తస్యాభావేతు తత్క్రమాత్ - సు
తానాం చౌలాదిసంస్కారేషు పితా స్వపితృభ్యః పిండాన్ శ్రాద్ధం - [illegible]
శ్చైషామిత్యర్థనాత్ - ఓద్వహనాద్వివాహపర్యంతం దద్యాత్ - వివాహశ్చ
ప్రథమః || నాందీశ్రాద్ధం పితా కుర్యాదాద్యే పాణిగ్రహే బుధః | అత ఊర్ధ్వం ప్రకుర్వీత

స్వయమేవతు నాందికమితిస్మృతేః - తస్యపితురభావేతత్క్రమాత్ ॥ అసంస్కృతాస్తుసంస్కార్యా భ్రాతృభిఃపూర్వసంస్కృతైరితియఃకర్తృక్రమః తేనక్రమేణజ్యేష్ఠభ్రాత్రాదిర్దద్యాదితిచంద్రికాదయః - హేమాద్రిస్తుతస్యపితురభావేయః పితృవ్యమాతులాదిః సంస్కుర్యాత్సతత్క్రమాత్సంస్కార్యపితృక్రమాద్దద్యాన్నతుస్వపితృభ్యఇతివ్యాచఖ్యౌ-సమావర్తనస్యాపివివాహప్రాచీనసుతసంస్కారత్వాత్పిత్రైవనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ తదభావేజ్యేష్ఠభ్రాత్రాదిభిః తదభావేస్వయమేవ కుర్యాత్ - ఉపనయనేనకర్మాధికారస్యజాతత్వాత్ - ఏవమాద్యవివాహేపీతిపృథ్వీచంద్రోదయచంద్రికాదయః - మదనరత్నేప్యేవం - యదాతుపితరిసన్న్యస్తే ప్రోషితేపతితేవా ధర్మార్థంతత్పుత్రమన్యస్సంస్కుర్యాత్తదా సంస్కార్యపితుఃపుత్రాదిభ్యోదద్యాత్ ॥ పితరోజనకస్యేజ్యాయాంవద్వ్రతమనాహితమ్ । సమాహితవ్రతఃపశ్చాత్స్వస్యజేతపితామహానితి పృథ్వీచంద్రోదయేయమోక్తేః - జీవత్పితృకస్యవిశేషమాహకాత్యాయనః ॥ వృద్ధౌతీర్థేచసన్న్యస్తేతాతేచపతితేసతి । యేభ్యఏవపితాదద్యాత్తేభ్యోదద్యాత్స్వయంసుతఇతి - యచ్చబహ్వృచపరిశిష్టే - జీవత్పితాసుతసంస్కారేషు మాతృమాతామహయోఃకుర్యాత్ - తస్యాంజీవంత్యాంమాతామహస్యైవేతితత్తచ్ఛాఖీయానామేవేతిదిక్ - స్మృతితత్వాదిగౌడగ్రంథేషుతుజీవన్మాతృకః పితామహాదిభ్యోవృద్ధౌదద్యాత్ - జీవంతమపిదద్యాద్వాప్రేతాయాన్నోదకేద్విజఇతికాత్యాయనోక్తేః ॥ జీవేతస్మిన్సుతాఃకుర్యుఃపితామహ్యాసహైవతు। తస్యాంచైవతుజీవత్యాంతస్యాశ్శ్వశ్వ్రేతి నిశ్చయఇతిహారీతోక్తేశ్చేత్యుక్తం - తస్మిన్భర్తరిదాక్షిణాత్యాస్తుపూర్వోక్తస్యసపిండీకరణాదివిషయత్వాత్ -జీవేత్తుయదివర్గాద్యస్తంవర్గంతు పరిత్యజేదితివచనాత్తద్వర్గస్యలోపఏవేత్యాహుః - యత్తుచంద్రికాయాంపారస్కరః ॥ నిషేకకాలేసోమేచసీమంతోన్నయనేతథా। జ్ఞేయం పుంసవనేశ్రాద్ధం కర్మాంగంవృద్ధివచ్చతదితి - తత్రగర్భాధానాదౌకర్మాంగం-జాతకర్మాదావుక్తంతువృద్ధిశ్రాద్ధంపృథగేవ।వృద్ధివదిత్యుక్తేః - గౌడనిబంధేమాత్స్యే॥ అన్నప్రాశేచసీమంతేపుత్రోత్పత్తినిమిత్తకే। పుంసవేచనిషేకేచనవవేశ్మప్రవేశనే॥ దేవవ్రతేజలాదీనాంప్రతిష్ఠాయాంతథైవచ । తీర్థయాత్రావృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధంప్రకీర్తితమ్॥ అత్రభూతనిమిత్తానాంవృద్ధిత్వం- భావినిమిత్తానామంగత్వం- వృద్ధిశబ్దస్తద్ధర్మాదిదేశార్థఇతిగౌడాః- అన్యేతునిషేకాదౌకర్మాంగవృద్ధిశ్రాద్ధయోస్సముచ్చయమాహుః - నాందీశ్రాద్ధసంజ్ఞాతూభయానుగతా - అథైతికర్తవ్యతా - పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః ॥ మాలత్యాశ్శతపత్ర్యావామల్లికాకుబ్జయోరపి । కేతక్యాఃపాటలాయావాదేయామాలానలోహితాః ॥ శ్రాద్ధేమాలానిషేధస్యాయమపవాదః - తథా ॥ సువేషభూషణైస్తత్రసాలంకారైస్తథానరైః । కుంకుమాద్యనులిప్తాంగైర్భావ్యంతుబ్రాహ్మణైస్సహ ॥ స్త్రియోపిస్యుస్తథాభూతాగీతనృత్యాదిహర్షితాః ॥ హేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ కుశస్థానేచదూర్వాస్స్యుర్మంగళస్యాభివృద్ధయే ॥ కుశాఅపివత్స్యంతే - ఛందోగపరిశిష్టే ॥ ప్రాతరామంత్రితాన్విప్రాన్యుగ్మా

నుభయత స్తథా ॥ ఉభయతఃపైత్రే చేత్ [illegible]
ఽస్యాద్వాద్వావితి వింశతిః [illegible] స్త్రీ [illegible]
భోజ్యా ఇత్యాహ అపరార్కే [illegible]
దపి । పతిపుత్రా [illegible]
తానుపిత్రాదికే చేత్ [illegible]
తుర [illegible]
ప్రాఙ్ముఖా [illegible]
ఘ్నా [illegible]
రాన్య [illegible]
దీయతే ॥ [illegible]
శిత విప్రకరో [illegible]
తు ॥ దత్త్వా [illegible]
బ్రాహ్మణ [illegible]
మధునుష్ణ [illegible]
మంత్రవి [illegible]
తిత్ర [illegible]
అతః [illegible]
కదాచన ॥ [illegible]
నాందీముఖాన్పితౄన్ [illegible]
ముఖ్య [illegible]
దద్యాన్నాందీముఖేభ్యః పితృభ్యః [illegible]
వాం [illegible]
చతుర్వింశతిమతే ॥ [illegible]
పరం [illegible]
షురు శేషం చ । దత్త్వా పిండాన్ [illegible] నాందీముఖేభ్యః పితృ
భ్యః స్వాహేతి [illegible]
త్తైః పితృభి [illegible] పిండనిర్వపణం [illegible]
హాబాహు [illegible] ॥ [illegible]
పంచాప [illegible] । పంచశ్రాద్ధే [illegible] తేనా [illegible]
ప్రధానత్వాద్ [illegible]
సాంకల్పవిశేషః ప్రయోగపారిజాతే సంగ్రహే । [illegible] సాం
కల్పమాచరేత్ । నవస్త్వా [illegible] నాదౌ [illegible] శ్రాద్ధాది
నిషేధో [illegible] సపిండక శ్రాద్ధే ఇతి సపవ - అత్రాయం క్రమః - నాందీశ్రాద్ధే
పైత్రేషు [illegible] క్రియతామితి ద్వౌ యుగ్మ [illegible] ఓం తథేతి విప్రాభ్యాం [illegible]

ప్రాప్నుతాం భవంతౌప్రాప్నువావ ఇతివైశ్వదేవవత్పిత్ర్యేచ ద్వివచనాంతేన విప్ర
ద్వయేప్రయోగంకుర్యాత్ - ఆహితాగ్నిస్తుహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ యోగ్నౌతు
విద్యమానేపి వృద్ధౌపిండాన్న నిర్వపేత్ ॥ పతంతిపితరస్తస్య నరకేసచపచ్యతే ॥
బహ్వృచపరిశిష్టే ॥ ద్వాదశార్ఘ్యపవిత్రాణిచత్వారి । శన్నోదేవీ త్యనుమంత్రితా
సుయవానావపతి ॥ యవోసిసోమదేవత్యో గోసవేదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిఃప్రత్తః
పుష్ట్యానాందీముఖాన్పితౄనిమాంల్లోకాన్ప్రీణయాహినస్స్వాహేతి స్వాహార్ఘ్యాః
ఇతిపృచ్ఛతి - విశ్వేదేవాఇదంవోఅర్ఘ్యం నాందీముఖాః పితరఇతి యథాలింగమ
ర్ఘ్యదానం గంధాదిదానంద్విర్ద్విః । పాణౌ హోమోగ్నయే కవ్యవాహనాయస్వా
హా సోమాయపితృమతే స్వాహేత్యతోదేవాఅవంతునో ఇత్యంగుష్ఠగ్రహణం పావ
మానీఃశంవతీశైంద్రీరప్రతిరథంచశ్రావయేన్మధువాతాఋచఃస్థానేఉపాస్మైగాయతే
తిపంచమధుమతీఃశ్రావయే దక్షన్ననీమదంతేతిచ షష్ఠీంభుక్తశేషైర్నైకైకస్య
ద్వౌద్వౌపిండౌదద్యాదితి - చంద్రికాయాంవృద్ధవసిష్ఠః ॥ పితృప్రశ్నేతుసంపన్నం
దైవేరుచితమిత్యపి । దధికర్కంధుమిశ్రాశ్చ పిండాఃకార్యాయథాక్రమమ్॥ కాత్యా
యనః ॥ త్వమూషువాజినమితి విప్రాంశ్చవిసర్జయేత్ - నాందీముఖాఃపితరఃప్రీయం
తామిత్యక్షయ్యస్థానే - స్వధాంవాచయిష్య ఇత్యస్యస్థానేనాందీముఖాన్పితౄన్వా
చయిష్యేఇతి - సస్వధాం ప్రయుంజీతేతి - అత్రసాగ్నిరనగ్నిర్వాపి వైశ్వదేవం
కుర్యాత్ ॥ ఆదౌవృద్ధౌక్షయేచాంతే మధ్యేశ్రాద్ధేతుపార్వణే । ఏకోద్దిష్టేనివృత్తే
తువైశ్వదేవోవిధీయతే॥ ఇత్యాశాక్కేశాంఖాయనపరిశిష్టాత్ - హేమాద్రౌతు॥
శేషమన్నమనుజ్ఞాప్య వైశ్వదేవక్రియాంతతః । శ్రాద్ధాహ్నిశ్రాద్ధశేషేణ వైశ్వదే
వంసమాచరేదితి ॥ చతుర్వింశతిమతాన్నాందీ శ్రాద్ధేప్యంతేవైశ్వదేవఉక్తః - బ
హ్వృచానామపిస్మృత్యాలోచనాత్తథైవ। పూర్వోక్తంతుయేషాం పరిశిష్టంతద్విష
యమన్యవిషయంవాజ్ఞేయం - అత్రశ్రాద్ధాంగతర్పణం నేత్యుక్తంప్రాక్—ఇతి నిర్ణ
యసింధౌ వృద్ధిశ్రాద్ధమ్—అథ జీవత్పితృకశ్రాద్ధం - తత్రానేకపక్షాదృశ్యంతే - జీ
వంతంపితరంభోజయిత్వాపరయో శ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యేకః - హోమాంతమేవకు
ర్యాదిత్యన్యః ॥ హోమాంతఃపితృయజ్ఞస్స్యా జ్జీవేపితరిజానతః । పితరంభోజయి
త్వావా పిండాన్నిపృణుయాత్పరా॥ఇతి యజ్ఞపార్శ్వోక్తేః - యదిజీవత్పితానదద్యా
దాహోమాత్కృత్వావిరమేదిత్యాపస్తంభోక్తేశ్చ- జీవతాంపిండానగ్నౌ హుత్వా
పరేభ్యోదేయమిత్యపరః - జుహుయా జ్జీవేభ్య ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - జీవతామ
జీవతాంచ పిండదానమితీతరః - జీవతామజీవతాంవాదేయమేవేతి హిరణ్యాకేతురితి
నిగమాత్ - తస్మాజ్జీవత్పితాకుర్యా ద్ద్వాభ్యామేవ నసంశయఇతి భవిష్యోక్తేర్ద్వా
భ్యామేవేత్యన్యః - ఏతేపక్షాఃకలౌనిషిద్ధాః ॥ ప్రత్యక్షమర్చనంశ్రాద్ధే నిషిద్ధంమను
రబ్రవీత్ । పిండనిర్వపణంచాపి మహాపాతకసమ్మితమితి పృథ్వీచంద్రోదయే భవి
ష్యోక్తేః - చంద్రికాప్యేవం - తస్మాత్పితరిజీవతిశ్రాద్ధానారంభ ఏవేత్యేకఃపక్షః ॥
సపితుఃపితృకృత్యేషు అధికారోనవిద్యతే ఇతికాత్యాయనోక్తేః ॥ జీవేపితరివైపుత్ర
శ్రాద్ధకాలం వివర్జయేదితి హారీతోక్తేశ్చ - పితుః పిత్రాదిభ్యోదద్యాదితి సిద్ధాం

తః ॥ ధ్రియమాణేతుపితరిపూర్వేషామేవనిర్వపేదితిమనూక్తేః॥ పితుఃపిత్రేభ్యోవాద
ద్యాత్సపితేత్యపరాశ్రుతి రితికాత్యాయనోక్తేశ్చ - అయంబహ్వృచవిషయః -
అన్యేషాంశాఖాభేదేనజ్ఞేయాః - ఏవంజీవన్మాతామహేనాపి మాతామహానాం కార్యం॥ మాతా
మహానామప్యేవం శ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః । మంత్రోహేనయథాన్యాయం శేషా
ణాంమంత్రవర్జితమితివిష్ణూక్తేః ॥ ఏవంమాత్రాదిష్వపి తథామాతామహాదికే ।
ఇతి పృథ్వీచంద్రోదయేగ్నిపురాణాచ్చ - పితరిజీవతితుస్వమాతరిమృతాయామపి
తుతేనమాతృమాతామహయోఃకుర్యాత్ - యేభ్యఏవపితాదద్యాదితివక్ష్యమాణ
వచనాదితిపితామహచరణాః-మాతరిసత్యాంతు-జీవత్పితాస్వమాతామహాత్రిమహయో
ర్దద్యాదిత్యుక్తం - కాలాదర్శేప్యేవం - మృతేతుపితరిజీవన్మాతృకః పితామహా
దిభ్యో పృథగ్దద్యాదితి స్మృతితత్త్వాది గౌడగ్రంథాః - దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ పిత్ర్యవ
ర్గేమాతృవర్గే తథామాతామహస్యచ । జీవేత్త్రయదివర్గాద్యస్తం[illegible]
రిత్యజేదితి వచనాత్తద్వర్గత్యాగమాహుః - ఏవంపతితసన్న్యస్తపిత్రాదేరపి
జ్ఞేయం ॥ వృద్ధాతిథిశ్చసన్న్యస్తే తాతేచపతితేసతి । యేభ్యఏవపితాదద్యా త్తే
భ్యోదద్యాత్స్వయంసుతః ఇతిషట్త్రింశన్మతాత్ - సన్న్యస్తేపతితేవా[illegible] - మృతే
తుసన్న్యస్తేతదాద్యేవదేయం - మృతేతిపరేభ్యఏవేతిగౌడాః-కాత్యాయనోపి ॥ బ్రా
హ్మణాదిహతేతాతే పతితేసంగవర్జితే । వ్యుత్క్రమాచ్చమృతేదేయం యేభ్యఏవ
దదాత్యసౌ ॥ అయంచసన్న్యస్తపిత్రాదేరవిశేషాత్సర్వశ్రాద్ధాధికారః - ఏతద్దం
డిపరం - ఏకాదశాహపార్వణవార్షికాద్యపితస్యైవ ॥ అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పా
ర్వణంతువిధీయతే ఇత్యుక్త్వా ॥ త్రిదండగ్రహణాదేవప్రేతత్వంనైవజాయతే॥ ఇత్యు
శనసావిశేషోక్తేః - బ్రాహ్మణాదిహతేఇత్యాది నిషేధస్త్వేకదండాదిపరః - అతఃప
రమహంసానాం వార్షికాదికమపికార్యమితి శూలపాణి శ్రాద్ధతత్త్వాదయోగౌడ
గ్రంథాః - ఇదమేవతుయుక్తం - యత్తుహేమాద్రౌకౌండిన్యః॥ దద్యాచ్ఛ్రాద్ధంగయా
శ్రాద్ధంశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । నదద్యాత్పితృకఃకుర్యాత్ తీర్థేస్వర్పణమేవచేతి తత్స
న్న్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం - మైత్రాయణీయపరిశిష్టే ॥ ఉద్వాహేపుత్రజనకే పి
త్ర్యేష్ట్యాంసౌమికేమఖే । తీర్థేబ్రాహ్మణఆయాతే షడేతేజీవతఃపితుః ॥ గారుడేపి।
మహానదీషుసర్వాసు తీర్థేషుచగయామృతే । జీవత్పితాపికుర్వీత శ్రాద్ధంపార్వ
ణధర్మవిత్ - గయామృతేఇతిమాతృవ్యతిరిక్తవిషయం - అన్వష్టక్యంగయాయాంచ
[illegible] యచ్చమృతేహనిమాతుఃశ్రాద్ధంసుతఃకుర్యాత్ పితర్యపిచజీవతి॥ ఇతిత్రి
[illegible]క్తేః - గయాప్రాప్త్యనుసంగిత్వాత్ ॥ గయాయాం [illegible] మాతు
శ్రాద్ధం సమాచరేదితివచనాత్ - జీవన్మృతమాతృకో[illegible]
మాత్రంకుర్యాత్ - [illegible] -
అన్యేతుగయాశ్రాద్ధం[illegible] - [illegible] ధవత్యేవ
గయాయామిత్యాహుః - యస్యతుపితుః[illegible]
నస్యపిత్రుపితామహప్రపితామహా[illegible] - [illegible]
[illegible]

పదాక్షయ్యవటేష్వేవేతి కేచిత్ - ఆద్యం తేప ఏవేత్యన్యే - మధ్యమాం తే ఇత్యపరే - సంకోచే హేత్వభావాత్ తత్రత్యసర్వశ్రాద్ధాని మాతుః కార్యాణీత్యుక్తం ప్రతిభాతి- యత్తు మదనపారిజాతే ॥ నజీవత్పితృకః కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమగ్నిమృతే ద్విజః । యేభ్య ఏవ పితా దద్యాత్తేభ్యః కుర్వీత సాగ్నికః॥ ఇతి సుమంతూక్తేః - సాగ్నేరేవ జీవత్పితృకస్య తీర్థాదిశ్రాద్ధముక్తం - సాగ్నేరపి మైత్రాయణీయ శాఖీయస్యైవ నాన్యేషాం - షడేతే జీవతః పితురితి తత్పరిశిష్టే పవ్రూక్తేరితి రత్నావళి దివోదాసాద్యాః - తదయుక్తం - సౌమంతవం పిండపితృయజ్ఞవిషయం - సన్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం నేతి పృథ్వీచంద్రోదయోక్తేః- వృద్ధౌ తీర్థే చేత్యాదేస్సాధారణ్యేనాస్యాపి తథాత్వాచ్చ। తథా నిరగ్నేరపి నాందీశ్రాద్ధముక్తం ప్రాక్ - ఏవం పితామహజీవనేపి జ్ఞేయం- విశేషః పితృకృతజీవత్పితృకనిర్ణయే జ్ఞేయః - అథ పితామహే జీవతి మృతే చ పితరి యద్యపి పితామహో వా తచ్ఛ్రాద్ధే భుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః॥ ఇతి మనునా జీవతః పితామహస్య భోజనముక్తం - తథాపి ప్రత్యక్షార్చనస్య పూర్వం నిషిద్ధత్వాత్పితామహం విహాయ పితృప్రపితామహ వృద్ధప్రపితామహేభ్యో దేయం ॥ పితా యస్య నివృత్తస్స్యాజ్జీవేచ్చాపి పితామహః । పితుస్స నామ సంకీర్త్య కీర్తయేత్ప్రపితామహమితి మనూక్తేః - అయమేవ సర్వసమ్మతః పక్షః - యత్తు ఛందోగపరిశిష్టే॥ పితామహే ధ్రియమాణేపి పితుః ప్రేతస్య నిర్వపేత్ । పితుస్తస్య చ వృత్తస్య జీవేచ్చేత్ప్రపితామహః॥ ఇతి ఏకపురుషం ద్విపురుషం వా పార్వణమాహ తత్తీర్థపితృయజ్ఞపరం - వృద్ధౌ పూర్వోక్తమేవ - ఏవం పూర్వయోర్మృతయోః ప్రపితామహే జీవతి పితృమాత్రే మృతే పరయోర్జీవతోశ్చ వృద్ధప్రపితామహాదిభ్యో జ్ఞేయం ॥ జీవంతమపి దద్యాద్వా ప్రేతాయాన్నోదకే ద్విజ ఇతి కాత్యాయనోక్తేశ్చ - ఏతత్సర్వం మనసికృత్వాహ హేమాద్రౌ విష్ణుః- పితరి జీవతి యః శ్రాద్ధం కుర్యాద్యేషాం పితా కుర్యాత్తేషాం పితరి పితామహే చ జీవతి యేషాం పితామహః - పితరి పితామహే ప్రపితామహే చ జీవతి నైవ కుర్యాత్ - యస్య పితా ప్రేతస్స్యాత్స పిత్రే పిండం నిధాయ పితామహాత్పరాభ్యాం ద్వాభ్యాం దద్యాత్ - యస్య పితామహః ప్రేతస్స్యాత్స తస్మై పిండం నిధాయ ప్రపితామహాత్పరాభ్యాం దద్యాత్ - యస్య పితా పితామహశ్చ ప్రేతౌ స్యాతాం స తాభ్యాం పిండౌ దత్వా పితామహప్రపితామహాయ దద్యాత్ ॥ మాతామహానామప్యేవం శ్రాద్ధం కుర్యాద్విచక్షణః । మంత్రోహేన యథాన్యాయం శేషాణాం మంత్రవర్జితమితి - అత్ర పితృవన్మాతామహే జీవతి తత్పిత్రాదిభ్యః యథా తత్ర త్రిషు జీవత్సు నైవ కుర్యాత్తథా తాత్పిత్రాది సర్వమతిదేశ్యం - ఏవం మాతృజీవనేపీతి శూలపాణి కాలాదర్శౌ - తన్న - యేభ్య ఏవేత్యాదౌ యచ్ఛబ్దాదేర్వ్యక్తివిశేషవాచిత్వేన తదపి ప్రసంగాదితి దిక్ - ఉత్తరార్థం వ్యాఖ్యాతం ప్రాక్ - యత్త్వత్ర విజ్ఞానేశ్వరేణోక్తం - పిత్రే పిండం నిదాయేతి పితురేకోద్దిష్టవిధినా శ్రాద్ధం కృత్వా ప్రపితామహాదిభ్యః పార్వణం కుర్యాత్ -తద్వ్యుత్క్రమమృతసపిండీకరణాభావపక్షే సపిండీకరణస్థానాపన్నం జ్ఞేయం ॥ వ్యుత్క్రమాత్తు ప్రమీతానాం నైవ కార్యా సపిండతేతి వచనాత్ - దర్శాదౌ తు పితరేకోద్దిష్టమేవ కార్యం - నజీవంతమతిదదాతీతి శ్రుతేః ॥ జీవేత్పితామహో యస్య పితా

చాంతరితో భవేత్ । పితురేకస్య దాతవ్యమేవమాహుర్మనీషిణః ఇతియాజ్ఞవల్క్యో
క్తేః - పితామహే జీవతి నైవ పితుస్త్యేన సమాపనోగిత్యపరార్కో క్తేశ్చ - శిష్టాస్తు । వ్యు
త్క్రమాన్మృతానాం నైవ కార్యా సపిండతా । యది మాతా యది పితా భర్తా నై
వ విధిస్స్మృతః ఇతి మాధవీయే స్కాందోక్తే వ్యుత్క్రమమృత సపిండీకరణాభావః
పితృవ్యాదివిషయః ఇత్యాహుః - ఏష విధిర్ని షేధమాహ - త్రిషు జీవత్సు పిండదానాద్యా
త్రిషుపి సత్సు నైవ కుర్యాదితి - తద్దర్శాదివిషయం - నాందీశ్రాద్ధే తు పరేభ్యస్త్రిభ్యో
భవత్యేవేతి కల్పతరుః - పృథ్వీచంద్రోదయస్తు । దద్యాత్త్రిభ్యః పరేభ్యస్తు జీవే
చ్చేత్త్రితయం యదీతి మనూక్తేః - సర్వత్ర వికల్పః స చ దేశాచారాద్వ్యవస్థిత ఇ
త్యాహ - సుదర్శనభాష్యే తు మాసిక శ్రాద్ధం జీవత్పిత్రాదినా వ్యుత్క్రమమృతపి
త్రాదినా చ కార్యమేవేత్యుక్తం - మదనరత్నే క్రతుః ॥ అష్టకాదిషు సంక్రాంతౌ మ
న్వాదిషు యుగాదిషు । చంద్రసూర్యగ్రహే పాతే స్వేచ్ఛయాలభ్యయోగతః ॥ జీవ
త్పితా నైవ కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధం కామ్యంతథాఖిలమ్॥ అన్యే విశేషాః శ్రీపితృకృత జీవత్పి
తృకనిర్ణయే భట్టకృత త్రిస్థలీసేతౌ చ జ్ఞేయాః — ఇతి నిర్ణయసింధౌ జీవత్పితృకాది
శ్రాద్ధం — అథ విభక్తావిభక్తనిర్ణయః - పృథ్వీచంద్రోదయే మరీచిః । బహవస్స్యు
ర్యదా పుత్రాః పితురేకత్రవాసినః । సర్వేషాం తు మతం కృత్వా జ్యేష్ఠేనైవ తు య
త్కృతమ్ ॥ ద్రవ్యేణ చావిభక్తేన సర్వైరేవ కృతం భవేత్ । [illegible]
సర్వే స్యుర్భాగిన ఇత్యర్థః - తేన సంధ్యాబ్రహ్మయజ్ఞాదినియమా [illegible]
[illegible] - ఏసంసంస్పృష్టినామప్యేతుల్యత్వాత్ - [illegible] నారదః ॥
భ్రాతౄణామవిభక్తానామేకో ధర్మః ప్రవర్తతే । విభాగే సతి ధర్మోపి భవేత్తేషాం
పృథక్పృథక్ ॥ బృహస్పతిరపి ॥ ఏకపాకేన వసతాం పితృదేవద్విజార్చనమ్। ఏకం
భవేద్విభక్తానాం తదేవ స్యాద్గృహే గృహే ॥ అత్ర యద్యప్యవిశేషశ్రవణాత్ బ్రహ్మ
యజ్ఞసంధ్యాదిసర్వస్యావిభక్తానాం పృథక్త్వనిషేధః ప్రాప్నోతి తథాపి ద్రవ్యసాధ్యశ్రాద్ధ
వైశ్వదేవాదిష్వేవాయం - ద్రవ్యస్యానేకస్వామికత్వేనైకస్య స్వాతంత్ర్యాభావాత్ -
యాని తు ద్రవ్యాసాధ్యాని మంత్రజపహోమసంధ్యాబ్రహ్మయజ్ఞాదీని తాని
త్యనైమిత్తికకామ్యాని [illegible] స్యాయాభావేఽనుష్ఠేయాని
[illegible] - ద్రవ్యేణ చావిభక్తేనేత్యస్య తద్విషయత్వాత్ ॥ పృథగేవ పాకానాం బ్రహ్మ
యజ్ఞాగ్నిహోత్రాణామ్। అగ్నిహోత్రం సురార్చా చ సంధ్యా నిత్యం భవేత్తథా॥ ఇతి ప్ర
యోగపారిజాతే ఆశ్వలాయనస్మృతేశ్చ - అగ్నిహోత్రశబ్దోఽగ్నిసాధ్యకర్మో
[illegible] - తేషాం త్వన్యానుమత్త్యైవాధికారేణ న్యాయసామ్యాత్ -
పిత్రర్జితద్రవ్యేష్వవిభక్తేష్వపి తేషు నిత్యేష్వనుమతిం వినాప్యేకస్యాధికారః ॥ ఏకోఽపి స్థావ
రే కుర్యాద్దానాధమనవిక్రయమ్ । ఆపత్కాలే కుటుంబార్థే ధర్మార్థే చ విశేషత ఇతి వ
చనాత్ ॥ ధర్మార్థే [illegible] పితృశ్రాద్ధాదావితి విజ్ఞానేశ్వరః - కేచిత్త్వవిభక్తానా
మపి స్వసత్త్వే దేశాంతరే చ దార్శికాబ్దికయోః పృథక్త్వమాహుః - భ్రాతౄణామ
విభక్తానాం యద్యేకోఽధ్యేతి వేద్యది। వైశ్వదేవాదికం శ్రాద్ధం కుర్యుస్తే నైవ తే పృథక్ ॥
ఇతి హారీతోక్తేః ॥ అవిభక్తైస్సహైకత్రేణ పితృమేకోమృతాహని । దేశాంతరేష్వనే

ణ్య-ర్యోదర్శశ్రాద్ధంతథైవచేతియమోక్తేశ్చేతి - తత్రమూలంచింత్యం - తదయ
మర్థః - పంచమహాయజ్ఞమధ్యేదేవభూతపితృ మనుష్యయజ్ఞానన్యానుమత్యా జ్యేష్ఠ
ఏవకుర్యాత్ ॥ హేమాద్రౌగ్రదానరహితం నభోక్తవ్యంకదాచన । అవిభక్తేషు
సంసృష్టేష్వేకేనాపికృతం కృతమితివ్యాసోక్తేశ్చ - యస్యాతుజ్యేష్ఠేనాకృతేన్నై
శ్వదేవేన్నంసిద్ధ్యేత్తేనతూష్ణీమగ్నౌకించిత్క్షిప్త్వాభోక్తవ్యం - యస్యత్వేషామగ్రతో
న్నం సిద్ధ్యేత్సనియుక్తమగ్నౌకృత్వాగ్రంబ్రాహ్మణాయ దత్వాభుంజీతేత్యవిభక్తాధి
కారే పృథ్వీచంద్రోదయేగోభిలోక్తేః - ఆశ్వలాయనస్తుపాకపార్థక్యేపృథక్త్వంత
దేకత్వేపృథక్త్వమాహ ॥ వసతామేకపాకేనవిభక్తానామపిప్రభుః । ఏకస్తుచపరో
యజ్ఞాన్కుర్యాద్వాగ్యజ్ఞపూర్వకాన్ ॥ అవిభక్తావిభక్తావాపృథక్పాకాద్విజాతయః । కు
ర్యుఃపృథక్పృథగ్యజ్ఞాన్భోజనాత్ప్రీదినేదిన ఇతి । బ్రహ్మయజ్ఞసంధ్యాస్నానతర్పణాది
తూక్తహేతోఃపృథగేవ - దేవపూజాతూక్తవచనద్వయాదేకత్రపృథగ్వా - దర్శ
గ్రహణశ్రాద్ధాదిత్వేకస్యైవ - తీర్థశ్రాద్ధాద్యపియుగపత్సత్వేషామవిభక్తానాం ప్రా
ప్తావేకస్య । భేదేనప్రాప్తౌభిన్నం - గయాశ్రాద్ధేప్యేవం ॥ ఏష్టవ్యాబహవః పుత్రాశ్శీ
లవంతోగుణాన్వితాః । తేషాంతుసమవేతానాంయద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ ॥ తార
తాస్స్మోవయంతేన సయాతిపరమాంగతిమితిహేమాద్రౌ కౌర్మోక్తేః - కామ్యేపి
దానహేమాద్రావన్యామనుమత్యైవాధికారః - ద్రవ్యసాధ్యజపాదౌతాంవినాపి-
అపరార్కేపైఠీనసిః ॥ విభక్తైస్తుపృథక్కార్యంప్రతిసంవత్సరాదికమ్ । ఏకేనైవావిభ
క్తేషుకృతేసర్వైస్తుతత్కృతమ్ ॥ సాంవత్సరాత్పూర్వాణిమాసికాన్యేకత్రైవ -
తదాహలఘుహారీతః ॥ సపిండీకరణాంతానియానిశ్రాద్ధానిషోడశ । పృథక్నై
వసుతాఃకుర్యుః పృథగ్ద్రవ్యా అపిక్వచిత్ ॥ సపిండనం మాసికోపలక్షణం ॥
అర్వాక్సంవత్సరాజ్జ్యేష్ఠః శ్రాద్ధంకుర్యా త్సమేత్యతు । ఊర్ధ్వం సపిండీకర
ణాత్సర్వేకుర్యుః పృథక్పృథగితివ్యాసోక్తేః - ఉశనాః ॥ నవశ్రాద్ధం సపిండత్వం
శ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపి ॥ మఘాత్రయో
దశీశ్రాద్ధంత్వవిభక్తానామపి పృథగిత్యుక్తంప్రాక్ - యత్తువృద్ధవసిష్ఠః ॥ మాసికం
చవృషోత్సర్గంసపిండీకరణంతథా । జ్యేష్ఠేనైవప్రకర్తవ్యమాబ్దికంప్రథమంతథేతి -
తన్నిర్మూలం॥బహ్వృచపరిశిష్టేనవశ్రాద్ధంసహదద్యుఃఇతి—అథతీర్థశ్రాద్ధం - తత్రి
యద్యప్యస్మత్పితామహకృతత్రిస్థలీసేతురేవజాగర్తి - తథాపికించిదుచ్యతే - తత్ర
యాత్రాయాం ॥ సహాగ్నిర్వాసపత్నీకోగచ్ఛేత్తీర్థానిసంయతః । ప్రాయశ్చిత్తీవ్ర
జేత్తీర్థంపత్నీవిరహితోపివా ॥ యజ్ఞేష్వనధికారీవాయశ్చవామంత్రసాధకః॥ ఇతికా
ర్ష్మాదివచనాత్సాగ్నేస్సపత్నీకస్యైవాధికారః - భారతే ॥ బ్రాహ్మణఃక్షత్రియో
వైశ్యశ్శూద్రోవారాజసత్తమ । నవియోనింవ్రజంత్యేతేస్నాతాస్తీర్థేమహాత్మనః॥
స్కాందేవిధవాధర్మేషు ॥ స్నానందానంతీర్థయాత్రాంవిష్ణునామగ్రహంముహుః ॥
ఏతత్పుత్రాద్యనుమత్యైవ - సధవాయాఃపత్యాసహైవేతిప్రాగుక్తం - కాశీఖండే॥
మాతుఃపితుఃక్షేమమనాస్తథాస్త్రీసుతస్తుకుర్యాత్ఫలుతీర్థయాత్రామ్ ॥ తద్విధిస్స్కాం
దే ॥ తీర్థయాత్రాంచికీర్షుఃప్రాగ్విధాయోపోషణంగృహే । గణేశంచపితౄన్విప్రా

సాగ్నేః శస్త్రాన్నప్రవృత్తస్యాపి । కృతపారణకోऽహ్న్యస్తే గచ్ఛేన్నియమవాన్ప్రత్యహః । ఆశ
త్యాభ్యాంచ్య చపత్యాశ్యథోక్తఫలభాగ్భవేత్ ॥ ఉపవాసాత్ప్రాగ్వపనం ముండనంచ కార్యం ॥
ప్రయాగే తీర్థయాత్రాయాం పితృమాతృవియోగతః । కచానాం వపనం కుర్యాద్వృ
థా న వికచో భవేదితి విష్ణూక్తేః ॥ ప్రాయశ్చిత్తే తీర్థయాత్రాయాం గంగాయాం [illegible]
త్యేకే - కేచిత్తు హేమాద్రౌ భారతే । కేశశ్మశ్రునఖాదీనాం [illegible] ।
అతో న కార్యం వపనం గయాయాం శ్రాద్ధార్థినా సదా । యో భారతే [illegible]
ధార్యకేశాన్ [illegible] । [illegible]
క్షయమేవ్యతి ప్రసవమితి నిషేధాత్ । [illegible]
త్యాహుః - వస్తుతస్తు గయాధికరణక [illegible] నిషేధః - [illegible]
శ్రాద్ధార్థినేత్యుక్తేః - విశాలం విరజాం గయామిత్యనేన కవాక్యత్వాచ్చ - శ్రాద్ధం చ
షట్ నవ ద్వాదశ దైవతం వా భృత్యే న కార్యం ॥ గచ్ఛేద్దేశాంతరం యస్తు శ్రాద్ధం కుర్యా
త్స సర్పిషేతి విష్ణుపురాణాత్ - యాత్రాంగ [illegible] - శ్రాద్ధం చ పారణాది
నేపవ ॥ ఉపోష్య రజనీమేకాం ప్రాతః [illegible] । [illegible]
భుక్త్వా ప్రస్థిత [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ప్రాప్తే శ్రాద్ధాదికార్యం [illegible]
[illegible]
తీర్థఫలం తస్య యః ప్రసంగేన గచ్ఛతీతి [illegible]
తృతీయాంశం [illegible] ఫలస్య చ । [illegible]
ప్రతిగ్రహః ॥ [illegible]
రం - [illegible]
వసరస్య త్యాగమమార్గగతో విధిః ॥ యమః ॥ [illegible]
యోऽనరః । తస్యాస్య [illegible] కామాస్తీర్థనంతి భృశదుఃఖితా [illegible] -
శంఖః ॥ తీర్థం ప్రాప్యానుషంగేణ స్నానం తీర్థే సమాచరేత్ । స్నానజం ఫలమాప్నో
తి తీర్థయాత్రాకృతం న తు ॥ సఏవ ॥ న స్రవంతీమతిక్రామేదనవసిచ్య । తీర్థప్రాప్త్యాత్ప్ర
భాసఖండే ॥ యానాని తు పరిత్యజ్య భావ్యం పాదచరైర్నరైః । లభత్యాలోకనంత

త్రకృత్వాకార్పాటికాకృతిమ్ ॥ కృత్వేతిగృహాన్నిర్గమసమయేకరణేఇదం ॥ ప్రథ
మంచాలభేత్తీర్థంప్రణవేనజలంశుచి । అవగాహ్యాథతత్స్నాయాద్యథావన్మంత్ర
యోగతః ॥ మంత్రశ్చప్రభాసఖండే ॥ నమోస్తుదేవదేవాయశితికంఠాయదండినే ।
రుద్రాయచాపహస్తాయచక్రిణేవేధసేనమః ॥ సరస్వతీచసావిత్రీవేదమాతాగరీయ
సీ । సన్నిధాత్రీభవత్వత్రతీర్థేపాపప్రణాశినీ తిమంత్రవత్స్నానంచవపనోత్తరంకా
ర్యం ॥ పూర్వమావాహనంతీర్థేముండనంతదనంతరం । తతస్స్నానాదికంకుర్యాత్ప
శ్చాచ్ఛ్రాద్ధంసమాచరేదిత్యుక్తేః ॥ యత్తు ॥ గత్వాస్నానంప్రకుర్వీతవపనంతదనం
తరమితితన్మలస్నానపరం - కాశీఖండే ॥ తీర్థోపవాసఃకర్తవ్యశ్శిరసోముండనంత
థా - ఉపవాసేతత్రైవోక్తం ॥ యదహ్నితీర్థప్రాప్తిస్స్యాత్తదహ్నఃపూర్వవాస
రే । వుపవాసఃప్రకర్తవ్యః ప్రాప్తేహ్నిశ్రాద్ధదోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ ఉపవాసంతతః
కుర్యాత్తస్మిన్నహనిసువ్రత ఇతిప్రాప్తిదినేషూపవాసోక్తేర్వికల్పః - ముండనేతు
స్కాందదేవలౌ ॥ ముండనంచోపవాసశ్చసర్వతీర్థేష్వయంవిధిః । వర్జయిత్వాకురు
క్షేత్రంవిశాలంవిరజంగయామ్ ॥ విరజంలోణారప్రసిద్ధమహాతీర్థపరఃసర్వతీర్థశబ్దః -
అత్రవిశేషఃస్మృత్యంతరే ॥ ఊర్ధ్వమబ్దాద్ద్విమాసోనాత్పునస్తీర్థంవ్రజేద్యది। ముం
డనంచోపవాసంచతతోయత్నేనకారయేత్ ॥ తదాతద్వపనంశస్తంప్రాయశ్చిత్త
మృతేద్విజ॥ ఇతివాపారః॥ప్రయాగేప్రతియాత్రంతుయోజనత్రయఇష్యతే। క్షౌరంకృ
త్వాతువిధివత్తతస్స్నాయాత్సితాసితేతథాచబృహస్పతిః ॥ క్షౌరంనైమిత్తికంకా
ర్యంనిషేధేసత్యపిధ్రువమ్ । పిత్రాదిమృతదీక్షాసుప్రాయశ్చిత్తేధతీర్థకే॥ అపరార్కే
స్కాందే ॥ ఉదఙ్ముఖఃప్రాఙ్ముఖోవావపనంకారయేత్సుధీః। కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యు
దక్సంస్థానివాపయేత్ - ఇదంప్రయాగేసధవానామపి సమూలంభవతీతిభట్టాః -
యుక్తంతు ॥ సర్వాన్కేశాన్సముద్ధృత్యచ్ఛేదయేదంగులిద్వయమ్ । ఏవమేవహినా
రీణాంశస్యతేవపనక్రియేతి తచ్చాకృతచూడానాంనకార్యమితికేచిత్ - తత్త్వంతు
నైమిత్తికత్వాత్పిత్రాదిమృతివత్కార్యమేవేతి - తదపిప్రయాగేనిత్యంనాన్యత్ర -
తచ్చయతిభిస్తీర్థేపిఋతుసంధిష్వేవకార్యంనాన్యదా॥ కక్షోపస్థశిఖావర్జమృతుసంధి
షువాపయేదితిస్మృతేః-ఇదంజీవత్పితృకేణాపితీర్థేకార్యం- నచముండనంపిండదానం
చేతిదక్షవచనేననిషేధః॥వినాతీర్థంవినాయజ్ఞంమాతాపిత్రోర్మృతింవినా॥ యోవాప
యతిలోమానిసపుత్రఃపితృఘాతకఃఇతిస్మృత్యాతత్సంకోచాత్ -తదపిప్రయాగేప్రతి
యాత్రమన్యతీర్థేఆద్యయాత్రాయామేవేతిశిష్టాః-తతస్స్నానం- పరార్థేతుమార్కం
డేయపురాణే॥ మాతరంపితరంజాయాంభ్రాతరం సుహృదంగురుమ్।యముద్దిశ్యనిమ
జ్జేతఅష్టమాంశంలభేత్తతః॥ పైఠీనసిః॥ ప్రతికృతింకుశమయీంతీర్థవారిణిమజ్జయేత్।
మజ్జయేచ్చయముద్దిశ్యసోష్టభాగఫలంలభేత్॥ తతస్తర్పణశ్రాద్ధేపృథ్వీచంద్రోదయే
బ్రహ్మదేవీపురాణకాశీఖండాదిషు॥అకాలేప్యథవాకాలే తీర్థేశ్రాద్ధంచతర్పణమ్।అవి
లంబేనకర్తవ్యంనైవవిఘ్నంసమాచరేత్॥ మాత్స్యే॥పిత్ర్యాణాంచైవతర్పణమితితు
ర్యపాదః-తత్రదేవతామహాలయేప్రాగుక్తాః శంఖదేవలౌ॥తీర్థంద్రవ్యోపపత్తౌచనకాల
మవధారయేత్।పాత్రంచబ్రాహ్మణంప్రాప్యసద్యశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్॥ హారీతః॥

వా వాయది వా రాత్రౌ భుక్త్వా ప్రోషితోఽపి వా। న కాలనియమస్తత్ర [illegible] గాం ప్రవిశ్య నదీ ద్వ్యాం [illegible]॥ భారతే॥ భుక్త్వా వాఽప్యథవాఽభుక్త్వా రాత్రౌ వా యది వా దివా। ప్రవ్రాజ [illegible] కాలేషు దిక్ష్వపి వా శుచిః॥ యద్యైవ దృశ్యతే తత్ర తస్య దీక్షా [illegible] ప్రమాణం। దర్శనం తత్ర స్నానం కాలః తత్ర కారణం॥ అశౌచేపి కార్యం॥ వివాహాదౌ [illegible] యాంత్యేష్టికర్మ [illegible] తత్సూతకం తద్వత్ కృ [illegible] దికారి [illegible] దానాదికరణే [illegible] శౌచాం తే పి కుర్యాత్ - [illegible] ఖండే [illegible] సత్ర కారణం॥ యద్యైవ దృశ్యతే తీర్థం తత్ర నాపవ్య [illegible] కాలమా [illegible] [illegible] యథాపి [illegible] చతీర్థశ్రాద్ధం [illegible] [illegible] తు [illegible] తచ్చాశౌచే [illegible] కృత [illegible] రాత్రౌ [illegible] దిక [illegible] కస్మిన్ తీర్థప్రాప్త్వా వా మహేమాద్రౌ దవిక [illegible] గ్రహణా [illegible] మాశౌచా గా తీర్థప్రాప్తిః - కార్యా - మలమాసేఽపి సర్వ [illegible] శ్రాద్ధ [illegible] చంద్రికాయాం దేవీపురాణే॥ శ్రాద్ధం చ తత్ర కర్తవ్యమర్ఘ్యావాహనవర్జితం॥ [illegible] ద్రా॥ అర్ఘ్యమావాహనం [illegible] [illegible] శ్రాద్ధే వివర్జయేత్॥ భవిష్యే॥ ఆవాహనం [illegible] తీర్థేస్యాన్మాఘ్యదానం తథా భవేత్ । [illegible] యతిః - అగ్నౌ కరణం చ నేతి తత్ర [illegible] నాం పిండమాత్రం దేయం॥ [illegible] క్రమశః పితృపత్నీనాం పిండనిర్వపణం [illegible] ద్రః - తత్ర నామమాత్రం పిండం దద్యాత్ । [illegible] స్య చ । జ్ఞాతివర్గస్య సర్వస్య సామాన్యం పిండముత్స్[illegible] తీర్థశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత పక్వాన్నే న విశేషతః । [illegible] రపి॥ పిండప్రదానం దేవీపురాణే [illegible] సంయావైః పాయసేన వా। [illegible] తీర్థప్రక్షేపణం వా [illegible] - నసపుత్రమిత్యుక్తం ప్రాక్ - సపుత్రయా [illegible] శ్చ - అనుపనీతేనాపి కార్యం। ఏతచ్చానుపనీతో [illegible] ర్థశ్రాద్ధముపక్రమ్యోక్తేః ఏతచ్చ [illegible] కాపి కార్యమిత్యుక్తం ప్రాక్ । [illegible] న కార్యం। న కుర్యాత్ సూతకే భిక్షుః శ్రాద్ధపిండోదకక్రియాం। త్య [illegible] సన్న్యాస [illegible] న గ్రహధర్మాదికం వ్రతం॥ గోత్రాదిచరణం సర్వం పితృమాతృకులం ధనం। ఇతి [illegible] యాయాం [illegible] క్తం వాయపీయే॥ దండం ప్రదర్శ్య భిక్షుర్గయాం గత్వా [illegible] దండం స్పృష్ట్వా విష్ణుపదే పితృభిస్సహ ముచ్యతే । గయాయాం [illegible] పవ ఏతత్ తథా । దండం ప్రదర్శ్య యద్భిక్షుః పితృభిస్సహ ముచ్యతే॥ [illegible] ఖండే॥ తీర్థే చేత్ ప్రతిగృహ్ణాతి బ్రాహ్మణో వృత్తిదుర్లభః। దశాంశమగ్నిం సంపద్యా దేవం కు ర్వన్న హీయతే ఇతి - విశేషాంతరాణి భట్టకృతత్రిస్థలీసేతౌ జ్ఞేయాని దిక్.

ఇతి నిర్ణయసింధౌ తృతీయపరిచ్ఛేదే శ్రాద్ధనిర్ణయః, సమాప్తః.



శ్రీ ర స్తు.



నిర్ణయసిన్ధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేదే

ఆ శౌ చ ని ర్ణ య ప్రా ర ం భః.

నారాయణాత్మజశ్రీమద్రామకృష్ణస్యసూనునా ।
కమలాకరసంజ్ఞేనాశౌచంనిర్ణీయతేఽధునా॥

మరీచిః ॥ ఆచతుర్థాద్భవేత్ స్రావః పాతఃపంచమషష్ఠయోః। అతఊర్ధ్వంప్రసూతిస్స్యాద్దశాహంసూతకంభవేత్ ॥ భృగుస్తావ్ననాదా ॥ గర్భస్రావేమాసతుల్యా రాత్రయోమాసపసమ్మితాః । ప్రాగ్గర్భస్యవిపత్తౌతు మాతుర్దశాహానాత్ పాతమూర్ధ్వంవదంత్యేకేత్రిరాత్రాధికంతుసూతకం । స్రావేమాతుస్త్రిరాత్రంస్యాత్స పిండాశౌచవర్జనం ॥ పాతేమాతుర్యథామాసం సపిండానాందినత్రయం ॥ అత్రస ర్వత్రమూలంమితాక్షరాయాంజ్ఞేయం – అత్రమాసత్రయేత్రిరాత్రంస్యాదిత్యనువా దః – రజస్వలాత్వేనైవతత్సిద్ధేః – యస్యాస్తునచతుర్థమాసేపిత్రిరాత్రం ప్రాప్నో తి – తథాపి ॥ షణ్మాసాభ్యంతరంయావద్గర్భస్రావోభవేద్యది । తదామాసస్సమైస్తాసాం దివసైశ్శుద్ధిరిష్యతే ఇత్యాదిపురాణాత్ ॥ రాత్రిభిర్మాసతుల్యాభిర్గర్భస్రావే విశుధ్యతీతిమనూక్తేః॥ గర్భస్రావేయథామాసమచిరేతూత్తమేత్రయ ఇతిమరీచ్యు క్తేశ్చత్రిరాత్రగ్రాహ్యం – ఆదిమత్రిమాసవిషయే – ఉత్తమేబ్రాహ్మణే – అత్రస పిండానాంసద్యశ్శౌచం సపిండానాంగర్భస్యపతనేసతిత్రిరాత్రమితియుక్తం – సతదాచతుర్థ మాసాత్ప్రాక్త్రిదినస్యోక్తేః-ఆకారణాయామస్థ్యభావేసంభవాత్ – సద్యఃపదంస్నానప రం-ఏవమత్రేపి॥గర్భస్రావేమాసతుల్యాఃపితృస్త్రీసపిండేష్వోక్తేః-పురుషస్యేతిస పిండోపలక్షణం-పూర్వోక్తవచనాత్ -ఆచతుర్థమాసంసపిండానాంనస్నానంకింతు పుంసవనపాతే త్రిదినసంనిర్గుణాపరం-గుణవతస్తు॥ఉజాలదంశౌచసహితైర్గర్భచ్యుతేత థా।సపిండానాంతుసర్వేషామేకరాత్రమశౌచకమితియమోక్తేరేకాహమితిమదన పారిజాతః – సప్తమమాసాదిదశాహం – ఏతత్సర్వవర్ణవిషయం ॥ తుల్యంవయసిస ర్వేషామతిక్రాంతేతథైవచేతి – వ్యాఘ్రోక్తేః పరాశరః॥ జాతేవిప్రోదశాహేనద్వా దశాహేనభూమిపః । వైశ్యఃపంచదశాహేన శూద్రోమాసేనశుధ్యతి॥ సంవర్తః॥ జాతేపుత్రేపితుస్స్నానం సచైలంతువిధీయతే। మాతాశుధ్యేద్దశాహేనస్నానాత్తుస్ప ర్శనంపితుః ॥ పుత్రపదాత్కన్యోత్పత్తౌనపితుస్స్నానమితిహారలతాయాం – తన్న – పుత్రపదస్యపౌత్రీమాతామహస్తేనేతికన్యాయామపిప్రయోగాత్ – యచ్చశంఖే నోక్తం ॥ జాతకేతుముఖందృష్ట్వాజాతస్యజనకస్తతః । కృత్వాసచైలంస్నానంతు శుద్ధోభవతితత్క్షణాత్ ॥ ఇత్యాదిత్యపురాణాన్మఖద[illegible]

[illegible]

దుషం । ప్రత్తానాంభర్తృసాపిండ్యం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిరితి కౌర్మవిరోధాచ్చ - అత్రేదంతత్త్వం ॥ పంచమాత్సప్తమాద్ధీనా స్యాత్కన్యా ముద్వహేద్విజః । సుమతితల్పేనవిజ్ఞేయః ఇత్యాదివిరోధాత్త్రిపురుషం ప్రకరణాత్స్నానాశౌచపరం - వాసిష్ఠేతదగ్రేఉదకదానోక్తేః - తేనకన్యాప్రసవేపి సా త్రిపౌరుషందశరాత్రమేవ-నచకన్యాపుత్రకృతం ప్రసవేబలాబలం క్వాప్యుక్తం - అగ్నిస్మృతిస్త్వనుకల్పో వినీతావేతినర్వ్యవస్థాంతః - అన్యథాత్రిపురుష సపిండానాం అ[illegible]దకానాంచ త్ర్యహసామ్యాయోగాత్ - చతుర్థాదిసప్తమాంతానాంచ కిముపిన స్యాత్ - తేన కన్యాప్రసవేదశాహఏవ - కించ - స్త్రీజన్మన్యపి త్రిపురుషం సాపిండ్యం తేషాంచ త్రిరాత్రమిత్యనేకార్థవిధిః కథం స్యాత్ - వాక్యభేదాపత్తేః - [illegible]తుర్థాదీనాం సోదకత్వాదిత్యపి సిద్ధం - తేత్రిపురుష చతుర్థాదీనాంచ స్త్రీజన్మని సోదకత్వాద్విధానపునస్తేషాం త్రిరాత్రాశౌచవిధ్యనువాద విధానే వాక్యభేదద్వయం చేత్యసంబాధాదగ్నిస్మృతి[illegible] —— అన్య [illegible] - జాతమృతేమృతజాతేవా సపిండానాందశాహమితి స్యాదాశౌచపరం - జాతమృతే నాళచ్ఛేదోర్ధ్వం ॥ యావన్నచ్ఛిద్యతేనాళం తావన్నాప్నోతి సూతకం । ఛిన్నే నాళేతతఃపశ్చాత్ సూతకంతువిధీయతే ఇతిజైమిన్యుక్తేః ॥ నాడ్యాం ఛిన్నాయాం మాశౌచ మితిహారీతోక్తేశ్చ - [illegible] ఆశౌచపరమేవ । జననాశౌచంతు నాళచ్ఛేదాత్ప్రాగపిజననాద్యేవ । మృతజాతేనాళచ్ఛేదాభావాత్ ॥ షష్ఠిపూజాద్యుత్సర్గాపత్తేశ్చ తేన - నాభిచ్ఛేదాత్ప్రాక్ మాతుస్సంస్పర్శేపి న దోష ఇతిసంగ్రహోక్తిః పరాస్తా - నాభిచ్ఛేదనాత్ప్రాక్ మృతౌతు గృహస్నానం । [illegible] జాతోయదివిపద్యేత [illegible] । సూతకం [illegible] పిత్రాదీనాం త్రిరాత్రకం ॥ ఇదంచప్రసవాశౌచమేవ [illegible] స్నానమాత్రం ॥ ప్రాఙ్నామకరణాత్సద్యశ్శౌచమితిసంగ్రహోక్తేః - అత్రకేచిదాహుః - నామకరణమాశౌచాంతకాలోపలక్షణం - ఆశౌచవ్యపగమేనామధేయం ఇతివిష్ణూక్తేః ॥ ఆశౌచేవ్యతిక్రాంతే నామకర్మవిధీయతేఇతిమనూక్తేశ్చనామ్నో నియతకాలత్వాత్ ॥ సచ - నామధేయందశమ్యాంతు ద్వాదశ్యాం నాస్యకారయేత్ । పుణ్యేతిథౌ ముహూర్తేవా నక్షత్రేవాగుణాన్వితే ॥ ఇతిమనూక్తోనియతకాలత్వాద్-దశమ్యామతీతాయాం విప్రః - ద్వాదశ్యామతీతాయాంక్షత్రియః - [illegible] - శూద్రస్త్రింశేఇత్యపిజ్ఞేయం - పుణ్యాఇత్యాద్యనుకల్పః - తేననామ్నః - కాలోపలక్షణం- ఏవందంతజననేపి - దంతజన్మసప్తమమాసేప్యనియతమితి [illegible] నియతకాలత్వాత్ - చౌలేతుసకాలోపలక్షణం ॥ ప్రథమేబ్దేతృతీయేవాకర్తవ్యం శ్రుతిచోదనాదితిమనూక్తేః ॥ తతస్సంవత్సరేపూర్ణే చూడాకర్మవిధీయతే । ద్వితీయేవాతృతీయేవా కర్తవ్యంశ్రుతిదర్శనాదితియమోక్తేశ్చ - తస్యానియత కాలత్వాదితి - తన్న [illegible] నామదంతజననయోరపి స్వరూపేణ నిమిత్తత్వోపపత్తేస్త్రిశిష్టకాలాదుపాదానే వాక్యభేదాత్ - సప్తమమాసాదర్వాక్ దంతజననే [illegible] ప్రసంగాచ్చ - యత్తుకా[illegible]

పద్ధర్మ్యేణైవ నిర్ణయంకుర్యాత్ సమానాం [illegible]
మరణేతదాత్యకర్మాపి [illegible]
[illegible] సమూత్రాచ్ఛ[illegible] - [illegible]
[illegible] ఇతి - [illegible]
పిన్యాదితిచేత్ -న-దాహాదంతాదిని[illegible] - [illegible]
తదుక్తం ॥ పూర్వాబాధేన [illegible]
శతరాత్రే సంవత్స[illegible]
భాంపతే । అస్థాద[illegible] - [illegible]
కాలానియమాచ్చ - [illegible]
నుకల్ప ఇతివాచ్యం - చౌలేపితద్గాని[illegible] - [illegible]
జాతిమృతస్య - దాహైకాహప్రసంగః - [illegible] - [illegible]
రమేవగాహప్రవృత్తిః ॥ [illegible] । [illegible]
శౌచంనకర్తవ్యం [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]విరోధాత్ - [illegible]
[illegible] - [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - దాహ[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
తచూ[illegible] - [illegible]
చూడేవా ప్రాగుపనయనా[illegible] ॥ [illegible] సం
స్థితః తథాపిదాహాయిత్వేన [illegible]-ఆకృ
తాయామపిచూడాయాం త్రివర్షాత్ [illegible] - [illegible] స్యేతినచ
నాత్ - కృతాయాంవర్షత్రయాత్ప్రాగపితన్నియతం [illegible] - [illegible]

దంతజన్మోపలక్ష్యవిశేషణత్వాదవివక్షితంతద్దాహాద్యుక్తేత్యస్యానువాదః - ఉభయ
విధానాన్యథేచాత్ - త్రివర్షాత్ప్రాక్చూడాభావేప్యుదకత్రిరాత్రస్తదభావేపిస్నా
నైకాహఇతిమాధవః - యత్తుకశ్చిదాహ అత్రత్రివర్షవిషయాదిస్మాదేవార్థా
త్త్రివర్షోర్ధ్వమపితత్సిద్ధిః - విజ్ఞానేశ్వరోక్తంచ త్రివర్షోర్ధ్వమనుకృత చూడావిష
యత్వంచింత్యం - జాతదంతపదవైయర్థ్యాదితితన్న। దాహస్యావిధేయత్వాత్ ॥
స్వగ్రామకృతచూడానా మశుద్ధిస్త్రైశికీస్మృతేతిమనూక్తేః త్రివర్షోర్ధ్వమేకాహ
ప్రాప్తేరర్థాత్త్రిరాత్రసిద్ధేః - త్వయాప్యగత్యాతథాంగీకారాచ్చదవైయర్థ్యస్య సా
మ్యాద్వ్యాఖ్యాతృజ్ఞానాచ్చేత్యలం - మితాక్షరాద్దాసభిజ్ఞదూషణేన ప్రథమవర్ష
దాకృతచూడస్యసదాత్రిరాః - నివృత్తచూడకానాంతుత్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యత
ఇతిమనూక్తేః - యేతత్సర్వంప్రాగుక్తంసపిండానాం-మాతాపిత్రోస్తుదశాహోహూ
ర్ధ్వం మృతేసర్వత్రత్రిరాత్రం - బాలానామజాతదంతానాం త్రిరాత్రేణశుద్ధిరితి
కశ్యపోక్తేః - వైజికాదభిసంబంధా దనుసంధ్యాదాద్య ఇత్యాహ ద్వివిధసుమన్తోక్తేశ్చ
శుద్ధితత్వాదయోగాదాస్తు ॥ అజాతదంతమరణేపిత్రోరేకాహమిష్యతే । దంతజాతే
త్రిరాత్రంస్యాద్యదిస్యాతాంతునిర్గుణాత్ ॥ ఇతి కౌర్మాత్ - వైశ్యశూద్రపరం॥ అ
నూఢానాంతుకన్యానాం తథావైశూద్రజన్మనామ్॥ ఇతిత్రిరాహానువృత్తౌశంఖోక్తేః॥
త్రిరాత్రంతుభవేచ్ఛూద్రే షణ్మాసేఅపిశిశౌమృతే॥ ఇతిమాత్స్యసూక్తాచ్చ-దంత
జాతేశూద్రేతుపంచాహః - యథాహాంగిరాః ॥ శూద్రేత్రివర్షాన్న్యూనేతుమృ
తేశుద్ధిస్తుపంచభిః । అతఊర్ధ్వంమృతేశూద్రే ద్వాదశాహోవిధీయతే ॥ షడ్వ
ర్షాంతమతీతోయః శూద్రస్సంమ్రియతేయది । మాసికంతుభవేచ్ఛౌచమిత్యాం
గిరసభాషితమితి - యత్తు - అనూఢభార్యస్యశూద్రస్య ఇతి [illegible] - మాసాశౌ
చంతత్సగుణశూద్రపరం - నిర్గుణస్యత్వనూఢభార్యస్య శూద్రస్య త్రివర్షోర్ధ్వం ద్వాద
శాహః - షడబ్దోర్ధ్వంమాసః షడబ్దాత్ప్రాగపిక్రమాద్వ్యహపంచాహ ఇత్యాహుః -
ఏవత్తుల్యంవయసి సర్వేషామితివిరోధాచ్ఛిష్టవిగానాన్నాదర్తవ్యమితి విజ్ఞానేశ్వరా
దయఃదాక్షిణాత్యానాంతథైవ - అన్యదశేప్రాగుక్తమితిగౌడాః - ఏవంకన్యాస్వపి
దత్తాస్వజాతదంతాసు పిత్రోరేకరాత్రమితిమాధవః ॥ యత్తువిజ్ఞానేశ్వరేణోక్తం ॥
ఊనద్వివర్షఉభయో స్సూతకంమాతురేవహి ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - గర్భ
స్రావేమాతుర్దశాహంజాతేఉభయోః - కృతేనామ్నిసోదరాణాంచేతిసంగ్రహోక్తే
శ్చ - పిత్రోస్సోదరాణాంచ దశాహమస్పృశ్యత్వమితి తన్నిబంధనాంప్రచరతి - అత
ఏవస్మృత్యర్థసారేతన్నాదృతం - కన్యాసుబాలాత్ప్రస్మృతౌస్నానం ॥ ఆచూడా
యాంతుకన్యాయాం సద్యశ్శౌచంవిధీయతే॥ ఇత్యాపస్తంబోక్తేః - ఇదం త్రిపురుష
మధ్యే అప్రత్తానాంతు స్త్రీణాం త్రిపురుషీవిజ్ఞాయతేఇతివసిష్ఠోక్తేః - ఇదంవాగ్దానో
త్తరమితిగౌడాఃతన్న॥అప్రత్తానాంతథా స్త్రీణాంసాపిండ్యంసాప్తపౌరుషమితివచనా
త్ - చౌలోత్తరంవాగ్దానాత్పూర్వంతాస్వేకాహః ॥ అవిశేషేణవర్ణానా మర్వా
క్సంస్కారకర్మణః । త్రిరాత్రాత్తుభవేచ్ఛుద్ధిః కన్యాస్వహ్నావిధీయతే॥ఇత్యాంగిరసా

త్రిరాత్రమిత్యుపనయనాత్ప్రాగ్విధానాత్ - [illegible]
ర్వా త్రిరాత్రం । వివాహాత్ప్రాక్ [illegible]
ద్యాః - శూద్రేతు [illegible] చాహుః - [illegible]
ద్వాదశాహ ఇతి [illegible]
చావక్ష్యతే-తదు [illegible]
త్రం॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
దకదానాదికల్పః ॥ [illegible]
[illegible]
వాహాపలక్షణం - [illegible]
దాదకంతసః॥ [illegible]
ఊనద్వివార్షికం [illegible]
మనూక్తమదుస్మరః ॥ [illegible]
జాతో మృతో [illegible]
ర్యాభిషితంకృత్వా [illegible]
విధీయతే ॥ అలంకరణముపనష్యతే - [illegible]
గృహ్యోదకదానం [illegible]
దానాం త్రిరాత్రమితి [illegible]
డ [illegible] - [illegible]
దానం - [illegible] సంస్కారహీనపతే [illegible]
గాఋష్యశృంగేః - పిండదానమపి [illegible] - అసంస్కృతానాం [illegible]
ల్ - సంస్కృతానాం [illegible] ప్రపితామహోక్తేః - ఉదకదానస [illegible]
స్యేతి గాలవోక్తేః-ఉదకగ్రహణేపార్శ్వ [illegible] ॥ [illegible]
త్సరాదర్వాక్ప్రాగంజంమరణేసతి । సపిండీకరణం [illegible]
హారదత్తోద్ధృతదేవలోక్తేశ్చ - మరీచిరపి ॥ [illegible]
జాతమితి - ఏతదనుపనీత పరమితివిజ్ఞానేశ్వరః - [illegible]
ర్వాక్యేషుతద్గ్రహణాత్ - ఉపకగ్రహణస్యాప లక్షణత్వాదాహుః - [illegible]
రితికేచిత్ - ద్వాదశాద్వత్సరాదిత్యనుపనీతద్విజానాం శూద్రవిషయః - [illegible]
శౌచేపిండదానవిధమాహాపారస్కరః ॥ ప్రథమేదివసే దేయాః [illegible] పిండాస్సమా
హితైః । ద్వితీయేచతురోదద్యాదస్థిసంచయనం తథా । త్రీంస్తుదద్యాత్ [illegible]
హ్ని వస్త్రాదిక్షాళనం తతః॥ఇతి - అత్రదేవయాజ్ఞికసుబోధినీవిశేషః ॥ [illegible]

గనా ద్బాలస్యాద్యావదాశిఖః । కథ్యతేసర్వశాస్త్రేషు కుమారో [illegible]
నాత్ ॥ ఆపంచవర్షాత్కౌమారం పౌగండం నవహాయనః ॥ తథా ॥ [illegible]
క్రియానాస్తి దగ్ధందేయంశిశౌమృతే । ఏకం న పాయసం [illegible]
తః ॥ ఏకాదశేంద్వాదశాహం వృషోత్సర్గవిధింవినా ॥ తథా ॥ యత్ర ప్ర[illegible]
తేబాల స్తత్రప్రాయఃప్రదీయతే।కించిత్సమానవయసాం సంస్కృత్యాన్నం యథా
విధి ॥ భక్ష్యంభోజ్యంచదాతవ్యం తథాచసుఖభక్షికా । తద్వస్త్రాణి ప్రదేయానిబా
పానత్కౌనితత్సమే ॥ కుమారాణాంచబాలానాంభోజనంవస్త్రవేష్టనం । యచ్చో
పజీవతేబాల స్తత్ద్విప్రాయదీయతే ॥ తథా ॥ భూమినిక్షేపణంబాలే ఆవర్షాద్వ్ర
యమాశిఖం । తతఃపరంఖగశ్రేష్ఠ దేహదాహోయథావిధి॥ఆచూడాత్ ప్రాగూర్ధ్వంఖన
న నివృత్త్యర్థమాపర్షాద్వ్రయమితి - ప్రాగివి[illegible]చూడస్య తన్నివృ[illegible]శిఖ
మితి॥ తథా॥ [illegible]
న్యం [illegible] ॥ తత్ర [illegible]
[illegible] ఇదంపంచవర్షాత్ తరం । [illegible]
శిభుం [illegible]మసంస్కృతం ॥ పంచవర్షాధికేబాలే [illegible]
త్సర్గాదికంకర్మ కర్తవ్యముదకంతతః ॥ అహన్యహనిసంప్రాప్తే కుర్యాచ్చా[illegible]
షోడశ । పాయసేనగుడేనైవ పిండందద్యాద్యథాక్రమం ॥ ఉదకుంభప్రదానం[illegible]
దానానియానిచ । దీపదానానియత్కించి త్పంచవర్షాధికేసదా । క[illegible]
ఖగశ్రేష్ఠ వ్రతాద్వాక్ప్రేతత్రయే । స్వాహాకారేణవకార్యా [illegible]
దశ ॥ [illegible] - [illegible]
లంచింత్యం - వార్షికాదిసంభవత్యేవ - సపిండనాభావే పిత్రాద్యాయోగాత్ -
వచనాభావాచ్చ - దిఘో[illegible]దాసయే॥[illegible]
క్రియాస్సర్వాస్సముద్దిష్టా స్సపిండీకరణంవినా ॥ ఉదకంపిండదానంచ కృతచూడే
విధీయత ఇతి స్త్రీణాంతుద్వాహాత్ప్రాక్ ఉదకపిండదానవికల్పః - స్త్రీణాంచైకే
ప్రత్తానామితిగౌతమోక్తేః - స్త్రీశూద్రాస్సధర్మాణఇతివచనాత్ చూడాదౌ స్త్రీణాం
ఏతద్వ్యూహాదిగ్రమాశౌచం సర్వవర్ణసమం॥ తుల్యంవయసిసర్వేషా మతిక్రాంతేత
థైనచ ॥ ఇతివ్యాఘ్రపాదోక్తేః - యానితు ॥ నిర్వృత్తేచూడకేవిప్రే త్రిరాత్రా
చ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ ఇతి ॥ నివృత్తేతుత్రియేషడ్భి ర్వైశ్యేనవభిరుచ్యతే । శూద్రేత్రివ
షాన్యేతు మృతేశుద్ధిస్తు పంచభిః॥ అత ఊర్ధ్వంమృతేశూద్రే ద్వాదశాహో
విధీయతే । షడ్వర్షాంతమతీతేతు శూద్రేమాసమశౌచక మిత్యాంగిరసాదీని తా
నిశిష్టవిగానాన్నాదర్తవ్యానీతి విజ్ఞానేశ్వరమదనపారిజాతాదయః - దేశాతద్వ్యవస్థా
మ్చాద్రాణాంవ్యవస్థాప్రాగుక్తాహేయైవ - తుల్యేవయసిసర్వేషామితి దాక్షిణాత్య
పరం - అన్యదేశేకౌమారాత్ర్వ్యవస్థేతిశుద్ధితత్వే— అథ జాత్యాశౌచం - తచ్చద్వి
జపుంసాముపనయనోర్ధ్వంప్రవర్తతే । త్రిరాత్రమావ్రతాద్దేశా ద్దశరాత్ర మతఃప
రం । క్షత్రస్యద్వాదశాహాని విశఃపంచదశైవతు । త్రింశద్దినానిశూద్రస్య తదర్ధం

న్యాయసపిండః ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - [illegible] త్రంవా శౌనమాశౌచమిష్యతే॥ ఇత్యాహ - [illegible] త్పన్నే ఆశౌచద్వయేదశాహాన్తే [illegible] థంచన । అస్పృశ్యే [illegible] । దశాహాశౌచం [illegible] దయః - [illegible] త్రాణాంపేదాం [illegible] మహాగురు [illegible] త్వమాత్ర [illegible] - [illegible] యాతే॥ఇతి [illegible] - [illegible] రథాభవతి [illegible] విజ్ఞానేశ్వరః - [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] గుసు [illegible] । [illegible] నిషేధార్థం - షోడశానాం [illegible] - [illegible] గ్నిపురాణే ॥ [illegible] । [illegible] చతుర్థకే ॥ జన్మనా [illegible] । [illegible] తిః ॥ దశాహేన [illegible] శుద్ధ్యంతి [illegible] । [illegible] త్వాశుద్ధ్యంతిగోత్రజాః ॥ స్త్రీశూద్రయోస్తువినా [illegible] వాహేకోవిధిః స్త్రీణా మూపనాయనికః స్మృతః ఇత్యుక్తేః - [illegible] । స్వజాత్యుక్తమశౌచంస్యాన్మృతకే జాతకేతథా ఇతిమాధవీయే [illegible] - శూద్ర స్యవివాహాభావేపి షోడశవర్షోర్ధ్వంమాసః ॥ అనూఢభార్యాశూద్రస్తుషోడశాద్వ త్సరాత్పరం । మృత్యుంసముధిగచ్ఛేచ్చే న్మాసాత్తస్యాపి బాంధవాః ॥ శుద్ధింసము ధిగచ్ఛంతి నాత్రకార్యావిచారణా॥ ఇత్యపరార్కే - [illegible] - [illegible] దనపారిజాతాగారాత్వపృథ్వీచంద్రోక్తం - [illegible] ॥ [illegible] నుగ్రహాత్ ॥ [illegible] గ్రహాత్ [illegible] తోదానస్త్రమేష్టేద్వాదశే వర్షేద్వయమితి - మేధాతిథిస్తు । [illegible] దేశాదిత్యత్రవ్రతం కాలోపలక్షణార్థం - సచకాలఃస్వకీయః - [illegible] వర్ణరూపః - తేనచతుర్ణామపివర్ణానా ముపనయనాభావేప్యష్టమాదూర్ధ్వం పూర్ణమేవాశౌచం - తథాపిప్రాగష్టమాచ్ఛిశవః - ప్రోక్తాఃఇతిస్మృత్యంతరా దూర్ధ్వం సంపూర్ణమర్వాక్త్రిరాత్రం-యేపిఆషోడశాద్బ్రవేద్బాలః ఇత్యాహుః- తేషామప్యష్టమాదూర్ధ్వం శూద్రేమాసఏవ ఊర్ధ్వమష్టభ్యోవర్షేభ్యః [illegible] ద్రస్యమాసికీతివచనాదిత్యాహ - హారలతాశుద్ధితత్వాది గౌడగ్రంథేష్వప్యుక్తం - అనుపనీతోవిప్ర ఇత్యుక్త్వా ॥ మ్రియతేయత్రతత్రస్యా దాశౌచం త్ర్యహమేవతీతి॥ ద్విజన్మనామయంకాల స్త్రయాణాంతుషడాబ్దికః ఇత్యాదిపురాణోక్తేనుపనయన

శాలోపలక్షణం- షడబ్దపదంమాసత్రయాధికపరం-గర్భాష్టమేష్టమేవాబ్ద ఇత్యుక్తేః॥ యత్తుజాబాలః ॥ వ్రతచూడాద్విజానాంచ ప్రతీతిషుయథాక్రమమ్॥తదాహాత్త్ర్యహా పక్షాహైశ్శుద్ధ్యంత్యపిహీనగుణా ఇతిద్విజాదంతాః-ఇదం ప్రతీతిష్విత్యుక్తేః - పంచాబ్దోపనీతపరమితి తదేతన్నాద్రియంతే - వృద్ధాః।యానితుపరాశరః॥ ఏకాహాద్బ్రాంహ్మణశ్శుద్ధ్యేద్యోగ్ని వేదసమన్వితః । త్ర్యహాత్కేవలవేదస్తుద్విహీనోదశభిర్దినైః॥ కేవలవేదః కేవలశ్రౌతాగ్నేరప్యుపలక్షణం - అయంసంకోచో స్వాధ్యాయసపరఏవనతు సంధ్యాదావితిహారలతాయాం - అంగిరాః ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాం సూతకేమృతకేతథా । దశాహాచ్ఛుద్ధిరేతేషా మితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ దేవలః ॥ ఆశుచ్యందశరాత్రంతు సర్వేషామపరేవిదుః । నిధనేప్రసవేచైవ పశ్యంతః కర్మణాఃక్షయమ్ ॥ అత్యంతోత్కృష్టస్యకర్మహానాపేక్షాసతో విప్రపరిచర్యాపరం శూద్రస్యదశరాత్రమితి హారలతాయాందక్షః ॥ సద్యశ్శౌచంతథైకాహ స్త్ర్యహశ్చతురహస్తథా । షట్దశద్వాదశాహశ్చ పక్షోమాసస్తథైవచ ॥ మరణాంతంతథాచాన్యద్దశపక్షాస్తుసూతకే । మితాక్షరాయాంస్మృత్యంతరే ॥ చతుర్థేదశరాత్రంస్యాత్షణ్ణిశాఃపుంసిపంచమే । షష్ఠేచతురహాచ్ఛుద్ధిః సప్తమేతుదినత్రయం॥ అష్టమేదినమేకంస్యాన్నవమేయామకద్వయం।దశమేస్నానమాత్రేణచైతద్ద్రోణంతుసూతకం ॥ ఇత్యాదీని తాన్యాపదనాపద్గుణవద్గుణవద్విషయాణిదేశకాలభేదాద్వ్యవస్థేయాని- సద్యఃశౌచాదిషడహాంతాః సర్వేయుగాంతరవిషయాః-అత్రమరణాంతం జననాదినిమిత్తాద్భిన్నం(-అస్వర్గ్యంలోకవిద్విష్టం ధర్మమప్యాచరేన్నతు।ఇత్యుక్తత్వాన్మధుపర్కపశ్వాలంభవత్)శిష్టవిగానాన్నాచరితవ్యానీతివిజ్ఞానేశ్వరః ॥ అస్నాత్వాచాప్యహుత్వాచ అదత్వాన్నం త్యజేద్ద్విజః । ఏవంవిధస్యవిప్రస్యసర్వదాసూతకంభవేత్ ॥ ఇతిదక్షోక్తేశ్చ॥ అన్యపూర్వాయస్యగేహేభార్యాస్యాత్తస్యనిత్యశః । అశౌచంసర్వకార్యేషు దేహేభవతిసర్వదా॥ ఇతి బ్రాహ్మాదివచనాద్వ్యవస్థేత్యపరార్కమదనపారిజాతాదయః మాధవస్తు ॥ వృత్తస్వాధ్యాయసాపేక్షమఘసంకోచనంతథేతి కలివర్జ్యేషూక్తేః ॥ దశాహఏవవిప్రస్య సపిండమరణేసతి । కల్పాంతరాణికుర్వాణాః క్షణాద్భవతికిల్బిషీ ॥ ఇతిహారీతోక్తేశ్చ - న్యూనాశౌచపక్షాయుగాంతరవిషయాః - మరణాంతాదిపక్షాస్తు నిందార్థవాదః - అన్యథా ॥ నామధారకవిప్రస్తుదశాహం సూతకీభవేదితి విరోధస్స్యాదిత్యాహ యత్తుదేవలః ॥ దశాహాదిత్రిభాగేసకృతేసంచయనేక్రమాత్ । అంగస్పర్శనమిచ్ఛంతి వర్ణానాంతత్త్వదర్శినః ఇతి - పూర్వాశౌచేస్పృశ్యతామాహ - యచ్చానుపనీతాతిక్రాంతాశౌచే త్రిరాత్రాదావప్యుక్తం ॥ స్వాశౌచకాలాద్విజ్ఞేయం స్పర్శనంతుత్రిభాగతః ॥ ఇతి తదపియుగాంతరేషు ॥ అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వ మంగస్పర్శనమేవచేత్ ॥ ఇతిమాధవీయేకలౌనిషేధాత్ - యత్తుహారలతాయాం ॥ చతుర్థేహనికర్తవ్య స్సంస్పర్శో బ్రాహ్మణస్యత్వితి ప్రచేతసోక్తేస్త్ర్యహైకాహాశౌచేపి చతుర్థాహేవాంగస్పర్శ ఇతి - తన్న ॥ దేవలాదివచనస్యదశాహగోచరత్వాత్ ॥ యేతువర్ణసంకరజామూర్ధా

వసిష్ఠాద్యాస్తేషామాశౌచవిశేషః-కిలానోఽయుక్త ఇతినోచ్యతే - ప్రతిలోమా
నాంనాశౌచం - సులాపకర్షణార్థంతు స్నానమాత్రమితి [illegible]-[illegible]
వస్తు ॥ శౌచాశౌచేప్రకుర్వీరన్ శూద్రవద్వర్ణసంకరాః ॥ ఇతి బ్రహ్మపురాణోక్తేః-శూ
ద్రవద్దాహః-హారలతాయాం మత్స్యేపి దత్తక్రీతా కృత్రిమాదిపుత్రేషు - [illegible]
గాసు స్త్రీషుచ-సపిండత్వేపి ప్రసవేమరణేచ పూర్వాపరపత్రోర్ముఖ్యయోః త్రిరాత్రమే
వనదశాహాది॥ అనౌరసేషు పుత్రేషు జాతేషు చ మృతేషు చ ॥ పరపూర్వాసు భార్యాసు
ప్రసూతాసుమృతాసుచ ॥ ఇతిత్రిరాత్రానువృత్తౌ విష్ణూక్తేః ॥ సపిండానాం [illegible]
సూతకేమృతకేచైవత్రిరాత్రంపరపూర్వయోః॥ఏకాహస్తుసపిండానాంత్రిరాత్రంయ
త్రవైపితుః ఇతిమరీచ్యుక్తేశ్చ - శంఖః ॥ అనౌరసేషుపుత్రేషు భార్యాస్వన్యగతా
సుచ । పరపూర్వాసుచ స్త్రీషు త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ పరపూర్వాః పునర్భ్వః -
ఇదంసవర్ణాసుహీనవర్ణాసుతు శంఖలిఖితౌ ॥ పరపూర్వాసుభార్యాసు పుత్రే
షుకృతకేషుచ । నానధ్యాయోభవేత్తస్య నాశౌచంనోదకక్రియా ॥ బ్రాహ్మే॥
ఆశౌచంతుత్రిరాత్రంస్యాత్సమవర్ణేషుసర్వతః ॥ యత్తుమరీచిః ॥ అన్యపూర్వా
వరుద్ధాసు త్రిదినాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే । తాస్వేవానన్యపూర్వాసు పంచాహేనాస్య శు
ద్ధ్యతీతి - తత్రపంచాహమూలంచింత్యం - యత్తుయాజ్ఞవల్క్యః ॥ అనౌరసేషు
పుత్రేషు భార్యాస్వన్యగతాసుచేత్యేకాహమాహ - తదసన్నిర్మూలత్వం - యమః
పితురేకాహస్తదాస పిండానాంస్నానం ॥ అన్యాశ్రితేషుదారేషు పరపత్నీసుతేషు
చ । గోత్రిణస్స్నానశుద్ధాస్స్యుస్త్రిరాత్రేణైవతత్పితా ఇతిప్రజాపత్యుక్తేః-[illegible]
ప్రౌఢపురుషలక్షణం - తథోపక్రమాత్ - యస్తుదత్తకేపాలకప్రతియోగికపుత్రత్వా
త్ - పూర్వపితుస్త్రిరాత్రం - పూర్వసంబంధ నివృత్తేశ్చనదశాహాదితికశ్చిత్ -
తన్న - జనకేపి ॥ బైజకాదభిసంబంధా దనుయద్ధ్యాదఘంత్ర్యహమితివాచనికాశౌ
చస్య నివార్యత్వాత్ - పితృకులనివృత్తి దత్తకానాంత్రిరాత్రం - [illegible]
హ్మే ॥ దత్తకశ్చస్వయందత్తః కృత్రిమః క్రీతఏవచేత్ ॥ ఇత్యుక్త్వా [illegible] సూతకే
మృతకేచైవ త్ర్యహాశౌచస్యభాగినః ॥ ఇత్యుక్తేః - [illegible]
యామన్వయం - దత్తకస్యపుత్రపౌత్రాణాం జననేమరణేవా సపిండానాం [illegible]-
బీజనశ్చేతిగౌతమేసప్తపౌరుషసాపిండ్యోక్తేః - సపిండానాంచ దశాహాపత్తేశ్చా
త్ - సపిండేతుపుత్రీకృతే సపిండత్వేనసయోర్భ్రాత్రోస్తత్పుత్రయోర్వా దశాహాప
త్త్రాకాంక్షాభావాత్ - సపిండత్వేనదశాహ ప్రాబల్యాచ్చ - [illegible]
ర్భ్రాతుర్జాతపుత్రయోః పుత్రయోస్త్వ్యాహమాధవీయేమరీచిః ॥ మాతాపి
తృకౌ భ్రాతరావన్యగోత్రజౌ । ఏకాహంసూతకేతత్ర త్రిరాత్రంమృతకేతయోః ॥
ఇతిదిక్ - ఊఢకన్యానాంతువిష్ణురాహ - సంస్కృతాసు స్త్రీషునాశౌచం - పితృ
పక్షే తత్ప్రసవమరణేచేత్ పితృగృహేస్యాతాం తదైకరాత్రం త్రిరాత్రం వేతి - ప్ర
సవేఏకరాత్రంమరణేత్రిరాత్రమితి విజ్ఞానేశ్వరాపరార్కౌ - మాధవస్తు - ప్రసవే
త్రిరాత్రంపిత్రోః ఏకరాత్రంభ్రాత్రాదీనామిత్యాహ । గర్గోపాధ్యాయస్తు [illegible]

పితృగేహే ప్రసూతా వా - తద్బంధువర్గస్త్వేకేన శుచిస్స్యాజ్జనకస్త్రిభిరితి బ్రాహ్మో
క్తేరిత్యాహ - యత్తు కశ్చిదాహ - పతిపదేన భ్రాతరో గృహ్యంతే - హారీతాంతగే
హభగినీమృతౌ త్రిరాత్రోక్తేరితి తచ్చింత్యం - తదభావే తద్విరోధాచ్చ - భ్రాతుః
ప్రసవే పక్షాహః - మృతౌ త్రిరాత్రమితి కేచిత్ - యుక్తం తు పక్షిణీ ॥ పరస్పరం మృ
తౌ భ్రాతృభగిన్యోః పక్షిణీ భవేదితి బ్రాహ్మోక్తేః - భ్రాతృభిన్నానామేకాహః-వర్గో
క్తేః - ఇతరేషాంతు యథావిధీతి వక్ష్యమాణవచనాచ్చ, యత్తు ప్రధానగృహే మృ
తౌ పిత్రోః పూర్ణం భ్రాతుస్త్ర్యహః ఇతి కశ్చిత్ప్రసిద్ధాలత్వాన్నాశౌచం - పితృప
క్షే ఇత్యేతద్విరోధాచ్చ భ్రాంతః ॥ దత్తా నారీ పితుర్గేహే ప్రధానే సూయతే యదా ।
మ్రియతే వాథ తాతస్యాః పితా శుద్ధ్యేత్త్రిభిర్దినైః ॥ ఇతి కల్పతరావుద్ధృతత్వాచ్చ -
పతిగృహే ప్రసవే తు పిత్రాదీనామాశౌచం నాస్తి - మృతౌ పిత్రోస్త్రిరాత్రమస్త్యే
వ ॥ ప్రత్తాప్రత్తాసు నారీషు పిత్రోః సంస్కృతాసంస్కృతాసు చ । మాతాపిత్రోస్త్రి
రాత్రం స్యాదితరేషాం యథావిధి ॥ అజాతదంతాసు పిత్రోరేకరాత్రమ్ ॥ ఇతి మాధ
వీయే శంఖకాణ్వాజనిస్మృతేః, వైజికాదభిసంబంధాదిత్యుక్తేశ్చ - స్మృత్యర్థ
సారేప్యేవం మాధవస్తు ఇదంత్రిరాత్రం జాతదంతపరం - దంతోత్పత్తేః ప్రాగేకరా
త్రం - పిత్రోః ॥ సద్యస్త్వప్రౌఢకన్యాయాం ప్రౌఢాయాం వాసరాచ్ఛుచిః । ప్రద
త్తాయాం త్రిరాత్రేణ దత్తాయాం పక్షిణీ భవేత్ ॥ ఇతి పులస్త్యోక్తేరన్యత్ర కన్యామృ
తౌ పిత్రోః పక్షిణీత్యాహ - మదనరత్నేపి ॥ పితృగేహే సతోస్స్యత్ర యది పుత్రీ ప్రమీ
యతే । పక్షిణీ తత్ర పిత్రోస్స్యాన్నాన్యేషామితి నిర్ణయః ॥ ఇతి గ్రామాంతరే ఇయ
మితి స్మృత్యర్థసారే - భ్రాతుస్సపక్షిణీ ॥ శ్వశురయోర్భగిన్యాంచ మాతులా
న్యాంచ మాతులే । పిత్రోస్స్వసరి తద్వచ్చ పక్షిణీం క్షపయేన్నిశాం । ఇతి వృద్ధబృ
హస్పతిస్మృతేః - శుద్ధిస్త్వేకాహేన ॥ అసంస్కృతాయాస్సద్య ఆచూడాదేకరాత్రి
కమ్ । ఆప్రదానాత్త్రిరాత్రం స్యాదూర్ధ్వం రాత్రిమతః పరమ్ ॥ పిత్రోర్మృతౌ స్త్రీణాం
త్రిరాత్రం ॥ పిత్రోరుపరమే స్త్రీణాం ఊఢానాంతు కథం భవేత్ । త్రిరాత్రేణైవ
శుద్ధిస్స్యాదిత్యాహ భగవాన్యమః ॥ ఇతి మాధవీయే వృద్ధమనూక్తేః - ఇదం దశా
హాంతః ఊర్ధ్వం తు పక్షిణీ - భ్రాతుర్భగినీగృహే తస్యాం తద్గృహే - మృతౌ త్రి
రాత్రమన్యత్ర తు పక్షిణీతి మదనరత్నే ప్రోక్తం - బ్రాహ్మేపి ॥ పరస్పరంమృతౌ భ్రాతృభ
గిన్యోః పక్షిణీ భవేత్ ॥ మాతులేశౌచతత్పత్న్యాః పితృవ్యాశౌచమిష్యతే ఇతి -
శిష్టాస్త్వస్యానిమ్నాఽతాత్పితృవ్యస్నానమాత్రమాహుః త్రింశత్శ్లోక్యాం ప్రోక్తే
ష్వాచార్యమాతామహముఖ్యశుకశ్రోత్రియత్విక్స్వయాజ్యస్వస్రీయేషు త్రి
రాత్రంత్రిదివసమశుచిస్స్యోదకస్యాభయత్ర । పక్షిణ్యాశౌచమృత్విగ్గృహ్యోత్యసుతాస
హాధ్యాయి బంధుత్రయాంతేవాసిశ్వశ్రూసుమిత్రశ్వశురభగినీభాగినేయప్ర[illegible]
తే । మాతామహ్యాంచ పిత్రోస్స్వసరి చ విరతౌ మాతులేమాతులాన్యాం బాంధవే
సజ్యోతిరేవం స్వవిషయనృపతౌ గ్రామనాథే చ నష్టే ॥ శిష్యోపాధ్యాయ బంధుత్ర
యగురుతనయాచార్యభార్యాసగోత్రానూచానశ్రోత్రియేషు స్వగృహగతమృతౌ

మాతులేచైకరాత్రమ్ । [illegible] త్రింశద్బ్రహ్మచారిణ్యాచార్యే [illegible]
స్నానం [illegible] యుతం స్యాదితి [illegible] సర్వత [illegible] ఇతి [illegible]
మితాక్షరాదావుక్తం - [illegible] త్రిరాత్ర [illegible] - [illegible]
నీతయోః పక్షిణి ॥ సంస్థితే [illegible] త్రిరాత్రం [illegible] ।
రాత్రం స్యాదితి ధర్మో వ్యవస్థితః ఇతి స్మృత్యర్థసారోక్తేః - [illegible] - [illegible]
దాహే త్రిరాత్రం [illegible] - [illegible] - [illegible] - [illegible]
దాసన్నిధివిదేశాభ్యాం [illegible] ।
శౌచ మాచార్యేసంస్థితే సతి । తస్య పుత్రే [illegible] ।
యేష్వగృహేమృతే త్రిరాత్రం [illegible] ।
ఇతిస్మృతేరితి మాధవః - [illegible] - [illegible]
స్మార్తయాజనపరే త్రిరాత్రం [illegible] - [illegible]
శ్లాఘ్యభవతీతి శంభుగాచార్యైః - [illegible] శౌచ
నిషేధార్థమ [illegible] - [illegible] ।
గోత్రజానామహః స్మృతమ్ । [illegible]
జాబాలోక్తే [illegible] - [illegible] - [illegible]
సతీర్థ్యబ్రహ్మచారిణ్యపి [illegible] త్రిరాత్ర [illegible] ఇతి [illegible]
ధాయనోక్తేః - అన్యత్రతు మనుః । [illegible] త్రి [illegible]
చ ॥ ఇతి బంధుత్రయం ఆత్మపితృమాతృష్వసృసుతాః [illegible] పుత్రాః - పితుః [illegible]
సృమాతులపుత్రాః - మాతుః పితృష్వసృమాతృష్వసృమాతులపుత్రాః [illegible]
శ్వరః - అత్రపక్షిణీ - పితృష్వస్రాదికన్యానాం [illegible] - [illegible]
వర్గస్త్వేకేనేతి పూర్వోక్తబృహస్పతి [illegible] ॥ [illegible]
యే [illegible] మహా [illegible] స్తథా । [illegible]
శ్చయోః ॥ మాతులాన్యాం [illegible] । [illegible]
రశ్చైతి సర్వేషు పక్షిణీ స్వగృహేత్వహమ్ ॥ [illegible]
దిస్మృతమ్ ॥ యచ్చ యమః ॥ [illegible] ।
పక్షిణీ శాలకానాం స్యాదితి [illegible] ॥ ఇతి తన్ని [illegible]
ధార్యోచ్ఛేత్యం - మదనపారిజాతే విజ్ఞేః - అసపిండస్య వే [illegible] త్రిరాత్రం -
అత్రహారదత్తోంతః - శవే చేత్యాస్తు బహూత్రతః, శవే [illegible]
స్నమభోజ్యం [illegible] భుంజీతయది [illegible]
హామేనంసూతికాయామిత్యాహ - ప్రథానగృహమృతేతు ॥ [illegible]
కశ్చిదసపిండః కథంచన । తస్యాప్యశౌచం విజ్ఞేయం త్రిరాత్రం [illegible] ॥ ఇ
త్యంగిరసోక్తమితి మాధవః - ఏతేన ॥ త్రిరాత్రమసపిండేషు స్వగృహే [illegible] చ
ఇతి కౌర్మేవ్యాఖ్యాతం - శుద్ధితత్త్వే బృహస్పతిః ॥ [illegible]
మృతాశ్చేద్ద్విజమందిరే । శౌచం తత్రప్రవక్ష్యామి మనునాభాషితం యథా ॥ పతే

[illegible]త్రాస్సునిమ్నగే నాన్తాభూన్నాద్రీభ పేన్నావిః । ద్వాభ్యాం [illegible] తోగేనః మం
స్త్రేనారాసచపిత్ర్యదూరాత్ ॥ అత్యంతేత్వక[illegible] మిత్యేకం మానవ ప్రబ్రవీత్ ॥ అం
తోఽత్యన్తం న్యః - అత్యంతస్వల్పాక ఇతినారి స్పతిః - త[illegible]నయామః ॥ స్వల్పస్య మా
సావేన్నవిశుద్ధ్యతిదినత్రయాంత్ ॥ [illegible] ॥ గృహస్థ [illegible] పస్థ నదూ
షితే । ప్రోత్సృజ్య [illegible] సపిండ [illegible] ॥ [illegible]
వ్యాధ భాగేనఘ్నోపయోద్బుధః ॥ [illegible]
సర్వానుభ్యాపయేద్వ్యేశ్య తతశ్శుద్ధ్యత్యసంశయాత్ । బృహస్పతిః ॥ [illegible]
తోయూన చ్ఛత్ర [illegible] తికస్యచిత్ । [illegible] నిర్గతే సదినాని
యాంత్ ॥ గృహేపశ్చాదామృతే [illegible] - [illegible] ప్రచేతసా [illegible]
సాత్రిరిమత్రిరాత్రముక్తం ॥ మాతా [illegible]
రోః । మృతే [illegible] ఇతి [illegible]
[illegible] - తత్ర [illegible]
త్రిరాత్రం - అసన్నిధౌ [illegible] - దేశాంతరే ఏకరాత్రం సత్యమ [illegible] క్తేః ఇతి
మాధవ [illegible] దయః - అస్యత్ర [illegible] ॥ పిత్రోస్సపత్న్యాద్యా చ్ఛ
పక్షిణ్యంశపయోన్నికామ్ ॥ ఇతివృద్ధమనూక్తేః - యాజ్ఞవృద్ధమనుః ॥ భగిన్యాంసం
స్కృతాయాంతు భ్రాతర్యపిచసంస్కృతే । మిత్రేజామాతరిప్రేతే దౌహిత్రేభ
గినీసుతే ॥ శాలకేతత్సుతేచైవ సద్యస్స్నానేనశుద్ధ్యతీతి తద్బాహ్యదౌహిత్రా
దౌ దేశాంతరే - శాలకసుతజామాతౄ) స్వదేశేప్యయం - శాలకేతుస్వదేశేప
క్షిణ్యాహః - ఆచార్యేశిష్యపుత్రోపాధ్యాయమాతులశ్వశురశ్వశుర్యసహాధ్యా
యిశిష్యేష్వేకరాత్రమితి [illegible] - మాతృ [illegible]
[illegible] - [illegible] - దేశాంతరేస్నానం - [illegible] కాహః -
జాబాలః - ఏకోదకానాంమిత్రే త్వహోగోత్రజానామహః స్మృతమ్ । సర్వత్రి
మాతామహేవపి క్రియాకర్తుర్దశాహః । గురోః ప్రేతస్యశిష్యస్తు పితృమేధంస
మాచరేత్ ॥ ప్రేతాహారైస్సమంతత్ర దశరాత్రేణశుద్ధ్యతీతి మనూక్తేః - శిష్య
ఇత్యుపలక్షణం ॥ నిరన్వయేసపిండేతు మృతేసతిదయాన్వితః । తదశౌచం పురాచీ
ర్త్వాకుర్యాత్తుపితృవత్క్రియామ్ ॥ ఇతిమాధవీయే బ్రాహ్మోక్తేః దివోదాసీయే॥
సగోత్రోవాఽసగోత్రోవా యోఽగ్నిందద్యాత్సఖేనరః ॥ సోపికుర్యాన్నవశ్రాద్ధంశు
ధ్యేచ్చదశమేఽహని ॥ యత్తైకవిషయేపక్షిణ్యే కాహాదిపక్షద్వయముక్తం - తత్రస
న్నిధివిదేశస్మాత్ర్యాది కృతావ్యవస్థాత్రింశచ్ఛ్లోక్యాం ॥ నానప్రపస్థేయతౌచోపరమతి
కులేపిండకేవా స్తనపాన్యద్యోపిద్గౌవిప్రగుప్త్యైమృతవతితుదినం యుద్ధవిద్ధేతుస
ద్యః।అత్రమూలమాతకేస్పష్టం యుద్ధమాఘ్నిణమృతస్యస్నానం॥ఉద్యత్తైరాహవేశ
స్త్రైః క్షత్రధర్మహతస్యచ । సద్యస్సంతిష్ఠతేయజ్ఞస్తథాశౌచ మితిస్థితిరితి మనూ
క్తేః - యజ్ఞోంత్యకర్మసర్వంతద్వైవేత్యర్థః - యత్తుభారతేరాజధర్మేషు॥ అశౌ
చోహ్యహితస్సరస్వర్గలోకేమహీయతే । నహ్యస్నముదకంతస్యనస్నానం

నాప్యశౌచకమితి శ్రాద్ధాదినిషేధః సపిండానామభావపరం - [illegible] నాం శ్రాద్ధేషు [illegible] - అన్యేతు దశపిండదానాదేః ధర్మానుష్ఠానవత్ - [illegible] ఆహవేపి హతానాంచ [illegible] త్రమశౌచకమ్ । ఇతి [illegible] త్తేఽయం అసన్నికర్షాన్న [illegible] మాధవః - [illegible] గర్భిణ్యాపి హతాస్త్వచే [illegible] తస్కరైః । [illegible] గ్రహణసంకటేయః । [illegible] స్మృతిః ॥ [illegible]

[illegible]

కాందాః - దాహేంతోయదా - యత్నేతుబ్రాహ్మణైః । [illegible] వనహేంత్యాసః । ఆశౌచంతుభవేత్తస్య ప్రేత[illegible] । ఇతి [illegible] ద్విజ్ఞేయం సోదకనిర్హారేతు దశాహం ఇతిమాధవః - [illegible] । [illegible] పాదోసపిండస్య ప్రేతాలంకరణే కృతే । [illegible] ష్యతే ॥ ధర్మాప్యేతం అనాథసవర్ణమాహత్య [illegible] ద్విజ[illegible] యజ్ఞఫలం - స్నానంప్రాణాయామో[illegible] స్పృశ్యేతిమాధవీయే - [illegible] తసంస్పర్శసంస్కారైర్బ్రాహ్మణోనైవదుష్యతి । [illegible] సద్యస్స్నాత్వావిశుద్ధ్యతి ॥ ఇత్యపరార్కే - వృద్ధపరాశరోక్తేః మాతులస్యాపి [illegible] క్షేత్రమాత్రం - అసంబంధిద్విజస్యాహిత్వాదహిత్వాచ సద్యశ్శౌచం సంబంధే

త్రిరాత్రమిత్యస్మిన్నిస్సృతేః - గౌతమమితాపరాయాంస్మృత్యర్థాత్రేః ॥ సూతికా
గ్నిగృహాణాంశౌచం శౌవాద్ద్విగుణమార్తవమ్ । ఆర్తవాద్ద్విగుణాసూతి తతః శవదా
హకః ॥ అత్రపూర్వేణోత్తరం నివృత్తిరిత్యర్థః - విష్ణుః ॥ మృతేద్విజంనశూద్రేణ
హారయేన్నశూద్రంద్విజేన ॥ దేవలః ॥ బ్రహ్మచారీనకుర్వీత శవదాహాదికక్రియామ్।
యదికుర్యాచ్చరేత్కృచ్ఛ్రం పునస్సంస్కారమేవచ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆచార్య
పిత్రుపాధ్యాయాన్నిర్హృత్యాపివ్రతీవ్రతీ ॥ అనుగమనేతుసపిండసగోత్రః॥ విహి
తంహిసపిండానాం ప్రేతనిర్హరణాదికమ్ । తేషాంకరోతియఃకశ్చిత్తస్యాధిక్యంన
విద్యతే ॥ ఇతిదేవలోక్తేః ॥ దోషస్సాన్యత్వసపాదస్య తత్రనాధిక్యంవిసతిహారి
తోక్తేశ్చ - సమానత్వేప్యవర్ణే తు మాధవీయేవిశేషః ॥ అనుగమ్య శవంబుద్ధ్యా
స్నాత్వా స్పృష్ట్వాఘృతాశనమ్ । సద్యః శుద్ధ్యేత్పరస్నాత్వా ప్రాణాయామైర్విశు
ధ్యతీతి - హీనవర్ణేతుక్షత్రియేఽనుగతేవైశ్యేన - శూద్రే త్రిరాత్రం-క్షత్రి
యస్యవైశ్యేఽనుగతే-శూద్రేపక్షిణీ- వైశ్యస్యశూద్రేఽనుగతేపక్షిణీత్యూహ్యం-మాధ
వస్తు - విప్రస్యవైశ్యేద్వ్యహః క్షత్రస్య శూద్రేప్యేవం - అన్యత్పూర్వవత్ - స్నా
నాగ్నిస్పర్శఘృతాశనాని సర్వత్రేత్యాహ । హీనవర్ణస్యదాహశాద్ధ్వదేహిక
కరణేతుబ్రాహ్మే ॥ బ్రాహ్మణోహీనవర్ణస్య నకుర్యాదౌర్ధ్వదేహికమ్। కామా
ల్లోభాత్తథామోహాత్ కృత్వాతత్ క్షాలితాంవ్రజేత్ ॥ మనుః ॥ వ్రాత్యానాంయా
జనంకృత్వా పరేషామంత్యకర్మచ । అభిచారమహీనంచ త్రిభిఃకృచ్ఛ్రైర్వ్యపోహ
తి॥ పరేషాంసర్వవర్ణానాం హీనేషుతత్ద్వైగుణ్యాత్రైగుణ్యం చాతుర్గుణ్యంద్రష్ట
వ్యం— అథరోదనే - సమోత్తమవర్ణయోః సంచయనాత్పూర్వం సచైలస్నా
నమూర్ధ్వమాచమనం - హీనవర్ణేషుతుసంచయనాత్ప్రాక్ సచైలమూర్ధ్వం
స్నానమాత్రం విప్రస్యక్షత్రవైశ్యవిషయేతుబ్రాహ్మే ॥ అస్థిసంచయనేవిప్రో
రోతిచేత్క్షత్రవైశ్యయోః । తదాస్నాతస్సచైలస్తు ద్వితీయేహనిశుధ్యతి ॥ కృతే
తుసంచయేవిప్ర స్నానేనైవశుచిర్భవేత్ ॥ క్షత్రస్యవైశ్యేప్యేవం - శూద్రేతుసం
చయాత్ప్రాక్ విప్రస్యత్రిరాత్రం - క్షత్రవైశ్యయో ద్విరాత్రం - ఊర్ధ్వం తు
ద్విజానామేకాహః - శూద్రస్యశూద్రేస్పర్శంవినాసంచయాత్పూర్వమేకాహః-ఊ
ర్ధ్వంసజ్యోతిరితిమాధవీయేజ్ఞేయం - శుద్ధితత్త్వేపారస్కరస్తు॥ అస్థిసంచయనాదూ
ర్ధ్వం మాసంయావద్ద్విజాతయః । దివసేనైవశుధ్యంతివాససాంక్షాళనేనచ॥ సజా
తేర్దివసేనైవ త్ర్యహాత్క్షత్రియవైశ్యయోరిత్యుక్తం సపిండానాం రోదననిర్హారాదా
వదోషఇత్యుక్తంప్రాక్ - విజ్ఞానేశ్వరస్తు ॥ మృతస్యబాంధవైస్సార్ధం కృత్వాతు
పరిదేవనం । వర్జయేత్తదహోరాత్రం దానశ్రాద్ధాదికర్మచేత్ ॥ ఇతి పారస్కరో
క్తేః - సర్వత్రైకరాత్రమాహ— అథాశౌచాన్నభక్షణేవిష్ణుః - బ్రాహ్మణాదీనా
మాశౌచే - యస్సకృదేవాన్నమశ్నాతి తస్యతావదాశౌచం - యావత్తేషామా
శౌచవ్యపగమే ప్రాయశ్చిత్తమితి॥ అజ్ఞానేత్వంగిరాః ॥ అంతర్దశాహేభుక్త్వాన్నం
సూతకేమృతకేపివా । అస్యాశౌచంభవేత్తావద్యావదస్యప్రాజల్యతః ॥ ప్రాయశ్చి

తత్రత్యనాల్లా విప్రస్య [illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రాణాయామ [illegible]
[illegible] శౌచే [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
అభ్యాస [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
ఇతి నారదోక్తేషు - [illegible]
ముద్రావాహ్యదాసో జాతకత్యక్తః - [illegible]
స్నాపయిత్వాం బాంధవానామనుజ్ఞయా । ఆచార్యస్యైవ పిండం తు [illegible]
తం । ఆచార్యశ్చైవ నోదేనం స్వగృహేద త్తభోజనమ్ ॥ ఇతి [illegible]
దాసాదేస్స్వామి తత్సపిండమరణేతువిష్ణుః - [illegible]
మితుల్యమాశౌచం మృతేస్వామినాత్మీయమితి - [illegible]
వః ॥ వర్ణానామానులోమ్యేనదాస్యం [illegible] ఇతి [illegible]
రాత్రౌజననేమరణేవా రాత్రింత్రిభాగాంకృత్వాద్య భాగద్వయే [illegible] -
అంత్యేతూత్తరమితి మితాక్షరాయాం, [illegible]
యాంతర్భావాత్ దినమిత్యర్థః [illegible]

గ్నేర్దాహాంతద్భిన్నస్య మరణమారభ్యజ్ఞేయం ॥ అనగ్నిమతఉత్క్రాంతే ఆశౌ
చాదిద్విజాతిషు । దాహాదగ్నిమతోవిద్యా ద్విదేశస్థేమృతేసతి ॥ ఇతి పైఠీనసి
స్మృతేః - సాగ్నిరాహితాగ్నిః ఆహితాగ్నిశ్చేత్ప్రవసన్మ్రియేత పునస్సంస్కారంకృ
త్వాశవవదాశౌచమితి వసిష్ఠవిశేషోక్తేః ॥ దాహాదేవతుకర్తవ్యం యస్య వైతా
నికోవిధిః ॥ ఇతి బ్రాహ్మాచ్చ యత్తుభర్తృస్వామినారామాండారేణచోక్తం - ఆ
హితాగ్నేరపిమరణాదేవ దశరాత్రం దశాహంశావమాశౌచమ్ ॥ ఇతి మరణని
మిత్తత్వాత్తస్య - యత్తుదాహాదేవతస్యాశౌచముక్తం తత్సంస్కార నిమిత్తాశౌ
చంపృథగేవ తేనగృహ్యాగ్నేః సంస్కారాంగంత్రిరాత్రం - శ్రౌతాగ్నేస్తుదశరా
త్రం-మరణనిమిత్తంతూభయోర్దశాహందాహాత్ప్రాగపీతితదేతద్వచనవిరోధాత్పూ
ర్వాసైర్వ్యాఖ్యాతత్వాన్మూల కల్పనాలాఘవాచ్చ చింత్యం అథాతిక్రాంతాశౌ
చం - తత్రాశౌచమధ్యేజననాదౌ జ్ఞాతేతచ్ఛేషేణశుద్ధిః ॥ విగతంతువిదేశస్థంశృ
ణుయాద్యోహ్యనిర్దశం । యచ్ఛేషందశరాత్రస్య తావదేవాశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి
మనూక్తేః - అత్రకేచిదేతత్పుత్రాతిరిక్తవిషయం - తేషాంత్వాశౌచమధ్యేశ్రవ
ణేపితదాద్యేవదశాహాది ॥ పితరౌచేన్మృతౌస్యాతాం దూరస్థోపిహిపుత్రకః । శ్రు
త్వాతద్దినమారభ్య దశాహంసూతకీభవేత్ ॥ ఇత్యస్య సర్వాపవాదత్వాదిత్యా
హుః - తన్న - జ్ఞాతమరణస్య నిమిత్తత్వాత్ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతేరిత్యాదివి
రోధాచ్చ - స్మృత్యర్థసారేపి ॥ జననేమరణేవాప్రథమ దినాదూర్ధ్వం జ్ఞాతే
పుత్రాదీనాం శేషేణైవశుద్ధిరితి - షడశీతావపరార్కేచైవం - దశాహాదూర్ధ్వం
జ్ఞాతేతువృద్ధవసిష్ఠః ॥ మాసత్రయేత్రిరాత్రంస్యాత్ షణ్మాసేపక్షిణీతథా । అహ
స్తునవమాదర్వాగూర్ధ్వంస్నానేనశుధ్యతి ॥ జననేత్వతిక్రాంతాశౌచంనాస్త్యే
వ ॥ నాశుద్ధిఃప్రసవాశౌచే వ్యతీతేష్వహస్స్వపి ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - పితుస్స్నా
నంత్వపిభవత్యేవ ॥ నిర్దశంజ్ఞాతిమరణం శ్రుత్వా పుత్రస్యజన్మచ । సవాసాజ
లమాప్లుత్య శుద్ధోభవతిమానవః ॥ ఇతిమనూక్తేః - తచ్చాతిక్రాంతాశౌచం దశా
హాదిజాత్యాశౌచవిషయం - సత్వనుపనీతాది నిమిత్తత్రిరాత్రాదౌ - ఉపనీతేతు
విషయంతస్మిన్నేవాతికాలజంఇతి వ్యాసోక్తేః-నిర్దశంజ్ఞాతిమరణం,అతిక్రాంతే
దశాహేత్వితిమనూక్తేశ్చ - మాధవీయేదేవలస్తు ॥ అత్రిపక్షాత్త్రిరాత్రంస్యాత్
షణ్మాసాత్పక్షిణీతతః । పరమేకాహమావర్షా దూర్ధ్వంస్నాతోవిశుధ్యతి ॥ ఇ
త్యాహ - తత్రాపదనాపద్విషయత్వేనవ్యవస్థా - ఇదంచైకదేశే - దేశాంతరేతు
స్నానమాత్రం ॥ దేశాంతరమృతంశ్రుత్వా క్లీబేవైఖానసేయతౌ । మృతేస్నానే
నశుధ్యంతి గర్భస్రావేచగోత్రిణః ॥ ఇతిపరాశరోక్తేరితి విజ్ఞానేశ్వరః స్నాసంవత్స
రాంతే ॥ అర్వాక్త్రిపక్షాత్త్రినిశం షణ్మాసాచ్చదివానిశం । అహఃసంవత్సరాదర్వా
గ్దేశాంతరమృతేష్వపి ॥ ఇతి విష్ణూక్తేరితిమాధవః - ఇదంసపిండానాం దేశాంతరే
స్నానం సోదకానామితియుక్తం - లక్షణంత్వాహ బృహస్పతిః ॥ మహానద్యం
తరంయత్ర గిరిర్వావ్యవధాయకః । వాచోయత్రవిభిద్యంతేతద్దేశాంతరముచ్యతే ॥

దేశాంతరం వదంత్యేకే షష్టియోజనమాయతం । చత్వారింశద్వదంత్యన్యే త్రింశ
దన్యే తథైవ చ ॥ ఇతి ఏతత్సర్వం మాతాపితృభిన్నవిషయం - తయోస్తు పితరౌ
చేదితి పూర్వోక్తపైఠీనసివాక్యాత్సదా పూర్ణమేవ దశాహాది - స్మృత్యర్థసారేపి -
మాతాపితృమరణే దూరదేశేపి సంవత్సరోర్ధ్వమపి పుత్రో దశాహాదికం పూర్ణ
మాశౌచం కుర్యాత్ - స్త్రీపుంసయోః పరస్పరం సపత్నీషు చైవమితి - శుద్ధిచంద్రికా
దయో గౌడాస్తు ॥ ఊర్ధ్వం సంవత్సరాదాద్యాద్బంధుశ్చేచ్ఛ్రూయతే మృతః । భవ
దేకాహమేవాత్ర తచ్చ సన్యాసినాం న తు ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - పిత్రోరబ్దమధ్యే త్రి
రాత్రమూర్ధ్వమేకాహః - బంధుర్మాతాపితా భర్తా చ - పూర్వోక్త దశాహస్తు
కళింగాదిదేశపర ఇత్యాహుః - తే బంధుపదస్య పుత్రాది పరత్వే మానాభావాదనాదే
యాః - సాపత్నమాతుస్తు దక్షః ॥ పితృపత్న్యామపేతాయాం మాతృవర్జం ద్విజో
త్తమాః । సంవత్సరే వ్యతీతేపి త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ॥ హీనవర్ణమాతృషు సప
త్నీషు చైవమితి స్మృత్యర్థసారే - కేచిత్ ॥ పితుః పత్న్యాం ప్రమీతాయాం మాతృ
సేతసయే తథా ॥ ఇతి బ్రాహ్మోక్తే స్వాపసేదమాహుః - షడశీత్యాద్యప్యేవం-
ఏతత్సర్వవర్ణతుల్యం ॥ తుల్యం వయసి సర్వేషాం మతిక్రాంతే తథైవ చ ॥ ఇతి స్మృ
త్యుక్తేః — అథాశౌచసంపాతే ఉచ్యతే - తత్ర శావే శావం సూతే సూతకం
వే సూతకం సూతకే శావం వా తత్రాప్యల్పదీర్ఘకాలతః - పూర్వేణ సమన్యూనాధి
కం చేతి ద్వాదశ భేదాః - యత్రైకదినే సమన్యూనమధికం వాశౌచద్వయం తత్రోత్తరం
త్రేణాన్యసిద్ధిః - ద్వయోరేకకాలత్వాత్ - యదా తు ద్వితీయాది దినేషూత్తరం స
జాతీయం శావే జననం వా సమకాలం న్యూనకాలం వా పరం స్యాత్తదా షష్ఠ్యాదిదినే
షు పూర్వశేషేణ శుద్ధిః ॥ అంతరా జన్మమరణే శేషాహోభిర్విశుద్ధ్యతి ॥ ఇతి యాజ్ఞ
వల్క్యోక్తేః - అంతరా జ్ఞాతే ఇత్యర్థః - జ్ఞాతస్యైవ జననాదేర్నిమిత్తత్వాత్ -
పూర్వాశౌచోత్తరం తస్మిన్నుత్పన్నే జాతే సూతకోత్తరమేవ కార్యం - షట్త్రింశన్మతే వ్య
క్తం పూర్వాశౌచాంతరుత్పన్నం సమానం లఘు నానిమిత్తం తత్కాలాదిపరిశుద్ధ
స్యాశౌచహేతురేవ - అజ్ఞాతం తు న ॥ అవిజ్ఞాతే న దోషః స్యాచ్ఛ్రాద్ధాదిషు కథంచన ॥
ఇత్యస్యాశౌచసాంకర్యేపి ప్రవృత్తేః - తేనాజ్ఞానాత్పూర్వాశౌచోత్తరకాలే జ్ఞాతేపి శ్రా
త్ జ్ఞాతేపి నాస్త్యుత్తరమితి మాధవీయమపి ॥ జననే జననం చేత్స్యాన్మరణే మరణం
తథా । పూర్వశేషేణ శుద్ధిః స్యాదుత్తరాశౌచవర్జనం ॥ అత్ర కేచిత్ పరతః పూర్వా
హే స్యాత్తాం చేత్పునర్మరణజన్మని ॥ తావత్స్యాదశుచిర్విప్రో యావత్తత్స్యాదనిర్ద
శమ్ ॥ ఇతి మనుపరాశరాద్యైర్దశాహగ్రహణాత్పూర్ణాశౌచ ఏవ పూర్వశేషే
ణ శుద్ధిః - త్ర్యహాద్యల్పాశౌచసంపాతే తూత్తరేణైవ శుద్ధిరిత్యాహుః - హారలతా
ప్యేవమాహ - గౌడా అప్యేవం - తన్న - యాజ్ఞవల్క్యాదివచనే దశాహస్య తుల్య
కాలాశౌచోపలక్షణత్వాత్ ॥ సమానాశౌచసంపాతే ప్రథమేన సమాపయేత్ ।
అసమానం ద్వితీయేన ధర్మరాజవచో యథా ॥ ఇతి మాధవీయే శంఖోక్తేః - అపరా
ర్కమితాక్షరాదివిరోధాచ్చ - యదా తు సూతకే శావం సమన్యూనాధికం వా తే

దానపూర్వశేషాచ్ఛుద్ధిః - తదాహాంగిరాః ॥ సూతకేమృతకంచేత్స్యాత్ మృతకేత్వథసూతకం । తత్రాధికృత్యమృతకం శౌచంకుర్యాన్నసూతకం ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥ శావాశౌచేసముత్పన్నేసూతకంతుయదాభవేత్ । శావేనశుధ్యతేసూతిర్నసూతిశ్శావశోధినీ ॥ చతుర్వింశతిమతేపి ॥ మృతేనశుధ్యతేజాతం నమృతంజాతకేనతు ॥ అతోయదాదశాహ జననమధ్యేతదంతేవాత్ర్యహాదిశావంతదా పూర్వేణశుద్ధావపితన్నిమిత్తమస్పృశ్యత్వంభవత్యేవ ॥ మరణోత్పత్తియోగేతు గరీయోమరణంభవేత్ ॥ ఇతి కౌర్మాచ్చ - గౌతమవ్యాఖ్యాయాంవృద్ధాత్రిరపి ॥ సూతకాద్విగుణంశావం శావాద్విగుణమార్తవమ్ । ఆర్తవాద్విగుణాసూతి స్తతతోపిశవదాహకః॥ అత్రపూర్వపూర్వేణోత్తరోత్తరనివృత్తిరస్పృశ్యత్వాధిక్యాదిత్యర్థః - షడశీతావపి ॥ స్వభావబహుసూతిస్తు న్యూనశావవిశోధినీ । ఇతిరాత్రిశేషాదావర్థ తద్విత్రిదినైరాగంతుకైః - సూతేస్స్వభావత్వాన్నస్వభావేన అతస్తత్ర న్యూనశావస్యాపినపూర్వేణ శుద్ధిరితినక్తంస్వభావేత్యుక్తం - గ్రాహ్యేప్యపి॥ నాగంతుకైరథాహోభిరాశౌచమపనుద్యతే । నచపాతనిమిత్తేనశావస్యాన్యస్యశోధనం॥ ఇతి ఏసంనవపతౌః - యదాతుత్ర్యహాద్యల్పాశౌచమధ్యేసజాతీయం విజాతీయంవాదీర్ఘకాలముత్తరం తదాన్యూత్తరం పూర్ణంకార్యంనపూర్వేణశుద్ధిః॥ స్వల్పాశౌచస్యమధ్యేతు దీర్ఘాశౌచంభవేద్యది । నపూర్వేణవిశుద్ధిస్స్యాత్ స్వకాలేనైవశుధ్యతి ॥ ఇత్యుశనసోక్తేః - తేనత్ర్యహాదిశావమధ్యే దశాహాది సూతకేపినపూర్వేణ శుద్ధిరిత్యపరార్కః - శావనిమిత్తమస్పృశ్యత్వంచభవత్యేవ - శుద్ధివివేకేతు - శావేనశుధ్యతేసూతిరితిప్రాగుక్తేః - తత్రాస్యోత్తరాశౌచ నివృత్తిరుక్తా తన్న - ఉత్తరస్యకాలాధిక్యేన బలత్వాత్ - మాధవీయేపి । అఘవృద్ధిమదాశౌచం పశ్చిమేన సమాపయేత్ । యథాత్రిరాత్రేప్రక్రాంతే దశాహం ప్రవిశేద్యది ॥ ఆశౌచంపునరాగచ్ఛేత్తత్సమాప్యవిశుధ్యతి హారీతోపి ॥ గురుణాలఘుశుద్ధ్యేత్తు లఘునానైవతద్గురు ॥ ఇతి గురుత్వం లఘుత్వంచ కాలకృతమేవ - పూర్వానురోధాత్ - ఏతచ్చహారదత్తేనస్పష్టముక్తం - మితాక్షరాప్యేవం - యత్తు॥ అఘానాంయౌగపద్యేతుజ్ఞేయాశుద్ధిర్గరీయసీ । మరణోత్పత్తియోగేతు గరీయోమరణంభవేత్ ॥ ఇతి హారీతకౌర్మాదితత్రాస్పృశ్యత్వాభిప్రాయం శావస్యగురుత్వంజ్ఞేయం - క్వచిదల్పకాలేనాపి దీర్ఘకాలాశౌచ నివృత్తిమాహదేవలః ॥ పరతఃపరతోశుద్ధిరఘవృద్ధౌవిధీయతే। స్యాచ్చేత్పంచమాదహ్నఃపూర్వేణైనాత్రశిష్యతే ॥ అస్యార్థః - అఘవృద్ధ్యాదీర్ఘాశౌచే పరతోశుద్ధిః పరమాశౌచం - యదిపూర్వాశౌచముత్తరస్య పంచమదినాత్పరతోనువర్తతే - తదాపూర్వేణైనశుద్ధిః - పూర్వస్యోత్తరాశౌచార్ధాదికకాలవ్యాపిత్వే పూర్వశేషాచ్ఛుద్ధిరిత్యర్థః - యథాషష్ఠేమాసే గర్భపాతనిమిత్త షడహాశౌచమధ్యే దశాహపాతేపూర్వేణోత్తరనివృత్తిః-యథావాత్ర్యహమధ్యేసపిండపాతనిమిత్తచతురహపంచాహయోః కశ్చిత్ -తన్న-దశాహావధిపూర్వశేషశుద్ధ్యావేదకవాక్యవిరోధాత్ -షష్ఠాదిదినేపూర్ణాశౌచ

మంత్యరాత్రౌ తు ద్వ్యహ ఇత్యనౌచిత్యాచ్చ - [illegible]
చంతతో న్యూనం త్ర్యహాదిచేత్ [illegible] - [illegible]
హాదిరాత్రిశేషే త్ర్యహాదిపాతే త్ర్యహః [illegible]
సంపాతే చ న ద్వ్యహాది వృద్ధిః [illegible] - [illegible]
వాదమాహ గౌతమః ॥ రాత్రిశేషే సతి ద్వాభ్యాం [illegible]
త్యయామే ॥ రాత్రిశేషే [illegible]
తపోక్తేః - ఇదం శావాశౌచే [illegible]
శబ్దో అహోరాత్రపరః । [illegible]
ఖితోక్తేః ॥ అథ యది పరే రాత్రౌ [illegible]
వమాద్దివసాదత ఊర్ధ్వం ద్విరాత్రేణ [illegible]
క్తేః ॥ పునః పాతే దశాహాత్ [illegible]
ద్వయాత్స విశుద్ధ్యతి॥ [illegible] । ఇతి దేవ
లోక్తేశ్చ - [illegible] - [illegible]
తథేత్యాహుః - [illegible] - [illegible]
త్పునర్మృగణజన్మని । [illegible] । [illegible]
మనుపరాశరాద్యైః [illegible] -
విరోధే చ॥ యద్వైకేంచ [illegible]
ఘార్వ్యన చ సాంబాధః - [illegible] - [illegible]
త్త్వేపి జాతిమాత్రవిప్రాదివిషయా - దేశాంతరవిషయం వాయుగాంతర విషయా
వాస్తు - తేన గౌతమోక్తే రాత్రిశబ్దో నాహోరాత్రపరః - రాత్రిమాత్రాపరత్వే
ఇతి మితాక్షరోక్తేశ్చ - [illegible]
తదశాహమితి [illegible] విరోధాపత్తేరితి - అస్మత్పిత్రా [illegible]
యసియే - ఆసపమాద్దివసాదితి ద్వితీయాశౌచస్య నవమం దినం [illegible]
మేవాహ ద్వ్యహాదివృద్ధిః - [illegible] న్యాయతో [illegible]
యదినాదేవ ప్రవృత్తేః - [illegible] ఊర్ధ్వమితి [illegible] దేవ
లోక్తాచాహ - శేషే దశమేహ్ని చాతీతే రాత్రౌ పతేదిత్యర్థః - దశమ్యాం [illegible]
[illegible]దితివత్ - తేన సమన్వాద్యైర్విరోధో నాపి మితాక్షరాద్యైరిత్యాహుః - [illegible]
[illegible] - నిర్ణయో మృతస్వరసో ఽ ప్యేవం - యత్తు తత్రైవ బ్రాహ్మే ॥ ఆద్యం భాగ
ద్వయం యావత్సూతకస్య తు సూతకం । ద్వితీయం పతితే త్వాద్యాత్సూతకా చ్ఛుద్ధి
ష్యతే ॥ అత ఊర్ధ్వం ద్వితీయాత్తు సూతకాంతాచ్ఛుచిస్మృతః । ఏవమేవ విచార్యం
స్యాన్మృతకే మృతకాంతరం ॥ మృతకస్యాంతరే యత్ర సూతకం [illegible] తే । సూత
కస్యాంతరే వాథ మృతకం యత్ర విద్యతే ॥ మృతకాం [illegible] ఘన
ర్వ్యతః ॥ ఇతి - అస్యార్థస్తత్ర్యాప్తౌ - పూర్వాశౌచ చరమాహోరాత్రస్య [illegible]
రూపే ఆద్యభాగద్వయే న్యాశౌచపాతే పూర్వేణ శుద్ధిః - భాగద్వయాదూర్ధ్వం[illegible]

త్రిసూతకాంతరే ద్వితీయాత్పూర్వభిన్నా త్సూతకాంతాద్వ్యహాదిమాపా చ్ఛుద్ధి
రితి - అపరార్కేత్వాశౌచకాలం త్రేధావిభజ్యనిర్గుణ విషయత్వేనేదముక్తం -
అస్యవచనస్య నిర్మూలత్వోక్తిరజ్ఞోక్తిరేవ - అతః పూర్వాశౌచాంత్యరాత్రావ
న్యాశౌచేఽహోరాత్రద్వయమధికంరాత్రేరంత్యయామేతు దినత్రయమితిభట్టచ
రణోపదిష్టః పంథాః - ఏతత్సంపూర్ణాశౌచసంపాతే ఏవ-రాత్రిశేషే త్రిరాత్రాది
సంపాతేతు పూర్వశేషేణైవశుద్ధిః - ద్విరాత్రాదివృద్ధేః - పూర్వవాక్యైర్గ్రాహ
విషయత్వాదపవాదాభావే శేషశుద్ధేరేవసామాన్యతః ప్రవృత్తేః - షడశీతౌతువ
శాహాంతేత్ర్యహపాతేపి ద్విత్రిదినవృద్ధిరుక్తా ॥ రాత్రిశేషేయదాశౌచం పూర్వా
నధికమాపతేత్ । ఊర్ధ్వందినద్వయంపూర్వా ద్యామశేషేదినత్రయమ్ ॥ ఇతి
అనధికంసమన్యూనంవాతత్తుచ్ఛం నిర్మూలత్వాదంతేఽశౌచాపాతేపి ద్విరాత్రాది
వృద్ధ్యాపత్తేశ్చ - పూర్వాశౌచాంతర్వర్తిత ద్విత్రిదినమధ్యేఽకాశౌచాంతరపాతే
తునధికాత స్యాల్పత్వా దధికేనైవశుద్ధిః - నచపధికాతిస్య పూర్వశేషత్వంశంక
నీయం - రాత్రిశేషపూర్వశేషశుద్ధ్యపవాదే నైమిత్తికావృత్తిన్యాయోజ్జీవనాత్ -
అపవాదాభావే ఉత్సర్గస్యప్రాప్తేః - అపవాదాంతర మాహశంఖః ॥ మాతర్యగ్రే
ప్రమీతాయా మశుద్ధౌమ్రియతేపితా । పితుశ్శేషేణశుద్ధిస్స్యా న్మాతుః కార్యా
తుపక్షిణీమ్ ॥ పాదత్రయస్పష్టంతుర్యస్యాల్వాయమర్థః- పిత్రాశౌచమధ్యేమాతృ
మృతౌపిత్రాశౌచాంతేమాతుః పక్షిణీమధికాంకుర్యాదితి - అత్రాశుద్ధావిత్యుక్తే
రాత్మహాదేః పితురాశౌచాభావాన్ మాతృమరణేనపక్షిణీకంలిపూర్ణమేవాశౌ
చం - ఇయంచపక్షిణీతృతీయాదిదినపరా నాద్యదినద్వయే ॥ ప్రతినిమిత్తం నైమి
త్తికావృత్తిన్యాయేనాధిక పూర్వశేషాపవాదన్యాదితి పిత్రాచార్యాః - సపిండా
ద్యాశౌచేన మాతాపిత్రోరాశౌచాపగమోనాస్తీతి - ఏసంధత్వేఽపి- ఇయం
చపక్షిణీదశమదినాత్పూర్వం మాతృమరణేజ్ఞేయం - దశమ్యాంరాత్రౌతత్ప్రాప్తా
తేవా మాతృమరణేద్వ్యహాత్త్ర్యహ సముచ్చితాపక్షిణీతికశ్చిత్ - తన్న ॥ సం
ఖ్యాంతరోపజననాపత్త్యాత్ర్యహాదిశ్రుతిబాధాపత్తేః - అతఏవైకాదేయోపస్థితా
ఇత్యాదౌశ్రుతసంఖ్యాబాధాపత్తేః-సముచ్చయో నిరస్తోద్వాదశే-గురుణిలక్షణం
తద్గతేః - గురుసంఖ్యాణాలఘూశుద్ధ్యేదిత్యుక్తేశ్చ - మాతురన్వారోహణేతు నప
క్షిణీ ॥ యదానారీవిశేదగ్నిం ప్రియస్యప్రియవాంఛయా । తదాశౌచం విధాత
వ్యం భర్త్రాశౌచక్రమేణహి ॥ ఇతి పృథ్వీచంద్రోదయే లఘుహారీతోక్తేః - తత్రై
వషడశీతమతేపి ॥ మృతంపతిమనువ్రజ్యపత్నీచేదనలంగతా । నతత్రపక్షిణీకార్యా
పైతృకాదేవశుద్ధ్యతి ॥ పుత్రోన్యోవాగ్నిదస్తస్యా స్తావదేవాశుచిస్తయోః । సహ
శ్రాద్ధంసపిండంచ యుగపత్తుసమాపయేత్ ॥ గృహీతాశౌచానాం పుత్రాణాంపి
తుస్సంస్కారేమాతుః - సపిండస్యవామరణేనాయంనిర్ణయః - అతిక్రాంతకా
లాద్విద్యమాన నిమిత్తస్యబలవత్త్వాత్ - ద్వాదశవర్షోత్తరం సంస్కారాశౌచ
మధ్యేసపిండమరణేప్యేవం - యత్తు అపరార్కేబ్రాహ్మే॥ ఋగ్వేదవాదాత్సాధ్వీ

స్త్రీసభవేదాన్యఘూతేని । త్ర్యహాశౌచేతునిర్వృత్తే శ్రాద్ధప్రాప్తేవిశాస్త్రవత్ ॥
ఇతి తద్భర్తుర్ణారాశౌచో_త్ర మన్వారోహణే త్రిరాత్రాశౌచ [illegible] ॥
బ్రాహ్మణాదేః క్షత్రియాద్యనుగమనేల్యాశౌచ [illegible] - [illegible]
యోగాడాస్తు - భర్తుర్ణారాశౌచో_త్ర మన్వారోహణే త్రిరాత్రం - సహగమనే [illegible]
సంపూర్ణం - యుద్ధహతస్యసద్యశ్శౌచేనాన్వారోహణే బ్రాహ్మణ్యా [illegible] స్త్రీ [illegible]
త్వాత్ - భర్తుర్ణా త్ర్యహేణ [illegible] దానం [illegible] చితౌతుసద్యశ్శౌచ [illegible]
త్ర్యాగుక్తం పూర్వశేషేణ [illegible] ముక్తం [illegible] ॥ [illegible]
చేనయాశుద్ధి స్సాని కేమృతకే [illegible] । [illegible] సుతా
నపి ॥ నిర్ణయామృతే - స్మృతిసంగ్రహేపి ॥ [illegible]
దంవినా ॥ ఇదంమూ ల్యేసదాహాకిరణే మాతులాదిసంబంధేన దాహావాం త్రిరాత్రం
తు త్రిరాత్రమేవేత్యుక్తంప్రాక్ - స్మృత్యర్థసారే ॥ సాత [illegible] గుణాం [illegible]
గుణమార్తణవమ్ । [illegible] దాహాః ॥ తన్నాశౌచసం
పాతేనశావ జననానిమి [illegible] ॥ ఆశౌచమధ్యే సముత్పన్నే పుత్రజన్మయ
దాభవేత్ । పితుః [illegible] శౌచం [illegible] । [illegible]
తేః - ఆశౌచేద్వివిధ [illegible] - [illegible] జననా [illegible]
యది । [illegible] ॥ [illegible]
చేజ్జనసంభవేత్ । [illegible] ॥ [illegible]
ణేమధ్యే పితుః [illegible] । [illegible] శ్రాద్ధం [illegible]
హాని ॥ ఇతి స్మృతేః - [illegible]
ఏకాదశాహే శ్రాద్ధం [illegible] - [illegible] ॥ దశమం పరేద్య ముత్పన్న
జన్మ రాత్రిశేషేశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి శుచిర్వ [illegible] నిమిత్తం [illegible]
[illegible] సదశాత్రాశుద్ధి [illegible] - [illegible]
[illegible] కేసత్యాశౌచాంత [illegible] - అథాశౌచాపవాదః [illegible] -
[illegible] తః, కర్మతః, ద్రవ్యతః, మృతదోషతః, విధానాచ్చ - అత్ర బ్రహ్మచారిణ [illegible]
షు॥ నైష్ఠికానాం వనస్థానాం యతీనాం బ్రహ్మచారిణామ్। నాశౌచం [illegible] తి
తేచతథామృతః - ఇతికౌర్మోక్తేః - తుల్యవాదేశావేవాపిత్ర [illegible] దేవలః -
ఆశౌచమంత్యకర్మోపలక్షణం ॥ బ్రహ్మచారీనకుర్వీత శవదాహాదికాః క్రియాః ।
యదికుర్యాచ్చరేత్కృచ్ఛ్రం పునస్సంస్కారమేవచ ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - ఏతత్పి
త్రాద్వ్యతిరిక్తవిషయం ॥ ఆచార్యంస్వముపాధ్యాయం మాతరంపితరంగురుమ్ ।
నిర్హృత్యతువ్రతీప్రేతం నవ్రతేనవియుజ్యతే ॥ ఇతి మనూక్తేః - హారీతః ॥ మాతా
పితోర్విస్తుయతోప్యుక్తం వతిచానియపుత్రకః । వ్రతస్థోపిహికుర్వీత పిండదానోదకక్రి
యాం ॥ భవత్యశౌచంనైవాస్యనైవాగ్నిస్తస్యలుప్యతే । స్వాధ్యాయంచపరికుర్వీత
పూర్వవద్విధివర్జితం ॥ సంవర్తః ॥ అన్యగోత్రోపసంబంధః ప్రేతస్యాగ్నిందదాతి
యః । పిండంచోదకదానంచ సదశాహంసమాచరేత్ ॥ నిర్హారణమంత్యకర్మపరం ॥

ఏవంమాతామహస్య - యథా - వ్రతస్థోపిసుతఃపితుఃకుర్యాత్క్రియాంనృపః॥తథా
మాతామహస్యాపి దౌహిత్రఃకర్తుమర్హతీత్యపరార్కే భవిష్యోక్తేః - మాతాపి
త్రోరుపాధ్యాయాచార్యయోరౌర్ధ్వదేహికం । కుర్వన్మాతామహస్యాపి వ్రతీ
నభ్రశ్యతేవ్రతాత్॥ఇతికాలాదర్శాచ్చ - తత్రాంత్యకర్మనిమిత్త మస్పృశ్యత్వం-
దశాహమస్త్యేవ ॥ సగోత్రోవాసగోత్రోవా యోగ్నిందద్యాత్సఖేనరః । సోపికు
ర్యాన్నవశ్రాద్ధం శుద్ధ్యేత్తుదశమేహని ॥ ఇతి దివోదాసోక్తవచనాత్ - అత ఏవ
బ్రహ్మచారిణః శవకర్మణోవ్రతాన్నివృత్తి రన్యత్రమాతాపిత్రోర్గురోశ్చేతి గౌత
మీయేవ్రతనివృత్తేరేవ పర్యుదాసోనాశౌచస్య - సంధ్యాదికర్మలోపస్తునాస్తి॥
నత్యజేత్సూతకేకర్మ బ్రహ్మచారీస్వకంక్వచిత్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్॥ పిత్రో
ర్గుర్వోర్విపత్తౌతు బ్రహ్మచార్యపియస్స్మృతః । సవ్రతిశ్చాప్యసువ్రత అగ్నిహోత్రి
కక్రియాం ॥ తేనాశౌచంనకర్తవ్యం సంధ్యాచైవనలుప్యతే । అగ్నికార్యంచక
ర్తవ్యం సాయంప్రాతశ్చనిత్యశః ॥ ఇతి చంద్రికాయాం సంవర్తోక్తేశ్చ - అత్ర
కర్మానధికారరూపాశౌచ నిషేధఏవ - అపరార్కమాధవాదయస్తు - ఏకాహ
మాశౌచమాహుః ॥ ఆచార్యంవాప్యుపాధ్యాయం గురుంవా పితరంచవా । మా
తరంవాస్వయందగ్ధ్వా వ్రతస్థస్తత్రభోజనం ॥ కృత్వాపతతినోతస్మా త్ప్రేతాన్నం
తత్రభక్షయేత్ । అన్యత్రభోజనంకుర్యా న్నచతైస్సహసంవసేత్ ॥ ఏకాహమశు
చిర్భూత్వా ద్వితీయేహనిశుద్ధ్యతి ॥ ఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - తదన్నభోజనేతుప్రాయ
శ్చిత్తం పునరుపనయనమాశౌచంచ - దివోదాసాదయస్తుబ్రాహ్మోక్తేః - ప్ర
థమేహ్ని సంధ్యాదిలోపః ॥ బ్రహ్మచారీయదాకుర్యాత్పిండనిర్వపణంపితుః । తావ
త్కాలమశౌచంస్యాత్పునస్స్నాత్వావిశుధ్యతి॥ఇతిప్రజాపతివచనాత్ - ద్వితీయా
హాదౌపిండదానకాలేఏవాస్పృశ్యత్వమాత్రంనాన్యదిత్యాహుః,దశాహమస్పృశ్య
త్వేపికర్మాంగస్నానవిధానార్థమేతదితియుక్తం - అంత్యకర్మాకరణేతుబ్రహ్మ
చారిణః - పిత్రాదిమరణేప్యాశౌచాభావ ఏవసోపి బ్రహ్మచర్యకాలఏవ - సమా
వర్తనోత్తరంతు పూర్వమృతానాంత్ర్యహాశౌచంభవత్యేవ ॥ ఆదిష్టినోదకంకు
ర్యాదావ్రతస్యసమాపనాత్ । సమాప్తేతూదకందత్వాత్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ।
ఇతి మనూక్తేః - తత్రాపివికల్పః ॥ పితర్యపిమృతేనైషాం దోషోభవతికర్హిచిత్ ।
ఆశౌచంకర్మణోంతేస్యాత్త్ర్యహంవాబ్రహ్మచారిణామ్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ -
తథాకృతజీవచ్ఛ్రాద్ధేనకమప్యాశౌచంనకార్యమితిహేమాద్రిః - శుద్ధితత్త్వేకౌర్మే॥
సద్యశ్శౌచంసమాఖ్యాతం దుర్భిక్షేచాప్యుపద్రవే । డింబాహవహతానాంచ విద్యు
తాపార్థివైర్ద్విజైః ॥ ఉపద్రవేత్యంతమరకే ॥ ఉపసర్గమృతేచైవసద్యశ్శౌచం
విధీయతే॥ ఇతిపరాశరోక్తేః - ఉపసర్గోత్యంతమరక ఇతిశూలపాణ్యనిరుద్ధభట్టా
దయః - యాజ్ఞవల్క్యోపి ॥ ఆపద్యపిచకష్టాయాం సద్యశ్శౌచంవిధీయతే ॥ ఇతి
మరణసమయేపి నాశౌచంతథాచ శుద్ధిరత్నాకరేదక్షః ॥ స్వస్థకాలేత్విదంసర్వం
సూతకంపరికీర్తితం ॥ ఆపద్గతస్యసర్వస్య సూతకేపినసూతకం ॥ అతిస్సతినైరా

గ్యే సన్న్యాసోప్యాతురస్యభవతీతి కేచిత్ - అథ సద్యశ్శౌచం త్రింశచ్ఛ్లోక్యాం ॥ తత్ర
త్యాగేష్వథ సత్రివ్రతిస్నపనస్నపవద్దీక్షితర్త్విక్ స్వదేశభ్రంశాపత్స [illegible]
రసభిషక్కారుశిల్ప్యాతురాణాం । సంగ్రామార్థేషు దానోద్యయనయజ్ఞ [illegible]
ద్ప్రతిష్ఠాచూడా తీర్థాటనే యాత్రాజప పరిణయనాద్యేష్వపి [illegible] ॥ నా
శౌచమితి శేషః - సత్రీఅన్నసత్రవాన్ - ముఖ్యసత్రస్య [illegible] -
వ్రతీఅనంతవ్రతాదినియమవాన్ - [illegible] ఇతి [illegible] - [illegible] । నా
రవః శిల్పినో వైద్యాః దాసీదాసాస్తథైవచ । [illegible]
చాః ప్రకీర్తితాః - కారవసూపకారాద్యాః - శిల్పి [illegible] - [illegible]
తురస్యవ్యాధినాశార్థదానాదానాదేః [illegible]
ల్పోవా - యజనంతత్ర [illegible] కోటిహోమాది - లఘువిష్ణుః ॥ [illegible]
హోమేషు శ్రాద్ధే హోమే [illegible] । [illegible]
ప్రారంభో వరణంయజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః । నాందీశ్రాద్ధం వివాహాదౌ శ్రా
ద్ధే పాకపరిక్రియా ॥ ఇతి [illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
త్ ॥ ఇతి [illegible] - [illegible]
లవిచ్ఛేదేన సంకల్పిత [illegible] - [illegible]
నియమస్యాపి [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
మోపి ॥ శివవిష్ణ్వాదిదీక్షా యస్యవాగ్నిపరిగ్రహః । [illegible]
తస్సిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ [illegible] ॥ జపో [illegible]
గ్నిః కాగోత్యదీక్షాన్వితైర్నరైః । నాస్తి పాపంయత స్తేషాం సూతకంవాయతోన్యథా ॥
రాఘవభట్టీయే నారదః ॥ అథ [illegible]
త్వానిత్యంచ [illegible] ॥ [illegible]
నయోగేవసృజయేత్ । [illegible]
త్తునృసింహోపకల్పే ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] — [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ కాలనియమాభావేతు [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] - [illegible]
చన్ద్రాయః - అత్ర [illegible] - [illegible]
శౌచాభావః - తదాదిత్యాశౌచమ[illegible] - [illegible] ఇతి
తానత్యేవ [illegible] - [illegible] మాధవీయే [illegible] ॥ [illegible]
హితదీక్షస్య త్రైవిద్యస్యమహామఖే । [illegible]
కమ్ ॥ ఇతి [illegible] ఇత్యనేన [illegible]

పునర్దీక్షితగ్రహణం యజమానేస్వయంకర్తృత్వార్థం స్నానప్రాప్త్యర్థం చేతి విజ్ఞానేశ్వరః నస్తుతస్తు దీక్షణీయాసంస్కృతస్య ప్రాగపి భృత్యాత్కర్మ ప్రాప్త్యర్థం దీక్షితగ్రహణం। తేన తతః పూర్వం నిషేధఏవ - యత్తు ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే ఇతి తత్స్మృత్యన్తరం - తథా చ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ నదేశ్యాగ్న్యాధేయం యజ్ఞే నశ్చ చాన్ద్రాయణతపశ్చరే ॥ ఇతి॥ వృద్ధిశాతాతపోప్యేవం - ఋత్విజాంచమధుపర్కోత్తరమాశౌచాభావః ॥ గృహీతమధుపర్కస్య యజమానాత్తు ఋత్విజః। పశ్చాదశౌచేపతితే నభవేదితి నిశ్చయః ॥ ఇతి బ్రాహ్మణత్ - [illegible] - చతుర్ణాం [illegible] స్యాశౌచాభావస్య ఆగమయితవ్యః ఇత్యాహ - ఏవంస్మార్తేపి - తులా [illegible] మహాదానాదావపి [illegible] - యత్తు ప్రారంభో వర [illegible] - తేనాధానేష్టిపశుబంధానాం తద [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] స్నానోత్తరం స్య [illegible] ॥ [illegible] స్నాతకస్యత్వాపత్తిదోషాత్ [illegible] - [illegible] స్నానాదేవాస్య సద్యశ్శౌచత్వం ॥ సూతకేమృతకే [illegible] ప్రాప్తే [illegible] హానయేన్నతుహాపయేత్ ॥ ఇతి బృహస్పత్యుక్తేః - [illegible] శాలాగ్నౌ సూతకేపి హోమాని కుర్యాదితి [illegible] విజ్ఞానేశ్వరః - [illegible] గ్రహణం పూజార్థం - తేన స్నానాదేః [illegible] వికల్ప్యమానాః - అప [illegible] స్నాతకస్య [illegible] స్నానోపస్ప [illegible] స్వయమితి [illegible] ॥ [illegible] సికంచయ తే। సూతకేపత్యనిష్కర్మ [illegible] యశ్చ [illegible] ॥ ఇతి మరీచ్యుక్తేః॥ జన్మహానౌ [illegible] శాలాగ్నౌ కేవలోహోమః కార్య ఏవా న్యగోత్రజైః ॥ ఇతి జాబాలోక్తేశ్చేత్యాహుః - అపరార్కేప్యేవం - యాజ్ఞికా అప్యేవం ॥ సూతకేతుసముత్పన్నే స్మార్తంకర్మ కథంభవేత్। పిండయజ్ఞంచరుం హోమమసగోత్రేణకారయేత్ ॥ ఇతి జాతూకర్ణ్యోక్తేశ్చ - చరుః స్మార్తస్థాలీపాకః - శ్రవణాకర్మాదిశ్చేతి విజ్ఞానేశ్వరః - ప్రారబ్ధంతుసపిండేనాపికార్యం॥ సచ తత్కర్మకుర్యాణః స్నానాభోజ్యప్యశుచిర్భవేత్॥ ఇతి మనూక్తేః॥ ఛందోగపరిశిష్టేపి॥ హోమమశ్రౌతేతుకర్తవ్యః శుష్కాన్నేనఫలేనవా। అకృతంహావయేత్ స్మార్తే తదభావేకృతాకృతం ॥ అకృతంవ్రీహ్యాది - కృతాకృతంతండులాది - స్మార్తహోమమాదౌతువికల్పోజ్ఞేయః - శాలాగ్నౌచైకే ఇతిప్రాగుక్తేః - యదాకర [illegible] దానస్యద్వారా - అత్రేదంతత్త్వం యేషాంబహ్వృచాదీనాం ద్వాదశరాత్రమహోమేపినాగ్నివిచ్ఛేదః - తైర్న కార్యం - తైత్తిరీయాదిభిః కార్యం - త్రిరాత్రమహూయమానోగ్నిర్లౌకికః సంపద్యతే ఇతి సుదర్శనభాష్యవచనాత్ - సమారోపితే

త్యగ్నౌ తేనాపినకార్యం - కంతువుర [illegible] - [illegible]
రాశౌచాపవాదాభావాదనస్యకర్మణి [illegible] - [illegible]
త్ - యత్త్వాశ్వలాయనః ॥ [illegible] | [illegible]
వత్యాంచభార్యాయాం నకుర్యా [illegible] ॥ [illegible]
యంనజుహుయాద్ద్విజః | [illegible]
ఇతి తదపిసమాహితపర - [illegible]
వేసూతకాదిషు | [illegible]
చమనుః - [illegible]
నాన్నివృత్తిః ॥ విప్రోదశాహానన్తరం [illegible] వైశ్వదేవవర్జితః ॥ [illegible] -
యద్యపి ॥ పంచయజ్ఞవిధానంతు నకుర్యాన్మృత్యుజన్మనోః ॥ [illegible]
ర్వనిషేధోవ్యక్తస్తథా వ్యాప్తసంగాదీనాం వైశ్వదేవస్య పంచ [illegible]
పృథక్నిషేధః - హారద [illegible] వైశ్వదేవః [illegible] - [illegible]
వనధ్యాయాయదాత్మా [illegible] - [illegible]
ధాత్ - సంధ్యాదీనామ [illegible]
రుంహోమంయా [illegible] | [illegible]
ద్విజః | సూతకేమృతకేచైవ సంధ్యాకర్మ [illegible] | [illegible]
స్మంత్రాన్ ప్రాణాయామమృతే ద్విజః ॥ [illegible]
ధ్యాపంచమహాయజ్ఞా నైత్యికంస్మృతికర్మచ | [illegible]
తేపునఃక్రియా॥ఇతి-యచ్చసంగ్రహే ॥ సూతకేకర్మణాంత్యాగ స్సంధ్యాదీనాం [illegible]
యతే ॥ యచ్చవిష్ణుపురాణం ॥ సర్వకాలముపాసీత సంధ్యయోఃపార్థివ [illegible]
ష్యతే | అన్యత్రసూతకాశౌచ విభ్రమాతురభీతితః॥ ఇతి - [illegible] సంధ్యాప
[illegible]॥ [illegible] సంధ్యా [illegible] - [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible] మంత్రో [illegible] - సూతకేసావిత్ర్యా [illegible]
సూర్యంధ్యాయన్నమస్కుర్యాత్ - ప్రయోగపారిజాతే [illegible] ॥ సూతకే
మృతకేకుర్యాత్ ప్రాణాయామమమంత్రకం | [illegible]
[illegible]మార్జనయేత్ ॥ గాయత్రీంసమ్యగుచ్చార్య సూర్యాయార్ఘ్యం [illegible]
యేత్ | మార్జనంతు [illegible] ముపస్థానంచైవహి ॥ గ్రహణే శ్రాద్ధ [illegible]
ప్య శౌచాపవాదమాహవ్యాఘ్రః ॥ [illegible]
సూతకే॥ ఇతి [illegible] ॥ సూతకేమృతకేచైవ [illegible] | [illegible]
[illegible] వృశ్యతే ॥ ప్రయోగపారిజాతే బృహస్పతిః ॥ [illegible]
వివాహేసంక్రాంతౌ సూతకంనకదాచన ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ యదాభోజనకాలేతు
[illegible] శుచిర్భవతిద్విజః | భూమౌనిక్షిప్యతంగ్రాసం స్నాత్వావిప్రోవిశుధ్యతి ॥ భక్ష
యిత్వాతుతంగ్రాసు [illegible] | [illegible]
త్రంతువిశుధ్యతి ॥ ఇదమపి [illegible] -

అథ ప్రత్యవాయః। మరీచిః—లవణే మధుమాంసే చ పుష్పమూల ఫలేషు చ । శాకకాష్ఠతృణేష్వప్సు దధిసర్పిఃపయస్సు చ ॥ తిలౌషధాజినే చైవ పక్వాపక్వే స్వయంగ్రహః । పణ్యేషు చైవ సర్వేషు నాశౌచం మృతసూతకే ॥ స్వయమేవ న్యాయ్యమస్వామ్యనుజ్ఞయా గ్రాహ్యం న తద్ధస్తాదిత్యర్థః - క్రయే తు తద్ధస్తాదపి న దోషః - పక్వం లడ్డుకాది। అపక్వం తండులాది - ఏతదన్నసత్రపరం ॥ అన్నసత్రే ప్రవృత్తానామామమన్నమగర్హితం । భుక్త్వా పక్వాన్నమేతేషాం త్రిరాత్రం తు వ్రతీ భవేత్ ॥ ఇత్యంగిరసోక్తేః - పక్వాన్నమోదనాది - న తు భక్ష్యం। షట్త్రింశన్మతే - ఉభాభ్యామపరిజ్ఞాతే సూతకే నైవ దోషకృత్ । ఏకేనాపి పరిజ్ఞాతే భోక్తుర్దోషముపావహేత్ ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరా మృతసూతకే । పూర్వసంకల్పితం ద్రవ్యం దీయమానం న దుష్యతి ॥ అన్యత్ర సూతకాచ్ఛుద్ధిః ॥ భుంజానేషు తు విప్రేషు త్వంతరా మృతసూతకే । అన్యగేహోదకాచాంతాః సర్వే తే శుచయః స్మృతాః । బృహస్పతిః । వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరా మృతసూతకే । పూర్వసంకల్పితాన్నేషు న దోషః పరికీర్తితః ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥ సంసర్గాద్యస్య వాశౌచం యస్యాతిక్రాంతకాలతా । తదీయస్య పదార్థస్య నాశౌచం విద్యతే క్వచిత్ ॥ శుద్ధితత్త్వే ॥ శుద్ధిరిత్యనువృత్తౌ విష్ణుః - ప్రోక్షణేన చ పుస్తకమితి—

అథ మృతగోపే. హేమాద్రౌ షట్త్రింశన్మతే కౌర్మే చ ॥ వ్యాపాదయేద్య ఆత్మానం స్వయమగ్న్యుదకాదిభిః । విహితం తస్య నాశౌచం నాపి కార్యోదకక్రియా ॥ శవదహనం - యమః సదాశౌచమనస్యైవ హతానాం నృపగోవిప్రైరన్వక్షం చాత్మఘాతినామ్ ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - శుద్ధితత్త్వే కౌర్మే । సద్యశ్శౌచం సమాఖ్యాతం శ్వాపదాదిమృతేష్వథ । ఆదిపదాచ్చౌరహతేః ॥ భవిష్యే । స్త్రియో యా ముపరి నిన్దితా గోబ్రాహ్మణస్య । అంత్యాత్మజవిషోద్బంధనాగ్నిశస్త్రసలిలాదిభిః ॥ పాషండమాశ్రితాశ్చైవ మహాపాతకినస్తథా । స్త్రియశ్చ వ్యభిచారిణ్య ఆరూఢపతితాస్తథా ॥ న తేషాం స్నానసంస్కారో న శ్రాద్ధం న సపిండనం। గౌతమః॥ ప్రాయోనాశకశస్త్రాగ్ని విషోదకోద్బంధనప్రపతనైశ్చేచ్ఛతామితి - నాశౌచమితి శేషః ॥ అంగిరాః ॥ చండాలాదుదకాత్సర్పాద్బ్రాహ్మణాద్వైద్యుతాదపి।దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్మణాం । ఉదకం పిండదానం చ ప్రేతేభ్యో యత్ప్రదీయతే । నోపతిష్ఠతి తత్సర్వమంతరిక్షే వినశ్యతి ॥ షట్త్రింశన్మతే ప్యేవం - బ్రాహ్మేపి ॥ శృంగిదంష్ట్రినఖివ్యాల విషవహ్నిస్త్రియాజలైః ॥ వ్యాఘ్రగజైః ॥ సుదూరాత్పరిహర్తవ్యాః కుర్వన్క్రీడాం కృతిస్తు యః । నాగానాం విప్రియం కుర్వన్ హతశ్చాప్యథవిద్యుతా ॥ నిగృహీతస్స్వయం రాజ్ఞా చౌర్యదోషేణ కుత్రచిత్ । పరదారాన్హరంతశ్చ ద్వేషాత్తత్పతిభిర్హతాః ॥ అసమానైశ్చ సంకీర్ణైశ్చండాలాద్యైశ్చ విగ్రహం । కృత్వా తైర్నిహతాస్తద్వచ్చండాలాదీన్సమాశ్రితాః ॥ శస్త్రాగ్నిగరదాశ్చైవ పాషండాః క్రూరబుద్ధయః । క్రోధాత్ప్రాయం విషం వహ్నిం శస్త్రముద్బంధనం జలమ్ ॥ గిరివృక్షప్రపాతం చ యే కుర్వంతి నరాధమాః । కుశిల్పజీవినో యే చ సూనాలంకారధారిణః ॥ ముఖేభగాస్తు యే కేచిత్ క్లీబప్రాయా నపుంస

కాః । బ్రహ్మదండహతా యేచ యేచా బ్రా[illegible] । [illegible]
యేచపతితా స్తేప్రకీర్తితాః ॥ పతితానాం [illegible] ॥
నచాశ్రుపాతః పిండోవా కార్యం శ్రాద్ధాదికం క్వచిత్ ॥ [illegible]
తివిష్ణుమోహితః ॥ తత్కృచ్ఛ్ర[illegible]
ర్యం సత్యేషాం కరణే తుమాధవీయే [illegible] ॥ [illegible]
త్వాత్రిరాత్రం ద్విజః । సత [illegible]
నేతు ॥ కృత్వా [illegible]
తంచ తప్తకృచ్ఛ్ర[illegible]
పారిజాతః - ప్రత్యేకం తు [illegible]
మహాపాపతితయుచి । [illegible]
తునాశ్నీయా త్త్రిరాత్రం [illegible]
సంవర్తః ॥ యేషామన్యత [illegible] । [illegible] క్రియాం
కృత్వా కృచ్ఛ్ర[illegible] - [illegible]
తాన్ కృచ్ఛ్ర యేవేదమాధవః - [illegible]
తానాం [illegible] । [illegible]
గ్నిస్తు విశేషో హేమాద్రావాథర్వణే [illegible]
షే । [illegible]
పాతకసంయుక్తో [illegible] । [illegible]
సంశయాత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్త [illegible] । [illegible]
ర్వాపయేచ్చాప్రితమస్య [illegible] ప్రాయశ్చిత్తం [illegible]
సమాశ్రయేత్ ॥ మాధవీయే [illegible] ॥ [illegible]
ఘాతకః । దహేత్ బ్రాహ్మణం విప్రో [illegible]
త్వా కృచ్ఛ్రం ద్విప్రాణాయామ [illegible] । [illegible] ॥
స్వేనాగ్నినా స్వమంత్రేణ [illegible] ॥ హేమాద్రౌ [illegible]
యిత్వా శవం తేషాం [illegible] విధిపూర్వకమ్ ॥ ఇత్యుక్తం - [illegible]
జ్ఞేయం ॥ తాం స్త్రసేత్యాభిగచ్ఛంతి యేకేచాత్మహనో జనాః । ఇతి ప్రేతా వాత్మ
హననే యేపదోషాః క్తాః - ప్రమాదమరణత్వా శౌచాదిసర్వం భవత్యేవ - [illegible]
గిరాః ॥ అథకశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియేతాగ్న్యుదకాదిభిః । తస్యాశౌచం విధాతవ్యం
కర్తవ్యా చోదకక్రియా ॥ బ్రాహ్మేపి ॥ ప్రమాదాదపి నిశ్శంక స్త్వకస్మాద్విధి
చోదితః । శృంగిదంష్ట్రినఖివ్యాళ విషవిద్యుజ్జలాదిభిః ॥ చండాలైరథవాచోరై ర్ని
హతోవాపి కుత్రచిత్ । తస్యదాహాదికం కార్యం యస్మాన్నపతిత స్తుసః ॥ ఇతి ప్రమాద
మరణే త్రిరాత్రమాశౌచమితి గౌడాః - శుద్ధితత్త్వాదయః - దశాహాదీతి దాక్షిణా
త్యాః - అస్యాపవాదో హేమాద్రౌ భవిష్యే ॥ ప్రమాదాదిచ్ఛయావాపి నకుర్యా
త్సర్పతో మృతే ॥ నాగపూజాం వినా నకుర్యాదిత్యర్థః - బౌధాయనోపి ॥ బుద్ధిపూ

[illegible] క్రియాగోపాపతీయతే ॥ [illegible] తత్రమహర్షయో [illegible]
[illegible] - తత్స్పృష్ట్వా [illegible] ॥ వ్యాఘ్రేణనిహతే
[illegible] నిహాతోల్ । సర్వే [illegible] యాస్సర్వే [illegible] వనః ॥
[illegible] గజేనచ [illegible] హతే । [illegible] ద్వా తస్యస
[illegible] ॥ చోరేణనిహతే [illegible] నిహతే
[illegible] ॥ [illegible] సమ
న్వితాః । [illegible] విష్ణునా [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] నాయయోత్ ॥
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] త్రి
[illegible] త్రిన యుతా [illegible]
[illegible] । [illegible] తాం । అ
గ్నినానిహతేనాన్య ముపపాదం [illegible] తేః । [illegible] వ్యాసదనే
సథా ॥ [illegible] తా । అశ్మనానిహతే [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] తాం । ఉద్బం
[illegible] । [illegible] జా।
[illegible] ॥ [illegible] నిందా
[illegible] । [illegible] చరేత్ । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] యస్య
[illegible] ॥ [illegible] నిహతే [illegible] హతే [illegible]
[illegible] । సచాన్ద్రాయణం త్రిపు [illegible] ద్వా [illegible] ॥ పతి
తేచమృతేకుర్యాత్ [illegible] । మృతేదాహాత్యయరహితేకృచ్ఛ్రాణాం
నవతించరేత్ ॥ ఏవంకృతేవిధానేతు విదధ్యాద్బాంధవోదహనం । తథాన్నైర్థమర
సేపనగోషః - తదాహాతుర్జ్ఞానవృద్ధిగార్గ్యః ॥ వృద్ధశౌచస్మృతేలుప్త ప్రత్యా
ఖ్యాతభిషక్క్రియః । ఆత్మానంఘాతయేద్యస్తు భృగ్వగ్న్యనశనాంబుభిః ॥ తస్యత్రి
రాత్రమాశౌచం ద్వితీయేత్వస్థిసంచయః । తృతీయేతూదకంకృత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధ
మాచరేత్ ॥ ఇతి హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మేపి ॥ సరస్తువ్యాధిరహితో సత్యజేదాత్మ
నస్తనుమ్ । అసూర్యానామతేలోకా అంధేనతమసావృతాః ॥ తాంస్తేప్రేత్యాభిగ
చ్ఛంతి యేకేచాత్మహనోజనాః । అరిష్టైరాత్మనోజ్ఞాత్వా మృత్యుంకాలముపస్థితం॥
వ్యాధితోభిషజాత్యక్తః ప్రాణేవాయుషిచాత్మనః । యథాయుగానుసారేణసం
త్యజేదాత్మనస్తనుమ్ ॥ తస్మిన్కాలేతనుత్యాగా ద్యథేష్టంఫలమాప్నుయాత్ । అ
యమస్తుపురాదృష్టం మరణంబ్రహ్మణస్యచ ॥ నేతిగాడానామపహారః-ఉత్తరార్ధే
సంగతేః ॥ క్షత్రియస్యతుసంగ్రామే మృతేభర్తరియోషితః ॥ అపరార్కే-బ్రహ్మ

గచ్ఛేత్ ॥ యో [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] -
[illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
యాతిపుం । [illegible]
[illegible] - [illegible] -
[illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
త్ ॥ ఇతి తన్నిమూ [illegible] - [illegible] - [illegible]
నాన్నిమూ [illegible] - [illegible]
యుక్తం - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible]
యతే - [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
భృగో [illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] మహా
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
జంతుషు । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
తే నాన్యథా [illegible] ॥ హేమాద్రౌ [illegible] - [illegible] ఇత్యుక్తే
[illegible] మరణకాలాయాః - స్త్రియాః [illegible] సంపూర్ణా [illegible] - [illegible]
చంద్ర [illegible] పిత్రోర్మాతామహ - [illegible] ప్రభృతి [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ భృగ్వగ్ని [illegible] ప్రభృత్యాదిమరణాంతథా ॥ ఇతిమా
ధవేన పృథ్వీచంద్రేణచ కలివర్జ్యేషూక్తేః - నచాత్రయోరపరా [illegible] నిషేధః - విశిష్టో
[illegible] శేషాత్ - నచకలౌ వానప్రస్థాశ్రమనిషేధాదేవ [illegible] నిషేధో
[illegible] ఇతివాచ్యం - సర్వవర్ణేష్విత్యాదిభిస్తద్భిన్నస్యాపి ప్రాప్తేః కామ్యం భవత్యే

వ - [illegible] వ్యంవిసృజంతి త్రిర [illegible] - స్మృత్యాస [illegible] యోగాత్ - [illegible]
[illegible] భావివిమృత్యు [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] వచనాత్ । మతిమత్కృ [illegible] మాతే ప్రయాగ [illegible] ॥ ఇత్యుక్తేః -
[illegible] విష్ణుధ్యాయన్ [illegible] ॥ య [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి కాశ్యాముక్తం - [illegible] ॥ అగ్నిప్రవే [illegible]
[illegible] క్తేవిధానతః । ప్రవిశ [illegible] తేమే విష్ణు [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ప్రియయవియు [illegible] స్వవ్యా [illegible] చ । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] చ ।
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible] స్య న్యాగత్యాగం [illegible] యః । తన్యాత్మ [illegible] ప్ర [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ।
[illegible] ప్రవిశం [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ తథా ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥ తత్ర
[illegible] । [illegible] ప్ర
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ప్రయా
గస్యతుమండలే । వ్యతీతాన్పునమాః సప్త భవిష్యాంశ్చ చతుర్దశ ॥ నరస్తారయ
తేసర్వా న్యస్తుప్రాణాన్పరిత్యజేత్ ॥ బ్రాహ్మే ॥ ధ్యాత్వావిష్ణుపదాంభోజంప్రయా
గేవిష్ణుతత్పరః । తినుంత్యజతి [illegible] తస్యముక్తిర్నసంశయః ॥ దుష్కృతోపి
దురాచారో బ్రహ్మహత్యాదిపాతకీ । హరింధ్యాత్వాత్యజేద్దేహం ప్రాయశ్చోముక్తి
మాప్నుయాత్ ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ సమాస్సహస్రాణితుసప్తనైజలే దశైకమగ్నౌ
తథైచషోడశ । మహాహవేషష్టిరశీతిగోగ్రహేఅనాశకేభారతచాక్షయాగతిః॥ ఇతి
సామాన్యతోవిషలం - ఏవమస్యేవిధయోజ్ఞేయాః - యత్తుగౌడాః - ప్రయాగాదిమ
రణం బ్రాహ్మణభిన్నవిషయమిత్యాహు స్తద్దూషణం పితామహచరణైః ప్రయా
గవిధౌకృతమితినాత్రోచ్యతే - అత్రదశాహమాశౌచం - త్రిరాత్రస్య ప్రాప్తత్వా
లగోచరత్వాదితిభట్టాః - యుక్తంతుత్రిరాత్రం - దిర్పూదాసీయేప్యేవం- శుద్ధిలే
విక్రామ్యాపః - అనశనమృతానామ శనిహతానామగ్నిజలప్రవిష్టానాంభృగుసంగ్రా
మదేశాంతరమృతానాం జాతదంతానాంచత్రిరాత్రమితి - ఏవంమరణాంతప్రాయ
శ్చిత్తేపి - పూర్వోక్తశ్చాత్మహాదేదాహాశౌచాది నిషేధస్తదాసీమీస - [illegible]

రాంతేషు సర్వేషామూర్ధ్వ దేహికంకుర్యాత్ ॥ గోబ్రాహ్మణ హతానాంచ పతితా
నాంతథైవచ । ఊర్ధ్వంసంవత్సరాత్కుర్యా త్సర్వమేవౌర్ధ్వ దేహికమ్ ॥ ఇతి
హేమాద్రౌ షట్త్రింశన్మతాత్ - ఏవంబ్దోత్సేం కృత్వా నారాయణబలిగయా శ్రాద్ధమపికా
ర్యం ॥ బ్రహ్మహాచకృతఘ్నశ్చగోఘ్నః పంచపాతకీ । సర్వేషామపిశుద్ధిఃస్యాద్గయా
గయాయాంపిండపాతనాత్ ॥ ఇత్యగ్నిపురాణాత్ - ఏవంబ్రాహ్మే ॥ [illegible]
తితానాంతు గతేసంవత్సరేక్వచిత్ । దేశధర్మప్రమాణత్వా ద్గ [illegible]
భిః ॥ మార్కండేయపాదమూలే వా శ్రాద్ధం [illegible] ॥ [illegible]
తత్రవర్షమధ్యే కృత్యమప్యుక్తం పరార్కే వాయుపురాణే ॥ [illegible]
కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంతువత్సరం । ద్వాదశాహానినాకుర్యా చ్ఛుక్లేచప్రథమేహని ॥ [illegible]
తేయః ॥ నారాయణబలిఃకార్యో లోకగర్హాభయాన్నరైః । తథా తేషాంభవేచ్ఛౌ
చం నాన్యథేత్యబ్రవీద్యమః ॥ వ్యాసః ॥ నారాయణంసముద్దిశ్య శివం వాయత్ప్రదీ
యతే । తస్యశుద్ధికరంకర్మ తద్భవేన్నాన్యథా ॥ ఇతి సచాత్మఘాతాది ప్రాయశ్చి
త్తంకృత్వా కార్యః - తదుక్తం హేమాద్రౌ [illegible] ॥ [illegible]
ణాంపూర్వం క్రియా కార్యాయథావిధి । నారాయణ [illegible]
[illegible] ॥ పిండోదకక్రియాః [illegible] దికంచయత్ । [illegible]
ర్వీత సపిండీకరణంతథా ॥ [illegible]
ప్రాజాపత్యాస్తుషోడశ । మృతే [illegible]
హ - ఇదంప్రాయశ్చిత్తం [illegible] విషయం ॥ [illegible]
షాదిష్టః । ఘాతయంతిస్వమాత్మానం చాండాలాదిహతాశ్చయే । [illegible]
[illegible] ద్యుమాసమధిష్ఠితాః । యథాశ్రాద్ధం ప్రతస్యాంతి విష్ణునా [illegible] ।
యథా తేసంప్రవక్ష్యామి నమస్కృత్యస్వయంభువే ॥ ఇతి హేమాద్రౌ [illegible]
తత్త్రివర్షాధాయనోప ॥ నారాయణబలిర్వ్యాఖ్యాస్యామః - ([illegible]
ర్వా ద్బ్రాహ్మణాద్దైవద్యుతా [illegible] । [illegible]
ణాం ॥ విషశస్త్రరజ్జుపాషాణా [illegible]
త్యాగినాం బ్రాహ్మణహతానాంచ ద్వాదశే వర్షే [illegible]
పరిశిష్టేతు - చండాలాదిహతోయస్తు ॥ దగ్ధ్వాశరీరం [illegible]
తః । ప్రాయశ్చిత్తంతుకర్తవ్యం పుత్రైశ్చాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ ఇత్యుక్తం [illegible]
వరత్నే బ్రాహ్మే ॥ ప్రమాదాదపినిశ్శంక స్త్వకస్మాద్విధిచోదితః । [illegible]
హ్నానౌశ్చౌర్య్య హతోయత్రకుత్రచిత్ ॥ తస్యదాహాదికం కార్యం యస్మాన్నపతి
తస్తుసః । చాంద్రాయణంతప్తకృచ్ఛ్రద్వయంతస్యవిశుద్ధయే ॥ యద్వాకృచ్ఛ్రా
న్పంచదశ కృత్వాతువిధినాదహేత్ । బుద్ధిపూర్వమృతానాంతు త్రింశత్కృచ్ఛ్రా
న్సమాచరేత్ ॥ ఇత్యుక్తం స్మృతిరత్నావళ్యాంతు - ద్విగుణంప్రాయశ్చిత్తంకృ
త్వాదాహ ఆశౌచాదికం సర్వం కార్యమిత్యుక్తం ॥ ఆత్మనోఘాతశుద్ధ్యర్థం చాంద్రా
ద్రాయణద్వయం । తప్తకృచ్ఛ్రచతుష్కంచ త్రింశత్కృచ్ఛ్రాణి పాపహా ॥ అత్యా

సంవత్సరాత్కుర్యాద్దహనాదియథోదితం । కృత్వానారాయణబలిమనిత్యత్వాత్త
దాయుషః ॥ ఇతి ॥ ఇదంచాత్మవధనిమిత్తం తజ్జాతివధ ప్రాయశ్చిత్తేన సముచ్చితం
కార్యం - అతఏవబౌధాయనోక్తం - ద్వాదశవర్షాణి త్రీణివేతి - మదనపారిజాతె
స్మృత్యర్థసారేచ - బ్రహ్మహాదీనాంతద్యోగ్యం ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వానారాయ
ణబలిః కార్య ఇత్యుక్తం - ఏవంమ్లేచ్ఛీకృతానామపి - యత్తుకశ్చిదాహ - పుత్ర
కృతేన ప్రాయశ్చిత్తేనపితుః పాపనాశేమానాభావః - ఆత్మఘాతేతువచనాదస్తు-
మహాపాతకేతుకథంస్యాదితి - సఃస్వయమేవాత్మవధప్రాయశ్చిత్తస్య జాతివధనిమి
త్తేన సముచ్చయంవదన్ హృదయశూన్యఏవ - నహిజాతివధనిమిత్తం పుత్రైః కా
ర్యమితివచనమస్తి - పుత్రకర్తృకస్య ప్రాయశ్చిత్తాదివిప్లవాపత్తేః - ప్రాగుక్తబౌ
ధాయనవచనాచ్చేతిదిక్ - ఇదం ప్రాయశ్చిత్తార్హాణామేవ ప్రాయశ్చిత్తానర్హా
ణాంతు పతితోదకమాత్రంకార్యమితి కేచిత్ - మదనపారిజాతాది స్వరసో ప్యేవం-
వస్తుతస్తుతదర్హానర్హాపూర్వవచనేఽనుపాదానాదవిశేషాత్ సర్వత్రైవ నారాయణ
బలిః - గయాశ్రాద్ధంచేతియుక్తం - పతితోదకవిధిస్తు-శస్త్రాద్యతిరిక్తవిషయః ఇత్య
పరేనయథాహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ పతితస్యతుకారుణ్యాద్యస్తృప్తింకర్తుమిచ్ఛతి।
సహిదాసీంసమాహూయ సర్వాగాందత్తవేతనామ్ ॥ అశుద్ధఘటహస్తాంతాంయథా
వృత్తంబ్రవీత్యపి । హేదాసిగచ్ఛమూల్యేన తిలానానయసత్వరం ॥ తోయపూర్ణం
ఘటంచేమం సలిలందక్షిణాముఖీ । ఉపవిష్టాతువామేన చరణేననతఃక్షిప ॥ కీర్తయ-
యోఃపాతకీసంజ్ఞాం త్వంపిబేతిముహుర్వదేః । నిశమ్యతస్యవాక్యంసా లబ్ధమూల్యాక
రోతితత్ ॥ ఏవంకృతేభవేత్తృప్తిఃపతితానాంచనాన్యథా ॥ ఇతిఇదంచమృతాహే
కార్యం - పతితస్యదాసీమృతాహ్ని యద్వాఘటముపవజేదేవం పరేతాపతితాయ ముపు
చరితోభవతీతి మదనరత్నేవిజ్ఞానేశ్వరోక్తేః - ఇదంచాత్మత్యాగివిషయం - ఆత్మత్యాగినః
పతితాస్తేనాశౌచోదకభాజస్స్యురిత్యుపక్రమ్యవిజ్ఞానాపతితస్యభిధానాదతిగౌరవాః-
యత్తుకశ్చిదాహ ॥ యఃపతితోఘటస్ఫోటనబాంధవైర్బహిష్కృతస్తద్విషయా
ణిశ్రాద్ధాదినిషేధవాక్యాని - జీవత్యేవతస్మిన్సంత్యాగనిర్ణయాః కృతత్వాత్తత్పునః
కరణాభావాత్ ఇతి-సబంధుత్యాగేన జాతవైరాగ్యస్య కృతప్రాయశ్చిత్తస్యాప్యదా
నాపత్తేర్మితాక్షరాదివిరోధమపశ్యన్మూర్ఖ ఇత్యుపేక్షణీయః - నచకృతఘటస్ఫో
టస్యసంగ్రహవిధిర్నేతివాచ్యం-మనునాఽకృతఘటస్ఫోటస్యత్యాగముక్త్వా॥ ప్రా
యశ్చిత్తేతుచరితే పూర్ణంకుంభమపాంనవం । తేనైవసార్ధం ప్రాస్యేయుః స్నాత్వా
త్వాపుణ్యేజలాశయే ॥ ఇత్యుక్తేః - అన్యథాప్రాయశ్చిత్తమాత్రేపతిత్వసంగాత
అతోఘటస్ఫోటేన బహిష్కృతస్యాపి పుత్రాదేరష్టాంతేనారాయణబలిః - నిషేధా
స్తుపితృహ్యాదిపరాఇతితత్వం - కేచిత్తునారాయణబలౌకృతేప్యంత్యకర్మనసం
జనంకార్యం ॥ గోబ్రాహ్మణహతానాంచ పతితానాంతథైవచ । వ్యుత్క్రమాచ్చ
ప్రమీతానాంనైవకార్యాసపిండతా ॥ ఇతివచనాత్ ॥ బ్రాహ్మణాదిహతానాం పతితా
తితేసంగవర్జితే ॥ ఇతి శ్రాద్ధప్రకాశోక్తేః త్వన్నాపహ - ...

క్తష ట్త్రింశన్మత. విరోధాన్ని మ్నాంతాన్యాచార్యాభిప్రకారస్యస్మృతిగ్రస్త విషయత్వా
దుపేక్ష్యాః - నారాయణబలిస్తు హేమాద్ర్యాద్యనుసారేణోచ్యతే । తత్ర నారా
యణబలిప్రయోగః గారుడే తర్పణముక్తం ॥ కార్యం పురుషసూక్తేన [illegible]
రపి । దక్షిణాభిముఖో భూత్వా ప్రేతం విష్ణురితి స్మరన్ ॥ అనాదినిధనో దేవః [illegible]
చక్రగదాధరః । అక్షయ్యః పుండరీకాక్షః ప్రేతమోక్షప్రదో భవ । ఇతి [illegible]
కాదశ్యాం దేశకాలౌ సంకీర్త్యాముకగోత్రస్యాముకస్య [illegible]
శార్థం ఔర్ధ్వదైహిక సంప్రదానత్వయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నారాయణబలిం కరిష్యే
ఇతి సంకల్ప్య బ్రహ్మాణం విష్ణుం శివం యమం ప్రేతం చ పంచసు కుంభేషు ॥ [illegible]
యః కార్యో రుద్రస్తామ్రమయస్తథా । బ్రహ్మా రౌప్యమయః [illegible]
యో భవేత్ ॥ ప్రేతో దర్భమయః కార్య ఇతి దేవప్రతిమాః [illegible]
హైమీష్వా ప్రతిమాసు షోడశోపచారైః పురుషసూక్తేనాభ్యర్చ్య [illegible]
ష్ఠాప్య చరుం పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం నారాయణాయేదమితి హుత్వా దేవానామ
గ్రే దక్షిణాగ్రదర్భేషు విష్ణురూపం ప్రేతం స్మరన్ నామగోత్రాభ్యాం మధుఘృతతిల
యుతాన్ దశపిండాన్దక్షిణాపవీత్యేనాముకగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేత విష్ణురూపాయం
పిండ ఉపతిష్ఠతామితి దత్వా పురుషసూక్తేనాభిమంత్ర్య [illegible]
చ్యాభ్యర్చ్యా ముకశర్మాణమముకగోత్రం విష్ణురూపం ప్రేతం తర్పయామీతి పురు
షసూక్తేన ప్రత్యృచం తర్పయిత్వా-సకమామాన్నం బ్రహ్మాదిపంచభ్యో దద్యాత్ -
మంత్రస్తు॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహాదేవాయమస్త్రైవ సకింకరః । బలిం గృహీత్వా సుప్రీతః
ప్రేతస్యచ శుభాంగతిమ్ ॥ ఇతి మితాక్షరాయాంతు హోమాద్బల్యాదినోక్తం-తతః
ప్రతిదైవతం త్రివిధం ఫలం శర్కరామధుగుడఘృతాని చ నివేద్య పిండానభ్యర్చ్య సద్యాం
క్షిప్త్వా రాత్రౌ నవ సప్త పంచ వా విప్రాన్నిమంత్ర్యోపోషితో జాగరం కృత్వా శ్వో
భూతే పునర్విష్ణుం యమం సంపూజ్యైకోద్దిష్టవిధినా శ్రాద్ధం పంచత్వం కరిష్యే ఇత్యు
క్త్వా విష్ణు, బ్రహ్మ, శివ, యమప్రేతాన్ స్మరన్ విప్రానుపవేశ్య ప్రేతస్థానే ఏ
కం విష్ణుం స్మరన్ పాద్యావాహనార్ఘ్యయుతం తృప్తిప్రశ్నాంతం కృత్వో ల్లేఖ
నాది కృత్వాన్న శేషేణ విష్ణవే బ్రహ్మణే శివాయ యమాయ సపరివారాయ
చతురః పిండాన్ దత్వా ప్రేతనామగోత్రే స్మృత్వా విష్ణునామ్నా పంచమం దత్వాభ్య
ర్చ్య చాంతేభ్యో దక్షిణాం దత్వైకం ప్రేతం స్మృత్వా విశేషతః సంతోష్య విప్రైః
ప్రేతాయేదం తిలోదకముపతిష్ఠతామితి సతిలముదకం దాపయిత్వా భుంజీతేతి - అ
త్ర విశేషాంతరం భట్టకృతాంత్యేష్టి పద్ధతౌ జ్ఞేయం - సర్పహతే తు వర్షపర్యంతం
పూర్వేహ్న్యేకభక్తపూర్వం శుక్లపంచమ్యాముపవాసం నక్తం వా కృత్వాష్టమ
యం నాగమనంత వాసుకి శంఖ పద్మ కంబల కర్కోటకాశ్వతర ధృతరాష్ట్ర శంఖపాల
కాళియ తక్షక కపిలేతి నామభిః ప్రతిమాసం సంపూజ్య పాయసేన విప్రాన్ సంభో
జ్య వత్సరాంతే హైమం నాగం గాం చ దత్వా నారాయణబలిం కుర్యాత్ - మూలం
తు హేమాద్రౌ జ్ఞేయం-బౌధాయనసూత్రే సర్పమృతానాం నమోస్తు సర్పేభ్య ఇతితి

స్త్రీఆహుతీర్హుత్వా,ఉదకేమృతానాంసముద్రాయవరుణాయహుత్వేతిక్రియాం కుర్యాదితి శేషః - వ్యాసః ॥ సౌవర్ణంభారనిష్పన్నం నాగంకృత్వాతథైవగామ్ । వ్యాసాయదత్వావిధివత్పితురానృణ్యమాప్నుయాత్ ॥ హేమాద్రౌభవిష్యే॥ పంచమ్యాంపన్నగంహైమం స్వర్ణేనైకేనకారయేత్ । క్షీరాజ్యపాత్రమధ్యస్థం పూజ్యవిప్రాయదాపయేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తంనాగదష్టస్యశంభునా ॥ ఇతి అపరార్కేస్మృత్యంతరేపి ॥ తదైవశుద్ధ్యతిప్రేతో నారాయణబలౌకృతే। యావదాత్రిక్రియాపిండంతస్మైప్రేతాయవైసుతః ॥ తస్మైవాశౌచముద్దిష్టం త్ర్యహామేవనసంశయః । విష్ణుశ్రాద్ధసమాప్తౌతుత్రయోదశ్యాందినత్రయమ్ । ఆశౌచంపిండదః కుర్యాన్నతుతద్బంధుగోత్రజాః ॥ యస్యవైమృత్యుకాలేతు వ్యుచ్ఛిన్నాసంతతిర్భవేత్ । సవసేన్నరకేనిత్యం పంకమగ్నః కరీయథేత్యుపక్రమ్య॥ బలింనారాయణం కుర్యాత్తస్యోద్దేశేనభక్తిమాన్ ॥ ఇతి గారుడోక్తేః పుత్రస్యాపి సత్వాన్న్యస్యైవకార్యఇత్యుక్తందేవయాజ్ఞికేన — అథవిధానాదాశౌచాభావః - యథా - యతియుద్ధమృతాదిషు॥ త్రయాణామాశ్రమాణాంచకుర్యాద్దాహాదికాః క్రియాః। యతేఃకించిన్నకర్తవ్యం నచాన్యేషాంకరోతిసః॥ఇతిబ్రాహ్మాత్ - ఉశనాః ॥ ఏకోద్దిష్టంనకుర్వీత యతీనాంచైవసర్వదా । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే ॥ సపిండీకరణంతేషాం నకర్తవ్యంసుతాదిభిః । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేతత్వం నైవజాయతే॥ తత్సంస్కారంవక్ష్యామః - దత్తాత్రేయః ॥ ఏకోద్దిష్టంజలంపిండ మాశౌచంప్రేతసత్క్రియాం । నకుర్యాద్వార్షికాదన్యద్బ్రహ్మీభూతాయభిక్షవే ॥ వార్షికాదితిపూర్వభావిమాసికాది నిషేధో నతుదర్శాదేః ॥ సన్యాసినోప్యాబ్దికాదిపుత్రః కుర్యాద్యథావిధీతి వాయవీయోక్తేః - పృథ్వీచంద్రోదయేప్రజాపతిః ॥ అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే । సపిండీకరణంతస్య నకర్తవ్యంసుతాదిభిః ॥ ఏషు సపిండనాది నిషేధానువాదేనపార్వణోక్తేః - తత్స్థానాపన్నత్వం పార్వణస్యగమ్యతే - నగిరాగిరేతిబ్రూయాదైరం కృత్వోద్గేయమితివత్ - ఇదం వార్షికాది విధానంచ త్రిదండినామేవ - ఏకదండిపరమహంసాదీనాంతు నకమపికార్యం - పూర్వోక్తోశనోవాక్యే త్రిదండిగ్రహణాదితి శూలపాణ్యాదయోగౌడాః - త్రిదండిశబ్దేనమనోదండాదిదండత్రయోక్తేః ॥ యస్యైతేనియతాదండాస్స త్రిదండీతిచోచ్యత ఇతిస్మృతేః - బౌధాయనః॥ నారాయణబలిశ్చాస్య కర్తవ్యోద్వాదశేహని । అస్యపార్వణేనసముచ్చయోజ్ఞేయః - తంచసఏవాహ ॥ కృత్వావిష్ణోర్మహాపూజాం పాయసంవినివేదయేత్ । అగ్నౌకృత్వాతుతచ్ఛేషం వ్యాహృతిభిస్సమాహితః ॥ యతీన్గృహస్థాన్సాధూన్వా నిమంత్ర్యద్వాదశావరాన్ । అభ్యర్చ్యగంధపుష్పాద్యై ర్మంత్రైర్ద్వాదశనామభిః ॥ సంభోజ్యహవ్యేనాన్యేన దక్షిణాంచనివేదయేత్ । త్రయోదశంద్విజశ్రేష్ఠ మాత్మజ్ఞంసంయతేంద్రియం॥ విష్ణుం యథాతథాభ్యర్చ్య పాద్యాద్యైశ్చవిధానతః । దద్యాత్పురుషసూక్తేన గంధపుష్పాదికంక్రమాత్ ॥ వస్త్రాలంకరణాదీని యథాశక్తి ప్రదాపయేత్ । ఉచ్ఛిష్టస

న్నిఘాతస్య దర్భానాస్తైర్యథాతతే ॥ భూమ్యాం నస్య స్య ధాయు ... స్తేన వా
ద్బలిత్రయమ్ । అశ్వమేధసహస్రస్య వాజపేయశతస్య చ । ఫలం ... యః
కరోతి యతిక్రియామ్ ॥ శౌనకస్తు ॥ శౌనకోహం ప్రవక్ష్యామి నానాయోనిబలిప్ర
దం । చండాలాద్యుదకాత్సర్పాద్బ్రాహ్మణాద్వైద్యుతాదపి ॥ ద ... భ్యః ప ...
భ్యశ్చ రజ్జుశస్త్రవిషాగ్నిభిః ॥ దేశాంతరమృతానాం చ మృతానాం ... ॥
... వచ్ఛ్రాద్ధమృతానాం పతినిష్ఠానాం తథైవ చ ॥ యతీనాం యోగినాం ... నా ...
షాం మోక్షకాంక్షిణాం ॥ ప్రాయశ్చిత్తాయ ... యదుక్తాని షోడశాని ... ।
ద్వాదశ్యాం శ్రవణర్క్షే ... పంచదశ్యాం ప ... స్తువా ॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రా ... స
ర్వం విధిముక్త్వా ... దేనేతిమన్త్రైః పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం ... త్వా కేశ
వాదిద్వాదశనామభిస్తర్పయిత్వా తే ద్వాదశవిప్రాన్ ... ద్వాద
పిండాందద్యాదిత్యధికమాహ ॥ యద్యప్యేతేషు ప్రాయశ్చిత్తం ... చ ... దేన్య ... ప
హైరాశౌచాదికార్యం నవా - తత్ర ... ॥ మృతేషు ... స్థలి
కర్యాద్వా జీవన్ముక్తోయతస్స్వయం । ... ద్యా ... హోతినా ॥
పుత్రకృత్యమశేషం చ కృత్వా ... పాదే ... ...
నైమిత్తికం యత్తు కుర్యాద్వా సంత్య ... వా । ... ...
వినియు ... ॥ సూతకం చ న సందేహః ... ద్ధ ... ॥ ... యు ...
యోగమార్గేపి చేతితస్యాప్యుక్తే - తథా ఆహితాగ్నే ... తస్య ...
ప ... ర్వం పిత్రాదీనామాశౌచం సంధ్యాదికర్మ నా ... ॥ ... తః
తాం ... శౌచాదిక్వా ... ॥ ... దగ్నిమతో విద్యాద్విదేశే ... ॥
ఇతి స్మృతేః ఆహితాగ్నేః గార్హపత్యాగ్నిపిదశాహ - సంస్కారాంగం చ భిన్నోదశా
హ ఇతి ధూర్తస్వామి ... శ్చ ... - మూలైర్యాద్యచో విరో
... పతత్పాగ్నిముక్తం - అత్ర దేహాస్థ్యపసంధ వేదాహః ॥ ఆహితాగ్నె విదేశ
... ॥ విధేయం నాగ్ని ... ॥ ఇతి బ్రా
హ్మణోక్తేః - తచ్చ భావే ... ॥ విదేశమర ... అస్యాభ్యాం ...
సర్పిషా । దాహయేద్వ్యాహృతి ... పాత్రన్యాసాదిపూర్వవత్ ॥ ... మల
... ని శకల ... యావృతా । దాహయేత్ ... సూతకం ॥
... ॥ కుర్యాద్దర్భమయం ప్రేతం పర్ణైస్త్రీణి శతషష్టిభిః ।
... సంఖ్యా ... ॥ భవిష్యే । చత్వారింశచ్ఛిరసి ... తు
గ్రీవాయాం దశ తు ... । బాహ్వోః శతం ప్రదద్యాత్ ... దశ ॥ ఉద
రే వింశతిం ... కటిదేశయోః । ఊర్వోర్ద్వే చ శతే దద్యాత్ ...
నుజంఘయోః ॥ పాదాంగులీషు దశ వై ఏషా చ ప్రతికల్పనా ॥ ...
... ॥ శిరస్యశీత్యర్ధం దద్యాద్గ్రీవాయాం తు దశైవ తు ॥ బాహ్వో ... శతం ద
... వాంగులీషు చ ॥ ఉరసి త్రింశతం దద్యాద్వింశతిం జఠరే ... । ద్వాదశా
ర్ధం వృషణయోః రష్టార్ధం శిశ్న ఏవ తు ॥ ఊర్వోః ... శతం దద్యాత్ ... జం

ఘయోర్ద్వయోః । పాదాంగుళీషు ద్వేదద్యాదేతత్ప్రేతస్యకల్పనం ॥ సుపక్వేనారి కేరంతు అలాబుంతాలుకే తథా । పంచరత్నంముఖేన్యస్య జిహ్వాయాంకదళీఫలం ॥ చక్షుషోస్తుకపర్దే ద్వౌ నాసికాయాంతుకాలకం । కర్ణయోర్బ్రహ్మపత్రాణి కేశేవటప్రరోహకాః ॥ నాళకంకమలానాంతు అంత్రస్థానే వినిక్షిపేత్ । మృత్తికాతువసాధాతు హరితాళకగంధకౌ ॥ శుక్రేతుపారదందద్యాత్ త్రపుశీసే త్వశాంతథా । సంధిషుతిలపిష్టంతు మాంసంస్యాద్యవపిష్టకం ॥ మధుస్యాల్లోహితస్థానే త్వచాస్థానే మృగత్వచా । స్తనయోర్జంబీరే దేయే నాసాయాంశతపత్రకం ॥ కమలంనాభిదేశే స్యాద్వృంతాకే వృషణాశ్రితే । లింగేచరక్తమూలంతు పరిధానందుకూలకం ॥ గోమూత్రంగోమయంగంధం సర్వౌషధ్యాదిసర్వతః । ఇతి ఇదంనిరగ్నేరపి త్రైవ వృద్ధమనుః ॥ ప్రోషితస్యతథాకాలో గతశ్చేత్స్యాద్వశాగ్నికః । ప్రాప్తే త్రయోదశే వర్షే ప్రేతకార్యాణి కారయేత్ ॥ బృహస్పతిః ॥ యస్య న శ్రూయతే వార్తా యావద్ద్వాదశవత్సరాత్ । కుశపత్రకదాహేన తస్యస్యాదవధారణం ॥ ఛవిస్తే పితరి ప్రోషితే యస్య న వార్తా నైవచాగమః । ఊర్ధ్వంపంచదశాద్వర్షాత్కృత్వాతత్ప్రతిరూపకం ॥ కుర్యాత్తస్యతుసంస్కారం యథోక్తవిధినాతతః । తదాదీన్యేవసర్వాణి ప్రేతకర్మాణి కారయేత్ ॥ ద్వాదశాబ్దప్రతీక్షాపి పితృభిన్నవిషయేతి మదనరత్నేఉక్తం - గృహ్యకారికాయాంతు ॥ తస్యపూర్వవయస్కస్య వింశత్యూర్ధ్వం తతః క్రియా । ఊర్ధ్వంపంచదశాబ్దాత్తు మధ్యమేనయసిస్మృతా ॥ ద్వాదశాద్వత్సరాదూర్ధ్వముత్తరేనయసిస్మృతా - చాంద్రాయణత్రయంకృత్వా త్రింశత్కృచ్ఛ్రాణి వాసుతైః ॥ కుశైఃప్రతికృతిందగ్ధ్వా కార్యాశ్శౌచాదికాః క్రియాః ॥ ఇత్యుక్తం - పరాశరః ॥ దేశాంతరగతోనష్టస్తిథిర్నజ్ఞాయతేయది । కృష్ణాష్టమీహ్యమావాస్యా కృష్ణాచైకాదశీచయా ॥ ఉదకంపిండదానంచ తత్రశ్రాద్ధంచ కారయేత్ ॥ ఇదంమాసజ్ఞానే - తత్రాహితాగ్నేఃపూర్ణాశౌచం - అనాహితాగ్నేస్తుత్రిరాత్రం ॥ అనాహితాగ్నేర్దేహస్తు దాహ్యోగృహ్యాగ్నినాస్వయం । తదభావేపలాశానాం వృంతైః కార్యఃపుమానపి ॥ వేష్టితవ్యస్తథాయత్నాత్ కృష్ణసారస్య చర్మణా । ఊర్ణాసూత్రేణబద్ధ్వాతు ప్రలేప్తవ్యోయవైస్తథా । సుపిష్టైర్జలసమ్మిశ్రైః దగ్ధవ్యశ్చతథాగ్నినా ॥ అసౌస్వర్గాయలోకాయ స్వాహేత్యుక్త్వాసబాంధవైః । ఏవం పర్ణశరందగ్ధ్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతిబ్రాహ్మోక్తేః - ఇదంత్రిరాత్రంనదశాహమధ్యేదాహే - తత్రప్రోషితేకాలశేషస్స్యాదిత్యుక్తేః - కింతుతదూర్ధ్వం - తత్రపత్నీపుత్రయోః - పూర్వమగృహీతాశౌచయోర్దశాహాద్యేన - గృహీతాశౌచయోస్తుత్రిరాత్రం - పత్నీమృతౌభర్తుశ్చైవం - సపత్న్యాశ్చైవమితి స్మృత్యర్థసారే - అన్యసపిండానాంతు సర్వత్రపర్ణశరదాహేత్రిరాత్రం - తదహర్వాగిరాః ॥ దేశాంతరమృతంశ్రుత్వా నాశౌచంచేత్కృతంచన ॥ గృహీతమితిశేషః ॥ కాలాత్యయేపికుర్వీత దాహకాలేదినత్రయమ్ ॥ ఇతి స్మృత్యర్థసారేతు - గృహీతాశౌచానాంస్నానమాత్రముక్తం - బహ్వృచపరిశిష్టేపి — అథాతీతసంస్కారః - స

చేదాత్తగ్నిశాలాంస్యాత్తత్రైవ సర్వసమాః యేదూర్ధ్వం నాహితాగ్నేః ప్రాగాహిత్య
ర్వ్యహమాశౌచం కుర్యాదన్యేషుపత్నీపుత్రయోః ప్రాగ్వ్యమగృహీతాశౌచయోస్సర్వ
మాశౌచం - గృహీతాశౌచయోః కర్మాంగంత్రిరాత్రమితి - సపిండీతాపత్యం -
విశ్వాదర్శేతుప్రతికృతిదహనే త్వగ్నిదేస్యాత్త్రిరాత్రమిత్యుక్తం - ద్వాదశసహ
స్రపతీషోత్తరం దాహేతుపుత్రాదీనాం సర్వేషాంత్రిరాత్రమితికల్పతరు నిబంధా
దయః — అథ ప్రేతసంస్కారకాలః - హేమాద్రౌగార్గ్యః ॥ ప్రత్యబ్దశవసం
స్కారే దినంనైవవిశోధయేత్ । ఆశౌచకే సంస్కారే దినానాంశోధ్యమతసంభవే ।
ఆశౌచవినివృత్తౌచేత్పుంస్సంస్క్రియ [illegible] దిన [illegible] మా
సంవత్సరాద్యపి ॥ ప్రేత [illegible] ప్రేత [illegible] ।
[illegible] త్రాపి వర్జః [illegible] దినపంచయం ॥ వారాహేం ॥ [illegible]
[illegible] నవివర్జయేత్ । ప్రేత [illegible] ఫ [illegible]
[illegible] శనైశ్చరదినేతథా । త్రి [illegible] జన్మతారాంతకే తథా ॥ జన్మని
త్రికోణవిశాఖజన్మతారాసు - [illegible] । [illegible] ఫా వేద
దః । న [illegible] త్య
[illegible] నవివర్జయేత్ ॥ [illegible] మా [illegible] చ ।
ప్రేతకృత్యేతి [illegible] సా గాథా
పునస్సా । ఆపాత [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
శేలిత [illegible] వాం భద్రాం [illegible] । [illegible] ఫలని
పమాంఘ్రిభి [illegible] ॥ సుక్ష్మ [illegible] సుత్తమా । [illegible] గాః
పంచసత్రు త్రిషు త్రిజన్మసు । [illegible] యోర్మూత్ర [illegible] నాత్యు [illegible] ॥
[illegible] వాదపమాహాత్రైన్య [illegible] ॥ [illegible] ప్రాం [illegible] శానశే
హాని । సకృత్ [illegible] నాని శోధయేయుం [illegible] ॥ [illegible] ప్ర [illegible]
ప్రేతిక్రియాయది । [illegible] తాత్ర సపిత్రాదిసశోధ [illegible]
గురుభార్గవయోరాస్మే [illegible] సేమలిమ్లుచే । నాతీత [illegible] రాం
గోదావరీంవినా ॥ దానమపి [illegible] ॥ భద్రాంయమాంఘ్రాంమిదానంస్యా [illegible] హి
[illegible] హిరణ్యాదః । వారేష్వత్ర ద్వ [illegible] తు వాపోదానంవిధీయతే । ధనిష్ఠాపంచక
మృతే [illegible] చరత్వాసిదాపయేత్ । ఏకాగిలిపలగాంస్యం తదర్ధంవాతదర్ధకం ॥
నవప [illegible] పలంవాపి దద్యాద్విప్రాయశక్తితః ఇత్యలంప్రసంగేన - హేమాద్రౌవృద్ధ
మనుః ॥ అమృతంమృతమాకర్ణ్య కృతంయస్యౌర్ధ్వదేహికం । ప్రాయశ్చిత్తము
సౌస్మార్తం కృత్వాగ్నినాదధీతచ ॥ జీవన్యదిసమాగచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనిమజ్జనం ।
ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాస్య జాతకర్మాదికారయేత్ । ద్వాదశాహంవ్రతంచర్యాత్రి
రాత్రమథవాస్యతు । స్నాతోద్వహేతతాంభార్యామన్యాంవాతదభావతః ॥ అగ్ని
నాధాయవిధివద్వ్రాత్యస్తోమేనవాయజేత్ । అథైంద్రాగ్నేనపశునాగిరింగత్వాచత
త్రతు ॥ ఇష్టిమాయుష్మతీంకుర్యా దీప్సితాంశ్చ క్రతూంస్తతః । అనాహితాగ్నిస్తు

చరుః మృతవార్తాశ్రవణేత్యాశ్వలాయనః - సురభయఏవయస్మిన్ జీవేమృతశబ్దఇతి
యస్యతుజీవత ఏవమృతివార్తాం శ్రుత్వాస్త్రియాసహగమనంకృతం-తదా తద్వై
ధమేవ - భర్తుర్మరణజ్ఞానస్యైవనిమిత్తత్వాత్ - ప్రమాదస్య గౌరవేణా యుక్త
త్వాచ్చేతి కేచిత్ -తన్న-మరణజ్ఞానస్యనిమిత్తత్వేఽతీతా నాగతయోరపితత్ప్రాప్తేః
భర్తుర్జీవితదాహాభావేన తస్యాస్సహగమనాభావాచ్చ - తస్మాదాశౌచవత్ జ్ఞా
తమరణస్యైవనిమిత్తత్వం।నచాత్రతదస్తి - పరంకామ్యంమరణమస్తు - అతఆత్మ
హననదోషోస్తీతితాతపాదః - తథాసర్పసంస్కారేకృతేత్రిరాత్రమాశౌచంతద్వి
ధించాహశౌనకః—అథవక్ష్యామి సర్పస్యసంస్కారవిధిముత్తమం । సినీవాల్యాం
పౌర్ణమాస్యాం పంచమ్యాంవాపికారయేత్ ॥ కృతసర్పవధోవిప్రఃపూర్వజన్మని
వాయది । వధంప్రఖ్యాపయేత్పాపే చరేత్కృచ్ఛ్రాంశ్చతుర్దశ॥ విప్రాయలోహ
దండంచ తన్మూల్యంవాపిదాపయేత్ ॥ మూల్యమాహ । నిష్కత్రయంద్వినిష్కం
వా నిష్కమేకంకనీయసం । అనుమత్యాదికర్తౄణాం నిష్కమర్ధంతదర్ధకం॥ ఇ
స్వర్ణరూప్యయోశ్శక్త్యాజ్ఞేయం - సంస్కారమాహ ॥ ప్రియంగువ్రీహిగోధూమ
తిలపిష్టేనవాపునః - కృత్వాసర్పాకృతింశూర్పే నిధాయప్రార్థయేదహం ॥ హే
పూర్వమృతసర్ప అస్మిన్పిష్టేసమావిశ । సంస్కారార్థమహంభక్త్యా ప్రార్థ
యామిసమాహితః ॥ వస్త్రోపవీతగంధాద్యై స్సంపూజ్యచహరేద్బహిః । కుర్యా
త్సంస్కారసంకల్పం ప్రాణాయామపురస్సరం ॥ యజ్ఞోపవీతినాకార్యాః సర్పసంస్కా
రకర్మతు ॥ లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య సమిదాధానమాచరేత్ ॥ తతోగ్నేరగ్నిదిగ్భాగ
భూమింసంప్రోక్ష్యవారిభిః।చితింకృత్వాథసంస్తీర్య కుశైః ప్రాగ్నేయకాగ్రకైః॥ పర్యు
క్ష్యాగ్నింపరిస్తీర్య పరిషిచ్యసమర్చయేత్ - కృత్వేధ్మాధానమాఘారౌ చక్షుషీచ
యథావిధి ॥ సర్పంగృహీత్వాయత్నేన చితిమారోపయేత్సుధీః । స్రువేణోపఘా
యాదాజ్య మగ్నౌవ్యాహృతిభిస్త్రిభిః ॥ సర్పాస్యేజుహుయాదాజ్యంవ్యాహృత్యా
చసమగ్రయా । ఆజ్యశేషంస్రువేణైవసర్పదేహేనిషేచయేత్ ॥ చమసస్థాజ్యలై
స్సర్పం వ్యాహృత్యాభ్యుక్ష్యపాణినా । అగ్నేరక్షాణఇత్యనయా సర్పాయాగ్నిం
ప్రదాపయేత్ ॥ ఉపతిష్ఠేద్ధ్యమానం నమోస్తుసర్పమంత్రతః । జ్ఞానతోజ్ఞానతో
వాపి కృతస్సర్పవధోమయా ॥ పూర్వజన్మనివాసర్ప తత్సర్వంక్షంతుమర్హసి ।
క్షీరాజ్యేనతతశ్చాగ్నిం ప్రోక్షవ్యాహృతిభిర్జలైః ॥ నాస్తిసంచయనంకుర్యా
త్స్నాత్వాచమ్యగృహంవ్రజేత్ । బ్రహ్మచర్యాదికంకార్యం త్రిరాత్రాశౌచమిష్య
తే ॥ సచైలంతుచతుర్థేఽహ్ని స్నాత్వావిప్రాన్సమర్చయేత్ । సర్పోఽనంత స్తథా
శేషఃకపిలోనాగఏవచ ॥ కాళికశ్శంఖపాలశ్చ భూధరశ్చేతినామభిః । గంధపుష్పా
క్షతైర్ధూప దీపాద్యైరర్చయేద్ద్విజాన్ ॥ ఘృతపాయసభక్ష్యైశ్చ ద్విజానష్టౌతు
భోజయేత్ । ఏవంకృతేవిధానేన సర్పసంస్కారకర్మణి ॥ సర్పహింసాకృతాత్పా
పాన్ముచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ ఇతిసర్పసంస్కారః - క్వచిత్తుజీవతోప్యంత్యకర్మా
శౌచంచకార్యం - యథా - ప్రాయశ్చిత్తానిచ్ఛోః పతితస్యఘటస్ఫోటః ॥ పతిత

ప్యోదకం [illegible] సపిండై ర్బాంధవైస్సహ । [illegible] సన్నిధౌ ॥ దాసీఘటమపాం పూర్ణం [illegible] । [illegible] పాసీరన్నాశౌచం బాంధవైస్సహేతి మనూక్తేః - [illegible] ॥ [illegible] స్తోఽపి ॥ [illegible] నమపాత్రసంస్థా [illegible] రసదృశో [illegible] పాదేన [illegible] ర్యాః పూర్ణం పాత్రమ [illegible] సవ్యం కృత్వా గృహేషు [illegible] [illegible] ధర్మా [illegible] యంతి ॥ ఇతి - ఉక్తమనసా బ్రాహ్మణా [illegible] - [illegible] స్సమూహా [illegible] త్పతితా బ్రహ్మహాదయః - అపాత్రిసం [illegible] - [illegible] మూహాః ప్రవృత్తాగ్రాః [illegible] యథేచ్ఛం ధర్మా [illegible] ద్వచనసామర్థ్యాత్పాత్రనినయనా [illegible] ధర్మా [illegible] నా [illegible] పరార్థః - తస్యవిద్యా [illegible] సన్ని [illegible] దకాని ప్రేతకార్యాణి [illegible] - [illegible] నాదపాదమేధ్యం పాత్ర [illegible] - [illegible] [illegible] స్యోదమును [illegible] । [illegible] నోము [illegible] [illegible] - ప్రేత [illegible] బ్రాహ్మ [illegible] ఋఘటో దాసీసుటః - [illegible] నామేధ్యపాత్రం పూర్ణ [illegible] మపాదేన కుర్యా [illegible] - అత్రినామ [illegible] ప్రేత [illegible] ర్జిసత్వాద్ఘటం తేన [illegible] - పతిత [illegible] తస్య [illegible] ధనానాం [illegible] స్వతి [illegible] - [illegible] యశ్చి [illegible] స్య ఘటస్ఫో [illegible] సంగ్రహ [illegible] - [illegible] [illegible] తేన శుద్ధే [illegible] [illegible] త్వా [illegible] గృహ్య [illegible] మిహ [illegible] హుయాద్ధిరణ్యం దద్యాద్గాం చాచార్యాయ । యస్యతు ప్రాణాంతికం [illegible] మృతః శుద్ధ్యత్సర్వాణ్యేవ తస్మిన్నుదకాదీని ప్రేతకార్యాణి కుర్యు [illegible] కంసత్యేషూపపాతకేష్వితి - ఘటస్ఫోట [illegible] ప్రాణాంతిక ప్రాయశ్చి [illegible] మృత ఏవ శుద్ధ్యైన్న తత్ర సంగ్రహోపి తః - అత్ర [illegible] ఉపపాతకేష్వపి ఘటస్ఫో [illegible] - [illegible]

వ్రతఆయాతేసిన యేరన్నవంఘుటమ్। జుగుప్సేరన్న చాప్యేనంసంవసేయుశ్చసర్వశః॥ కృతఘటస్ఫోటస్యైవాయం పరిగ్రహవిధిరితి మితాక్షరాయామపరార్కేచ - అన్యథాప్రాయశ్చిత్తమాత్రే ఏతత్ప్రసంగాత్ - మనురపి - ఘటస్ఫోటముక్త్వా॥ నివర్తేరంస్తతస్తస్మాత్సంభాషణసహాసనైః ॥ ఇత్యుక్త్వా ॥ ప్రాయశ్చిత్తేతుచరితేపూర్ణకుంభమపాంనవం । తేనైవసార్ధంప్రాశ్నీయుస్స్నాత్వాపుణ్యేజలాశయే ॥ ఇతి తచ్ఛబ్దంప్రాయుంక్త - అపరార్కేవసిష్ఠోపి ॥ పతితానాం చరితవ్రతానాంప్రత్యుద్ధారోధాప్యుదాహరంతి ॥ అగ్రేభ్యుద్ధరతాంగచ్ఛేత్క్రీడన్నివహసన్నివ। పశ్చాత్పాతయతాంగచ్ఛేచ్ఛోచన్నివరుదన్నివే ॥ ఇత్యాచార్యమాతృపితృహంతారస్తత్ప్రసాదాదపగతపాపా ఏషాతేషాంప్రత్యాపత్తిః - పూర్ణాద్ధ్రదాత్ప్రవృత్తాద్వా సకాంచనంపాత్రం మాహేయంవాద్భిః పూరయిత్వాపోహిష్ఠీయాభిరేన మద్భిరభిషించేయుః - సర్వఏవాభిషిక్తస్యప్రత్యుద్ధారః పుత్రజన్మనావ్యాఖ్యాతః ఇతి-ప్రత్యుద్ధారఃపరిగ్రహః - తత్రోద్ధరతాంహసన్నివాగ్రేసరస్స్యాత్ - పాతయతాం ఘటస్ఫోటంకుర్వతాంశోచన్నివపశ్చాద్గచ్ఛేత్ ॥ మాతాపిత్రాదిహంతౄణాం పరిగ్రహోనకార్యః - తత్ప్రసాదేసతిచీర్ణవ్రతానాంకార్యః - ప్రవృత్తంనిర్ఝరః - పుత్రజన్మనేత్యభిషేకోత్తరం జాతకర్మాదయస్సంస్కారాః - పుత్రజన్మవత్కార్యా ఇత్యపరార్కోవ్యాచఖ్యౌ - అతఏవవిజ్ఞానేశ్వరఃషు ఉపసజ్జతే జ్ఞాతమధ్యస్థోయవసంగవాం ప్రదద్యాత్ప్రథమంగోభిఃసత్కృతస్యహిసత్క్రియా। ఇత్యత్రగవాం భక్షణాభావే పునర్వ్రతంచరేదిత్యే తత్ప్రకృతే ఏవా చరితవ్రతవిధౌ విశేషోయమితిసదర్ఘటస్ఫోటోత్తరం పరిగ్రహప్ననైతస్సర్వత్రేత్యాహ - తస్మాత్కృతేపి ఘటస్ఫోటప్రాయశ్చిత్తం పరిగ్రహవిధిః పునస్సంస్కారాభవంతీతిసిద్ధం-తథాచవచ్ఛాద్ధికృతే హేమాద్రౌబౌధాయనః ॥ తత్రాశౌచదశాహంస్యాదిత్యలంప్రసంగేనయేవంసాపవాదే ఆశౌచేఉక్తేప్రతిశాఖంభిన్నేష్వంత్యకర్మసు సాధారణంకించిదుచ్యతే - తత్రాధికారిణఃప్రాగుక్తాః - సర్వాభావేధర్మపుత్రోవాకార్యః ॥ అపుత్రేణసుతః కార్యోయాదృక్తాదృక్ప్రయత్నతః । పిండోదకక్రియాహేతోర్నామసంకీర్తనాయచేత్ ॥ ఇతి వ్యాసవచనాత్ - గృహ్యపరిశిష్టే ॥ అసగోత్రస్సగోత్రోవా యదిస్త్రీయదివాపుమాన్ । ప్రథమేహనియఃకుర్యాత్సదశాహంసమాపయేత్ ॥దద్యాత్పిండమితిశేషః - భవిష్యే ॥ యత్రాద్యోదీయతేపిండ సత్రసర్వంసమాపయేత్ ॥ బ్రాహ్మేపి ॥ ప్రథమేహనియోదద్యాత్ప్రేతాయాన్నంసమాహితః । అస్నంసవసుచాన్యేషు సఏవప్రదదాత్యపి ॥ విజ్ఞానేశ్వరాదయస్తుకేచిత్తు - అగ్నిందద్యాదితివ్యాచక్షతే ॥ సగోత్రోవాసగోత్రోవా యోగ్నిందద్యాత్సఖేనరః । సోపికుర్యాన్నవశ్రాద్ధం శుద్ధ్యేత్తుదశమేహని ॥ ఇతిదివోదాసీయే వచనాచ్చ - తత్రైవ॥ దృష్ట్వాస్థానస్థమాసన్న ధర్మోన్మీలితలోచనం । భూయిష్ఠపితరంపుత్రోయదిదానంప్రదాపయేత్ ॥ తద్విశిష్టగయాశ్రాద్ధాదశ్వమేధశతాదపి ॥ తానియథా॥ మోక్షం దేహిహృషీకేశ మోక్షందేహిజనార్దన । మోక్షధేనుప్రదా [illegible]

తాంమమ ॥ ఇతి మోక్షధేనుమంత్రః ॥ [illegible]
ఋణం । తత్సర్వంశుద్ధిమాయాతు [illegible]
న్మోపార్జితంపాపంమనోవాక్కాయకర్మభిః । తత్సర్వం [illegible]
నేన కేశవ ॥ ఇతి పాపధేనోఃఘాతనే [illegible]
రాయణే । ధన్యాస్తాదితరేప్యంతి [illegible]
వ్యతీపాతోథసంక్రాంతి [illegible]
త్యురుపస్థితః ॥ వ్యాసః ॥ [illegible]
ధావేతుగాం కేవ సరకోద్ధారణాయస్య ॥ [illegible]
గాం । శక్త్యానోర్యుక్తగాందద్యా [illegible]
కన్యాః ॥ ఉత్క్రాంత్యాదీనిదానాని దశదద్యాన్నలిస్యతు । [illegible]
జ్యవాసోధాన్యగుడానిచ । [illegible] దానాన్యను [illegible]
దశదానానినరాణాం మృత్యుజన్మని ॥ [illegible]
రత్నైః ॥ బ్రాహ్మోత్క్రామత్రాంలిప్తే [illegible]
రణ్యాంచయోదద్యా చ్ఛ్రద్ధాపూర్వాను [illegible]
త్తమాం । ఉత్క్రాంతిస్థ [illegible]
శనధర్మేణదాహయేత్ ॥ [illegible]
జపేత్తతః ॥ క్రియమాణే [illegible]
సాలగ్రామశిలాంతథా । [illegible]
న్యంత్యేతిగావ పుత్రైకంపావనంస్మృతమ్ ॥ ఇతి దశదానాని [illegible]
నుదానాదిభట్టకృతాంత్యేష్టిపద్ధతౌజ్ఞేయం - [illegible]
చ్చాంద్రాయణ్యాదితత్త్రైవోక్తం - అగ్నిదేవయోః [illegible]
దానముక్తం - తదుక్తంవారాహే ॥ [illegible]
సారిణాం । ప్రయాణకాలేతునరో మంత్రేణావిధిపూర్వకం [illegible]
హ్యాశిమంమంత్రముదాహరేత్ ॥ ఓం. గృహాణచేమాం [illegible]
నాశినరకంహ్యామృతేనతుల్యాం । నారాయణేనరచితాం [illegible]
శాంతికరణంసురలోకపూజ్యం ॥ అనేనైవతుమంత్రేణ దద్యాత్ [illegible] ।
నరస్యమృత్యుకాలేతు పరలోకసుఖావహం—అథ దుర్మృత [illegible] చం
డాలాదిమృతేవిప్రే త్వంతరిక్షమృతేపివా । [illegible]
త్రప్రకీర్తితా ॥ దేవజానీయేజాబాలిః ॥ [illegible]
తీంగతిం । ప్రాయశ్చిత్తంప్రకుర్వీత బ్రాహ్మణాఃపాపశుద్ధయే ॥ [illegible]
కంచ ప్రాజాపత్యంవిశోధనం ॥ గృహ్యాకారికాయాం ॥ ఉదక్యాసూతికానాంచియది
ప్రేతంస్పృశంతిహి । తస్యైకమవిధిరాదిష్టోవాత్స్యమైనమహాత్మనా ॥ [illegible]
[illegible] - మదనరత్నే స్మృత్యంతరే ॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధరోచ్ఛిష్టోభయోచ్ఛిష్టే [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible] సంస్పృశ్య కృమ

క్షీణోద్ధ్వనేపిచ । ఏతద్దోషానుసారేణ ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ కృచ్ఛ్రాస్త్రి
షట్పంచదశాంశ్చాంద్రత్రియమథాపివా । శుద్ధ్యైతదానీంసంపాద్య శవధర్మేణ
దాహయేత్ ॥ గృహ్యకారికాయాం॥ ఖట్వాయాంమరణేచైవత్రీం స్త్రీన్కృచ్ఛ్రాన్
ప్రకల్పయేత్ । సప్తాంత్యజైస్తుసంస్పృష్టోమృతోథైవా త్వకంచన ॥
తాకృచ్ఛ్రైస్తుశుద్ధిరుక్తామనీషిభిః । పుణపేత్వర్ధదగ్ధేతు చితాస్పృష్టాంత్యజైః
తత్స్పర్శనేదూషణంచ త్రిభిఃకృచ్ఛ్రైర్విశుద్ధ్యతి ॥ ధర్మప్రదీపే ॥ చా
కోదక్యా స్పృష్టేప్రేతేతథైవచ । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రాణ్
రేత్॥ ఇత్యుక్తం - మనుః ॥ అస్వగ్న్యర్హహ్యాహుతిస్నానస్య చూర్ణద్ర
షితా ॥ అత్రాపికృచ్ఛ్రత్రయం - అస్పృశ్యస్పర్శనేచైవేత్యుక్తేః -
ప్రదీపే॥ రాత్రౌవారాత్రిశేషేవామ్రియంతేచేద్ద్విజాతయః। దాహంకృత్వాయథా
న్యాయం ద్వౌపిండౌనిర్వపేత్సుతః—రజస్వలా గర్భిణ్యాదిమృతౌతునసంశయః -
నిర్ణయామృతేపారిజాతేయమః ॥ సంధ్యాయాంవాతథారాత్రౌ దాహం
కర్మచ । నవశ్రాద్ధంచనోకుర్యాత్కృతంనిష్ఫలతాంవ్రజేత్ ॥ ఏతదగ్నిసమృతస్యరా
త్రినిషేధార్థం - యత్తుస్కాందే ॥ యదిరాత్రౌదహేత్తస్యసపూర్వదహనస్య
తు । పరేఽహన్యుదితేసూర్యే కార్యాతస్యోదకక్రియా ॥ దగ్ధస్యాగ్ని
రాత్రౌజాతూదకక్రియా ॥ ఇతి తన్నిరగ్న్యాలం। రాత్రిమృతస్యతు తత్రైవసంగ్రహే ।
రాత్రౌదగ్ధ్వాతుపిండాంత కృత్వావపనవర్జితం । వపనంనేష్యతేరాత్రౌశ్వస్తనీన
క్రియా ॥ ఇతి వపనంతుప్రాతః - తచ్చసర్వైః పుత్రైః
భాస్కరక్షేత్రే మాతాపిత్రోర్గురోర్మృతౌ । అధానేసోమపానేచ
నుస్మృతమ్ ॥ ఇతి మితాక్షరాయాంస్మృతేః - మరణం
మిదం - తదేవసంగ్రహవచనేపరేద్యురిత్యుపక్రమ్య
గంశోక్తిశ్చింత్యా - మదనరత్నేగాలవః ॥ ప్రథమేఽహనికర్తవ్యం వపనం
వినా । ప్రేతస్యకేశశ్మశ్ర్వాది నాపయిత్వాథదాహయేత్ ॥ ఆశౌచాంతే
కార్యంవిధిబలాత్ - మదనపారిజాతేప్యేవం - తేనసగ్న్యనగ్న్యోః
జ్ఞోక్తిరేవ - స్మృతిరత్నావళ్యాంశవంరాత్ర్యుషితంచేత్
హేత్సుతః ॥ మదనరత్నేంగిరాః ॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధరోచ్ఛిష్టే
వా । కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత ఆశౌచేమరణేపిచ—అథ సాగ్నేర్విశేషః
యాం । కృష్ణపక్షేప్రమీయేత యద్యహ్నిప్రాతరాహుతీః ।
ర్శపర్యంతాఃపక్షహోమవత్ ॥ ప్రతిపత్ప్రతిహోమాంతా ఇత్యర్థః -
హితాగ్నిరపరపక్షేమ్రియేతాహుతిభిరేనం - పూర్వపక్షేసాదయేదిత్యా
నోక్తేః ॥ తదానీమేవజుహుయాత్సాయంకాలాహుతిరపి । సాయంప్రాతః
యమాహుతీర్జుహుయాదథ ॥ తదానీమేవజుహుయాత్ప్రాతఃకాలా
సకృద్గృహీతమంత్రేష్టం భిన్నతంత్రంచహోమయోః॥ దార్శ్యంచాపిప్రవ
పాకంతథైవతు ॥ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ హుతాయాంసాయమాహుత్యాం

గ్నిహోత్రం భవేత్ । ప్రాతిహోమా- [illegible]
రం దుర్బలో ముమూర్షుః - [illegible] । [illegible]
ససంభవేత్ । దేవతానాం [illegible]
యాజ్యాభ్యాం చతురా [illegible] ॥ [illegible]
నోత పతిర్యది । ప్రేతస్య [illegible]
చద్వాదశాహే [illegible] । [illegible]
ప్రేతాధాన [illegible] ।
సన్నిధానాభావే [illegible] ॥ [illegible]
సకాననాస్వ [illegible]
గతాంలోకమిమాం [illegible] ॥ [illegible]
పా స్త్రాసర్పిషా । తూష్ణీం [illegible]
గ్నిమద్ధారణో [illegible] । [illegible]
ర్భుచాతః ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] -
తన్న ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
కృతేఽగ్నినాంగే [illegible] - [illegible]
తాఽగ్నిహోమాత్రేణ స్త్రియ [illegible] ॥ [illegible] - [illegible] ॥
ద్వితీయాం [illegible] భార్యా [illegible] । [illegible]
[illegible] సమస్త్రీకమ్ ॥ [illegible]
ముని [illegible] ॥ [illegible]
దేహాస్సపిణ్డే [illegible] ॥ [illegible]
నా । అనాహితాగ్నిదేహాస్తు నాపాహ్య గృహ్యాగ్ని నాదిశేత్ ॥ [illegible]
వస్తువికల్పమాహ ॥ [illegible] ద్వితీయాయాస్తు [illegible]
[illegible] ॥ స్త్రీమాత్రమవిశేషేణ దగ్ధ్వా
[illegible] । వివాహ్యాగ్ని [illegible] ధానమేవాస్తి [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible] పత్నీమృతౌ [illegible] పునర్వివాహే [illegible]
[illegible] ॥ భార్యాయై పూర్వమారిణ్యై దత్వాగ్నీ నన్త్యకర్మణి । పునదార

గ్నికర్మాంకుర్యాత్పునరాధానమేవచ ॥ ఇతి మనూక్తేః॥ దాహయిత్వాగ్నిహో
త్రేణ స్త్రియంవృత్తవతీంపతిః ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేశ్చ - పునర్వివాహాశక్తస్య
ర్వంగ్రంథేనత్రేతాందగ్ధ్వాపూర్వాగ్నిష్వేవాగ్నిహోత్రేష్ట్యాదికార్యమిత్యన్వయః - ఆ
హత్యేణాహితాగ్నింపత్నీంచ-ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః- భరద్వాజోపి-నిర్మంథ్యేన ప
త్నీమితి-పూర్వాగ్నేర్న్యేకదేశేన దహేదితియజ్ఞపార్శ్వదేవ యుక్తానాదయః-యానిచ
తస్మాదపత్నీకోప్యగ్నిహోత్రమాహరేదితిశ్రుతేః - విజ్ఞానేశ్వరః - ఛందోగపరిశిష్టంచ॥
మృతాయామపిభార్యాయాం లౌకికాగ్నింనహిత్యజేత్ । ఉపాధినాపతత్కర్మ యా
వజ్జీవంసమాచరేత్ ॥ ఉపాధిహేమకుశపత్న్యాదిః ॥ అన్యేనుమయీం పత్నీం
కృత్వాతు గృహమేధినః । అగ్నిహోత్రముపాసంతేయావజ్జీవమనువ్రతాః॥ ఇతివ్యా
పరాశరః- స్మృత్యంతరాత్ - కాత్యాయనోపి॥ రామోపికృత్వాసౌవర్ణీంసీతాం
పత్నీంయశస్వినీం । ఈజేబహువిధైర్యజ్ఞైస్సహభ్రాతృభిరచ్యుతః ॥ ఇత్యాదీనితాని
పూర్వాగ్నిష్వేవాగ్నిహోత్రాదిపరాణినత్వపత్నీకస్యాధానాదౌ - ప్రతినిధే
నామాధానాప్రయోజకత్వాత్ - అపత్నీకస్యాధానాప్రవృత్తిరితిమాధవాచార్యోక్తే
శ్చ - సోమాసంభవత్వేన - అపత్నీకోప్యసోమపః ఇతి శ్రుతేః - యత్తుభరద్వాజా
పస్తంబసూత్రం ॥ దారకర్మణియద్యశక్తిరాత్మార్థమగ్న్యాధేయమితి - అస్యా
ర్థః - పునర్వివాహాశక్తౌయదగ్న్యాధేయం పూర్వంకృతమస్తి తదాత్మార్థమేవ-సప
త్నీకత్వాద్యాదితిబ్రాహ్మణ భాష్యాపరార్క-శార్కమాంగాదాది తత్వమత్యనం-
త్రికాండమండనస్తుపక్షద్వయమాహ - అన్యేష్టపత్నీకస్యాధానమాయుస్తదాశ్ర
యంసవిగ్నాః - వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆహితాగ్నిర్యథాన్యాయం దగ్ధవ్యస్త్రిభిరగ్ని
భిః । అనాహితాగ్నిరేకేన లౌకికేనాపరోజనః ॥ క్రతుః ॥ సవర్ణాస్తాన సవర్ణాం
స్త్రీం ద్విజాతిఃపూర్వమారిణీం । దాహయేదగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞపాత్రైశ్చ ధర్మ
విత్ ॥ కారికాయాం ॥ పత్నీమపిదహేదేవం భర్తుఃపూర్వంమృతాయది । అనగ్ని
గాందహేదేవంకపాలేనహవిర్భుజా ॥ ఆశౌచప్రకాశేక్రతుః ॥ విధురంవిధవాంచైవ
కపాలస్యాగ్నినాదహేత్ । బ్రహ్మచారీయతించైవదహేదుత్తపనాగ్నినా॥తుషాగ్ని
నాచదగ్ధవ్యాః కన్యకాబాలపవచ । అగ్నివర్ణంకపాలంతుకృత్వాతత్రవినిక్షిపేత్॥
కరీషాదితతోవహ్నిర్జాతోయస్సకపాలజః ॥ అనుపనీతే యద్యపిజాతారణ్యాగ్నిఃకై
శ్చిదుక్తస్తథాపి తస్యకలౌనిషిద్ధత్వోక్తేరయమేవజ్ఞేయః - స్మృత్యంతరే॥ గృహ
స్థోబ్రహ్మచారీచవిధురోవిధవాఃస్త్రియః । ఔపాసనశ్చోత్తపనస్తుషాగ్నిస్తుకపాలజః॥
ఉత్తపనస్తు ॥ దర్భాగ్రేగ్నింతుప్రజ్వాల్య పునర్దర్భైస్తుసంయుతః । పునర్దర్భై
స్తృతీయేగ్నిరేషఉత్తపనస్మృతః ॥ యమః ॥ యస్యానయదిశూద్రోగ్నిం తృణ
కాష్ఠహవీంషిచ । ప్రేతత్వంచసదాతస్య సచాధర్మేణలిప్యతే॥ దేవలః॥ చండాలా
గ్నిరమేధ్యాగ్నిస్సూతికాగ్నిశ్చకర్హిచిత్ । పతితాగ్నిశ్చితాగ్నిశ్చ నశిష్టగ్ర
హణోచితః ॥ మనుః ॥ దక్షిణేనమృతంశూద్రం పురద్వారేణనిర్హరేత్ । పశ్చి
మోత్తరపూర్వైస్తు యథాసంఖ్యంద్విజాతయః ॥ అత్రప్రాతిలోమ్యేనక్రమః॥ పూ

ర్వాముఖ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]
శ్యేన[illegible]శ్చ[illegible] ॥ [illegible]
త్వాదిపు[illegible] [illegible] [illegible] మా [illegible]
లాయనః - [illegible] - [illegible]జహునా[illegible] [illegible]
హే [illegible]నేయజ[illegible] [illegible] [illegible]
అన్వయ[illegible]హితాగ్ని ద్వే[illegible] [illegible]
[illegible]ర్వాజ[illegible] [illegible]
తం[illegible] [illegible]
నిర్మిత్యాయ ఇతి [illegible]
మునసాపితి[illegible] [illegible]
గ్నా[illegible] ఇత్యే[illegible] [illegible]
త్వ్యథ[illegible] [illegible] [illegible]
ప్రాచీనావీతి [illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
స్వాహా[illegible] [illegible]
స్వాహా[illegible] [illegible]
[illegible] హేతం [illegible]
ఆహితాగ్ని [illegible] [illegible] [illegible]
సంచ[illegible] సూ[illegible] [illegible]
[illegible]
త్వా[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
సుమనో[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
గ్ని[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
తత్ ॥ [illegible] । [illegible]
నందతు [illegible] ॥ [illegible] ।
పాద[illegible] ॥ [illegible]
దక్షిణ[illegible]క్రమాత్ । [illegible] మంత[illegible] । [illegible]
విలీ[illegible] అగ్న[illegible]యంవిధిః । [illegible]
[illegible]ః ॥ అథాగ్ని[illegible] । [illegible]

త్వదయంజాయతాంపునః ॥ అసౌస్వర్గాయలోకాయ స్వాహేతి కీర్తితః ॥
తథా ॥ ఏవమేవాహితాగ్నేశ్చ పాత్రన్యాసాదికంభవేత్ । కృష్ణాజినాదికంచాత్ర
విశేషాధ్వర్యుచోదితః ॥ తత్రైవ ॥ అనన్యైవానృతానారీ దగ్ధవ్యాయాస్యవస్థితా ।
అగ్నిప్రదానమంత్రోస్యానప్రయోజ్యఇతిస్థితిః ॥ ఇదంఛందోగానామేవ-పాత్రన్యా
సోక్తేరుత్తానదేహత్వంసాగ్నిపరం - నిరగ్నిస్తుపుమానధోముఖః స్త్రీతూత్తానాదా
హ్య ॥ సగోత్రజైర్గృహీత్వాతు చితామారోప్యతేశవః । అధోముఖో దక్షిణాది
క్చరణస్తుపుమానితి ॥ ఉత్తానదేహానారీతు సపిండైరపిబంధుభిః॥ ఇత్యాదిత్యపురాణా
దితిశుద్ధితత్త్వహారలతాదయః - ఉత్తరశిరస్త్వంసామగేతరపరం - నారాహిత్యాగ్ని
దానేఅన్యోమంత్రః ॥ కృత్వాతుదుష్కృతంకర్మజానతావాప్యజానతా । మృత్యు
కాలవశంప్రాప్య నరంపంచత్వమాగతం ॥ ధర్మాధర్మసమాయుక్తంలోభమోహ
సమావృతమ్ । దహేయంసర్వగాత్రాణి దివ్యాన్లోకాన్సగచ్ఛతు ॥ ఏవముక్త్వాతతో
మహావహ్నింశిరఃస్థానేప్రదాపయేత్ । చతుర్వర్ణేషుసంస్థానమేవంభవతిపుత్రికే ।
అత్రక్రియానిబంధేగారుడే షట్పిండదానముక్తం ॥ మృతస్యోత్క్రాంతిసమయా
త్షట్పిండాన్క్రమశోదదేత్ । మృతిస్థానేతథాద్వారి చత్వరేతార్క్ష్యకారణాత్ ॥
విశ్రామేకాష్ఠచయనే తథాసంచయనేచషట్ ॥ తథా ॥ ఆదావేయాస్తుషట్పిండా
దశదేయాదశాహికాః । స్థానేచార్ధపథేతితే చితాయాంశవహస్తకే ॥ శ్మశాన
వాసిభూతేభ్యష్షష్ఠంసంచయనేతథా ॥ తతః ॥ త్వంభూతకృజ్జగద్యోనేత్వంలోకపరి
పాలకః । ఉక్తస్సంహారకస్తస్మాదేనంస్వర్గంమృతంనయ॥ ఇత్యగ్నిందత్వా స్నా
త్వామితి మంత్రేణార్ధదగ్ధేఆజ్యాహుతిరుక్తా ఆహితాగ్నేః పరాశరః ॥ శమ్యాంశి
శ్నేవినిక్షిప్య అరణీముష్కయోరపి । జుహూంచదక్షిణేహస్తే వామేనోపభృతం
న్యసేత్ ॥ శిశ్నేతూలూఖలందద్యాత్పృష్ఠేచముసలం న్యసేత్ । ఉరసిక్షిప్యదృష
దం తండులాజ్యతిలాన్ముఖే ॥ శ్రోత్రేచప్రోక్షణందద్యాజ్జ్యస్థాలించచక్షుషోః ।
కర్ణేనేత్రేముఖేఘ్రాణే హిరణ్యశకలంన్యసేత్ । అగ్నిహోత్రోపకరణమశేషంత
త్రనిక్షిపేత్ ॥ ప్రచేతాః ॥ స్నానంప్రేతస్యపుత్రాద్యైర్వస్త్రాద్యైఃపూజనంతతః।
నగ్నదేహందహేన్నైవ కించిద్దేయంపరిత్యజేత్ ॥ యమః-ప్రేతందహేచ్ఛుభైర్గం
ధైస్స్నపితంస్రగ్విభూషితం ॥ ఆశ్వలాయనసూత్రే ॥ సంస్థితేప్రేతాలంకారాన్కు
ర్వంతి కేశశ్మశ్రులోమనఖానివాపయంతి నళదేనానులింపంతి నళదమాలాం ప్రతి
ముంచంతీతి - మాధవీయేబ్రాహ్మే ॥ దరిద్రోపినదగ్ధవ్యో నగ్నఃకస్యాంచిదాపది ॥
తథా ॥ నిశ్శేషస్తునదగ్ధవ్య శ్శేషంకించిత్త్యజేన్నరః । దాహకాలేగ్నినాశేతుమద
నరత్నే యజ్ఞపార్శ్వః ॥ యజమానేమృతేక్వాపి చితాదావాప్రవేశితే । వర్షా
ద్యభిహతేగ్నౌతు కథంప్రేతవికల్పనా ॥ శేషందగ్ధ్వాప్రదగ్ధేషు నిర్మథ్యైవతుకార
యేత్ ॥ అథపర్ణశరాదిదాహేనాగ్నినాశే పశ్చాత్తద్దేహలాభే మదనరత్నేబ్రా
హ్మే ॥ అథపర్ణశరేదగ్ధేపాత్రన్యాసేకృతేసతి । గతేష్వగ్నిషుతద్దేహోయదూ
ర్ధ్వం లభ్యతేక్వచిత్ ॥ దహార్థదగ్ధకాష్ఠాని తానినిర్మథ్యతందహేత్ । యద్యగ్నిస

[illegible] తదీయాంగైరుపలభ్యతే ॥ [illegible]
[illegible] దాహ్యతే విశేషమాహ [illegible]
[illegible] సంస్కారః [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] న్యాయసిద్ధ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
యథా ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
—అథోదకదానం [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] సంబంధో [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । త్రింశన్ముహూర్త [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ।

కర్తవ్యం త్రైస్సచైలంతు స్నానం సర్వమలాపహం ॥ పూర్వపరిహితం వస్త్రం ప్రక్షా
ళ్య పునః పరిధాయ స్నాయాదిత్యర్థః । అపనః ఇతి మంత్రేణ వామహస్తానామికయా
జలాలోడనం - అవతరణే వృద్ధపురస్సరత్వోక్తే ర్యథా బాలం పురస్కృత్యేతి బౌధా
యనీయం - జలాదుత్థానం పరమితి హారలతాదయః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ సవ్యావృతో
వ్రజంత్యనీక్షమాణా యత్రోదక మవహద్భవతి తత్ప్రాప్య సకృదున్మజ్జ్యైకాంజ
లిముత్సృజ్య తస్య గోత్రం నామ గృహీత్వేతి - ప్రచేతసాన్వహమంజలిత్రయమప్యు
క్తం తత్ర త్రిః ప్రసేకం కుర్యుః ప్రేతస్తృప్యత్వితి - తథా ॥ దినే దినేంజలీన్పూర్ణాన్ప్రద
ద్యాత్ప్రేతకారణాత్ । తావద్వృద్ధిశ్చ కర్తవ్యా యావత్పిండస్సమాప్యతే ॥ ఏకవృ
ద్ధిస్త్రికవృద్ధిర్వేత్యర్థః - మదనరత్నే భరద్వాజగృహ్యే తు ద్వికవృద్ధిరప్యుక్తా ॥
ఆశౌచాంతే ప్రదద్యాత్తు ప్రేతపుత్రస్తిలాంజలీన్ । ప్రథమేహ్ని సకృద్దద్యాత్పిండ
యజ్ఞావృతాదివా ॥ త్రీంశ్చ దద్యాద్ద్వితీయేహ్ని తృతీయే పంచ యేవ చ । చతుర్థే
సప్తసంఖ్యాస్తు పంచమే నవ చోత్సృజేత్ ॥ షష్ఠేహ్న్యేకాదశ స్యుస్సప్తమే
తు త్రయోదశ । అష్టమే పంచదశ కా నవమే దశ సప్త చ ॥ ఏకోనవింశతిం చాగ్రే శ
తాంజలిమతం స్మృతమ్ । కేచిద్దశాంజలీన్ప్రాహుః కేచిదాహుశ్శతాంజలీన్ ॥ పంచ
పంచాశతం చాన్యే స్వశాఖోక్తవ్యవస్థయా ॥ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ అథానవేక్షయ
న్నాపస్సర్వే చైవ శవస్పృశః । గోత్రనామపదాంతే తు తర్పయామీత్యనంతరమ్ ॥
దక్షిణాగ్రాన్కుశాన్కృత్వా సతిలం తు పృథక్ పృథక్ ॥ విష్ణుపురాణే ॥ సపిండీకరణా
యావదృజుదర్భైః పితృక్రియా । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ద్విగుణైర్విధివద్భవేత్ ॥
రామాయణే ॥ ఇదం పురుషశార్దూల విమలం దివ్యమక్షయమ్ । పితృలోకేషు పా
నీయం మద్దత్తముపతిష్ఠతామ్ ॥ దానవాక్యే వికల్పః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కామోదకం
సఖిప్రత్తా స్వస్రీయశ్వశురర్త్విజామ్ । కామ ఇచ్ఛా ప్రేతతృప్తీచ్ఛాయాం దేయమ
న్యథా నేత్యర్థః - శంఖపారస్కరౌ - ఆచార్యే చైవం - మాతామహయోశ్చ స్త్రీ
ణాంచాప్రత్తానాం కుర్వీరన్ తాశ్చ తేషామితి ద్వివచనాత్ - మాతామహ్యా అపి
శంఖలిఖితౌ - ఉదకక్రియా కామం శ్వశురమాతులయోశ్శిష్యే సహాధ్యాయిని రా
జని చేతి ॥ వృద్ధమనుః ॥ క్లీబాద్యా నోదకం కుర్యుస్తేనా వ్రాత్యా విధర్మిణః । గర్భభ
ర్తృద్రుహశ్చైవ సురాప్యశ్చైవ యోషితః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ న బ్రహ్మచారిణః
కుర్యురుదకం పతితాస్తథా ॥ షడశీతౌ ॥ స్వీయాచారాదపి భ్రష్టాః పతితా యే చ
దూషితాః । న కుర్యురుదకం తేవై తేభ్యోప్యన్యేన చైవ హి ॥ మదనరత్నే హారీతః ॥
పతితామవృద్ధానాం చరంతీనాం చ కామతః । ప్రత్తానాం చైవ కన్యానాం నిర్వ
ర్త్యా సలిలక్రియా ॥ అపరార్కే - శంఖలిఖితౌ ॥ అపపాత్రితస్య రిక్థపిండోదకాని వ్యా
వర్తంతే - అపపాత్రితః కృతఘటస్ఫోటః - తస్యాపి సంగ్రహవిధౌ కృతే ఆశౌచో
దకాది కుర్యాదేవేత్యాశౌచప్రకాశః — అథాశౌచే నియమాః - యాజ్ఞ...
ఇతి సంశ్రుత్య గచ్ఛేయు ర్గృహం బాలపురస్సరాః । విదశ్య నింబ...
ద్వారి వేశ్మనః ॥ ఆచమ్యాగ్న్యాదిసలిలం గోమయం...

స్నమూలభ్య కృత్వాశ్మని [illegible] ॥ ప్రేతేన [illegible] ప్రేతసంస్పృశ్య నామ [illegible] ।
ప్రేతలబ్ధ్వాశనా [illegible] స్వపేయు [illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ అత్ర
ప్రస్తరే గృహమనుతఃన్నంత ఆసీరన్ [illegible] - [illegible]
నాపః ॥ [illegible] మాలభిం [illegible] మయం [illegible]
సమితి అగ్ని [illegible] ఇతి - [illegible]
ప్రేత్యాలబ్ధ్వా [illegible]
[illegible] - ప్రేతా [illegible]
ప్రాప్య [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
సనాగనా మలినా [illegible] । [illegible] ।
భోగో [illegible] - [illegible]
పురాణే ॥ [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible]
భా । వస్త్రత్యాగ [illegible] । [illegible]
రం - అశౌచా [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
స్మృతే । అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వం [illegible] ।
[illegible] । [illegible] ।
మనుః ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ లవణక్షీర [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
బ్రాహ్మే - [illegible] ॥ అశౌచమధ్యే [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] బ్రాహ్మే ॥ యస్య యస్య [illegible]
[illegible] । సతత్ర [illegible] వస్త్ర [illegible] । [illegible]
వస్త్రయో [illegible] ॥ [illegible] ।
అంత్యానాం [illegible] ॥ ఇతి శంఖః [illegible]
[illegible] । ప్రేతపిండక్రియా [illegible]
[illegible] ॥ కాత్యాయనగృహ్యే ॥ [illegible]
[illegible] వస్త్ర [illegible]

ద్యాత్ - ఆశౌచప్రకాశే ఋష్యశృంగః ॥ వాసోఽన్నం చ జలం కుంభం ప్రదీపం కాంస్య భాజనం । సన్నిప్రచ్ఛాదనే శ్రాద్ధే బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ భృగుః ॥ తిలోదకం తథా పిండా స్స్రగ్వ్రచ్ఛాదనాదికం । రాత్రౌ న కుర్యాత్సంధ్యాయాం యది కుర్యాన్నిరర్థకం ॥— అథ ప్రేతపిండః - యచ్చ హేమాద్రౌ పారస్కరేణ ॥ బ్రాహ్మణే దశ పిండాస్తు క్షత్రియే ద్వాదశ స్మృతాః । వైశ్యే పంచదశ ప్రోక్తా శూద్రే ప్రత్రింశ కీర్తితాః ॥ ఇత్యుక్తం - తథాపి ॥ ప్రేతేభ్యస్సర్వవర్ణేభ్యః పిండాం దద్యుశ్శైవదిత్యేతేనైవోక్తేః - సర్వేషాం దశైవ జ్ఞేయాః - మదనరత్నేప్యేవం - తథా చ హేమాద్రౌ బ్రాహ్మపాద్మయోః ॥ జాత్యుక్తాశౌచతుల్యాస్తు వర్ణానాం స్యుర్దిదేవహి । దేశధర్మాన్పురస్కృత్య ప్రేతపిండాన్వపంత్యపి ॥ ఇత్యుక్త్వా విప్రాణాం [illegible] దశమపిండోత్కర్ష ఉక్తః ॥ దేయస్తు దశమః పిండో రాజ్ఞాం వై ద్వాదశే హని ॥ వైశ్యానాం వై పంచదశే దేయస్తు దశమస్తథా ॥ శూద్రస్య దశమః పిండో మాసే పూర్ణే హ్యదీయతే ॥ ఇతి యుద్ధమృతాదేః సద్యశ్శౌచే త్ర్యహాదౌ చ తేనైవోక్తం । సద్యశ్శౌచే ప్రదాతవ్యా స్సర్వేపి యుగపత్తథా । త్ర్యహాశౌచే ప్రదాతవ్యః ప్రథమేప్యేక ఏక ఏవహి ॥ ద్వితీయే హని చత్వారస్తృతీయే పంచ చైవహి । త్ర్యహే ప్రకారాంతరం ప్రాగుక్తం - శాతాతపః ॥ ఆశౌచస్య చ హ్రాసేపి పిండాందద్యాద్దశైవ తు ॥ తత్త్రైక పాత్రే సకృత్త్యక్త్వా దశపిండాందద్యాత్ ॥ ఉత్తరీయశిలాపాత్ర కర్తౄణాం న్యస్యవిపర్యయే । పూర్వం దత్త్వాంజలిం దద్యాత్పూర్వపిండాం స్తథైవ చేతి - గృహ్యకారికాదీనాం పాత్రవిపర్యయే దోషోక్తేః - శిలావిపర్యయే ఘటస్ఫోటాదేర్న్యాసవృత్తిః - అభ్యంజనాది పదకర్మణః - ఏకాహేయనీయయననద ప్రయోగాంతరత్వాత్ - సర్వత్రాత్రైకగ్రహణం - కేచిత్తు ॥ సవాన్యాదాయు భాండాని అనుకంచారంగానా ॥ ఇతి ప్రచేతసోక్తేః - పాత్రానేకత్వమాహుః క్రియమాణేతరేణాపి శేషేణ శేషమన్యదాపనీయః ॥ ఏవం క్రియాప్రవృత్తానాం యది కశ్చిద్విపద్యతే । తద్బాంధవానాం క్రియాః కార్యా సర్వైర్వా సహకారిభిః ॥ ఇతి శుద్ధిశత్వే బృహస్పతిస్మృతేః - పత్న్యాః కర్తృత్వే రజోదర్శనే చ తదంతే కుర్యాత్ - శావాగ్నిగుణమాతిథ్యనిమిత్యోక్తే - ఆశౌచాంతే ॥ అతః వేకతురః రన్వాస్థే వాన్యేన క్రియాసర్వానతః సీయా కి [illegible] పర్యయాత్ కాలాతిక్రమయోగాచ్చ - వారాహే ॥ స్థండిలే ప్రేతభాగం తు దద్యాత్పూర్వాహ్ణ ఏవ తు । కృత్వా తు పిండసంకల్పం నామగోత్రేణ సుందరి ॥ మరీచిః । ప్రేతపిండం బహిర్దద్యా ద్దర్భమంత్రవివర్జితం । ప్రాగుదీచ్యాం చరుం కృత్వా స్నాతః ప్రయతమానసః ॥ దర్భవర్జనమనుపనీతపరం - అసంస్కృతానాం భూమౌ పిండం దద్యాత్సంస్కృతానాం కుశేష్వితి ప్రచేతసోక్తేః - మితాక్షరాదయోప్యేవం త్యంతశే ॥ భూమావాతాల్యం పిండం పానీయముపలేపాదపి వా ॥ హారీతః - [illegible] స్తచూడా యే చాలా యే చ గర్భాద్విని స్సృతాః । మృతా అనుపనీతా యే అనూఢా అపి కన్యకాః । యే మృతాశ్చాప్యసంస్కారాస్తేభ్యో భూమౌ ప్రదీయతే ॥ పైఠీనసిః ॥ శాలినాం తు కుభిర్వాపి పిణ్యాకైర్వాపి నిర్వపేత్ । శంఖపుచ్ఛః ॥ ఫల

మహాలాప్రశ్నేయస్య శాకేనచమునైనచ । [illegible] హిం
రేత్ ॥ తూష్ణీంప్రసేకంపుష్పాని గ్రహాన్ [illegible] । [illegible]
న్తే ర్వాసోనిర్వాపేత్ ॥ ప్రసేమేహానియత్న [illegible] । [illegible]
త్త్రేమాత్స్య ॥ తైజసమ్మృణ్మయం [illegible] పాత్రం [illegible] । [illegible]
పవిత్రత్వం చ వేదస్యం ధృతస్మృతం ॥ [illegible]
ర్తే ॥ తర్పితత్వేదేవజానీయాచ - బ్రాహ్మే । ప్రసే [illegible]
స్యంసమాహితః । అన్యం [illegible] సమాయుక్తం [illegible]
డమాదాయననంస్నాతస్నుసంయుతః । [illegible]
యం ॥ సపవిత్రో [illegible] త్రికేశవినజః [illegible] । [illegible]
తర్పణం [illegible] మృత్తికామ్ ॥ [illegible]
నాం । తతోన నేజసందద్యా త్సాస్నాం [illegible] నామా ॥ [illegible]
సిక్త్వాంతప్రమేనహి । దద్యాత్ [illegible] । [illegible]
పుష్పా [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ప్రమేణైవ । [illegible] ప్ర [illegible]
న్యా [illegible] ॥ [illegible] ।
ద్వితీయే చతుర్థే [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ప్రసమే [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] పాత్రే [illegible] । ద్వితీయే [illegible]
[illegible] యస్యాంజలయః క్రమాత్ । తోయపాత్రా [illegible]
స్నానతిలాదిభిః ॥ ఇతిపాత్రంకుంభః - అత్రాహూః పదమహాహా [illegible] - [illegible]
ప్రావపేయ ఇతిగ [illegible] - దినసపదా [illegible] స్నానేతి [illegible] నిత్య [illegible] - సపిండ
[illegible] ప్రత్రా [illegible] మేపసనం దద్యాత్ - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
ప్రేతస్య [illegible] ॥ ఇతిత్రైవ । పూర్వకేణ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
స్త్రీసభవతి [illegible] ॥ తస్మాత్ [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible] చిత్ । [illegible]
త్ ॥ ఉపతిష్ఠ [illegible] రేత్ ॥ [illegible] ॥
ప్రేతాయపిండందత్త్వా [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
నాం శాకమూలఫలాదిభిః । ప్రసే మేహానియద్దద్యా త్తద్దద్యాను [illegible]
ద్యానిస్మశానే వాతీర్థే దేవగృహే [illegible] । యత్రాద్యేదీయతేపిండ స్తత్రసర్వంస

మాపయేత్ ॥ బ్రాహ్మే ॥ శిరస్త్వాద్యేనపిండేన ప్రేతస్యక్రియతేసదా । ద్వితీయే
నతుకర్ణాక్షీ నాసికాశ్చసమాసతః ॥ గళాంసభుజవక్షాంసి తృతీయేనయథాక్ర
మం । చతుర్థేనతుపిండేన నాభిలింగగుదానిచ ॥ జానుజంఘేతథాపాదౌ పంచ
మేనతుసర్వదా । సర్వమర్మాణిషష్ఠేన సప్తమేనతునాడయః ॥ దంతలోమాన్యష్ట
మేనవీర్యంతు నవమేనచ । దశమేనతుపూర్ణత్వం తృప్తతాక్షుద్విపర్యయః॥ ఇతి
యాజ్ఞ్యవల్క్యేనతు ॥ పిండయజ్ఞావృతాదేయం ప్రేతాయాన్నందినత్రయమ్ ॥ ఇ
త్యుక్తం - అత్రఫలతారతమ్యంజ్ఞేయమితివిజ్ఞానేశ్వరః - తేనత్ర్యహాశౌచపరత్వా
దేవయాజ్ఞికోక్తంచింత్యం - ఆశౌచస్యహ్రాసేపి పిండాందద్యాద్దశైవహీతి వచనా
చ్చ - దినత్రయావశ్యకత్వార్థమితి హారలతాదయః - శాతాతపః ॥ జలమేకాహ
మాకాశేస్థాప్యం క్షీరంచమృణ్మయే" పారస్కరః - మృణ్మయే త్రిరాత్రం
క్షీరోదకేవిహాయసినిదధ్యుః - ప్రేతాత్రస్నా [illegible] - ద
శరాత్రమేవేతిగౌడాః - గారుడేతు ॥ అపక్వేమృణ్మయేపాత్రే [illegible] త్ర
యమిత్యుక్తం - హేమాద్రౌపాద్మేతుదశాహముక్తం । తస్మాన్నిధేయమాకాశే
దశరాత్రంపయోజలమ్ । సర్వతాపోపశాంత్యర్థం మధ్వశ్రమవినాశనం ॥ దేవజా
నీయేకారికాయాం ॥ తత్రప్రేతోప్రకృతయే దశరాత్రమఖండితం । కుర్యాత్ప్రదీ
పంతైలేన వారిపాత్రంచమార్తికం ॥ భోజ్యాద్భోజనకాలేషు భక్తముష్టించనిర్వ
పేత్ । నామగోత్రేణసంబుద్ధ్యా ధరిత్ర్యాంపితృయజ్ఞవత్ ॥ శాతాతపః ॥ భూ
లోకాత్ప్రేతలోకంతు గంతుంశ్రాద్ధసమాచరేత్ ॥ తత్పాథేయంహి భవతిమృత
స్యమనుజస్యతు—అథ దశాహమధ్యేదర్శపాతేనిర్ణయః - భవిష్యే ॥ ప్రవృత్తా
శౌచతంత్రస్తు యదిదర్శః ప్రపద్యతే । సమాప్యచోదకంపిండాన్ స్నానమాత్రంస
మాచరేత్ ॥ ఋష్యశృంగః ॥ ఆశౌచమంతరాదర్శో యదిస్యాత్ప్రేతపిండానామ్।
సమాప్తింప్రేతతంత్రస్య కుర్యాదిత్యాహగౌతమః॥ పైఠీనసిః॥ ఆద్యేందావేనకర్త
వ్యా ప్రేతపిండోదకక్రియా । ద్వితీయేందవేతుకుర్వాణఃపునస్స్నానంసమశ్నుతే॥ మా
తాపిత్రోస్తుశ్లోకగౌతమః॥ అంతర్దశాహేదర్శశ్చేత్తత్రసర్వంసమాపయేత్ ।పిత్రో
స్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండాంజలాంజలీన్ ॥ ఇదమపిత్ర్యహమధ్యేదర్శపాతే-
తదూర్ధ్వందర్శేతుపిత్రోరపితంత్రంసమాప్యమేవ ॥ పిత్రోరాశౌచమధ్యేతుయ
దిదర్శస్సమాపతేత్ । తావదేవోత్తరంతంత్రం పర్యవస్యేత్త్ర్యహాత్పరమ్॥ ఇతి గాల
వోక్తేః - అన్యేషాంతుత్ర్యహమధ్యేపి సమాప్తిరితిపరాశరమాధవీయే నిర్ణయా
మృతేచోక్తం - కాలాదర్శేపి ॥ దర్శోదశాహమధ్యేస్యాద్యూర్ధ్వంతంత్రంసమా
పయేత్ । త్రిరాత్రాదుత్తరంపిత్రోర్మృతావితివినిశ్చయః ॥ మదనపారిజాతేతు
గాలవీయమాపదేనౌరసపుత్రాదివిషయం - త్ర్యహాదూర్ధ్వమపి పిత్రోర్నతంత్ర
సమాప్తిరిత్యుక్తం మదనరత్నేప్యేవం - మమతుదేశాచారాద్వ్యవస్థేతి ప్రతిభాతి
—అథాస్థిసంచయః - తత్రాశ్వలాయనేనచ కృష్ణపక్షే ఏకాదశీత్రయోదశీదర్శే
షుఆషాఢీ ఫాల్గునీప్రోష్ఠపదాభిన్నక్షేఉక్తం - తదాశౌచమధ్యేఽసంభవేతదూ

[illegible]

పాదతః । [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] విధిః – [illegible] ॥ తత్ [illegible]

[illegible] । [illegible]

త్వానరాధమః । అస్థీన్యనకులస్థస్య నీత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ తత్రైవ ... డపురాణే ॥ అస్థీనిమాతాపితృపూర్వజానాం నయంతుగంగామపియో... । ... ద్బాంధవస్యాపిదయాభిభూతా స్తేషాంతుతీర్థానిఫలప్రదాని ॥ స్నాత్వా... గవ్యేనసిక్త్వా హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైశ్చయోజ్య । తతస్తుమృత్పిండపుటే... పశ్యందిశంప్రేతగణోపగూఢాం ॥ నమోస్తుధర్మాయవదేత్ప్రవిశ్యజలంసమేప్రీతఇతి క్షిపేచ్చ । ఉత్థాయభాస్వంతమవేక్ష్యసూర్యం సదక్షిణాంవిప్రముఖాయదద్యాత్ ॥ ఏవంకృతేప్రేతపురస్థితస్య స్వర్గేగతిస్స్యాత్తు మహేంద్రతుల్యా ॥ యమః । గంగాతోయేషుయస్యాస్థి క్షిప్యతేశుభకర్మణః । నతస్యపునరావృత్తి ర్బ్రహ్మలోకాత్సనాతనాత్ ॥ తథా ॥ అస్తంగతేగురౌశుక్రే తథామాసేమలిమ్లుచే । గంగాయామస్థినిక్షేపం నకుర్యాదితిగౌతమః ॥ దశాహాంతర్నదోషః ॥ దశాహాభ్యంతరేయస్య గంగాతోయేస్థిమజ్జతి । గంగాయాంమరణేయాదృ క్తాదృక్ఫలమవాప్నుయాత్ ॥ ఇతి మదనరత్నే వృద్ధమనూక్తేః శౌనకః ॥ శౌనకోహంప్రవక్ష్యామి అస్థిక్షేపవిధిం క్రమాత్ । ఆదాగ్రామాద్బహిర్గత్వా స్నానంకుర్యాత్సచైలకం ॥ ప్రోక్షయేత్... చగవ్యేనభువంమంత్రైర్విచక్షణః ॥ గాయత్ర్యాద్యైఃపంచగవ్య మంత్రైర్నిఖాతాస్థిభూమింప్రోక్షేదిత్యర్థః ॥ ఉపసర్పాదిభిర్మంత్రైః ప్రార్థనంఖననంతథామృత్తికోద్ధరణంచాస్థ్నా గ్రహణంచయథాక్రమం ॥ ఉపసర్పేతి చతుర్భిర్మంత్రైః క్రమేణప్రార్థనాదిజ్ఞేయం - స్నాత్వాత్వాస్థిశుద్ధింకుర్వీత - ఆపోహిష్ఠాదిభిస్సూక్తైః ॥ స్పృష్ట్వాఽస్పృష్ట్వాతతస్స్నానం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి । దశస్నానానికుర్వీత తత్రోక్తస్నానైర్విచక్షణః ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకం । భస్మమృత్స్నామధ్వాదినిమంత్రతస్స్నానినైవశ ॥ కుశైస్సంమార్జయేదస్థీన్యాపోదేవీతిమంత్రతః ... న్నింద్రంశుచిర్వేతి నతమంహఇతీతిచ ॥ పావమానీర్న్వనూచానే ప్రసరాస్సుంయథాక్రమం ॥ ఏతైఃకుశైర్మార్జనం ॥ హేమశ్రాద్ధంతతఃకుర్యా త్పిత్రోరన్యస్యవాయత్నతః । పిండదానంప్రకుర్వీత తతశ్చతిలతర్పణం ॥ అస్థిక్షేపాంగంచేదం ॥ ఆసనం కంబళాదర్భాగోకేశాశ్శాణమేవచ । భూర్జపత్రంతాడపత్రంసప్తధావేష్టసంస్కృతం ॥ హైమంచమౌక్తికంరౌప్యం ప్రవాళంనీలకంతథా । నిక్షేపదస్థిమధ్యేతుసద్గతిర్భవతునాన్యథా ॥ తతోహోమంప్రకుర్వీతతిలజ్యేనవిచక్షణః ॥ ఉదీరతేతిసూక్తేనపూనేదష్టోత్తరంశతం ॥ తతోగత్వాక్షిపేత్తీర్థేస్పర్శగోపోనవిద్యతే । మూత్రం పురీషాచమనంకుర్వ న్నాస్థీనిధారయేత్ ॥ అత్రదశదానం వైతరణీరుణమోక్షపాపధేనుదానముక్తం - దివోదాసీయేకాశీఖండే ॥ ధనంజయోపిధర్మాత్మా మాతృభక్తిపరాయణః । ఆదాయాస్థీన్యథోమాతు ర్గంగామార్గస్థితోభవత్ । పంచగవ్యేనసంస్నాప్య తథాపంచామృతేనవై ॥ యక్షకర్దమలేపేన క్షిప్త్వాపుష్పైఃప్రపూజ్యచ ॥ ఆవేష్ట్య నేత్రవస్త్రేణ తతఃపట్టాంబరేణచ । తతస్సురసవస్త్రేణ తతోమాంజిష్ఠవాససా ॥ నేపాలకంబళేనాథమృదాచాథవిశుద్ధయా । తామ్రసంపుటకే కృత్వా మాతురంగాస్యధోవహత్ ॥ వ్యాసః ॥ పట్టవస్త్రంచకౌశేయం ...

[illegible]

... సపిణ్డైః ॥ ఇహాలోకగతాత్యాజ్య ... [illegible] । మాసమానాద్యు ... [illegible]

త్వాహాంనియోజయః ॥ ఇతిత్రైవబహ్వృచపరిశిష్టే ॥ [illegible] పంచగంధ

మాల్యవివర్జితం । నవశ్రాద్ధమమంత్రంచ పిండ ... దికవివర్జితం । [illegible]

పిండోదకంతు ... ఇత్యపరాజనాది ॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు నస్వధానాభిర

మ్యతాం । నాగ్నౌకరణమంత్రశ్చ యోకంవాధతిలోదకం ॥ ఆనపత్యేషు సర్వేషు

నస్వధానాభిరమ్యతాం । స్వ ... సంస్తు ... సృజేదేవం సకృత్ప్రియవవర్జితం ॥ ఏకోద్దిష్టే

స్వపిండేతు అనుశబ్దోనవిద్యతే । పిత్ర ... బ్రాహ్మణకుర్వీత పితృహా ... యుతే । సపిం

డనాత్ప్రాగితిహేమాద్రిః - తేనస్వధాంప్రయుంజీత ప్రేత ... శ్రాద్ధేన ... హికే । ఇతి

బహ్వృచపరిశిష్టోక్తా - దశాహినో త్రైకైకాదశాహే స్వధా ... [illegible]

తాపరాస్తా - రత్నావళ్యాం ॥ ఆశిషాద్విగుణాదర్భా జయాశీస్స్వస్తివాచనం। పితృ
శబ్దస్స్వసంబద్ధ శ్శర్మశబ్ద స్తథైవచ ॥ పాత్రాలంభోవగాహశ్చ ఉల్ముఖో ల్లేఖనాది
కం । తృప్తిప్రశ్నశ్చవికిరశ్శేషప్రశ్న స్తథైవచ । ప్రదక్షిణావిసర్గశ్చ సీమాంత
గమనంతథా । అష్టాదశపదార్థాంశ్చ ప్రేతశ్రాద్ధేవివర్జయేత్ ॥ అత్రస్వధాపితృ
నమః శబ్దానాంతిలోసీతిమంత్రే ప్రేతశబ్దోహేనతూష్ణీంవాతిలావపనం - తూష్ణీమ
ర్ఘ్యదానం - అముష్మైస్వాహేతిప్రేతనామ్నా పాణిహోమః - నామ్నైకః
పిండః నినయనమంత్రేఊహః అనుమంత్రణాదిత్వమంత్రకం - అభిరమ్యతామితి
విసర్జనం - ఏవంనవశ్రాద్ధవర్జైకోదిష్టేషు - నవశ్రాద్ధేత్వమంత్రకం సర్వమితి
నారాయణవృత్తిః - క్రియానిబంధే ॥ ఉత్తానంస్థాపయేత్పాత్ర మేకోదిష్టే సదా
బుధః । న్యుబ్జంతుపార్వణేకుర్యా త్తస్యోపరికుశాన్న్యసేత్ ॥ నవశ్రాద్ధంగృహేకు
ర్యా ద్భార్యాయత్రాగ్నియోపివా । సపిండీకరణాంతాని ప్రేతశ్రాద్ధానియానివై॥
తానిస్యుర్లౌకికేవహ్నౌ విత్యాహాత్వాశ్వలాయనః ॥ ఇదంసంభవేన్నేసకార్యా॥
నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టం గృహపర్యుషితంచయత్ । దంపత్యోర్భుక్తశేషంచ నత
ద్భుంజీతకర్హిచిత్ ॥ ఇత్యంగిరోవచనలింగాత్ ॥ ద్వాభ్యాంతదాతుకృచ్ఛ్రాభ్యాం
శుద్ధిస్స్యాత్తువివేకినామ్ ॥ ఇతిబ్రాహ్మోక్తం - విష్ణుతునిర్ణయామృతేకణ్వః॥
నవశ్రాద్ధంమాశికంచ యద్యదంతరితంభవేత్ । తత్తదుత్తరసాతంత్ర్యా దనుష్ఠే
యంప్రచక్షతే ॥ హేమాద్రౌగాలవః ॥ శావేతుసూతకంచేత్స్యా న్నిశాయాం
చమృతౌతథా । నవశ్రాద్ధానిదేయాని యథాకాలంయథాక్రమం ॥ నిశాయా
మాశౌచాంతే ద్వ్యహావృద్ధౌ - అన్వారోహణేతు ॥ నవశ్రాద్ధానిసర్వాణి సపిండీ
కరణంపృథక్ । ఏకఏవవృషోత్సర్గో గౌరేకాత్రదీయతే ॥ ఆశౌచాంత్యదినేకా
ర్యముక్తం - బ్రాహ్మేయస్యయస్యతువర్ణస్య యద్యత్స్యాత్పశ్చిమంత్వహః।సత
త్రవస్త్రశుద్ధించ గృహశుద్ధింకరోత్యపి ॥ సమాప్యదశమంపిండం ప్రేతస్పృష్టేతు
వాససీ । అంత్యానామాశ్రితానాంచ త్యక్త్వాస్నానంకరోతిచ ॥ శ్మశ్రులోమనఖా
నాంచ యత్త్యాజ్యంతజ్జహాత్యపి । గౌరసర్షపకల్కేనతిలకల్కేనసంయుతమ్॥ శిర
స్స్నానంతతఃకృత్వా తోయేనాచమ్యవాగ్యతః । వృషభంగాంసువర్ణంచ స్పృ
ష్ట్వాశుద్ధోభవేన్నరః ॥ క్రియానిబంధేగృహ్యకారికాయాం ॥ అత్రపిండత్రయంద
ద్యా త్తత్సఖిభ్య స్తథాదిమమ్ । ప్రేతాయమధ్యమంతద్వ త్తృతీయంచయమాయ
వై ॥ తథాకర్త్రాత్రప్రార్థితాస్సంతోజ్ఞాతిసంబంధిబాంధవాః । దద్యురభ్యంగతః
పూర్వం త్రీంస్త్రీంధర్మోదకాంజలీన్ ॥ పూర్వవన్నామగోత్రాభ్యాం నియమో
నేహకశ్చన ॥ మదనరత్నేవిష్ణుహారీతౌ ॥ ఆశౌచాంతేకృతశ్మశ్రు కర్మాణ స్తిలక
ల్కై స్సర్షపకల్కై ర్వాస్నాతాః - శుక్లవాససోగృహం - ప్రవిశేయు స్తత్ర
శాంతికంకృత్వా బ్రాహ్మణపూజనంకుర్యురితి - దేవలః ॥ దశమేహనిసంప్రాప్తే
స్నానంగ్రామాద్బహిర్భవేత్ । తత్రత్యాజ్యానివాసాంసి కేశశ్మశ్రునఖానిచ ॥ అప
రార్కేబృహస్పతిః ॥ నవమేవాససాంత్యాగో నఖరోమ్ణాంతథాంతిమే ॥ తత్రై

వవ్యాసః ॥ ఆశౌచాంత్యదినేక్షౌరం జనన్యాంచగురౌమృతే । [illegible]
యనా మిత్యాహాపస్తంభః - అనుభావినాంచపరివపనమితి-అనుభావినః పరిష్టా ఇతి
విజ్ఞానేశ్వరంతత్వాపరారాదయః ॥ ఆశౌచమనుభవతాంపుంసాం సర్వాశౌచేష్వముండ
నమ్ । అజ్ఞయూనాంపతేద్వ్యైజన్మ నాదాంకర్మమృతసూతకేషుచ ॥ బంధుమోక్షేషు
ఖిదీక్షునేష్వపి క్షౌరంమిస్త్రమిషాలేషు వోడుషు ఇతిరత్నమాలోక్తేః జననాశౌచేపి [illegible]
తత్వాదయః - అత్రదేశాచారతో వ్యవస్థా - [illegible] కేశశ్మశ్రునఖలోమాని
వాపయీత శిఖావర్జమితిగోభిలోక్తేః - యత్వాపస్తంబః ॥ [illegible]
[illegible] విహారాదిత్యేకే విహారోదన్యాదిమానః - [illegible]
వపేయు రిత్యర్థః - యచ్చ ॥ వృథాభిన్నస్త్రియః కేశాన్ [illegible]
నమ్ ॥ ఇతి తత్రైక-శ్మశ్రుధారయతామగ్ర్యాభవతిసంతతిరితి దానధర్మోక్తిః - [illegible]
మ్యపరం - అనుభావినఃపుత్రాదయఇత్యేకే ॥ పుత్రఃపత్నీచవపనం కుర్యాద్దంతే
యథావిధి । పిండదానోచితోన్యోపి కుర్యాద్భక్త్యా సమాహితః ॥ ఇత్యపరార్కే-వ్యా
సోక్తేః - యత్తుమితాక్షరాయాం [illegible] ।
తృతీయేపంచ మేవాపి దశమేవాప్రదానతః ॥ [illegible]
తత్ప్రథమదినే సంభవేన్నియం ॥ [illegible]
త్ । ద్వితీయేహ్ని తృతీయేహ్ని పంచ [illegible]
తావదిత్యపరంమతమ్ ॥ ఇతి మాధవీయే [illegible] - మదన
పారిజాతేతు - దశమేప్రథమేవా సముచ్చయమాహ - [illegible]
జ్య రాత్రిశేషేశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి [illegible]
జ్ఞేయం—అథైకాదశాహః - మనుః ॥ విప్రస్యోర్ధ్వత్ర్యహాత్స్నాత్వా క్షత్రియో వాహ
నాయుధే ॥ వైశ్యఃప్రతోదంరశ్మీన్వాయష్టింశూద్రఃకృతక్రియః - తద్వత్తూర్ధ్వదేవలః ।
[illegible] సుస్నాతాఃకృతమంగళాః ॥ ఆశౌచాంత్యే [illegible]
[illegible] ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అద్యమేకాదశేమాసి [illegible]
శౌచస్యైకాదశేహ్ని శ్రాద్ధంకార్యం ॥ ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని ।
కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధి రశుద్ధఃపునరేవసః ॥ ఇతి హేమాద్రౌ [illegible]
నః ॥ ఏకాదశేహ్ని యచ్ఛ్రాద్ధం తత్సామాన్యముదాహృతమ్ । చతుర్ణామపి
వర్ణానాం సూతకంతుపృథక్పృథక్ ॥ యద్వామరీచిః ॥ ఆశౌచాంతే [illegible]
పదానం సమాప్యతే । తతశ్శ్రాద్ధంప్రదాతవ్యం సర్వవర్ణేష్వయంవిధిః ॥ ఇతితత్ర
ద్వివర్ణానాందశాహాశౌచపరమ్ ॥ యత్తువిష్ణుః - అథాశౌచాపగమ ఇతి-యచ్చ
గాదగ్రంథేహారీతః - [illegible] - యచ్చోక్తం జనానాం [illegible]
దశమ్యాం [illegible] - ఏతేనదశమపిండాపకర్షణపక్షే అవయవ
పిండోసమాప్తా [illegible] శ్రాద్ధమితి [illegible] - వచనాదాశౌచ
మధ్యఇవ తత్రాప్యవిరోధాత్ - భవిష్యే ॥ ఏకాదశేభోజయేద్విప్రాన్ [illegible] దద్యాదేకాద
శేతు । భోజనంతత్ర [illegible] ॥ యత్తుమాత్స్యే ॥ ఏకా

దశేఽహని తథా విప్రానేకాదశైవ తు । క్షత్రాది సూతకాంతే తు భోజయేదయుజో ద్విజాః ॥ ఇతి తద్రుద్రగణశ్రాద్ధపరమితి మదనపారిజాతః - గౌడాస్త్వస్మాద్వచనాత్ - క్షత్రియాదీనామాశౌచాంత ఏవేత్యాహుః - రామాయణేపి ॥ సమతీతే దశాహే తు కృతశౌచో యథావిధి । చక్రే ద్వాదశికం శ్రాద్ధం త్రయోదశికమేవ చ॥ ద్వాదశికం ద్వాదశాహే నవనిర్వర్త్యం త్రయోదశాహశ్రాద్ధం త్రయోదశికం చతుర్దశాహవిధేయ సపిండనపాథేయాది - క్షత్రియాణాం ద్వాదశాహాశౌచే త్రయోదశేమహ్న్యేకోద్దిష్టం చతుర్దశే సపిండనం - ద్వివిధవాక్యాదేకాదశాహాశౌచాంతయోర్వికల్ప ఇత్యేకే సద్యశ్శౌచాదౌ యద్యహతాదేరేకాదశాహే - అన్యేషాంతు ఆశౌచాంత ఇతి వయం - కౌర్మే ॥ ఏకాదశేఽహ్ని కుర్వీత ప్రేతముద్దిశ్య భావతః । ద్వాదశే వాహ్ని కర్తవ్యమనింద్యేప్యథవాహని ॥ నింద్యా ప్రేతక్రియా కాలయుక్తం - ఏకాదశే తు న నిషేధ ఇత్యుక్తం ప్రాక్ - బృహస్పతిః ॥ నప్త్రాలంకారశయ్యాగ్నిశిలప్రద్వాహనాదికమ్ । గంధమాల్యైస్సమభ్యర్చ్య శ్రాద్ధభోక్తౄంస్తదగ్రతః । (త్రి॰తి) యాభాజనీయాస్తు నవసప్తత్రయోదశ । జాతయో బాంధవానిస్స్వాస్తథాచారిధయోపరే॥ దేవయాజ్ఞికనిబంధే ॥ ఏకాదశే సువిప్రేషు ప్రేతమావాహ్య భోజయేత్ । తత్రాద్యాయ చ శయ్యాది దద్యాదాద్యమితి స్మృతమ్ ॥ విష్ణుః ॥ ఏకవన్మంత్రానూహేకోద్దిష్టే బహువచనాంతానేకవచనాంతాన్వదేదిత్యర్థః - ఏతద్వ్యక్త్యర్థత్వే అన్యవిఘ్నే గౌణకాలమాహ హేమాద్రౌ బౌధాయనః ॥ ఏకోద్దిష్టంత్వేకస్యాద్వాదశేఽహని వా పునః । అత ఊర్ధ్వమయుగ్మేషు కుర్వీతాహస్సు శక్తితః ॥ అర్ధమాసేథవా మాసి ఋతౌ సంవత్సరేపి వా॥ ఇతి తత్రైవ లఘుహారీతః ॥ ఏకోద్దిష్టం తు కుర్వీత పాకేనైవ సదా స్వయం । అభావే పాకపాత్రాణాం తదహస్సముపోషణమ్॥ గోభిలః । బ్రాహ్మణం భోజయేదాద్యే హోతవ్యమనలేథవా । పునశ్చ భోజయేదేకం ద్విరావృత్తిర్భవేదితి ॥ ఏతదాద్యమాసికాద్యాబ్దికయోస్సిద్ధ్యర్థమితి భట్టాః - తేనమహైకోద్దిష్టం షోడశశ్రాద్ధాద్భిన్నమేవ - అతఏవాద్యం సర్వైకోద్దిష్టప్రభృతి ఘాతమేకాదశే ఇతి విజ్ఞానేశ్వరః - అన్యే త్వాద్యమాసికాబ్దికయోరాద్యమేకాదశేఽహనితి నియమాదభేదమాహుః ద్వయోస్తంత్రత్వబాధార్థం గోభిలీయమిత్యన్యే-యుద్ధహతాదౌ తు హేమాద్రౌ పృథ్వీచంద్రోదయే పైఠీనసిః ॥ సద్యశ్శౌచేపి దాతవ్యం ప్రేతస్యైకాదశేఽహని । స ఏవ దివసస్తస్య శ్రాద్ధశయ్యాసనాదిషు । ఏవమేకాహాదౌ-అతోత్ర ద్వితీయేహ్న్యేకాదశాహం వదంతాదుశ్శూలపాణిః స్మార్తగౌడశ్చ పరాస్తు - ఏతేనాద్యమేకాదశేఽహనీత్యాశౌచానంతర దినపరమితి విజ్ఞానోక్తేః- ప్రాగుక్తశంఖాదివచనానాం చానాకరత్వాదితి వదంతః-కల్పతరువాచస్పతిప్రముఖాః- సర్వమహానిబంధవిరోధాదుపేక్ష్యాః - ఉశనాః ॥ త్ర్యహాశౌచేపి కర్తవ్యమాద్యమేకాదశేఽహని । అతీతవిషయే సద్యస్త్రిరాత్రాదూర్ధ్వం వా తదిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకోద్దిష్టం దైవహీనమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణరహితం త్వపసవ్యవత్ ॥ ఉపతిష్ఠతామిత్యక్షయ్యస్థానే విప్రవిసర్జనే । అభిరమ్య

తానితిన చేయ [illegible]
నాంస [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
యుక్ - [illegible]
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ఇతి [illegible] -
[illegible] -
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible] ।
[illegible] -
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥
[illegible] -
[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] ॥
[illegible] ।
ఇతి [illegible] ॥
[illegible]
తం । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] -
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ఫలమితి [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]

గ్రాహ్యో॥లోహితో యస్తువర్ణేన ముఖేపుచ్ఛేచపాండురః। శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలోవృషఉచ్యతే॥ శ్వేతవర్ణస్యముఖాదీని శ్యామానిశ్యామస్యనా శ్వేతానియస్యసోపి నీలవృషఉక్తోమాత్స్యేనా-దేవీపురాణే॥ చతస్రోవత్సికాభద్రాద్వేనాసంభవతోపివా ॥ యత్తుస్మరంతి ॥ వృషోత్సర్జనవేళాయాం వృషాభావేనసంచస। మృణ్మయైఃపిష్టకైశ్చదర్భైర్వా వృషంకృత్వావిమోచయేత్ ॥ నత్వశక్యేవృషోత్సర్గః హోమంవాతత్రకారయేత్ ॥ ఇతి. తన్నిర్మూలం - తద్విధిర్హేమాద్రౌభట్టకృతౌచజ్ఞేయః - అత్రదేవయాజ్ఞికేన వృషోత్సర్గాత్పూర్వంపురుషసూక్తేనవిష్ణుమభ్యర్చ్య ప్రేతోద్దేశేన విష్ణుతర్పణముక్తం - తత్రమూలంచింత్యం - పారస్కరః॥సవ్యేనపాణినాపుచ్ఛం సమాలంబ్యవృషస్యతు। దక్షిణేనాంభఆదాయ సతిలాన్సకుశాన్సృతః ॥ ప్రేతగోత్రంసముచ్చార్య అముకస్మైఇతిబ్రువన్ । వృషఏవమయాదత్తస్సంతారయతుసర్వదా ॥ సహేమసతిలంభూమౌ విల్వ్యాచ్ఛ్వాగ్రేవినిక్షిపేత్ ॥ తథా ॥ విధారయేస్వతంకశ్చి న్నచకశ్చనవాహయేత్ । నదోహయేన్నచాఘ్నేనాగ్నిచకశ్చనబంధయేత్ ॥ స్త్రీషువిశేషః - సంగ్రహే ॥ పతిపుత్రవతీనారీ భర్తురగ్రేమృతాయది । వృషోత్సర్గంనకుర్వీత గాందద్యాచ్చపయస్వినీమ్ ॥ పతిపుత్రయోస్సాహిత్యం వివక్షితం - అన్యాగోహానేపి గోదానమేవేత్యుక్తంప్రాక్ - ఆశౌచాంతేపి వృషోత్సర్గాద్యమాసిక శయ్యాదిదద్యాదేవేత్యుక్తం - క్రియానిబంధేస్మృత్యంతరే ॥ సూతకేమృతకేచైవ ద్వితీయంమృతకంయది । పిండదానంప్రకుర్వీతవృషోత్సర్గంతథైవచ ॥ నహాన్యాశ్మాతకేకర్మ ద్వాదశైకాదశాహికమ్ । శుద్ధోవాయదివాశుద్ధః కుర్యాదేవావిచారయన్ ॥ ఇతి అత్రపదదానముక్తం దేవజానీయేగారుడే ఏకాదశాహంప్రక్రమ్య ॥ తదహ్నిగియతేనేద్వాదశాహేవిశేషతః । పదానిసర్వవస్తూని వరిష్టానిత్రయోదశ ॥ యోదదాతిమృతస్యేహ జనకోప్యాత్మహేతవే । సుఖీభూత్వామహామార్గే నైనతేయసగచ్ఛతి ॥ తథా ॥ ఆసనోపానహౌఛత్రంముద్రికాచకమండలుః । భోజనంభోజనాధారో వస్త్రాణ్యష్టవిధంపదమ్॥ తథా ॥ భాజనాసనదానేన ముద్రికాభోజనేనచ । ఆజ్యయజ్ఞోపవీతేనపదంసంపూర్ణతాంవ్రజేత్ ॥ మహిషీరథగోదానా త్సుఖీభవతినిశ్చితమ్ । సర్వోపస్కరయుక్తాని పదాన్యత్రత్రయోదశ ॥ యోదదాతిమృతస్యేహ జీవన్నప్యాత్మహేతవే।సగచ్ఛతిపరంస్థానం మహాకష్టవివర్జితః ॥ త్రయోదశపదానీత్థం ప్రేతాయైకాదశేహని । దాతవ్యానియథాశక్తి తేనాసౌప్రీణితోభవేత్ । అన్యంచైవోదకంచైవోపానహౌచకమండలుః । ఛత్రంవస్త్రంతథాయష్టింలోహదండంతథాస్త్రవం॥ అగ్నిష్టికాంచదీపంచ తిలాంస్తాంబూలమేవచ । చందనంపుష్పదానంచోపదానానిచతుర్దశ ॥ యోశ్వంరథంగజంవాపి బ్రాహ్మణేప్రతిపాదయేత్ । స్వమహిమ్నానుసారేణ తత్తత్సుఖమవాప్నుయాత్॥ ఇతిఅత్రమూలంచింత్యం—అథశయ్యాదానం-హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ తస్మాచ్ఛయ్యాంసమాసాద్య సారదారుమయీందృఢాం ॥ దంతపత్రచితాంరమ్యాం హేమపట్టైరలంకృతాం ॥ హంసతూలీప్రతిచ్ఛన్నాం

[illegible]

యాజ్ఞవల్క్యపాఠః – సపిండనా[illegible]

పాణిః – తస్య – [illegible] – [illegible]

[illegible] । ప్రేతా[illegible]

[illegible] । కేచి[illegible] – దేవయా

జ్ఞికః – సపిండనాత్ ప్రేతసంసర్గం[illegible]కుంభం అర్ఘ్యార్థే[illegible] ।

ప్రేతలోకగతస్యాన్నం సోదకుంభం ప్రయచ్ఛత । ఇతి గోవిందరాజధృతవిష్ణూక్తేః ॥

అన్నం చైవ సశోక్తాత్తు సంఖ్యాం కృత్వాబ్దికావధి । దాతవ్యం బ్రాహ్మణేభ్యస్తు [illegible]

[illegible]యంతు వా ॥ అర్ఘ్యపాత్రే[illegible] ఉదకుంభం వినా[illegible] ॥ దరిద్రో

[illegible]భక్తి[illegible]చ భవార్ణవం ॥ తేనాపకృష్య దాతవ్యం ప్రేతస్యాప్యుదకం

ఘటమ్ ॥ ఇతి గోభిలభాష్య[illegible] – సపిండనాత్ప్రాగేవ తస్య విధానాదూ

ర్ధ్వంనిషేధాదిత్యాహ - తన్న - ఉదకుంభేపార్వణవిధినానుపపత్తేరేవం వ్యాఖ్యా
యాంమానాభావాన్మితాక్షరాది విరోధాచ్చ - వచనంయదిసమూలం తదాస్వ
శ్రాద్ధాపకర్షణవిధత్తే ॥ ప్రేతశ్రాద్ధానిసర్వాణి సపిండీకరణంతథేతి హేమాద్రౌ
శాట్యాయనోక్తేః - తస్యాప్యన్నంసోదకుంభమితి యాజ్ఞవల్క్య విరోధాచ్చ-మద
నరత్నేగౌతమః ॥ అప్యేవంపార్వణంశ్రాద్ధం సోదకుంభమధర్మకం । కుర్యాత్ప్రత్యా
బ్దికాచ్ఛ్రాద్ధాత్సంకల్పవిధినాన్వహం ॥ అధర్మకంబ్రహ్మచర్యాది నియమహీనం-
ఏతన్మాసికవదేకోద్దిష్టంపార్వణంవాకార్యం-అపరార్కస్తు ॥ సపిండీకరణేవృత్తేపృథ
క్త్వంనోపపద్యతే।పృథక్త్వేతుకృతేపశ్చాత్పునఃకార్యాసపిండతా॥ఇతిలఘుహారీతో
క్తావపితస్యాప్యన్నంసోదకుంభందేయంసంవత్సరంద్విజే ఇతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేస్త్వే
కత్వోక్తేః సపిండనోత్తరమప్యేకోద్దిష్టమేవేత్యాహ - అత్రపిండదానం కృతాకృ
తం - అహన్యహన్యన్నమస్మై బ్రాహ్మణాయోదకుంభం దద్యాత్పిండమప్యేకేనిపృణం
తీతి హేమాద్రౌపారస్కరోక్తేః - శ్రాద్ధాశక్తౌపిండమాత్రమితిగౌడాః - తన్న -
అపిశబ్దబాధాపత్తేః - హారీతః ॥ మృతేపితరివైపుత్రః పిండమబ్దంసమాచరేత్ । అ
న్నంకుంభంచవిప్రాయప్రేతనిర్దేశధర్మతః ॥ ప్రేతశబ్దోచ్చారణేనేతి హలాయు
ధః - యద్వాప్రేతస్యనిర్దేశో యత్రతదేకోద్దిష్టంతద్ధర్మకమిత్యర్థః - అత్రాశౌ
చాంతదినాద్యబ్దాం తంయావద్వత్సరాపూర్తేః - శౌచంనాధికారివిశేషణం- తేన
మృతిదినమారభ్య తత్కార్యమితి కేచిత్ - తన్న హేమాద్రిధృతవచోవిరోధాత్ -
మధ్యేఆశౌచాదినా బాధేతులోపఏవదార్శవత్ - తథాప్రథమాబ్దేదీపదానముక్తం
దేవజానీయేగారుడే ॥ ప్రత్యహందీపకోదేయో మార్గేతువిషమేనరైః । యావ
త్సంవత్సరంవాపి ప్రేతస్యసుఖలిప్సయా ॥ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖందీపం దేవాగారేద్వి
జాలయే । కుర్యాద్యామ్యముఖంపిత్రే అద్భిస్సంకల్ప్యసుస్థితం॥—అథమాసికాని-
తానిచకృత్వైవసపిండనంకార్యం - తథాచగోభిలగార్గ్యౌ॥శ్రాద్ధానిషోడశాదత్త్వా
నైవకుర్యాత్సపిండనం । శ్రాద్ధానిషోడశాపాద్య విదధీతసపిండనం ॥ తానిత్వాహ
జాతూకర్ణ్యః ॥ ద్వాదశప్రతిమాస్యాని ఆద్యషాణ్మాసికంతథా । త్రైపక్షికాబ్దికే
చేతి శ్రాద్ధాన్యేతానిషోడశ ॥ ఆద్యషాణ్మాసికాబ్దికశబ్దాః ఊనమాసికోనషష్ఠోనా
బ్దికపరాః - హేమాద్రౌతుసపిండీకరణంచైవ ఇత్యేతత్ శ్రాద్ధషోడశ మిత్యుత్తరా
ర్ధేపాఠః - తదాఆద్యమూనమాసికంద్వాదశాహే ॥ షాణ్మాసికం ఊనషష్ఠోనా
బ్దికే ఇత్యర్థః - కాత్యాయనస్త్వన్యథాహ ॥ ద్వాదశప్రతిమాస్యానిఆద్యషాణ్మా
సికేతథా । సపిండీకరణంచైవ ఇత్యేతచ్ఛ్రాద్ధషోడశం ॥ ఏకాహేనతుషణ్మాసాయ
దాస్యురపివాత్రిభిః । న్యూనాస్సంవత్సరశ్చైవ స్యాతాంషాణ్మాసికేతదా ॥ ద్వివ
చనాదూనషష్ఠోనాబ్దికే ఇత్యర్థమాహపృథ్వీచంద్రః - వ్యాసస్త్వన్యథాహ॥ ద్వా
దశాహేత్రిపక్షేచ షాణ్మాసేమాసికాబ్దికే । శ్రాద్ధానిషోడశైతాని సంస్మృతానిమ
నీషిభిః ॥ ద్వాదశాహపదమూనమాసికపరం - తస్యద్వాదశాహే ప్రవృత్తేరితికా
లాదర్శః - మదనరత్నేబ్రాహ్మేత్వన్యథోక్తం ॥ స్వానాంతుత్యాదిదహనాంత్రా

[illegible]

త్తదాద్వాదశదినేషు ద్వాదశమాసికాని కార్యాణీత్యర్థః - త్రైపక్షికంతు త్రిప
క్షే తీతే మృతాహే కార్యం ॥ త్రైపక్షికం భవేద్వృత్తే త్రిపక్షే తదనంతరమ్ ॥ ఇతి
భవిష్యోక్తేరితి మదనరత్నే ఉక్తం - పృథ్వీచంద్రకాలాదర్శ నిర్ణయామృతాదయ
స్తు ॥ ఊనాన్యావేషు చ మాసేషు విషమాహే సమేపివా । త్రైపక్షికం త్రిపక్షే స్యా
న్మృతాహేన్యత్ రాశిత్వితి । కార్ష్ణాజినిస్మృతేః - పూర్వాహ్ణే త్రిపక్షే ఇత్యర్థమా
హుః - తేతదనంతరశబ్దవిరోధాత్ - త్రైపక్షిక ద్వితీయమాసికయోః స్సంకరాప
త్తేశ్చైవంవ్యాఖ్యాయమానం మానాభావాచ్చోపేక్ష్యాః - త్రిపక్షికం త్రిపక్షసపిండనే
త్యేవం శ్లాఘావాదధికరణత్వేనేష్టయం - యత్తు త్రిమాసిబంధే గార్గ్యః ॥ త్రైప
క్షికం త్రిపక్షేతు ప్రవృత్తైవిష మేదినే । మాసికాన్యపి నోనాని అష్టావింశతి మేదినే ॥
ఇతి తన్నిర్మూలం - స్మృతిరత్నావల్యాం ॥ ద్వాదశాహే యదాకుర్యాత్ పితుః పుత్ర
స్సపిండనమ్ । ఏకాదశేహ్ని కుర్వీత ప్రేతశ్రాద్ధానిషోడశ ॥ వ్యాఘ్రపాదః ॥ సపిండీకర
ణాదర్వాక్కుర్వన్ శ్రాద్ధాని షోడశ । ఏకోద్దిష్టవిధానేన కుర్యాత్సర్వాణి తాని తు ॥
సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యదా కుర్యాత్తదా పునః । ప్రత్యబ్దం యో యథా కుర్యాత్తథా
కుర్యాత్సతాన్యపి ॥ మదనరత్నే కాత్యాయనః ॥ శ్రాద్ధమగ్నిమతః కార్యం దాహా
దేకాదశేహని । ధ్రువాణి తు ప్రకుర్వీత ప్రమీతాహని సర్వదా ॥ ధ్రువాణి త్రైప
క్షికాదూర్ధ్వాని - త్రిమాసిబంధే గారుడే॥ త్రిపక్షాదావ్యాగ్నేతస్యాన్నేతస్యాన్నేచ్ఛవేత్సంస్కా
రవాసరే । ఊర్ధ్వం మృతదినే సమ్నే స్సర్వాణ్యేవ మృతాహనీ ॥ ఏతాని చ యదా
సపిండనాత్ప్రాగ్వాయుగపత్కుర్యాత్తదా దేశకాలకర్తృ ఐక్యేన తంత్రత్వాదేకః
పాక ఇతి కేచిత్ - పాకభేద ఇత్యపరే - అత్ర కేచిదాహుః - దేశకాలాద్యైక్యేనై
క్యే తంత్రతాత్ - శ్రాద్ధకాలాతిక్రమే దేశకాలకర్తృ ఐక్యేన తంత్రత్వాత్ -
శ్రాద్ధకాలాతిక్రమోపపత్తేః ॥ ద్వాదశాహే సర్వాణి సంప్రకల్పయేత్ ।
తాన్యేవతు పునః కుర్యాత్ప్రేతశబ్దం న కారయేత్ ॥ ఇతి కాత్యాయనోక్తేర్ద్వాదశ శ్రా
ద్ధద్వయం కుర్యాత్ - సమానే మాసి క్వచిదిత్యత్రైకపరత్వే ప్యత్రైకత్వాత్ ॥
శ్రాద్ధం కృత్వాతు తస్యైవ న పునః శ్రాద్ధం న కారయేత్ ॥ ఇతి జాబాల్యుక్తేః - షోడశ
సంఖ్యాయాశ్చ వాజపేయే ప్రాజాపత్యయాగసప్తదశత్వవత్సాన్నాయ్య యాగద్వి
త్వవచ్చ దర్శపాతసంక్రాంతి శ్రాద్ధవద్యాగపదనుష్ఠానేప్యుపపత్తేరాద్య మాసికా
ద్యానాబ్దికాంతేషు షోడశశ్రాద్ధేషు చతుర్ణాః క్రియతామిత్యేవం ప్రయోగేనైకో
విప్రః పిండోప్యేకశ్చేతి విప్రద్విధివిధ్యం సేత్స్యసం - తన్మందం - ద్వాదశాహేన
వాభోజ్య ఏకాహే ద్వాదశాపివా ॥ ఇతి హేమాద్రౌ హారీతవచో విరోధాత్ -
తేన విప్రభేదాత్పిండాన్యప్యభిన్నమితి సిద్ధం - ఏతాని ద్వాదశాహాదౌ సపిండనా
త్ప్రాగ్వాకృతాన్యపి వృద్ధిం వినాపకర్షే పునః - స్వకాలే కార్యాణి ॥ యస్య సంవ
త్సరాదర్వాక్సపిండీకరణం కృతమ్ । మాసికం చోదకుంభం చ దేయం తస్యాపి వత్స
రమ్ ॥ ఇతి మదనరత్నే అంగిరసోక్తేః - న చేదం మాసికానామపకర్షం విధత్తే - కింతు
సపిండనోర్ధ్వం స్వకాలే నుష్ఠానమేవేతి వాచ్యం ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నతు

కుర్యాత్సపిండతామ్ ॥ ఇతి విరోధాత్ ॥ యస్యసంవత్సరాదర్వాక్ [illegible] పిండతా । విధివత్తానికుర్వీత పునశ్శ్రాద్ధానిషోడశేతి ॥ ఇతి [illegible] త్రేశ్చ ॥ అర్వాక్సంవత్సరాద్యస్యసపిండీకరణంకృతమ్ । [illegible] కుర్యాదిత్యాహగౌతమః ॥ [illegible] వగాలవ [illegible] - [illegible] పనపత్తే - తత్రాద్యమాసికస్యకాలసత్త్వాత్ - [illegible] యం - యద్గృహ్యపరిశిష్టేయా ॥ అనుమాసికానిపుచ [illegible] ద్వాదశేత్యుక్తేరూనానాంపునఃకృతిర్గౌణకాలే - [illegible] గాఢాః ॥ సపిండీకరణంతు [illegible] ॥ [illegible] సికానాంప్రేతత్వవిమోకార్థత్వా [illegible] పకర్షాన్మాసికానాంపునఃకృతిః - [illegible] వచనంతన్నిర్మూలం - సమూలత్వేపి [illegible] - [illegible] వచోనిబంధవిరోధాన్మాసిక [illegible] - [illegible] నోత్కర్షం స్వకాలేపవ [illegible] - [illegible] విరోధాచ్చింత్యం - [illegible] సపిండీకరణంభవేత్ । [illegible] రాణాత్ - [illegible] వాదితిశూలపాణిః - [illegible] రత్యపకృష్యంతేవత్సర [illegible] వృద్ధితంత్రంతుమాసికానితంత్రేణ [illegible] స్యుః ॥ ఇతి [illegible] హేమాద్రిమతేన [illegible] మాధవీయేకాత్యాయనః ॥ అర్వాగబ్దాద్యత్రయత్ర సపిండీకరణంకృతమ్ । తదూర్ధ్వం [illegible] ద్యథాకాలమ [illegible] ॥ [illegible] త్రశ్రాద్ధాని [illegible] జః ॥ [illegible] శ్రాద్ధానియుక్త్వా [illegible] ॥ [illegible] షోడశమాసిక [illegible] ॥ [illegible] అథానాద్యాః సంప్రాప్తా [illegible] విశేష [illegible] నిర్ణ్యాః - [illegible] మాసికంచ యద్యదంతేతంభవేత్ । [illegible] దనుష్ఠేయ [illegible] ॥ గారుడేపి - [illegible] తాహాని ॥ అథ సపిండీకరణం - మాధవీయే [illegible] మృతాహాదూర్ధ్వం [illegible] ॥ సపిండీకరణం [illegible] గ్నిమాన్కుర్యాత్ । [illegible] ॥ [illegible] స్మృతేః - ఆహితాగ్నేః [illegible] - [illegible] ॥ [illegible] । అహితాగ్నేః [illegible]

ప్రవర్తతే ॥ మదనరత్నే ప్రజాపతిః ॥ నాసపిండ్యాగ్నిమాన్పుత్రః పితృయజ్ఞంస
మాచరేత్ ॥ అపరార్కే-కాత్యాయనః ॥ ఏకాదశాహంనిర్వర్త్య పూర్వేంద్యుర్దర్శా
ద్యథావిధి । ప్రకుర్వీతాగ్నిమాన్విప్రో మాతాపిత్రోస్సపిండతాం ॥ ఆశౌచాంత
ప్రథమపక్షయోర్మధ్యే కస్మింశ్చిదహ్నీత్యర్థః - పిత్రాదీనాంసపత్నీకానాం దేవ
తాత్వేనమాతురపి ప్రాగ్గ్యాత్సపిండసంయుక్త మిత్యపరార్కః - ఏవం పితామహా
దేరపిసపిండనం ప్రాగ్దర్శాత్కార్యం - తేనవినాపార్వణాయోగాత్ - ద్వాదశా
హేవాకార్యం ॥ సాగ్నికస్తుయదాకర్తా ప్రేతశ్చానగ్నిమాన్భవేత్ । ద్వాదశా
హేభవేత్కార్యం సపిండీకరణంసుతైః ॥ ఇతి గోభిలోక్తేః - సాగ్నేః ప్రేతస్యతు
త్రిపక్షే ప్రేతశ్చే దాహితాగ్నిస్స్యాత్కర్తా నగ్నిర్యదాభవేత్ । సపిండీకరణంత
స్యకుర్యాత్పక్షేతృతీయకే ॥ ఇతి సుమంతూక్తేః - మదనరత్నే లఘుహారీతోపి ॥
అనగ్నిస్తుయదావిప్ర భవేత్కర్తా తదాగృహీ । ప్రేతశ్చేదగ్నిమాంస్తస్యాత్త్రి
పక్షేనైసపిండనం ॥ ద్వయోస్సాగ్నికత్వే ద్వాదశాహయేవ ॥ నాగ్నికస్తు యదాక
ర్తా ప్రేతోవాప్యగ్నిమాన్భవేత్ । ద్వాదశాహేతదాకార్యంసపిండీకరణంపితుః॥
ఇతి శ్లోకోక్తేః ద్వయోరనగ్నిమత్వేతుభవిష్యే॥ సపిండీకరణంకుర్యాద్యజమా
నస్త్వనగ్నిమాన్ । అనాహితాగ్నేః ప్రేతస్య పూర్ణేబ్దేభరతర్షభ ॥ ద్వాద
శేహనిషణ్మాసే త్రిపక్షేవాత్రిమాసివా । ఏకాదశేపివామాసి మంగళస్యాప్యుప
స్థితౌ ॥ కాత్యాయనగోభిలౌ ॥ యదహర్వావృద్ధిరాపద్యేతేఇతి తచ్చవృద్ధిదినేయేవే
తివాచస్పతిః - తన్న - ప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకమితి నియమాత్సపిండనస్యచాపరా
హ్ణకాలికత్వేన పూర్వత్వబాధాపత్తేః - వృద్ధిదినేతత్పూర్వదినే వేతిశ్రీదత్తః - స్మార్త
తాగాకస్తు వృద్ధిపూర్వః - వహ్ని ప్రత్యక్షప్రకరణః - సపిండనస్యప్రేతత్వ నాశకస
హకారి - తేనపరేద్యుర్వృద్ధ్యర్థస్యాభావేపి తత్కర్తవ్యతానిశ్చయసహితమేవ
కాలాంతరక్రియమాణవృద్ధిపూర్వక్షణసహకృతంప్రేతత్వనాశకమిత్యాహ-తన్న-
అకాలేకృతస్యఫలాజనకత్వాత్ ఏతేననిమిత్తనిశ్చయవత ఏవాధికారాత్-వృద్ధ్య
భావేపినక్షతిరితిమిశ్రోక్తిఃపరాస్తా - వృద్ధిపూర్వదినస్యచకాలస్యాంగత్వేన నిమిత్త
త్వాభావాత్ - తేనపునఃకార్యమిత్యన్యే - మదనరత్నే పులస్త్యః ॥ నిరగ్నికస్స
పిండత్వం పితుర్మాతుశ్చధర్మతః । పూర్ణేసంవత్సరేకుర్యాద్వృద్ధిర్వా యదిహ
ర్భవేత్ ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ సపిండీకరణంచాబ్దే సంపూర్ణేభ్యుదయేపివా। ద్వా
దశాహేతుకేషాంచి న్మతంచైకాదశేతథా ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేబౌధాయనః-అథ
సపిండీకరణం - త్రిపక్షేవాతృతీయేవా మాసిషష్ఠేచైకాదశేవా ద్వాదశేవాద్వా
దశాహేచేతి - ఏతత్ప్రక్రమేవిష్ణుః ॥ మాసికార్థంద్వాదశాహం శ్రాద్ధంకృత్వాత్వా
త్రయోదశేహ్నివాకుర్యాన్మంత్రవర్జంహిశూద్రాణాం॥ ద్వాదశేహ్నిసంవత్సరా
భ్యంతరేయద్యధిమాసో భవేత్తదామాసికార్థందినమేకం వర్ధయేదితి - ఆశౌ
చోత్తరం ద్వాదశస్వహఃసు - మాసికానితేష్వేవా ద్యహస్య ద్వాదశదినేషుమా
సికాదీనికృత్వా త్రయోదశేహ్నిసపిండనంకుర్యాత్ అధిమాసేతుచతుర్దశేహ్ని

కుర్యాత్ శూద్రస్త్రీణాం నైర్వ్యాది కేవ్లత్యస్య [illegible]
క్వచంద్రః - [illegible] ॥ సంవత్సరాంతేన [illegible]
గ్నేరసగ్నేర్వో కాలాభావే [illegible] సంవత్స [illegible]
[illegible] స్మృతినిశ్చయ [illegible]
తిస్యాత్ంత్రసు [illegible]
జ్ఞేయః - [illegible] కాలాసంభవే [illegible]
మాణగో ఫలపదనాత్ ॥ [illegible]
శుత్యవిశేషాచ్చ - [illegible]
చూడోపనయనవివాహాదౌ [illegible]
ర్యచూడామణిః - [illegible]
వేకః - [illegible]
తి । తన్నిమిత్తం [illegible]
సంభవాత్ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
నిర్ణేశో [illegible]
మణియాత్ । [illegible]
లక్షణం॥ [illegible]
కాత్యాయనో [illegible]
ర్థ్యే ॥ [illegible]
[illegible]
హానివి [illegible]
త్సపిండనం ॥ [illegible]
క్షితం । సపిండీ [illegible]
భవే [illegible] కాలవిధానాత్ [illegible] - [illegible]
శృంగః ॥ సపిండీకరణం శ్రాద్ధ [illegible] కృతం । [illegible]
మైత్రభేనా [illegible] ॥ [illegible] ॥ ఏకాదశేద్వాదశేహ్ని [illegible]
మాసివా । [illegible] సంపూర్ణే [illegible] ॥ సపిండీకరణే [illegible]
[illegible] కాలాః ప్రకీర్తితాః । [illegible]
గ్నేస్తుద్వితీయాద్యాస్త [illegible] కాలాముని [illegible] ॥ [illegible] మైత్రభేవా
పితచ్ఛ [illegible] ॥ నారదసంహితాయాంతు ॥ సపిండీకరణం కార్యం [illegible]

వత్సరే। త్రిమాసేనాత్రిపక్షేవామాసివాద్వాదశేహ్ని వా॥ ఇత్యుక్తంతచ్చసంవత్సర
తితేజ్ఞేయం॥ తతస్సపిండీకరణం వత్సరాత్పరతః స్థితమ్॥ ఇతి భవిష్యోక్తేః॥ పితు
స్సపిండీకరణం వత్సరాదూర్ధ్వతస్స్మృతమ్॥ ఇతి నాగరఖండోక్తేః॥ పితుస్సపిం
డీకరణం వార్షికేమృతవాసరే॥ ఇత్యుశనసోక్తేశ్చ॥ పూర్ణేతుసంవత్సరేపిండ
షోడశఃప్రతికీర్తితః। తేనైవచసపిండత్వం తేనైవాబ్దికమిష్యతే॥ ఇతి[illegible]
వచనాచ్చ - అస్యానాకరిత్వోక్తిర్మూర్ఖోక్తిరేవ॥ యత్తు పూర్ణే సంవత్స
రేకుర్యాత్సపిండీకరణంసుతః। ఏకోద్దిష్టంచతత్రైవ మృతాహాని సమాచరేత్॥
ఇతి ధవళనిబంధేజాబాల్యుక్తేః॥ పుత్రస్సపిండనంకృత్వా కుర్యాత్సాన్నంసహా
లకం। ఏకోద్దిష్టంతతఃకుర్యాత్ కృతిపంచవిచారయేత్॥ ఇతి స్వల్పమాత్స్యోక్తే
శ్చాబ్దికం తద్దినేపునఃకార్యమితి కేచిత్ - తేనిర్మూలత్వాద్ధేమాద్రి విరోధాచ్చోపే
క్ష్యాః - షోడశత్వంచసపిండనస్య షోడశశ్రాద్ధాంత స్థానపక్షే - స్మృత్యర్థసా
రేతు వర్షాంత్యదినే సంవత్సరవిమోకశ్రాద్ధం సపిండనంచ కృత్వాపరేద్యుర్మృ
తాహేవార్షికం కార్యమిత్యుక్తం - గౌడా అప్యేవమాహుః - త[illegible]
ధాచ్చింత్యం - తచ్చపుత్రేసతినాన్యఃకుర్యాత్॥ శ్రాద్ధానిషోడశాదత్వా నతుకు
ర్యాత్సపిండతాం। ప్రోషితావపితత్పుత్రః కాలాదపిచిరాదపి॥ ఇతి వాయవీయో
క్తేః - షోడశశ్రాద్ధానాంవర్షాదూర్ధ్వం కాలాధానేపితాన్యదత్వానకుర్యాత్॥
కింతుదత్త్వైవ - తానియదిభ్రాత్రాదినా కృతానితదాసపిండనమేవ కుర్యాది
త్యపరార్కః - సపిండనేతుకనిష్ఠానాం నైవాధికారఇత్యర్థః - తత్రైవ॥ అజ్ఞా
నాదథవా మోహాత్కృత్వాచేత్సపిండతా। తత్రాపివిధివత్కార్యా కాలాదపిచి
రాదపి॥ తేష్వపి జ్యేష్ఠస్యైవాధికారః॥ జ్యేష్ఠేనసబాంధవమాత్రేణ పృథక్[illegible]
నవఃఇతిమనూక్తేః - అపరార్కేప్రచేతాఅపి॥ [illegible]
విధివత్క్రియాః। కుర్యాన్నైకైకశశ్శ్రాద్ధ మాబ్దికంతుపృథక్పృథక్॥ మరీచిః॥
సర్వేషాంతుమతంకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమ్॥ ద్రవ్యేణచావిభక్తేనసర్వైరే
వకృతంభవేత్॥ యత్తువాచస్పతికాలాదర్శాభ్యాముక్తం ద్రవ్యదానానుమత్య
భావేకనిష్ఠైఃపృథక్కార్యమితి - తన్న - ఏవకారస్యతథాభావే పృథక్కరణబాధ
కార్థత్వాత్ - అంధాదేరివజ్యేష్ఠేసతికనిష్ఠానామనధికారాచ్చ - అతస్తేషాంప్ర
త్యవాయమాత్రం - ఆహితాగ్నికనిష్ఠస్తుకుర్యాదేవ - అన్యథాపితృయజ్ఞాసిద్ధేః-
ఏవమావశ్యకవృద్ధావపికనిష్ఠోన్యః సపిండనాకుర్యాత్॥ భ్రాతావా భ్రాతృపు
త్రోవా సపిండశ్శిష్యఏవచ। సహపిండక్రియాంకృత్వా కుర్యాదభ్యుదయంతతః॥
తథైవకామ్యంయత్కర్మ వత్సరాత్ప్రథమాదృతే॥ ఇతి మదనరత్నే లఘుహారీత
వచనాత్ - వృద్ధ్యనంతరంప్రథమాబ్దమధ్యేపి కామ్యంకుర్యాత్ - వృద్ధ్యభావేతు
ప్రథమాబ్దాదూర్ధ్వమేవేత్యర్థః - కామ్యోక్తేరనావశ్యకేష్టాపూర్తాదానా
పకర్షః - ఏతద్భ్రాతృపుత్రాదిసంస్కారే ప్రాప్తాధికారస్యనాందిశ్రాద్ధాధికారా
ర్థం అభ్యుదయపదంచనాందీ శ్రాద్ధనిమిత్తకర్మమాత్రపరమితి హేమాద్రిః- తే

[illegible] - [illegible] - [illegible] - [illegible] పితామహ [illegible] - [illegible] యుజ్యతే [illegible] - [illegible] దేవతా [illegible] - [illegible] త్వాత్ । [illegible] వీయసా [illegible] । [illegible] పునః ॥ ఇతి [illegible] । [illegible] పిత్రోః కనిష్ఠే నేతి [illegible] । [illegible] త్వాత్తు [illegible] । [illegible] గాథ [illegible] - [illegible] తత్ప్ర [illegible] ॥ [illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible] సతి । [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ఇతి [illegible] - [illegible] - [illegible] । [illegible] । [illegible] పితామహే ॥ ప్రపితామహ [illegible] తామహాదిన నేతత్పిత్రాదిభిన్నవిషయం - తథాహ సుమంతుః ॥ [illegible] నా మే కేనాపి సపిండనే । పితృవ్యస్యమనుష్ణ [illegible] ఇత్యాదిధర్మ [illegible] । [illegible] త [illegible] నాం [illegible] ॥ ఇతి [illegible] విషయం ॥ వ్యుత్క్రమేణ మృతానాం [illegible] । యది [illegible] యది పితా భర్తా [illegible] విధిస్స్మృతః ॥ ఇతి మాధవ [illegible] - [illegible] నైవం - అత్రప్రపితామహాదిభిః పితుస్సపిండనే కృతేపితామహేన వ్యవేతత్వపిండనే సతి పునస్తేన సహ పితుస్సపిండనం కార్యమితి హేమాద్రిస్మృతమూహ - అన్యే నైవత స్తస్య [illegible] తే - తత్వాంతు పితుస్సపిండనాభావే పితామహేన సహ పునః కార్యం, న తత్ప్ర త్వే॥

త్రయాణామపిపిండానా మేకేనాపిసపిండనే । పితృత్వమశ్నుతేప్రేత ఇతి ధర్మ్యవస్థితః ॥ ఇతి విష్ణుధర్మోక్తేః - పితామహేవా పుత్రాంతరైరసంస్కృతేప్యసంస్కృతాభ్యామేవ పితుస్సపిండనంకుర్యాత్ ॥ అసంస్కృతౌనసంస్కార్యౌ పూర్వౌపౌత్రప్రపౌత్రకైః । పితరంతత్రసంస్కుర్యా దితికాత్యాయనో బ్రవీత్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ - అసంస్కృతౌదాహాద్యైరితికేచిత్ - అసపిండీకృతావితితుతత్త్వం - అతఏవోక్తంతత్రైవ ॥ పాపిష్ఠమపిశుద్ధేన శుద్ధంపాపకృతాపివా । పితామహేనపితరం సంస్కుర్యాదితినిశ్చయః ॥ పాపిష్ఠమకృతసపిండనంపతితాది - అభిశస్తపతితభూణఘ్నస్త్రీయశ్చాతిచారిణీ ర్నసంసృజేత్ - ఇతిస్తైనవాప్రోక్తేః - పాపకర్మణోనసంసృజేరన్నితిగౌతమోక్తేశ్చేత్యుక్తం నిర్ణయామృతే - పూర్వయోఃపుత్రాభావేతుపౌత్రఃకుర్యాదేవ ॥ పితామహః పితుఃపశ్చాత్పంచత్వంయదిగచ్ఛతి - పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యంశ్రాద్ధషోడశం ॥ నైతత్పౌత్రేణకర్తవ్యం పుత్రవాంశ్చేత్పితామహః । పితుస్సపిండనంకృత్వా కుర్యాన్మాసానుమాసికమ్ ॥ ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - అపరార్కే-శూలపాణౌ చైవం - పితుస్సపిండనస్యానిత్యత్వాదకృతసపిండనయోరేవ పార్వణానుప్రవేశ ఇతి మూర్ఖోక్తిః పరాస్తా ॥ కృతేసపిండకరణేప్రేతః పార్వణభాగ్భవేదితి హారీతవిరోధాచ్చ - కేచిత్తుపుత్రాంతరాభావేపితామహ వార్షికమప్యాహుః - తన్న - శ్రాద్ధషోడశ మిత్యనియమాత్ - ఇచ్ఛయాభవత్యేవ ॥ పితామహస్యచేద్దద్యా దేకోద్దిష్టం సపార్వణమ్ ॥ ఇతి వాచస్పతిధృతగర్గోక్తేః ॥ త్రయాణాంయుగపన్మృత్యౌ ప్రాధాన్యాత్పితుస్సపిండనంకృత్వా పూర్వయోఃకుర్యాత్ - పితామహేమృతేదశాహాంతః పిత్రిమృతౌపితుస్సంస్కారం కృత్వాపితామహస్య పునస్సర్వమానతవ్యమ్ - స్మృతేదశాహేనైవం - అశక్త్యాపిత్రానుజ్ఞాతేన పౌత్రేణపితామహశ్రాద్ధేక్రియమాణే పితృమృతౌతదాశౌచంవహన్నేవపౌత్రః - పితామహకర్మకుర్యాత్ప్రక్రాంతత్వాదితి మదనపారిజాత పృథ్వీచంద్రౌ - యత్తు ॥ ఉత్తరాత్రితయరౌద్రరోహిణీ యామ్యసర్పపితృభేషుచాగ్నిభే । శ్మశ్రుకర్మసకలంచవర్జయేత్ప్రేతకార్యమపి బుద్ధిమాన్నరః ॥ ఇతిసపిండనప్రకరణేపాఠాత్ ముఖ్యకాలేనిషిద్ధర్క్షేసపిండనాంకపక్షః - సర్వకాలేషుతద్వర్త్యే తద్వర్జ్యాన్యేవ । పూర్వోక్తద్వాదశాహ్న్యుక్తానిషోడశశ్రాద్ధానికార్యాణీతివాచస్పతిమిశ్రాః - తన్న - అస్యపరిభాషాత్వేన వ్యాఖ్యాతానవకాశకర్మపరత్వాత్ - అస్యప్రేతమాత్రదైవత్యభావాచ్చ—అథస్త్రీషూచ్యతే-హేమాద్రౌబృహస్పతిః ॥ భర్తృగోత్రేణనామ్నాచ మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం॥ యత్తుభవిష్యే ॥ పితృగోత్రంసముత్సృజ్య నకుర్యాద్భర్తృగోత్రతః ॥ ఇతితదాసురాదివివాహోఢాపరం ॥ ఆసురాదివివాహేషు పితృగోత్రేణ ధర్మవిత్ ॥ వృద్ధశాతాతపోక్తేః - తచ్చానేకవచనేషుపితామహ్యాఃపత్న్యామాతామహేనవాసహోక్తం। తత్రవ్యవస్థోక్తాభవిష్యే ॥ జీవత్పితాపితామహ్యా మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం। ప్రమీతపితృకఃపిత్రా తత్పిత్రాపుత్రికాసుతః ॥ తత్పిత్రామాతుఃపిత్రా-ఽపాంగాత్మీ॥

పితామహ[illegible] [illegible] । [illegible]
పరనేనతి ॥ కౌంభః ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
తా । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
సుతైః । [illegible]
[illegible]
[illegible] - అతః - [illegible]

హ్యప్రపితామహా ఇతి శ్రాద్ధప్రయోగః సపిండనంచ దృశ్యతే - హేమాద్రావాప స్తంబోఽపి॥ కోకిలస్య యథాపుత్రా అన్యసంచయజీవినః । పుష్టాస్తే స్వకులం యాంతి ఏవం నారీ మృతాసతీ ॥ యదపి విజ్ఞానేశ్వరో మాతామహానమాతులస్యాపి పిండం పితృశ్రాద్ధవత్ పూర్వశ్రాద్ధం నిత్యమిత్యాహ యచ్చ వృద్ధిశ్రాద్ధే ఛందోగపరిశిష్టం॥ షడ్భ్యః పితృభ్యస్తదను శ్రాద్ధదానముపక్రమేత్ - ఇతి తదేతద్విషయమేవ - మాతుః - స్వపిత్రా సపిండనాభావాత్ - అతఏవ హేమాద్రౌ భవిష్యే - మాతుస్సపిండసంప్రక్రమ్య॥ ఊఢి తే ఽనూఢి తేచైవ నాహోమభేదో యథా భవేత్ । తథా కులక్రమాయాత పూర్వాచారం చ చరేద్బుధః ॥ ఇత్యుక్తం ॥ అస్యవృద్ధానపవాద మాహాత త్రైవ వ్యాఘ్రపాత్ ॥ కుర్యాన్మాతామహశ్రాద్ధం సర్వదా హూత్యపూర్వకమ్ । నిరగ్నో నిత్యమాస్థాయ వృద్ధో మాతామహాదివత్ ॥ కేచిదేతత్స్త్రీ కాను పూర్వవరమాహుః ప్రత్యుస్సాపిండ్య మాహంగాగాత్మః ॥ సర్వాభావేస్వయంపత్నీ యస్స్వభర్తుర్మామమంత్రకం । సపిం డీకరణం కుర్యాత్తతః పార్వణమేవ చ ॥ ఇతి యమ్రవచనం ॥ అపుత్రస్య సగోత్రస్య స్వపరుర్యాత్సపిండతామ్ ॥ ఇతి యచ్చాపస్తంబః ॥ అపుత్రా యే మృతాః కేచిత్పురుషావా స్త్రియోపివా । తేషాంసపిండనాభావా దేకోద్దిష్టం నపార్వణమ్ ॥ ఇతి తత్పుత్రోత్పాదనవిధి ప్రశంసార్థమితి మాధవః ॥ సపిండకరణాదూర్ధ్వం మేకోద్దిష్టం సముచ్యతే । అపుత్రాణాం చ సర్వేషా మపత్నీనాం తథైవ చ ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ప్రచేతసోక్తేశ్చ - అస్యాసిద్ధివిధవాక్య పత్నీనాద్యవికల్పమాహుః - స్మృత్యర్థ సారేపి ః బ్రహ్మచారిణామనపత్యానాంచ సపిండీకరణం నాస్తి తేషాం సదైకోద్దిష్ట మేవ - వ్యుత్క్రమమృతానాంసాపిండ్యం కార్యం - నవా కేచిన్న స్వపిత్రాస పిండనమా హుః ఇతి - అపుత్రేష్వ్యుత్క్రమమృతే విశేషో హలాయుధే [illegible] ॥ భ్రాతా నా నాథ త్ప్రపుత్రేణ సపిండత్త్వం ఏవవా । సపిండీకరణం కుర్యా త్పుత్రః పత్యాపుత్రేసతి ॥ సర్వాభావే పుపితా తస్య పత్నీ కుర్యాత్సపిండతాం । ఋత్విజా కారయేద్వాపి పురోహి తమథాపివా ॥ వసురుద్రాదితిసుతైః కార్యా తేషాం సపిండతా । వ్యుత్క్రమాచ్చ ప్రమీతా యే తద్వినా ప్రేతతాధ్రువం । పునస్సపిండనం తేషాం కుర్యాత్పౌత్రోపి తామహః ॥ ఇతి అత్రమూలం మృగ్యం - యతీనాం సపిండనం నాస్తి కిం త్వేకాదశే హ్ని పార్వణం కార్యం - తదపి త్రిదండినః - ఏకదండ్యాదీనాం తదపి నేత్యుక్తం ప్రాక్ - దండగ్రహణాత్పూర్వం మృతేషు దాహాదిసపిండనాంతం సర్వం కార్యమితి భట్టచరణాః - సపిండనవిధిమాహ బైజవాపః ॥ సమానీసంవత్సరే చతుర్ధ్యాదపా త్రాణి ప్రయునక్త్యేకం ప్రేతాయ త్రీణి పితృభ్యః ప్రేతపాత్రం పితృపాత్రే ష్వాసించతి యే సమానా ఇతి ద్వాభ్యామేవం పిండో భీమృశతి ॥ ఏష వో ఽనుగతః ప్రేతః పితరస్తం దదామి వః । శివం భవతు శేషాణాం జాయంతాం చిరజీవినః ॥ సమానీవస్సంగ చ్ఛధ్వం సంవదధ్వమితి - యద్యపి ॥ తచ్చాపదేవరహిత మేకాఖ్యాన సపిండీకరణ నైవాగ్నౌకరణం తత్ర తచ్చావాహనవర్జితమ్ ॥ ఇతి పూర్వం [illegible] తథాపి ॥ సపిండీకరణం శ్రాద్ధం దైవపూర్వం నియోజయేత్ ॥ ఇతి విరోధాద్వికల్పః - ప్రేతాం సేవాన్నేయం - అత్రకామకాలౌ విశ్వేదేవావపీత్యా [illegible] - పైత్రాయస

[illegible]

అను [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

శ్రాద్ధమా [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] – [illegible]

[illegible] శ్రాద్ధ [illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ ఇతి [illegible]

[illegible]

సం స్వాధ్యాయం [illegible] । [illegible]

తర్పణం [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] – [illegible]

నిచ । [illegible]

[illegible] – [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] – [illegible] – [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] – [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] – [illegible] – [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] – [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

మాతృపితృ [illegible] । [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible] – [illegible]

తాన్యేనైవ తథా భ్రాతా భార్యా పుత్త్రస్తథా స్నుషా । ఏషాం మృతౌ చ రేచ్ఛ్రాద్ధం యస్య స్యాస్య పుంసః పితుః ॥ ఏతదపి సపిండనపరం - పితుస్సంస్కృతానన్యస్య శ్రాద్ధం న చ రేదిత్యర్థః - శుద్ధితత్త్వే ఛందోగః ॥ అన్యశ్రాద్ధం పరాన్నం చ గంధమాల్యం చ మైథునం । వర్జయేద్గురుపాతే తు యావత్పూర్ణో న వత్సరః ॥ పారస్కరభాష్యే బృహస్పతిః ॥ పితర్యుపరతే పుత్త్రో మాతుశ్శ్రాద్ధాని వర్జయేత్ । మాతుర్యపి చ వృత్తాయాం పితృశ్రాద్ధాని నైవ హి ॥ సమం పితరం వినాన్యశ్రాద్ధం నేత్యర్థః - శుద్ధితత్త్వే దేవలః ॥ మహాగురునిపాతే తు కామ్యం కించిన్న చాచరేత్ । ఆర్త్విజ్యం బ్రహ్మయజ్ఞం చ శ్రాద్ధం దేవక్రియాం తథా ॥ ఏతత్సపిండనాత్ప్రాగితి కేచిత్ - తదుక్తం మదనరత్నే - శ్రాద్ధకౌముద్యాం కాలికాపురాణే పూర్వార్థే । విశేషతశ్చ నవ పూజాం ప్రవిహాతపితృకో నరః । యావద్వత్సరపర్యంతం మనసాపి న చాచరేత్ ॥ కేచిత్తు ॥ నిత్రో గర్భమశౌచం స్యాత్ పక్షిణ్యాం సంమాతురేవ చ । త్రైమాసికం తు భార్యాయాం తదర్ధం భ్రాతృపుత్త్రయోః ॥ ఇతి స్మృతేః - సపత్నమాతురబ్దార్ధం మాసః - శ్రాద్ధకౌముదీ కాగన్తు ॥ ద్వయోరేవ మహాగుర్వో రబ్దమేకమశౌచకం । నాన్యేషాం సుధశాశౌచం స్వజాతివిహితాత్క్వచిత్ ॥ ఇతి సమూలజాతూకర్ణ్య విరోధాన్నిర్మూలమాహ - హేమాద్రౌ భవిష్యే ॥ గయాశ్రాద్ధం మృతానాం తు పూర్ణే త్వబ్దే ప్రశస్యతే ॥ త్రిస్థలీసేతౌ గారుడే ॥ తీర్థశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధమన్యచ్చ పైతృకం । అబ్దమధ్యే న కుర్వీత మహాగురువిపత్తిషు ॥ ఇదం చాబ్దమధ్యే సపిండనాభావే వృద్ధ్యా సపిండనాపకర్షేప్యబ్దమధ్యేపి దర్శాదికార్యమేవ ॥ పితుస్సపిండనం కృత్వా కుర్యాన్మాసానుమాసికమితి ఛందోగపరిశిష్టాత్ ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ప్రేతః పార్వణభుక్స్మృత ఇతి మాత్స్యాత్ ॥ తతః ప్రభృతి వై ప్రేతః పితృసామాన్యమాప్నుయాత్ । విందతే పితృలోకం చ తతశ్శ్రాద్ధం ప్రవర్తతే ॥ ఇతి హారీతాచ్చేతి శూలపాణిః - యత్తు శాతాతపః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం న దద్యాత్ప్రతిమాసికం । ఏకోద్దిష్టవిధానేన దద్యాదిత్యాహ శౌనకః ॥ ఇతి తత్త్రైకోద్దిష్టవిధినా న దద్యాదిత్యన్వయః - సోఽయం పాదేన పార్వణేన వికల్ప ఉక్తః - బ్రహ్మాండే వైవర్తే ॥ ఉద్వాహశ్చోపనయనం ప్రథమేఽబ్దే న యుజ్యతే । కృతే సపిండనే పూర్వమస్మాచ్చోద్ధరణాత్పితుః ॥ తథాపి కర్తుమిచ్ఛంతి త్రీణి చైతాని నైనసుతాః । మాసికాన్యవశిష్టాని చాపకృష్య చ రేస్సుతాః ॥ అ త్రైవ దంతతత్త్వం - వృద్ధిం వినార్వాగపి సపిండనాపకర్షే పితృత్వప్రాప్తిర్వార్షికాంతే ఏవ కథ్యతే ॥ సపిండీకరణేనైవ సంవత్సరాత్పరం । ప్రేతదేహం పరిత్యజ్య భోగదేహం ప్రపద్యతే ॥ ఇతి విష్ణుధర్మోక్తేః ॥ అర్వాక్సంవత్సరాద్యస్య సపిండీకరణం భవేత్ । ప్రేతత్వమపి తస్యాపి విజ్ఞేయం వత్సరం నృప ॥ ఇత్యగ్నిపురాణాచ్చ - తేన తత్త్వేఽపి వృద్ధిం వినా పిత్ర్యేష్వనధికారః - వృద్ధినిమిత్తే త్వనంతరమేవ ॥ అర్వాక్సంవత్సరాద్వృద్ధౌ పూర్ణే సంవత్సరేపి వా । యే సపిండీకృతాః ప్రేతా న తేషాం తు పృథక్క్రియా ॥ ఇతి శాతాతపోక్తేః - తత్రైవ కామ్యమితి హేమాద్రిధృతహారీతాదివచనాచ్చ తథా ॥ అస్థిక్షేపం గయాం శ్రాద్ధం శ్రాద్ధం చాపరపక్షికమ్ । ప్రథమేఽబ్దే న కుర్వీత కృతే పితుస్సపిండకే ॥ అస్యాపవాదః - అస్థిక్షేపం గయాం శ్రాద్ధం శ్రాద్ధం చాపరపక్షి

[illegible]

[illegible]

చ్ఛాంతిక [illegible] । [illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]

తన్ముఖే । [illegible] । [illegible]

కుర్యాత్ సోఽపి సాగ్నిర్విధిః స్మృతః ॥ ఇతరం నిఖనేదేవ జలే నా ప్రతిపాదయేత్ । త్రిపా
దపరే మృతేశ్చిద్ర త్రిపాద్యాదికలంముఖే ॥ తస్య పుష్టముయ ... తస్య ... ప్రతీతయాగ
తేనః । హోమం సంప్రతిముఖంకుర్యాత్ త్రిధా ... ॥ ... చా
ర్చాసు కుసుంభం ప్రతిపాద్యచ । నిర్వాత్యపాగ్ని సంస్కార్య ... వాస్య
సముస్సృజేత్ ॥ తత్రైవ ॥ కనకం ... పంచరత్న
... ప్రోక్తం ... ॥ రత్నానాంచాప్యలాభే తు స్వర్ణం ...
... మేవచ । సువర్ణస్యాప్యభావేతు ఆజ్యం ... ॥ ...
పం ॥ తథా ॥ ... తదర్ధం నాతదర్ధకం । ... ఫలం వా
దద్యాత్ప్రాయశ్చిత్తతః ॥ తథాన్యత్ర ॥ ... కృత్వా ...
... । అన్వాధాన నిర్వపణం దేవతా ... । యమాయ ధర్మ
రాజాయ మృత్యవే చాంతకాయచ । ... సర్వభూతక్షయా
యచ ॥ ఔదుంబరాయ దధ్నాయ నీలాయ ... । ...
చిత్రాయ ... ॥ విధినా శ్రపణం కృత్వా ... ।
కృష్ణాం గాం కృష్ణవస్త్రంచ హైమనిష్కసమన్వితామ్ ॥ దద్యాద్విప్రాయ ...
య ప్రీతో భవతు మే యమః ॥ త్రిపాదనక్షత్రే దేవ - అపరార్కః ॥ పునర్వసూ
... త్తరఫాల్గునీ పూర్వాభాద్రా విశాఖా చ ... పాద భం ॥
... త్రిగణః ॥ మృతః శ్మశానం యో ... ఉప ... । గృహే యః
స్య ప్రవిష్టో ... తిష్ఠేద ... చన ॥ అచిరాస్మృత్యాయమాయుః ... ప్రే
తాః । తత్ర శాంతిం ప్రవక్ష్యామి ధర్మరాజమతం యథా ॥ ... సా
నానుగేహే ... బుధః । ఔదుంబరీభిర్విధినా ... వేత్ ॥
సావిత్ర్యాః ... సహస్రేణ క్షీరశాంతిం చ కారయేత్ । కపిలాం ... సంస్కార్య ...
... ॥ ఇతి — అథ బ్రహ్మచారిమృతౌ శౌనకః ॥ బ్రహ్మచారి మృతౌ రీతిం
కథయామి సమాసతః । తత్రావకీర్ణదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం ప్రశాంతయే ॥ ద్వా
దశాబ్దం నాత్యశ్లిష్ట మడబ్దం శక్త్యాథవాచరేత్ । స్నాతకో బ్రహ్మచారీ చ నిధనం ప్రా
ప్నుయాద్యది ॥ సంయోజ్యాచార్య విధినా సంయోజ్యౌ తౌ తతః పరం ॥ దేశకాలౌ
స్మృత్వా అముకగోత్రాముకనామ్నో మృతస్య బ్రహ్మచారిణో వ్రతవిసర్గం కరి
ష్య ఇత్యుక్త్వా హేమ్నా నాందీశ్రాద్ధం కృత్వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాఘారాంతే చ తస్య
భిర్వ్యాహృతిభిరగ్నయే వ్రతపతయే వ్రతానుష్ఠాన సంపాదనాయ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య
శ్చాజ్యం హుత్వా స్విష్టకృదాదిసమాప్య పునర్దేశకాలౌ స్మృత్వార్క వివాహం క
రిష్య ఇత్యుక్త్వా హేమ్నా నాందీ శ్రాద్ధం కృత్వార్కశాఖాం శవం చ ... వ్ర
స్థాపిత సూత్రేణ వస్త్రయుగ్మేన చావేష్ట్యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాఘారాంతే ... బృ
హస్పతయే వివాహవిధియోజకాయచ స్వాహా త్వం ... వ్యా
హృతిభిశ్చాజ్యం హుత్వా స్విష్టకృదాది సమాప్యార్కశాఖాం శవం చ దహేత్ - విధాన
సమాలాయాం । యేషాం కులే బ్రహ్మచారీ నిధనం ప్రాప్నుయాద్యది । తత్కులం తు
ముహుః ప్రాప్నోతి సోఽపి దుర్గతిమాప్నుయాత్ ॥ మృతస్య మ్రియమాణస్య షడబ్దం

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

గోమయమ్ముల్యా [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

దాయ పంచగవ్యాంతేఽపి త్రతః । పుణ్యాగ్నౌ [illegible] వా [illegible] ॥

త్రేణ నస్నాపయిత్వాతు దాహంకుర్యాద్యథావిధి ॥ అబ్లింగాభిర్మంత్రితాభిః స్నాపయే
దేవ్యాభిరేవచ । అన్యైశ్చవారుణైర్మంత్రైః స్నంస్నాప్యవిధినాదహేత్ ॥ గృహ్య
కారికాయాం ॥ సూతికామరణేప్రాప్తే సరోగ్యసధ్యానులేపనం । ఆసూతకీవనం స్పృ
ష్ట్వా తోయ్యాంస్నానంతుశతంషట్కేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిశేషస్తత్రైవ ॥ సూతికాతు యా
నారీ సాష్వీ విస్నాతామరణంగతా । త్రివర్షం పూర్ణపర్యంతం శుద్ధ్యై కృచ్ఛ్రాణి
సర్వదా ॥ ఇదంచాద్యత్ర్యహే ॥ సూతికాతుయదానారీ రజసాప్రస్రుతా । త్రి
రేణతేనస్నానా నారీ ద్వివర్షంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ ఇదంద్వితీయత్ర్యహే ॥ సూతి
కాతుయదాసాష్వీ విస్నాతామరణంగతా । అబ్దకృచ్ఛ్రం నాశయేత్తేన్యాసగ్యనాచ
సంశుధా ॥ ఇదంతృతీయేత్ర్యహే అత్రాపికర్తుఃస్యోత్తరముక్తంతత్రైవ ॥ సూతికా
తుయదానారీ విస్నాతామరణంగతా । త్రిపక్షం సదినాదర్వాగ్ కాత్ప్రాప్తి విశుధ్యతి ॥ (ఊ
ర్ధ్వం) ॥ సూతికాతుయదానారీ ప్రాణాంస్త్యజతిపర్త్యజేత్ । సూతకసూతకాన్యత
[illegible] నశుద్ధ్యతి ॥ గర్భిణీమృతౌతు మదనరత్నే శౌనకః ॥ గర్భిణ్యాం [illegible]
[illegible] మేనచ । ప్రవక్ష్యామిసమాసేన శౌనకోహం [illegible] ।
గర్భిణీమరణేప్రాప్తే గోమూత్రేణజలైస్సహ । ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైః ప్రోక్ష్య
[illegible]సమాస్థితః । ప్రేతంశ్మశానేనిత్వాగ్నౌ ల్లిఖ్యసవ్యేపరంతతః ॥ [illegible]
[illegible] స్తనందత్వాసుతాయతు ॥ యస్తేస్తనశ్శయ ఇత్యనువాగ్రామేనిధాయ
చ ॥ [illegible]చావ్రణంకుర్యాత్ప్రమదాజ్ఞేనపూర్వచ । [illegible]గోమూత్రే
ణాపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః ॥ స్నాప్యచాచ్ఛాద్యవాసోభిర్భ్యనథ [illegible]దాహయేత్ ॥ త
[illegible]సపతిమతేగద్యాని ॥ గర్భిణ్యాంమృతాయాం దక్షిణోదరసం నిధాయులిస్య
నాభిగంధాత్పన్యముదరం చతురంగులంహిరణ్యగర్భస్సమవర్తతేతి [illegible]
[illegible] ప్రాణాస్త [illegible]నిఖనేత్పయదిపర్ణ [illegible]పుత్రం [illegible]
[illegible] పంచభిస్నాపయిత్వాహిరణ్య మంతధాయభూమా నిధాయవ్యాహృ
తీభిరభిమంత్ర్యయస్తేస్తనశ్శయఇతి స్తనంపాయయిత్వాశిశుంగ్రామంప్రాపయేత్ -
గర్భచ్ఛేదస్థలేశతాయుధాయేతి పంచాహుతీర్హుత్వా ప్రాణాయస్వాహా ప్రాన
స్వాహేత్యనువాకాభ్యాం వ్యాహృత్యానాజ్యంహుత్వా భిన్నముదరంసూత్రేణస
గ్రథ్యఘృతేనానులిప్య బ్రాహ్మణాయతిలాన్ గాంభూమిం సువర్ణం దద్యాదథయ
థోక్తేన కల్పనేనదహేత్ - బోధాయనేనతుశతాయధాయేతి పంచాహుతిహోమా
నంతరం ప్రయాసాయయాసాయ వియాసాయసంయాసాయోద్యాసాయ శుచేశో
కాయతప్యతేత పత్యై బ్రహ్మహత్యాయైసర్వస్మై ఇతి స్వాహాంతారాహుతయోప్య
ధికాఉక్తాః - గృహ్యకారికాయాం ॥ యదాగర్భవతీనారీసశల్యాసంస్థితాభవేత్ ।
కుక్షింభిత్వాసితతశ్శల్యం నిహరేద్యదిజీవతి ॥ ప్రమీతంనిఖనేత్తంతుప్రాయశ్చి
త్తమతఃపరం । సాత్రయస్త్రింశతాకృచ్ఛైశ్శుద్ధ్యతేశల్యదోషతః ॥ సగర్భాదహనే
తస్యా వర్ణజంవధపాతకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తంచరిత్వాతు శుద్ధ్యంతిపాపకారిణః ।
దగ్ధ్వాతుగర్భసంయుక్తాం త్రిరబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । అథాన్వారోహణం స్త్రీణా
మాత్మనోభర్తురేవచ ॥ సర్వపాపక్షయకరం నిరయోత్తారణాయచ । అనేకస్య

[illegible]

ఇతియచ్ఛ [illegible]

గతిమాహో [illegible]

యుష్య సవి [illegible]

తః ఇత్యు [illegible]

ష్యతేవత్యే [illegible]

మ్ । ఋగ్వేద [illegible]

[illegible] ఇమానా [illegible]

శౌచమన్యో [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] వా సహమరణనిషేధపరాణీత్యప్యాహుః - అస్థిదాహేపలాశదాహే వా [illegible] గోపః అంగత్వేనస్థానాపత్త్యా వా శరీరతుల్యత్వాత్ ॥ యత్తు ॥ బ్రహ్మ [illegible] వా [illegible] మిత్రఘ్నే వా భవేత్పతిః । పునాత్యవిధవా నారీ [illegible] [illegible] ॥ ఇతిహారీతీయం తత్పతితదాహాది నిషేధేన సహగమనస్య దూర [illegible] వాదమాత్రమితి పృథ్వీచంద్రః - జన్మాంతరీయపాపనతా సహ [illegible] ఇతి [illegible] - శుద్ధితత్త్వేవ్యాసః ॥ దిన్తైకగమ్యదేశస్థానాత్వ [illegible] । సదహేత్స్వామిసంతిస్యా యావదాగమసంభవేత్ ॥ తత్రై [illegible] ॥ తృతీయేహ్ని ఉదక్యాయా మృతేభర్తరి [illegible] । తస్యానుమరణం [illegible] ॥ ఏకాంచిత్యాంసమారూఢా [illegible] యానుగచ్ఛ [illegible] । [illegible] సతస్యాశ్చ [illegible] ॥ [illegible] ॥ య [illegible] ఇతి [illegible] వేత్ । [illegible] సుద్ధ్యై [illegible] ॥ తథా ॥ అన్వారోహణనారీణాం [illegible] క్రియాం । [illegible] ॥ [illegible] అన్వారోహే [illegible] । [illegible] దేశే [illegible] ॥ [illegible] - [illegible] బాలాపత్యా సూతికా రజస్వలాం [illegible] । [illegible] పతితానాం [illegible] । [illegible] ॥ ఇతి [illegible] స్మృతిసంగ్రహే [illegible] - [illegible] ॥ [illegible] ముక్త్వా బాలాపత్యాసగచ్ఛతి । [illegible] గర్భిణీ [illegible] ॥ తృతీయపాదే రజస్వలా సూతికా చేతి పృథ్వీచంద్రోదయే [illegible] [illegible] - [illegible] బృహన్నారదీయేపి ॥ బాలాపత్యాశ్చ గర్భిణ్యో [illegible] [illegible] తథా । రజస్వలా రాజసుతే నారోహంతి చితాం శుభే ॥ ఇతి [illegible] ప్రవేశాసు సంధీ [illegible] ప్రవిశేద్వ్యాసుతాసనమితి భారతాత్ ॥ ఋగ్వేదవాదలాత్ [illegible] [illegible] బ్రాహ్మణ్యాశ్చ పతివ్రతానామేవాధికారోన [illegible] - యత్తు ॥ [illegible] మత్యవయోః పూర్వంపతిం దుష్టేన చేతసా । వర్తేతే యే యోశ్చ సతతం భర్తుః [illegible] ॥ తతోనుమరణకాలే యాః కుర్వంతితథావిధాః । [illegible] [illegible] ॥ ఇతిభారతం తత్ [illegible] [illegible] మితి పృథ్వీచంద్రః - బ్రాహ్మణ్యా ఏకచితిరేవనపృథక్చితిః - [illegible] [illegible] పృథగేకావేతి కల్పతరురత్నాకర మదనపారిజాతాదయః - శుద్ధిచిం తామణౌ చైవం - తతోన్వారోహణే భర్తుశ్చ మధ్యే తదూర్ధ్వ [illegible] వా కృతే [illegible] మధ్యే సపదశసంజ్ఞాః - సహగమనే తు భర్తురాశౌచమధ్యే [illegible]

డదానంగ ॥ [illegible]
వ్రతీ తేతు [illegible]
సంస్థితం [illegible]
పతిపిండసనత్ ॥ ఇతి [illegible]
దాతుః [illegible]
లోకే తే – [illegible]
[illegible] సముత్పన్న [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] యం ॥ [illegible]
చగవాం [illegible]
సం । [illegible]
యః పూర్వం [illegible]
విష్ణుః ॥ [illegible]
నుగమనం [illegible]
సహానుగమనాత్ [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
ర్యంచ [illegible] ప్రవిశేద్వా [illegible]
దైవ్యధవ్యం [illegible] । [illegible]
అనుయాతి సాభర్తారం యది [illegible] । [illegible]
తత్ఫలః ॥ [illegible] । [illegible]
చ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
దా । [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] నామగోత్రాది [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
వసేత్ ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
మధువా [illegible] । [illegible] । ఇతి

సన్న్యాసాంగపరమిత్యపరార్కః — అథ సన్న్యాసః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ వనాద్గృహా
ద్వా కృత్వేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణామ్ । ప్రాజాపత్యాం తదంతే తా నగ్నీనారోప్య
చాత్మని ॥ అధీతవేదో జపకృత్పుత్రవానన్నదోగ్నిమాన్ । శక్త్యా చ యజ్ఞకృన్మో
క్షే మనః కుర్యాత్తు నాన్యథా ॥ ఏతదాశ్రమసముచ్చయపక్షే జాబాలశ్రుతౌ త్వ
న్యేపి పక్షా ఉక్తాః - యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనాద్వా
యది వా వ్రతీ వాఽవ్రతీ వా స్నాతకో వాఽస్నాతకో వోత్సన్నాగ్నికో వాయదహరేవ విరజేత్తద
హరేవ ప్రవ్రజేదితి - అంగిరాః ॥ ప్రవ్రజేద్బ్రహ్మచర్యాద్వా ప్రవ్రజేచ్చ గృహాదపి ।
వనాద్వా ప్రవ్రజేద్విద్వానాతురో వాథ దుఃఖితః ॥ ఆతురో ముమూర్షుః - దుఃఖి
తశ్చోరవ్యాఘ్రాదిభీతః - భారతే ॥ ఆతురాణాం చ సన్న్యాసే న విధిర్నైవ చ క్రి
యా । ప్రైషమాత్రం సముచ్చార్య సన్న్యాసం తత్ర పూరయేత్ ॥ జాబాలశ్రుతా
వపి । యద్యాతురః స్యాన్మనసా వాచా వా సన్న్యసేదితి ॥ అత్ర విప్రస్యైవాధికారః
బ్రాహ్మణాః ప్రవ్రజంతీతి జాబాలశ్రుతేః - ఆత్మన్యగ్నీన్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజే
ద్గృహాత్ ॥ ఇతి మనూక్తేశ్చేతి విజ్ఞానేశ్వరాదయః ॥ వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యోపి ॥ చత్వారో
బ్రాహ్మణస్యోక్తా ఆశ్రమాః శ్రుతిచోదితాః । క్షత్రియస్య త్రయః ప్రోక్తా ద్వావేకో వై
శ్యశూద్రయోరితి ॥ మాధవస్తు ॥ బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాథ వైశ్యో వా ప్రవ్రజేద్గృహా
త్ ॥ ఇతి కౌర్మోక్తేర్వర్ణత్రయస్యాప్యధికారః - పూర్వవాక్యం తు కాషాయదండా
దిలింగధారణే ॥ ముఖజానామయం ధర్మో యద్విష్ణోర్లింగధారణమ్ । రాజన్యవైశ్య
యోర్నేతి దత్తాత్రేయమునేర్వచః । ఇతి బౌధాయనోక్తేరితి పక్షాంతరమాహ తత్
త్వాద్యుపచారాది పరమేవ తదితి - యోపి సన్న్యాసం ఫలమైత్ర్యమిత్రికా ... షే
ధః - సోపి త్రిదండాదిపర ఇత్యుక్తం ప్రాక్ - స చ సన్న్యాసశ్చతుర్ధేత్యాహ హారీ
తః ॥ కుటీచకో బహూదకో హంసశ్చైవ తృతీయకః । చతుర్థః పరమో హంసో
యో యః పశ్చాత్స ఉత్తమః ॥ ఆద్యః పుత్రాదినా కుటీం కారయిత్వా తత్ర గృహే వా
వసన్ కాషాయవాసాః - శిఖోపవీతత్రిదండవాన్ బంధుషు స్వగృహే వా భుంజాన
ఆత్మనిష్ఠో భవేత్ - ఏతదత్యంతాశక్తపరం - ద్వితీయస్తు బంధూన్ హిత్వా సప్తాగారాణి
భైక్షం చరన్ పూర్వోక్తవేషః స్యాత్ - హంసస్తు పూర్వోక్తవేషో హ్యేకదండః ॥ ఏకం తు
వైణవం దండం ధారయేన్నిత్యమాదరాత్ ॥ ఇతి స్కాందాత్ - విష్ణురపి ॥ యజ్ఞోపవీతం
దండం చ వస్త్రం జంతునివారణమ్ । తావాన్పరిగ్రహః ప్రోక్తో నాన్యో హంసపరిగ్రహః ॥
చతుర్థోపి స్కాందే ॥ పరహంసస్త్రిదండం చ రజ్జుం గోబాలనిర్మితామ్ । శిఖాం యజ్ఞోపవీ
తం చ నిత్యం కర్మ పరిత్యజేత్ ॥ అయమప్యేకదండ ఏవ - యే తు శిఖోపవీతాది త్యాగిన ఏ
షా స్తే కుటీచకాదిపరాః - యత్తు మేధాతిథిః ॥ యావన్న స్యాత్త్రిదండం తు స్తావదే
కేన వర్తయేత్ ॥ ఇతి తదపి తత్పరమేవ - యచ్చాత్రిః ॥ చతుర్విధా భిక్షవః ప్రోక్తా

[illegible] ఇతి [illegible]

[illegible]

యనః ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

యాగః ॥ శ్రీదండాసంగుళిస్థాలా [illegible]

శ్రీ పటిసస్థాన్యపన్యకా ॥ [illegible] బాల [illegible] ।

...నాంతాద్వృకోదండో గోశాలసదృశో భవేత్ ॥ అనగ్నిరగ్నిముత్పాద్య నిర్మథ్య ... ॥ పృష్ఠోదివివిధానే నైత్యకర్మః ॥ స్వాన్ని వేనాగ్నిమాన్య ... ద్యా దహ... ... । ఆజ్యాపమోవదధ్యేత త్రీన్పృథ్గాజలమేవ వా ॥ ఓంభూరిత్యాది నా... రాత్రిందోషనస్తతః ॥ అథాదిత్యాస్తమయాత్పూర్వమగ్నిన్నిహృత్య ... ॥ ... గార్హపత్యే సంస్కృత్య తేనచమస్రా । ప్రాణాయామాహవనీ ... ప్రణవేనతత్ ॥ బ్రహ్మన్వాధానమేతద్యా దగ్నిహోత్రేత ... । స... గార్హపత్యస్య దర్భాను స్తరతో త్రతు ॥ పాత్రాణ్యాసాద్య ... బ్రహ్మయతనవ... । జాగృయాద్రాత్రిమేతాంతు యావచ్ఛా హుత్వా ... ॥ అగ్నిహోత్రంస్వకాలేతు హుత్వాప్రాలిస్తతస్తతః । ఇష్ట్వా వై ... ప్రాజాపత్యామథాపివా ॥ ... శాలద్రతే త్వైకే ప్రాజాపత్యా ... కుర్యాదాగ్నేయీమేవకుర్యాత్ ... ధానవిధా ... కుర్యాదిత్యుక్తం - తేనాత్రవికల్పః - అత్రాహుః త్రేతాగ్నేః ప్రాజాపత్యాత ద్యాద్యశే ... బహుత్వాశ్రుతేః - ఏకాగ్నేస్త్వాగ్నేయీరాలి - అనాహితాగ్నే ... ఆగ్నేయోవాచతురీతిమాధవః - కాత్యాయనః॥ అత్యన్య ... వేదిమధ్యస్థో హరిం । ధ్యాత్వాస్మృతిస్వనుజ్ఞాతో గురుణ్ ... ॥ ... ॥ విధినత్రైపముక్త్వాథ త్రిరుపాంశు ... । అథయుంస ... మస్త్రస్వాహేత్యపోభువి ॥ నినయదండనిక్షిప్య గృహంత్యక్త్వా బహి ... ॥ ... ధాయనః ॥ సఖేమేత్యాదినాదండం ... దేనాంపవిత్రకం । యదస్య ... పాత్రంవ్యాహృతిభిస్తథా ॥ యువాసు ... గృహంత్వా బాంధవాంస్త్యజేత్ ॥ అథక్రమః - తత్రసన్న్యాసేధికార సిద్ధ్యర్థం స్వస్యనవ ... షోడశ శ్రాద్ధసపిండనానిసాగ్నిః పార్వణాన్యనగ్నిస్త్వేకోద్దిష్ట విధినాకృత్వా నాత్రిఘ ... కృచ్ఛ్ర చతుష్టయం-అన్యస్తుతత్తత్కృచ్ఛ్రం కృత్వోద్వదగయ నేఏకాద శ్యాంద్వాదశ్యాంవాసాగ్ని రమావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం చతుర్థ్యాంవా యథాపర్వణి ప్రాజాపత్యాస్యాత్ - తత్రదేశకాలౌ స్మృత్వాసరమహంసాదిస న్న్యాసంగ్రహణంకరిష్యఇతి సంకల్ప్యగణేశం సంపూజ్యపుణ్యాహంవాచయిత్వా మాతృకాపూజాం వృద్ధిశ్రాద్ధంచకృత్వాస్తమయాత్ప్రాగాపాసనం సమిధ్యాహి తాగ్నిస్తు గార్హపత్యంవిధురోగ్ని హోత్రేతుత్రికాండ మండనో క్తరీత్యాకుత్వాప న్న్యాసహా పవమానేష్ట్యంతం పూర్ణాహుత్యంతంవాదానంకుర్యాత్ - బ్ర హ్మచారీచే ల్లౌకికేవిధురశ్చేద్వ్యాహృతీభిః ప్రణవేనచాగ్నిమాధాయా స్వాగ్ని ముపసామిత్యాసీయ పృష్ఠోదివీతినిధాయ తేనైవ సమిధ్యాతత్సవితుస్తాం సవితు ర్వారేణ్యానిసదేవ ఇతి తిస్రస్సమిధో ధ్యాదద్యాత్ - ఏవమగ్నాసిద్ధేగణేశపస్థానజ్యం ...

[illegible]

తృతీయపరిచ్ఛేదే [illegible]

[illegible]

దశవాగ్భిః [illegible] సమిధ్యా [illegible]

తతస్నాయం [illegible]

[illegible]

నంతరం ప్రాణాయామ [illegible]

[illegible]

నాదిభిస్తథా । [illegible]

[illegible]

[illegible]యస్వాహా ॥ క్షుత్పిపాసామలాంజ్యేష్ఠా మల[illegible]నాశయా
మ్యహం । అభూతిమసమృద్ధించసర్వాన్నిర్ణుదమేపాప్మానగ్ంస్వాహా - అన్నమ
[illegible]ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయ మాత్మామే శుద్ధ్యంతాం
[illegible]రహం । తతస్స్విష్టకృదాదిహుత్వా బ్రహ్మణేహోమావశిష్టాజ్యపాత్రం ధేనుం
[illegible]త్వా సన్న్యాసినస్సంపత్త్యేపతిష్ఠేత - అత్ర కేచిదినస్యాసమ్ప్రదా[illegible]
[illegible] - తతోయాతే అగ్నేయజ్ఞియాతనూరితి త్రి[illegible]
[illegible] సమారోప్యగురవే సర్వస్వందత్వా యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం
[illegible]వేదాంశ్చ ప్రహిణోతితస్మై తంహ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం ముముక్షుర్వై
[illegible]ప్రపద్యే ॥ ఇత్యుపస్థాయదక్షిణంజాన్వాచ్యపాదౌ సంగృహ్య [illegible]
[illegible] - తతోగురురాత్మానం బ్రహ్మరూపంధ్యాత్వా [illegible]
[illegible]తేన శిష్యమభిషించ్యశన్నోమిత్ర[illegible]
[illegible]దత్వా పురుషసూక్తంజప్త్వామమవ్రతే హృదయంతేదధామీతిచ జప్త్వా
[illegible]ముఖః ప్రణవస్థమనుసంధదద్దక్షిణే కర్ణే ప్రణవముపదిశ్యతదర్థంచ పంచీకర
[illegible]అయమాత్మాబ్రహ్మతత్త్వమసిప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యాద్యుపదిశేత్ - తద
[illegible] తతోనామదద్యాత్ తతశ్శిష్యస్తేనోపదిష్టోహరిం స్మరన్[illegible] బా
[illegible] దేవా నాక్షిణఃకృత్వా ఓంభూర్భువస్స్వస్సన్న్యస్తం మయేతి త్రి[illegible]
[illegible]త్రిరిత్యుచ్చైరుక్త్వా జలసమీపంగత్వా[illegible]
[illegible] త్రిరంజలిం[illegible]యువాసువాసా [illegible]
[illegible]ధాయస ఖేమాంగోపాయేతిముఖ్యం[illegible]
వాదండంగృహ్ణీయాత్ - అత్రపుత్రకామోగృహస్థః శంఖేనపురుషసూక్తేనదండ
మభిషిచ్య దద్యాదిత్యాచారః - తతశ్శిఖాముత్పాట్య ఓంభూస్స్వాహేత్యగ్నౌజ
లేనాహుత్వాతథైవోపవీతంహుత్వా యేనదేవాఃపవిత్రేణేతిజలపవిత్రం యదస్యపా
రేతి శిక్యంసావిత్ర్యాకమండలుం సప్తవ్యాహృతిభిః భోజనపాత్రమిదం విష్ణురిత్యా
సనంబృసీంవాగృహీత్వా ఓంభూస్తర్పయామీతివ్యస్త సమస్తాభిర్మహర్జన ఇతిత
ర్పయిత్వాభూస్స్వధోంభువస్స్వధోంస్వస్స్వధోం భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్స్వ
ధేతిపితౄంస్తర్పయిత్వాదుత్యం చిత్రంతచ్చక్షుర్హంస శ్శుచిషన్నమోమిత్రస్యేతి
స్నాత్వాసురభి మతీభిరాపోహిష్ఠేతి హిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభిర్వ్యాహృతిభి
శ్చమార్జయిత్వాష్టోత్తరశతవారమఘమర్షణంప్రాణాయామాంశ్చకృత్వా ఓం
భూర్భువస్సువరితిచ పఠిత్వానమస్సవిత్ర ఇతి సూర్యంచోపస్థాయ పునస్స్నాత్వా
జంఘేప్రక్షాళయిత్వాఓమితి బ్రహ్మబ్రహ్మేతీదంసర్వమోమితిబ్రహ్మవా ఏషజ్యోతిర్యఏ
ష తపతి వేద్యమేవైతద్య ఏష వేదోయ దవనమస్తేతిజపిత్వాష్టసహా

[illegible]

నారాయణో దేవ [illegible]
యబాహూనా । [illegible]
[illegible]
గృహాత్పాదయం [illegible]
హారనిర్ఘుణా [illegible]
సంయుతాత్మనాం । [illegible]
విష్టానాం [illegible] । [illegible]

సమ్ । కత్థాన్యాని మదేతాని సర్వథాన్యపదండవత్ ॥ మంచకం శుక్లవస్త్రంచ స్త్రీక[illegible] థా[illegible]ల్యమేవచ । దివాస్వాపంచ యానంచ యతీనాం పతనాని షట్ ॥ ఆసనం పాత్ర[illegible]భ[illegible] సంచయః శిష్యసంగ్రహః । దివాస్వాపో వృథాజల్పో యతేర్బంధకరాణి షట్ ॥ [illegible] నాధ్వ[illegible]స్యం [illegible] వస్త్రస్య గస్త్రోతవ్యం కథంచన । యతిపాత్రాణి మృద్వేణుదార్వ[illegible] త్రస్థం కల్పితం పూర్వమన్నం దేవాదికార్యవత్ । [illegible] బాధాకరీం తథా ॥ బృహస్పతిః ॥ సతీర్థ నాసే నిత్యం స్యా[illegible] [illegible] సవాధ్యయనశీలస్య స్యన్యాఖ్యానపరో భవేత్ ॥ ఏతద్వేదార్థభి[illegible] [illegible] స్నానం సురార్చనం ధ్యానం ప్రాణాయామో బలిస్తుతిః । [illegible] జపస్నం[illegible] ॥ ఏతేయదిధర్మా ఇత్యపరః - అన్యేపి మాధవమితాక్షరా[illegible]యాః - యతిధర్మసముచ్చయే ॥ సస్నానమాచరేద్భిక్షుః పుత్రాదినిధనే శ్రుతే । [illegible] శ్రుత్వా స్నాత్వా శుధ్యతి సాంబరః ॥ - అథ యతిసంస్కారః స్మృత్యర్థసారే ॥ (సంన్యసేద్బ్రహ్మచర్యాద్వా సంన్యసేచ్చ గృహాదపి । వనాద్వా ప్రవ్రజే[illegible]ద్వానాతురో వాథదుఃఖితః ॥ ఆతురాణాంచ సంన్యాసే నవిధిర్నైవచ క్రియా । ప్రైషమాత్రంచ సంన్యాస ఆతురాణాం విధీయతే ॥ ఉత్పన్నే సంకటే [illegible] మైరవ్యాధ[illegible]) [illegible] దే । భవభీతస్య సంన్యాసమంగిరా మనురబ్రవీత్ ॥ యద్వాతురః స్యాన్మనసా [illegible] సంన్యసేదిహ్వాజః ॥ ఇతి జాబాలశ్రుతిః ॥ ఆతురాణాంచ సంన్యాసే నవిధిర్నైవచ క్రియా । ప్రైషమాత్రం సముచ్చార్య సంన్యాసం తత్ర కారయేత్ ॥ సంన్యస్తం మయేతి [illegible] బ్రూయాత్సన్యాసేషు త్రిషు క్రమాత్ । త్రివారంచ త్రి[illegible] [illegible] ద్రవే ॥ యత్కించిద్బాధకం కర్మ కృతమజ్ఞానతో మయా । ప్రమాదాలస్యదోషాద్యత్తత్సంత్యక్తవానహం ॥ ఏవం సంత్యజ్య భూతేభ్యో దద్యాదభయదక్షిణాం । పద్భ్యాం కరాభ్యాం విహరన్నాహం వాక్కాయమానసైః ॥ కరిష్యే ప్రాణినాం హింసాం ప్రాణినః సంతు నిర్భయాః ॥ ఇత్యాతురస్య స్వశక్త్యవస్థానురూపమంగలభూతప్రైషోచ్చారణాదియథాశాస్త్రం మనసా వాచావాకుర్వతస్తస్యైవ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణనాందీశ్రాద్ధసఖకృంతనాదీని కృత్వా సంన్యాసస్వీకారః [illegible] ఇతి ప్రతీయతే । అంగిరాః - షష్టిః కులాన్యతీతాని షష్టిర్నామధికానిచ । కులాన్యుద్ధరతే ప్రాజ్ఞః సంన్యస్తమితి యో వదేత్ ॥ విష్ణుః - ఏకరాత్రోషితస్యాపి యతే[illegible] గతిరుచ్యతే । నసాశక్యా గృహస్థేన ఆతురోఽపిచ సంన్యసేత్ ॥ సంన్యస్తమితి యో బ్రూయాత్ప్రాణైః కంఠగతైరపి । సతత్ర్రితుశతైః పుణ్యం ప్రాప్నో[illegible]తి మానవః ॥ మనుః - యో దత్వా సర్వభూతేభ్యః ప్రవ్రజత్యభయం గృహాత్ । తస్య తేజోమయాలోకా భవంతి బ్రహ్మవాదినః ॥ అథ క్రౌర్యాతురస్య [illegible]

స్య [illegible]
[illegible]
న్యాస [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ధ్యానంద నాది కృత్వా [illegible]
సంద ప్రాప్తిపరమపుర [illegible]
నోత్ । తత్ర ప్రథనా । [illegible]
న్యాసోచితం [illegible]
శ్రేణ తో [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
త్వా [illegible]
[illegible]
[illegible] పుమ [illegible]
[illegible]

[illegible] హోత్వా [illegible] సన్న్యాసయుక్త
[illegible] ఏవ [illegible]
[illegible]
[illegible] మహా [illegible]
[illegible] ఉత్తర [illegible]
[illegible] ద్వాదశాహం [illegible]
[illegible] ప్రతిషేధం [illegible]
[illegible] ॥ పాలాశమారాత్ [illegible]
[illegible] మాత్రం వ్యాహృతి [illegible]
[illegible] నారాయణః
[illegible] సంస్కారం [illegible] గంధ [illegible]
[illegible] సిద్ధాయ - ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే [illegible] దండం [illegible]
[illegible] జలపవిత్రం సావిత్ర్యా [illegible] పాత్రం [illegible]
[illegible] నిధాయ [illegible] మంత్రయోగిని
[illegible] బృహచ్ఛాకటిస్తు । యతిం పునస్సంస్కృత్య
[illegible] ప్రణవేన [illegible]
[illegible] ప్రేత [illegible] దశకం [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible] సంభూతాంశ్చ [illegible]
[illegible] ప్రయాగే [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] దాహః కార్యః - యథాసంభవం [illegible]
[illegible] ఉపనయన [illegible]
[illegible] ఇత్యగ్నిం దత్త్వా సావిత్ర్యా ప్రణవేన [illegible]
[illegible] ప్రణవం నారాయణః పరం బ్రహ్మేతి జప్త్వా సశిరః ప్రణవవ్యాహృ
[illegible] స్నాత్వా నాచ్ఛుచిః - నాస్య కార్యం దైహికం ॥
[illegible] ప్రేతత్వం నైవ జాయతే ॥ ఇతి పురాణసార్థః - ఏకాదశేఽహ్ని పార్వ
[illegible] హంసపరమహంసాదీనాం పార్వణాదికమపి న కార్యమితి శూలపా
[illegible] చింతామణౌ దత్తాత్రేయః - ఏకోద్దిష్టం జలం పిండమాశౌచం ప్రేతసత్క్రి
[illegible] కుర్యాద్వార్షికాదన్యద్బ్రహ్మీభూతాయ భిక్షవే ॥ ప్రేతక్రియైకోద్దిష్టనిషే
ధః సిద్ధిప్రవ సద్గ్రహణ మాబ్దికపరం - తేన తత్పార్వణమేవం త్రిదండినాం ద్వాదశే
నారాయణబలిః - తద్విధిరన్యశ్చ విశేషః ప్రాగుక్త ఇత్యలం బహునా।

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సమాప్తో౽యం [illegible]

[illegible]

[illegible]

ఇతి [illegible]